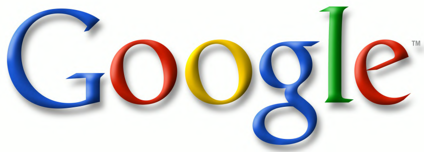

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

MAGYAR ÍRÓK

ÉLETE ÉS MUNKÁI

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

IRTA

SZINNYEI JÓZSEF
KIR. TANÁCSOS
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMI HIRLAP-KÖNYVTÁR IGAZGATÓ ŐRE
A M. T. AKADÉMIA L. TAGJA

IX. KÖTET

Mircse—Oszvaldt

BUDAPEST,
KIADJA HORNYÁNSZKY VIKTOR KÖNYVKERESKEDÉSE
1903.

Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomdája Budapesten.

M.

Mircse *János* (barátosi), történetíró, szül. 1834-ben Barátoson (Háromszékm.) székely határőrvidéki szülőktől; tanulmányait a kézdi-vásárhelyi katonai iskolában végezte 1848-ban, midőn ő is honvédnek állott be. A szabadságharcz után Havi Mihálylyal Erdélyben szinész-társaságot szervezett, melyet Bukarestbe is kivitt; a társaság azonban felbomlott és ő Konstantinápolyba ment; innét Garibaldi alatt az olasz hadseregbe lépett; mint tüzérkapitány részt vett a második expeditióban; néhány év mulva kilépett az olasz hadseregből, majd a magyar legióban volt. A mint a béke megköttetett, szakította a katonai pályával és Modenában telepedett le, hol az állami levéltárban történeti kutatással foglalkozott. 1865—67-ig az olasz birodalmi főrendőrség politikai osztályában működött és már 28 napi szolgálat után rá ruházták az egész osztály vezetését, a mely a külföldi menekültek ügyeit is intézte. 1867-ig nem jött haza, azután is csak néha tudományos ügyei miatt járt Budapesten. Egy csomag másolatot fölajánlott a m. t. akadémiának; ez hozta érintkezésbe Toldyval, a történelmi bizottság akkori előadójával, ki azonnal irányt adott kutatásainak. 1867-ben Milanóban, Firenzében, majd Genuában folytatta kutatásait. Mátyás királyra, Beátrixra és a Sforzákra vonatkozó nagybecsű correspondentiákat hozott magával, melyeket az akadémia átvett és utóbb a «Diplomatiai Emlékek»-ben ki is adott. Ekkor rendszeres megbizatást kapott a történelmi bizottságtól és egész munkásságát a velenczei levéltáraknak szentelte. Fáradhatatlan kutatásai csakhamar tekintélylyé tették és így másoktól is, pl. a brüsseli s varsói akadémiáktól is megbizatásokat nyert. Érdemei elismeréseül az olasz kormány a vaskorona-renddel, királyunk a Ferencz József-renddel tüntette ki s midőn ő felsége Velenczében az olasz királylyal találkozott, egy nagybecsű órával ajándékozta meg. Tagja volt a Deputazione Venetia di Patria Storia-nak. Velenczében igen népszerű lett, úgy hogy reá bízták a közjegyzői levéltár rendezését. Halála előtt pár évvel a magyar ipar történetéhez kezdett adatokat gyűjteni. Egyike volt a legszenvedélyesebb gyűjtőknek, szobája valóságos kis múzeum volt: régi mesterek olajfestései, fametszetek, fegyverek, régi vázák, bronz tálak, értékes porczellánok és a velenczei üveg-ipar bámulatos termékei voltak ott felhalmozva. A magyar tudományos akadémia történelmi bizottsága 1882 végén nagybecsű kézirat-gyűjte-

ményt fogadott el tőle, utolsó velenczei küldeményét 1883. jan. 14. tette postára s már jan. 21. meghalt. A m. történelmi társulatnak tiszteletbeli tagja volt. — Kéziratait a m. tudom. akadémia az özvegytől 1500 forintért vásárolta meg; 4—5000 kötetből álló könyvtárát pedig a magyar kormány vette meg és azt az egyetemi, m. n. múzeumi és akadémiai könyvtárak közt osztotta meg. Síremlékére gyűjtés történt és a begyűlt 263 forintot az özvegynek küldték el az emlék fölállítása végett. — Czikkei a M. Tört. Tárban (1867. Egy budai levél a Dózsapórhad keletkezéséről 1513. jún. 15., Egy londoni levél Buda visszavételének hatásáról); a P. Naplóban (1869. 113. sz. A palimpsestek, 254., 256. sz. Az osztrák diplomatia uralmának traditiója); a Századokban (1870. Magyar tanulók levele a baseli egyetemből 1633, 1882. Emlékezések Mátyás király élete utolsóelőtti évéből); az Athenaeumban (1873. Magyar irodalmi mozgalmak Velenczében, 1874. Petrarca követjárása Magyarországon); a Reformban (1874. 202. sz. Petrarca ötszázéves emlékünnepélyei Arquaés Paduában). — Munkái: 1. *Történelmi adatok Capistranoi szent János életéhez.* Esztergom, 1869. (Különnyomat a M. Sionból). — 2. *Venedig und Ungarn.* Rückblicke auf Dalmatien und Croatien von den Zeiten der Árpáden bis zum Tode des Königs Ludwig von Anjou. Nach Forschungen in den Archiven der Republik Venedig. Wien, 1878. (Ism. Főv. Lapok 91., 92. sz.). — 3. *Oklevéltár* Bethlen Gábor diplomaciai összeköttetései történetéhez. Bpest, 1886. (A M. által eszközölt másolatokból szerkesztette Óvári Lipót). — Levelei a m. n. múzeumban: Pesty Frigyeshez Velencze, 1868. jan. 10. és Wenzel Gusztávhoz Velencze, 1872. febr. 1.

Akadémiai Értesítő I. 1867. 272., II. 199., 242., 265., 284., III. 1883. 12., 33., 35., 175. l. — *Századok* 1868. 337., 503., 1869. 508., 568., 1870. 56., 63., 1883. 179. l. (Szilágyi S.). — *M. Könyv-Szemle* 1883. 144., 1898. 187. l. — 1883: *M. Polgár* 31., *Egyetértés* 35. sz. (Jakab Elek), *Nemzet* 22., 23. sz. (Szana Tamás). — *Petrik* Könyvészete és gyászjelentés.

Mirilovits *János*, kir. ítélőtáblai jegyző, az egri lyceumban 1829—30-ban joghallgató volt. — Munkái: 1. *Carmen* votivum quod augusto Francisco primo haered. Austriae imperatori &c. dno clementissimo renitente solenni natali die pio reverenteque cultu sacratum dicavit die 12. Februarii 1828. Agriae. — 2. *Ode* ad Augustum Franciscum primum ... Austriae imperatoris ... reversa alma natali in devotae gratitudinis mominentum ... pie cantata die 12. Febr. 1829. U. ott. — 3. *Solennis* Ferdinandi V-i in regem Hungariae et partium adnexarum inauguratio die 28. Septembris 1830. celebrata. Viennae. (Költ.). — 4. *Pia sensa* quae reversa augustissimi Francisci I. festiva die natali, junioris vero Hungariae regis Ferdinandi V. priore bona valetudine in sincerae gratitudinis et gaudii monumentum e corde scripsit ... Posonii, diebus Februarii 1833. (Posonii. Költ.).

Petrik Bibliogr.

Mirnyk *Tamás*, bölcseleti s theologiai doktor, Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1656. decz. 18. Sárosban, 1673. okt. 18. lépett a rendbe; a grammatikai osztályt, majd a humaniorákat tanította három évig Kassán, két évig a zsidó és szir nyelvet, háromig a bölcseletet és theologia moralist Nagyszombatban, hol 1713. szept. 13. meghalt. — Munkái: 1. *Exercitationes poeticae* tribus declamationibus comprehensae. Tyrnaviae, 1681. — 2. *Ludi* Apollinares tres. U. ott, 1882. — 3. *Stillae* ex ungula Pegasi deciduae. Graecii, 1687.

Stoeger, Scriptores. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1129. h.

Miron *Pompiliu*. L. *Popovics Mózes*.

Miroslavich *Ferencz*, Jézus-társasági áldozópap és tanár; a bölcseletet tanította Kolozsvárt 1723-ban. Meghalt 1729. jan. 28.

Győröttt. — Munkája: *Lites* inter provincias Daciae de principatus praerogativa. Laureato honori ... neo-baccalaureorum ... Promotore ... Claudiopoli, 1723.

Catalogus Societatis Jesu 1730. 44. h. — *De Backer - Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1129. h.

Mirsvinszky *Ignácz*, orvosdoktor, váczi (Pestm.) származású. — Munkája: *Orvostudori értekezés* az emberről. Buda, 1837. (Latin czímmel is).

Rupp, Beszéd 160. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Mischlei *György*, r. kath. lelkész, a Jézus-társaságának tagja volt és 1773-ban, midőn a rend feloszlattatott, Besztercebányán töltötte harmadik próbaévét. Az esztergomi főegyházmegyébe fölvétetvén, Rév-Komáromban a nemzeti iskolák hitoktatója volt; azután Szempczen (Pozsonym.) működött a lelkipásztorkodás terén, hol 1804. jan. 16. meghalt. Nevét Misleinek is írták. — Munkája: *Szent nap*, avagy a napot szentül tölteni való ájtatosságok. Buda, 1885. (Németül: Andachten, den Tag heilig zuzubringen. U. ott, 1786. Imakönyv.) A német példánynak kézirata megvan a budapesti egyetemi könyvtárban.

Petrik Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 335. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Misík *István*, r. kath. lelkész, szül. 1844. aug. 19. Andrásfalván (Liptóm.); gymnasiumi tanulmányait 1855-től Lőcsén, a bölcseletet és theologiát 1862-től a szepesi papnevelőben végezte. 1868-ban fölszenteltetett és segédlelkész volt Német-Lipcsén, Rózsahegyen, Námesztón és Gnézdán; 1874-ben Nagy-Hnileczre (Gömörm.), a szepesi egyházmegye egyik legszegényebb plébániájának administrátorává tették és ott működik mai napig. Távol minden társaságtól, erdőségtől körülvéve, itt foglalkozik az irodalommal; megtanult francziául, angolul és oroszul. — Elbeszélései és czikkei a következő lapokban és folyóiratokban jelentek meg: Junoš (Ifjú 1865. elb.), Vojtech (1866. elb.), Národnie Noviny (1873. Életkép, 1885. Slovo o vyrábaní niklu a kobalto-oxydu v Hnilci, Néhány szó a nikkel és kobaltoxyd termeléséről Nagy-Hnileczen, 1888. Z prítomnosti a minulosti Spiša, A Szepesség jelene és multjáról, 1890. elb., 1891. Szepesi levelek, 1892. Pamiatka na 40-ročnú spisovatel'skú činnost' Sasinka, Sasinek 40 éves írói működésének emléke, 1893. Z dejín Spiša, A Szepesség történetéből, 1894. Pongrácovci v Ondrašovej, A Pongrácz-család Andrásfalván. 1898. Nová Ves v dobe husitov, Igló a husziták idejében, 1899. Kozáci v Novej Vsi, A kozákok Iglón); Literárne Listy (1891. Rozpomienka na Eduarda Korponaya, Visszaemlékezés Korponay Edére); Tovaryšstvo (1893. Význam bájky v poesii, A mese jelentősége a költészetben, 1901. O takzvanej všemohúcnosti štátu, Az úgynevezett állami mindenhatóságról, Výlet k Spišskému zámku, Kirándulás Szepesvárra); Slovenské Pohl'ady (1895. Akej viery sú Slováci? Hány valásfelekezethez tartoznak a tótok? 1896. Všeličo zo Spisa, Különfélék a Szepességről); Sborník Slovenskej museálnej spoločnosti (1896. Slovo o kolonisácii Spiša, Néhány szó a Szepesség benépesítéséről, Niektoré dejepisné poznánsky o Spiši, Történelmi megjegyzések a Szepességről, Poznámka o XVI spišských král'ovských mestách, Megjegyzések a XVI szepesi városról, Povesti slovenského l'udu vo Spiši, A szepességi tót nép meséi, 1897, Miestne mená vo Spiši, Szepességi helynevek, 1898. Niektoré slovenské miestopisné názvy vo Spiši, Némely tót helynév a Szepességen, 1899. Ospoveď dr. Eliasz-Radzikowskému na nové poznámky jeho o miestnych menách vo Spiši, Válasz dr. Eliasz-Radzikowski megjegyzéseire a szepességi helynevek kérdésében, O pôvode mena Ružbachy, Ruzsbach helynév eredetéről); Pótnik sv. Vojtešský (1902. Ladislav

Zabojský, Zabojszky László élete). Egyházi beszédei a Kazatel' cz. folyóiratban (1874—81) jelentek meg. — Munkái: 1. *Biblický* dej potopy zo stanoviska vedeckého. Turócz-Szent-Márton, 1879. (Az özönvíz bibliai története tudományos szempontból, Kalmet, Bosizi és mások után). — 2. *Kostol* a fara v Hnilci. U. ott, 1895. (Templom és plébánia Hnilecen). — 3 *Piesne l'udu slovenského vo Spiši.* U. ott, 1898. (A tót nép dalai a Szepességen. I. Kiadja a múzeumi tót társaság). — 4. *Katolícky l'udový katechismus* od Fr. Spiraga. Szakolcza, 1900—1902. Három kötet. (Spirag F. katholikus népies kátéjának tót fordítása).

Schematismus Scepusiensis 1889. (Neve Missiknek írva). — A magyar n. múzeumi könyvtár példányairól és Skultéty József szíves közlése.

Miskatovics *József*, horvát-szlavon képviselő a magyar országgyűlésen, szül. 1836-ban Cernikben (Pozsegam.) jómódú földmíves családból; 1847-ben lépett a pozsegai gymnasiumba, majd Zágrábban és a diakóvári püspöki papnevelőben tanult, hol elvégezte a bölcseleti és theologiai tanfolyamot. 1859-ben lett helyettes tanár az eszéki gymnasiumban és hasonló minőségben helyeztetett át a zágrábi gymnasiumhoz. A publicistikai téren kifejtett működésével magára vonta a figyelmet, miért is tagja lett a horvát tartomány-gyűlésnek. Úgy itt, mint a sajtóban élénken küzdött Schmerling rendszere ellen, e miatt 1863-ban a gymnasiumtól elbocsáttatott. Ekkor Németországba utazott és a bonni és berlini egyetemeken előadásokat hallgatott. 1865-ben ismét képviselő lett és átvette a Pozor szerkesztését, mely lapot Rauch Levin báró kinevezése után elnyomtak. Pártja ekkor Bécsben indított lapot, 1868-ban ő is ide költözött, majd a laptól megvonatott a postaszállítás a határőrvidékre, a hol a Zatocsnik (A számüzött) lapot szerkesztette; de a bán által ellene indított sajtóperben győztes maradt. Bedekovich Kálmánnak bánná való kinevezése után lapjával Zágrábba költözött, s miután Lónyay gróf és Szlávy alatt pártjával a megegyezés létrejött és Mazuranics bánná kineveztetett, vezérszerepet kezdett vinni Horvátország politikai életében, melyet haláláig megtartott a különféle báni válságok daczára. Mint a nemzeti párt híve megvált a Pozor szerkesztésétől, azonban mindvégig mint Horvátország legelső publicistája szerepelt. A magyar-horvát regnicolaris bizottságnak és a delegatiónak tagja volt. Meghalt 1890. okt. 2. Zágrábban. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1872—78) vannak.

Sturm Albert, Uj Országgyűlési Almanach 1887—92. Bpest, 850. l. — *Vasárnapi Ujság* 1890. 40. sz. (Nekr.).

Miske *Imre* (magyar-csesztvei báró), főispán. cs. kir. kamarás, a szent István-rend lovagja, M. József báró erdélyi kanczellár és Bethlen Józéfa grófnő fia, szül. 1820. máj. 18-án. Fejérmegye alispánja, 1875-től 1879-ig országgyűlési képviselő, 1879—84-ig Mosonmegye főispánja volt. Megyéjében igyekezett azt a szellemet fentartani, melyet elődje Batthyányi József gróf ott meghonosított. Halála előtt egy héttel még részt vett a király üdvözlésében, mikor ő felsége a brucki táborba érkezett; akkor hült meg és tüdőgyuladás vetett véget életének. Meghalt 1884. szept. 7. bodajki birtokán (Fejérm.) — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1862. Nyilt mezei gazdasági levelek Kenessey Kálmán urhoz, 1863. Keszthely vagy Székesfehérvár? Nehány végszó Jágócsy Péterffy urhoz a gazdasági tanintézet ügyében). Publicistikai téren is működött, legutóbb a főrendiház reformjáról írt. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Ország Tükre 1862. 16. sz. arczk. — *Országgyűlési Emlékkönyv.* Pest, 1866. 94. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1884. 37. sz. (Nekr.). — *Magyar Nemzetségi Zsebkönyv.* Bpest, 1888. I. 378. l.

Szmogyi Zsigmond, Magyarország főispánjainak Albuma. Szombathely, 1889. 292. l.

Miske *József*, miniszteri számellenőr a vallás- és közoktatási miniszteriumban. — Munkája: ***Az országos tanítói nyugdíj- és gyámalap névkönyve.*** Bpest, 1897.

M. Könyvészet 1897.

Miskey Ádám, ág. ev. lelkész Nemes-Dömölkön (Vasm.); előbb Ságon (Sopronm.) volt iskolamester. — Munkái: 1. ***Virtus koronája***, mellyel életében sok szép virtusokkal, mint drága kövekkel, megékesíttetett tek., nemz.. vitézlő urat Telekesi Török István az élet koronájának 26. Decembr. An. 1722. lett el vétele után meg hidegült testének pedig 6. Apr. a. 1723. szomorú halotti pompával való tisztességes eltemettetésekor, nemes Sopron vármegyében Rábaközben Vadosfán, méltán és érdemessen tisztelni kivánta, életében lévő egy szegény cliense. Lipsiae, év. n. (Bucsúztató versek. Tóth János gyászbeszédével együtt). — 2. ***Világtalan világi vigság hivság*** mellyet néhai tek., nemes. és nemz. Kisfaludi Anna asszony, néhai tek. nem. és vit. Sankohazi Sankó Boldizsár ur meg hagyott özvedgye meg hidegült testének nemes Soprony vármegyében Nemeskeri Augustana confession levő ecclesia templomában, tisztességessen lett el takaréttatásának alkalmatosságával. Az jelen lévő szomorú halgatóság eleibe edgyügyü elmével s nyelvel allétott . . . Anno 1734. die 30. Septembris. Hely n. (Bucsúztató versek, Perlaki József gyászbeszédével együtt). — 3. ***Ama gonosznak*** minden tüzes nyilait meg oltható hitnek paissa avagy olly lelki vigasztalásokkal tellyes könyvetske, mellyekkel mindenkor, de leginkább az halállal való tusakodásban a kegyes lélek minden kisértetek ellen magát erősítheti, azokat meg győzheti, és a Kristusban való hit által a szent lélek segétségéből magát a boldog ki mulásboz el-készétheti, mellyet deák nyelven irt néh. b. e. Gerhard János, most pedig a magyar hivek vigasztalására meg magyarázván ki botsátott. Lipsiában, 1742. — Magyar versei I. Ferencz császárhoz és Mária Teréziához (Musae Francisco et Mariae Theresiae . . . Vindobonae, 1756. cz. gyűjteményes munkában).

Catalogus Bibl. Francisci Com. Széchényi. Suppl. I. 391. lap. — *Danielik*, M. Irók II. 204. l. — *Petrik* Bibliogr. I. 889., II. 756., III. 664. l.

Miskey *Antal*, a nagy-győri káptalan káplánja, a káptalani dombi plébániának örökös helytartója, a püspöki széki templomban az Isten igéjének vasárnapi hirdetője és a püspöki szent szék jegyzője. Meghalt 1810 körül. — Munkái: 1. *Szent Bernárd* apáturnak a cziszterciták nevezetes szerzete ditső attyának dicsérete, mellyet 1808. esztendőben Kis-Asszony havának 20. napján tek. Veszprém vármegyének Zirczi mezővárossában a cziszterciták templomában elől adott. Veszprém. — 2. *Beszéd*, melyet fő-tisztelendő Ladislaides Jósef . . . táápi helységnek plébánusa ötven esztendős papságáért háláadó áldozatjának alkalmatosságával Táápon Sz. Mihály havának 11. napján 1808. mondott. Győr.

Calendarium Cleri Jaurinensis 1808. — *Petrik* Bibliogr.

Miskey (— *Jugovics*) *Béla*, m. kir. adóhivatalnok, szül. 1854-ben Gyulán (Békésm.); tanulását szülővárosában kezdte, Nagyváradon folytatta és végezte. Göndöcs Benedek r. kath. apát-plébánosnak magán titkára volt Békés-Gyulán. Később m. kir. adóhivatalnok lett és jelenleg pénzügyi számellenőr Szolnokon (Pestm.). — Czikkei a Pesti Naplóban (1875. 270. sz. esti k. Békésmegyei régészeti és művelődéstörténeti egylet); a Békésben (1875. 7., 20., 21. sz. A békésm. tört. és rég. egylet febr. 8. és 10. gyűlése Gyulán); a Békési Lapokban (1878. 45—53. és a Békésmegyei Hiradóban 1879. 27—29. sz. Mindenfélék, levelek naplómból és koltói emlékeim); a Békésmegyei Lapokban (1880. 27—29., 32. sz. Nagy Gergely

Péter gyulai néptanító emlékezete). — Munkája: *Költemények.* Gyula, 1873.

Petrik Könyvészete és Dombi Lajos szíves közlése.

Miskey *Rezső* (miskei), ügyvéd; Pestmegyének 1849., 1861. és 1867-ben tisztviselője volt. Meghalt 1868. márcz. 25. Tinyén (Pestm.) 46. évében — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1859. Egy új tárogató Tinyén), a Hazánk és a Külföldben (1865. Talált római pénzek).

Gyászjelentés.

Miskey *Vilma.* — Beszélyei a Családi Körben (1863—64) és a Hölgyfutárban (1864.).

A m. n. múzeumi hírlap-könyvtár példányából.

Miskolczy *András,* pécsi nagyprépost, szül. 1777. nov. 17. Nemes-Kosztolányban (Barsm.); a bölcseletet Pozsonyban, a theologiát Pécsett elvégezve, 1800. nov. 23. fölszenteltetett; két évig püspöki helyettes titkár, azután Bécsben Somogyi János fiai mellett harmadfélévig nevelő volt; ezen idő alatt letette a theologiai vizsgálatokat és baccalaureus lett. 1804. márcz. 19-től ozorai (Tolnam.) plébános, 1825-től pécsi kanonok, 1837. szerbiai választott püspök, 1838. püspöki helyettes volt. Több alapítványt tett, így a pécsi lyceumra 1000 frtot, az árvaintézet alapjára 12,035 frtot, a pécsi gymnasium hat tanulójának ösztöndíjára 4420 frtot sat. Meghalt 1843. okt. 28. Pécsett. — Munkája: *Oratio funebris* quam in solemnibus exequiis ill. ac rev. dni Josephi Király episcopi Quinque-Ecclesiensis in cathedrali Quinque-Ecclesiensi die 25. Aug. 1825. peroravit. Quinque-Ecclesiis, 1825.

Religio és Nevelés 1843. II. 38. szám. — *Brüsztle,* Recensio IV. 95. l. — *Petrik* Bibliogr.

Miskolczi *Arnold,* állami főgymnasiumi igazgató-tanár, szül. 1856-ban Szolnok-Hután (Szepesm.). Czegléden 1899. aug. 10. óta igazgató, egyszersmind a magyar és német nyelvet tanítja. — Czikke a Muraközben (1886. 43. sz. Tanügytörténelmi adat Csáktornya közel multjából).

Vajda Emil Névkönyve 73. l.

Miskolczi *P. Boldizsár,* ev. ref. lelkész, kit Rákóczi Zsigmond Borsod- és Hevesmegye főispánja kiküldött 1586-ban Wittenbergába, hol aug. 15. iratkozott be; hazájába visszatérve Egerben volt iskolamester, 1618-ban pedig második pap Sárospatakon. — Latin gyászverseket írt: Epicedion in obitum... Thomae Félegyházii... Witebergae, 1587.; Siderius János tarczali pap, 14 hónapos korában 1586. decz. 11. elhalt Anna nevű gyermeke emlékére. U. ott, év n. (Többekkel együtt).

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 82. lap. — *Prot. Egyh. és Iskolai Lap* 1847. 22. sz. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1891. 252., 255., 256., 258. l.

Miskolczi *Ferencz,* nyomdász Lőcsén. — Munkája: *Refulgens Divini Favoris Sydus,* Nobilis, Praestantissimi Atque Doctissimi Domini Johannis Brever, Juris utriusq. Studiosi, Typographiae item Leutschoviensis Inspectoris indefessi, Patroni sibi semper venerandi, Luce Natali Anno 1701. die 24. Junii. Feliciter Ortum. Observare voluit Franciscus Miskolczi, Liber: Art: Typogr. Cultor, Leutschoviae. — Ha nem csalódom, ő az a Miskolczi Cs. Ferencz, ki gyászverset írt: Exemplar, Viri ... Nicolaus Kis M. Tótfalusi ... Typographiae Praeses ... Claudiopoli ... Anno 1702. die 20. Mensis Martii cz. egy leveles nyomtatványra (Többekkel együtt).

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 562. l. — *M. Könyv-Szemle* 1898. 280. l.

Miskoltzi *Ferencz,* sebész-doktor „Győr város rendes orvosa és sok ideig tanácsosa volt. Meghalt midőn már 80. évét túlhaladta (írja Weszprémi). — Munkája: *Manuale chirurgicum* avagy chirurgiai uti-társ, melyben az egész anatomia, égi jegyeknek ereje, a testi tagokon külsőképen történhető nyavalyák és eseteknek az seb kötés, ér-vágás, vagy akárminémű

chirurgiai foglalatosság által teendő orvoslása, ezen felül a flastrom és ungventumoknak készítése, rövid kérdések által magyaráztatott és most elsőben magyar nyelven ki-botsátatott. Győr, 1742. (Norr Erhardt, Chirurgischer Wegweiser cz. 1706-ban megjelent és 1710-ben 2. kiadást ért munkájának fordítása. Végén: Vocabularium latino-ungaricum. A deák nyelven megnevezett minden magán-magán orvosságok az ő természetek és tulajdonságaikkal együtt az alphabetum szerint magyarúl).

Weszprémi, Succincta Medicorum Biogr. I. 114., III. 418. lap. — *Horányi*, Memoria II. 625. l. — *Katona*, Historia Critica XXXVIII. 877. l. — *Danielik*, M. Irók II. 204. lap. — *Fekete Lajos*, A gyógytan története. Pest, 1864. 195. l. — *Gyógyászat* 1874. 45., 46., 49. sz. (Fekete Lajos). — *Szinnyei* Könyvészete. — *Haisner János*, A magyar orvostudományi irodalom 1770-ig. Kolozsvár. 1885. 27. l.

Miskolczi *C. Gáspár*, ev. ref. lelkész, szül. 1628-ban Miskolczon; Sárospatakon tanult, honnét külföldre ment; az 1650—1651. tanévben Utrechtben tanult, 1653. júl. 8. pedig a franekerai egyetemre iratkozott be; a latin, görög és német nyelvben kiképezte magát. Külföldről hazatérte után késmárki Thököly István báró nevelője volt; azután lelkészi állást viselt 1665-ig Ónodon, ettől fogva Bodrog-Kereszturon, a honnét 1672-ben vagy 1673-ban Báthory Zsófia elkergette. Csakhamar Szilágy-Somlyón, 1686-ban pedig Nagybányán kapott lelkészi hivatalt. A vallási üldözés elől azonban 1689-ben ismét menekülnie kellett. 1690. jan. Erdélybe ment, hol egy ideig minden hivatal nélkül tartózkodott és ezen bizonytalan állapotában némely főasszonyok házánál köztiszteletben és nagy becsülésben részesült; többnyire Görgényben tartózkodott; míg nem 1691. őszén magyar-igeni, 1695-ben székely-udvarhelyi esperes-lelkész lett és itt halt meg 1696-ban. — Munkái: 1. *Angliai Independentismus* avagy Az Ecclesiai fenyítékben, és a külső Isteni tiszteletre tartozó jó rendtartásokban, minden Reformata Ecclesiaktól különöző fejetlen lábság. Eggynehány szava hihető, túdos, Belgiumi Doctorocnak irásokbul, rövideden összve szedegettetett, es Magyar nyelven ki bocsáttatott. Ultrajectumban M.DC.LIV. — 2. *Egy jeles Vad-Kert*, Avagy az oktalan állatoknak, úgy mint: (1) A Négy lábúaknak, (2) A Madaraknak, (3) Az Halaknak, (4) A Tsúszó-mászó állatoknak, (5) A Bogaraknak, öt Könyvekbe foglaltatott tellyes Historiaja. Melly Elsőben A Tudós és Híres Franzius Farkas, Wittébergiai Sz: Irás Magyarázó Doktor által Deák nyelven irattatott, és sok izbē kinyomtattatott. Az után a Bóldog Emlékezetű Miskolczi Gáspár ... által, Magyar nyelvre fordíttatott. Mostan pedig a magyar Nemzet kedveért mint ollyan hasznos Munka, közönséges haszonra Világra bocsáttatott. Lőcse, 1702. (2. kiadás. Hely n. 1769. Ism. Székely Nemzet 1887. 1. sz.).

Czvittinger, David, Specimen Hungariae Literatae Virorum Eruditione Clarorum Natione Hungarorum. Francofurti et Lipsiae, 1711. 254. l. (Hol keresztneve Istvánnak iratik). — *Bod*, M. Athenas 178. l. — *Horányi*, Memoria II. 624. l. — *Katona*, Historia Critica XXXVI. 740. l. — *Arpadia*. Kassa, 1835. II. (Néváláirása 1672. aug. 2. a mellékleten). — *Toldy*, M. Nemzeti Irodalom Története. — *Gróf Kemény József*, Történeti és Irodalmi Kalászatok. Pest, 1861. 198. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 378., 654. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Figyelő* VI. 144., VII. 56. l. — *Szilády Áron*, Régi M. Költők Tára IV. 318., 329. l. — *Történelmi Tár* 1886. 792. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 392. l.

Miskolczy *György*, Borsodmegye főperceptora. Szrógh Sámuel ügyvéddel és Erős József főszolgabiróval hárman képezték a megye által megbizott szinházi igazgatóságot Miskolczon. M. egyszersmind Wesselényi Miklós báró megbizottja is volt a magyar szinészet ügyében, kivel sűrű levelezést folytatott az erdélyi szinészet ápolása érdekében; ezen levelekből az Irodalomtörténeti Közle-

mények (1900) nehányat közöl: Gyöngyösről 1801. máj., júl. 26. és 1803. márcz. 24.; Dessewffy József gróf is levelezett a miskolczi igazgatósággal szintén az ottani szinészet érdekében 1817—19-ben. — Benkő egy fordított színművét A véres örökség cz. említi.

Benkő Kálmán, M. Szinvilág. 124. lap. — *Figyelő* XII. 257. és köv., 371. és köv. l.

Miskolczi *Henrik*, szinész, utóbb hirlapíró, szül. 1860. nov. 27. Miskolczon és ugyanott az ág. ev. és ref. gymnasiumban végezte tanulmányait. Weiszman családi nevét 1880-ban Miskolczira változtatta; miután 1879-ben Latabár Endre fiánál Dezsőnél szinész lett és bevándorolta a társasággal Magyarországot, volt Kolozsvárt, Aradon (1880—81), Kecskeméten, 1880-ban lett először szinész-igazgató T.-Becsén. 1885 tavaszán szüleivel kivándorolt Amerikába és New-Yorkban szerkesztette 1887-ig az Amerikai Nemzetőrt el ɔb névtelenül, aztán nevével. A honvágy azonban haza hozta s Kolozsvárt az Erdélyi Hiradó helyettes szerkesztője lett; színigazgató volt 1893. virágvasárnapjától (Deésen) 1894. márcziusig (Székely-Udvarhelyen). Ezután a budapesti népszinházhoz került, majd a Képes Családi Lapok főmunkatársa lett. A Hétfői Lapok, M. Zenészek Lapja, M. Kiállítási Közlöny, Telefon, Vasárnapi Lapok, Nemzetközi Művészeti Szemle, Vasárnap és Illustrált Lapokat is szerkesztette. — Elbeszéléseket, rajzokat írt a Borsodmegyei Lapokba (Különleges útikaland); a Szabolcsmegyei Közlönybe (1880), a Szinészek Lapjába (1886. Az amerikai szinházakról); a Vasárnapi Ujságba (1889. Nyilvános parkok New-Yorkban); a Képes Családi Lapokba (1889—90. rajzok, 1891—94. Összetört szivek, regény, Fény a sötétségben, regény, elb. és rajzok, 1895. Egy leány a vérpadon, regény, magyarosítva s elb.); a Fővárosi Lapokba (1889. 141. sz. A tengerentúli magyarokról); a Szegedi Hiradóba (1891—92. Az őrnagy szerencséje, regény, James Payn után angolból), az Egyetértés, Szabad Szó, Budapest és Kis Ujság cz. lapokba. Elbeszéléseinek java része az Erdélyi Hiradóban jelent meg. A Vasárnapi Lapokban (egy fordított regénye Huszár Miklós álnév alatt). — Munkái: 1. *Öröm és bánat.* Elbeszélések, rajzok. Bpest, 1885. — 2. *Igaz szerelem.* Eredeti regény. Kiadja a Képes Családi Lapok. Bpest, 1890. — 3. *A Yankeek országából.* Amerikai történetek. U. ott, 1891. — 4. *Humbug!* ... Amerikai történetek. Bevezeti Küry Klára. U. ott, 1894. — 5. *A felsült szerelmesek,* vígj. 1 felvon. Irta Plouvier Ede, ford. U. ott, 1894. (Műkedvelők Színműtára és Monologok gyűjteménye I.). — 6. *A villám.* Víg dialog. Irta Marguerita, ford. U. ott, 1884. (Műkedv. Sz. II.). — 7. *A földön maradt angyal.* Színmű 1 felv. U. ott, 1894. (Műkedv. Színműtára III.). — 8. *Egy fényképész* a ki nem fotografál. Életkép 1 felv. Írta Manchecourt, ford. U. ott, 1894. (Műkedv. Sz. IV.). — 9. *A földön maradt angyal.* Színmű 1 felv. U. ott, 1894. (Műkedv. Színműtára III.) — 10. *Gyors eljegyzés.* vígj. 1 felv. Irta Payn James, ford. U. ott, 1894. (Műk. Sz. V.). — 11. *A letétbe helyzett csók.* Monolog nők számára. U. ott, 1896. (Műk. Sz. X.). — 12. *A doktor kisasszony.* Monolog nők számára. U. ott, 1896. (Műk. Sz. XIII.). — Még a következő eredeti és fordított regényei jelentek meg: Tisztító tűzben, Szerelemért halálba, Bálványimádok, Kalvaria útján, Csillagos lobogó alatt, Csintalan történetek (Luczifor álnév alatt), Jack, Királyok számüzetésben, A szerelem vértanúi (a Kis Ujságban) és Öröm és bánat emlékei, melyek különböző lapokban és különnyomatban jelentek meg. — Szerkesztette a Szinházi Évkönyvet (Arad, 1881. Ebben tőle: Naplótöredék, Velencze 1879. jún. 10. beszély és rajz); a Szinészeti Évkönyvet (Kecskemét 1882); az Erdélyi Irók és művészek Almanachját. Kolozsvár, 1892.

(Fekete Bélával együtt; ebben van arczk. és névaláírása s egy beszélykéje); szerkesztett még Kecskeméten is egy szinházi Almanachot. — Színművei közül: Kézfogó (Feld városligeti színkörében 1889-ben), Kicsike, dramolette (Miskolczon 1885-ben s még több helyt, így Ungvárt) és A kis bóbitás (Győrött 1900-ban) kerültek színre. Álnevei: Mihályi Hugó (a Fővárosi Lapokban s az Erdélyi Hiradóban) Huszár Miklós (egy-két ford. regényeinél), Fehér Árpád és Milden Harriet.

Lakatos Ottó, Arad története III. 70. l. — *M. Könyvészet* 1890—91., 1894., 1896. — *Kiszlingstein* Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Miskolczi *(P.) István.* — Munkája: *Melos Genethliacvm* in natalem puelli lepidissimi Johannis Vatsini, Clar. et Doctiss. Viri Dni Gregori Vatsini fidelissimi Ecclesiae Kereszturiensis ad Bodrog in Vng. super. Ecclesiastae, ex Dorothea Poli Vxore dilectiss. filij primogeniti; ad XVI. Aug. 1602. nati ... adiectis amicorum gratulationibus. Gorlicii.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 293. l. — *Kéler,* Adversaria II. (Kézirat a m. n. múzeumban).

Miskolczi *István,* ev. ref. lelkész; 1590-ben a debreczeni collegium felsőbb osztályában tanult; 1603. jún. 12. a heidelbergi egyetemre iratkozott be. — Munkái: 1. *De Sacra Scriptura.* Heidelbergae, 1604. — 2. *De lege et evangelio.* U. ott, 1605. — 3. *De civili et ecclesiastica potestate.* U. ott, 1607. — 4. *De Sacrae Scripturae Canone,* editione, lectione, authoritate, obscuritate, interpretatione et perfectione. U. ott, 1608—1609. (Ezek mind egy-egy pár lapon a tételekre feleletek. Meg vannak a marosvásárhelyi ev. ref. collegium könyvtárában).

Irodalomtörténeti Közlemények 1898. 459. l. és Koncz József szives közlése.

Miskolczi *István,* kecskeméti görög keleti vallású polgár. — Munkája, melyet fia nyomatott ki; *Igaz vallástétele a nap* keleti közönséges és apostoli ekklésiának, a melly görög nyelvből (Mogilas Péter után) magyar nyelvre fordíttatott. Most pedig a nem egyesült napkeleti görög vallást és hitet tartó keresztyéneknek lelki hasznokra és épületekre maga költségén kinyomtattatta és világ eleiben bocsátotta Miskolczi Miklós. Pest, 1791.

Danielik, Magyar Irók II. 204. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Hornyik József,* Kecskeméti irók. Kecskemét, 1901. 11. l.

Miskolczy *István* (roglaticzai); cs. kir. kamarás, Biharmegye országgyűlési követe 1825-ben, szül. 1782. júl. 28. Nagyváradon (Biharm.), hol atyja M. Farkas püspöki uradalmi igazgató Bácsmegyéből telepedett le Biharba. M. a nagyváradi jogakadémia hallgatója 1799—1801-ig, 1806-ban főszolgabiró, majd követ volt. — Beszédei az országgyűlési Naplókban vannak. — Arczképe: rézmetszet (Lütgendorf bárótól Pozsonyban Ponori Thewrewk József M. Pantheonában 1827.)

Gemeinnützige Blätter 1827. 26. sz. — *Ponori Thewrewk József,* Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 74. lap. — *Bozóky Alajos* A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Bpest, 1889. 181., 182. l. — *Bihar vármegye.* Bpest, 1901. 640. lap. (Magyarország vármegyéi és városai).

Miskolczi *(Szigyártó) István,* ev. ref. lelkész, szül. 1798. jan. 15. Gyulajon (Szabolcsm.), hol atyja M. János szintén pap, édes anyja a híres gelei Katona István egyik unokája Kathona Zsuzsánna volt. M. az elemi iskolákat Kis-Varsányban kezdte, hova atyja lelkészül ment; de már nyolcz éves korában a debreczeni főiskolába küldték, hol 1812-ben lépett a felső osztályba. 1820-ban mint VIII. éves diák küldetett a tanári testület által a turkevei iskola rendbehozására; 1823. és 24-ben Szepesmegyében, Pozsonyban és Bécsben tartózkodott a német nyelv elsajátítása végett, minthogy külföldi akadémiákra menni akkor tilos volt. Ekkor a papi vizsgát letette és két évig Duna-Vecsén, egyig Szalk-Szent-Mártonban káplánkodott. 1829-ben sárkeresztúri (Fehérm.) rendes pappá lett, hol kilencz évet töltött, 1838-ban pedig szent-márton-

kátai lelkészszé választották. 1854-ben a kecskeméti tractus alesperese, 1860-ban főesperese lett. Meghalt 1868. jún. 22. Szent-Márton-Kátán. — Egyházi beszédei a következő gyűjteményekben: a Fördős Lajos által szerkesztett Különféle viszonyokra vonatkozó papi dolgozatok (Kecskemét, 1857—58) X—XII. füzetében és ugyanattól Gyászesetekre (Kecskemét, 1864—65.) XI—XIII. füz. és a Szász Károly által szerkesztett Különféle papi dolgozatok. Pest, 1860. I. és III. füz. — Munkája: *Beigtató beszéd*, melyet tartott máj. 1. Kecskemét, 1856. (Fördős Lajos beiktatására). — Az Áhitatosság óráinak egyik fordítója volt. — Kéziratban több egyházi beszéde van.

Uj M. Athenás 287. l.

Miskolczy *István*, városi aljegyző Szegeden, Csanádmegye táblabirája; az első polgári zenekart szervezte, egyúttal 1838-ban zenészeti-iskolát alapított Szegeden; állítólag az őrültek házában halt el. — Költeményei, elbeszélései és czikkei a Regélőben (1833—34. költ. és Tóth Mihály, Szeged főbirája a XVI. sz.-ban, Vedres István élete, Aphorizmák, A temerkényi csikós, néprege, elb., 1835. Szórejtvény, elb. és költ., 1836. Nagy Ferencz nekr., Szeged történetei, Égések Szegeden, Bérő János nekr. és költ., 1837. Hamvazó szerda, Egy két szó a szegedi gyuladásokról és elb., 1838. Pest Buda fővárosának a Duna árjától jövendőre megmentésök); a Honművészben (1834. Szegedről, Tánczmulatság Szegeden, Szegedi casino igazgatóságának újittatása, Gróf Széchenyi István megtiszteltetése Szegedről, Szegedi szüret, Szegedí sétahely és muzsikaintézet, elb. és költ., 1835. Szegedi gyász ájtatosság., Szegedi hangász nevendék próbatétele, Szegedi casino közgyűlése. A pest-szegedi csatornáról, Rózsa Imre nekr., Törökkövet Szegeden, Szegedi szüret, elb. és költ. 1838. Szeged-szabadkai állandó szinész-társaság alapítása iránti javaslat, Valódi nemesség, Szenvedély); a Koszorúban (1834., 1836. Költemények). — Munkája: *Gyász-versek*, mellyeket nagys. Fáji Fáy Gunegunda asszonyságnak néhai királyi tanácsos nagys. Horgosi Kárász István úr özvegyének e folyó évi szent András hava 16. történt elhunytára készített ... Szeged, 1834. — Kéziratban: Szeged város története és leírása, melyet 1836-ban kiadni szándékozott.

Társalkodó 1836. 21. sz. — *Petrik* Bibliogr. — *Reizner János*, Szeged története III. 351., 359., 372., 401. l.

Miskolczi *János* (*S.*), ev. ref. prédikátor Ujlakon. — Munkái: 1. *De judice* controversiarum circa religionem. Respondens. 4. Oct. 1617. Heidelbergae. Pareus, David., Collegium Theologicum. Heidelbergae, 1620. II. 382—385. l.). — 2. *Négy szép hallottas Praedikatiok*, Mellyek praedikáltattanak Az Tekintetes és Nagyságos Vrfinak Bedegy Nyari Ferencznek, Az Tekintetes és Nagyságos Bedegy Nyari István Vramnak, mostan az Felseghez Betthlen Gabornak Erdély ... Fejedelmének ... Zabolcz Varmegyének fő Ispánynyának, szerelmes, kedves és egyetlen egy szép virág szál fiának szomorú temetésén küllöm küllöm helyeken bizonyos, tudos, bölcs Praedicatorok altal, A. 1622. 9. Oct ... Bártfa. (Gnostius János és mások gyászbeszédeivel együtt). — Üdvözlő verseket írt Varsányi (P. István) Positiones Theologicae ... Heidelbergae, 1617. cz. munkájába.

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 239. l.

Miskolczy *(Szigyártó) János*, ev. ref. lelkész, 1714—16-ban (mikor a naplót írta) Németországban és Hollandiában tanult az egyetemen. 1717. ápr. utolján állott be prédikátori hivatalába Nyirbátorban (Szabolcsm.); 1718. máj. 1. Losonczra vitetett papnak és még 1756-ban is ott volt és csak azután került valamikor Tállyára (Zemplénm.). Nógrád és Nagy-Hont vármegyék ref. ekklezsiáinak seniora is volt. — Munkája: ***Halhatatlan áldott emlékezetnek rothadatlan czédrus***

oszlopa, mellyet . . Ráday Pál úrnak megtiszteltetésére . . . a losonczi templomban 1733. szent Mihály havának 20. napján elmondott tanítás által felemelt . . . Hely n., 1735. (Párjához igaz szivnek gyógyulhatatlan sebe, melyet vett Rádai Pál urtól lett megfosztatásával Kajali Klára asszony cz. Többek beszédeivel együtt). — Utazási naplója 1714—16. (Prot. Képes Naptár 1885. 44—59. l. A napló kézirata, mely 39 levélből áll, dédunokájánál, M. Károlynál van).

Prot. Képes Naptár 1885. 44. l.

Miskolczi *János* (roglaticzai), püspöki praefectus, a fölkelő nemesi seregben 1806-ban hadnagy, fia volt M. Farkas jószágkormányzónak és öcscse M. István főszolgabirónak és követnek; ő is a nagyváradi jogakadémia hallgatója volt 1802—1804-ben és a püspöki jószágok igazgatója. — Munkája: ***Allocutio,*** qua patrem optimum, dnum Wolfgangum Miskolczi de Roglaticza, in ind. comitatu Bihariensi e primariis tabulae judiciariae adsessorem, in vacante episcopatu Magno-Varadinensi dominiorum Várad, Bél et Vaskoh praefectum, calendis Januarii a. 1719. salutavit. Hely n.

Bozóky Alajos, **A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Bpest, 1889. 182., 183. lap. —** *Petrik* **Bibliogr. —** *Biharvármegye.* **Bpest, 1901. 640. l. (Magyarország Vármegyéi és Városai).**

Miskolczy *János* (eörsi és jasziczay), nyitrai apát-kanonok, cs. kir. tanácsos, szül. 1811. máj. 4. Nagyszombatban (Pozsonym.); a hittudományokat a bécsi Pázmány-intézetben 1833-ban befejezvén, egyházi pályáját mint káptalani karkáplán Nyitrán kezdette, mely állásában 1834. máj. 8. történt pappá szenteltetése után is még két évig maradt. 1836-ban a nyitrai papnevelőben tanulmányi felügyelőnek, 1837-ben a természettan és mennyiségtan tanárának neveztetett ki. 1849. decz. tanári állásáról lemondott és a Nyitra-megye főnökénél titkári hivatalt vállalt, 1853-ban pedig hasonló minőségben a pozsonyi cs. kir. helytartósághoz hivatott meg. 1856-ban nyitrai kanonokká, kir. tanácsossá és 1857-ben egyházmegyei tanfelügyelővé neveztetett ki; 1862. schávniki apáttá, 1863. zsolnai, 1864. trencséni, 1865-ben székesegyházi főesperessé. A koronával diszített arany-érdemkereszt tulajdonosa is volt. Élete utolsó éveiben súlyos betegség következtében szeme világát elvesztette. Meghalt 1871. ápr. 7. Nyitrán. — A Vurum József püspök által alapított nyitrai leány intézet megnyitása alkalmával német beszédet mondott, mely nyomtatásban is megjelent. (Ezt nem ismerem).

M. Sion **1890. 305. l. —** *Vagner József*, **Adalékok. Nyitra, 1896. 358. l. és gyászjelentés.**

Miskoltzi *József* (zalányi), ev. ref. lelkész, előbb Kemény Simon udvarában, 1722-től Borsán (Kolozsm.) — Munkái: 1. *Szomorú halotti pompa,* melly a néhai mélt. Gyerő M. Monostori Kemény Simon úrnak kegyességben, alázatos szelidségben, jó lelki-esméret szerint eltöltött életét, meghatározott halála után, hideg tetemeinek Kolosvárott koporsóba, Vétsen pedig mélt. elejiknek temetőjökbe, tisztességes bé-tétetéseknek alkalmatosságával véghez-ment: és a mélt. Kemény háznak reménységére meg-mutattatott, de nagy keserűségére mélt. édes attya halála előtt kiv-ágattatott uri tsemetének Kemény János ur-finak koporsóba tétetésekor Kolosvárott az Isten beszédével lött tanítással együtt emlékezetnek okáért ki-bocsáttatott. Kolosvár, 1724. (Deáki József és mások gyászbeszédeivel együtt). — 2. *Mennyei lakadalma* jegyessével a Jesusnak, és arra való nyájas hivatalja. Mellyet, ama boldog emlékezetű néhai m. úr Pongrátz Nagy-Mihályi János urnak néhai kedves házastársának, m. g. széki Teleki Judit aszszonynak, utolsó tisztes eltemettetése szomorú alkalmatosságával a gernyeszegi templomban okt. 8. napján 1733. eszt. U. ott, 1734. (Szatmári Mihály gyászbeszédével együtt). — 3.

Lelkeket által-járó éles tőr, melly is valóban lelkekig bé-hata... Széki Teleki Ádám urnak... a midőn... fija, gróf Széki Teleki Pál urficska, ez árnyék világból el-enyészék. U. ott, 1746. (Deáky József, Isten keze... Melly isteni kézről ... szomorú halotti tanítást tett... 1743. sz. András hav. 24. cz. gyászbeszédével együtt). — 4. *Örök nyugodalomra ment Noé galambja*, néhai született l. baronissa Kemény Kata asszony: mélt. l. b. consiliarius ur losonczi ifjabb Bánffi Sigmond urnak élete megholt kedves párja. Kinek utolsó tisztességet tett az Isten szent beszédéből a Maros Szent-Királyi gyászos udvar-háznál, az oda gyülekezett szép, de szomorú halotti pompának jelen létében... 1746. Sz. Jakab havának 3. U. ott, 1747. (Bánatra adatott bánat... cz. gyűjteményes munkában, Tőke Márton és mások beszédeivel együtt).

Petrik Bibliogr. I. 174., 507., III. 120., 498. l.

Miskolczy *Károly*, veszprémi lakos, ki a nyarat rendesen Balaton-Füreden töltötte, ottani öcscse M. Pál seborvos társaságában. — Munkái: 1. *Balaton-Füred* mint savanyú víz. Úgy, a mint jelenleg van, minden oldalról regényesen előadva. Veszprém, 1837. (Munkája végén előfizetést hirdet: A leggyászosabb sorsból erkölcse után magyar királynéi méltóságra, bujdosó szarándok által jutott Fenenna Magyar honban tartózkodó kuváviai szűz cz. munkájára, megjelenéséről azonban nincsen tudomásom.). — 2. *Weszprémnek* és a dicsősségnek feleselésük midőn nagy mélt. Kopácsy József veszprémi püspök ő kegyelmességének esztergomi érsekké s Magyarország herczegi primásává való választásának hire közönségessé lett. U. ott, 1838. (Költemény). — 3. *Az igaz klenodiumnak magyarázatja* József napján. t. n. nz. v. vizeki Tallián Jósef úrnak tiszteletére. U. ott, 1839. (Költ.). — 4. *Fő ispányi kép* főm. hg. Kopácsi József urnak, Magyar hon elsőjének, esztergomi érseknek tiszteletére rajzolva, t. n. Esztergom megyei, fő ispányi hivatalába való helyezésének alkalmával. U. ott, 1840. (Költ.).

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Miskolczy *Károly*, ügyvéd. — Munkája: 1. *Versezet* Lévay Sándor névünnepére. Eger, 1844. — 2. *Magyarország közjoga.* (Jus publ. regni Hung.) Kérdésekre és feleletekre szedett kivonatban. U. ott, 1846.

Petrik Bibliogr. — *Michalek Manó*, Az egri érsekmegyei könyvtár Czimjegyzéke. Eger, 1893. 1171. l.

Miskolczy *Lajos* (mező-telegdi), országgyűlési képviselő, M. Lajos főszolgabiró és Szodoray Eszter fia, szül. 1811. márcz. 31. Mező-Telegden (Biharm.); a gymnasiumot Nagyváradon, a jogot Debreczenben végezte; 1830-ban Beöthy Sándor ítélőmester mellé kir. táblai esküdtnek vétetett fel, 1832-ben Biharmegyénél kiadói hivatalt viselt; még azon évben mint Beöthy Ödön irnoka a pozsonyi országgyűlésre ment, hol 1833 őszén ügyvédi vizsgát tett. 1834. febr. Biharmegye tiszteletbeli aljegyzője, 1837. ápr. első aljegyzője lett és az maradt 1841. júniusig. 1845. főjegyző, 1848. főszolgabiró, majd alispán, 1849. aug.-ig, 1861. és 1862—1872-ig ugyanaz. Az 1865. decz. 10. országgyűlésen a székelyhidi kerületet képviselte. 1875. Közép-Szolnok és Kraszna, 1876. aug. Hajdúmegye és Debreczen főispánja. Midőn birtokára Álmosdra nyugalomba vonult, a király a szent István-rend kiskeresztjével tüntette ki. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1875. I—III.) vannak.

Nagy Iván, Magyarország családai VII. 514., 515. l. — *Függetlenség* 1885. 135. szám. (Erdélyi Gyula). — *Bihar vármegye*. Bpest, 1901. 579., 592., 659. l. (Magyarország vármegyéi és városai).

Miskolczy *László*, a m. kir. állami rendőrség bűnügyi osztályában fogalmazó, M. Pál ev. ref. lelkész és kecskeméti Balogh Mária fia, szül. 1855. szept. 22. Berzéken (Zemplénm.); a gymnasiumot

és a jogot Sárospatakon végezte. Közpályáját mint ügyvéd-jelölt 1882-ben Ungvárt kezdte; később Ungvármegye törvényhatóságánál volt tiszteletbeli szolgabiró, majd közigazgatósági tanácsos Ungvár városánál (hol a legtöbb fizetés 600 frt). 1893-ban került Budapestre gyakornoknak az államrendőrséghez, hol most fogalmazó. — Czikkei a szaklapokban 1900—1901. (A bűnvádi Perrendtartás hatása a rendőrségre, A rendőrség térfoglalása, Az összefüggés és bűnhalmazat, A bűntett lefokozása, A közigazgatás reformálása). — Munkája: *Előzetes eljárás bűnügyekben* Budapest, 1902. (Ism. M. Nemzet 32. sz.)

Önéletrajzi adatok.

Miskolczi *Márton*, evang. ref. lelkész Hunyadon. — Latin verset írt Porcshalmi András kolozsvári lelkész halálára 1681. máj. 19., mely annak gyászjelentésén jelent meg Kolozsvárt.

Irodalomtörténeti Közlemények 1901. 92. l.

Miskolczy *Márton*, r. kath. plébános, szül. 1805. nov. 11.; a bölcseletet és theologiát 1824—29-ig Nagyszombatban végezte és 1829. decz. 19-én fölszenteltetett. Segédlelkész volt Nagy-Lévárdon, 1830-tól Szent-Jánoson, 1831. Budán és 1832-től Esztergom-vizivárosban. 1837. április 27. plébános lett Szent-György-Mezőn; 1846. május 15. Esztergom-vizivárosba helyeztetett át, hol egyszersmind alesperes volt; innét 1861. máj. 1. Érsekujváron lett plébános, hol azon év szept. 15. meghalt. — Munkái: 1. *Ode* honoribus rev. dni, dni Pauli Szabó, eccl. metrop. Strigoniensis canonici, archi-diaconi Barsiensis, SS. theologiae baccalaurei; dum quinquagesimum presbyteratus sui annum complens, VII. Kalendas Octobris 1825. solenne offeret sacrificium: oblata, Strigonii. — 2. *Herzensgefühle* dem ... Herrn Carl Alexander v. Palkovics bey der Gelegenheit seiner zweyten Vermählung mit ... Fräulein Leocadie v. Chaudelot. U. ott, 1832. — 3. *Glückwünsche* dem hochw. Herrn Jos. Rudnyánszky v. Dezser, zu seiner neu erhaltenen Domherrnwürde, an der Metropolitankirche zu Gran, an seinem Namensfeste dargebracht. U. ott, 1833.

Petrik Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 334. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii, 1894. 795. l.

Miskolczi *Mihály*, theologiai tanuló volt a franekerai egyetemen, hova 1652. okt. 4. iratkozott be; később, ha nem csalódom, ez volt azon füleki lelkész, ki a 2. sz. munkát írta. — Munkái: 1. *Miscellaneorum Theologicorum Disputatio* I. & II. De Primogenitura Christi, Quam Aspirante Divino Fato, Sub Praesidio Viri Clar. & Exc. D. Christiani Schotani... publicis exercitiis ventilandam exhibet Michael Miskoltsinus... Franekerae, 1653. (Ajánlja a felelő 7 liszkai és 3 miskolczi előkelő polgárnak, s Pap István liszkai és Bonnár János miskolczi birónak, mint pártfogóinak). — 2. *Draga kenet*, Az Az Oly Predikáciok, mellyekben az eö megholt szerelmeseken bánkódó, és magokban keservesen sirankozó szemelyek szomoru lelkekben meg Uyitatnak és vigasztaltatnak.. Mellyeket az Neháj Tek. és Nemz. Hamvai Ferentz Uramnak Nemes Heves és Külső Szolnok Vasmegyéknek Vice-Ispánnyának, meg hidegedett teste felet predikállot az Fileki és más helybeli fő fő rendek előtt; Mostan pedigh világra botsatot, az Fileki Helvetica Confession levő gyülekezetnek méltatlan Tanitoja Miskolci Mihály. Anno 1669. April. Cassan. M.DC.LXIX.

M. Könyv-Szemle 1879. 24. l. — *Történelmi Tár* 1886. 792. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 560. l.

Miskolczy *Mihály*, orvosdoktor, M. Szigyártó János és börvélyi Kathona Zsuzsanna ev. ref. papi szülők fia, szül. 1819. febr. 12. Doboson (Szatmárm.); 1828-tól Sárospatakon végezte a gymnasiumot, theologiát és jogot, mindig mint első kitünő; 1841-ben a pesti egyetemre

iratkozott be orvosnövendéknek és 1847-ben orvosdoktori és szemészmesteri oklevelet nyert, azután Balassa János orvostanár assistense lett. 1848-ban Hajdú-Hadháza választotta meg főorvosának; 1849-ben a szabolcsmegyei nemzetőrökkel Erdélyben Bem táborában működött. 1854-ben érmelléki járási orvos lett és Ér-Diószegre költözött. A biharmegyei orvos-gyógyszerész-egyletnek tagja s több ízben tisztviselője is volt. A szőlőszet és borászat terén kimutatott szakismeretei révén a miniszterium az Ér-Diószegen felállított vinczellér-képző első igazgatójává nevezte ki. 1872-ben Biharmegye központi orvosa lett s tiszteletbeli főorvosa Nagyváradon, hova át is költözött. Az érmelléki ev. ref. egyházmegyének számos évig tanácsbirája és világi jegyzője, utóbb nagyváradi presbyter volt. Meghalt 1886. okt. 5. Nagyváradon. — Czikkei a Falusi Gazdában (1862. Az országos tárlat tanulmányai, Észrevételek «A szőlőfajok osztályozását mutató táblá»-ra); a Székesfehérvári Borász-Csarnokban (1863. Levelezés Ér-Diószegről); a Szőlőszet és Borászatban (1866. Levelezés); a Honban (1866. 68., 70—73. sz. Biharmegye vasuti érdekei és a szigeti vonal); a Kertész Gazdában (1867. Miként lehetne összes szőlőfajainkat legbiztosabban és legrövidebb idő alatt megismerni és az egész világgal megismertetni, 1868. Szőlőismei társalgás, 1869. Szőlőszeti levelek, 1870. Szőlőszeti ügyeink, 1871. Viszhang «Erdély borászata» cz. czikkre, 1872. Borászat: A savak gyümölcsczukorrá változásának kérdése); a Borászati Füzetekben (I. 1869. Szőlészborászati közlemények az Érmellékről, III. 1871. Nyitás, kifedés, kitakarás, Metszés, IV. 1872. Adalék a szőlőpenész történelméhez hazánkban, A savak gyümölcsczukorrá változásának kérdése, Szőlőmívelés, Szőlőgyökerész, Phylloxera vastatrix); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (XVII. 1875. A férfiivarszerveknek cséplőgép által okozott teljes lenyúzódása); a Borászati Lapoknak is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Tanitványi hálaemlék.* Üdvözlő szózat tekint. Sauer Ignácz urhoz ... mellyet arczképe ünnepélyes átadásakor 1846. tavaszutó 16. az orvosi kórodában ... mondott. Kiadva pályatársai által. Buda, 1846. — 2. *Orvostudori értekezés* a szemizommetszésről, különös tekintettel a kancsalság-műtétre. Pest, 1847. (Latin czímmel is). — 3. *Magyar szőlőisme.* (Felolvastatott a M. gazd. egyesület jan. 7. szőlőmívelési szakosztályi ülésében). U. ott, 1867. (Melléklet a Gazd. Lapokhoz és külön kiadásban).

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1886. 40. sz. (Molnár János). — *Orvosi Hetilap* 1888. 1. sz. (Emlékbeszéd M. felett Kiss Ferencz főorvostól).

Miskolczi *Puah Pál*, a kolozsvári iskolában tanult; 1568. jún. 3. a vittenbergai egyetemen iratkozott be s 1569-ben ugyanott senior volt. — Latin epigrammája van Heltai Gáspár, Historia Matthiae Hunyadis ... Claudiopoli, 1565. cz. munkában (hol neve Miscolciusnak van aláírva).

Lampe, Historia Eccl. 262. l. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 50. l.

Miskolczi *Puah Pál*, ev. ref. lelkész, tanult Nagyszombatban és Sárospatakon; innét külföldre ment és 1622 végén vagy 1623 elején az odera-franfurti, 1623. szept. 26. a franekerai egyetem hallgatói közé lépett. 1625-ben még itt időzött, majd hazatérve lelkész lett. 1633-ban Ungvárt működött. Egyéb adatokat nem tudunk róla. — Munkái: 1. *Disputatio Theologica*, De Ecclesia Trivmphante. Quam Divinâ annuente gratiâ, Praeside.. Gvilielmo Amesio ... discutiendam proponit Paulus Puah Miskolczi. Franekerae, 1625. — 2. (Halotti prédikátziók)... Tartalma: Praedikatio Pongrácz Nagy-Mihályi Lászlóné, Gönczi Asztalos Anna felett, Villei Pribék László felett, Pongrácz Nagy-Mihályi Sándor felett Ecsed, febr. 20.

1633. Ugyan a felett a nagymihályi udvarban febr. 28. 1633., Egy közönséges praedicatio, Halálra menendő emberhez intések, kérdezkedések, tanítás, betegeknél való imádságok, áldás, Honorarium in exequialem Libellum Rev. et Clariss. viri D. Pauli Puah de Miskolcz Pastoris Eccl. Ungvariensis, Conseniaris Dioecesis Ungiensis (ebből csak négy sor van meg, itt megszakad. Egyetlen csonka példánya, melyből megvan B-Ni ív s hiányzik elül czimlevél és ajánlás, végül hihetőleg csak egy levél, megvan a nagy-enyedi ev. ref. collegium könyvtárában, több régi prédikáczióval egybekötve). — Latin verse van a Genethliaca in natalem pvelli... D. Sigismundi Rákoci ... ban (Bártfa 1618). A czímlap aljára jegyezve: Reverendo ac Clarissimo Viro Domino Stephano Miskolczj Pastor apud Liszkaenses vigilantissimo, fratrique suo omni observantia colendo, misit Patachino Paulus Puah Mischolcius. — Üdvözlő verseket írt: Csúri Cseh János, Disputatio Theologica ... Franekerae, 1625., Gönczi M. János, Disputatio Theologica... U. ott, 1625. és Thaba Tamás, Disputatio Theologica. U. ott, 1625. cz. munkába.

M. Könyv-Szemle 1877. 391. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár I. 278. lap, III. 1. rész 480. lap. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 392. l.

Miskolczi *Pál*, ev. ref. lelkész, szül. 1820. jan. 22. Sáros-(Kis)-Patakon; 1845-ben. Sárospatakon joghallgató volt; iskoláinak végeztével Lónyay Gábor nevelője volt, kivel Pozsonyban lakott egy évig. 1851-ben Berzéken (Zemplénm.) választották meg lelkésznek, 1855-ben Nagy-Geresdre, 1866. Tokajba s 1867-ben Czigándra (Zemplénm.) ment papnak, hol 1889. okt. 30. meghalt. Tompával jó baráti viszonyban volt. — Költeményeket írt az Örömdalok ... Sárospatak, 1842. cz. gyűjteménybe, az Életképekbe (1845—47), a Pesti Divatlapba (1848), a Hölgyfutárba (1850), a Csokonai Lapokba (1850), a Losonczi Phönixbe (I. 1851), a Sárospataki Füzetekbe (II. 1858. VII. 1863.), a Prot. Egyh. és Isk. Lapba, 1867-től a Zempléni Lapokba, később a Zemplénbe, mely utóbbi lapba czikkeket is írt, úgy a Sárospataki Lapokba is; czikke a Vasárnapi Ujságban (1854. Hasonlat a növény és ember között, Herder után, Előítéletek a nevelés körében). Később leginkább vallásos irányú költeményeket írt. — Kéziratban több kötetnyi egyházi szónoklatai vannak.

Sárospataki Lapok 1889. 47. sz. — *Borsodmegyei Lapok* 1889. 90. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1889. 46. sz. (Nekr.). — *Egyetértés* 1902. 105. szám.

Miskolczy *Pál*, ügyvéd, Borsod vármegye nyug. aljegyzője, M. Pál ev. lelkész és író fia, M. László rendőri fogalmazó s író testvérbátyja, szül. 1851. márcz. 21. Tállyán (Zemplénm.); iskoláit Sárospatakon végezte. Miskolczra 1872-ben ment mint joggyakornok; 1877. tette le az ügyvédi vizsgát, majd megyei másod aljegyző lett; ezen állását elhagyta, mert jobb kezének ujjai megbénultak. Kiváló érdemeket szerzett Miskolcz zenei életének föllendítése körűl. A dalár-egyletnek 1875 óta tagja, tíz éven át karnagya s a miskolczi evangel. reform. iskolaszéknek tagja volt. Meghalt 1902. ápr. 12. Miskolczon. — A Miskolcz cz. hetilap munkatársa volt 1875-től és segédszerkesztője 1878. őszétől 1879. aug. végeig (ezen lapban jelentek meg tárczái és elbeszélései); 1879-től a Borsod cz. hetilapba dolgozgatott, többnyire tárczaközleményeket, sokszor azonban időszerű társadalmi kérdésekkel foglalkozó czikkeket is, míg 1884. jan. 1-től ezen lapnak társszerkesztője s azon év júl. 1-től annak halálaig felelős szerkesztője volt. Álneve és jegye: Nemere, «P.»

Ország-Világ 1890. 51. sz. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1902. 103. sz. (Nekr.) — *Miskolczi Napló* 1902. ápr. 15. — *Borsod* 1902. 16. sz. és önéletrajzi adatok.

Miskolczi *Sándor*, gazdatiszt Uj-Barson

(Barsm.). — Czikkei a Falusi Gazdában (1856. A szarvasmarhák betegségeiről, két ábrával, koszorúzott pályamű, 1857. A tej-, vaj- és savóról, Aprómarha tenyésztés, pályamű, Néhány szó az eczetről); az István bácsi Naptárában (1858. Hogyan lehet a szőlőt épen és legtovább eltartani és miként lehetne azt malagaszőlő módjára, vagyis törött állapotban kereskedési czikké alakítani? Pályakoszorúzott irat). — Munkája: *Magyarországi kártékony állatok* és ártalmas növények, melyek ismerete, távolításuk módjával minden háztartás-, kertészet- és gazdászatnak érdekében áll. Pest, 1865. (Letenyey Lajossal együtt).

Szinnyei Könyvészete.

Miskovits *Cyrinus*, szent Ferencz-rendi szerzetes, szül. 1711-ben Nahácson (Pozsonym.); bölcseleti tanulmányai elvégzése után 1732-ben lépett a rendbe; 1735-ben miséspappá szenteltetett fel; a theologiát Szentgyörgyi Raymund és Steinsiess Antal lectoroktól tanulta. Budán a bölcseletet a rendtagoknak három évig tanította, 1746-tól pedig a kánonjog lectora volt. 1750-ben tanszékétől megvált és tót hitszónok lett. Meghalt 1763. febr. 12. Nagyszombatban. — Munkája: *Novum Florilegium* selectissimarum preçum, quod honorI aC VeneratIonI DeI VerI VnIVs In sVbstantIa et essentIa, trInI In personIs saCratVM. In Conventu Budensi ... dum e spinis logico scotisticis extricarentur ... adorandum auditoribus obtulerunt Rel. FF. Maurus Menyhért et Theodosius Gartner, assistente Rel. P. F. Cyrino Miskovits. Budae, (1743.).

Farkas, Seraphinus, Scriptores 65. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Miskovits *István*, cs. és kir. tartalékos főhadnagy (1883. nov. 1-től). az 5. gyalogezredben. — Munkája: *Kivonat* a nyilvántartási utasítás II. részéből. Tartalékállományú havidíjasok. 1891. A cs. és kir. közös hadügyminiszteriumnak 1888. máj. 24. kiadott 1740. praes. számú magas rendeletével engedélyezett szakmunka. Németből fordítva. Ungvár, 1889.

Schematismus für den k. u. k. Heer. Wien, 1891. 264., 315. l. — *M. Könyvészet* 1892.

Miskovics *József*, bölcseleti doktor, r. kath. plébános, szül. 1710 körül Dojcson (Nyitram.), 1729. a bölcseletet hallgatta, Nagyszombatban, hol 1730-ban magisteri s 1731. baccalaureusi fokot nyert; a theologiát is ugyanott 1736-ban végezte s azon év márcz. 12. grinavi (Pozsonym.), 1737. ápr. 27. sándorfi (Nyitram.) plébános lett; 1742. szept. 22. Jabloniczra (Nyitram.) helyeztetett át, hol 1783. aug. 8. meghalt. — Munkái: 1. *Inusitata Caelum* iter, et terram lis de animam agente divo Stephano primo Hungariae rege coelo jure aequissimo adjudicata, dum annua ejus memoria in antiquissimo seminario divo eidem sacro recoleretur, oratio panegyrica exhibita ... Die 20. Aug. 1731. Tyrnaviae. — 2. *Divus Ivo* magnus et judice causidicus in academia soc. Jesu divi Joannis Baptistae basilica, dictione panegyrica celebratus. Dum incl. facultas juridica ejusdem divi tutelaris sui honores annuos, coram senatu populoque academico solenni ritu instauraret ... a. reparatae salutis 1733. m. Junio, die 14. U. ott.

Petrik Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka 335. l. — *Némethy, Lajos*, Dicsbeszédek. Bpest, 1881. 49. l. és Series Parochorum 795. l.

Miskovicsew *Miksa*, orvosdoktor. — Munkája: *Dissertatio* de conio maculato. Budae, 1834.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. (hol neve Mischkovicsew Maxinus Miklósnak van irva).

Miskovszky L. *Myskovszky*.

Mislei *György*, L. *Mischlei*.

Misley *Károly*, ev. ref. lelkész. Miskolczon, hol 18 évi papi szolgálata után 1875. jún. 14. meghalt 44. évében. — Czikkei a Sárospataki Naptárban (1859—60. A szentírás és az emberi szív); a

Sárospataki Füzetekben (1860. A baseli reformált egyház szervezete, Finsler után).

Gyászjelentés.

Misley *Lukács*, orvosdoktor — Munkája: *Dissertatio* inaug. de marasmo senili. Vindobonae, 1775. (Wasserberg, F. X. Fasciculus secundus operum Minonorum Medicorum. 427—445 l.).

Misner *Ignácz*, jogi doktor, ügyvéd, M. Mózes és Morgenstern Terézia fia, szül. 1846-ban Zala-Szentgróton; a gymnasiumot Szombathelyen és Sopronban végezte; a bécsi jogi facultáson Unger, Glaser, Ihering és Stein előadásait három évig hallgatta; azután a pesti egyetemen fejezte be tanulmányait. 1873 óta mint gyakorló ügyvéd Budapesten működik. — Czikke a Jogtudom. Közlönyben (1872. A lemenő lánygyermek örökösödési jogának megszorításáról, 1901. Az elidegenítés és terhelési tilalom feljegyzése és joghatálya); a M. Themisben (1873—1876., 1878. A közkereseti és betéti tagok nyereségének és veszteségének felosztásáról, A fizetések beszüntetéséről és csődön kívüli egyezségről szóló törvényjavaslat, A csődenquete és a kényszeregyezség kérdése a 6. jogászgyűlésen, Felebbvitel telekkönyvi igazolásban, A «bon» jogi természete, A kereskedelmi törvény 320. §., Az elidegenítési és terhelési tilalom feljegyzése); a Jogi Szemlében (1901. Behozassék-e nálunk a kényszeregyezség); az Ügyvédek Lapjában (1901. A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének a házastársi és özvegyi öröklést tárgyazó rendelkezései. — Munkája: *Behozassék-e nálunk a kényszeregyezség?* (Jogászgyűlési vélemény). Bpest, 1876. (Különnyom. a m. jogászgyűlés évkönyveiből.).

Kisslingstein Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Missics *János* (zamobori), országgyűlési képviselő, M. Athanász lippai községi biró fia, 1848-ban Temesmegye tiszteletbeli aljegyzője, 1861-ben második alispánja, de csak néhány napig; 1861. a lippai kerület országgyűlési képviselővé választotta, 1865—68. ismét; 1870—75. ügyvéd Temesvárt és 1875—84-ben Temesvár országgy. képviselője. A fusio előtt a balközéphez tartozott, a fusio után szabadelvű volt. Meghalt 1884. ápr. 4. Bpesten. — Czikke a Delejtűben (1860—61. Történeti visszapillantás az úgynevezett Szerb-Vajdaság ügyében). — Munkái: 1. *Rede* am 13. Sept. 1863. zu Temesvár. U. ott. — 2. *A temesi és krassói kincstári uradalmak fakérdése.* Pest, 1868. (Németül. Temesvár, 1868.). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Petrik Könyvészete. — *Berkeszi István*, A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom története. Temesvár, 1900. és Lendvai Miklós szives közlése.

Missovicz *Mihály*, ág. ev. iskola-igazgató, szül. Smrecsánban (Liptóm.) nemes szülőktől; a gymnasium alsó osztályait Rozsnyón járta Braxatoris János rektor alatt. Midőn ez 1685-ben Rozsnyót elhagyta, kedvelt tanárát követte Ráhóra, hol az rövid idő mulva meghalt és M. Losonczra ment Bulyovszky Ferencz nógrádi alispán fiai mellé nevelőnek. Miután több más nemes családbeli fiúkat is tanított, ezt a reformátusok nem jó szemmel nézték, azért onnét Trencsénbe ment rektornak, hol szintén nemes ifjak nevelésével foglalkozott. Itt megnősült, házas társul vevén Szivy Zsuzsánnát, kitől egy fia Imre maradt; e fiáról szokta Vergillel mondani: Omnis in Emerico chari stat cura parentis. 1699-ben Trencsént is el kellett hagynia s ekkor Osgyánba ment, hol a Rákóczy mozgalom kezdetén az alája rendelt fiúkat nyugodtan tanította; azonban midőn a mozgalom növekedett és tanítványai elszéledtek, ő is Ráhóra vonult Bubenka András lelkészhez. A mozgalom csillapultával a selmeczbányai meghívást elfogadta s ott Hellenbach Gottfried báró pártfogása mellett félévig tanított és

1703-ban a korponai iskola rektorságát elfogadta; innét 1705-ben Rozsnyóra hívták meg, hol öt évig volt az iskola igazgatója s ugyanott 1710. ápr. 4. meghalt. Wallaszky megjegyzi, hogy ő volt az első, ki a gymnasiumban a magyar jogot előadta. — Munkái: 1. (Latin grammatika). Czímlapja és vége hiányzik. Az olvasóhoz intézett előbeszéd végén ez áll: Dabam Tranchinii, 20. Martii, Anno 1697. Vestri studiosissimus Michaël Missovicz. (A m. n. múzeumban. Ez lehet az a Rudimenta melyet életrajzírói említenek). — 2. *Fata Hungariae* sub Ladislao et Matthia Corvino. U. ott, 1705. — 3. *Europa* Comico-Tragica, Quam Duobus a Geniis Meoque Tuoque exagitatam: tot a lustris vicinis intestinisq. insanientem cladibus: tot feralibus fumantis Martis funestatam Scenis: Geographice & Politice in Theatrum dedit Ludi Augustano Evangelici Praenobilis, Ingenua & Christiana Juventus Rosnaviae. Anno aerae Christianae Quo LIbertas DVLCe noMen est (1706. Lőcse. Névtelenül). — 4. *Palladium Sacrum*, quod sub adorea Andreae II. Regis aeternitati consecrata, a successoribus Regibus sancte seruata, multo denique heroum sangvine defensa, historico et tragico-comico litterariae palaestrae in theatro raepraesentatum, venerata est Rosnaviensis Seminarii Praenobilis Iuuentus, ostensura: Hungariam nunquam contra Palladium, sed pro eo inseruisse arma. Anno aerae Christianae quo: DVLCe est pro Libertate MorI (1707. Lőcse Névtelenül. Klein említi M. neve alatt és a szinjátékban szerepelt 100 tanulót név szerint is fölsorolja a munka utolsó levelén levő jegyzékből). — 5. *Cyrus* Vivum Providentiae Divinae, in Personis arduis a Deo destinatis fatis speculum, pro Coronide Publici Examinis in Scenam productus, a Spectabili, Perillustri, Generosa & Ingenua Evangel. Seminarii Rosnaviensis Studiosa Iuventute. Dum currebat Annus CaLLIDIssIMVs. (=1708. Lőcse. Névtelenül. Az utolsó levelet a színjátékban szerepelt 83 tanuló neve foglalja el). — 6. *Flores vermi* in calidas doloris destillati lacrymas. U. ott, 1708. — Kéziratban: Delineatio Logica. — Juridica Operis Tripartiti Verböcziani. Klein még e munkáját említi: Oratio in obitum superintendentis M. Joannis Sárossi, pastoris ecclesiae Hungaricae Rosnaviensis, 4rét; a Prot. Egyh. és Isk. Lap (1845. 1197. h.) pedig: Rerum patriae libri tres; ezen munkák megjelenéséről azonban nincsen tudomásom. — Nevét Misovicnak is írták.

Klein, Nachrichten II. 180. l. — *Bartholomaeides*, Comitatus Gömör 421. l. — *Wallaszky*, Conspectus reipublicae litterariae. Budae, 1808. 225. lap. — *Néptanitók Könyve* 1860. 109. lap. (Fabó). — *Fabó*, Monumenta Evangelicorum in Hung. hist. I. 115. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 514., 606., 612., 622., 635. lap. — *M. Könyv-Szemle* 1879. 29., 1883., 322., 1884. 36. l. — *Slovenské Pohl'ady* 1880. 4. sz.

Mistét *István*, nagy-kőrösi lakos, Esztergommegyéből 1829-ben Pestmegyébe származott nemes család ivadéka. — Munkája: *Buda bevétele* 1686-ban. Nagy-Kőrös, 1889. (Költemény, fametszettel.).

Kőszeghi Sándor, Nemes családok Pestvármegyében. Budapest, 1899. 242. lap és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Miszlai *András*, költő a XVIII. század elején, II. Rákóczy Ferencz szabadságharcza alatt élt és verselt az akkori historiai eseményekről. Költeményei: Gyászének a koronczói (szemerei) csatáról, 1704. jún. 13. Miszlai András bujdosó (két) éneke, melyeket Thaly Kálmán a Szecsey György-féle codexből kiadott az Adalékok II. kötetében (Pest, 1872.).

Figyelő VIII. 59., 125—129., 206., 207.

Miszlay *Mátyus*, «gyógytanos, szemész-mester és fogorvos» (mint munkájának czímlapján írja). — Munkája: *Körömkór*, vagy az emberi köröm minden nyavaláinak alapos gyógymódja. Buda, 1842.

Szinnyei Könyvészete.

Misztótfalusi *Kis Miklós* L. *Tótfalusi Kis Miklós.*

Mitrák *Sándor,* görög kath. lelkész előbb Ublyán (Zemplénm.), jelenleg Vorocsón (Ungm.). — Munkája: *Orosz-magyar szótár.* Ungvár, 1881—84. Két kötet.

Kiszlingstein Könyvészete.

Mitrovics *Gyula,* ev. ref. lelkész, szül. 1841. máj. 16. Sátoraljaujhelyben (Zemplénm.); a gymnasiumot 1853—61-ben és a theologiai tanfolyamot 1861—65. Sárospatakon végezte, hol azután 1867. tavaszáig segédtanár volt. Ekkor külföldre ment és mintegy másfél évig Heidelbergben, Göttingában és Zürichben gyarapította ismereteit. 1868. szept. a gyakorlati theologia és keresztyén erkölcstan tanára s a főiskola papja lett Sárospatakon. A tiszáninneni egyházkerület 1876-ban al-, 1884. főjegyzőjévé, több ízben az egyetemes konvent tagjává, ez pedig mindannyiszor egyik jegyzőjévé választotta. Tagja s jegyzője volt a debreczeni s budapesti zsinatnak; ő írta a tiszáninneni egyházkerület által elfogadott Utasításokat az 1891—92. Zsinati törvények életbeléptetéséhez; ő írta a Szent István napjának megünneplése tárgyában kiadott miniszteri rendeletre is a feliratot, sat. Szintén tagja az egyetemes tanügyi bizottságnak és a protestáns irodalmi társaság biráló bizottságának. 1895-ben debreczeni lelkészszé választatván, mindeme hivatalairól lemondott és 1896. ápr. óta új állásán működik. Egyike volt a legjelesebb tanároknak és e mellett kitünő szónok. A szabadelvű theologiai irány legkiválóbb képviselői közé tartozik. — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1865. Rételpatak és a melegforrás, tört. emlék a honfoglalás napjaiból, A rómaiak temetkezése, 1866. Valkómegye, Garavár); a sárospataki Emlékkönyvben (melynek ő volt a szerkesztője, 1866. beszélyek); a Sárospataki Füzetekben (1866. Origines, Egy adalék Kazinczy Ferencz ismeretlen kéziratainak gyüjteményéhez, 1867. Pelagius és Augustinus, Nézetek a Krisztus theanthroposzi személyisége felett és könyvism., 1869. Lessing mint theologus, Néhány szó a miniszteri, gymnasiumi és lyceumi tantervről és könyvismert.); a Zemplénben (beszélyek és Adatok Sátoralja-Ujhely történetéhez, Utazási rajzok); utazási rajzokat más lapokba is írt Viátor név alatt. A Prot. Népiskolai Közlönybe írt egyháztörténelmi tanulmányokat és rajzokat, mint: Origines, Pelagius és Augustinus, Dinter sat.; a Ballagi Prot. Egyh. és Isk. Lapjának 1868-tól állandó munkatársa volt és egyházpolitikai értekezéseket és kritikákat írt a lapba; valamint a Szász Domokos által szerkesztett Erdélyi Prot. Közlönybe is. Újabb időben a Fővárosi Lapokba, a Prot. Szemlébe és a Debreczeni Prot. Lapba írt czikkeket; a sárospataki ev. ref. gymn. Értesítőjében (1880. és 1881. igazgatói zárbeszéd); a Prot. Lelkészi Tárban (1902. Naplójegyzetek) sat. — Munkái: 1. *Egyházi és szertartási beszédek.* Sárospatak, 1872. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap.). — 2. *Beszéd* néhai br. Vay Henrik emlékünnepe alkalmával. U. ott, 1875. — 3. *Egyháziatlanság* és üres templomok. U. ott, 1876. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 1876—77). — 4. *Lang Henrik válogatott vallásos beszédei,* ford., szerző életrajzával. U. ott, 1877. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap). — 5. *A keresztyén* erkölcstudomány rövid foglalatja, Népiskolák számára átdolgozva. U. ott, 1877. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap. 2. kiadás. Ugyanott, 1892.). — 6. *Egyházi szónoklattan,* tekintettel a magyar egyházi beszédirodalomra. Tanítványai számára való olvasmányul U. ott, 1878. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap). — 7. *A keresztyén hit- és erkölcstudomány rövid foglalatja.* Népiskolák számára. U. ott, 1884. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 1883.). — 8. *Hétköznapi bünbánati és alkalmi imák.* Sajtó alá rendezte Borsodi József. U. ott, 1886. —9. *Rendszabályok* az új zsinati törvények végre-

hajtására. U. ott, 1894. — 10. *A polgári házasság törvényei* párhuzamban az eddigi házassági joggal. U. ott, 1895. — 11. *Dolgozatok* az egyház és iskolai élet köréből. I. füzet. (1884—85). U. ott, 1895. — 12. *Az én lelkipásztori hitvallásom.* Beköszöntő egyházi beszéd. Irta és elmondta a debreczeni ref. egyház nagy templomában 1896. ápr. 12. Debreczen, 1896. — 13. *Magyarország* ezeréves fennállása emlékére tartott beszéd és ima. 1896. máj. 10. Debreczenben. Ugyanott. (Többek beszédeivel együtt). — 14. *A mit az életből és bibliából tanultam.* Ugyanott, 1902. (Egyházi beszéd és ima. Sajtó alatt). — 15. *Liturgika.* Bpest, 1903. (Sajtó alatt). — 1881-ben alapította a Sárospataki Lapokat, melyet az ottani főiskolai irodalmi kör ad ki mint egyházi és iskolai szakközlönyt, és öt évig szerkesztette.

Uj M. Athenás 287. lap. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Magyar Könyvészet* 1895. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 709. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 393. l.

Mitrovics *Gyula*, ifjabb, bölcseleti doktor, ev. ref. főiskolai tanár, M. Gyula ev. ref. lelkész és Botka Emilia fia, szül. 1871. jún. 29. Sárospatakon, hol a gymnasiumot 1889. jún. végezte és ugyanekkor a m. tudom. akadémiától a magyar irodalomban legnagyobb jártassággal bíró pataki gymnasiumi tanuló számára alapított Kazinczy-díjat neki ítélték tanárai. 1889. szept. a budapesti egyetem bölcseleti karán iratkozott be. Itten Beőthy, Gyulai és Pasteiner tanárai hatottak további képeztetésére és 2 pályadíjat nyert. Az 1890—1891. I. félévét a bécsi, II. a berlini egyetemen töltötte. Itt főleg classica philologiát és ókori művészettörténetet hallgatott; közben nagyobb utazásokat is tett. Az 1891—93. iskolai éveket tanárképző-intézeti ösztöndíjjal újból a budapesti egyetemen töltötte. 1893. jún. 10. az aesthetikából, a magyar irodalomból és a művészettörténetből bölcseletdoktori szigorlatot tett. 1893. szept. a sárospataki ev. ref. főiskolában mint gymnasiumi helyettes (utóbb rendes tanár) nyert alkalmazást, hol ma is működik. 1894—95-ben Bartha Bélával szerkesztőtársa volt az előbb Sárospatakon, majd Debreczenben hetenként kétszer megjelenő Őrálló cz. szabadelvű s protestáns irányú politikai lapnak, melynek irodalmi, művészeti és paedagogiai czikkeinek nagy részét ő írta. 1898. máj. 11. középiskolai tanári oklevelet nyert a latin és magyar szakcsoportból. 1897. febr. 9. nőül vette Makláry Pap Miklós tankönyvíró és gymnasiumi tanár leányát Ilonát. Mint tanár több ízben tett tanulmányutat egyházkerülete, majd a m. tudom. akadémia segítségével, így Ausztriában, Német- és Olaszországban — Czikkei a Figyelőben (XXVI. 1889. Tompa Mihály zsengéi); a Sárospataki Lapokban (1890. Adatok Tompa diákkorához); a Protestáns Szemlében (1890. Csenkeszfai Poóts András); a Sárospataki Lapokban (1890. A középiskolák államosítása, 1891. Templomaink művészi diszítése, Az új énekes könyvről, 1892. A leánygymnasium kérdéséhez, 1882—93. könyvism.); a Fővárosi Lapokban (1891. 123. A müncheni tárlatban, 137., 192., 195. A berlini nemletközi műtárlatról, 1892. 12. szám A vallásos költészet újabb mozgalmáról, 116. sz. Irodalmi divatok); az Őrállóban (1894. Utóhang a tavaszi tárlatról, Munkácsy «Honfoglalás»-a, A népiskolák és gymnasiumok viszonya, A téli tárlat, A sárospataki főiskola Kazinczy-ünnepélye alkalmából, A napi sajtó kritikája és könyvism., 1895. A velenczei S. Marco, Közműveltség és társadalom, A debreczeni egyetem, Ellentétek, a téli tárlat alkalmából, A görög-római művészettörténet kutatásának módszere, Gyulai Pál, és könyvismertetések); az Egyetemes Philol. Közlönyben (1895. Az olympiai Zeus-templom); az Irodalomtörténeti Közleményekben (1896. Aeneas Sylvius «De-

duobus amantibus»-ának magyar átdolgozói): a Sátoraljában (1896. Emeljünk új oltárokat); a Budapesti Szemlében (1897. A képzőművészeti társulat tavaszi tárlata, Szana Tamás, Izsó M. élete és munkái, helyreigazító és bővítő birálat, 1900. Küzdelem a jövő művészetéért) az Erdélyi Múzeumban (1897., 1899. könyvism.); a Debreczenben (1897. 164. sz. Német diákvirtus); az Athenaeumban (1898—1899. Plinius és a görög képírás története); az Orsz. középisk. tanáregyesületi Közlönyben (1898. Az ifjúság aesthetikai és művészi nevelése); a M. Szóban (1901. decz. 25. A szép a magyar lélek tükrében); czikkek és könyvismertetések a Sárospataki Lapokban, Debreczenben, Sárospataki Ifjúsági Közlönyben és Egyetemi Lapokban többnyire álnévvel vagy betűjegy alatt. — Munkái: 1. *A valószerűségről.* Aesthetikai tanulmány az irodalom és művészetek köréből. Bpest, 1893. (Doktori dissertatio. Ism. Sárosp. Lapok, Főv. Lapok 157., Debr. Prot. Lap, Erdélyi Múzeum 1894. és Athenaeum). — 2. *Középiskoláink reformja.* Szavazat a tantervrevisio ügyében. Sárospatak. 1897. (Maklári Pap Miklós és Rácz Lajos társaságában). — 3. *Aeneas Sylvius Piccolomini Historia de Eurialo et Lucretia* se amantibusa. U. ott, 1899. (Székfoglaló értekezés). — 4. *Molnár Lajos, Magyar olvasókönyv,* a gymnasium számára. I. kötet. Átdolgozta. U. ott, 1902. — 5. *A bölcselet történetének vázlata.* Irta Schwegler Albert, a Koeber R. által átnézett és bővített 15. kiadás után ford. Átnézte Szlavik Mátyás, Bpest, 1902. (Sajtó alatt). — Álnevei és jegyei: Mátrahegyi, Pataki Gyula, imgy. dr. és s.

M. Könyvészet 1893. — A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Mitrovszky *József* gróf, cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos, az erdélyi hadsereg és tüzérség főparancsnoka s az erdélyi országgyűlésen kir. biztos. — Munkája: *Allocutio quam* ... occasione depositi per inclytos status et ordines die 23. Augusti 1792. homagii habuit. Claudiopoli.

Petrik Bibliogr.

Mittelmann *Bernát,* orvosdoktor, gyakorlóorvos, szül. 1866. okt. 10. Voloszánkán (Ungm.), hol atyja M. Ábrahám gazda és Barna Mihály ungvári tanár (jelenleg munkácsi gymnasiumi igazgató) oktatta 1876—84-ig a gymnasium nyolcz osztálybeli tantárgyaira s megkedveltette vele a magyar irodalmat. Szegénysorsú lévén, mint gymnasiumi tanuló s pesti egyetemi hallgató nevelősködéssel tartotta fenn magát. 1890-ben nyert orvosdoktori oklevelet és Ó-Budán telepedett le, a hol tekintélyes orvosi gyakorlatra tett szert. A m. kir. államvasutak, az ó-budai Chevra Kadischa, Cselka, Zionegylet orvosa, tartalékos honvéd főorvos, székesfővárosi választmányi tag és az ó-budai zsidó hitközség elöljárósági tagja. — Czikkei a Tornaügyben (Az iskola és torna), a Buda és Vidékében (Az epileptikus jellem: Mohamed, Napoleon); a Budapesti Hirlapban (1902. febr. Budapesti kereskedelmi kikötő cz. memoranduma, melyben az ó-budai nagy-szigetet és a partot ajánlja kereskedelmi kikötőnek, a kormány által tervezett csepeli kikötő helyett. Külön is megjelent). — Munkája: *A körülmetélés* eredete, története és orvosi műtéte. 11,383. VI. a. sz. belügyminiszteri rendelethez. Bpest, 1900.

Pesti Alfred, Magyarország orvosainak Évkönyve. Budapest, 1899. 156. l.; a m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Mittelmann *József,* kereskedelmi iskolai tanár Budapesten. — Munkái: 1. *Kereskedelmi irálytan.* Szakiskolák alsóbb osztályainak használatára. Bpest, 1872. (Gyulai Bélával együtt. Németül. U. ott, 1872.) — 2. *Die deutsche Orthographie.* U. ott, 1875. (Magyar czímmel és szöveggel is.) — 3. *Handbuch*

zur Handels-Stilistik und kaufmännischen Correspondenz für Schulen und Comptoirs. U. ott, 1885. (Előszó 1882-ben kelt). — 4. *Leitfaden* zur Sprachrichtigkeit in Stil und Conversation. Anleitung zur Aneignung der für den praktischen Gebrauch nothwendigen Grundregeln der deutschen Grammatik mit besonderer Rücksicht für Lernende ungarischer Muttersprache. U. ott, 1885.

A magyar n. múzeumi könyvtár példányairól.

Mittelmann *Nándor*, állami felső kereskedelmi iskolai tanár, szül. 1860. júl. 11. Alsó-Zaturcsán (Turóczm.); a főreáliskolát Körmöczbányán, a műegyetemet Budapesten végezte. 1880-ban képesítést nyert középiskolákra és kereskedelmi szakiskolákra. Tanári működését a körmöczbányai főreáliskolánál kezdte, 1882—1883-ban igazgató-tanára volt az újvidéki társulati, 1883—94. tanára ugyanott az állami ipar- és kereskedelmi iskolának. 1894 óta a brassói magyar kir. kereskedelmi akadémiának rendes tanára, hol mennyiségtant, kereskedelmi és polgári számtant tanít, azonkívül a községi faipariskolában könyvviteltant és a női kereskedelmi tanfolyamban kereskedelmi számtant tanít. — Társadalmi czikkeket írt az Ujvidékbe.

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 7. lap. — *Vajda Emil* Névkönyve. Győr, 1900. 263. l.

Mitterdorfer *Ferencz*, mérnök és építész, Budapest első rendes mérnöke. Meghalt 1878. nov. 11. Budapesten 43. évében a lipótmezei őrültek házában, hova gyógyítás végett kevéssel azelőtt vitték be. — Munkája: *Jelentés* ... sz. kir. Pest városa hatóságának megbizásából 1867. évben külföldön tett utazásáról. Pest, 1869. (Páris, Hamburg, Berlin, Zürich, Brüsszel, Frankfurt, Bécs).

Petrik Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1878. 46. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Mitterdorfer *Gusztáv*, kereskedő Budapesten. — Munkája: *Mosaik*. Szabadkőmivesi jelzések magyarázata, különös figyelemmel a Magyarország Nagy-Oriense védelme alatt dolgozó tt***-re. Bpest, 1876. A Hungaria páholy tulajdona.

Kisslingstein Könyvészete.

Mittermayer *Ferencz*, gyógyszerész és városbiró Szombathelyen négy évig, hol 1828. márcz. 10. meghalt 44 éves korában. A jenai s göttingai füvésztársaságnak tagja volt. Ő állította fel Szombathelyt a városi kórházat. — Munkái: 1. *Beschreibung* des im Eisenburger Comitat zu Sulz (Sós-Kút) befindlichen und chemisch untersuchten Mineral-Wassers. Steinamanger, 1822. és 1824. — 2. *Ostindianische Sendschreiben* der L. Cleyern, Rumphen, Herbert de Jager, ten Rhynn etc. ueber verschiedene merkwürdige Gegenstände. Aus dem Holländischen in das Deutsche übersetzt von Mich. Bernh. Valentini ... Neuerdings aus demselben grossen Werke Museum museorum besonders abgedruckt und herausgegeben. U. ott, 1824. — Nevét Mittermayrnak is írták.

Hazai s Külf. Tudósítások 1828. I. 23. sz. — *M. Kurir* 1828. I. 24. sz. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Mittermayer *Frigyes*, gazdatiszt Sina János báró ferihegyi (Pestm.) uradalmában. — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1850. A juhmosásról, s a bajnai juhmosató intézetről, 1858. Nehány szó az őszi veteményezés kellő idejéről); a Falusi Gazdában (1862. Gazdasági tudósítás Pest vármegyéből, 1863. Miként akadályoztatik meg a tejfolyás a teheneknél, Jó eczetkészítés borszeszből, Szőlőmivelés, Gazdasági tudósítás Hontmegyéből). — Munkája: *Alapos útmutatás* a szeszgyártás üzletéhez. Pest, 1863.

Petrik Könyvészete.

Mitterpacher *József* (mitternburgi), bölcseleti és theologiai doktor, egyetemi tanár, Mitterbacher Ignácz és Lentz Johanna fia, szül. 1739. febr. 14. Bellyén (Baranyam.). Özvegy anyja s gyermekei 1752. jún. 19. kaptak magyar nemességet.

M. 1753. okt. 14. lépett a jezsuita-rendbe és tanulmányainak végeztével mint tanár működött. A Theresianumnak öt évig kormányzója volt. A rend föloszlatása (1773) után a nagyszombati, majd a budai egyetemen a mathematika tanára volt. Meghalt 1788. márcz. 24. Pesten. Végrendeletében (1784. jan. 18.) 200 frtot hagyott a pesti egyetem bölcseleti karára, azon kikötéssel, hogy kamatai szegény beteg katholikus bölcselet-tanulók gyámolítására fordíttassanak. — Munkái: 1. *Panegyricus* divo Franc. Xav. dictus. Oratore Car. L. B. de Perényi, Philos. 1. an. aud., deferente... Tyrnaviae, 1776. — 2. *Unterricht* in der mathematischen Analysis und Maschinenlehre. I. Bd. enthaltend die Buchstaben-Rechenkunst und die sogenannte Analysis endlicher Grössen wie sie in seinen Papieren hinterlassen hat. Herausg. von. Joh. Pasquich. Leipzig, 1790. Tábla rajzzal. — Nevét Mitterbachernak is írták.

Szerdahelyi Aloysius, Memoria Jos. Mitterpacher. Budae, 1788. — *Fejér*, Historia Academiae 97., 133. lap. — *Stoeger*, Scriptores 232. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Pauler Tivadar*, A budapesti m. kir. egyetem története. Bpest, 1880. — *Illésy-Pettkó*, Királyi Könyvek. Bpest, 1895. 144. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothéque-Bibliographie V. 1133. h.

Mitterpacher *Lajos* (mitternburgi), theologiai doktor, egyetemi tanár, előbbinek testvérbátyja, szül. 1734. aug. 25-én Bellyén (Baranyam.); a pécsi gymn.-ban tanult és 1749. okt. 18. lépett a jezsuita rendbe. 1755-ben a soproni gymnasiumban a latin nyelv elemeit tanította. Ezután két évre Bécsbe küldték a mathematikai tanulmányok ismétlésére. 1758-ban a győri gymnasiumban az ékesszólástant adta elő, egyszersmind a Mariana congregatio elnöke volt. 1759-ben Bécsbe ment, hol négy évig a theologiát tanulta; azután a Pázmány-intézet kormányzója lett. 1762-ben a Batthyányi Lajos herczegek nevelését vette át és a Theresianumban hitoktatónak neveztetett ki. Ezen intézetben 1762-től 1774-ig a hittanon kívül a bölcseletet és később a földmíléstant is tanította. Ezen utóbbi tudományban különös előszeretettel képezte ki magát. 1774-ben Budára jött és itt bölcseleti doktorrá avatták, azután a budai, majd a pesti egyetemen a természetrajzot, mathematikai földrajzot, mezőgazdaságtant és technologiát adta elő. Évi fizetését 1792-ben 900 frtról 1000 frtra emelték. 1801-ben az egyetem rectora volt. 1805-ben a király még egy segédet nevezett ki tanszékéhez 400 frt fizetéssel, ki a mezei gazdaságtant adta elő. Tagja volt az alsó-ausztriai gazdasági egyesületnek s a bonni academiai tudományos intézetnek, monostori apát és a pesti egyetemen a bölcseleti karnak seniora. Meghalt 1814. máj. 24. Pesten. A testvéröcscse M. József által a pesti egyetem bölcseleti szegény beteg kath. tanulók gyámolítására hagyott alaphoz 250 frttal járult. Molnár János apáthoz írt latin költeménye van a Zoologiconban (Buda, 1780). — Arczképe rézmetszet Ehrenreichtől. — Munkái: 1. *Oratio* de SS. Virginis intaminato Conceptu. Vindobonae, 1760. — 2. *Adumbratio notionum oeconomicarum*, quae nobili juventuti in collegio c. r. Theresiano dabantur. U. ott, 1773. (Névtelenül. Németül. U. ott, 1773.). — 3. *Kurzgefasste Naturgeschichte* der Erdkugel, zum Behufe der Vorlesungen in der k. k. Theresianischen Academie. U. ott, 1774. (Ujabb kiadása: Physikalische Erdbeschreibung. U. ott, 1789. Ujabb kiadása. U. ott. 1816.). — 4. *Sätze* aus der Naturgeschichte der Pflanzen, des Acker- und Weinbaues. U. ott, 1775. — 5. *Anfangsgründe* der physikalischen Oeconomie. U. ott, 1776. — 6. *Sätze* aus dem Baue der Farbekräuter, des Wald-, Wein- und Gartenbaues. U. ott, 1776. — 7. *Introductio* in physicam historiam plantarum. Pars I. Budae, 1777. Tábla rajzzal. (Ezen czímmel is: Elementa

rei rusticae). — 8. *Sätze* aus der Naturgeschichte der Thiere, und aus der sämmtlichen Viehzucht. Wien, 1778. — 9. *Elementa rei rusticae* in usum academiarum regni Hungariae conscripta. Budae, 1779—94. Három kötet ábrákkal. (2. jav. és bőv. kiadás. U. ott, 1816—17. Tábla rajzzal és szerző arczk. Olaszul: Milano, 1784., 2. kiadás. U. ott, 1794. 39 tábla rajzzal és Velencze 1795.). — 10. *Anfangsgründe* der physikalischen Astronomie. Wien, 1781. — 11. *Iter* per Poseganam Slavoniae provinciam, mensibus Junio et Julio a. 1782. susceptum. Budae, 1783. 16 tábla rajzzal. (Piller Mátyással együtt. Ezen tartományt illető természetrajzi és mezei gazdasági bő ismertetés foglaltatik a jelen műben). — 12. *Abhandlung* vom Leinbau. U. ott, 1788. 3 tábla rajzzal. — 13. *Unterricht* vom Lein- und Hanfbau für Landleute. U. ott, 1788. Két rézm. (Ugyanaz 1789. Névtelenül. Magyarul: A len és kender művelésről való oktatás a mezei embernek hasznára; egy toldással a mész trágyáról. Két képpel. U. ott, 1789.) — 14. *Waitzner Getreide.* Aus d. Hungarischen übersetzt. Waitzen, 1793. (Szabó József munkája). — 15. *Technologia oeconomica.* Budae, 1794. — 16. *Primae lineae historiae naturalis* in usum gymnasiorum regni Hungariae et regnorum eidem adnexorum. U. ott, 1795. (Ujabb kiadásai 1821. és 1829. U. ott.) — 17. *Compendium* historiae naturalis. U. ott, 1799. (Curiosumként megemlítjük, hogy a növényeket ekkép osztályozta: fák, pálmák, füvek, hagymák, dudvák, harasztok, mohok és gombák. Tehát még 1799-ben is így tanítottak az egyetemen). — 18. *Praelectiones* technologicae. U. ott, 1800. — 19. *Tentamen* publicum ex historia naturali generali sem. secundi et e geographia physica in reg. universitate Hung. 1800. mense Augusto. Pestini, 1800. — 20. *A szederjfa* és selyembogár nevelésről való oktatás, ... Magyarra fordította Spécz Antal. U. ott, 1805., 1813., 1823., 1826. és 1830. — 21. *Unterricht* über die Maulbeerbaum- und Seidenraupenzucht zum Gebrauche der Landschulen. Ofen, 1805. és 1813. (Magyarul és szerbül 1823., horvát és cseh nyelven is megjelent. U. ott, 1824. és 1823.) — 22. *Spitzner's (Joh. Ernst) Korbbienenzucht*, in einem vollständigen Auszug dem Gebrauche der Landleute gewidmet vom Abte M. Pesth, 1806. — 23. *Tractatus* de cultura gossypii, in compendium redactus et notis illustratus a ... Budae, 1810. (Lastyrie K. F. munkája után Magyarra ford. Fejér György, tótul és horvátul is megjelent. U. ott, 1810). — 24. *Abhandlung* über die Erzeugung des Zuckers aus dem Safte der Maisstengeln. Von Joh. Burger. Kurzgefasst. U. ott, 1813. (Magyarra ford. Czinke Ferencz. U. ott, 1813. Tótul. U. ott, 1813.). — 25. *Summarium* tractatus de vitis cultura et arte parandi vinum, crematum et acetum auctoribus Chaptal, Rozier, Parmentier et Dussieux, ex gallico latine redditus per Josephum Voltiggi. Revidit opus adjectisque notis illustravit ... U. ott, 1813. (Magyarul, ford. Pósfai János 1815. és 1818. Németül és tótul, ruménül 1813., szerbül 1818., 1823. U. ott). — 26. *Opera oeconomica.* Lipsiae, 1815. — Kéziratai a m. n. múzeumban: Institutiones historiae naturalis, 4rét 172 levél, Gerzon Adalbert másolata 1789-ből és 74 lev. (Pápay Sámuel másolata 1792); Ex itinere per provinciam Poseganam, Botanica & Zoologica 1818. 8rét 6 levél és Occonomia ruralis. 4rét két kötet. (Ex praelectionibus L. M. conscripta per Stephanum Horvát).

Merkur von Ungarn 1786. 1031. h. — *Molnar Janos*, M. Könyvház 1795. 194. lap. — *Verein. Ofner-Pester Zeitung* 1814. 43. sz. — *Gemeinnützige Blätter* 1814. 46., 47. szám. — *Allgem. Literatur-Zeitung.* Halle & Leipzig, 1805. 93. sz. Intelligenzblatt, 1814. III. 559. lap. — *Vaterländische Blätter* für den österr. Kaiserstaat. Wien, 1814. 413. l. — *Kölesy* és

Melczer, Nemzeti Plutarkus. Pest, 1816. IV. 253. l. — *Oesterreich's Pantheon*. Wien, 1830. II. 45. l. — *Schmidt, Joan. Georg.*, Memoriam immortalis viri Lud. Mitterpacher ... edidit. Budae, 1830. — *Fejér, Georg*, Historia Academiae. Budae, 1835. 108., 116., 132. l. — *Oesterr. National-Encycl.* Wien, 1835. III. 693. l. — *Hanák János*, Az állattan története és irodalma Magyarországon. Pest, 1849. 51. l. — *Nouvelle Biogr. Générale*. Paris, 1850. XXXV. 707. l. — *Stoeger*, Scriptores. Viennae, 1855. 232. l. — *Pauler Tivadar*, Egyetemünk rectorai és cancellárjai. Pest, 1856. 19. lap és A budapesti m. kir. tudományegyetem története. Bpest, 1880. — *Slovnik Naučny* V. 376. l. (Rieger). — *Poggendorff, I. C.*, Biographisch-literarisches Handwörterbuch. Leipzig, 1859. II. 162. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Mittli *Kálmán*, ügyvéd, M. Ferencz földbirtokos és Veber Francziska fia, szül. 1846. okt. 24. Körmenden (Vasm.), hol mint gyakorló ügyvéd 1874 óta működik — Költeményeket írt 1867—85-ig Zanathy Kálmán név alatt a M. Bazárba, Koszorúba, Vasmegyei Lapokba, Fővárosi Lapokba és a Költők Lugasába.

Feld Ignácz szives közlése és önéletrajzi adatok.

Mittuch *Ádám*, ág. ev. lelkész, szül. 1671. aug. 6. Trencsénben; Pilarik István által Selmeczbányán 1704. nov. 7. ordináltatott, 1705. decz. 12. első német-tót papnak ment Nagyszombatba, honnét csakhamar elűzetett. Számkivetésében Bazinban (Pozsonym.) tartózkodott, hol a városházán lakott és a gyermekek tanításával foglalkozott. Ekkor résztvett a Rózsahegyen (Liptóm.) 1707. ápr. tartott zsinaton, hol ő Burius Jánossal együtt pietismussal vádoltattak és esküt kellett letenniök, hogy többet a pietistákkal nem közlekednek. Mint tanár jó bánásmódjáról volt híres; életmódjáról pedig fölemlítik azt, hogy volt egy macskája, mely a szájába vett kosárral járt házról házra, sőt a mészárszékbe is, s így hordott élelmet az urának; ezért van egyik arczképén a macskájával együtt feltüntetve. — Munkája: *Huc, Quisquis Es Mortalium*, Confestim Accede Propius, Bonarum Literarum, Studiosissime Cultor, Aetatis Potissimum Flore Virescens. Fas Est, Hoc In Monumento, Haec Pauca Accurate Contemplari, Quam Nimis Lubrici, Quam Fallaces, Quamque Sint Momentanei Juventutis Dies. Ac-Tutum Intelliges, Juvenilis Aetatis Fugacem Imaginem, Succinctissimum Vitae Virentis Curriculum Paucorum Annorum Juvenem, Maximilianum Reinhardum, Peinum, Sangvine, Spe Et Exspectatione Magnum, Philomusum Solertissimum, Si Non Fata Subinvidissent, Ipsa Exspectatione Majorem, Virtutis Nominisque Sui Gloriam Ante Annos Decedentem, Acerbissime Deplorabis... Hic Nobilissimus Juventutis Flosculus, Fatorum Tempestate Afflatus, Ereptus Tempori, Reservatur Vitae Perennanti, Moestissimae Genitrici, Acerbissimum Luctum Et Lacrumas, Generosis Dilectissimisque Fratribus, Henrico Marco, Carolo Cunrado, Ernesto Leopoldo, Nobilitatis, Virtutis, Morumque Reverentia Oppido Conspicuis, Summum Dolorem, Lectissimae Sorori Lugentiquae (*sic*) Amicorum Turbae, Perenne Sui Desiderium, Juvenibus Euthanasiae Exemplar Eximium, Senibus Meros Singultus Ac Suspiria... Defuncto Debitum Honorem, Declarare Voluit... Hely n. 1693. (Szöveg nincs). Egy példánya megvan a m. n. múzeumban. — Kéziratban: Album (Hortulus amoenissimus). Trenchinii, 1692. (a m. n. múzeumi kézirati osztályban 1692—1738-ig tartalmaz bejegyzéseket).

Klein, Nachrichten I. 227. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 451. l.

Mittúch *József*, r. kath. plébános, szül. 1867-ben és 1890-ben szenteltetett fel; Vág-Beszterczén volt káplán, alszerpap és nevelő; jelenleg plébános Felső-Elefánthon (Nyitram.). — A nyitrai egyházirodalmi iskolának 1889. jan. 13. megnyitására Ébresztő cz. költeményt írt, mely a M. Államban jelent meg; írt még czikkeket a Vágyvölgyi Lapba is.

M. Sion 1890. 305. l. — *Schematismus* Ni-

triensis 1895. — *Schmiedt Ferencz* Egyetemes Névtára 1901. Bpest. 138. h.

Mitzger *Imre*, jogi doktor és ügyvéd, szül. 1875. febr. 15. Marczaliban (Somogym.); középiskoláit Nagy-Kanizsán a piaristáknál végezte; mint VII. osztálybeli tanuló két arany első díjat nyert Vészes napok cz. történelmi elbeszélésével, a VIII. osztályban szintén két aranyat Széchy Máriáról írt czikkével és Fatime cz. novellájával. Budapesten végezte a jogot és időközben munkatársa volt a M. Geniusznak és a Borsszem Jankónak (1896—98.). 1898-ban nyert ügyvédi diplomát és Kassán telepedett le, hol előbb fél évig mint patvarista működött, 1902. máj. Budapestre költözött és itt folytat ügyvédi gyakorlatot. — Költeményt és rajzot írt a M. Szalonba (1896), az Ország-Világba (1897) és a M. Figaróba. — Munkája: *Az ügyetlen ember.* Monolog. Bpest, 1899. (Monologok gyűjteménye 82.). — Főszerkesztője volt a Kassai Naplónak 1899-ben, 1901. a Magyarország cz. politikai napilapnak Kassán. — Kéziratban: Uri kérő, népszinmű három felvon. Dalai Dankó Pista és Lengyel Miskától. (Előadták Kassán, 1898. febr.).

M. Könyvészet 1899. és bátyjának M. Tivadar orvosnak szives közlése.

Mitzger *Tivadar*, orvosdoktor, M. Miksa járásorvos és Kuhn Czeczilia fia, előbbinek testvérbátyja, szül. 1869. ápr. 10. Marczaliban (Somogym.); középiskoláit Kaposvárott és Szombathelyen a premontreieknél, egyetemi tanulmányait Gráczban végezte, hol 1893-ban orvosdoktori oklevelet nyert. Ezután a külföld nevezetesebb egyetemeit és gyógyintézeteit látogatta meg, így Páris, Berlin, Lindewiese, Wörishofen, Veldes és más helyeken. 1896-ban Budapesten az első magyarországi hydro-electrotherapiai gyógyintézetet alapította, melyet gyógykezelés végett külföldiek is látogatnak. — Munkái: 1. *Kataphoresc gyógymód.* Az ideg- és nemi betegségek gyógyítása. Bpest, 1898. (Eddig három kiadásban). — 2. *Bűnök* az ifjuság nemi életében és azok hatásai a férfi korban. Budapest, 1910. (Eddig öt kiadás). — 3. *A prostitutio* társadalmi jelentősége. U. ott, 1902. (Sajtó alatt). — 4. *A kéjvágy betegei.* U. ott, 1902. (Sajtó alatt).

Pesti Alfréd, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 156. l. — *Corvina* 1901. 11. sz. és önéletrajzi adatok.

Mitzschke *Pál*, bölcseleti doktor. — Munkája: *Marcus Tullius Tiro.* A német és angol eredeti után ford. és a szerző újabb jegyzeteivel bővítve. Győr, 1876. (25 kőnyom. lap).

Kisslingstein Könyvészete.

Mixich *János*, jogász volt, mikor meghalt, előbb az aradi gymnasiumban tanult. — Költeménye van az Aradi minorita gymnasium Érdemkönyvében és két színdarabot fordított németből: Jó éjt Róza, egy felv. Kaiser Frigyes után és Testvéri szeretet, Berger Sándor után.

Arad és Vidéke 1887. 214. sz.

Mixich *Kálmán*, förendiházi tag, szül. 1833. szept. 19. Pisarovinán (Zágrábm.) spanyol eredetű családból, mely Horvátországba költözve 1552-ben nemességet nyert; atyja, mint turmezei nemes, fiát magyar szellemben nevelte. Iskoláit Zágrábban kezdte, Győrött és Pozsonyban folytatta; 1850-ben jogot hallgatott; 1851—1852-ben Magyar-Óvárott tanult, azután átvette saját nagy vagyonát, melyet atyjától és anyjától mint egyetlen fiú örökölt. Megnősülvén, feleségül vette Gráczban Rast bárónőt, a ki kiváló szerepet játszott a horvát előkelő körökben; 1860 óta állandóan a köztéren szerepel és határozott unionista szellemben a magyar állameszme mellett működik. Kezdetben a szveti-iván-zelniai, majd a viniczai kerületet képviselte a horvát tartománygyűlésen. 1868-ban azok között volt, a kiket a horvát tartománygyűlés a kiegyezés után mint elsőket küldött

a közös országgyűlésbe. 1868—69-ben kerülete főszolgabirája, 1871—1874-ben pedig Zágrábmegye főispánja lett s ez állást megtartotta, míg Rauch a báni méltóságban ült. Ezután ő is visszavonult s kiválóan a gazdasági életben vett részt, tevékenyen működve Inkey Nándor báróval a horvát országos kataszteri bizottságban. Gróf Pejacsevich bánsága alatt újra részt kezdett venni a közügyekben. Utoljára az ivaneczi kerületet képviselte a horvát tartománygyűlésen és mint ilyen a magyar országgyűlésre is felküldetett. E minőségben érte a kitüntetés, hogy ő felsége 1885-ben az első ízben kinevezett főrendek sorába emelte. Az ezredéves ünnepélyek alkalmával a szent István-rend kiskeresztjét nyerte. — Országgyűlési és tartománygyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 169. l.

Mizsey *Endre*, orvosdoktor, megyei tiszt. főorvos, a nemzeti szinháznak egy negyed század on át volt rendes orvosa. Meghalt 1872. máj. 13. Pesten 56. évében. — Czikkei a Gyógyászatban (1868. A gyujtongás esete), az Államorvosban (1870. Öngyilkolás, törvényszék-orvosi eset).

Gyászjelentés.

Mizsey *Mari*. — Színműve: Az ál jó emberek, vígj. négy felv. Barrière Th. és Capendu Erneszt után ford. (Először adatott Kassán 1868. nov. 26.).

Egykorú szinlapról.

Mizsér (Pesti) *Gábor*. L. *Pesti Gábor*.

Mladoniczky *Ferencz*, Jézus-társasági áldozópap, szül. 1836-ban Tardoson (Komáromm.); gymnasiumi tanulmányait Tatán, Budán és a nagyszombati érseki convictusban végezte. Ez intézetből Kunszt József kalocsai érsek fölvette növendékpapjainak sorába és a bölcselet tanulására Pécsre küldte. A theologiát Bécsben és Kalocsán végezte. 1859-ben pappá szenteltetett és Bajára küldetett magyar hitszónoknak. 1861-ben az érsek visszahívta udvarába, hol az egyházi ügyek szolgálatában mint fogalmazó s utóbb mint szentszéki jegyző hivataloskodott. Az érsek halála után 1866-ban a Jézus társaságába lépett, melyben jelenleg mint főgymnasiumi hittanár és hitszónok Kalocsán működik. — Czikkei a Somogyi Károly által szerkesztett Családi Lapokban (Sienai sz. Katalin szeretetműve. A rózsafüzér története, A krimiai hadjáratból, A kis halász); a görög unióról írt névtelenül a Religióba, a papság védelmére több czikket a M. Államba. A Mária gyülekezeti szabályok magyarosítását is ő készítette. — Munkái: 1. *Minek a pápa?* Baja, 1862. — 2. *Miért vagyok katholikus?* Avagy mindegy-e bármely vallást követni? 12 szent beszéd. Ford. Schlör Alajos után. Pest, 1863.

Petrik Könyvészete és Tóth Mike szives közlése.

Mladoniczky *Ignácz*, győri prépost-kanonok, előbbinek testvéröcscse, szül. 1840. jún. 19. Tardoson (Komáromm.); iskoláit Tatán és Győrött végezte. 1863. jan. 11. pappá szenteltetett. Káplán és plébános-helyettes volt Bánhidán, Kocson, Duna-Almáson és Győr belvárosban, 1872-ben seminariumi vicerector, 1883. rector, később szentszéki ülnök, majd házasságvédő, 1892. kanonok. 1897. decz. 7-én megkapta a szent Miklósról nevezett csukási, máskép p chuchnisi czímzetes prépostságot. — Rendes levelezője és czikkírója volt a Religiónak; írt még a Győri Közlönybe és a M. Államba; egyházi beszédei a Borromaeus egyházi folyóiratban jelentek meg. — Munkái: 1. *Mieczyslawska Makrina*, minski bazilitarendű nőzárda fejedelemasszonya. Történeti episód a katholikusok üldöztetéseiből Oroszországban. Ford. Kalocsa, 1864. — 2. *A Jézus társasága ellen intézett vádak*. Patisz György után ford. Győr. 1867. — 3. *Egyházi beszéd*, me-

lyet a lébeny-szent-miklósi templom fölszentelésének százados évfordulója alkalmával mondott. Kiadta Körmendy János. U. ott, 1875. — 4. *Lateau Lujza*. Bpest, 1875.

Petrik Könyvészete. — *Emlékkönyv*. Győr, 1892. 144. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 712., XVIII. 278. lap. — *Schematismus* Jaurinensis 1896. 182. l.

Mladossovich *Mátyás*, vittenbergai tanuló, horvátországi származású. — Munkája: *Lux Coelestis* Religionis Divino Beneficio Affusa In Spississimis Tenebris Pontificiarum Superstitionum ante hac diutissime versato ... Quam idem professus est publicè In Celeberrima Academia Wittebergensi, unde ea LVX. superiori seculo iterum emicuit ac denuo depraedicata Anno Salutis reparatae 1652. Wittebergae.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 556. l.

Mleynek *János*, r. kath. lelkész, a budai kir. udvari plébánia segédlelkésze, a lovagkereszt tulajdonosa a vörös csillaggal. Munkája: *Am feyerlichen Tage* des fünfzigjährigen Priester-Jubiläums Sr. Hochwürden Hrn. Sebastian Valentins von Eberle ... der k. Hofkirche zu Ofen Pfarrers. Ofen, 1806.

Petrik Bibliogr.

Mlinarowich *Illés*, ág. ev. lelkész (másként Molitorisz), M. András fia; iskoláit Szent-Jánosban, Csetneken és Breznóbányán végezte 1683—87-ig. A német nyelv megtanulása végett Késmárkra ment és harminczados lett, majd ügyvédkedett; 1702-ben Lőcsén egyházi hivatalba lépett és 1706. márcz. 7. Tepliczben megválasztották lelkésznek. — Munkái: 1. *Duchowny Žiwota-Studnice*, plna Boského Občerstwénj; wjpřijtena W Ragi Pjsma Swateho, otewřena Od Ducha Swateho a Wssem Spasenj Žadostiwým a Milosti Božj žjžnjcym Srdcém, gak každodenné Rano y Wéčeř tak take wewsselikých Potřebach, Křjžech a suženjch: Ano též přj Spowédj; Wéčeřj Pane; Nědelnjch y Swatečných Božjch Službach, k potessitedlnemu užjwanj. Lőcse, 1702. (A lelki élet kutja. Imádságos könyv, mely még most is használatban van). — 2. *Pijsničnj-Knižeka*, Obsahugjcý w sobé rozličné wnowé zložene, a zwetssy Častký z Nemeckych přeložene Duchowný Pisničký, ktere každého Čassu y wewsselikych potrebách mohú vžjwane bytj Wydana na Swétlo skrze ... U. ott, (1702. Énekes könyv, többnyire németből fordítva).

Haan, Cithara Sanctorum. Pest, 1873. 67. lap. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II.

Mlinecius *Ferencz*, remete szent Pál rendi szerzetes. — Munkája: *Duplex clavis* aurea coelum apariens. Per ... iuventa, ac pro singulari pietate populi denuo in lucem edita. Tyrnaviae, 1758. Czímképpel.

Petrik Bibliogr.

Mlinkay *Alajos*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1741-ben Valkóczon (Barsm.); 1760-ban Privigyén lépett a rendbe. Tanulmányainak végeztével Trencsénben és Privigyén a gymnasium alsóbb osztályaiban, majd a felsőbbekben tanított. 1792-től privigyei rector és gymn. igazgató volt. Meghalt 1810. nov. 18. Korponán. — Dicsérő verseket írt a gróf Pálffy-család érdemeiről. (M. Hirmondó 1792. 432—433. lap). — Munkái közül Horányi négyet sorol fel, de oly hiányosan, hogy könyvészetileg nem lehet közölni; úgy kéziratait is.

Horányi, Alexius, Scriptores Piarum Scholarum. Budae, 1809. II. 346. l.

Mnich *József*, kanonok Sopronban, szül. 1778. aug. 20.; felszenteltetett 1801. szept. 15.; plébános volt Nyulason (Mosonm.); 1845-től kanonok. Meghalt 1863. szept. 22. 85 éves korában Sopronban. — Munkája: *Festrede* zur Jubiläumsfeier des vor 100 Jahren eingeführten Ordens der Frommen Schulen zu Ungarisch-Altenburg, vorgetragen am 14. Sonntage nach Pfingsten 1839. Pesth, 1840.

Schematismus Jaurinensis 1836—1845. — *I. Sion* 1863. 800. l. — *Petrik* Bibliogr.

Mochnyai *József*, Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1729. febr. 27. Hotkóczon (Szepesm.); 1746. okt. 17. lépett a rendbe; a grammatikai és rhetorikai osztályban tanított; azután hitszónok volt Zsolnán (Trencsénm.), hol 1764. jan. 12. meghalt. — Munkája: *Francisco Borj. Keri* e societate Jesu, academici collegii et universitatis Tyrnaviensis rectori, etc. in dedicatione refectorii novis auro et pictura divitibus sanctorum, ... offert collegium et typographia Tyrnaviensis. Tyrnaviae, 1760.

Stoeger, Scriptores 233. lap. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliographie V. 1142. h.

Mocko *János*, ág. ev. lelkész és nyitrai főesperes, M. István és Stetka Erzsébet fia, szül. 1843. jan. 26. Szeniczen (Nyitramegye); tanulmányait 1855-ben Modorban kezdte, hol Kalincsák János tót író volt az igazgató, 1857-től Pozsonyban folytatta, 1863-ban a VIII. osztályból Beszterczebányára ment és ott tett érettségi vizsgát. A theologiát 1863—67-ig a rostocki és erlangeni egyetemen végezte. Ezután nevelő volt Marschall báró családjánál Vámos-Mikolán (Hontmegyében). 1870 végén Pozsonyban felszenteltetett és segédlelkésznek Ó-Turára ment és ott negyedfél évet töltött. 1874. ápr. 29. a csácsói (Nyitram.) egyház administratora lett, hol 1876. jan. 16. megválasztották lelkésznek. 1891-ben nyitrai alesperes lett. 1897-ben megbízták az esperesség vezetésével, 1899 óta pedig főesperes. A sok munka megtörte egészségét és 1902. febr. 23. szélütés érte. Neje Szládkovics költőnek leánya Olga. — Czikkei a Korouhev na Sionuban (1878—81. egyházi énekek és czikkek); a Cirkevné Listyben (1888. Posledné dni, smrt, a pohrab dr. J. M. Hurbana, Hurban J. M. utolsó napjai, halála és temetése, 1890. Príspevok k dejinám kancionálu Tranovského, Adalék a Tranovszky énekes könyve történetéhez, 1891. Samuel Tranovsky, 1892. egyháztörténeti tót czikkek, 1893—1894. Diarium Kalinkii, Joachim Kalinka, Magister Adam Lazius, Tranovského knižnica, Tranovszký könyvtára, 1899. Rozpomienka na našich mučedlnikov, Visszaemlékezés martyrjainkra; ezeken kívül több egyházi éneket és az ág. ev. egyház történetét tárgyazó czikkek minden évfolyamban); a Slovenské Pohl'adyban (1892. Kancionál senický, A szeniczi írott énekes könyv 1894. egy XVII. század elejéről való tót kézirat ismertetése, 1897. Rod Chalupkovcov, A Chalupka-család); a Národnie Novinyben (1899. Ztraty nášho národa, Nemzetünk veszteségei, irodalomtört. közlés); a Tranovsky-ban (1895—99. Blasius, Hruškovic, Masnicius, Stránsky és Jakobei egyházi írók életrajza, (1901. Zvlástné zjavy v rodine barónov Révaych v dobe poniženia cirkve našej, Becses jelenségek a báró Révay-családban egyházunk megaláztatása idejében). — Munkái: 1. *Život Jura Tranovského*, vehlasného cirkevného pevca slovenského. Szenicz, 1891. (Tranovszky György élete, az egyházi énekek híres szerzőjének háromszázados születése ünnepére). — 2. *Cithara Sanctorum*. Rózsahegy, 1895. (Átvizsgált kiadás, irodalomtörténeti előszóval). — 3. *Tobiáš Masnicius*. U. ott, 1896. (Különnyomat a Cirkevné Listyből). — 4. *Biskup Joachim Kalinka*. B.-Csaba, 1897. (Kalinka J. püspök élete). — 5. *Pojd' za mnou!* Liptó-Szent-Miklós, 1899. (Kövess engem! Egyházi írók életr.). — 6. *Krátka historia* o odňatí chrámu evanj. a v. myjavského 16. aug. 1731. L.-Sz.-Miklós, 1901. (A miavai ág. h. ev. templom elvételének története).

Skultéty József szíves közlése.

Mockovcsák *János Tivadar*, ág. ev. lelkész, szül. 1846. aug. 29. Bazinban (Pozsonym.), ág. ev. papi családból; tanulmányait Pozsonyban és Heidelbergben végezte; azután mező-berényi segédlelkész

volt. 1875-ben a beszterczebányai evang. egyház választotta papjának és 1880-ban zólyommegyei főesperes lett. Meghalt 1897. ápr. 11. Beszterczebányán. — Munkája: *Deák Ferencz emléke*. Gyászbeszéd és imák, melyek a beszterczebányai ág. hitv. ev. templomban 1876. évi február 10. mondattak. Beszterczebánya, 1876.

Kisslingstein Könyvészete. — *Beszterczebánya és Vidéke* 1897. 16. sz.

Mócs *Szaniszló Gyula*, bölcseleti doktor, czisztercz rendi áldozópap és tanár, szül. 1862. júl. 30. Kulán (Bács-Bodrogm.), hol atyja tanító volt; tanulmányait a bajai czisztercita gymnasiumban elvégezvén, 1880. szept. 4. a rendbe lépett; 1885. aug. 9. pappá szentelték. Főgymnasiumi tanár volt 1884—86. Székesfejérvárt, 1886—87. Pécsett, 1887—88. egyetemi hallgató Budapesten, 1889-ben tanári oklevelet szerzett a magyar és latin nyelvből, 1888—90. gymn. tanár Egerben, 1890 óta Pécsett. 1892-ben bölcseletdoktori oklevelet nyert. — Munkái: 1. *Kéziratí pálos iskoladrámák* az akadémia könyvtárában. Bpest, 1891. (Különnyomat az Egyet. Philol. Közlönyből.). — 2. *A magyar gerundium-alakok* történeti fejlődése. U. ott, 1891. (Különny. a M. Nyelvőrből.).

A czisztercz-rend Emlékkönyve. Bpest, 1896. 364. l. — *Vajda* Névkönyve 171. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1901. 63. l.

Mócs *Zsigmond*, hirlapíró, szül. 1853-ban Kis-Sztapáron (Bács-Bodrogm.); a gymnasiumot Kalocsán, Baján, Szabadkán és Kecskeméten végezte; ezután a budapesti egyetemen classica philologiát s Rómer régészeti előadásait hallgatta; a mult század hetvenes éveinek elején írt a Borsszem Jankóba, Üstökösbe, a Fővárosi Lapokba, hol különösen a modern olasz írók műveit ismertette; 1876-ban a Somogyi által megkezdett Magyar Lexikon belmunkatársa volt, majd az ugyanez évben megindult Független Hirlap munkatársa lett. 1877-ben a Pesti Napló az orosz-török háború szinterére küldte s harcztéri tudosításait oly vonzóan írta, hogy azokat a német, franczia és angol lapok is közölték. Részt vett Zubovics Fedor szabadcsapatának portyázásaiban is. Több magyar város, így Makó, Szeged, Esztergom, Baja meghívták felolvasások tartására, melyekkel nagy agitatiót fejtett ki a már veszendőnek indult török ügy érdekében. 1880-ban a Pester Lloyd küldte ki a dulcignói flottademonstratióhoz és Montenegróba; ő volt az első magyar hirlapíró, ki itt megfordult és az I. Nikita fejedelemmel folytatott beszélgetésére vonatkozó közleményei a külföldi sajtóban is figyelmet keltettek. E missiója után az Egyetértéstől nyert ugyanazon évben megbizást, hogy az alban-montenegrói harcztér színhelyére menjen; ezen expeditio csaknem életébe került, de feladatát szerencsésen megoldotta. Visszatérte után a fiumei kormánynál egy magyar tengerészeti lap kiadására tett ajánlatot. Ennek következménye lett az állami költségen kiadott Értesítő magyar-olasz nyelven. 1882-ben Fiume cz. egy magyar-olasz, 1883 már kizárólag magyar tengeri-kereskedelmi lapot indított meg, melynek élete fogytáig szerkesztője s kiadója volt. Közben (1889—91.) szerkesztette a Szegedi Hiradó cz. napilapot is. Élénk tevékenységet fejtett ki a magyar tengerészet érdekében, különösen az Egyetértésben; törekvéseit Kossuth Lajos is méltányolta egy hozzá intézett levélben. Irt és olaszból fordított a lapok számára sok elbeszélést. Meghalt 1892. okt. 8. Ujvidéken. — Munkái: 1. *A kártyahősök*. Regény. Olaszból Scalvini Antonio után ford. Bpest, 1879. Három kötet. — 2. *Olasz beszélyek*. Irták Barilli, Ghizlanzoni és Sara. Ford. U. ott, 1880. (Olcsó Könyvtár 110.). — Szerkesztette a Fiume cz. emléklapot Fiume város közönségének az 1881. aug. 14. tett budapesti testvéries látogatása emlékére. (Bpest, 1881).

Kisslingstein Könyvészete. — *Fiume* 1892. 42. sz. — *Budapesti Hírlap* 1892. 279. sz. — *Ország-Világ* 1892. 43. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 714. l. — *Fiume* és a magyar-horvát Tengerpart. Budapest, 1897. 134., 135., 143. l. (Magyarország vármegyéi és városai) és önéletrajzi adatok.

Mocsáry *András* (bocsári), szolgabiró, utóbb megyei táblabiró, M. Károly és Jakabfalvy Judit fia; Szemerén (Borsodm.) volt birtokos, hol meghalt. — Munkája: *Beszéd* a tiszti választásról Pest, 1825.

Nagy Iván, Magyarország családai VII. 520. l. — *Figyelő* XX. 166. l. (Kulcsár Endre) és Mocsáry István szíves közlése.

Mocsáry *Antal* (bocsári), főszolgabiró, M. Antal cs. királyi kapitány és Petók Francziska fia, született 1757. szeptember 18-án Bozókon (Hontmegye), hol atyjának családja lakott. 1790. április 20. Nógrádmegye főszolgabirája lett. 1800-ban főbiztossá választatott meg. Nógrád- és több megyék táblabirája volt. Nejének nagyréti Darvas Máriának 1803-ban történt halála után a közélettől teljesen visszavonulva Lapujtőn (Nógrádm.) kizárólag az irodalomnak és a tudományoknak élt; erre Kazinczy Ferenczczel, Fáy Andrással és Vitkovics Mihálylyal fentartott barátsága is ösztönzé; utóbbi költeményt is írt hozzá. Meghalt 1832. máj. 24. Lapujtőn. — Költeményei a M. Kurirban (1803. II. Toldalék: Néhai tek. nagy-réti Darvas Mária asszonynak 14 hónapi és hat napi betegség után Pesten, a hol gyógyíttatott, 1803. jún. 6. lett megbalálozásáról); a Solenniában (X. Buda, 1819. Tudomány, szorgalom, s hosszas tapasztalás tesz embert emberré s így lőn igaz vallás, XI. Pest, 1820. Néh. Laurentzy János úr hamvainak emlékezetére, XVII. Pest, 1826. In diem 13· Sept. 1825. solennitatis XVII. bibliothecae publicae Alsó-Szkálnokiensis sincera valedictio); az Ajándékban (1821. Kedves kanári madaramnak nem várt megölettetése). — Munkái: 1. *Az emberi sors* meggondolásából származott elmélkedései és fohászkodásai egy magát igazán megesmért szívnek. Pest, 1800. Németül: saját fordításában. U. ott, 1800). — 2. *Egy római* történet, barátimért. Buda, 1804. — 3. *A tisztelt barátság*, vagyis: Aurelius és Martzia érzékeny történetei, de csak: érzékenyekért versekben. Buda, 1805. — 4. *A Vág vizének áradása* Nyitra vármegyében a pőstyéni fürdőben, mely is kezdődött 26. auguszt. 1813. s innen következett sokaknak veszedelme. Ezen szomorú rajzolat egy pontig igaz történet versekbe foglaltatott. Pest. — 5. *Mélt. szklabinai és blatniczai báró Révay János úr*, tek. nemes Turócz vármegye főispányi széke helytartójának ... midőn fő Kammergraffi hivataljába Selmeczbányán bé-iktattatott, 1819. tiszteletére. Selmecz. — 6. *Nemes Nógrád vármegyének* historiai, geographiai és statistikai esmertetése. Rézre metszett rajzolatokkal. U. ott, 1826. Négy kötet. (Ism. Hazai s külf. Tudósítások 1826. II. 7. sz.). — Kézirati munkái a m. n. múzeumban: Felelet cs. és cz., vagy pedig inkább ts és tz lenne a magyar nyelvnek helyesebb irásmódja? 4rét 9 lap; Vegyes tárgyú költeményei 1816—20., 4rét 24 levél.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 92. l. — *Nagy Iván*, Magyarország családai VII. 521., 523. l. — *Toldy*, M. Nemzeti Irodalom Története. — *Ellenőr*, 1879. 588. sz. (Kazinczy levelei). — *Kazinczy Ferencz*, M. Pantheon. Budapest, 1884. 390. l. (Nemzeti Könyvtár XXXVI.) és Levelezései III. 534. l. — *Petrik* Bibliogr. és Mocsáry István százados szíves közlése.

Mocsáry *Béla*, pénzügyminiszteri osztálytanácsos, szül. 1851. júl. 31. Nagyváradon (Biharm.) polgári szülőktől; gymnasiumi és jogi tanulmányait (1869—73) szülővárosában bevégezvén, az akkori rendszer szerint 1873-ban a birói államvizsgát letette. Ugyan azon évben Nagyvárad városához tiszteletbeli aljegyzővé neveztetett ki; majd valóságos aljegyző lett; egyszersmind Lukács György polgármester (későbbi államtitkár) mellett a titkári teendőket is ellátta. Főnöke

kedvező hatást gyakorolt későbbi pályájára. A mikor 1875-ben a közjegyzői intézmény életbe lépett, lemondott hivataláról és a közjegyzői szolgálatba állott, hol négy évig szolgált. 1879-ben Szapáry Gyula gróf pénzügyminiszter a zombori illetékszabási hivatalhoz II-od osztályú pénzügyi fogalmazóvá nevezte ki. 1880 végén a szegedi kir. pénzügyigazgatósághoz helyeztette át magát. Itt megalapította a köztisztviselők Összetartás cz. önsegélyző szövetkezetét. 1888-ban Tisza Kálmán pénzügyi fogalmazói minőségben szolgálattételre a miniszteriumba osztotta be, hol a regale-megváltás munkájában nagy szolgálatot tett. 1889-ben II. osztályú miniszteri fogalmazó, 1890. I. osztályú pénzügyi titkár lett. A regale-kártalanítási munkálatok befejeztével 1892-ben miniszteri titkári czímet és jelleget kapott s 1893-ban valóságos miniszteri titkár lett. 1896 óta a miniszterium egyik legfontosabb osztályát vezeti. 1898. márcz. 1. osztálytanácsossá lett és jelenleg a pénzügyminiszterium bélyegügyosztályát vezeti. Évek óta tagja a pénzügyi fogalmazói vizsgáló bizottságnak is. A budapesti köztisztviselők fogyasztási szövetkezetének megalapításában is tevékeny részt vett. — Mint hetedik gymnasista már a Bihar cz. napilapnál ujdondászkodott, majd a Nagyvárad és a Biharmegyei Lapok belmunkatársa volt; mióta pedig államszolgálatban van, több czikket írt a napilapokba s az Állami Tisztviselők Lapjába; czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1875. A közjegyzői intézmény köréből, 1881. A készpénzben lerovandó illetékek kezeléséről szóló törvényjavaslathoz); a Községi Közlönynek 1894 óta munkatársa s a lap pénzügyi rovatát vezeti. A tisztviselők érdekeiről írt czikkeket a Budapesti Hirlapba, P. Naplóba és a Nemzetbe (1885—95). — Munkái: 1. *Bélyeg- és illetékügyi jogesetek.* A m. kir. pénzügyi közigazgatósági biróság 1884—86. évi döntvényeiből és elvi határozataiból kivonta és tárgyrokonság szerint csoportosította. Birósági, törvényhatósági, árvaszéki és pénzügyi tisztviselők, lelkészek, kir. közjegyzők, ügyvédek, községi jegyzők, pénzintézetek és az adózó közönség használatára. Szeged, 1887. (2. bőv. kiadás. U. ott, 1889.). — 2. *Állami boritaladó* és húsfogyasztási adó. Az ezen adók biztosítására és beszedésére nézve érvényben levő összes törvények, szabályok, utasítások, rendeletek és elvi határozatok ismertetése, figyelemmel Horvát-Szlavonországokra is. Bpest, 1899. (Közigazgatási Könyvtár I. Használatban van az egész országban mint e nemben egyetlen szakmunka). — 3. *A szálka,* vígj. 1 felv. U. ott, 1901. (Előadatott 1900. jan. 12. a budapesti Vígszinházban; ezen sikert aratott színműve előadása alkalmából a pénzügyminiszterium tisztikara ezüst tintatartóval és arany tollal tisztelte meg). — 4. *A háló,* vígj. 3 felv. (első előadása a Vígszinházban 1901. szept. 17.).

M. Könyvészet 1887., 1889., 1899. — *Állami Tisztviselők Lapja* 1897. 22. sz. arczk. — *M. Nemzet* 1900. 18. sz. — *Budapesti Hirlap* 1901. 257. sz.

Mocsáry *Béláné* (Fáy Mária), birtokosnő, Fáy Ignácz és Kenessey Franciska leánya, szül. 1845. okt. 21. Pomázon (Pestm.); anyja egy éves korában meghalt; Fáy András volt atyja gyámja, ők együtt vezették nevelését; 8 éves korában Pestre adták nevelőbe s 12 éves korában befejezte nevelését; azután Pomázon atyja házánál tartózkodott, hol zongorát és nyelveket tanult, báró Schluge Natalia pedig kézi munkára tanította. Atyja, ki szenvedélyes utazó volt, 14 éves korában magával vitte Velenczébe; 1862-ben ment férjhez Mocsáry Bélához egy nógrádmegyei kis tót faluba, hol kertészkedett és férjével többször utazott Svájczba, Olaszországba, meglátogatták Párist, Londont, Ostendét és Berlint. Férje 1890. jan. 2. meghalt; miután gyermekei nem voltak,

jószágát bérbe adta s az utazásban találta vigasztalását; beutazta az országot; húgával Beniczky Margittal 1893. jan. keletre ment Egyptomba (Nubiáig), Palestinába, Görög- és Törökországba; ezen idő alatt megtanult angolul és még azon évben elutazott Kelet-Indiába a Himalayáig és Ceylonba. Utazott Éjszak-Amerikában is. Végre visszatértnagyfalusi otthonába. — Czikkei az Ország-Világban (1899. Kalkuttából Derjelingbe); a M. Szalonban (1901. Keleti utazásom emlékeiből). — Munkái: 1. *India és Ceylon.* Úti jegyzetek. A jövedelem jótékony czélra fordíttatik. Bpest, 1899. 80 képpel és a szerző fénynyom. arczk. — 2. *Keleti utazás.* Egyptom, Szentföld, India, Ceylon. Úti jegyzetek. Második bőv. kiadás 269 szöveg képpel és 32 képmelléklettel. U. ott, 1901. (Önéletrajzzal). — 3. *Utazásom Éjszak*-Amerika nyugati partvidékein. U. ott, 1902. Különnyomat a Földrajzi Közleményekből).

M. Könyvészet 1899. — *Ország-Világ* 1899. arczk. — *M. Szalon* 1901. arczk. — *Budapesti Hírlap* 1901. 115. sz.

Mocsáry *Dániel* (bocsári), cs. kir. kamarás, M. Antal író fia, szül. 1796. jún. 5. Lapujtőn; 1816—20. magyar kir. testőr volt. Meghalt 1874. márcz. 5. Lapujtőn. — Munkája: *Meine seltene Audienz* bei Ihrer Majestät, der verwitweten Kaiserin und Königin Carolina Augusta in Wien den 10. November 1869. Losoncz, 1873.

Mocsáry István szives közlése.

Mocsáry *Ferencz* (bocsári), gazda, M. Dénes és Sztarcsinszky Judit fia, szül. 1832. szept. 7. Nagyfalun (Nógrádm.); részt vett az 1848—49. szabadságharczban mint honvéd tűzmester; 1864 óta puszta-kakati birtokán gazdálkodik. — Gazdasági czikkeket írt 1859—60-ban a Galgóczy Károly Falusi Gazdájába.

Mocsáry István százados szives közlése.

Mocsáry *Géza*, országgyűlési képviselő volt 1878—81-ben Ungmegye nagy-bereznai kerületéből. — Munkája: *A magyar államjavakról.* Elmondotta... az 1879. márcz. 5. tartott országos ülésben. Bpest, 1879. — Szerkesztette az Alkotmányt 1881. jan. 18-tól, csak 36 száma jelent meg.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Mocsáry *Imre* (bocsári), birtokos volt Andornakon (Borsodm.), hol 1852-ben született; egyetlen fia volt M. Lajosnak a függetlenségi párt elnökének és Lux Annának. Buzgalmát egészen a gazdálkodásnak szentelte és gazdasági kérdésekről többször közölt czikkeket a politikai és szaklapokban (Köztelek, Hazánk); de költői és zenei talentuma is figyelmet keltett; Géczynek Az anyaföld cz. színművéhez a magyar szinházban a zenei részt ő szerzette; Géczynek egy másik darabja is színre került a népszínházban, a melynek dalai tőle származtak. Meghalt 1902-ben Abbaziában. — A Köztelekbe s a Hazánkba írt gazdasági s nemzetgazdászati czikkeket. — Munkája: *Tíz magyar dal.* Bécs, 1896.

Egyetértés 1902. 104. sz.

Mocsáry *István* (bocsári), cs. és kir. kamarás, honvéd huszár százados, M. Dániel és Vay Lidia fia, szül. 1860. máj. 10. Lapujtőn (Nógrádm.); 1882-ben lett katona, 1886. hadnagy, 1889. főhadnagy, 1895. százados, közben pedig (1892) cs. és kir. kamarás. — Czikkei a Turulban (1901. A nagyiváni Fekete család, 1902. A gyöngyösi Nagy család).

Önéletrajzi adatok.

Mocsáry *Lajos* (bocsári), volt országgyűlési képviselő, M. Imre megyei aljegyző és Sréter Francziska fia, szül. 1826. okt. Kurtányban (Nógrádmegyében); tanulmányait a szülői háznál kezdte és a pesti egyetemen folytatta. Súlyos lábbaja miatt két mankóval, három évet és három hónapot töltött éppen a szabadságharcz alatt. 1851-ben nőül vette Wesselényi Miklós báró özvegyét Lux Annát. Az alkotmányos élet újjá éledésekor

Borsod vármegye őt másod alispánjává választotta, mit azonban nem fogadott el. 1861-ben képviselővé választották s akkor a felirati pártra szavazott; 1865-ben azonban a baloldalhoz csatlakozott. 1867—69-ben Borsodmegyének volt első alispánja, majd Miskolcz városának képviselője. 1872-ben megbukott és csak 1874-ben választották meg újra képviselőnek Kecskeméten és azóta állandóan a szélső baloldalhoz tartozott. Szónoki és írói tehetségével nagy befolyást gyakorolt a pártra, melynek hosszabb ideig elnöke is volt. Csak a nemzetiségi kérdést illetőleg tért el pártja nagy részétől, a mennyiben a nemzetiségekkel szemben engedékeny, megnyerő bánásmódnak volt a szószólója. Midőn a karánsebesi kerület megválasztotta őt képviselőjének, e nézetét az országgyűlésen is kifejtette. — Költeménye a Honderűben (1844. II). Vezérczikkeket írt a Pesti Naplóba (1861-től, az Ellenőrbe s a Honba 1865. 208. szám, A fusio, Jókai jegyzetével, 1867. 26—29. sz. A közös ügyi javaslat, 49. sat. sz. A megyék, 204. sz. Adóbehajtás és vezérczikkek, 1868. 62. A demokrata körök, 95. A magyar budget és vezérczikkek); a Sárospataki Lapokban (1890. 51. sz. Elkeresztelési vitához); írt még a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapokba is (1879 sat.). — Munkái: 1. *A magyar társasélet.* Pest, 1855. (Ismert. Vajda János Magyar Sajtó 41-ik sz. 2. kiadás. Ugyanott, 1856. Ism. Salamon F. Budapesti Hirlap. 28. sz.) — 2. *Nemzetiség.* Bécs, 1858. — 3. *Programm* a nemzetiség és a nemzetiségek tárgyában. Pest, 1860. (Ism. Sürgöny 1860. 5., 14. sz.) — 4. *A kérdések kérdése.* U. ott, 1866. — 5. *Egy baloldali programm.* Eger, 1869. — 6. *A reformpárt.* I. Bpest, 1872. — 7. *A közjogi vita.* Folytatásúl a Reformpárt I. cz. röpirathoz. U. ott, 1872. — 8. *Nehány szó* a nemzetiségi kérdésről. U. ott, 1886. — 9. *A régi magyar nemes,* észrevételek Grünwald Béla «A régi Magyarország» cz. munkájára. U. ott, 1889. (Ism. Budapesti Szemle LVII.). — 10. *A függetlenségi párt.* U. ott, 1890. — 11. *Az állami közigazgatás.* U. ott, 1890. (Uj kiadás előszóval, válaszul Beksics Gusztáv «Közigazgatásunk reformja és nemzetpolitikánk» cz. röpiratára. U. ott, 1891.) — 12. *A közösügyi rendszer zárszámadása* 1891. U. ott, 1902. (Azt vitatja, hogy el kell hagyni az 1867. alapot és visszatérni az 1848. alapra. Ism. Vasárnapi Ujság 1902. 18. sz.): Színműve: Műkedvelő, vígj. 1 felv. (első előadása 1846. ápr. 25. Pesten).

Danielik, M. Irók II. 205. l. — *Nagy Iván.* Magyarország Családai VII. 520. l. — *Ország Tükre* 1863. 18. sz. kőny. arczk. Marastonitól. — *Pesti Napló* 1867. 29., 31., 33., 38. sz. — *Igazmondó* 1870. 15. sz. arczk. — *Krátky János,* Szózat. Bpest, 1878. arczk. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1886., 1888., 1890—91. — *Kecskeméti képes Naptár* 1894. 157. l. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 714. l. (Marczali). — *Corvina* 1902. 11. sz.

Mocsáry *László* (bocsári), birtokos, M. Balázs és Várady Zsófia fia, született 1686. márcz. 7., meghalt 1757. — Kézirati munkája: Az éden kertjének kulcsa, melyet az Isten kegyelmének mértékéhez képest az Ó és Ujj Testamentumi Irásokra néző Commentáriumok hasonlatosságára készitett és némellyeknek kivánságára kiadott a Magyar koronának egyik tagja idősbik Mocsáry László Anno Christi 1753. Aetatis vero suae 65. (Mocsáry Lajos képviselő birtokában; egy másolata vagy talán az eredeti megvan a sárospataki ref. collegium könyvtárában). Megjelenéséről azonban nincsen tudomásom.

M. Könyv-Szemle 1881. 252. l. és Mocsáry István százados szives közlése.

Mocsáry *Miklós* (Walter Ferencz.) — Munkái: 1. *Husvéti album.* Elbeszélések rajzokkal. Ungvár, 1898. — 2. *Vasúton.* Tárczák. Debreczen, 1899. (Az előszót írta Koncz Ákos). — 3. *Hogyan bánjunk könyveinkkel?* Utmutató az összes könyvkedvelők, könyvgyűjtők, könyvtártulajdono-

sok. valamint magánosoknak. Ungvár, 1899. (Hasznos könyvek I.) — 4. *A rendőrkapitány úr párbaja.* Humoros regény. Bpest, 1899. — 5. *Villamos csengők* berendezése lakásainkban. Ungvár, 1899. (Hasznos könyvek IV.).

M. Könyv-Szemle 1901. 406. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Mocsáry *Sámuel* (bocsári), birtokos, M. Sámuel és Szemere Borbála fia, M. Sámuel író unokája. — Levelei Őz Pálhoz, Selmecz 1781. szept. 16. és 28., 1782. jún. 11. (a m. n. múzeumban.).

Mocsáry *Sándor*, királyi tanácsos, a magyar nemzeti múzeum állattári osztályának igazgató-őre, a magyar tudományos akadémia levelező tagja, szül. 1841. szept. 27. Nagyváradon (Biharm.) polgári szülőktől, M. Béla, miniszteri osztálytanácsos és író unokabátyja. Szülővárosában a gymnasium hat osztályát 1858. végezve, a jászóvári prémontrei rendbe lépett; de hosszabb ideig tartó betegeskedése miatt, még beesküvése előtt a rendből kilépett és jogot végzett Nagyváradon. Ezután természetrajzi ismereteinek gyarapítása végett Bécsbe ment, honnét visszatérve, 1870. ápr. 27. a m. n. múzeumhoz neveztetett ki. Kora ifjúságától fogva nagy előszeretettel viseltetett a természettudományok, különösen Biharmegye faunája iránt. Mint múzeumi tisztviselő a múzeum s az akadémia segélye mellett 17 évig beutazta hazánknak csaknem minden részét tanulmány és gyűjtés céljából. Főszakmája a rovartan s ezek rendjéből főleg a Hártyásszárnyúak (Hymenoptera), a méhek és darázsok; ezen szakokat ő kezdte először mívelni hazánkban; eddig több mint 600 új fajnak közölte leírását. Európa híresebb szakbúváraival összeköttetésbe lépett. A magyar n. múzeumnak ilynemű gyűjteménye az ő buzgalmából Európa egyik első rangú tárává fejlődött. Tiszteleti tagja a szentpétervári rovartani társulatnak; választmányi tagja és egyik jegyzője a m. orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének. A m. tudom. akadémia 1884. jún. 5. választotta levelező tagjai sorába; 1900. ápr. 4. a tudományosság terén szerzett érdemeiért ő felségétől a kir. tanácsosi címet kapta. 1901. október 30. igazgatóőrré neveztetett ki. — Czikkei a következő folyóiratokban, hirlapokban és munkákban: M. orvosok és természetvizsgálók Munkálatai (1870. Jellemző adatok Biharmegye téhelyröpűinek ismeretéhez); a biharmegyei orvos-gyógyszerész és természettudom. egylet Évkönyvei (1871. Az emberi nem régisége); Mathem. és term. tud. Közlemények (1872. Adatok Biharmegye faunájához, 1873—74. Biharmegye téhely- és pikkelyröpűi, 1875. Adatok Zemplén és Ung megyék faunájához, 1877. Bihar- és Hajdúmegye hártya-, két-, egyenes-, reczés- és félröpűi, 1877—78. Adatok Zólyom és Liptó megyék faunájához, 1879. Ujabb adatok Temesmegye hártyaröpű rovarainak faunájához, 9 új és számos kevésbé ismert faj latin és magyar leírása, 1883. Jellemző adatok Erdély hártyaröpű rovarainak faunájához); Nagyvárad (1874. 38., 39. sz. A Sebes-Körös és a Pecze folyó halai, 99. sz. A szőlők megmentése érdekében, 1875. 95—99. sz. A szőlők megóvása a tavaszi fagy ellen); a nagy-szebeni Verhandlungen (1874. Zur Hymenopteren-Fauna Siebenbürgens); Fővárosi Lapok (1875. A hangyák életéből, A rovarok anyai gondoskodásáról, A rovartan méltatása, A rovarvilág zenészei, 1876. Barlangjaink állatvilága, A rét méhei, A rovarvilág kolibrijei, A darázsok életéből, 1877. A mézelő méh érzékei, A világító rovarokról); Természettudományi Közlöny (1875. A hangyákról, A torontálmegyei sáskákról és Harcsafárgek Győr mellett, 1876. A méh mérgének hatása és gyógyító ereje, Európai hasznos rovarok meghonosítása más világrészekben, 1883. A dongó méhek életéről 1885. A

fürkész-darázsok életéről, 1888. Az idei sáskajárásról, 1901. A rovarokról); Természettudományi Szemle (Nagyvárad 1875. A sáskákról, 1876. A biharmegyei barlangok állatvilága, A díszdarázsok életéből), Természet (1876. A fürkészfélék szerepe a természetben, A gubacsdarázsok életéből, 1877. A mézelő méh életéből, 1878. A kérészfélék életéből, A hártyaröpű rovarok életjelenségeinek rövid vázlata); Vasárnapi Ujság (1876. A kolumbácsi légy); Orvos-természettudományi Szemle (Nagyvárad 1876. A darázsok életéből); Budapesti Bazár (1876. A hangyák és barátjaik); Természetrajzi Füzetek (1877. Biologiai jegyzetek, Hymenoptera nova in collectione Musaei nationalis Hungarici, 1877—79. Mellifera nova in collectione Musaei nat. Hung., 1879. Biologiai jegyzetek, Hymenoptera nova e fauna Hungarica, 26 új faj, 1880. Hymenoptera nova e variis orbis terrarum partibus, 35 új faj, 1884. Charakteristische Daten zur Hymenopteren-Fauna Siebenbürgens. Species generis Anthidium Fabr. regionis palaearcticae, 1885., 1894. Species novae vel minus cognitae generis Pepsis, 1887. Studia synonymica, Species tres novae generis Anthidium, 1889. Catalogus Chrysididarum Europae et confinium, 1890., 1892. Additamentum primum et secundum ad Monographiam Chrysididarum, 1891. Tenthredinidae et Siricidae novae, 1892. könyvismert., 1894. E fauna Apidarum Hungariae, 1895. Hymenoptera parasitica educata in collectione Musaei Nationalis Hungarici, 1896. Species Hymenopterorum magnificae novae in collect. Musei N. Hung., Egy lepke érdekes története, 1897. Species septem novae generis Euglossa Latr. in coll. Mus. N. Hung., 1898. Magyarország Hymenopterái, Species novae generum: Euglossa et Epicharis, 1899. Troides, Ornithoptera Elisabethae-Reginae n. sp. auctoribus Dr. G. Horváth et A. Mocsáry Species novae generis Centris F. in collect. Mus. N. Hung., Species Chrysididarum novae in coll. M. N. Hung., Magyarország Neuropterái, 1900. Siricidarum species duae novae, Les espèces du genre Troides appartenant aux collections du Musée Nat. Hongrois, par le Dr. G. Horváth et M., 1902. Species aliquot Chrysididarum novae); Petites nouvelles Entomologiques (Paris 1877. Trois espèces nouvelles d'abeilles, 1878. Espèces nouvelles du genre Eucera Latr.); Entomologische Nachrichten (1878. Drei neue Schlupfwespen aus Ungarn, 1879. Eine kleine Notiz über das Genus Xenodocon Först., Zur Biologie einiger Chrysiden, 1881. Synonymische Bemerkungen, Drei neue Hymenopteren, 1883. Aus der Geschichte der Literatur der Goldwespen, Zur geographischen Verbreitung der Goldwespen, 1886. Species aliquot Tenthredinidarum novae, 1887. Eine neue Goldwespen-art und Varietät aus Deutschland, 1889. Monographia Chrisididarum Orbis terrarum universi. Antrittsrede); Tijdschrift voor Entomologie (Sgravenshage 1877—78. Data ad faunam Hymenopterologicam Sibiriae); Budapest és környéke természetrajzi, orvosi, közmivelődési leírása (I. 1879. Jellemző adatok Budapest környékének hártyaröptű faunájához); Rovartani Lapok (I. 1884. több kisebb czikk, 1886. A magyarországi farontó darázsok, 1900. A Hymenopterák gyűjtéséről, A legnagyobb nappali pillangók, 1901. Gróf Neuhauss Emil, A Deilephila Nerii életéhez), Emlékkönyv a magyar orvosok és természetvizsgálók XXIII. vándorgyűlésére (Temesvár, 1886. Délmagyarország állattani tekintetben, A rovarok közűl a hártyás-, két-, reczés- és egyenesszárnyúak jellemző fajai); a Természettudományi társulat Emlékkönyve (Budapest, 1892. A méhfélék életéről); a Horae Societatis Entomologicae Rossicae (1887. Chrysis spinidens n. sp. e Mongolia, 1888. Hedychrum cyaneum, Chrysis remota, chlorochrysa, poecilochlora, Hymalayensis,

amabilis n. sp.); Abhandlungen d. naturw. Vereins zu Bremen (1887. Species sex novae generis Pepsis); M. orvosok és term. Munkálataiban (1890. Újabb adatok Biharmegye Molluska faunájához, XXX. 1900. Délmagyarország Neuropterái); Gróf Zichy Jenő harmadik ázsiai utazása (II. k. Hymenopterák, Széplıgeti Győzővel együtt). — Munkái: 1. *Természetrajzi szemelvények.* Értekezések az állat- és növénytan köréből. Nagyvárad, 1868. (Podhráczky Ferenczczel együtt). — 2. *A magyar fauna másnejű darázsai.* Heterogynidae faunae Hungaricae. Bpest, 1880. (Mathem. és term. Közlemények XVIII. Az első magánrajz hazánkban a hártyaröpű rovarokról). — 3. *A magyar fauna fémdarázsai.* Chrysididae faunae Hungaricae. U. ott, 1882. Két táblával (A m. tudom. akadémia által a Vitéz-féle jutalommal koszorúzott pályamű). — 4. *Literatura Hymenopterorum.* U. ott, 1882. (A hártyaszárnyú rovarok világirodalma. Különny. a Természetrajzi Füzetekből). — 5. *Európai és másföldi új hártyaröpűek.* U. ott, 1884. (Értekezések a term. tud. kör. XIII. 11.). — 6. *Adatok Magyarország fürkészdarázsainak ismeretéhez.* (Data ad cognitionem Ichneumonidarum Hungariae. Ichneumones Wesm.). U. ott, 1885. (Mathematikai és term. tud. Közlemények XX. 2.). — 7. *Földünk fémdarázsainak magánrajza.* (Monographia Chrysidarum orbis terrarum universi). U. ott, 1889. (Két táblával, 733 fajnak a leírása, az előszón kívül latinul van írva. Tíz évi tanulmány eredménye. Ism. Budapesti Szemle LXI.). A magyar akadémia III-ik osztályának külön kiadványa. — 8. *A magyar birodalom állatvilága.* Fauna regni Hungariae. Hymenoptera. Magyarország ezeréves fennállásának emlékére kiadta a magyar természettudományi társulat. U. ott, 1897. — 9. *Emlékbeszéd* Xántus János lev. tagról. U. ott, 1899. (Emlékbeszédek IX. 9. sz.). — 10. *A magyar birodalom állatvilága.* Fauna regni Hungariae. Neuroptera et Pseudo-Neuroptera. U. ott, 1899.

Szinnyei Könyvészete. — *Figyelő* XIX. 1885. 291. l. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1889. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 714., XVIII. 278. l.

Mócsy *Antal*, róm. kath. tanító-képző intézeti igazgató s országgyűlési képviselő, szül. 1842. ápr. 20. Szegeden; a hat gymnasiumi osztályt és a tanítoképzőt is itt végezte 1860-ban s Bárány Ignácz tanítványa volt. Mint tanító Horgoson és Adán kilencz évig működött. 1868-ban Haynald Lajos kalocsai érsek körútjában mint kitünő szónokot ismerte fel és 1869-ben magával vitte Kalocsára az ottani férfi-tanítóképzőbe tanárnak, hol 1896-ig volt tanár és később igazgató. A pápa jubileumakor őt a szent Gergely-rend lovagjává tette. Az első bécsi világkiállításkor érseke kiküldte Ausztria, több német államok és Svájcz iskoláinak tanulmányozására. 1876-ban az ő közreműködésével készült Esztergomban a püspökkari elaboratum tanterve s különösen az osztatlan (egy-tanítós) és részben osztott (két-, három-, négy-tanítós) iskolák heti óraterve, mely teljesen M. munkája. 1896-tól országgyűlési képviselő volt, a tapolczai kerület néppárti programmal választotta meg. A kalocsa-vidéki róm. kath. tanító egyesület alelnöke, a bajavidékinek tiszteletbeli tagja, a szent István-társulat igazgató-választmányának is tagja volt. Meghalt 1900. júl. 20. Kalocsán. — Sokat írt a Lonkay Antal által szerkesztett Tanodai Lapokba, a Bárány-féle Iskola-barátba, a Szauter-féle Kalauzba s az Idők Tanuja cz. napilapba; a Néptanítók Lapjának, a Kalocsai Néplapnak és a Jézus szent szive Hírnökének is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Phaedrus,* Augusztus szabadosa Aesop nyomán s modorában írt meséi, Ford. és jegyzetekkel ellátta. Kecskemét, 1866. — 2. *Népnevelési tanulmányok.* Az 1873. őszén a bécsi világkiállításra, a Délnémet tar-

tományokba és Svájczba tett utazása alkalmából, összeállítá. Kalocsa, 1875. (Ism. M. Állam jan. 13., Népiskola 4. sz.) — 3. *Első olvasó és tankönyv.* Az osztatlan kath. népiskolák III. és IV. évfolyama számára. A Szent-István-Társulat megbizásából. Bpest, 1886. (Petrovácz József- és Schultz Imrével együtt. 2. kiadás 1890., 3. kiadás 1893., 4. kiadás 1897., 5. k. 1898.). — 4. *Második olvasó és tankönyv.* Az osztatlan kath. népiskolák V. és VI. évfolyama számára. A Szent-István-Társulat megbízásából. U. ott, 1886. (Petrovácz József és Schultz Imrével együtt. 2. kiadás 1890., 3. k. 1895., 4.k . 1897.). — 5. *Abc és olvasókönyv.* Kisebb kiadás. U. ott, 1895. (Petrovácz József és Steinberger Ferenczczel együtt). — Szerkesztette a Sárközi Lapokat 1873. jún. 22-től szept. 28-ig és a Kalocsai Néplapot 1878-tól haláláig Kalocsán.

Petrik Könyvészete és Bibliogr. III. 88. l. — *Verédy Károly*, Paedagogiai Encyclopaedia 653. l. — *M. Könyvészet* 1886., 1890., 1893., 1895—97. — 1900: *Vasárnapi Ujság* 30. sz., *Népnevelő* 31. sz. (Dreisziger Ferencz), *Magyar Állam* 163. sz., *Budapesti Hirlap* 198. sz. — *Dreissiger Ferencz*, Mócsy Antal emlékezete. Bpest, 1900. és gyászjelentés.

Mocsy *Elek*, cs. kir. postatiszt Pápán (Veszprémm.) — Kézirati munkái a m. n. múzeumban: Istenes énekek 1798., 4rét, 182 lap; Brief in Betreff seiner Heraldischen Sammlung. Pápa, 1818, 4rét 4 lap.

Motsi *István*, ev. ref. lelkész Solton (Pestm.). — Munkái: 1. *A keresztyén vallás* igazságának a szent léleknek az apostolokra lett kitöltetéséből lett megmutattatása. Vácz, 1807. (A keresztyén vallás igazsága, Báthori Gábor és Medgyesi Pál prédikáczióival együtt). — 2. *Ketté metszett érdempénz* vagy ugyan azon szent irásbeli helyről két prédikácziók, mellyek közül az elsőt 1810. eszt. május hónapnak 13. napján; a másikat ugyan azon holnapnak 20., mint Végi István sólti lakos arany numismával lett megtiszteltetésének ünnepén ... elmondott. U. ott, 1814.

Petrik Bibliogr. II. 765., III. 740. l.

Mocsi *Károly*, «bábamesterségnek és a borbélyságnak mestere, egyszersmind a kettőnek a pesti kir. orvoskarnál közönséges correpetitora». — Munkája: *A bábamesterségnek eleji*, melyeket a magyar bábáknak számára forditott és kiadott. Pest, 1784. (2. kiadás. U. ott, 1785).

Szinnyei Könyvészete.

Mócsy *László*, néptanító. — Munkái: 1. *Gazdasági- és kertészettan* fiúk számára. (Elemi népiskola V—VI. osztálya.) Bpest, 1900. — 2. *Gazdaság- és kertészettan.* leányok számára. (Elemi népiskola V—VI. osztálya). U. ott, 1900.

M. Könyvészet 1900.

Mocsi *Mihály*, orvosdoktor, szül. 1796. júl. 30. Czegléden (Pestm.). — Czikkei a Tudom. Tárban (Uj F. I. 1837. Értekezések. Villanyosság az életműves lényekben, A természettudományok becséről és befolyásáról a józanabb philosophiára, II. 1838. Melegség az életműves lényekben); a Literaturai Lapokban (1841. Elmélkedések a physiologia körében). — Munkái: 1. *Elmélkedések* a physiologia és psychologia körében, különös tekintettel a polgári és erkölcsi nevelésre. Buda, 1839. (Mint pályamű a m. tudom. akadémia költségén nyomatott és külön tiszteletdíjban részesült). — 2 *Az értelem és tudományok eleje.* Bécs, 1843. — 3. *Természettudományi pályamunka.* Felelet a természettudományi egyesülettől feltett következő kérdésre: Adassék elő a természettudományok nagy jelentősége, a két magyar testvérhaza anyagi és szellemi boldogsága kifejlődésére: mutattassanak egyszersmind módok és utak, melyekkel lehetne hazánkban általában, nem az iskolákban egyedül, hanem a nép közt is boldogító természettudományokat legczélszerűbben, azaz legsikeresebben

és leghasznosabban elterjeszteni? U. ott, 1846.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 75. l. — *Toldy Ferencz*, Magyar Nemzeti Irodalomtörténet. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Mocskó *Lázár*, szent Ferenczrendi szerzetes, szül. 1726-ban Radosmán (Nyitram.); 1747-ben lépett a rendbe s 1750-ben szenteltetett fel. Miután hét évig hitszónok volt, 1757-ben Szegszárdra küldetett hittérítőnek, hol négy évig működött. 1761-ben Nagyszombatba helyezték át tót hitszónoknak. Meghalt 1791. febr. 23. Érsekujvárt (Nyitram.). — Kézirati munkája: Occupationes P. Lazari Mocskó. (Ezen terjedelmes ívrét alakú munka Magyarország világi és egyházi történetét, egyszersmind az esztergomi főegyházmegyének a szerző korában történt eseményeit foglalja magában és a szerzet érsekujvári rendházában őriztetik).

Farkas, Seraphinus, Scriptores. Posonii, 1879. 81. l.

Mocskónyi *József*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1860. okt. 22. Irsán (Pestm.); a gymnasiumot Pesten és Szarvason végezte, azután a budapesti egyetem bölcseleti karára iratkozott be s az ókori classikus nyelvek tanítására képesítő tanári oklevelet szerzett. Már egyetemi tanuló korában nevelősködött és a László Mihály-féle magángymnasiumban bejáróként tanítgatott. 1883-ban a szarvasi ágost. evang. gymnasiumhoz tanári meghívást kapott és azóta ott működik. A magánosok által fentartott szarvasi polgári leányiskolának igazgatója is volt. — A Szarvasi Lapok és a Szarvas és Vidékének állandó munkatársa. Czikke a szarvasi ágost. evang. főgymnasium Értesítőjében (1887. P. Ovidius Naso élete és munkái. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1888).

Az ág. evang. szarvasi főgymnasium Értesítője 1895. 137. l. (Benka Gyula).

Mocsonyi *Péter* (fényi), birtokos és országgyűlési követ, M. János, ki 1805-ben nemes lett, és Ponajoth Julianna fia, 1843-ban Torontál országgyűlési követe volt és ezt a megyét az 1847. országgyűlésen is képviselte. Stadion gróf miniszter 1848-ban meghívta mint a ruménék bizalmi emberét Bécsbe. 1852-ben nyiltan szemébe mondotta Schwarzenbergnek, hogy csak hitegeti és kijátsza a ruméneket. Testvére Andrással sokat tett a rumén egyháznak a szerbtől való elválása és a szebeni érsekség megalapítása érdekében. Utóbb a cs. kir. semmisítő főtörvényszék tanácsosa volt. 1858. okt. 1. házmestere, kit arczul csapott, bosszúból meggyilkolta Pesten. — A ruménék érdekében írt czikkei a rumén és külföldi lapokban jelentek meg, országgyűlési beszédei pedig a Naplókban.

Nagy Iván, Magyarország Családai VII. 527. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 715. l.

Mocsonyi *Sándor*, birtokos, szül. 1842-ben; öcsesével M. Jenővel (meghalt 1901-ben) részt vett a ruménék mozgalmaiban és mindig a mérsékelt elemnek volt képviselője. Országgyűlési képviselő volt 1865—72-ig. Politikával foglalkozik, de míveli a bölcseleti irodalmat is. Czikkei a rumén lapokban jelentek meg. Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Pallas Nagy Lexikona XII. 715. l.

Móczár *Elemér* (gesztesi és félegyházai), m. kir. állami számvevőszéki számtanácsos, szül. 1864. ápr. 2. Dorozsmán (Csongrádm.); iskoláit Félegyházán és Budapesten végezte. 1885. jan. állami szolgálatba lépett; Budapesten, Kassán és Sopronban eltöltött szolgálatai után, 1893. máj. a m. kir. állami számvevőszékhez számellenőrré, 1897. aug. 24. számtanácsossá neveztetett ki. Állami szolgálatba lépése óta nagy munkásságot fejtett ki a tisztviselők helyzetének javítását czélzó mozgalmakban. Az 1894-ben alakult magyar tisztviselők országos szövetsége megválasztotta alelnökévé. A kormányhoz a tisztviselők fizetésének rendezése ügyében fölterjesztett emlékiratot (300 lap) ő írta. Az 1900. jan. 20. ala-

kult magyar tisztviselők betegsegélyző egyesületének igazgatója. — Czikkei, melyek a tisztviselői kérdésre vonatkoznak, a M. Tisztviselők Közlönyében, a M. Köztisztviselőben és a Pesti Naplóban jelentek meg; humorisztikus tárczaczikkei pedig a Félegyházi Hiradóban. — Munkája: *Az állami tisztviselők helyzete.* Bpest, 1898.

Önéletrajzi adatok.

Móczár *József*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, M. Gábor rézművesmester és Szőke Mária fia, szül. 1869. szept. 30. Kis-Kun-Félegyházán; az algymnasiumot szülővárosában, a főgymnasiumot Szegeden és Kecskeméten a piaristáknál végezte. A kegyestanítórendbe lépvén, Váczon és Nyitrán hittudományt hallgatott; 1891-ben középiskolai hittanári oklevelet nyert. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárt végezte. A magyar-latin nyelv- és irodalomból 1892-ben alap-, 1893-ban szak-, 1894-ben paedogogiai vizsgálatot tett és középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1894-ben a magyar nyelv-, irodalom- és történelemből doktorrá avatták. Mint tanár 1893—95. Szegeden a városi főgymnasiumban, 1895—97. Kolozsvárt a kath. főgymnasiumban tanított, hol egyszersmind a szent-József-nevelő-intézet alkormányzója volt. 1897-ben a rendből kilépett és Nagy-Szalontán a községi gymnasiumhoz választották meg rendes tanárnak, hol jelenleg is működik. — Czikkei a Félegyházi Hirlapban (1889—90. A magyar népdalról és tárczák); a Nyitrában (1891. Pompilius boldoggá avatása); a M. ifjuság Rózsafüzérében (I. A sátán Madáchnál, Napoleon hite, II. Mikép őrizhetjük meg kedélyünk vidámságát); a Veszprémi Közlönyben (1891. A mesemondás); a Nemzeti Iskolában (1898. Gere Ferencz emlékezete); a Nagy-Szalontában (1901. Bocskai kollegium, Arany János); a Szalontai Lapokban (1901. Jubileum, Pedagogiai-társaság, 1902. Gymnasium, Államsegély); a Tanáregy. Közlönyében (1901. Az iskolai fegyelmezés kérdéséhez). — Munkái: 1. *Hugó Károly élete és szinművei.* Szeged, 1894. (Ism. Irodalomtört. Közlemények.). — 2. *Emlékbeszéd* Erzsébet királyné temetése napján. Nagy-Szalonta, 1898. — 3 *Holmi a nevelésről.* Programmértekezés. 1899. (Különnyomat a nagyszalontai közs. gymn. Értesítőjéből). — 4. *Ünnepi beszéd* márcz. 15. U. ott, 1901. — 5. *Ünnepi beszéd* a nagyszalontai Kossuth-szobor leleplezésén 1901. jún. 30. Ugyanott. — 6. *Kossuth* szónoki nagysága. Kossuth Emlék-Album. U. ott, 1901.

M. Könyvészet 1894. — *A kegyes tanítórendiek szegedi főgymnasiumának Értesítője* 1896. 81. l. (Magyar Gábor). — *Vajda Emil* Névkönyve. Győr, 1900. 156. l. és önéletrajzi adatok.

Moczkovcsák *Henrik Károly*, ág. ev. lelkész, szül. 1835. jan. 24. Bazinban (Pozsonym.); tanulmányait Pozsonyban és Göttingában végezte, azután pár évig Pozsonyban nevelősködött, míg 1859-ben miskolczi káplán, 1860. somorjai, 1863-ban pedig Nagybecskereken lelkész lett, hol 1870. decz. 15. meghalt. — Több czikke jelent meg a Protest. Egyházi és Isk. Lapban. — Munkái: 1. *Egyházi beszéd* nagybecskereki beiktatásakor 1863. okt. 18. Nagybecskerek, 1863. (Magyarul és tótul: Három egyházi beszéd cz. Bariss Sándor német beszédével együtt). — 2. *Az elutasitandó utasítások.* Észrevételek a Hamaliár-féle átdolgozott utasításokra. U. ott, 1864. — 3. *Hitéletünk hiányai.* Értekezés, mely a bányai ág. hitv. ev. egyházkerület lelkészi conferentiáján tartatott. Pest, 1866. — 4. *Luther Márton élete.* Németből ford. U. ott, 1868. (2. kiadás. Bpest, 1880.) — 5. *Melanchton Fülöp élete.* Németből ford. Pest, 1868.

Petrik Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára. Mező-Túr, 1897. II. 393 l.

Moczkovcsák *Tamás*, ág. ev. lelkész és esperes Beszterczebányán, hol 1897. ápr. meghalt. Sokat küzdött a papok

közt elharapódzott pánszláv törekvések ellen. Az egyházirodalmi téren is működött.

Vasárnapi Ujság 1897. 16. sz. (Nekr.).

Mód *Károly*. — Költeményei a Nefelejtsben (Pest, 1832), francziából ford. beszélye az Athenatumban (1838), czikkei a Tudom. Tárban (Uj Folyam VI. 1839. Értekezések. A kelet népei s literaturája, Hindu polgárisodás).

A magyar n. múzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Móder *Ferencz*, gazda Kalocsán (Pestm.); a pestmegyei sárközi ármentesítő társulatnak megalakításától (1872) igazgatója volt. Meghalt a mult század végén. — Czikke a M. Pénzügyben (1891. A. takarékbetétek biztosításához); írt még a Kalocsai Néplapba. — Munkái: 1. *A franczia tizedes kamatszámítási rendszer* ismertetése... Erläuterung der franz. Decimal-Zinsrechnung. Kalocsa, 1889. — 2. *A pestmegyei sárközi ármentesítő társulat 22 éves története*. 1872—1895. Az ezredéves nemzeti örömünnep alkalmából 1896. évben kiadta a sárközi ármentesítő társulat igazgatósága. U. ott, 1896. — A Sárközi Lapok tulajdonosa volt 1873. jún. 22-től szept. 28-ig.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Moder *Tibor*, jogi doktor, ügyvéd, a budapesti királyi ítélőtábla fogalmazója volt a mult század 80-as éveiben. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1882. A fizetés hiánya miatt óvatolt váltó tovább forgatása az óvatolási határidőn belül, 1884. A válóperek, A polgári házasság a hazai biróságok előtt, Az írni nem tudó váltóképessége, 1885. Az 1881: LIX. t.-czikk 15. §-ra értelmezéséhez, A sommás visszahelyezésről, A büntetőtörvénykönyv 248. §-ához, 1886. Háború volt-e a boszniai occupatió, A kereskedelmi utazó és az ipartörvény, 1887. A végrehajtási törvény 168. §-sa alapján indított perben való eljárásról, A kereskedelmi utazó és az ipartörvény, 1889. Két emberen elkövetett szándékos emberölés «több emberen» elkövetett emberölés-e?). — Munkája: *1883. XLII. t.-cz. a pénzügyi közigazgatósági biróságról*, jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta. Bpest, 1884. (Pénzügyi Törvények X.).

Kiszlingstein Könyvészete.

Modly *János*, gymnasiumi tanár volt 1795—1800-ig Győrött, 1803—1804. Budán, 1805—17-ig Nagyszombatban. — Munkája: *Liber precum* sacrarum pro studiosa juventute editus. Jaurini, 1798.

Schematismus Literarius 1795—1817. — Petrik Bibliogr.

Módly *János*, r. kath. plébános, szül. Alsó-Szakonyban (Sopronm.); tanulmányainak befejeztével, Salomváron (Zalam.) volt káplán, azután Szombathelyen szintén káplán nyolczadfél évig, kettőig pedig szentszéki jegyző, 1840. márcz. 5-től plébános és két évig esperes volt Pápóczon (Vasm.), hol 1855. aug. 18. a cholerában meghalt 53. évében. — Az egyházi Tárban (1838—1839. XII. Népszerű beszéd, a papi hivatalnak ha jól megtartatik, szerencsés, ha meg nem tartatik, veszedelmes voltáról).

Maicz Antal plébános szíves közlése.

Módly (*Sándor*) *Krizsó*, prémontréi főgymnasiumi tanár, M. Mihály és Szabó Julianna földmíves szülők fia, szül. 1853. aug. 14. Szombathelyen (Vasm.); középiskoláit elvégezvén, 1872-ben a csornaprémontréi kanonok-rendbe lépett. Az ujonczév eltelte után theologiai tanulmányait a bécsi egyetemen végezte, később philosophiai tanulmányainak kiegészítése végett a budapesti egyetemre ment egy évre. Közben egy évig tanulmányi felügyelő volt Csornán, majd Keszthelyre helyeztetett át gymnasiumi tanárnak; innét 1880-ban a szombathelyi főgymnasiumhoz rendeltetett és azóta ott a mennyiségtan és természettan tanára. — Czikkei: a szombathelyi főgymnasium Értesítőjében (1884. A pénz, 1898. A szombat-

helyi kir. kath. főgymnasium chemiával kapcsolatos fizikai szertára, 1899. Tanulmányi kirándulások); a Vasmegyei Közlönyben (1886. Az önképzés, munka és takarékosság, Az iparos és józanság, A szombathelyi idő); a Vasmegyei Lapokban (1888. A szódaviz, Válasz a tanév végén); a Veszprémben (1888. A klassifikáczió, A fényüzés egy új formája a temétések alkalmával, A vasmegyei régészeti egyesület, későbbi évf. is, Miért nem szeretjük a katonai pályát?, Az én fecském, rajz, Az emberek elnevezése, humoreszk, Az az okos Helfi-féle interpellatió, 1889. A kik jót állnak érte, Apró örömek, rajz); a Dunántúlban (1888. Az eső, Az 1868. évi 55. és az 1881. . 41. t.-czikkek a kisajátításról és a szombathelypinkafői vasut, Valami a nők munkásságáról, A szabadfürdés, A parasziták, Karácson és humoreszkek); a Vasmegyében (1889. A szükséges rossz vagy a kislutri és rajzok, 1892. A kosztos diákok és rajzok, 1899. Jótékony egyesület-e a szombathelyi segítő egyesület); a Szombathelyi Ujságban (1897. Huszonötéves találkozó, 1898. Kérelem a t. cz. közönséghez a szombathelyi segítőegyesület ügyében) sat. — Munkái: 1. *Felolvasások*: 1. Miért nem járnak az órák egyformán a különböző városokban. 2. A kis lutri. 3. A mértékek. 4. A nép melege mint az élet fentartója. Szombathely, 1888. Négy füzet. (Még két felolvasását: A kik kihalnak és Tanácsok azok részére, kik élni akarnak, a Vasmegyei Lapokban jelentek meg). — 2. *A folyók működése és jelentősége*. U. ott, 1889.

A magyar n. múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Modrach *Ottó*. — Munkája: *Beleuchtung* der Mängel, welche bei der in Ober-Ungarn gebräuchlichen Kupfer-Probe existiren und Andeutung, wie denselben abgeholfen werden könne. Leutschau, 1852.

Szinnyei Könyvészete.

Modrányi *Iván*, megyei árvaszéki ülnök, M. Károly, Trencsénmegye helyettes alispánja és ötömösi Skopecz Judit fia, szül. 1852. okt. 28. Privigyén (Nyitramegye); a gymnasiumot mint magántanuló Léván és Privigyén Leták (Laki) Mátyás vezetése alatt kezdette; később Érsekujvárt a Ferenczrendiek algymnasiumában, majd Nagyszombatban, mint convictor, utóbb a pozsonyi s budapesti újvilágutczai gymnasiumban folytatta s Nyitrán befejezte. Jogi tanulmányait a pesti egyetemen hallgatta s a II. év befejezése után 1872-ben a privigyei járásbiróságnál mint díjtalan gyakornok nyert alkalmazást, a hol 1874. márcz. 1-ig maradt irnoki fizetéssel; mint tiszteletbeli segédszolgabiró lépett a privigyei szolgabiró mellé a közigazgatási pályára s közben mint magántanuló folytatta tanulmányait. 1875. júl. 30. tett elméleti birói államvizsgát. 1877-ben segédszolgabiróvá, 1888. főszolgabiróvá s 1897-ben árvaszéki ülnökké választatott meg. — Költeményeket írt az Alsó-Tiszavidékbe (Zenta, 1882), a Nyitramegyébe (1883—84), a Nyitramegyei Közlönybe Iván, Gibbusz, Déri álnevek, ... i ... ü jegy és saját neve alatt és az Uj Időkbe; Három költeménye van a Vidéki költők Albumában (Kassa, 1896.); humoreszkjei és karczolatai vannak a Nyitra megyében és czikke a Nyitramegyei Közlönyben (1889, 41—47. sz. A szolgabirói hivatal). — Munkái: 1. *Modrányi Iván költeményei*. Nyitra, 1888. (Ism. Vasárnapi Ujság 1889. 4. sz.) — 2. *Jelentés* a privigyei járás belélete és a szolgabirói hivatal működéséről. Nagy-Tapolcsány, 1894.

Magyarország Tiszti Czimtára 1900. 178. l. és önéletrajzi adatok.

Modrányi *Károly*, nyug. megyei gyám, 1800 körül született, előbb a gróf Zay családnál mint gazdatiszt volt alkalmazva, később a telekkönyvi felvételeknél nyert állást, majd Barsmegyében mint gyám működött, végre nyugalomba vonult és

1872 táján meghalt Zay-Ugróczon. — Czikkei a M. Gazdában (1842. Visszatekintés 1841-re, egy trencsinvágvölgyi gazdaságot illetőleg, Gazdasági tudósítás Trencsin-Vágvölgyből, A juhoknak pálinka-moslékkali takarmányozásáról) sat.

Unokájának Modrányi Ivánnak szives közlése.

Modrányi *Károly*, megyei helyettes alispán, előbbinek fia, szül. 1820. aug., első neveltetését a szülői háznál nyerte; később a magyar nyelv megtanulása végett Szerdahelyre küldetett iskolába, hol néhány évet eltöltvén, a pozsonyi ág. ev. lyceumban folytatta tanulmányait. 1848-ban az első évi jogot végezte, midőn a szabadságharcz kitört és ő is honvéd lett. 1854-ben az úrbéri törvényszéknél alkalmazták Trencsénben, 1860-ban azonban lemondott hivataláról; kevéssel azután ismét hivatalba lépett Trencsénmegyénél, hol helyettes alispán is volt. Meghalt 1864. aug. 1. — Kézirati munkái: Egy nevezetes napló, mely különösen az 1848 előtti viszonyokra s a tótok helyzetére Magyarországon széleskörű fölvilágosítást nyújt és több kötetre terjedő tót népdalok és mondák.

Pestbudinské Vedomosti 1864. 67. sz. (Budapesti Tudositó. Stúr János).

Modrovich *Ignácz* (tergoveczi), cs. kir. asztalnok, megyei főjegyző és főlevéltárnok, szül. 1810-ben Rácz-Almáson, a hol 1834—48-ig főszolgabiró volt. A liberális elvek híve, a Madarász József és László barátja, 1848—49-ben élelmezési biztos volt. A szabadságharcz után nem vállalt hivatalt. 1865-ben Fejérmegye árvaszékének tárgyaló-, 1872-ben rendes ülnöke lett. 1876-ban Szőgyény-Marich László főispán főlevéltárnoknak nevezte ki, mely állásában haláláig maradt; megyei tiszteletbeli főjegyző, a német vitézrend keresztese s a portugali kir. Krisztus-rend vitéze volt. Meghalt 1895. jún. 2. Székesfejérvárt. Vele a Modrovics család férfi ágban kihalt. — Czikkei a Vadász- és Versenylapban (1857. Levél Rácz-Almásról, 1862. A dunaföldvári második díjagarászat). — A Vértesalja cz. hirlapot 1873-ban alapította s ennek félévig kiadó-tulajdonosa volt.

Szabadság (Székesfejérvár) 1895. 69. szám. — *Székesfehérvár és Vidéke* 1895. 67. sz.

Modrovszky *Farkas*, theologiai tanár Nyitrán. — Munkája: *Propositiones* theologicae de gratia servatoris nostri, quas propugnavit ex institutionibus Ladislai Patonyi Nittriae mense Septembri anno 1755. Tyrnaviae.

Petrik Bibliogr.

Moeckesch L. *Mökesch*.

Moelibeus. L. *Bel Mátyás*.

Moenich *Károly*, városi levéltárnok és tiszteletbeli tanácsos, M. Antal uradalmi számtartó gróf Zichy Károly grófnál és Zlatháry Vilma fia, született 1840. október 24. Czifferen (Pozsonymegyében); tanulmányait Mohácson, Győrött, Nagyszombatban és Pozsonyban végezte; ez utóbbi helyen 1859-ben a papi pályára készült és belépett az Emericanumba; azonban évközben egészségi szempontból kénytelen volt ezen pályától megválni. 1861—68-ig Zichy Károly gróf mellett szülőhelyén és Pozsonyban, eleinte mint titkár, több ezer kötetből álló könyvtárát rendezte, később mint gazdatiszt volt alkalmazva. 1869-ben Hunfalvy Pál ajánlatára, a kivel ekkor levelezésben állott (a Nagyszótárba küldött pótlékok ügyében Hunfalvy Pálnak 1866-ban két hozzá írt levelét közli az Irodalomtörténeti Közlemények 1892. 408. lap), a magyar kir. földmívelés-, ipar- és kereskedelmi miniszteriumnál mint az országos statisztikai hivatalnak Fejér-, Esztergom-, Pest- és Bácsmegyék és a Jász-Kúnkerület területére kinevezett kültagja működött 1873-ig. 1872-ben Székesfejérvár városánál a köztörvényhatóság szervezése alkalmával házi pénztári ellenőrré választatott meg és 1873-ban ugyanoda levéltárnoknak neveztetett ki, mely állásá-

ban jelenleg is működik. — Az irodalommal már mint pozsonyi papnövendék 1859-ben kezdett foglalkozni, Knauz Nándornak irodalmi működésénél és búvárkodásánál segédkezve; a Napkeletbe (1860—61) írt néhány apróbb czikket névtelenül; költeményeket és czikkeket a Hölgyfutárba s Fővárosi Lapokba (1861—1864), a Vasárnapi Ujságba (1865 Lengyeltóti Fonyód és vidéke Somogymegyében); 1865-ben a m. t. akadémia Nagy szótárába is küldött be nyelvészeti czikkeket. 1872-ben Székesfejérvárt a Fejérmegyei Közlönynek előbb belmunkatársa, később rövid ideig szerkesztője volt; a Székesfejérvár közölt tőle több költeményt, társadalmi és irodalomtörténeti czikkeket; írt még czikket a M. Nyelvőrbe (1873), czikkeket és költeményeket a székesfejérvári Szabadságba, melynek rendes munkatársa, itt jelent meg 1881-ben a Történeti Naptár cz. czikksorozata; a Székesfejérvári Naptárban (1880. Székesfejérvár szab. kir. város főbirái és polgármesterei 1691-től 1879-ig). Ujabban közgazdasági, kertészeti és gyümölcsészeti czikkeit a Kertészeti Lapok, Gyümölcsészeti és Konyhakertészeti Füzetek, a pécsi Rózsa Ujság, a kassai Gyakorlati Mezőgazda, M. Föld, M. Hirlap, Egyetértés, Köztelek, Gyümölcskertész és a Kert cz. lapok hozták; a Székesfejérvári Hirlapban (1898—1902. Szabadságharczunk ereklyéi 1848—1849-ben különösen Székesfejérvár városára vonatkozólag, eddig 138 közlés, 1900. Székesfejérvár szab. királyi város régi statutumai 1741—1775-ig). — Munkái: 1. *Költemények*. Székesfejérvár, 1872. — 2. *Magyar irók Névtára*. (Életrajzi és könyvészeti adatok gyűjteménye). Külön féle kútfőkből. Pozsony, 1876. (Vutkovich Sándorral, együtt. Ism. P. Napló 38. sz. esti k., M. Állam 48., Vasárnapi Ujság 8., Fővárosi Lapok 39., Székesfejérvár 16., Torontál 26., Selmecz 10., Kassa és Vidéke 12., Nemzeti Hirlap 52., Független Polgár 83., Székesfejérvár és Vidéke 20. sz.) — 3. *Nyilt levél Szarvas Gáborhoz*, a Magyar synonimák szótára ügyében. Székesfejérvár, 1891. — 4. *Nyilt levél Molnár István* országos gyümölcsészeti miniszteri biztoshoz a hazai gyümölcsészet fejlesztése ügyében. U. ott, 1892. — 5. *Székesfejérvár-e vagy Székesfehérvár?* U. ott, 1893. (Különnyomat a Fejérmegyei és Székesfejérvár városi tört. és rég. egylet Évkönyvéből). — Álnevei: 1874—91-ig Munkácsi F. Károly, Losonczy Gábor, Gyöngyössi József, Károlyi Ágost, Szombathi Kálmán, Vadász Ferencz, Vadnai Elek, Szecsődi Ede, Nagy Andor, Perényi Dénes és Várkonyi Béla (a Székesfejérvár-, Szabadság- és Fejérvári Hirlapban).

M. Lexikon XII. 1883. 336. l. — *Petrik* Könyvészete. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 279. l.

Moenich *Károlyné* (Czeitler Nina), előbbinek neje, szül. Székesfejérvárt; 1878-ban ment férjhez M. Károlyhoz. — Költeményei a székesfejérvári Szabadságban (1886) saját neve és M. Ilma álnév alatt, a Székesfejérvári Hirlapban (1899) és a fejérmegyei Naplóban (1899., 1902) jelentek meg. — *Luizikának*. 1899. febr. 11. cz. költeménye külön is megjelent.

Férjének M. Károlynak szives közlése.

Moes *Móricz*, gyógyszerész. — Munkája: *Gyógyszeres értekezés* a sóskasavról (acidum oxalicum) és a higany-előibolatról (proto iodium hydrargyri). Pest, 1833.

Petrik Bibliogr.

Moesch *Lukács*, kegyes-tanítórendi főkormányzói helyettes, szül. 1651-ben Mainzban, 1668-ban a lengyel piaristarendbe lépett. Tanulmányai végeztével előkelő családoknál tanított. Pálffy János Károly altábornagy fiait a mathematikára, Lubomirski herczeg és Sobiesky János lengyel király gyermekeit pedig a német nyelvre oktatta. Buda ostroma alkalmával Pálffy magával hozta a hadsereghez;

mint jeles hadi mérnök tényleges részt vett az ostromban és a tábor első elhelyezésében az ő sikerrel bevált tervét fogadták el. 1692-ben a magyar piaristarend főkormányzói helyettesének választották. Mint ilyen sokat fáradozott a tanárképzés javításán. Ő vitte keresztül a magyar piaristarend elszakadását a lengyeltől. Az e miatt kitört viszálykodásoktól elkeseredve elhagyta Magyarországot és 1700-ban Privigyéről Nikolsburgba költözött, hol 1701. márcz. 25. meghalt. — Takáts S. szerint a következő munkákat adta ki: a Széchenyi György esztergomi érsek tiszteletére 1686.; Vita Poetica per omnes aetatum gradus deducta 1693.; Ordo studiorum in Vice-Provincia nostra Hungarica cz. szabályzatot 1695. nov. 29., mely a tanárképzés multjának egyik legérdekesebb emléke; és az Arithmetica practica 1797. — Kézirati munkája: Bibliotheca Mathematica P. Lucae a S. Edmondo e S. P., két osztályban, melyek geometriai, astronomiai, geographiai, chrongraphiai jegyzeteket és dolgozatokat tartalmaznak elég ügyes rajzokkal, közben saját észleleteit és astronomiai vizsgálódásait, sőt a hadi tudományokra vonatkozók is vannak köztök, u. m. Methodus Architectonicae militaris, polemicae offensivae et defensivae; Tactica et Castra Metationis, rajzokkal. Privigye, 1692.; többi kéziratai Nikolsburgban vannak.

Horányi, Scriptores Scholarum Piarum II. — *Figyelő* VII. 1879. 124. l. (Csaplár B.). — *Takáts Sándor*, Benyák Bernát. Bpest, 1891. 56. l. és a *Budapesti piarista collegium története*. Bpest, 1895. 25., 162. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 721. l. (Takáts S.)

Moesz *Géza* (levkóczi és késmárki), ág. ev. lyceumi tanár, szül. 1845. nov. 22. Körmöczbányán, hol atyja M. Vilmos kereskedő volt; középiskoláit szülőhelyén, Losonczon, Selmeczen, a theologiát Pozsonyban végezte. 1870-ben tett tanári vizsgát. 1868 óta a selmeczbányai ág. ev. lyceumban a magyar és latin nyelv és irodalom rendes tanára; melléktárgyul a lyceummal kapcsolatos tanítóképzőben tanítja a zenét és éneket. — Munkája: *Kis orgona.* Az ág. hitv. evang. egyház legszokottabb (72) dallamai és énekei. Selmeczbánya, 1881. (Nyom. Lipcsében. Ism. Prot. Egyházi és Isk. Lap 1881. 50. sz.).

Vajda Névkönyve 188. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Moesz *Gusztáv* (levkóczi és késmárki), főreáliskolai tanár, előbbinek unokaöcscse, szül. 1873. okt. 21. Körmöczbányán; középiskoláit Selmeczbányán az ág. ev. lyceumban és Körmöczbányán az állami főreáliskolában végezte. 1891—95-ben a budapesti egyetemen a természetrajzi és vegytani előadásokat hallgatta; 1895—1897-ig második és 1897—99-ig első tanársegéd volt a budapesti egyetem ásvány- és kőzettani intézetében Krenner József tanár mellett. 1897-ben nyert tanári oklevelet és 1899. szept. 1. óta a brassói állami főreáliskola rendes tanára. — Czikkei: A budapesti burkolatkövek kőzettani vizsgálata (1894-ben egyetemi díjat nyert pályamunka); a Barsi Ellenőrben (1894. Aranyos-Maróth flórája, 1896. Az ős ember nyoma Aranyos-Maróthon); a Földtani Közlönyben (1897. Cacit és Baryt Körösmezőről, 1900. Baryt, Antimonit, Pyrargyrit és Pyrit Körmöczbányáról); a Mathem. és term. tud. Értesítőben (1899. Krokoit Tasmaniából, Adatok a grönlandi Lievrit kristálytani ismeretéhez); a Brassói Szemlében (I. 1900. Az állatok téli alvása, Brassó félmillió évvel ezelőtt, A drága kövekhez fűződő babonák, A por).

Vajda Emil Névkönyve 47. l. és önéletrajzi adatok.

Moesz (*Mös) Mihály*, ügyvéd, szül. 1809-ben Keresztényszigeten (Grossau, Nagyszebenm.); a gymnasiumot 1831-ben Nagyszebenben végezte; azután két évig a nagy-enyedi collegiumban jogot hallgatott. 1834-ben a nagy-szebeni városi

tanácsnál irnok, majd igtató lett és fokonként a tanácsosi rangra lépett. 1853-tól a nagy-szebeni cs. kir. kerületi törvényszéknél járulnok volt és 1854 végén ügyvéd. Meghalt 1874. márcz. 20. Nagyszebenben. — Munkája: *Anleitung*, die Citate für das Statutar-Gesetzbuch der Sachsen in Siebenbürgen binnen kurzer Zeit dem Gedächtniss auf eine leichtfassliche Art einzuprägen, nach Karl Otto Rewentlow's Methode eingerichtet. Hermannstadt. 1846.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon II. 438., IV. 295. l.

Moeszner *Mátyás*, r. kath. lelkész Budán a Krisztinavárosban. — Kézirati munkája a bpesti egyetemi könyvtárban: Sicherer Weegweiser zum Himmelreich durch die uralte, reine, unverfälschte und wahre Glaubens-Lehre aus der göttlichen heiligen Schrift, jedermann gründlich angezeiget, zusammengetragen und ausgelegt 1774. 4rét 223 lap.

A budapesti m. kir. egyetem kéziratainak Czimjegyzéke. Bpest, 1889. I. 23. l.

Mogyorósi *Árkád*, tanár, szül. 1851. febr. 6. Mogyoróson (Esztergomm.); középiskolai tanulmányai után a szent Ferenczrendiek közé fölvétetett, elvégezte a theologiát és 1874. ápr. 25. felszenteltetett. Egy ideig itt működött és az érsekujvári algymnasium tanára volt; most tanár Amerikában. — Czikke az érsekujvári gymnasium Értesítőjében (1877. Rövid nézetek az oktatás körül); az Esztergom és Vidékébe leveleket írt Amerikából. — Munkája: *Józan ész.* Röpirat két részben a zsarnokság és babona ellen. Havi folyóirat. New-York, 1887.

M. Könyvészet 1887. — *Zelliger Alajos*, Esztergomvármegyei írók. Bpest, 1888. 136. l.

Mogyorosi *Elek*, ev. ref. lelkész, Erdélyben született és Gyulafehérvárt tanult; azután külföldre ment és 1639. szept. 20. a franekerai egyetemre iratkozott be, hol 1640-ben Vedelius elnöklete alatt négy ízben értekezett. Később a groningeni egyetem hallgatója lett, de 1641. júl. ismét Franekerában időzött. Hazatérte után előbb gyulafehérvári tanár, 1650-ben pedig már kolozsvári lelkész volt. További sorsa ismeretlen. — Munkái: 1. *Disputatio* XI., XXVI., XXXV. és XLVIII. Franekerae, 1640. (Vedelius, Nicol., Collegivm Hungaricum. In Qvo Disputationibus LI Controversiae Theologicae quae nobis cum omnibus adversariis intercedunt, sunt propositae). — 2. *Panoplia* Christiana Verae Fidei hostibus opposita, Stvdio ... Eph. 6. v. 11. Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. U. ott, 1641. (Ujabb kiadásai. U. ott, 1651. és Köthen, 1669. kiadta Kannegieser Luder.). — 3. *De Antichristo* Disputatio Posterior ... In Illustri Groningae, & Omladiae Academia publice proposita: Praeside Henrico Alting ... Respondente ... Groningae, 1641. — Üdvözlő verset írt Almási P. András, Disputatio Theologica ... Franekerae, 1640, cz. munkájába.

Bod, M. Athenas 179. lap. — *Horányi*, Memoria II. 625. l. — *Benkő*, Transsilvania II. 404. lap. — *Katona*, Historia Critica XXXII. 912. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 469., 472., 537., 773. lap. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 394. l.

Mogyorossy *János* (idősb), nyug. uradalmi számtartó, M. János városbiró és Vutsák Ilona (ki 97 évet élt) fia, szül. 1805. szept. 8. Békés-Gyulán; iskolai tanulmányait szülővárosában, Aradon, Temesvárt, Egerben (hol Kossuth Lajos iskolatársa volt) és Nagyváradon végezte. 1827-ben mint gyakornok Békésmegye irodájában irnokoskodott. 1828-ban a Wenckheim grófi család gyulai uradalmába hivatott meg, hol Wenckheim Ferencz gróf özvegyének titkára, 1833-tól gazdatiszt és törvényszéki ülnök volt 40 évig. 1846-ban uradalmi számtartónak neveztetvén ki, egyúttal a grófi család gyulai levéltárának gondozása is reá bizatott; ekkor nagybátyja Kornéli Ambrus felköltötte benne a történelem iránti érdek-

lődést, melyet még inkább nevelt Pesten tartózkodása alatt gyakori érintkezése Döbrentei Gábor, Kulcsár István, Bajza József, Horváth István, Kisfaludy Károly és más tudósokkal és írókkal. Szorgalmas munkatársa volt utóbb Nagy Iván, Magyarország családai cz. munkájának. Egyik legnagyobb érdeme, hogy 1836-ban gyűjteni kezdett és 2000 kötetet meghaladó könyvtárát, levél-, érem-, fegyver- és egyéb régiségekből álló tízezer frtra becsült gyűjteményét 1868-ban a gyulavárosi róm. kath. főgymnasium múzeumának alapjául adományozta. 1871-ben az ő kezdeményezésére Békésmegye régészeti bizottságot szervezett; az ő pénzgyűjtése folytán vált lehetővé Haan Antal festőművészünk értékes etruszk- és egyéb régiség-gyűjteményének megszerzése. Barátjával Göndöcs Benedekkel együtt megalapította a békésvármegyei régészeti és mívelődéstörténelmi társulatot, mely megalakulván 1874. jún. 18. megválasztotta igazgatójának, mely tisztét haláláig viselte. Meghalt 1893. máj. 10. Gyulán. — A Nagy Iván, Magyarország Családaiban a békésmegyei családok történetét és leszármazását ő írta; Palugyay Imre, Magyarország leirásába közölte a Békésmegyére vonatkozó történelmi, földrajzi és statisztikai adatokat. A Magyar Encyclopaediának is munkatársa volt. A békésmegyei lapokban is számos czikke jelent meg. Az Egyetemes Magyar Encyclopaediába sokat írt, különösen a Békésmegyére vonatkozó genealogiai, biographiai, történelmi, földrajzi és statisztikai czikkeket írta; ezeken kívül a Századokba is írt. — Munkái: 1. *Gyula* hajdan és most, történeti és statisztikai vázlatokban. Gyula, 1858. (Attila és más vezérek arczképével, egyéb rajzok és várképekkel. Desiderius és mások nyomán szilárd meggyőződése volt, hogy Attila Gyulán lakott és halt meg; e felől Révész Imrével és másokkal vitatkozásokat is folytatott.) — 2. *Wenckheim-Hund* család eredete és ivadékai Magyarhonban. U. ott, 1864. (A szerző által rajzolt két kőnyom. képpel és a szerző arczképével). — 3. *Az Árpádok korából származó Gyulai határkő feliratáról és lelhelyéről.* U. ott, 1872. — 4. *Üdvözlet* Göndöcs Benedekhez. U. ott, 1874. — 5. *Történelmi adatok* Szerémi György emlékirataiból: I. Mátyás utódainak kiirtásáról. A gyulai nemzetfejedelmi temetkezésekről és II. Lajos magyar király meggyilkolásáról. U. ott, 1882. Rajzokkal és a szerző arczk. — 6. *Kund, Árpád* honalkotó fejedelem egyik hadvezérének fi- és leányági törzsfája. Arad, 1884. (Ebben a Magyarossy-család ősrégi eredetét és szétágazását és az Unghváry-Mojsisovics családokkal való rokonságát mutatja ki.) — 7. *Képes Kalauz* a békésmegyei múzeum érem- és régiségtárában elhelyezett tárgyak ismertetésével. Gyula, 1885. Fametszetekkel. — 8. *A hős honvéd leány.* Történelmi életrajz a szabadságharczból. Arad, 1887. (Pfiffner Paulina arczképével). — 9. *Emléklap* Pfiffner Paulina 1848—1849. amazonról. Gyula, 1888. — 10. *A Magyaróssy nemzetség* névsora legrégibb időktől 1889-ig. U. ott, 1889. — Sajtó alá rendezte az 1872. évi felső-magyarországi törlénelmi utazását, melyet vejével Unghváry Vilmos kir. főmérnökkel tett meg. (Ez kéziratban maradt, valamint Emlékkönyve: A Magyoróssy nemzetség cz. munka rajzokkal és leszármazási táblákkal.). — Arczképe: Kőnyomat, rajzolta Rohn és Grund Pesten, 1864. (a 2. és 5. sz. munkákban).

Nagy Iván, Magyarország Családai VII. 531. — *Haan Lajos*, Békésvármegye hajdana. I. 82., 191. l. — *Emlékirat* a bekésmegyei múzeum és régész-történelmi egylet megalakulásáról. Egy rendes tagtól. Békés-Gyula, 1876. — *A békésmegyei régészeti és művelődéstörtén. társulat Évkönyvei* 1874—94. — *Hasa és Külföld* 1884. 1. sz. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Békésgyulai Híradó* 1887. 37. sz. — *Békés* 1888. 22., 32. sz., 1893. 20., 24. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. —

1893: *Nyugatmagyarországi Híradó* 108. sz., *Budapesti Hírlap* 132. sz., *Vasárnapi Ujság* 21. sz. (Nekr.), *Pesti Hírlap* 132. sz., *M. Hírlap* máj. 12., *Pesti Napló* 135. sz. esti k. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 723. lap és vejének Unghváry Vilmosnak szives közlése önéletrajz után.

Mogyorosi *Sámuel* (debreczeni), békési tanító, 1755-ben a heidelbergi egyetemen tanult. — Munkái: 1. *Tractatiuncula* de praestantia humilitatis et foeditate superbiae in locum I. Petri vers. 5. Hannoviae, 1755. — 2. *Istenes énekek és könyörgések.* Frankfurt, 1755. (Katona szerint).

Weszprémi, Succincta Medicorum Biogr. IV. 469. l. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 979. l.

Mohácsy *Lajos*, ág. ev. lelkész és püspöki titkár, szül. 1876. ápr. 9. Pioniczán (Bács-Bodrogm.), hol atyja M. János tanító volt; középiskoláit a kiskun-halasi ev. ref. főgymnasiumban végezte; majd a papi pályára készülvén, tanulmányait a soproni ág. ev. bölcselet-theologiai intézetben folytatta; mint harmadéves theologus a főiskola ifjúsági elnökévé választatott és két évig főseniora volt az iskolának. Ezután külföldre ment és három évet töltött a lipcsei és berlini egyetemen; előbbin mint a philosophiai és zsidó nyelvi seminariumok tagja működött. Az egyházkerületi segélyeken kívül megnyerte a Gusztáv Adolf-egylet 600 márkás ösztöndíját, ezenkívül felvétetett a szász királyi lipcsei convictusba. 1898-ban szakvizsgát tett és okt. Gyurátz dunántúli püspök Sopronban lelkészszé avatta és meghívta miss. lelkészül s titkárául. Mielőtt állását elfoglalta, beutazta Szászország, Poroszország és Bajorország nevezetesebb városait. Utjából visszatérve, fél évet töltött Tadosfán mint esperességi lelkész és 1899. szept. elfoglalta titkári hivatalát Pápán. — Mint theologiai hallgató egyházi beszédeivel többször pályadíjat nyert. Czikkei a M. Szóban, mely lapnak keletkezésétől fogva munkatársa (A lelkészek congruájáról, Az evang. nőnevelésről, A prot. tanintézetekről, A közoktatásügyről, A segédlelkészek helyzetéről sat.); munkatársa az Evang. Egyház és Iskolának, a Dunántúli Prot. Lapnak, az Evang. Szemlének, az Evang. Népiskolának. Egyházi beszédei a Prot. Pap cz. folyóiratban jelentek meg.

A soproni ág. hitv. lyceum Értesítője 1897. 98. l. — *M. Szó* 1901. 304. sz. és önéletrajzi adatok.

Mohai *János*, theologiai és orvosdoktor, ev. ref. lelkész Szilágy-Főkeresztúron, 1744-ben Odera-Frankfurtban tanult. — Munkája: *Halotti tanítás*, mellyet épített Szent János evangyélista Irásán a XII. rész 25. versén ama ritka példájú lelki vitéznek néhai gróf kis rhédei Rhédei Sigmond úr, koporsóba való tétetésének alkalmatosságára és el is mondott 1758. eszt. Böjtmás havának 12. napján a drága udvari templomocskában. Kolozsvár, 1760. (Istennek bölcs rendelése ... cz. munkában többek beszédeivel együtt). — Üdvözlő latin elegiát írt: Lindner, Joan. Christianus, Dissert. inaug. De oleis ... Franc. ad Viadr., 1744. cz. munkájához.

Petrik Bibliogr. II. 238. l.

Mohay *Sándor*, jogi doktor, igazságügyminiszteri államtitkár, szül. 1851. jún. 3. Marosvásárhelyt erdélyi nemes családból; középiskoláit Gyulafehérvárt, jogi tanulmányait pedig 1873-ban a budapesti egyetemen végezte s ugyanezen évben ügyvédi oklevelet nyert; ez időtől fogva Gyulafehérvárt mint gyakorló ügyvéd működött. 1876 óta az erdélyi püspöki uradalomnak, később a gyulafehérvári róm. kath. káptalannak is ügyvédje volt és képviselővé választásáig a gyulafehérvári ügyvédi kamara titkári tisztét viselte. Tagja Alsó-Fehérmegye törvényhatósági és közigazgatósági bizottságának sat. 1883—93-ig az erdélyi róm. kath. státusgyűléseken az ügyek előkészítésére kiküldött bizottság előadója, 1889 óta

pedig a státus-igazgatótanácsának tagja. 1886. jan. a gyulafehérvári kerület egyhangúlag választotta képviselővé s azóta mindig ezen kerületet képviseli. A szabadelvű párt soraiban foglal helyet. Tagja s több ízben előadója volt a mentelmi és összeférhetlenségi bizottságoknak. Jegyzője az igazságügyi bizottságnak és több javaslatnak előadója. Tagja a bányatörvény codificatiojára kiküldött szakbizottságnak. Élénk részt vett a kormány által bányajogi és erdélyi birtokrendezési kérdésekben, nem különben a büntetőtörvény módosítása és a polgári perrendtartás tervezetének megvitatása czéljából összehívott szaktanácskozásokban. 1894 óta tagja a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottságnak. 1902. febr. 7. ő felsége az igazságügyminiszteriumhoz államtitkárrá nevezte ki. — Czikke a Jogtudom. Közlönyben (1888. Adalékok az italmérési jog természetéhez) sat. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1886 óta) vannak.

Sturm Albert, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 319. l. — *Budapesti Hirlap* 1902. 42. sz.

Moháry *Gyula,* róm. kath. plébános, szül. 1827. nov. 16. Pesten. A gymnasiumot itt, a bölcseleti és jogi tanfolyamot a pesti egyetemen végezte. 1848. jún. 29. az első magyar miniszteriumba fogalmazónak neveztetett ki. Azután mint nemzetőr a szabadságharcz több csatájában részt vett és honvéd-huszár századosi rangot nyert. Orosz fogságban és haditörvényszék előtt is volt. Bujdosásai közben a benedekfalvi Luby-családnál talált menhelyet; azután borsódvármegyei fogalmazó lett Miskolczon, majd a pesti főispánságnál fogalmazó, 1853. decz. 10. pedig a helytartósági elnökségnél. 1855. jan. 12. az esztergomvármegyei főnökséghez neveztetett ki. 1856. febr. 4. magasabb rangfokozattal Fehérmegyébe, 1858. febr. 16. Hevesvármegyébe helyeztetett át. Scitovszky hg. primás 1860-ban az esztergommegyei növendékpapok közé vette fel és az esztergomi papnevelőben 18 hónapot töltött. 1863. júl. 27. pappá szenteltetett. Káplán volt Tardoskedden, ugyanitt administrator is; 1868. szept. 1. nagybárkányi, 1878. okt. 10. varbói, 1888. okt. 16. perbetei plébános lett, hol jelenleg is működik. Morbiczer családi nevét 1868-ban változtatta Moháryra. Fölfedezte a Zsigmond korabeli történelmi nevezetességű Mátra-verebélyi gót templom alapítványi okiratait; ezen templom régiségeinek saját rajzaival ellátott leírása a vonatkozó okmányokkal együtt az esztergomi érseki levéltárban van. — Vegyes tartalmú czikkeket írt a Kassa és Vidékébe (1876. Branyiszkó), a bécsi Wandererbe, a M. Államba, a M. Koronába, a Nógrádi Lapokba sat. — Munkái: 1. *Esketési szózat.* Tartotta ... Budapesten 1882. jan. 28. a N. B. Asszonyról czímzett pest-belvárosi plébánia-templomban. Esztergom, 1882 — 2. *Esketési beszéd.* Tartotta ... 1882. decz. 30. tek. dombóvári Lexa Zeno és szécsénykovácsi Bogyay Erzsi kisaszony menyegzőjén. U. ott, 1883. — 3. *Esketési beszéd.* Tartotta ... 1885. jan. 20. Mornberger F. cs. kir. tart. tűzmester és Drunder Ilona k. a. menyegzőjén. B.-Gyarmat, 1885. — 4. *Főm. és Föt. Vaszary Kolos* esztergomi érsek Magyarország herczegprimása üdvözletére. A perbetei képviselő-testület elhatározásából Bpest, 1892.

Századunk névváltoztatásai. Bpest. 1895. 162. lap. — *Zelliger Alajos,* Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 336. lap. — *Némethy, Ludovicus,* Series Parochorum. Strigonii, 1894. 798. l.

Mohl *Adolf,* r. kath. plébános, szül. 1855. febr. 25. Lövőn (Sopronm.); középiskoláit Sopronban, a theologiát Győrött végezte. 1878. júl. 9. pappá szenteltetett. Káplán volt Kis-Martonban hat évig. 1884 óta lorettói (Sopronm.) plébános. — Czikkei a M. Sionban (1883. Kismartoni missziók a XVIII. században), a Kath. Szemlében (1888. Az elhagyatott gyer-

mekek ügyében, 1891. A karácsonyi misztérium, 1897. Herczeg Eszterházy Pál nádor); írt még az Imaegyesületi Értesítőbe, a győri Őrangyalba, a Kath. Theol. Folyóiratba; a Religióba (1880—1883); az Egyházmegyei Lapokba (1881—83); a Népiskolai Lapokba (1883); az Imaegyesületi Értesítőbe (1888—89); a Sendboteba (1883); az Eisenst. Zeitungba (1883); a Sopronba (1884., 1887); azonban legtöbbet fordított és átdolgozott német egyházi beszédeket, melyek többnyire a Borromaeusban jelentek meg. — Munkái: 1. *Alakítsunk papi egyesületet.* Irta egy győregyházmegyei áldozópap. Bpest, 1885. (Különnyomat a Religióból). — 2. *Magyarországi Loretto rövid története.* Egykorú források után megírta és kiadta. Nagy-Kanizsa. 1886. (és Győr, 1894. Loreto magyarországi bucsújáróhely rövid története. Kivonat egy pályanyertes kéziratából). — 3. *Betegek könyve.* Kismarton, 1887. (Ism. Kath. Szemle és M. Sion 1888). — 4. *A Miklós országában.* Gyermek-mese. Irta Pap bácsi Győr, 1888. — 5. *Lövő története.* U. ott. 1892. (Balics Lajossal. Ism. Kath. Szemle 1893). — 6. *A jó gyermek.* Szorgalmas fiúk és leányok számára. Irta Pap bácsi. U. ott, 1890. (2. kiadás). — 7. *Jézus születése.* Karácsonyi pásztorjáték. Bpest, 1894. (Népiratok 86.) — 8. *Der Gnadenort Loreto in Ungarn.* Kismarton, 1894. (Ismerteti Magyar Állam 296-ik szám, Katholikus Szemle 1895. és Ugyanott, 1900. Horvátul: U. ott, 1900.). — 9. *Geschichte* des Ortes und der Pfarre Stotzing. Raab, 1895. Öt rajzzal. — 10. *Wimpassing.* U. ott, 1896. — 11. *A horvátok átvonulása Sopronmegyén.* Sopron, 1898. (Különnyomat a Soproni Naplóból). — 12. *Mondák* Kismarton vidékéről. Irta Pap bácsi. Győr, 1900. — 13. *Török világ Kismarton vidékén* 1683—1699. Sopron (1901). — 14. *Karácsonest.* Írta Pap bácsi. Bpest, 1902. (Népiratkák 188). Pap bácsi név alatt írt még a kathol. folyóiratokba és naptárakba népies elbeszéléseket, melyeket négy kötetkében szándékozik kiadni.

M. Könyvészet 1887., 1894. — *M. Sion* 1891. 467. l. — *Emlékkönyv.* Győr, 1892. 144. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 281. l. (Zelliger Vilmos). — *Corvina* 1902. 15. sz.

Mohl *Antal*, győri apát-kanonok, szül. 1836. ápr. 10. Kapuvárt (Sopronm.); a gymnasiumot Sopronban és Győrött, a theologiát Bécsben végezte. Felszenteltetvén, káplán volt Csornán, Moson-Szent-Jánoson, 1858. seminariumi tanfelügyelő, lelki igazgató, theologiai tanár, papnevelői rektor, 1883. kanonok, 1886. febr. 27. Győrött belvárosi plébánossá választatott és czímzetes apát lett. — Czikke a M. Sionban (1890. Az Orsolya szűzek Amerikában); több czikket írt még a hirlapokba és folyóiratokba, így az Imaegyleti Értesítőbe sat. — Munkái: 1. *A papi életszentség.* Sz. Péter, az apostolok és a papok fejedelmének erényeiben feltüntetve Hansen Vilmos Jézustársasági hittérítő nyomán magyarul kiadta egy győregyházmegyei pap. Győr, 1883. — 2. *Egyházi beszéd,* melyet főtiszt. magyarbéli Peőcz Zsigmond, hédervári esperes-plébános urnak arany miséjen 1884. szept. 14 ... mondott. U. ott, 1884. — 3. *Lelki magány.* Nyolcz napi lelki gyakorlatok sz. Ignácz utmutatása szerint. Neumayr Ferencz S. J. irataiból összeszerkesztette dr. Mayr Gallus Pál, a linczi orsolyarendi apáczák gyóntatója. Németből ford. több győri egyházmegyei pap. U. ott, 1885. — 4. *A Mária kongregácziók története,* különös tekintettel hazánkra. Kézirat gyanánt. U. ott, 1898. (Ism. M. Állam 138. sz.). — Nagyobb szabású kézirati munkája: Szt. Angela élete és az orsolyiták története.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 730. l. (Zelliger Vilmos).

Mohl *Illés*, ág. ev. superintendens; 1707-ben Halleban bölcseleti és theol. tanuló, később ág. ev. lelkész volt; 1737. aug. 11. Modorban superintendenssé

avattatott — Bel, Mathias, Forma Sanorvm Verborvm. Halae, 1707. sz. munkájába 12 sor héber üdvözlő verset írt.

Klein, Nachrichten I. 381. l.

Mohl *József*, birtokos Kassán, hol 1826-ban meghalt. — Munkája: *Das Tokayer Weingebirge* und dessen Umgebungen genannt: Hegyalja in historisch-topographischer und ökonomisch-merkantilischer Hinsicht geschrieben von J. Mohl u. A. G. Lassgallner. Auf Kosten der Jeanette Mohl, geb. Wagner. Kaschau, 1828. (Halálos ágyán bízta meg barátját Lassgallnert munkája befejezésével és kiadásával).

Szinnyei Könyvészete.

Mohorai *Miklós*, I. Mátyás király diplomatája, szül. valószinűleg Mohorán (Nógrádm.); Bécsben folytatta tanulmányait és csak azután lépett a papi pályára, a melyen rövid idő alatt a váczi káptalannál az őrkanonokságig emelkedett. Később II. Pius pápa udvarába került, kivel alkalmasint Bécsben ismerkedett meg, s a kitől a pécsi prépostságot kapta. Mátyás király római ügyvivőjévé nevezte ki; II. Pius halála után M. ugyan hazajött, de nemsokára a király II. Pál pápához küldte, a mi aztán még kétszer (1468. és 1470.) ismétlődött. 1473-ban az erdélyi püspöktől főesperességet kapott. 1473—74-ben negyedszer járt Rómában, a hová 1475. a Mátyás udvarába érkezett perzsa követet is elkisérte, a ki Európában szövetségeseket keresett a szultán ellenében. 1480-ban Velenczében, 1487. Anconában járt diplomatiai küldetésben. Meghalt 1487 után. — Jelentései a királyhoz ismeretlenek.

Századok 1898. (Fraknói V.) — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 281. l. (Mangold Lajos).

Mohoritz *Tóbiás*, kegyestanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1738-ban Pesten polgári szülőktől; a gymnasiumot szülővárosában elvégezvén, a piarista rendbe lépett és három próbaév után 1758-ban fogadalmat tett. Ezután a váczi Migazzi-féle nemes ifjak collegiumában a bölcseletet és theologiát hallgatta; több helyt gymnasiumi tanár volt és az ékesszólást tanította; német hitszónok Váczon és Szent-Györgyön, majd a Schmidegg grófi családnál Ladányban és Hunyadi József bárónál Ürményben nevelő, Selmeczbányán a rendház főnöke és a gymnasium igazgatója volt 12 évig. Miután Pesten nyolcz évig mint pro-rector működött, a temesvári collegium rectora lett, hol 1810. jan. 11. meghalt. — Munkái: 1. *De virtutum B. V. Mariae imitatione*, ut eius praesidio protegamur, necessaria. Oratio habita in S. Georgio ad solennem Sodalium Marianorum Congregationem. Anno 1768. XII. Kal. Sept. Posonii. — 2. *Ceremoniale* Congregationis B. V. Mariae Elisabeth visitantis. U. ott, 1768. — 3. *Ode* in laudem Matthiae Bel Hungari scriptoris celeberrimi. U. ott. 1769. (Néhány példányban nyomatott). — Kéziratban: De necessariis nobili juventuti agminiculis ad veram in bonis artibus laudem consequendam; Oratio habita Vacii in conventu nobilium Migazziano a. 1765. cum tertia ab introductis in hunc litteris restauratio perageretur ad nobilissimam auditorum coronam; Oratio, qua nobili juventuti convictus Migazziani ostenditur splendiorem verae nobilitatis, et ornamenta solidae gloriae non in magnis opibus et honorum subselliis ut vulgo putatur, sed in virtutis studio, pietatis cultura, beneficiisque in universum hominum genus collatis sitam esse, u. ott, 1766; De necessaria in iis probitate, qui ad magistratus et honores publicos adsummuntur; habita in S. Georgio ad congregatum studiosam juventutum a. 1769. XIX. Kal. Januarii; De sollicita legum Marianarum custodia habita Veszprimii a. 1769.; Finis congregationis Marianae est virtus, pietasque Christiana, et in litteris progressio, Oratio dicta Veszprimii ad juventutem ritu solenni convocatam a. 1771.; Ode de laudibus S. R.

E. et S. R. I. Principis Christophori e comitibûs Migazzi, quod bonarum artium studia et ingenuas disciplinas in Hungariam introduxerit ac sua liberalitate insigniter promoverit. Vacii in convictu Migazziano elaborata, et amplissimo cardinali porrecta a. 1766.; Sammlung aller neuen Erfindungen so seit Ausbruch der französischen Revolution bis gegenwärtigen mit dem aller durchlauchtigsten Ertzherzoglichen Haus Oesterreich abgeschlossenen Frieden gemacht sind worden. Ein für das Publicum in jedem Betracht nützliches Werkchen herausgegeben und nach Alphabetischer Ordnung der Gegenstände eingetheilt von T. M. Priester aus dem Orden der Frommen Schulen.

Horányi, Scriptores Piarum Scholarum. Budae, 1805. II. 350. lap. — *Petrik* Bibliogr. és a kegyes tanítórend jegyzőkönyvéből.

Mohovich *Emőd*, kir. tanácsos, a III. oszt. vaskorona-rend lovagja, szül. 1838-ban. Tulajdonosa az általa szerkesztett Bilancia lapnak és nyomdájának; 1863. máj. 1-től tagja volt a képviselőtestületnek, 1888. nov. 16-tól pedig II. alelnöke; több külföldi tudományos egyesületnek levelező vagy tiszteletbeli tagja Meghalt 1898. márcz. Fiumében. — Szerkesztőkiadója volt a Bilancia cz. lapnak, mely 1867-ben alapíttatott és 1870 végeig nem politikai hetilap volt; ez utóbbi év decz. 20-tól fogva politikai napilappá alakult át; iránya kormánypárti, szabadelvű; 1881-ben indult meg M. kiadásában a Da Varieta cz. humorisztikus lap, mely azonban csakhamar komoly irányú társadalmi napilappá, a Bilancia reggeli kiadásává vált és 1896. febr. szünt meg (utolsó szerk. Stupicich Péter volt).

Fiume és a magyar-horvát Tengerpart. Bpest, 1897. (Magyarország vármegyéi és városai). — *Budapesti Hirlap* 1898. 67. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1898. 11. sz. (Nekr.).

Mohr *Frigyes Sámuel*, könyvkereskedő. könyvvivő volt a Hochmeister üzletében Nagy-Szebenben 1789-től haláláig, tagja volt az ottani olvasó-társaságnak és a szabadkőmíves páholynak; közreműködött a Siebenbürger Bote szerkesztőségében, mely akkor az egyedüli hirlap volt Erdélyben. Meghalt 1805. febr. 26. Nagyszebenben 44 éves korában. — Munkái: 1. *Die Geschichte der Sachsen.* Eine Ballade zur Volksfeier der Installation Seiner Excellenz des Hochgeborenen Herrn Michael Edlen von Bruckenthal, des neuerwählten Comes der Nation. Hermannstadt, 1790. — 2. *Gesundheitslehre* für die Jugend, nebst einigen pädagogischen Winken. U. ott, 1804.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 439. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Mohr *M. Gáspár*, erdélyi sszász. — Munkája: *Neuer und verbesserter Volkskalender* für das Jahr 1715 durch M. Casparum Mohr, Philos. et Math. Cultorem. Nürnberg, 4rét. (Kemény József gróf jegyezte fel róla: Index historicus cz. kéziratában, hogy a szerzője erdélyi szász vol).

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 438. l.

Mohr *Mihály*, orvosdoktor, kórházi szemész főorvos, M. Gábor kereskedő és Weinberger Teréz fia, szül. 1861-ben Szarvason (Békésm.); a gymnasium hat osztályát Szentesen, a VII. és VIII. Budapesten az V. ker. kir. kath. főgymnasiumban végezte, a hol 1881-ben érettségi vizsgát tett. Orvosi tanulmányait Budapesten végezte és 1887. jún. 15. avattatott fel orvosdoktorrá. Előbb a szent Rókuskórház Siklósy főorvos vezetése alatt állószembetegosztályon, majd a pesti izr. hitközség kórháza sebészeti és szembetegosztályán működött (Baron Jónás és Szili Adolf mellett). 1891-ben hagyta el a kórházat. 1894-ben az általános munkás-betegsegélyző pénztár kórházának, 1897 óta pedig a pesti izraelita hitközség Bródy Adel gyermekkórházának szemészfőorvosa. Kizárólag szemész orvosi gyakorlattal foglalkozik. — Czikkei a Gyó-

gyászatban (1888. Szemészeti közlemények, 1889. Lencserövidlátóság esete, 1891. Az egyszerű, iridectomia nélküli hályogkivonásról, 1894. Szemhéjplastica esete, németül 1897. a Wiener kl. Rundschauban, 1896. Cocainbecseppentéssel előidézett anaesthesia elégséges az enucleatio bulbi végzésére és 1898. a Wiener kl. Rschauban, Szembántalmak összefüggése bőrbajokkal és 1898. a Wiener kl. Rundschauban, A munkások szemsérülései azok megelőzése és a baleset ellen való biztosítás, Szili Adolffal együtt, németül 1896. a Pester med.-chir. Presseben, 1897. Siderosis corneae partialis és a Pester med.-chirurg. Presseben, 1898. A szemészet haladása, 1898. A szemhéj elsődleges bujakóros fekélye, és a Pester med.-chir. Presseben, 1899. Szemoperálások előkészítése és az operáltak utókezelése gyermekeknél, és a Pester med.-chir Presseben, Influenzával összefüggő szembántalmak, és 1900, a Wiener kl. Rschauban, 1901. Az ujszülöttek szemgyuladásának megelőzése és a Pester med.-chir. Presseben, A jodoformmérgezésről, különös tekintettel a szemen jelentkező tünetekre és 1902. az Archiv f. Augenheilkundeban, Közlések a szemorvosi praxisból és a Pester med.-chirurg. Presseben); a Klinikai Füzetekben (1894. Az árnyékpróba); a Szemészetben (1896. Keratosis conjunctivae, Schein Mórral, és az Archiv für Augenheilkundeban XXXIX., 1899. A Sachsféle idiotia amaurotica familiaris és az Archiv f. Augenheilkundeban XLI., angolul az Archives of ophthalmologyban XXIX.), a Pester med.-chir. Presseben (1897. Beitrag zur Frage des Lichen ruber acuminatus, Török Lajossal); az Orvosi Hetilapban (1898. Válasz Fejér Gyulának). — Munkája: *A gyermek szemének ápolása.* Bpest, 1895.

Magyar Könyvészet 1895. és önéletrajzi adatok.

Mohrenfeld *József Móricz.* — Munkája: *Versuch* über die Monopolien juridisch und politisch behandelt, Pest, év n. (a XVIII. század végén).

Petrik Bibliogr.

Moizes *Mihály* (kis-kunsági). — Munkája: *A nemzeti nyelv* virágzásán való öröm, mellyet ugyan azon nemzeti nyelv oltalmazásának alkalmatosságával kinyilatkoztatott. Kassa, 1801.

Jankovich Miklós Bibliographiája (a m. tudom. akadémia levéltárában).

Mojsisovics *Ágoston* (mojsvári), orvosdoktor, gráczi tanár, M. György cs. és kir. főorvos és Alitisz Hermin magyar szülők gyermeke, szül. 1848. nov. 18. Bécsben, hol kitünő nevelésben részesült; azután a bécsi, jenai és gráczi egyetemet látogatta. 1874-ben az összes orvosi tudományok doktori oklevelét szerezte meg. Kedvelt embere volt Rudolf trónörökösnek, a kinek megbizásából kilencz nyári hónapon át tanulmányozta Délmagyarország madárvilágát Mohács és Ada-Kaleh közt és egyik munkatársa volt az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben cz. vállalatnak. Jelenleg Gráczban a műegyetemen a zoologia rendes tanára és dékán a technikai szakiskolában; az összehasonlító bonczan tanára, továbbá a Joanneum gráczi tartományi múzeumban az állattani osztály igazgatója, több egylet tiszteleti tagja. Neje dr. Schröer Gyula néhai bécsi egyetemi tanár Lili leánya. — Czikkei majd az összes természettudományi szaklapokban vannak; hazánkat érdeklők: a Mittheilungen des Naturw. Ver. f. Steiermarkban (1881. Streiftouren im Riedterrain von Béllye und in der Umgebung von Villány, egy térképpel, 1882. Zur Fauna von Béllye und Dárda, tábl, és térk., 1883. Excursionen im Bács-Bodroger und Baranyaer Comitate im Jänner 1883., Erster Nachtrag zur Ornis von Béllye und Dárda, 1884—85. Bericht über eine Reise nach Süd-Ungarn und Slavonien im Frühjahre 1884. u. 1885., Biologische und faunistische Beobachtungen über

Vögel und Säugethiere Süd-Ungarns und Slavoniens in den Jahren 1884—85.); Hugo Jagdzeitungjában (1883. Zur Fauna von Béllye und Dárda); a Zeitschrift f. d. ges. Ornithologieban (1884. Ueber das Vorkommen des Archibutes lagopus Brünn, als Brutvogel in Oesterreich-Ungarn überhaupt und speciell in Süd-Ungarn, Baranyaer Com.); az Osztrák-magyar monarchia írásban és képben cz. vállalatban (1887. Bevezető kötet 11. füzet. Az osztrák-magyar monarchia állatvilága). — Munkái: 1. *Ueber einige seltene Erscheinungen* in der Vogelfauna Oesterreich-Ungarns. Grácz, 1887. (Különnyomat a Mittheil. d. naturw. Ver. f. Steiermark 1886. évfolyamból). — 2. *Das Thierleben* der österr.-ungar. Tiefebenen. Wien, 1897. Nyolcz tábla rajzzal és 26 szövegképpel.

De Gubernatis, Dizionario Biographico degli scrittori contemporanei. Firenze, 1879. 725. lap és Unghváry Vilmos szives közlése (önéletrajz után).

Mojsisovics *György* (mojsvári), orvos-sebészdoktor és műtő, M. János ág. ev. lelkész és Csepcsányi Katalin fia, szül. 1799. ápr. 20. Ivánkafalván (Turóczm.); a gymnasiumot Beszterczebányán és Selmeczbányán végezte. Atyja a papi pályára szánta őt és Selmeczen, később Pozsonyban a bölcseletet és jogot hallgatta; azonban hajlamai a természettudományok felé vonzották és 1820-ban Pestre az orvosi tudományok hallgatására ment; innét 1824-ben Bécsbe ment és ott folytatta tanulmányait és 1826. ápr. 10. orvosdoktorrá avatták. Ekkor ismét Pestre jött, hol mint gyakorló orvos működött. Azonban 1828-ban visszatért Bécsbe s azon év márcz. 17. sebészdoktori, 1829. febr. 8. műtőorvosi oklevelet nyert. 1828-ban felvétetett növendékül a műtőintézetbe, hol rövid idő alatt mesterének Wattmannak klinikai segédje lett. 1832. márcz. 26. a cs. és kir. kórház sebészi és szemgyógyászati osztályában első orvossá neveztetett ki; híre csakhamar elterjedt, úgy hogy még Amerikából is felkeresték orvosi segítségét. Magyar érzése Bécsben se hagyta el; ragoszkodott mindenhez, a mi magyar és minden magyar ügynek pártolója volt. Így sikerült neki testvérbátyját M. Sámuelt 1849 után a nagyváradi börtönből kiszabadítani s elkobzott jószágát visszaadatni. Legnagyobb szolgálatot tett a magyar balneologiának kiváltképen külföldi lapokban írt czikkeivel, melyekben a hazai fürdőket ismertette; különösen a szliácsi és pőstyéni fürdők föllendülésére működött közre; ennek elismeréseül a két fürdőben egy-egy helyet nevéről kereszteltek el és ezt kőbe vésték. Érdemeiért 1858. márcz. 8. osztrák czímeres nemesi oklevelet nyert mojsvári előnévvel. A bécsi orvosegyletnek rendes és a pestinek levelező tagja volt. Meghalt 1861. márcz. 10. Bécsben. — Munkái: 1. *Ode*, qua viro clar., atque doct. Matthiae Scheverlay primam post laetissima in classe primanorum et rhetoricum auspicia nominis ejus memoriam solennem gratulati sunt universi auditores V. calend. Martii 1818. Sumptibus juvenum nobilissimorum ac ornatissimorum Vilhelmi Kubinyi et Sigismundi Kosztolányi. Schemnicii. — 2. *Ode* viro spect. clar. ac doct. Ludovico a Schedius dum onomasim suam anno 1820. die 8. calendarum Sept. sanus ac vegetus recoleret per gratos discipulos pie oblata, dicata, sacrata. Pesthini, 1820. — 3. *Dissertatio* inauguralis medico-pharmacologica sistens actionem et usum therapeuticum balneorum simplicium tepidorum. Vindobonae. 1826. — 4. *Darstellung* der Äquilibrial-Methode zur sicheren Heilung der Oberschenkelbrüche ohne Verkürzung. U. ott, 1842. Négy kőnyom. táblával. (2. kiadás. U. ott, 1851). — 5. *Darstellung* einer sicheren und schnellen Heilmethode der Syphilis durch Jod-Präparate. U. ott, 1845. — Nevét Mojzsissovitsnak is írta.

Gruber, Jos. Dr., Georg Mojsisovics Edler

von Mojsvár. Wien, 1861. — *Wiener Med. Wochenschrift* 1861. 12. sz. — *Magyar orvosok és természetvizsgálók Munkálatai* IX. Pest, 1863. (Kubinyi Ágoston). — *Wurzbach*, Biogr. Lexicon. Wien, 1868. XVIII. 450. l. — *Petrik* Bibliogr. és Unghváry Vilmos szives közlése.

Mojsisovics *János*, ág. ev. lelkész, M. István és Kmetty Anna jómódú és tekintélyes szülők fia; aszódi (Pestm.) származású; theologiai tanulmányait Pozsonyban végezte; 1793—1804-ig Ivánkafalván (Turócz.) tanító, orgonista és zsoltárénekes volt. 1804. okt. 7-től Pribóczon (Turóczm.) mint lelkész működött. Meghalt 1847. júl. 19. Pribóczon 95. évében. — Munkái: 1. *Wsseobečna zpráwa běsnosti* a kterák clowek s prigatan, od běsného Zwjretě ranau, aby sskodna nebyla, maudre a prospěssně, pokračowati ma z nemeckého w slowensky gazik preložena. Beszterczebánya, 1803. (Általános útmutatás a veszettség gyógyítására. Németből ford. és toldalékkal ellátta Kelin Teofil orvos). — 2. *Praktické poučeni o* detelině a wywázení dětelinowého semene ... Pozsony, 1804. (Utasítás a lóhere termesztésére. Kroneberg György Frigyes után németből ford. cseh-tót nyelvre.). — 3. *Moc boži* nad žiwotem i smrti J. C. J. Frant. I ... predl'ožená. ... 1835. dne 5. dubna predložena. Beszterczebánya, 1835. (Isten hatalma a fejedelmek élete és halála felett, gyászbeszéd I. Ferencz király felett). — Nevét szintén Mojzsissovitsnak is írta.

Jungmann, Jos., Historie literatury české. Praga, 1849. 601. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Slovenské Pohl'ady* 1888. 56. lap. — *Petrik* Bibliogr. II. 512., 768., IV. 67. l.

Mojsisovics *Lajos*, fő- és székvárosi statisztikai hivatalnok, szül. 1844. okt. 23. Szarvason (Békésm.), hol a főgymnasiumot, a jogot a pesti egyetemen végezte. Mint orosházi esküdt pár évig megyéjét szolgálta, azután hajlamait követve a hirlapirodalom terére lépett és a fővárosi magyar hirlapok számára munkálkodik, egyúttal a fő- és székvárosi statisztikai hivatal tisztviselője.

Unghváry Vilmos szives közlése (önéletrajz után).

Mojsisovics *Sámuel*, nagykereskedő és városi főbiró, M. János ág. ev. lelkész-iró és Csepcsányi Katalin fia, szül. 1797. febr. 10. Ivánkafalván (Turóczm.); a gymnasiumot Beszterczebányán és Selmeczbányán végezte; hajlamait követve, Győrbe ment a kereskedés gyakorlati tanulására, majd Aszódra költözött és itt nőül vevén rettegi Unghváry Esztert (U. Gedeon jogtudós leányát), vele Szarvason (Békésm.) telepedett le, hol virágzó nagykereskedést nyitott s mint kitűnő méhész, jeles pomologus és szenvedélyes gazda a szakjába vágó irodalommal foglalkozott; mint iskolaszéki felügyelő, közreműködött a békési ágostai evang. esperesség által 1802-ben Mező-Berényben felállított, de itt sínlődő gymnasiumnak Szarvasra való áthelyezésében, a mi 1834-ben meg is történt; a jobb tanu- kat anyagilag is segélyezte. Mozgalmat indított a tanerők gyarapítására, minek következtében 1843-ban Vajda Péter, Ballagi Mór és Greguss Ágost választattak tanároknak, kikkel szoros barátságot kötött és nagy társadalmi tevékenységet fejtett ki. Sokat tett a város magyarosítása érdekében. Mint az ipar és kereskedelem buzgó barátja összeköttetésben állott és gyakorta érintkezett Kossuth Lajossal, a kinek az Alföld ipari és kereskedelmi érdekeit érintő kérdésekben számos adattal és felvilágosítással szolgált. Midőn az országos védegylet megalakult, M. volt a békésmegyei szarvasi osztálynak megalakítója s pénztárnoka. Ő alakította Szarvason az első casinót, mely több évtizedig saját házában nyert otthont. Midőn Szarvas 1848-ban a rendes tanácsú városok sorába lépett, egyhangúlag főbirónak választották. A szabadságharcz alatt gyakorta érintkezett Kossuth Lajos pénzügyminiszterrel Po-

zsonyban, Budapesten és Debreczenben, szervezte a városi nemzetőrséget, vezette a honvéd toborzást, saját költségén két teljesen felszerelt harczost küldött a csatatérre; pénzt gyűjtött a honvédelem számára és szónoklatokkal közadakozásra buzdítá honfitársait. (Ez alkalommal írt felhivásai Szarvason nyomattak és kiosztattak). M. és családja összes arany- és ezüstneműit a haza oltárára áldozták. A szabadságharcz után 1849 őszén elfogatott, vagyona, levéltára, könyvei elkoboztattak; ő Réthy Lipót nyomdászszal és Sipos Gábor mérnökkel Békés-Gyulára, majd Nagyváradra a várba vitettek és haditörvényszékileg elítéltetvén a vár börtönében tartatott, mígnem testvér-öcscsének M. György orvosnak közbenjárására sikerült öt év mulva szabadságát visszanyernie; javait is visszakapta, de báboczkai birtokára internáltatott. Ezután mezei gazdasággal foglalkozott. Már a 30-as években ő a luczernatermesztést nagyban űzte és a földmívelő népet is erre buzdította; valamint a buzának üszög ellen gáliczkővel való páczolását gyakorlatba hozta s ez eljárást a 40-es években a pesti és kolozsvári lapokban ismertette. Meghalt 1861. nov. 7. Szarvason. — Czikkei a Társalkodóban (1846. 22. sz. Levél Szarvasról, 27. sz. Közöslegelő osztályozás, Örökváltság; 1846—1847. A selyembogártenyésztés fontosságáról, Biztos szer a buzaüszög ellen vagyis a vetőmagnak gáliczkővel való páczolása, A magyar nyelv ápolása a szarvasi tót iskolában, Szarvas város ipari és kereskedelmi érdekei. Gyorskocsizás Szarvas, Pest és Arad között, Regale és örökváltság), a Hetilapban (1846); a Vasárnapi Ujságban (1858. 36. sz. Fontos hir a gazdák számára, 38. sz. A méhtenyésztés Magyarországon); a Politikai Ujdonságokban, a Hirmondóban (1859. 15. sz. Miképp gazdálkodjunk? A földmívelésről); a Magyarország Anyagi Érdekeiben (1868. Magyarország teendői a csatornázás és földöntözés terén, tekintettel Felső-Olaszország csatornarendszerére); a M. Mérnökegyesület Közlönyében (II. 1868. Jelentése felsőolaszországi utazásáról); az ipar, kereskedelem és gazdászatra vonatkozó egyéb czikkei a Gazdasági Lapokban, a Pester Lloydban és a vidéki lapokban, többnyire álnév alatt vagy névtelenül. — Munkái: 1. *Szabadság, egyenlőség és testvériség*, nyilt szó Szarvas városa polgáraihoz. Szarvas, 1848. — 2. *Az 1848 évi országgyűlés* s egyéb főbb tudni valók. U. ott, 1848. (Tótúl is. U. ott, 1848). — 3. *Jelentése* a Szarvas közönsége által a budapesti középponti választmányhoz fölküldött követségnek. U. ott, 1848. (Tótul is. U. ott, 1848.). — 4. *Törvényczikk* magyarázata a közös teherviselésről. Törvényczikk az urbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről. Törvényczikkmagyarázat a papi tized megszüntetéséről. U. ott, 1848. — 5. *Felhivás* adakozásra a megtámadott haza érdekében. U. ott, 1848.

Emlékjegyzetek Békésmegye életéből az osztrák rendszer alatt 1849—60. Gyula. — *Zsilinszky Mihály*, Szarvas város történelme. Pest, 1872. 55., 57., 174. l. — *M. Lexikon* XII. 344., XV. 469. l. — *Fővárosi Lapok* 1865. 290. sz. és Unghváry Vilmos szíves közlése (M. önéletrajzából).

Móka *bácsi*. L. *Halász Ignácz.*

Mokány *Berczi*. L. *Ágai Adolf.*

Mokchai *András*, bölcseleti doktor. — Munkája: *Triplex Philosophia* Rationalis, Naturalis Et Metaphysica In Syntagmata Redacta. In Alma Universitate Tyrnaviensi Soc. Jesu ad Disputandum Proposita, à Nobili et Erudito Dno Andrea Mokchai, Hungaro, &c. Artim et Philosophiae Baccalaureo nec non supremae eiusdem laurae Candidato Praeside Rndo P. Nicolao Vesseleny S. J … Tyrnaviae, M.D.C.XL. Kőnyom. képpel.

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 158. l.

Mokcsay *István*, hiteszegett kurucz. —

Gunyverse az Ungvárba zárt hív kuruczok, mint Ebeczky és mások ellen, (Tahy Gáborral, szintén hiteszegettel együtt, az Abafi Figyelőjében van közölve (III. 1878. 121—114. l.).

Mokony *Mihály*, ág. ev. gymnasiumi tanuló 1811-ben Selmeczbányán (Hontm.). — Munkája: *Gratae mentis documentum* quod dno Danieli Kanka, dum nominis suam memoriam die III. Januarii anno quo SVeCIa fraCta sVIs DVCIbVs De stirpe VetVsta gaLLa proLe Viros ConVoCat ILLa fVgax, recolet, universi ejus auditores ore … expensis Pauli Okolitsány obtulere. Schemnicii. 1811. (Költemény).

Petrik Bibliogr.

Mokos *Domokos*, szent Ferencz-rendi szerzetes 1749. — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Sermones pro festis B. V. Mariae Immaculatae, 4rét 142 levél. (Tót szöveg a XVIII. századból).

M. Könyv-Szemle 1898. 92. l.

Mokos *Gyula*, országos nőképzőintézeti tanár, M. János tanító és Bajcsy Jusztina fia, szül. 1857. máj. 27. Bucson (Esztergomm.); a gymnasiumot 1867—75-ig Pozsonyban, a theol. tanfolyamot Budapesten 1875—79. végezte. Ekkor külföldre ment és a német egyetemeken tanult (Jenában 1880. a nyári félévben); innét 1880-ban Kun-Szent-Miklósra hívták gymnasiumi tanárnak. 1883-ban a pápai tanítóképzőintézet igazgatója lett, midőn pedig ezen intézet 1890-ben megszünt, Budapestre ment, hol két évig katecheta volt. Jelenleg az országos nőképzőegyesület leánygymnasiumának tanára. — Czikkei a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (1880., 1883. A dunamelléki egyházkerület iskolái 1877—1882., 1891. A veszprémi püspökök és egyházak 1614-ben); a pápai ev. ref. főiskola Értesítőjében (1895. A testi nevelésről); a Prot. Szemlében (1891. A dunántúli ág. ev. egyház megalakulása és 1598. törvénykönyve); az Irodalomtörténeti Közleményekben (1892. Kocsi Csergő Bálint levele gályarabságából 1675. jún. 6., Adalékok Kocsi Csergő Bálint életéhez, 1893. Ujabb adalékok K. Cs. B. életéhez) sat. — Munkái: 1. *Az iskola.* Egy fejezet az egészségtanból. Pápa, 1885. — 2. *Az iskolai padok.* Egy fejezet az iskolai egészségtanból. U. ott, 1886. — 3. *A dunántúli ev. ref. egyházkerület pápai főiskolájában működött publicus praeceptorok.* U. ott, 1889. — 4. *Magyarországi tanulók a jenai egyetemen.* Bpest, 1890. (Ábel Jenővel együtt Ism. Egyet. Philol. Közlöny). — 5. *Adalékok* a dunamelléki ref. püspökök életéhez. I. füzet. Pápa, 1892. — 6. *A dunántúli ág. hitv. ev. egyház* 1598-ki törvénykönyve. U. ott, 1892. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap). — 7. *A herczegszőllősi kánonok.* Más egyházi kánonokkal egybevetve. U. ott, 1901.

M. Könyvészet 1886., 1892. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 395. l.

Mokos *Károly*, felső-kereskedelmi iskolai tanár, M. János tanító és Szakács Julianna fia, előbbinek nagybátyja, szül. 1851. jan. 15. Rév-Komáromban; a gymnasiumot és tanítóképzőt Nagy-Kőrösön végezte, üzleti gyakorlatra Berger Sándor borkereskedésében Czegléden, valamint a czeglédi és a nagy-rőczei takarékpénztárnál tett szert. Polgári iskolákra volt képesítve a mennyiségtan-természettani szakcsoportból. Tanított 1873—85-ig a czeglédi polgári iskolában, 1885—90-ig a nagyrőczei polg. iskolában és 1890-től egyszersmind a kereskedelmi iskolában; 1896-ban a pancsovai állami felső kereskedelmi iskolához helyeztetett át. Meghalt 1897. decz. 15. Bpesten. — Könyvviteli és levelezési szakczikkeket írt a Kereskedelmi Szakoktatásba és a Gyakorlati Keresk. Tudományokba, vegykémlési és borászati czikkeket a Gyógyszerészeti Hetilapba; Warga István életrajzát a Magyarország és Nagyvilágba (1872); a Néptanítók Lapjában (1878. A tündércsók története, vagy hogyan lett a pásztorfiúból hatalmas király). — Munkái: 1.

A takarékpénztárakról. Bpest, 1881. — 2. *A háromtornyú vár.* U. ott, 1882. (Magyar Könyvtár). — 3. *Eredeti mesék* az ifjúság számára. Czegléd, 1884. (Ifjúsági Iratok I. Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 1883. 44. sz.).

Kiszlingstein Könyvészete. — *Schack Béla,* Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Budapest, 1896. 59. l. Pótlék 12. l. — *A pancsovai m. k. felső kereskedelmi iskola Értesítője* 1898.

Mokoschini *Jakab*, ág. ev. lelkész, bakabányai (Hontm.) származású, 1741. márcz. 20. iratkozott be a jenai egyetemre; 1746. febr. 11. Nagy-Szelezsényben szentelte föl lelkésznek Hruskovitz Sámuel, azután Pritrzsden (Nyitram.) volt pap, hol 1762-ben meghalt. — Munkája: *Disputatio* philolog. de Pauli anathemate votivo ad Rom. IX. 3. Praes. Spier. Wittebergae, 1743.

Catalogus Bibl. Franc. Com. Széchényi II. 68. l. — *Bartholomaeides,* Memoriae Ungarorum 244. l.

Mokoschinus *Lénárt*, ág. ev. lelkész, szül. Német-Lipcsén (Liptóm.), hol atyja M. Szaniszló szintén pap volt; hét éves korában Bártfára vitték iskolába; innét Wittenbergába ment, hol 1576. máj. 19. iratkozott be és másfél évet töltött; visszatérte után szülővárosában volt rektor két évig; azután ismét Wittenbergába ment, hol háromnegyed évig időzött, midőn atyja Német-Lipcsén meghalt és annak helyére választották meg papnak. 1580. jún. 12. ordináltatott papnak és ismét elfoglalta lelkészi hivatalát. Még öt testvére volt ág. ev. pap a hazában. — Munkája: *Historiarum Veteris Testamenti* Heroico Carmine redditarum Libri: Genesis. Exodus. Numerorum. Josuae. Iudicum. Ruth. Samuelis Duo. Regum Duo ... Cum Praefacione Luculenta Dn. Aegidii, Hunnii, SS. Theologiae Doct. Prof. Witebergae, M. D. XCIX.

Czvittinger, Specimen 254. lap. — *Horányi,* Memoria II. 626. l. — *Bartholomaeides,* Memoriae Ungarorum 63. lap. — *Fabó;* Monumenta IV. 274. l. — *Slovenské Pohl'ady* 1887. 6. sz. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1894. 312. l. — *Szabó-Hellebrant,* Régi M. Könyvtár III. 1. rész 278. l.

Mokossinyi *Mihály*, bölcseleti és orvosdoktor és szülészmester, szent-mártonkátai (Pestm.) származású, gyakorló orvos Pesten, a pesti orvosi kar rendes tagja. — Czikkei az Orvosi Tárban (1839. II. Budapesti idő- és kórjárat 1839. ápr. Gyomorlob, Gastritis, Méhlob, Metritis, Mesterséges lábszülés, Agyrázódás). — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de nutrice. Pestini, 1822.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend névsora 1840-re. Pest, 65. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Mokrai *Mátyás Ferencz*, egri kanonok és prépost. — Két latin elegiája van. Weber, Petrus: Janus Bifrons. Leutschoviae, 1662. cz. munkában.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Mokry *Benjámin*, ev. ref. főiskolai tanár, a sárospataki iskola növendéke volt, hol már diák korában a görög nyelvet tanította; azután a főiskola segélyezésével Jenában, hol 1804. szept. 24. iratkozott be, theologiát, 1805-ben pedig Göttingában történelmet tanult. Hazajövetele után Pápán az ev. ref. főiskolában volt 1805—13-ig az egyetemes történelem, természettan és a classica philologia tanára. Betegeskedése miatt leköszönt tanári állásáról és Pestre vonult, a hol mint magán ember kizárólag az irodalomnak élt. Élete végén görög-magyar szótáron dolgozott, melyet azonban nem fejezhetett be. Több külföldi tudós társaságnak is tagja volt. Meghalt 1826. máj. 15. Pesten 52. évében. Utoljára Vay Ábrahám gróf házában lakott a Bástya-utczában és miután örökös nélkül halt meg, a fiscus le akarta foglalni kis vagyonát s könyvtárát; e miatt barátai Vitkovics, Fáy András és Kovács Ferencz óvást tettek, mint a kik utolsó idején ápolták és el is temettették. — Czikkei a Tudom. Gyűjteményben (1817. VIII. Próba rajzolat az embernek főbb charak-

tereiről, nevezetesen a nagy charakterről, 1818. XII. Némely gondolatok és elmélkedések a tudósokról közönségesen, 1820. I. Egy-két szó a czukor-electricitásról, 1821. III. A természetesről és természetességről); a Felső-magyarországi Minervában (1825. VIII. A régi és a mai poesis között való különbségről közönségesen). — Munkái: 1. *Az európai manufucturák*, és fabrikák legnevezetesebb mesterségmíveik, készítette kézi könyv gyanánt a nevelőknek és kisebb rangú tanító-társainak számokra, a geographiai és technologiai tudományok tanításakor való használásra Möller János, ford. Pest, 1818. Rézmetszettel. — 2. *Közönséges historiai-biographiai lexikon*, avagy rövid életleírások mind azoknak a nevezetesebb személlyeknek, a kik magokat talentomaik, virtusaik, találmányaik, vitézségeik, mesterség míveik és más akármely jeles vagy gonosz tetteik által esméretesekké tették; legregibb historiai időktől fogva a jelenvaló időkig. A régi és legújabb nevezetes kútfejekből készítette és öszveszerkesztette. Pest, 1819—20. Négy kötet. (1819-ben a Marczibányi-intézet nagy jutalmát nyerte). — 3. *A régi római nevezetesebb klassikus írókon* és ezen könyvnek kiterjedéséhez szabott kritikán épült deák-magyar etymologiai lekszikon. U. ott, 1823. — 4. *Epiktetosnak kézi könyvecskéje*, avagy az életet akármely állapotban kinek-kinek magának tűrhetővé, sőt kedvessé tehetésének mestersége. Fordította és némelly jegyzésekkel, nemkülönben a stoikusoknak erkölcsi tudományáról és annak nevezetesebb fogyatkozásairól való rövid elmélkedéssel megbővítette. U. ott, 1825. — Kézirati munkái a m. n. múzeumban; Corona studiosorum. Papae, 1807. 4rét; Dissertatio de cultura aceris in Hungaria et exinde producendo sacharo. Papae, 1810. 4rét 62 lap; ugyanitt őriztetik három oklevele is.

Hazai s Külf. Tudósítások 1826. I. 39. sz., 1831. I. 3. sz. — *Vereinigte Ofner-Pester Zeitung* 1826. 41. sz. — *Toldy*, M. nemzeti irodalom története. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Uj M. Athenás* 289. l. — *Akadémiai Értesítő* 1890. 72. l. — *Petrik* Bibliogr. és Karacs Teréz jegyzeteiből.

Mokry *Endre*, főmérnök és miniszteri osztálytanácsos, M. György Samu és Ágoston Vilma fia, szül. 1827. ápr. 26. Monostorszeghen (Bács-Bodrogm.); az algymnasiumot Uj-Verbászon Godra Mihály, 1839—40-ben Pesten Kanya Pál, 1840—1841. Eperjesen Keresztessy tanárok alatt végezte. Nagyon szerette a zenét, különösen a zongorát, melyet atyjától és Pesten Fáy zongoramestertől tanult meg, úgy hogy Eperjesen a Kesseltancz-családnál a zongoratanításért teljes ellátást szerzett; ugyanitt végezte 1841—43-ban a humaniorákat is, 1845—47-ben pedig Pozsonyban, az ág. ev. lyceumban a bölcseletet; itt szintén zongoratanítással tartotta fenn magát. 1845—48-ban a bécsi polytechnikumon a műszaki tudományokat hallgatta s 1848. máj. Pestre tért vissza, hol néhány havi magántanulás után mérnöki oklevelet nyert. Ekkor haza ment és a Ferencz-csatornánál Verbászon kapott alkalmazást mint dijnok, napi 48 pengő krral; szept. ő is honvéd lett az I. magyar utász-zászlóaljban; decz. hadnagygyá, 1849. jún. főhadnagygyá nevezték ki. Pöltenberg tábornok hadosztályában részt vett a váczi, ipolysági, selmeczi, iglói, branyiszkói, kápolnai, hatvani, nagysarlói, komáromi csatákban, ez utóbbiakban a Garam és Duna áthidalásánál működött. Világosnál tette le a fegyvert és társaival gyalog ment Innsbruckba, hol a 30. sz. gr. Nugent gyalogezredbe sorozták be mint közkatonát; részt kellett vennie 1850-ben a Schleswig-Holstein elleni háborúban és csak egy és háromnegyed évi szolgálat után bocsátották szabadon Altonából 500 frt váltságdíj lefizetése mellett mint manipulans őrmestert. 1851. máj. 31. véglegesen fölmentették; jún. 7. mint műszaki díjnokot nevezték ki a Ferencz-csatornához

Verbászon; innét Monostorra került Sauter József mérnök mellé. 1852. aug. 3. a bécsi cs. k. General-Bau-Direction építészeti gyakornokká nevezte ki. A módosi (Torontálm.) expositura vezetésével bízták meg; hatásköre a módosi, zichyfalvi s ujpécsi járásokra s azok 33 községére terjedt ki, magában foglalván a középületek, útak, a Berzava-csatorna sat. körüli műszaki teendőket. 1854. márcz. a módosi expositurát feloszlatták és őt a Béga-csatorna mérnöki hivatalába osztották be Temesvárra. Ez időtől fogva minden idejét a Béga-völgy vízrendszerének tanulmányozására szentelte és szakismereteit e téren igyekezett érvényesíteni. 1854. okt. 8. II. osztályú kir. segédmérnökké, 1867. szept. 12. pedig II. oszt. kir. mérnökké nevezték ki. Közben 1863. aug. 3. hivatalfőnökének Haky Dánielnek elhunytával ideiglenesen, 1876. márcz. 26. pedig végleg bízták meg a hivatal vezetésével. 1873. szept. 14-ig maradt a Bégánál; utóbb mint I. oszt. kir. mérnök, s ez időszakbeli tanulmányainak gyümölcse az az értekezés, melyet később (1880. aug. 25. meg is jelent) a magyar mérnök- és építészegylet temesvári egyetemes szakülésén: A bánáti vizek szabályozásának történeti ismertetése cz. már mint építési felügyelő, felolvasott. 1873. szept. 14. Budapestre a közmunka és közlekedésügyi miniszteriumba rendelték be szolgálattételre s 1875. jan. 13. II. oszt. min. főmérnök lett. Itt érte 1876. nov. 26. a II. oszt. országos középítési felügyelői állás. 1881-ben a műszaki tanács szervezésekor ebbe mint felügyelőt osztották be. 1883. nov. 29. nevezték ki II. oszt. miniszteri osztálytanácsosnak s 1884-ben reá bízták a műszaki tanácsban a vízépítő (II.) osztály vezetését. 1887. febr. 26. I. oszt. min. osztálytanácsossá lépett elő s mikor 1888-ban a műszaki tanácsot feloszlatták, a dunai osztály műszaki vezetését vette át. 1888 végén a túlságos szellemi munkával való megerőltetés következtében agyhártyagyuladást kapott és 1889. jan. 15. meghalt Budapesten. — A M. Mérnök- és Építész-egylet Közlönyének munkatársa volt. — De Legréné: Hajózás a szárazföldi vizeken cz. munkáját, melyet Kvassay Jenő Birly József társaságában fordított (a M. Mérnök- és Építész-egylet Kiadó-Vállalata V—VII. Bpest, 1885—86., 1888.) az eredetivel összeegyeztette.

Nemzet 1889. 16. sz. (Nekr.). — *Fővárosi Lapok* 1889. 17. sz. (Nekr.). — *Vasárnapi Ujság* 1889. 3. sz. (Nekr.). — *Sárközy Imre*, Régibb vizimérnökeink életéből. Bpest, 1897. 63. lap.

Mokry *Ferencz*, m. kir. posta- és távíróigazgató; több nemzetközi conferentián mint kiküldött szerepelt. Meghalt 1898. júl. 3. Budapesten 59. évében. — Munkája: ***A m. kir. távirda-igazgatás által 1867—1882. években kiadott és még érvényben levő szabályrendeletek gyűjteménye.*** Összeállította és kiadta. Bpest, 1883.

Kisslingstein Könyvészete és gyászjelentés.

Mokry *Sámuel*, a békésmegyei gazdasági egyesület titkára (1867-től); szül. 1832. máj. 8. Monostorszeghen (Bácsm.); mint a békésmegyei gazdasági egyesület titkára szerkesztette a társulat Értesítőjét 1867-től Gyulán. — Szépirodalmi és gazdasági cikkeket írt a hirlapokba és folyóiratokba, így a Kertész-Gazdába (1866. Termeszszünk dohányt); a Gazdasági Lapokba (1868. Jelentés a békésmegyei gazd. egylet által 1868. máj 17—19-ig Békés-Csabán rendezett ló-, aratógépverseny, gépkiállítás és ekepróbáról, 1869. Gőzmozdony szalmával fűtése, Hornsby Governorja, 1871. A megyei gazdasági egyletek felvirágzása érdekében, 1873. A rozsda, Búzanemesítési kisérlet, rajzzal, A vetőgép megbízhatlanságáról, 1874. Új-kigyósi szántásverseny ápr. 13., Szerény kérelem gazdasági tanintézeteink növénytanához, Búzanemesítés, ábrával, A búzanemesítés ügyében, Nyilt levél Pénzes Ferencz urnak a búzanemesítés érdekében, Az indigógyártás Magyarországon, Válasz

Kovács János tanár úrnak az indigóügyben); az Egyesületi Közleményekbe (Békésmegye, 1867-től a Békésmegyei gazdasági egylet); a Közgazdasági Hetilapba (1870. A ricinus, mint haszonnövény, Hevesmegye és Jászkun kerület gazdasági egyesülete); a Gyakorlati Mezőgazdába (1873. Búzanemesítési kisérlet, 1874. Új-kigyósi szántásverseny, Egyetlen óvszer a rozsda ellen); a Földmívelési Érdekeinkbe (1874. A búzanemesítés érdekében) sat. — Munkái: 1. *Beszélgetések* a búza túltermelés káros volta felett. Gyula, 1871. (A békésmegyei gazdasági egylet által 15 aranynyal koszorúzott pályamunka). — 2. *A mezőhegyesi Szemle* 1874-ben. Közrebocsátotta a békésmegyei gazdasági egylet. U. ott, 1875. — 3. *Búzanemesítés*. U. ott, 1875. — 4. *Mezei gazdaságunk reformjáról*. U. ott, 1881. (Névtelenül).

Ferenczy Károly, Magyar Irók Névtára. Pozsony, 1876. 500. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Moldner *András*, ág. ev. lelkész Brassóban. — Munkája: *Geistliche Lieder* durch H. Andream Moldner gemacht. (Brassó), M. D. XLIII. (Egyetlen példánya a Brassói ág. ev. gymnasium Könyvtárában. Ism. Korrespondenzblatt f. Landeskunde IX. 1886. J. Grosz).

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 7. l. — *Gross, Julius*, Kronstädter Drucke 31. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon II. 439., IV. 296. l.

Moldován *Gergely*, tiszt. bölcs. doktor, kir. tanácsos, egyetemi tanár, szül. 1845. márcz. 12. Szamosujvárt, hol atyja (Gergely) építész és oláh kántor volt; tanulmányait szülővárosában kezdte s Kolozsvárt a róm. kath. főgymnasiumban végezte; a jogi tanulmányokat is ugyanott végezte 1872-ben. A magyar és oláh önképzőkörben jelentékeny szerepet vitt; szerkesztője volt a Hajnal és Sperantia cz. magyar és oláh ifjusági lapoknak. Atyja 1866-ban elhalálozott; ekkor Vancsa János szamosujvári püspök pénzsegélyben részesítette; a balázsfalvi káptalan, a Bobb-, később a Ramonczay-féle alapítványokat adományozta neki; jogász korában az Assotiaciunea rumén népnevelő társaság 300 frt ösztöndíjt szavazott meg számára. Az ügyvédi pályára lépett. 1876-ban Kolozsvár városa tiszteletbeli kapitánya lett. Ez állásában neveztetett ki torda-aranyosmegyei tanfelügyelőnek; a parlagon heverő megyei tanügyet rendezte s tíz évi szolgálat alatt mintegy 42 állami s 15 községi iskolát, polgári fi- és leányiskolát, meg óvodát létesített. 1878-ban érdemei elismeréseül a királyi tanácsosi czímet kapta. A kolozsvári egyetemen 1886. jún. 28. óta a rumén nyelv és irodalom rendes tanára. 1890-ben tiszteletbeli bölcseleti doktor lett és 1892—93. és 190²/₃. a bölcs. kar dékánja. — Először a rumén lapokba írt, az Aurorába, ennek megszűntével a Familiaba s Umoristulba 1866-ban. A rumén népköltészet termékeit magyarra fordította (pl. a Fővárosi Lapokban 1868). Magánvonatkozású levelében, melyet a lap egész terjedelmében kiadott, hazafias vonatkozásai miatt a rumén lapok vele minden összeköttetést megszüntettek és így egészen elszigetelve övéitől, teljesen a magyar irodalomnak élt. A ruménekre nézve új eszméivel 1871-ben lépett fel a baloldali M. Polgárban és a Honban, hazaszeretetet és testvériséget hangoztatott; czikkeivel ostorozta a rumén szélsőket; ezzel nagy vitákat idézett elő, melyek még maig is tartanak. Kiváló előszeretettel ismertette a rumén népköltészetet, 1885-ben Rudolf trónörökös az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben cz. munkájához munkatársul hívta meg és a rumén irodalom és ethnographiára nézve szakelőadónak nevezte ki. A b. Kemény Zsigmond-, az erd. irod. társaságnak is tagja sat. 1871-től fogva csaknem minden szépirodalmi lap: Koszorú, Vasárnapi Ujság, Magyarország és a Nagyvilág, Ország-Világ sat. hozott tőle közléseket. — Költeményei, czikkei a következő lapokban és folyóiratokban:

Képes Világ (1869. A román népköltészetből, 1871—73. költem.), a kolozsvári Hajnal (1871. költ.); Figyelő (1871. Román irodalom, 1872. A román irodalom a mult század második felében, 1873. Három román költő: Muresianu András, Alexandri László és Bolintineanu Demeter, 1874. A román beszélyirodalom, 1875. A román nyomtatott munkák); Fővárosi Lapok (1872. A rómán irodalom a XVI. és XVII. században, 1873. A román szinészet, 1875. A román regényirodalom); Athenaeum (1873. Sinkai György és működése, 1874. Román színköltészet); Igazmondó (1876. Szándu leánya, román népballada); Életképek (1876. Román népdalok); Petőfi-Társaság Lapja (1877. Román irodalom és írói és költ.); Hölgyfutár (1877. Román nyelvemlékek); M. Polgár (1885. 55. és köv. sz. Román alkalmi népköltészet; a rumén népéletből legtöbb elbeszélései is ezen lapban jelentek meg); Nemzet (1885. 335. sz. A román nyelv és irodalom története); Budapesti Szemle (LII. 1887. A latin, cyrill, dák és székely írásjegyek kérdése a románoknál, LXIII. 1890. A reformatio hatása a román népre Erdélyben); Erdélyi Muzeum (IV. 1887. A móczokról, V. 1888. A román nép varázsköltészete, A szárnyasok a román nép eszmevilágában, VI. 1889. Az erdélyi román nép vallási uniója Rómával, VII. 1890. A román nép hitvilágából, A román jobbágyok történetéből, Sinkai Sinkay György élete és munkái, 1895. Felméri Lajos, 1899. A románság balkáni eredetéhez, 1900. A román nyelv); Kolozsvár (1888. 127. sz. 25 év után, róm. kath. önképzőköri jubileum); M. Nyelvőr (1888. Az oláh helyesírás az akadémia előtt); az Ország-Világban (1889. A Rákóczyinduló Jassyban); Erdélyi írók és művészek Almanachja (1892. költ.); Képes Családi Lapok (1893. elb.); Századok (1895., 1900.), Bud. Hirlap, P. Napló és Egyetértés. Az erdélyi irodalmi társaságban felolvasta: 1890-ben Varga Katalin, 1902. jún. 8-án K. Papp Miklós és a Magyar Polgár czímű értekezéseit. — Munkái: 1. *Román népdalok és balladák.* Kolozsvár, 1872. (Ism. Figyelő 1873.). — 2. *Részvét-Album.* U. ott, 1872. — 3. *Román közmondások.* U. ott, 1882. (Ism. Pesti Hirlap 250. sz.) — 4. *Alkotmánypártot* alakítson Erdély. Röpirat. U. ott, 1882. — 5. *Egy fürdőidény Borszéken.* U. ott, 1883. — 6. *Koszoru* a román népköltészet virágaiból. U. ott, 1884. (Ism. 1883: Egyetértés 310., P. Napló 335., Magyarország és a Nagyvilág 49. sz). — 7. *A román nyelvtan kézikönyve.* Gyakorlati olvasmányokkal, szótári és irodalomtörténeti részszel. U. ott, 1888. — 8. *Válaszirat* a bukaresti román ifjak memorandumára. U. ott, 1892. — 9. *Politikai szédelgés.* U. ott, 1893. — 10. *Magyarok, románok.* (A nemzetiségi ügy kritikája). U. ott, 1894. — 11. *Nyilt levelek* Uréchia A. Lászlóhoz. U. ott, 1894. — 12. *A románság.* N.-Becskerek, 1896. Két kötet. (Kisebb tanulmányainak gyűjteménye). — 13. *A magyar nemzeti állam nemzetiségi feladatai.* Ugyanott, 1896. — 14. *A románság.* Budapest, 1896. (Osztrák-Magyar Monarchia VII.) — 15. *Alsófehérvármegye román népe.* Nagyenyed, 1899. — A magyar viszonyoknak ruménul való ismertetése végett 1892-ben alapította az Ungaria cz. folyóiratot, melyet 1895 elején a rumén viszonyoknak magyarul való ismertetése végett a Román-Magyar Szemle cz. melléklappal egészített ki. — A rumén népéletből merítette színműveinek tárgyát is; 1878-ban nagy tetszéssel adták elő Kolozsvárt és az ország legtöbb szinpadán: Szép Iliána (ism. M. Polgár. 1879. 210. sz.) és 1881-ben a Falu ládája cz. népszínművét három felv.; Flórika szerelme, népsz. négy felvonásban (a budapesti népszinházban 1901. nov. 24.).

Győri Vilmos, Koszorú. Bpest, 1875. 695. l. — *Néptanitók Lapja* 1876. 397., 1878. 139., 1891. 340.

l.—*Figyelő* I. 1876. III. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1890., 1893—94., 1896. — *Erdélyi irók és művészek Albuma.* Kolozsvár, 1892. 139. lap arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 734. l., XVIII. 282. l.

Moldován *István*, pápai prelátus, lugosi görög kath. nagyprépost, szül. 1813. aug. 1. Cékudban (Tordam.); középiskoláit Kolozsvárt, a theologiát Balázsfalván végezte. 1838-ban pappá szentelték. Lelkész volt Aranyos-Gyéresen, Medgyesen, 1852-ben püspöki külhelyettes Hátszegen, 1857. jan. 15. lugosi olvasó-kanonok, 1859. nagy-prépost, 1860. püspöki helyettes, 1871. pápai prelátus. 1884-ben agg korára való tekintetből a püspöki helyettesség alól felmentetett. — A Transilvaniában kiadta a Kemény József gróf Registra archivorum- és Diplomatariumában található. a ruméneket érdeklő eseményeket és a szent unió terjesztéséről leírt történeteit, valamint Hátszeg városnak és vidékének régiségeiről és történeteiről tett jegyzeteit. — Munkái: 1. **Brevis notitia** eventuum memorabilium civilium et ecclesiasticorum populi Romani ... 1859. — 2. **Egyházi beszédek** ... két kötet. (Ezen munkákról hiányosak a könyvészeti följegyzések úgy czímre, mint a megjelenési helyre és időre nézve). — Kézirati munkái: Dobra Sándor I. lugosi püspök élete és tevékenysége; a lugosi püspökség és sok egyéb (az egyházmegyei könyvtárban).

Pallas Nagy Lexikona XII. 734. l. (Zelliger V.).

Moldován *István*, jogi doktor, ügyvéd, M. Gergely egyetemi tanár fia, szül. 1871. aug. 15. Kolozsvárt; jogi tanulmányait Gráczban, Genfben és Kolozsvárt végezte; 1894-ben doktori, 1896-ban Budapesten ügyvédi diplomát nyert és 1897-ben ugyanott ügyvédi irodát nyitott; Bánffy György gróf főajtónálló uradalmainak jószágigazgatója s a család jogtanácsosa. — Gráczból 1890-ben a Magyar Polgárnak, Genfből 1892-ben az Egyetértésnek és a Budapesti Hirlapnak különféle közleményeket küldött. — Munkája: **Tiltakozás** az egyetemi román ifjúság nevében kiadott replika ellen. Kolozsvár, 1892. (Rácz Jánossal együtt. Francziául is megjelent. U. ott, 1892).

M. Könyvészet 1892. és atyjának M. Gergelynek szives közlése.

Moldovan-*Micu János*, görög kathol. nagyprépost, szül. 1833. jún. 13. Várfalván (Torda-Aranyosm.) földmíves szülőktől; a gymnasiumot Balázsfalván végezte; ekkor a papi pályára lépett. A theologiát a pesti központi papnevelőben kezdte tanulni, majd a bécsi egyetemen folytatta, de betegsége miatt visszatért Balázsfalvára és itt végezte be a még hátralevő tanfolyamot 1857-ben. Még ezen évben theologiai tanárnak nevezték ki ugyanott, de már 1858-ban, saját kivánságára, áthelyezték a főgymnasiumhoz, a hol mint a rumén és latin nyelv tanára működött. 1859-ben felszenteltetett misespappá, 1879-ben pedig érseki kanonokká választatott meg. A káptalanban a legkiválóbbak közé tartozott. Mint kanonok több évig viselte a főgymnasiumi igazgatói tisztet is. Vancea János érsek halála után 1892—95-ig ő vezette az egész érseki egyházmegyét, az érsekválasztáson pedig Mihályi Viktor püspök után ő kapta a legtöbb szavazatot. 1896-ban nagyprépostta lett, 1901-ben pedig pápai praelátussá neveztetett ki. Részt vett a megyei közéletben és a rumén társadalmi, közgazdasági, művelődési és irodalmi mozgalmakban. Érdemei elismeréseül a rumén közmívelődési és irodalmi egylet 1893-ban elnökének, a bukaresti román akadémia pedig 1894-ben rendes tagjának választotta meg. — A Cipariu által szerkesztett Archiv pentru filologia şi istorie cz. folyóiratban számos könyvismertetést és történeti czikket tett közzé (1870—72. Vechi'a Metropolia de N. Pope'a, Popea Miklós régi metropoliája sat.); a történeti czikkek közül becsesek azok, melyek Klein Sámuel

XVIII. századbeli rumén történetírónak és philologusnak életére vonatkoznak. — Munkái: 1. *Acte sinodale* de ale bisericei române gr. cat. de Alba-Julia si Făgărasiu. Balázsfalva, 1869., 1872. Két kötet. (A gyulafehérvári és fogarasi gör.-kath. rumén egyház határozatai). — 2. *Spicuire din istoria* bisericéscă a Românilor. U. ott, 1873. (Kalászok a rumén egyház történelméből. Mind a két munka Nagy-Szebenben nyomatott). — 3. *Istori'a patriei* pentru scólele poporali romane dein Ardealu. Balázsfalva, 1875. (Hazai történet az erdélyi iskolák számára, 2. kiadás. Eltiltatott).

Néptanitók Lapja 1875. 215., 1878. 99. l. — A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és Ratiu János tanár szives közlése.

Moldovan (*Cigărean*) *Margit*, beszélyírónő, szül. 1872-ben Tordán (Torda-Aranyosm.), Moldován Szilveszter hirlapíró neje. Korán kezdett írni főleg kisebb elbeszéléseket és vázlatokat. — Munkája: *Din tainele vieții.* Nagy-Szeben, 1899. (Az élet titkai, beszélyek, melyeket több éve közölt a Tribuna, Familia, Gazeta Transilvaniei, Rândunica, Revista Cřastiei, Foaia Literara sat. rumén hirlapokban és folyóiratokban, öt pedig kiadatlan).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és Ratiu János tanár szives közlése.

Moldovan *Szilveszter*, hirlapíró, szül. 1861-ben Egerbegyen (Torda-Aranyosmegyében); a gymnasiumot Brassóban, az egyetemet Kolozsvárt és Bécsben végezte. 1885-ben a brassói gör.-katholikus főgymnasiumhoz választatott meg tanárnak, de csak 1887-ig tartotta meg ezen állását. Ezután egyedül az irodalommal és a hirlapírással foglalkozott és főkép a Transilvaniaba írt; a Gazeta Transilvaniei, a Tribuna cz. lapokban és a bukaresti rumén földrajzi társaság közlönyében sat. tanulmányokat és könyvismertetéseket közölt. 1894—95-ben saját költségén kiadta a Răndunica (A fecske) cz. szépirodalmi lapot. 1901 óta a Nagy-Szebenben megjelenő Tribuna és Fóia Poporului cz. politikai lapoknak felelős szerkesztője. A földrajzi tudomány terén kifejtett munkásságáért a bukaresti rumén földrajzi társaság rendes tagjának választotta. — Munkái: 1. *Fiica* a nouĕ mame. N.-Szeben, 1885. (Anyám lánya). — 2. *Povestea.* U. ott, 1886. (Mesék. Két kiadás). — 3. *Inderetnicul.* U. ott, 1886. (Biblioteca a «Tribunei» 9., 10., 12.). (Foglalkozás). — 4. *Istoria Ungariei* en legatura cu istoria universala pentru scolele poporale. Brassó, 1887. (Magyarország története, kapcsolatban a világtörténelemmel népiskolák számára). — 5. *Micul* prietin al copilor adecă carte pentru invĕtarea scrierii și cetirii. Nagy-Szeben, 1893. (Rajzoló-, író- és olvasó-könyv, ábrákkal). — 6. *Tara nóstră.* U. ott, 1894. (A mi országunk). — 7. *Zarandul* si Muntii-Apuseni. U. ott, 1898. (Zaránd és a nyugoti hegységek). — 8. *In Panteon.* U. ott, 1901. (A pantheonban. E műben az 1848—49-ben szerepelt rumén férfiak síremlékei vannak ismertetve).

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és Ratiu János tanár szives közlése.

Moldován *Vazul*, nyug. árvaszéki elnök, szül. 1824-ben Kerellő-Szent-Pálon (Kis-Küküllőm.); gymnasiumi s theologiai tanulmányait Balázsfalván végezte. Mint III. éves theologus érte meg az 1848. mozgalmak kitörését, mikor elhagyta Balázsfalvát és az 1848—49. III. legio praefectusa lett. Több ütközetben vett részt és a szászrégeni csatában meg is sebesült, de azért folytatta a harczot. Különös ellentállást fejtett ki az erdélyi Ércz-hegységekben Hatvani Imre és Kemény Farkas báró ellen. A szabadságharcz után közhivatalokat viselt; 1851-ben Dicső-Szent-Mártonban biztosi segéd, 1862. megyei főjegyző, 1867. alispán, 1872. árvaszéki elnök volt és 1892-ben nyugalomba vonult. Meghalt 1895. jan. 1. — Munkája: *Memorii* din 1848—49. Brassó, 1895 (Emlékiratok 1848—49-ből

veje Pop Traján adta ki. Mint szemtanú írja le az 1848—49. eseményeket, azért munkája történeti szempontból igen fontos).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és Ratiu János tanár szíves közlése.

Moldoványi *Antal*, r. kath. lelkész, szül. 1788-ban érdélyi származású örmény családból; Pfisterer András helytartósági, tanácsos és országos főorvos fiának volt nevelője. Meghalt 1819. márcz. 27. Budán 31 éves korában. — Czikke a Tudom. Gyűjteményben (1817. IV. Egy tekintet a görögökre és több apró dolgozata; nagy nyelvismereteinél fogva különösen külföldi könyveket ismertetett). Egy időben élénk tollharczot folytatott Márton István híres pápai tanárral is.

Hazai s Külföldi Tudósítások 1819. I. 27. sz. — *M. Kurir* 1819. I. 28. sz. — *Tudom. Gyűjtemény* 1819. IV. 126. l.

Moldoványi *István*, bölcseleti és jogi doktor, kir. iparfelügyelő, M. Sándor és Preyer Irma fia, szül. 1871. ápr. 9. Balassa-Gyarmaton (Nógrádm.); középiskoláit a budapesti piaristák főgymnasiumában, az egyetemet szintén Budapesten végezte s itt avatták doktorrá. 1892-ben az egyetem I. chemiai intézetében állami vegyésznövendék lett. 1894-ben a földmívelési miniszterium megbizásából hosszabb külföldi úton az agricultur-chemiát tanulmányozta. Az 1894. VIII. nemzetközi közegészségügyi congressuson mint a 19. szakosztály titkára működött. 1896-ban a kereskedelemügyi miniszteriumban államszolgálatba lépett. Jelenleg királyi iparfelügyelő Budapesten. — Czikkei a Gyógyszerészi Közlönyben (1892. A fény kémiai hatásáról, A czukrok synthesise, A fajsúly meghatározás néhány módja); a Gyógyszerészi Hetilapban (1892. A gyógyszerek vizsgálhatásáról, 1893. A titkos szerekről); a Természett. Közlönyben (Pótfüzet 19. 1892. Az elektrolyzisről); a Közgazdasági Szemlében (1896. A socialisztikus irodalom Olaszországban); a Közigazgatási s jogi Lexikonnak is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Adatok a jód oldhatóságához.* Bpest, 1892. (Doktori értekezés). — 2. *A tincturákról.* Tekintettel a magy. gyógyszerkönyvre. U. ott, 1893. (Különny. a Gyógyszerészi Közlönyből). — 3. *Az extractumokról.* Tekintettel a magyar gyógyszerkönyvre. U. ott, 1894. (Különny. a Gyógyszerészi Közlönyből). — 4. *Az első magyar orvosi könyv.* U. ott, 1894. (Különny. az Orvosi Hetilapból). — 5. *A közgazdasági válság-elméletek története.* U. ott, 1897. — 6. *Die Entstehung der Monarchie in Ungarn.* U. ott, 1898. — 7. *A munkások érdekképviselete.* U. ott, 1898. — 8. *Ipari törvénytár.* Az iparra vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter megbizásából. U. ott, 1898. Két kötet. — 9. *A magyar iparfelügyelői intézmény fejlődése.* U. ott, 1899. — 10. *Az ipari és gyári alkalmazottaknak* baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkről. U. ott, 1899. — 11. *1893. évi XXVIII. törvényczikk.* Az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkről. Magyarázatokkal és jegyzetekkel ellátva. U. ott, 1899. — 12. *A bécsi községi munkaközvetítő intézet.* U. ott, 1899. (A 7., 9., 10. és 12. sz. munkák különnyomatok a M. Iparból). — 13. *Az iparos* és kereskedelmi segédszemélyzet jogviszonya a munkaadóhoz. U. ott, 1900. (Különny. a Jogi Lexikonból).

Magyar Könyvészet 1898—99. és önéletrajzi adatok.

Moldoványi *József*, megyei biztos Tolna vármegyében. — Czikkei a Tudom. Gyűjteményben (1822. X. Franklin Beniamin élete, 1824. IV. Egy jeles intézet Tolnavármegyében X. Tolna vármegyének geographiai, statisztikai és topographiai esmértetése). — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Értekezés a leánygyermekek neveléséről, 4rét 7 levél.

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányaiból.

Molecz *Béla*, bölcseleti doktor, állami főgymnasiumi tanár, M. Károly kereskedő és Nyiry Luiza fia, szül. 1874. decz. 21. Szentesen (Csongrádm.); a középiskolát Szentesen, főiskolai tanulmányait a budapesti és strassburgi egyetemen végezte. 1897-ben nevezték ki helyettes tanárnak, 1898-ban tanári oklevelet nyert és okt. a magyar és német nyelv rendes tanára lett a szentesi állami főgymnasiumban. — Dolgozótársa a M. Nyelvőrnek és az Akadémia új nagy szótárának. — Munkája: *A magyar szórend történeti fejlődése*. U. ott, 1898. (A Marczibanyi-díj 40 aranyával jutalmazott pályamunka.). — Kézirati munkája: A régi magyar szórend. Bpest, 1896. (A budapesti egyetemen pályadíjat nyert).

Pallas Nagy Lexikona XVIII. 282. l. — *Akadémiai Értesítő* 1898. 248. lap. — *Vajda Emil* Névkönyve 215. l.

Molec *Dani*, köz- és váltó-ügyvéd, országgyűlési képviselő, szül. 1846. okt. 12. Ó-Turán (Nyitram.); középiskoláit és jogi tanulmányait Pozsonyban végezte, a hol mint ügyvéd telepedett le; körülbelől 20 év óta városi tiszti főügyész és tekintélyes alakja a pozsonyi társadalomnak, a ki minden téren vezető szerepet visz. A pozsonyi köztörvényhatósági és közigazgatási bizottságok tagja. Szilágyi Dezsőnek 1901. aug. bekövetkezett halála után Pozsony város I. kerülete őt választotta képviselőjévé és az 1901. általános választások alkalmával megtartotta e kerületet. A szabadelvűpárt híve. Tagja a naplóbiráló bizottságnak. Szabadságolt állományú honvéd százados hadbiró és a Ferencz József-rend lovagja. — A Pressburger Zeitung munkatársa, mely lapba mint főszerkesztő vezérczikkeket írt neve alatt vagy Junius álnévvel, hazafias irányban, különösen a pozsonyi színház magyarosítása, a pozsonyi magyar közmívelődési egyesület, báró Jeszenák és Szlemenics részére emelendő emlékek, a magyar nyelvnek a népiskolákban való terjesztése, a magyar czímtáblák sat. érdekében. — Szerkesztette a Pressburger Zeitungot 1883. júl. 1-től 1884. decz. 31-ig.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 320. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. és önéletrajzi adatok.

Molecz *Károly*, hirlapíró, M. Béla tanár testvérbátyja, szül. 1867. szept. 14. Szentesen; itt végezte a gymnasium hat osztályát, a VII. és VIII. Selmeczen, a jogot a budapesti egyetemen; 1887 óta a Vasárnapi Ujság belmunkatársa, 1896 óta pedig segédszerkesztője. Az Osztrák-Magyar Monarchiának is belmunkatársa volt.

Önéletrajzi adatok.

Molik *Tóbiás*. L. *Mollik*.

Molitor (*Müller*) *Ágost*, szepességi származású menekült; Kaliforniában élt, azután pénzváltó volt Londonban, de elvesztette vagyonát és ismét Amerikába utazott, hol hirlapírásból élt. Meghalt 1883-ban. — Czikkei a budapesti Wochenblatt für Land- und Forstwirtheben (1873. Nordamerikanische Waldbäume und Nutzpflanzen. Die amerikanische Axt, ábrával); a Földrajzi Közleményekben (1874. Alsó-Kaliforniáról, 1877. Neváda állam nagy ezüst ércztelepe. 1878. Florida, 1881. Alaszka); a Hazánkban (x. 1888. czikkek 1849-ből, 1889. Budavár alatt 1849-ben).

Kertbeny, Die Ungarn im Auslande. Brüssel. 1864. 41. l. — *Vasárnapi Ujság* 1883. 8. sz. (Nekr.).

Molitor *Boldizsár*, orvosdoktor, a hg. Eszterházy-ezred fősebésze. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de crusta lactea. Budae, 1783.

Szinnyei Könyvészete.

Molitori *János*, r. kath. lelkész és gymnasiumi tanár Iglón. — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Tractatus de mathesi. Disputatio I-ma. De universis sphaeris. II. de sphaera armillari. III. De planetis et stellis. IV. De cometis et aliis stellis. V. De mundo et eius praecipuis partibus. VI. Variae praxes geometricae

et mechanicae. VII. Praxes aliquae opticae. VIII. Praxes mechanicae de munitionibus aedificandis. IX. De artificiis pulvereis et igneis. X. Mensurationes distantiarum et altitudinum. XI. De motibus coelorum et planetarum. XII. De varietate dierum artificialium in variis regionum sphaeris. XIII. De altitudine siderum. (Végén: Sub r. p. Joanne Molitori prof. physices feliciter anno domini 1640. Iglaviae absolvimus), 4rét 30 levél, szép ábrarajzokkal. Ex libris conventus Illaviensis.

A budapesti egyetemi könyvtár kéziratainak Czimjegyzéke. Bpest, 1889. I. 119. l.

Molitorisz *Adolf*, á. ev. főgymnasiumi igazgató-tanár volt 1834—36., 1841 és 1842-ben; Mező-Berényből költözött át 1834-ben az iskolával mint tanár és igazgatói tiszte mellett is megmaradt tanárnak. Családi nevét utóbb Molnaira változtatta. Meghalt 1855-ben cholerában. — Czikkei az Athenaeumban (1839. II. A nagy kirgisz-csorda, 1841. II. Növényország Délamerikában, 1843. II. Jurisics Miklós levele 1532-ben Ferdinand királyhoz Kőszeg védelmezéséről). — Munkái: 1. *Geographiai kézikönyv*, vagy mathematikai, phyzikai, kiváltképen pedig politikai földleirás, mellyet maga tanulóinak számára készített. 1. rész. Európa. Pest, évn. — 2. *Syntaxis latina.* Pars I. Quam in usum discipulorum suorum conscripsit. Szarvasini, 1847. (500 példányban nyomatott). — 3. *Számtani példatár* I—IV. U. ott, 1848.

Néptanitók Könyve 1855. 325. l. — *A szarvasi ág. ev. főgymnasium Értesitője* 1856. (Gyászbeszédek Haberern Jonathán- és Tóth Istvántól). — *Petrik* Bibliogr. — *Benka Gyula*, A szarvasi főgymnasium története. Gyoma, 1895. 105—111. l. (Értesitő).

Molitoris *Miklós*, ág. ev. tanító Ó-Zólyomban, Turóczmegyei származású volt és 1612. okt. 14. iratkozott be a wittenbergai egyetemre. — Munkái: 1. *Decadis Secundae Disputationum Theologicarum* De Sigillis Justitiae Fidei Sive Sacramentis Disputatio Septima. De fictitijs Pontificiorum Sacramentis, Confirmatione & Extrema Unctione. Praeside Polycarpo Lysero... Respondente... Disputabitur ad diem 20. Nov. horis locoqu. solitis. Wittebergae, M. DC. XIII. — 2. *Disputationum Theologicarum* IV. De justificatione hominis peccatoris coram deo ex art. IV. aug. conf., quam sub D. Polycarpi Lyseri praesidio habuit. (Igy adja a czímet Fabó A., Figyelő XVIII. 146. l.).

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 118. lap. — *Uj M. Athenás* 572. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 334'. 336. l.

Moller *Czirjék*, lőcsei származású. — Munkája: *Martini Krovitii Apologia* und Vertheidigung dess Uralten christlichen Glaubens wider die newe Lehre des Bapsts, der newen Münch vnnd schwartzer Jesuiter. Aussdem Polnischen verdeutscht ... Wilda in Littawen, 1602.

Draudius, Georg., Bibliotheca Librorum Germanicorum Classica. Frankfurt a M. 1611. 260. l.

Moller *Dániel Vilmos*, egyetemi tanár Altdofrban, M. Ottó (a ki Suderburg-Lüneburgból származott és Pozsonyban gyöngyáruló s aranyműves volt) és Berghammer Rebeka fia, szül. 1642. máj. 26. Pozsonyban. Pestis dühöngvén szülővárosában, szülei Trencsénbe küldték a tót nyelv megtanulására, hol iskoláit is folytatva egy évet töltött, azután a bölcseletet Pozsonyban tanulta. 1660-ban Lipcsébe ment, innét Wittenbergába, hol Quenstedt pensiójába vétetett fel; de alig töltött itten néhány hónapot, utazási vágyból a szász követséghez csatlakozott, mely Dániába ment, hol Brochmann előadásait hallgatta. Visszatérve Wittenbergába, itt magát egészen az ékesszólás, költészet, bölcselet és történelem tanulására adta; nagy buzgalommal tanulta a görög és zsidó nyelvet és megkedvelte az olasz költészetet; megtanulta a theologiát, a jogot és az orvosi tudományokat. Azután útnak eredt

és bejárta Németország nagy részét, utazott Hollandiába s Angolországba. Utazása közben sok tudóssal megismerkedett, különösen Hágában és Londonban, mire visszatért Wittenbergába, hol nem sokáig időzött, mert újabb utazást tett Sziléziában, Porosz- és Lengyelországban; innét pedig Lipcsébe, majd Straszburgba ment és újólag tanult az egyetemen. Elhagyván ezen várost, Colmárnak vette útját, hol Mogg Henrik városi biró három fia mellett tanítói állást foglalt el és naponként egy órát szentelt az alchimiának. Innét Baselbe ment és beutazta Francziaországot, azután visszatért Párisba. 1667-ben IX. Kelemen választásakor Rómába utazott; itt megismerkedett Kircher Athanáz tudós jezsuitával. Nápolyba is ellátogatott. Végre Velenczén, Anconán, Trieszten, Ulmon, Nürnbergen és Regensburgon át Bécsbe s innét 1670. nov. szülővárosába érkezett szüleihez. 1672-ben a pozsonyi ág. ev. gymnasiumban a conrectori széket foglalta el. Előbb beutazta Magyarországot. A vallásüldözés alatt Mollert a pozsonyi polgárok Bécsbe küldték, hol ügyét oly jól tudta intézni, hogy I. Leopoldnál négyszer nyert kihallgatást. Azonban midőn a protestánsokat mind szigorúbban kezdették üldözni, kénytelen volt ő is Nürnbergbe menekülni; innét Frankfurtba utazott régi barátjához és pártfogójához, Spener Fülöp Jakabhoz, és ennek ajánlására a Birkenfeldi herczegnél udvari prédikátor, 1674-ben pedig az altdorfi egyetemen a historiának és metaphysikának tanára lett. A német és olasz tudós társaságok fölvették tagjaik sorába, I. Leopold császár pedig a comes palatini ranggal tisztelte meg. Meghalt 1712. febr. 25. Altdorfban. — Munkái: 1. *Oratio* De Confusione Lingvarum Babylonica Solenniter recitata Wittebergae In Acroaterio Majore. Anno M. DC. LXII. Ipo S.S. Trinitatis Festo. Wittebergae. — 2. *Retorsio* contra novum Logicae perturbatorem Schnegassium. U. ott, 1662. — 3. *Positionum Historicarum* Senarius III. Praeside Aegidio Strauchio... Respondente ... U. ott, 1662. — 4. *Eliae Schnegassi Facili disputandi modus* h. e. Nova Logica in quâ Sine omni Conversione Figurâ, Modo, Aequipollentiâ, aliisq. tricis, ars disputandi docetur... U. ott, 1662. — 5. *Disputatio* Metaphysica de Persona ... U. ott, 1662. — 6. *Positionum* metaphysicarum septennarius... U. ott, 1663. — 7. *Disputatio* metaphysica de re absoluto entis synonimo... U. ott, 1663. — 8. *Ausii Morelli Trutina doctorum* et doctorum maceratae. Hely n., 1665. (Morellus álnévvel). — 9. *Betender Daniel*, das ist ein kurzer Begriff andächtiger Gebete auf die bey den Gelehrten bekannten Facultäten gerichtet. Köln., 1666. — 10. *Olemiri Pedis Admiranda.* U. ott, 1666. (Olemirus álnév alatt). — 11. *Trutina doctorum* et Doctoexpensa. In Martis Colle, 1666. (Liberius Morellus álnévvel). — 12. *Aedificatio Evae edita à MeDVLIXIConIte.* Colmariae, 1667. — 13. *Bohemicum Nihilo Alchymisticum.* Hely nélkül, 1667. (Romellus Dominicus álnévvel). — 14. *Retorsio* ad criminationes Eliae Schneegassii. Vitebergae, 1667. — 15. *Christian Wegholds treuherzige Erinnerung* an alle studirende Deutsche, absonderlich die, so der heiligen Schrift ergeben sind, dass sie die italienische Sprache und Reise mit gebührender Vorbereitung im Namen Gottes antreten, selbige mit beständiger Gottesfurcht und geziemender Vorsichtigkeit fortsetzen, und endlich mit gewünschtem Nutzen, auch jedermanns Frohlocken glücklich vollenden mögen. Hely n., 1668. — 16. *Synorida*... Altdorf, 1673. — 17. *Meditatio*, De Insectis quibusdam Hungaricis prodigiosis, Anno proximè praeterito, ex aere unà cum nive in agros delapsis. Ad Amicum. M. DC. LXXIII. Francofvrti. — 18. *Meditatio Stoica*, De Conditione Temporis Praesentis, Ad Ami-

cum. U. ott, 1673. — 19. *Horaria Meditatio*, Quaestionis hujus: Num S. Pauli Cap. I. ad Rom. sine Profanorum Autorum, maximè Petronii, cognitione, intelligi queat? Ad Amicum. U. ott, 1673. és 1674. — 20. *Preszburger Kirchen- und Schul-Verlust*, Das ist Warheitsgegründete Anzeig, Wie, Und auff was Weise, zu Preszburg ... einer daselbst sich befindenden Unkatolischen Gemeinde, aufangs Kirchen- und Schul-Possess disputirlich gemacht und endlich nach mehr als halbjährlicher Action, mit gewehrter Hand ab- und eingenommen worden, Männiglich zu beständiger Nachricht und warhafftem Unterricht, in offentlichen Druck gegeben Von Reinmundo Rimando. Im Jahr 1673. és 1674. Hely n. — 21. *Curriculum Poeticum*, Ad Amicum. Altdorfi, 1674. — 22. *Opuscula* medico-historica philologica. Francofurti ad Moenum 1674. – 23. *Opuscula* ethica et problematico-critica. U. ott, 1674. — 24. *Programma.* Altdorfi, 1676. — 25. *Promissum* De Mulieribus Hominibus exsolutum, Cum Epistola ad Amicum. U. ott, 1677. – 25. *Salamandram* adstante ... Ugyanott, 1677. — 27. *Guil. DuVaL Synopsis Analytica* Metaphysicorum Aristotelis ... U. ott, 1677. — 28. *Mensa poëtica.* U. ott, 1678. — 29. *De Iobeleis programma.* U. ott, 1678. — 30. *Programma*, in forma Dissertationis de Praeparatione Abiturientium In Italiam. U. ott, 1679. — 31. *Manvs Laedens* Eademq. Sanans ... U. ott, 1679. — 32. *Invitatio* ad audiendas Controversias Metaphysicas. U. ott, 1680. — 33. *Parastata*, ... Fabvlam Monte Fiasconiam, h. e. Disqvisitionem Historicam, Qua ostenditur, commenti rationem habere, quae vulgò circumferuntur de Bibulo qvodam Germano, in Italiae oppido, Monte Fiascone, nimio vini Muscatellini potu extincto, atq. Epitaphio inde ter repetită oenoencomiastica vocula Est notabili exorto, P.P. Jacobvs Geysius ... U. ott, 1680. — 34. *Q. Cvrtivm R. Nova Commentariorvm* Batione illustratum iri, ... U. ott, 1680. — 35. *Promvlsis Artis Heraldicae.* U. ott, 1681. — 36. *Dissertatio* de mirabilibus fulminum operationibus. U. ott, 1681. — 37. *Protheoria Metaphysicae* ... U. ott, 1682. — 38. *Theoria* Entis, ... U. ott, 1682. — 39. *Theoria* Actionvm Entis Simplicium, ... U. ott, 1682. — 40. *Theoria* Actvs & Potentiae, ... U. ott, 1682. — 41. *Theoria* Principii & Principiati, ... U. ott, 1682. — 42. *Theoria* Causae & Causati. ... U. ott, 1682. — 43. *Theoria* Necessarii & Contingentis, ... U. ott, 1682. — 44. *Dissertatio* de despotico Ludouici XIV. Galliae regis imperio. U. ott, 1682. — 45. *Theoria* Simplicis & Compositi, ... U. ott, 1683. — 46. *Theoria* Totivs & Partis, ... U. ott. 1683. — 47. *Theoria* Vniversatis & Singvlaris, ... U. ott, 1683. — 48. *Theoria* Ejvsdem & Diversi, ... U. ott, 1683. — 49. *Theoria* Distinctionis, ... U. ott, 1683. – 50. *Dispvtationem* Circularem de Q. Curtio R ... U. ott, 1683. — 51. *Dispvtationem* Circvlarem de Corn. Nepote, ... U. ott. 1683. — 52. *Dissertatio* Philosophica de indissolubili nexu Philosophiae cum Jvrisprvdentia, ... U. ott, 1684. — 53. *Dispvtationem* Circvlarem de C. Salvstio Cr .... U. ott, 1684. — 54. *Dispvtationem* Circvlarem de L. Annaeo Floro, ... U. ott, 1684. — 55. *Dispvtationem* Circvlarem de Jvstino, ... U. ott, 1684. — 56. *Dispvtationem* Circvlarem de Valer. Max. ... U. ott, 1684. — 57. *Dispvtationem* Circvlarem de C. Sueton. Tr. ... U. ott, 1685. — 58. *Dispvtationem* Cirvclarem de Vellejo Pat. ... U. ott, 1685. — 59. *Dispvtationem* Circvlarem de S. Aurel. Vict. ... U. ott, 1685. — 60. *Dispvtationem* Circvlarem de Eutropio, ... U. ott, 1685. — 61. *Dispvtationem* Circularem de Ammiano Mar. ... U. ott, 1685. — 62. *Dissertatio* de fatalibus personarum nominibus. U. ott, 1685. — 63. *Inuitatio* ad controversias metaphysicas. U. ott,

1686. — 64. *Disputationem* Circularem de Paulo Diac ... U· ott, 1686. — 65. *Disputationem* Circularem de C. Corn. Tacito, ... U. ott, 1686. — 66. *Disputationem* Circvlarem de M. A. Cassiodoro, ... U. ott, 1686. — 67. *Disputationem* Circularem de Sev. Svlpicio, ... U. ott, 1686. — 68. *Historia* Magorum Christum Adorantium. U. ott, 1686. — 69. *Lusus* geniales, et eo disticha Budensia, hoc est Annum expugnatae Budae exhibentia. Ratisbonae, 1686. — 70. *Dispvtationem* Circvlarem de Flav. Vopisco, ... Altdorfi, 1687. — 71. *Dissertatio* Philosophica De Veritate Rei, ... U. ott, 1687. — 72. *Juvante Gratia* Benignissimi Numinis. Qvaestionem Metaphysicam: An Causa Per Accidens Sit Vera Causa? ... U. ott, 1687. — 73. *Dispvtationem* Circvlarem de Sex. Rvfo, ... U. ott, 1687. — 74. *Dispatationem* Circvlarem de Ael. Spartiano, ... U. ott, 1687. — 75. *Disputationem* Circvlarem de C. Jvl. Caesare, ... U. ott, 1687. — 76. *Dispvtationem* De Tito Livio, ... U. ott, 1688. — 77. *Historia Magorvm* Christvm Adorantvim ... U. ott, 1688. — 78. *De Philosophia* Effectiva ... U. ott, 1688. — 79. *Dispvtationem* Circvlarem de Ael. Lampridio, ... U. ott, 1688. — 80. *Dispvtationem* Circvlarem de C. Plinio Sec ... U. ott, 1688. — 81. *Dissertatio* de diebvs criticis. U. ott, 1688. — 82. *Dispvtationem* Circvlarem de Jvl. Capitolino, ... U. ott, 1689. — 83. *Disputationem* Circularem de M. Val. Corv. Messala ... U. ott, 1689. — 84. *Dispvtationem* Circvlarem de Treb. Pollione, ... U. ott, 1689. — 85. *Dispvtationem* Circvlarem de Pavlo Orosio, ... U. ott, 1689. — 86. *Dissertatio* de fontium virorum praemiis in Mauroceno militiae Venetae imperatore adumbratis. U. ott, 1689. — 87. *Dissertatio* de incendio sine exemplo ... U. ott, 1689. — 88. *Dissertatio* de litterarum dignitate. U. ott, 1689. — 89. *Dispvtationem* Circvlarem de S. Jvl. Frontino, ... U. ott, 1690. — 90. *Dissertationem* Inauguralem De Ominosis Diebvs Dominicis, ... U. ott, 1690. — 91. *Dissertationem* Circlvarem de Jornande ... U. ott, 1690. — 92. *Dispvtationem* Circularem de Q. Fabio Pict ... U. ott. 1690. — 93. *Indicvlvs* Medicorum Philologorvm ex Germania oriundorum ... U. ott, 1691. — 94. *Dispvtationem* Circvlarem de L. Apvlejo Mad ... U. ott, 1691. — 95. *Dispvtationem* Circvlarem de J. Exvperantio, ... U. ott, 1691. — 96. *De Terminorvm* Metaphisicorvm Vsu in Theologia Dissertatio Publica ... Ugyanott, 1691. — 97. *Disputationem* Circularem de J. C. Bullengero, ... U. ott, 1691. — 98. *Positiones* Historicas ... U. ott, 1691. — 99. *Libellus* sapientiae Salomonis versibus hexametris redditus a Jacobo Calphillo ... U. ott, 1691. — 100. *Dissertatio* de luctu ... U. ott, 1691. — 101. *Dispvtationem* Circvlarem De Amazonibvs, ... U. ott, 1692. — 102. *Questionem* Metaphysicam: An Cadat in Devm Potentia Passiva ... U. ott, 1692. — 103. *Dispvtationem* Circvlarem de Jo. Annio Viterb ... U. ott, 1692. — 104. *Dispvtatio* de Typographia, ... U. ott, 1692. — 105. *Programma* Panegyricae orationi funebri Joannis Georgii III. Electoris Saxoniae a D. Euchario Gottliebio Rinkio, ... U. ott, 1692. — 106. *Dispvtationem* Circvlarem de Jo. Mevrsio, ... U. ott, 1693. — 107. *Dispvtationem* Circvlarem de Masvrio Sabino, ... U. ott, 1693. — 108. *Characteromania*, ... U. ott, 1693. — 109. *Dispvtationem* Circvlarem de C. Jvl. Solino, ... U. ott, 1693. — 110. *Dispvtationem* Circvlarem de C. Fannio, ... U. ott, 1693. — 111. *Dispvtationem* Circvlarem de B. Platina, ... U. ott, 1694. — 112. *Disputatio* Circularis De Septem Dormientibus, ... U. ott, 1694. — 113. *Disputationem* Circularem de Abbate Vrsp ... U. ott, 1694. — 114. *Dispvtatio*

Circvlaris De Titvlo Christianissimi, ... U. ott, 1694. — 115. *Dispvtatio* De Opsimathia, ... U. ott, 1694. — 116. *Positiones* de Arnaldia, ... U. ott, 1694. — 117. *Dispvtatio* de Titvlo Catholici ... U. ott, 1695. — 118. *Positiones* Miscellaneae, ... U. ott, 1695. — 119. *Disputatio* Historico-Philologica De Scytala Lacedaemoniorvm ... U. ott, 1695. — 120. *Ad exequias* ... Joh. Henrici Neffzeri ... U. ott, 1695. — 121. *Dispvtationem* Circvlarum de F. Hotmanno, ... U. ott, 1695. — 122. *De S. Sebaldo*, ... U. ott, 1695. — 123. *Primitias* Historico-Philologicas De Angaris ... U. ott, 1896. — 124. *Septem Primos Diaconos* Ecclesiasticos ... U. ott, 1696. — 125. *Dispatationem* Circvlarem de B. Brissonio ... U. ott, 1696. — 126. *Dissertatio* Inavgvralis Philosophica De Finibus Hominis Et Naturae ... U. ott, 1696. — 127. *De Tribvs Regni Sveciae* Coronis, ... U. ott, 1696. — 128. *De Labaro* Constantiniano ... U. ott, 1896. — 129. *Dispvtationem* Circvlarem De Joh. Carione, ... U. ott, 1697. — 130. *Dispvtationem* Circvlarem de Onvph. Panvinio, ... U. ott, 1697. — 131. *Dissertationem* Inavgvralem Philosophicam De Artifice Svmmi Naturae Opificis Aemulatore, ... U. ott, 1697. — 132. *Disputationem* Circularem de Jo. Sleidano ... Ugyanott, 1697. — 133. *Dispvtationem* Circvlarem de Jo. Navclero, ... Ugyanott, 1697. — 134. *Quinquaginta Chronodisticha* Annum 1697. primae promotionis doctoralis theolog. in Univers. Altorfii feliciter peractae sigillatim exhibentia. U. ott, 1697. — 135. *Dispvtationem* Circvlarem de A. Politiano, ... U. ott, 1698. — 136. *Dispvtationem* Circvlarem, de Jo. Aventino. ... U. ott, 1698. — 137. *Dissertationem* Inavgvralem De Cognitione Svi, ... U. ott, 1698. — 138 *Disputationem* De M. Ant. Coccio Sabellico, ... U. ott, 1698. — 139. *Dissertatio* Inavgvralis De Jvramentorum Jvdaicorvm A Christianis Tam Acceptorum, Qvam Exactorvm, Fide Et Moralitate, ... U. ott, 1898. — 140. *Dispvtationem* Circvlarem de Ant. Bonfinio, ... U. ott, 1698. — 141. *Disputationem* De Gigantibus, ... U. ott, 1698. — 142. *Libellus Sapientiae* Salomonis Versibus hexametris redditus a Jacob Calphillo, ... lucique publicae expositus ... U. ott, 1699. — 143. *Dispvtationem* De Terrore Panico, ... U. ott, 1699. — 144. *Dispvtatio* Inavgvralis De Quatvor Evangelistis, ... U. ott, 1699. — 145. *Dispvtationem* De Dvabvs Colvmnis Sethianis, ... U. ott, 1699. — 146. *De Marco Valerio Messala.* U. ott, 1699. — 147. *De Julio Capitolino.* U. ott, 1699. — 148. *Dissertatio* Academica, De Malleolo Jobeleo, ... U. ott, 1700. — 149. *Dispvtatio* Inauguralis De Jobeleo Lutheranorum, ... U. ott, 1700. — 150. *Dispvtationem* De Transilvania ... U. ott, 1700. — 151. *Dvisptutio* Inavgvralis De Monachorvm Origine, Incremento Et Decremento, ... U. ott, 1700. — 152. *Dispvtatio* Circvlaris de Titvlo Defensoris Fidei, ... U. ott, 1700. — 153. *Disputatio* Circularis De Biblioteca, ... U. ott, 1700. — 154. *Disputatio* Academica De Seculo, ... U. ott, 1701. — 155. *Disputatio* Academica De Statvis Loquentibus, ... U. ott, 1701. — 156. *Dispvtatio* de Annvlo Trinitario, vulgo Dreyfaltigkeits-Ring. ... U. ott, 1701. — 157. *Lusus*, metrici de bubula. Norimbergae, 1701. — 158. Συζητησις *De Manuloqvio*, ... Altdorfi, 1702. — 159. Συζητησις *De Pediloquio*, ... U. ott, 1702. — 160. *Disputatio* Inavgvralis De Mempsimoeria, ... U. ott, 1702. — 161. Συζητησις *De Oculiloquio*, ... U. ott, 1702. — 162. *Dispvtationem* Circvlarem De Colvmna ad quam Jesus flagellatvs fuisse perhibetvr, ... U. ott, 1703. — 163. *Dissertatio* De Hispania, ... U. ott, 1703. — 164. *Dissertatio* Circvlaris De Publicanis, ... U. ott, 1703. — 165. *Dissertatio* Academica De Orkane, ... U. ott, 1704.

— 166. *Dissertatio* De Technophysiotameis. Von Kunst- Und Naturalien-Kammern, ... U. ott, 1704. — 167. *Dispvtationem* Academicam De Castro Rotenberg, ... U. ott, 1704. — 168. *Dissertatio* Inavgvralis De Perennibvs Vetervm Lvcernis, ... U. ott, 1705. — 169. *De Nvce* Conscientiae Tintinnabvlo, ... U. ott, 1705. — 170. *De Titulo Defensoris Fidei* U. ott, 1705. — 171. *Lamprandologia* Noribergensis, ... U. ott, 1706. — 172. *Velitationem* De Pecvnia, ... U. ott, 1706. — 173. *Dissertatio* Inavgvralis Historica De Malachia Propheta Pontificio, ... U. ott, 1706. — 174. *Vitae Cvrricvlvm Georg Philipp. Harsdorferi*, ... U. ott, 1707. — 175. *Dissertatio* Inauguralis, ... U. ott, 1707. — 176. *Dissertatio* De Anemocoetis, ... U. ott. 1707. — 177. *Disputatio* Metaphysica, De Aliquid, ... U. ott, 1708. — 178. *Dissertatio* Historico-Critica, quâ Mare Masorethicum Infidvm, Specimine, notabili, monstratur, ... U. ott, 1708. — 179. *Dispvtationem* De Titvlo Rex Regvm, ... U. ott, 1708. — 180. *Dissertatio* Inauguralis De Expeditionibus Crvtiatis, Vulgo, Von Creutz-Fahrten, ... U. ott, 1709. — 181. *Velitatio* Academica De Dvodecim Jvdicibvs Israelitarvm, ... U. ott, 1709 — 182. *Theses* Philosophicae Ex Variis Philosophorvm Placitis Decerptae, ... U. ott, 1710. — 183. *Argvmentvm* Cartesii, Pro existentia Dei Probando Ex Idea Dei Innata Desvmtvm Et Ab Objectionibvs Liberatvm, ... U. ott, 1710. — 184. *Lamprandologiae* Noribergensis Disp. III. De Leonh. Wolffbainio, ... U. ott, 1710. — Kézirati munkája: Disputatio Circularis de Bacillis Flosculoferis vulgo Steckelein-Schmecken. Altorf, 1708. Előadást tartott: Disputation von denen Altdorfischen sogenannten Kästlein-Wägen. Több ily hasonló tréfás, sőt gyermekes előadása volt, a miért is végkielégítéssel nyugdíjazták. Kéziratban maradt bevégzetlenül Rudolf császár uralkodásának története. — Arczképei rézbe metszve Novillae bárótól; Lang, C. J. rajza; Eimart G. C. metszése; Weigel Keresztély rajza.

Placcius, Vincent, Theatrum Anonymorum et Pseudonymorum. Hamburgi, 1708. 468. l. — *Czvittinger*, Specimen 257—275. l. — *Memoria* Molleriana. Altorfi, 1713. — *Ad Exequ. Dan. Guil. Molleri*. Altorfi, 1713. — *Bibliotheca* Eucharii Gottlieb Rinek. Lipsiae, 1747. 499. lap. — *Joecher*, Allgem. Gelehrten-Lexicon. Leipzig, 1751. III. 570. l. — *Bibliotheca* Norica Williana. Altdorf, 1775. V. 113., 115., 125., 146., 188. — *Dehnert, Joh. Carol.*, Acad. Grypesvaldensis Bibliotheca. Grypesvaldiae, 1775. II. 123. — *Horányi*, Memoria II. 628. l. — *Wesprémi*, Succincta Med. Biogr. I. 218., IV. 198. lap. — *Klein*, Nachrichten 304—312. l. — *Bibliotheca* Norica Williana. Altdorf, 1774. IV. 247. l. — *Will*, Geschichte d. Universität Altdorf. 1795. 335. l. — *Katona*, Historia Critica XXXVI. 746. l. — *Kölesy*, Nemzeti Plutarkus I. 518. l. — *Ballus*, Beschreibung der Freistadt Pressburg I. 173. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész. — *Petrik* Bibliogr.

Moller *Ede*, főreáliskolai tanár, M. Ede kereskedő és Berzáczy Aloizia fia, szül. 1853. febr. 12. Nagyszombatban (Pozsonymegye); már gyermekkorában gyönge testalkatú volt és gyakran betegeskedett. A gymnasiumot Pozsonyban és Nagyszombatban végezte; utóbbi helyen tette az érettségit. A budapesti egyetemre kerülvén, egész lélekkel a tudományoknak szentelte magát; alaposan tanulmányozta kedvelt tudományait: a philosphiát, aesthetikát, a modern philologiát és az irodalmakat. Riedl Szende fölismerte benne a tehetséget és irodalmi munkásságra serkentette. Mikor az egyetemen a bölcseleti kurzust bevégezte, a budapesti VII. kerületi főreáliskolához ideiglenes tanárnak hivták meg; 1875-ben pedig a soproni, akkor még városi reáliskolához helyettes tanárnak választatott; 1877. febr. ugyanazon iskolában a magyar és német nyelv és irodalomnak rendes tanára lett, mely állásában 1880-ban véglegesíttetett. Az irodalmi művészeti kör megalapításában buzgólkodott, egész erejét a kör felvirágzásának szentelte, gyakran felolva-

sott és a kõrnek másod-elnöke is volt. A Frankenburg-jubilaeum megtartását, mely Sopronban a magyar nemzetiség diadalünnepe volt, ő hozta, másodmagával indítványba. Rajongott a művészetekért, azért Pestre évenként, Bécsbe többször is utazott; az 1881. szünidő alatt Olaszországot utazta be s meglehetősen kimerülve érkezett haza társai közé; ezen utazása tapasztalataiból a Florenczben cz. részletet az irodalmi és művészeti körben felolvasta s ez volt hattyúdala. Meghalt 1882. ápr. 12. Sopronban. — Czikkei a soproni főreáliskolai Értesítőben (1876. Toldy-gyászünnepély, beszéd, 1880. Széchenyi István emlékezete); a Figyelőben (1876. Zalán futása); a Sopronban (1879. 89. sz. Tompa Mihály); az Ellenőrben (1879. 15., 17. sz. Frankenburg); az Egyet. Philolog. Közlönyben (1880. De vita Antonii Bonfinii. Altdorf, 1698). — Munkái: 1. *Magyar Kalliope.* Széptani fejtegetés. (Szigeti veszedelem. Zalán futása. A kiovi csata), Sopron, 1877. (Ism. Kassa és Vidéke 19., Petőfi-társaság Lapja 19., Sopron 18., 19.). — 2. *Ilosvai Péter és Arany János.* Bpest, 1878. (Különny. a soproni főreáliskolai Értesítőjéből. Ism. Századok). — 3. *Arany János tetemre hivása.* Fejtegeti... U. ott, 1879. (M. Könyvesház 53. Különny. a Figyelőből. Ism. P. Napló 172). 184. sz.). — 4. *Kell-e latin és görög nyelv* a középiskolában? Közoktatásügyünk reformjához. A klasszikusok s a latin és görög nyelv. Bain véleménye. Nemzeti középiskola. U. ott, 1881. — 5. *Összegyűjtött tanulmányok.* Sopron, 1882. (Társadalmi irány és hatása, Kurzbold- és Toldy-monda, Arany János «Tetemre hivása», A Tetemre hivás vitája, válasz a Philol. Közlönynek, a Pesti Naplónak és a M. Nyelvőrnek, Aesthetikai levél a fönségesről, megjelent a Főv. Lapokban, szomorúról és vészesről, lyrikus költőről, Toldy Ferencz emlékezete, Frankenburg Adolf, Tompa Mihály, Beck Károly, Th. T. Vischer regénye, Auch Einer, Egy aesthetika-történeti mű, Aesthetikai áramlat). Kiadták barátai. — Szerkesztette a Sopron cz. hirlapot 1876. febr. 5-től júniusig; a Sopronvidéki Lapokat 1876. ápril. 15-től jún. 24-ig és a Külföld cz. havi folyóiratot Ujvári Bélával együtt Sopronban 1879. januártól, melynek hat füzete jelent meg.

Országos Tanáregylet Közlönye XV. 1882. 525. l. (Nekr.). — *A soproni állami főreáliskola Értesítője* 1882. 21. l. (Kárpáti Károly). — *Kiszlingstein* Könyvészete és gyászjelentés.

Moller *Gáspár* (máskép Müller); késmárki (Szepesm.) származású. — Munkája: *De meritis* Mathiae Corvini Hungariae regis in rem literariam ex Msto Naldi Naldii Florentini potissimum descriptis ductu Petri Jaenichii, ... Anno M.DCCXVII. die 21. Jan. ... Dissert ... Thoruni.

Petrik Bibliogr.

Moller *Gottfried*, orvosdoktor beszterczebányai származású, M. Károly Ottó fia; Halléban 1730. nov. 11. nyert orvosdoktori oklevelet; azután szülővárosában rendes orvos, tanácsosbiró és Zólyommegye táblabirája volt. — Munkái: 1. *Midőn Herrmann András*, cardinális Csáky Imre orvosdoktora, Leidenfrost Mária Örzsébetet ... magának házastársul Sopronban 1726. eljegyezné, idvezlő versek. Pozsony. — 2. *Dissertatio* inaug. medica de aere fodinarum metallicanum noxio, vom unterirdischen bösen Wetter. Halae Magd. 1730.

Weszprémi, Succincta Med. Hung. Biogr. IV., 162., 198. l. — *Catalogus* Bibl. Hung. Franc. Com. Széchenyi II. 71. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Moller *György*, róm. kath. plébános Nagy-Lomniczon, 1529 körül Bélán, 1530-tól 1558. júl. 21-ig Lőcsén és a XXIV kir. plébános testvérület seniora (1528. okt. 18-tól 1544. máj. 9-ig). — Munkája: *Brevis* narratio de mutationibus dominorum urbis Késmárk. Viennae, 1774. (Wagner, Carolus, Analecta Scepusii II.

12. sz. 293—296. l.). — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Matricula seu Diarium et connotatio rerum memorabilium In Scepusio ab A. 1532 ad 1584. (Ívrrét 198 lap, XVIII. századi másolat).

Catalogus Bibl. Franc. Com. Széchényi II. 71. lap. — *Hradszky József*, A XXIV királyi plébános testvérülete és a reformáczió a Szepességen. Miskolcz, 1895. (Nevét Molernek irja).

Moller *Károly Ottó*, orvosdoktor, városi főorvos, M. Dániel Vilmos egyetemi tanár unokaöcscse, szül. 1670. jan. 10. Pozsonyban; középiskoláit, a mennyire a Thököly zavarok miatt lehetett, 1686-ban elvégezte; ekkor rokona Moller Dániel Vilmos Altdorfba hívta s ott folytatta tanulását és az orvosi tudományokból 1696-ban oklevelet nyert. Hazájába visszatérve, Pozsonyban orvosi gyakorlatot folytatott. 1703-ban Beszterczebányára költözött, hol II. Rákóczy Ferenczhez csatlakozott és tábori orvos lett. A béke-kötés után az ország előkelő családainál mint orvos működött, az ifjúságot az orvosi tudományokra tanította és a külföldi egyetemekre előkészítette. Felső-Magyarország fürdőit látogatta, hol tapasztalatait öregbítvén, a betegeket tanácsával látta el; azért őt magyar Hippocratesnek is elnevezték. A bányászat emelése érdekében Weszprémi szerint 60,000 tallért áldozott, azonban eredmény nélkül. Érdemeiért VI. Károly 1728. április 28-án a magyar nemesek sorába emelte. Beszterczebánya tanácsosa s consula volt többször, majd városi főorvos, Zólyom és Turócz megyék rendes orvosa. 1716. aug. 4. a beszterczebányai nagy tűzvész alkalmával sok anyagi kárt szenvedett. Meghalt 1747. ápr. 9. Beszterczebányán. — Czikkei az Annales Physico-Medicis Wratislaviensibusban (Observationes Mollerianae. Tentam. III. De febre infantum maligna, an. 1717., VI. De haemorrhoidibus, tamquam genuino podagrae remedio, VII. De morbis epidemicis, in et circa Neosolium, an 1719. obseruatis, nec non de aera febris Hungaricae, De cura Lumbrici lati, XI. De febre epidemia biliosa, in et circa Neosolium in Hungaria, an. 1719. aestate et autumno grassante, Iudicium medicum super enormi capitis laesione, XIII. Paracentesis thoracis ob abscessum pulmonum, XIV. Renunciatio medica de vulnere capitis, Neosolii in Hungaria an. 1720. vehementiori ictu procurato, De febribus epidemiis, Neosolii in Hungaria, mense Novembr. an. 1720. obseruatis, XVI. De virtute et efficatia noui medicamenti sedatiui, seu Olei Doppeliani, vberius demonstrata, XVII. De constitutione epidemia an. 1721. Neosolii obseruata, vna cum praeloquio de praestantia principiorum Stahlianorum, XVIII. De usu hirudinum in affectu haemorrhoidali, két czikk., XIX. De morbis hyemalibus Neosolii, a solstitio hyemali an. 1721. ad aequinoctium vernale, an. 1722. obseruatis, XXXV. De puluere solari Hallensi, et Essentia dulci, specifico in tussi infantum remedio); Bel Prodromusában (III. Descriptio historico-physico-medica thermarum Sklenensium et Vihnensium in Comitatu Scepusiensi scaturentium); még több czikke van a Breslauer Natur- und Kunst-Geschichteben. — Munkái: 1. *Positiones* de Arnaldia, peculiari morbi specie. Altdorfii, 1694. (Weszprémi hibásan tulajdonítja Moller Dániel Vilmosnak). — 2. *Dispvtationem* Medicam Circvlarem Ad Hippocr. Sect. III. Aphorism. XXI. Praeside ... Jacobo Pancratio Brunone ... Ad d. 27. Jan. An. Chr. M. DC. XCIV. U. ott. — 3. *Dissertatio* Inavgvralis Medica De Divino In Medicina ... ad d. 22. Jun. A. O. R. 1696. U. ott. — 4. *Observationes* sonderbarer, durch die essentiam dulcem zu Neusohl in Ungarn geschehener Curen. Halle, 1706. (Jegyzetekkel kiadta Richler Frigyes Keresztély. Ujra kiadatott: Merckwürdige Exempeln sonderbarer durch die Essent. dulc. von

an. 1701 bis 1708. geschehener Curen cz. U. ott, 1780.), — 5. *Consilium medicum*, wie man sich vor der Pest und ansteckenden Krankheiten und Seuchen durch göttlichen Beystand praeserviren; und was man vor Mittel, wenn man damit angestecket worden, gebrauchen solle. Herausg. v. J. J. Torkos. Pressburg, 1739. (Magyarul: Consilium medicum: Az az: Orvosi oktatás, miképpen kellessék e mostani pestises és egyébb mérges nyavalyáknak bé-rohanássokban isten segitsége által őrizésképpen az embernek magárúl gondot viselni, és micsoda eszközök által lehessen kinek-kinek magát, azoknak el-ragadásában. orvosoltatni. Melly-is még annak előtte 1710. eszt... irattatott, már mostani időhöz alkalmaztatott, és az Posonyba német nyelven 1739. nyomtattatott editio szerint magyar nyelvre fordíttatott, jobb rendben szedettetett Perlici Dániel által. Buda, 1740). — Kéziratban maradt: Thermarum Belitzensium, Bajmotziensium, Pöstheniensium, Rajtzensium, Ribariens., Trentschin., Stubnensium, item complurium Acidularum, descriptiones (a Prod. Hung. előszava igérte megjelenését). — Arczképe: rézmetszet Bernigeroth M.-től.

Czwittinger, Specimen 256. l. — *Weszprémi*, Succincta Medicorum Biogr. I. 115., IV. 167., 196. l. — *Horányi*, Memoria II. 626. l. — *Katona*, Historia Critica XXXVI. 746. l. — *Ballus*, Beschreibung der königl. Freistadt Pressburg und ihrer Umgebungen. Pressburg, 1822. 174. l. — *Nagy Iván*, Magyarország családai VII. 543. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Illésy-Pettkó*, A királyi könyvek. Bpest, 1895. 145. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 452., 488., 660. l.

Moller *Miklós*, orvosdoktor; a sebészetből és nőgyógyászatból Gráczban 1886-ban szerzett orvosdoktori oklevelet; tartalékos honvéd főorvos, 1893. balatonfüredi körorvos, 1894. Szent-Endre város alorvosa volt és utóbb Boldogasszonyban (Mosonm.) volt gyakorló orvos, hol meghalt. — Munkái: 1. *A fotografálás elemei.* Műkedvelő fotografusok számára. Bpest, 1893. — 2. *Vénygyűjtemény* műkedvelő- és szakphotographusok számára az ujabban feltalált vegyszerekre és különösen a gyakorlati szükségletre való tekintettel összeállította. U. ott, 1894. — 3. *Fényképészet* zsebkönyve...

M. Könyvészet 1893. — *Pesti Alfred*, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 230. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Mollik *Tóbiás*, theologiai doktor, szent Benedekrendi áldozópap és tanár, szül. 1751. jún 13. Győrött; a szent Benedek rendbe lépett és 1768. nov. 17. ünnepélyes fogadalmat tett, 1775. jún. 29. pedig misés pappá szenteltetett fel; ekkor a bécsi egyetemre küldték, hol 1777-ben theologiai doktor lett. A rend eltöröltetése után 1784. Győrött a püspöki lyceumban, azután Egerben, 1786—90-ig a pesti egyetemen és 1794—1802-ig Győrött a papnevelőben theologiai tanár volt. 1802-ben a rend visszaállításakor a győri rendház főnöke és gymnasiumi igazgató, 1807—1815. könyvtárnok és barátjának Somogyi Leopold szombathelyi püspöknek házi theologusa s könyvtárnoka volt. 1815-től Győrött mint lelkiatya működött és 1824. ápr. 15. ott meghalt. — Munkái: 1. *Dissertationes* locupletissimae de religione naturali, revelata in genere et in specie mosaica ad systema theologicum per Hungariam praescriptum exactae. Agriae. 1785. — 2. *Dissertationes* dogmaticae de thesibus hocce specialius aevo disceptatis. Pars prior de sacramentis, posterior de iustificatione et cultu sanctorum ... U. ott, 1785., 1790. Két kötet. — 3. *Pentateuchus* secundum litteralem mysticumque sensum familiari s. patribus methodo per breves videlicet homilias explicatus atque omnigena historiae theologicaeque eruditione illustratus. U. ott, 1785. — 4. *Dissertationes* de ecclesia Christi. U. ott, 1786. — 5. *Concordia* revelationis et rationis circa aeternae vitae vel mortis praedestinationem. U.

ott, 1790. — 6. *Synopsis* catholicae de gratia actuali doctrinae huiusque applicatio. U. ott, 1790. — 7. *Josephi II.* litterarum de coelo transmissarnm refutatio... 1790. — 8. *Convulsio* extractus dissertationis Sam. Verenfels. Hely n., 1790. — 9. *Diluitio* errorum de votis et clericali coelibatu. Agriae, 1790. — 10. *Dissertatio* ad quaestionem, an sic dicta apostasia inter delicta civilia referenda? In examen vocavit. Pesthini, 1790. — 11. *Incarnatio*, vita et mors veri redemptoris. Agriae, 1790. — 12. *Reflexiones* super Declaratione sincera, christiana et patriotica civis hungari catholici ad questionem: an sic dicta apostasia inter delicta civilia referenda? Hely n., 1790. — 13. *Sacrosanctum* missae sacrificium rite ac pie celebrandi ratio dum dissertatione de frequenti celebratione et fidelium s. communione. Sabariae, 1819. — 14. *Dissertationes* trinae de LXXII interpretum Graeca v. t. versione. Jaurini, 1819. — 15. *Dissertatio* de divina auctoritate deutero canonicorum utriusque testamenti librorum ac partium. U. ott, 1819. — 16. *Votum* et promptum cuivis subsidium unionis in unam salvificam ecclesiam hanc ingredi anhelantibus a. s. theologiae doctore et emerito professore r. p. o. Budae, 1821. — 17. *Elementa* scientiae sanctorum collecta a s. theologiae doctore eiusdemque emerito r. professore p. o. Agriae, 1822. — Kéziratban: Theologiae dogmaticae in systema redactae pars I. 4rét 390 lap (a pannonhalmi apátság könyvtárában).

1824: *Hazai s Külf. Tudósitások* I. 36. sz., *M. Kurir* I. 38. sz., *Vereinigte Ofner-Pester Zeituug* 38. sz. — *Fejér*, Historia Academiae 129., 153., 154. lap. — *Scriptores* Ordinis S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 301. l. — *Ballagi Géza*, Politikai irodalom Magyarországon 1825-ig. Bpest, 1888. 656., 658. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1897. 93. l.

Molnár *Ádám* (kaposi), orvosdoktor, M. Mihály ág. ev. tanító és Kapotsi Éva fia, szül. 1713. decz. 23. Jákfalván (Vasmegye); a soproni ág. ev. gymnasiumban tanult; innét 1733-ban a pozsonyi lyceumba ment és 1738-ban a hallei egyetemen jogot hallgatott és ügyvédkedni kezdett Kolozsvárt; azonban nem volt ezen pályával megelégedve s nevelő lett előkelő családoknál. Másodszor is kiment Németországba, 1740. Belgiumba, 1744. Göttingába, hol az orvostudományt hallgatta, ott 1745. aug. orvosdoktorrá avatták, mire visszatért Kolozsvárra. Még azon évben a német császári természettudományi akadémia tagjai közé vette fel. A brassói barátjainak ajánlatára Oláhországba hívták meg, és mint gyakorló-orvos Bukarestben telepedett le; az előkelő családoknál széles ismeretséget szerzett és mint kerületi orvos ott 24 évig működött. Midőn a török-orosz zavarok támadtak, 1768-ban visszatért Brassóba, és aggkora napjait nyugalomban élte, és 1780. nov. 8. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens disquisitionem causarum sterilitatis hominum utriusque sexus. Halae, 1747.

Weszprémi, Succincta Med. Biographia Cent. altera. Pars postorior 266. l. — *Benkő*, Transsilvania II. 520. lap. — *M. Hirmondó* 1781. 2. sz. — *Gedri János*, Halotti tanitás. Pozsony, 1793. — *Szinnyei* Könyvészete.

Molnár *Ágoston*, r. kath. plébános, 1830-ban lett kenesei (Veszprémm.) plébános és 1854-ig ott működött; ekkor cserélt Bereczk Sándor akkori rátóthi (Veszprémm.) plébánossal, de már 1855-ben meghalt. — Egyházi beszédei a Szalay Imre, M. Egyházi Beszédek Gyűjteményében (Uj F. III. IV. Buda, 1844—1845. Pünkösd utáni XIII. vasárnapra, Apostolok oszlása napjára, Sz. Benedek apátúr napjára, Szerafikus szent Ferencz napjára). — Munkája: *Tisztelet koszorú* mélt. és főt. Kopácsy József ur ő nagyságának. Veszprém, 1822.

Schematismus Weszprimiensis 1830—1854. — *Petrik* Bibliogr. — *Csontos Károly*, Kenese község és a kenesei plébánia története. Veszprém, 1899. 76—83. l.

Molnár *Ákos*, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1868. jún. 11. Székelyhidon (Biharm.); középiskolai tanulmányait Nagyváradon és a német nyelv elsajátítása végett Iglón, a jogot 1886—1889. Nagyváradon, Budapesten és Gráczban végezte. Azután egy ideig Budapesten mint ügyvédjelölt több ügyvédi irodában dolgozott, majd Csikszeredára ment, hogy a Székelyföld viszonyait tanulmányozhassa és ott unokabátyjának, Molnár József országgyűlési képviselőnek irodájában folytatta joggyakorlatát. Az itt töltött négy év alatt vezérszerepe volt a csiki társadalmi életben; kaszinók és egyletek alapítása, a jótékonyság előmozdítása sat. által jelentékenyenen föllendítette a társadalmi életet. Budapestre visszatérve, letette az ügyvédi vizsgát és itt nyitott irodát is. Különösen ipari érdekek védelmével foglalkozik, mint az iparoskör ügyésze. A mult országgyűlési cyklusban időközi választáson Nemes-Ócsán lépett fel függetlenségi programmal, de egy szavazattal kisebbségben maradt. Az 1901. általános választáson szülőhelye választotta meg. A függetlenségi (Kossuth-)párt jegyzője. — Főmunkatársa volt a Csiki Lapoknak. — Munkája: *Homokszemek*. Bpest, 1894. (12 elbeszélés és rajz).

Bozóky Alajos, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Bpest, 1889. 249., 250. lap. — *Magyarország* 1894. 256. sz. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Budapest, 1901. 321. l.

Molnár *Aladár* (nagy-réthei), orsz. képviselő, a m. tud. akadémia levelező tagja, szül. 1839-ben Veszprémben; atyja szolgabiró volt és fiát igen gondosan neveltette. M. magántanítványa volt a tudós Papp Istvánnak és az ő keze alól ment 1855-ben Pápára, hol a bölcseleti és hittudományi tanfolyamokat végezte. Az iskolát oda hagyva, előbb az ev. ref. papi pályára lépett és lelkész lett Papp István mellett, majd, mint 21 éves ifjú, Kerkápolyit helyettesítette Pápán. 1862-ben végre Pestre jutott, mint a reformátusok pesti főiskolájának bölcselettanára. 1864—1865-ben beutazta Német-, Olaszországot és Svájczot. 1867. jan. 30. a m. tudom. akadémia megválasztotta levelező tagjának. Főiskolai tanszékét azonban gyengélkedése miatt ott kellett hagynia. Ekkor (1867) lett a közoktatási miniszteriumban titkár s 1869. osztálytanácsos. Mint miniszteri hivatalnok tevékeny részt vett az Eötvös József b. által felállított tanítóképzők létesítésében és általában mind azon reform-munkálatokban, melyek b. Eötvöstől származtak. 1870-ben kezdeményezte a balaton-füredi szeretetházat, s ez évben beutazta Svájczot és Bajorországot. Már ebben az útjában figyelmet fordított a földmíves- és más gazdasági iskolák szervezetére s 1871-ben csupán e czélból ismét egy utat tett a külföldre. Reformtörekvései közt nem utolsó helyen állott a népiskolai tanítók nyugdíjazási ügye, melynek érdekében úgy az irodalomban, mint később, mikor 1872. a miniszteriumból megválva a nagyvázsonyi kerület képviselője lett, a parlamentben tudománya- és ékesszólásával mindent elkövetett. Munkásságának nevezetes részét vette igénybe az egyleti élet is. 1874-ben őt választották meg a magyar néptanítók III. egyetemes gyűlésök elnökévé. 1881. mellbetegsége mind nagyobb erőt vett rajta, a mi ellen aztán hiában keresett orvosszert Gleichenberg égalja alatt, a hol 1881. aug. 18. a halál elragadta. A m. tudom. akadémiában Tanárky Gedeon tartott fölötte emlékbeszédet 1884-ben. — Beszélyei a Győri Közlönyben (1860—61.) és a Thaly Kálmán által szerkesztett Nemzeti Képes Ujságban (1863); czikkei a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapban (1862. A protestantismus és katholicismus viszonya egymáshoz, 1863. Villiersnek «Essai sur l'esprit et l'influance de la reformation» cz. művéről, 1864. Apologiai tanulmányok, Az idősb és ifjabb Kanti iskola Jenában,

1864—65. több könyvismertetés); a Honban (1864. 140. sat., 172. sat. sz. Psychologiai levelek Erdmann Eduard után); az Ország Tükrében (1865. A képzőművészetek történetéből); a Néptanitók Lapjában (1868. A h. hitv. veszprémi egyházmegye docendi methodusa, 1869. Kit nevezzenek ki tanfelügyelőkké? Fölhívása B.-Füred és vidékének polgáraihoz egy B.-Füreden felállítandó szőlőmívelési és felsőbb népiskola tárgyában, Emlékirata a felsőbb népiskolák gazdászati s iparos alsóbb fokú szakiskolák szervezése ügyében, 1870—71. Állítsunk szeretetházakat, Jelentése tanügyi tanulmányairól Svájcz és Bajorországban, ism. U. ott, 1871., Egyletek és az egyleti tevékenység Svájczban, Nyilt levél dr. Fries úrhoz, a küsznachti képezde igazgatójához, 1872. A népiskolai tanítók nyugdíjazása Hollandban, A tanítók nyugdíjazása Belgiumban); a Pesti Naplóban (1867. 215. A népnevelési egyletek és a protestánsok autonomiája, 236. Állítsunk könyvtárakat a népiskolákban, 1875. 295. sz. Nyilt levél Urházy Lajoshoz, 1872. 295., 297. sz. 1879. 81. sz. Báró Eötvös Józsefről, 33. sz. Thukidides az atheni pestisről); a Budapesti Közlönyben (1867. 177. sz. Népiskolai Könyvtárak, 1871. 165—173. szám, A balatonfüredi szeretetház keletkezése); a Gazdasági Lapokban (1871. Gazdasági népoktatás a hazában és külföldön szerzett tanulmányok szerint); a Magyar Tanügyben (1872. A néptanítók nyugdíjazása Szászországban); a Koszorúban (1865. Psychologiai képek); a Havi Szemlében (1879. Eötvös József báró minisztersége 1867—70.). — Munkái: 1. *A gépek* jelentősége az emberiségre és a mezei gazdaságra nézve. Pápa, 1859. (Deáky Emlékezések a Deáky-alapítvány értelmében koszorúzott pályamű). — 2. *Kazinczy* élete és hatása a magyar irodalomra. U. ott, 1859. (Emlékezet Kazinczy Ferencz százados örömünnepére okt. 27.). — 3. *A philosophia* szükséges alkatrésze a theologiának. U. ott, 1860. (Deáky-értekezések IV. Koszorúzott pályamű). — 4. *A magyar alkotmány* történelmi kifejlődése I. 1. füzet. U. ott, 1862. — 5. *A pszichologia* vázlata. Dr. Erdmann J. Edvard alapján tanításaihoz vezérfonalul. Pest, 1864. — 6. *Az erkölcsbölcsészet* alapvonalai. Dr. Martensen H. koppenhágai tanár után magyarították H(aberern) J(onathán) és M ... U. ott, 1864. — 7. *A keresztyén hitfelekezetek* tanrendszere. Előadásaihoz vezérfonalul. U. ott, 1864. (Kőnyomat). — 8. *A bölcsészet története* az új korban. Baco és Des Cartestől Hegelig. Előadásaihoz vezérfonalul. U. ott, 1864. (Kőnyomat). — 9. *Közművelődési dolgozatok.* I. U. ott, 1865. Négy füzet. — 10. *Az apostolok.* Írta Renan Ernő. Ford Bécs, 1866. (Új czímkiadás Bpest, 1883). — 11. *A bölcsészet története* főbb vonalaiban előadva. I. Pest, 1867. — 12. *Az apa* gyermekei között, vagy az apai kötelesség szabályai. Abbot János amerikai lelkész után angolból ford. Dallos Gyula és M ... Ugyanott, 1867. — 13. *A philosophia* mint külön tudomány. U. ott, 1868. (Értekezések a bölcs. tud. köréből I. 7.). — 14. *Képek* az emberi élet és természet köréből. U. ott, 1868. (Népiskolai Könyvtár II. Uj cz. kiadás, Bpest, 1874). — 15. *Svájczban és Bajorországban szerzett tanügyi tanulmányok.* Pest, 1872. (Németül: Bpest, 1874. 2. kiadás). — 16. *Gazdasági népoktatás* a hazában s külföldön szerzett tanulmányok szerint. Pest, 1871. (Előbb a Pesti Naplóban 264—268. sz. Ism. Néptanítók Lapja 1872.). — 17. *A népiskolai tanfelügyelet* külföldön és hazánkban. U. ott, 1872. (Ism. Néptan. Lapja). — 18. *A néptanítók* nyugdíjazása, özvegyeik és árváik gyámolítása külföldön és hazánkban. U. ott, 1872. — 19. *Az anyátlan család.* Angolból ford. M. A. és D. Gy. Bpest, 1874. — 20. *Téli esték.* Elbeszélések, versek és tanulságos olvasmányok. U. ott, 1873. (Uj czímkiadása a Népiskolai Könyvtár

I. füzetének). — 21. *A nőképzés* hazánkban és a budapesti állami felsőbb leányiskola. U. ott, 1877. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap, Budapesti Szemle XIII.). — 22. *Az anya* gyermekei között, vagyis az anyai kötelesség szabályai. Abbot János után angolból ford. U. ott, 1876. (Dallos Gyulával együtt). — 23. *A képviselőház* 1878. febr. 14. és 18. ülésein tartott beszédei az Ausztriával való gazdasági kiegyezés tárgyában. U. ott, 1878. — 24. *Beszédei* az izraelita országos iskola-alap ügyében a képviselőház 1880. évi márcz. 9. és 12. s 1874. júl. 5. üléseiben. U. ott, 1880. — 25. *A közoktatás* története Magyarországon a XVIII. században. Kiadja a m. tudom. akadémia történeti bizottsága. I. kötet. U. ott, 1881. (Ism. Hon 99., 227., Egyetértés 99., P. Napló 104., 127., Ellenőr 215., Függetlenség 228., Magyarország 227., P. Hirlap 228., Budapesti Hirlap 65., Egyetértés 233., 247., Századok 782. l., Nemzeti Nőnevelés 1882.). — 26. *A magyarok egyetemes története*. Sayous Eduard után francziául ford. U. ott, 1884. (Uj olcsó czim-kiadás). — Szerkesztette a Népiskolai Könyvtár I—IV. füzeteit (Pest, 1868—69.) és a Néptanítók Ismerettárának I. kötetét (Bpest, 1873). — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1872—81) vannak. — Levelei a m. n. múzeumban: Szilády Károlyhoz, Pest, 1863. jan. 21., Pesty Frigyeshez Balaton-Füred, 1880. okt. 8., nov. 11.; a m. tudom. akadémiában: Arany Jánoshoz. Pest, 1864. okt. 30. — Kéziratban: Az ó, közép és újkor közötti különbség művészet, vallás és tudomány tekintetében. (Jutalmazott pályamű 1859.). A nemzetiség jelentősége s az egyeseknek iránta való kötelessége. (Jutalmazott pályamű 1860).

Akadémiai Értesítő 1867. 39., 268., 1878. 41., 1881. 158. l. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1871. 1. sz. arczk. — *Néptanítók Lapja* 1873. 967., 1881. 382., 1882. 387., 353., 1884. 75., 275., 292. l. — *Vasárnapi Ujság* 1874. 32. sz. arczk., 1878. 45. sz. arczk., 1881. arczk. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Kiss Áron*, A nevelés- és oktatástörténet kézikönyve. Budapest, 1880. 252., 253. l. — 1881: *Ellenőr* 215. sz., *M. Tisztviselő* 35. sz., *Országos Tanáregyesület Közlönye* 59., 65., 400. l., *Prot. Egyh. és Iskolai Lap* 35. sz., *M. Népvilág* 35. sz., — *Kiss Áron*, M. Népiskolai Tanítás Története. Bpest, 1881. 202. lap. — *Budapesti Hirlap* 1882. 147. sz. (Emlékünnepe). — *M. tudom. Akadémia Almanachja* 1882. 259. lap. — *Tanárky Gedeon* Emlékbeszéde. Bpest, 1884. (Emlékbeszédek II. 1.). — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Uj M. Athenas* 290. l. — *Paedagogiai Encyclopaedia*. Bpest, 1886. (Verédy Károly). — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 743. l. (Kiss Áron) és gyászjelentés.

Molnár *Aladár*, segédjegyző Polgárdiban (Fejérm.). — Munkája: *Emlékül!* Székesfejérvár, 1898. (Költemények).

A magyar nemz. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Albert* (szenczi), prot. vallási író, zsoltárfordító és nyelvész, szül. 1574. aug. 30. Szenczen (Pozsonym.); elei a Székelyföldről költöztek Szenczre; ref. vallású atyja tehetős molnár volt, ki fiát lelkésznek szánta s taníttatta Szenczen, Győrött és Gönczön, a magyar biblia kiadója Károli Gáspár mellett. Innét 1588. Debreczenbe ment, a hol már magyar verseket kezdett irogatni. 1590. nov. 1. neki indult a német protestáns egyetemeknek, magára hagyatva, mert nagy családú atyja időközben elszegényedett és pártfogója sem volt. Vittenbergában kihúzta két évig, az inség 1592. máj. 9. Heidelbergába űzte. Szorgalmával, jó erkölcsével kivívta tanárai elismerését és szert tett jó emberek aprólékos segedelmeire. 1593. máj. 1. Strassburgba ment, a hol fölvették a Wilhelmiticum alumnusául és három nyugalmasabb évet töltött; itt 1595. máj. a bölcselet baccalaureusává avatták (babérkoszorúja maig megvan, sajátkezű latin soraival, melyekben följegyzi, hogy sok nélkülözés és nyugtalanság árán szerezte). 1596. júl. meglátogatta Genfet, a kalvinizmus főfészkét, a hol megismerkedett az agg Beza zsoltárköltővel. Visszatérvén

Strassburgba, folytatta tanulmányait, míg 1596-ban a lutherista városban színvallásra szólíták fel, s mivel a Kálvin értelméhez nyilatkozott, száműzték. 1597 elején az orthodox heidelbergai egyetemre menekült, de előbb nagyobb utat tett Svájczba s Olaszországba, Baselen, Milánon át Rómáig, a honnét Velencze felé tért vissza Németországba. Heidelbergában négy évig theologiai előadásokat hallgatott, oly nagy nyomorban, hogy már-már öngyilkosságra gondolt. Már ekkor jeles tudós hírében állott és tudós barátai, künn tanuló földiei segítették, sőt hazájából is érkeztek számára ajándékok. A sárospataki iskolához meghívást is kapott, de nem fogadta el. 1599 végén hazajött, hogy a protestáns előkelők közt pártfogókat szerezzen s a magyar protestáns nép irodalmi szükségletei felől tájékozódjék. 1600—1607 közt is mint öreg deák tartózkodott a herborni, heidelbergai, altorfi és marburgi akadémiákon, theologiai s philologiai tanulmányokkal; közben más városokban is lakott, részint hogy a könyvnyomtatás technikájával megismerkedjék, mint Frankfurtban, hol a Sauer János műhelyében korrektor volt, részint mint nevelő, hogy megélhetését biztosítsa, így Ambergben. Ekkor megkezdte irodalmi vállalatait. Először a protest. (Károli-féle) bibliát akarta kényelmesebb formában, olcsóbb és hibátlanabb alakban közrebocsátani, de soká kapott Magyarországból példányt a vizsolyi bibliából, valamint kiadót is e nagy munkára, úgy hogy az csak 1608-ban jelenhetett meg. M. szótárának első részét Rudolf császárnak ajánlta; fáradsága jutalmáért maga ment el Prágába, hol Keppler látta vendégeül. A császár tanácsosai meg akarván a jeles fiatal tanárt a kath. hitnek nyerni, a jutalmon felül 50 frt útiköltséggel a bécsi egyetemre igazították; azonban kitörvén a Bocskay-támadás, M. sem akarván magát kitenni a kisértésnek, utat változtatott és visszatért a német birodalomba. Ezután is szorgalmasan dolgozott; Zsoltárait IV. Frigyes rajnai pfalzgróf választó-fejedelemnek és Móricz hesseni landgrafnak ajánlta. E két fejedelem nemzetközi protestáns érdekből is felkarolta a lelkes magyar prot. írót. IV. Frigyes 1606-ban a heidelbergai Sapientia Collegiumban rendelt neki a tanítók asztalánál ellátást, Móricz landgraf pedig 1607—1611-ig Marburgban saját költségén tartotta. A nagy műveltségű, magyarul is tudó Móricz fejedelem még jobban lelkesült egy magyar nyelvtan eszméjéért; azért M. megírta latin nyelven a magyar nyelv grammatikáját; ezen munkát Pázmány Péter is dicséretekkel halmozta el. Ez alatt az itthon szorongatott prot. egyház érdekében mind sürgetőbben hívták haza városok, egyházközségek, prédikátorok, pártfogók. De ő ekkor nősülni vágyott és 1611 okt. 8. nőül vette Ferinari Kunigundát, Vietor marburgi tanárnak elvált feleségét, kitől később 3 fia és 3 lánya született. Eleinte Oppenheimban, a nő szülőhelyén lakott mint nyomdafelügyelő, majd 1613-ban családostól Magyarországba jött, elfogadva Batthyány Ferencz kegyurtól a rohonczi lelkipásztorságot. Nem sikerülvén itt nyomtatóműhelyt alapítania, 1615-ben megvált helyétől és Erdélyben tisztelgett Bethlen Gábor fejedelemnél, a ki meghívta a gyulafehérvári főiskola tanárává, de «török és tatár hírektől elrémített gyenge házanépe» miatt elszalasztotta a szerencsét és visszatért Németországba. V. Frigyes pfalzgróf, régi pártfogójának fia, az oppenheimi iskola tanárává, majd rektorává tette. E szerény állásban újra a magyar ref. vallásos irodalom hézagainak betöltésére adta magát. A 30 éves háború őt is megfosztotta otthonától. Előbb a fejedelmi udvarhoz húzódott Heidelbergába. A fehérhegyi csata földönfutóvá tette Frigyest, országát Tilly spanyol hadai dúlták fel és ez alkalommal Mol-

5. ív sajtó alá adatott 1902. június 16.

nárt is kifosztották és megkínozták. Ekkor Hanauba vándorolt. Tett egy utat Hollandiába is, a honnét sok adománynyal tért meg. Ekkor érkezett hozzá Bethlen Gábor újabb meghívása s M. 1624-ben végleg Magyarországban vette lakását. 1625-ben Kassán, 1629-ben Kolozsvárt tartózkodott. De summo bono cz. munkáját (Lőcse, 1630) Darholtz Ferencznek ajánlotta, kinek jótéteményét vette s ajándékaiból kifizette adósságait és kiházasította leányát. Ez újabb magyarországi tartózkodása különben nagy szegénységben telt el. Utóbb egészen elfelejtették és az új fejedelem I. Rákóczi György sem fogta hathatósan pártját. 1633-ban még élt; ekkor rendezte iratait, melyek egy nagy kötetben összegyűjtve Album cz. Kemény József gróf ajándékából a m. tudom. akadémia könyvtárában őriztetnek. Erdélyben halt meg (némely hagyomány szerint Kolozsvárt 1633-ban vagy valamivel később) és a hagyomány szerint az ottani temetőben van eltemetve. — Munkái: 1. *Ἀποφθέγματα τῶν ἑπτὰ Σοφῶν.* totidem heptastichis distributa... Heidelberg, 1599. (Egy leveles nyomtatvány, a m. tudom. akadémia gyűjteményében. 2. kiadás: Lusus poetici, Hanau, 1614. Közölve Dézsi munkájában). — 2. *Elementa grammaticae Latinae*... Nürnberg, 1604. (Egy példánya sem ismeretes.) — 3. *Dictionarium* Latinovngaricvm... Noribergae, 1604. — 4. *Dictionarivm* Vngarico-Latinvm... U. ott, 1604. (E szótár bibliographiáját összeállította Szamosi János, Szenczi Molnár Albert mint szótáríró. Irodalmi Értesítő 1874. 134—140. l.). — 5. *Psalterium Ungaricum.* Szent David Királynac es Prophetanac Szaz ötven soltari az Franciai nótáknac és verseknec módgyokra most úyonnan Magyar versekre fordíttattac es rendeltettec. . MDCVII. Herbornában. (Melyet három századon keresztül igen számos kiadás követett.) — 6. *Kis Catechismus,* avagy az keresztyén hütnec részeiről rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatot tudomány, az mint sok tartományokban volt Egyházakban és Iskolákban szoktác tanítani az együgyőëket ès à gyermekeket. Szent Irásbeli mondásokkal es Imádságokkal egyetemben. Szedetöt az Haidelbergai öreg Catekismusbol. U. ott. 1607. — 7. *Szent Biblia* Az az: Istennec O és Uy Testamentomanac Prophetac es Apostoloc által megiratott szent könyvei. Magyar nyelvre fordítatott egészszen... Caroli Caspar Előljarobeszédével. Ez masodic kinyomtatast igazgatta, néhol meg is jobbította... Hanoviaban MDCVIII. (Oppenheim, 1610. Mellette külön czímlappal: Szent Davidnac Soltari ... Hanau, 1608. és Oppenheim, 1612.) — 8. *Analecta Aenigmatica,* A... comportata... Herbornae; 1608. (Nem önállóan, hanem Heidefeld Godofred. Sphinx Theologico-Philosophica cz. munkájával együtt. 2. kiadás. U. ott, 1612., 5. k. U. ott, 1631. Irta a szerző 1607-ben: «Ludebam ult. Octobr. Anno 1607.» Marpurgi.). — 9. *Icon* vere religionis. Augsburg, 1609. (Egy példányban sem ismeretes.) — 10. *Novae Grammaticae Ungaricae* succincta methodo comprehensae, et perspicuis exemplaribus illustratae Libri Duo ... Hanoviae. M. DCX. (2. kiadása: Toldy, Corpus Grammaticorum... Régi Magyar Nyelvészek. Pest, 1866. 115—290. l. Ism. kivonatosan: Budapesti Szemle V. 1866. 456. l.). — 11. *Lexicon* Latino-graeco-hungaricum:... Item Dictiones Ungaricae... Latinè conversae... U. ott. 1611. (Első kiadása. U. ott. 1604. 3. kiadás. Heidelberg, 1621., Frankfurt, 1645., Nürnberg, 1708.). — 12. *Dictiones Ungaricae,* ... Ugyanott, 1611. (Külön czímlappal). — 13. *Lusus Poetici* Excellentium Aliquot Ingeniorum, mirifice exhibentes Neminem, Nihil, Aliquid, Omnia: Septem Nationes Europae. Item Apophthegmata Septem Sapientium Heptastichis Exposita. His adjecta est Oratio soluta de Lusibus Naturae, cum nonullis aliis.

Quorum omnium Autores, seriem monstrabit pagine versa. Nunc primùm in gratiam studiosorum conjunctim editi. U. ott, 1614. — 14. *Idea Christianorum Ungarorum* Sub Tyrannide Turcica, Epistola quondam A Cl. V. Paulo Thurio... Nunc operâ Alberti Molnar... conjunctim edita. Oppenheim, 1616. — 15. *Postilla Scultetica*: Az egesz esztendö altal valo vasarnapokra es fő innepekre 'rendeltetet euangeliomi textusocnac magyarazattya... kiboczáttatott: Scultetus Abraham altal... Mellyet Németből Magyar nyelvre fordított... Ez mellé adatott azon Autortól egy Uy esztendői prédikátzo, az az: Historiai Tanitas az Istennec czudálatos dolgairol az ő anya szent Egyházának reformálásában, terjesztésében és megtartásában, az elmult száz esztendőkben,... U. ott, 1617. — 16. *Secularis Concio* Euangelica; az az, Jubileus esztendei praedikatzo: Mellyben az Euangeliumnac az elött száz esztendövel, Isten kegyelméből, uyonnan kinyilatkoztatása, terjedése és megtartása örvendetes haláadással előszámláltatic és megdiczirtetic. Németül praedicaltatott Haydelbergában... Scultetus Abraham altal. (Ez praedikatzo mellé adattac azon tanuságrul hat régi énekec.) U. ott, 1618. (Mellette külön czímlappal: Appendix de idolo Lauretano...). — 17. *Imadsagos Könyveczke.* Mellyben szép Hálá adásoc és áhitatos Könyörgésec vadnac:... Heidelberg, 1620. — 18. *Kereszteni Religiora* es igaz hitre valo tanitas. Mellyet Deakul irt Calvinus Janos. Es osztan Franciai, Angliai, Belgiai, Olasz, Német, Czeh és egyéb nyelvekre fordítottanak: Mostan pedig az Magyar nemzetnek Isteni Igassagban való épületire Magyar nyelvre fordított... Hasznos és bövséges Registromockal egyetemben. Hanoviaban, 1624. (Czímlapján arczk.) — 19. *Consecratio Templi Novi.* Az az, Az Uyonnan felepittetett Bekeczi Templumnac Dedicalása es megszentelésekor, sok fő népeknek, Nemes Vraknac, Tanítoknac es koz rendeknec gyülekezetiben, ez 1625. Esztendönek elsö napján tétetött Praedicatiók; az Templom falaira es az Székekre feliratott Szent Irásbéli Könyörgésec es szép mondásoc; Ezec mellé adattac az ott tött Praedicatiockal egynihány egyenlő értelmű Praedicatióc. Mellyeknek Registruma ez Levélnec tullyan vagyon... Kassa, 1625. — 20. *Hivseges es idvösseges tanacz adás*, Az olly Házasságról, melly két ellenkező Religion való Személyec közôtt leszen. Mellyet Petrus Molinaeus Fräciai nyelven irott, osztan Nemetböl Magyarra forditott. U. ott, 1625. (Az előbbeni munkához csatolva, külön lapszámozással.) — 21. *Discvrsus* de svmmo bono, Az legfőbb iorol, mellyre ez vilag mindenkoron serényen és válóban vágyódik. Az Bibliai és Világi sokféle Historiákért és Példákért olvasásra kedves és hasznos. Ennekelôtte Iosqvinvs Betvleivs által Hanoviaban bocsáttatot ki. Mellyet mostan némellyeknek kérésekre Magyarrá fordítot Sz. M. A. Lőcsén, 1630 (Ezen munka álnevű írója: Ziegler György. Ujabb kiadásai Kolosvár, 1701. és 1777.). — 22. *Szenczi Molnár Albert naplója,* levelezése és irományai. A m. tud. akadémia irodalomtörténeti bizottsága megbizásából jegyzetekkel ellátva kiadta Dézsi Lajos. (Hasonmással.) Bpest, 1898. (Bibliographiával és repertóriummal. megvannak még említve itt-ott elszórtan megjelent költeményei, több ki is adva. Első csonka kiadása: Történeti Lapok. Kolozsvár, 1876. III. 41—47. sz.). — Kéziratban maradtak: Tossanus Dániel Lelki iscola cz. művének magyar fordítása 1600.; Conspiratio Kendiana Transylvaniaca fordítása 1610.; Egy keserűség-vigasztaló és egy igaz szeretetre oktató könyvecskéknek fordításai 1629. — Eredeti kéziratai a Teleki Sámuel gróf marosvásárhelyi könyvtárába jutottak. — Arczképe a 18. sz. munka czímlapján és erről kőnyomat: Salamon József szerk. Erdélyi Prédikátori

Tár VII. Kolozsvár, 1837. és Cserna Károly festése után fénynyomat a Dézsi Lajos, Szenczi Molnár Albert cz. munkájában. Bpest, 1897.

Carmina gratulatoria ... Argentorati, 1595. *Eidyllion* ... Ambergae. 1605. — *Struvius*, Acta literaria. Jena, 1717. II. 369. lap. — *Lampe* (Ember Pál), Historia eccl. reform. in Hung. et Transylv. Utrecht. 1728. — *Bod Péter*, A Szent Bibliának historiája. Szeben, 1748. 147. l. — *Jöcher*, Allg. Gelehrten-Lexikon III. 602. h. — *Riederer, J. B.*, Nachrichten zur Kirchen-Gelehrten- u. Büchergeschichte. Nürnberg, 1764. — *Horányi*, Memoria II. 647. lap. — *Benkö*, Transylvania II. 344. lap. — *Orpheus* 1790. 97—122. l. — *Közhasznú Esmeretek Tára* VIII. 153. l. — *Erdélyi Prédikátori Tár*. Kolozsvár, 1837. arczk. (Szathmári Pap Zsigmond). — *Akadémiai Értesítő* 1847. (Szilágyi István). — *Uj M. Museum* 1853. I. 571. lap. (M. Albertről románcz, Szilágyi István). — *Pesti Napló* 1854. 112. sz. (Greguss Ágost). — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar Irók I. 326. l. — *Budapesti Szemle* 1858. IV. 25. l. (Szilágyi S.), 1866. 456. l. — *Kecskeméti Prot. Közlöny* 1858. 33. l. (Czelder Márton). — *Vasárnapi Ujság* 1863. 33. sz. arczk. (Révész Imre), 1866. 276. lap. (Balogh Ferencz). — *Tóth Mihály*, A magyar protestáns egyházszónoklat története. Debreczen, 1864. 69. l. — *Révész Imre*, A magyarországi ref. egyház köz. énekeskönyvéről. Debreczen, 1866. 22—24., 27., 28. lap. — *Toldy Ferencz*, Adalékok. Pest, 1869. 102—176. l. (Értekezések a nyelv.- és széptud. köréből I. 9.). Összegyüjtött munkái III. 83—88. l. A m. költészet kézikönyve. 2. kiadás I. k. Bpest, 1876. 115—128. l. — *Budapesti Közlöny* 1871. 85. sz. — *Balogh Ferencz*, A m. prot. egyháztörténelem részletei. Debreczen. 1872. — *Figyelő* I. 1876., II., VII., VIII., XI., XII., XVIII. 145., XXII. 321. l. — *Szilády Áron*, Régi M. Költők Tára I—V. — *Jancsó Benedek*. Szenczi Molnár Albert. Nyelv- és irodalomtörténeti tanulmány. Kolozsvár, 1878. — *Századok* 1878. 686. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár I—III. 1. rész. — *Magyarország és Nagyvilág* 1880. 30. sz. (Kiss Rezső). — *Kálmán Farkas*, Éneklő kar. Bpest. 1880. 72. lap. — *Molnár Aladár*, A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században. Bpest, 1881. 104., 106., 416. lap. — *Beöthy Zsolt*, A széppróza elbeszélés a régi m. irodalomban. Bpest, 1886. I. 88., 223. lap. — *Egyet. Philol. Közlöny* VI. 1882. 390. l. (Sz. M. A. költészete. Szűcs Lajos). — *Uj M. Athenás* 571. l. — *Szabad Egyház* 1886. 11., 12., 14., 20., 21. sz. — *Simonyi Zsigmond*, Magyar nyelv. Budapest. 1889. I. 244. l. — *Petrik* Bibliogr. I—III. — *Prot. Egyházi és Iskolai Lap* 1890. (Thury Etele). — *M. Könyv-Szemle* 1879. 28., 29., 1880. 97., 1882. 268., 1883. 151—157., 1895. 129., 130., 192., 1897., 1899., 1901. — *Koncz József*, A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium története. Marosvásárhely, 1896. 562. lap. — *Négyesy László*, A XVII. század vallásos irodalma. (Beöthy Zsolt, A magyar irod. története. Bpest, 1896. I. 295—306. lap.) — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 743. l. (Négyesy L.). — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1896—1898. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. — *Prot. Szemle* 1899. — *Dézsi Lajos*, Szenczi Molnár Albert (1574—1633.). Bpest, 1897. (M. Tört. Életrajzok XIII. évf. 4—5. füzet, jegyzetekkel, arczk., rajzokkal és hasonmással. Ismert. Irodalomtört. Közlem. 1899.) és *Magyarország története*. Szerk. Szilágyi Sándor. Bpest. 1898. VI. 558—562. l.

Molnár *Albert* (alsó-csernátoni), ev. ref. theologiai tanár; előbb lelkész volt Mező-Sámsondon (Maros-Tordam.); azután Marosvásárhelyt; később a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás tanára, az erdélyi ref. egyházkerületi értekezlet egyházi elnöke. Meghalt 1901. márcz. 23. Kolozsvárt, élete 52., theologiai tanárságának 6. évében. — Czikkei az Erdélyi Prot. Lapban (1898. A lelkipásztorról, A rendkívüli vallástanári minősítés kérdéséhez, Fájdalom és vigasz, Adatok a divatos evangelisatióhoz sat., 1899. Védekezzünk, Szász Domokos koporsója felett, Dr. Bartók György püspök felavatása alkalmával beszéd, A népért a néppel, Egyházi életünk fejlesztésének eszközei, Agendánk megujításáról sat.); a Kolozsvári Család és Iskolának is munkatársa volt. — Munkája: *A lélek szomja*. Egyházi beszéd. A marosvásárhelyi evang. ref. templomban 1885. ápr. 6. Marosvásárhely, 1885. — Szerkesztette az Erdélyi Protestáns Lapot 1898. jan. 6-tól haláláig.

Koncz József, A marosvásárhelyi ev. ref. nyomda története. Marosvásárhely, 1887. 90. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1901. 13. sz. (Nekr.). — *Prot. Egyházi és Iskolai Lap* 1901. — *Esti Ujság* 1902. 14. sz. és gyászjelentés.

Molnár *Albert*, polgári iskolai igazgató, szül. 1839-ben Kis-Marján (Biharm.);

1862-ben nyert tanári oklevelet a latin nyelvből. 1877. szept. 26-tól Beszterczén volt polgáriskolai tanár; innét Makóra helyeztetett, hol előbb tanár volt, 1891-től pedig igazgató; jelenleg az ottani állami főgymnasium tanára. — Czikkei a Fővárosi Lapokban (1877. 62. sz. A tragikai bűnről, 95., 96. A hallgatás és elhallgatás a költészetben); a Marosvidékben (A tragikumról). — Szerkesztette a Maros cz. hetilapot 1879. ápr. 1-től decz. 16-ig.

Néptanítók Lapja 1892. 249. szám. — *Vajda* Névkönyve és a m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányáról.

Molnár *András*, r. kath. plébános, Tisza-Tokajban (Zemplénm.); 1723. szept. volt lelkész. — Munkája: *Leg igyenessebb út* a mellyen az ékessen zöldellő legeltetésnek helyére jutott az el-választott juhocska jó pásztora kegyessége által. Az-az azon főbb lelki jóságok, kiknek világossabban igértetett a boldog halál, és az örök élet. Mellyek szerént tek. és nagys. Szalai Barkóczi Kristina aszszony tek. és nagys. Sennyei Sennyei Imre urnak hites társa, 38 esztendőkbül álló életének idejét Istenessen folytatván, olly reménséget hagyott maga után; hogy a boldog halál által a mennyei dicsőség legeltetésének helyére helyheztette őtet jó pásztora a Kristus Jézus. A mellyet is... 1733. Mindszent havának 12... hirdetett. Kassa, 1733.

Petrik Bibliogr.

Molnár *András*. — Kézirati munkája: Tek. ns. nemz. Zemplén vármegye leirása 1799. 4rét 527 lap.

Catalogus Manuscriptorum Bibl. Nat. Hung. Szechényiano-regnicolaris. Soproni, 1815. II. 598. l.

Molnár *András*. r. kath. plébános, szül. 1782-ben; fölszenteltetett 1805-ben; azután segédlelkész, majd plébános volt Tolcsván (Zemplénm.) és a sátoralja-ujhelyi egyházkerület esperese, Zemplénmegye táblabirája; 1836-tól Sárospatakon lett plébános és kerületi iskolafelügyelő, hol 1837. decz. 11. meghalt. — Munkái: 1. *Az első kassai püspöknek*, mélt. és főt. Szabó András ő nagyságának halottas emlékezete Kassán a székes főtemplomban nov. 23. 1819. Sárospatak, 1820. — 2. *A sátoralja-ujhelyi kegyes oskolák* százados ünnepén szent Jakab hava 29. tartott egyházi beszéd. Kassa, 1827.

Schematismus Cassoviensis 1833—1838. — *Petrik* Bibliogr.

Molnár *András* (nemes ifjabb). — Kéziratban: A bosszúállók, szomorújáték 4 felv., ford. németből (előadták 1811. nov. 30. Debreczenben és Budán 1834. jan. 4., 1836.); Caesar és Cato, Metastasio után ford.

Figyelő XVII. 119. lap és egykorú szinlapról.

Molnár *András*, ügyvéd. — Költeménye van a Hebeben (1826). — Munkái: 1. *Erkölcsi rajzolatok.* A nevezetesebb írók munkáiból. Ford. Kassa, 1818—23. Két kötet, két rézmetszettel. (Haszonnal mulattató Könyvtár 1., 2.). — 2. *Élet példázó regék*, és lélek esmértető ábrázolatok. A nevezetesebb írók munkáiból ford. U. ott, 1821., 1823. Két kötet, 2 rézm. (Haszonnal mulattató Könyvtár 3., 4. k. A 3. kötetet R. Halászi Józseffel és Dulházy Mihálylyal fordította). — 3. *Szivet formáló történetecskék* a gyermekek és ifjak számára. Kotzebue Ágoston után ford. Pest, 1830. — 4. *Oktató* és érdekletes történetecskék az ifjuság számára. Irta Kotzebue Ágoston. Magyarázta... U. ott, 1831. — 5. *A kis Laczi olvasókönyve.* Oktató történetecskék az ifjuság számára. Kotzebue Ágoston után ford. U. ott, 1836.

Hazai s Külf. Tudósitások 1823. II. 17. sz. — *Petrik* Bibliogr.

Molnár *Antal*, bölcseleti és jogi doktor, nyug. jogakadémiai tanár, zemplénmegyei származású, hites ügyvéd; 1818-ban a pesti egyetemen II. éves bölcselethallgató volt; 1824. júl. 22. szerzett jogi doktori oklevelet; azután kir. táblai jegyző, majd ügyvéd volt Pesten. 1829-ben a pesti egyetemen a statisztika, 1835.

a római jog tanárát helyettesítette. 1837-ben a zágrábi akadémiában a magyar magánjog rendes tanárává neveztetett ki, hol 1869-ig működött, midőn nyugalomba lépett. Meghalt 1878. decz. Zágrábban 82 éves korában. — A Vasárnapi Ujságba s a Politikai Ujdonságokba leveleket írt Zágrábból. — Munkái: 1. *Obeliscus* cui erga dnum Adamum Tomtsányi onomasticum patroni diem recolentem moderatorem suum charissimum aureas amoris, gratitudinisque clientelaris notas insculpserunt praelectionum suarum auditores IX. Kalendas Januarias anno, in sequenti versiculo cabalistico expresso suscipe (457) vota (+ 351) tibi a (+ 121) laeto (+ 176) sacrata (+ 276) senatu (+ 436) = 1817. Hely n. — 2. *Carmen* exc. ac ill. dno Josepho de Ürmény, judici curiae regiae, incl. comitatus Albensis supremo comiti ... occasione lucis onomasticae in documentum profundissimae venerationis oblatum 14. calendas Apriles anno chronost. expresso: PLaVDIto saCra Cohors roseo spLenDore CorVsCat PestanI praeses. sanCtVs ApoLLo ChorI. Pistini, (1818). — 3. *Carmen* seren. caes. Hungariae et Bohemiae regio haeredit. principi, et archiduci Austriae, dno Josepho i. regni Hungariae palatino &c. occasione lucis onomasticae in documentum profundissimae venerationis oblatum. XIV. calend. Apriles anno 1818. Pestini. — 4. *Tisztelet koszorú*, mellyet nagys. és tudós Vuchetich Mátyás úrnak ... pesti universitás rektorának, háladatosság zálogúl tulajdon tanítványi kötöttek Augusztusnak 16. 1821. U. ott. — 5. *Verskoszorú*, mellyet tek. Markovits Pál urnak háladatosság zálogúl tulajdon tanítványi kötöttek. U. ott, 1821. — 6. *Assertiones* ex universa jurisprudentia et scientiis politicis, quas in regia universitate Pesthiensi ... pro consequenda suprema juris universi doctoratus laurea annuente inclita facultate juridica publice propugnandas suscepit ... Julii, 1824. Budae. — 7. *Tisztelet koszorú*, mellyet tek. n. n. és vitézlő Hermány Nep. János úrnak a budai cs. kir. fő posta intézet kormányzójának midőn 1828. Mindszent hava 8. napján életének 64. évét szerencsésen eléré mély tisztelet és háládatosság jeléül kötött. Buda, 1828. (Költemény). — 8. *Carmen* ill. ac magn. Nicolao Zdenchay de Zachromich-Grada, dum munus supremi comitis incl. provinciae Zagrabiensis adiret devotissime oblatum. Zagrabiae, 1838. — 9. *Carmen* exc. ac ill. dno Francisco e comitibus Haller de Hallerkő, dum in regnorum Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae banum installaretur, in documentum profundissimae venerationis oblatum a r. Athenaeo Zagrabiensi die 18. Octobris 1842. U. ott. — 10. *Oratio*, ill., rev., ac magn. dno Josepho Schrotth, episcopo Belgradiensi & Semendriensi dum munus superioris in regnis Croatiae, Slavoniae, Dalmatiae studiorum ac scholarum directoris, una S. C. & R. A. M. consiliarii adiret, devotissime dicata die 25. Aprilis 1844. U. ott. — 11. *Ode* excell. ac. ill. dno Antonio comiti Majláth de Székhely, in tesseram profundissimae venerationis, ac tenerrimae gratitudinis ad exordium anni 1845. devote dicata. U. ott. — 12. *Ode*, quam ill., rev., ac magn. dno Josepho Schrott, episcopo Belgradiensi & Semendriensi, ad diem nominis cecinit, ac profunda veneratione dicavit. U. ott, év n. — 13. *Piis manibus* Georgii Haulik. U. ott, 1869. — 14. *Piis manibus* Francisci Deák. U. ott, 1876. Kéziratban a m. n. múzeumban: Dissertatio historico-juridica de legislatione S. Stephani. Pestini, 1824. 4rét 39 lap (doktori dissertatio).

Vasárnapi Ujság 1878. 51. szám. (Nekr.) — *Petrik* Bibliogr. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Molnár *Antal*, ev. ref. lelkész Aszalón (Abauj-Tornam.), előbb Jánosiban (Gömörm), tanító volt; miskolczi (Borsodm.) származású, a pozsonyi országgyűlésen

az ev. ref. honatyák egyházi szónoka, Borsodmegye táblabirája. Könyvtárát, mely 578 műből áll, 1857-ben végrendeletileg a sárospataki evang. reform. főiskola könyvtárának hagyta. — Munkái: 1. *Carmen* ad dnum comitem Adamum Reviczky de Revisnye, dum supremi comitis munus in i. comitatu Borsodiensi die 9. mensis Junii solenniter auspicaretur. Miskolczini, 1828. — 2. *A keresztyén jó polgár* rövid gyászbeszédben előadva, melyet néhai tek. nemz. és vit. csáthi Gábriel István úrnak életében tek. Abauj várm. táblabirájának ... vég tiszteletén elmondott Gibárton 1839. okt. 1, Sárospatak, 1840.

Szinyei Gerson, A sárospataki főiskolai könyvtár története. Sárospatak, 1884. 53. l. — *Petrik* Bibliogr. és Szücs Sámuel jegyzeteiből.

Molnár *Antal*, jog- és államtudományok doktora, országgyűlési képviselő, M. Gergely és Kovács Aranka iparos szülők fia, szül. 1847. nov. 17. Szamosújvárt; a gymnasiumot és jogi tanulmányait Kolozsvárt, majd Pesten végezte; az utóbbi egyetemen nyerte a jog- és államtudományok doktori oklevelét; majd a politikai tudományokból magántanárrá képesíttetett. Publicistikai tevékenységét már Kolozsvárt kezdte s a fővárosban több politikai napilapnak lett dolgozótársa. 1870-ben Szamosújvárt levéltárnoknak, 1871-ben pedig országgyűlési képviselőnek választották meg. 1879-ben a Magyar Lapok cz. ellenzéki politikai napi lapnak volt szerkesztője. 1880-ban átvette a Magyarország és Nagyvilág képes hetilap szerkesztését, melyet két évig vezetett. E mellett előszeretettel foglalkozott történeti tanulmányokkal. 1884-től fogva ismét szülővárosát képviselte szabadelvűpárti programmal. Tagja és jegyzője volt a függő államadósságokat ellenőrző bizottságnak, a pénzügyi bizottság tagja s a gazdasági bizottság jegyzője, 1892 óta pedig a ház egyik jegyzője. A hirlapírók nyugdíjintézetének több évig volt titkára. Meghalt 1902. jan. Budapesten. — Czikkei a Hazánk és a Külföldben (1866. Barth Henrik, Még egyszer a suezi csatornáról, 1867. Az örmény nemzet); a Reformban (1870. 280. 281. sz. Kazinczy és I. Napoleon, 341. Tanfelügyelő Kazinczy Ferencz a közös iskolákról, 1871. 11., 12. sz. könyvism., 62. A szlovenek és törekvéseik Andree Richard után, 1872. 1. Régészet és történetirás Oroszországban, 1873. 140., 142., 146. sz. Kazinczy Ferencz kiadatlan leveleiből Cserey Farkashoz 1805—1811. I—XXI., 159. Műbarátok és dilettánsok a hajdankorban, 1874—79. Kazinczy levele Cserey Farkashoz Széphalom 1810. júl. 27., 246., 264., 295., 334. sz. Tiberius rhodosi számkivetésben, adopcziója, végső évei Caprea szigetén, Livia uralma. Sejanus, Beulé után, 235. sz. Hellas vallási művészete, 1875. 50. sz. Horácz és költészete, Blase de Bury után); a Figyelőben (1871. Csokonai emléke és Kazinczy); a Pesti Naplóban (1873. 215., 216. sz. II. József államtanácsa és a magyar alkotmány, Hock után, 1875. 198. sz. Országgyűlési emlékek a század elejétől, 1876. 72. sz. Virágmező halottjai: Zrinyi Ilona, Tököly Imre, 1882. 354. sz. Magyarország közművelődési állapotai Mátyás alatt); az Igazságügyben (1874. Az irodalmi szerzőjog); a Főv. Lapokban (1883. 55. sz. könyvism.); a Budapesti Szemlében (1876. A modern társadalom kormányformái, 1877. Az ellenzék a Caesarok alatt Boissier Gaston nyomán, 1887. Horatius villája, Boissier Gaston után); a Vasárnapi Ujságban (1885. Egy magyarországi fővezér kivégeztetése Prágában, 1886. Az erdélyi ev. egyetem terve a mult században, 1887. A csángó költő: Zajzoni Rab István); a M. Salonban (1886. Kulturánk a Hunyadiak korában); az Ország-Világban (1887. Egy magyar jakobinus); az Armeniának 1887-től keletkezésétől fogva munkatársa volt, úgy

hogy minden számában jelent meg egy czikke (1887. Az örmény egyház énekei, Az örmény zene, Az örmény irodalom, 1888. Az ó örmény költészet, A behistuni felirat Örményországról, 1891. Agathangelos örmény történetíró, 1894. Az örmény nyelv az indo-európai nyelvcsaládban, 1900. Az Új év napja és ünnepségei a keleti örményeknél sat.); a Nemzeti Hirlapba, a kolozsvári Keletbe s a Pester Lloydba is írt publicistikai czikkeket. — Munkái: 1. *Az állam és határai.* Laboulaye Ede után francziából ford. Kolozsvár, 1869. — 2. *Augustus családja és kora.* Beulé után francziából átdolgozta. Bpest. 1879. (Olcsó Könyvtár 73. Ism. Egyet. Philol. Közlöny.) — 3. *A magyarok egyetemes története.* Írta Sayous Eduard. Ford. U. ott, 1880. Két kötet. — 4. *A középkor története.* U. ott, 1881. Két kötet. (Ribáry Ferencz, Világtörténelem, IV., V. k.). — 5. *Archeologiai séták.* Róma. Pompéi. Boissier Gaston után ford. U. ott, 1883. — Országgyűlési beszédei 1872—78-ig és 1884-től a Naplókban vannak. — Szerkesztette a Magyar Lapok cz. politikai hirlapot 1879. jan. 1-től szept. 30-ig és a Magyarország és Nagyvilágot 1880. jan. 4-től 1882. nov. 26-ig. — Kéziratban: Szamosújvár monographiája (száz aranyat nyert pályamunka a város levéltárában). Álnevei: Anonymus, Nemo.

Erdélyi Képes Ujság 1889. 24. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Armenia* 1892. 1. sz. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1892. 6. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 745. l. — *Magyar Könyv-Szemle* 1897. 375., 385. l. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 320. l.

Molnár *Antal*, orvosdoktor, 1864-ben Bécsben nyert orvosdoktori oklevelet; 1892-ben Lébény-Szent-Miklóson (Mosonmegye) telepedett le mint uradalmi orvos. — Munkája: *A közegészségügy* és gyógyszerészet reformja. Győr, 1896.

Pesty Alfréd, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1895. 201. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Antal*, tanító, szül. 1864. febr. 23. Száraz-Béreken (Szatmárm.); gymnasiumi tanulmányait Szatmárt kezdette és Debreczenben folytatta. A tanítóképző első két évének bevégzése után másfél évig segédtanító volt Bagamérban; majd visszament Debreczenbe és bevégezte a tanítóképzőt. 1883-ban Nyüvedre ment tanítónak; 1886-ban Albison (Biharm.) lett kántor-tanító. Debreczenben, mint III. éves képzőintézeti tanuló, nevelő volt Mayer István gőzmalmi aligazgató családjánál. Plesz debreczeni magán finevelő intézetében a magyar nemzeti- és népdalokra ő tanította meg a zsidó fiúkat. Egyházi jegyző, községi képviselő és az érmelléki egyházmegye tantestületének alelnöke. A debreczeni tanügyi gyűléseken mint egyleti képviselő vett részt. A margitai tanítói körnek is elnöke volt. — Irodalmi munkásságát az Érmelléki Hiradó cz. társadalmi lapban kezdette s a Tanítók Lapjában folytatta, melynek ma is főmunkatársa. — Álnevei és jegye: Philant, Referens és Abc.

Vaday József, Magyar tanferfiak és tanítónök Albuma. Békés-Csaba, 1896. fénynyom. arczk.

Molnár *Antal*, tanító. — Munkája: *Magyar nyelvtan* horvátok számára. Ahn tanmódja szerint. Nagy-Kanizsa, 1897.

M. Könyvészet 1897.

Molnár *Béla*, városi közgyám Miskolczon (Borsodm.), hol 1881. márcz. 27. meghalt 47. évében. (Szülei voltak: M. Zsigmond és Kun Julianna). — A Borsod-Miskolczi Értesítőnek munkatársa volt.

Szücs Sámuel jegyzeteiből és gyászjelentés.

Molnár *Béla*, országgyűlési képviselő, szül. 1865. decz. 22. Gálszécsen (Zemplénmegye); középiskoláit Kassán végezte; jogi tanulmányainak befejeztével államtudományi doktori oklevelet nyert. A zemplénmegyei közigazgatási bizottság tagja. A tokaji tűzkárosultak volt kormánybiztosa. 1892-ben választatott meg országgyűlési képviselőnek az olasz-liszkai (Zemplénm.) kerületben szabadelvű pro-

grammal. A kérvényi bizottság jegyzője s a mentelmi bizottság tagja volt. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1892—96) vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1897. 306. l.

Molnár *Béla*, hirlapíró, nemes M. Endre 1848—49. honvéd, Pest fővárosi bizottsági, kereskedelmi s iparkamarai tag, több pénzintézet igazgatója és Helmer Borbálának fia, szül. 1868. ápr. 21. Pesten, hol atyja M. Endre a józsefvárosi politikai életben vezérszerepet vitt. Középiskolai s jogi tanulmányait Bpesten végezte, közben atyjával beutazta Olasz- és Németországot, majd a chicagói kiállítás alkalmával Éjszak-Amerikát. A főváros társadalmi életében, így a Pannonia evezős club megalapításában is részt vett. — Első czikkeit Gömöri névvel irta; majd az Országos Hirlap közgazdasági rovatánál dolgozott; írt politikai czikkeket a Hazánk, Nemzeti Hirlap és M. Nemzetbe; utóbbi időben a publicistikai és közdazdasági téren munkálkodik. — Muukái: 1. *A polgári házasság* vezérczikkekben. A magyar sajtó nyilatkozata 1893. decz. 3. Bpest, 1893. (A hirlapirók nyugdíjintézete javára.) — 2. *Hirlapirás és a millennium*. U. ott, 1893. (A Budapesten tartandó hirlapíró-congressus terjesztésére. Megjelent júl. 13. a Nemzetben is).

M. Könyvészet 1893. és önéletrajzi adatok.

Molnár *(Vid) Bertalan*, szent Ferencz Capucinus-rendi szerzetes, tábori lelkész, czímzetes kanonok, apostoli protonotarius, szül. 1813. ápr. 14. Szent-Iványon (Győrmegye), 1832. szept. 15. lépett a rendbe s 1839. ápr. 14. szenteltetett fel; 1843-ban ünnepi hitszónok volt Tatában (Komáromm.), 1848-ban magyar hitszónok Bécsben, 1851. Lodiban a katonai ispotály tábori lelkésze, 1861. Velenczében a báró Zobel 61. gyalogezred tábori lelkésze. Meghalt 1898 körűl Budapesten. — Munkája: *Imák és intelmek* a magyar kath. hadfiak számára. Mantova, 1861. (5. kiadás, 7. kiadás. Pest, 1864., 8. kiadás Eger, 1882. és Bpest, 1882.)

Schematismus Ord. Min. S. Francisci Capucinorum. Viennae, 1848., 1851—61. — *Kisslingstein* Könyvészete.

Molnár *Borbála* (parnói), költőnő, szül. 1760. aug. 25. (keresztelés) S.-a.-Ujhelyben (Zemplénm.), hol atyja M. István a hartai malom nemes származású bérlője volt, ki a leányát olvasni megtanította, de írni nem, hogy szerelmes levelek irására ne fordítsa tudását. Lopva tanult meg írni s annál több szenvedélylyel művelte magát. 17 éves korában férjhez ment, de nem szive szerint; férjétől sok durva bántalmat szenvedett. 14 évig élt vele «unt páros világban» és három gyermeke született. Férjétől válni készült, de az 1791-ben meghalt. A bánat és magába szállás vezette a költészet művelésére, miben enyhülést talált. Abaujmegyei faluban örökségén élt anyja ápolásának, gyermekei nevelésének és a múzsáknak; két testvérét is segítette; később egyik oly állásra jutott, hogy őt segíthette. Versei nagy hírre kaptak. Ráday Gedeon gróf is buzdította, Édes Gergelylyel pedig levelezett. 1794 körül Váczra tette át lakását. Itt vette Mikes Anna grófné verses levelét, ki lelkes barátsággal hivta meg magához Apafira Erdélybe. 1795-ben el is ment és társalgása lebilincselte a grófnét, a ki megmarasztotta társalgónőjeül. 22 évig maradt a grófnénál, mialatt a legelőkelőbb erdélyi társaságban forgott; legtöbbször Egeresen lakott, de Kolozsvárt is gyakran, különösen télen, időzött. Kolozsvárt 1816-ban meglátogatta Kazinczy Ferencz is, ki így ír ezen látogatásáról: «Özvegy báró Dániel Istvánné, előbb báró Bornemisza Pálné, szül. gróf Mikes Anna excnál két barátom vezete fel. Nyolczvan esztendős, s tiz év óta szemei egészen el vannak sötétülve... Ez az asszonyság nem ért németül, s Molnár Borbálát házánál tartja, hogy számára fordítson holmit, a mi aztán

asszonyának felolvastassék. S így ezen általam mindaddig nem ismert földimet is… megláthatám vala, kit korunk asszony írói közt, mindig megkülönböztetéssel fog nevezni literaturánk; őtet természet, szenvedés és az Édes Gergely vezérlései tevék verselővé» (Erdélyi levelek. Bpest, 1881. 81. l.). Erdélyben ismerkedett meg az ottani hires költőnővel, Ujfalvy Krisztinával, kinek sorsa sokban hasonlított az övéhez s a ki 1796 nyarán verses levélben kereste fel és kérte barátságát. Versei kibocsátásában erdélyi főurak voltak maecenásai. 1817-ben, midőn úrnője meghalt, megvált Erdélytől és Hajdu-Bagosra vonult, a hol egyik fia jegyzői tisztet viselt. Itt Kazinczy is fölkereste s itt töltötte élete végét, folyton foglalkozva a költészettel. Még 1800-ban egy bölcsészeti munkáját készült kiadni, de ez nem maradt ránk. Leánykorában írt verseit nem őrizte meg. Meghalt 1825-ben Hajdú-Bagoson. — Munkái: 1. *Molnár Borbála munkáji*. Kassa, 1793. Négy kötet. (Versek. Ajánlás kelt: Sátoralja-Ujhelyben 1792. decz.; 2. kiad. Pozsony és Pest, 1794—95. 1794. márcz. midőn az I. kötet példányai már elfogytak, M. nyilatkozik, hogy a szerző tudta nélkül verseit utánnyomatták és Pesten, Kassán és Pozsonyban árulták. 1797. nov. ismét panaszkodik, hogy Szathmári István hire és tudta nélkül sok hozzá adással nyomatta ki verseit. Eredeti kézirata, censurai példány, megvan a m. n. múzeumban 1792—94-ből, 4rét füzetben.). — 2. *Egy nemes cselekedet* leirása, mellyet Molnár Borbála terjeszt a magyar világ eleibe. Pest, 1797. (Költemény). — 3. *Főstrázsamesternek Csizi Istvánnak* nemes Molnár Borbálával az erkölcs pallérozását és a sziv megjobbítását tárgyazó verses levelezései, mellyek leginkább beteges állapottyában munkálattak. Pozsony. 1797. (M. B. 13 levele, Csizinek válaszaival. Csizi adta ki a munkát. Ajánlása: Tokaj, Vizöntő hava 24. 1796.). — 4. *Barátsági vetélkedés*, vagy Molnár Borbálának Máté Jánosné asszonnyal két nem hibái és érdemei felől folytatott levelezései. Kolozsvár, 1804. — 5. *Szerencsétlen indulat* vagy Sarolta és Sándor, mellyet versekbe szedett… U. ott, 1804. — Levelei Édes Gergelyhez Egeresről 1800 körül, hat (Történeti Lapok III. 1876. 14., 15. sz.) és b. Wesselényi Miklóshoz, Hajdú-Bagosról 1823. aug. 3. (Tört. Lapok I. 1874. 23. sz.); kéziratban gróf Széchenyi Ferenczhez, Kolozsvár 1803. máj. 30. (a m. n. múzeumban); b. Wesselényi Miklóshoz 1823. (a család görcsönyi levéltárában). — Gvadányi József generalis 1797-ben irt Péteri Takáts Józsefnek és elküldé neki M. Szerencsétlen szerelem cz. munkáját; a munkát megrostálás végett Takáts aztán Barótzi Sándornak adta át, hogy a kényesebb helyeket jelölje ki. A kézirat további sorsáról nincsen tudomásom.

M. Hirmondó 1794. I. 37. sz. — *B. Magyar Mercurius* 1797. 92. — *M. Kurir* 1798. II. 824. lap. — *Danielik*, M. Irók II. 205. l. — *Ország Tükre* 1864. 24. sz. (Zilahy K.). — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VII. 546. l. — *Takáts Sándor*, Péteri Takáts József. Bpest, 1890. 104. l. — *Zilahy Károly*, Hölgyek Lantja. Pest, 1865. XVIII. l. — *Történeti Lapok*, Kolozsvár I. 1874. 23. sz., III. 1876. 14., 15. sz. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1875. 42. sz. — *Figyelő* V. 1878., VI., XII—XIV. — *Petőfi-Társaság Lapja* 1878. I. (Szana T.). — *Zemplén* 1878. 19. és köv. sz., 1901. 17., 18. sz. — *Debreczen* 1888. 12., 13. sz. (Szombathy János). — *Faylné-Hentaller Mariska*, A magyar irónőkről. Bpest, 1889. 35. l. — *Fejes István*, A sátoralja-ujhelyi ev. ref. egyház története. S.-A.-Ujhely, 1889. 178. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése V. 335., 351. l. — *Koncz József*. A marosvásárhelyi evang. ref. collegium története. Marosvásárhely, 1896. 385. lap és Harsányi István sátoralja-ujhelyi evang. ref. lelkész szives közlése.

Molnár *Elek* (péterfalvi), m. kir. honvéd százados a 17. ezredben 1899. máj. 1. óta. — Munkája: *Zsebkönyv* a m. kir. honvédség tisztjei és altisztjei részére. Összeállította a szabályzatok alapján. Bpest, 1898. (2. kiadás. U. ott, 1898).

A kir. honvédelmi ministerium, a honvédség és csendőrség Névkönyve. Budapest, 1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Endre* (felapáti), jószágigazgató, szül. 1778. decz. 7. Érsemlyénben (Biharm.); a debreczeni ev. ref. collegiumban végezte felsőbb tanulmányait és 1804. aug. 20. b. Wenckheim J. meghivta uradalmába gazdatisztnek; előbb irnok volt, majd jószágigazgató lett. Sokat küzdött munkáiban a r. kath. vallás dicsőitésére, míg végre maga is áttért ezen hitre családjával és unokáival együtt. Meghalt 1847. ápr. 18. Nagyváradon. — Munkái: 1. *Ujszövetség.* Korunk reményihez alkalmazva. Pest, 1843. — 2. *Egy protestáns küzdelme és diadala* a nagy ünnepély előestéjén. Jegyzetekkel és adatokkal ellátva. Pozsony, 1844.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 120. lap. — *Religio és Nevelés* 1847. I. 40. sz. — *Petrik* Bibliogr.

Molnár *Ervin (Gyula)*, szent Benedekrendi áldozópap és tanár, született 1874. ápr. 7. Hetyén (Győrm.); a rendbe lépett 1892. július 31. és felszenteltetett 1897. júl. 6.; jelenleg a komáromi gymnasium tanára. — Munkája: *Adatok* a komáromi földrengések idejéből. Irta és felolvasta ... Komárom, 1899. (Különnyomat a Komáromi Hirlapból).

A pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára 1902.

Molnár *Ferdinand (József)*, főreáliskolai tanár, előbb szent Benedekrendi áldozópap, született 1844. márczius 12. Duna-Szerdahelyt (Pozsonymegyében); 1862. szeptember 8-án lépett a rendbe; theologiai tanulmányait Pannonhalmán bevégezvén, 1869. aug. 6. miséspappá szenteltetett fel; ez időtől fogva Pápán (Veszprémm.) volt tanár 1874-ig, mikor a rendből kilépett. Ekkor Budapestre ment, tanári oklevelet nyert és 1875—76-ban az országos nőipariskolának (melyben a természetrajzot tanította), 1876—1880-ig a soproni állami főreáliskolának, 1880 óta pedig a győri főreáliskolának tanára; szaktárgya a természettan és mathematika s az elektromossággal foglalkozik kiváló előszeretettel. A társadalmi téren széles körű tevékenységet fejt ki. Pápán a felnőttek oktatásával foglalkozott és másfél évig tartott részükre felolvasásokat a természettudományok köréből; a soproni alsófokú ipariskolában a természettant és számtant tanította; Győrött a felsőbb leányoktatás körül szerzett érdemeket; vezette a szervezés munkáját és az iskolának három éves fennállása alatt igazgatója volt. Szervezte a győrvárosi alsófokú ipariskolát, melynek fennállása (1884) óta igazgatója. A 80-as évek elején meghonosította a felolvasásokat a győri kereskedelmi ifjúság egyletében, mely buzgalmáért az egylet tiszteleti tagjának választotta. 1887—88-ban a győrvidéki tanító-egyletben díjtalanul tartott szakelőadásokat a természettan köréből; fáradozásaiért az egylet tiszteleti tagjai közé sorozta. 1880—81. tanévben meghonosította az ifjúsági takarékpénztárt. A természettudományok népszerűsítésén is fáradozik. — A Berecz Természet cz. lapjának munkatársa volt; a Moller szerkesztette Külföldben külföldi könyveket ismertetett. — Munkája: *A természetrajz* módszertani kezelése. Pápa, 1874. (A pápai r. kath. főgymnasium Értesítőjében).

Scriptores Ordinis S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 302. l. — *Lass Samu*, A győri m. kir. állami főreáliskola monografiája. Győr, 1895. 203. lap. — *Vajda Emil* Névkönyve. Bpest, 1901. 98. l.

Molnár *Ferencz* (örvendi), debreczeni ev. ref. tanuló. — Munkája: *Lelki Tar-Haz* Avagy az O es Ui Testamentum Canonicus Könyveinek rövid Summái. Mellyek, Magyar Rythmusokba foglaltattak Eörvendi Molnar Ferencz akkori Debreczeni Deák által. Debreczen, 1666. (Ujabb kiadásai: Lőcse. 1692. Ism. Figyelő XVIII. 341. l., hol a munkából mutatványok is közöltetnek, és Debreczen, 1766).

Sándor István, M. Könyvesház 125. l. — Szabó Károly, Régi M. Könyvtár I. 432. l.

Molnár *Ferencz* (jászberényi), ügyvéd és a kunok kapitánya, szül. 1729-ben Jászberényben, hol középiskoláit végezte; a jogot Egerben tanulta; azután kir. táblai ügyvéd lett és 1764—65-ben Pesten ügyvédi gyakorlatot folytatott, majd a Szirmay grófok jószágainak igazgatója lett; később a jász és kun kerületi törvényszék birája s a kis-kúnoknak kapitánya volt. — Munkái: 1. *Patvarista novitius*, cum principali, de rebus politico-civili & statistico-moralibus, in gratiam inclitae juventutis hungaricae dialogice inductus. Agriae, 1762. — 2. *Jász-Berény várossában lévő Leel kürthének*, vagy jász-kürtnek esmérete. Két rézbe vágott rajzolatokkal. Bécs és Pozsony, 1788. (2. kiadás. Pest, 1803., 3. k. U. ott, 1808., 3. helyesebben 4. k. U. ott, 1838. Latinul: Bécs, 1789., 2. k. Pest, 1803., 3. k. U. ott, 1808. A rézmetszeteket fia M. Antal rajzolta és metszette). — 3. *Magyar Kátó*, Melly a magyar rósás versetskékben tölt magyaroknak kedvekért ki-bocsájtatott, és némelly magyar köz-példa-beszédekkel a második részben meg bővíttetett. Bécs és Pozsony, 1789. (Ism. Jász-Nagykun-Szolnok 1884. 12. sz.). — Kéziratban maradt: Jászberény leirása és Bona cardinalis kézi könyvének magyar fordítása versekben.

Horányi, Memoria II. 651. lap. — *Katona*, Historia Critica XLI. 614. lap. — *Danielik*, Magyar irók II. 205. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Sirisaka Andor*, M. Közmondások Könyve. Pécs, 1890. XLIX. l.

Molnár *Ferencz*, ev. ref. lelkész, szül. 1770-ben Csöglén (Veszprémm.); tanult Losonczon és Debreczenben, hol 1779. ápr. 23. lépett a felső osztályba; a theologiát Bécsben hallgatta; 1795—98-ig Diószegen rektor volt; azután pilis-marothi pap és ekkor nőül vette Debreczenből Hunyadi Ferenez ev. ref. püspök leányát Évát. A drégelypalánki egyházmegye esperese is volt. Meghalt 1845. ápr. 6. Pilis-Maróton. — Néhány prédikácziója van a Fábián József Prédikátori Tárházában. (Veszprém, 1805). — Kiadta: *Hunyadi Ferencz, Ötven halotti prédikácziók*... Vácz, 1805. Két kötet, és ugyanannak: *A heidelbergai katechismusnak* urnap szerint való magyarázatja. U. ott, 1808. cz. munkáit.

Fábián József, Prédikátori Tárház III. 191. lap. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1845. 17. sz., 1879. 30. sz. — *Uj Magyar Athenás.* — *Molnár János*, A bihar-diószegi ev. ref. egyház multja és jelene. Nagyvárad. 1885. — *Petrik* Bibliogr.

Molnár *Ferencz* (adorjánházi), ügyvéd, szül. 1787. aug. 18. Uj-Kéren (Sopronm.). 1809-ben a veszprémi nemes fölkelő gyalog zászlóalj hadnagya volt. 1810. decz. 22. ügyvédi vizsgát tett a pesti kir. itélőtábla előtt. A gróf Eszterházy család cseszneki ágának uradalmi ügyészeként működött Cseszneken, majd Bakony-Szt-Lászlón, Magyar-Szombathelyen és végre Bánkon (Veszprémm.), hol 1855. febr. 15. meghalt. Veszprémmegye táblabirája. Pázmándi Horváth Endre költőnek bizalmas barátja volt, a ki Vagdácsok cz. kiadatlan satirájának kéziratát is nála helyezte el, és ő gondoskodott Szabó István hellenista neveltetéséről is. — Czikkei a Tudományos Gyűjteményben (1821. V. A birtokoknak, különösen a jobbágyi járandóságoknak egy tagban leendő kiosztásáról, 1822. X. A folyó homoknak eredetéről, veszedelmességéről és elfojtásáról, 1824. VI. A. réteknek és legelőknek tenyésztéséről.).

Unokájának Molnár Elemér kir. itélőtáblai birónak szives közlése Szegedről és gyászjelentés.

Molnár *Ferencz*, ev. ref. tanító, M. Albert vendéglős és Elek Mária fia, szül. 1867. febr. 9. Nagy-Kőrösön (Pestm.); tanulmányait szülőhelyén végezte s ugyanitt 1887-ben segédtanítóvá választatott. Még ez évben tanitói oklevelet szerzett és előbb Velenczén, majd Técsőn alkalmazták, hol ma is mint rendes tanító

működik. Egyházában mint presbyter, a társadalmi téren mint a kultur-egyletek lelkes híve szerepel. — Költeményeket írt a Képes Családi Lapokba (1893), a Nagy-Körösbe s más társadalmi lapokba. Czikke Memorandum alakban a Tanítók Szavában jelent meg, melyből a Népnevelők Lapja is hozott részleteket.

Vaday József, Magyar tanférfiak és tanítónök ezredéves Albuma. Békés-Csaba, 1896.

Molnár *Ferencz*, hirlapíró, szül. 1878-ban Budapesten; gymnasiumi tanulmányait befejezve, jogi tanulmányait a genfi egyetemen kezdte és a budapestin végezte. 1896-ban belépett az akkor megalakult Budapesti Napló szerkesztésébe, melynek ma is tagja. — Ír regényt, elbeszélést, szatirikus rajzokat és színházak számára fordít. A Fővárosi Lapokban (1889. A népszínmű jövője. 1890. Blaha Luiza); az Ország-Világban (1897., 1899.) sat.; a Budapesti Naplóban (Jour-fix kisasszony cz. regénye 1899-ben, A fehér város, elb., Egyetlen egy asszony, regény sat.); az Új Időkben (Az utolsó ház, regény); állandóan ír elbeszéléseket, tárczákat és aktualis czikkeket a Hétbe s az Új Időkbe, rendes munkatársa a Kakas Mártonnak. — Munkái: 1. *Magdolna* és egyéb elbeszélések. Bpest, 1887. — 2. *A csókok éjszakája* és egyéb elbeszélések. U. ott, 1898. — 3. *Ne mondj igazat!* Monolog. U. ott, 1900. (Monologok 89.). — 4. *Álarczos bálon*. Monolog. U. ott, 1901. (Monologok 97.). — 5. *Éhes város*. Regény. U. ott, 1901. (Ism. M. Szó 115. sz., Bud. Szemle CX.). — 6. *Egy gazdátlan csónak* története. Regény. U. ott, (1901). — 7. *Józsi* és egyéb kis komédiák, rajzok. U. ott, 1902. — Kéziratban: Szívem! bóhozat 3 felv.; irták Hennequin és Bilhaud, ford. (előadták 1901. a Vígszinházban); szintén a Vígszinház számára fordította: A zsába, X asszony, Boubouroche, Madame Flirt cz. színműveket. — Jegyei: M. F. és — o —.

Magyar Könyvszemle 1897—98., 1900., 1901. — *Budapesti Napló* 1899. 47. sz., 1900. 206. sz. — *Corvina* 1901. 35. sz. és önéletrajzi adatok.

Molnár *Gábor*, jogakadémiai tanuló Pozsonyban. — Munkája: *Carmen* quod viro spect. clar. ac doct. Petro Tipula ... prof. publico ... diem 29. junii nomini suo sacram feliciter recolenti grati ejus auditores ovantes ludere. Posonii, 1828.

A bpesti egyetemi könyvtár példányáról.

Molnár *Gábor*, ág. ev. espereslelkész, szül. 1804. okt. 6. Leányfalván (Veszprémm.); Rév-Komáromban volt pap, hol 1874. febr. 1. meghalt lelkipásztorkodásának 45. évében. — Munkája: *Halotti beszéd*, mellyet fenséges cs. kir. főherczeg József, országunk hőnszeretett nádora gyászünnepén a sz. k. Rév-Komárom városi ev. gyülekezet sz. egyházában 1847. febr. 14. napján tartott. Pest.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 98. lap. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Molnár *Gábor* (adorjánházi), okleveles mérnök, gőzhajózási kapitány és felügyelő, M. Ferencz uradalmi ügyvéd és Kolossváry Jozéfa fia, szül. 1818. márcz. 30. Bakony-Szent-Lászlón (Veszprémm.); 1845-ben a trieszti tengerészeti akadémiát végezte; mint kereskedelmi tengerész járt az Éjszak-amerikai Egyesült-Államokban. 1848—49-ben a Honvéd magyar hadi gőzös kapitánya volt. Egyideig a Balaton-gőzhajózási társulatnál is szolgált. — Czikke a Vasárnapi Ujságban (1858. Egy kis arab rege s több apróbb közlés ezen hirlap különböző évfolyamaiban).

Fiának Molnár Elemérnek szíves közlése Szegedről.

Molnár *Gábriel*. — Munkája: *Aranka*, vagy a rabló leánya. Kalandos regény. Bpest, év n.

Petrik Könyvészete.

Molnár *Gedeon*, földbirtokos, szül. 1833-ban Nagy-Kőrösön (Pestm.); középiskoláit helyben, a jogot Pesten végezte, ugyanitt volt joggyakornok. 1848-ban mint nemzetőr jelen volt Ozorán Roth és Philippovich fegyverletételénél; 1849-

ben a honvédség közé lépett és hadnagygyá lett. A szabadságharcz után közhivatalt nem vállalt, hanem birtokain gazdálkodott. A kiegyezés után 1867-ben szülővárosa főjegyzőjévé választotta, mely állást 1898-ig viselte. Azonban nyugalomba vonulásával sem szünt meg városának anyagi és szellemi közügyei iránt érdeklődni s közreműködni. — Czikkei a helyi lapokban jelentek meg, így a Nagy-Kőrösben (1878. Iparügy Nagy-Kőrösön); a Nagykőrösi Ujságban (1900. Ész és sziv cz. a Széchenyi István gróf és Kossuth Lajos közt kifejlődött polemia); a Nagy-Kőrösi Ujságban (1901—1902. Képek a multból) sat.

Ádám Gerzson nyug. ev. ref. főgymnasiumi igazgató szives közlése Nagy-Kőrösről.

Molnár *Gedeon*, népköltő a jász-kocséri pusztán és Nádudvaron (Szabolcsm.) — Több versét közölte a Hölgyfutár 1863. és egy kis czikkét u. az a 23. sz.

Hölgyfutár 1863. I., II. félév.

Molnár *Gergely*, protestáns tanár; a vittenbergai egyetemen tanult, hol 1554. jún. 4. iratkozott be és onnét visszatérvén, 1556-ban a kolozsvári iskola vezetését vette át. Meghalt 1564-ben. — Munkái: 1. *Elementa Grammaticae Latinae* pro recta scholasticae juventutis institutione ex praecipuis Grammaticorum praeceptis. Claudiopoli. 1556. (Ujabb kiadásai: Debreczen, 1613., 1683., 1702., 1725., 1742., 1749., 1752., 1765., 1772., Brassó, 1643., 1703., Lőcse, 1650., 1696., 1702., 1730., Sárospatak, 1661,, Nagy-Szeben, 1664., 1682., 1731., 1754., 1830., Kolozsvár, 1671., 1680., 1691., 1694., 1698., 1750., Kassa, 1671., 1750., Buda, 1708., Pozsony és Pest, 1772., 1790., 1794., 1804.). — 2. *Catechesis* Scholae Claudiopolitanae, ad pietatis stvdiosam ivventutem in doctrina Christiana fideliter exercenda proposita. Claudiopoli, 1564. — 3. *Prima Doctrinae Christianae Rvdimenta*, Pveris Scholae Claudiopolitanae Christiana religione informandis, ad ediscendum proposita. U. ott, (1564). — 4. *Thomae Linacri Grammatices* compendiosa per quaestiones explicatio. A Gregorio Molnar sanctae memoriae, in vsvm studiosae iuuentutis conscripta. U. ott, 1566. (Ujabb kiadása U. ott, 1578). — 5. *Erotematum* dialectices Libri Tres, Stvdiosis Scholae Claudiopolitanae ex veterum & recentium Dialecticorum praeceptis ad ediscendum propositi. U. ott, év. n. — Kéziratban a m. n. múzeumban: Notae quaedam in poesim. a XVIII. századból 8rét 104 lap.

Bod, M. Athenas 180. lap. — *Horányi*, Memoria II. 655. l. — *Benkő*, Transsilvania II. 347. l. — *Katona*, Historia Critica XXV. 631. lap. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 27. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. — *Molnár Aladár*, A közoktatás története Magyarországon. Bpest, 1881. 589. l. — *Petrik* Bibliogr. — *M. Könyv-Szemle* 1891—1892. 234., 1899. 379., 400. l. — *Dóczi Imre*, A debreczeni ref. gymnasium története. Debreczen, 1895. 64., 211. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára. Mezőtúr, 1897. II. 397. l.

Molnár *Géza* (*Viktor*), r. kath. lelkész; szül. 1871. febr. 1.; misés pappá szenteltetett 1895. júl. 7., segédlelkész volt Himódon; jelenleg ugyanaz Kapuváron (Sopronm.), a győri egyházmegyében. — Sokat írt a győri Őrangyalba.

Schematismus Jaurinensis 1896. és Kárpáti Károly szives közlése.

Molnár *Géza*, bölcseleti doktor, zeneakadémiai tanár, Müller Dávid gyáros, háztulajdonos és Neustadtl Jozéfa fia, szül. 1872. szept. 7. Budapesten; középiskolai tanulmányait ugyanitt a kath. főgymnasiumban elvégezvén, az egyetemen jogot és bölcseletet hallgatott és bölcseletdoktori oklevelet nyert. 1890-ben meghívta Vadnay Károly a Fővárosi Lapokhoz, melynek több évig műbirálója volt és a hová számos aesthetikai czikket írt. Utóbb tanulmányutazásokat és zenetörténeti kutatásokat végzett Olaszországban és Németországban; egyúttal Lipcsében folytatta zeneelméleti tanulmányait. Az 1896. ezredévi országos kiállításnak zenetörténeti csoportbiztosa volt.

1897-ben Mikszáth Kálmán meghívására az Országos Hirlap zenerovat-vezetője lett, 1899 óta pedig a Pester Lloyd műbirálója. 1900-ban a közoktatásügyi miniszter kinevezte az országos m. kir. zeneakadémiához a magyar zene elméletének tanárává; 1902 óta e tanszokon felül a magyar zene történetét is előadja. Müller családi nevét 1887-ben változtatta Molnárra. — Czikkei a Képes Családi Lapokban (1892. Rajz és Zenevilág); a Zenelapban (1892. Ének a szalonban, a magyar műdal érdekében), a Fővárosi Lapokban (1893. Az operáról, Országos zeneakadémia, Liszt Ferencz, a soproni szobor-leleplezés alkalmából, Zenészeti szemle, Serly Lajos zenekara, 1894. A jubiláló «Hunyadi», Három évig intendans: gr. Zichy Gézáról, M. kir. operaház 1884—94., 1895. Bianchi Bianca, a lapnak szinházi tudósítója is volt); a Nemzetbe (1897) bayreuthi leveleket írt; a Hétnek 1898 óta rendes zenei czikkírója; a Budapesti Szemlében (1899. Perosi és az egyházi zene, Három új dalmű: Roland mester, A hadi fogoly, Kukuska, 1900. Humor a programmzenében, A homerosi kérdés zenei megoldása); a Pester Lloydban (1899. Petőfi a magyar zenében); az Uj M. Szemle (1900.) majd minden füzetébe írt zenei krónikát, az Uj Időkben többek közt az 1621. Picchi-féle olasz «Balli d'arpicorolo» gyűjtemény magyar tánczainak első ismertetését írta. A m. tudom. akadémia számára gyűjti a zenei- és ének-műszókat. — Munkái: 1. *A magyar hangsor* akusztikai világításban. Bpest. 1900. (Különnyomat a Mathem. és természettud. Értesítőből. Előterjesztette Eötvös Loránd báró a m. tudom. akadémia III. osztályában.). — 2. *A zene elmélete*, története és aesthetikája. I. kötet. Bevezető a zenetudományba. Az összhangtan, ellenponttan, alaktan és hangszereléstan vázlata. Magyar zene. U. ott, 1901. (Athenaeum Kézi Könyvtára XIX.).

Századunk Névváltoztatásai. Budapest, 1895. 162. lap. — *Ország-Világ* 1896. 13. sz. arczk., 1900. 29. sz. arczk. — *M. Könyvészet* 1900. és önéletrajzi adatok.

Molnár *György*, canonjogi doktor, a zágrábi püspöki lyceumban tanulmányi felügyelő és Varasdmegye táblabirája. — Munkája: *Adsertae* jure naturali privato, publico universali, & gentium; nec non jure ecclesiastico; quae in ... universitate Hungarica, superatis rigorosis examinibus, pro consequenda juris canonici doctoratus laurea annuente inclyta facultate juridica publice propugnanda suscepit ... Die 12. Sept. 1843. Pestini.

A bpesti egyetemi könyvtár példányáról.

Molnár *György*, országgyűlési képviselő; a Debreczen városi törvényhatósági bizottságnak is tagja volt. Kora ifjúságában a Hajdúkerületben kezdte közpályáját. Az 1848—49. országgyűlésen részt vett mint képviselő s a függetlenségi harcz mozgalmaiban mint kormánybiztos. A szabadságharcz után ügyvédeskedett és gazdálkodott, különösen a dohánytermesztéssel előszeretettel foglalkozott. Ennek tanulmányozása végett később a magyar kormány megbízásából nagyobb külföldi utazást is tett. 1872-ben újra a törvényhozói pályát választotta s Debreczen képviselője lett; 1879-ben Debreczen III. kerülete újra megválasztotta. A kormánypárt egyik jelentékeny tagja volt. Meghalt 1880. máj. 16. Debreczenben 60. évében. — Munkája: *Nagym. Gorove István m. kir. földm., ipar és kereskedelmi miniszter urhoz jelentése* a dohányügy tanulmányozása végett, tekintettel annak földmívelési, gyáripari, nemzetgazdászati és financzialis oldalaira, Nyugot-Európa dohánytermelő s gyártó országaiba 1868. aug. végén kibocsátott három tagú küldöttség többségének. Debreczen, 1869. (Beliczey Istvánnal együtt). — Országgyűlési beszédei az 1848—49. Közlönyben és a Naplókban (1872—80) vannak.

Szinnyei Könyvészete. — *Hon* 1880. 124. sz.

(Nekr.). — *Magyarország és a Nagyvilág* 1880. 21. sz. és gyászjelentés.

Molnár *György*, szinész, szül. 1830. ápr. 13. Nagyváradon, hol atyja Müller egyházi kántor volt és az 1836. nagy tűzvész alkalmával a lángok áldozata lett. 1846-ig tanult szülővárosában az ottani gymnasiumban; ekkor Pápára ment és a Komáromy Sámuelnek alakuló szinésztársulatához állott be mint czédulakihordó és színházkellékes. Müller családi nevét Molnárra változtatta. 1847-ben Pozsonyban az országgyűlés alatt már kisebb szerepekben játszott. 1848-ban beállott honvéd tüzérnek. A harcz végeztével egy ideig elvonultan élt, de 1850-ben ismét szinészszé lett a Kilényi társulatában; tíz évig vándorszinész volt és mint fölkapott szerelmes szinész csűrökben, pajtákban játszotta a Rómeókat, olykor-olykor megmérkőzve Hamlet és Bánk bán szinpadi problémáival is. 1855-ben Pesten a nemzeti szinházban is vendégszerepelt. 1858-ban igazgató lett és társulatával megfordult Debreczenben, Pécsett, Kassán, Pozsonyban és Balaton-Füreden. 1860 őszén Szegeden volt. Mikor 1861-ben a fővárosba jött, hogy Alsdorftól, a német direktortól kibérelje a Krisztinavárosi szinkört, már kész szinész volt, ki czélul tűzte ki reformálni a szinpadi technikát, lerombolni avult formáit. A budai népszinházat 1861. szept. 11. nyitotta meg. És ekkor M. igazgatása alatt egy fényes korszak következik a budai szinészet életében. Bem apó cz. harczias látványosságot százötször adták elő egymásután. Ezen szinmű előadásának hire még József főherczeget is arra csábította, hogy polgári ruhában végig nézze a darabot, melynek próbáit M. a vérmezőn tartotta. Hasonló sikert ért el az Ördög pilulái cz. látványosság. De a zsenialis igazgatót egy kulisszaforradalom megbuktatta. 1864-ben megszüntette előadásait és újra vidékre ment mint szinigazgató. 1867-ben megnyilt számára újra a budai szinház, melyet 1869-ig vezetett. 1870-ben a nemzeti szinházhoz szerződtették első tragikusnak, később rendezőnek. Valeriában tüntette ki magát legelőször a nemzeti szinházban a szinpadi felvonulások nagyszerű elrendezésével. Még nagyobb sikert ért el a Brankovics György operának rendezésével, és részben annak a fényes kiállításnak köszönhette, hogy ez 1874-ben kilenczszer került színre egymásután. Nemsokára az igazgatósággal való surlódások miatt megvált a nemzeti szinháztól. A népszinháznál is csak félévet töltött mint rendező; hasonlóan rövid volt kolozsvári igazgatói pályája. Ettől kezdve mint shakespearei alkotások ábrázolója folyton a vidéken bolyongott, faluról-falura járt apró siralmas viszonyok közt tengődő truppokkal, hogy Lear királyt és III. Rikárdot eljátssza. 1891. januárban nyugalomba vonult és Budapesten élt, hol 1891. szeptember 31. meghalt. — Czikkei a M. Sajtóban (1856. 248. sz. Vázlatok a magyar vidéki szinvilágból, 1857. 186. Állandó szinházak Nagyvárad és Debreczenben, 231. Egressy Gábor vendégjátékai Nagyváradon, 1864. 182., 183. Felvilágosítások a budai népszinház ügyében, 206. A budai népszinház ügye, 239. A népszinház vetója, 250. Viszonzása igazgatása ügyében, 1865. 8., 9., 11. A debreczeni állandó szinház); a Vasárnapi Ujságban (1861.); a Divatcsarnokban (1861. 2. sz. borítékon, Felhivás a balatonfüredi nyári szinház érdekében); a Hölgyfutárban (1864. II. 15., 16. sz. Felvilágosítások a budai népszinház ügyében, Nyilt levél tagtársaimhoz); az Ország Tükrében (1865. A debreczeni állandó szinház); a Sürgönyben (1865. 108., 109. sz. Budavárosi nyári szinház mint aranybánya); a Reformban (1870. 87. sz. A magyar szinképezde és a népszinműi genre): a Figyelőben (1872. Dawison III. Richardban); a Kelet Népében (1874. 10—19. sz. Lear király, tanulmány a szin-

művészet köréből); a Zalai Közlönyben (1877. 94., 95. sz. Shakspere Lear király magyarázata); a Biharban (1879. 1. sz. Richard a trónig, mutatvány III. Richard király cz. nagyobb tanulmányából); a Pesti Hirlapban (1880. 168. sz. Kolozsvári élményeim, 194. A magyar szinészet ponyvasátrai és fényes palotái); a Magyarország és Nagyvilágban (1880. A vándorszinészet tragikomikus képe, 1881. Magyar szinészek a szabadságharcz után); a Szinházi Évkönyvben (1881. A Burgszinházban); a Fővárosi Lapokban (1881. A kolozsvári szinvilágból 1850—51., A szabadkai szinház első éve 1854—55.); a Pesti Hirlapban (1884. 355. sz. A nemzet bárója: Bizai); a Szegedi Hiradóban (1884. Karácsonyi melléklete, Vándorszinészek karácsonya); az Alföldben (1885. 283. sz. Vas Gereben iróasztala); a Szinészeti Közlönyben (1885. A balatonfüredi szinészek); a nagyváradi Szabadságban (1885. 47., 48. sz. Szinészeti emlékek, 221—223. sz. A temesvári első magyar szinidény alkalmából, 1886. Szinügyünk és «nyelvében él a nemzet»); az Ország-Világban (1885. A magyar szinészet évfordulója); a Szinészek Lapjában (1887. 43., 44. sz. Antonius és Cleopatra: Shakespeare tragédiája a bécsi várszinházban, Dingelstedt jelenetezése szerint, Wolter, Sonnenthal); a Nagyváradi Hirlapban (1891. Gyermek szinész előadása Nagyváradon); a Szinművészeti Lapokban (1894. M. reliquiáiból, M. levele Váli Bélához, Szeged, 1887. febr. 15.). — Munkái: 1. *III. Napoleon szinházi szabadalom* törvénye. Pest, 1865. — 2. *A népszinházi eszme.* Buda, 1868. — 3. *A budai népszinházi ügyek* és: Alaptervvázlat egy részvénytársulat által Pesten alapítandó operette-, látványos és népies magyar szinházra. Buda, 1869. (Ism. Budapesti Közlöny 60. sz.). — 4. *A szinpad és titkai.* Budapest, 1876. — 5. *Shakspere*, III. Rikhárd király. Tanulmány. Szabadka, 1878. — 6. *Lear király.* Tanulmány a szinművészet köréből. Debreczen, 1878. — 7. *A bécsi szinházakról.* Szinművészeti és szinpadi tanulmány. Kolozsvár, 1879. — 8. *Világos előtt.* Emlékeimből. I. Szabadka, 1880. — 9. *Világostól Világosig.* Emlékeimből II. Arad, 1881. (Ism. Budapesti Hirlap 102. sz., P. Napló 270. sz.). — 10. *Világos után.* Emlékeimből. III. U. ott, 1882. (Ism. Nemzet 1883. 76., Főv. Lapok 53. sz.). — 11. *Gyöngyök és homokszemek.* Shakspere Othello tragédiája és előadásáról. Szeged, 1885.) (2. bőv. kiadás, 1878—1885. U. ott, 1885. — 12. *Gyöngyök és homokszemek.* Molière Tartuffe vígjátéka előadásáról. U. ott, 1885. — 13. *Gyöngyök és homokszemek. Shakespeare Lear király* tragédiája és előadásáról. U. ott, 1885. — 14. *A zsöllérlány*, Népszinmű 3 felvonásban. Zenéjét szerzé Dankó Pista. Szeged, 1887. (Először 1887. jún. 5. a budai szinkörben, miután már néhány vidéki szinpadon előadatott. Ism. Szegedi Hiradó 1886. 284. sz., Ellenzék 1887. 258., Arad és Vidéke 1888. 278. sz.). — 15. *Az író utolsó forintja.* Monolog. Bpest, 1891. (Monologok 32.). — 16. *Excelsior!* vagy a szív és öntudat harcza. U. ott, 1891. (Monologok 35.).

Ország Tükre 1864. 4. sz. arczk. — *Családi Kör* 1873. 31. sz. arczk. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1874. 17. sz. arczk. — *Figyelő* VII 1879. 73. lap. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Konyvészet* 1887., 1891. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — 1891: *Vasárnapi Ujság* 40., 41. sz. (Nekr.) arczk., *Egyetértés* 269. sz., *Budapesti Hirlap* 269. (Rákosi Jenő), *M. Hirlap* 191. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 745. l.

Molnár *György*, ág. ev. tanító Nagy-Lakon. (Csanádm). — Munkája: *Pohrabné verše*, ktoré dna 14. febr. 1892. pri posledni počestnosti milej 5-ročnej decerečky Anky Zelenakovej. Szenicz. 1892. (Bucsúztató versek Zelenák Anna halálára).

Bachat Dániel, A magyarhoni ág. evangelikusok egyetemes Névtára. Bpest, 1891. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Gyula*, jogi doktor, ügyvéd, Müller Ede kereskedő, 1848. honvéd fő-

hadnagy és Reiner Mimi fia, szül. 1857. nov. 21. Szabadkán (Bácsm.); két évig Eisenstädter István és fia szabadkai rőfös üzletében mint inas, egy évig a Runetz testvéreknél mint gyakornok a kereskedői pályára készült; azután rövid ideig szinészkedett. 1871-ben ismét tanuláshoz látott és 1876-ban Szabadkán érettségi vizsgát tett. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte s 1884-ben Müller családi nevét Molnárra változtatta. 1886. november 3-tól mint ügyvéd működött Zomborban (Bácsmegyében), honnét 1897-ben Budapestre költözött és azóta itt folytat ügyvédi gyakorlatot. — Tárczaczikkeket írt a Magyarországba s a Budapesti Hirlapba M. Gy. jegygyel (1879—1881); költeményeket a Magyarország és a Nagyvilágba (1879—1881); az Ungba, Szegedi Naplóba (1878—80); a Biharba (1878—79); még több lapba írt vezér-és tárczaczikkeket, elbeszélést, költeményeket sat. Párbeszédes tárczái megjelentek a M. Hirlap, Magyarország, Hazánk, P. Napló, P. Hirlap és Független Magyarország cz. lapokban. — Munkái: 1. *Asszonyok bűne*, férjek átka. Regény. Zombor, 1882. Két kötet. (Zombor és Vidéke melléklete). — 2. *Rangkórság*, vígjáték 3 felv. U. ott, 1884. (Az 1884. a Teleki-féle pályázaton a jutalmazott mű után első sorban említtetett). — 3. *Amaranth költeményei*. U. ott, 1885. — 4. *Első álmaim*. Beszélyek, novellettek, humoreszkek, rajzok. U. ott, 1886. — 5. *Drámai költemények*. Zuard, szinmű, 5 felv. Musztafa, szinmű 5. f. Saul király, szinmű 5 f. Rövidlátók, vígj. 3. felv. U. ott, 1887. (Ism. Bácska 54., Közép-Bácska 27. sz.) — 6. *Molnár Gyula összes művei*. U. ott, 1895. Tíz kötet. (I., II. Költemények, III—VI. Dekameron, VII. Babos kendő, népszinmű 3 felv., az Erdélyi Marietta szintársulata által kitűzött 50 arany pályadíjat nyert szinmű, mely Szabadkán 1878-ban előadatott és 1883-ban is megjelent. VIII. Und, IX. Idyll, verses vígj. 3 felv., X. Modern lovagok, társadalmi dráma 4 felv. (Ism. M. Hirlap 1897. 302. sz. Németül. Budapest, 1898.). — 7. *A nagyon jó emberek*, vígjáték három felv. Bpest, 1897. — 8. *Csuzdi világ*, énekes bohózat 3 felv. U. ott, 1899. — 9. *Homokzátonyok*, vígj. 3 felv. U. ott, 1900. (Fővárosi szinházak műsora 78.; előadatott a bpesti nemzeti szinházban 1900. ápr. 6.). — Kéziratban: Bánfi Dénes, tragédia 5 felv. (Szabadkán 1875-ben került színre Kuthy Béla szintársulatánál); Jó parthiek, bohózat (1882-ben előadta Zomborban Dobó Sándor szintársulata); Nyári zivatar, vígj. 3 felv. (a bpesti nemzeti szinházban előadásra kitűzve); A papa lánya cz. bohózata a Magyar szinházban szintén szinre kerül. — Szerkesztette a Zombor és Vidékét 1881. jan. 1-től 1896. decz. 31-ig Zomborban; az Állami Tisztviselők Közlönyét 1897. máj. 1-től 1900. decz. 31-ig és a Magyar Köztisztviselőt 1901. jan. 1-től 1901. decz. 31-ig. — Álnevei: Amaranth (költeményei alatt a Magyarország és Nagyvilágban) és Piripócsy (a humoreszkek alatt a Magyarország czímű napilapban).

M. Könyvészet 1887—88., 1894., 1896., 1899., 1901. — *Ország-Világ* 1890. 51. sz. arczk. — *A Nők Lapja* 1897. 44. sz. arczk. — *Budapesti Napló* 1899. 158., 159. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 21. sz. és önéletrajzi adatok.

Molnár *Gyuláné* (Kornis Aranka), előbbinek neje, Kornis Lipót földbirtokos lánya, szül. 1873-ban Baján (Bácsm.); tanulmányait a bajai zárdában végezte; 1889-ben ment férjhez és 1897 óta férjével Budapesten lakik. — Költeményeket írt a Vasárnapi Ujság, Fővárosi Lapok, Pesti Napló, Új Idők, a Hét és Budapesti Napló cz. lapokba. — Nébó hegyén cz. verses drámáját a Nemzeti színház 1902-ben fogadta el előadásra.

Önéletrajzi adatok.

Molnár *Gyula* (R.) — Munkája: *Pénzintézeteink* és azok vezetői. Bpest. 1900.

M. Könyvészet 1900.

Molnár *Gyula*, erdész, előbb a veszprémi székes káptalan erdészeti hivatalnoka volt; jelenleg ugyanazon minőségben valahol a Dunántúl működik. — Munkái: 1. *Etelka.* Dráma egy felvonásban. Veszprém, 1894. — 2. *A modern életből.* U. ott, 1896. (Czikkeinek gyűjteménye).

M. Könyvészet 1896. — Köves Béla szíves közlése Veszprémből és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Ignácz*, theologiai doktor és tanár, M. István birtokos gazda és Zalka Anna fia, szül. 1856. jan. 1. Farádon (Sopronm.); a gymnasiumot Magyar-Óvárt, majd mint papnövendék a felsőbbeket Győrött végezte, a theologiát pedig Budapesten; a doktori oklevelet Bécsben nyerte el, mint a szent Ágoston-intézet tagja. 1884—86-ig Tatán volt káplán, majd tanulmányi felügyelő a győri seminariumban; 1897 óta theologiai tanár és egyúttal 1889. júl. óta lelki igazgató. 1893. máj. 4. ő felsége udvari káplán czímmel tüntette ki. — A Hittudom. Folyóirat- és az Imaegyleti Értesítőnek munkatársa, ez utóbbit 1901. május 17. óta szerkeszti.

Önéletrajzi adatok.

Molnár *Ilona* (somosi), beszélyíró, Szinegh György m. kir. adófelügyelői irodatiszt neje, csáktornyai somosi János 1848—1849. honvéd-őrnagy és bozóki Bozsó Konstanczia lánya, szül. 1842. aug. 18. Szolnokon (Pestm.); neveltetését az egri angol-kisasszonyok (apáczák) vezették hat évig és további kiképeztetését a gráczi Sacré-Coeur intézetben nyerte. A tanárnői vizsgát Lausanneben tette le. Irodalmi kiképeztetését Szvorényi József és Mindszenty Gedeontól nyerte. 1858. szept. 25. ment férjhez és Kis-Várdán lakott családi körében; 1896-ban pedig férjével Bpestre költözött. — Beszélyeket és költeményeket írt a Nefelejtsbe (első beszélye a Rozmaringág is itt jelent meg); ez időben Ilon és Regina név alatt írt; egyik beszélyét a szent István-társulat pályadíjjal jutalmazta; a 60-as években a Családi Kör munkatársa volt. Később a M. Állam melléklapjában a Szépirodalmi Kertben jelentek meg beszélyei. — Munkája: *A nőkebel világából.* Beszélyek. Debreczen, 1874. (Ilon névvel. A jövedelem $1/3$ része Major Béla író síremlékére, $1/3$ része a debreczeni Teresianum-árvaintézetre ajánlva).

Petrik Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Molnár *Imre*, jogi doktor és akadémiai tanár, 1869—73-ig segédtanár és könyvtárnok a nagyváradi akadémián, 1870-ben az ausztriai jog helyettes tanára. Az 1870—71. évet állami ösztöndíjjal a büntetőjog és jogbölcselet tanulmányozása végett a berlini és heidelbergi egyetemen töltötte. 1873-ban a kassai jogakadémiához a magyar alkotmány- és jogtörténet, magyar közjog, valamint a közigazgatási és pénzügyi törvényisme rendkívüli tanárává neveztetett ki. 1874-ben a szervezés alkalmával ugyanazon minőségben a jogtörténet és egyházi jog tanszékére Nagyváradra helyeztetett vissza. 1876 óta a nemzetgazdászat, pénzügytan és a pénzügyi tételes törvények rendes tanára; a büntető jogból képesített egyetemi magántanár. Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja. — Czikkei a M. Jogászgyűlés Évkönyvében (1876. Vélemény, vajjon az elítéltetéssel a rendes büntetésen fölül kapcsolandók-e össze egyéb jogkövetkezmények is, s ha igen, mily esetekben és milyenek); a nagyváradi kir. jog- és államtudományi kar Almanachjában (1879. A földhitel). — Kéziratban: A büntetőjogi elévülésről. (Dissertatio habilitationis).

Bozóky Alajos, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Bpest, 1889. 86., 90., 91. lap. — *M. Könyvszemle* 1898. 352. l.

Molnár *Imre*, községi tanító Kecskeméten. — Munkája: *Abc és olvasókönyv.* A népiskolák első osztálya számára. Kecskemét, 1884. (Nyom. Bpesten, 1883.

2. kiadás. U. ott, 1889. Ezen kiadásból 50 frtot jótékony czélra fordított).

Békényi Dániel, A magyar ábc- és olvasókönyvek történeti fejlődése. Máramaros-Sziget, 1891. 81. l — *Kisslingstein* Könyvészete és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *István*. — Munkája: *Luther Márton kis Katechismusa*. Brassó, 1714.

Jankovich Miklós Bibliographiája. (Kézirat a m. tud. akadémia könyvtárában).

Molnár *István* (péterfalvi), bölcseleti és jogi doktor, táblai ügyvéd, szül. 1784. szept. 12. Pór-Szombatban (Zalam.); gyakorló ügyvéd volt Pesten és több megye táblabirája. — Munkái: 1. *Sententiae* excelsae curiae regiae intra annum 1769, quousque videlicet decisiones curiales in plano tabulari extenduntur, et generalium regni judiciorum terminum post pascha anni 1823 incidentem inclusive latae, exceptis sententiis i. tabulae regiae judiciariae simpliciter approbatoriis per… juxta ordinem chronologicum in seriem materiarum in plano tabulari contentarum, in medio repertorii annexi facile reperibilum, pro majori intellectu singulis sententiis i. tabulae regiae judiciariae designato instituto, foro, ubi causa decurrit, et substrato actionali sententiam exc. septemviratus si fuit, aut reperiri potuit, cum dato emanationis subnectendo, in uberiorem iuris patrii cognitionem privata industria digestae. Pestini, 1823—1824. Két kötet. (A kuriai határozatok további sorozatát: Sententiae… 1822—31. 18 füzetben, (l. Petrik Bibliogr. III. 370 l.) szintén ő adta ki névtelenül u. ott. — 2. *Elmélkedés*, az ősiségnek általános eltörlése a birtoknak állandósítására épen szükségtelen és czélt vesztő, sőt mint köz társaság elvű, a királyi thrónt, és az alkotmányt feldúló valóságos halálos vétek; hanem az alkotmánynak szellemében annak módosítása mind az alkotmánynak, mind a birtoknak szilárdítása, és így elkerülhetetlenül szükséges. U. ott, év n.

Hazai s Külf. Tudósítások 1823. II. 40. sz., 1824. I. 8. sz., 1829. I. 51., 52. sz., 1832. I. 50., II. 29. szám. — *Ponori Thewrewk József*, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 91. l. — *Nagy Iván*, Magyarország családai. Pest, 1860. VII. 547. l. — *Petrik* Bibliogr.

Molnár *István*, ev. ref. lelkész Dálnokon (Háromszékm.). — Munkája: *Az embernek* valóságos és társasági méltósága. Halotti beszéd Medve Erzsébet, zilahi Laskai Sámuelné felett, Kolozsvár, 1818.

Koncz József szives közlése.

Molnár *István* (agyagosi), ev. ref. tanár, szül. 1801. szept. 10. Serkén (Gömörm.), hol atyja M. István lelkész volt, ki három év mulva szemevilágát elvesztette; ezután a szerencsétlenné lett család az egyházkerülettől nyert csekély kegydíjjal Rimaszombatba költözött és M. 1807-ben itt kezdte el tanulását a gymnasiumban, hol Mészár Pál tanítójától elsajátította a német nyelvet. A költészeti osztályig haladt, mikor atyja meghalt és a fiú tanulmányainak folytatására 1815-ben Losonczra ment. 1818. szept. 12. a sárospataki főiskola akademikus ifjai közé lépett és nyolcz évig volt hallgatója a bölcseleti, jogi és theologiai tudományoknak; egyszersmind magán nevelőséget is viselt; elsajátította a franczia nyelvet és a classikusokban oly jártasságot szerzett, hogy Horatiust és Homért könyv nélkül tudta. 1824-ben mint esküdt deákot, majd mint köztanítót s könyvtárnokot alkalmazták. 1826-ban Rimaszombatba ment gymnasiumi igazgató-tanárnak. 1831-ben Kéry Mózes halála után Sárospatakra választották meg a mennyiség- és természettan akadémiai rendes tanszékére. Mielőtt ezt elfoglalta, az egyházkerület költségén külföldi egyetemekre ment és egy évig járt a bécsi polytechnikumba, a másik évben Berlinben hallgatta a szak-[illegible]a tartozó tudományokat. 1833. nov. [illegible] foglalta el tanszékét latin értekezés-[illegible]el: A természettudományok hasznairól közönségesen és különösen hazánkra

nézve. Tantárgyát már magyarul adta elő, míg elődei felváltva latinul és magyarul tanították. 1851-ben a sárospataki gymnasium a miniszteri terv szerint újra szerveztetvén, nyolcz osztályúvá lett és igazgatójává őt választották. 1862-ben hajlott kora s a változott viszonyok miatt nyugdíjaztatott; ő azonban nyugdíjáról, családtalan lévén, a tanári özvegyek és árvák javára lemondott, sőt közel 20 ezer frt-nyi vagyonát, könyvtárát és összes ingóságait a sárospataki iskolára s közmívelődési czélokra hagyta. A pénztárellenőri hivatalt holtáig hiven teljesítette. Meghalt 1873. máj. 15. Sárospatakon. — Czikkei a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (VII. 1847. Fölhívás és terv meteorologiai szemléletekre); a sárospataki helv. főiskola Tudósítványában (1857. Carmen Francisco Josepho regi et reginae Elisabethae quum in itinere per Hungariam suscepto oras Patakinas altissima praesentia bearet, 1858. Sárospatak közép mérséklete 1847—1853). Munkatársa volt a sárospataki görög-magyar szótárnak. — Munkái: 1. *Természettan*, akadémiai ifjak számára. Sárospatak, 1841. Két kötet. (I. A testek tudománya, II. Az erő tudománya. Ezen külön czímmel is: Rövid erőtan vagy mechanika). — 2. *Kis természettan* gymnasiumi ifjak számára. U. ott, 1843. — Kéziratban: Természettan felgymnasium számára; Felsőbb analysisre vonatkozó dolgozatai és évek óta észlelt meteorologiai jegyzetei.

Magyar Kurir 1833. II. 53. sz. — *Danielik*, Magyar Irók II. 206. l. — *Orbán József*, Emlékbeszéd Molnár István tanár felett, tartotta Sárospatakon 1875. júl. 4. U. ott. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Szinyei Gerzson*, A sárospataki föiskola könyvtára. Sárospatak, 1884. 54., 56. l. — *Uj M. Athenás* 292. l.

Molnár *István* (parnói), főispán, M. István és Vitéz Anna földbirtokos szülők fia, szül. 1825. aug. 20. Parnón (Zemplénm.), középiskoláit és a jogot Kassán és Pesten végezte 1847-ben, mikor Zemplénmegye tiszteletbeli jegyzője lett. 1848-ban mint közember lépett a honvédek sorába s a 13. honvédzászlóaljban századosi rangra emelkedett. A világosi fegyverletétel után Törökországba menekült; 1850-ben azonban visszatért, besorozták közkatonának, majd megszabadult a katonaságtól és kelecsényi magányában teljesen visszavonultan élt és gazdálkodott. 1860. decz. 19. mint terebesi főszolgabiró tagja lett a megyei tisztikarnak és szolgált a provisoriumig, 1861. végéig, midőn az egy éves tisztikar és vele ő is leköszönt. Az alkotmányos aera bekövetkezése után a miniszterium szervezésekor 1867-ben a vallás- és közoktatási miniszteriumhoz osztálytanácsossá neveztetett ki. 1873-ban pedig a honvédelmi miniszteriumhoz miniszteri tanácsossá léptettetett elő s e minőségben a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntették ki. 1869-től 1875-ig mint kormánypárti képviselő Zemplénmegye terebesi kerületét képviselte az országgyűlésen. Mint miniszteri tanácsos 1882-ig szolgált, midőn Zemplénmegye főispánjává, majd az ujjá szervezett főrendiházba taggá neveztetett ki. A naplóbiráló bizottság tagja. Főispáni állásától 1901-ben vált meg. 1855-ben házasodott meg, nőül vette Nyéky Leonát. Ipja Wekerle Sándornak. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak. — Arczképe kőnyomat, rajzolta Marastoni J. A., nyomtatta Horn és Beck Pesten 1870-ben (a Hajnal Albumban).

Hajnal. Album 1873. 125. lap. arczk. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Budapest, 1901. 169. l.

Molnár *István* (agyagosi), orvosdoktor, városi főorvos, szül. 1827. nov. 11. Losonczon (Nógrádm.), hol atyja M. Sámuel tanár volt; tanulmányait szülővárosában és a pesti egyetemen végezte. 1848—49-ben honvéd orvos volt főhadnagyi ranggal. A világosi fegyverletétel után folytatta tanulmányait a pesti egyetemen és 1852. júl. 8. szerezte meg az orvosi ok-

levelet; decz. 15-ig alorvos volt a Rókus-kórházban. 1852 végén Halasra ment, hol előbb a sebészi, majd a főorvosi állásra választották meg; ezen tisztét 33 évig viselte. 1882-ben egyszersmind vasuti orvos is lett és Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye tiszteletbeli főorvosa volt. Meghalt 1887. márcz. 18. Halason. — Czikkei a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (XII. 1868. Az alföldi sziksótermelésről vegyi és orvosi tekintetben); a Gyógyászatban (1861. Orrcsonkítás kardvágás által, gyógyulás, 1863. A halasi járványokról és váltólázról, mint a népszaporátlanság fő tényezőiről, 1864. Szülési nehézkór bujakórral, 1865. A meteorologiai észlelések kezelési módja, 1866. Vegyi vizsgálat gyanús folyadék fölött, Ellennézetek Doleschall G. tr-nak a «Gy.» f. é. 25. és 26. számaiban közlött: Huszonötévi orvosi gyakorlat eredménye cz. munkája fölött, 1867. A halasi járványok. 1868. Az alföldi szíksótermelésről, 1871. Kis-Kun-halasi levél); a Tokaj-Hegyaljai Albumban (Pest, 1867. Tokaj-Hegyalja talaja); az Államorvosban (1870. Az államorvosok törvényszéki és rendőri eljárásainak hiányai a vidéken).; a Vasárnapi Ujságban (1871. A halasi sóstó és gyógyfürdője). — Munkái: 1. *Az alföldi szíksó-termelésről*, vegyi és orvosi tekintetben. Pest, 1869. — 2. *Kis-Kun-Halas* város helyrajza, természetrajzi és orvosi tekintetben, Kecskemét, 1878. — 3. *Emlékirat* a Kis-Kunmegye ügyében. Bpest, év. n.

Petrik Könyvészete. — *Orvosi Hetilap* 1887. 13. sz. — *Halasi Hiradó* 1887. 18. sz. — *Pesti Napló* 1887. 79. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Molnár *István*, evang. reform. lelkész Kis-Kun-Szent-Mártonban (Baranyam.). — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1854. Közhasznu beszélgetések, 1855. Házassági népszokások a drávamelléki magyaroknál, Példázatok Krummacher nyomán, 1864. Németh Ferencz néptanító, 1866. A magyar köznép babonái, Válasz Csukás Elek urnak a népbabonák ügyében); a Szépirodalmi Közlönyben (1857. A drávamelléki magyarok és beszély, 1858. beszély, 1866. A magyar köznép babonái); a Kalauzban (1857—59. beszély); a Győri Közlönyben (1858. Muraköz. Népismertetés, gazdászat); a Népujságban (1859.), a Képes Ujságban (1859. beszély).

A m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányaiból.

Molnár *István*, okleveles gazda, műszaki vegyész, a tapolczai felsőbb népiskolának igazgatója és a vegytan tanára. — Munkája: *A vegytan alapvonalai*. Felsőbb nép-, polgári-gazdasági és ipartanodák használatára. I. rész. Szervetlen vegytan. Bpest, 1875. (Ism. M. Tanügy).

Petrik Könyvészete.

Molnár *István*, népköltő, szül. 1849-ben Biharon (Biharm.) földművelő szülőktől; itt járta iskoláit 1857—61-ig Bokros István rektor alatt; sokat olvasott össze-vissza, még béres legény korában is; míg végre Rádl Ödön a Nagyvárad szerkesztője pártfogásába vette s lapjában több versét közölte; az Igazmondó (1876. 5. sz.) szintén közölt tőle egy költeményt: Ez a világ soha sem lesz készen... cz. és a Figyelő II. 1877. 214. l. A béres cz. önéletrajzával együtt közölte Márki Sándor.

Figyelő II. 1877. 211—214. l.

Molnár *István*, kir. tanácsos, vinczellérképezdei igazgató-tanár, nemes M. István és Midler Anna fia, szül. 1850. febr. 17. Esztergomban; gymnasiumi tanulmányait befejezve, 1869-ben a keszthelyi gazdasági tanintézetbe lépett és a cursus végeztével 1871-ben Szlávy József az akkori földmívelési miniszter külföldi tanulmányútra küldte. Németországban Karlsruheban a műegyetemen chemiát, földtant, növénytant és a borászatot hallgatta; mellékesen pedig Blankenhorn Adolf tanár borvegytani laboratoriumában segédkezett; itt analysált

a földmívelési miniszterium megbizásából 32 magyar bort első ízben. Ezután beutazta Francziaország, Svájcz és Németország főbb borvidékeit. 1872 őszén hazatérve, a tapolczai gazdasági s borászati iskola igazgatójává nevezték ki, hol 1876-ig működött; ekkor a budai országos központi vinczellérképzőhöz hívták meg igazgatótanárnak. 1877-ben a lausannei nemzetközi filloxera-congressusban vett részt, 1878. a párisi kállításon, mint a központi bizottság tagja, a borkiállítás rendezésével bizatott meg. Az 1879-ben Budapesten tartott ampelographiai congressus megbízta Magyarország történeti előadásával, (mely francziául a Bulletin ampelographiqueben jelent meg 1880-ban; ez németül is több lapban). Az országos magyar gazdasági egyesület által 1850 óta fentartott budai vinczellér-képezde és szőlőiskola 1881-ben államivá tétetvén, ismét állami szolgálatba került. 1882—1889-ben minisztere több ízben kiküldte Francziaországba a filloxera elleni védekezési eljárások tanulmányozására. E tárgyban Nagy-Maroson és Székesfejérvárt felolvasásokat tartott. 1886-ban Kállay Béni közös pénzügyminiszter meghívta Bosznia és Herczegovina részére szaktanácsosnak; itt nyolcz évig támogatta a minisztert és magyarok alkalmazása mellett létesítette a két tartományban a nemes gyümölcstermelést, a modern szőlőművelést és pinczekezelést. 1889-ben kiküldetett Bordeaux és Agen vidékére a szilvatermelés és aszalás tanulmányozására. 1892-ben gróf Bethlen András miniszter kiküldte külföldre a kertészeti szakiskolák tanulmányozására; meglátogatta a klosterneuburgi, trojai, potsdami, geisenheimi, ventlingeni, versaillesi, gandi és vilvordei kertészeti intézeteket és ezután készítette el a budai kertészeti tanintézet tervezetét; ez az intézet a párisi kiállításon az első díjat nyerte el. 1894 őszszel nyilt meg ezen tanintézet, melynek M. volt az igazgatótanára. 1895-ben a szent-pétervári nemzetközi kertészeti kiállítás és congressusra a kormány képviselőjeül küldetett ki, ekkor III. Sándor czár a szent Anna-rend commandeur keresztjével tüntette ki s a budai tanintézet nyerte el a czár ezüst serlegét. 1897-ben Darányi Ignácz miniszter a földmívelési miniszteriumban gyümölcsészeti és kertészeti ügyosztályt állítván, őt hívta meg ez osztály vezetésére. 1897-ben a magyar kormányt a hamburgi kertészeti nemzetközi kiállításon, 1898. pedig a gandi (Belgium) nemzetközi kertészeti tanügyi congressuson képviselte. Ezen év máj. 9. ő felsége által országos gyümölcsészeti és fatenyésztési miniszteri biztosnak neveztetett ki s ugyanakkor a vaskoronarend III. osztályát kapta. 1889-ben Angolországba küldetett a gyümölcsértékesítés tanulmányozása végett. 1893-ban királyi tanácsosi czímet nyert. — Czikkei a Természetben (1872); a Borászati Füzetekben (1873); a Weinlaubeban (1874); a Gyakorlati Mezőgazdában (1872. A magyar borászat állapota és feladata, A borok iskolázásáról, A szüret, A borok szépítéséről, 1873. Szőlőültetés simaveszszőkkel); a Borászati Lapokban (1874. Van-e a ködnek befolyása a szőlőtőkére? A szalmabor készítése); a Borászati Füzetekben (1871. Aphorismák Esztergom vidékének borászati viszonyairól, 1872. A must szellőztetéséről, A must szeleléséről, 1873. A tapolczai gazdaság és borászati felsőbb népiskola); a Gazdasági Lapokban (1873. A magyar borok vegyelemezése); a Földmívelési Érdekeinkben (1874. A gazdasági szakoktatás kérdéséhez); az Erdélyi Gazdában (1893. Alsó-Ausztria kertészeti viszonyai); a Vasárnapi Ujságban (1893. Jókai mint szőlősgazda és kertész); az Egyetértés vasárnapi «Mezőgazdaság» rovatát vezette; írt több szakczikket a Pester Lloyd, a Pesti Napló, Hon, Köztelek, Szántóvetők Lapja, a Pomologische Monatshefte, Kertészeti Lapok és a Kert cz. lapokba. A Hamm,

W., Das Weinbuch cz. nagy díszműben Ungarns Weine cz. fejezetet írta; a kertészeti részt irta még az Osztrák-magyar Monarchia írásban és képben cz. vállalatban, a M. Kincsesházban és Magyarország földmívelése (1896) cz. nagy műben sat. A hazai és külföldi szakfolyóiratokban sok czikket írt és Magyarország borászati térképét legnagyobb részben ő tervezte. — Munkái: 1. *Az okszerű borászat* alapvonalai. Előadásaihoz rövid vezérfonalul. Keszthely, 1869. (2. bőv. kiadás. Bpest, 1877. Teljesen átdolgozott kiadás. U. ott, 1891.), — 2. *A vegytan* alapvonalai gazdasági szakiskolák számára. Bpest, 1873. Két kötet. (I. Szervetlen vegytan. II. Szerves vegytan). — 3. *Jelentés* a lausannei nemzetközi phylloxera-congressusra történt kiküldetése eredményéről. U. ott, 1877. — 4. *Az okszerű szőlőművelés* és borászat kézikönyve ... 159 ábrával. U. ott, 1883. (2. bőv. kiadás. U. ott, 1888. 169 ábrával. 3. bőv. kiadás 192 ábrával. U. ott, 1897. 4. jav. kiadás. U. ott, 1899.). — 5. *A szőlő oltása*. U. ott, 1883. — 6. *Szőlőművelési kátė*, vinczellérek, gyakorlati szőlőművesek és kisebb szőlőbirtokosok használatára. U. ott, 1885. (2. kiadás 1896., 3. k. 1899., 4. k. 1900. U. ott). — 7. *A budapesti m.* kir. vinczellérképezde Évkönyve. Ugyanott, 1885. — 8. *Jelentése* a phylloxeraügy tanulmányozása végett tett francziaországi tanulmányútjáról. U. ott, 1889. — 9. *Szőlőink* ujjáalakítása amerikai szőlőfajok segélyével. U. ott, 1891. — 10. *Jelentés* külföldi tanulmányi utamról, gróf Bethlen András miniszterhez intézve. U. ott, 1893. — 11. *Jelentés* a szent-pétervári nemzetközi kertészeti kiállítás- és congressusról, gróf Festetich Andor miniszterhez intézve. U. ott, 1894. — 12. *Exposition* internationale d'horticulture a St. Petersbourg 1894. Ugyanott, 1894. (Catalogue des exposants de Hongrie ... etablie par ...). — 13. *Anleitung zum Weinbau* in Reblausgebiten. Berlin, 1895. (Czéh Andrással együtt). — 14. *Jelentés* a drezdai és berlini kertészeti kiállításról. U. ott, 1897. — 15. *A gyümölcstermelés és értékesítés* ... *A fatenyésztés*, különös tekintettel a községi faiskolákra és befásításokra. Bpest, 1898. (A földmivelési minisztérium kiadványa. Négy kiadást ért 15,000 példányban). — 16. *A mezőgazdasági gyümölcstermelés* és értékesítés. 77 rajzzal. U. ott, 1899. — 17. *Jelentése*... Darányi Ignácz m. kir. földmívelésügyi miniszterhez intézett... a f. év elején Angliába a gyümölcsértékesítés tanulmányozása végett tett útjáról, U. ott, 1899. — 18. *Magyar pomologia.* Tetétleni és pusztaszentgyörgyi dr. Darányi Ignácz m. kir. földmívelésügyi minister megbizásából összeállította. U. ott, 1900. I. és II. füzet. (Magyar és franczia szöveg 12 szines képpel). — 19. *Termeljünk gyümölcsöt!* U. ott, 1901. (A földmivelési miniszter kiadványa. Megjelent tót, ruthén, szerb és rumén nyelven is). — 20. *A nemes fűz művelése.* U. ott, 1902. (Sajtó alatt). — 21. *Az ország egyes vidékein* nagyban termelésre ajánlható gyümölcsfajták jegyzéke. U. ott, 1902. (A földmivelési miniszter kiadványa. Sajtó alatt). — Szerkesztette a Borászati Lapokat 1877-től 1886-ig, a Magyar Kertészt 1885-től és a Borászati Zsebnaptárt 1887-re és szerkeszti a Gyümölcskertész cz. lapot 1891 óta.

Petrik Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1886., 1891., 1897., 1899., 1900. — *Zelliger Alajos*, Esztergommegyei írók Koszorúja. Bpest, 1888. 136. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 746. l., XVIII. 282. — *Budapesti Hirlap* 1902. 177. sz. és önéletrajzi adatok.

Molnár *István Lajos,* bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, M. János osztrák katona, 1848—49-ben honvéd tüzérfőhadnagy, utóbb községi biró fia, szül. 1855. aug. 7. Bács-Péteriben; 1877-ben nyert tanári oklevelet; 1880-ban Zomborba került tanárnak. Lapjában, a Bácskában a hegyesszeghegyi honvéd-síremléket, a bajai Tóth Kálmán-szobrot s a

Bács-Bodroghmegye monographiáját ő kezdeményezte. 1893-ban Pozsonyba helyeztetett át és ekkor az ottani lapokba írt. 1894-ben Budapestre került és újra beiratkozott az egyetemre, hogy nemzetgazdasági s rokon tárgyakat hallgasson. Jelenleg a latin és görög nyelv tanára a budapesti VIII. kerületi főgymnasiumban. — Czikkeket írt az ujvidéki kir. gymnasium Értesítőjébe (1878. Iskola és élet); a Délmagyarországi Lapokba (1879); az Üstökösbe (1880—1883. szatirák és epigrammák); a Közoktatásba (1882—1883); az Állami Tisztviselők Lapjába (1897. Számvitelünk magyarsága ellen, Az új számviteli törvényjavaslat, Az új számviteli törvény életbeléptetéséhez); a Zombor és Vidékének is munkatársa volt. Jelenleg főkép szőlőszettel foglalkozik és a Borászati Lapok czikkírója; paedagogiai és közgazdasági folyóiratokba is ír. — Munkái: 1. *A zombori új templom története.* Zombor, 1881. (Különny. a Bácskából). — 2. *Párhuzam* Xenophon és Platon symposionja között. Fehértemplom, 1879. (Különnyomat a fehértemplomi főgymnasium Értesítőjéből. Ism. Egyet. Philol. Közlöny). — 3. *Az egységes középiskola* mint reform. Pozsony, 1893. (Különny. a Középiskolából). — 4. *Magyar államszámviteltan.* Az élő gyakorlatból írta ... Bpest, 1897. Két kötet. — Szerkesztette 1880. jan. 27-től 1893 végeig a Bácska cz. hetenként kétszer megjelenő lapot Zomborban.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1897. — *Vajda* Névkönyve 60. l. és önéletrajzi adatok.

Molnár *János.* L. *Enyedi* (*Molnár*) *János.*

Molnár *János*, bölcseleti doktor, Jézustársasági áldozópap és tanár, szül. 1708. okt. 29. Pinyén (Győrm.); 1731. okt. 15. lépett a rendbe; bölcseletet Kassán és Kolozsvárt négy évig, nyelvészetet Egerben, Budán és Kassán kilenczig tanított, utóbbi helyen 1761—64-ig az akadémia rectora is volt és 1765—70-ig ugyanott a nemes ifjak convictusának igazgatója; a rend eltöröltetéseig (1773) Kassán tartózkodott; azután mint özvegy Csáky Antalné gyóntatója működött. Meghalt 1796-ban Kassán. — Munkája: *Exempla* in triplici genere Chriarum. Claudiopoli, 1737.

Stoeger, Scriptores 234. l. — *A kassai főgymnasium Tudósítványa* 1875. 24. lap. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque - Bibliogr. V. 1185. h.

Molnár *János*, birtokos, szül. 1714-ben; 1741-ben egybekelt Babolcsai Klárával és meghalt 1791-ben Bagladban (Zalam.). — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Emlékeztető-könyv (a sajátkezűleg írt családi eseményeket tartalmazza, 2rét 23 beírott lap, a 3—4. lap hiányzik, végül 19 számozatlan lap másoktól írt jegyzetekkel.).

Molnár *Ker. János*, bölcseleti és theologiai doktor, Jézus-társasági áldozópap, később apát, szül. 1728. jún. 13. (kereszteltetett) Csécsényben (Győrm.), hol atyja Szabó György molnármester volt és ezért közönségesen Molnárnak hítták, s e név maradt a fiúra is. Édes anyját korán elvesztette s atyja Győrbe küldte parvistának, onnét Pozsonyba került; mindkét helyen a jezsuiták vezetése alatt végezte a gymnasium négy alsó osztályát 17 éves koráig. 1745. okt. 15. lépett a rendbe és Bécsbe küldték, hol két próbaévet töltött; azután Szakolczán tanulta a rhetorikát és poetikát, míg a philosophiára Gráczba küldték; innét Kassára került, hol a theologiát tanulta; nemsokára azonban tanítania is kellett: Sárospatakon, Kassán, Esztergomban, Budán és Nagyszombatban. 1756-ban ismét Gráczba küldték, hogy theologiai tanulmányait befejezze; négy évet töltött itt és a régiségek búvárlásába is belemerült. 1759-ben szentelték pappá Nagyszombatban. Tanuló évei alatt elsajátította a német és franczia nyelvet, a görögön (melyben rendkívül

jártas volt, és a zsidón kívül). Az iskola tárgyait is mind kiváló kedvvel tanulta; feljegyezték róla, hogy kedves tanulmányai voltak a költészet, a szónoklat, történet, természettan, bölcselet és theologia. 1759-ben elfoglalta a tanári katedrát Nagyszombatban, hol 1767-ig tanította az ethikát, ékesszólástant és bölcseletet; 1769-ben Kolozsvárt, majd 1772-ig a theologiát Győrött, azután Budán és újra Győrött adta elő. 1773-ban Patachich Ádám püspök elkérte rendjétől, mire Nagyváradon theologus és könyvtárnok volt, a rend feloszlatáa után 1774-ben Győrmegyében születése helyén lelkészkedett. 1776-ban a budai akadémia igazgatójává nevezték ki; 1777-ben pedig, midőn az egyetemet áthelyezték Nagyszombatból Budára, kir. tanácsossá és az egyetemi tanács assessorává s egyidejüleg kinevezték szombathelyi kanonokká, 1780-ban bélakuti apáttá. 1764-től 1784-ig működött mint tanár és sok mindenféle tudományt tanított; legkivált philosophiát, theologiát és a latin meg a görög nyelvet: behatóan foglalkozott azonban a physikával is. Mint tanárt rendkívül dicséri Ürményi József, ki tanítványa volt és kiemeli, hogy mindenkor a jeles tanító mintaképe volt. 1784-ben II. József császár kinevezte szepesi kanonokká. Husz évet töltött itt elvonulva, csendes, de folytonos munkában. A szepesi káptalan irattárában található feljegyzések szerint minden idejét, mely a kar-ima és más kötelességei elvégzése után maradt, könyvolvasással és írással töltötte. 1787-ben Kazinczy is meglátogatta. Életének végén aggkora mellett, súlyosabb mellbaj is gyötörte s öt napi betegség után 1804. febr. 15. Szepes-Váralján meghalt. A szegények iránt jótékony és bőkezű volt, mindazonáltal pénzének legnagyobb részét a tudományokra fordította; műveit többnyire saját költségén adta ki. Az a különös szokása volt, hogy minden társágól elvonultan otthon tartózkodott. Kazinczy is megjegyzi róla, hogy «igen nyájas, de sohasem nevet». A Tudom. Gyűjtemény szerint hatodfél lábnyi magas, inkább sovány, mint hizott, barna hajú ember volt. Mindig komoly, de nem mogorva, tekintete nyilt és élénk, társalgása nyájas volt. — Költeményei a M. Hirmondóban (1780. 9. sz.), az Orpheusban (1790). — Munkái: 1. *A régi jeles épületekről* kilencz könyvei. 11 rézm. táblával. Nagyszombat, 1760. — 2. *Az igaz penitentzia-tartó bűnösnek eleven példája*, mellyet a penitentia-tartó Dávid királynak példája és az 50. zsoltár szerint minden meg-térő bűnösnek hasznára olasz nyelven előadott Diotallevi Sándor Jézus-társaságának szerzetes papja. Magyarra ford.... U. ott, 1763. — 3. *A megtérő reformatus* elmélkedéséről négy könyvei. U. ott, 1763. — 4. *Concionum* pro dominicis annus unus. U. ott. 1767. — 5. *Az anya-szent-egyháznak történeti*. Mellyeket a régi. és utóbbi írók válogatott nyomdoka-szerént egybe-szedett. és elé-adott. U. ott, 1769., 1770., 1771. és 1788. Négy kötet. — 6. *Urnapi prédikátzió*, mellyet urunk 1769. eszt. pünkösd havának 25. napján a n. kolozsvári közép-öreg utczán tartott. Kolozsvár. 1769. — 7. *Az oltári szentségről* és áldozatról a reformátusok paizsa ellen hármas könyv. Pozsony, 1775. (E mű kézirata, censurai példány. Győr, 1774. a budapesti egyetemi könyvtárban). — 8. *Pásztor ember*. avagy a pásztorok tanításáról két könyv. U. ott. 1775. (Petrovszky Sándor főhadnagynak tanácsára és költségével, neki ajánlva. néhány képpel). — 9. *De ratione critica* legendi libros moderni temporis sine iactvra religionis. et veritatis. Libri duo. Posonii & Cassoviae, 1776. — 10. *Petrovszky Sándor* urhoz... tizenöt levelei. midőn őtet a jó nevelésről való irásra ösztönözné. U. ott, 1776. (Kézirata a budapesti egyetemi könyvtárban, 4rét 186 lap). — 11. *Egész esztendőnek vasárnapira és innepire szolgáló predikátziók*

U. ott, 1777. (74 prédikáczió. Kézirata, censurai példány, a budapesti egyetemi könyvtárban). — 12. *A természetiekről*, Newton tanitványainak nyomdoka szerént hat könyv. U. ott, 1777. Két kötet. — 13. *Az ó és új testamentomi szent historiának summája.* Buda és Nagyszombat, 1777. (2. kiadás. Buda, 1778., 3. k. U. ott, 1782., 6. k. Buda és Nagyszombat, 1793.; Ujabbb kiadásai. Buda, 1837. és 1841.). — 14. *Chrestomathia* ex optimis linguae latinae authoribus concinnata in vsum gymnasiorum, et scholarum grammaticarum per regnum Hungariae et provincias eidem adnexas. Budae, 1778. (2. kiadás. U. ott, 1778., 3. k. U. ott, 1782.). — 15. *Orationes* sacrae ad normam r. literarii instituti elaboratae et insertae monumentis inaugurationis regiae universitatis Budensis. U. ott, 1780. (Kézirata a budapesti egyetemi könyvtárban 4rét 273 lap). — 16. *Actvvm fidei*, spei, et caritatis explicatio auctoritate ... archi-episcopo Colocensis in vsvm eivsdem archidioecesis proposita. Pestini, 1780. — 17. *Zoologicon.* Complexum historiam natvralem animalivm, monvmentis inavgvrationis Bvdensis institvtae e decreto, formvlisqve Mariae Theresiae ... insertvm. Budae, 1780. (Versekben). — 18. *Phytologicon*, complexum historiam naturalem vegetabilium. U, ott, 1780. (Versekben). — 19. *Oryctologicon*, complexum historiam naturalem mineralium. U. ott, 1780. (Versekben. A három munka gyűjtő-czíme: Physiologicon complexum historiae naturalis regna tria. Mind a három munka kézirata, censurai példány, a budapesti egyetemi könyvtárban). — 20. *Szent Ágoston hármas levele*, mellyeket megmagyarázott és oktató fejtegetésekkel eléadott a római közönséges hitűeknek lelki vigasztalásokra. Pozsony, 1780. — 21. *Oratio* funebris ad solennes exequias Mariae Theresiae, Romanorum imperatricis ... a regia universitate Budensi celebratas die ... Januarii anno 1781. dicta. U. ott, 1781. — 22. *Magyar Könyv-Ház.* Pozsony, 1783. (I—IV. szakasz), Pest, 1793—1804. (V—XXII. szakasz.) Ezen munkájában az általa olvasott, többnyire külföldi könyvek kivonatát irta le s a mint maga beszámolt: «Én a sokból keveset úgy igyekszem elé-méltatni, hogy a történetek, külső-belső tartománybeli népek, szokások, találmányok, mesterségek, a természet sokféle tulajdonaival ... megismertessenek». (A hátralévő négy kötetre vagyonát hagyta; ezek azonban nem jelentek meg). — 23. *Oratio* funebris ad solennes exequias ... dni Caroli de Salbeck, episcopi Scepvsiensis ... in cathedrali ecclesia Scepvs. celebratas die jvlii 18. anno 1785. dicta. Leutschoviae. — 24. *Psalmorum* juxta seriem divini officii explicatio. Cassoviae, 1786. — 25. *Concionum* dogmaticarum, ac moralium dominicis totius anni congruentium synopsis. Plures eadem die sacras orationes repraesentans ea ratione, ut praeter thema epitome exordii, patriumque sermonis ceterarum proponatur, instructa verbi Dei, sanctorumque patrum sententiis. U. ott, 1787. — 26. *Responsorum* adversus eas hujus temporis objectiones, quibus fidelium animi percelluntur. U. ott, 1789. Két kötet. — 27. *Sacra solemnia.* Exegeticis poematiis ad secund. mensas exc. ill. rev. dd. episcoporum Scepusiensium per illustres viros recitatio celebrata. U. ott, 1790. — 28. *Molnár Jánosnak* bélakuti apáturnak, szepesi kanonoknak, a sz. Theologia doctorának, a sz. szék assessorának magyar és deák könyvei. Győr, 1792. (Saját munkait ismerteti). — 29. *Predikátzió*, mellyet főt... 1794. eszt. kis-asszony napján krasznahorkai vár templomában mondott, midőnn ott főtiszt. ur Veszelai János rosnyai kanonok ... papságának 50-ik esztendeje után szent miséjét megint elmondotta. Kassa, 1794. — 30. *A közönséges keresztény hitnek summája.* Fohászkodó. és emlékeztető versekben. Pozsony,

1798. — Még két kisebb munkáját említi ő maga: Szent Istvánnak Budára hozott jobb keze tiszteletére versek és Énekecskék (3 ének); de ezeknek nem adja könyvészeti leírását. Nem ismerem. Az Ilias első énekét is fordította. — Levelei Benkő Józsefhez: Buda, 1782. ápr. 12, és 1783. aug. 26. (Erdélyi Prot. Közlöny 1873. 7., 8. sz.); Kazinczy Ferenczhez: Szepes 1787. aug. 7., nov. 14. és. 1788. máj. 10. (Kazinczy Ferencz Levelezése I.). — Kéziratban: Historiae Hungariae Synopsis; Analecta artium et scientiarum, quae in scholis grammaticis et institutis secundum regium institutum in Hungaria pertractantur. Tomus I. A m. n. múzeumban: Gespräche eines Christen und Juden von der Christlichen Religion, a XVIII. századból 4rét 103 lap (németre fordított munkája, censurai példány); a kalocsai főegyházi könyvtárban: Az egyházi történetekről XVII könyvek. — Névaláírása a Zsebkönyvben (1821. Mellékletén).

Horányi Memoria II. 657. lap. — *M. Hirmondó* 1780. 31., 54., 1781. 13. sz. — *Ungar. Merkur* 1786. 1042—47. (Kovachich). — *Révai*, Planum. Candidati 62. l. — *Zeitschrift* von u. für Ungern III. 1803. 385. lap. — *Tudom. Gyűjtemény* 1820. IX. 60. l. — *Fejér*, Historia Academiae. — *Stoeger*, Scriptores 234. lap. — *Annalen der Literatur.* Wien, 1805. Intell. 24. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar irók I. 328. l. — *Toldy Ferencz*, M. Nemzeti irodalom története. — *Ifj. Szinnyei József*, Irodalmunk története 1711—1772. Budapest, 1879. — *Kazinczy Ferencz*, Pályám emlékezete. Budapest, 1879. (Nemzeti Könyvtár III.). — *Figyelő* VIII., IX., XI., XII., XV—XVII. — *Pauler Tivadar*, A budapesti m. kir. tudományegyetem története. Bpest, 1880. — *Magyar Könyv-Szemle* 1883. 299. l. — *Ballagi Géza*, A politikai irodalom. Bpest. 1888. 629. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Egyetemes Philologiai Közlöny* XVII. 132. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1895. 436., 438. l. — *Pécsi Ödön*, Molnár János élete és művei. Szeged, 1896. (Előbb a M. Sionban 1896.). — *Kazinczy Ferencz* Levelezése VIII. (hol egy költeménye is van). — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1185. h.

Molnár *János*, ág. ev. lelkész, szül. 1757. okt. 10. Bisztrón (Gömörm.) földműves szülőktől; tanult Csetneken, Lőcsén, Modorban és Sopronban, hol a bölcseletet és theologiát hallgatta; 1782. nyári féléven Jenába ment, hol theologiát és philologiát hallgatott. 1783-ban hazatérvén, Radványban (Zólyomm.) lelkészszé választották; 1787. okt. 24. a pesti s budai ág. ev. egyház lelkésze lőn (midőn próba egyházi beszédét tartotta) és a pesti egyházkerület seniora volt. A budapesti evangelikus gyülekezet 1791. febr. mutatta be hódolatát a megkoronázott magyar királynak; az ünnepélyes istentisztelet szónoka M. volt, kinek egyházi beszéde Leopold toszkánai uralkodására vonatkozó érdekes historiai, irodalmi és politikai jegyzetekkel jelent meg. Meghalt 1819. nov. 28. Pesten. Halotti beszédet hivatali utóda Kalchbrenner József mondott fölötte. — Munkái: 1. *Rede* von der Herrschaft Gottes über die Herzen und Unternehmungen der Menschen, vorzüglich der Könige, bei dem am 18. Oktober 1789 wegen der glücklichen Eroberung Belgrads gefeierten Dankfest. Hely n., 1789. (Kézirata, censurai példány, a magyar nemzeti múzeumban). — 2. *Wünsche* und Fürbitten der evangelischen Gemeinde in Pest für Se. Majestät Joseph den Zweiten römischen Kaiser ... Hely nélk., 1790. — 3. *Präliminarien* zu einer historisch-kritischen Untersuchung über die Rechte und Freyheiten der protestantischen Kirche in Ungarn. Ein Beytrag zur Erleichterung der Verhandlungen über kirchliche Gegenstände auf dem nächst künftigen Reichstage in Ungarn. Gedruckt im protestantischen Deutschlande. Hely n., 1790. — 4. *Materialien* zur Reformation des höheren katholischen Klerus in Ungarn. Hely n., 1790. (Névtelenül). — 5. *Das Bild* Leopold des Zweyten, nach den Grundsätzen der Bibel u. nach der Geschichte gezeichnet, eine Predigt zum Könige von Ungarn, ... mit einem Anhang historischer, literarischer u. politischer Anmerkungen, die

einen Theil seiner weisen Regierung in Toskana beleuchten u. gewissermassen auch zum bessern Verstand gegenwärtiger Predigt dienlich seyn werden. Hely n., 1791. (Kézirata, censurai példány, a m. n. múzeumban). — 6. *Standrede* bey dem Sarge der weyland Frau Susanna Freyin von Podmaniczky gebohrnen Kisfaludy de Kisfalud, welche am 29. Sept. 1794. in eine bessere Welt übergegangen ist; gehalten in Aszod d. 5. Okt. 1794. Pest. (Ism. Allg. Liter. Zeitung Jena u. Leipzig, 1795. 244.) — 7. *Die Hoffnung* besserer Zeiten, eine Rede. gehalten in dem Bethause der Augsb. Confessionsverwandten zu Wien am 22. May 1796. Hely nélkül, 1796. — 8. *Das Glück eines wahren Christen*, eine Trauerrede ... gehalten in Pesth am 4. Sept. 1797. U. ott. (Gyászbeszéd Teleki József gróf felett. Kézirata, censurai példány, a m. n. múzeumban). — 9. *Predigt* bey Gelegenheit des Dankfestes für die siegreichen Waffen der kays. kön. Armee, gehalten in der freyen königlichen Stadt Pest am 25. August 1799. Pest. — 10. *Die christliche Vaterlandsliebe*, eine Jubel-Predigt zur hundertjährigen Feyer der freystädtischen Gerechtsame. welche die Stadt Pest am 23. Okt. 1703 von Leopold dem Ersten wider erhalten hat. Vorgetragen am 23. Okt. 1803. Mit Anmerkungen. U. ott. (Ism. Annalen der Literatur 1804. 79. sz. Kézirata, censurai példány, a m. n. múzeumban). — 11. *Augsburg. Confession* nach der deutschen Urschrift im ehemaligen Churfürstlich Mainzischen Reichs-Archiv. im gedrängten Auszuge bearbeitet zur dritten Saecular-Feyer der Reformation im Jahre 1817. U. ott. — 12. *Ueber Kirchen-Sing-Chöre*, von Joh. Nik. Forkel. Herausgegeben ... U. ott, 1818. (A kiadó előszavával).

Tudom. Gyűjtemény 1819. XI. 117. l. — *Unterhaltungsblatt* 1819. 98. szám. — *Allgemeine Literatur Zeitung.* Jena & Leipzig, 1820. 14. szám. — *Haan, Lud.*, Jena Hungarica. Gyulae, 1858. 92. l. — *Ballagi Géza*, A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig. Budapest, 1888. — *Doleschall, E. A.*, Das erste Jahrhundert aus dem Leben einer hauptstädtischen Gemeinde. Bpest, 1887. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése VIII. 570 lap

Molnár *János*, orvosdoktor, megyei főorvos, szül. 1759-ben Balháson (Veszprémm.) nemes szülőktől; miután a bölcseletet és theologiát a hazában elvégezte, nagyobb utazást tett Ausztriában, Cseh- és Németországban; Németalföld egy részében és Svájcz három városában (Zürich, Bázel és Bern) 11 hónapig tartózkodott. Hazájába visszatérve, Pesten az orvosi tudományokat végezte és Bécsben a nagynevű Frank mellett folytatott orvosi gyakorlatot a polgári kórházban; onnét is megtérve, 39 évig orvos volt Székesfejérvárt és e közben 18 évig Fehérmegye rendes első orvosa. Meghalt 20 hónapi vizibetegség után 1831. nov. 24. Székesfejérvárt. — Munkája: *Orvosi törvény.* Melyet a két ns. magyar haza hasznára készített. Székesfejérvárt, 1814—1818. Két kötet. (Hermaphroditák keresztelése, Boszorkányok és ördöngösök. Szerelempohár. Elválás. Állatok fajzásaikról. Toldalék: A physiognomikáról sat.).

Hazai s Külf. Tudósítások 1831. II. 44. sz. — *Szinnyei* Könyvészete.

Molnár *János* (müllersheimi), orvosdoktor, országos szemészdoktor, szebenszéki oláh származású; szemész-tanár volt a XVIII. század végén a kolozsvári orvossebészi intézetben. 1792. júl. 18. magyar nemességet nyert müllersheimi előnévvel, nejétől Sebastian Anna Reginától született József fiával együtt. — Munkái: 1. *Deutsch-walachische Sprachlehre.* Wien, 1788. (2. bőv. és jav. kiadás. Nagyszeben, 1810). — 2. *Paraenesis* ad auditores chyrurgiae in lyceo regio academico Claudiopolitano habita ... quum primum sua collegia ordiretur anno 1791. Claudiopoli, 1793. — 3. *Deutsch und walachisches Wörterbüchlein.* Hermannstadt, 1822.

Jeitner János, **A kolozsvári orvos-sebészi intézet története. Kolozsvár, 1890. 62., 69. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Illésy-Pettko*, A királyi könyvek. Bpest, 1895. 272. l.**

Molnár *János*, ex-inspektor. Meghalt 1831. máj. 9. Nagy-Kanizsán (Veszprémmegyében) 56 éves korában. — A m. n. múzeum kézirattárában három német levele van: Wagnerhez, Pest, 1793. szept. 5. és kettő dátum nélkül Őz Pálhoz.

Anyakönyvi bizonyítvány. Kanizsa, 1835. jan. 26. (a m. n. múzeum kézirattárában).

Molnár *János*, a nagy-károlyi-kerületi ruthén-rumén iskolák igazgatója a XIX. század első negyedében. — Munkái: 1. ***Grata recordatio*** ill. stirpis fatis functorum comitum Károlyi de Nagy-Károly, eiusdemque veteris progeniei (faventibus astris) superstitibus orphanis illustr. dnis comitibus Stephano, Ludovico, et Georgio Károlyi excitatus applausus, dum quippe M. Karolinum fide dignus rumor pertigisset, eosdem praeludatos dnos comites omnibus beneficiis ornatos, ad locupletandam, et nobilitandam animi sui corporisve indolem, et ad reddendam sibi propriam morum et virtutum integritatem, scientiis, et vitae exemplari eam constantem operam dare, ut exhibitis eorum in publico speciminibus, ab i. r. universitate Pestana eminentiae calculo omnino digni esse judicentur. Die 27. Jan. 1817. Magno-Karolini. — 2. ***Votiva gaudia*** ad ill. dnum comitem Ludovicum Károlyi de Nagy-Károly incl. comitatus Csongradiensis administratorem dum vivente adhuc, sed annis gravi supremo dicti i. comitatus comite cels. principe dno Antonio Grassalkovich de Gyarak ad clementiss. collatum sibi munus id 28. Julii introduceretur, ab i. comitatu Szathmár enunciata. U. ott. — 3. ***Ratio*** rei scholasticae et studiorum, institutis literariis, praesertim altioribus, temporibus reformationis propria, quam, ut merita primorum reformatorum ab oblivione vindicaret, una vero annum reformationis secularem tertium concelebraret, et tenebris in lucem protractam, et cum principiis paedagogorum recentioris aevi, in primis celeber. Frid. Emanuelis Niethammer aug. regi Bavariae in re educationis a consiliis secretioribus, libro, «Über den Streit des Philanthropinismus und Humanismus» nuper ventilatis, strictim comparatam, edidit... Particula I. Ipsam educationis, et studiorum rationem e genuinis eusdem aevi monumentis adumbrans. Pestini, 1818.

Schematismus **Literarius 1819—28. Budae — *Petrik* Bibliogr. — *Éble Gábor*, Egy magyar nyomda a XVIII. században. Bpest, 1891. 94. l.**

Molnár *János*, kegyesrendi áldozópap és tanár a selmeczbányai gymnasium VI. osztályában. — Munkája: ***Synchronisticon***, adm. rev. et eximio dno Constantino Hartmann... parocho, occasione installationis eiusdem nomine concivilitatis, et gymnasii oblatum. Schemnicii, 1827.

A bpesti egyetemi könyvtár példányáról.

Molnár *János* (meszlényi), a váczi siketnémák intézetének első tanára; Pesten végezte az egyetemet és Bécsben a cs. siketnémák intézetében tanulta a siketnémák tanításának módját. 1801-ben hazájába visszatért és eleinte a királyi udvari kamaránál szolgált, majd a váczi siketnéma intézet tanára lett. Meghalt 1836. márczius 29. Váczon 60. évében. — Munkái: 1. ***Első megesmerések*** a siketnémák számára. A magyar kir. siketnéma intézetben lévő nevendékek hasznára. Ford. Vácz, 1810. — 2. ***Bevezetés a siketnéma oktatásmódba***, a szerént a mint azt Párisban de L'Epée apátúr elöadta. A magyar nyelvhez alkalmaztatta ... A váczi kir. magyar siketnéma intézetről szólló tudósítással, és egy rézmetszéssel. Első rész. Pest. 1812. — Fordított színművei: Lassú viz partot mos, vigj. 4 felv. Schröder Fr. L. után. (előadatott Budán 1794., Pesten 1808. aug. 5., 1809. ápr. 10., Budán 1833. szept. 22., 1836. nov. 24. és Pesten 1837. okt.

19.); Kőváry Sándor, vagy a mardosó lelkiismeret, szomorújáték 4 felv. Iffland után, (Pesten 1807. decz. 15., 1809. kétszer és 1810—12); A csacsogó, vigj. 5 felv. Ford. (Pesten 1808. szept. 9. és 1814., Székesfejérvárt 1812., 1814.); Ravasz özvegy asszony, vigj. 1 felv. Kotzebue után (Pesten 1809. márcz. 16. és 1810.).

Hazai s Külföldi Tudósitások 1836. II. 30. sz. — *Jelenkor* 1836. 30. sz. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VII. 547. l. — *Figyelő* XVII. 199. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése.

Molnár *János*, pestvárosi törvényszéki vegyész, a pesti Rókus-kórházi gyógyszertár gondnoka, a bécsi meteorologiai társaság rendes tagja s a barsmegyei gyógyászati egylet tiszteletbeli tagja; szül. 1814-ben, a gymnasiumot Pesten végezte s 1839-ben nyert gyógyszerészi oklevelet. A Rókus-kórházi gyógyszertárnak 36 évig működő tagja, a magyarországi biologiai társaságnak elnöke volt. 1872-ben alapította a Csillag-hoz czímzett gyógyszertárt Budapesten, melynek tulajdonosa volt. Meghalt 1885. jún. 16. Budapesten 71 éves korában. — Czikkei a m. term. társaság Évkönyveiben (II. 1845—50. A pesti Szent-Rochus nevű kórház kutvizeinek vegybontása, III. 1851—56. A budai meleg források physikai s vegytani viszonyairól I. A sárosfürdő, A császárfürdő, A Lukács-fürdő, Böck budai keserűvize, Heinrich vasas forrása Pesten, Az alapi keserűforrás, Pality vize, Erdőbényei ásványviz, IV. 1857—50. A rókusvölgyi keserű viz, A Lukács-fürdő Budán, rajzzal, Jegyzetek a budai császárfürdő két forrásának Pohl által Bécsben véghezvitt elemzéséhez, rajzzal); a Zeitschrift für Natur- und Heilkundeben (1852. Chemisch-physikalische Untersuchung des im Wieselburger-Komitate auf der Puszta Alap entdeckten Mineralwassers); a M. term. társ. Közlönyében (1860. A gyógyforrások Tarcsán, Vasmegyében, A paulovai ásványvizről, A szolyvai, hársfalui és ploszkói ásványvizek, 1861. A veszprém-palotai ásványviz, 1862. A Mátyás király forrás-vize, 1863—64. A nagy-igmándi ásványviz, 1866. A pesti kutvizek az 1866. cholera-járvány alatt, 1867. A budai mészmárga vegyalkatáról, A vichnyei meleg forrás); a M. Akad. Értesítő, Mathem. és Term. Közlemények (1860. A kikindai keserűviznek vegybontása, 1865—66. A rákospalotai ásványviz, Tokaj-Hegyalja talajának természet- s vegytani tanulmányozása, 1868. Magyarhoni keserű források, 3 tábl.); az Országos m. gazd. egylet Évkönyvében (1860. A tapolczai barlangban, Miskolcz mellől küldött denevértrágya); a Correspondenz für Naturkunde zu Pressburg-ban (1863. Analyse der König Mathiasquelle); a Gyógyszerészi Hetilapban (1862. A Komárom megyei nagy-igmándi ásványviz, 1865. Commentár a meteorologiai észleletekhez, A telkebányai stalaktit alakban képződő ásvány vegyelemzése, mely mint zinkvitriol küldetik szét, 1867. Fenyítő törvényszéki vegytani eljárás villany, phosphor és mireny, arsen feltalálása végett, 1868. A gyönygyösi ásványviz vegyi vizsgálata, Jelentése a dunaviz vegyi viszonyát s az ólomcsövekre való cserehatását illetőleg, Benicky Lajos hullarészeinek vegyvizsgálata, Szinye-Lipóc helyrajza, Fertőtlenítő szerek használata az emberek és állatok betegségeinek elhárítására, angolból, 1869. Szinye-Lipóc ásványvize, Vegyészi jelentés Beniczky Lajos hullarészeit illetőleg, 1870. A pesti kutviz és a vizvezetés, Egy állítólag mérgezés által kimult egyén hullarészeinek vegyvizsgálata és erre vonatkozó vegyészi jelentés, 1871. A borhegyi ásványviz minő- és mennyileges elemzése, 1872. Nézetek a sebészeti észleletek felől egészségügyi tekintetben, Vegyészi jelentés, 1873. A Luchi ásványviz chemiai megvizsgálása, Az «Árpád»-féle új budai keserűviz, A kászonyi ásványviz, A csik-zsögödi ásványvizek, 1874. Függelék Trajánovics Ágoston értekezéséhez: A korhany meg-

fogyatkozásáról a talajban, 1875. A luchi-i ásványvíz. Az ehető földnemnek vegyvizsgálata, 1876. A budai lágymányos Hunyady László keserűvíz, 1877. A városligeti artézi kut ügyében, Tanulmányok a fény hatásáról); a Gyógyászatban (1872. A borhegyi ásványforrás Erdélyben, Nézetek a sebészeti észleletek felől egészségügyi tekintetben); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (IX. 1864. A magyarhoni ásványvizek 1847—1863., XIII. 1869. A heves-szolnokmegyei talajnemek physikai s némely vegytani tulajdonságai, XV. 1872. A borhegyi ásványforrás Erdélyben). a Természettudom. Közlönyben (1869. A szinyelipóczi fürdő, 1873. A luchi ásványviz, 1876. Ehetőföld Nógrádmegyéből). — Munkái: 1. *Das Lukasbad* in naturhistorischer Beziehung. Vorgetragen ... in der Sitzung des Naturforscher-Vereines am 17. Juli 1858. Ofen, 1858. — 2. *Monographische Skizze* über das Ofner Raizenbad. Pest, 1863. — 3. *A bikszádi ásványviznek* (Szathmárm.) vegybontása. Szatmár, 1864. — 4. *A tej orvosrendőri kémlése* fővárosunkban. Pest, 1868. (Különnyomat a Gyógyszerészi Hetilapból). — 5. *A liszt vizsgálata* orvosrendőri és műipari tekintetben. U. ott, 1868. (Különny. a Gyógyszerészi Hetilapból). — 6. *A hévvizek* Buda környékén. U. ott, 1869. Öt táblázattal. (Mathem. és természettud. Közlemények VIII. 3.). — 7. *Naturhistorische Beschreibung* von Szinye-Lipócz und seiner Mineral-Quellen im Sároser Comitate Ungarns. Ausgeführt im Auftrage des Eigenthümers Joseph von Haller durch ... Vorgetragen in der Fachsitzung der k. ung. naturhistorischen Gesellschaft in Pest am 5. Mai 1869. U. ott, 1869. — 8. *A borhegyi ásványforrás* Erdélyben. U. ott, 1871. (A. m. orvosok és természetvizsgálók aradi nagygyűlésén felolvasta. Németül: Brassó, 1871.). — 9. *Magyarhoni keserű források.* Pest, 1872. (Mathem. és term. Közlemények VI. 4. Három táblázattal.). — 10. *Vöröspataki* és vörösvágási agalmatolith vegyelemzése. Budapest, 1876. (Mathem. és term. tud. Közlemények XI.). — 11. *„A Budai Rákóczy“ keserűviznek vegyelemzése.* U. ott, 1876. — 12. *„Aesculap“ budai új keserűviz* vegytani elemzése. U. ott, 1877. — 13. *Ajnácskő gyógyforrásai* és geologiai viszonyai. U. ott, 1881. (Szabó Józseffel együtt. Különnyomat a Természettudom. Közlöny 1861. évf.-ból).

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországon. Budapest, 1876. 99. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Gross, Julius*, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1888. 82. lap. — *Pesti Napló* 1885. 166. sz. — *M. Könyvszemle* 1886. — *Győry Tibor*, Magyarország orvosi Bibliographiája. Budapest, 1900. 42. l.

Molnár *János* (adorjánházi), római katholikus esperes-plébános, Molnár Ferencz uradalmi ügyvéd és Kolossváry Josefa fia, szül. 1816. máj. 2. Bakony-Szent-Lászlón (Veszprémm.); a gymnasium alsó osztályait Veszprémben, a humanirákat és bölcseletet Győrött végezte. 1839. máj. 4. misészpappá szenteltetett fel; segédlelkész volt (mint diaconus) Székesfejérvárt, 1839. máj. 4-től Pázmándon, 1844. szept. 1-től ismét Székesfejérvárt 1849. júniusig, midőn honvéd lett és mint hadnagy Aradon 1850. nov. 1-ig fogva tartatott. 1851. márcz. 1. segédlelkész lett Kövesden (Sopronm.), hol 1852. május 1-től administrator és július 1-től plébános volt; 1861. júl. 1-től Sár-Pentelén (Veszprémm.); 1871. júl. 1-től esperes-plébános Szabad-Battyánban (Fehérmegye), hol 1888. júl. 31. meghalt. — Czikke a Religio és Nevelésben (1846. II. Morus Tamás). — Munkája: *Egyházi beszéd.* melyet szent István első magyar király országos ünnepén 1862. aug. 20. a székesfehérvári főtemplomban elmondott. Székesfehérvár. 1862. — Pauer János még egy kiadott egyházi beszédét említi, melyet 1848. márcz. mondott, de ezt nem ismerem.

Pauer János, Historia dioecesis Alba-Re-

galensis. Albae-Regiae, 1877. 421. l. — *Némethy Lajos*, Dicsbeszédek. Bpest, 1881. 55. l. és unokaöcscsének Molnár Elemér szegedi kir. itélőtáblai birónak szives közlése.

Molnár *János* (vajkai), esperes-plébános és cz. kanonok, M. János uradalmi tiszt és Csigó Róza fia, szül. 1817. decz. 12. Lengyeltótiban (Somogym.); középiskolai tanulmányait Kaposvárt és Pécsett végezte. 1837-ben vétetett fel a kalocsai egyházmegyébe s 1841. aug. 16. szenteltetett fel misés pappá. Segédlelkész volt Topolyán, Baracskán, Petrovoszellón, Szent-Tamáson, Ó-Becsén és Kalocsán. 1850-ben a kalocsai püspök mellett hitszónok, 1853. szentbenedeki, 1863. keczeli (Pestm.) plébános lett; 1870-ben alesperes, 1874. czímzetes kanonok. 1881-ben nyugalomba vonult. Meghalt 1886. máj. 20. — A katholikus irányú lapokba egész életén át sokat dolgozott, így az Idők Tanújába, Pesti Hírnökbe s a M. Államba (saját neve s Dunaparti álnévvel vezérczikkeket írt).

Schematismus Colocensis 1885. 123. l. és unokaöcscsének Tomcsányi Jánosnak szives közlése.

Molnár *János* (sepsi-nagy-baczoni), nyug. ev. ref. lelkész, M. András gazdatiszt és Pávai Vajna Rákhel fia, szül. 1824-ben Koronkán (Marosszék); a marosvásárhelyi főiskolában tanult, hol a jogi és theologiai tanfolyamokat is végezte. Ezután az V. és VI. gymnasiumi osztályokban köztanító volt. A marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi, nagy-enyedi és kolozsvári collegiumokban bölcseleti, theologiai és természettudományi úgynevezett egyetemi vizsgálatot tett. 1850 elején a brassói ev. ref. egyházközség hívta meg lelkészének, hol 43 évi szolgálata után 1892-ben nyugalomba vonult. 1857-ben Vajda Simonnal együtt alapították az első brassói magyar intézetet, a magyar könyvolvasó egyletet. 1863-ban alapította a magyar dalárdát, 1879-ben a magyar protestáns jótékony nőegyletet. — Történelmi czikkeket írt a Brassóba (1887—88) és a brassói naptárakba; a Magyarságban (1890. 25. sz. Néhány brassói népmonda). — Munkái: *A törcsvári uradalom* jogi állapotáról. Brassó, 1872. (A Brassóváros által kiadott nyomtatvány ellenében Csángó álnévvel. A Nemerében jelent meg, mely később kibővítve a Hétfalusiak által ügyvédük toldásával ellátva és ennek neve alatt «Czáfolat» cz. külön füzetben is kinyomatott). — 2. *A brassói magyarság* és ev. ref. egyház története. Kiadta a brassói ev. ref. egyház-tanács. U. ott, 1887.

Koós Ferencz, Életem és emlékeim. Brassó, 1890. I. 125., 126. l. és önéletrajzi adatok.

Molnár *János* (de Kovachich), a budapesti Eggenberger-féle (Hoffmann és Molnár) könyvkereskedő-czég egyik tulajdonosa, temesvári származású s kiváló műveltségű férfiú volt, a ki nagy ismerettel bírt a külföld széles irodalmában; a legritkábban keresett irodalmi és tudományos munka felől is tüzetes, pontos fölvilágosítást tudott adni. Iskoláinak elvégzése után a régi Hartleben könyvkereskedő-czégnél működött, 1865 óta pedig Hoffmann Alfréddal az Eggenberger-féle könyvkereskedés társtulajdonosa lett. Sokat utazott, többször beutazta Európát és a Keletet. Mint vadász is ismeretes volt; beválasztották az ezredéves kiállítás vadászati osztályába. Meghalt 1894. júl. Ausseeban 57 éves korában; holttestét haza hozták és júl. 11. temették el. — Munkája: *Keleti utam.* Reisebriefe aus dem Orient. Bpest, 1886. fénynyom. arczk. (Magyar és német utilevelek).

Vasárnapi Ujság 1894. 28. sz. (Nekr.) és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *János* (alsó-csernátoni), ev. ref. theologiai tanár, M. Sámuel theol. tanár és Antal Borbála fia, szül. 1825. febr. 6. Marosvásárhelyt; tanulását itt kezdette és Nagyenyeden folytatta; élvezte a Naláczy-féle ösztöndíjat, osztálytanító volt a legfelső osztályban és három évig könyvtárnok. 1847-ben Bécsbe ment az

orvosi pályára; de 1848-ban az ottani mozgalom miatt hazajött és 1850-ben mint püspöki titkár Marosvásárhelyt letette a papi szigorlatot. Innét hívta meg a marosvásárhelyi református kollegium elöljárósága 1852. február 25-én, Török János elfogatása után az általa tanított bölcselet-theologiai tantárgyak folytatólagos előadására és a görög nyelv tanítására. 1859- és 1860-ban vizsgáló elnök volt a Marosvásárhelyt és Bonyhán tartott zsinatokon és az elsőn fölszenteltette magát pappá. 1863 nyarán Kászon-Jakabfalvára ment, hogy megrongált egészségét helyreállítsa; azonban ugyanott szept. 1. meghalt. — Czikke a Marosvásárhelyi Füzetekben (I. 1860. 58—87. és 144—162. l. Hazaszeretet növelési szempontból, Diszterweg után viszonyainkra alkalmazva). — Kéziratban: Gyászbeszédek gr. Teleki László, Moós István ügyvéd, Szász István tanár felett; a Kazinczy-ünnepen tartott beszéde; temetési és más templomi imák; iskolai évnyitó és évzáró beszédek.

Koncz József, A marosvásárhelyi ev. reform. kollegium története. Marosvásárhely, 1896. 457., 596. l. és gyászjelentés.

Molnár *Nep. János*, apát-plébános és országgyűlési képviselő, szül. 1850. máj. 5. Táthon (Esztergomm.); gymnasiumi és theologiai tanulmányait Esztergomban végezte. 1872. szept. 21. pappá szenteltetett és káplán lett Esztergomban a vízivárosban; 1880. júl. 21. esztergomi, 1881. jan. 25. pedig komáromi plébánossá választották. 1883. máj. 1. mindenszentekről nevezett egedi apát lett. Több ízben utazott külföldön. Nagyobb politikai szerepét 1890-ben kezdte, a Csáky-féle rendelet kibocsátása alkalmával, a menynyiben annak áthágásáért 26-szor volt vádolva. A néppárt központi irodájának vezetője és a párt egyik elnöke volt. 1896 óta a sopronmegyei Eszterháza kerületet képviseli az országgyűlésen és a közlekedési bizottság tagja. XIII. Leo pápa 1897. okt. 4. pápai praelátussá nevezte ki. Az 1898. őszi és téli obstructio idején, mint a néppárt országgyűlési vezére, pártja részéről ő írta alá a békepaktumot (1899. febr.). — Czikkei az István bácsi Naptárában (1870. Paulai sz. Vincze leányai, úgynevezett irgalmas-nénék rövid története s hazánkban áldásos működésök, figyelemmel esztergomi nevelőintézetökre, pályadíjas mű, 1873. A türelemről); az Új M. Sionban (1877. könyvism., 1878. A mormon hitfelekezetről, 1891. A socialismusról és a socialdemokratákról); költeménye Smith H. után a Kath. Szemlében (1889.). — Munkái: 1. *Tofana*. Pályakoszorúzott elbeszélés. Szerzője Wiesing János. Magyarítá ... Esztergom, 1874. — 2. *Emlékeim* Belgium, Anglia s Hollandiából. U. ott, 1875. Két kötet. — 3. *A szent szék függetlensége*. Írta Manning bibornok. Angol eredetiből ford. U. ott, 1878. — 3. *Jézus szeretete* a bűnbánók iránt. Irta Manning bibornok. A 4. angol kiadás nyomán ford. U. ott, 1878. — 4. *Bizzál Istenben*. Irta Manning H. E. westminsteri bibornok-érsek. Ford. U. ott, 1878. — 5. *Korunk négy főhibája*. Irta Manning H. E. Ford. a 2. angol kiadás nyomán. Bpest, 1879. (Különnyomat a M. Állam 40—85. sz.-ból). — 6. *Egyházi beszéd*, melyet szent István király ünnepén 1884. aug. 20. a budai helyőrségi templomban mondott. Esztergom, 1884. — 7. *Jézus szent szivének diadala* korunkban. Feltüntetve tiszteletreméltó (venerabilis) Barát Zsófia, s az általa alapított, Jézus szent szivéről nevezett (Sacré-Coeur) zárdaszűzek történetében. U. ott, 1885. (Különny. a Jézus Szent Szivének Hírnöke 1884—84. évf.). — 8. *Miért él az ember a világon?* Szent beszéd, melyet 1888. szent Szilveszter estéjén a komáromi szent András-templomban mondott. Komárom, 1889. — 9. *Nem mese a hétfejű sárkányról*. (A hét főbűn). Ugyanott, 1893. (Ism. Katholikus Szemle). — 10. *Az országgyűlésen* 1898.

febr. 9. elmondott beszéde a mezőgazdaság bajairól és orvosszereiről. Bpest, 1898. — Szerkesztette az Isten Igéje cz. egyházszónoklati havi folyóiratot 1881. júliustól 1883 végeig Esztergomban. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1896 óta) vannak. — Álneve: Cassiodor (hirlapi czikkek és költemények alatt 1868 óta).

Kisslingstein Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 337. l. — *Uj M. Sion* 1886. 831. lap. — *Komáromi Lapok* 1893. 37. sz. — *M. Könyvészet* 1893. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 746., XVIII. 282. l. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 321. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1901. 48. sz. arczk.

Molnár *János*, főgymnasiumi tanár, szül. 1851-ben Szent-Jánoson (Mosonm.); 1873-tól a selmeczbányai r. kath. főgymnasiumban próbaéves tanár volt. 1885-ben tanári oklevelet nyert és a székesfejérvári r. kath. főgymnasiumban mint a földrajz és természetrajz helyettes tanárát alkalmazták; jelenleg pedig rendes tanár a soproni Lähne-féle nyilvános gymnasiumban. — Czikke a selmeczbányai főgymnasium Értesítőjében (1873. Néhány észrevétel a természetrajz előadásáról a gymnasium felsőbb osztályaiban).

Felsmann Névkönyve. Bpest, 1873. 85. l. — *Wutz* Névkönyve. Bpest. 1887. 137. lap. — *Rajner* Névkönyve. Bpest, 1893. 113. l.

Molnár *János*, főgymnasiumi tanár, szül. 1854-ben Bel-Fügeden (Tolnam.); 1880-ban nyert tanári oklevelet és jelenleg az újvidéki kir. kath. magyar gymnasiumban a magyar és német nyelv tanára. — Czikke az újvidéki kir. kath. főgymnasium Értesítőjében (1894. A német nyelv a gymnasium III. osztályában).

Vajda Emil Névkönyve. Budapest. 1900. 226. l.

Molnár *János*, ev. ref. lelkész, szül. 1850 körűl Kis-Marján (Biharm.); M. Ferencz leánytanító és Posta Mária fia; a gymnasium négy alsó osztályát Debreczenben 1867-ben, a felsőbbeket, a még akkor fennállott hódmezővásárhelyi főgymnasiumban végezte 1869-ben. Innét a III. éves bölcsészek közé a debreczeni ev. ref. főiskolába ment; ugyanott hallgatta a theologiát és 1874-ben vizsgát tett, mire Bárándra ment rektornak. 1875-ben a segédlelkészi vizsgát is letette s Berki István mellé Szatmárra ment segédlelkésznek. 1876 nyarán a papi vizsga letétele után Porcsalmán Kiss Áron esperes mellett segédlelkész lett; 1877. máj. a bihar-diószegi egyház választotta meg rendes lelkésznek. 1878-ban egyházmegyei papi olvasóköri könyvtárnoknak és könyvtári pénztárnoknak választották. — Munkája: *A bihar-diószegi ev. ref. egyház* multja és jelene. Egyháztörténeti monografia. Nagyvárad, 1885. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 1886. A szerző életrajzával).

Kisslingstein Könyvészete.

Molnár *János*, ág. ev. tanító Szarvason (Békésm.). — Munkája: *Tót és magyar olvasókönyv* az ág. hitv. ev. tót-ajkú iskolák I. osztálya számára. Bpest, 1888. (Oparszky Gáborral együtt).

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Jeanette*. — Munkája: *Legujabb magyar nemzeti és képes budapesti szakácskönyv*... Nélkülözhetetlen kézikönyv takarékos gazdasszonyok és leányok számára. Bpest, 1889.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Jenő*. — Munkája: *Birálati észrevételek* az 1868. LV. törv.-czikk módosítása tárgyában alkotott törvényjavaslat felett. Nagyvárad.

Kisslingstein Könyvészete.

Molnár *Jenő*, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1861-ben Nagyváradon (Biharm.); középiskoláit ugyanitt és Debreczenben, a jogot pedig Budapesten végezte; 1889-ben nyert ügyvédi oklevelet és azóta Budapesten ügyvédkedik. Mikor Kossuth Lajos halála alkalmával a budapesti polgárok függetlenségi kört létesítettek, annak legelső ügyvivő elnöke

lett és most is egyik elnöke. A szentesi választókerület 1900. febr. 4. Sima Ferencz lemondása után képviselővé választotta függetlenségi Ugron-párti programmal és az 1901. általános választások alkalmával újra megválasztotta pótválasztás utján. Tagja a közlekedési bizottságnak. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Ország-Világ 1900. 15. sz. arczk. — *Sturm Albert*, Országgyűlési Almanach. Budapest, 1901. 322. l.

Molnár *Jenő*, hirlapíró, ügyvédjelölt, Müller Jakab kereskedő és Goldarbeiter Betty fia, szül. 1880. márcz. 20. Szabadkán (Bács-Bodrogm.); középiskolai tanulmányait Szegeden a kegyesrendi főiskolában végezte; a jogot a budapesti egyetemen tanulta, a hol 1900-ban nyert absolutoriumot. 1901-ben szigorlatot tett a kolozsvári egyetemen és a szegedi ügyvédi kamara bejegyezte az ügyvédjelöltek lajstromába. Tanulmányaival párhuzamosan mint hirlapíró működött 1897-től, mikor is a fővárosi Magyar Ujság cz. esti lapnál dolgozott egy évig; 1898—1899-ig a Szegedi Napló, 1899 óta pedig a Szegedi Hiradó belső dolgozótársa. Müller családi nevét Molnárra változtatta. — 1894-ben írt a Borsszem Jankóba, melynek azóta állandó munkatársa. Első költeménye a Hétben (1898) jelent meg; azóta számos lyrai, hazafias, alkalmi s tréfás verset írt több fővárosi heti- s napilapba, így az Ország-Világba, Vasárnapi Ujságba, a Pesti Naplóba sat. s több vidéki hirlapba. Mint szegedi ujságíró főleg városi ügyekkel foglalkozott és ez irányban mindennap írt közléseket. Ünnepi alkalmakkor, hangversenyeken és szinházban többször szavalt verset és olvasott prózát; a Dugonics-társaság 1902. jún. ülésén szintén felolvasott. — Munkája: *Szerelmes éjszakák* Szeged, 1902. (Költemények. Ism. Vasárnapi Ujság 26. sz.). — Egy bohózata a budapesti Népszinház Porzsolt-féle pályázatán dicséretet nyert és A legszebb dal cz. 1 felvonásos verses vígjátéka a szegedi Dugonics-társaság pályázatán szintén dicséretet nyert.

Ország-Világ 1901. 15. sz. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1902. 81., 94. szám és önéletrajzi adatok.

Molnár *Józefin*. — Munkája: ***Anblick zu den Sternen-Welten.*** Als untrüglicher Führer, alle am Himmel prangenden, dem unbewaffneten Auge sichtbaren Sternbilder auf die leichteste Weise auffinden und erkennen zu lernen. Nach mehrjährigen eigenen und sorgfältigen Beobachtungen für Damen. Mit 43 lith. Taf. u. 13 Sternkarten. Wien, 1846. (Álnévvel: Josephine Edle von Ránlom, nevének augrammjával, adta ki).

Petrik Bibliogr.

Molnárné (nagyalásonyi *Barcza*) *Jozefa*, írónő, szül. 1840. okt. 27.; első férje Neschnera (később Neszmélyi) Sándor orvosdoktor, kihez 1870. júl. 2. ment férjhez; másik férje: Molnár Nándor nyug. dragonyos őrnagy, kivel 1884. ápr. 28. kelt egybe. Veszprémben él. — Munkája: *Tört szárnyakkal.* Orosz regény. Ford. Veszprém, 1887.

M. Könyvészet 1887.

Molnár *József*, orvosdoktor, debreczeni (Biharm.) nemes származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. physico-chemica sistens examen transelementationis aquae in terram. Viennae, 1781.

Szinnyei Könyvészete.

Molnár *József*, apát-kanonok; előbb Zilahon 17 évig volt plébános; 1807-ben nagyváradi kanonok, kisprépost, egyszersmind debreczeni plébános lett, s itt szintén 17 évig működött, hol a piaristák gymnasiumában évenként 1000 frtot osztott ki jelesebb tanulók közt. Később tornovai apát lett. 1824-ben visszatért a káptalanba. Meghalt 1827. márcz. 11. Nagyváradon 67. évében. — Munkája: *Halotti szent beszéd*, mellyet főtiszt. Tóth Pálnak nagyváradi tit. kanonoknak... Szilágy-Somlyó plébánosának temetési

alkalmatosságával mondott 1807. 23. febr. Kinyomtattatott Andrásy Antalnak, Szilágy Somlyó város hadnagyának költségével. Kolozsvár, 1807.

M. Kurir 1826. I. 31. l. — *Tudom. Gyűjtemény* 1827. XII. — *Petrik* Bibliogr.

Molnár *József* (müllersheimi), főhadnagy volt a cs. kir. bécsi katonai térparancsnokságnál, midőn következő munkáját kiadta: *Betrachtungen* über die mit der ersten österreichischen Sparkasse vereinigte allgemeine Versorgungsanstalt als moralisches Wohlthätigkeits-Institut. Zur Beherzigung meiner Waffengefährten der k. k. österreichischen Armee dargestellt. Wien, 1827.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *József*, r. kath. plébános, szül. 1819. jún. 9. Söptén (Vasm.); a szombathelyi püspökmegyében lett pap; 1847. szept. 31. pappá szenteltetett és Oladon (Vasm.) 1849. márcz. káplán, augusztustól plébános, hol 1874. decz 8. meghalt. — Munkái: 1. *Egyházi énekek* a római kath. szentegyház istentiszteletének minden ágára. Kiadta Réfy Lajos. Zalaegerszeg, 1864. — 2. *Harmincz évem irodalmi termékei.* Szombathely, 1873. (Költemények, beszélyek, életrajzok és vegyes czikkek).

Petrik Könyvészete. — *M. Sion* 1893. 853. l. és Balogh Gyula szíves közlése Szombathelyről.

Molnár *József*, orvosdoktor, Csikszék nyug. főorvosa, hol atyja M. Károly szintén főorvos volt; szül. 1820-ban Szaniszlón (Szatmárm.), 1846-ban a budapesti egyetemen nyert orvosdoktori oklevelet. Miller családi nevét 1870-ben változtatta Molnárrá. Meghalt 1902 szept. 4. Csik-Szeredán. — Czikkei az Államorvosban (1870. Észrevételek az államorvosi közegek országi szervezéséről az országos közegészségi tanács által szerkesztett törvényjavaslatra); a Gyógyászatban (1871. A roncsoló toroklob járványa Csikszékben, 1873. A csikszéki roncsoló toroklob).

Rupp, Beszéd 165. lap. — *Oláh Gyula*, Az egészségügyi személyzet statistikája. Budapest, 1876. 108. l. — *Századunk névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 163. l. — *Magyarország* 1902. 213. sz.

Molnár *József*, r. kath. plébános, szül. 1825. márcz. 14. Dejtáron (Nógrádm.). Pécsett elvégezvén a bölcseletet és theologiát, 1848. jún. 21. azon egyházmegyében pappá szenteltetett; segédlelkész volt Abalitgeten, Jovánczán, Závodon, Bátaszéken és Mőzsön, hol egy ideig administrator is volt; azután ismét káplán Agárdon és Bükösdön 1857-ig; ekkor a pécsi lyceumban a természettan és mathematika tanára lett. 1864. okt. 1. Grabóczon administrator, decz. 9-től pedig u. ott plébános volt. 1870. nov. Bükkösdre helyeztetett át szintén plébánosnak. — Programmértekezései a pécsi főgymnasium Értesítőjében (1857. Az elektro-kosmodynamikáról, 1859. Középidőszámítások Pécsre és más helyekre, A Julius és Gergely-féle időszámításról). — Munkái: 1. *Egyházi beszéd* a pécsi székesegyházban. Pécs, 1864. — 2. *Népszerű csillagászat.* Magyar tudom. akadémiai dicséretet nyert pályamű. U. ott, 1865. A szövegbe nyomott fametszetekkel és két tábla rajzzal. (Ism. Hon. 1865. 164. sz.)

Brüsztle, Recensio II. 741. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *M. Sion* 1892. 625. l.

Molnár *József*, szinész; 1835—36-ban a budai magyar szinsárulatnak volt tagja, a nemzeti színház megnyitásakor (1837. aug. 21.) ide szerződtették; kardalnok volt, de a drámában is foglalkozott. Meghalt 1847-ben. — Költeménye a Pesti Divatlapban (1845. II. Baráti nefelejtsek Hollósy Antal sírhalmára) és a Játékszíni Emlékkönyvekben (Győr, 1845., Szabadka, 1847). — Benkő egy fordított színművét említi: Csak fojtás. Kotzebue után ford.

Nemzeti Szinházi Zsebkönyvek 1838—48. — *Benkő*, Magyar szinvilág. Bpest, 1878. 48. l. — *Bayer József*, A nemzeti Játékszín Története. Bpest, 1887. 172., 173. l.

Molnár *József.* — Munkája: *Virány.* Pápa, 1844. (Költemények és elbeszélések).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *József,* ügyvéd és országgyűlési képviselő, M. József, Csikvármegye tiszti főorvosa és Kállai Lotti (Kállai Ferencz, író és az akadémia tagja leányának) fia, született 1849-ben Csik-Szeredán; jogi tanulmányait Pesten végezte; az ügyvédi vizsga letétele után Budapesten nyitott irodát, de nem sokára szülőföldjén telepedett le. Egyike a legtekintélyesebb székely ügyvédeknek és Csíkmegye minden közügyében egyike az első szóvivőknek. 1887-ben a csikszeredai választókerület országgyűlési képviselőnek választotta függetlenségi párti programmal, úgyszintén 1892-ben is, de 1896-ban kibukott. A görög-török háború lezajlása után a megyei közgyűlésen kijelentette, hogy a mostani viszonyok között, midőn csak a nagy hatalmak vihetnek szerepet, nem tud közjogi ellenzéki lenni. Az 1901. választások alkalmából a csikszeredai választókerület szabadelvű programmal megválasztotta. Jegyzője a zárszámadási és tagja a VI. biráló bizottságnak. — Mint hirlapíró dolgozott régebben a Reformba és az Ellenőrbe. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1887—96. és 1901-től) vannak. — Szerkesztője volt rövid ideig a Csiki Lapoknak is.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 322. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 16. sz. arczk.

Molnár *József,* m. kir. állami állatorvos. — Munkája: *A lótenyésztésről.* Előadás. Magyar-Óvár, 1899. (Népszerű gazdasági előadások. Rendezte a mosonymegyei gazdasági egyesület).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *József.* L. *Molnár Ferdinand József.*

Molnár *Józsiás,* országgyűlési képviselő, szül. 1836-ban Kézdi-Vásárhelyt (Háromszékm.); kora fiatalságától fogva iparral és kereskedelemmel foglalkozott és szülővárosában műmalmot létesített, mely nagy hírnévre tett szert. A közügyek terén is sok buzgalmat fejtett ki. Az 1887. választások alkalmával a szabadelvűpárt jelöltjének vallotta magát; akkor kisebbségben maradt; 1892-ben pedig mint függetlenségi párti képviselő megválasztatott Kézdivásárhelyt. 1896-ban kisebbségben maradt, de 1900. decz. 28. az időközi választáson a főispánná kinevezett Béldi László helyébe újólag megválasztották, úgyszintén az általános választásoknál is. Tagja a naplóbiráló és a IX. biráló bizottságnak. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1892-től) vannak. Különösen a pénzügyi vitákban fejtett ki tevékenységet. — Munkája: *Nyilt levél* az országos függetlenségi és 48-as párt tagjaihoz. Pest, 1894.

Fővárosi Lapok 1895. 15. sz. — *Sturm Albert,* Országgyűlési Almanach. Budapest, 1901. 322. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 12. sz. arczk.

Molnár *Károly,* kir. táblai esküdt ügyvéd. — Munkája: *Eucharisticon* quod ill. dno Sigismundo Szögyény de eadem i. comitatuum Pest, Pilis et Solt art. unitorum officii supr. comitis administratori in perennis venerationis monimentum obtulere i. tabulae regiae judriae jurati notarii dum advocatiale munus auspicarentur. Pestini generalium regni judiciorum termino post Paschali 1824. Pesthini.

Petrik Bibliogr.

Molnár *Károly,* főreáliskolai tanár, szül. 1849. jan. 23. Felső-Torján (Háromszékm.). Érettségi vizsgát tett Székely-Udvarhelyt 1869-ben az ev. ref. collegiumban, azután egy évi jogi tanfolyamot hallgatott ugyanott és három évi bölcseletit Budapesten, mialatt a tanárképző rendes tagja volt. 1874. febr. 18. kinevezték a m. n. múzeumhoz ásványtári segéddé, szept. 28. pedig a székely-udvarhelyi főreáliskolához helyettes tanárrá; 1875-ben tanári oklevelet szerzett a természetrajzból és ugyanott 1898. jún. 2. az ev. református főgymnasiumban a latin és

görög nyelv rendes tanára lett. A természetrajzi szertár őre, a református iskolaszék alelnöke, Udvarhelymegye törvényhatósági bizottságának tagja, a casino könyvtárnoka, az udvarhelyi megyei takarékpénztár igazgatóságának és a népnevelési egylet választmányának tagja. Élénk tevékenységet fejtett ki mint a casino-egylet titkára; több évig az Emke udvarhelymegyei és városi választmányának pénztárnoka volt. — Czikkei a Földtani Közlönyben (1874. Új ásványok a bánságból); a székelyudvarhelyi főreáliskola Értesítőjében (1875. A főreáliskola előkészítő osztálya, 1876. Tusnád, a szent Anna tó és a torjai kénbarlang, 1892. Iskolai kirándulás a Hargitára, 1891. Észrevételek a reáliskolai természetrajzi tanítás alsófokához írt tankönyvekről); a M. Tanügyben (1876 A hospitálásról, Módszeres ásványtanok és azok módszeres kezelése); a magyarországi Kárpát-egylet Évkönyvében (1880. A székelyekről, németül is u. ott); a Székely-Udvarhelynek is munkatársa. — Munkája: *Udvarhelymegyei útikalauz.* Székelyudvarhely, 1885. (Vajda Emillel együtt. Különnyomat a Székelyudvarhelyi főreáliskola Értesítőjéből.).

A székelyudvarhelyi főreáliskola Értesítője 1875., 1893. 29., 33. l., 1898. — *A Magyar Nemzeti Múzeum.* Bpest, 1896. 78. l. — *A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-collegium Értesítője* 1898. 52. l. — *Vajda Emil* Névkönyve 212. l.

Molnár *Károly*, jogi doktor és ügyvéd, országgyűlési képviselő, szül. 1860-ban; a jogi doktori és ügyvédi vizsga letétele után Bácsmegye szolgálatába lépett és eleintén mint a kulai járás főszolgabirája, később mint a megye főjegyzője szerzett a közügyek terén érdemeket. 1896-ban először és 1901. újra választatott meg a Hódság-kerületében (Bács-Bodrogm.) szabadelvű programmal. Tagja a naplóbiráló bizottságnak. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 323. l.

Molnár *Károly*, egyetemes orvosdoktor, elmegyógyintézeti főorvos, M. Károly komáromi nemes származású ügyvéd és Gulyás Julia fia, szül. 1863. máj. 26. Székesfejérvárt; felsőbb gymnasiumi tanulmányai alatt unokatestvére Molnár Aladár író végezte nevelését. Orvosi tanulmányait a budapesti egyetemen hallgatta s 1895-ben nyert orvosdoktori oklevelet. Már előbb 1888-ban mint gyakornok a sz. Rókus kórház szolgálatába lépett; a tiszti főorvosi hivatalban mint szakdíjnok és a Schwartzer-féle gyógyintézetben 12 évig mint első secundarius működött. 1900. jún. óta az angyalföldi m. kir. állami elmegyógyintézet főorvosa. — Munkái: 1. *Adatok* a paralysis progressiva gyógyulásának kérdéséhez. Közlemény a Babarczi-Schwartzer Otto dr. egyetemi m.-tanár elme- és ideggyógyító intézetéből. Bpest, 1898. (Különnyomat az Orvosi Hetilapból). — 2. *Heveny fertőző betegségek* kapcsán keletkezett elmebajok. U. ott, 1899. (Különny. a Gyógyászatból). — 3. *Beitrag* zur Frage der Heilung der Paralysis progressiva. U. ott, 1899. (Különny. a Pester Medizinisch-Chirurg. Presseből). — 4. *Ueber die im Zusammenhange mit acuten Infectionskrankheiten auftretenden Geistesstörungen.* Wien, 1899. (Különny. a Wiener Klinische Rundschauból).

Önéletrajzi adatok.

Molnár *Károly*, főgymnasiumi tanár, szül. 1872-ben Nagy-Rápolton (Hunyadmegye); 1897-ben nyert tanári oklevelet a latin és görög nyelv tanítására; azóta a nagy-enyedi Bethlen-collegium főgymnasiumi tanára. — Czikke a nagyenyedi Bethlen Kollegium Értesítőjében (1901. A görög elegiáról. Solon mint elegikus).

Vajda Emil Névkönyve 1901. 150. l.

Molnár *Lajos*, 1848—49. honvédtiszt. — Czikkei a Honvédek Könyvében (1861. Az Erdély és Magyarhon határán lévő Vaskapu szorosnak bevétele; Taktikai hadállás a piski csatában).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Molnár *Lajos*, földhitelintézeti becslő, szül. 1837. jún. 2. Rétiben (Győrm.); 1868—1873-ban rendes tanár volt a debreczeni földmíves iskolában és 1871-ben átvette mint igazgató az intézeti gazdaság kezelését ugyanott. 1875. aug. 25. áthelyeztetett Kolozs-Monostorra; ekkor lemondott és 1876-ban vándorgazdasági tanító lett Komárom megyében. Jelenleg jelzálog- és földhitelintézeti becslő Bpesten. — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1859. Háromszoros repcze-, répa- és kukoricza-sorvetőgép bádogszelenczés szerkezettel, 1866. Állatbiztositás, Gazdálkodásunk némely hiányai, Néhány szó létesítendő gazdasági tanintézeteink érdekében, Előkészületek a nyárra, A trágya elméletileg és gyakorlatilag véve, Vidéki hang a földmíves iskolák érdekében, 1868. Ismét a gazdasági tanintézetek érdekében, Valami a Tiszavidéki gazdálkodás nehézségeiről, A vegytani kisérleti állomások felállításának kérdéséhez, 1869. Kirándulás Bihar-Diószegre, Egyszerű mód a talaj megvizsgálására, A Petersen-féle rétöntözés, ábrákkal, 1870. A tyúkfélék mint rovarpusztítók. 1871. Nyilt levél Keblovszky Antal úrhoz a belyei uradalom felügyelőjéhez, Azokhoz a kik fiaikat, gyámnokaikat sat. a debreczeni földmíves iskolába küldik, Miként áll a jövedelem az itthon usztatott és gyárilag mosott gyapjú után? 1873. Az új év kezdetén, Az 1872. burgonya- és árpa-kisérlet a debreczeni m. kir. gazd. tanintézet kisérleti telkén, 1874. A Rapp- és Speiser-féle sorvetőgép és a vetőmag kimélés, Valami a kaszáló- és arató-gépekről, gyakorlati szempontból, Állandó gazdasági gép- és eszközkiállítás Debreczenben sat.); az Egyesületi Közleményekben (1870. A debreczeni gazd. egyesület); a Gyakorlati Mezőgazdában (1874. Egy kis statisztika s a gazdasági tanügy); a Falusi Gazdában (1874. Mit csinálnék én, ha a faluban az első gazda volnék); a Földmivel. Érdekeinkben (1874. Az Arnoldi-féle gyümölcsminták, Valami a kaszáló- és aratógépekről gyakorlati szempontból, Mibe kerül egy hold kaszálás vagy aratás géppel, Levél a szerkesztőhöz Debreczenből) sat. — Munkája: *Audiatur et altera pars!* Békessy László úrnak ajánlva. Debreczen, 1875. decz. — Szerkesztette és kiadta a Haladó Gazdát 1877—78-ban Komáromban.

Balás Árpád, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei 1896. Magyar-Óvár, 1897. 230. l. és a m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Molnár *Lajos* (idősb), földbirtokos, előbb a borászattal foglalkozott és 1874—1879-ben a Borászati Lapok munkatársa volt. Utóbb Lövő-Petriben (Szabolcsm.) birtokot vett és ott gazdálkodik.

Molnár István, országos gyümölcsészeti miniszteri biztos szíves közlése.

Molnár *Lajos*, gazdatiszt a Nádasdy grófok birtokán Galsán (Aradm.), előbbinek fia. — A Borászati Lapok munkatársa volt 1884—86-ban.

Molnár István, országos gyümölcsészeti miniszteri biztos szíves közlése.

Molnár *Lajos*, ev. ref. gymnasiumi tanár és okleveles lelkész, szül. 1849. szept. 15. Szepsiben (Abauj-Tornam.) iparos szülőktől; 1861. szept. Sárospatakra ment tanulni; gymnasiumi tanulmányainak utolsó éveiben nevelősködéssel és magánóra-adással tartotta fenn magát. Szerepelt a Kazinczy-ünnepélyen mint szónok. 1866-ban u. ott a theologiai akadémiába lépett. 1872-ben részt vett a nagyváradi országos dalünnepen a karral. 1873-ban káplání vizsgát tett és a hadkötelezettségének tett eleget. 1874 őszétől 1877 nyaráig a miskolczi ev. ref. gymnasium előkészítő osztályában tanított és itt mint vallástanár és segédlelkész is működött. 1878. és 79-ben letette a tanári vizsgát Kolozsvárt a magyar nyelv- és történelemből. 1883-ban iskolaigazgatónak választatott meg Szepsiben; onnét Sárospatakra ment gymnasiumi tanárnak. Meghalt 1892. okt. 5. Budapesten az angyalföldi tébolydában. —

Munkatársa volt a Mohács és Vidékének (1883. 2. szám, Himfy szerelmeiről); a Bodogh Albert által szerkesztett Miskolcznak, a Borsodmegyei Lapoknak (itt jelent meg A nevelő cz. elbeszélése 1884-ben), a Miskolcz és Vidékének, a Sárospataki Lapoknak (1888. Az ifjúsági olvasmányokról); költeményeket is írt a nevezett lapokba, az Ország-Világba s a Képes Családi Lapokba (1884.). — Munkái: 1. *Himfy szerelmeinek eredete* és költői értéke és utódaira tett hatása. Miskolcz, 1880. — 2. *Magyar olvasókönyv* a középiskolák I. és II. osztálya számára. Kiadja a sárospataki irodalmi kör a főiskola költségein. Sárospatak, 1887. (Maklári Pap Miklóssal együtt. Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap és Sárospataki Lapok 1887. 7. sz.). — Álnevei és jegyei: Szepsii, r—s., L. (a Miskolcz és Mohács és Vidékében).

Petrik Könyvészete. — *Sárospataki Lapok* 1892. 41. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1892. 42. sz. (Nekr.). — *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* 1892.

Molnár *Lajos*, vámhivatalnok volt 1895-ben Budapesten. — Munkája: *Az adóreform* és a közigazgatás. Budapest, (1895.).

M. Könyvészet 1895.

Molnár *Lajos*, pénzügyi igazgató Székely-Udvarhelyt, M. József országgyűlési képviselő testvére; az 1875-ben Budapesten alakult athletikai club igazgató-választmányának bizottsági tagja volt. 1879-ben visszament szülőföldére Csik-Szeredába s mint írja, «ott az élethivatás lekötve tartja». — Czikke a Magyarország és a Nagyvilágban (1875. 5. sz. Eszterházy Miksa gróf és az athletika) sat. — Munkái: 1. *Athletika.* Budapest, 1875. — 2. *Athletikai gyakorlatok.* A szövegbe nyomatott 143 ábrával. U. ott, 1879. (Gr. Eszterházy Miklósnak Viadorczikkeivel bővítve).

Petrik Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Molnár *Lajos*, rendőrkapitány, M. István és Jakar Terézia iparos szülők fia, szül. 1864. jan. 11. Pesten; középiskoláit ugyanitt és Debreczenben végezte. 1880-ban a pestvidéki törvényszéknél, majd Pest vármegye szolgálatába lépett. 1882. ápr. 12. az államrendőrséghez neveztetett ki, hol a fogalmazási szakban nyert alkalmazást és 1885-től kezdve a Budapest VII. kerületében a cselédpereket intézte. Közben a VI. kerületi kapitánysághoz helyeztetett át, hol a prostitutió és a borhamisítási ügyek előadója volt. 1901. júl. elejével Korpona város rendőrkapitányává neveztetett ki, hol jelenleg is működik. — Czikkei a Rendőri Lapokban (A prostitutió rendezéséről, A borok szakértői vizsgálatáról, A Duna, Lukács Béla öngyilkossága alkalmából, A bűnbak, a zugligeti villamos vasuti szerencsétlenség alkalmából, A toloncz-ház, A cselédügy); a Korpona és Vidékében (vezérczikkek: A teplicske, A közegészség, Idegenforgalmunk, Tűzrendészet, Korpona fejlődése, Ivóvizünk, Fejlődjünk, Lits Gyula, Czobor László, Széll Kálmán és a kivándorlás, vármegye tisztogatása, gyermekvédelem, a közigazgatás, az államosítás; A téglagyár). — Munkái: 1. *A cselédügy* és helyközvetítői intézmény rendezéséről. U. ott, 1892. — 2. *A cselédügy* és a cseléd közvetítéséséről. U. ott, 1896. — 3. *Az erkölcsök,* a közegészség és a prostitució. Ugyanott, 1899.

M. Könyvészet 1892., 1896. és önéletrajzi adatok.

Molnár *László*, tanítóképzőintézeti igazgató, M. Péter kántortanító és Schmid Anna fia, szül. 1833. máj. 19. Bölcskén (Tolnam.); 1843-ban Duna-Földvárt az első latin osztályba lépett, 1844-ben Pécsett folytatta tanulmányait. 1848-ban a pécsi gymnasiumot bezárták és ő Kömlődön (Tolnam.) segédtanító lett; itt a német nyelvben és zenében gyakorolta magát. 1851-ben Paksra került Szauter Antal kántortanító mellé. 1852. szept.

került a fővárosba, hol magántanítással tartván fenn magát, végezte a tanítóképzőt és 120 frtos ösztöndíjban is részesült. 1853-ban tanítói oklevelet és 1854-ben helyettes tanítói állást nyert Pesten, hol félév mulva rendes tanító lett. 1858. aug. 1. a német tannyelvű iskolákra is képesítették és a nemzeti zenedében hallgatta a zongora s zeneszerzés tanszakot és ezekből vizsgát is tett. Riedl Szende 1863-ban megkezdte az egyetemen összehasonlító nyelvészeti előadásait és ekkor ő beiratkozott a bölcseletkarba és hat féléven át hallgatta a bölcseleti tantárgyakat. 1864. ápr. 8. a budapesti kir. kath. tanítóképző tanárává neveztetett ki; 1871-ben pedig igazgató-tanári czímet nyert. Később nyugalomba vonult Dunaföldvárra, hol 1902. augusztus 21. meghalt. — Czikkei a Néptanítók Közlönyében (1862. Gyakorlati nyelvtanítás); a Tanodai Lapokban (1863. Hogyan ismételheti a tanító a hitoktató előadásait? Dicséretet nyert pályamű, 1868. 69., 1876. A nőképzés köréből, Beszédek a tanévek kezdetével); az Iskolabarátban (1866. A budapesti kir. kath. tanítónőképző története); a M. Államban (1883. 299. sz. A tanító társadalmi állása); a Közoktatásban (1883. A magyar neveléstörténeti irodalomról, Gyujtó Béla névvel); a M. Tanítóképzőben (1891. Könyvismertetés Gyújtó Béla névvel); a Néptanítók Lapjában (Ünnepi szám 1893. A tanítói pálya). — Munkái: 1. *A nevelés történelme* tanító- és tanítónőjelöltek, valamint a nevelésügy buzgó előmozdítói számára. Bpest, 1876. (Ism. Néptanítók Lapja, Kelet Népe 104., Hon 70. sz., Népnevelők Lapja, Népiskola, M. Állam 83. sz. 2. kiadás. U. ott, 1884. Ism. M. Tanügy, M. Korona 1883. 229. sz. sat. 3. kiadás U. ott, 1896. Újabb kiadása, átdolgozta Schultz Imre. 21 ábrával. Pozsony, 1900). — 2. *A női kézimunka* mint egyik legfontosabb eszköze a nők összhangzó és hivatásszerű képzésének. Tanítónő-képezdék és kézimunkatanítónők számára. Bpest, 1877. (Ism. Hon 1876. 314. sz. esti k., M. Bazár 1877. M. Állam 12. sz., Népnevelők Lapja, Népiskola, Ungarischer Schulbote 1878. 47. sz.). — 3. *A nevelés tankönyve*, férfi és nőtanítójelöltek és a neveléssel foglalkozók számára. U. ott, 1878—79. Két kötet. (I. Embertan. II. Neveléstan. Ism. M. Tanügy 1878—79., M. Állam. 1878. 13., 299. sz. Népnevelők Lapja 1876. 49., 1879. 3. sz., M. Korona 1877. 161., 1879. 24. sz. 2. kiadás. Az új tanterv szerint átdolgozta Ember Károlylyal. U. ott, 1896.). — 4. *A tanítás tankönyve*, tanító- és tanítónőjelöltek, valamint a nevelés és tanügy buzgó előmozdítói számára. U. ott, 1881—86. Négy kötet. I. Általános tanítástan. II. Részletes tanítástan. Anyanyelvtanítás. III. Számtanítás. IV. Reáliák és szépügyességek tanítása. (Ism. Religio 1881., Általános Tanügyi Közlöny, Népnevelők Lapja, Pester Journal 152. sz., Hon 65., M. Állam 1881. 22., 1882. 289., 1886. 48., Néptanítók Lapja 1881., 1883., 1887., Népiskol. Tanügy, Közoktatás 1882., Népnevelők Lapja, 1882. Pesti Hirlap 48. sz., Népiskolai Tanügy, Népnevelő 1884., M. Korona 1883. 35., Pester Lloyd 1883. 110., Kalocsai Néplap 1886. 12. sz. sat.). — 5. *Atyai tanács* egyetlen leányomnak, ifjú honleányainknak ajánlva. U. ott, 1885. (Ism. Nemzet 279., Egyetértés 135., M. Állam 54., 96., Budapesti Hirlap 150., Néptanítók Lapja sat.). — 6. *A leánykák élete* és ténykedése. U. ott, 1888. (Ism. Főv. Lapok 103. Religio 1889., Kalocsai Néplap.)

Paedagogiai Plutarch. Bpest, 1886. I. 179. l. kőny. arczk. (Zsengeri Samu). — *Paedagogiai Encyclopaedia.* Bpest, 1886. 636. l. (Verédy Károly). — *M. Könyvészet* 1886., 1895., 1900. — *Kisslingstein* Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Molnár *László,* Jézus-társasági áldozópap és főgymnasiumi tanár, szül. 1840. ápr. 16. Pozsonyban; itt végezte a gymnasiumot; 1858. aug. 11. a Jézus-társasá-

gába lépett; felső tanulmányait Pozsonyban, az innsbrucki s a budapesti egyetemen végezte. Jelenleg főgymn. tanár Kalocsán, hol a latin és görög nyelvet tanítja. — Czikkeket írt a Jézus szent Szívének Hírnöke és a Mária Kert cz. folyóiratokba. — Munkái: 1. *A katholikus ifjúság imádságos könyve.* Kalocsa, 1888. és Bpest, 1893. (Névtelenül). — 2. *Kempis Tamás négy könyve Krisztus követéséről.* Pázmány Péter ford. nyomán kiadja ... U. ott, 1891.

Kisslingstein Könyvészete. — *Catalogus* Societatis Jesu. Viennae, 1886. és Tóth Mike tanár szíves közlése.

Molnár *László*, színész, szül. 1857. nov. 25. Kún-Félegyházán (Pestm.); középiskoláit Budán, Kecskeméten és Pesten, a jogot 1875—80-ig a budapesti egyetemen hallgatta. 1881-ben Szapáry István gróf kinevezte Pestmegye tiszteletbeli aljegyzőjének, s itt működött a központban 1884. októberig; ez év nov. 1. lépett a szinészi pályára, melyet Szegeden Nagy Vincze társulatánál kezdett és folytatta Nagyváradon. 1885. okt. a temesvári szintársulathoz szerződött mint hős és lyrai szerelmes. 1894-ben Egerben vendégszerepelt. 1898—1900-ban az Országos szinészegyesület elnöke volt és a budapesti magyar színház tagja; 1900. ápr. a kolozsvári nemzeti szinház kötelékébe lépett. Szabadságolt állományú honvéd hadnagy. — Tárczákat, elbeszéléseket és szini kritikákat írt a Félegyháza, Váczi Közlöny, Szegedi Napló, Pressburger Zeitung, Südungarischer Lloyd cz. lapokba 1881—84-ig; a Budapesti Hirlapnak rendes dolgozótársa volt; tárczákat, szini kritikákat és vegyes közleményeket írt a lapba. Czikkei a Budapesti Hirlapban (1882. 286. sz. Petőfi Félegyházán, adatok a költő gyermekkorából; decz. 30. Bárdi Miklós szabadulása, elbeszélés, mely Heksch Sándor német fordításában megjelent a Münchener Fremdenblattban 1883. 2. sz., majd a Pressburger Zeitungban és a Heksch Sándor által kiadott Aus Ungarn. Novellenschatz cz. gyűjteményben, Bécs és Pozsony, 1884); a Képes Családi Lapokban (1888. A nőiesség); a Nemzetközi Művészeti Szemlében (1893. Duse iskolája); az Erdélyi Híradóban (1894. 73. sz. Az élhetetlen, elbeszélés). — Munkája: *Az egyéniség a művészetben*, különös tekintettel a szinművészetre. Bpest, 1893. — Álneve és jegye: Árbocz, M. L.

M. Könyvészet 1893. — *Egri Híradó* 1894. 73. sz. — *M. Szalon* 1894. — *B. Virágh Géza*, A magyar szinművészet. Bpest, 1900. 126. l. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1900. 79. sz. és önéletrajzi adatok.

Molnár *László*. — Munkája: *A rendőri* törvénykezés kézikönyve. A közigazgatási hatóságok körébe utalt büntetendő cselekményekre s az azokban követendő eljárásra vonatkozó törvények és rendeletekből összeállította és jegyzetekkel ellátta. Veszprém, 1883. (Előszó kelt: Csik-Szereda 1883. máj. végén).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Lőrincz*, ev. ref. lelkész Kolozsvárt. — Czikkei a Prot. egyh. és isk. Lapban (1894. A semi nyelvekről, A héber nyelvről). — Munkája: *Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Névkönyve* az 1898. évre. 41. évfolyam. Kolozsvár, 1898.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Mária*, mintaóvónő, született 1855. márczius 23. Debreczenben evang. ref. vallású szülőktől. 1877. szept. 1-től 1879. június 30-ig kisdedóvónővé képeztetett az országos kisdedóvó-egylet óvónőképző-intézetében Bpesten. 1879. szept. 1-től 1885. aug. 31-ig a mezőberényi kisdedóvó-egyesület óvodáját vezette. 1885. szept. 1. a csáktornyai kisdedóvó-egyesület hívta meg óvodája vezetésére és ott működött 1892. nov. 29-ig. Csáktornyáról a vallás- és közoktatásügyi miniszter a sepsi-szent-györgyi államilag segélyezett kisdedóvónőképző-intézet mintaóvodájához minta-óvónőül nevezte ki. 1893. nov. 19. az eperjesi állami óvónő-

képző-intézet minta-óvodájához helyeztetett át hasonló minőségben, a hol jelenleg is működik. A kisded-nevelők országos egyesületének választmányi tagja és az északkeleti szakosztályának alelnöke; a sárosmegyei általános tanítóegyesületnek rendes tagja és könyvtárnoka; a Mária Dorottya-egyletnek rendes tagja, a III. országos egyetemes tanügyi congressus tagja és kisdednevelési szakosztályának előadója. — A Peres Sándor által szerkesztett M. Kisdedóvodában a játékokat és a munkaszerű foglalkozást írta; írt még a M. Kisdednevelés- és Népoktatásba. — Munkái: 1. *Koszorú*. Mese-, szavalmány-, dal- és játékkönyv. Nagy-Kanizsa. 1888. — 2. *Kikelet virágai*. Versek kis gyermekek számára. Bpest, 1892. (és Eperjes, 1897.). — 3. *Hajnalfény*, mesék a kisdedeknek. Bpest, 1892. — 4. *Kisdedóvodai beszéd-* és értelemgyakorlatok (társalgás) kézikönyve. Eperjes, 1894. (2. jav. kiadás. U. ott, 1901.). — 5. *A kisdednevelés módszertana* II. éves növendékek számára. U. ott, 1895. (Láng Mihálylyal együtt). — 6. *A magyar gyermek játékai*. (Munka- és társasjátékok). A kisdedóvónő- s tanítóképző-intézetek növendékei, óvónők, tanítónők és tanítók számára. Összegyűjtötte és feldolgozta, U. ott, 1897.

Láng-Simkó, Sárosvármegye népnevelése. Eperjes, 1896. 175. l. — *M. Könyvészet* 1888., 1892., 1894., 1896—97., 1901. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Molnár *Márton*, ügyvéd, 1848—49. honvéd-százados; a koronás érdemkereszt tulajdonosa; az absolutismus idejében Szegeden mint ügyvéd működött, később városi tiszti főügyész, majd tanácsnok lett és puritán jellemével, szelid lelkületével általános tiszteletet vívott ki. Meghalt 1892. szept. 8. Szegeden 74. évében. — A szegedi helyi lapok munkatársa volt.

Nemzet 1892. 250. szám. — *Fővárosi Lapok* 1892. 250. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1892. 38. sz. (Nekr.).

Molnár *Márton*, hírlapíró, a Magyar Hirlap munkatársa volt 1901. június 22-ig, mikor Fenyő Sándorral a lap szerkesztőjével s több társával együtt kilépett a nevezett lap szerkesztőségéből. — Munkája: *Brieux Eugène*, *A métely* (Les avariés). Szinmű 3. felv. Ford. Bpest, 1902. (Fővárosi szinházak műsora 117. 118. sz.).

Budapesti Hirlap 1901. 169. sz.

Molnár *Mihály*, Trinitarius szerzetes; 1780-ban a szerzetesrend tanulója volt Budán. — Munkája: *Lob- und Pflichtrede* auf das verborgene Geheimniss der allerheiligsten Dreyfaltigkeit an dem hohen Titularfeste des Barfüsserordens und einer hochlöblichen englischen Erzbruderschaft der allerheiligsten Dreyfaltigkeit von Erlösung gefangener Christen bey Bestätigung der Würdenswahlen vor zahlreicher Anwesenheit, ... zu Kleinmariazell nächst Altofen den 21. May 1780. Ofen.

Petrik Bibliogr.

Molnár *Mór*, jogi doktor, ügyvéd, szül. 1859-ben Szabadkán (Bács-Bodrogmegye), hol középiskoláit elvégezte, mire az egyetemen egy évig Bécsben, azután Budapesten hallgatta a jogi tanulmányokat. 1887 óta gyakorló-ügyvéd Budapesten; 1892 óta egyszersmind az Uruguayi köztársaság budapesti konzula. Müller családi nevét 1884-ben változtatta Molnárra. — A Zombor és Vidéke munkatársa.

Ország-Világ 1900. 23. sz. arczk.

Molnár *Nándor*, bölcseleti doktor, gyógyszerész, M. János szintén gyógyszerésznek fia, szül. 1843-ban Pesten; a műegyetemen végezte tanulmányait és előbb mérnök volt. 1883. máj. 12. nyert a budapesti egyetemen bölcseletdoktori oklevelet. Atyja halála (1885) után átvette annak gyógyszertárát; ezt azonban később eladta és most magánzó Budapesten és Ilosvay Lajos műegyetemi tanár vegytani laboratoriumában dolgozik és együtt szerkesztik a Magyar Chemiai

Folyóiratot 1895 óta. — Czikke a Természetben (1869. Néhány szó a delejességről); a Gyógyszerészeti Hetilap munkatársa. — Munkája: *Némely gázok* és gőzöknek a phosphor gyulási hőmérsékletét és lassú égését módosító hatásáról. Bpest, 1883.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Nándorné.* L. *Barcza Jozéfa.*

Molnár *Pál* (etelkavári), ügyvéd és városi főjegyző előbb Szegeden, majd Esztergomban, hol 1865. jún. 22. meghalt. — Költeményt és czikket írt a Honművészbe (1835. 95. sz., 1840. 81. sz.); a Jelenkornak és Nemzeti Ujságnak állandó levelezője volt. — Kiadó-szerkesztője volt a Tiszavidéki Ujságnak, melyet 1849. jan. 1. indított meg politikai tartalommal; hetenként kétszer jelent meg, azonban biztosíték hiánya miatt márczius végén betiltották; ennek folytatásaként a Tiszavidéki Emlék cz. lapot szerkesztette; ez is megszünt a 3. számmal.

Fővárosi Lapok 1865. 28. sz. — *Petrik* Bibliogr. — *Reizner János,* Szeged története III. 352. l.

Molnár *Pál,* r. kath. plébános, szül. 1824. jan. 16. Gersén (Vasm.); 1848. decz. 7. szenteltetett föl; 1848—49-ben nevelő volt Csákányban, 1850. segédlelkész Rába-Szent-Mihályon, 1854. Kemenes-Mihályfán, 1856. Körmenden, 1860. Szombathelyen, 1863. Sárvárott; 1865 óta plébános Csényén (Vasm.). — Czikkei az Idők Tanujában (1860. 134. sz. A pápaság és ostromlói, 147. Van-e becsületesség vallás nélkül? 178. sz. A nemzetek biztos fejlődéséről és biztos alapjairól); a Kath. Lelkipásztorba is írt (1860. és 1867.).

A szombathelyi püspöki megye papságának Névtára 1887. 197. l. — *M. Sion* 1893. 853. l.

Molnár *Pál,* nyug. kir. főmérnök Szegeden. — Czikkei a M. Mérnökegylet Közlönyében (1867. Adatok a magyar mérnökök működésének történetéhez, III. 1869. Beszédes József életrajza); a Szegedi Híradónak is munkatársa volt.

M. Mérnök- és Építész-egylet tagjainak Lak- és Czímjegyzéke. Bpest, 1895. 19. l.

Molnár *Pál,* a varasdi gymnasium tanulója. — Munkája: *Vota* honoribus spect. ac clar. dni Antonii Rozič, dum festum nominis sui recoleret omine ter fausto anno 1843 ab auditoribus suis grato animo dicata, Varasdini.

Petrik Bibliogr.

Molnár *Pál,* országgyűlési képviselő (1861—81); 1848—49. honvéd-főhadnagy volt. Meghalt 1888. márcz. 26. Bagládon (Zalam.) 61 éves korában. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1861—81) vannak.

Pesti Napló 1888. 90. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1888. 14. sz. (Nekr.).

Molnár *Péter* (zérczi), ev. ref. lelkész a ligetalyai Bogáton. — Munkája: *Győzedelmi zászló* Uketyevits Gábor Obristlieutenant úrnak. Kolozsvár, 1767.

Koncz József szíves közlése.

Molnár *Rezső,* r. kath. plébános, szül. 1848. nov. 15.; a theologiát Esztergomban végezte; 1872. júl. 19. felszenteltetett; káplán volt Ujvároskán, Galgóczon, 1874. Diószegen, Verbón; innét az ó-lehotai plébániát kapta; 1892 óta moravánkai plébános és kerületi alesperes, egyszersmind zeneszerző. — Czikkei a Religióban (1881. II. Alakítsunk kath. egyházmegyei tanítóegyleteket, 1884. I. Közös iskolák és a vallásos nevelés); a Kalauzban (1888. A magyar nyelv tanításának egy praktikus módja).

Zelliger Alajos, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 338. l.

Molnár *Rudolf,* ev. ref. középiskolai tanár. — Munkája: *Az önművelésről.* Bölcselettudori értekezés. Bpest, 1884. (A budapesti egyetem bölcseleti karának jegyzőkönyvében nincsen bejegyezve a doktorátusa).

Kiszlingstein Könyvészete.

Molnár *Sámuel* (agyagosi), ev. ref. lelkész; iskoláit Sárospatakon végezte. Gömörmegyében Hubán lett pap, onnét Putnokra ment 1807-ben és innét Vályba

1812 tavaszán. Putnokon nagy hibát követett el, a mi egész életét megkeserítette. A dolog így történt. Egy előkelő özvegy úri asszonynak kettős gyermeke született; először jól is írta be az anyakönyvbe törvényteleneknek, de később kivakarta s törvényeseknek írta be. Ezen ügy aztán az egyházmegyei törvényszék elé került, és az egyházi felsőség 30 köböl búza megfizetésére ítélte. Folytonos zaklatásnak volt aztán kitéve, mert nem fizetett. Hihetőleg e miatt kellett Putnokról is elmennie. Az elmarasztalás, illetve megbüntetés történt az 1813. Sajó-Keszi-ben tartott egyházmegyei gyűlésen. Az ítéletet aztán pénzre változtatták: 240 frtra. Ebből 1816-ban fizetett 78 frtot, de 1818-ban ismét megintetett a hátralévő összeg megfizetésére. 1825-ben már sok hitelező lép föl ellene, bizottságot küldenek ki és a papi jövedelmet zár alá veszik, őt pedig az egyházmegyei gyűlés elé személyes megjelenésre megidézik. 1827. febr. 11. halt meg hirtelen halállal a vasárnap reggeli isteni tisztelet elvégzése után. Igen vendégszerető ember volt, ki házánál mindenkit szívesen látott; úgy látszik ez volt az oka, hogy örökös pénztelenségben sinlődött. — Munkája: *A megtért Moor*, historiai dráma négy felvonásban. Készítette Agyagos Molnár Sámuel, Felső-Vályi Ref. Predikátor. Sáros-Patak, 1826. (Schiller Haramiáinak magyar folytatása. Ism. Bayer József az Egyetemes Philologiai Közlönyben 1896. 502—510. lap, hol a szerző életrajza is van).

Petrik Bibliogr.

Molnár *Sámuel*, ev. ref. lelkész, szül. 1823. júl. 8. Garam-Szent-Györgyön (Barsmegye) egyszerű földmíves szülőktől; helyben az elemi iskola elvégzése után Kiss István tanító elkészítette a két latin osztályra, azután Losonczot kereste fel, hol a lyceumi tantárgyakat oly sikerrel végezte, hogy a hasonnevű beteg tanár helyett egy évig a III. és IV. osztály tanítását reá bízták. A hittanszaki folyam elvégzése végett Pápára ment, hol Demjén Ferencz lelkészszel együtt Homiletikai társulatot alakítottak, melynek Demjén elnöke s ő jegyzője volt. Már ekkor több egyházi beszédet fordított németből, de csak egy maradt meg a Homiletikai társulat kiadványában (1848. 10. sz.). Az 1847—48. iskolai évben a III. osztály tanítója volt; de ezen hivatala csak 1848. pünkösdig tartott, mert tanítványai a szabadságharcz kitörésekor szüleikhez vonultak. 1848. aug. 27. Ujbarsra ment Török József esperes mellé káplánnak. 1850. máj. 18. Varsány választotta lelkészeül, honnét 1859-ben Garam-Lökre s 1871-ben Vámos-Ladányba ment. 1869-ben aljegyzőül, 1871-ben pedig főjegyzőül választatott, mely hivataláról 1881-ben lemondott. — A Csécsy által szerkesztett Téli Ujság és Czelder Vasárnapja, melynek főmunkatársa volt, sűrűn közölte népies elbeszéléseit, a Kölesdi Prot. Pap és Czelder Lelkészi Tára papi dolgozatait. A Prot. Egyh. és Isk. Lapba írt több czikkein kívül czikkei a Házi Kincstárban (1865. Ének, Sírvers, 1872. elb.); a Ker. Családban (1872. elb.); a Téli Ujságban (1880. elb. és egyházi beszéd); a Prot. Papban (1881. A halálra ítélt körüli eljárás); a Vasárnapban (1882. 1885. elb. és egyházi beszéd, imák sat.). — Kéziratban több mint 300 egyházi beszéde van.

Uj M. Athenás, 512. l.

Molnár *Sámuel* (agyagosi), ev. ref. lyceumi tanár Losonczon és Nógrádmegye táblabirája, agyagosi M. Sámuel ev. ref. lelkész fia. — Munkája: *Latin nyelvtani ékes és képes szókötéstan.* A 3. és 4. nyelvészeti osztály számára. Pest, 1842. (Ism. Athenaeum). — Kézirata tanuló korából a m. n. múzeumban: A felséges II. Leopoldnak megkoronáztatásának öröminnepére készített korona; mellyel háláadó örömét kivánta jelenteni 1790. Szent-András havában. Losoncz, 1791. Boldog-

asszony havában a közmegvizsgáltatásnak napjára, 4rét, 34 lap.

Petrik Bibliogr.

Molnár *Samu Pál* (szentgáli), kánonjogi doktor, cziszterczi rendi lelkész és tanár, M. Mihály műszövő és Hilcz Rozália fia, született 1862. február 3-án Nagy-Kanizsán, 1882. aug. 27-én lépett a rendbe s 1887. aug. 7. pappá szentelték; főgymnasiumi tanár volt 1886—87. Baján, 1887—88. Egerben; 1888—89. egyetemi hallgató Budapesten; 1889—90. segédkormányzó Előszálláson, 1890—91. főgymnasiumi tanár Székesfejérvárt, 1891—1892. egyetemi hallgató Kolozsvárt. 1890-ben a kánonjogból doktori oklevelet nyert. 1892—95-ig főgymnasiumi tanár Székesfejérvárt, 1895—99. Baján, 1899—1902. ismét Székesfejérvárt, 1892. Pécsett. — Czikkei a Katholikus Hetilapban (1885. Kit nevezhetünk valódi művelt embernek?); a Zalai Tanügyben (1885. Nehány szó a vallás-erkölcsös nevelés fontosságáról, 1886. Idegen-nyelveket tudni szép és hasznos, Néhány szó a nevelés tárgyának, a növendéknek, erkölcsi minéműségéről); a Bajai Hiradóban (1886. Halottak napján, Csodálatosak a gondviselés útjai, elb., Vörösmarty költészetéről); a Zalai Közlönyben (1887. Korunk vívmányai, A Magyar Ifjúság Rózsafüzére, 1889. Memento mori! 1890. Husvét napján); a Fejérmegyei Naplóban (1894. 71., 72. sz. Közoktatásunk materializmusa); a Székesfehérvár és Vidékében (1894. 129. sz. Október 6., 1896. Husvét napján, vezérczikk); a Zalában (1895. Borivás a régi rómaiaknál, Az ó-kori rómaiak borairól, A szüret és a bor kezelése az ó-kori rómaiaknál, A plátói szerelem, Étkezés az ó-kori rómaiaknál, Testvéri szeretet az ó-kori görögöknél); a Bajai Közlönyben (1896. Demimonde és Demi vierges, Lakoma az ó-kori görögöknél, 1897. 1526. aug. 29.); a Bácskai Naplóban (1896. A platoni eros); a Budapesti Naplóban (1898. máj. 2. Deus et patria, rendtörténeti tárczaczikk). — Munkái: 1. *Lenke szerelme.* Történeti elbeszélés. Nagy-Kanizsa, 1888. (Különnyomat a Zalai Közlönyből. Zalai Közlöny Könyvtára.). — 2. *Fitestvérek.* (Adelphoe.) P. Terentius Afer comoediája. Prózában iskolai használatra ford. Bpest, 1895. (Római remekírók magyar fordításban, 41. k.). — 3. *Dumas és a nő.* Fölolvasás, tartotta 1896. máj. 2. Baján a Casinóban. (Kézirat gyanánt.) Baja, 1896. — 4. *Az ó-kori görögök politikai irodalma* Platon előtt. Budapest, 1897. (Különnyomat a bajai kath. főgymnasium Értesítőjéből. Ism. Egyet. Philol. Közlöny XXII.). — 5. *Latin stilusgyakorlatok.* Magyar és latin nyelven. Iskolai és magánhasználatra. Székesfejérvár, 1902. (2. kiadás sajtó alatt. Ehhez segédkönyvül készült csakis a szaktanárok részére: *Latin stilusgyakorlatok*, magyar és latin nyelven iskolai és magánhasználatra. U. ott, 1902.) — 6. *Platon és* az akadémia. U. ott, 1902. (Különny. a székesfejérvári kath. főgymnasium Értesítőjéből).

M. Könyvészet 1888., 1897. — *A cziszterczi rend Emlékkönyve.* Bpest, 1896. 364. l. (Szabó Otmár). — *Corvina*, 1902. 15., 19. sz. és Szilágyi Jenő főgymnasiumi tanár szives közlése.

Molnár *Sándor* (fel-apáthi), nyug. törvényszéki tanácsos; 1826-ban a pesti egyetemen I. éves bölcseleti hallgató volt. Meghalt 1882. máj. 25. Keszegfalván (Komáromm.) 74. évében. — Czikkei a Sasban (1831. A tolvaj vagy a felfedezett méregkeverés, Azon hasonlatosságokról és különbségekről, melyek a római és magyar polgári törvény között az atyai hatalomra nézve találtatnak, Leírása azon gyászos romlásnak, melyre Magyarország IV. Béla király idejében a tatárok által jutott, Azon hasonlatosságokról és külömbségekről, melyek a római és magyar polgári törvény között a gyámság és védatyaságra nézve találtatnak, A vendégszeretés jutalma és költ., 1832. Olivier és Abdi basa, vagyis a nemes barátság

Buda visszavételekor 1686., Magyar Leonidas, Zrinyi Miklós és elb. 1833. A bécsi nagy döghalál, pestis, 1679-ben Lembert szerént, Berezina hídja, vagyis borzasztó jelenetek az 1812. franczia-orosz háborúból, Pierre apó, egy öreg katona Napoleon testőrségéből Egyptomban és elb.); az Athenaeumban (1837. I. Adatok Uj-Aegyptus és Mohamed Ali történeteihez, 1841. I. A szláv népek, és ford. elb.). — Munkái: 1. *Öröm-ünnep*, mellyet Cziráki és Dienesfalvai gróf Cziráky Antal úr, a magy. kir. universitás elölülői székébe fényes pompával lett beiktatása alkalmatosságával a törvényeknek II-dik eszt. hallgatóji emlékoszlopúl szenteltek. Pesten, bőjtmás havának 2-dik napján, 1829. Pest. — 2. *A zászlótartó*, vigj. 3 felv. Schröder után ford. Buda, 1838. (Külföldi Játékszin 14.). — 3. *Magyar nyelv eredete.* Néhai Keresztesi József kézirataiból kiadta... Pozsony, 1844. — Kézirati munkái a m. n. múzeumban: A bölcselkedés tudományjának történetírása. Pest, 1826. 4rét 54 lap; Bevezetés a természetfelett való tudományba (Metaphysica) Pest, 1826. 4rét 27 lap, eredeti kézirat.

Petrik Bibliogr. és gyászjelentés.

Molnár *Sándor*. ev. ref. főgymnasiumi igazgató, M. Ferencz és Tóth Erzsébet nemes szülők fia, szül. 1856. jún. 29 Hódmező-Vásárhelyen (Csongrádm.); a gymnasiumot szülővárosában végezte; a bölcseleti tanfolyamot a budapesti egyetemen hallgatta. 1879-ben nyert tanári oklevelet, 1880-ban pedig lelkészit. 1878. szept.-től 1880. szept.-ig Kecskeméten volt tanár, azután a budapesti ev. ref. főgymnasiumban, hol 1897. szept. óta igazgató. Mindkét gymnasiumnál a tanári álláson kívül más megbízásokat is végezett mint könyvtárnok, jegyző; tagja az igazgató-tanácsnak, az országos tanáregyesületnek, a dunamelléki ref. lelkészértekezletnek, az országos ref. tanáregyesületnek, a ref. ifjúsági egyesületnek, tiszteletbeli tagja a Bethlen Gábor-körnek, tagja a magyarországi ev. ref. egyetemes tanügyi bizottságnak, melynek hat évig jegyzője is volt. 1897-től 1901-ig ő adta ki a bizottság jegyzőkönyveit (Pápa, Bpest). Legnagyobb munkája volt a dunamelléki ref. egyházgyűlési (tanári) vagyon lebonyolítása, midőn az 1894. XXVII. t.-cz. alapján az országos nyugdíjegyesületbe léptek be; ezen lebonyolításnál ő képviselte az egyházkerületi gyűléseken a budapesti ref. főgymnasiumot és a liquidálásnál az összes dunamelléki gymnasiumokat, a kecskeméti jogakadémiát és a nagykörösi tanítóképezdét. — Czikkei a budapesti ev. ref. főgymnasium Értesítőjében (1882. A latin nyelv tanításáról az alsóbb osztályokban, 1885. A túlterheltetésről és a játékokról); az Országos Tanáregylet Közlönyében (1880—81. könyvism.); a Prot. Papban; az Egyetértésben (tanügyi rovat); a Figyelőben (1880—81. Kisfaludy Károly mint drámaíró); a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (1900. Evangeliumi nevelés) sat.

Önéletrajzi adatok.

Molnár *Sándor Albert*, gazdatiszt, szül. 1865. nov. 7. Monoron (Pestm.), hol atyja M. Pál ev. ref. lelkész volt és szenczi Molnár Albert egyedüli leszármazottja. M. középiskoláit a kecskeméti ev. ref. kollegiumban végezte; ezután a gazdasági pályára lépett és megszerezvén a hohenheimi képesítést, mint gazdatiszt, majd mint a Csernovics család árendása kereste kenyerét. — Czikkeket írt a M. Földbe (Dapsy László szerkesztése alatt) és a gazdasági szaklapokba, különösen az agrarius érdekeket képviseli. — Szerkeszti a Monorkerületi Lapokat 1901 óta, melynek egyszersmind kiadó-tulajdonosa.

Önéletrajzi adatok.

Molnár *Sándor*, hírlapíró. A Honvédben (1893. Szép asszony váltói, regény a tegnap történetéből); az Ország-Világban (1897. elb., 1898. A 16. huszárezred jubilaeuma, Száz év egy ezred történetében). — A révben cz. 2 felv. szinművét

először adták a Nemzeti Szinházban 1893. jan. 13.

A magyar n. múzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Molnár (*Dezső*) *Szulpicz*, bölcseleti doktor, szent Benedek-rendi áldozópap és tanár, szül. 1871. jún. 30. Magyar-Gencsen (Vasm.); 1887. júl. 31. lépett a rendbe s 1894. júl. 6. szenteltetett fel. 1896-ban nyert doktori s tanári oklevelet és azóta a győri főgymnasiumban a magyar s latin nyelvet és történelmet tanítja. — Munkája: *Zermegh János* és emlékirata. Történelmi forrástanulmány. Kőszeg, 1896.

Vajda Emil Névkönyve. — *A szent Benedekrend Névtára.* Győr, 1901. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Molnár *Titus János*, theologiai doktor, szül. 1798. aug. 29. Nagyszombatban (Pozsonym.); 1813. okt. 28. lépett a rendbe s Pannonhalmán bevégezvén theologiai tanulmányait, 1821. szept. 13. miséspappá szenteltetett fel; gymnasiumi tanár volt 1821—22. Győrött, 1822—26. Nagyszombatban; 1826—32-ig theologiai tanár Pannonhalmán; 1832—33. hittanár Komáromban, 1833—42. a győri akadémián; 1841-ben a főapáti méltóságra harmadik helyen volt kijelölve; 1842—46. a főapát titkára; 1846—51. a komáromi rendház főnöke s gymnasiumi igazgató; 1851—56. ugyanott a rendház főnöke és lelkiatya. Meghalt 1857. máj. 17. Komáromban. — Czikke a Fasciculi Ecclesiastico-litterariiban (Pest. 1841. I. Quid sensit semper ac sentit nunc quoque ecclesia de mixtis matrimoniis ? item : an matrimonia mixta sine discrimine benedicti possint?). — Munkája: *Institutiones religionis* christiano-catholicae usibus praelectionum academicarum accommodatae. Budae, 1836—37. Két kötet. — Szent hymnusokat is szerzett szent Imre tiszteletére, melyek a szent Maurus congregatiójának breviariumában vannak. — Kézirata: Bibliai magyarázatok, 4rét 791 lap (a pannonhalmi könyvtárban).

Vasárnapi Ujság 1857. 22. szám. (Nekr.) — *Scriptores* Ordinis S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 302. l.

Molnár *Vid Bertalan.* L. *Molnár (Vid) Bertalan.*

Molnár *Viktor* (kaposi idősb), ágostai evangelikus lelkész, M. Sándor, ágostai evangelikus lelkész és Gödri Anna fia, született 1826. júl. 2. Krizbán (Brassómegye); középiskolai tanulmányait a brassói ágost. evangelikus gymnasiumban végezte, azután 1846-ban Lipcsébe ment, hol két évig theologiát hallgatott; széleskörű ismereteivel a tanárok figyelmét annyira magára vonta, hogy ezeknek ajánlatára Lipcsében középiskolai tanársággal kinálták meg; ő azonban hazaszeretetére hallgatva, minden más tekintetet figyelmen kívül hagyva, hazajött s Brassóban települt meg, hol a szász ág. ev. egyházközség kebelében a magyar tanítói s énekvezéri állást töltötte be. 1853-ban a zajzoni evang. egyház megválasztotta lelkészévé; 1858-ban Brassóba ment szintén lelkésznek. Ezen időben tette a szász iskolai hatóság gymnasiumában a magyar nyelv tanítását kötelezővé s annak tanításával őt bízták meg. 1860-ban a brassói csángó népnek lelkipásztora lett Hosszúfaluban. A két évtizedet meghaladó működésének ideje alatt az elhanyagolt bárczasági csángókkal valóságos csodát művelt: vallási, politikai, tanügyi, társadalmi és gazdasági téren lázas tevékenységű actiót fejtett ki, hogy népét a tisztult hitéletnek, a rendíthetlen hazaszeretetnek, a szellemi felvilágosultságnak és anyagi jólétnek terére vezesse. A bárczasági magyar envangelikus esperesség, a bárczasági magyar evang. iskola-egyesület, a brassóvidéki népnevelési egylet, a műfaragászattal is kiegészített felső népiskola, a brassó megyei hivatalos tanító-egyesület, a bárczasági kölcsönmagtárak alapítása, a konyhakertészet meghonosítása, a felnőttek oktatását czélzó legény- és leányegyesületek létesítése, iskolai és nép-

könyvtáraknak megteremtése, magyar iskoláknak felállítása és még számos kulturális és társadalmi közhasznú intézménynyel sikerült neki életerőssé, sőt küzdelemképessé tenni a veszendőnek indult bárczasági magyarokat. Meghalt 1882. febr. 1. Hosszúfaluban. — Munkája: *Dr. Luther Márton kis kátéja.* Michaelis Jánosnak evang. népiskolák és konfirmálandók számára készült vezérfonalával a keresztény vallásban. Brassó, 1852. (Névtelenül. 2. kiadás 1861. 3. k. 1879. U. ott.) — Kéziratban: Prédikácziók 24 évfolyamban, egy-egy évfolyam annyi prédikácziót foglal magában, a mennyi vasárnap és ünnepnap volt azon évben; mert ő maga prédikált mindig és káplánt nem tartott. Néhány verse is maradt utána. (Mindezen kéziratok fia birtokában vannak.).

Gross, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 282. lap. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Józsa Mihály.* Emlékezés Kaposi Molnár Viktor ág. ev. magyar lelkészre. Bpest, 1901. — *Ország-Világ* 1900. 53-ik szám. — *Pesti Napló* 1901. 3?-ik szám és fiának M. Viktornak szíves közlése.

Molnár *Viktor*, jogi doktor, főispán, szül. 1853-ban Gálszécsen (Zemplénm): fia M. Istvánnak, Zemplénmegye főispánjának; középiskoláit Budán, jogi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, hol jogi doktori oklevelet nyert. 1877-ben letette az ügyvédi vizsgát. 1884-ben a sátoraljai kerületben egyhangúlag képviselővé választatott és ekkor visszalépett az ügyvédség gyakorlatától. Az 1884—87. országgyűlés első ülésszakában a zárszámadási bizottságnak, a második és harmadik ülésszakban a közigazgatási bizottságnak volt tagja. A szabadelvű párt végrehajtó-bizottságának jegyzője. 1887-ben régi kerületében újra megválasztatott; a zárszámadási bizottság jegyzője s előadója volt. 1891-ben Temesvármegye és Temesvár főispánjává nevezték ki. 1899. máj. 1. megkapta a Lipót-rend lovagkeresztjét — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1888—1891) vannak.

Halász Sándor, Országgyűlési Almanach. Bpest. 1886. 269. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 747., XVIII. 282. l.

Molnár *Viktor* (kaposi), miniszteri tanácsos, M. Viktor ágostai evangelikus lelkész és Stenner Júlia fia, született 1859. aug. 9. Brassóban; főgymnasiumi tanulmányait szülővárosában végezte, azután Kolozsvárra ment az egyéves önkéntesi év leszolgálása és a jogi tanulmányok elvégzése végett. A katonai szolgálatának eleget tevén, hadnagy lett, az egyetemen pedig az egyik államtudományi pályadíjat elnyerte. Tanulmányainak befejezése végett Budapestre jött, hogy az, itteni egyetemen letegye az államtudományi és jogtudományi államvizsgákat. Ezután szülei külföldre küldötték, hogy a közpályára szükséges magasabb kiképzést nyerjen; ezen tanulmányi útjában megtekintette a közművelődési és művészeti intézményeket Ausztriában, Németországban és Francziaországban. Ezen útjában nyert tapasztalatait később többször felfrissítette külföldi utazásain. 1882. okt. Trefort Ágoston fölvette a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba fogalmazó gyakornoknak és eleinte a jogi osztályban alkalmazta, később a miniszterium elnöki osztályába helyezte át és arra használta fel, hogy a legkülönbözőbb napi kérdésekről czikkeket iratott vele a lapokba. Trefort európai műveltségével és melegen érdeklődő lelkével nagy befolyást gyakorolt M. tudományos fejlődésére, hozzá barátsággal viseltetett és utolsó idejében is magával vitte külföldi útjára. Báró Eötvös Loránt elnöki titkárrá, Wlassics Gyula miniszter 1898-ban czímzetes miniszteri tanácsossá nevezte ki a vallás- és közoktatási miniszteriumban; 1901. okt. pedig valóságos miniszteri tanácsos lett. A tanügy terén kifejtett működésével szerzett különösen érdemeket, így szülővárosa és Brassó-

megye területén egymásután létesültek az állami iskolák és ezáltal a magyarság erős végvárává tették ezt a nemzetiségi megyét. A csángók közművelődési viszonyainak javítására is nagy gondot fordított; nemcsak állami elemi iskolákat állíttatott fel számukra, hanem polgári fiú- és leányiskolát is eszközölt ki Hétfalu lakossága részére. M. a brassómegyei ág. ev. magyarság egyházi ügyeiben is vezető szerepet visz. Eleinte a bosszúfalui egyház, 1897-ben az egész egyházmegye választotta felügyelőjének, a gyámintézet pedig elnökének. 1899-ben az Urania magyar tudományos szinházat és egyesületet alapította, szervezte s ma is vezérlője. Az Urania-szinház kiváló jelentősége abban van, hogy a tudományok népszerűsítésére nemcsak a fővárosban tart fenn egy szinházat, hanem fővárosi darabjait a vidék minden városába viszi és ez által szoros kapcsolatot létesít az országban culturalis törekvéseinkben. Az egyesület jelenleg 1200 tagból áll és két év óta Urania cz. folyóirata van. Az Urania azon eszmével is foglalkozik, hogy a főváros nagyobb köztereit és sétahelyeit, első sorban a városligetet hazánk kiváló férfiainak szobraival lássa el. Az egyesület továbbá vetítőgépeket és kész felolvasásokhoz való szövegeket kölcsönöz ki a vidékre, hogy szemléltető módon a kor mozgató eszméiről és a gyakorlati élet szükségleteiről mindenkinek tájékozást nyújtson és mintegy élő hirlapként működjék. Az egyesület anyagi erejének gyarapítására most sorsjátékot rendez, a melyet ő eszközölt ki a pénzügyminisztertől. M. bírja a III. osztályú vaskoronarendet, a II. oszt. perzsa nap- és oroszlán-rendet a csillaggal, a III. osztályú porosz vörös sas rendet és a franczia közoktatásügy tisztje. Az ezredéves országos kiállításkor a közreműködő érmet, a párisi világkiállítás alkalmából pedig a nagy arany érmet kapta. Az Eötvös országos bizottság, valamint több tanító-egyesület tiszteletbeli és dísztagja. — Tanügyi, politikai, kritikai, közgazdasági, egészségügyi, művészeti, történelmi s egyházpolitikai czikkeket írt a következő hírlapokba és folyóiratokba: az Egyetértésbe (1883. decz. 23. A fogyasztási adókról, 1885. jan. 5., 1886. történelmi, művészeti és tanügyi czikkek); a Nemzetbe (1886. 113. sz. A classikus nyelvek tanítása a középiskolában és hasonló tárgyú czikkek); a Brassónak rendes munkatársa volt (1885-től szépirodalmi dolgozatokkal, 1887. 43. sz. Az Erdélyi czigányokról); a Dittes által szerkesztett Pädagogium cz. havi folyóiratba (1885 sat.); a Budapesti Szemlébe (L. 1887. Az orvosi tudományok tanítása és tanulása); a Fővárosi Lapokba (1888. 194. sz. A hermaneczi papirgyár); a M. Salonba (1888. Trefort miniszter végnapjairól); az erdélyi írók és művészek Almanachjába (Kolozsvár, 1892. Egy levél); írt még a Vasárnapi Ujságba, az Ország-Világba, s a müncheni Allgemeine Zeitungba. — Munkái: 1. *A hazai középiskola reformja.* Bpest, 1885. — 2. *Husvéti tojások.* Ugyanott, 1890. (Ethnographiai tanulmány). — 3. *A genfi conventio.* Budapest, 1887. (A kolozsvári egyetemen pályadíjat nyert munkája átdolgozva. 2. bőv. kiadás. Bpest, 1888. Németül az Universal-Bibliothekben 2203. sz. Leipzig, 1894.). — 4. *Gróf Csáky Albin.* Élet- és jellemrajzi vázlat. Két képpel. U. ott, 1894. — Jegyei: M. V. és V. v. M.

M. Könyvészet 1887—88., 1894. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 747., XVIII. 282. l. — *Ország-Világ* 1895. 6. sz. arczk., 1897. 4. sz. arczk., 1902. 25. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1900. 46. sz. arczkép. — *Székely Naptár* 1900. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1901. 40., 296. sz.

Molnár *Vincze*, polgáriskolai tanár, szül. 1862. júl. 19. Chinorán (Nyitram.); tanulmányait a bpesti paedagogiumban végezte s azután több helyt volt polgári iskolai tanár és mint ilyen működött a budapesti vakok intézetében is; jelenleg

polgáriskolai tanár Dobsinán. — A vakok részére új szerkezetű térképeket s földgömböt talált fel. Találmányának lényege abban áll, hogy a különböző földrajzi fogalmakat más-más tapintási érzetet keltő anyagokkal teszi érzékelhetővé. E találmányával nemcsak függetlenítette hazánkat a külföldtől, de a külföldet felül is multa. Ezenfelül az ezredéves kiállítás alkalmából az aquincumi amfiteatrumot ugyanazon kőből, melyből a romok építvék, 1:50-hez arányban mesteri módon újra építette.

Pallas Nagy Lexikona XII. 747. lap. (Kiss Áron).

Molnár *Zsigmond* (csernátoni), ügyvéd, M. Sámuel ev. ref. theologiai tanár és Antal Borbála fia, szül. 1826. jún. 15. Marosvásárhelyt; atyját alig hat éves korában elvesztvén, anyai öreg atyjához vonult és ez gondoskodott neveltetéséről; ez 1836-ban Nagy-Enyedre, rendes püspöki székhelyére költözvén, M. az ottani ev. ref. collegiumban folytatta Marosvásárhelyt megkezdett tanulását; 1847-ben végezte a jogi tanfolyamot és felesküdött a marosvásárhelyi kir. táblánál mint írnok. E minőségben folytatta a jogi gyakorlatot a kir. táblának 1848. máj. végén Kolozsvárra történt átmenetelig s ezzel bekövetkezett feloszlásaig. A kir. táblánál töltött idejét felhasználta arra, hogy Dósa Eleknek, Erdély akkori legkitűnőbb jogtudósának, Toldalagi Viktor gróf kiképzésére a hazai köz- és magánjogi törvényekből tartott magán előadásait ő is hallgatta; későbbi pályájára ebből alapot és buzdítást merített. A kolozsvári országgyűlés feloszlatása után Nagyenyedre tért vissza s az akkor már jelentkezett bellázadás és forrongás veszélyeinek elnyomására a Zeyk Miklós által szervezett vadászcsapatba állott be s részt vett annak minden viszontagságaiban, előbb Nagyenyeden és vidékén, a város feladása után Tordára, Kolozsvárra, ennek feladása után Csucsára vezényeltetve; karácson másod napján vonultak be Kolozsvárra. Az Ormai Norbert által szervezett I. honvéd vadászezred 2. századába lépett, 1849. jan. Nagyváradra, onnét Debreczenbe; későbr a Dembinszky felsőmagyarországi hadtestéhez rendeltetett és ott szolgált az 1849. aug. 9. temesvári szerencsétlen csatáig; ekkor Dévára huzódva, aug. 18. az orosz sereg előtt letette a fegyvert és hadi fogságba jutott. Sikerült azonban megmenekülnie s Marosvásárhelyre vonult anyagilag tönkrejutott családjához. Itt életfentartását biztosítandó, a bírói, közigazgatási s ügyvédi képesítést megszerezte és mint segéd-biró, tollnok, később közjegyző, törvényszéki biró különböző birósági hatóságoknál alkalmazást nyert. Alkotmányunk helyreálltával, 1867-ben az ügyvédi pályára lépett át és 1869. végén a dr. Gecse-intézet jogtanácsosává, egyúttal pénztárnokává választatott meg. 1892-ben lemondott ezen állásáról és megmaradt a gyakorló ügyvédek sorában, jelenleg is a helyi ügyvédi kamara választmányi tagja. Az irodalom iránti érdeklődést és írói működését leginkább Tolnai Lajossal való barátsága keltette fel benne; midőn ez 1879. jan. 5. létesítette a Kemény Zsigmond-irodalmi társaságot Marosvásárhelyt, egyik alapító s rendes tagul lépett be. Mint 1848—49. honvéd-hadnagy a Marosszék és marosvásárhelyi honvédegyletnek 1879 óta rendes főjegyzője volt. Meghalt 1899. jún. 9. Marosvásárhelyt. — Költeményei és czikkei a Reményben (Nagyenyed, 1847. A dalnok, költ. Goethe után); a Kolozsvári Közlönyben (1858. Háromszéki 32 községnek a Bodzán lévő és tulajdonát tett havas elvesztegetése); a Székely Közlönyben (1867. Lapok a multból, korrajz 1848—49-ből); a Századunkban (1868. 22—24. sz. A székelyföldi erdők és havasok ügyében); a Székely Hirlapban (1874. 63—69., 73. sz. Levelek a szerkesztőhöz: Székely ügyben, 96. Res judicata); a Nemerében

(1876. 24. sz. Ügyvédi karunk és igazságszolgáltatásunk hátrányai, 32. sz. Telekkönyvi ügyeinkről sat., 1877. 80., 81. sz. A szászvárosi ev. ref. egyház egyik papi állomása secularisatiója, 1879. A Kemény Zsigmond irodalmi társaság megalakulásáról); a Marosvidékben (1877. 31. sz. Ev. ref. anyaszentegyházunk egy emlékezetes ünnepélye, 1878. 10. A Gecseintézet érdekében, 66., 67. sz. A marosvásárhelyi kir. tábla áthelyezésének kérdése, 1879. 35. 36. Az egyház köréből, 1881. 29. Legyen áldott az igaznak emléke, 1883. 58., 59. Az Areopag, 1886. 61. sz. Esküdtszéki tárgyalás, 1887. 241. 242. Honvédegylet köréből, 1889. 47. A nagyenyedi theologiai akadémia kérdése, 1890. 7., 8. A marosvásárhelyi kir. tábla s a Székelyföld, 1891. 7. Kir. táblák, 21. Április idusa, 1890—91., 1895. Adatok az 1848—49-es időszakhoz, 1896. 19. A millennium és az ős székely nemzet); az Erdélyi Értesítőben (1882. 18. sz. A dologi zálogjog nullificatiója, 1883. 27., 29. sz. A tiszaeszlári bűntény, 1884. Indítványa az 1881. LX. t.-czikk 129. §-a *a*) pontja megváltoztatása tárgyában, Észrevételek korunk érdekei cz. közleményre, A marosvásárhelyi kir. tábla s a Kolozsvári Közlöny); az Erdélyi Hiradóban (1881. 26—28. sz. A kielégítési zálogjog nullificatiója, 52. sz. A Hivatalos Közlönyben megjelent hirdetmények díjszabásáról); a Törvényszéki Csarnokban (1883. A zálogjog és annak nullificatiója); A Figyelőben (1883. Gothelf Jeremiás, Schmidt Julián után); a Bem-Albumban (1884. Bem-szoborbizottmány működése, A negyedik ezred utolsó tize, költ. Mosen Gyula után); a Jogtudományi Közlönyben (1884. A telekkönyvileg bekebelezett tőkék kamatai kérdéséhez); a Székely Néplapban (1886. Egy lap Marosvásárhely multjából); az Arad és Vidékében (1887. A székelység pusztulása); az Alföldi Hirlapban (1888. 7., 8. Erdély 1849. jan. 18., 65. Eperjes jún. 18.); a Marosvásárhelyben (1893. 43. sz. A budavári honvédszobor leleplezése alkalmából); a Történelmi Lapokban (1894. Dembinszky altábornagynak, a felsőmagyarországi hadtest parancsnoksága letételéről szóló napiparancsa); a Protestáns Közlönyben (1895. Dr. Gecse Dániel és emberszereteti intézete). — Álnevei: Csernátoni, Csernátoni M. és Csernátoni M. Zsigmond.

Koncz József, A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium története. Marosvásárhely, 1896. 252., 381., 693. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1899. 25. sz. és önéletrajzi adatok.

Molnárfy *József*, orvosdoktor, bécsi származású; a pesti egyetemen 1839-ben nyert orvosdoktori oklevelet. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de febri puerperali. Budae, 1839.

Rupp, Beszéd 161. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Molnos *Dávid* (nagy-ajtai), unitárius kollegiumi tanár, M. István és Péterfi Zsuzsánna földmívelő szülők fia, szül. 1778-ban Nagy-Ajtán (Háromszékm.); középiskoláit a kolozsvári unitárius kollegiumban végezte; a jogi tudományokat ugyanott a kir. lyceumban hallgatta. 1802-ben P. Horváth Ferencz és P. Horváth Miklós költségén külföldre ment és a bécsi, máj. 5. a jenai egyetemre iratkozott be. 1805-ben a kolozsvári unitárius kollegium tanárának választatott meg, hol 31 évig a történelmet, földrajzot és chronologiát tanította; közben 1812-től húsz évig rektori hivatalt is viselt; 1832-ben az erdélyi unitárius ekklezsiának főjegyzője, a cs. kir. könyvvizsgáló bizottság tagja s a papi vizsgáló bizottság elnöke is volt. Meghalt 1836. aug. 16. Kolozsvárt kolerában. — Czikkei az Erdélyi Múzeumban (II. 1815. Herczeg Libu történetei, IX. 1816. Rövid előadása, micsoda lépések tétettek eleitől fogva a földszíne megismerésére, mennyit ismerünk abból és mi vagyon még hátra?); az Erdélyi Prédikátori Tárban (1835. Mi az oka, hogy a keresztyén vallásnak oly kevés foganatja van az emberi szív for-

málásában s a virtus előmozdításában). – Munkái: 1. *Az ember emberi és polgári kerületében* le-rajzolva egy halotti beszédben, melyet n. Sombori János úr kolozsvári polgár és posztómíves utolsó tisztesség tételére írt és el-mondott az unitáriusok templomában 1806. october 12. napján. Kolozsvár, 1807. — 2. *A vallásnak* a nemzetek sorsába való bé-folyásáról egy beszéd, melyet felsőbb parancsolatból készített és a tiszt. unitária vallásbéli közönséges zsinati gyülekezet előtt a t. küküllői papi kerületbéli Ádámosi ns. unitária sz. ekklesia templomában elmondott 1807. eszt. június 29-dik napján. U. ott, 1807. — 3. *Egy halotti beszéd* az erkölcsi halálról, melyet néhai méltóságos Kénosi Sándor Mózes úrnak utolsó tisztességtételére írt 1809. U. ott, 1809. (Körmöczi János beszédével együtt). — 4. *Egy halotti beszéd* az asszonyi nemnek érdemesítéséről, melyet... Dániel Julianna Ugron Lászlóné ... tisztességtételére írt 1811. U. ott, 1812. (Szász Mózes gyászbeszédével együtt). — 5. *Egy halotti beszéd,* az atyai örökét mívelő jó gazdáról, melyet ... vargyasi Dániel Elek úr tisztességtételére írt 1812. U. ott, 1812. – 6. *A kedves ember* egy halotti beszédben lerajzolva, melyet néhai mélt. kir. táblai biró Petrityévit Horváth Miklós úr utolsó tiszteletére írt 1816. U. ott. — 7. *Halotti beszéd* a jó pap tulajdonságairól. Mellyet néhai tiszteletes tudós Szász Moses a kolosvári unitaria sz. ekklesia volt papja ... utolsó tisztességtételére elmondott 1824. jan. 25. U. ott, 1824. (Sylvester György beszédével együtt). — 8. *Az igaz ember* ... Halotti beszéd néhai Petritsewyth Horváth Károly az erdélyi unitarius ekklezsiák főkuratora felett. U. ott, 1831. — Levele Kazinczy Ferenczhez, Kolozsvár, 1826. márcz. 13. (azon kérdésre, hogy az ő dogmájok mikben különbözik a más hitfelekezet dogmáitól és az erdélyi ekklezsiáik száma mennyire megyen). Közli Szinyei Gerzson. (Irodalomtörténeti Közlemények. 1892. 404. l.). — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Pályamunka a m. n. Museum által 1815., 1816. és 1817-re feltett jutalomkérdésekre, 4rét 38 lap. (Eredeti). — Kazinczy (Erdélyi levelek. Bpest, 1880) Thucydides fordítójának nevezi; ezen fordítása is kéziratban maradt.

Gyöngyösi István, Halotti beszéd Nagy Ajtai Molnos Dávidnak ... koporsója felett, az unitárius templomban augusztus 17. 1836. Kolozsvár, 1837. — *Hazai s Külföldi Tudósítások* 1836. II. 17. sz. — *Erdélyi Híradó* 1836. II. 15. sz. — *Székely Sándor* (Ar.-Rákosi), Unitária vallás történetei Erdélyben. Kolozsvár, 1839. 177., 180. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Ábel-Hokos*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 91. l.

Molschani *Mátyás*, ág. ev. theologus a wittenbergai egyetemen. — Munkája: *Sublimitas* Ascensionis Triumphalis J. C. ad coelos. Quam Auxiliante Triumphatore, qui omnia in omnibus adimplet, In Alma Lencorea, Religiosae ventilationi submittunt Dr. Johannes Deutschmann, S. S. Theol. D. ejusdemqe Facultatis Prof. Publ... Respondens Matthias Molschani, S. H. T. et P. S. In Auditorio Majori, IV. Cal. Maj. Styl. Vet. A. P. S. M.DC. LXVIII. (Ajánlja a felelő Beszterczebánya sz. kir. város tanácsának és papjainak mint pártfogóinak).

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 768. l.

Moltke *Lipót Miksa*, hírlapíró, 1848–49. honvéd, szül. 1819. szept. 18. Küstrinben (Poroszorsz.), hol atyja M. Gusztáv városi tanácsos volt; miután még gyermekkorában elvesztette atyját, neveltetéséről anyja gondoskodott és az ottani gymnasiumban tanult. Mint kitünő tanuló, elszegényedett családjára nem számítva, a berlini egyetemen folytatta tanulmányait és hogy magát fentarthassa, egy ottani terménykereskedésbe állottbe mint inas. Az erős munka azonban a gyenge testalkatú fiúnak elviselhetetlen volt; azért könyvkereskedősegéd lett és itten tudásvágyát bőven kielégíthette. 1840-

ben Odera-Frankfurtba ment, szintén könyvárusi segédnek. Miután tudomást szerzett az erdélyi szászokról, vágya kelt ezen népet közelebbről megismerni; azért előbb Nagyszombatban, majd Pesten keresett könyvárusi alkalmazást Hartlebennél, végre a Német könyvkereskedésében Brassóban. Itteni tartózkodása alatt (1841—1849) írta a szász népet dicsőítő legszebb költeményeit. Brassóban alapította a férfidalegyesületet, 1849-ben pedig a Kronstädter Wochenblatt szerkesztője lett és a lap czímét Kronstädter Zeitungra változtatta. A magyar szabadságharcz őt is magával ragadta s 1849. máj. a honvédek közé lépett; Bem kinevezte hadnagynak és aug. 13. előbb az oroszok, majd az osztrákok foglya lett. Midőn tovaszállították az országúton, találkozott fiatal nejével, kitől elbucsúzott. Görczön, Laibachon és Polán keresztül Triesztbe vitték, hol mint írástudót a zászlóalj irodájában alkalmazták. Két és negyedévig tartott ezen önkéntelen fogsága, míg végre szabadon bocsátották. Ausztriából számüzetve, nejével együtt Küstrinbe utazott, 1852-ben pedig Berlinbe, hol 1864-ig tartózkodott. A német nyelv kutatását tűzte ki élete czéljául és ezen törekvésében a Grimm testvérek is buzdították; azonban a megélhetési ösztön a könyvgyártás terére utalta. 1864-ben Lipcsébe költözött és ekkor a Shakespeare tanulmányozására adta magát; több eredeti kiadása és mások munkáinak átdolgozása révén jeles Shahespeare-kutató hírnevet szerzett. 1884-ben a lipcsei iparkamara könyvtárnoki hivatalát nyerte el és ezzel a megérdemelt nyugalomban részesült. Meghalt 1894. jan. 19. Gohlisban (Lipcse mellett). — Munkái: 1. *Heideblümchen*, gepflückt am Eingange des Dichterhaines. Leipzig, 1840. (Költemény). — 2. *Festgesang* zur feierlichen Einweihung der von Heinrich Maywald in der ev. Pfarrkirche zu Neustadt neuerbauten Orgel... in Musik gesetzt von Johann Hedwig. Kronstadt, 184? — 3. *Bühnen-Kaleidoskop* für Kronstadts Theaterfreunde und Theaterliebhaber überhaupt. Herausgegeben von — tk —. U. ott, 1841. (A brassói szinházban 1841. okt. 23-tól decz. 3-ig előadott drámai szinművek kritikája). — 4. *Ufermuscheln.* Neue dichterische Versuche. U. ott, (Leipzig), 1842. — 5. Monumente für Momente, Poetisches Tagebuch. I. Bd. 1. Heft. Leipzig, 1843. — 6. *Wir sind ein Volk* aus deutschem Blut. Lied im Geiste der Siebenbürger Sachsen gedichtet und ihrer edlen Nation gewidmet. In Musik gesetzt und für vierstimmigen Männerchor eingerichtet von Joh. Hedwig, Kronstadt, 1843. — 7. *Neuere Gedichte.* Leipzig, 1843. Két rész. (I. Ufermuscheln. Neuere dichterische Versuche. II. Tag- und Nachtfalter.). — 8. *Zwei Lieder* für die Siebenbürger Sachsen. Ihrer edlen Nation gewidmet. Kronstadt, 1844. — 9. *Sporn- und Stachellieder* für das deutsche Volk. Den Manen Robert Blum's und ihrem Rächer Joseph Bem gewidmet. U. ott, 1849. — 10. *Deutsche Lieblingslieder.* Gesammelt und herausgegeben von... U. ott, 1850. — Kéziratban: Michael Weisz. Ein Trauerspiel.

Kayser, Allg. Bücher-Lexikon. Leipzig. 1841. VIII. 108. l. — *Trausch-Schuller,* Schriftsteller-Lexikon II. 440., IV. 296. l. — *Petrik* Bibliogr.

Monacis *Lőrincz* (de), bölcseleti doktor, velenczei követ Mária és Zsigmond király udvarában, velenczei származású s az ottani városi tanácsnak szekretariusa és Kandiának kanczelláriusa volt. Nagy Lajos halála után a velenczei köztársaság Barbo Pantaleonnal követül küldte Mária királyné udvarába, hol több évig tartózkodott. Midőn Horváth János és a Palisnaiak Nagy Lajos özvegyét és leányát fogva tartották, Zsigmond király Barbo Pantaleont arra kérte, küldené követ-társát, de Monacis Lőrincz jegyzőt Velenczébe, hogy a köztársaság azonnal hajóhadat indítson Novigrád alá, hol a foglyok

tartattak, mert a lázadók a királynékat Kis-Károly özvegyének akarják kiszolgáltatni. (Erzsébet már ekkor meg volt ölve, mit Zsigmond nem tudott). De M. azonnal el is ment Velenczébe és ha a köztársaság ekkor nevezetes szolgálatokat tett a magyar királyi háznak, ez az ő közbenjárásának köszönhető. Mária 1387. jún. elején fogságából megszabadult. Ez időben, de M. újra a magyar királyi udvarnál volt mint követ és elhatározta, hogy Kis-Károly megöletését és a királynék siralmas esetét egy költeményben fogja leírni. Erre Mária királyné meghagyta neki, ne felejtené el költeményében azt is megemlíteni, hogy ő (Mária) megszabadulását Velenczének köszöni. Meddig maradt de M. a magyar királyi udvarnál, nem tudom, azonban miután Velencze történetének könyvét 1354-ig megírta s velenczei méltóságát negyven évnél tovább viselte, 1429-ben meghalt. — Munkája: *Chronicon de rebus Venetis* ab u. c. ad annum 1354. Accedit ejusdem Laurentii carmen de Carolo II. rege Hungariae. Omnia ex m. ss. editisque codicibus eruit, recensuit, praefationibus illustravit Flaminius Cornelius. Venetiis, 1758. (Kézirata a XV. századból a velenczei szent Márk-könyvtárban).

M. Könyv-Szemle 1883. 196. l. — *Kisfaludy-Társaság Évlapjai* XX. 1884. 205—222. lap. (Márki Sándor, ki M. ajánlólevelét Mária királynéhoz és az 550 sorból álló költeményt közli magyar fordításban). — *Petrik* Bibliogr. — *Kath. Szemle* 1899. 765. lap. (Békesi Emil).

Monai *János*, ev. ref. püspök, szilágymegyei származású; 1577. szept. 20. iratkozott be a wittenbergai egyetemre. Midőn hazájába visszatért, tasnádi, azután ecsedi lelkész lett; 1596-tól középszolnoki esperes és 1600-tól tiszántúli ev. ref. püspök volt. 1600 nov. 25 Tasnádon tartotta a legelső zsinatot, 1601 decz. 6. Bátorban, 1603 febr. 16. pedig Dengelegen. Meghalt 1603. márcziusban. — Latin költeménye van: Lascovius (C. Petrus), Ivcvndvm Ac Svave Sponsi Christi ... Witebergae, 1578. cz. munkájában.

Wesprémi, Succincta Medicorum Biogr. IV. 367. l. — *Tóth Ferencz*, A helvetziai vallástételt követő püspökök élete. Győr, 1812. 76. l. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 66. l.

Monai *József*. — Munkája: *Carmen votivum* in honorem dom. Sigismundi Pap Szathmári dum in illustr. collegio reform. Claudiopolitano extremum valediceret anno 1763. die 22. Nov. Claudiopoli.

Petrik Bibliogr.

Monaki *Pál*. L. *Rudinay János*.

Monasevics *András*, görög keleti vallású lelkész és tanár, szül. 1817-ben Molenczén(?); 1855-től hittanár volt az újvidéki görög keleti főgymnasiumban. — A Beseda (Hitszónoklat) cz. első szerb nyelvű egyházi folyóiratot 1868 indította meg Újvidéken, később Popovics István vette át a szerkesztést.

Bartl-Felsmann, Fő- és középtanodák Névkönyve 1869. 81. l. — *Érdujhelyi Menyhért*, Ujvidék története 372. l.

Monau *(Monavius) Frigyes*, orvosdoktor, szül. 1592. júl. 30. Boroszlóban, hol atyja jogtudós volt, ki már 1603. okt. 6. meghalt. M. kitünő nevelésben részesült, a legjelesebb egyetemeket látogatta Német-, Franczia-, Spanyolországban, Svájczban és Olaszországban. 1622. nov. 4. orvosi oklevelet nyert Tübingában. Hazájába visszatérve, utazási vágy ragadta meg; Németországon és Lengyelországon keresztül utazva Magyarországba került és itt több várost, különösen a bányavárosokat tekintette meg; növényeket gyűjtött, Kolozsvárt pedig, hova 1634. máj. érkezett, és Gyulafehérvárt régi feliratokat is. 1635. jún. 30. Brassó városa meghívta városi orvosnak és gymnasiumi tanárnak. 1636-ban már elhagyta Brassót és Beszterczére ment orvosnak és tanárnak. Azonban itt sem maradt sokáig, elhagyta Erdélyt, visszatért Németországba s Dan-

zigban pestisorvos lett, majd Thornba, később Königsbergbe költözött, hol nyilvános előadásokat tartott; végre 1649-ben Greifswaldban orvostanári állást foglalt el Krisztina svéd királynőtől fölajánlott tekintélyes évi fizetéssel. Meghalt 1659 nov. 6. ugyanott. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. Lanx satura rerum medicarum. Praes. Jo. Lud. Moglins. Tubingae, 1622. — 2. *Programma*, quo munus professorium Brassovii, quam Coronam vocant, auspicatus est Eidib. Octobr. An. 1635. (Egy lapra nyomtatva. Brassó. Végén Albelius Simon Brassó városi első lelkész dicsérete). — 3. *Programma* Bistriciae Daco-Saxonum a. 1637 feriis τῶν ἁγίων φώτων publicatum... (Mind a két programmot kiadta a Program-Gemellarum Dacicarum. Regiomonte, 1641. cz. munkában.). — 4. *Hieronymi* Fabritii ab Aquapendente opusculum de totius animalis integumentis editum an. 1618. et Regiomonte 1642. — 5. *Bronchotome*, id est gutturis artificiose aperiendi ἐγχείρησις Appendix gemina de Elencho affectum ocularium, hecatontadem, excedente, et hypetyposi febrium omnium. U. ott, 1644. (Ismét Greifswald, 1652. és Jena, 1711.). — 6. *Programma*, quo ad lectiones publicas de Hipopotamo, Purpura, Pinna etc. habendas studiosam iuventutem inuitauit. Gryphiswaldae, 1650. — 5. *Programma* ad herbationes inchoandas inuitatorium Ips. Kal. Maj. U. ott, 1650. — 8. *Crystallina*, puta Luis venereae nouae Species. Brunsvigae, 1665. — Kézirati munkái: Index Herbarii Monavii Tomis XII. constantis, quod an. 1646. continuit Plantas 2486. Catalogus Plantarum Horti Medici Montpeliensis. Catalogus Plantarum Polonicarum. Botanica Cracoviensia an. 1626. Catalogus Plantarum Hungaricarum an. 1635. Vita coniugis suae, Mariae Windteysen. Observationum physico-medico-mathematico-philologicarum Tomus etc.; Itinerarii Monaviani Tomi II. (a II. kötetben: 1. Iter Polonicum et duplex excursio ex Polonia in Hungariam an. 1626. ad an. 1630., 2. Fuga Hungarica an. 1633., 3. Iter Transiluanicum an. 1635., 4. Discessus Coronensis eod. an., 5. Iter Hungaricum an. 1636. Discessus Gedanensis an. 1648.); Hymnorum Sacrorum Volumen (utazásai közben írta, így Lengyelországban a Kárpátok aljában 1629., Gyulafehérvárt és Beszterczén 1636. sat.); Fimbria Gruteriana Inscriptionum Dacicarum (Gruterius által Gyulafehérvárt gyűjtött 50 kiadatlan római felirat).

Weszprémi, Succincta Medicorum Biographia. Lipsiae, 1774. II. 135. lap. (Munkái s 1635. jún. 30. Brassóban kelt német kinevezési oklevele közölvék). — *Kanitz, August*, Versuch einer Geschichte der ungar. Botanik. Halle, 1865. 30. l. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon II. 441. lap. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 138. l.

Moncovicenus *Márton*, liptómegyei származású. — Munkái: 1. *Oratio* Habita publicè in Vetvstissima Academia Pragensi: pro Primo in Philosophia Gradu acquisito sub... Decano M. Johanne Campano Vodnano, praeposito Collegij Omnium Sanctorum digniss: Aug: 4. 1615. Prága. — 2. *Ultimum Vale* Trenchin. Epistola ad D. D. Superintendentes Eliam Láni, Isaacum Abrahamidem et Samuelem Melikium. U. ott, 1616.

Uj M. Athenás 572. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 342., 347. l.

Monedulatus. L. *Laskai Csókás Péter.*

Mondok *Antal*, jogi doktor, ügyvéd Nagyszombatban. — Czikke a Barsi Ellenőrben (1894. 12. 13. sz. A szabadságharcz költészete, felolvasás a barsmegyei casino 15. estélyén).

A magyar nemz. múzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Monetarius *István*, zeneszerző, körmöczbányai származású. — Munkája: *Epithoma vtriusque musices* practice Stephani Monetari Cremniciani, recenter in florentissima Cracouia ad emolumentum plerique harmonice virtutis tyronibusque

exactissime contextum. Cracouie (1518). Ajánlja a szerző pártfogójának Thurzó György körmöczi kamaraispánnak, mint legelső munkáját. A szövegbe nyomott hangjegyekkel. A szerző neve valószinűen Münzer volt, melyet Monetariussá latinosította. (Ism. Bartalus István, M. Könyv-Szemle 1876. 292. l. és Szilágyi Sándor u. ott 1879. 67. l.)

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 72. l.

Monos *Tamás*, a wittenbergai egyetem hallgatója volt, hova 1568. máj. 22. iratkozott be; sárospataki származásúnak írta magát Patakinus névvel. — Munkája: *Carmen Propempticon* Ervditione Et Pietate Ornatissimo Viro D. Joanni Vetesio, Domino Et amico suo colendissimo Viteberga in Vngariam redeunti Scriptum A Thoma Monos Patachino. Die 11. Aprilis, Anno Christi. 1569. Witebergae. — Görög distichonokban írt verses ajánlása van Szikszai Vazul, Oratio de Vita Et Obitv Spect. et Magn. Domini Gabrielis Perenii... Witebergae. 1568. cz. munkájában.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 49. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 174. l.

Monostori *Károly*, állatorvostanár, szül. 1852 nov. 7. Deésen (Szolnok-Dobokamegye); állatorvosi oklevelét 1874-ben szerezte és ezután három és félévig az állatorvosi tanintézetben tanársegéd volt. 1878-ban kinevezték Nagy-Küküllő vármegye központi állatorvosává, 1881. állami állatorvossá és berendeltetett szolgálattételre a földmivelési miniszterium állategészségrendőri osztályába; innét 1884-ben az állatorvosi tanintézethez küldték; 1888-ban az állatorvosi tanintézetben az állattenyésztés rendes tanárává nevezték ki. Krausz családi nevét 1886-ban változtatta Monostorira. — Költeményeket, beszélyeket írt az Erdélybe (1872. költ.); a Képes Családi Lapokba (1894. költ., humor. czikkek) sat. Állatorvosi és állattenyésztési czikkei a Gazdasági Lapokban (1875.). A Veterinarius főmunkatársa volt (1878-tól); a Közteleknek az állattenyésztés és táplálkozás kérdéseiben rovatvezetője; úgyszintén az Állattenyésztési és Tejgazdasági Lapoknak 1901 óta. Az Állatok Őrének is munkatársa volt, valamint a hazai s külföldi gazdasági szaklapoknak. Ismeretterjesztő czikkei az ezerhétszázat meghaladják. — Munkái: 1. *Az utolsó kenet.* A Pálmay Ilka-féle pályázaton 50 aranynyal jutalmazott eredeti népszinmű dalokkal három felvonásban. Budapest, 1886. (Népszinház műsora 17. Először adatott elő 1886. május 8-án a budapesti népszinházban). — 2. *Az állatok ragályos betegségei* és a védoltás. Ugyanott, 1887. — 3. *Az állatok* rossz szokásai és azok orvoslási módja. 16 ábrával a szöveg között. Kassa, 1888. — 4. *Vezérfonal* az állatorvosi tiszti vizsgán. Az általános és részletes állattenyésztéstan főbb tételei. Szigorlatra és tiszti vizsgára készülő állatorvosok és gazdák számára. Bpest, 1889. — 5. *A ló* és annak tenyésztése. Kézikönyv lótenyésztők, lókedvelők, állatorvosok és mezőgazdák számára. 531 ábrával és Magyarország lótenyésztési térképével. Kassa, 1889. (Kovácsy Bélával együtt. 2 jav. kiadás. U. ott, 1892.). — 6. *A sertés*, annak tenyésztése és hízlalása. U. ott, 1889. Nyolcz füzet. (Kovácsy Bélával együtt). — 7. *Die Schweine Ungarns.* Berlin, 1893. — 8. *Könyv az egészséges állatok gondozásáról.* Bpest, 1893. — 9. *A muraközi ló.* U. ott, 1895. — 10. *A sertéstenyésztés* alapvonalai. A kisgazdák szükségleteihez mérve és 35 ábrával ellátva. U. ott, 1896. (és 1899.). — 11. *Állatgyógyászat.* Kézikönyv az állatok külső és belső betegségeinek felismeréséről és gyógyításáról. Az állattenyésztők és állattartók szükségleteihez mérve. 100 receptel és 100 ábrával ellátva. U. ott, 1896. (és 1898). — 12. *A lóhús.* Népszerű ismertetés. A közélelmezés, lótenyésztés és állatvédelem érde-

keire való tekintettel. U. ott, 1897. — 13. *Könyv az egészséges állatok* gondozásáról és a betegek ápolásáról. Az állattenyésztő és állattartó mezőgazda érdekeire való tekintettel. 376 rajzzal ellátva. U. ott, 1898. (2. telj. átdolg. kiadás. U. ott, 1900.). — 14. *Vásári tanácsadó.* (Az állatok életkorára és adásvevésre vonatkozó több tudnivalók). 54 rajzzal ellátva. Ugyanott, 1898. — 15. *Szülészeti műtéttan.* Ugyanott, 1898. 200 ábrával. (Állatorvosi Kézikönyvtár II.). — 16. *Tájékoztató* a ló és szarvasmarhák életkorának meghatározásában. Ugyanott, 1898. — 17. *Lógondozás.* A lóismeret és lóhasználás rövid foglalatja. Kocsisok és lógondozók számára írva és 55 ábrával ellátva. Ugyanott, 1899. (és 1901.). — 18. *Házi állataink,* egészségének fentartásáról. Kolozsvár, 1899. (Erdélyi gazdasági egylet könyvkiadó vállalata 36). — 19. *Juhtenyésztés* alapvonalai. Bpest, 1900. (Falusi Könyvtár 52.). — 20. *A szarvasmarha-tenyésztés* alapvonalai. A kisgazdák szükségleteihez mérve. U. ott, 1895. 15 rajzzal. (2. kiadás.; 3. teljesen átdolg. kiadás U. ott, 1901. 62 ábrával.). — 21. *Gyakorlati útmutatás* a lóvasalásban. U. ott, ... — Szinművei: Babos kötény (1880. Déván); Kék harisnya és Civis leánya (Budapesten és a vidéken adatott elő). — Szerkesztette a Veterinariust 1884. okt. 15-től 1887. szept.-ig, szerkesztette és kiadta az Állatorvosi Zsebnaptárt 1888-tól 1889-ig és az Állatvédelem cz. lapot. Az országos állatvédő egyesület Évkönyvét 1899-ben Budapesten.

M. Könyvészet 1886., 1888—90., 1892—93., 1895—99. — *Gyakorlati Mezőgazda* 1889. 47. sz. — *Századunk Névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 163. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 766., XVIII. 283. l. — *Corvina* 1898. 22., 1901. 5. sz.

Monoszlói *András,* veszprémi püspök, szül. 1552-ben Nagyváradon régi nemes családból; középiskoláit ugyanott, felsőbb tanulmányait Bolognában és Bécsben végezte oly sikerrel, hogy 1574-ben pappá szenteltetése előtt kinevezték nagyszombati tanárnak, mely minőségben tíz évnél többet töltött, utóbb mint az iskola igazgatója. Tanárkodása idején (1574—1582), többször megfordult Bécsben, rendszerint irodalmi s tudományos kutatás czéljából. Az esztergomi káptalan tagja volt 1578. jún. 22-től 1585-ig. Nem sokkal ezután a pozsonyi káptalanban is kapott javadalmat; a káptalan régi feljegyzései 1580-ban állandóan pozsonyi kanonoknak nevezik. Ez időtájt lehetett ugyanitt hitszónok is, 1586-ban pedig budai felhévizi prépostnak említik. 1599-ben szerémi püspök; mint ilyen Rómába készült, de nem tudni, valóban elutazott-e oda. 1599. jún. 21. veszprémi püspökké neveztetett ki. 1600. jún. 26. az esztergomi érsek helyett követi minőségben a törökhöz küldetett, hogy a békealkudozásokban részt vegyen; de mitsem végezve, tért vissza. Meghalt 1601. decz. 11. Bécsben és eltemettetett Pozsonyban a sz. Márton-templomban. Gábor testvére által készített sírfelirata: «Haec requies mea in saeculum saeculi, Hic habitabo, quoniam elegi eam.» Végrendeletében vagyonát rokonai és az egyház közt osztotta meg s ezen kívül a véghelyekre 100 akó bort, 100 mérő búzát és 100 mérő zabot hagyományozott. Fiatal kora óta gyűjtött könyvtárát Gábor testvérének, ki pozsonyi kanonok volt, hagyta, egy zágrábi misekönyvet s egy újonnan aranyozott pontificalét pedig a pozsonyi káptalannak. Nagy olvasottságú és szép magyarságú író; a reformatio áramlása ellenében mint a róm. kath. vallás apologetája korának elismerését vívta ki. — Munkái: 1. *Apologia* a közönseges keresztyen hit agazatinac: es az anyaszentegyhaz bizonyos fö vallasinac oltalma, David Janos felelete ellen, ki ellenzette Telegdi Miklós, Peechi Püspök irasat, mellyben nem akarta Luthernec vallasat venni. Iratot ... Az hiw egyigyu keresztyeneknec, igaz hitben valo gyarapodásokért, az de-

rec sz: irasbol, sz. doctorokbol, es az igassag ellenzöknec vallasokbol is... Nagyszombat, M. D. LXXXVIII. — 2. *De Invocatione*, et Veneratione Sanctorvm. Az Szenteknec hozanc valo segetsegekrül hasznos Könyü, Az Keresztyeneknec igaz hitben valo epületekért. U. ott, M. D. LXXXIX. (Kézirata a pozsonyi káptalan könyvtárában. Ezen munkára, mely Fehérkövi István nyitrai püspök pártfogása mellett jelent meg, Gyarmathi Miklós helmeczi ref. lelkész adott ki Keresztyeni Felelet-et Debreczenben 1598-ban. Erre válaszolt Pázmány Péter 1607-ben.). — 3. *De Cvltv Imaginvm.* Az idvössegre intő kepeknec tiszteletiről valo, igaz tudomany... U. ott, M. D. LXXXIX. — 4. *Brevis ac Catholica Confvtatio* Impiorvm Novorvm Articulorvm nuper in Galantha à Sacramentarijs Concinnatorum. U. ott, 1593. — 5. *De Gratia*, ac libero hominis arbitrio, et de volvntate Dei. Az Isten malasztyarol, az szabad akaratrol, es az Istennec Akaratyarol valo tudomany ... U. ott, 1600. (Ajánlva van Pethe Márton kalocsai és bácsi érseknek, kinek pártfogása mellett jelent meg. Mindezen munkákból több mutatvány jelent meg a Magyar Nyelvemlékekben). — Tanári működésének emlékei s egyéb kéziratai a pozsonyi káptalan levéltárában vannak: Annotationes in oratorem ad Quintum fratrem, 4rét 233 levél; A szentségek magyarázatára vonatkozik 1547—60. 4rét 302 levél; Controversia de communione sub una specie; Commentaria in tres libros de officiis Ciceronis 1582. 4rét 356 levél; Commentaria in Dialecticam Joannis Caesarei una cum questionibus controversis et dubiis 1582, nagy 8rét 237 levél; Tractatio catechetistica ex diversis compillata auctoribus in usum scholae Tyrnaviensis 1781. 4rét 224 levél; Liber de justificatione 1579., 4rét 343 levél; több részből álló magyar kézirat az 1584—1588. időből, legnagyobb része Dávid János erdélyi prédikátor ellen írva. A budapesti egyetemi könyvtárban: Testamentum Andreae Monoszlay episcopi Veszprimiensis 1600.; a rozsnyói káptalan kézirattárában: Dialectikája, melyet 1574—82-ig tanított a nagyszombati főiskolában; ezt 1581. nov. 2. kezdte írni s 1582. okt. 2. fejezte be, 8rét 237 levél. — Könyvtárát és kéziratait, melyeket testvéröcscsének Monoszlói Gábor pozsonyi kanonoknak hagyott, ez 1603. végrendeletében Napragy Demeter veszprémi püspöknek hagyta azon kéréssel, hogy a latin munkákat «fordítsa le a magyar nyelvre és adja ki isten egyházának javára.» Hagyatékának talán legérdekesebb tárgya volt azon kis ezüst olvasó, mely II. Lajos királyé volt és Oláh Miklós esztergomi prímás birtokába jutott; ez pedig M.-nak ajándékozta. — Nevét Monoslai, Monosloi, Monoszloi, Monoszlay és Monozloinak is írta.

Bod, M. Athenas 184. l. — *Horányi*, Memoria II. 660. l. — *Katona*, Historia Critica XXVIII. 846. l. — *Pauer János*, Az egyházi rend érdemei. Székesfehérvár, 1847. 303. l. — *Lányi Károly*, Magyar kath. clerus érdemeinek történetigazolta emléke. Pozsony, 1848. — *Danielik*, M. Irók II. 208. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VII. 554. l. — *M. Sion* 1863. 638., 1866. 862., 1886. 881. l. — *Toldy Ferencz*, A m. nemzeti irodalom története. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I., II. — *M. Könyv-Szemle* 1881. 204., 1894. 213., 1895. 211., 212. lap. — *Nemzet* 1882. 102. sz. esti kiad. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 338. lap. — *Századok* 1900. 624. l. — *Kollányi Ferencz*, A m. kath. főpapság végrendelkezési jogának története 110. l. és Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 181. l. — *Mihalovics Ede*, A kath. prédikáczió története Magyarországon. Bpest, 1900. és dr. Hornig Károly báró veszprémi püspök jegyzeteiből.

Monsperger *András*, Jézus-társasági áldozópap, szül. 1708. nov. 2. Kapuvárt (Sopronm.). 1728-ban lépett a rendbe; 1737-ben Kassán rhetorikát tanított. 1738—1741-ig theologiát tanult Nagyszombatban; azután 15 évig több helyt volt magyar hitszónok; Leopoldvárosban nyolcz évig plébános, egyszersmind a rendház

főnöke, hol 1771. jún. 10. meghalt. — Munkái: 1. *Metamorphosis* rhetoris in philosophum. Cassoviae, 1737. — 2. *Nagy lelkü emberangyal*, az az néhai felséges Károly Jósef Emanuel Magyar- és Csehországok királyi ... és Hetruriai nagyherczegnek halotti dicsérete, melyet t. n. Soprony vármegye ... mondatott a Jesus társaságának Szent György templomában 1761 Bőjtmáshava 10. Sopronyban.

Catalogus Bibl. Franc. Com. Széchenyi II. 80. lap. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 980. l. — *Stoeger*, Scriptores 235. l. — *Petrik* Bibliogr. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1230. h.

Monstriberg (Szepes-szombati) *Bertalan*, szepességi r. kath. plébános, (1454—1499.). A budapesti egyetemi könyvtárban őriztetik egy latin vegyes tartalmú codex, melynek első darabja ezen felírást viseli: Opus de passione Domini. Végül pedig: Passio hec per me Bartholomeum de Monstriberg, quondam predicatorem in civitate Leotschaw conscripta et predicata. Anno Domini 1454. A codex egy másik darabja: Sermo de Dedicatione, ezen megjegyzéssel záródik: Lewtschovie predicavi hunc sermonem. Végre a könyvnek 2. levelén XV. századi kéztől ezen megjegyzés áll: Liber Domini Bartholomei plebani in Villa Latina (Szepes-Olaszi). A codex különböző darabjai végén előforduló évszámok ezek: az I. darab végén: 1454., a III. végén: 1456., a VII. 1448., a VIII. 1448., a XLIII. és XLIV. darab végén: 1456. Ebből látnivaló, hogy az évszámok a darabok készületének nem leírásának idejét jelölik, különben sorrendben volnának. Készültek tehát 1448—1456 közt és ekkor M. szepes-olaszi plébános volt, de előbb mint hitszónok működött Lőcsén, mert az első darabot mint «quondam predicator» adta elő Lőcsén. Továbbá a m. n. múzeum könyvtárában őriztetik egy ősnyomtatvány: Bonaventurae Quaestiones super secundo sententiarum. Velencze. 1477., melynek első levelén e beírás olvasható: Iste liber est Bartholomei de monte divi Georgii plebani in Olaszi. Tehát Bertalan még 1477 után is szepes-olaszi lelkész volt; de innét azt is megtudjuk, hogy őt szepes-szombati Bertalannak is hívták, mert Georgenberg (itt latinul: mons divi Georgii) Szepesszombatnak német neve, és ezzel valószinüleg M. származási helye is jelölve van. Végre ugyancsak a m. n. múzeum könyvtárában van egy másik ősnyomtatvány is, melynek borítéktábláján XV. századi kéztől ez áll: Bartholomei de monte Georgii sum. Ezen munka czíme: Bonaventurae Quaestiones Super primo sententiarum. Brixiae, 1490. M. tehát még ezen évben is élt, de olaszii lelkész volt-e, nem tudjuk. Az egyetemi könyvtár említett codexében több egyházi beszéd foglaltatik. Ezek némelyikéhez világosan oda van jegyezve, hogy az a Monstriberg Bertalan műve; őszintén bevallja, hogy más szerzőkből (sz. Jeromos, Gergely, Chrysostomus, Dinkelspichel sat.) vétettek. A legtöbb mellett nincs kitéve a szerző neve. Több mint valószinű, hogy ezek is a M. művei. Kiadva még nincsenek.

M. Könyv-Szemle 1880. 318. l. — *Katholikus Szemle* 1899. 815. l. (Békesi Emil).

Montan *György*, tanító Pesten, hol a rumén nyelvet tanította az elemi iskolákban a mult század elején. — Munkái: 1. *Gespräch* zwischen einem Fremden aus der Türkey und einem Pesther Bürger. Als ein Denkmal froher Empfindungen für die merkwürdigen Thaten und um die walachische Nation erworbenen Verdienste des Herrn Urosius Nestorovits. Pesth, 1816. (Ruménul is u. ott, 1816.) — 2. *Kurzgefasste Geschichte* der Walachischen Nation in Dacien und Macedonien. U. ott, 1819. —

Petrik Bibliogr. II. 668., 780. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Montedegoi *Albert Ferencz*. L. *Albert*.

Monyák *József* (felső-zubriczi), megyei

alispán, M. József szolgabiró fia; a pesti egyetemen végezte jogi tanulmányait; tiszta jelleme és széles ismeretei által a megyénél jegyzői hivatalon kezdett hivataloskodását alispánságig vitte, és mint ilyen 1848-ban meghalt Lokczán (Árvam.). – Munkája: *Propositiones ex universo jure* hungarico quas semestri secundo in regia scientiarum universitate Pestiensi anno 1819. mense augusto publice propugnandas suscepit. Pestini.

Nagy Iván, Magyarország Családai. Pest, 1860. VII. 157. l. — *Petrik* Bibliogr.

Monyák *Viktor*. – Munkája: *Áldott Sófi* sz. nevére mélt. gróf Apponyi Gyula drágalátos hitvesének tiszteletet hangzó versek. Nyitra, (1844.)

Petrik Bibliogr.

Moór *Anna* (alsó-őri), szinésznő, az első magyar szinésztársaságnak Kelemen László igazgatása alatt tagja volt és az első előadáskor a Simai Kristóf Igazházijában 1790. okt. 21. már fellépett és nyomban szépségével és tehetségével hódított; mikor a magyar társulat 1792. máj. 5. újra játszhatott, a legnagyobb sikert M. aratta mint drámai hősnő; ekkor (a decz. 22. szerződés szerint, mely a pestmegyei levéltárban megvan) 30 frt havi fizetése volt. 1793-ban Rehák József fiatal ügyvéd irodát nyitott Pesten az Ürményi-féle házban és nőül vette Moór Annát, ki 1796-ig maradt szinésznő s ekkor a magánéletbe vonult vissza. A pesti jóltévő asszonyi egyesületnek is tagja volt. Rehák 1824-ben megvette a Buda melletti vörösvári kuriális birtokot, az azzal járó postaházzal együtt és 1828-ban ő maga is Vörösvárra költözött feleségével, ki itt halt meg 1841. máj. 27. 68 éves korában és az ottani családi sírboltba temettetett; sírját márványkő jelzi. (Rehák József 1854. nov. 20. halt meg 88 éves korában és neje mellé temettetett). A vörösvári Rehák-féle ház, a hozzá tartozó birtokkal együtt, Rehák oldalrokonaira szállt s most Illés Márton három gyermekéé, kiknek anyja néhai Rehák Henrika volt. — Dugonics András regényei után Bátori Máriát (1794) és Berényi Jolántát (1795) M. alkalmazta szinre. Benkő Toldi Miklós cz. szinművét is említi, melyet szintén Dugonics után alkalmazott szinre (1794); a Predikátum és a Papagály (1794) czíműeket is említi. — Arczképe: Donát János 1815. festménye, Rehák Rikárd nyug. cs. és kir. őrnagy birtokában Budán. — A Rehák-család női tagjai máig is kegyelettel őrzik ama ruhadarabokat, melyeket egykor M. a szinpadon viselt.

Endrődy János, A Magyar Játékszín. Pest, 1792—93. I. k. XIII. l., III. k. XXI. lap. — *Benkő Kálmán*, Magyar Szinvilág. Budapest, 1878. 101., 104., 118. l. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1876. 22. sz. — *Kazinczy Ferencz*, Pályám emlékezete. Bpest, 1879. 298. lap. (Nemzeti Könyvtár III.). — *Bayer József*. A nemzeti játékszín története. Bpest, 1887. I., II. — *Budapesti Hirlap* 1890. 298. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1890. 50. szám (Lázár Béla) arczk. (Donát János festménye után).

Moor *Emil*, orvosdoktor Budapesten. — Munkája: *Észrevételek* a körzeti facialis-bénulás egyes alakjairól. Bpest, 1897. (Különnyomat az Orvosi Hetilapból).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Moor *Gyula*, ág. ev. lelkész Brassóban és az egyházmegye főesperese. — Munkája: *Az apácza tévelygés*. Válasz a «Székely kitelepítés» cz. röpiratra. Brassó, 1888.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Mór (szent), pécsi püspök. L. *Maurus*.

Mor *Jenő* (*Victor*), sunnegi és morbergi lovag, jogi doktor, akadémiai tanár, 1854. okt. 6. a kassai akadémiáról a pozsonyira nevezték ki. Tanította az osztrák polgári jogot, a váltó- és kereskedelmi jogot, a polgári törvénykezést s az 1855—57. tanévekben az egyházi jogot is. Az 1856—58. tanévekben mint államvizsgálati bizottsági tag is működött. 1858. júl. 16. a lembergi egyetemre neveztetett ki; később a prágai egyetem tanára lett. — Munkája: *Leitfaden* der Finanzgesetz-

kunde des österreichischen Kaiserstaates ... Pesth, 1855—58. Öt kötet. (Konopasek Ágosttal együtt.).

Ortvay Tivadar, Száz év egy hazai főiskola életéből. A pozsonyi kir. akadémia 1784—1884. Bpest, 1884. 137. l. — *Petrik* Bibliogr. II. 441. l.

Móra *István*, néptanító, szül. 1864. okt. 24. Kunfélegyházán; ott végezte a gymnasium első négy osztályát, aztán Kecskemétre került a piaristákhoz. Mikor a VI. osztályt elvégezte, szülővárosának tanítóképzőjébe lépett és tanító lett, előbb Jász-Karajenőn, majd Mindszenten (Csongrádm.), utóbb Horgoson Szeged mellett. Az a vágya, hogy Szegedre válasszák meg tanítónak, nem teljesedett, noha a tanítógyűléseken, melyeknek mindig előadója volt, élénken szerepelt és első versei is Szegeden keltettek figyelmet. Ekkor a Szegeden tartózkodó Pósa Lajos födözte föl talentumát, buzdította s közbenjárt versei kiadásánál. A szűkösen élő tanyai tanítót, mikor meg is nősült, Zentára hívták meg tanítónak a város egyik tanyai iskolájába. Midőn pedig Földszint cz. verskötetét kiadta, oly szép sikert aratott, hogy Budapest főváros tanácsa 1885-ben egyhangúlag megválasztotta budapesti tanítónak, 1899-ben pedig polgáriskolai tanárnak; azóta itt működik. — Költeményeket írt a Képes Családi Lapokba (1883), a Vasárnapi Ujságba (1894-től) sat.; tárczaczikkeket a Független Ujságba (1896. 52. sz.), az Aradi Közlönybe (1902. 59. sz. sat.), legtöbbet a Magyarországba; írt még a Szegedi Naplóba, az Én Ujságomba, a Néptanítók Lapjába, a Zombori Hirlapba sat. — Munkái: 1. *Földszint*. Budapest, 1895. (Versek. Ism. 1894: Vasárnapi Ujság 47., Hét 52., Élet 10. sz. 1895: M. Geniusz 11., Főv. Lapok 16., Hazánk 58. sz.) — 2. *Atyámfiai*. (Elbeszélések). U. ott, 1878. (Ism. Vasárnapi Ujság 23. sz.). — 3. *A levél*. Szinmű 2 felv. U. ott, 1901. (Fiatal leányok szinműtára 6.). — 4. *A gyűrű*. Szinmű 2 felv. U. ott, 1901. (Fiatal leányok színműtára 9.). — 5. *Kossuth Lajos születésnapja* az iskolában. U. ott, 1902.

M. Könyvészet 1894., 1898., 1901. — *Budapesti Hirlap* 1895. 174. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 789., XVIII. 286. l. — *Független Ujság* 1896. 52. sz. arczk. — *Corvina* 1902. 26. sz.

Morágyi *István*, vinczellériskolai igazgató-tanár, Aurnhammer Alajos és Dőry Katalin földbirtokos szülők fia, született 1848. deczember 8-án Szegzárdon (Tolnamegyében); a gymnasiumot 1861—1868-ban Kalocsán, Pécsett és Baján végezte. 1869-ben egy éves önkéntes volt Győrött és Bécsben. 1873—74-ben állami ösztöndíjjal szőlőszeti és borászati tanulmányutat tett Ausztriában és Németország Rajnavidékén. 1875-ben kineveztetett a magyar-óvári gazdasági tanintézethez segédtanárnak. Ezen állomását elcserélte a phylloxera biztossággal és azon évben a bihar-diószegi vinczellériskolánál segédtanár lett; 1880. igazgató-tanár a nagy-enyedi vinczellér-iskolánál. 1898 óta szolgálattételre a földmívelésügyi miniszteriumba van beosztva a szőlőtelepek ügyosztályába mint főfelügyelő. Aurnhammer családi nevét 1877-ben változtatta Morágyira. — Borászati czikkei a Borászati Lapokban, a Weinlaubeban, a Weinzeitungban, a Közérdekben és az Erdélyi Gazdában. — Munkája: *Az amerikai szőlőfajok* magvetés általi szaporítása. Bpest, 1892. — A földmívelési miniszterium által kiadott: Utmutatás a szőlőmívelésre cz. munkának egy részét írta.

Magyarország Tiszti Czim- és Névtára. Budapest, 1900. 468. l. és önéletrajzi adatok.

Morán *Fülöp*, polgár-iskolai tanár, szül. 1866. jún. 21. Nagy-Zsámban (Temesm.); négy polgári iskolai osztályt végzett Pancsován, az állami tanítóképzőt Kis-Kun-Félegyházán és ugyanott szerzett 1885-ben néptanítói oklevelet; 1888-ban befejezte tanulmányait a budapesti paedagogiumban és letette a polgári iskolai tanári vizsgálatot a mathematikai-termé-

szettudományi szakcsoportból; ugyanazon évben kinevezték a turócz-szent-mártoni állami polgári iskolával kapcsolatos középkereskedelmi iskolához a kereskedelmi szaktárgyak tanítására. 1893-ban saját kérelmére a szegedi államilag segélyezett polgári és középkereskedelmi iskolához helyezték át; 1895-ben önként csatlakozott a különváló II. polgári iskola tanártestületéhez; 1896. okt. 16. a közoktatási miniszter visszahelyezte a szegedi polgári és felső kereskedelmi iskolához; tanít mennyiségtant (politikai számtant). — Czikkei a polgári és kereskedelmi iskola szervezetét, módszertanát, a szakfelügyelet és a polgári iskolai tanárképzés kérdéseit tárgyalják s megjelentek a Felső Nép- és Polgári Iskolában és a Nemzeti Iskolában.

Schack Béla, Pótló adatok a kereskedelmi iskoláinak és tanárainak a millennium esztendejében cz. műhöz. Bpest, 1897. 15. l.

Mórász *Antal*, r. kath. plébános, szül. 1841. aug. 1. Bajóthon (Esztergomm.); gymnasiumi tanulmányait Esztergomban, a bölcseletet Nagyszombatban, a theologiát ismét Esztergomban végezte. 1863. decz. 7. felszenteltetett. Már mint szerpap nagyszombati főgymnasiumi, 1865. júl. 30-tól esztergomi lyceumi tanár volt; jelenleg lelkész Kéménden. — Czikke a Kath. Közlönyben (1868. A latin nyelv egyházi használatáról); a Tanodai Lapokban (1868. A népnevelési egyletek s a tervelt tanítóképezdék). — Munkái: 1. *Az ősrégi kath. egyházat* a testvéri szeretet tette nagygyá, erőssé és hatalmassá. Pályadíjat nyert mű. Bpest, 1864. (Megjelent a Kath. Néplapban is 1862-ben.). — 2. *Szent István áldásos jobbjának működése.* Egyházi beszéd a szent Istvánról nevezett esztergomi ősrégi papnöveldében 1874. jún. 2. mondotta. Esztergom, 1874.

Némethy Lajos, Dicsbeszédek 1874. 145. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 340. l. — *Schematismus* Cleri Strigoniensis 1899.

Mórász *István* (nagy-mátyási), ügyvéd. — Kézirati munkái: Extractus diversarum causarum, partim via apellatae a foris pedaneis ad excelsam curiam regiam deductarum etc. (a budapesti egyetemi könyvtárban, ívrét 1168 lap); a m. n. muzeumi kézirattárban; Cinosura seu Extractus Titulorum vel articulorum Regni Hungariae Ao. 1793, 8rét. Miképen kell a vetett szőlőkből a soros szőlőt készíteni. Rimaszombat, 1821., 4rét 14 lap. (Censurai példány 1822-ből).

Moraucsik *András*, orvosdoktor, dubniczai (Trencsénm.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de pemphigo. Viennae, 1815.

Szinnyei Könyvészete.

Moravcsik *Ernő Emil*, egyetemes orvosdoktor, egyetemi rendes tanár, M. Mihály ág. ev. lelkész fia, szül. 1858. márcz. 16. Béren (Nógrádm.); a gymnasiumot Aszódon és Iglón végezte; az orvosi tudományokat a budapesti egyetemen hallgatta, hol 1881. nov. egyetemes orvosdoktorrá avatták. 1881—82. a gyógyszertani tanszék mellett mint gyakornok, majd mint tanársegéd volt alkalmazva. 1882. aug.-tól 1883. szept. végeig a szent Rókus-kórház bőr- és bujakóros osztályán, majd szülészeti és nőgyógyászati osztályán mint segédorvos működött. 1883. okt. 1-től 1889. okt. 1-ig az elmekórtani tanszék mellett mint tanársegéd volt alkalmazásban. 1887. ápr. a budapesti egyetemen az elmekór- és gyógytan magántanárává képesíttetett és júl. az igazságügyminiszterium által a budapesti kir. törvényszéknél a letartóztatottak és elítéltek megfigyelő osztályának vezetésével bizatott meg. 1886-ban a kir. orvosegyesület jegyzővé majd titkárrá választotta. 1890-ben az igazságügyi orvosi tanács tagja, 1892-ben a budapesti egyetemen a törvényszéki elmekórtan és lélektan rendkívüli tanára lett. 1894. a törvényszéki orvosi vizsgáló bizottság tagja, 1902. febr. 9. az elmekór- és gyógytan nyilv. rendes egyetemi tanára lett.

Tagja a magyar jógászegylet börtönügyi bizottságának is. Tanulmány szempontjából beutazta Német-, Franczia- és Angolország, Belgium és Svájcz nevezetesebb helyeit; 1892-ben a Brüsselben tartott nemzetközi bűnügyi embertani congressus tiszteletbeli elnökévé választatott. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1882—84. könyvismertetések, 1885. Koponyasértés folytán fellépő epilepsia esete, Casuistikus adatok a törvényszéki lélektanhoz, Az epilepsiáról, 1886. Önkéntes suggestio epilepsiás nőknél, 1886. Az alkoholismusról kórodai észleletek és vizsgálatok alapján, A veszettségről, Adatok a hysteriások hőmérséki, érverési és légzési viszonyairól, Az alkoholismus szerepe a törvényszéki lélektanban, 1887. További adatok a veszettség kórodai képéhez, 1888. Az epilepsia tanáról, Hysteriás tünetek az agy bujakóros elváltozásainál kórszövettani vizsgálatok alapján, németül is megjelent, A psychikus infectióról, A csökkent, korlátolt, beszámítási képességről, 1889. Néhány gyakorlati megjegyzés a hysteriáról és hypnotizmusról egy castrált hysteroepilepsiás eset kapcsán, németül is, 1890. Hysteriás látótér éber és hypnotikus állapotban, Az idegesség szerepe a társadalomban, 1890—91. Törvényszéki elmekórtani casuistika, 1891. Uti jegyzetek a külföldi tébolydákról, Az elmebeli állapotok megfigyelésénél szem előtt tartandó főbb iránypontok, 1892. A környéki ingerek befolyása az érzékcsalódásokra, A paralysis progressiva kezdeti tüneteiről, Az elmebetegségek társadalmi szempontból, Tébolyodottság gyilkos kisérlete, A perlekedő tébolyodottságról, 1893. Hüdéses elmezavar, lopás, Az epilepsiások beszámítási képességéről); a Mentők Lapjában (1890. Mentőeljárások elme- és idegkórtani megbetegedésekben); a Gyógyászatban (1890—93., 1895. Az elmekór- és gyógytan haladása, 1891. A degenerativ tünetek jelentősége a bűnösségi hajlamnál, 1894. Kétes elmeállapotok a törvényszék előtt. Az izombeidegzési rendellenességek elmebetegeknél, 1895. A bűncselekményt elkövetett elmebetegek és elmebeteg fegyenczek elhelyezéséről, 1895. Okirat-hamisítás, hamis vád és önvád pathologikus alapon). — Munkái: 1. *A női ivarszervek* elephantiasisának két esete. Bpest, 1883. (Különnyomat az Orvosi Hetilapból). — 2. *Vizsgálatok* a tuberculosis körül. U. ott, 1883. (Különny. az Orvosi Hetilapból.). — 3. *A bujakóros psychosisokról* három eset kapcsán. U. ott, 1884. (Különny. az Orvosi Hetilapból). — 4. *Az elmebetegségek tankönyve.* Kórodai vizsgálatok alapján orvosok és orvostanhallgatók számára. Irta Krafft-Ebing R. báró. Németből ford. Átnézte dr. Laufenauer Károly. U. ott, 1885. (Zofahl Rezsővel együtt. Magy. orvosi Könyvkiadó Vállalat). — 5. *A gyakorlati elmekórtan vázlata.* Különös tekintettel az elmebetegekre vonatkozó hazai törvényeinkre s ministeri rendeletekre. U. ott, 1888. (2. bőv. kiadás. U. ott, 1897). — 6. *Előadások* az idegrendszer betegségeiről. III. köt. Charcot J. M. után ford. U. ott, 1889. — 7. *A gyakorlati orvostan haladása.* U. ott, 1890. (Többekkel együtt). — 8. *Az orvosi mentés* kézikönyve. U. ott, 1891. (Többekkel együtt). — 9. *Az elmebeli állapotok* megfigyelésénél szem előtt tartandó főbb iránypontok. U. ott, 1891. — 10. *A perlekedő tébolyodottságról.* U. ott, 1893. — 11. *Kétes elmeállapotok* a törvényszék előtt. U. ott, 1894. — 12. *A gyermekkorban levő büntetésekről.* U. ott, 1896. — 13. *A polgári törvénykönyv tervezete* orvosi szempontból U. ott, 1901. (Kritikai tanulmányok II.). — 14. *Az orvos működési köre* az igazságügyi közszolgálatban. Szervezet. Büntetőjog és eljárás. Polgári törvénykezés. (Törvényszéki orvos-, elmekór- és lélektan). Büntetések végrehajtása. U. ott, 1901. — Jegyei: M — K. és — k. (az Orvosi Hetilapban).

M. Könyvészet 1888., 1890—1891., 1896—97.

9. ív sajtó alá adatott 1902. szept. 26.

1901. — *Hegyes Endre*, Emlékkönyv. Budapest, 1896. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 791., XVIII. 286. l. — *Pagel, J.*, Biogr. Lexikon. Berlin, 1901. 1158. l. — *Corvina* 1901. 25. sz. — *Budapesti Hirlap* 1902. 19. sz. — *Ország Világ* 1902. 4. sz. arczk.

Moravcsik *Géza*, főreáliskolai tanár, előbbinek testvérbátyja, szül. 1855. júl. 28. Béren (Nógrádm.); miután gymnasiumi tanulmányait Aszódon kezdve, Szarvason folytatta s Budapesten befejezte, az itteni egyetemen a tanári pályára készült. Mint okleveles tanárt 1876-ban Réthi László ellenében a szarvasi főgymnasiumhoz a magyar irodalom rendes tanárának megválasztotta az ág. ev. esperesség. 1879-ben nagyobb tanulmányutat tett Német- és Francziaországban. Szarvason mint a Vajda-körnek elnöke és mint a magánosok által fentartott polgári leányiskolának igazgatója befolyt a város művelődésére. 1892-ben a székesfejérvári állami főreáliskola rendes tanárává neveztetvén ki, szarvasi állásától megvált. 1893 óta a budapesti VI. kerületi főreáliskola tanára. 1898-ban az országos m. k. zeneakadémia titkárává és tanárává neveztetett ki s ezen állásában a hazai zeneművészet fejlesztésének érdekében működik jelenleg is. — Czikkei és költeményei a Szarvasi Ujságban (1878 13—19. sz. Wagner Richard Lohengrinjéről, 1892.); a Sipos S. Részvét-Albumában (1879. Lenau Don Juanja); a Fővárosi Lapokban (1879. költeményei, 1880. A harmincz éves nő); az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1880. könyvismert., 1894. Voltaire Zaïrja, 1895. Székely Salamon, A középkori franczia vígjáték, különös tekintettel a «Farce Patelin»-re); a szarvasi ág. ev. gymnasium Értesítőjében (1881. költészeti tankönyvek gymnasiumainkban); Szarvas és Vidékében (1891—92.). — Munkái: 1. *Obernyik Károly.* Tanulmány. Bpest, 1889. (Különnyomat az Egyet. Philol. Közlönyből). — 2. *Balzac, Honoré*, Elbeszéléseiből. Francziából ford. U. ott, 1895. Bevezette Béri Géza. (Testvéröcscsével Béri Gyulával együtt. Olcsó Könyvtár 346.). — 3. *Szemelvények* Arany János Toldi szerelme cz. eposzából. Rendezte és bevezetéssel ellátta. U. ott, (1899. M. Könyvtár 101—105.). — 5. *Buda halála.* Hún-rege. Irta Arany János. Bevezetéssel ellátta. U. ott, (1899. M. Könyvtár 131—139.). — Álnevei: Béri Géza, Béri Kelemen, Kelemen és Bodroghy.

A szarvasi főgymnasium Értesítője 1895. 138. lap. (Benka Gyula). — *A budapesti VI. ker. állami főreáliskola Értesítője* 1895. 25. l. — *M. Könyvészet* 1895., 1898—99.

Moravcsik *Gyula.* L. *Béri.*

Moravcsik *Gyuláné* (Vladár Boriska), előbbinek neje, szül. 1866-ban Szirákon (Nógrádm.), hol atyja V. Miksa ág. ev. lelkész volt. 1888-ban ment férjhez Moravcsik Gyula budapesti ügyvéd és íróhoz. — Elbeszéléseket, rajzokat és más szépirodalmi dolgozatokat írt a Fővárosi Lapokba (1889—92), az Ország-Világba (1892—93. Egyedül, monológ, 1893.), a Szarvas és Vidékébe (1889—91.), a Hölgyek Albumába (1890.), a Prot. Képes Naptárba (1899. Pál Ferencz) sat. — Munkái: 1. *A ki a hitét eladta.* Elbeszélés. Bpest, 1898. (Különnyomat az Evang. Családi Lapból. Luther-Társaság kiadványa 4.). — 2. *Az öreg pap hagyatéka.* Elbeszélés. U. ott, 1898. (Koszorú. Népies kiadványok 41. Béri Gyuláné névvel.). — 3. *Gróf Teleki Józsefné* Róth Johanna. 1741—1813. U. ott, 1899. (Luther-társaság kiadványa 31.). — Álnevei: Béri Gyuláné és Aline.

Magyar Könyvészet 1898. és férjének szives közlése.

Moravcsik *István.* — Munkája: *Ki lehet korcsmáros* Magyarországon? Vagyis az állami italmérési jövedékről szóló törvényjavaslat ismertetése. Budapest, (1899).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Moravcsik *Mihály*, ág. ev. esperes-lelkész, M. Mihály iparos (kinek elődei Morauchiknak írták nevüket) és Gönczy Anna fia, szül. 1824. decz. 24. Liptó-

Szent-Miklóson; édes atyját korán elvesztette s anyja a hátramaradt csekély vagyonból nem bírta volna gyermekei nevelésének költségeit fedezni. M. ezért, mihelyt az akkori liptó-szent-miklósi gymnasiumot elvégezhette, lemondva anyja vagyoni támogatásáról nővére javára, úgy Rozsnyón, hol gymnasiumi tanulmányait folytatta, mint Eperjesen, a hol a jogot és theologiát hallgatta, magánórák adásával s a részére jutott iskolai ösztöndíjakból tartotta fenn magát. Kerületi táblai joggyakorlatot is folytatott. Rozsnyón barátságra lépett Greguss Ágosttal, a későbbi egyetemi tanárral. Eperjesen egyik vezetője volt az ifjúságnak, mikor ez a Kerényinél ott járt Petőfi tiszteletére fáklyás ünnepélyt rendezett. A papi vizsgát letéve, Nógrádmegyébe a szandai Sréter családhoz ment nevelőnek. Miután a protestáns ifjaknak meg volt tiltva a németországi egyetemek látogatása, csak a bécsi egyetemre mehetett. Itt érte őt a béri (Nógrádm.) egyház meghívása, melyet 1852-ben el is fogadott. 1854-ben nőül vette Esztergály Emiliát, E. M. pestmegyei főesperes leányát. Nógrádmegyében csakhamar esperessé választatott és e tisztet viselte 1868-ig, a mikor az aszódi (Pestm.) egyház meghívta lelkésznek; itt működik jelenleg is. Az 50-es évek végén a vallásügyi pátens idejében lelkes harczosa volt az autonomikus. hazafias mozgalmaknak. Az Esztergály Mihály elnöklete alatt megtartott nagyhírű 1860. pesti ág. evegyházkerületi gyűlésen ő is részt vett, a mikor Prottmann rendőrfőnök feltett kalappal lépett be az alig megnyilt gyűlés termébe, hol Esztergály elnök kimondván még az egyhangú hazafias határozatot, a gyűlést berekesztette s intett Székács Józsefnek, a ki egyikét mondta el legszebb imáinak. Prottmann akkor már épen az elnöki emelvényhez ért s hallva az imát, hirtelen levette a kalapját. A jelenlevők ugyan bántatlanul oszlottak szét, de később sok üldöztetésnek voltak kitéve, így M. is, a ki kitartó hazafias küzdelmeiért más vallású hazafiaktól is sok üdvözletet kapott. M. az egyház és a közművelődés terén nagy tevékenységet fejtett ki, Béren, Toldon, Szent-Iványon, Bokron templomot s iskolát építtetett; Béren takarékmagtárat is alapított; de alkotásai közül legfontosabb az aszódi gymnasiumnak, melyet akkor, mikor M. Aszódra ment, már az egyház meg akart szüntetni, újjá alkotása és felvirágoztatása. E gymnasium száz éves évfordulóján az ünneplők közt az ottani római kath., ev. ref. és izr. lelkészek is felkeresték őt, kit mint a felekezeti béke harczosát is üdvözölték. — Czikkei, melyekben főleg gyakorlati kérdéseket tárgyalt, a Prot. Egyh. és Isk. Lapban jelentek meg, előbb Cserháti névvel, majd M. jegy alatt. Eszméi közül több meg is valósult; így péld. a nógrádmegyei első magyar tanítói egylet, melyet mint körlelkész megalakított s melyet később több hasonló kör megalakulása követett. — Egyházi beszédei kéziratban vannak.

Evangelikus Családi Lap 1900. 10. sz. arczk. (Bodroghy Béla).

Moravcsik *Samu*, ág. ev. egyházi nőtanító Losonczon (Nógrádm.). — Czikkei a M. Sajtóban (1857. 189. sz. Losonczi protestáns nőnövelde); a Vasárnapi Ujságban (1857. Nőnevelésünk és egy új nőnövelde); a Wochenblatt für Land und Forstwirtheben (1874. 28. sz. Der Weizenveredlungsversuch Sam. Mokry's). — Munkája: *Kalauz a dinnyetelepen.* Utasítás a dinnyének mind magán, mind kereskedelmi czélú termeléséhez. Budapest, 1884. (Előszó: Vecsés, Pestm.).

M. Könyvészet 1886.

Moravek *János* uradalmi intéző. — Munkája: *A czukorrépa* okszerű termeléséről. Léva, (1898).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Moravitz *Mátyás*, theologiai doktor, r. kath. plébános, szül. 1845. szept. 12.

Tornafaluban (Sopronm.); a győri egyházmegyében lett pap és 1868. szept. 15. szenteltetett fel; 1880-ban mint feketevárosi (Sopronm.) káplán zarándokolt a szentföldre, bejárta Palesztinát, Egyptomot és 1881-ben tért vissza; utazott Olaszországban, Belgiumban, Hollandiában, Franczia-, éjszaki és déli Németországban. Jelenleg Tolnán (Komáromm.) plébános. — Czikke a Kubinszky Mihály Fasciculi Ecclesiastici-jában (1868, Origines seminarii Jaurinensis); a M. Koronában (1880—81. Keleti emlékeim és Néhány levél külföldről, Nápoly, Alexandria, közel 50 tárcza); a Reményben (1886. Keleti emlékeimből), a Tatai Hiradó, Tata és Vidéke cz. lapokban (1880—91. Szentföldi utirajzok); a Borromaeusnak, M. Államnak és Összetartásnak is munkatársa.

Emlékkönyv. (Zalka János püspök jubileumára). Győr, 1892. 145. l. — *Schematismus* Jaurinensis 1898.

Mordax *Jakab.* — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Raithung-Ausgab so auf Baide Gefangenen ungarischen Landsherrn (Joh. Balassa und Stephan Bodó) so auf Küchen und Keller aufgangen ist. Pressburg, 1569—1572. ívrét.

Mordax *(Lichtenberg) Wolfgang,* Jézustársasági áldozópap, szül. 1660. szept. 10. Rudolfswerthben (Krajna) előkelő nemes családból; 17 éves korában lépett a rendbe s húsz évig működött mint egyházi szónok Magyarországon és nyolczig Erdélyben. Mint hittérítő sok üldözést szenvedett, de többeket térített a róm. kath. vallásra. Kőszegen a pestisbetegek körül sok érdemet szerzett. Meghalt 1733. máj. 13. Judenburgban (Stájerország). — Vallásos költeményeket írt és Alvarez, De virtutibus cz. könyvét németre fordította.

Stoeger, Scriptores 236. l.

Moré *(Hermolaus) György,* capucinus szerzetes, szül. Pozsonyban; a budai egyetemen tanult 1781-ben, hol Katona Istvánnak tanítványa volt. Felszenteltetvén, több helyt tanár és Bécsben hat évig magyar hitszónok volt. Meghalt 1794-ben Pozsonyban. — Munkái: 1. *Ditsőséges szent István* első királyunk s apostolunkról való prédikátzió mellyet bétsi nemes magyar nemzet nemzeti jeles inneplése alkalmatosságával tartott kis-asszony hava 21. napján 1785. P. Hermolaus és hazafiainak lelki hasznokra nyomtatásban kíbocsátott. Pozsony, 1786. — 2. *Az Ur Jesus kinszenvedéséről* keresztény elmélkedések mellyeket már német nyelvben ki-adott; most pedig, hazafiainak lelki hasznokra hazánk nyelvére is fordítva, s néhutt meg-is jobbítva, s bővítve kibotsátott. U. ott, 1787). — 3. *Boldog halálra* elkészítő imádságok és oktatások. Bécs, 1879. — 4. *A keresztény jóságnak,* s erősségnek tüköre ditsőséges Szent István magyarok első apostoli királyja. Mondotta ..... azon n. nemzeti inneplésének alkalmatosságával kisasszony havának 22-dik napján 1790-ik eszt. U. ott, 1790. — 5. *Ad virum clar. Georgium Szerdahelyi,* Sylvae Parnassi Pannonii authorem. Apologia pro lingva latina. Budae. 1790. — 6. *P. Hermolaus egyházi beszédi.* Az első esztendei vasárnapi beszédeknek téli, vagy-is első kötése. Pozsony, 1791. Az első esztendei vasárnapi beszédeknek tavaszi vagy-is második kötése. U. ott, 1792. Nyári, vagy-is harmadik kötése. U. ott, 1792. Őszi vagy-is negyedik kötése. U. ott, 1793. Az első esztendőre való innepi vagy-is ötödik kötése. U. ott, 1794. — 7. *Lob-Rede* auf die heilige Elisabeth königliche Stifterin des Ordens der WW. EE. Elisabethinerinen unter der dritten Regel des H. Vaters Franciscus zu Pressburg den 19. Wintermonats im J. 1792. gehalten und auf Verlangen herausgegeben. Pressburg. — Munkáit Hermolaus név alatt adta ki.

Sándor István, Magyar Könyvesház 171. l. — *Catalogus* Bibl. Franc. Com. Széchenyi

Suppl. I. 244., 245., 479. l. — *Katona*, Historia Critica XLI. 589. lap. — *Danielik*, M. Irók II. 110. l. — *Németh Lajos*, Dicsbeszédek. — *Ballagi Géza*, A politikai irodalom. Bpest, 1888. 211., 579., 661. l. — *Petrik* Bibliogr.

Morelli *Károly*, orvosdoktor, egyetemi magántanár, M. Tivadar lengyel emigráns, kereskedő és Ackermann Jusztina fia, született 1855. május 7-én Pesten; ugyanitt végezte iskoláit s 1879-ben avatták fel az összes gyógytudományok doktorává a budapesti egyetemen. 1877-től 1886-ig Navratil Imre dr. egyetemi tanár mellett működött úgy a gégészeti, mint a sebészeti osztályon. 1887. jan. nevezték ki a Rókus-kórház II. gégészeti osztálya rendelő főorvosává. 1883-ban alapította Rózsa S. és Schwartz Artur társaságában az ambulatoriumot szegény betegek számára. Bejárta a hazai s külföldi fürdőket, Európa nagyobb városait, kórházait, egyetemeit, hogy ismereteit gazdagítsa; tevékeny részt vett a nagyobb orvosi cogressusokon. Több eszköze általános használatnak örvend, minők: orrtölcsére, orrtampontartója, kacsvezetője, gégemetszetei, papillotómja, autoinszuflátorja, orrlápisztartói, száj-tágítója, orrkő-fogója sat. Foglalkozott gyomorvilágítással is s kisérleteinek eredménye volt, hogy 1896-ban az ezredéves kiállításon érdemérmet kapott és a király személyesen fejezte ki elismerését dolgozata felett. 1892—95-ig foglalkozott állatkisérletekkel a Leiter-Mikulicz-féle gastroskoppal. Alapító tagja a m. kir. orvosegyletnek, az orvosi könyvkiadó társulatnak, az orvosi segélyegyletnek és a Stefánia-kórháznak. Tagja a közkórházi orvostársulatnak, a m. fül- és gégeorvosok egyesületének, a dermatologusok és urologusok egyesületének, a közegészségi egyletnek sat. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1885—86. A német orvosok és természetvizsgálók 59. nagygyűlése gégészeti szakosztályának működése, Orrtömesztartó azaz helybeli kezelése, Gégedagmetesz, németül is a Centralblatt für Chir. u. Orthop. Mech.-ban, Vérzés és vérömlény a jobboldali valódi hangszálagon, Orrkő egy esete, legelső eset Magyarországon, németül a Pester med. u. chirurg. Presseben és könyvism., 1887. Néhány eszköz az orr, garat és gége helyi kezelésére, 1888. Jódfestenybefecskendés után belső genyedéssel gyógyult terimbelyes golyva esete, 1894. Megjegyzés dr. Antal János czikkéhez: Kisérleti adatok a kéksavas mérgezés gyógykezeléséhez); a Budapest főváros közkórházainak Évkönyvében (1889. A chromsav, jodoform, jodol, tejsav, cocain, menthol, aluminium - acetico - tartaricum, creolin, sozo-jodol készítmények, aristol, ichtyol és a külföldi és hazai kénesvizek gyógyértékéről gégebajoknál, 1890—91. Az orr és hortyok rosszindulatu daganatairól, a Sebészet és Pester med. u. chir. Presseben is, 1899. Angioma multiplex linguae, Angiosarcoma linguae et epiglottidis, németül a Pester med. u. chirurg. Presseben); az Odontoskopban (1892. Egy lenyelt és a bárzsingban beékelődött vendégfog eltávolítása, Kőképződés a nyelv alatti mirigy kivezető csövében, Elsődleges gümős-fekélyes folyamat a foghúson és pofa-nyákhártyán); Navratil Imre egyetemi tanár jubileumi munkájában (Veleszületett nyaki sipolyokról egy veleszületett kétoldali nyaki sipoly-eset kapcsán); az Orvosi Archivumnak is munkatársa. — 1885. máj. tartotta előadását a m. kir. orvosegyletben a Magyarországon először ő általa diagnostizált rhino-laryngo scleromaról és 1888-ban mutatta be az első gümős daganatot a hangszálagon).

Pallas Nagy Lexikona XVIII. 286. l. és önéletrajzi adatok.

Mórfy *Zsigmond*, családi nevén *Weiss*, földbirtokos Felcsúton (Fejérm.). — Költeményeket írt a Vasárnapi Ujságba (1882.) — Munkája: *Költemények*. Alcsúth, 1882. (Nyom. Budapesten.)

Kiszlingstein Könyvészete.

Morgenstern *A.*, váltóüzlet-tulajdonos Pesten. — Munkái: 1. *Teljes átnézete* valamennyi bel- és engedélyezett külföldi állam- és közönséges sorsjegyeknek az 1864. évre. Pest, 1863. (Németül. U. ott, 1863.) — 2. *Ugyanaz* az 1867. évre. U. ott, 1866. (Németül. U. ott, 1866.).

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányairól.

Morgenstern *Gusztáv*, a Pesti Hirlap munkatársa. — Czikkei a Földrajzi Közleményekben (II. 1874. Jemen, A földrajzi viszonyok befolyása Magyarország történetére). — Munkája: *Füst.* Novellák és képek. Budapest, 1894. (Ism. Főv. Lapok 46. sz.).

M. Könyvészet 1893.

Morgenstern *Gyula.* — Munkái: 1. *Dichtungen* 1893—94. Daruvár. Mohács, 1895. — 2. *Dichtungen.* Bad-Daruvár. U. ott, 1897.

Pesti Hirlap 1887. 95. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Morgenstern *Henrik.* L. *Marczali.*

Morgenstern *J.*, hirlapíró, magyarországi származású; körülbelől 25 évig élt Berlinben. 1885-ben Bécsbe költözött és folytatta irodalmi működését; egy ideig kedvezett neki a szerencse. Egy újonnan alapított folyóiratba dolgozott és meglehetősen díjazták; ezen folyóirat azonban megszünt és M. is elesett jövedelmétől. Inkább éhezett, semhogy alamizsnáért folyamodott volna valakihez. Minthogy a szegény embernek semmi kilátása sem volt sorsa megjavulására nézve, végre megunta az élettel való harczot és öngyilkossá lett. 1887. ápr. 4. Bécsben az Aspernhidról a Duna-csatornába vetette magát. «Utolsó jegyzetem» cz. két iratot hagyott hátra; a legsötétebb szinekkel írta le azokat a nélkülözéseket, melyeket szenvednie kellett.

Pesti Hirlap 1887. 95. sz.

Morgenstern *Mihály.* L. *Marczali.*

Morhardt *György*, orvosdoktor, nagyváradi származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens hydrocephalum internum acutum. Pestini, 1823.

Szinnyei Könyvészete.

Móricz *Aladár*, joghallgató Kolozsvárt, M. Sándor és Rédiger N. fia, született Hondán (?). — Munkája: *Versek.* Bécs, 1899.

Kádár József polg. isk. igazgató szíves közlése és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Móricz *Antal* (técsői), 1848—49. országgyűlési képviselő, M. Pál országgyűlési képviselő testvérbátyja. — Költeményei vannak a Jáczintban (1836) és az Aglajában. Országgyűlési beszédei a Naplókban és a Közlönyben vannak.

Pesti Napló 1888. 26. sz. — *Egyetértés* 1888. 26. sz.

Móricz *Gyula* (váradi és sepsi-szentgyörgyi), főgymnasiumi tanár, M. Mózes bányahivatali pénztárnok és Sutoris Rozália fia, szül. 1847. ápr. 14. Zalatnán (Alsó-Fehérmegye). Szülei az 1849. zalathnai gyilkolások alkalmával egy ablakon kidobva mentették meg életét; magok is nagynehezen tudtak Kolozsvárra menekülni, hol M. gyermekéveit töltötte. 1858-ban a nagy-szebeni Mária-Terézia-féle árvaház növendékei közé vétetett föl, hol a főelemi iskola II. és III. osztályát 1860-ban, azután az állami főgymnasiumban az I. osztályt végezte. Ekkor szülei átvitték Kolozsvárra, hol ösztöndíjt nyervén, a róm. kath. főgymnasiumban folytatta s végezte 1868. júl. 3. középiskolai tanulmányait. Okt. a kolozsvári kir. jogakadémiára iratkozott be, hol két évig jogott hallgatott. Miután ez idő alatt atyja meghalt, saját szerzeményéből kellett magát fentartani; a Victoria biztosító-társaság kolozsvári vezérügynökségéhez lépett be, hol 1871—72-ben működött mint az életosztály kezelője és erdélyi levelező. 1872. aug. 7. a m. kir. földtehermentesítési alapnál díjnok lett 20 frt havi fizetéssel. Azon év szept. a székely-udvarhelyi róm. kath. főgymnasiumhoz ideiglenes minőségben tanárnak neveztetett

tett ki. Kolozsvárt tornatanítónak képesíttette magát és 1873-ban a székelyudvarhelyi főgymnasiumhoz és az ottani főreáliskolához tornatanítónak is kinevezték. 1875-ben a főispán Székely-Udvarhely városhatóság tiszteletbeli jegyzőjévé nevezte ki. 1879. aug. 24. Csik-Somlyóra helyezték át. 1880-ban a tanári vizsgát letette Kolozsvárt a történelemből és földrajzból, június 16. pedig rendes tanárnak neveztetett ki. A csiksomlyói főgymnasiumnál a magyar irodalmat adta elő s a tornatanítással is megbizatott. Az erdélyi róm. kath. statusgyűlésen a tanári kart mind Székely-Udvarhelyt, mind Csik-Somlyón létében képviselte. Az 1865. országos kiállítás alkalmával a testület megválasztotta, hogy a magyar történelmi congressuson mint küldöttje jelen legyen. Tanárkodásának utolsó félévét a gyulafehérvári gymnasiumnál töltötte, hová 1885. okt. közepén jött meg és 1886. ápr. 14. meghalt. — Czikkei a székelyudvarhelyi r. kath. főgymnasium Értesítőjében (1874. A széppróza és Kazinczy, 1878. Németország befolyása Magyarországra szent Istvántól szent Lászlóig); a Keletben (1874. 51., 54. sz. Házassági ajánlatok, Jung után, 76. sz. Erythrosnak az önképző körökről, 1876. 34., 35., 37. sz. A barátságról, 261. sz. Az erdélyi róm. kath. képezdei tanárok nyugdíjazása); a Nemerében (1875. 76. sz. Pár szó a felső népiskolákról, 87. sz. A felső népiskolák jövőjének biztosítása); a Sportban (1877. A nők tornászatának fontossága); a Közművelődésben (1880. 6. sz. Az érzelem és átszellemülés költészete. 17. sz. Az ó-kori Görögország és mt Britannia hasonlatossága terület, vízszintes tagosultság s a világban való helyzet előnyössége tekintetében, 50. sz. Pár szó a csiksomlyói róm. kath. tanítóképezdékről, Naiv csevegések a remény és emlékezetről, 1881. Ünnepi beszéd dr. Haynald Lajosról bibornoki arczképe leleplezésekor Csik-Somlyón a Ferencz-rendiek zárdájában 1881. febr. 21. (ez megjelent a M. Koronában is); a M. Polgárban (1885. 5. sz. Ritka könyvek a csik-somlyói szent Ferencz-rendiek könyvtárában); a Székelyföldbe sokat dolgozott 1882-től mint munkatárs, míg 1884. márcz. 2. a lap szerkesztését átvette és decz. 25-ig folytatta. Azután a Székely Nemzetnek levelezője volt, hol Szerecsen név alatt sok czikke és levele jelent meg. A költészettel is foglalkozozott. — Felolvasásai: 1886. jan. 19. Toldy Ferencz emlékezete; 1882. nov. 26. Arany János emlékezete.

A gyulafehérvári róm. kath. nagygymnasium Értesítője 1886. (Szabó István).

Móricz *József*, honvéd-káplár, ki agyonlőtte szolgálati fegyverrel az apját, egy jómódú debreczeni civist, s ezért 1893-ban akasztófára ítélték. A királyi kegyelem életfogytiglan való börtönre változtatta a büntetését s a fegyverházban szelidebb erkölcsökre szokik, az apagyilkos verseket ír. Emlékirataiban (öt füzet) védekezik versben és prózában. Illaváról küldték be mutatványul néhány versét; ezekből a Budapesti Hirlap (1893. 152. sz.) huga és anyja sírjára írt két versét közli. Az Országos Hirlap (1898. 32. sz.) védekezéséből szintén hozott ily mutatványt.

Móricz *Károly*, tógátus diák az udvarhelyi ev. ref. kollegiumban. — Kézirati munkája a m. n. múzeum kézirati osztályában: Nem a születés, hanem a tudományok teszik az embert emberré. Irta 1818-ban és elmondta márcz. 4. az udvarhelyi ref. coll. philologiai prof. Karátson Sámuel institutumi szerint. Székely-Udvarhely, 1822., ívrét 6 levél.

Móricz *Károly* (técsői), országgyűlési képviselő, M. Pál volt országgyűlési képviselő testvérbátyja; 1848—49. honvéd-alezredes, a szigeti honvéd-egyesület elnöke. M. 1848-ban mint draganyos őrnagy ment át a honvédhuszárokhoz és alezredes lett; vele együtt küzdött testvéröcscse, M. Sámuel is, ki 1849-ben Pan-

csovánál elesett és kinek emlékét Máramaros-Szigeten a vármegyeház előtt szobor tartja fenn. A m. kir. honvédség szervezésekor őrnagy lehetett volna, de régi alezredesi rangján alul nem akart belépni a honvédségbe. Inkább gazdálkodott. 1881-ben a huszti kerület megválasztotta országgyűlési képviselőnek. Meghalt 1894. jan. 30. Máramaros-Szigeten 75. évében. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1881—84) vannak.

Budapesti Hírlap 1894. 33. sz.

Móricz *Károly* (sepsi-szent-györgyi), jogi doktor, ev. ref. jogakaédmiai tanár, M. Sándor m. kir. honvédezredesnek és Marinę Mária Karolina fia, szül. 1864. ápr. 1. Párisban; nevelkedett a Bikszád fürdőn (Szatmárm.), Szatmárt, Brassóban, Budapesten és Nagy-Szebenben; a budapesti egyetemen nyert jogi doktori oklevelet. Pénzügyi államszolgálatba lépett a pénzügyi miniszteriumban; pénzügyi fogalmazó volt Nagy-Enyeden és Nagy-Szebenben. 1892 óta jogakadémiai tanár Kecskeméten. — Czikkei, értekezései a Prot. Egyh. és Iskolai Lapban (1884. 22. sz. Bodrogi Sámuel, nekr., 1898. 13. sz. A kecskeméti jogakadémia szabályai, Felső oktatásügyünk és a konvent, 1899.); a kecskeméti jogakadémia Évkönyvében (1893. Tanári beiktatásakor mondott beszéde, 1894. A szabadságról az egyházi élet terén, tanári székfoglaló értekezés, 1899. Véleménye az 1848. törvényhozás történetére beérkezett pályaművekről, 1900. Véleménye a nagy franczia forradalom okairól és eredményeiről írt pályaműről); a Kecskemétben (1894. 32., 33. sz. Közkönyvtári reflexiók, Omega aláírással. 1896. 30. sz. A jogakadémiák kérdésének és a tanügyi congressus erre vonatkozó targyalásainak ismertetése, 1898. Mit csináljunk a kollegiummal?); a Kecskeméti Lapokban (1894. Sétautak és városrendezés, Reflexiók Kerekes mérnök czikkére, 1899. Felvilágosításul a kollegium kérdésében, 1902. Törvénytörlés és tudomány); a Jogtudom. Közlönyben (1896. A mennyiben és a meddig! Tiltakozás a tanügyi congressus főiskolai szakosztályának a jogakadémiák tárgyában hozott határozata ellen, 1897. Pro domo! Dr. Ráth Zoltánnak a jogakademiákról szóló czikkéhez); a Debreczeni Prot. Lapban (1899. 14. sz. A protestáns jogakadémiák veszedelme, 1902. 14. sz. Az újonnan tervezett jogi vizsgarend veszélyei); a Pestmegyei Hirlapban (1900. 20., 27. sz. Paedagogiai kartell, 24. sz. Biróság és esküdtszék, M. K. aláírással, 1901. 108. sz. Dalmáczia visszacsatolása ellen, 1901. 124. sz. Az Ugron Gábor külpolitikája, 129. sz. Jézus Krisztus nevében); a Magyarságban (1901. 225. sz. Böjtölés.). — Munkái: 1. *Az elméletileg legtökéletesebb pénz.* Nagy-Szeben, 1892. — 2. *A legczélszerűbb alkotmány.* Jogbölcseleti dolgozat. U. ott, 1892. — 3. *Az újabb egyházpolitikai küzdelmek* keletkezési okai és eredményei, különös tekintettel az egyes hitfelekezetekre. Kecskemét, 1895. — 4. *A csók* jogi és erkölcsi szempontból. Levél. U. ott, 1895. (Különny. a Kecskemétből.). — 5. *Az ev. ref. jogakadémia igazgató tanácsának Kecskeméten* ... U. ott, 1896. (Különvéleménye a tanári kar által felterjeszteni határozott «oktatásügyi szabályzat» kiegészítésében javasolt «szervezeti» és «kormányzati szabályok», illetve az oktatásügyi szabályzattal együtt, «A kecskeméti ev. ref. jogakadémia szabályai» cz beterjesztett javaslat tárgyában). — 6. *A jogi szakoktatás* szervezése Magyarországon. Bpest, 1898. (Különny. a II. országos egyetemes tanügyi kongressus Naplójából). — 7. *A jogi vizsgák reformja tárgyában* Bpest, 1902. (Magyar Jogászegyleti Értekezések. Sajtó alatt).

Önéletrajzi adatok.

Móricz *Pál* (móriczhidai és me[l]gyesi), országgyűlési képviselő, M. Péter országgyűlési követ és Darvay Anna fia, szül. 1826. febr. 15. Taraczközön (Máramaros-

megye). Atyja az 1836. és 1840. országgyűléseken Máramarosmegye országgyűlési követe volt; fia alsóbb iskoláit Pozsonyban és Máramaros-Szigeten folytatta; a felsőbb tantárgyakat Sasku Károly, Lugosy József és Pataky Jánostól a máramaros-szigeti iskolában tanulta. 1846-ban köz- és váltóügyvéd lett; 1847-ben Máramarosmegye tiszti alügyészének neveztetett ki, s a bűnügyi védelmekben nagy szorgalmat és sikert fejtett ki. A 40-es években Asztalos Pál vezérlete alatt, ő és testvérei a máramarosi szabadelvűpárt alapítói valának. 1855-ben megnősülvén, Taraczközről lakását Berettyó-Ujfaluba (Biharm.) tette át és minden idejét a mezőgazdaság alapos tanulmányozására fordította. Nagyobbszerű bérleteket kötött; alkalmazta az e vidéken csaknem szokatlan okszerű trágyázást, gépeket sat., szóval a gazdászati téren szép sikert mutatott fel. Ez okszerű gazdálkodással 15 év alatt vagyonát megötszörözte. Ezen idő alatt is előszeretettel viseltetett a pénzügyi tudományok iránt, melyeknek komoly tanulmányozására minden kedvező alkalmat felhasznált, és nagy előszeretettel búvárkodott a jogi s pénzügyi tudományok terén, a gazdászati lapokban pedig számos gazdasági czikke jelent meg. 1861-ben a debreczeni egyházmegye megválasztotta tanácsbirájává és a biharmegyei sárréti járás alszolgabirájává, 1867-ben pedig főjegyzőjévé, mindannyiszor közfelkiáltással. 1868-ban a bárándi (Biharmegye) kerület országgyűlési képviselőnek választotta. Programmja akkoriban egyike volt a legjelesebb baloldali beszédeknek. Legelső alkalommal a dohányegyedárúság ellen kelt ki egy terjedelmes és velős argumentumokat tartalmazó beszédben. Sikerült neki már első fellépésével a figyelmet maga iránt felkelteni a képviselőházban, s e figyelem tovább is megmaradt iránta, ki a baloldalnak egyik tekintélyes tagjává lett. 1869-ben a választók bizalma újból feléje fordult és ismét országgyűlési képviselővé választatott. 1872-ben Udvarszéken, 1875-ben Fogarason és Szarvason választották meg országgyűlési képviselőnek, mely két mandatum közül az utóbbit fogadta el és ugyancsak Szarvas várost képviselte 1884-ig. Ekkor kisebbségben maradt és csak az országgyűlés vége felé jutott be ismét a házba mint Ujvidék képviselője; azután is e kerületet képviselte. Kezdetben a balközéphez tartozott és 1873-tól ezen párt végrehajtóbizottságának tagja s a pártkör alelnöke volt a fusióig. Több évig tagja volt a pénzügyi és zárszámadási bizottságoknak; tagja volt többször a delegatiónak. A fusio után is mindig a Tisza Kálmán híveihez tartozott és a szabadelvű párt clubjának igazgatója volt 1891-ig. A kiegyezéskor részt vett a quotabizottság működésében. M. minden állásáról lemondott és a politikától visszavonult, midőn vagyoni viszonyai miatt 1891-ben csődöt kért; de a másfélmillió activából hitelezőit kielégítvén, ezek mind beleegyeztek 1895-ben, hogy a csődeljárás szüntettessék meg. — Czikkei a Falusi Gazdában (1859. Gőzcséplőgép munkaeredménye Herpálon, Dél-Biharban, Berettyó-Ujfalu, 1860. Gazdai pillantás Máramarosra s gazdai szó Máramaros lakóihoz); a Gazdászati Közlönyben (1869. A sorvetés hasznosságáról); a Nemzetben (1890. 330. sz. Két vár Erdélyben) sat. Politikai czikkei a Hazánk, Hon és Ellenőrben jelentek meg. Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak; sokat írt a Csengery Pesti Hirlapjába is. — Munkái: 1. *Emlékezzünk régiekről.* Rajzok a nemrég mult időkből. Bpest, 1891. (Előljáró beszédek Mikszáth Kálmán- és Gajári Ödöntől. A debreczeni vásár. A régi Beregvármegye. A nagy korszak előharczosai. Egy régi alispán patvaristái. 1840-től 1860-ig). — 2. *Egy restauratio* 1844-ben. U. ott, 1891. — 3. *Néhány irat* a Lovassy László ellen folytatott perből. U. ott, 1891. — 4. *A magyar*

országgyülési pártok küzdelmei a koronázástól a Deák- és balközéppártok egybeolvadásáig. (1867—1874). U. ott, 1892. Két kötet. — 5. *A dohányjövedék reformjáról.* U. ott, 1894. (Különnyomat a M. Nemzetgazdából). — 6. *Móricz Pál összes müveinek* hetedik és utolsó kötete. (Kézirat gyanánt). U. ott, 1898. (Politikai és magán események). — Arczképe: Kőnyomat, rajzolta Gerhard A., nyomt. Horn és Beck Pesten 1873-ban (A Hajnal Albumban).

Igazmondó 1870. 16. sz. arczk. — *Hajnal.* Album. Bpest, 1873. 33. l. köny. arczk. — — *Kákay Aranyos*, Nagy férfiaink. Bpest, 1874. — *Kákay Aranyos* No 2. Újabb országgyülési Fény- és Árnyképek. Bpest, 1877. — *Szabadelvűpárti Naptár* 1884-re, arczk. — *Halász Sándor*, Országgyülési Almanach. Budapest, 1886. 270. l. — *Vasárnapi Ujság* 1888. 48. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 800. l. — *M. Könyvészet* 1890—92. — *Országos Hirlap* 1898. 278. sz. és gyászjelentés.

Móricz *Pál* (ifjabb), hirlapiró és szerkesztő Debreczenben, hova Szegedről került. Hajdú-nánási származású; éles hangú ujságiró, a Bartha Miklós iskolájából. — Czikkeket, rajzokat írt a Képes Családi Lapokba (1892); a Magyarországba (1896. 305. szám Bujdosó Sári Péter uram, hajdú történet); az aradi millenniumi Naptárba (1896) sat. — Munkái: 1. *Prágai Ghetto-képek.* Irta Kohn Sámuel. (Egy 73 éves prágai zsidó). Ford. Debreczen (1897). — 2. *Szabad hajdúk.* Szeged, 1900. — 4. *1848—49. szabadságharczi csatatörténetek.* U. ott, 1900. (Ism. M. Kritika, Pol. Hetiszemle 22. sz.). — 4. *A kurta nemesek földjén.* Regény. Debreczen, 1902. (Ism. Vasárnapi Ujság 24. sz.). — Szerkeszti a Debreczen cz. politikai napilapot 1901 óta.

M. Könyvészet 1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Morländer *Mór* (családi nevén *Engländer*), színigazgató, szül. 1818. febr. 20. Kis-Martonban (Sopronm.), egy pesti zsidó nagykereskedő egyetlen fia; a soproni ág. ev. lyceumban végezte a hat gymnasiumi osztályt és három évig a bécsi műegyetem hallgatója volt; szülei ekkor egy berlini kereskedőházba adták tanulónak. Azután beutazta Német,- Angol-, Franczia-, Olaszországot és Dániát. 1838-ban belépett atyja kereskedésébe, ki őt év mulva társának fogadta. Miután atyja időközben meghalt, 1848-ban kereskedői üzletét megszüntette, minthogy az akkori zavargások alatt nagy veszteségeket szenvedett. Minden idejét és tehetségét a hirlapirodalomra és színműírásra fordította. 1859-ben átvette a Bäuerle-féle Theaterzeitung kiadását és szerkesztését Bécsben; azonban ezen hirlappal nem boldogult és egy év mulva megvált tőle. Ekkor a bécsi Carlszínház igazgatójával lépett társszerződésre; de ezt is hat hónap mulva nagy veszteséggel fölbontotta. Pestre tette át lakását, hol 1863. máj. 3. a naponként megjelenő Der Zwischenakt cz. lapot alapította (közölte az összes budapesti színházak színlapjait, szinészi híreket, elbeszéléseket és vegyestartalmú czikkeket), mely elég jól sikerült, czímét azonban 1864-ben Der Tagesbote-ra változtatta, mely később Pester Journal-ra változott át és esti kiadással bővítve, egy harmadik melléklapja is volt Der Zwischenakt cz. a színház, művészet és irodalom köréből; mind a három lapot elég jó sikerrel szerkesztette, azonban a sok keletkező hirlappal nem versenyezhetvén, lapjait eladta. Nyomorral küzdve, több színházigazgatónál titkári hivatalt viselt Bécsben és Pesten. A Theatralischer Unsinn cz. bohózatával azonban nagy sikert aratott, mely Németország több színpadán, így Bécsben, Berlinben, Hamburgban és Majna-Frankfurtban mint repertoir-darab gyakran színre került; Pesten is: Színházi bohóság, énekes bohózat 3 felv. cz. Zádor fordításában 1861. jan. 20. Budán a népszínházban először előadatott, később is még két fordításban magyarul és németül gyakran került szinre. Több évig volt német szín-

házigazgató Pesten a gyapjú-utczában; közben egy nyáron a Feld-féle pesti városligeti színkörben titkári hivatalt is viselt. Végre nyugalomba vonult és még néhány évig színműírással foglalkozott, míg 1886-ban látása elhomályosult. Meghalt 1898. márcz. 7. Budapesten. — Színművei az említetten kívül a következők: Heerschau auf dem Felde der Parodie, 4 felv. (A Theatr. Unsinn II. része, előadatott Bécsben); Der Kobold am Plattensee, balett szöveggel 2 felv. (Bécsben); Ueber Land und Meer, énekes bohózat 4 felv. (Pesten az Erzsébettéri színházban); Was ist Liebe, énekes színmű egy felv. (Pesten); Ein Ehestands-Kapitel, vígj. 1. felv. (Pesten); Nach dem Theater, vígjáték 1. felv. (Pesten); Eine Theaterprobe, énekes bohózat 1 felv. (Pesten); Er ist ein Narr, bohózat 1 felv. (Bécsben a Carl-színházban); Kling Kling, bohózat 1 felv. (Bécsben); Die Naturgrille, énekes paródia 3. felv. (Bittnerrel együtt, Bécs); Narcisserl, énekes bohózat 1 felv. (Bécsben); Der elektrische Telegraf, énekes bohózat 3 felv. (Bécsben); Ein Ecksitz im Parterre, énekes bohózat 3 felv. (Bécsben); Lohengelb, énekes paródia 1 felv. (Bécsben); Ein jüdischer Honvéd, énekes jellemkép, Lukácsy után ford. (Pesten a Herminatéri színkörben); Die Galloschen des Glücks, énekes bohózat 3 felv. (Pesten a városligeti színkörben); Die Weibermühle, énekes népszínmű 3 felv. (Bécsben a wiedeni színházban); Ein närrischer Kerl, énekes bohózat 3 felv. (Pesten az Erzsébettéri színházban); Tou-Tou, énekes színmű 1 felv. (Pesten); Durch Nacht zum Licht, énekes népszínmű 4 felv. (nem adatott elő); Ich wart' auf Geld, bohózat 1 felv. (Bécsben); Orpheus auf der Oberwelt, énekes bohózat 1 felv. (Bécsben); Ninicherl, énekes bohózat 3 felv. (Pesten); Die Frau in Blau. Ezen színműveknél legnagyobbrészt (Wurzbach szerint) Berla, Bittner, Hafner és Nestroy voltak közreműködői.

Hölgyfutár 1863. 41., 45. sz. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XIX. 95. lap. — *Pesti Napló* 1898. 67. szám. — *Pester Lloyd* 1898. 53. sz. Abendblatt és önéletrajzi adatok.

Morlin *Emil* (szent-imrei), jogi doktor, miniszteri osztálytanácsos, szül. 1858. nov. 24. Pesten; középiskolai és egyetemi tanulmányait ugyanott végezte. 1881-ben jogi doktorrá avatták. 1880-ban a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba lépett, hol a népoktatási osztályban működik. Csáky Albin gróf volt kultuszminiszter megbízta a kisdedóvásról szóló törvényjavaslat elkészítésével. Munkálata az országgyűlési tárgyalások után csekély változtatással mint 1891. XV. t.-cz. életbe is lépett. E törvény végrehajtásához a terjedelmes Utasításokat is ő készítette; ekkor a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntették ki. 1895-ben kir. tanácsos lett és a miniszterium jelenlegi beosztása szerint a polgári, felsőbb leány- s az ipari és kereskedelmi szakiskolák ügyeit tárgyaló osztályt vezeti. Az ezredéves kiállítás kisdedóvóintézeti csoportjának biztosa volt. Már kora ifjúsága óta évenkint nagyobb utazásokat tett, saját tapasztalásából ismeri Európa nagy részét, hosszabb utat tett Olasz- és Angolországba, Hollandiába, Egyiptomba sat. — Úti és régészeti tárczaczikkei a Fővárosi Lapokban (1876. Amsterdami s antwerpeni tárczák, 1877. Palladio városa, A régi rómaiak nyaralása, Az új-év az ókori Rómában, 1879. Hegymászás a rómaiaknál, Róma iparosai a császárság alatt, 1880. Brescia és Bergamo, Atheni nők, Taps és fütty az ó-korban, Őszi napok Velenczében, Tárcza Fóthról); a P. Naplóban (1879. 230. sz. Vasárnap Londonban, 1880. 177. sz. A római fürdők); tanügyi tárczaczikkei a Néptanítók Lapjában (1883. Az igazolatlan iskolai mulasztások megbüntetése, 1884. A svájczi állandó iskola-kiállítás Zürichben, 1887. Iparostanoncz-iskoláink, 1888. Az iparossegédek oktatásáról, 1892. A kisdedóvásról szóló törvény végrehajtása) és a

Kisdednevelésben (1895.). — Munkái: 1. *A felségsértés* a rómaiaknál. Tanulmány a római büntetőjog történetéből. Bpest, 1882. — 2. *A magyarországi népoktatásügy* kereskedelmi és ipari szakoktatás szervezete és közigazgatása. U. ott, 1893. és 1898. Két kötet (Lévay Ferenczczel és Szuppán Vilmossal együtt. I. Kisdedóvás és népoktatás: elemi, felső nép- és polgári iskolák, II. Tanítóképzés, felsőbb leányiskolák, szakoktatás sat.). — 3. *A magyar kisdedóvás multja és jelene.* A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter megbízásából az ezredéves ünnepély alkalmára. U. ott, 1896.

Kisslingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1893., 1896., 1898. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 802.. XVIII. 287. l.

Moro *Ferencz,* Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1668. nov. 25. Szent-Jánoson (Pozsonym.), 1687. nov. 22-én lépett a rendbe; Kassán költészetet, azután mennyiségtant tanított, egyszersmind hitszónok volt Kassán, hol a pestis kitörésekor a betegeket ápolta s ő is a ragály áldozata lett 1710. aug. 19. — Munkája: *Primitiae veris poetici.* Carmen. Cassoviae, 1694.

Stoeger, Scriptores 236. l. — *Szabó Károly,* Régi M. Könyvtár II. 482. l. — *De Backer-Sommervogel,* Bibliothèque-Bibl. V. 1328. h.

Moró *Ignácz,* bölcseleti doktor, apátkanonok; a theologiát a pozsonyi szent Istvánról nevezett papnevelőben tanulta s az intézet szabályainak sat. megtartására 1642-ben tette le az esküt. 1658-ban már pozsonyi kanonok volt, később battai apát is lett. Rimely megjegyzi róla: «fata et censuras subiit». Meghalt 1670. év után. — Agnelli Albuma 4. lapján (írja Zelliger A.), melyből részben a főnebbi adatokat is vettük, olvassuk, hogy jeles költő volt s költeményeit ki is nyomatta. Ime a följegyzés szó szerint: «Poeta insignis. Applausus plures versibus in lucem e prelo dedit».

Rimely, Carolus, Capitulum Poson. Posonii, 1880. 271. l. — *Zelliger Alajos,* Egyházi Irók Csarnoka 341. l.

Moro *István,* Jézustársasági áldozópap, ki magyar származású volt, 1687. nov. 22. lépett a rendbe; különösen a mennyiségtanban tünt ki. Midőn két dalmata szerzetes társával Pécsett a hitért buzgólkodott, a felbőszült ráczok 1704. ápr. társaival együtt megölték. — Kevéssel halála előtt adta ki: *Geographia Pannoniae* cz. munkáját, melyet Timon (Imag. Hung. L. I. c. 5.) ismertet a következő szavakkal: «Hactenus Moronis Geographia, qua nulla mihi visa est maiori industria elaborata».

Berényi, Memoria II. 6?0. lap. — *Stoeger,* Scriptores 236. l. — *Haas Mihály,* Baranya. Pécs, 1845. 341. l. — *De Backer-Sommervogel,* Bibliothèque-Bibliogr. V. 1328. h.

Mórocz *Emilián (Pál),* szent Benedekrendi áldozópap és főgymnasiumi tanár, szül. 1861. jan. 23. Pápán (Veszprémm.); 1878. júl. 28. lépett a rendbe s 1885. júl. 6. áldozópappá szenteltetett. 1888-ban nyert tanári oklevelet a latinból és görögből; 1891-től a pápai gymnasium tanára volt. Okleveles gyorsíró, a pannonhalmi papnevelő-intézet praefektusa és spiritualisa, szentszéki tanácsos, az Eucharisztikus-társulat igazgatója. — Czikke a pápai kath. gymnasium Értesítőjében 1892. és 1893—94: A magyar és latin nyelv párhuzamos tanítása (Ism. Egyet. Philol. Közlöny XVI—XVIII.).

Rajner Névkönyve. Bpest, 1893. — *A pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára.* Győr, 1901.

Mórocz *Ferencz* (martosi), földbirtokos Győrött. Francziaországban, különösen Párisban huzamosb ideig tartózkodott; ez indította őt a következő munkája megírására: *Franczia nyelvtan,* új és könnyen megfogható tanításmód szerint, különös tekintettel az öntanításra, a magyar ifjúság számára készítette. Bécs 1843. Két kötet.

Petrik Bibliogr.

Morócz *István* (martosi), kir. tanácsos, orvosdoktor, gazdasági egyesületi titkár, a m. tudom. akadémia levelező tagja,

szül. 1816. decz. 25. Ludason (Hevesm.), hol atyja gazdatiszt volt; a gymnasiumot Gyöngyösön végezte, a bölcseleti tanfolyamra Pestre jött, a hol az egyetemen az orvosi szak elvégzésével kitünő sikerrel befejezte tanulmányait és 1846. decz. 16. orvosdoktori oklevelet nyert. Már mint orvosnövendék és készülő orvos nagy előszeretettel foglalkozott a természettudományokkal és azok közt atyjától örökölt hajlamainál fogva különösen a mezőgazdaság segédtantárgyaival. Mint készülő orvos két évig (1841—42) Pólya József orvosnak, ki ez időben Budapesten a városliget mellett magántébolydát tartott, segédje volt. De már e közben elkezdett a mezőgazdasági irodalommal foglalkozni és czikkeket írt a M. Gazdába. Ez úton egybekötettésbe jutott Török Jánossal, a magyar gazdasági egyesület akkori titoknokával és a M. Gazda szerkesztőjével, mely viszony egész jövő életpályájára határozó befolyással lett. Török legelsőben is 1844-ben a szerkesztőségbe vette őt, 1845. decz. 31. pedig titoknoki segédkép alkalmazta. A m. gazdasági egyesületnek egyik főczélja volt a gazdasági tanintézet felállítása; 1845-ben a tanerők kiképeztetése czéljából az egyesület kebelében segélyező egyesület alakult. Ezzel egyetértve az ismeretterjesztő szakosztály 1846. ápr. 18. tartott gyűlése ajánlatára az igazgató választmány ápr. 26. M.-ot választotta a vegy- és műtanra tanárjelöltül, a ki azon nyarat még az egyesület titoknoksegédi hivatalában töltvén, kiképeztetésének tökéletesítése végett decz. küldföldre, mindenekelőtt Berlinbe utazott. Itt a vegytanban Mitscherlich és Rose, a technologiában Magnus és Schubardt tanárok előadásait hallgatta. Azután a gazdasági viszonyokkal s gazdálkodási módokkal megismerkedés tekintetéből beutazta Poroszországot, majd Hollandiát és Belgiumot. Az 1848. eseményekre júl. ő is haza sietett és hadi orvoskép lépett a haza szolgálatába. Kezdetben a nógrádi nemzetőri zászlóaljnál nyert alkalmazást; majd a kápolnai csata után dandár-főorvossá neveztetett ki, a nagysarlói ütközet után pedig a VII. hadtestnél Pöltenberg Ernő mellett hadtörzskari főorvossá léptették elő. Ez állásban a szabadságharcz végéig megmaradt és a fegyverletétel után Aradról 1849. szept. végével szabadult meg. Nehány havi bujdosás után 1850 elején került ismét Pestre, hol a Gazdasági Lapok mellett mint szerkesztősegéd működött és ezzel ismét visszajutott a magyar gazdasági egyesület kapcsolatába s annak 1851. jan. 9. és 10. szervezkedő gyűlésén előadóvá és ideiglenes pénztárnokká választatott, 1854-ben pedig titkárságra emelkedett. Ez időtől fogva részt vett az egyesület minden működésében, fejlésében, emelkedésében egész haláláig. A magyar tudom. akadémia 1858. decz. 15. levelező tagjává választotta. Mint titoknoknak, hivatalos kötelessége volt a közgyűlési, választmányi és szakosztályi jegyzőkönyvek vezetése, azután az emlékiratok és előterjesztések szerkesztése. Azonban nemcsak mint titoknok, hanem több ízben mint pénztárnok is szolgálta ő az egyesületet, különösen 1878-tól haláláig a pénztárnokság terhe is egészen reá nehezült. 1854-től 1859-ig még az országos szőlőiskola igazgatói teendőit is ő látta el. Nagy súlyt fektetett a gyakorlati szőlőszetben kivált a fajelkülönítésre és fajbortermelésre. Kis-tétényi szőlőjét e rendszer szerint alkotta újra és jóhirű pinczét is teremtett. Az egyesületi téren szerzett érdemeiért az országos megyei és vidéki gazdasági egyesületek közűl több tiszteleti tagsággal, Hajdú-Böszörmény városa díszpolgársággal, a király és a kormány 1868. ápr. 23-án a Ferencz József-rend lovagkeresztjével, 1880. pedig az egyesület 50 éves örömünnepe alkalmából királyi tanácsossággal tüntette ki. A politikai és közgazdasági téren is vannak érdemei. A kormány-

párthoz tartozván, lakóvárosrészében, a budapesti Ferenczvárosban rendesen ő volt a választási elnök, 1865 óta pedig fővárosi képviselő-bizottsági tag volt. A gazdasági egyesület alapvagyona 1848. márczius 18-ki kimutatás szerint már 183,715 pfrt; az egyesület évi bevétele pedig 23,797 pfrt volt. 1862-ben 1221 volt a tagok száma s 1866-ban csak alapító tag 514 volt, 171,000 frtot meghaladó alaptőkével. Az egyesület fölvirágzását különösen gazdasági kiállítással is igyekezett emelni, így az 1857. jún. hóban; azután 1858., 1859. és 1860-ban részleges kiállításokkal, gép- és ekeversenyekkel; 1865-ben ismét rendezett kiállítást, melyet a király is meglátogatott. Az ismeretterjesztés gyarapítására 1857-től számos pályakérdést is tűztek ki, melyek közül több eredményre is jutott. Ebben is nem kis érdeme volt. Magyarország földtani leírása Békés-Csanádmegyével megkezdetett. A jószágismertetések és leírások folytattattak. 1862-ben a londoni, 1863-ban a hamburgi világ-, 1866. a bécsi birodalmi, 1867-ben ismét a párisi világkiállítást közvetítette. Új országos szőlőiskolát és abban vinczellér-képezdét alapított. Meghalt 1881. okt. 10. Budapesten. A m. tudom. akadémiában 1882. márcz. 21. Galgóczy Károly tartott fölötte emlékbeszédet. — Czikkei a M. Gazdában (1844. Böngészet a gazdasági vegytan mezején, Népszerű leczkék a mezőgazdasági vegytanból, 1847. Az alkalmazott vegytan kifejlődése, Nevezetes adat a földbirtok korlátlan eldarabolása ellen, Poroszország a mezőgazdaság és műipar terén, Külföldi közlemények, Éjszaknémetországi böngésző, 1848. Magyar szó Poroszországból, Répaczukorgyártás mezeigazdaságunk egyik hatalmas emeltyűje lehet); a Gazdasági Lapokban (1850. Tájékozása pálinkafőzéssel összekötött gazdaságok jelen állása felett, 1851. Adatok a mezőgazdaság statisztikájához, Mezőgazdasági érdekeink képviseltetése iránt, 1857. Általános gazdasági kiállítás a Köztelken, 1861. Szent-István kőszénbánya-társulat, 1863. Jelentés a hamburgi kiállításról, Az 1863. aszályosság a magyar alföldön, 1864. Figyelmeztetés a hazai selyemtenyésztés érdekében, 1865. Birálati jelentések az 1865. jún. 3—7. tartott juh-, sertés-, gazdasági eszköz- és gépkiállításról, Budapesti borkereskedési társulat, 1866. Aratógép-próba, 1867. Magyar bor Chicagóban, 1869. A pesti kiállítás, 1870. Finom vagy közönséges gyapjútermelés ajánlatosb-e hazánkban? 1872. Bécsi világkiállítási ügyek, Magyar farm-társulat, Sajt, turó s egyéb termék és gazdasági kerti s erdei magvak kiállítása a Köztelken 1872. nov. 17. és következő napjain, Birálati eredmény a köztelki és magkiállitásról, 1873. Jelentés az országos magyar gazdasági egyesület szakosztályainak megalakulásáról, Jószágrendezési szakosztály, Halászat, Szőlőmívelés és borászat, Lótenyésztés, Sertéstenyésztés, Szarvasmarhatenyésztés, Közgazdasági szakosztály, Gazdasági gépészet, Sürgős felhívás Magyarország bortermelőihez, Az egyesület jegyzőkönyvei, 1874. Az országos m. gazd. egyesület ló- és szarvasmarha-tenyésztési szakosztálya, A hazai szarvasmarhatenyésztés pangásának okairól és emelésének eszközeiről); a Müller Gyula Nagy Naptárában (1852. Gazdasági jegyzetek); a Falusi Gazdában (1858—59. A m. gazd. egyesület által életbeléptetendő országos törzskönyvezés); a Kertész Gazdában (1867 A magyar bortermesztők és az orsz. m. gazd. egyesület szőlőmívelési szakosztálya, 1868. A gazdasági egyletek szerepe az állam gazdaságában); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (XII. 1867. Putnoki mintagazdászat); a Kertész Gazdában (1869. A selyemtenyésztés ügyében 1868. nov. 30. és folytatólag deczember 1-én tartott értekezletnek jegyzőkönyve); a Borászati Lapokban (1869. Központi borászati értekezlet); a

Borászati Füzetekben (V. 1873. A bor zamatja) sat. — Munkái: 1. *Az alkalmazott vegytan* történeti vázlata. Pest, 1846. (Orvosdoktori dissertatiója. Latin czímmel is.) — 2. *Mezei gazdaság könyve.* Stephens Henry «The book of the farm» cz. munkája nyomán a hazai körülményekhez alkalmazva kiadják Korizmics László, Benkő Dániel és Morócz István, Pest, 1855—58. Öt kötet. — 3. *Jegyzéke* a magyar gazdasági egyesület köztelkén 1857. június 6—10. napjain rendezett általános gazdasági kiállítás tárgyainak. U. ott, 1857. — 4. *Tájékozás* a magyar gazdasági egyesület által 1860. jún. 2. Tótmegyeren rendezendő eke- és szántás-verseny alkalmára. Az igazgató választmány f. év márcz. 22. üléséből. Ugyanott, 1860. — 5. *Denkschrift* des ungarischen Landes-Agrikulturvereins in Angelegenheit der ungar. Eisenbahnen. Mit einer Karte. U. ott, 1862. (Névtelenül. Francziául is. U. ott, 1862.). — 6. *Notizen* über die wichtigsten landwirthschaftlichen Erzeugnisse Ungarns. U. ott, 1863. — 7. *A magyar bortermesztők* és az országos magyar gazdasági egyesület szőlőmívelési szakosztálya 1816. nov. 13. tartott közös értekezletének jegyzőkönyve. U. ott, 1866. — Szerkesztette a Gazdasági Lapokat 1851-től 1881. jún. 30-ig, mikor a Magyar Földdel egybe olvadt és ez utóbbit Dapsy Lászlóval együtt szerkesztette haláláig; a Magyar Gazdasági Egyesület igazgató választmányának és közgyűléseinek Jegyzőkönyvét 1858-tól, az Országos m. gazdasági egyesület Évkönyve 1862—67. három füzetét és az Országos gazdasági egyesület Közleményeit 1873-tól. — Kiadta Csapó Dániel Gazdasági kis Tükörét (1865. 5. kiadás) és a Mezei Naptárt 1849—50. évekre Pesten.

Danielik, M. Irók II. 211. lap. — *Ország Tükre* 1865. 20. sz. könyom. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1873. 13. sz. arczk., 1881. 42. sz. arczk. — *Szinnyei* Könyvészete. — 1881: *Pesti Napló* 278., 279., *Hon* 278.. 279., *Fővárosi Lapok* 231., *P. Hirlap* 280., *Budapesti Hirlap* 117., *Földmivelési Érdekeink* 241., *M. Tisztviselő* 44. sz. arczk. — *Galgóczy Károly*, Emlékbeszéd Morócz István felett. Bpest, 1882. — *Nemzetgazdasági Szemle* 1882. — *M. Akadem. Almanach* 1883. 300. l. — *Galgóczy Károly* Emlékkönyve. Bpest, 1883. III. 142. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 803. l.

Morócz *Jenő*, könyvnyomtató és javító, M. Ferencz ügyvéd és Stefanics Ilona fia, szül. 1868. aug. 24. Győrött; iskoláit szülővárosában és Pozsonyban végezte; utóbbi helyen a nyomdászati pályára lépett és 1891 óta a pesti könyvnyomda-részvénytársaságnál működik. — Költeményei s czikkei a következő hirlapokban: a győri Hazánk, Győri Közlöny, Nemzeti Hirlap, Világ Tükre, Élet, Ország-Világ, Magyar Geniusz, Otthon, A Hét, M. Nők Lapja, Pozsonyvidéki Lapok, Nyugot-Magyarországi Hiradó, Háztartás, Pokrócz Ádám Lapja, Debreczen, Zólyomi Hirlap, Csorna és Vidéke, Typographia, Graphikai Szemle, Pozsonymegyei Közlöny és Nyelvőr; a Nyomdász, Utikalauz és Évkönyvben (1899., 1900.), a Gutenberg-Albumban és az 1892. Koronázási Jubileum-Albumban. — Munkái: 1. *Költemények.* Pozsony, 1887. — 2. *Küzdelem a dicsőségért,* Dramolet 1 felv. U. ott, ... — 3. *Költemények* 1887—1892. Bpest, 1893. (Ism. Főv. Lapok 106. sz. Élet 350. l., Vasárnapi Ujság 26. sz., Budapesti Hirlap 144. sz.).

M. Könyvészet 1887., 1893. és Firtinger Károly szives közlése.

Mórotz *Kálmán*, a soproni ág. ev. lyceumban a főgymnasium VIII. osztályának tanulója volt és a gyorsirókör titkára, midőn a következő munkáját kiadta: *A soproni ág. hitv. ev. lyceum főgymnasiumi gyorsirókörének története.* Irta a kör levéltára alapján. Sopron, 1896.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Morócza *Dániel* (vámosi), nyug. uradalmi igazgató és táblabiró, szül. 1792. nov. 11. Alsó-Eörsön (Zalam.); a gymnasiumot és theologiát a papi főiskolában

végezte s ugyanott két évig tanítóskodott; innét Pozsonyba ment jogtanulás végett; azután pedig Pestre jurátusnak, hol királyi táblai titkárrá nevezték ki. Később Batthyányi Fülöp herczeg uradalmi ügyvédjének, azután a körmendi levéltár őrének, végre pedig több uradalom kormányzójának nevezte ki; 1837-ben pedig nyugalomba helyeztetett. A 40-es években, mint több megye táblabirája, a veszprémi egyházmegye segédgondnoka s az egyházkerület tanácsbirája, tevékeny részt vett a politikai és vallási ügyek elrendezésében. 1850 után a politikától teljesen visszavonult, egészen egyházának élt és azonkívül a veszprémi gazdasági egyesületnek megalakulása alatt elnöke volt. 1861-ben részt vett Veszprémmegye szervezésében, de a provisorium életbeléptetésével ismét visszavonult. Pár száz forint alapítványt tett a pápai tanulói kórházra. Meghalt 1864. máj. 15. Felső-Eörsön (Zalam.). — Czikke a Religióban (1854. II. 41—44. sz. Felső-Eörs és prépostsága, hátrahagyott műve). — Munkája: *Gazdaságtudomány* alapszabályai. A dunántúli reform. egyházkerület által népiskoláiban elfogadott kézikönyv. Pápa, 1844.

Protestáns Képes Naptár 1865. 60. lap. — *Szinnyei* Könyvészete és gyászjelentés.

Morovis *Márton*, jogi doktor, ügyvéd és jogakadémiai tanár Kassán 1836—46-ig, hol a természetjogot és a magyar közjogot adta elő; Zemplén és Ugocsa vármegyék táblabirája is volt. — Munkája: *Első magyar megnyitó beszéd*, melyet az 1844—1845. oskolai év kezdetén a kassai kir. akadémia termében tartott. Kassa, 1845.

Schematismus Literarius 1836—46. — *Petrik* Bibliogr.

Morres *Ede*, bölcseleti doktor, szül. 1851. szept. 11. Brassóban; mint szegény fiú nyolcz éves korában szolgaként az ottani gymnasium internátusába vétetett fel és így végezte a négy alsó osztályt; ekkor mint togátus diák a négy osztályú pedagogiai-theologiai papnevelőbe lépett, mely akkor a felsőgymnasium osztályaival, több tantárgyra nézve, kapcsolatban volt; az utolsó osztályban egyszersmind egy nevelőintézetben magántanító volt, mely állásában a seminarium végeztével még egy évig működött. 1872 őszén a lipcsei egyetemre ment és itten Zarncke és Hildebrand tanároktól a német nyelvi előadásokat hallgatta, Drobisch és Zillertől pedig a bölcseletet és paedagogiát; az ottani gyakorló-iskolában egy évig gyakorló s kettőig főtanító is volt. A negyedik év végeztével bölcseletdoktori oklevelet nyert. 1876-ban visszatért hazájába. 1877. szept. 1-től szülővárosa elemi iskoláiban működött. Miután a tanári vizsgára kért folyamodása, mert érettségi bizonyítványa és theologiai tanulmányai hiányoztak, az egyházi hatóság által visszautasíttatott, a hiányokat pótolva, 1881. ápr. érettségi vizsgát tett és a jenai, berlini s heidelbergi egyetemeket látogatta, hol theologiát is tanult. Időközben a 70-es években több németországi elemi iskolát és tanítóképzőt látogatott meg. Midőn szülővárosába viszszatért, egy ideig még az elemi iskolában tanított és 1883-ban az ottani seminariumban mint helyettes tanár átvette a magyar nyelv tanítását. 1884-ben a tanári vizsga letétele után decz. 4. mint rendes tanár alkalmaztatott. 1894-ben a brassói seminarium feloszlatása után mint alreáliskolai tanár működött. 1887-ben az ág. ev. szász nevelőintézetnek, 1893. pedig az elemi iskolának igazgatója lett. — Czikkei a Schul- u. Kirchenboteban (1874. Dörpfelds Theorie des Lehrplans, 1875. Schulwesen, Eine Schulreise, Pädagogische Reiseerfahrungen, Steppe und Wüste im Lehrplan d. Zillerschen Übungsschule, 1883. Zillers Vorlesungen über allg. Pädagogik, 1885. Pädagogische Erwägungen über die Schulstrafen, Konferenz-Vortrag, 1887. Der Lernprozess

und die formalen Stufen des Unterrichts, Die formalen Stufen im bibl. Geschichtsunterricht, 1887. és köv. évf. Aus der Praxis der Kronstädter Seminarübungsschule, 1888. Die Methodik des magyar. Sprachunterrichts, 1889. Gesichtspunkte bei der Auswahl der Lesestücke, Gesichtspunkte bei der Beurtheilung der Unterrichtsproben, 1890. Diesterweg als Erzieher seiner Kinder, 1892. Über die Behandlung von Gedichten, J. A. Comenius, Festvortrag, 1893. Präparationen: die wandelnde Glocke, Aufsatz über die Mühle, Zum magyar. Sprachunterricht, Ein Konzentrationsbild, Richtpunkte für die Ausarbeitung von Lehrplänen, 1894. Entwurf zu einer Instruktion der Schulkommissäre); a Blätter für erziehenden Unterrichtben (1876. Die deutsche Sage in der Volksschule, 1885. Über die Interpunktion in den untern und mittlern Klassen der Volksschule); a Gräf J. F. és Hommer A.-féle Schulblätterben (1879. Die pädagogische Bedeutung der Handarbeiten); a lipcsei Pädag. Korrespondenzblattban (1882. Mitteilungen über Dr. H. G. Brzoskas pädagogische Wirksamkeit in Jena); a Rein W., Encyklopädisches Handbuch der Pädagogikjában (Langensalza, az Aemter és Aufsicht und Beschäftigung czímű czikkeket írta). — Munkái: 1. *Herder* als Pädagog. Wien und Leipzig, 1876. (Dissertatio. Rein, Pädag. Studienjében is megjelent). — 2. *Programm* der Kronstädter Erziehungsschule. Kronstadt, 1879. — 3. *Beiträge* zur praktischen Durchführung der formalen Stufen des Unterrichtes. U. ott, 1888. — 4. *Nach 25 Jahren*. Ein Beitrag zur Geschichte unserer Schul- und Kirchenzeitungen. U. ott, 1891. (Különnyomat a Schul- und Kirchenzeitungból. Ism. Korrespondenzbl. für Landeskunde XV. 1892.). — 5. *Franz Oberts deutsches Lesebuch*, Band I., II., III. und IV. Neu bearbeitet von Eduard Morres und Wilhelm Morres. U. ott, 1895. (a III. rész 1899-ben jelent meg). — 6. *Lese- und Lehrbuch* für die ländlichen Fortbildungsschulen. Herausgegeben von J. Meschendörfer, Wilhelm Morres und Dr. Eduard Morres. U. ott, 1895.

Schuller, Friedrich, Schriftsteller-Lexikon. Hermannstadt, 1902. IV. 298. l.

Morres *Vilmos*, ág. ev. lelkész és rektor ,szül. 1849. máj. 22. Brassóban, ugyanott elvégezte 1869-ben a tanítóképző-intézetet és azonnal alkalmazást nyert mint tanító a brassói Bertalan-iskolában. 1875-ben egy félévet töltött Ziller T. egyetemi seminariumában és az egyetemen Lipcsében. 1878-ban rektor és 1881 óta lelkész-rektor a brassói egyházközségnél. — Munkái: 1. *Franz Oberts deutsches Lesebuch*. Neubearbeitet von Dr. Eduard Morres und Wilh. Morres I., II. IV. Theil. Kronstadt, 1895. (III. 1899. U. ott). — 2. *Lese- und Lehrbuch* für die ländlichen Fortbildungsschulen. Herausgegeben von I. T. Meschendörfer, Wilhelm Morres und Dr. Eduard Morres. U. ott. 1795. — 3. *Stephan Ludwig Roth*, der Volksfreund und Held im Pfarrerrock. 1. Bändchen. U. ott, 1898. Négy rajzzal. — 4. *Johannes Honterus* der Reformator des Siebenbürger Sachsenlandes. U. ott, 1898. Hat rajzzal. (Zeidner-féle Volks- und Jugendbibliothek 2.). — 5. *Der Sachsengraf Markus Pempflinger* oder deutsche Treue. Geschichtliche Erzählung aus der Reformationszeit. U. ott, 1898. Négy rajzzal. (Zeidner, Volks- und Jugendbibliothek 3.). — 6. *Mihael Weisz*, der Stadtrichter von Kronstadt. U. ott, 1898. Négy rajzzal. (Zeidner, Volks- und Jugendbibliothek 3.). — 7. *Die deutschen Ritter* im Burzenlande. Eine Erzählung aus der Zeit der Sachseneinwanderung in Siebenbürgen. U. ott, 1900. Négy rajzzal. (Zeidner, Volks- und Jugendbibliothek 5.). — 8. *Am heimischen Herd*. Ernste und heitere Geschichten aus dem sächs. Volksleben. U. ott, 1900. (I. Aus vergangenen Tagen: Mein Vaterland die

Scholle, der Friedhof von Hermannstadt, Zuversicht, Stefanus Filstich, der Sohn des Stadtrichters; II. Volkserzälungen; III. Allerlei Heiteres). — 9. *Der Hanklichrand.* Sächsisches Volksstück in 4 Aufzügen, Hermannstadt, 1901. (Különny. a Neuer Volkskalenderből).

Schuller, Friedrich, Schriftsteller-Lexikon. Hermannstadt, 1902. IV. 300. l.

Mortenson *Ede,* főgymnasiumi tanár, szül. 1845-ben Szabadkán (Bács-Bodrogmegye); 1874 óta tanár, előbb a kaposvári állami főgymnasiumban, 1880. decz. 8. óta a lőcsei kir. kath. főgymnasiumban, hol a történelmet és földrajzot adja elő. — Czikkei a kaposvári állami főgymnasium Értesítőjében (1880. A szülők és az iskola); a lőcsei kir. kath. főgymnasium Értesítőjében (1884. A nagy közönség és az iskola).

A lőcsei kir. kath. főgymnasium Értesítője 1881. 27. l. — *Vajda* Névkönyve 133. l.

Morva *Miklós,* kanonok, szül. 1825. decz. 22. Selmeczbányán; gymnasiumi tanulmányait itt végezte 1840-ig, mikor a pozsonyi Emericanumba küldetett. 1841—1842-ben a bölcseletet és theologiát Nagyszombatban végezte. Az esztergomi presbyteriumban töltött év után 1849. márcz. 21. fölszenteltetett. Segédlelkész volt Szélaknán és Ó-Barson. 1850-ben a politikai mozgalmak következtében elfogatott és tíz évi várfogságra ítéltetett, de Josefstadtban töltött fogság után 1852-ben szabadon bocsáttatott. Ekkor Esztergomban lett segédlelkész. 1853-ban Pozsonyba küldetett a Trinitariusokról nevezett új plébániába, kilencz hónap mulva pedig Pestre hitelemzőnek. 1858-ban plébános lett Alsó-Váradon, miután előbb a belvárosi iskolák hitelemzője s 1857-től a főreáliskolában a világtörténelem tanára volt. 1861-ben Jászfalun lett lelkész, 1864. nov. 8-tól pedig Héregen (Komáromm.) plébános és 1873-tól alesperes; jelenleg kanonok Nagyszombatban. — Czikkei a Családi Lapokban (1852. Kortünemények, Emlékképeimből, névtelenül, A Máriavölgyi eremitorium, Az ujlaki vár és zárda Szerémben, A keresztény köztársaság, 1854—56. Spanyolországi képek, 1855—57. Fővárosi séták és minden számban állandó rovatkép tárczaczikkek a társadalmi élet mindenféle tüneteiről); a Religióban (1854. A szeplőtelen fogantatás dogmájáról); a Pázmány-Füzetekben (IV. 1859. Iskolai katekezis). Ezeken kívül czikkei a Családi Lapokban és Religióban (A péterváradi csata, III. Sándor pápa és Frigyes császár, Csábrágh, Szebelléb, Szitnahegye és vára sat.) és nagy számú kritikái jelentek meg. — Munkái: 1. *Die feierliche Eröffnung* der Trinitarier Pfarrkirche in Pressburg. Pressburg, 1854. — 2. *Feierliche Eröffnung* des Vereins vom heiligen und unbefleckten Herzen Mariae durch Se. Eminenz... Joh. Bapt. Scitovszky v. Nagykér, ... zu Pressburg den 28. Mai 1854. U. ott, 1854.

Családi Lapok 1857. I. 3. sz. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos,* Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 341. l. — *Némethy, Ludovicus,* Series Parochorum. Strigonii, 1894. 801. l. — *Schematismus* Strigon. 1901.

Morva *Rezső,* gépész, lakik Medvén (Győrm.), hol 1868-ban született. M. Mihály és Csucsay Mária ottani földmívelő szülők fia; 9 éves korában Pozsonyba adták szülei, hol a IV. elemi osztályban és a főreáliskola I. osztályában tanult; onnét került a győri gymnasium II. osztályába; miután a IV-et végezte, atyja haza hívta a gazdasághoz és ott maradt húsz éves koráig; ekkor atyja szerencsétlen üzletek következtében a tönk szélére jutott és M. géplakatos lett. Mint segéd Pestre jött, hol a Vulkán szerszám-gépgyárban szintén mint géplakatos hét évet töltött; innét a bajor-német gőzhajótársaság szolgálatába lépett mint hajó-gépész gyakornok és egy évig volt ott. Ezen említett nyolcz év alatt letette a kazánfűtési, locomobil gépkezelési és a stabil gőzgépkezelési vizsgákat. 1900-ban viszszament szülőfalujába Medvére s ott gaz-

dálkodik az atyjától örökölt kis birtokon. — Pesten tartózkodása alatt czikkeket és költeményeket írt a Vasuti Lapba, a miskolczi Vasuti folyóiratba és a Magyar Néplapba. — Munkái: 1. **Kézikönyv** a gőzkazánok, locomobil és cséplőgépek, valamint az összes stabil-gőzgépek kezeléséről. A kazánfűtők, locomobil- és stabil-gőzgépkezelők, valamint a magas- és alacsonynyomású sűrítővel működő gőzgépekről vizsgázók előkészítésére. 717 kérdés és felelet, 62 szövegbe nyomt. ábrával. 4. bőv. kiadás. Győr, 1901. (Ism. Vasárnapi Ujság 14. sz.). — 2. **Kézikönyv** az összes gőzkazánok, locomobil- és cséplőgépek kezeléséről. A mozgony- és helyhez kötött kazánokról vizsgázók előkészítésére. 375 kérdés és felelet, 29 szövegbe nyomtatott ábrával. 4. bőv. kiadás. U. ott, 1901. — 3. **Kézikönyv az összes gőzkazánok**, locomobil és cséplőgépek kezeléséről. Az összes stabil- és locomobil-gőzkazánok és locomobil-gőzgépekről vizsgázók előkészítésére. 548 kérdés és felelet, 42 szövegbe nyomtatott ábrával. 4. bőv. kiadás. U. ott, 1901. (Az 1—3. munka első két kiadása együtt jelent meg). — 4. **Kézikönyv** a vas és fémek gyakorlati megmunkálásához. Eszterga-, gyalu- és vésőgépeken. Különös tekintettel a csavarvágásra és annál előforduló számításokra. 140 ábrával. U. ott, 1901. (Dobó Jánossal együtt). — 5. **Költemények**. Eger, 1902. (Kath. vallásos versek. A második füzet most van sajtó alatt).

M. Könyvészet 1901. — *Corvina* 1902. 1. sz. és önéletrajzi adatok.

Morvay *Ákos* (alsó-draskóczi), m. kir. posta- és távirda-tanácsos, a posta-távirdai tanfolyam rendes tanára. 1882-ben m. kir. postafelügyelő volt Temesvárt. Meghalt 1896 (?) márcz. 28. Abbaziában 45. évében. — Munkája: **Posta és távirdai jog- és törvényisme**. Bpest, 1891. (2. kiadás. Kőnyomat 4rét 452 lap).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és gyászjelentés (melyen az évszám hiányzik).

Morvay *Béla*, honvéd százados hadbiró, szül. 1863. márcz. 22. Máramaros-Szigeten; a négy évi jogi tanfolyam után letette a jogtudományi és államtudományi államvizsgákat. 1885-ben mint egyévi önkéntes besoroztatott és a Ludovika akadémiában szolgált; letette a honvéd tartalékos tiszti, majd a honvéd hadbirói vizsgákat; 1886-ban hadbiró-gyakornoknak, 1890. főhadnagy hadbirónak és 1893-ban százados hadbirónak neveztetett ki s e minőségeiben Szegeden, Székesfejérvárt és Kolozsvárt az ottani honvéd, illetve csendőr-kerületi parancsnokságnál szolgált; jelenleg az I. csendőrparancsnoksághoz van beosztva; a jubiláris emlék-érem tulajdonosa. — A Ludovika Akadémia Közlönyében mint levelező tag működött, hol a katonai büntető igazságszolgáltatásra vonatkozó kisebb czikkei jelentek meg.

Ludovica Akadémia Közlönye 1899. 670. l.

Morvay *Ferencz*, ev. ref. lelkész, M. Mihály kántor-tanító és Szabó Zsuzsánna, nemes szülők fia (czímeres nemes levelét a M. család 1652-ben kapta). M. szül. 1848. decz. 29. Szakácsiban (Szilágym.); atyját még kis korában elvesztette, anyja sok gonddal nevelte és Zilahra vitte iskolába, tíz éves korában anyját is elvesztette; a koporsó mellől Lőrinczy György ügyvéd vitte magával és családja tagjává tette. Miután később gyámja is meghalt, 1863-ban teljesen a maga erejére volt utalva. Az erdélyi rendszer szerint akkor már bennlakó diák volt; innét 1865-ben Kolozsvárra ment és itt is nélkülözéssel küzdve a VIII. osztályt elvégezte s 1866-ban érettségi vizsgát tett; ezután két évig jogot hallgatott Ócsvay Ferencztől. 1868-ban Sárospatakra ment és 1870-ben a theologiai tanfolyamot elvégezve, szept. Tisza-Tarjánba ment akademikus rektornak, hol egyszersmind orgonista volt; az orgona-játékot magánszorgalommal sajátította el. Közben mint legatus vagy supplikáns (1863., 1868. és 1870-ben)

Erdélyt és Magyarországot gyalog beutazta. 1873-ban a rektorsága ideje letelvén, júl. 13. Sárospatakon letette az I. lelkészi vizsgát és szept. 5. Mezőtúron kezdette meg segédlelkészi szolgálatát; onnét 1874. febr. 14. a dunamelléki egyházkerületbe Vaiszlóra rendelte püspöke Török Pál, és ez év nov. 11. lelkészi vizsgáját tette le Budapesten. 1875-ben Oldra ment segédlelkésznek; 1876-ban Laczházára hivatott tanító-káplánnak. 1877-ben Szaporczára (Baranyam.) kellett mennie helyettes lelkészül, hol júl. 22. szaporczatésenfai lelkészszé választatott. 1886-ban a nagy-vátyi (Baranyam.) ev. ref. egyház hívta meg lelkészének, hol 1887. ápr. 27. óta működik. 1893 óta a felső-baranyai egyházmegye papi főjegyzője és tanácsbirája, Baranyamegye bizottsági tagja, hol az ellenzék egyik szónoka s több évig a függetlenségi párt elnöke volt. — Czikkei a Gyakorlati Lelkészetben (1877. Két sírbeszéd); a Prot. Egyh. és Iskolai Lapban (1877-től több évig Levelek Felső-Baranyából X² jegygyel és több czikk, 1888. vezérczikkek sat., 1891—92. A biblia epikai feldolgozásának történetéből, 1892—1902. vezérczikkek és Belföld rovatban czikkek, Törvénytisztelet és még valami, 1893. Jókai jubileuma és a reformátusok, Berki József, nekr., 1894. Az országos lelkészi gyámintézet kérdéséhez, 1895. Evangelisáczió Felső-Baranyában, Horváth Pál, nekr., 1898. A kongruajavaslathoz, 1902. Az énekeskönyv revisiójáról, Szűcs Dániel kántortanító emlékezete sat.); a Sárospataki lapokban (1889—1902. vezérczikkek és egyéb közlemények: A lelkészi fizetések kiegészítésének kérdése, Tetemrehivás a belmissió kérdésében, Protestans revisio, A reversalisok eltörlésének kérdése sat.); a Prot. Szemlében (1900. Baranyai egyházi élet a XVIII. században); írt még az Üstökösbe, a Budapesti Hirlap, Magyar Hirlap, Egyetértés, Magyarország cz. lapokba; állandó munkatársa volt a Pesti Naplónak, később a Pécsi Figyelőnek; jelenleg a Magyar Szó munkatársa. — Munkái: 1. *A temetés szertartása* meghalt lelkészeink koporsóinál. Siklós, 1886. (Kézirat gyanánt). — 2. *Az affiliacio* kérdéséhez. U. ott, 1894. (Két értekezés Baranya-Sellyén ápr. 11. felolv. Egyik Bosznai Sándoré). — 3. *A felső-baranyai ev. ref. egyházmegye közgyűléseinek Jegyzőkönyve* az 1894., 1895., 1897—1902. évekről. Pécs. Nyolcz füzet. (Szerk. és kiadta). — 4. *Néhány őszinte szó* a lelkészek állami segélyezésének kérdéséhez. Irta: Egy pap. U. ott, 1898. — 5. *Református Kis Káté*, vagyis útmutatás a keresztyén vallás legfőbb igazságai megismerhetésére. A református keresztyén legszükségesebb imáival együtt. (A gyülekezeteken kívül élő hitrokonaink lelki táplálékául). Bpest, 1898. (Az Okorszigetvidéki egyházi értekezlet által 200 koronával jutalmazott pályamű. 3000 példányban nyomatott). — A felső-baranyai egyházmegye multja történeti adatainak összeszedésével bízta meg. — Kéziratban: prédikácziói és a dunántuli népesség számbeli visszahanyatlását és annak okait feltüntető adatok. — Álnevei és jegyei: Ágodi, Aliquis, Dr. Parti, Giráltfai, Dunamelléki, Akárki, Parázs és — y—cz.

M. Könyvészet 1898. és önéletrajzi adatok.

Morvay *Győző*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, helyettes igazgató, M. Ferencz okleveles tanító, később m. kir. állami számellenőr és Meridiesz-Lukasievits Emilia fia, szül. 1863. decz. 29. Pesten; középiskoláit a budapesti V. kerületi állami főgymnasiumban végezte 1882. máj. 22., egyetemi tanulmányait ugyanott az egyetemen 1886-ban. 1885-ben katonai szolgálatát végezte a 24. sz. vadászoknál, honnét mint hadnagy távozott a 43. sz. gyalogezredhez, majd a 10. sz. honvédekhez. Bölcseletdoktor 1887-ben lett; 1888. és 1890. az aesthetikából, történelemből, latin és német nyelvből és a tornatanításból tanári vizsgát tett. Tanár volt 1886—87-ben az új-verbászi pártfogósági főgym-

nasiumban, 1887—88. a budapesti gyakorló főgymnasiumban, 1888—90. a nagybecskereki községi főgymnasiumban mint helyettes, 1890—93. a nagy-kikindai állami gymnasiumban mint rendes tanár, 1893—97. a nagybányai állami főgymnasium, 1897—98. a budapesti VI. kerületi állami főreáliskola, 1898—1902-ig a budapesti VII. kerületi állami főgymnasium rendes tanára és 1902. szept. óta a Budapest III. kerületi gymnasium megbízott igazgatója. 1882—87-ig gyalog bejárta Felső-Magyarországot, Erdélyt és az Alföldet; 1887 óta többször beutazta Ausztriát, 1893-ban Olaszországot és Svájczot. Agitatiót folytatott Nagybányán egy Petőfi-emléktábla, Lendvay-szobor, a festő-iskola s a millenniumi alumneum megalkotása körül. — Czikkei 1885 óta a Torontál, Torontáli Közlöny, Torontáli Ellenzék, Zsombolyai Lapok, Délmagyarországi Közlöny, Nagybánya és Vidéke, M. Nemzet, Turul, A könyv, Kath. Szemle, Tanulók Lapja cz. közlönyökben, a Kikindai Közlönyben (Professor és ember: Salamon Ferencz); a nagybecskereki községi főgymnasium Értesítőjében (1889. Az otthon és az iskola); a nagykikindai nagy gymnasium Értesítőjében (1893. A nemzeti nevelésről és annak nehány hathatósabb eszközéről idegen ajkú vidékeinken): a Tanáregylet Közlönyében (1893. A középiskolai ifjusági könyvtárjegyzék javítása és 1894. A könyvtárjegyzék); a Középiskolában (1893. A jövő országos egyesület, A tanáregyesület reformja, Felekezeti községi intézetek és az állam); a M. Paedagogiában (1894. A középiskolánkban használatos diarium kezeléséről, 1895. A prózai és költői olvasmányok szóbeli reproductiójáról, Az iskolai fegyelmi szabályok fölolvasásánál dívó szokások közt melyik a helyesebb? A házi föladatoknak egy napra való torlódásának elkerülése módjáról, Az iskolai bizonyítványok kiosztását kisérő nevelő actusokról, Az iskolai felügyelő vagy censori intézményről); a M. Könyv-Szemlében (1896. Két nagybányai régi könyvtár, 1898. Középiskoláink könyvtárai); a Budapesti Szemlében (1897. könyvism.); az Irodalomtörténeti Közleményekben (1901. Galánthai gróf Fekete János). — Munkái: 1. *Az utánzás* elvének fejlődése az aesthetika és művészet történetében. Aesthetikai tanulmány. Bpest, 1884. (Pályamunka, megnyerte a budapesti egyetemen a főváros díját). — 2. *Lucifer.* Madáchtanulmány. U. ott, 1886. — 3. *A gyermekek munkája.* Nagybecskerek, 1889. (Németül. U. ott, 1889.). — 4. *Napkirálynő.* Fantasztikus idill. Nagy-Kikinda, 1890. — 5. *A nemzeti nevelésről.* U. ott, 1893. — 6. *Egy eltemetett város.* (Pompeji). Az ifjuság számára. Pozsony, 1896. — 7. *A középoktatás* története Nagybányán, Nagybánya, 1896. (Vida Aladár előszavával). — 8. *Magyarázó tanulmány* az ember tragédiájához. U. ott, 1897. — 9. *Az utánzás elve.* (Socrates, Plato, Aristoteles). U. ott, 1897. (és Bpest, 1899.). — 10. *Középiskoláink könyvtárai.* Bpest, 1898. — 11. *A biblia* és a költészet. U. ott, 1898. (Ism. Prot. Szemle). — 12. *Madách Imre* életrajza. Budapest, 1898. — 13. *Válogatott magyar népballadák.* U. ott, 1898. (Magyar Könyvtár 52). — 14. *Az utánzás elve.* XVII. század. U. ott, 1898. — 15. *A képzőművészetek története.* U. ott, 1901. (Gerecze Péterrel együtt. Ifjusági Könyvtár IV.). — 16. *Die Karlinger* und Artusepen. Ugyanott, 1901. — 17. *Galánthai gróf Fekete János.* U. ott, 1902. (M. Történeti Életrajzok). — Kéziratban: Az Edda fordítása (1890).

M. Könyvészet 1890., 1896—98., 1900. — *M. Könyv-Szemle* 1898. — *Vajda* Névkönyve 58. l. és önéletrajzi adatok.

Morvay *Gyula*, magy. kir. állatorvos, előbbinek testvéröcscse, szül. 1871. júl. 28. Pesten; 1891-ben a budapesti m. kir. állatorvosi akadémián oklevelet nyert és azóta Munkácson (Beregm.) működik. — Szépirodalmi czikkei a Zólyomvármegyei

Hirlapban jelentek meg, mely lapnak 1894—95-ben belmunkatársa volt. Czikkei: A szellemi képesség nyilvánulása és aránya az állatoknál, A bakteriumról, A ragályos tüdőlob irtása, Társadalmunk sat. Jelenleg a Munkács cz. hetilapba ír (1902. 43. sz. A munkás jövője hazánkban). — Munkája: *Tépett virágok.* Zólyom, 1895. (Költemények).

Önéletrajzi adatok.

Morvay *János* (alsó-draskóczi), r. kath. plébános, a theologia IV. évét a nagyszombati seminariumban 1828-ban végezte; azután Kürthön volt segédlelkész, 1840. szept. 2-tól plébános Csúzon (Komáromm.), hol 1842. márcz. 17. meghalt 47 éves korában. Komárommegye táblabirája is volt. — Munkája: *Hodnowerni Wipis* snadného, a sprobuwaného Spósobu cu Zhogeňi wčil panugicég Mornég Uplawici, aneb tak reěenég Choleri Nemoci. Nagyszombat, 1831. (Cholera és más ragályos betegségek leírása tótul, magyarból fordítva).

Szinnyei Könyvészete. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum 801. l.

Morvay *Károly*, okleveles torna-, felső nép- és polgáriskolai evang. ref. tanító, előbb Laczházán, jelenleg Mező-Túron (Nagy-Kún-Szolnokmegyében). — Czikkei a Borászati Füzetekben (1873. Egy pár szó Bisztra és Berettyó bortermelőihez); az Igazmondóban (1878. Műveltség a történelem előtti időkben). — Munkái: 1. *Torna-zsebkönyv*, vagyis a népiskolai tornatanítás kézikönyve. Népiskolai tanítók és tanítójelöltek számára. 25 ábrával. Kecskemét, 1876. (2. kiadás. Bpest, 1890.). — 2. *Magyar nyelvtan* és helyesirás. Népiskolák számára. Bpest, 1880. (Népiskolai Füzetek I.). — 3. *A virágkertészet* kézikönyve. Bpest, 1892.

M. Könyvészet 1890—1891. — *Kisslingstein* Könyvészete.

Morvay *Lipót* (alsó-draskóczi), r. kath. esperes-plébános, szül. 1843. máj. 14. Királyrévben (Pozsonym.); gymnasiumi tanulmányait Nagyszombatban, a theologiát 1868-ban Esztergomban végezte, hol a magyar egyházi irodalmi társaságnak tevékeny tagja és elnöke volt. 1868. aug. 2. fölszenteltetett; segédlelkész volt Duna-Szent-Pálon, 1869. Komáromban és 1871. Hédervárt; 1874. aug. nagyszombati főgymnasiumi tanárrá neveztetett ki. 1881. decz. 21. a vajkai, 1887. márcz. 20. a vámos-mikolai plébániát kapta; jelenleg Zsigárdon (Pozsonym.) plébános. — A Kath. Lelkipásztorban több szent beszédet közölt; a Tanodai Lapokban polemikus czikkeket az iskolák elközösítése ellen; a Kath. Néplapban, a M. Államban és az Érsekujvár és Vidékében czikkeket a napi kérdésekről; az István bácsi Naptárában értekezéseket a jogképződésről és egy kérdésről a szent hajdanból; írt még az egri Népujságba. Czikkei a M. Sionban (1868. Mörl Mária, életkép); az István bácsi Naptárában (1876. Az őrült anya, 1878. A kereszt, 1884. A tékozló fiú, 1887. A mór leány, legenda) sat.

Zelliger Alajos, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 342. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum 801. — *Schematismus* Strigon. 1901.

Morvay *Pál* (alsó-draskóczi), kir. tanácsos és alispán, M. András Ugocsamegyei főpénztárnok és helyettes alispán és Dubraviczky Borbála fia, szül. 1750. szept. 20. Bökényben (Ugocsam.); iskoláit a szomszéd Péterfalván kezdette, honnét 1759-ben a német nyelv tanulása okáért, melyben «különös fundamentumot» vetett, Nagy-Bányára, majd az eperjesi kollegiumba került, törvénygyakorlatra pedig a pesti kir. táblára, Tihanyi Dániel prókátor mellé küldötte őt atyja. Ügyvédi oklevelet nyervén, hazajött és 1780-ban báró Perényi Imre uradalmi fiskálisa lett, 1782-ben pedig Beregmegye felvidék járásában főszolgabirónak választották. Ez alkalommal Bökényből a beregi Nagy-Muzsalyba, később Sáros-Oroszibа költözött, a hol aztán állandóan megtelepedett. II. József császár alatt 1788-ban az

egyesült Bereg-Ugocsa vármegye másodalispánja volt, de a mint naplójában írja, az erővel ráruházott tisztet 1790. ápr. 27. nagy örömmel letette és visszament a felvidéki járásba főszolgabirónak. Beregvármegye rendei 1798. máj. 21. helyettes alispánnak választották, s az alispáni székben 1814-ben újólog megerősíttetett. Hosszas és hű szolgálatát I. Ferencz király 1808. decz. 9. «minden taxa fizetés nélkül királyi tanácsosi becsülettel» jutalmazta. — Naplót hagyott hátra, melyben személyére és családjára vonatkozó sok érdekes följegyzés van. Többek közt írja, hogy a pozsonyi országgyűlés alatt soha egy sessiót se mulasztott el. Udvarolt a királyi párnál, ebédelt a főherczeg nádor asztalánál, a ki valahányszor találkozott vele, mindannyiszor különös érdeklődéssel tudakozódott a beregvármegyei viszonyok felől sat. A napló, valamint a kir. tanácsosi diploma és a többi írások Morvay István kászonyi járási főszolgabirónál vannak.

Nagy Iván 1899. 30., 31. l. (hol a család leszármazási táblázata is közölve van).

Morvay *(Jakubchich) Ráfael (Rudolf)*, prémontrei-rendi lelkész és főgymnasiumi tanár, szül. 1838. ápr. 5. Freybergben (Morvaország); 1865-ben a rozsnyói gymnasium tanára volt, 1866. theologiai tanár Jászón, 1867. az I. félévben tanár Kassán, a II. félévben Rozsnyón, 1868. a rendfőnök actuariusa, 1870. a nyelvészeti osztály tanára Nagyváradon, 1877. gymnasiumi tanár Jászberényben; 1882. márczius 2-án testben, lélekben megtörve, visszatért a jászói conventbe, hol 1882. decz. 18. meghalt. — Czikkei a rozsnyói főgymnasium Értesítőjében (1875. Vindicatio rhapsodiae X-ae Iliadis Homeri et comparatio eiusdem libri cum libro Aeneidis IX-o quo ad internum et externum ad invicem poeticum valorem); a jászberényi gymnasium Értesítőjében (1878. A nyilvános nevelés előnyeiről).— Munkája: *A nyelv aesthetikája.* Nagyvárad, 1874.

Szöllössy Károly, Szerzetes rendek. Arad. 1878. 46. l. — *Schematismus* Ord. Praemonstratensis. Cassoviae, 1891. 138., 201. l.

Morvay *Zoltán* (alsó-draskóczi), nyomdász, M. Károly városi hivatalnok és Szűcs Ida fia, szül. 1875. nov. 28. Debreczenben; a debreczeni ev. ref. collegiumban végzett három gymnasiumi osztályt; de mivel a magyar nyelvből megbukott, atyja nyomdásznak adta a debreczeni városi nyomdába, a hol fel is szabadult. Iskolai tanulmányait később magán szorgalommal utánpótolta. Mint nyomdászsegéd a nyomdász-egylet segélyezésével beutazta Magyarországot, Ausztriát, Bajor-, Szász-, Porosz-, Franczia- és Olaszországot és Svájczot. Külföldi útja után a debreczeni Csokonai-nyomdában kapott alkalmazást. — Mint nyomdász-tanuló írt verseket és tárczákat a Debreczen-Nagyváradi Értesítőbe és a debreczeni Reggeli Ujságba; 1899. máj. a Debreczeni Ellenőr politikai napilap munkatársa lett; írt a lapba költeményeket, tárczákat és vegyes czikkeket; a lap megszünte után (1901) a Családi Kör munkatársa lett és itt elbeszélései jelentek meg (1901). A Debreczeni Hirlapnak is 1902-ben egy negyed évig munkatársa volt. — Munkái: 1. *Szürke történetek.* Debreczen, 1902. (Elbeszélések. Sajtó alatt). — 2. *Egy ezer mérföldes séta története.* U. ott, 1902. (Sajtó alatt), — 3. *Angol kisasszony*, bohózat 1 felv. U. ott, 1902. (Előadatott Debreczenben 1900). — Kéziratban: Önkéntes úr, vígj. 3 felv., Egyszerű leány, szinmű 5 felv. (előadásra elfogadva). — Jelenleg Csokonai Vitéz Mihály cz. verses szinművén dolgozik.

Önéletrajzi adatok.

Morzsányi *Károly*, jogi doktor, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1847. jan. 12. Pesten; 1859-ben belépett a kegyesrendiek pesti gymnasiumába s itt letevén az érettségi vizsgát, a pesti egyetemen jogot hallgatott. 1873-ban megkapta a jogi doktori oklevelet és 1874-ben

nyerte el az ügyvédi oklevelet. 1876-ban a Budapest VII. kerületi választók bizalmából fővárosi törvényhatósági bizottsági tag lett, mely minőségében az igazoló választmány elnöke, a közigazgatósági bizottság, a kijelölő választmány, a népszinházi és 45-ös bizottság tagja és a magyar iskola-egyesület VII. kerületi választmányának elnöke. Ezenkívül elnöke 23 év óta a VII. kerületi erzsébetvárosi körnek és a VII. kerületi közjótékonysági egyesületnek. 1892-ben egyhangulag Budapest VII. kerületében országgyűlési képviselővé választatott meg. Az 1893. márcz. 4. Budapesten tartott országos liberalis nagygyűlésnek, melyen az ország különböző részeiből több mint 100,000 ember jelent meg, egyik vezérszónoka volt és mint ilyen az egyház-politikai javaslatok érdekében nagyhatású beszédet intézett az egyesültekhez. A költségelőirányzatok, a kerületi elöljáróságról szóló törvény és az egyházpolitikai javaslatok tárgyalása alkalmával többször szólalt fel úgy a képviselőházban, mint a szabadelvűpárti körben és egyáltalában lelkes és hű támogatója volt ezen egész idő alatt minden szabadelvű eszmének. 1892 óta képviseli a főváros VII. kerületét szabadelvű programmal, kivéve azon időközt, midőn a millenniumi kiállításbérlet képviselőházi szóvátétele kapcsán az ellenzék által hevesen megtámadtatván, mandatumáról lemondott; ekkor Csernátony választatott helyébe. Csernátonynak 1901-ben történt halála után a kerület bizalmából újra a házba került. — Czikke a Jogtudományi Közlönyben (1876. A bélyeg- és illetéktörvény 83. tételének magyarázata). — Országgyűlési beszédei 1892 óta a naplókban vannak.

Vasárnapi Ujság 1892. 5. sz. arczk., 1901. 40. sz. arczk. — *Ország Világ* 1896. 44. sz. arczk. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 323. l.

Morzsányi *Sándor*, 1848—49. honvédfőhadnagy; 1861-ben mint gyorsíró működött; utóbbi időben mint díjnok szűken élt a fővárosban és egymásután nyomatta ki vádaskodásait a régi honvédek központi szervezete ellen. Meghalt 1892. febr. Budapesten. — Munkái: 1. *Emlékjegyzetek* s országgyűlési beszédek a magyar történelem örökítésére, melyek az alsó és felső házakban 1861. aug. 21. és 22... előfordultak. Pest, 1861. — 2. *Széki gr. Teleki László életrajza*, gyászos halála, nagyszerű temetése s utolsó műve. U. ott, 1861. — 3. *Naptár* 1862-re. U, ott. 1861. — 4. *Teleki Naptár* 1862. évre. U. ott. — 5. *Morzsányi Sándor Naptára* 1862-re. U. ott. — 6. *Marhavész elleni óv- és gyógymód titka*: vagyis a paczalvész, lépfene, fekélylob, rovarbaj, tüdővész, vértályog, sárgaság, mint marhavészt okozó s legveszedelmesebb nyavalyák ellen használt, de kül- s legközelebb már Magyarhonban is bebizonyult biztos óv- és gyógyszer Andersee-féle «Lekvár» s azzal járó folyadék szerek mikénti használatának utasítása, a fennebb elősorolt nyavalyák előjeleinek s kórrohamainak megismerése, úgy a keletkezés oka, valamint a kórodai gyógymód alkalmazásának fontos leirása. Több külhoni orvosok s szakértő tekintélyek egybevágó tapasztalatai alapján, szerkeszté... U. ott, 1863. — 7. *Vén Honvéd Naptár* 1868. 1869., 1870-re. U. ott. (Az 1848—49. történeti és egyéb válogatott tartalmú népszerű kiadás). — 8. *Legujabb javaslat* a keleti marhavész meggátlása... érdekében. U. ott, 1868. — 9. *Országos Honvéd-Naptár* 1867., 1868. és 1869-re. U. ott. — 10. *7000 igazolt, s életben levő 1848—49. honvédtiszt névjegyzéke* rang és betűszerint, úgy népmondák, hihető s hihetetlen tréfák és mulattató elbeszélések. U. ott, 1871. — Szerkesztette a Demokrata Dobos cz. humorisztikus lapot 1868. ápr. 1-től jún. 30-ig Pesten.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Fővárosi Lapok* 1892. 56. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1892. 9. sz. (Nekr.).

Mósa *László* (sáros-berkeszi), megyei főbiró, M. László kővári alkapitány és Viski Krisztina fia, szül. 1710. decz. 9. Hivatali pályáját a főkormányszéknél kezdte, majd az Erdély- és Oláhországi határkijárás jegyzőkönyvét vitte, miről naplója a guberniális levéltárban van. Belső-Szolnok-vármegye főjegyzője, majd főbirája és több megye táblabirája volt Deésen. Meghalt 1775. nov. 10. — Munkája: *Lessus funebris*, in obitum insperatum... Gabrielis Atzél de Szathmár medici juxta ac theologi nec non historici celeberrimi, quo, tanquam cognato suo, amicissima etiam necessitudine sibi a teneris juncta moestus parentavit... anno M. DCCLII., Pridie Cal. Majas. Claudiopoli, 1763. (Versben). — Erdély történetén sokat dolgozott és két kötet kéziratban hagyta hátra; kézirata a m. n. múzeumban: Fragmenta erectionem limitaneae ejusque praesertim Siculiae militiae Transsylvaniae concernentia collecta, ívrét 119 levél.

Benkő, Transsilvania II. 616. l. — *Kővári László*, Erdély nevezetesebb családai. Kolozsvár, 1854. 190. l. — *Petrik* Bibliogr.

Mosánszky *Győző*, jogi doktor, ügyvéd, volt akadémiai jogtanár, gyakorló ügyvéd Eperjesen; földbirtokos és az ág. ev. egyház felügyelője. Meghalt 1900. ápr. 4. Abbaziában 56 éves korában. — Munkája: *A sárosvármegyei zsellérperek.* Védelem a zsellérkeresetekre jogtörténeti, jogi és gazdasági szempontokból, vonatkozással a nm. m. kir. curia e tárgyban hozott utolsó ítéleteire. Eperjes, 1893.

Vasárnapi Ujság 1900. 15. sz. (Nekr.) és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Mosbrugger *Ferencz*, zenész és regényíró Bécsben, szül. 1834. jan. 30. Seregélyesen (Fejérm.); a bécsi conservatorium növendéke volt (Dont és Helmesberger tanárok alatt); munkatársa volt a Bäuerle Theater-Zeitungjának, az Ebersberg Zuschauer-, Saphir Humorist- és Dangelmaier Neigkeitsblattjának, egyúttal az Erzsébet-császárnő-vasút hivatalnoka. Jelenleg a hegedű-zenét gyakorolja és zeneleczkéket is ad. — Sok regényt, elbeszélést és szinművet írt az utóbbiakból, péld. a Sommerfrischler cz. a Fürst-féle szinházban előadásra is került. — Nyomtatásban Bécsben megjelent regényei: Ein düsterer Lebenslauf, Dichterliebe, Frau aus dem Grabe, Die Nebenbuhlerin der Frau, Die Rache des Verschmähten, In der eilften Stunde, Erbschaftshyänen, Ein Jahr aus dem Leben eines Schalternbeamten. Der unsichtbare Mörder, Dichter und Kritiker cz. és beszélyei: Zur Ruhe gesetzt és Am Lande cz.

Eisenberg, Ludwig. Das geistige Wien. Wien, 1893. 368. l.

Moscovitz *Iván* (zempléni), jogi és államtudományi doktor, kir. albiró, M. Géza és Hermina fia s M. Móricz orvos-író unokája, született 1875. július 24-én Budapesten; tanult a budapesti piaristák gymnasiumában; jogi tanulmányait 1891—1896-ig a budapesti egyetemen végezte. 1896-ban államtudományi, 1897-ben jogi doktoratust tett. 1897 óta államszolgálatban van és 1901 óta kir. albiró Uj-Pesten. — Czikkeket írt a Pesti Naplóba (1891. 69. sz. A regény hivatása sat.), az Egyetemi Lapokba, a Zemplénbe és a Jogba. — Munkái: 1. *Önkormányzatunk* mint alkotmányos garantia. Az egyetemi kör jog- és államtudományi szakosztályában felolvasás. Bpest, 1893. (Ism. Nemzetgazdasági Szemle). — 2. *A községi közigazgatás reformja.* U. ott, 1894. — 3. *Determinismus* a büntetőjogban. Az egyetemi kör jog- és államtudományi szakosztályában felolvasás). A egyetemi Lapok melléklete. U. ott. (1894).

M. Könyvészet 1893—94., önéletrajzi adatok és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Moscovitz *Móricz* (zempléni), kir. tanácsos, orvosdoktor, szül. 1802-ben Rozgonyban (Abaujm.); 1832-ben nyert orvosdoktori oklevelet a pesti egyetemen; azután tanulmányutat tett Német-, Franczia-, Angol- és Olaszországban; ezalatt

Hahnemannal a homöopathia megalkotójával személyesen megismerkedvén, lelkes híve és követőjévé vált. Utazásából hazatérve, Sátoralja-Ujhelyben telepedett le mint gyakorló-orvos; 1846-ban Pestre tette át lakását és a legelőkelőbb családok, így Széchenyi, Andrássy, Lónyai, Kazinczy, Majláth és Kossuth családok orvosa volt; később az országos egészségügyi tanács rendes tagja lett; a m. hasonszenvi orvosi egyesület alapító s rendes tagja, az orosz cs. szent Szaniszló-rend vitéze volt. Utolsó éveiben nyugalomba vonult és Budapesten 1880. júl. 3. meghalt 70. évében. — Czikke a Hasonszenvi Lapokban (1869. Külön vélemény a hasonszenvészetnek jövendő törvényes állását az orvosegyetemnél illetőleg, az országos közegészségi tanács e tárgyra vonatkozó véleménye ellen). — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de cubebis. Pestini, 1832.

Szinnyei Könyvészete. — Gyászjelentés és fiának Moskovits Gézának szives közlése.

Mosdóssy *Imre*, kir. tanfelügyelő, M. József uradalmi gazdatiszt és Jenvay Alojzia fia, szül. Alsó-Bogáthon (Somogymegye); a gymnasium alsó négy osztályát Keszthelyen, a felsőbbeket Székesfejérvárt végezte 1882-ben; azután nevelő volt Gyürky Viktor mellett Budapesten és ugyanakkor a budapesti egyetem jogi facultását látogatta. 1888-tól 1891-ig magántitkári állást foglalt el Gyürky Ábrahám gróf kis-terennei (Nógrádm.) uradalmában. 1891. júl. 7. fogalmazó gyakornokká neveztetett ki a vallás- és közoktatási miniszteriumban és azon év szept. 29. letette az államtudományi államvizsgálatot. 1892. júl. 12. mint segédtanfelügyelő Vasvármegyébe helyeztetett át, de már 1893. jan. 17. Csáky Albin gróf miniszter visszarendelte a központba, hol 1895. febr. 17. kir. tanfelügyelővé lépett elő, beosztva a népnevelési ügyekkel foglalkozó VI. osztályba, hol jelenleg is működik. — Irodalmi működését a klerikális irányú Korunk cz. lapban kezdette meg (1872. Karácsonkor, Hulló csillagok), majd a Háziasszony cz. szépirodalmi lapba írt (1884. Zomboriné, ballada; e lapba írt még tárczákat, költeményeket és humorisztikus czikkeket), majd a Losoncz és Vidékébe dolgozott (1890—91.), az Ország-Világba (1890-től Diabolo álnév alatt és saját nevével, apróbb szinműveket is közölt; itt 1892. Piros tojás, Nevelő cz.. de különösen aforizmái keltettek figyelmet); továbbá írt a Hétbe (1891), a Tanulók Lapjába (1894—95. A király könyve cz. tört. elbeszélés, melyet az ifjuság számára szinmű alakban is feldolgozott és a Feld-féle fővárosi gyermekszinházban elő is adták); írt az Építészeti Szemlébe s a Zene- és Szinművészeti Lapokba (1893—1895. aesthetikai czikkeket, utóbbiban 1894. A szinészet decentralisatiója, Monológok, Szinműíró, szinész és kritikus); tanügyi czikkeket a Néptanítók Lapjába (1896—97), művészettörténetieket a Hasznos Mulattatóba (1896. A középkor remek épületeiről) sat. — Munkái: 1. *Az ölyvedi kántor.* Bpest, 1893. (Népiratok 82.). — 2. *A csöreghi czifra szűz.* U. ott, 1894. (Népiratok 98.). — 3. *A Pista gyerek apja*, vagy tiszteld atyádat, anyádat. U. ott, 1895. (Népiratok 104.). — 4. *Művészet az iparban.* U. ott, 1895. (Iparosok Olvasó Tára I. 6.). — 5. *Árva szerelem.* Regény. U. ott, 1895. Két kötet. (Ism. Otthon, Élet 27. sz., Vasárnapi Ujság 15. sz.). — 6. *Üllősiek végnapjai.* Regény. U. ott. 1896. Két kötet. — 7. *Nemzeti kulturpolitikánk.* U. ott, 1896. (Somogyi álnév alatt). — 8. *Három elbeszélés* az ifjuság számára. U. ott. 1898. — 9. *Félszegségek* a nevelésben. U. ott. 1901. (Népnevelők Könyvtára 10.). — 10. *A bányaőr.* U. ott, 1901. (Munkás füzetek I. 15.). — 11. *Út az ingoványon.* U. ott. 1901. (Kis Könyvtár 32.). — 12. *A király könyve.* U. ott, 1901. (Kis Könyvtár 36.). — A közoktatási kormány megbízásából ő írta a vallás- és közoktatási miniszte-

riumnak az országgyűlés elé terjesztett XXIV. Jelentésnek a népoktatásra vonatkozó részét, valamint az ezredéves ünnepély alkalmából megjelent XXV. Jelentésnek hasonló tárgyú részét is. — Kéziratban: Az építő ipar diszítő alakjai cz. munkája.

M. Könyvészet 1894—1896., 1898., 1901. és Chalupka Rezső szives közlése.

Mosdósy *József*, uradalmi gazdatiszt a Nádasdy Ferencz gróf kápolnásszéki, majd Gyürky Ábrahám gróf medvesi uradalmában. — Czikkei a gyakorlati Mezőgazdában (1873. Növénytermelési kisérletek, Az indigó és János-rozs tárgyában, 1874. Egyszerű orvosság a lótetű által okozott bosszuság ellen, Gabonatermelési kisérletek eredménye, A takarmány-kukuricza termesztés érdekében, Valami a tengeri termesztéséről, Az aranka magról, A tengeri vetéshez, A tengeri termesztésről, Az ausztráliai és bánáti buza kérdéséhez) sat.

A m. n. múzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Mosel *Antal* (museli), m. kir. bányatanácsos 1834-től; a selmeczi bányászakadémiában tanult; 1847-ben kir. segédtiszt volt Óvárt, később sóügyi előadó Kolozsvárt. — Czikkei a Magyar orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (X. 1865. A só mindenüttségéről és közgazdászati jelentőségéről, Erdély sóbőségéről és sóászatáról, öt térképpel, XI. 1866. A sólugzásról és a sóbányák vizveszélyéről, XIV. 1870. A marosujvári sótömzs és annak felviszonya, két kőnyom. táblával); a M. Polgárban (1880. 67. sz. Középkori uttörők és Galilei a math. és term. tudományok terén).

A selmeczi m. k. bányász- és erdész-akadémia Emlékkönyve. Selmecz, 1871. 150. lap és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Moser (*Paula*) *Franczisku*, magánzó, szombathelyi (Vasm.) származású; otthon részesült iskoláztatásban, valamint az idegen nyelvek és zene-oktatás tanulmányaiban; mire ez utóbbiban való kiképeztetése végett a bécsi Cecilia-egyletben magasb elméleti szakvizsgát tett. — Czikkei a Vasmegyei Közlönyben (1883. Egy nő mint tourista, vagy 41 napi utazásom, 1886. Keletről nyugatra, vagy az út és az utazó; az első németül is megjelent az Oberwarther Sonntagszeitungban 1884-ben); a Volksfreundban (1887. Musik und Musiker).

Önéletrajzi adatok.

Moser *Ignácz*, jogi doktor, cs. kir. vegykisérleti állomás igazgatója, szül. 1821. júl. 31. Hammernben (Felső-Ausztria); 1850. okt.-től 1869-ig rendes tanár volt a magyar-óvári gazdasági tanintézetben; utóbb a bécsi cs. kir. vegykisérleti állomás igazgatója lett, mely állásában 1886. márcz. 19. meghalt Bécsben. — Czikkei a Jahrbuch d. k. k. geol. Reichsanstalt-ban (1850. Über die Salpeter-Districte in Ungarn, Bericht über die Reise nach den Salpeter-Districten, 1866. Der abgetrocknete Boden des Neusiedler-Sees). — Munkái: 1. *Über die Zusammensetzung* der Asche von Kartoffelknollen. Wien, 1853. — 2. *Leitfaden* zur qualitativen und quantitativen agricultur-chemischen Analyse. U. ott. 1855. Két kötet. — 3. *Grundzüge* der Agricultur-Chemie. U. ott, 1857. — 4. *Grundzüge* der Mechanik. U. ott, 1859. — 5. *Compendium* der chemischen Technologie der landw. Hilf- und Nebengewerbe. Ung.-Altenburg, 1860. — 6. *Über die Einrichtung* und Verwendung des mit 1. Nov. 1862. in den Brennereien der österreichischen Monarchie zur Thätigkeit kommenden Spiritus-Mess-Apparate. Auf Grund der eigenen Beobachtungen unter Benützung der bisher erflossenen Verordnungen zusammengestellt. U. ott, 1862. — 7. *Reiseberichte.* Mit assistent Á. von Balás. Wien, 1865. — 8. *Lehrbuch* der Chemie für Land- und Forstwirthe. U. ott, 1870. Nyolcz táblázattal.

Szinnyei Könyvészete. — *Balás Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. M.-Óvár, 1897. 230. l.

Móser *János*, szent Ferencz-rendi szerzetes, szül. 1747-ben Sümegen (Zalam.); a novitiatusi évet 1765-ben Budán végezte és 1770-ben miséspappá szenteltetett fel. Tanulmányainak befejezése után bölcseleti doktor lett, 1782-ben pedig a felsőbb grammatikai osztályban tanár Szombathelyt. 1791-ben a rendkormányzó titkára lett, 1794-ben pedig tanácsosa; végre 1806-ban a rend kormányzója. Meghalt 1807. ápr. 17. Pozsonyban. — Kézirati munkái a rend kis-martoni könyvtárában: Institutiones Metaphysicae in usum discipulorum conscriptae, Sabariae 1775. 4rét 116 lap; Institutiones Logicae in usum discipulorum conscriptae. U. ott, 1775. 4rét 157 lap; Institutiones Physicae tam Generalis quam Particularis in usum discipulorum conscriptae. U. ott, 1776. 4rét 195 lap.

Farkas, Seraphinus, Scriptores Ord. Min. S. P. Francisci. Posonii, 1879. 100. l.

Moser *J.* német nyelvtanító Kassán. — Munkája: *Anweisung* die deutsche Orthographie gründlich zu erlernen, oder die Kunst jedes deutsche Wort richtig zu schreiben. Kaschau, 1826.

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányáról.

Moser *József*, főgymnasiumi tanár, szül. 1846. máj. 5. Barátfalván (Mosonmegye) M. József és Lensch Erzsébet iparos szülőktől; Bécsben végzett egyetemi tanulmányai után Budapesten 1873-ban nyert tanári oklevelet és 1876 óta az újvidéki magyar főgymnasiumban tanítja a latin és görög nyelvet. — Czikkei az ujvidéki főgymnasium Ertesítőiben (1887. Menyegzői szertartások és szokások a régi rómaiaknál, 1893. Latin nyelvi tanóra a VIII. osztályban, Horatius Od. I. 20. magyarázata. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1888., 1894.).

Véjda Névkönyve 226. l. és önéletrajzi adatok.

Moses *Mihály*, tanító Segesvárt a XVI. század végén 10 frt évi fizetéssel. — Kézirati munkája: Etliche furnembste vnd merkliche Geschichten, so in Ungarn vnd Sibenburgen gescheen sindt Seydt der Zeit her 373. (Krónikája 1600 őszig terjed).

Fontes Rerum Austriacarum. Scriptores IV. 1. Th. XVII—XXI. lap. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon. Hermannstadt, 1902. IV. 301. l.

Moshammer *Károly*, reáliskolai tanár Kassán, hova 1858. szept. 16. neveztetett ki a bécsi schottenfeldi reáliskolából; de midőn 1860 végén a magyar nyelv ismét hivatalossá lett, 1861-ben ő is, a többi tanárokkal együtt, elhagyta az intézetet. A mennyiségtant és építészettant adta elő. — Czikke a kassai reáliskola Programmjában (1860. Beitrag zur perspektivischen Darstellung des Kreises).

A kassai állami főreáliskola Értesítője 1884. 7., 8. l. (Mauritz Rezső) és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Moskovitz *Ignácz*, orvosdoktor, az orr-, torok- és gégebajok szakorvosa, a Zion és gróf Ráday-egylet specialista orvosa, a kir. orvosegylet tagja Budapesten, M. Zsigmond és Nágel Katalin fia, szül. 1863. nov. 22. Tornán (Abauj-Tornamegye); középiskoláit Rozsnyón a főgymnasiumban végezte; egyetemi tanulmányait a budapesti s bécsi egyetemen folytatta; utóbbi helyen 1887-ben orvosdoktori oklevelet nyert. A bécsi közkórházban mint gyakornok működött; azután a budapesti szent Rókus kórház gégészeti osztályába került, hol 1887. szept.-től 1892-ig működött. Ezután hat hónapig külföldi utazást tett Angol-, Franczia- és Németországban; hosszabb ideig időzött Londonban, Párisban és Berlinben. Visszakerülése óta szakorvosi gyakorlatot folytat Budapesten. — Czikkei a Gyógyászatban (1891. Idegen test az orr üregben, A légutak scleromája, Baloldali recurrens hűdés egy esete, Adat a torok diptheria gyógyításához, 1892. A Löffler-féle bacillus és a diphteritis gyógykezelése, 1893. A subchorditis hyperplastica pathologiája és therapiája, A tüdővész gyógykezelése

a londoni kórházakban); az Orvosi Hetilapban (1893. Laryngealis hysteria egy esete, A száj és garat űr fertőtlenítésének kérdése, 1894. 1894. Az idült gége hurut gyógyításának kérdéséhez, Miképen lehet az orr és garat bántalmak gyógykezelésénél dívó eljárásokat a fülre nézve ártalmatlanná tenni? Az orr üregből kiinduló reflex ingerlékenység egy esete, 1895. A gümőkóros gégebetegek táplálkozása, Nyelv alatti lobfolyamat egy esete, 1896. Gége scleroma egy esete, A fültő mirigy elhalása, 1897. A vérző hangszálag kóroktana, 1898. A galvanocaustica értéke az orr gyógyászatban, 1899. Gége pachydermia, 1900. Az asthma gyógykezelése, 1901. A hártyás orr-lob kór és gyógytana); az Egészségben (1897. A gyermek gyakori orrbajáról); a Közegészségügyi Kalauzban (1900. A rekedtségről); az Egészségügyi Lapokban (1901. A náthához); az Iparegészségügyben (1902. A felső lég-utak: orr, torok, gége). — Munkája: *A galvano-caustika* értéke az orrgyógyászatban. Bpest, 1898. (Különnyomat az Orvosi Hetilapból).

Pesti Alfred, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 156. l. és önéletrajzi adatok.

Moskovitz *Iván* és *Móricz* L. *Moscovitz*.

Moskovits *Jakab*, orvosdoktor, szülészmester, városi főorvos, szül. 1839-ben; egyetemes orvosdoktori oklevelet 1861-ben nyert Bécsben. 1864-ben telepedett le Kassán, hol 1872 óta a város tiszti főorvosa. Mint zsidó hitközségi elnök a magyar nyelvnek az iskolában való általános behozatalát keresztülvitte s a zsidó isteni tiszteletet is megmagyarosította. A Humanitás-egyesületnek húsz év óta elnöke. — A Magyarország vármegyéi I. Abauj-Torna vármegye és Kassa cz. munkában Kassa egészségügyének történetéhez és jelenkori állapotához járult munkálataival. — Szerkesztette és kiadta a Haladás cz. politikai és vegyes tartalmú hetilapot 1873. jan. 3-tól az év végéig.

Zichy Hermann gr. és *Derestye Gy. M.*, A magyar zsidók a millenniumon. Budapest, 1896. 209. l. arczk. — *Magyarország* Vármegyéi I. arczk. — *Pesti Alfred*, Magyarország Orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 185. l.

Moskovitsch *Lajos* (zempléni), biztosítási társaság igazgatója, szül. 1837-ben Miskolczon (Borsodm.); legismertebb szaktekintély volt a biztosítás terén; 1865-ben igazgató lett Pesten a Pannonia viszontbiztosító-társaságnál, majd a Securitásnál, később a magyar-francziánál, végre a bécsi Phönixnél; halála előtt pár évvel teljesen visszavonult. Meghalt 1893. decz. 15. Bécsben 56 éves korában. — A biztosítási szaklapokba írt. — A Wiener Allg. Zeitungnak hosszabb ideig kiadója volt.

Fővárosi Lapok 1893. 347. sz. — *Pesti Hirlap* 1893. 347. sz.

Moskovits *Miklós*, okleveles vegyész, 1896—1897-ben a budapesti egyetem II. egyetemi chemiai intézetében, Lengyel Béla egyetemi tanár mellett működött. Jelenleg külföldön tartózkodik. — Munkája: *Az isonitraminak* keletkezéséről. Bpest, 1897.

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Moslehner *Mihály János*, selmeczbányai származású, M. István beszterczebányai kamarai administrator fia és Hadritius György nádori ítélőmester unokaöcscse. — Munkái: 1. *In C. Svetonii* Tranqvilli Avgvstvm, Diatribe V. Quam in Vniuersitate Argentoratensi Praeside Matthia Berneggero ... Examini publico submittet. Argentorati, M.DC.XXXII. — 2. *Dissertatio* Historico-Politica De Odio Subditorum Adversus Principem, Quam Sempiterni Numinis Adspirante Gratia in florentissima Universitate Argentoratensi Praeside ... Matthia Berneggero ... Examini publico submittet, Auctor ... U. ott, M.DC.XXXII.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 444., 445. l.

Mosolygó *Adorján* (*Lambert*), jászóvári premontrei kanonok és főgymnasiumi tanár, M. Dániel gör. kath. lelkész és Popovics Julianna fia, szül. 1871. júl. 24. Kokadon (Biharm.); középiskolai tanulmányait a nagybányai állami főgymnasiumban befejezvén, 1891. szept. 3. a rendbe lépett. A theologiát a jászóvári papnevelő intézetben végezte el, mely után 1895. szept. 11. áldozó-pappá szentelték. Bölcseleti tanulmányait 1899. szept. 1-ig a budapesti egyetemen hallgatta s azon év óta a természetrajz és földrajz tanára a rozsnyói kath. főgymnasiumban. — Az intézet Értesítőíben a tanuló ifjúság tanulmányi kirándulásait ismertette. — Munkája: *Gömör és Kis-Hont* vármegye földrajza. Elemi iskolák III. osztálya számára. Rozsnyó, 1902.

Vajda Névtára 183. l. — *Corvina* 1902. 25. sz. és önéletrajzi adatok.

Mosolygó *Sándor*, közbirtokos Rácz-Új-Fehértón. — Levele huszár fiához M. Mihályhoz Szent-Ilona szigetére 1820. máj. 28. (Delejtű 1859. 12. sz. Közli Lugossy József).

Mosonyi *Mihály*, zeneszerző, szül. 1814. szept. 4. Boldogasszonyban (Mosonmegye), szegény iparos szülőktől; már kora ifjúságában önszorgalma által megtanult több hangszeren játszani. 1834-ben Pozsonyba ment és a nyomdászattal foglalkozott. 1835-ben házi zongoramester lett a Keglevich és később a Pejacsevics grófi családoknál Rétfalun (Verőczem.), hol hét évet töltött; onnét Pestre tette át lakását és mint zeneszerző folytatta működését. Mint pesti nemzetőr részt vett az 1848—49. mozgalmakban. A szabadságharcz után a zeneszerzésnek és magán zeneoktatásnak szentelte életét. Megtanult magyarul beszélni és írni. 1859-ben Brand családi nevét Mosonyira változtatta. A pesti nemzeti színház operabiráló bizottságának tagja, a pesti zenekedvelők egyletének zenekar-igazgatója volt, később választmányi és működő tagja. Meghalt 1870. okt. 31. Pesten. — Feltűnt a Pusztai élet cz. zeneszerzeményével, melyet 1857-ben írt az Erzsébet-Album számára. Több zeneművén kívül a Szép Ilonka és Álmos cz. operái ismeretesek. Az Ábrányi Kornél Zenészeti Lapjának megindulásától (1860) számos évig legbuzgóbb munkatársa volt. Levele Bartalus Istvánhoz (Vasárnapi Ujság 1860. 14. sz.)

Vasárnapi Ujság 1860. 47. szám, arczk. — *Országos Nagy Naptár* 1861. arczk. — *Ország Tükre* 1862. 2. sz. arczk. — 1870: *Pester Lloyd* 264, *Fővárosi Lapok* 243. sz. (Vadnai), *Magyarország és a Nagyvilág* 15. sz. arczk., *Közvélemény* 45., 63. sz., *Hon* 264. sz. — *Képes Világ* 1871. 23. l. arczk. — *Id. Ábrányi Kornél*, Mosonyi Mihály élet- és jellemrajza. Pest, 1872. — *Sopron* 1877. 33. sz. (Kapi Gyula). — *Pesti Napló* 1884. 350. sz. (Id. Ábrányi K.). — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 815. l. (Id. Ábrányi K.) és gyászjelentés.

Mosoray *Antal* (mosori), r. kath. plébános, szül. 1816-ban és 1842-ben szenteltetett fel; Szendrőn, 1848-ban Miskolczon volt káplán; Sajó-Ládról, hol mint plébános működött, 1875-ben Keresztes-Püspökibe ment át. Meghalt 1894 körül. — Plébániájának és fiók egyházainak történetét közölte az Adatok az Egri egyházmegye történetéhez cz. folyóiratban (1887).

Schematismus Cleri Agriensis 1845—1894. — *M. Sion* 1888. 778. l. — *Borsodmegyei Lapok* 1889. 70. sz. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 181. l.

Mossóczy *Gábor Mihály*. L. *Institoris*.

Mossóczy *Mihály*, főreáliskolai tanár, M. Mihály és Pampuk Jozéfa fia, szül. 1851. okt. 4. Gyöngyösön (Hevesm.); szülővárosában a ferencziek gymnasiumában tanult az ötödik osztályig; a VI-at Egerben mint egyházi papnövendék végezte s mint ilyen tett érettségi vizsgálatot 17 éves korában. 1869. okt. főpásztora meghagyásából hittudományi tanulmányokra Pestre ment a központi papnevelő-intézetbe. Még ez év decz. onnét kilépett, a tanári pályát választotta s az egyetem

bölcseleti karába iratkozott be, a hol is 400 frt állami ösztöndíjjal folytatta tanulmányait. A szorgalmas egyetemi polgárt a miniszterium a gyakorló-gymnasium történelem-földrajzi szakosztályának rendes tagjává, az 1872—1873. tanévre a paedagogiumhoz gyakorló tanárnak nevezte ki. Időközben a magyar n. múzeum rendezésénél négy évig foglalatoskodott. 1873. szept. 22. nyujtotta be folyamodványát a kassai főreáliskola igazgatóságához alkalmaztatás végett. Itt néhány hónapig tanárkodva, a fekete himlő áldozatául esett 1874. márcz. 16. — Költeményeket írt 1868-tól a Szabadegyházba, a Szabadsajtóba, a Gyöngyösbe, melynek társszerkesztője is volt, a Kecskemét-Vidéki Közlönybe s a Jászkunságba. Az «Uj év napján» cz. költeményét életrajzírója közli a Gyöngyösi Ujságban (1897) mint mutatványt a sajtó alatt levő kötetből; ezen kötet megjelenése azonban Murajda halálával szintén elmaradt.

Abauj-Kassai Közlöny 1874. 12. sz. — *Gyöngyösi Ujság* 1897. 1. szám (Murajda Nándor). — *A kassai állami főreáliskola Értesítője* 1896. 135. l.

Mossóczi *Zakariás*, nyitrai püspök, M. László és Chierni Dorottya fia, szül. 1542. máj. 12. körül Pozsonyban, hol atyja 1539-től a magyar királyi kamara jövedelmeinek beszedője volt. M. alsóbb iskoláit Nagyszombatban járta, melyek bevégeztével a nyitrai egyházmegyébe lépett s már 1562-ben mint kanonok jelenik meg a pozsonyi országgyűlésen; 1573-ban olvasó-kanonok, püspök-helyettes, trencséni főesperes és kir. tanácsos lett; 1574. febr. 1. a knini püspökségre emeltetett. Nagy tudománya s fényes erényeiért 1578. ápr. 12. pilisi apáttá s váczi, 1582. márcz. 28. pedig nyitrai püspökké nevezték ki. Meghalt 1587. júl. 20. 1587-ben írt végrendeletében könyvtárát és képeit rokonára Kecskés András doktorra hagyta. Sírköve megvan a nyitrai székesegyházban, feliratát közli Vagner József. — Munkája: *Decreta Constitutiones* et Articvli Regvm Inclyti Regni Vngariae, Ab Anno Domini Millesimo Trigesimo quinto, ad annum post Sesquimillesimum Octogesimum tertium, publicis Comitijs edita . . . Tyrnaviae, M.D.LXXXIIII. (A Corpus Jurisnak Telegdi Miklós pécsi püspökkel eszközölt első kiadása. Bevezetőleg M. az addig uralkodott magyar királyok és két kormányzó emlékét egy-egy distichonnal örökíti meg). — Kézirati munkái: a Telegdi Miklós pécsi püspök által 1583-ban Nagyszombatban kiadott esztergomi Agendariusából a keresztelést, házasságkötést és a nőnek az esküvés, valamint a szülés után templomba vezetését tárgyazó fejezeteknek némi kihagyásokkal és pótlásokkal magyar fordítása (közli az Irodalomtörténeti Közlemények, 1895. 69—81. l.); ezen példány megvan az egri érseki könyvtárban; a m. n. múzeum kézirati osztályában: Originalia documenta et Acta synchrona 1573—1584. ívrét 21 darab. — Nevét Moschoci, Moschocj, Moschoczi, Mossowczi, Mossoczius és Moshocziusnak is írta; sírkövén Mosshoczi alakban olvasható.

Bod, M. Athenas 168. l. — *Horányi*, Memoria II. 661. l. — *M. Könyvház* V. 1793. 146. l. — *M. Sion* 1838. I. 46. sz. — *Ferenczy* és *Danielik*, M. Írók I. 330. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai III. 32., VII. 570. l. — *M. Sion* 1890. 305. l. — *M. Könyv-Szemle* 1895. 211. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1895. 65—67. 1896. 11. l. — *Vagner József*. Adalékok a nyitrai székes-káptalan történetéhez. Nyitra, 1896. 134., 158., 455. l.

Motesiczky *Antal* (felső-motesiczi). bölcseleti baccalaureus, a nagyszombati Szelepcsényi papnevelő convictora. — Munkája: *Palatini regni Hungariae* bello pacique clarissimi e diversis scriptoribus patriis, exteris, diplomatibus, aliisque instrumentis literariis eruti, ac per brevi narratione a primis temporibus sancti Stephani Hungarorum regis ad nostram usque aetatem cum accurata chronologia deducta. Tyrnaviae, 1752.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Motesiczky *György* (felső-motesiczi). — Munkája: *Sapiens, & Fortis Belli* Imperator, Laudatio Magni Ungariae Tutelaris, Et Regis Ladislai, Quam Pro annua ejusdem Divi memoria, Nomine, Imperioque Inclytae Nationis Hungaricae Deferente ... Francisco Antonio Passerini ... Medicinae Doctore ... In Basilica Divi Proto-Martyris Stephani peroravit ... M.DCC.III. Viennae.

Szabó-Hildebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 612. l.

Móth *Endre*, hites ügyvéd Csepinben (Verőczem.), később Pesten; előbb nevelő volt a báró Forray-családnál. — Czikkei a M. Gazdában (1841. Verőczei gazdasági hirek, Gazdasági hirek Slavoniából). — Munkái: 1. *Érdem koszorú*, mellyet cserneki és tarkeői gróf Desseőffy Sámuel úr ő méltóságának és grófi familiájának, midőn a 19-ik századnak 28-ik esztendejét ünnepelnék, mély alázattal benyujtatott háladatosság jeléül. Kassa. (Költemény). — 2. *Busongás* nagymélt. soborsini báró Forray Endre urnak sírja felett kisasszony hava 15. 1830. Nagy-Szombat. (Költ.). — 3. *Hála érzés*, mellyet soborsini báró Forray Endre úrnak, Csanád vármegye fő ispányának midőn fő ispányi székébe beiktattatnék áldoz szent Jakab hava 20. 1830. Pest. (Költ.). — 4. *A mivelt érzékeny társalkodás*, tisztelkedés, üdvözlések, a magasabb csinosságú társaságba feljelenő ifjúság számára. Pest, 1832. (Sebők Józseffel együtt). — 5. *Törvényes értekezés* a be-elhajlás és más ezen tárgyal egybekötésben levő esetekről. U. ott, 1833. — 6. *Rövid értekezés* a nemzetiségről. (Hat rézre metszett s megegyező színekkel kivilágosított a magyar öltözetet tárgyazó képekkel, melyekkel Klasszy Venczel pesti polgár s magyar szabó a nemzetnek kedveskedik). U. ott, 1833.

Hazai s Külföldi Tudósítások 1835. I. 9. sz. — *Petrik* Bibliogr. II. 789., III. 359. l.

Motossényi *Raymund* (*Ferencz*), szent Ferencz-rendi szerzetes és tábori pap, szül. 1781-ben Nagyszombatban, 1800. lépett a rendbe, 1804-ben fölszenteltetett; német hitszónok volt Malaczkán öt évig, Pesten ugyancsak öt évig. 1815-ben tábori lelkész lett és harmincz év mulva visszatért szerzetéhez, 1830-ban pedig világi pap lett. Meghalt 1849. márcz. 2. Pozsonyban 69 éves korában. — Munkája: *Warnungs-Rede* nach der am 31. Jänner 1818. an dem berüchtigten Räuber Joh. Georg Grasel und dessen Mitschuldigen Jakob Fäding und Ignácz Stangel mit dem Strange vollzogenen Hinrichtung. Wien, 1818.

Farkas, Seraphinus, Scriptores. Posonii, 1879. 128. l. — *Necrologium* Sacerd. Archi-Dioecesis Strigoniensis. Strigonii, 1889. 137. h. — *Petrik* Bibliogr.

Mótussz *Géza* (alsó-rasztokai), tartalékos honvéd százados és főudvarmesteri segéd, M. Alajos nyug. m. kir. cz. miniszteri tanácsos és Marschner Aloizia fia, szül. 1858. ápr. 3. Pozsonyban; tanulmányait a reáliskolában végezte, honnét az érettségi vizsga letétele után 1876-ban a bécsi cs. és kir. katonai műszaki akadémiába lépett; ennek elvégeztével 1879-ben mint hadnagy a 2. hadmérnöki ezredhez besoroztatott, hol 1883. főhadnagy, 1891. százados és 1896. a felsőbb hadmérnöki tanfolyamot végezve, százados törzstisztjelölt lett. 1894. ápr. 1. a honvédséghez lépett át és a pozsonyi 13. honvéd gyalog-ezredhez osztatott be; azon év okt. 1-től a mennyiségtan és mértan tanára lett a Ludovika Akadémiában, hol 1898. szept.-ig működött, mikor a tartalékba átlépett és főudvarmesteri segéddé neveztetett ki. — A Ludovika Akadémia Közlönyének szerkesztő tagja és dolgozótársa volt (1895. A modern állandó erődítés alapelvei. A röppálya rövid elmélete sat.).

Ludovica Akadémia Közlönye 1899. 671. l.

Motuz *Mátyás* (alsó-rasztokai), az eperjesi ág. ev. egyház magyar lelkésze. — A kegyes olvasóhoz cz. 14 strófás rímes

verse van a Zólyomi Boldizsár, Szentséges elmélkedések (Bártfa, 1710) cz. munkájában.

A m. n. muzeumi könyvtár példányából.

Mótyán *Vilmos*, birtokos Martfűn (Jász-Nagy-Kun-Szolnokm.). — Költeménye van a Vidéki költők Albumában (Kassa, 1896.). — Munkája: *Költemények* Bpest, 1894.

Fővárosi Lapok 1894. 28. sz.

Moussong *Géza*, székesfővárosi elemi iskolai igazgató-tanító, M. Gáspár igazgató-tanító és Langenberger Katalin fia, szül. 1864. ápr. 2. Pomázon (Pestm.); reáliskolai tanulmányait Budapesten végezte, hol az I. kerületi paedagogiumba lépett és 1885-ben tanítói oklevelet nyert. 1886-ban a tornatanári tanfolyamot is elvégezvén, ebből is oklevelet szerzett. 1885-ben a Boér-féle tanintézetben nyert alkalmazást, míg 1886-ban a főváros megválasztotta rendes tanítónak; 1890-ben kineveztetett az ipariskolához, 1892-ben pedig az V. kerületi nyilvános joggal bíró magán polgári iskolához, 1893. szept. 1-től a Röser-féle nyilvános gymnasium, polgári- és kereskedelmi iskolához mint ének- és tornatanár. A budapesti városi tanács 1901. szept. a 18 osztálylyal bíró aréna-úti új elemi fiú-iskola igazgatásával bízta meg; 1886-ban megalakította a X. ker. iskolai és népkönyvtárt, 1892-ben pedig a magyar tanítók turista-egyesületét, melynek jelenleg is ügyvivő alelnöke. 1890 óta a népnevelők budapesti egyesületének könyvtárnoka. Kartársai azonkívül csaknem az összes fővárosi tanügyi egyesületekbe beválasztották mint igazgatósági választmányi tagot. — Tanügyi czikkei a Néptanítók Lapjában (1892. Tanítói-turista-osztály), a Népnevelők Lapja, Nevelés, Tornaügy és Magyar Iparoktatás cz. lapokban; turista czikkei a Turista Közlöny és Turisták Lapjában, név nélkül a Budapesti Hirlap, Pesti Hirlap, Egyetértés és egyéb lapokban. — Munkái: 1. *A Budapest X. ker. nép és iskolai könyvtár tartalomjegyzéke* és alapszabályai. Bpest, 1887. — 2. *Ugyanannak évi jelentése* az 1887—88. évről. U. ott, 1888. — 3. *Kirándulás* a zsivány-barlanghoz. U. ott, 1890. (Különny. a Turisták Lapjából). — 4. *Csobánka.* U. ott, 1891. (Különny. a Turisták Lapjából). — 5. *Turistaság és tanügy.* U. ott, 1893. — 6. *Tizenhat nap Itáliában.* U. ott, 1900. 22 képpel. — 7. *Az iskolai kirándulások* a fővárosi iskoláknál. U. ott, 1901. — 8. *A budapesti tanítók segélyzőegyesületének Évkönyve.* U. ott, 1902. — 9. *A magyar tanítók turista-egyesületének tíz éves története.* U. ott, 1902. Nyolcz fénynyomattal. (Hittig Lajos és Vágó Aladárral együtt). — Szerkesztette a tanítói turista osztály Közlemények cz. havi értesítőjét 1894-ben; társszerkesztő volt 1894-ig a Turisták Lapjánál és 1894 óta szerkeszti a Turista Közlönyt, a m. tanítók turista egyesületének képes folyóiratát. — Álneve Vihar Győző.

Vaday József, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arczk. és önéletrajzi adatok.

Moyses *István*, bölcseleti doktor, beszterczebányai püspök és valóságos belső titkos tanácsos, M. István és Maszarovics Anna földmíves szülők fia, szül. 1797. okt. 24. Veszelyén (Nyitram.); még nem volt hét éves, mikor szülei meghaltak; ezután rokona Jelencsik András helybeli uradalmi tiszt neveltette. 1813-ban végezte Nagyszombatban gymnasiumi tanulmányait; ekkor az esztergomi főegyházmegye papjai közé lépett és a bölcseletet ott bevégezve, a theologiára a pesti papnevelőbe küldték. 1819-től egy évig nevelő volt Lipthay Sándor fiainál Szécsénkén. 1820-ban az esztergomi praesbyteriumba lépett, hol 1821. jan. fölszenteltetett; segéd lelkész volt Szent-Endrén, Bozókon, Tászáron, Tölgyesen és Pesten a József- és Teréz-külvárosokban. 1828-ban bölcseleti doktorrá avatták Pesten. Itt ismerkedett

meg Kollár János tót költővel. 1830-ban a zágrábi akadémiához a bölcselet tanárának neveztetett ki s a görög nyelvet is előadta; egyszersmind 1837-től 1843-ig censor volt. 1847-ben zágrábi kanonok lett, ekkor tanári állásától megvált. A pozsonyi országgyűlésre a káptalan követül küldte. Visszatérve a zágrábi papnevelő rectora s a papi nyugdíjalap igazgatója lett. 1848-ban a báni tanács egyik osztályának elnöke és a seminarium igazgatója volt; 1849. júl.-tól 1850. jún. 9-ig mint a horvátok bizalmi férfia Bécsben tartózkodott. 1850. aug. 30. besztercebányai püspökké neveztetett ki s 1851. febr. 18. Rómában, máj. 25. pedig Esztergomban felavattatott és júl. 23. foglalta el püspöki székét. A város iskoláinak növelésére sok gondot fordított, leányiskolát is alapított és azt 4000 frttal segélyezte. 1851 végén Cyrill a Method cz. tót lapot alapított; nemsokára tanítóképzőt nyitott és kivitte, hogy az ottani gymnasiumban tótul tanítottak. Az 1861. jún. 6. a turócz-szent-mártoni, előbb az országgyűléshez terjesztett tót memorandumot azon év deczember 12-én küldöttség élén az uralkodóhoz Bécsbe vitte. Cyrill és Methodius apostoli művének ezredéves emlékére 1863-ban kieszközölte, hogy a besztercebányai egyházmegye számára júl. 5-ike szent Cyrill és Methodius ünnepévé tétetett, Roskoványi Ágoston nyitrai püspök pedig, a mennyiben a két apostol működését a történelem Nyitra városával hozza összefüggésbe, M. buzdítására 40,000 frtnyi egyházmegyei alapítványt tett Cyrill és Methodius nevére. Ugyanazon évben Turócz-Szent-Mártonban mint megválasztott elnök vezette a Matica Slovenská első közgyűlését és a társaság tőkéjét 2200 frttal növelte. 1863-ban titkos tanácsosi méltóságot nyert. 1864. júl. 5. a Cyrill és Methodius ünnepén szélütés érte s meghalt Bars-Szent-Keresztén. — Mezőgazdasági, kertészeti és gyümölcsészeti czikkeket írt a Lichard áltál szerkesztett Obzorba. — Munkái: 1. *Sermage Josephi* comitis in exequiis oratio funebris. Zagrabiae, 1833. — 2. *Susich Ladislai* in exequiis sermo funebris. U. ott, 1835. — 3. *Sermo* pastoralis. Neosolii, 1851. (Németül és tótul is megjelent. U. ott, 1851.). — 4. *Reč* ktorou druhé valné shromazdenie Matice Slovenskej otvoril. Bécs, 1864. (A Matica Slovenská második évi közgyűlését megnyitó beszéde). — 5. *Mysliensky* o zahradníctve a ovocinarstve. Szakolcza, 1865. (Gondolatok a kertészet és gyümölcsészetről.). — 6. *Kazne*. Rózsahegy, 1897. (Egyházi beszédek). — Arczképe: fametszet Kriehuber Fr.-től névaláírással.

Rieger Fr. L., Slovník Naucny. Prága, 1859. V. 512. l. — *Biographisches Lexikon*. Znaim, 1861. 86. l. — *Sokol* 1862. l. — *Zeitbilder*. Pest, 1862. 25. sz. — *Zeitgenossen*. Gratz, 1863. 225. l. — *Slavostni Album* Cyrila Methodej. Brünn, 1864. (Red. Fr. Jar. Kubicka a Mich. Krizé). — *Slavische Blätter*. Wien, 1865. 632. l. arczk. (Lukasic Abel). *M. Sion* 1869. 560., 1889. 73. l. — *Schematismus* Historicus Dioec. Neosoliensis pro anno seculari 1876. Neosolii 41. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Vlček, Jaroslav*, Dejiny Literatury Slovenskej. Turócz-Szent-Márton, 1890. — *Hurban-Vajanský, Svetozar*, Staročná pamiatka narodenia Stefana Moysesa. Turócz-Szent-Márton, 1897. — *Slovenské Pohl'ady* 1897. 10. sz. — *Narodné Noviny* 1897. 244. sz. arczk.

Moyzses *Mihály* (Kis-kunsági), a kassai kir. főiskolában a természeti bölcseletnek volt hallgatója. — Munkája: *A nemzeti nyelv* virágzásán való öröm, mellyet ugyan azon nemzeti nyelv oltalmazásának alkalmatosságával kinyilatkoztatott. Kassa, 1801. (Költemény).

Petrik Bibliogr.

Mózes *András*, unitárius lelkész és theologiai tanár Kolozsvárt. — Munkája: *Az unitáriusok* háromszázados zsinati ünnepélyének emléke. Kolozsvár, 1868.

Koncz József szives közlése.

Mózes *Imre*, ev. ref. községi tanító, M. Imre szintén tanító és Halász Karolina fia, szül. 1872. okt. 21. Kutason (Somogym.); a gymnasium négy osztályát és a képző-intézet szintén négy osztá-

lyát 1891-ben végezte Csurgón (Somogym.) és Baranya-Viszlóba ment segédtanítónak; másfél év mulva pedig Sárkeresztúrra (Fehérm.) tanítónak. 1893. aug. végén a budai paedagogiumba államsegély mellett felvették; itt kezdte tanulmányait; azonban nélkülözésekkel küzdve, kénytelen volt a felajánlott gyomai (Békésm.) alsófokú ipariskolai tanítói állást elfogadni. Egy év mulva a kocsordi (Szatmárm.) ev. ref. egyház megválasztotta egyik külterületi iskolájához rendes tanítónak, majd egy év mulva orgonistakántor- és igazgató-tanítójának; innét 1897. szept. 1. meghívás útján Istvándiba (Szatmármegye) ment, hol egyszersmind állami anyakönyvvezető is volt. 1899. aug. Miskolczra választották meg a községi elemi iskolához rendes tanítónak, hol jelenleg is működik. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1893. Szóból ért az ember sat.), a Pécsi Naplóban (szépirodalmi tárczák); a hajdú-böszörményi Tanítók Lapjának főmunkatársa volt; a miskolczi helyi lapokban is több czikke jelent meg, így a Szabadságban (1891. Az egyház és állam közötti viszony, tanügy-politikai szempontból, felolvasás); főmunkatársa a Borsodmegyei Lapoknak; írt még az Időjárásba, a Mátészalka és Vidékébe; a miskolczi községi iskolák Értesítőjében (1901. Az iskolában és iskolán kívül); az Iskolai Szemlének is munkatársa stb. — Munkái: 1. *Borsodmegye földrajza.* A népiskolák III. osztálya számára. A miniszteri tanterv szerint, a legújabb statisztikai adatok felhasználásával Ballagi Károly után. Miskolcz, 1902. — 2. *Borsodvármegyei* földrajz-történelmi irka. U. ott, év n. (Életrajzokkal és arczképekkel.) — Szerkesztette 1900-ban a Miskolczi tanítói egylet Otthona cz. havi folyóiratot. — Kéziratban: Háztartástan az ismétlő leányiskolák számára.

M. Könyvészet 1901. és önéletrajzi adatok.

Mozgay *Sámuel*, tanító, szergényi (Sopronm.) származású; Sopronból 1821. okt. 24. ment Komáromba, hol kevéssel azután meghalt. — Kéziratban három költeménye van a m. n. múzeumi kézirattárban.

Beléczy Mihály, A rév-komáromi aug. vallástételt tartó evangyelika oskolának emlékezete. Rév-Komárom, 1828. 29. l.

Mozog *István*, állami főgymnasiumi tanár, Kurecska Károly és Breiner Mária, nevelőintézet-tulajdonos szülők fia, szül. 1853. jún. 21. Devecseren (Abaujmegye); a főgymnasiumot Eperjesen végezte; felsőbb tanulmányait a pesti egyetemen folytatta. Az ó-classikai nyelvekből nyert tanári és előbb 1879-ben tornatanári oklevelet. Egyetemi tanulmányainak bevégeztével Budapesten, majd Gmundenben (Felső-Ausztria) nevelősködött. Előbb a sátoralja-újhelyi kath. nagy-gymnasiumban volt három évig helyettes tanár; azután egy évig Budapesten volt tornatanár. 1882-ben hívták meg (ekkor Kurecska nevét Mozogra változtatta) a fiumei állami főgymnasiumhoz tornatanárnak. 1883-ban kapta meg kinevezését ugyanazon intézetbe a classika philologiai tanszékre. Az ottani sportegylet alelnöke, a magyar turista egylet fiumei autonom osztály-tornamestere. — A Magyar Tengerpart munkatársa. Czikke a Magyarország Vármegyéi, Fiume és a Magyar Tengerpart (Budapest, 1897) cz. munkában: Fiume kerti és erdőgazdasága; írt még czikkeket a Tűzoltó Közlönybe, a Tornaügybe s a fiumei magyar és olasz lapokba.

Magyarország Vármegyéi. Fiume és a Magyar Tengerpart. Bpest, (1897) 135., 157., 158., 275. l. — *Vajda* Névkönyve 94. l. és önéletrajzi adatok.

Mózsa. L. *Mósa.*

Mozsár *József.* — Munkája: *Hugó Károly élete* és színművei. Szeged, 1894.

M. Könyvészet 1893.

Mózses (*Erdős*) *János*, asztalosmester Szent-Lőrinczen (Pestm.), hódmezővásárhelyi származású. — Czikke a Tudomány-

Tárban (VIII. 1835. Magyar tűzellenes építés, 3 tábla rajzzal.).

A m. n. muzeumi könyvtár példányából.

Mozsolics (*Milos*) *István*, ügyvédjelölt, született 1875. márcz. 29. Felső-Oszkón, (Vasm.) földmívelő szülőktől; középiskolai tanulmányait Szombathelyen 1895-ben, a jogot Budapesten végezte. — Elbeszéléseket és politikai czikkeket írt a Vasmegyei Lapokba, mely lapnak belmunkatársa volt; közben írt a Jókai M. Nők Lapjába; a szombathelyi Dunántúlnak volt segédszerkesztője, ugyanekkor travesztálta Madách Ember tragédiájának a Faraók-korabeli jelenét is, melyben sarkazmussal támadta meg a szombathelyi közállapotokat. Elbeszélései a Békésmegyei Közlönyben, a Szombathelyi Lapokban, a Vasvármegyében sat. jelentek meg, utóbbiban politikai vezérczikkeket is írt és fejtegette a spiritismus tarthatatlanságát. — Kézirati munkája: Elvira, dramolette 1 felv. (előadták Szombathelyt, 1897. nov. 22. Ismert. Dunántúl 47. sz.).

A m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Möckel *János Mihály*, ág. ev. lelkész, szül. 1818. okt. 7. Szász-Sebesen; zenetehetségével korán feltünt, ezért szülei 1833-ban a nagy-szebeni gymnasiumban taníttattatták; ennek végeztével theologiát tanult a berlini egyetemen; szülővárosába visszatérve, tanítónak, majd segédlelkésznek alkalmazták; az ottani zeneegyletet jelentékenyen emelte. 1853-ban Péterfalva, 1860. Nagy-Ápolda választotta meg lelkészének. Különös érdeklődést fejtett ki a lelkészi nyugdíjintézet létesítése körül. Meghalt 1866. máj. 10. Nagy-Ápoldán; a község sírkő felállitásával ünnepelte meg emlékét — Munkája: *Die Baden-Durlachischen Deutschen in Mühlbach.* Ein Andenken an ihre am 6. Januar 1843. begangene hundertjährige Einwanderungsfeier Kronstadt, 1843.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 293. l.

Möckel *Keresztély*, ág. ev. lelkész, szül. 1849. nov. 14. Szász-Sebesen; 1869-ben érettségi vizsgát tett a nagyszebeni főgymnasiumban; azután 1872-ig a bécsi, lipcsei és jenai egyetemen tanulta a német nyelvet és irodalmat, történelmet és földrajzot; egy évi katonáskodás után helyettes, 1879-től pedig rendes tanár volt a szász-sebesi ág. ev. algymnasiumban. 1891-ben ugyanott prédikátor lett és 1894 óta lelkész Péterfalván. — Czikke a szász-sebesi algymnasium Programmjában (1884. Die Durlacher und Hanauer Transmigranten in Mühlbach.).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 293. l.

Möckesch *Frigyes*, ág. ev. lelkész, M. Mihály lelkész fia, szül. 1803. jún. 10. Nagy-Szebenben; tanult az ottani gymnasiumban, Vizaknán és Nagy-Enyeden, azután ismét Nagy-Szebenben 1817—1825-ig; 1826. szept. a bécsi protestáns theologiai intezetbe iratkozott be. 1833. decz. mint gymnasiumi tanárt alkalmazták Nagy-Szebenben, hol 1840. szept. 29-ig működött; ekkor Rrüszre (Nagy-Szebenm.), 1856. febr. 27. Kis-Csűrre ment lelkésznek. 1881-ben nyugalomba vonult. Meghalt 1886-ban Nagy-Szebenben. — Munkája: *Historiam reformationis* capituli Cibiniensis inde ab anno 1526 usque ad annum 1545 succinctam scripsit F. M. Cibinii, 1834. — Nevét Moeckeschnek is írták.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon II. 436., IV. 294. l. — *Petrik* Bibliogr.

Möckesch *János Mihály*, ev. ref. lelkész; Nagy-Szebenben végezte a gymnasiumot; előbb Szakadáton, majd Rosz-Csűrön volt lelkész, hol 65 évi szolgálat után 1888. jan. 7. meghalt. — Munkája: *Preátenul szau Voitoriul* de bine ál Pruntsilor schi a tinerimii Romaneschti, o Karte de Csetire foarte folpszitoare, káre pre számá Schoalelor schi á Narodului Romaneszk din Nemtzie szpre Ro-

manie oau traduszo. Szeben, év n. (Wilmsen Kinderfreundjának oláh fordítása. Előszó kelt 1837 auguszt.). — Nevét Moeckeschnek is irták.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon II. 436., IV. 294. l. — *Petrik* Bibliogr.

Möckesch *Márton Sámuel*, ág. ev. lelkész, szül. 1813. nov. 11. Rosz-Csűrön, hol atyja lelkész volt; a gymnasiumot 1835-ben Nagy-Szebenben végezte, mire azon év júl. 30-tól 1836. okt. 12-ig tanító volt Keresztyén-Szigeten; azután Berlinben tanult 1838-ig. Visszatérve, 1840. okt. elemi iskolai tanító lett Nagy-Szebenben, 1842-ben ugyanott az akkor fölállított ipariskolában második tanító. 1835. márcz. 5. lelkészszé választották Bongárdon, 1850. márcz. 11. Fogarason, 1856. ápr. 24. Nagy-Ekemezőn végre 1864. jan. 8. Márpódon. 1870-ben kivándorolt Ruméniába s Bukarestben nejével együtt német iskolát igazgatott, majd a rumén nyelv tanszékét vállalta el. Miután légzési nehézségei voltak, elhagyta állását az orosz-török háború idején (1878—1879) és igazgatói tisztséget vállalt a romániai vasutaknál és végre a bukaresti rokkantak házának igazgatója volt. Rövid idő mulva azonban visszatért Nagy-Szebenbe, hol az ág. ev. gymnasiumban és a vele kapcsolatos reáliskolában a rumén nyelv tanára volt. Meghalt 1890-ben a nagy-szebeni Ferencz József-polgárkórházban és a gymnasiumi tanártestület temettette el. — Czikkeket írt a hazai s külföldi lapokba és naptárakba. — Munkái: 1. *Die Pfarrkirche* der Augs. Conf. Verwandten zu Hermannstadt. Hermannstadt, 1839. Kőnyom. képpel. — 2. *Historiam* aedis sacrae Parochiae Cibiniensis A. C. add. Composuit, nec non structurae genus, secundum quod aedes sacra exstructa, delinivit ... U. ott, 1839. — 3. *Romänische Dichtungen.* Ins Deutsche übersetzt. U. ott, 1851. — 4. *Des höchsten Alters Loos.* Eine siebenbürgisch-sächsische Erzählung. U. ott, 1862. — 5. *Beweise* für die celtische Abstammung der Walachen oder Romänen, besonders derer, welche im Grossfürstenthume Siebenbürgen leben. U. ott, 1867 — 6. *Ernst und Schertz.* U. ott, 1869. — 7. *Vor der Abfahrt.* Erzählungen, Gedanken und Empfindungen in Verse gebracht. U. ott, 1888. — 8. *Heideblümchen.* Zigeunerische Dichtungen und Sprichwörter ins Deutsche übersetzt. Kronstadt, ... — Egyházi éneket is adott ki ruménül Nagy-Szebenben 1846-ban (Trausch ennek czímét németül írja). — Kéziratban: Rumén Agenda, Jézus élete és kis Luther-féle Káté, szintén ruménül. — Nevét Moeckeschnek is írták.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon II. 436., IV. 294. l. — *Petrik* Bibliogr.

Möckesch *Viktor*, cs. és kir. katonai altügyelő tiszt, szül. 1866. febr. 9. Nagy-Szebenben; 1884-ben a hadapródiskolát végezte ugyanott, 1888. hadnagy, 1891. főhadnagy lett a 31. gyalog-ezredben. Miután 1896-ban a XII. hadtest törzskarához osztatott be, 1895—1897-ben a katonai ügyelő tanfolyamot Bécsben elvégezte s 1900. máj. 1. századossá, 1901. máj. 1. pedig katonai hadbiztossá nevezték ki. — Munkája: *General der Kavallerie. Michael Freiherr von Melas*, 1729—1806. Ein Lebensbild für sein Volk. Hermannstadt, 1900.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 295. l.

Möes *Móricz*, gyógyszerész, miskolczi (Borsodm.) származású. — Munkája: *Gyógyszeres értekezések* a sóska savról (Acidum oxalicum) és a higany-előibolatról (proto iodium hydrargyri), melyeket a kir. m. tudomány egyetemben a kémia oktató helyben készített és közönségesen elmondott. Pest, 1333.

Szinnyei Könyvészete.

Möhling *János*, bányamérnök, 1798. jún. 10. a selmeczi bányász-akadémiához felső-bibertárnai elsőrendű bányamérnökké neveztetett ki. 1805-ben Steiermarkba mint fő-bánya-hivatali és bánya-

törvényszéki ülnök helyeztetett át. — Munkái: 1. *Anleitung* zur Markscheide-Kunst. Wien, 1793. — 2. *Handbuch* für Schüler, welche die Grössen-Lehre unter Anleitung eines Lehrers lernen. U ott, 1826. Négy kötet. (A IV. kötet bányamértannal foglalkozik).

A selmeczi m. k. bányász- és erdész-akadémia Emlékkönyve. Selmecz, 1871. 23., 27. l.

Möller *Dániel*, ágost. ev. lelkész volt Ordinban (Nógrádm.), azelőtt nagy-szombati iskola-rektor. Megjelenvén a törvényszék előtt Pozsonyban, aláírta a térítvényt, mely szerint a hazából kiköltözött. Nejével és gyermekeivel azután Zittauban tartózkodott és magántanítással foglalkozott, egyszersmind 1685-ben az ottani szent Jakab-kórház lectora volt. — Munkája: *Strena Votiva* Novi Anni Nobilissimis, Magnificis Amplissimis Excellentissim ... Dnis Consulibus, Praetoribus ... Reipublicae Zittaviensis Patribus Patriae ... studio prosequendis ... Anno 1667. Zittaviae. — Üdvözlő verse van az Oliva Pacis ... Zittaviae, 1682. cz. munkában, A pozsonyi vértörvényszék Sárospatak, 1874. 129. l. (Neve Mollernek írva).

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 329. l.

Mös. L. *Moesz.*

Mösch. L. *Moesch.*

Mösz. L. *Moesz.*

Möszl *Lajos*, tanító Kőszegen, 1852—1855-ig segédtanító volt Felső-Lövőn. — Munkái: 1. *Fibel* für den Schreib-Lese-Unterricht. Oedenburg, 1862. — 2. *Dalfüzér* iskolák számára. Bécs, 1875. (Két füzet. Magyar és német szöveggel és czímmel. 2. bőv. és jav. kiadás, 3. átdolg. kiadás. Kőszeg, 1884.).

Kisslingstein Könyvészete.

Mrakitch *Antal*, nyelvmester. — Munkája: *Társalkodó Tár* tíz nyelv számára vagyis válogatott beszélgetések a társas élet számára deák, spanyol, olasz, franczia, magyar, német, angol, hollandi, horváttót, új-görög nyelvekben. Kőszeg, 1837. (Német czímmel is, különösen a magyarok és németek számára kiadva. Előszó Bécsben kelt 1837-ben).

Petrik Bibliogr.

Mraovich *Sándor*, orvosdoktor, zágrábi (Horvátország) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medico-practica sistens quaedam de hydrargirosi. Viennae, 1825.

Szinnyei Könyvészete.

Mráz *Elek*, bölcseleti doktor és főgymnasiumi tanár, szül. 1871. Nyiregyházán; a rozsnyói ág. ev. főgymnasiumban 1893-ban lett próbaéves tanár; 1893—1894-ben tanári és doktori oklevelet nyert. Meghalt 1894. Nyiregyházán. — Czikkei az Egyetemes Philol. Közlönyben (1894. Adalék a magyarországi latinság szótárához); a rozsnyói ág. hitv. főgymnasium Értesítőjében (1894. Arany János «Tengeri hántás»-a. Ism. Egyet. Philol. Közlöny, Irodalomtört. Közlemények). — Munkája: *Negyedik (Kún) László* drámairodalmunkban. Irodalomtörténeti tanulmány. Bpest, 1893. (Doktori dissertatio).

A rozsnyói ág. hitv. főgymnasium Értesítője 1896. 140., 144. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Mráz *Ferencz*, főgymnasiumi tanár, szül. 1835. decz. 18. Zsolnán (Trencsénmegye), hol atyja birtokos és városi tisztviselő volt. Fia Zsolnán a sz. Ferenczrendiek gymnasiumában tanult, hol a városi orgonamester a zenére tanította; a bölcseletet Nyitrán végezte; szorgalmának elismeréseül, miután a papi pályára lépett, püspöke Pestre a központi papnevelőbe küldte theologiára; a következő évben Beszterczebányára ment a hittudományok befejezése végett. A lelkészi pályát azonban elhagyta s magát a tanári pályára előkészítendő Prágába ment; az ottani egyetemen egy évig a classikai philologiát hallgatta, de egyúttal az énekművészetet is művelte. 1859. szept. 16. Haas Mihály püspök a szatmári kir. kath. főgymnasiumba a latin és görög nyelv tanítására hívta meg, hol 1862. szept. 20-ig működött, midőn szülőhelyére köl-

tözött. 1863. szept. 2. a m. kir. helytartótanács rendeletével Beszterczebányára került, de még mindig helyettes tanárnak és csak midőn 1865-ben Pesten szaktárgyából algymnasiumra képesíttetett, szept. 17. rendes tanárrá neveztetett ki. 1867 júl. 27. Ungvárra helyeztett át, honnét vizsgálatát 1880. jún. 15. kiegészítvén, egyúttal a tót nyelv és irodalomból is tanári képesítést nyert. Ungvárt énektanár is volt és az ungvári dalárdának 14 évig karnagya. Mint a tanári könyvtár őre, szabad idejének nagy részét ide visszavonulva a dalárda ügyeinek szentelte. Meghalt 1884. jún. 12. Ungvárt. — Munkái: 1. *Slovenská Mluvnica.* Pest, 1865, (Tót nyelvtan magyar gymnasiumok, reáliskolák és tanítóképzők számára, 2. jav. kiadás. U. ott, 1872.). — 1. *Mad'arska mluvnica.* ... (Magyar nyelvtan tótok számára).

Országos Tanáregylet Közlönye 1884. 646. l. (Nekr.). — *Slovenské Pohl'ady* 1888. 38. sz. — *Az ungvári főgymnasium Értesítője.* 1884. — *A beszterczebányai kir. kath. főgymnasium Értesítője.* 1895. 264 l.

Mráz *Gusztáv*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, Mráz Sámuel és Uchrincskó Zsófia iparos szülők fia, született 1876. jan. 12. Dobsinán (Gömörm.); a főgymnasiumot Rozsnyón (Gömörm.), egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, hol tagja volt a br. Eötvös Józsefcollegiumnak. 1899-ben tett szakvizsgálatot a bölcseletből és modern philologiából és azóta tanár a pancsovai főgymnasiumban. — Czikke a pancsovai áll. főgymnasium Értesítőjében (1901. Mit vár az iskola a szülői háztól a testi és erkölcsi nevelés terén.). — Munkája: *A német legenda* különösen a XVIII. században. Bpest, 1899. (Doktori értekezés). — Kéziratban: A német ballada 1750—1850., melylyel 1898-ban pályadíjat nyert az egyetemen.

Vajda Névkönyve 168. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Mráz *Lajos*, orvosdoktor, a zemplénmegyei kórház másodorvosa volt. Meghalt 1869. aug. 21. Nagy-Mihályon 52. évében. — Munkája: *Gyógygyakorlati kalászok* tekintetes Zemplén megyei kórház nevezetes eseteiből. Buda, 1848.

Szinnyei Könyvészete és gyászjelentés.

Mráz *Mihály*. L. *Déry*.

Mráz *Mór*, szent Ferenczrendi szerzetes. — Munkája: *Paduai szent Antal* jámbor egyesülete. Latin és olaszból szabadon ford. Pécs, 1899. (2. kiadás. U. ott, 1899.).

Schmiedt Ferencz, A magyarországi róm. kath. papság Egyetemes Névtára. Bpest, 1901. 28. h.

Mrazovics *Ábrahám*, városi tanácsos, szül. 1756. márcz. 25. Zomborban (Bácsmegye), hol atyja görög keleti plébános volt; bölcseleti tanulmányait a bécsi egyetemen végezte. 1778-ban a kormány rendeletére a görög keleti szerb népiskolák felügyeletével bízták meg; mint tanfelügyelő Pécsett és Győrött lakott. 1794. júl. 28. magyar nemességet nyert és bács-, majd szerémmegyei táblabiró lett. Miután nyugalmazták, városi tanácsosi hivatalt viselt Zomborban; itt halt meg 1826. febr. 20. — Irodalmilag a paedagogiával foglalkozott és dolgozataival nagy szolgálatot tett a szerb népiskoláknak; műveinek azonban nem volt maradandó hatása, mert idegen elemekkel kevert szerb nyelven írta, pedig éppen az ő korában kezdődött a szerbeknél a népnyelv művelése. — Munkái: 1. *Rukovodstvo* k slavenstvej grammaticje. Bécs, 1794. (Vezérfonál a szláv nyelvtanhoz. 2. kiadás. Buda, 1800., 3. k. 1810., 4. k. 1821. U. ott.). — 2. *Rukovodstvo* k slavenskom pravočteniju. Buda, ... (Vezérfonál a szláv olvasáshoz. 2. kiadás 1797., 3. k. 1806. U. ott). — 3. *Gošposi Mariji de Bomont Poučitelnij Magasin* za djecu. Bécs, 1794. Két rész (Hasznos ismeretek tára, németből ford. III. és IV. rész 2. kiadás 1817., 3. kiadás 1821. U. ott). — 4. *Rukovodstvo* k naučje čis-

litelnoj. Buda, 1798. (Számtani kézikönyv. Újabb kiadása. U. ott, 1818.). — 5. *Slezi sjeni* Alexandri Pavlovni. U. ott, 1801. (Könnyek Alexandra Pavlovnáért.). — 6. *Pastirska igra* od Gellerta. U. ott, 1803. (Gellert pásztori játéka, németből ford.). — 7. *Pozravlenie*. U. ott, 1805. (Üdvözlő beszéd.). — 8. *Slovo nadgrobnoje* Jankovics Anne. U. ott, 1805. (Halotti beszéd Jankovics Anna fölött.). — 9. *Čelovjeko meržosti* razkajanie. U. ott, 1808. (Embergyűlölés és megbánás. Színmű 5 felv.). — 10. *Oda*. U. ott, 1810. — 11. *Ovidija Nasona* IV. V. knigi pečalni. U. ott, 1818. (Ovidius Naso Elegiái IV., V. ford. Az eredeti szöveggel párhuzamosan.) — 12. *Rukovodstvo* k slovenskom krasnorečiju. U. ott. 1821. (A szláv irály kézikönyve.). — 13. *Rukovodstvo* k domačemu i poljskomu stroeniu ili propis. U. ott, 1822. (Utasítás a házi és mezei munkálatokban). — Kézirata a m. n. múzeumban: Lacrimae Beatis manibus Alexandrae Pavlovnae dicatae. Budae, 1801. 4rét 7 lap.

Safarik, Geschichte der südslavischen Literatur III. Das serbische Schriftthum. Prag, 1865. — *Novakovics Stoján*, Istoria Srpska Knizsevnosti. Belgrád, 1871. — *Beloghy István*, A magyar kir. egyetemi nyomda termékeinek Czímjegyzéke 1777—1877. Buda, 1882. 212., 218. l. — *Petrik* Bibliogr. II. 956. l. — *Illéssy-Pettkó*, A királyi könyvek. Bpest. 1895. 147. l.

Mudran *János*, kegyes-tanítórendi áldozópap, podolini (Szepesm.) származású. — Munkája: *Instructio Novitiorum*. Typis Varsaviensibus A. MDCCII. 4rét.

Horányi, Scriptores Piarum Scholarum. Budae, 1809. 366. l.

Mudrány *Márton*. — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Breves et perspicuae notae in questiones catecheticas B. Dieterici adornatae 1733. 4rét 457 lap.

Mudrányi *János Jakab*, orvosdoktor, késmárki (Szepesmegye) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de raucitate. Budae, 1778.

Szinnyei Könyvészete.

Mudron *Mihály*, jogi doktor s ügyvéd, M. Mihály és Urbanovics Karolin fia, szül. 1835. decz. 7. Csábrág-Varbókon (Hontm.); középiskoláit Szarvason, Selmeczen és a kir. kath. gymnasiumban Pozsonyban végezte, hol a jogi akadémiára is beiratkozott. Mint ügyvéd Pozsonyban telepedett le. 1864-ben ág. ev. esperesi egyházi felügyelő lett. Rajongó híve volt a tót nemzetiségi eszmének; ismeretes az ág. ev. egyházi kerületi gyűléseken tanusított magyarellenes szerepléséről, midőn Turócz-Szent-Mártonban erősen kikelt a nagy-rőczei és turócz-szent-mártoni gymnasiumok megszüntetése tárgyában. A nemzetiségi izgatásban, míg bírta teste, lelke ép erejét, erősen részt vett. A felvidéki tótok rendkívül bíztak benne s hozzá fordultak, ha jogi tanácsra vagy a törvény előtt védelemre volt szükségük Turócz-Szent-Mártonban. A pozsonyi esküdtszék előtt szerepelt utoljára a Hurbán-Smertych-féle sajtóperben, midőn Hurbant a panaszost képviselte. E perben, melynek alapját az képezte, hogy Smertych éles hirlapi czikkben megírta, hogy Hurbán még most is használja a forradalom előtt összeharácsolt ékszereket, a pozsonyi esküdtszék ítélete fölmentő volt. Később azonban agylágyulásba esett és 1887. szept. 11. meghalt. — Munkái: 1. *A Felvidék*. Felelet Grünwald Béla hasonnevű politikai tanulmányára. Pozsony, 1878. — 2. *Protestantismus* és panszlavismus. Felelet Felvidéky hasonczímű röpiratára. U. ott, 1882.

Slovenské Pohl'ady 1887. 9. és 10. sz. arczk. — *Egyetértés* 1887. 254. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 885. l. (Sebeszta).

Mudrony *Pál*, a m. kir. miniszterelnöki sajtóosztály hivatalnoka, M. Sándor földbirtokos fia, szül. 1843. szept. 23. Késmárkon (Szepesmegye), honnét a család 1849-ben Gesztelyre (Zemplénmegyébe) költözött; atyja Mudrony Sándor földbirtokos volt és 1848-ban a honvédők

közt esett el. Mudrony a gymnasiumot szülővárosában, a jog- és államtudományi tanfolyamot a pesti és bécsi egyetemen végezte. Ezután a hirlapírás terére lépett a Hazánkhoz, mint közgazdasági író; a Honnak 1870-től megszüntéig (1882. aug. 31.) állandó munkatársa volt, vezérczikkeket, pénzügyi és nemzetgazdasági czikkeket írt a lapba. Innét a miniszterelnökség sajtóosztályába lépett át. Épen anyja sírját akarta meglátogatni, midőn hirtelen rosszúl lett és pár percz mulva szívszélütésben meghalt 1891. nov. 1. Budapesten. — Czikkei a Nemzetgazdasági Szemlében (1883. A birtokviszonyok alakulásának kérdéséhez Németországon, Közgazdasági új áramlatok Észak-Amerikában, 1884. A magyar gazdák bankhitelképessége, A pénzforgalom fejlesztése hazánkban, 1885. Egy amerikai mezőgazdasági és iparegyetem, a «Prairie Farmer» után, Mezőgazdasági feladatainkról, 1886. A valutakérdés külföldön és hazánkban, Ezüst 1:22 vagy 1:15½, 1888. A német socialpolitikai egylet közgyűlése); a Szabadelvűpárti Naptárban (1885. A szabadelvű párt pénzügyi politikája); az Erdészeti Lapokban (1887. Nagybritánia erdészete); a Budapesti Szemlében (1888. A gazdasági syndikátus Francziaországban, A gazdasági szakoktatás reformja Angliában, Papiriparunk emelése, 1889. Iparegyetem Amerikában, 1890. Burgonyakeményítőgyárak felállítása hazánkban, Az ezüstpénz-verési törvény az Egyesült-Államokban, 1891. A gazdák szövetsége az Egyesült-Államokban). — Munkái: 1. ***Magyar köztársasági bank.*** Pest, 1870. — 2. ***Doone Lorna.*** Regény Exmoorból. Blackmore R. D. után angolból ford. Bpest, 1875. Négy kötet. — 3. ***Paragrénék*** á párisi világtárlaton. Humoros elbeszélés. Rufiny János után angolból ford U. ott, 1875. — 4. ***Az aranyozott kor.*** Amerikai regény. Twain Mark és Warner Károly Dudley után angolból ford. U. ott, 1876. Három kötet. — 5. ***A két végzet.*** Regény. Collins Wilkie után angolból ford. U. ott, 1877. — 6. ***St. Simon unokahuga.*** Angol regény. Frank Lee Benedict után ford. U. ott, 1878. — 7. ***Rózsika.*** Történet a véres forradalomból. White-Mellville G. J. után angolból ford. U. ott, 1878. — 8. ***Magyar üzletkönyv.*** U. ott, 1881. — 9. ***A földmívelés tudománya.*** Lloyd Frigyes James után ford. és a hazai viszonyokra vonatkozó jegyzetekkel ellátta. U. ott, 1890. — Álnevei és jegyei: Pál Gazda (Igazmondóban), Farmer, (M.) a Honban és (m.).

Alföldi Hirlap 1869. 121. sz. — *Igazmondó* 1871. 37. sz. arczk. — *Pesti Hirlap* 1882. 225. sz. — *Petrik* Könyvészete. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1890. — *Vasárnapi Ujság* 1891. 45. (Nekr.). — *Nemzet* 1891. 302. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 885. sz.

Mudrony *Soma*, jogi doktor, az országos iparegyesület igazgatója, előbbinek testvérbátyja, szül. 1841. nov. 27. Kézsmárkon; a gymnasiumot Miskolczon, Kézsmárkon és a két felsőbb osztályt Pesten, a jog- és államtudományi tanfolyamot pedig 1861-től a pesti egyetemen végezte s 1865-ben jogi doktorrá avattatott. Két évig joggyakornok volt a kir. táblánál, ezután hirlapíró lett és különösen feltűnt ipari és nemzetgazdasági tanulmányaival. 1878 körül vette kezdetét a budapesti munkásmozgalom és ő lett a budapesti munkásképző-egylet elnöke és munkatársa a Haladásnak, mely ezen munkás-kérdéssel foglalkozott. A Kossuth Lajos által alapított, de 1850-ben feloszlatott iparegyesület újjáalakulásakor, 1867. okt. 12. az egyesület titkárává, 1871. jan. 21. vezértitkárává, 1873. okt. 14. igazgatójává választatott. Ugyanezen évben az iparos congressus jegyzője lett. Később őt bízták meg az ipariskolai tankönyvek elkészítésével. 1875-ben Gölniczbányán országgyűlési képviselővé választották; e minőségében, mivel akkor az önálló vámterület keresztülvitele nem sikerült, közgazdaságunknak az iparfej-

lesztés útján való előmozdítására más eszközöket javasolt (állami kedvezményeket, vasúti iparfejlesztési politikát sat.), melyek meg is valósultak és a hazai ipart fellendítették. 1880-ban Debreczen III. kerületének képviselőjévé választatott. Az 1885. országos kiállítás alkalmával rábízták a Honismertető és a katalogus megírását és a kiállítás után iparfejlesztési érdemeiért a vaskoronarendet kapta. Az 1887—1892. országgyűlésre Galántán újra képviselővé választották függetlenségi programmal. Évek hosszú során tagja volt az országos ipartanácsnak, az iparoktatási tanácsnak, vámtanácsnak, statisztikai tanácsnak, a technologiai múzeum felügyelő bizottságának sat. Mint az iparegyesület igazgatója élénk részt vett a fővárosi ipariskolák szervezésében és Szabóky Adolffal együtt 16 évig az ipariskolai bizottságnak is elnöke volt. Az ipartestületek III. congressusa 1893-ban megválasztotta a congressus elnökévé és a hazai ipartestületek központi bizottságának elnökévé. Halála előtt két évvel beteg lett, a torkában támadt valami veszedelmes baja s később szélütés is érte, míg végre 1897. okt. 19. meghalt Kis-Szlatinán (Ungm.). — Költeménye az Igazmondóban (1871. 36. sz.); czikkei a Magyar Ujságban (1867—1868. a nemzetgazdasági rovat vezetője); a Hazánkban (1868-tól a nemzetgazdasági rovat vezetője); a Gazdasági Lapokban (1869. A jövő évben Pesten tartandó országos kiállítás ügyében); az Anyagi Érdekeinkben (1868—1871. Magyarország és Erdély élelmezése, A Marsharvester nevű arató-gépről, A temesvári gazdasági congressus tárgyában Magyarország és Erdély élelmezése, IX. Takarékintézmények az ipar terén, Az iparos válság és a német vámvédelem, A kereskedelmi és iparkamarákról); a Kecskeméti Lapokban (1871. 23., 42., 43. sz. A dohányügy Magyarországon); a Nemzetgazdasági Szemlében (1874. Oroszország ipara, Nemzetgazdasági törvényhozás, 1877. A hazai ipar helyzete, A gazdasági válság és a kibontakozás útjai); a M. Iparban (I., II. A gyári munkások biztosítása, A bank kérdéshez, Népnevelés és nemzetgazdaság, Az első magyar kölcsön hováfordításához, Magyar-galicziai vasúti összeköttetés, Vasúti rendszerek, Az államsegély és saját teendőink, Gyökeres adóreform, Az osztrák nemzeti bank, 1894. Nagy idők, Közgazdasági helyzetünk alapkérdései, Az adóreform, Javaslatok az adóreform tárgyában, 1895. Kiállítási actió, A III. országos gazdakongresszus és hazai ipar, A vámügyről sat.); az Iparügyekben (1894. A magyar ipar helyzete a 40-es évek elején, Akció a hazai ipar terén, 1896. Iparunk hanyatlása és a közös védvám) sat. A Pallas Nagy Lexikonának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *A társadalmi gazdaságtan* vázlata. Ipariskolák és középtanodák számára. Pest, 1870. — 2. *Programmrede*, gehalten im Gölnitzer Wahlbezirk am 2. Juni 1872. U. ott. 1872. — 3. *A vámügy* és Magyarország közgazdaságának új szervezése. Bpest. 1874. — 4. *Iparpolitikai tanulmányok* a hazai ipar emelése tárgyában. Az országos magyar iparegyesület kutatásai és tanácskozásai nyomán az egyesület megbízásából. Függelék: Az iparegyesület által a fontosabb hazai iparágak állása és emelésének eszközei iránt eszközölt enquête munkálatai és pedig: Kérdőpontok, válaszok és szakosztályi határozatok. U. ott, 1877. — 5. *Külön vélemények* a vámszerződés, a vámtarifa s a Lloyd-szerződés tárgyában. U. ott, 1878. — 6. *Olvasókönyv* alsóbb ipartanodák számára. Az orsz. iparegyesület megbizásából. I. II. kötet az ipartanodák I—III. osztályai számára. U. ott, 1884. (Az országos iparegyesület által kiadott ipartanodai tankönyvek. Ism. Néptanítók Lapja 1883. 438. l.). — 7. *Az 1885-ik évi országos kiállítás Katalogusa.* Szerkeszti az országos bizottság megbízásából. U. ott,

1885. (Németül. U. ott, 1885.). — 8. *Ildeine leánya.* Regény. Ugyanott. 1891. Két kötet. (Egyetemes Regénytár VI. 15., 16. kötet. Ismertetés: Budapesti Szemle LXVIII. k., Pester Lloyd 1892. 47. sz.). — 9. *Emlékbeszéd* az iparegyesület 50 éves működéséről. U. ott, 1892. — 10. *Budapest jövője.* Városrendezési tanulmány. Az országos iparegyesület megbízásából. U. ott, 1893. — 11. *A munka szerepe* a közgazdaságban. U. ott, 1895. (Iparosok Olvasótára II. 1.). — 12. *A vámkérdés* megoldása. Az országos iparegyesület megbízásából. U. ott, 1896. — 13. *Ezredéves országos kiállítás általános Katalogusa.* U. ott, 1896. (Szerk. Ráth Károlylyal és Micsek Endrével. Németül és francziául is. U. ott, 1896.). — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1875—1881., 1887—1892.) vannak, — Szerkesztette az Anyagi Érdekeinket 1868. okt. 3-tól 1879-ig és a Magyar Ipart 1880-tól haláláig. — Álneve és jegyei: Zentay Izmond. — dr —, — uo —.

Igazmondó 1871. 36. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1875. 44. sz. arczk., 1893. 26. sz. arczk., 1897. 43. sz. arczk. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1886., 1891., 1895—1896. — *Gelléri Mór*, A magyar ipar uttörői. Bpest, 1887. 301. l. arczk. — *Nemzeti Hirlap* 1888. 85. arczk. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Sturm Albert*, Új országgyülési Almanach Bpest, 1888. 271. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 835., XVIII. 293. l. — 1897: *Budapesti Hirlap* 291. sz., *Karpathen Post* 43. sz., *M. Ipar* 30. sz. — *Weber, S.*, Ehrenhalle. Igló, 1901. 410. l.

Muehr *Ferdinánd József.* L. *Müehr.*

Mueller *H. Otto*, gépészmérnök Budapesten. — Czikke a M. Mérnök- és Építész-egylet Közlönyében (1892. A villámgőzhajó Kompound gőzgépe, 16 szövegábrával).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Muenich *Mihály*, Jézus-társaságiáldozópap, szül. 1707. szept. 11. Kapronczán és 1724 decz. 6. lépett a rendbe; miután Selmeczen húsz évig hitszónok volt, ugyanott 1763-tól a rendház főnöki hivatalát viselte a rend feloszlatásaig (1773). Meghalt 1777. okt. 19. Nagyszombatban. — Munkái: 1. *Idea virtutum* cardinalium in illustribus Hungariae heroibus repraesentata. Cassoviae, 1732. (Elegia). — 2. *Deliberatio* de conservanda pace per consilia belli. U. ott, 1732.

Stoeger, Scriptores 236. lap. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothéque Bibliograph. V. 1886. h.

Muessert *Kristóf*, theologiai doktor, Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1712. máj. 19. Kőszegen, hol atyja ág. ev. pap volt; 1730. okt. 14. a róm. kath. hitre tért és belépett a rendbe Kolozsvárt, hol a bölcseletet tanulta. Misés pappá fölszentelve. 1733—34-ben a gymnasium alsóbb osztályaiban tanított, 1736. Győrött syntaxist, 1737—38. Kassán költészetet és ékesszólást, egyszersmind énekvezető volt; 1739—42. theologiát tanult Nagyszombatban, 1743. a III. próbaéven volt, 1744. Kolozsvárt az alsóbb osztályokban tanított és a növendékpapok praefectusa volt; a bölcseletet 1745-ben Nagyszombatban, 1746—47-ben Budán, a theologiát 1748—52. Egerben, Győrött és Nagyszombatban tanította. Ekkor Rómába küldetett, hol a szent Péter templomában a magyar zarándokoknak 1753—1758-ig volt gyontatójuk. Visszatérve theologiai doktorrá avatták és a Pázmány-intézetnek Bécsben 1759. aug. 15-től 1762-ig rectora, majd a rendháznak Sopronban és 1764. jan. 26-tól 1767. nov. 4-ig Kolozsvárt főnöke volt. Azután 1768-ban Gyulafehérvárt és 1770-ben Budán tartózkodott. Meghalt 1770. decz. 15. Pozsonyban. Nevét Muessernek, Mujszertnek is írták. — Munkái: 1. *Speculum* praesulum Hungariae de re litteraria bene meritorum. Cassoviae, 1737. (Elegia). — 2. *Imago trium* praeclarissimorum ecclesiae luminum, Emerici Csáki, Mich. Althan et Adami Erdődi. U. ott, 1738. — 3. *Placita moralia* ex oratorum principe selecta. Claudiopoli, 1744.

Catalogus Societatis Jesu 1781—1770. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 980. lap. — *Fejér*, Historia Academiae 48., 72. l. — *Stoeger*, Scriptores 287. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1886. h. (Nevét Muessernek irta).

Mueszer *Sámuel*, ág. ev. theologiai tanuló volt 1694-ben a jenai egyetemen; kőszegi (Vasm.) származású. — Munkája: *Der tieffe Trunck* aus den Quellen der Weiszheit Als der Wohl-Ehrenveste, Groszachtbar- und Wohlgelahrte Herr Conrad Gottfried Tiefftrunck von Oedenburg aus Nieder-Ungern Der heiligen Schrifft eiffrigst Ergebener den 27. Sept. lauffenden 1694sten Jahres von der Hochlöblichen Philosophischen Facultät Der Fürstl. Sächs. gesamten Universität zu Jena Zu der höchsten Ehre-Stelle In der Welt-Weiszheit würdigst aufgeführet wurde Aus treu-verbundener Schuldigkeit in freudigstem Glückwunsch gezeiget von des Herrn Magistri treuen Landsmann Samuel Mueszern Günz. Hung. Theol. Stud. Jena. (Költemény).

Haan, Jena Hungarica 37. l. (Nevét Mocsornak irta). — *Ábel-Hekes*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen 32. lap. (Nevét Mocsernek irta). — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 460. l.

Muglen *Henrik*. L. *Müglen*.

Muhich *Pál*, jogi doktor, a zágrábi akadémián a politikai tudományok, a magyar kereskedelmi s váltójog tanára és Zágrábmegye táblabirája. — Munkája: *Theses* e scientiis juridicis, quas superatis cum approbatione i. facultatis juridicae rigorosis examinibus pro consequenda juris univ. doctoratus laurea publice propvgnandas suscepit... Anno 1743. mense Sept. Pestini.

A budapesti egyetemi könyvtár példányáról.

Muhoray *András*, a Jász- és két Kunkerület aljegyzője. — Munkája: *Beszédek*, melyek a nemes Jász- és két Kun-kerületnek f. 1842. évi kisaszony-hava 8. napján Jász-Berény városában tartatott tiszt-ujjító széke alkalmával mondattak. Pest. (Többek beszédeivel az ő beszéde is). — Kézirata a m. n. múzeumban: A Jász-Kun kerületek népességszáma. Jászberény, 1844. 4rét 4 lap.

Petrik Bibliogr.

Mujkos. L. *Szabó Endre*.

Mukenhuber *Fülöp*, szent Ferenczrendi szerzetes, szül. 1747-ben Sopronban; elvégezvén szülőhelyén a humaniorákat, 1765-ben a rendbe lépett és 1771-ben misés pappá szenteltetett fel; előbb a bölcseletet tanította, 1778-tól pedig a theologiát. 1785-től Jákón lelki atya volt három évig; azután a szerzet tanácsosa, 1807-től a rendfőnök helyettese lett. Nyugalomba vonult Boldogasszonyba (Mosonmegye), hol 1814. okt. 5. meghalt. — Kézirati munkája: Universa Physica dictata et explanata 1778. (A pesti rendház könyvtárában).

Farkas, Seraphinus, Scriptores Posonii, 1879. 100. l.

Mukits *Ernő*, ügyvéd és országgyűlési képviselő, M. Simeon hétszemélyes táblai ülnök és Vojnics Antónia fia, született 1825. augusztus 2-án Szabadkán (Bács-Bodrogm.); alsóbb iskoláit Szabadkán, a felsőbbeket Budán és Pesten végezte, hol az egyetemen jogot hallgatott; ezután Keszthelyen a gazdasági intézetben a két évi tanfolyamot egy év alatt végezte. 1847-ben a pozsonyi országgyűlés alatt kir. táblai jegyző volt, de még azon év végén visszatért Pestre s 1848 elején letette az ügyvédi vizsgát, majd a hadügyminiszterium igazságügyi osztályában működött mint gyakornok; miután 1849-ben a hadi törvényből letette a vizsgálatot, az aradi várőrség hadbirájává neveztetett ki. A szabadságharcz után visszavonult Szabadkára és kertészettel foglalkozott. 1861-ben a városi képviselőtestület tagjává, 1869. márcz. 23. pedig országgyűlési képviselővé választották. Szabadkán a baloldalt ő teremtette. 1872-től 1884-ig is tagja volt a képviselőháznak. — Czikkeket írt a Pesti Naplóba (1852—53.).

két francziából fordított beszélye van a Nővilágban (1858). — Munkája: *Szabadkai Kazinczy-emlény.* Kiadták többen. Szabadka 1860. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1869—84) vannak. — Arczképe: kőnyomat rajzolta Neumann, nyomt. Horn és Zobel Pesten (a Hajnal-Albumban).

Budapesti Közlöny 1869. 68. szám. — *Igazmondó* 1871. 19. sz. arczk. — *Hajnal.* Album. 1873. 84. l. arczk. — *Petrik* Bibliogr.

Mukits *Simeon*, a hétszemélyes tábla ülnöke s váltóügyi előadója, Szabadka város főbirája s 1825. és a köv. években követe a pozsonyi országgyűlésen; 1842-től a pesti váltófeltörvényszéknek, majd a hétszemélyes táblának ülnöke; szül. 1787. okt. 25. Szabadkán (Bácsm.); meghalt 1847. decz. 28. Pesten 60. év. — Munkája: *Nagys. M. S. urnak, sz. kir. Szabadka városa fő-birájának,* kir. váltófeltörvényszéki ülnökké lett kineveztetése után ugyan a nemes város tanácsához és polgári közönséghez 1842. évi bőjtelő hó 5. intézett bucsúzó beszéde, hív tisztelői által örök emlékül kiadatva. Szeged, 1842. (Szerbül is. U. ott, 1842.). — Arczképe kőnyomat Thewrewk József Pantheonában (Bécs, 1825—27).

Gemeinnützige Blätter 1828. 84. sz. arczk. — *Thewrewk József*, Magyarok születésnapjai. Pozsony. 1846. 105. l. — *Petrik* Bibliogr.

Mukits *Simon*, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1850-ben Szabadkán, a hol ügyvédi gyakorlatot folytat. A városi ügyekben, mindig ellenzéki állásponton állva, élénk részt vesz; Mamuszics polgármester ellen folytatott küzdelme országszerte ismertté vált. Több ízben fellépett képviselőjelöltnek, de csak az 1901. általános választások alkalmával aratott győzelmet, még pedig a szabadelvű Vermes Béla felett. A Kossuth-párt tagja. A közigazgatási bizottságban foglal helyet. — Czikkei s programmbeszédei a szabadkai helyi lapokban jelentek meg. Országgyűlési beszédei a Naplókban (1901-től) vannak.

Sturm Albert, Országgyülési Almanach. Bpest. 1901. 324. l.

Mulai *Konstantin* (*Antal*), kegyesrendi áldozópap, szül. 1733-ban Veszprémben; elvégezvén szülővárosában a gymnasiumot, 1751-ben a piarista rendbe lépett; miután a bölcseletet és theologiát tanulta, Nyitrán és Veszprémben több évig tanított. Rector volt Veszprémben négy évig, Kolozsvárt ötig, Debreczenben háromig. Végre szélütés érte és szülővárosába vonult nyugalomba, hol 1798-ban meghalt. — Bajzáth József veszprémi püspök nevenapjára írt magyar verset. (M. Hirmondó 1780. 20. sz. Toldalék). — Munkái: 1. *De laudibus* urbis Veszprimiensis... 1767. — 2. *T. és Fő-Tiszt. Vajda Sámuel urnak*, tihanyi S. Anianus püspök apát urának neve-napjára köszöntésül bemutatott alagya, és énekecske. Pest. év n. — Irt még egy üdvözlő költeményt Batthyány József kalocsai érsek tiszteletére (ennek könyvészeti leírását Horányi nem adja).

Horányi, Scriptores Piarum Scholarum II. 366. l. — *Petrik* Bibliogr.

Mulich *György*, Jézustársasági áldozópap, szül. 1694. ápr. 30. Turopolyán (Horvátország), 1714. okt. 27. lépett a rendbe Bécsben; 1723—26-ig Nagyszombatban a theologiát hallgatta; tanította a grammatikát és zsidó nyelvet; azután 17 évig hittérítő volt Illyriában. Meghalt 1754. decz. 31. Zágrábban. — Munkái: 1. *Poszel aposztolszki* vu navuku kerschenszkom posztavlen zoblasztjum, vol yum, i dares livosztjum Preszvetloga i Prepostuvanoga... Zágráb, 1742. (Horvát Káté). — 2. *Skola Kristusseva*, kerschanszkoga navuka obulno puna. U. ott, 1744. (Krisztus iskolája). — 3. *Duhovna hrana* u bogolyubnih molitvah, nauku karstyanskomu, i na sveti xivot, tere na spasenye lyubeznyivom nagovaranyu postavlyena. U. ott, 1746. — De Backer-Sommervogel munkájában még 9 horvát munkáját sorolja fel, melyek szintén mind

Zágrábban jelentek meg, ascetikus tartalmuak és részben az előbb említettek új kiadásai változtatott czímmel. — Nevét Muliknak is írták.

Catalogus Franc. Com. Széchenyi. Supplementum II. 840. l. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 980. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *De Backer-Sommervogel* V. 1391. h.

Mumhárt *Dániel*, ág. ev. lelkész Német Gurabon. — Munkája: *Boldogság házának*, avagy a német-gurabi evangyélika szent ekklézsia által építtetett Isten házának félszentelésekor tartatott prédikáczió, melyet elmondott... Szent István m. királynak innepi napján 1788. esztendőben. Pozsony.

Petrik Bibliogr.

Munk *Jakab*, orvosdoktor, szül. 1846. jún. 23. Knezsicsben (Barsm.); gymnasiumi tanulmányait a pozsonyi ág. ev. lyceumban 1866-ban, az orvosit a bécsi egyetemen 1872-ben végezte, hol mint tanársegéd a poliklinikán 1873. végéig a szemészeti osztályban volt alkalmazva. 1874—84-ig mint gyakorló- és körorvos Aranyos-Maróthon működött. 1885 óta kórházi és pályaorvos Duna-Szerdahelyt. 1895. szept. Budapesten letette a tiszti orvosi vizsgát; volt honvédfőorvos, a kerületi betegsegélyző pénztár orvosa. — Czikkei a Wiener med. Presseben (1878. Über wirkliche und simulirte Katalepsie, 1880. Zur Untersuchung Wehrpflichtiger, Über Maden in Wunden und Höhlen des menschlichen Körpers, Beitrag zur Behandlung des Keuchhustens); az Int. Klin. Rundschauban (1888. Ein Fall von penetrirender Verwundung des Auges durch explodirtes Schussmaterial, Cocain, Antipyrin und Creolin in der Praxis, Zur Behandlung mit Creolin); a M. orv. és term. Munkálataiban (1890. Visszapillantás az antisept. gyógykezelésre); Der ärtzliche Practikerben (Berlin, 1895. Noch einmal Lysol und Creolin); az Aerzt. Centr.-Anz.-ben (1897. Über den therapeutischen Werth einiger Ersatzmittel für Jodoform mit besonderer Berücksichtigung des Tannoformes, Über ein neues Ersatzmittel für Morphin, 1898. Creolin und seine Cardinalfehler); a Comptes, Rendus du XII. Congrès international de Medicine, Moscou 1897. cz. munkában (Moscou, 1900. Sur la gangrénes spontanée). — Munkái: 1. *Thyreoditis esete.* Bpest, 1895. (Különny. a Gyógyászatból). — 2. *Néhány jodoformpótló* szernek therapeutikus értékéről, különös tekintettel a tanoformra. U. ott, 1898. (Különny. az Orvosi Hetilapból). — 3. *A dormiol.* U. ott, 1901. (Különny. az. Orvosi Hetilapból). — 4. *Hymul* alkalmazhatóságáról a sebészetben. U. ott, 1902. (Különny. az Orvosi Hetilapból).

Önéletrajzi adatok.

Munk *Manó*, orvosdoktor. nyug. cs. és kir. főtörzsorvos és Mehádia fürdőorvosa volt; később Eszékre vonult, hol 1890. jan. elején meghalt. — Czikkei a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (XVI. 1872. A Herkules-forrásnak a csernavölgyi hóvizcsoportozat és a légköri csapadékokhozi viszonyáról): a Fürdői Lapokban (1873. A Herkulesfürdő összehasonlítva Európa nehány hasonnemű gyógyhelyével). — Munkái: 1. *Der Kurort Herkulesbad* nächst Mehadia. Wien, 1871. Képpel és két térképpel. — 2. *A Herkulesfürdő* és környéke. Természettudományi, orvosi, füvészeti és statisztikai tekintetben. Emlékül a magyar orvosok és természetvizsgálók 1872. a Herkulesfürdőben (Mehádián) tartott XVI. nagygyűlésére. A gyógyhely által ajánlva a nagygyűlés tagjainak. A földtani részt írta Koch Antal tanár, az állattanit Frivaldszky János. A közös cs. és kir. hadügyminiszterium költségén. Pest, 1872. Három térképpel és szövegbe nyomott fametszvényekkel.

Szinnyei Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1888. 2. sz. (Nekr.).

Munkács *Izsák*, rabbi. — Munkája: *Lekitath Jiczchak.* Buda, 1843. (Jiczchak gyűjteménye. Ujabb kiadása. U. ott, 1868.).

Balogh István, A m. kir. egyetemi nyomda termékeinek Czímjegyzéke. Budapest, 1882. 265., 270. l.

Munkácsi *Bernát*, bölcseleti doktor, a pesti izraelita hitközség tanfelügyelője, a m. tudom. akadémia levelező tagja, szül. 1860. márcz. 12. Nagyváradon, hova atyja, Munk Adolf tanító Nyitráról költözött. Atyja tanította 17 éves koráig az elemi tantárgyakra s a talmudban is jártasságot szerzett. Középiskolai tanulmányait a premontrei rend nagyváradi főgymnasiumában végezte. A gymnasiumi önképzőkörnek ő volt egyik vezetője s három pályadíját nyerte el. A héber tanulmányok mellett már akkor nagy előszeretetet tanusított a keleti nyelvek iránt és Erődi török nyelvtanából tanulgatott. Gymnasiumi tanulmányainak befejeztével a fővárosba került, hol az egyetemen a bölcseleti karba iratkozott be s különösen az összehasonlító nyelvészettel foglalkozott és nagy buzgalommal hallgatta Budenz finn-ugor, Simonyi magyar és Vámbéry török előadásait. Különösen Budenz gyakorolt nagy befolyást egész szellemi életére, ki tanítványával szoros baráti viszonyba lépett; M. az ő támogatásának köszönhette nagyrészt azt is, hogy későbbi külföldi tanulmányútjaira indulhatott és így elérhette legfőbb vágyát. Mint első éves bölcselet-hallgató elnyerte Budenznél a szorgalmi díjat; ugyancsak ekkor adott neki munkát Simonyi Zsigmond is a nagy nyelvtörténeti szótárnál. Egyik tanulótársa figyelmeztette Lusztig (utóbb Kunos) Ignácz fiatal tanulóra, kit jó volna az összehasonlító nyelvtudománynak megnyerni; elgyalogolt tehát Debreczenbe, megnyerte a fiatal embert, ki vele jött fel Pestre s beiratkozott a bölcseleti szakra. 1880-ban M. barátjával Kunossal egy hónapig utazgatott a moldvai csángók között, hogy nyelvjárásukat tanulmányozza. 1881-ben Munk családi nevét Munkácsira változtatta. 1882-ben elnyerte a tanári és bölcseletdoktori oklevelet. Nem nyerhetvén tanári állást, ekkor szaktudományán kívü[l] régi s a későbbi zsidó irodalommal is f[og]lalkozott. Nevelő lett, de ezen állást [nem] tudta megszokni. Végre 1885. ápr. elején [el]érte vágyát és az akadémia támogatásával elindult keleti útjára a votjákok földjére. Sok nélkülözéssel s nyomorral egybekötött utazását gazdag eredmény kisérte. 1888. márczius 13-án indult második útjára Szibériába a vogulok közé Pápay Károly ethnographus kiséretében, mely utja nagy eredménynyel járt; megtanulta a nép nyelvét, megismerte szokásait és ez által a Regulynak eddig parlagon hevert vogul gyűjteményei érthetőkké és használhatókká váltak. Majd egy évig kutatta a nyelvkincseket és ezalatt sokat szenvedett, különösen a beállott téli időkben; így érkezett ápr. hóban Kazánba a volgavidéki finnugor és tatár népek központjába. 1889. febr. fejezte be utazását. 1890. máj. 8. választotta meg a m. tudom. akadémia levelező tagjai sorába; szintén ez évben a pesti zsidó hitközség tanfelügyelőjévé; ő készítette el a budapesti zsidó népiskolák és a középiskolák hitoktatási tervezetét. 1891-ben a helsingforsi finn-ugor társaság iktatta levelező tagjai közé. 1892-ben a magyar néprajzi társaság alelnöke lett. — Czikkei a M. Nyelvőrben (1879. Az áldás és átok szók családja és könyvism., 1880—81. A Weszprémi és Kazinczy codex hosszú magánhangzói, A Peer és Sándor codexek hosszú magánhangzói, A moldvai csángók nyelvjárása, Szláv kölcsönszók: pipacs, pippanfű, páponya, pitypang; fátyol, patyolat, patyóka; dicsér, dicsír, dicső; hamupipőke, Az ecset s fésű viszonya, 1882. Török kölcsönszók: szőlő, hangya (a m. tudom. akadémia a Sámuel-díjjal jutalmazta), Helyreigazítások, magyarázatok, Apróbb fejtegetések: kölcsönszó-e vagy eredeti? Járulékmássalhangzók a magyarban, Az ugor összehasonlító nyelvészet és Budenz szótára (18 czikk), Kalmár «Prodromusa»,

Fattyú, varjú, liszt, 1882—83. A magyar ny[illegible] eredete, Hosszú magánhangzók, [illegible]ij, Pompuska, hagyma, szárma, gyé-[illegible] fattyú, varjú, liszt, zsidó, tolvaj, sz[illegible]ak, 1884. Zamat, Adalékok a magyar szókincs szláv elemeihez, 1886. Szomak, 1887. Áld, válu, 1890. Szómagyarázatok: ara, leány, haj, hegedű, 1893. Galiba, Szápa-keszeg, 1895. A hód, honcsok és még valami, A mindnyájunkat érhet balesethez, Farkas, 1896. Törökségek a magyar nyelvszerkezetben, Még néhány szó a hol-val, ta-val-féle határozókhoz, Azonnal, ezennel, 1897. Szómagyarázatok, 1899. Kaukazusi hatás a finn-magyar nyelvekre, németül a Keleti Szemlében); az Egyetemes Philol. Közlönyben (1880—81. Könyvism., 1883. Vámbéry, Magyarok eredete cz. művéről két czikk, 1884. Könyvism.); a Nyelvtudományi Közleményekben (1881. Csuvas és kazáni-tatár nyelvmutatvány, Ugor szókezdő media, 1883. Magyar elemek a déli szláv nyelvekben, m. t. akadémiai dicséretet nyert, Votják nyelvmutatványok, A jakut genitivus, 1884. Votják nyelvtanulmányok. I. Idegen elemek a votják nyelvben, 1886—87. Ujabb adalékok a magyar nyelv török elemeihez, 1887—90. Csuvas nyelvészeti jegyzetek, A vogul nyelvjárások, szóragozás és nyelvmutatványok, Pervuchin Miklós: Vázlatok a glazovi votjákok hagyományai és életmódja köréből, oroszul, Weske Mihály: A cseremisz nyelv dialektusairól, oroszul, 1893. Adalékok az ugor-szamojéd nyelvhasonlításhoz, Altaji elemek a szláv nyelvekben, Magyar műveltségi szók kaukazusi nyelvekben, A vogul khals, A vogul-osztják 2. személyrag, Kutya és más magyar kutyanevek, A vogul evangelium ńute szava, Egy epe jelentésű szó az ugor nyelvekben, 1894. Ősi török-árja nyelvérintkezés, A lapu és nap szók magyarázatához, Az ember szó magyarázatához, A felső-lozvai vogul nyelvjárás, 1895. Végszó a nap és vidra magyarázataihoz, Valaki, A hajnal szó ujabb etymologiájához, A magyar magánhangzók történetéhez, Az est eredete, A vogul isten-nyila, Nehány műveltségi szó eredetéhez, Helyreigazítás: ki és mi, Iráni elemek finn-ugor nyelvekben, 1896. Déli osztják szójegyzék, Még néhány szó az *est* megvilágításához, A vogul ‚figura etimologica' kérdéséhez, 1897. Zárszó az *est* vitájához, A finn-magyar d ∽l és d ∼ z hangmegfelelésekről. 1898—99. Egy déli osztják hős ének, Árja és kaukazusi elemek a finn-magyar nyelvekben, 1899—1900. A vogul nép ősi hitvilága); a Budenz-Albumban (1884. Az altai nyelvek számképzése); a Nemzetben (1886. márcz. 18. és 19. A föld-kisssszony násza, ethnographiai czikk); az Ethnographiában (1890. A magyar név eredete, 1891. Vogul imádság, 1892. A votjákok közt, 1893. A vogulok pogány ősvallása, németül az Ethnolog. Mittheilungen III. k., Elnöki megnyitó, A magyar népies halászat műnyelve, Egy magyar mesevégi szólás eredete, 1894. A magyar fémnevek őstörténeti vallomásai, Adalékok az iráni műveltséghatás magyar nyelvhagyományaihoz, Az ugorok legrégibb történeti emlékezete, A szegedvidéki magyar világteremtési regetöredékek változatai, Magyar Leviátán regék, A régi osztják társadalom, Régi magyar népénekesek, 1895. Török eredetű-e a magyar nemzet? Az árják és ugorok érintkezései, Farkaseskü a régi magyaroknál, Egy szellemes hadtörténeti felfedezés, A magyar nemzetnév, A magyar nemzet törökségéhez, A török műveltséghatás kora, Ad magnam Hungariam, Elnöki megnyitó máj. 4., Az ugor népnevezet eredete, Néhány szó Fiók Károly: Őstörténet és kritika cz. czikkéhez, 1896. Néprajzi eredményeink és törekvéseink, Adalékok a magyarok pogánykori vallásos képzeteihez, A régi magyar lovas temetkezés keleti változatai, Még egy szó ad terram Evilath, A ki nem tud arabusul, Elnöki megnyitó szept. 26., A

honfoglaló magyarok természetrajzi ismereteihez, és könyvism. 1897. A magyarszláv ethnikai érintkezés kezdetei, Sziv és máj, Kritikát kérünk, A Dnjeper folyónak hunn Var neve, Régi Bolgár-magyar népszokásbeli egyezések, Az ugortörökség szláv nyelvemlékeihez, A kaukazusvidéki magyar kutatás történetéhez, Néprajz a külföldi könyvpiaczon és könyvism., 1898. Az irtisi osztjákok néprajza, Ujabb adalék ad magnam Hungariam, A régi magyarok farkasesküjéhez, Véres kardnak körülhordozása, Magyar-osztják esküformák, Néprajz a hirlapirodalomban, A magyar ornamentika és a modern törekvések és könyvism., 1899. A magyarugor nyelvrokonság legelső említése, A lengyel népnév eredete, A honfoglalás előtti magyar-szláv érintkezés bizonyítékaihoz, A néptudomány mai állása s főbb módszertani elemei, Magyar-zsidó folklore és könyvism., 1900. Adalékok a magyar halotti szokások pogány hagyományaihoz, Menyét mint a menyasszony jelképe, Huszár szavunk eredete, Elnöki megnyitó beszéd, Törekvéseink, a Keleti Szemle programmja és könyvism., 1901. Száldob, A székely «Csik» helynév); a Budapesti Szemlében (1890. Nyelvészeti tanulmányutam a vogulok földén, németül 1890-ben az Ung. Revueben, 1892. A magyar összehasonlító nyelvtudomány jövő feladatai, székfoglaló értekezés); a Hunfalvy-Albumban (1891. A vogulok medveesküje); az Akadémiai Értesitőben (1893. A vogulok pogány ősvallása, 1894. A magyar fémnevek őstörténeti vallomásai, 1895. Török eredetű-e a magyar nemzet, A magyar magánhangzók történetéhez, 1896. Az «ugor» népnevezet eredete, 1897. A magyar-szláv ethnikai érintkezés kezdetei); a M. Kritikában (I. 1897—98. Zichy Jenő gróf kaukazusi és középázsiai utazásai); a Die Donauländerben (I. Die Anfänge der ungarisch-slavischen ethnischen Berührung), a Keleti Szemlében (1900. Arische Sprachdenkmäler in türkischen Lehnwörtern, Todesdaemon «Aina» der Altaier, Todesdaemon «Xin» der Wogulen, Baum als Benennung des Sarges, Der Kaukasus und Ural als «Gürtel der Erde», Gemeinsame Benennung der Käse» im Ossetischen, Tschuwaschischen und Ungarischen, Árja hatás a finn-magyar nyelvek számneveiben). — Munkái: 1. *A moldvai csángók nyelvjárása*, Bpest, 1881. (A m. tudom. akadémia által az 1880. Sámuel-díjjal jntalmaztatott. Tanulmányok az egyetemi magyar nyelvtani társaság köréből. Kunos Ignácz czikkével együtt). — 2. *Nyelvőrkalauz*. Bpest, 1883. (A Nyelvőr első 10 kötetéhez tárgymutató. Kunos Ignáczczal együtt.). — 3. *A belviszonyragok* használata a magyarban. U. ott, 1885. (Értekezések a nyelv- és széptudom. köréből XII. 4. Kunos Ignáczczal együtt). — 4. *Votják nyelvmutatványok*. Votják nyelvtanulmányok I. rész. Bevezetés. Idegen elemek a votják nyelvben. U. ott, 1885. (Ugor Füzetek 5. Különnyomat a Nyelvtud. Közleményekből). — 5. *Votják népköltészeti hagyományok*. A m. tudom. akadémia megbízásából gyűjtötte és fordította. U. ott, 1887. — 6. *Vogul népköltési gyűjtemény*. Vogul szövegek és fordításaik. Saját gyűjtése és Reguly Antal hagyományai alapján. Kiadja a m. tudom. akadémia. I—IV. kötet. Bpest, 1892—96. (I. 1. füzet. Regék és énekek. 2. füzet. Bevezetés, tárgyi és nyelvi magyarázatok. Sajtó alatt. II. Istenek hősi énekei, regéi és idéző igéi 1892. III. Medveénekek 1893., IV. Életképek: Sorsénekek. Vitézi énekek. Medve-ünnepi szinjátékok. Állaténekek. Mesék. Találós mesék. Néprajzi apróságok. A vogul föld helynevei 1896.). — 7. *A votják nyelv szótára*. Kiadja a m. tudom. akadémia. U. ott, 1892—1896. Négy füzet. (A Marczibányi mellékjutalmat nyerte). — 8. *A magyar népies halászat műnyelve*. Adalék a magyar nép ős- és műveltségtörténetéhez. U. ott, 1893. (Néprajzi Füze-

tek 1.). — 9. *Budenz József emlékezete.* U. ott, 1896. (Előbb a Budapesti Szemlében). — 10. *Déli osztják szójegyzék.* Dr. Pápai Károly gyűjtései alapján. U. ott, 1896. — 11. *Árja és kaukazusi elemek* a finn-magyar nyelvekben. I. Magyar szójegyzék. Kiadja a m. tudom. akadémia. U. ott, 1901. — Szerkeszti az Ethnographiát 1895 óta (1898-tól dr. Sebestyén Gyulával együtt) és a Keleti Szemlét 1900 óta Kunos Ignáczczal együtt.

Akadémiai Értesítő 1881. 128., 1882. 170., 1883. 96. 1890. 307., 1892. 342. l. 1898—1902. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Egyenlőség* 1891. 15., 16. sz. — *M. Könyvészet* 1891—93., 1896—97., 1901. — *Orbók Zsebnaptára* 1891—1892. 183. l. arczk. — *Nagy Márton*, Tizenöt évi találkozónk emlékeül. Nagyvárad, 1893. jún. 29. 14. l. — *Zichy Hermann gróf és Derestye Gy. M.*, Magyar zsidók a millenniumon. Bpest, 1896. 53., 149. l. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 844., XVIII. 294. l.

Munkácsy *Dániel*, ev. ref. lelkész, M. Dániel lelkész és Kis Mária fia, szül. 1811-ben Sellyén (Somogym.); iskolai tanulmányait kezdte Kecskeméten és végezte Pápán, hol alapos ismeretei mellett szép költői tehetségéről volt ismeretes. Akadémiai rektor volt Balaton-Kajáron pár évig; 1836-ban pappá szenteltett. Segédlelkész volt Kecskeméten, Laczházán, Öcsényben és Vaiszlóban; végre 1841-ben rendes lelkész lett Tengődön (Tolnam.), hol 37 évi szolgálat után 1878. ápr. 12. minden előleges betegség nélkül szívszélütés következtében meghalt. — Költeménye van az Örvendező versek Szilassy József úr ő nagyságának, szent István apost. m. király keresztes vitézévé lett kineveztetése alkalmatosságával tiszteletek jeléül benyujtottak jún. 15. 1830. a pápai reform. collegiumban tanuló ifjúság által. Veszprém. 1830. cz. munkában és a Koszorúban (1837. hat költeménye M. Dániel aláírással).

Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1878. 18. sz. (M. emlékezete. Kálmán Gyulától). — *Petrik* Bibliogr. III. 776. l.

Munkácsy *Elek*, főgymnasiumi tanár. szül. 1847-ben Munkácson (Beregm.); 1882-ben nyert tanári oklevelet és 1880-ban a bajai, 1881-ben a kaposvári állami főgymnasium helyettes tanára volt, 1882-től pedig a trencséni kath. gymnasium rendes tanára, hol a latin és görög nyelvet tanította. 1882-ben Czuprák családi nevét Munkácsyra változtatta. Meghalt 1898. aug. 17. Trencsénben. — Czikke a kaposvári állami főgymnasium Értesítőjében (1881. A nevelés és oktatás az ó-görögöknél. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1882.).

A kaposvári állami főgymnasium Értesítője 1881., 1882. — *A trencséni kath. főgymnasium Értesítője* 1882. — *Századunk Névváltoztatásai* 164. l. és gyászjelentés.

Munkácsi *János*. — Munkája: *Tóbiás élete* (versekben) ... Irta Regéczen 1600. (a XVIII. században is utánnyomatott. Egyetlen csonka példánya a debreczeni ev. ref. kollegium könyvtárában).

Toldy Ferencz, M. költészet története. 2. kiadás 167. l. — *Szabó Károly*, Régi Magyar Könyvtár I. 170., 640. l.

Munkácsy *János*, városi aljegyző Aradon. — Munkái: 1. *Wenckheim József beiktatására.* Arad, 1825. (Költemény). — 2. *Halotti versek* ... Vasadi Török János úrnak ... Arad megye főszolgabirájának sírhalmára Aradon Bőjtmáshava 24. 1826. U. ott.

Lakatos Ottó, Arad története. Arad, 1881. 97. l.

Munkátsy *János*, színműíró és szerkesztő, nagyváradi (Biharm.) származású; 1821-ben III. éves bölcselethallgató és a 30-as években hirlapíró és szerkesztő volt Pesten; különösen a Bajzával folytatott hosszas polemiájával tünt fel. Önérzetes, makacs ember volt, a ki lapjának színi kritikája miatt ellentétbe jövén Bajzával, évekig folytatta vele a harczot. Utolsó évében megbetegedett és gyógyítás végett testvéröcscséhez M. Miklós orvosdoktorhoz ment Aradra, hol 1841. július 22. meghalt. — Költeményei a Széplite-

raturai Ajándékban (1821—1832.); czikkei a Hasznos Mulatságokban (1821. költemények M. aláírással, 1832. Jelki András viszontagságai); a Rajzolatokban (Kritikai töredékek cz. közölt színi kritikákat, Őszinte testvérek és X et comp. aláégyzéssel, 1836. II. 54. sz. Bajzához az antikritikushoz, 1837. Kisfaludy Károly jellemzése, Helmeczy úr mint szerkesztő és publicista, Életképek a világból rajzolva, 1838. Egy pár szó a szinészetről és színigazgatásról; sürűn polemizált az Athenaeum és Bajza ellen a lapban). — Munkái: 1. *Óda* tek. és tudós Markovics Pál úrnak . . . az oskolai esztendő végén. Pest, 1822. — 2. *Nagym. Cziráki és Dénesfalvi gróf Cziráky Antal úr* Magyarország főbirájához . . . midőn 1829. eszt. böjtmás hava 2. a magy. kir. universitás elölülői fényes hivatalába lépett. U. ott. (Költemény). — 3. ***Rajzolatok.*** Az élet köréből. Pest, 1833. (I. füzet. Karczolatok). — Színművei: András és Béla, vagy korona és kard, eredeti históriai dr. 5 felv. (előadták Pozsonyban 1833. ápr. 15.); Garaboncziás diák, tüneményes vígjáték 3 szakaszban népdalokkal és tánczczal, zenéjét alkalmazta Pály Elek, a tánczot Szőllősy Lajos (először Budán 1834. aug. 23., 25., 30., okt. 12., nov. 30., 1835. márczius 31., június 8., decz. 6., 1836. máj. 1., júl. 24., szept. 4., decz. 26., 1837. márcz. 5., Pesten 1837. okt. 8., nov. 14., 1838. márcz. 4., máj. 13., jún. 24., 1839. jan. 6., jún. 23., 1840. szept. 27., 1841. nov. 7., 1842. febr. 27., okt. 23., 1843. febr. 5., jún. 11., okt. 8., 1844. júl. 21., okt. 6., 1849. febr. 2., 1851. júl. 5.; Nagyváradon 1835. máj. 31.; Kolozsvárt 1834. decz. 28., 1837. febr. 2., decz. 27., 1838. szept. 30., 1840. ápr. 26., szept. 15., 1845. jan. 19., 1846. jan. 25., Debreczenben szept. 26., okt. 4., nov. 15., 1836. jan. 3., Kassán 1861. decz. 8.); Tündér Ilona, tüneményes vígj. 3 szakaszban, zenéje Szerdahelyi Józseftől, az új díszítményeket és repülőgépeket festette Engert (először Pesten 1838. aug. 5., 6., 16., 24. Megjelent a Rajzolatok 1838. II. 21. és köv. sz.). — Kéziratban a m. n. múzeumban: Versezetei 1823. 4rét hét levél; Hangzatok Chloe és Daphnéhez, versek 8rét 4 lap. — Szerkesztette a Rajzolatok a társasélet és divatvilágból cz. hetenként kétszer megjelenő lapot 1835. júl. 7-től 1839. jún. 23-ig és a Sürgöny cz. politikai hetilapot, mely szintén kétszer jelent meg hetenként, Literaturai Csarnok cz. melléklapjával, 1840. jan. 2-tól decz. 31-ig Pesten.

Honművész 1834. 69. 72. 73., 1838. 63. sz. — *Toldy Ferencz*, M. Nemzeti Irod. Története. — *Figyelő* II. 159., X. 366., XI. 32., XVII. 199., XX. 339. és köv. l. — *Bayer József*, A Nemzeti Játékszin Története és A Magyar Drámairodalom Története. — *Ferenczi Zoltán*, A kolozsvári szinészet és szinház története. Kolozsvár, 1897. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1900. — *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1901. 846. l. (M. és Bajza József). — Egykorú Szinházi Zsebkönyvek és szinlapok.

Munkácsy *Kálmán*, hirlapiró és szerkesztő, Munkácsi Károly székesfőkáptalani főszámvevő és Deszát Lajka fia, született 1866. július 31-én Esztergomban; a gymnasiumot szülővárosában és Kalocsán végezte; a jogot 1884-től a budapesti egyetemen hallgatta; majd több évet töltött külföldön: Párisban, Londonban, Amsterdamban, mint a Pesti Hirlap levelezője. Budapestre visszatérve, előbb a Hét, majd a Pesti Napló dolgozótársa volt. 1895-ben Esztergomba ment és ott a m. kir. közalapítványnál joggyakornok lett; egyszersmind átvette az Esztergom és Vidéke felelős szerkesztését, melyet 1901. okt. 28. Esztergomban bekövetkezett haláláig folytatott. — Elbeszéléseket s tárczákat írt a Korunkba (1884. elb.); a Képes Családi Lapokba (1895—1886., 1888. elb.); a Pesti Hirlapba (159. sat. tárczák, 299. sz. Párisi levél); írt még a M. Államba, Kath. Családba, Kath. Társadalomba s az Összetartásba. — Munkái: 1. ***Hóvirágok.*** Bpest, 1883.

(Elbeszélések. Ifjúsági Könyvtár 1.). — 2. *Hosszú estékre.* Rajzok és elbeszélések. U. ott, 1885. — 3. *A szív életéből.* U. ott, 1887. (Elbeszélések. Ism. Nemzet 89. sz., Irodalom 15., 16. sz.). — 4. *A meglepetés*, vígj. 1. felv. U. ott, 1888. (Ifjúsági színház 7.). — 5. *Szürkület.* Esztergom, 1893. (18 elbeszélés. Ismert. Hét 51. Főv. Lapok 61. sz. Élet 112. l.). — 6. *Pintyőke.* Elbeszélés. U. ott, 1897. — Szerkesztette az Ifjúsági Könyvtárt 1883-ban Pesten, melyből azonban csak egy füzet jelent meg.

K. Könyvészet 1887—1888., 1892. — *Zelliger Alajos*, Esztergom-Vármegyei Irók. Budapest, 1888. 141. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 845. l. — 1901: *Budapesti Hirlap* 1901. 298. sz., *Magyar Állam* 248. sz., *Vasárnapi Ujság* 44. szám. Nekr.). *Esztergom és Vidéke* 87. sz.

Munkácsy *Mihály*, festőművész, Lieb Mihály kincstári sótiszt és Reök Czeczilia fia, szül. 1844. febr. 20. Munkácson (Beregm.); atyját áthelyezték Miskolczra s a család oda költözött. M. atyja 1850-ben meghalt és anyai nagybátyja Reök István ügyvéd vette gondviselő keze alá Békés-Csabán, hol neveltjét 1855-ben asztalos inasnak adta, ki 1858-ban fölszabadult; ekkor Nagy-Károlyba Marosi mesterhez ment és 1861-ig űzte ezen mesterséget, de már ekkor elárulta a benne rejlő szép tehetséget az által, hogy ládáit csínos virágokkal tudta diszíteni; később az asztalosból szobafestő lett és egyidejűleg az arczképfestés terén is tett kisérleteket Békés-Gyulán, melyek Szamossy Elek rajztanár figyelmét annyira magukra vonták, hogy maga mellé vette s oktatást adott neki a rajz és festészet elemeiben. Szamossy ajánló levelével jött fel Pestre a képzőművészeti társulat akkori igazgatójához, Harsányi Pálhoz, ki pártfogásába vette. M. első kisérlete: A hazatért s elbeszélő honvéd cz. festménye volt (1864), mely után havonként 10—15 forint segélyt kapott a társulattól. Egy ideig a múzeum képcsarnokában dolgozgatott és pedig olyan sikerrel, hogy már első képét a képzőművészeti társulat vásárolta meg 80 forintért. Ettől fogva gyorsan követték egymást művei s a Kukuricza-pattogtatás már a sajtó figyelmét is magára vonta. Első képeinek árán 1865-ben utazott Bécsbe; az ottani művészeti akadémiát azonban már egy év mulva el kellett hagynia, mert minden segélyezés nélkül nem tudta magát ott fentartani. Pestre jött tehát újra, hol arczképeket, czímtáblákat festett olcsó pénzért és rajzokat készített az illustrált lapok számára, de megfestette Petőfi búcsúját is a szülői háztól. Pár évi munka után annyi pénzt tudott szerezni, hogy elutazhatott Münchenbe. Itt pártfogásra talált Adam Ferencz csataképfestő személyében. Münchenből vett részt a magyar oktatásügyi miniszter által hirdetett pályázatban és genreképeivel a nagydíjakat egymás után elnyerte. Ekkép további kiképeztetése czéljából Düsseldorfba utazhatott. Előbb itt tájképeket festett: Aratáskor, Viharos tájkép, majd tanárai Knaus és Vautier arra buzdították, hogy genreképek festésére fordítsa tehetségét. Így keletkezett ott az Ébredező suszterinas és 1869-ben a Siralomház (egy amerikai műbarát vásárolta meg), mely az 1870. párisi világkiállítás első jutalmát nyerte el. (Lieb családi nevét 1868-ban változtatta Munkácsyra). 1871-ben a Tépéscsinálókat már megrendelésre, magas díjazás mellett készítette. 1872-ben Párisba költözött, hol először kisebb képeket festett (A konyhapolitikusok, A röpülő nő, Az iszákos szabó); 1873-ban megfestette az Éjjeli csavargókat. Szinei a Zálogházban (1874) cz. képén kezdenek derülni; a Műteremben cz. képe 1876-ban készült; az Ujonczokkal és a Falu hősével (1877) már vidámabb hangulatokra törekedik, Miltonjával pedig elragadta a közönséget. A párisi élet jeleneteit festette 1881. az Ujszülött, Az atya névnapja, A dajka,

A két család cz. kisebb képeken. A Krisztus Pilátus előtt cz. nagyszabású compositiójával 1882-ben európai nagy hatást ért el. A kép Amerikába került egy műbaráthoz, ki azt európai diadalmas körútja után 120,000 dollárért vásárolta meg. Második vallásos tárgyú festménye: Krisztus a Kálvárián. Mozart utolsó perczei (1886) cz. festményét 50,000 dollárért váltotta magához egy műbarát. A Pillanatnyi felhevülés (1888) cz. után egy pár kisebb compositión és arczképen (Haynald Lajos, a m. tudom. akadémia birtokában, Liszt Ferencz) kívül a bécsi cs. múzeum mennyezet képe s a budapesti új országház számára megrendelt Honfoglalás vette igénybe. M. közel egy negyedszázadot töltött a franczia fővárosban; fejedelmi fényűzéssel berendezett palotáját a születés és szellem arisztokratái látogatták, sőt megfordultak abban igen szokszor koronás fők is, hogy elismerésükkel adózzanak a mester fényes tehetségének. Párisból gyakran ellátogatott Budapestre; fiatal magyar művészeknek éveken át adott oly ösztöndíjakat, melyekkel magukat az élet anyagi gondjaitól mentesen képezhették, többeket tanácscsal és pénzzel segélyezett. Szóval a távolban is magyar maradt testben lélekben. Ez a körülmény indította Wlassics Gyula közoktatásügyi minisztert arra, hogy M. hazatelepítését szóba hozza. A mester hálás szívvel fogadta a miniszter ajánlását és mint a szépművészetek főfelügyelője telepedett volna le Budapesten. De súlyos megbetegedése miatt e terv nem valósult meg. Legújabb képe, az Ecce homo az 1896. millenaris kiállításon szerepelt. Munkács városa 1880. nov. 4. díszpolgárává választotta meg; a királytól azon év decz. a magyar nemességet és később a Pro Litteris et Artibus kitüntetését kapta. 1896 tavaszán rövid ideig Budapesten volt, jún. 9. megkapta a szent István-rend kiskeresztjét. A vaskoronarend tulajdonosa, a Ferencz József-rend lovagja, a franczia becsületrend, a svéd csillagrend és a bajor szent Mihály-rend commandeurje volt. Az országos magyar képzőművészeti társulat, a nemzeti szalon, a bécsi, berlini, stockholmi, madridi és antwerpeni festő akadémiák tagja s Budapest székesfőváros díszpolgára. Az év nyarát és őszét Baden-Badenben folytonos betegeskedés közt töltötte és 1897. febr. elmebetegség érte. Előbb Godesbergbe, onnét Endenichbe (Bonn mellett) szállították, hol egy magángyógyintézetben 1900. máj. 1. meghalt. Holttestét haza hozták és itt temették el a budapesti kerepesúti temetőben május 9-én. — Szülőházát 1882-ben emléktáblával jelölték meg és Literáty Ödön tartott ekkor beszédet. Azon házat, hol asztalos-inas volt Békés-Csabán, a város közönsége emléktáblával jelölte, melyet 1901. máj. 11. lepleztek le. — Czikke a M. Szellemi Életben (Bpest, 1892. Az első siker gyötrelmei). Levelei a Vasárnapi Ujságban (1879. Páris, febr. 15. Első mesteréről, 1900. Páris, 1892. febr. 16. gr. Jenevay Dezsőhöz); a Pesti Naplóban (1894. 147. sz. Páris, máj. 25. Malonyay Dezsőhöz, a Naplótöredékek kiadásának magyarázata); az Ország-Világban (1900. 19. sz. 1893. máj. 2. Várady Antalhoz, hasonmással); kéziratban Kéry Gyulához. Páris, 1896. (a m. n. múzeumban). — Munkái: 1. *Naplótöredékek.* Francziából ford. Malonyay Dezső. Bpest, 1894. (I—XXX. a Pesti Napló 132—145. sz). — 2. *Souvenirs.* L'enfance. Préface par Boyer d'Agen. Páris, 1897. fénynyom. arczk. (1896-ban a Revue de Parisban jelent meg. Németre Walther Ilges fordította. Naumburg a. S. 1897. fénynyom. arczk.).

Temesi Lapok 1879. 24. sz. (Hevesi Lajos, a P. Lloyd után). — *Pesti Hirlap* 1879. 21. sz. — *Koszorú* III. 1880. arczk. saját rajza s fénynyom. (Ábrányi Emil). — *Lehoczky Tivadar*, Bereghvármegye Monographiája. Budapest, 1881. II. 150. l. — *Budapesti Hirlap* 1882. 357. sz. (M. találkozása Aranynyal), 1885. 17..

1886. 115. sz., 1890. 286., 299. sz., 1900. 122. sz. (Vadnay K., M. nővére), 136. sz., 189. sz. (Vadnay, M. atyjáról és testvéreiről), 151. sz., 1901. 81. sz. (M. emléktáblája Csabán). — *Vasárnapi Ujság* 1882. 129. sz. arczk. és négy képpel, 1890. 23. sz. arczk., 1894. 5., 1895. 15. sz., 1899. 8. sz. (Lieb-család), 1900. 18., 19. szám több képpel. — *Czobor Béla*, Krisztus Pilátus előtt. M. festménye. Budapest, 1882. — *P. Szathmáry Károly*, M. Mihály. Bpest, év n. (Jó Könyvek 19.). — *Budapesti Szemle* 1886. (Pasteiner), 1891. (I igeti Antal, M. ifjusága). — *Pesti Napló* 1886. 115., 1890. 281., 1894. 59., 322., 1895. 102., 114., 1897. 41. sz. — *Fővárosi Lapok* 1886. 115., 1890. 69., 284., 1891. 217. sz., 1894. 33., 74., 274. sz. — *Egyetértés* 1886. 83., 115., 1888. 129., 1891. 52. sz., 1894. 56. sz. — *M. Szalon* 1886., 1892., 1894—95. — *Ország-Világ* 1889—91., 1896—97. arczk., 1900. arczk. — *Nemzet* 1889. 201. sz. — *Brassó*, 1890. 52. sz. — *A Hét* 1890. — *P. Lloyd* 1894. 48. sz., 1896. 125. sz. — *Hazánk* 1894. 57. sz. — *M. Sion* 1894. — *M. Szemle* 1894. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 845. lap (Szana T.), XVIII. 845. l. — *Malonyai Dezső*, M. élete és munkái. Bpest, 1898. — *Kertész Pál*, M. életrajza. Pozsony, 1900. (Kortársaink 9., 10.) — *Munkácsi Mihály*, Emlékfüzet. Bpest, 1900. — *M. Nemzet* 1900. 120. sz.

Munkátsy *Mihály*, orvosdoktor, szatmári származású, hol később gyakorló orvos volt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de morbis mulierum. Pestini, 1839.

Bugát-Flór, Magyarországi Orvosrend Névsora 1840-re Pest, 9. l. — *Rupp*, Beszéd 161. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Munkátsy *Miklós*, orvosdoktor, nagyváradi (Biharm.) származású, M. János hirlapszerkesztő testvéröcscse, 1840-től Aradvármegye kórházának igazgató-orvosa és megyei tiszti főorvos volt. — Czikkei az Orvosi Tárban (1841. Tekintetes Arad vármegye által sz. kir. Arad városában alapított kórház leírása, 1843. Számadás azon betegségekről, melyek 1842-ben tek. Aradvármegye kórházában orvosoltattak, 1845. Kórházi tapasztalatok, jegyzéke az 1854. jan. 1-től decz. utoljáig Aradmegye kórházában orvosolt betegek- és betegségeknek, 1847. Aradmegye, úgy sz. kir. Arad városában tett orvosi tapasztalatok); a Szőlőszeti és Borászati Közleményekben (1857. Aradmegyében a pankotai uradalomban lévő szőlők leírása). — Munkája: *Orvosi értekezés* a kórházak elrendeléséről. Buda, 1834. (Latin czímmel is).

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora 1840-re. 9. lap. — *Rupp*, Beszéd 157. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Munkácsy (*Gaidler*) *Pál*, szinész és szinházigazgató, szül. 1813. szept. 12. Munkácson (Beregm.), hol nemes származású atyja megyei hivatalt viselt; ennek halála után az alig 20 éves fiú gondnokával összeszólalkozott, ezért szinész lett Abday Sándor társulatánál. A kitűnően képzett fiatal ember nagy hajlamot és tehetséget mutatott az idegen nyelvek tanulására, beszélt németül, olaszul, francziául. 1835-ben már Esztergomban mint Kemény Simon személyesítője lépett fel; később Fekete Gábor szintársulatának tagja volt, legutóbb mint szinigazgató működött. 1836-ban nőül vette a kitünő szépségű s nemes (nógrádm.) származású Mészáros Anna szinésznőt. Meghalt 1846. máj. 10. Pesten agyvelőgyuladásban. Egy lánygyermeket hagyott hátra, Flórát (szül. 1836. ápr. 23.), a későbbi Feleki Miklósnét. — Költeménye és czikkei vannak a Regélőben (1834. I. 7., 1835. 24., 28., 79. sz.). — Munkája: *Magyar Thalia* gyász-nefelejts-koszoruja halálára a nemzet legjobb attyának emlékül. Esztergom, 1835. (I. Ferencz király halálára.).

Honművész 1837. 303. l. — *Szinházi Közlöny* 1882. 48. sz. — *Petrik* Bibliogr. és Feleki Miklós szives közlése.

Munkácsy *Sándor* (derczeni), ev. ref. lelkész, szül. 1823. nov. 11. Szaporczán (Baranyam.), hol atyja M. Dániel szintén ev. ref. lelkész volt; a gymnasium alsó osztályait atyja keze alatt végezte, a többit Kis-Kun-Halason, a bölcseletet, jogot és theologiát pedig Kecskeméten. 1845-ben avattatott lelkészszé; 1849-ben a komáromi várba ment és ott szolgált honvéd-tiszti minőségben. A szabadságharcz után bujdosott; a medinai (Tolna-

megye) egyház hívta meg segédlelkésznek. Segédlelkészi évei után 1852-ben duna-földvári, 1854. paksi lelkész lett; 1873-ban a tolnai egyházmegye főesperesévé választatott; ezen hivataláról két év mulva lemondott. Beszélt és írt németül, francziául, angolul és latinul. Lelkészkedése alatt a külföldet többször meglátogatta. Halála előtt 15 évvel esés következtében lábát súlyosan megsértette, úgy hogy csak mankóval járhatott és a szobát őrizte. Több ezer kötetből álló könyvtárát a budapesti ev. ref. theologiai intézetnek hagyta. Meghalt 1893. aug. 20. Pakson. — Czikkei az Evangyéliomi Prot. Lapban (a ref. énekeskönyv fokonkénti átalakítása mellett írt); írt még a Protestáns Papba. — Munkái: 1. *A protestantismus és katholicismus* a nemzetek szabadságához és jólétéhez való viszonyában. Laveleye Emil után magyarra ford. Derczenyi M. Sándor. Kiadta s Gladstone levele hozzáadásával bővíté Balogh Ferencz. Debreczen, 1876. — 2. *Néhai Munkácsy Sándor Egyházi beszédei.* Első kötet. Kiadja Bocsor Lajos. Bpest, 1897. (Ism. Sárospataki Lapok 1895. 16. sz.).

Kisslingstein Könyvészete. — *Tolnamegyei Közlöny* 1893. 36. sz. — *M. Könyvészet* 1897. és önéletrajzi adatok.

Munkácsy *Sándor.* — A Hajdú-Böszörmény és Vidékének külmunkatársa; költeményeket írt a lapba. — Munkája: *Rózsalevél.* (Költemények). Debreczen, 1895.

H.-Böszörmény és Vidéke 1896. máj. 1. (Monographia) 3., 4. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Munkás (*Miavecz*) *László*, m. kir. posta- és távíró-felügyelő, szül. 1842. nov. 28. Rozsnyón (Gömörm.); a gymnasiumot szülőhelyén és Iglón végezte s 1859-ben Rozsnyón tett érettségi vizsgát; ezután a pesti egyesült protestáns theologiai intézetnek három évig növendéke volt. 1863-ban Ivánka Zsigmond házánál nevelősködött. annak Oszkár és László fiait készítette elő az algymnasiumi osztályokra. 1864. okt. 24. iratkozott be a jenai egyetemre, hol egy évet töltött és bölcseleti tanulmányokat folytatott; a 16 magyarból álló frequentia megválasztotta elnökének. Külföldről hazatérve, egy évig segédlelkész volt Temesvárt, utóbb rendes lelkész Kis-Semlakon (Temesm.) hat évig. Miután a lelkészi pálya hajlamainak meg nem felelt, 1872-ben lemondott állásáról és államszolgálatba lépett; 1873—79-ig a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterium távíró szakosztályában alkalmazták. 1879-ben Békés-Csabán lett a távíró-hivatal főnöke. 1895-ben a millenáris távíró-kiállítás előkészítése alkalmából ismét a fővárosba került, és a kereskedelmi miniszterium megbízásából a régi posta-oklevelek és tárgyak felkutatása czéljából az országos levéltárban és a m. n. múzeumban dolgozott. Fölfedezte különösen azt, hogy Magyarországban már a török hódoltság idejében volt posta, mely a bécsiből vált ki 1558-ban; de azután egész a Rákóczy-féle szabadságharcz megszünte utánig az osztrák postától függetlenül és külön igazgatás alatt mint magyar posta állott fenn. Jelenleg posta-távíró felügyelő a budapesti vezérigazgatóságnál. Legújabban Miavecz családi nevét Munkásra változtatta. — Czikkei 1873—79-ig a Távirászati Rendeletek Gyűjteményében, a Távirászati Közleményekben, a Vasuti és közlekedési Közlönyben és más szaklapokban (a távírást érdeklő közlések és tanulmányok); a Magyar Gazdaságtörténelmi Szemlében (1897. Husz év a magyar posta történetéből 1622—42-ig, a posta meghonosítása hazánkban. 1899. Paar Péter és fiai mint pozsonyi postamesterek 1538—1613., 1901. A magyar királyi posta a XVII. század közepén). — Munkái: 1. *A m. korona területén lévő állami és vasúti távirdák* az 1872—74. évekről. Budapest, 1873—74. Három kötet. — 2. *A magyar korona területén levő állami és vasúti távirdák statisztikája*

az 1873. évről. A földmívelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterium meghagyásából. U. ott, 1874. — 3. *A természet könyve.* Közérdekű olvasmányok a természettudom. köréből. Bernstein A. után ford. U. ott, 1875. Öt kötet. (Nagy Istvánnal és Toldy Lászlóval együtt). — 4. *Távirászati Rendeletek Gyűjteménye.* A földmívelés-, ipar- és kereskedelmi m. kir. miniszterium által az 1867—1876. években kiadott és 1876. év végén még érvényben állott magy. kir. —). A távirdai teendők egyes szakjai szerint csoportosítva. U. ott, 1877.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Ábel-Hekes*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 123. l. és önéletrajzi adatok.

Munkay *János*, r. kath. plébános és tiszt. kanonok, szül. 1820. júl. 13. Nagyfaluban (Árvam.); a gymnasiumot Rózsahegyen és Egerben végezte. 1837-ben szepesegyházmegyei papnövendék lett. A theologia II. évét elvégezte, mire kilépett és tanítással foglalkozott. 1849-ben az esztergomi főegyházmegyébe vétetett fel és a theologia tanulását Nagyszombatban befejezte. 1850. júl. 16. fölszenteltetett. Káplán volt Balassa-Gyarmaton; 1853-ban plébános lett Kékkőn, 1864-ben alesperes; 1870. máj. Bussára (Nógrádmegye) ment lelkésznek, 1875. okt. 28. Garam-Ujfaluba plébánosnak és 1888. máj. 12. esztergomi tiszteletbeli kanonoknak nevezték ki. Meghalt 1890. márcz. 6. Garam-Ujfaluban. — Czikkei a Kath. Egyház és Isk. Lapban (1819. A kath. nevelés haszna); a Religióban (1851. Mellképek a XIX. század életéből, 1857. Méltánylása az új házassági polgári törvénynek, 1860. A keresztény iskolatestvérek, Az öngyilkosság vallás-erkölcsi s társadalmi szempontból, 1861. Crux de cruce, A tévtanok kiirtója, Reménysugár a világegyház láthatárán, 1863. A kegyúri kérdés, 1864. A jelenkori nyugtalanságok egyik főoka, 1868. A kereszténység és rabszolgaság, A kath. autonomiáról); a Családi Lapokban (1854. II. Szent kereszt diadala); a Pázmány-Füzetekben (III. 1858. Egy protestáns vallasúnak a kath. egyházba fölvételekor, IV. 1859. Templomi katekesisek): a Tanodai Lapokban (1859. Szóljunk egyről másról); a M. Sionban (1861. A kékkői plébánia, 1865. könyvism.); a M. Államban (1872. 217., 220. sz. Vidéki hangok Nógrádból; Közoktatási igényeink és az újonnan megnyilt országgyűlés, 1874. 18—44. sz. Az úgynevezett programmbeszéd s annak horderejе, 80—82. Báró Wenckheim László és a programmbeszéd, 104. Hodossy Imre képviselő és az eperjesi egyházkerület; 1883. 37. sat. sz. Magyarország nem volt, hanem lesz); a Kath. Hetilapban (1879. A koldusok sorsa a pogány és keresztény világban, Az alamizsna, Barsmegye és a szent-benedeki fogadalmi kápolna); a Népiskolai Tanügyben (1881. Tanügyi beszéd, mellyel a lévai esperesi tankerület 1881. aug. 17. Garam-Ujfalun megtartott tanítói tanácskozmányát megnyitotta, Tanügyi beszéd, melyet 1880-ban mondott, Az 1882. aug. 22. tanítói tanácskozmány alkalmával Garam-Ujfalun tartott, 1883. Elnöki beszéd a Léva és vidéki tanítóegylet választmányi gyűlésén); a M. Szemlében (1889. Nyilt levelek a szerkesztőhöz, irodalmi és társadalmi viszonyokról) és a Kath. Lelkipásztorban. — Munkái: 1. *Korunk fő tévedései* a religio körül. Egyházi beszédekben megfejtette. Jutalmat nyert pályamunka. Pest, 1853. — 2. *Mennyei nefelejts.* Imakönyv keresztény katholikusok használatára. Bécs, 1854. — 3. *A boldogságos szűz Isten anyja Máriának élete.* Pest, 1854. Hét képpel. (2. kiadás. U. ott, 1855., 1865., 3. k. Bpest, 1881. 4. k. 1890., 1896. 23. képpel, bőv. 1900.). — 4. *Istennek földi országa* Európában 1840 óta, vagyis minő viszonyban áll a katholicismus hitélete, azaz a hit és erkölcsök emelkedése, annak külterjedel-

méhez 1840 óta Európában? A pesti egyetemi hittani kar által Horváth-féle jutalommal koszorúzott pályamunka. Pest, 1855. — 5. *Jézus Krisztus* Isten fia s a világ megváltója kinszenvedésének és halálának története. Balassa-Gyarmaton, 1858. (Tótul: Pest, 1863. és Szakolcza, 1869.). — 6. *Der neue geistliche Schild* wider alle Gefährlichkeiten des Lebens und der Seele zu Wasser und zu Lande. Ein kath. Gebet- und Betrachtungsbuch auf alle Tage in der Woche. Nebst 14. Abbildungen von Heiligen. Wien, 1860. — 7. *Der Weg zum ewigen Leben.* Ein Gebet- und Erbaüüngsbuch fur kath. Christen. U. ott, év n. (6 kiadás). — 8. *Herz Mariae.* Gebetbüchlein. U. ott, év n. — 9. *Dcéra Sionská.* Beszterczebánya, 1862. (Sion lánya. Imakönyv). — 10. *A 89-ki elvek* és a kereszténység, vagyis: A mult századi hitetlen bölcsészet s franczia forradalmi elvekből született társadalmi és állami bajoknak fejtegetése a ker. hit s történelem szempontjából. A pesti m. k. egyetem hittani kara által Horváth József alapítványából jutalmazott pályamunka. U. ott, 1865. — 11. *Róma,* az apostoli szentszék és a keresztény világ. A XVIII. és százados vértanusági emlékünnep alkalmából. U. ott, 1868. — 12. *A szentségek szentsége.* Az az: az Istenember Jézus Krisztus valóságos jelenléte az oltári szentségben. Hiteles kútfők s különösen b. e. néhai Egri Lajos jeles kézirata nyomán megdönthetetlen védelvekkel kimutatva s megfejtve. Bpest, 1874. — 13. *Igaz-e, hogy a kath. iskolának* eddig nem volt gazdája? Röpirat. Eger, 1876. — 14. *Az oltári áldozat.* Bpest, 1880. — 15. *A szent angyalok* története világkormányzási s embergondviselési szempontból. Esztergom, 1880—1884. Öt kötet 118 fametszettel. — 16. *A szent őrangyalok* története világkormányzati s embergondviselési szempontból. A szentírás, egyházi s világi tekintélyes írók s egyéb hiteles kútfők nyomán. U. ott, 1885. — 17. *Superintendens-e vagy püspök?* Vagyis: A püspöki méltóság a kath. egyházban, különös tekintettel hazánkra. U. ott, 1886. — 18. *Igaz-e, hogy mi katholikusok mindenben hátra vagyunk* s ha igen, mi ennek az oka? U. ott, 1888. — 19. *Viribus unitis coelestibus;* vagyis szent atyánk XIII. Leo pápa imarendelete, mint a világbéke s egyházszabadság leghathatósabb eszköze. U. ott, 1888. (Ism. M. Sion 1889. polemia). — 20. *Ártatlanok liliomа.* Imakönyv a keresztény ifjúság számára. Winterberg, év n. — 21. *Jézus,* a világ megváltója. Imák kereszt. katholikusok számára. U. ott, év n. — 22. *Jézus* legszentebb szíve az én oltalmam életemben és halálomban. U. ott, év. n. — 23. *Mennyei arany-kulcs.* Imakönyv a mennyei boldogságban részesülni kivánó keresztény hívek számára. U. ott, év. n. — 24. *Új rózsa-kert.* Imakönyv. U. ott, év. n. — 25. *Szerelmi lángok* Jézus- és Máriához. U. ott, év, n. — 26. *Égi kalauz* a lelki épülés és áhítat terén. Imakönyv ker. katholikusok számára. Bpest és Winterberg (1890).

Ferenczy és *Danielik*, Magyar Irók I. 330. l. — *M. Sion* 1886. 831. l. — *M. Könyvészete* 1886., 1888., 1890. — *Religio* 1890. 21. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pesti Napló* 1890. 66. sz. (Nekr.). — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka, Nagyszombat. 1893. 342. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii, 1894. 804. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 852. l. — *Mihalovics Ede*, A katholikus prédikáczió története Magyarországon. Bpest, 1891. II. 648., 654. l.

Munkay *József*, r. kath. plébános, előbbinek testvére, szül. 1825.; felszenteltetett 1848-ban; segédlelkész volt Dobón (Dubovón, Zólyomm.) és Szalatyán (Hontm.); 1850-ben a beszterczebányai papnevelőben a dogmatika tanára s a tanítóképző hitelemzője, később ocsovói (Zólyomm. plébános, szentszéki ülnök és házasságvédő lett. — Több czikke jelent meg a Cyrill a Method cz. tót egyházi lapban.

Wurzbach, Biographisches Lexikon. Wien,

1868. XIX. 641. l. — *Schematismus Literarius* 1876. Neosolii 72. l.

Munteanu *Gábor*, görög keleti gymnasiumi igazgató-tanár, szül. 1812-ben Vingárdon (Alsó-Fehérm.); a gymnasiumot Gyulafehérvárt látogatta; 1830—34-ig bölcseletet és jogot tanult Kolozsvárt; ekkor kivándorolt Romániába s a bukaresti szent Sabbas-intézet igazgatója lett. 1836-ban a buzeni püspök hívta meg az ottani papnevelő igazgatására, mely intézetet 1844-ig vezette, egyszersmind theologiai előadásokat tartott; ezután a bukaresti metropolita bízta meg az argesi papnevelő szervezésével, melynek kormányzását 1848-ig vitte. Az akkori mozgalmak visszahívták Erdélybe s a nagyszebeni rumén comité tagjának választották. A magyar seregek sikerei következtében kénytelen volt ismét Romániába menekülni. 1851-ben újra visszatért Erdélybe, hol akkor Brassóban rumén gymnasium alapíttatott, melynek vezetésével őt bízták meg. Meghalt 1869. decz. 12. Brassóban. — Czikkei a brassói görög keleti gymnasium Programjában (1862. Reinigung der romanischen Sprache, 1865. Das Studium der Muttersprache am Gymnasium, mind a kettő rumén nyelven is). — Munkái: 1. *Deutsch-romänisches Wörterbuch*, bearbeitet und in dessen romänischem Theile mit etlichen Tausend Wörtern bereichert. Herausgeber und Verleger Rudolf Orgidan. Brassó, 1853—64. Két kötet. (Rumén czímmel is. Baricz Györgygyel együtt.) — 2. *Geografia Biblică* séu descrierea locurilor insemnate prinfapte biblice. Ugyanott, 1854. (Bibliat földrajz). — 3. *Manualu* de geografiă în douĕ cursurĭ pentru gimnasiu şi şcole micĭ dupra J. Bellinger. U. ott, 1854. (A földrajz kézikönyve gymnasiumok számára). — 4. *Carte de lectură* romanéscă pentru classele gimnasiale inferiore si reale. U. ott, 1857. Két kötet. (Rumén olvasókönyv gymnasiumok és reáliskolák számára. 2. kiadás 1861., 3. k. 1866.). — 5. *Din Scripturile lui Tacitu*. Viata leŭ C. J. Agricola. Traducere. U. ott, 1858. (Tacitus Agricolája rumén ford. Latin szöveggel és jegyzetekkel). — 6. *Gramatica română* pentru clasele Gimn. inf. U. ott, 1860—61. Két rész. (Rumén nyelvtan. Ujabb kiadása. U. ott, 1874.). — 7. *Gramatica latină*, partea primară pentru clasele I. şi II. gimn. U. ott, 1863. — 8. *Manualu de Geografia* in dóua cursuri pentru gimnasiali inferiori. Nagy-Szeben, 1864. (Rumén földrajzi kézikönyv az algymnasiumok számára). — 9. *Pumnul, Arun*, Lepturariŭ ruminesc. Bécs, 1865. IV. és 40. l. — 10. *Caiu Suetoniu, Viata a XII Imperatori*. Trad. U. ott, 1867. (Suetonius, római császárok élete ford.). — Szerkesztette a brassói rumén gymnasium Programmjait 1855., 1860., 1862., 1866., 1867. és 1870. évekről.

Gross Julius, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. — *Petrik* Bibliogr. — *Familia* 1870. 18. sz..

Muntean *György Salamon*, görög keleti népiskolai tanító. — Munkái: 1. *Computulu* mentale sî cu cifre pentru scolele poporali. Balázsfalva, 1878. (Moczník számtana népiskolák számára ruménre ford.). — 2. *Elementariu* pentru clasea antania a scolerolu poporali. Balázsfalva, 1880. (Népiskolai rumén tankönyv. 7. kiadás. U. ott, 1883.). — 3. *Abecedariŭ* impreunat cu piése de lectură pentru băieţiĭ anul I-şi al II-lea de scólă intogmit după scriptologia micstă. U. ott, 1890. (Rumén ABC és olvasókönyv. IX. kiadás. X. k. 1892., XI. k. 1895. U. ott.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Muntean *István*, cs. és kir. közös hadseregbeli altiszt. — Munkája: *100 doine* şi strigatori culese din gura români din Téra Ardelului. Brassó, 1891. Szerző arczk. (Száz dal, az erdélyi rumén katonáktól ellesve).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Munteanu *János*, görög keleti lelkész és tanár, szül. 1808. jun. 3.; pappá szentelték 1828. jún. 20. A világosi és szarkói

(Biharmegye) községekben huzamosabb ideig lelkészkedett; 1854–56-ig Belényesben (Biharm.) tanár volt; ezután Szarkón volt ismét lelkész 1860-ban bekövetkezett haláláig. Gazdag könyvtárát a belényesi gymnasiumnak hagyta. — Munkája: *Biografile* celoru mai vestiti romani si romane. Nagyvárad, 1856. (A leghíresebb római férfiak és nők életrajzai. Ezen ifjusági könyvben foglalt életrajzokból már előbb többet közölt a Foaia pentru minte-ben).

Márki Sándor, Bihari román írók. Nagyvárad, 1880. 56. l.

Muntean *Joakim*, görög keleti vallású lelkész Gura-Riuluiban (Szebenm.). — Munkája: *Monografia* economică-culturală a comunei Gura-riului. Nagy-Szeben, 1896. (Gura-Riului monographiája).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Munteanu *Pap Lukács*. L. *Pap Lukács*.

Muntureanu *Hrabovszky Julia*. — Munkái: 1. *Keleti Páris*. Bukaresti történetek. Bpest, 1897. (Ism. Vasárnapi Ujság 43. sz.). — 2. *Pianelli Demetrio*. De-Marchi Emilio után olaszból ford. U. ott, 1898. (Athenaeum Olvasótára 89.). — 3. *Asszonyszerelem*. Elbeszélések. U. ott, 1898. (Athenaeum Olvasótára 92.). — 4. *A porczellán comtessek*. Regény. U. ott, 1901. Két kötet. (Athenaeum Olvasótára IX. 5., 6.). — 5. *Apró történetek* a nagyvilágból. U. ott, 1903. (Ism. Egyetértés 1902. 304. sz.). — Álneve: Nimen.

M. Könyvészet 1898., 1901. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Munyai *Antal Lajos*, ág. ev. theologiai tanár, szül. 1787. okt. 26. Németfalván (Sárosm.), hol atyja M. Mihály szintén lelkész volt; középiskolai tanulmányainak Eperjesen 1797—1803-ig végeztével még két évet (1803—1805) a lőcsei iskolában és 1805—1807-ig a pozsonyi ág. ev. lyceumban töltött. Azután nevelő volt a Lónyay és Dessewffy családoknál. 1811. máj. 7. a vittenbergai egyetemre iratkozott be. Hazatérve 1812. szept. nevelő lett a Dessewffy Gáspár gyermekeinél Csákányban; 1815-ben szepes-olaszii lelkész, 1832. eperjesi theologiai tanár. A tiszai kerületnek több évig volt főjegyzője. Meghalt 1849. decz. 2. Eperjesen. — Három latin oratiója a 30-as években az eperjesi főiskola Programmjában jelent meg. A Berzeviczy-féle Coordinatiót 1848-ban magyarul adta ki. — Munkái: 1. *Antritts-Predigt* in der evang. Kirche zu Wallendorf am 16. Sonntage nach Trinitatis 1815. gehalten. Leutschau (Gotthard Mihály bevezető beszédével együtt). — 2. *Kanzelrede* bei der Einweihung der Kirche der evangelischen slavischen Gemeinde der k. k. Freistadt Zeben, am 19. Sonntage nach Trinitatis 1820. Leutschau. — 3. *Kanzelrede* am Dankfeste nach dem vollendeten Bau des Kirchen- und Glocken-Thurmes zu Wallendorf. U. ott. 1822. — 4. *Haus und Andachtsbuch* zur Befriedigung wahrer häuslicherGottesverehrung, enthaltend einen vollständigen Jahrgang Predigten. Zur ersten Begründung einer Pensions-Anstalt für evang. Prediger-Witwen in Ungarn. Kaschau, 1826—27. Két kötet. (Klein S. és Rumann M. F. társaságában.). — 5. *Historia* ecclesiae evangelicae aug. conf. addictorum in Hungaria universa praecipue vero in tredecim oppidis Scepusii. Halberstadt. 1830. (Névtelenül). — 6. *Oratio*, qua classis theolog.-philos.-juridicae cives die 29. Sept. 1832. . . . ad rectum epuli sacri usum . . . praeparabat. Eperjesini, 1832. — Weber még egy munkáját idézi: Synopsis jurium et gravaminum ecclesiae ev. in Hungaria 1832. jan. 31. (Nyomtatásban megjelenéséről azonban nincsen tudomásom).

Bartholomaeides, Memoria Ungarorum 307. l. — *Balogh Ferencz*, A magyar protestáns egyháztörténet irodalma. Debreczen, 1879. 55., 82, 86. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára, II. 405. l. — *Petrik* Bibliographiája. — *Weber S.*, Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts. Igló, 1901. 177. l. — A m. n. múzeumi s m. t. akadémiai könyvtárak példányairól.

Murai *Henrik*, fő- és székvárosi statisztikai hivatalnok, szül. 1847-ben Csabrendeken (Zalam.); a reáliskolát Sümegen és Pesten látogatta; itt a tanítóképzőbe lépett és 1867-ben elemi iskolai tanítónak képesíttetett. Ezután Bécsben kereskedelmi tanfolyamot hallgatott. A 70-es években Csabrendeken, Sümegen és Nagy-Kanizsán (Zalam.) működött mint tanító. Ezután Budán a polgári iskolai tanítóképzőt látogatta, s itt 1880-ban a mennyiségtan tanítására képesítették. 1881—90-ig Rózsahegyen működött mint igazgató-tanító, hol különösen a magyar nyelvet terjesztette s ezen érdemeért, a liptómegyei alispán Andaházy Géza által kitűzött díjakból az elsőt ő nyerte. 1891-ben belépett a fővárosi statisztikai hivatalba, hol még most is működik; itt különösen a Statisztikai Havi Füzetek szerkesztésében főmunkatárs. 1897-ben Metzl családi nevét Murai-ra változtatta. — Czikkei a Zalai Közlönyben (a 70-es években: A hazugságról, Az iskolai takarékpénztárakról stb.); a Pester Lloydban (1880—83. a nemzetgazdasági rovatnak külmunkatársa, 1895. Die Rentabilität der an der Budapester Börse notirten Wertpapiere); a Néptanítók Lapjában (1884. A csendes foglalkoztatás az osztatlan népiskolákban), Az összetett mondatról); a Népnevelők Lapjában, a Felvidéki Hiradóban (1887. A magyar nyelv tanításáról az idegenajkú iskolákban); írt még a Pesti Naplóba (Utilevél Csehországból), az Ungar. Schulboteba, a Közgazdasági Naplóba (1896. Az értékpapirok 1895. évi jövedelmezősége, A részvénytársulatok 1895-ben); a Statisztikai Havi Füzetekbe (1898. A budapesti gymnasiumi és reáliskolai tanulók osztályzatai az 1896—1897. tanév végén). — Munkái: 1. *Bankári számtan.* Bpest, 1884. — 2. *Tíz tizedes jegyre szamított* kamatos-kamat-, betét-, járadék- és törlesztési táblák. 362 kidolgozott kölcsön-törlesztési tervvel. U. ott, 1897. (Németül két kiadás. Kronen-Ausgabe és Mark-Ausgabe. U. ott, 1897. Ugyanezek 2. bőv. kiadása. U. ott, 1900. A magyar 2. kiadás szerint 1901-ben francziául és olaszul is megjelent).

M. Könyvészet 1897. — *Statisztikai Havi Füzetek* 1899. decz. és önéletrajzi adatok.

Murai *János András*, orvosdoktor. — Munkája: *A hójagos és veres himlőnek* gyógyítására és beoltására való útmutatása. Melyet svécziai nyelvből németre fordított és jegyzetekkel szaporított Rosen Miklós után dr. Murai János András, mostan pedig ... a gyermekek nyavalyájáról írt könyvéből kiszakasztván, magyar nyelvre fordított Báti János. Hozzá adván a skárlát hideglelés historiáját ugyan azon auctorból. Kolozsvár, 1785.

Szinnyei Könyvészete.

Murai *Károly*, családi nevén *Kovács László*, hirlapíró és szerkesztő, szül. 1857-ben Kecskeméten; középiskoláit szülővárosában és Pozsonyban végezte; a budapesti egyetemen jogot hallgatott. Hirlapírói munkásságát a Független Hirlapnál megkezdte 1878-ban (1879. 147. sz. A magyar humorista-irodalom ókoráról); e lap megszünte után belső munkatársa volt a Kitartásnak, az Arad és Vidékének (1884. tárczák és elb., Bosszú, regény, 1885—86. elbeszélések sat.), a nagyváradi Szabadságnak, majd a Pesti Hirlapnak (1897. 21. sz. legjobb tárczája sat.), a hol állandóan dolgozik. 1889-ben a Mátyás Diák cz. élczlapot vette át, a melynek ma is szerkesztője. Ezeken kívül tárczákat írt több lapba, így a Kitartásba (1884. Gaston regénye), a Képes Családi Lapokba (1887. elb.), az Uj Időkbe, Az Én Ujságomba, a Szegedi Naplóba, a Báttaszéki Emlékkönyvbe (1888. Júniusi hó, emlék a multból), az Ország-Világba (1899.) és hosszabb elbeszéléseket éveken át a Fővárosi Lapokba. — Munkái: 1. *Virágfakadás*, vígj. 1 felv. Bpest, 1889. (Műkedvelők Szinháza 1. Először adták a budapesti Nemzeti szinházban 1886. nov. 12. Ism. Főv. L. 314., P. Napló 314., Egyet-

értés 314., P. Hirlap 314., Nemzet 315. 2. kiadás. U. ott, 1893. Négy kiadást ért). — 2. *Ádám és Éva*, szinpadi tréfa 1. felv. Arad, 1889. — 3. *Huszárszerelem*, vigj. 2 felv. Bpest, 1891. (Először a nemzeti szinházban 1890. okt. 31. Megjelent a M. Könyvtár 51. füzetében is. U. ott, 1898. E vigjátékot németre is lefordították, úgy Bécsben mint Berlinben előadták). — 4. *A ki mer az nyer*. Jelenet. U. ott, 1891. (Monologok 30.). — 5. *A mama*, vigj. 2 jelenésben. U. ott, 1891. (Monologok 31.). — 6. *A revolver*. Jelenet. U. ott, 1891. (Monologok 33.), — 7. *A váratlan fordulat*. Jelenet. U. ott, 1891. (Monologok 34.). — 8. *Az ördög fia*, vigj. 1 felv. U. ott, 1892. — 9. *A két befőttes üveg*, vigj. 1 felv. U. ott, 1892. — 10. *A kis szobrász*. Szinmű 1 felv. U. ott, 1892. — 11. *A kigyó*, vigj. 1 felv. U. ott. 1892. — 12. *A kis libapásztor*. Szinmű 1 felv. U. ott, 1892. — 13. *Ki lesz a huszár?* Vigj. 1 felv. U. ott, 1892. (A 8—13. sz. munkák Az Én Ujságom Gyermekszinháza 1., 2.. 4., 8—10. füzetei gyanánt). — 14. *Komédiás Palkó*. Róka Pál furfangjai. U. ott, 1895. (Filléres Könyvtár 9.) — 15. *Ejnye be jó!* Képes és képtelen adomák és mókák. U. ott, 1895. Három kötet. — 16. *Mosolygó történetek*. 69 humoros elbeszélés. U. ott, 1895. Három kötet. — 17. *Derüs históriák*. Mosolygó történetek. U. ott, 1896. — 18. *Finom falatok*. Képes és képtelen adomák és mókák. U. ott, 1896. — 19. *Bandi* és egyéb apróságok. U. ott, 1897. — 20. *Víg történetek*. U. ott, 1899. (Ism. Vasárnapi Ujság 16. sz.). — 21. *Mese-mese*. U. ott. 1899. (M. Könyvtár 116.). — 22. *Az új nevelőnő*, vigj. 1 felv. U. ott, 1901. (Fiatal leányok Szinműtára 1.). — 23. *A párisi baba*, vigj. 1 felv. U. ott, 1901. (Fiatal lányok Szinműtára 10.). — Kéziratban: Az első évforduló, vigj. 1 felv. (Először a nemzeti szinházban 1882. máj. 24. Ism. P. Hirlap 121., Főv. L. 117., Hon 142., Ellenőr 259. sz.); A pezsgő, vigj. 3 felv. (Először a nemzeti szinházban 1893. jan. 27.). — Szerkesztette és kiadta a Megyei Lapok cz. társadalmi és szépirodalmi hetilapot 1881-ben Kecskeméten, de csak két száma jelent meg.

Fővárosi Lapok 1882. 118. sz. — *M. Könyvészet* 1889—93., 1895—1896., 1898—1901. — *Alföld* 1890. 259., 286. sz. — *Kecskemét* 1890. 47. sz. — *A Hét* 1890. 47. sz. arczk. — *Ország-Világ* 1890. 51. sz. arczképpel. — *Képes Családi Lapok* 1893. 6. sz. arczk. — *Losonczi Hirlap* 1875. 2. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 854., XVIII. 298. l. — *Pesti Napló* 1893. 123. sz.

Murajda *F. Nándor*, bölcseleti doktor, Ferenczrendi szerzetes, szül. 1870. decz. 2. Gyöngyösön (Hevesm.) szegény iparos szülőktől; a gymnasium hat osztályának szülőhelyén elvégzése után a Ferenczrendiek közé lépett és egy évi próbaidő után folytatta tanulmányait 1890-ig az egri főgymnasiumban, majd theologiát tanult. 1892-től segédtanár volt a gyöngyösi gymnasiumban. 1893. júl. áldozópappá szenteltetett; ekkor a kolozsvári egyetemre küldték, hol az első év végén alapvizsgát, másfél évre reá szakvizsgát tett és kevéssel azután bölcseletdoktori oklevelet nyert. A krétarajzban rendkívüli ügyességet fejtett ki; később a hegedű volt kedvelt hangszere. 1895-ben Kolozsvárról már betegen jött haza, Pesten keresett gyógyulást, azonban itt 1898. ápr. 23. meghalt. — Czikke a gyöngyösi nagygymnasium Értesítőjében (1887. Döbrentei Erdélyi Múzeumának kritikai iránya. Ism Irodalomtört. Közlemények 1898.); írt a Gyöngyösi Lapokba és Gyöngyösi Ujságba is. — Munkája: *A magyar kritika fejlődése*, különös tekintettel Bajza József működésére. Eger, 1895.

Vasárnapi Ujság 1889. 18. sz. — *A gyöngyösi kath. nagygymnas. Értesitője* 1898. és gyászjelentés.

Muraközy *Károly*, bölcseleti doktor, culturchemikus és tanár, született 1859. szeptember 6-án Debreczenben; középiskolai tanulmányait az iglói gymnasiumban és a debreczeni reform. kollegiumban, az egyetemet pedig Bécsben végezte

a hol 1882-ben a gyógyszerészi oklevelet is megszerezte; egyszersmind bölcselethallgató volt. 1883-ban a budapesti egyetemre iratkozott be s mint ösztöndíjas chemikus növendék Than Károly budapesti egyetemi tanár laboratoriumában dolgozott; 1884—94-ig a József-műegyetemen chemiai tanársegéd volt. 1885-ben megszerezte a bölcseletdoktori oklevelet, 1888-ban a posta-távíró tisztképző tanfolyamon a chemia tanára lett és 1892. az elemző chemiából műegyetemi magántanárrá képesíttetett. 1894-ben culturchemikussá neveztetvén ki a földmívelésügyi miniszteriumba, az agriculturchemia tanulmányozása végett 1894 nyarán beutazta Német- és Francziaországot és Svájczot. 1896-ban a m. kir. szabadalmi hivatalhoz kültaggá nevezték ki. — Czikkei a Mathem. és Természettud. Értesítőben (1886. A légenyéleg és ammoniak egymásra hatása közönséges hőmérsékletnél); a Gyógyszerészi Közlönyben (1886. Az első lap a gyógyszerészet történetéből, 1889. Egy új dephlegmator); a Földtani Közlönyben (1888. A szentesi artézi kútban talált viviamit elemzése, 1891. Fajsúly meghatározása volumenometerrel, 1892. A nagymihályi rhyolith-trachitok elmálása); a Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönyében (XXVII. 1893. Adalékok bányatermékeink feldolgozásához); a Természettudományi Közlönyben (XXII. 1893. Pótfüzet. Új volumenometer, XXIII. Pótfüzet. A sajt vizsgálata tekintettel a magyar sajtokra, 1902. A talajról, népszerű előadás); az Egészségben (2. fűz. A sajt vizsgálata és a magyar sajtok); a Jelentés az 1894. szept. 1-től 9-ig Budapesten tartott VIII. nemzetközi közegészségügyi és demografiai congressusról IV. kötetében (Reifegrad und Fettgehalt, Bestimmung der Käse, u. ez a Zeitschrift f. Nahr. m. Unters. Hygiene u. Warenkundeban 1894); a Kisérletügyi Közleményekben (1898. Szálas takarmány elemzések, A répaszeletek megváltozása a veremben, A formaldehyd befolyása a tej zsírtartalmának meghatározására.) — Munkái: 1. *A légenyéleg* és ammoniak elegyének eldurranásánál keletkező terményekről. Budapest, 1884. (Mathem. és Természettud. Értesítő II. 8.). — 2. *Általános és alkalmazott chemia.* U. ott, 1891. (Kőnyomat 2. kiadás). — 2. *Kémia.* Tankönyv felsőbb tanintézeteken való használásra, kiváló tekintettel a posta-távirda tanfolyam czéljaira. U. ott, 1897.

Pallas Nagy Lexikona XII. 855., XVIII. 301. l. — *M. Könyvészet* 1897. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Muraközi *Dus Márton*. L. *Dus Márton.*

Muraltus *János*, orvosdoktor. — Munkája: *Apologia* contra Simonium Lucensem. Claudiopoli, M. D. LXXXIX.

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 56. l.

Muranszky *András*, ág. ev. lelkész Ratkó-Bisztrón (Gömörm.). — Munkája: *Krátické Kázánj*, Powynostech Kraganů kterym Bůh mandrého Krák požehnáwánj Leopolda II. za Krále Vherského drzané w Mestecku Ratkoweg Roku Páne 1790. w Nedely tretj Adwentnj. Pest. (Egyházi beszéd II. Lipót halála alkalmából).

Petrik Bibliogr. IV. 67. l.

Murányi *Ármin*, jogi doktor, ügyvéd, szül. 1841. máj. 8. Asszonyfán (Győrm.); 1859-ben a bécsi egyetemen orvosnövendék volt; azonban 1861-ben a pesti egyetemen a jogi pályára lépett és 1866-ban jogi doktori oklevelet nyert. Győrött kezdte az ügyvédi gyakorlatot, hol az ügyvédi egylet választmányi s a város bizottsági tagja volt. 1880-ban Budapestre tette át irodáját. A fő- és székváros iskolaszékének tagja s több társadalmi egylet alelnöke s választmányi tagja volt. 1881-ben Pick családi nevét Murányira változtatta. Meghalt 1902. ápr. 30-án Budapesten. — Czikkeket, rajzokat írt a Képes Családi Lapokba (1888—89. Látogatás Jókainál, 1890., 189., 1894.) — Szerkesztője és kiadó tulajdonosa volt a Képes Családi Lapoknak 1888-tól 1900. márcz. 18-ig

Budapesten, úgyszintén a Háziasszonynak, M. Gazdasszonyok Lapjának és kiadta a Budapesti Ujságot 1899-ben.

Képes Családi Lapok 1894. 1. sz. arczk. — *Századunk Névváltoztatásai*. Bpest, 1895. 164. l. — *Nemzet* 1896. 124. sz. esti sz. — *Ország-Világ* 1900. 16. sz. arczk. és fiának M. Ernőnek szives közlése.

Murányi *Ernő*, jogi doktor, ügyvéd, előbbinek fia, szül. 1869. szept. 11. Győrött; középiskolai tanulmányait szülőhelyén, Esztergomban és Budapesten, a jogot szintén az itteni egyetemen végezte. 1885-ben gyorsírástanári, 1892-ben ügyvédi oklevelet nyert; most Budapesten ügyvéd. — Czikkeket, rajzokat írt a M. Háziasszonyba és Naptáraiba (1883 óta ismeretterjesztő czikkek Andrea névvel is); Aus der Gesellschaftba (1885. Petőfi-műfordítások); az Egyetemi Lapokba (1885. Az egyetemi tanrendről); a Képes Családi Lapokba (1888—92. Tusay Mártonné Matild álnévvel is); jogi czikkeket a Jogtudományi Közlönybe (1889. Súlyos bűncselekmény, enyhe büntetés, eszélyességből, Az ügyészségről, 1890. Az ítélet föloldatván, póttárgyalás, vagy új tárgyalás tartandó-e? és könyvism., 1891. A párbajról sat.); az Ügyvédek Lapjába (Az ügyvédjelöltek egyletéről); a Jogi Szemlébe (1891. Az Ausztriának való kiadatás kérdéséről); a Kassai Jogi Közlönybe (1891. A hatóság elleni erőszakról); a debreczeni Táblai Értesítőbe (1891. A Tomits-perről); a Kereskedelmi Jog- és Ismeretek Tárába (1892. A tőzsdebiróság illetékességének kérdéséről).

Ország-Világ 1900. 28. sz. arczk. és a m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányaiból és önéletrajzi adatok.

Murányi *Ignácz*, kegyestanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1742-ben Rakonczán (Hontm.); 1760-ban lépett a rendbe; tanított a gymnasium alsóbb osztályaiban Nagy-Károlyban s Kalocsán; a felsőbbekben Nyitrán, hol a rendtagoknak a bölcseletet is előadta. 1777—1802-ig a kolozsvári akadémiában a természettant tanította. Végre 1804-ben Szegedre helyeztetett át, hol kevéssel azután meghalt. — Munkája: *Dissertatio* de vi insita. Viennae, 1778.

Horányi, Scriptores Piarum Scholarum Budae, 1809. 368. l.

Murányi *Kornélia*, M. Ármin ügyvéd és író leánya, szül. 1876. okt. 7. Győrött. — Elbeszéléseket írt a Képes Családi Lapokba (1892—1893). — Legújabban egy magyar szabászati tankönyvet adott ki.

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányaiból és bátyjának M. Ernőnek szives közlése.

Murányi *F. Sándor*. — Költeményeket írt a Vasárnapi Ujságba (1857), a Népujságba (1860), a Hölgyfutárba (1861) és a kolozsvári Reménybe (1871.); czikke a Pesti Hirlapban (1887. 255. sz. Ferenczy Teréz). — Munkái: 1. *Kenderesi Gábor* szomorú esete, vagy az ördög itala. Tanulságos igaz történet a nép számára versekben megírta. Bpest, (1887. Nóták, históriák 27.). — 2. *A szegény özvegyasszony fiai*. Verses népmese. U. ott, (1898).

M. Könyvészet 1887. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Murányi *Zsigmond*, szinész, ev. ref. lelkész fia s Déryné szerint assessor volt már akkor, mikor 1807-ben a pesti magyar szinházhoz került; Komlósy őt értelmes, tanult férfiúnak és szakavatott ügyvezetőnek állítja. 1806-ban ismerkedett meg Lefévre Teréziával Kolozsvárt, ki akkor ott már szinésznő volt és nőül vette. 1807-ben nejével Pestre szerződött és 1808-ban újra visszatértek Kolozsvárra. 1811. és 1814-ben ismét Pesten és a vidéki szinpadokon szerepelt. 1816. és 1817-ben Miskolczról Kassára ment s ott működött társulatával. 1819-ben a székesfejérvári szintársulat tagja volt és ezen társulattal 1821. jún. Komáromban játszott nejével és négy gyermekével. M. különösen az apaszerepekben tünt ki. 1824—27-ig ismét Kolozsvárt szerepelt.

A későbbi években valószínűleg visszavonult a szinészi pályától, mert további élete körülményeiről nincsen tudomásom. Déryné szerint özvegy anyja halála után Zilahra költözött. — Szinművei: Két férj felesége, érzékenyjáték 3 felv. Babo után ford. (Előadták Pesten 1807. okt. 2., 1810—11.); A félig-meddig ittasok, vígj. 4 f. Bretzner után (Pesten 1807. nov. 11., 1809—1810.); Hűség próbája, vagy a szerecseny leány, vígj. 3 felv. Töpfer után (Pesten 1809. jan. 4., 1810.); Leányi barátság, vígj, 1 felv. ford. (Pesten, 1809. máj. 7. még egyszer, 1812. kétszer és 1814.); Ez a ház eladó, vígj. 1 f. Kotzebue után (Pesten, 1810. aug. 15. és 1811.); Karolo Karolini, nézőj. 5 felv., Schikaneder E. után (Pesten, 1810. máj. 28., 1811. kétszer, 1812—13.); Zitah Mani, vagy XII. Károly Bendernél, vitézi játék 4 felv. ford. (Pesten, 1810. jan. 26., 1811—12., 1814., Kassán 1829. nov. 1., Máramaros-Szigeten 1830. júl. 22. és Miskolczon okt. 14.); Az ezüst menyegző, szinj. 5 felv. Kotzebue után (Pesten 1810., Budán 1836. decz. 8.); Házi doktor, vígj. 3 felv. Ziegler Fr. W. után (Pesten 1811. nov. 8., 1812—14.; Székesfehérvárt 1814., Budán 1834. jún. 10., 18., szept. 22.); Jolántha, jeruzsálemi királynő, szomorújáték 5 felv. Ziegler Fr. W. után (Pesten 1811. decz. 12., 1812. kétszer, Győrött 1829. nov. 16., Budán 1834. febr. 25., 1835., 1836., Kassán 1835. máj. 2.); Kastély az országúton, vígj. 1 felv., Kotzebue után (Pesten 1813. decz. 12., 1814. kétszer, Budán 1834—35.); Mária Therésia és a magyarok hűsége, vagy a pozsonyi dieta 1741-ben, szinre alkalmaztatta (Pesten 1822. nov. 27.); Tréfa veszedelem, bolonddá is tehet a szerelem, vígsággal elegyes nézőjáték 3 felv., gróf Ries után (Debreczenben 1831. márcz. 24. Történet tréfája cz Budán 1834. jún. 26). A bujdosó Ámor, vagy a gyanakodó házastársak, vígj. 4 felv. Kotzebue után (Miskolczon 1832. nov. 29.); A három század, tündéries vígj. 3 szakaszban, Meisl után (Miskolczon 1833. márcz. 17.); Benkő szerint még a következő darabokat írta és fordította: Átok áldás, dráma 2 felv. Houwald után; Êliás hálósapkája, ford.; Idoli, eredeti 1795.; Páris, London, Konstantinápoly, ford.; Szép és rút leány, Kotzebue után.

Szinnyei József, idösb, A komáromi magyar szinészet története. Komárom, 1882. 126—129. l. — *Bayer József*, A nemzeti játékszin története. Bpest, 1887. Két kötet és *A magyar dráma irodalomtörténete*. Budapest, 1897. Két kötet. — *Ferencsi Zoltán*, A kolozsvári szinészet és szinház története. Kolozsvár, 1897. — *Déryné* Naplója. Bpest, év n. Három kötet és egykorú szinlapokról.

Murányi *Zsigmondné*, Lefèvre Terézia, szinésznő, előbbinek neje. 1803-ban már a kolozsvári magyar szinháznak szerződött tagja volt és márcz. 14. lépett fel először; 1804. máj. 21. óta kimaradt és 1805. jan. 6. újra szerződött és 1806-ig működött ott. Itt ismerkedett meg későbbi férjével M. Zsigmonddal, kivel egybekelt és vele a pesti társasághoz szegődött. 1808-ban újra visszatért férjével a kolozsvári színházhoz. Ezután 1811. és 1814-ben a pesti és a vidéki színpadokon szerepelt és 1824—25-ben ismét Kolozsvárt játszott, 1826—27-ben szintén tagja volt a kolozsvári társulatnak. Ezután férjével együtt visszavonult a színi pályától. Fáy András ezeket írja róla: «azon szerepekben, mikben lágy nőiség és szenvedés voltak a fő jellem-vonások és alapok, kitünő volt; azonban, mit csak ő nála tapasztaltam, különös volt játékában az, hogy szerepét nem csak játszotta, hanem azokba érzelmi teljességével ámult be annyira, hogy szemeiből záporoztak a könyek s az érzés néhol csaknem elfojtá szavait. Olykor, midőn nővéreimmel, kik nagy kedvelői valának a szinháznak, Pesten mulatván, nehányan a szinész-társaságból előadás után nálunk vacsoráltak, Murányiné még mindig potyogó könyekkel ült az asztalnál, s csak

idő vártatva engesztelődvén ki szinházi bánatából, ehetett valamit». — Fordított szinművei; Totilas, a góthok kikirálya, néződjáték 5 f., Federici után Weissenthurm Johanna (Pesten 1812. júl. 30.); A leégett ház, vigj. 1 felv. Schikaneder után (Budán 1833. szept. 15., 1834. jún. 1.), Vallomások, vígj. 3 f. Bauernfeld E. után (Budán 1835. febr. 24., még 2-szer és 1836.)

M. Szinházi Lap 1860. 46. sz. (Fáy András). *Főv. Lapok* 1880. 51. sz. — *Ferenczi Zoltán*, A kolozsvári szinház és szinészet története. Kolozsvár, 1897.

Muresan *(Muresianu) András*, tanár, később rumén fordító, szül. 1816. nov. 16. Beszterczén (Erdély); a gymnasiumot szülővárosában a kegyesrendieknél járta 1835-ig és itt ismerkedett meg a német költészettel; azután Balázsfalván végezte, 1838-ig bölcseleti s theologiai tanulmányait. Ugyanazon évben Brassóban a rumén iskola tanítója lett. 1839-ben ugyanott a róm. kath. gymnasium tanárának, 1850-ben pedig az erdélyi helytartósághoz Nagy-Szebenben rumén fordítónak nevezték ki; 1860-ban a kormány disponibilitásba helyezte. Meghalt 1863. okt. 24. Nagy-Szebenben. — Az erdélyi rumén költők jelesbjei között említik. Költeményei nagyrészt a Fóia pentru minte iuima literatură cz. rumén folyóiratban jelentek meg 1839-től, mely lapnak főmunkatársa volt. — Munkái: 1. *Icona* cres,tereĭ cu mižloace de a o face si maĭ ... kr. Pp. Salzman traduca. Brassó, 1848. (Salzmann Krebsbüchlein-jának rumén ford.). — 2. *Din Poesiele*. Nagy-Szeben, 1862. (Költeményei. E munkát száz darab aranynyal jutalmazta az erdélyi rumén nép- és irodalomművelő társaság. 2. kiadás. U. ott, 1881. a költő életrajzával). — Arczképe: kőnyomat Reiffenstein és Rösch bécsi műintézetéből.

M. Sajtó 1863. 248. sz. (Nekr.) — *Pumnul Arun*, Lepturariu rumineesc. Bécs, 1865. IV., 2. rész 73. l. — *Amiculu Scólei* 1863. 42. sz. — *Sionulu Romanescu* 1867. 2. szám. — *Figyelő* 1873. 28. sz. (Moldován G.). — *Amiculu Familiei* 1886. 2. sz. arczk. — *Petrik* Bibliogr. — *Branisce Valér*, Muresianu András. Tanulmány az erdélyi román irodalom köréből. Bpest, 1891. (Költeményeinek időrendi jegyzékét és életére vonatkozó repertoriumot is közli). — *Familia* 1898. 18. sz. arczk.

Muresianu *Aurél*, jogi doktor és ügyvéd, rumén főgymnasiumi tanár Brassóban, hol a róm. kath. algymnasiumban 1865. máj. 15-től Balázsfalván a főgymnasiumban tanult; azután Bécsben a jogot hallgatta, hol 1872-ben jogi doktor, majd ügyvéd lett, ugyanott ügyvédeskedett. 1871. ápr. 8. a bukaresti rumén akadémia tagjai közé vette fel. Bécsből Brassóba költözött és 1878. jan. 1. átvette a Gazeta Transilvaniei politikai lap szerkesztését, melyet mai napig szerkeszt, miután már előbb is munkatársa volt.

Gross Julius, Kronstädter *Drucke*. Kronstadt, 1886. 162. l. — *Amiculu Familiei* 1889. l. 13. sz. arczk.

Muresianu *Jakab*, görög kath. rumén gymnasiumi igazgató Brassóban, hol 1887. szept. 30. meghalt 80 éves korában. — Szerkesztette a Gazeta Transilvaniei cz. rumén politikai lapot 1850. márcziustól 1877 végeig Brassóban, mely lapnak kiadótulajdonosa is volt.

Gross Julius, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. 162. l. — *Egyetértés* 1887. 275. sz. — *Amiculu Familiei* 1888. 1. sz. arczk.

Muresianu *Jakab*, a kolozsvári görög kath. rumén iskola tanítója. — Munkája: *Córda inimii*. Versurĭ la mortĭ. Kolozsvár, 1891. (Gyászdalok).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Murgács *János*, ág. ev. lelkész, háji (Turóczm.) származású; Beszterczebányán tanult; 1666. nov. 11. iratkozott be a wittenbergai egyetemre; azután pap volt Füleken (Nógrádm.), majd Szeleczen (Trencsénm.), honnét 1673-ban a vallásüldözéskor kiüzetett, mire külföldre menekült, hol Burgersdorfban tanító volt és ott is halt meg. — Munkái: 1. *Sacra Disquisitio*, de Natvra Fidei Justificae. Quam sub auspicijs S. S. Trinitatis, In Montano Novisoliensi Athenaeo, publicae

& placidae ... censurae submittit M. Johannes Heinzelius ... Ejusd. Athenaei Rector; Respondente Johanne Murgaschio ... Ad diem 13. Maji Anno M. DC. LXVII. Leutschoviae. — 2. Συζήτησις *Theologica* De Spiritu Sancto, Qvam ejvs favente gratia In Florentissima ad Albim Sub Praesidio ... Johannis Deutschmann ... submittit Johannes Murgaschius ... Ad D. XIIX. Kal. Maj .... Wittebergae, 1668. — 3. *Collegii Synoptici* Ex Logica Disputatio I. sistens Praecognita Logices Qvam Praeside M. Georgio Wagnero ... D. 23. Decembr. Ann. Christ: M. DC. LXVIII. U. ott. — 4. *Rectoratus Burgersdorfensis* Dulce Amarum Scholasticum ... Hamburgi, Anno, qvo innocenter EXVLes traDVCIMVr (1676).

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 169. l. — *M. Tudom. Értekező* 1862. I. 359. l. — *Fabó*. Monumenta III. 301. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II. 301. l. III. 1. rész 768., 769. lap. 2. rész 76. lap. — *Figyelő* XVIII. 146. l. — *Új M. Athenás* 572. l. (Fabó). — *Slovenské Pohl'ady* 1887. 4. sz.

Murgu *Euthim*, bölcseleti doktor, ügyvéd, országgyűlési képviselő, szül. 1811-ben Rudarián (Krassó-Szörénym.). Kezdetben mint író működött s e téren egyike azoknak, akik a czirill betűk helyett a latin betűk használatba hozatala és az oláh egyházaknak a szerb püspöki fenhatóság alól kivonása érdekében hevesen izgattak. Különösen ez utóbbi miatt számos ellenséget szerzett magának, a kik kivitték, hogy elfogták és négy évi börtönre ítélték. A budai börtönben találta 1848. márcz. 15., a mikor a többi politikai fogolylyal ő is kiszabadult és Krassó vármegye országgyűlési képviselője lett. Mint képviselő a magyar kormány terveit az oláhok között tevékenyen előmozdította, sőt 1848. jún. 27. a kormány beleegyezésével Lugosra oláh népgyűlést is hívott össze, a mely az ő elnöklete alatt kimondotta, hogy az oláhok készek lesznek a magyar kormányt támogatni, ha vezetőik oláhok lesznek és belügyeik intézésében az oláh nyelvet használhatják. Főkapitánynyá őt választották meg. Részt vett az 1849. ápr. 13. tanácskozmányban is. Szemere őt bízta meg az erdélyi ruméntek kibékítésével és e végett aug. 15. Bem tábornokkal tanácskozott is. A szabadságharcz után az osztrák haditörvényszék 1851. okt. 7. közzétett ítélettel négy évi fogságra ítélte. Az ötvenes években visszavonultan élt Váczon. — Munkái: 1. *Widerlegung* der Abhandlung welche unter dem Titel vorkommt: Erweis, dass die Wallachen nicht römischer Abkunft sind und dies nicht aus ihrer italienisch-slavischen Sprache folgt. Mit mehreren Gründen vermehrt, und in die wallachische Sprache übersetzt durch S. T. in Ofen 1827; und Beweis, dass die Wallachen der Römer unbezweifelte Nachkömmlinge sind; wozu mehrere zweckmässige Abhandlungen; endlich eine Ammerkung über die in dem Anhange vorkommende Antikritik desselben S. T. beigefügt werden. Ofen, 1830. — 2. *Uiber das Serben-Congress-Memorandum*. Pest, 1865. — Országgyűlési beszédei az 1848—1849. Naplókban és a Közlönyben vannak.

Levitschnigg, Heinrich Ritter von, Kossuth und seine Bannerschaft. Silhuetten. Pest, 1850. II. 232. l. — *Magyar Hirlap* 1851. 581. sz. (Haditörvényszéki ítélet). — *Kertbeny K. M.*, Die Ungarn im Auslande. Brüssel und Leipzig, 1864. 41. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Nadaráss József*, Emlékirataim 99. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 302. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Murinyi *Endre*, jogi doktor, albiró a námesztói (Árvamegye) kir. járásbiróságnál. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1870. Néhány szó a törvénytelen származású gyermekek jogi állapotának rendezéséről, 1883. A szentszék által megítélt követelések végrehajtása, 1887. Járásbiróság mint fenyítőbiróság).

Magyarország Tiszti Czim- és Névtara és a m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Murmann *Ágost*, csillagász, szül. 1837-ben Pozsonyban, 1856-tól a bécsi polytechnikumban tanult, 1858-tól pedig előbb

az Ettingshausen, később Stephan vezetésére bízott physikai intézet növendéke volt, majd gyakornok a bécsi csillagásztornyon, utóbb Hornstein mellett assistens a prágai observatoriumon és előbb a prágai egyetemen a csillagászat magántanára, utóbb végre a budai országos meteorogiai és földdelejességi központi intézet igazgatójának dr. Schenzl Guidónak segédje volt. Meghalt 1872. okt. 22. (mások szerint október 25. vagy 28-án), mint a kolerajárvány egyik első áldozata Budán. — Czikkei a Sitzungsberichte der mathem.-naturw. Cl. der kais. Akademie d. Wissenschaften-ben (Bécs, XXXIV. Untersuchungen über die physikalischen Verhältnisse krystallisirten Körper. III. Orientirung der Schwingungsaxen des monoklinoedischen Systemes. 3 tábla rajzzal, L. Rotterrel együtt, XXXV. XXXVIII. Ueber die Bahn der Europa); a M. tudom. Akadémia Értesítője. Mathem. és Term. tud. Közleményekben (V. 1865. Az 1860. II. sz. üstökös definitiv pályaszámítása); a Természettudományi Közlönyben (1871. Csillagászati közlemények). — Munkái: 1. *Európa bolygó* elemei annak tíz első észlelt szembenállása szerint. Pest, 1871. (Értekezések a mathematikai tudom. köréből I. 9.). — 2. *Freia bolygó* feletti értekezés. U. ott, 1871. (Értek. a math. tud. kör II. 1.). — 2. *Az 1861. nagy üstökös* pályájának meghatározása. U. ott, 1873. (Értek. a mathem. tud. kör. II. 5.).

Akadémiai Értesítő 1868. 225., 1872. 81., 107. l. — *Vasárnapi Ujság* 1872. 44. sz. (Nekr.). — *Természettudományi Közlöny* 1873. 481. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Murmann *Károly,* gyógyszerész. — Munkája: *Pharm.-chem. Abhandlung* über Vauquelin's Blausäure und das Chinaextract. Öffentlich vorgetragen an der k. ung. Universität. Pest, 1834.

Szinnyei Könyvészete.

Musay *Gergely*, ág. ev. superintendens, 1631. lelkész Lövőn (Vasm.), hol 1641-ben senior és hitszónok volt; 1651-ben superintendenssé választották, egyszersmind nemeskéri (Sopronm.) lelkész volt 1665-ig. — Munkái: 1. *Agenda.* Somorja, 1650. (Magyar). — 2. *Regestum* ecclesiarum, quas lutherani suo tempore aut amiserant, aut possidebant adhuc trans Danubium (de quo consuli potest cl. Hajnóczyus in epistola gratulatoria renunciato superintendenti Joh. Tóth-Sipkovics oblata.). Halis, 1742. — Folyamodványa 1651-ből, egyházkerülete nevében Rákóczy György erdélyi fejedelemhez, s anyjához Lorántfy Zsuzsánnához nemkülönben Rákóczy Zsigmondhoz intézett folyamodványa, melyben egy nevezetes iskola felépítésére segélyt kér. Közli Garády. (P. Napló 1853. 1117. sz.) — Kéziratban: Regestum Ecclesiarum invariatae Augustanae confessionis in Comitatibus Soproniensi, Castriferrei, Saladiensi existentium. Nemeskér, 1661. 4rét 393 lap (a m. n. múzeum kézirati osztályában).

Fabó Monumenta I. 93. l., II. 20. l.

Musculus *Farkas*, ág. ev. lelkész, németországi származású, hol Tolatban (?) 1602. jún. 16. udvari lelkész volt. 1617. jún. 28. jött Kassára lelkésznek és részt vett az 1618. okt. 3. és 4. zebeni zsinaton. 1623-ban Modorra hívták meg, hol 1634-ig működött. 1630—31-ben Körmöczbányán tartózkodott, valószinűleg szintén mint lelkész. — Munkái: 1. *Ocvli Ipsius Dei*, defixi; Gubernatorum, & Subditorum intendenti & dirigendi, in sanctam Magistratus ordinationem. Id est: Carmen Elegiacvm De divino Magistratus ordine, Officioque Regentium & Subjectorum. In Honorem Electionis et inavgurationis, Amplissimi ... Novi Magistratus ... Domini Ivdicis, Domini Casparis Crammeri Prudentissimi ... Viri, &c. Nec non Noviter constituti Ordinis Senatorii, summo dignitatis & observantiae honore colendissimi: Sic Etiam, Recens ordinatae Ornatissimae ac Honestissimae Commvnitatis Ivratae: In Regia ac Libera ... Civitate Levtschoviensi, Repu-

blica illa laudatissima & commendatissima. Gratvlationis et voti cavsa scriptvm ... Levtschoviae, 1620. — 2. *Specvlvm Natvrale* Pretiosissimarum quarundam Reip: & Cvriae Christianae Gemmarum. Hoc est: Virtvtes Qvaedam Illvstres, Rervm Pub: Gubernatores apprime egregieq. ornantes, ac condecorantes; iisdemq. summe necessariae: In certorum quorundam brutorum natura & proprietate, ceu speculo eleganter repraesentatae, & variis carminum generibus, brevissima notatione descriptae ... U. ott, (1621). — 3. ... *Conivgalis.* Das ist, ein Hochzeit oder Braut-Lied, von Ehestands Güete Wirdigkeit vnd auch Einigkeit ... Dem Edleñ vnd Vesteñ Herrñ Danieli Cramern, Handels Herrn in ... Leutsch, Alsz Breutegam. Vnd der ... Jungfrawen Christinae ... Herrn Johannis Wolfen, ... geliebten Tochter, Alsz Braut, Auff dieser beyder offentlichen Hochzeitlichen Ehrnfrewd, so den 19. Septembris, Anno, 1621. gehalten worden, gemacht, vnd auff vier Stimmen gesetzt, Durch ... U. ott. (A m. n. múzeumban az egyetlen példány czímlapján az első egy-két szó ki van szakadva). — Az Erdélyi Prot. Közlönyben (1878. 43. sz. Magyar protestáns egyháztörténelmi kutfők. Feyerthoy János, Muskulus Farkas és Szőcs Lukács leveleik Bullinger Henrik zürichi lelkészhez, közli Elekes Viktor).

Fabó, Monumenta IV. 277. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 112., 115., 116. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Musicki *Bránko*, regényíró és szerkesztő Ujvidéken. — Munkái: 1. *Delija-Devojka.* Ujvidék, 1885. (Delia leányzó. Regény. Halevy Lajos után szerbre ford.). — 2. *Jogunica.* U. ott, 1885. (Az akaratos. Regény. Ohnet György után szerbre ford.). — 3. *Plovigrad.* U. ott, 1885. (Az úszó város, Jules Vernetől). — 4. *Kenceler.* U. ott, 1886. (Kazalon utinaplója, Jules Vernetől). — 5. *Martin patz.* U. ott, 1886. (Márton patkánya, Jules Vernetől). — Szerkesztette a Zadruga (Családi kör) cz. szépirodalmi és vegyes tartalmú hetilapot Újvidéken, mely 1879-ben indult meg.

Erdujhelyi Menyhért, Ujvidék története. Ujvidék 1894. 375. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Musicki *Luczián* (*Lukács*), görög-keleti püspök, szül. 1777. jan. 27. Temerinben (Bács-Bodroghmegye, hova szülei Musió szerbiai faluból költözködtek); a gymnasiumot Újvidéken és Szegeden, a bölcseletet és jogot Pesten az egyetemen végezte. Schedius Lajos egyetemi tanár aesthetikai előadásainak hatása alatt irodalmi tanulmányokkal is foglalkozott és nyelveket tanult. 1802-ben Kalugyer (szerzetes) lett a görgetegi kolostorban; 1803-ban diakonus volt és a theologiát tanította a szerb papnevelőben Karlóczán; 1809-ben protoszingyel, 1812. a rakováczi kolostor archimandritája (apátja), 1823-ban ideiglenes administratora volt a károlyvárosi püspökségnek. Szabadelvű gondolkozása s politikai nézetei miatt sok üldözésnek volt kitéve, sőt hivatalát és rangját is elvesztette; 1828-ban végre rehabilitálták és azon év ápr. 25. károlyvárosi püspökké szentelték. Irodalmi működése nagy hatással volt a hazai s külföldi szerbekre; az ő körében volt a magyarországi szerbek culturális központja. Gyűjtötte a szerb népköltészet termékeit; támogatta a szerb irodalom reformátorát Karadzsicsot. Meghalt 1837-ben márcz. 15. Károlyvárosban. — Munkái: 1. *Oda*, jusze blazsenoj tjeni Joanna Raits poszvjascsajet. Buda, 1802. (Oda R. János emlékére). — 2. *Die serbische Muse* an Erzherzog Ludwig. Buda, 1808. (Szerbül és németül). — 3. *Oda* gospodina Josephu om Putnik episcopa Pakracsko ... U. ott, 1808. (Oda Putnik József pakraczi püspök tiszteletére). — 4. *Oda* na szmert Serea Petra Vitkovicsa paroch budinszkago. U. ott, 1808. (Oda Vitkovics Péter halálára. szerbül és né-

metül). — 5. *Die serbische Muse* bei der Namensfeier Sr. kais. Hoheit des Palatinus von Ungarn Erzherzogs Josephs. Hely n., 1808. (Szerb és német nyelven). — 6. *Oda* na szmert... Szavii Vukovicsa. U. ott, 1810. (Oda Vukovics Szabbász halálára). — 7. *Oda* moemu prijatelja Michailu Vitkovicu. U. ott, 1811. (Vitkovics Mihály odája szerbül). — 8. *Ode* auf den hochfestlichen Geburtstag Sr. Majestät Franz I. am 12. Februar 1831. Karlstad. (Szerbül és németül). — 9. *Oda* infantu Karolu Aloiziju erzogu lucskomu. Karlovicz, 1831. (Oda Károly Alajos főherczeg tiszteletére). — 10. *Lukijana* Musickoga stihotvo-renija. Pest, Buda, Újvidék, 1838—47. Négy kötet (I. Pest, 1838., II. Buda, 1840., III. Ujvidék, 1844., IV. U. ott, 1847. M. költeményei, melyeket a szerb hirlapokban közzé tett és kéziratban hátrahagyott. Ism. Annalen der Literatur 1811. IV. 333. l.). — Nevét Mussiczkynek és Muschiczkynek is írták.

Zeitschrift von und für Ungern III. 1803. 396. l. — *Annalen* der Literatur. Wien, 1812. IV. 106. l. — *Sartori, Frans*, Historisch-ethnographische Uebersicht der wissentschaftlichen Cultur, Geistesthätigkeit und Literatur des österreichischen Kaiserstaates. Wien, 1830. I. 73. l. — *Casopis* českého Muzeum 1833. 36. l. — *Hasai s Külföldi Tudósitások* 1837. I. 29. sz. — *Jahrbücher* für slavische Literatur... Herausg. von Dr. J. P. Jordan. Leipzig, 1844—45. — *Jahrbuch* des deutschen Elements in Ungarn, red. von Henszlmann. Leipzig, 1846. I. 85. l. — *Ilirska čitanka.* Wien. 1860. II. 46. l. — *Safarik József*, Geschichte der südslavischen Literatur. Prag, 1865. III. — *Baloghy István*, A m. kir. egyetemi nyomda termékeinek Czimjegyzéke. Bpest, 1882. 241. l. — *Milicsevics*, Pomenik. Belgrád, 1888. 394. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése II., IX.

Muskatirovics *János*, városi tanácsos és ügyvéd Pesten, szül. 1743-ban Zentán (Bács-Bodroghm.); középiskoláinak végeztével jogot tanult a pesti egyetemen és ügyvédi oklevelet szerzett 1773. márcz. 10.; utóbb Pest város tanácsosa lett, hol 1809. júl. 18. meghalt. — Munkái: 1. *Kratkoje* razmyslenie oprazdnici. Bécs, 1786. (Gondolatok az ünnepnapok fölött). — 2. *Pritče* ili po prostoniu poslovice. Bécs, 1787. (2. kiadás. Buda, 1807. Példák vagy közmondások. Ezen szerb közmondásokat Dobrovsky J. a prágai Slovankában 1815. lenyomatta német fordítással és jegyzetekkel). — 3. *Razsuzdenije* o postah. Bécs, 1794. (Szabadelvűleg a bőjtölés ellen). — 4. *Rövid gondolatok* azon módok iránt, melyek szerént kedves magyar hazánkat jóféle hússal és hallal állandóan lehetne segíteni s a húsnak fogyatkozását, következendőképen a becsúszott drágaságot eltávoztatni. Buda, 1804. (Ism. Annalen. Wien, 1807). — Kézirati munkája: Projectum pro gravaminibus et postulatis Rascianae anno 1790... elaboratum, ívrét 63 lap (a m. n. múzeumban).

Zeitschrift von und für Ungern IV. 1804. 196. l. — *Safarik Josef.* Geschichte der südslavischen Literatur. Prag, 1865. III. 322., 377., 476. l. — *Balogh István*, A m. kir. egyetemi nyomda Czimjegyzéke. Bpest, 1882. 68., 217. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Muskó *Sándor*, kuriai biró és törvényszéki elnök, szül. 1844-ben Szegeden polgári szülőktől. Egész életét szülővárosában töltötte, ott emelkedett lépcsőről lépcsőre; kitünő jogász voltának híre országos volt. Az ál-Dégenfeld-Schomburg-féle pörben és a hódmezővásárhelyi méregkeverők ügyében különösen kitünt birói tehetsége. Nyakán támadt pattanás következtében vérmérgezés állott be s 1897. márcz. 30. meghalt Szegeden. — A Szegedi Hiradónak munkatársa volt Szabados János szerkesztése alatt a 60-as években; szakczikkeit a jogi lapokba s folyóiratokba írta.

Reisner János, A „Szegedi Hiradó“ Szeged 1884. 34. l. — *Vasárnapi Ujság* 1897. 14. sz. (Nekr.). — *Budapesti Hirlap* 1897. 91. sz. — *Szegedi Hiradó* 1897. 77. sz.

Muskovich *János*, r. kath. plébános, szül. 1848. aug. 28. Nagy-Baromban (Sopronm.); a győri egyházmegyében lett pap, hol 1871. aug. 30. szenteltetett fel. Jelenleg plébános Horváth-Zsidányban

(Sopronm.). — Sok czikket írt Plett álnév alatt a horvát lapokba. — Munkái: 1. *Prirodopis.* Győr, 1880. (Természetrajz horvát népiskolák számára). — 2. *Példe Bogu* zaprydne dice. Szombathely, 1883. (Istennek tetsző példák). — 3. *Solymossy Eszter.* U. ott, 1883. (Horvátul; a közigazgatósági bizottság lefoglalta).

M. Sion 1891. 367. l. — *Emlékkönyv.* Győr, 1892. 145. l. — *Schematismus* Cleri Jaurinensis 1892.

Muskulus *Farkas.* L. *Musculus.*

Muslay *Antal* (boros-jenői), cs. kir. kamarás, megyei főispán, M. Gábor, Pest vármegye alispánja és Vay Anna fia, szül. 1743. nov. 23., 1768-ban mint pestmegyei aljegyző kezdte szolgálatát, 1769-ben nógrádmegyei főjegyző, 1773-ban már első alispán, megválasztva újra 1790-ben és 1796-ban is. Midőn már kir. tanácsosi czímmel bírt, 1780-ban lett kir. udvarnok, 1802. a kir. tábla, 1809. a hétszemélyes tábla ülnöke, utóbb alnádor, Temes vármegye főispáni helytartója, s 1808. november 11-én Csanád megye főispánja. Meghalt 1826. máj. 20. Pesten 83. évében. — Kézirati munkája: Questiones Tabulares. Pestini, 1796. 4rét 82 lap (a m. n. múzeumban Csesznák József másolatában.)

Hazai s Külf. Tudósítások 1826. I. 44. sz. — *M. Kurir* 1826. I. 42. sz. — *Vereinigte Ofner-Pester Zeitung* 1826. 42. sz. — *Nagy Iván,* Magyarország Családai VII. 581., 582. l. — *Somogyi Zsigmond,* Magyarország főispánjainak Albuma. Szombathely, 1889. 143. l.

Muslay *Sándor* (boros-jenői), országgyűlési képviselő, előbbinek és Jablanczy Anna fia; 1848 előtt Nógrád vármegyének tiszteletbeli főjegyzője volt, utóbb országgyűlési képviselője 1869—78-ig; azután visszavonult birtokára Rádra (Nógrádm.), hol 1902. okt. 14. 88 éves korában meghalt. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Nagy Iván, Magyarország Családai VII. 581., 582. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 42. sz. (Nekr.). — *Budapesti Hirlap* 1902. 284. sz.

Musnai *Károly.* L. *Muzsnai.*

Musnai *Mihály,* ev. ref. tanuló a leydeni egyetemen, erdélyi székely származású. — Munkái: 1. *Dissertatio* XVII. Continens Paraphrasin Epistolae Pauli ad Romanos, Qvam, Deo Auxiliante Sub Praesidio ... Christophori Wittichii ... Publicae ventillationi submittit... Die 13. Dec ... Lugduni Batav., M. DC. LXXXIV. — 2. *Disputatio* Theologica De Serpente AEneo. Qvam, ... Sub Praesidio ... Stephani Le Moyne ... Publice ventillandam proponit ... Die 11. Julii. U. ott, M. DC. LXXXV. — 3. *Dissertatio* Theologica De Septem Spiritibus Impuris. Qvam ... Sub Praesidio ... Stephani Le Moyne ... Publice ventillandam proponit ... Auctor & Defendens. Die 19. Octobris ... U. ott, M. DC. LXXXVI.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. k. 2. rész 269., 286., 308. l.

Mustó *Gusztáv,* szinész. — Munkája: *Szinházi Emlény.* Arad. 1862. Két füzet. (I. jan.-ápr., II. okt.-decz.).

Petrik Könyvészete.

Muszely *Károly,* gazdasági és műkertész Pesten. — Czikke a Honművészben (1837. 16. sz. Utasító. Olasz eperfák eladók. Pesten 1837. febr. 10.).

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Muszka *Antal,* bölcseleti és theologiai doktor, Jézustársasági áldozópap és tanár, szül. 1719. febr. 3. Szőllősön (Barsmegye) nemes szülőktől; 1737. okt. 17. lépett a rendbe; miután bölcseleti s theologiai doktor lett, Győrben a bölcseletet és Kassán a költészetet és zsidó nyelvet tanította; azután szintén a zsidó nyelvet tanította Nagyszombatban; később Győrött és Kassán a bölcseletet, Gráczban a világi és egyházi történelmet adta elő; ismét Kassán az egyházjogot és szentírást, végre 1765-től Nagyszombatban öt évig a theologiát; utóbbi helyen 1765-ben, előbb Kassán cancellár is volt és midőn a rend 1773-ban eltöröltetett, Szakolczán a rendházat igazgatta; azután az esztergommegyei papok közé vétetett fel, Sza-

kolczán és Nagyszombatban tartózkodott, hol 1790. ápr. 21. meghalt. — Munkái: 1. *Invicta Joannis Corvini fortitudo*. Cassoviae, 1743. (Hősköltemény és elegiai levelek). — 2. *Heroes Daciae*. Claudiopoli, 1744. (Hősköltemény.). — 3. *Felices* duorum Daciae Vojvodarum adversus barbaros expeditiones. U. ott, 1744. (Epikai költemény).

Katona, Historia Critica XXXIX. 981. l. — *Fejér*, Historia Academiae 54., 72. l. — *Pauler* Tivadar, Az egyetem rectorai és cancellárjai. Pest, 1856. 16. l. — *Stoeger*, Scriptores 288. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1474. h. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 345. l.

Muszka *Miklós*, bölcseleti és theologiai doktor, Jézustársasági áldozópap, előbbinek testvérbátyja, szül. 1713. decz. 6. Szőllősön (Barsm.); 1730. okt. 14. lépett a rendbe; középiskolai tanulmányait elvégezvén, 1741—44-ig theologiát hallgatott Nagyszombatban; Győrött az ismétlőket a humaniórákra tanította; azután Nagyszombatban négy évig a bölcseletet, Bécsben a theologiát adta elő; később ugyanott tanulmányi felügyelő, a rendfőnök segédje s a rendház főnöke, utóbb tartományfőnök volt. A rend feloszlatása (1773) után székesfejérvári prépost (extra muros) czímmel 1200 frt nyugdíjat kapott; később beszterczebányai kanonok, 1776. nagyprépost és apostoli proto-notarius lett. Meghalt 1783. szept. 11. Beszterczebányán. — Munkái: 1. *Palatium* regni Hungariae, seu palatinorum sub regibus Hungariae vitae. Pars I. ad annum 1515. Viennae, 1736. (Kassa, 1740. jav. és bőv. kiadás. Nagyszombat, 1762.). — 2. *Epistolae* familiares varii argumenti, Cassoviae, 1739. (Javított kiadás. Nagyszombat, 1740.). — 3. *Absolutum patientiae* exemplar D. Franciscus Xav. Tyrnaviae, 1741. — 4. *Imperatores Ottomanici* a capta Constantinapoli. U. ott, 1750. — 5. *Theresias* honori... dominorum neobaccalaureorum. Dum in alma archi-episc. Universitate S. J. Tyrnaviensi prima AA. LL. & philosophiae laurea donarentur. Promotore. U. ott, 1750. (Költemény). — 6. *Laudatio funebris*... comitis Joannis Palffy ab Erdőd, regni Hungariae palatini &c. honoribus... aa. ll. et philosophiae magistrorum, a rhetorica Tyrnaviensi dicata, dum... promotore... aa. ll. & philosophiae laurea donarentur. U. ott, 1751. — 7. *De legibus*, earum transgressione seu peccatis et peccatorum poena dissertationum theologicarum libri tres. Viennae, 1759. — 8. *De actibus humanis* et eorum fine, seu hominis beatudine. U. ott, 1757. — 9. *De Sacramentis* Novae Legis in genere et in specie. Vindobonae, 1758—59. Két kötet (Ujabb kiadása 1765.). — 10. *Dissertationes* excerptae ex Commentario literali in omnes N. T. libros Augustini Calmet ord. S. Benedicti. U. ott, 1759. — 11. *Panegyricus* Divo Joanni Evangelistae dictus coram ... Universitatis Viennensis Senatu populoque academico ... U. ott, 1769.

Horányi, Scriptores II. 668. l. — *M. Hirmondó* 1783. 76. sz. — *Katona*, Historica Critica XXXIX. 981. l. — *Fejér*. Historia Academiae 19., 72. l. — *Stoeger*, Scriptores 239. l. — *Pauer*, *Joannes*, Historia Dioecesis Alba-Regalensis. Albae-Regiae, 1877. 381. l. — *Slovenské Pohl'ady* 1887. 131. l. — *M. Sion* 1889. 73. l. — *Petrik* Bibliogr. — *De Backer Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1475. h.

Muszkalay *Tivadar*, városi rendőrkapitány Lőcsén, hol 1892. jún. 10. meghalt 31. évében. — Munkái: 1. *Költemények*. Sárospatak, 1885. — 2. *Ujabb költemények*. U. ott, 1887. (Ism. Vasárnapi Ujság 33. sz.).

Kiszlingstein Könyvészete és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról és gyászjelentés.

Musztyánovics *István*, görög kath. lelkész, M. Vazul énektanító és Sztász Mária fia, szül. 1807-ben Oblázkán (Máramarosm.); középiskoláit Ungvárt és Kassán végezte, a theologiát 1829-től Nagyszombatban hallgatta. Tanulmányainak befejezése után 1830 őszén megnősült, nőül vevén Mihalics huszti esperes-lelkész leányát Erzsébetet és felszentel-

tetése után egy évig apósa mellett mint segédlelkész működött. 1832-ben Medenczére, 1835. Pilipeczre (Máramarosm.) neveztetett ki lelkésznek. Nejének halála után gyermekei nevelése mellett híveinek és a tudománynak élt. Az 1848—49. zavarok korában a verchovinai ruthén nép annyira megkedvelte, hogy őt általában «mentő»-nek nevezte el. Meghalt 1864. máj. 10. Pilipeczen. — Czikkeket írt különösen a magyar-ruthenekről a Tudományos Gyűjteménybe, Tudománytárba, Regélőbe, a ruthén egyházi lapba, 1849 után a Sürgönybe s a M. Sajtóba. — Munkái: 1. *Topographica descriptio Ruthenorum* in comitatibus Bereg et Marmaros habitantium... 1851. — 2. *Nadgrobnija sv. propovědj.* Lemberg, 1855. (Halotti beszédek). — 3. *Propovědi.* U. ott, 1855. (Ünnepi szent beszédek). — 4. *Nedělnyja propovědi.* U. ott, 1856. (Vasárnapi szent beszédek). Három kötet. (Mind a három munka ruthenül jelent meg). — Kéziratban szintén ruthenül: Szózat a ruthén papok és az összes ausztriai ruthenekhez. Pilipeczen 1856. (sajtókészen küldte a lembergi nyomdába, de nem jelent meg); Szent beszédeket 1857-től hagyott hátra két kötetben.

Felvidéki Sion 1890. 2., 3. sz. (Volenszky Nesztor).

Mutschenbacher *Alajos*, pesti finevelőintézet-tulajdonos, kinek elődei a XVIII. században Németországból vándoroltak be meisseni nemes előnévvel. M. a pesti egyetemen a franczia nyelv és irodalom tanára 1852-től, szegzárdi (Tolnam.) származású volt, hol 1868. szept. 24. meghalt 56. évében. — Munkái: 1. *Ahn F. gyakorlati tanmenete* a franczia nyelv gyors és könnyű megtanulására, melyet a magyar nyelvhez alkalmazott, olvasási szabályokkal, jegyzetekkel és erkölcsi elbeszélésekkel bővített és ujra átdolgozott. Pest, 1850. I. folyam. (2. kiadás. Első kiadása Kenézi Lajostól. 3. k. 1852., 4. k. 1856., 5. k. 1860., 7. k. 1867., 9. k. 1872. U. ott. 10. k. Bpest. 1878. 11. k. 1882. Havas Adolftól, 12. k. ugyanattól. U. ott. II. folyam. Pest, 1852., 3. k. 1867. U. ott. 4. k. Bpest, 1880., 5. k. 1882. Havas Adolftól. U. ott.). — 2. *Magyar Alváry*, az az latin nyelvtani verses szabályok a nevek neméről, ejtegetéséről, az igék multja és hanyatjáról és a hangmértékről, számos példákkal felvilágosítva és rövid verstannal ellátva a gymnasiumi ifjúság számára. Pest, 1853. (2. kiadás. U. ott, 1860.).

Petrik Könyvészete és Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete és gyászjelentés.

Mutschenbacher *Béla*, orvos és sebész-doktor, előbbinek és sajókeresztúri Tuba Erzsébetnek fia, szül. 1848. szept. 10. Pesten, hol a gymnasiumot a piaristáknál, orvosi tanulmányait a pesti egyetemen végezte, hol 1871-ben nyert orvosdoktori oklevelet; 1872-ben sebészdoktorrá, 1874. szülészmesterré és sebészműtővé avatták fel. A budapesti egyetem I. belgyógyászati klinikáján és a sz. Rókus kórházban való gyakornokoskodás után, a budapesti egyetemen műtőnövendékké, majd ugyanott a kórházi előkészítő sebészi tanszék tanársegédévé lett. Külföldi tanulmányútjának befejezése után 1878. óta gyakorlóorvos és műtő Budapesten. 1888. óta tagja a székesfővárosi törvényhatóság bizottságának, hol főleg a közegészségügy terén szolgálja a közügyet; a budapesti kir. orvosegyesületnek és orvosszövetségnek tagja, az országos közegészségügyi egyesületnek, a budapesti orvosi kör országos segélyegyesületének, a budapesti önkénytes mentőegyesületnek és nemzeti zenedének választmányi tagja. a budapesti közkórházi orvostársaság volt elnöke s a II. kerületi orvostársaság alelnöke sat. — Kór- és gyógytani, orvostársadalmi és egészségügyi czikkei a Honban (1869), az Orvosi Hetilapban (1878), az Ellenőrben (1879), a Nemzetben (1882., 1884), a Magyar Hirlapban (1890) és az Orvosok Lapjában (1902) jelentek meg. — Munkái: 1. *A görvélykór és gümőkór*

közti viszonyról. Bpest, 1878. — 2. *Pár szó* a fővárosi közegészségügy kérdéséhez. Budapest, 1882. — 3. *Az általános táplálkozási zavarok* lényegéről. Élet- és kórtani tanulmány. U. ott, 1893. — 4. *A diaetetika* alapvonalai. Útmutatóul egészségesek és betegek táplálására U. ott, 1897.

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországon. Bpest, 1876. 89. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1893., 1897. és önéletrajzi adatok.

Mutschenbacher *Gyula*, főgymnasiumi tanár, Esztergom főegyházmegyei áldozópap, szül. 1871. okt. 10. Pesten; a philologiát u. ott, a theologiát Esztergomban végezte. 1894. febr. 17. szenteltetett fel. 1893 óta a nagyszombati főgymnasiumban a class. philologia tanára. Irt zenekritikákat (Nagyszombati Hetilap, 1900.) sat. — Munkái: 1. *Isten ujja.* Történeti elbeszélés. Esztergom, 1892. — 2. *Az elátkozott.* Boz-Dickens Károly után ford. Nagyszombat, 1894. — 3. *Válogatott elbeszélések.* Dickens Károly után ford. U. ott, 1895. (Ism. M. Sion). — 4. *C. Lucretius Carus, De rerum natura.* U. ott, 1898. (Philologiai értekezés.)

Schematismus Cleri Strigon. 1901. és Marton József főgymnasiumi tanár szives közlése és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Mutschenbacher *Viktor*, jogi doktor, ügyvéd és akadémiai tanár, M. Béla orvosdoktor testvérbátyja, szül. 1841. aug. 30. Pesten, hol tanulmányait végezte; jogi doktor, köz- és váltóügyvéd, egyetemi magántanár lett és 1869 óta a pécsi jogakadémiában a magyar polgári törvénykezés, váltó- és kereskedelmi jog tanára; a jogtudományi államvizsgálat alelnöke. — Czikke a Jogtudományi Közlönyben (1876. Az utóforgatmányról, váltóügyi czikk.). — Munkái: 1. *Magyar polgári törvénykezési jog.* Pécs, 1870. (Kőnyomat, a budapesti egyetemi könyvtárban). — 2. *A magyar váltójog* az 1876. 27. t. cz. szerint. U. ott, 1877. (2. kiadás. A m. váltójog gyakorlatilag és történetileg). U. ott, 1895. — 3. *A magyar váltóeljárás.* U. ott, 1877. — 4. *A kereskedelem története* rövid előadásban, adalékul a kereskedelmi jog tanulmányához. Ugyanott, 1881. (2. kiadás. U. ott, 1889.) — 5. *A kereskedelmi jogtudomány elemei* a magyar kereskedelmi törvénykönyv szabályaihoz alkalmazva. U. ott, 1884. — 6. *A szerzői jog* rendszeresen előadva. U. ott, 1890.

Kisslingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1888., 1890., 1894., 1896. és önéletrajzi adatok.

Muttnyánszky *Béla*, ügyvéd Pécsett. — Munkája: *Ki legyen az anyakönyvvezető?* Pécs, 1894.

M. Könyvészet 1894.

Mutz *Sebestény*, kegyestanítórendi áldozópap, szül. 1710-ben Markelsheimban (Würtemberg); Magyarországba költözvén, Pesten a piaristáknál tanult és 1726-ban Privigyén a rendbe lépett; miután a próbaévet és felsőbb tanulmányait elvégezte, Szegeden, Crajovában (Oláhország) és Szent-Györgyön német hitszónok, majd Magyaróvárt, Debreczenben és Szegeden ismételten házfőnök volt; ugyanaz volt Pesten 1754—57-ig, egyszersmind a városi plébánosi tisztséget is viselte; azután öt évig tábori lelkész, végre 1762-ben Magyaróvárt tartózkodása után ismét az O'Donnel-ezred lelkésze lett, hol 12 évig szolgált és 1774. meghalt. — Munkái: 1. *Lob- und Ehrenrede* des löbl. k. k. General-Feldmarschall-Lieutenant Graf Czerninischen Cuirassier-Regiments, welche bei der zu Bartfeld den 4. May 1751. solenniter gehaltenen Estandart-Weihung ... abgeleget worden. Kaschau, 1851. — 2. *Betrachtungen* eines reuenden Sünders über die sieben Busz-Psalmen Davids. Pest, 1759. — 3. *Trauer-Rede*, welche in Gegenwart einer Hoch-Adelichen Versammlung bei der kläglichen Leich-Begängnuss Ihro Excellenz des Herrn Francisci Xaverii Grafen Klobusiczky von Zétény Erzbischofs zu

Colocsa &c. in der Haupt-Kirchen zu Colocsa gehalten worden, den 19. May anno 1760. U. ott.

Horányi, Scriptores Piarum Scholarum II. 371. 1. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 981. 1. — *Petrik* Bibliogr. — *Takáts Sándor*, A budapesti piarista kollegium története. Bpest, 1895. 117., 226., 233. l.

Muyszer *János*, r. kath. plébános a veszprémi egyházmegyében Thésen (Veszprémm.) 1843-ban. Meghalt ... — Munkája: *A gyámság* alól felszabadult katholikus egyház teendője Magyarországban. Pest, 1849.

Universalis Schematismus, Ecclesiasticus ... Anno 1842—1843. Budae 1019. h. (Neve Muiszernek írva). — *Schematismus*, Cleri Dioec. Weszprimiensis 1847. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Muzslay *Antal*. L. *Muslai*.

Muzslai *János* (családi nevén Kampis János), jogi doktor, állami anyakönyvi felügyelő, K. Antal kántortanító és Mazgay Antónia fia, szül. 1861. jan. 25. Uj-Panáton, hol atyja kántortanító volt; a gymnasium első három osztályát Aradon, a többit Temesvárt végezte 1880-ban, mint a Bonnáz Sándor csanádi püspök által alapított Szent Imre finevelő növendéke. Ekkor a váczi egyházmegye növendékpapjai közé vétetett fel és az 1880—81. tanévet mint egyetemi hittanhallgató a budapesti központi papnevelőben töltötte. Azonban 1881-ben kilépett az egyházi rendből és a jogi tanfolyamra iratkozott be, melyet 1885-ben végzett el. 1888-ban a m. kir. honvédségnél tartalékos tiszti rangot, 1890-ben pedig a budapesti egyetemen jogi doktori oklevelet nyert. Ezt megelőzőleg már 1881-ben államszolgálatba lépett a belügyminiszterium számvevőségénél, honnét 1891-ben Szapáry Gyula gróf akkori belügyminiszter a fogalmazói szakba helyezte át; majd segédtitkár lett. 1902. jún. kinevezték a budapesti kerületnek állami anyakönyvi felügyelőjévé és miniszteri biztosává. — Költeményei a következő lapokban: Vasárnapi Ujság (1879. ápr. 13.); Magyarország és a Nagyvilág (1880.), Budapest (1883. decz. 31.), Ország-Világ (1884.), Családi Lapok (1884.), A Hét (1891., 1896.), M. Szemle (1895.), Buda és Vidéke (1895.); elbeszélései és czikkei: Temesi Lapok (1877., 1892. 298. sz. Emlékszobraink szaporításáról), Képes Családi Lapok (1883.), Budapest (1883—1884. Az országos kiállításról), Gondűző (1885), Ország-Világ (1884. Kendi Margit), Fővárosi Lapok (1883—86-ig rendes munkatársa, 1885. Ékszerek, A horvát pavillon sat. 1886. Egy jeltelen sír: Izsó Miklósról, 1885—88. Fővárosi levelek, 1891)., Pesti Hirlap (1885. 347., 1886. sat.), Budapesti Hirlap (1886. 45. sz.), Nyitramegyei (Közlöny 1887. 121. sz. 1883-tól rendes munkatársa volt, 1886. Br. Podmaniczky Frigyes, Beniczkyné Bajza Lenke), Vasárnapi Ujság (1890.), Kath. Szemle (1891. Az eskü, mint bizonyító eszköz), Községi Közlöny (rendes belmunkatársa, 1893. Reform vagy revizió, Önkormányzat és műveltség, Egyszerűsítés, A hatáskör kérdése, Közköltségek, Függő kérdések, A községi jegyzők javadalma, A népoktatás és a millennium, A közigazgatósági biróság, Az 1893. közigazgatási év, 1894. Az új község. Megvizsgált vármegyék, A helyi viszonyok és a közigazgatás, Vagyonfelügyelet a községekben, A községek rendezésének alapkérdései, tíz czikk, A halogatás teóriája, 1895. A belügyminiszterium államtitkárai, Az egyházpolitikai törvények életbeléptetése, Közgyűlés előtt, Reformkérdések, 1896. «1896.», A jegyzői lakás, A számadói felelősség, A közigazgatási bíráskodás, A közigaztás írásbeli része, A kongresszus, A segédjegyzők és a magánügyködés, A kongresszus sikere, A «cseléd», Az új képviselőház, A segédjegyzők helyzete, Döntés előtt, 1897. Parasztszoczializmus, A belügyi kérdések, A községek és a népoktatás, Bátorság és őszinteség sat., a lap rendes belmunkatársa, hetenként közöl

egy-egy czikket a községi igazgatás elméleti és gyakorlati kérdéseiről); M. Szemle (1894. A nagyság határai. Könyvpiacz, 1895. elb., A föld, elb. és rajzok), a Bolond Istókba társadalmi szatirákat írt. — Munkái 1. *A férj esküje.* Színmű 3 felv. Bpest, 1894. (Ism. M. Szemle 4. sz.) — 2. *Ballangó.* Költői elbeszélés. U. ott, 1894. (Ism. M. Szemle 23. Főv. Lapok 180., Vasárnapi Ujság 22., Hazánk 158., Jókai 24. sz.) — 3. *Az állami anyakönyvvezetés* összes szabályainak rendszeres gyűjteménye. U. ott, 1898. (2. bőv. és átdolg. kiadása sajtó alatt). — 4. *A községek rendezésének* alapkérdései. Ugyanott, 1899. (Közigazgatási Könyvtár XII.). — 5. *A megyei élet,* vígjáték 4 felv. U. ott, 1900. (Először a budapesti nemzeti színházban előadták 1896. jan. 17.) — 6. *A községi közigazgatási tanfolyamok.* Az 1900. XX. t.-cz. és az arra vonatkozó miniszteri utasítás magyarázata. U. ott, 1900. — 7. *A községi közigazgatás* a m. kir. közigazgatási biróság gyakorlatában. U. ott, 1901. (Közigazgatási Könyvtár, XI. XII.). — 8. *A tisztviselőkérdés.* U. ott, 1902. — Legújabban Radnóthyné cz. 3 felv. színművét a nemzeti színház fogadta el előadásra. A dombtetőn cz. elegiája a m. tudom. akadémia 1889. Farkas-Raskó-féle pályázatán dicséretet nyert; a Pesti Napló által 1899-ben kiírt pályázaton a tisztviselő-kérdésről írt cikksorozatával pályadíjat nyert. — Szerkeszti és kiadja a Közigazgatási Könyvtár cz. havi szakfolyóiratot 1899. jan. 1. óta. — Álnevei: Brutus, Kamangó és Feriz bég, Muzslai, Muzslai K. János, legutóbb a Kampis János nevet írja munkái alá.

M. Könyvészet 1893—94. és önéletrajzi adatok.

Muzslay *Sándor.* L. *Muslay.*

Muzsnai *Károly,* ev. ref. lelkész volt Cserefalván és Vaján (Maros-Tordam.), kinek atyja, nagyatyja és dédapja, mind M. József nevűek, szintén ev. ref. lelkészek voltak. M. Károlyt az ötvenes évek végén véletlenül saját házában egy csendőr halálosan meglőtte. — Munkái: 1. *A köztiszteletet érdemlő honfibajnok* jellemvonásai. Egy gyászbeszéd, melyet nemes Székely lovas ezredbeli fő-strázsamester n. b. e. baróti mélt. Lajos Sámuel úr végtiszteletére készített és elmondott Vajában 1840. júl. 17. Marosvásárhely, 1840. — 2. *Kedveseink* sirjoknáli hármas nyereség. Halotti beszéd, melyet n. b. e. tek. idősb Csanádi Dániel úr végtiszteletére elmondott Göcsön 1842. márcz. 17. U. ott, 1842. — Az Erdélyi Prot. Egyházi Beszédek-Tárában (Kolozsvár, 1847. I.) szintén van egy beszéde.

Petrik Bibliogr. I. 263. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Muzsnai *Mihály.* L. *Musnai.*

Muzsnai *Pál,* ev. ref. lelkész Kereseden, Kibéden és utoljára Panitin; atyja M. Sámuel szintén lelkész volt. Meghalt 1900. szept. 16. életének 74. évében. — Czikke a Kolozsvárban (1891. 50. és köv. számaiban: Emlékezés az elnyomatás idején 1850—1860.). — Munkája: *Az áldott emlékezetre méltó igaz nő,* lerajzolva egy gyászbeszédben, melyet írt és m.-koppáni tek. Fosztó Anna úrnő érsekujvári tek. Gyarmathi Dénes úr nője koporsója felett Bágyonban 1864. márcz. 5. elmondott. Kolozsvár, 1864.

Koncz József szíves közlése.

Mücke *Ágoston,* német szinész. — Munkái: 1. *Abschiedsblatt* den hohen und verehrten Theater-Gönnern .. am Schlusse des Winter-Curses 1828. Temesvár. — 2. *Ugyanaz.* Im Jahre 1829. U. ott. — 3. *Ugyanaz.* Im Jahre 1830. U. ott. — 4. *Theater-Almanach* den Gönnern in der kön. Freystadt Temesvár zum Neujahrsfeste 1829 gewidmet. U. ott. — 5. *Ugyanaz.* 1830. — 6. *Ugyanaz.* 1831. U. ott.

Petrik Bibliogr.

Müehr *Ferdinand József,* orvosdoktor, bécsi származású; 1783-ban nyert orvosdoktori oklevelet a pesti egyetemen. —

Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de achoribus. Budae, 1783.

Rupp, Beszéd 145. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. (Neve Muehrnek irva).

Müglin *(Mügeln)* *Henrik*, krónikaíró, Mügeln szász városból származott. Előbb IV. Károly császár, aztán Nagy Lajos magyar király, 1358—65-ben IV. Rudolf osztrák herczeg, végre Stájerben Pettaui Hertrut (meghalt 1385.) udvarában élt és valószinűleg 1370 körül halt meg. — A hagyomány szerint a mesterdalköltészetnek egyik megalapítója. Középszerű költő. Fő műve: Der Meide Kranz (A szűzek koronája, kiadatlan), melynek tárgya a tizenkét művészet és tudomány vetélkedése IV. Károly császár dicsőítésében. Ez, valamint nagyszámú tankölteményei költői szempontból gyengék. Élvezetesebbek kisebb költeményei, dalai s meséi (kiadta Müller 1848.). Ezeken kívül németre fordította Valerius Maximust (1364) és 1365—66. táján a bécsi Képes Krónikát (kiadta Kovachich M., Sammlungen kleiner, noch ungedruckter Stücke. Buda, 1805.). Ezen Rudolf herczegnek ajánlott munka sok helyütt elferdíti az eredeti forrást. Van azonban néhány olyan adata, melyet esetleg az altaichi évkönyvekből, vagy mint p. a 42—45. fejezetekben a görög háborúkról, más krónikákból, esetleg szóbeli előadásokból meríthetett. Ilyen, midőn a Nagy Lajos udvarában élő szász lovag állítja, hogy Károly Róbert győri püspökké tette természetes fiát Kálmánt; hogy Kázmér lengyel király az ő nővérének, a magyar királynénak tudtával csábította el a király «bölcs» tanácsosának, Záchnak leányát és hogy a «Vilzian» (Zách Felician) nemzetségének tagjait a királyné akaratából négyelték föl. Azt a latin rímes krónikát, melyet 1809. Engel közölt a Monumenta Ungarica 1—54. lapjain, nem M. írta, hanem Lajos királynak egy német udvari káplánja, ki nemcsak M. fordítását használta, hanem Wolfram von Eschenbach mellett különösen az ő versalakjait is követte, sőt a 39. lapon ezt meg is mondja. M. keveset tudott latinul és a lovagnak már csak azért sem lehet tulajdonítani egy pap munkáját, mint ezt Lorenz teszi (Deutsche Geschichte I. 285. Ez ellen v. ö. Wilmanns Zeitschr. f. deutsches Alterthum II., 155—162. és Marczali, Árpádkori kútfők 54—57.). M. munkái legnagyobbrészt kiadatlanok lévén, sem életéről, sem egyéniségéről nem tudunk eleget. — Költeményei fenmaradtak azon énekes könyvben, melyet Hetzlerin Klára Augsburgban 1471-ben írt össze. (Kiadva e gyűjtemény Quedlingburgban 1840-ben). — Kéziratban a m. n. múzeumban: Chronica Hungarorum. Magyarok krónikája. A Kovachich által kiadott és kiadatlan pozsonyi MS. szövegeinek párhuzamos tartalmi különbözete, br. Mednyánszky Dénes által feltüntetve, ívrét 50 levél; Hungarisch Cronica dem Herzog Rudolf IV. von Oesterreich (1358 — 1365), ívrét 56 levél; Chronicon Hungarorum, ívrét 89 lap (német); mindezen kéziratok a magyar n. múzeumban a XIX. századból való másolatok. M. krónikájának két másolata a XV. századból megvan a bécsi cs. udvari könyvtárban; szintén kettő a müncheni kir. könyvtárban (a XV. és XVI. századból); Valerii Maximi römische Geschichten, ívrét (1369) egy másolata 1490-ből az egri érseki könyvtárban, a boroszlói és heidelbergi egyetemi könyvtárban és az utóbbinak másolata a m. tudom. akadémia könyvtárában).

Grässe, Handbuch d. allgem. Literatur-Geschichte. Leipzig, 1850. II. 467. l. — *M. Könyv-Szemle* 1882. 232., 233., 1884. 184. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 872. l. (Heinrich Gusztáv). — *Katholikus Szemle* 1899. 589. l. (Békesi Emil).

Mühle *Vilmos*, kertész és virágkereskedő, szül. 1845. szeptember 21. Kulmban (Csehország); 1875-ben Temesvárt mű- és kereskedő-kertészetet létesített; azóta

a kertészet terén létező legtöbb nyugateurópai újításokat itt nagyobb mérvben bevezette s ezen működésével a haza határán túl is jó hirnevet szerzett magának; így lett ő a kertészeti terményekkel való délmagyarországi kereskedemnek egyik megalapítója. — 1893-ban átvette a Kaufmann Ernő által Pécsett alapított *Rózsa Ujság* szerkesztését, és ezen lapot, mely a rózsatenyésztés mellett még az összes kertészet érdekeivel is foglalkozott, gazdag kiállításban, színes rózsaképekkel, melyeket Sávely budapesti festő M. temesvári rózsakertészetében a természet után festett, kiadta 1893. szept.-től 1896. júl.-ig Temesvárt; ezen folyóiratból évenként hat füzet jelent meg és 550 előfizetője volt. Német fordításban is megjelent Rosen-Zeitung czimmel u. ott. — Kertészeti czikkei, saját lapján kivül, csaknem az összes hazai s külföldi kertészeti lapokban megjelentek. — *Mühle-féle kertészeti Értesítő* cz. évenként kertészeti katalogust szokott kiadni, melyben az összes kertészeti termények leírását és tenyésztését közli rajzokkal.

Berkeszi István, A temesvári könyvnyomdászat és hirlapirodalom története. Temesvár, 1900. 138., 139. l. arczk. és fiának Mühle Árpádnak szives közlése.

Mühlhoffer *József*, orvosdoktor, pesti származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. pharm.-medica sistens alkaloidea recentiori aevo in usum medicum tracta. Pestini, 1843.

Szinnyei Könyvészete.

Mükisch *István András*, orvosdoktor, nagyszombati (Pozsonym.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de symptomatologiae in morbis puerorum summo valore. Viennae, 1824.

Szinnyei Könyvészete.

Mülek *Lajos*, jogi doktor, köz- és váltóügyvéd, szül. 1850. nov. 30. Aradon; iskoláit ott és Budapesten végezte, 1874-ben jogi doktor, 1875-ben pedig ügyvéd lett és Aradon nyitott ügyvédi irodát. A függetlenségi párt megalakításában tevékeny részt vett, valamint minden oly ügyben, mely a hazát, Arad városát és a közérdeket érdekelte. Mint jeles szónok a köztörvényhatósági képviselők között tekintélyre emelkedett. Az 1892—96. országgyűlésen a nagylaki (Csanádm.) kerületet képviselte. — Az Arad és Vidékében jelentek meg tőle költemények és beszélyek.

Lakatos Ottó, Arad története. Arad, 1881. 70. l. — *Aradi Képes Naptár* 1887. 51. l. arczk. — *Báttaszéki Lajos*, Emlékkönyv. Arad, 1888. 110. l. arczk.

Müller *Adolf*, zeneszerző, szül. 1802. okt. 7. Tolnán; már fiatal korában sok operát, daljátékot írt, azonban sikert nem aratott velök. Szerencsésebb volt operettjével: A fekete asszony (Boieldieu, La dame blanche operájának a parodizálása) és a Szerelmi varázsital cz. művével. Az első Bécsben a József-külvárosi színházban egymásután pár száz előadást ért; a 30-as évek végén Pesten a nemzeti színházban is előadták. Az utóbbit nálunk még most is adják itt-ott a vidéken. 1828-ban a Wieden-külvárosi színházhoz szerződtették; ez állásában 1828—1865-ig írta a zenét az akkori divatos opera- és drámaparódiákhoz és bohózatokhoz. Lumpacius Vagabundus bohozatát és Ördög Róbert opera-paródiáját Magyarországban is előadták; az első műsordarabja volt nemcsak a vidéki színtársulatoknak, de a nemzeti színháznak is. Megyeri, Benza, Szerdahelyi József, Szerdahelyi Kálmán jeleskedtek benne. Irt még számos művet zongorára, dalokat, miséket; szerzeményeit (mintegy 130-at) Diabelli Antal adta ki Bécsben. Meghalt 1886. júl. 15. Bécsben. Fia ifj. M. Adolf, szintén zeneköltő (szül. 1839. Bécsben, meghalt 1901. decz. 14. ugyanott.) Udvari bolond cz. operettejét a budapesti népszinházban is előadták, először 1887. márcz. 11. Halála előtt atyjának összes kéziratait és zeneműveit a Bécs-városi könyvtárnak adta.

Pallas Nagy Lexikona XII. 875. l. (Káldy)

Müller *Adolf*, tanító a budapesti zsidó hitközség iskolájában, szül. 1844. nov. 22. Pápán (Veszprémm.), szegény iparos szülőktől; u. ott az ev. ref. főgymnasiumban tanult és 1867-ben érettségi vizsgát tett; ekkor a budapesti egyetem orvosi karára iratkozott be; szegénysége miatt nem folytathatván tanulását, nevelő lett; azonban két év mulva ismét visszatért a fővárosba s bölcselethallgató lett. A budapesti izraelita hitközség elemi iskolájában előbb helyettes, 1871. szept. rendes tanárnak neveztetett ki. — Czikkei a Népnevelők Lapjában (1875. Az iskolai padokról). — Munkái: 1. *Héber abc és olvasókönyv* izraelita népiskolák számára. Bpest. 1878. (2. átdolg. és bőv. kiadás. 1885., 8. k. 1888., 10. k. 1897., 11. k. 1901. U. ott. M. orsz. izr. tanítóegyesület kiadványai XXIV.). — 2. *Magyar abc és olvasókönyv* izr. népiskolák számára. U. ott, 1882. (6. jav. és bőv. kiadás 1900., 7. kiad. U. ott, 1903. Az orsz. izr. tanítóegyesület kiadványai XII.). — 3. *Magyar nyelvtan* a népiskolák III. osztálya számára. U. ott, 1887.

Pester Lloyd 1875. Abendblatt 156. sz. — *Kiss Áron*, M. népiskolai tanítás története 298. l. — *M. Könyvészet* 1886. — *Kiszlingstein* Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Müller *Ágoston Ernő*, gazdasági tanintézeti tanár, szül. 1819-ben Schwarzenbachban (Bajorország); a magyaróvári felsőbb tanintézetben 1853. októbertől 1854. szept. 30-ig a technologia tanára volt; később sörgyári igazgató lett Stockholmban (Svédország). — Munkái: 1. *Das neue* Brau-Verfahren mit dem hierzu construirten Apparate. Mit 1 Lith. Tafel. Pressburg, 1854. — 2. *Die Bierreform.* U. ott, 1854.

Szinnyei Könyvészete. — *Balás Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. M.-Óvár, 1897. 230. l.

Müller *András*, gymnasiumi tanár, brassói származású volt; 1822. márcz.-tól a bécsi protestáns theologiai intézetben tanult; a brassói gymnasiumban 1828-tól 1831. szept. 29-ig tanított, mikor meghalt. — Kézirati munkái: Sigmund Báthori, Fürst von Siebenbürgen. Ein Trauerspiel in vier Aufzügen; Die beiden Freunde. Eine dramatische Phantasie in drei Aufzügen.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 444. l.

Müller *Bernát*, bölcseleti tiszteletbeli doktor, jeles botanikus, a gyógyszerészeket vizsgáló bizottságban ötven évig a kormány képviselője volt. Meghalt 1901. márcz. ... Budapesten 91 éves korában. — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1856. Eszmecsere a chemia és physiologia köréből, A növény rendeltetése, Kémia és földmívelés); az Orvosi Hetilapban (1857. Üdvözlő szózat, Némely szerves gyógyanyagok kémlete festsavas haméleg és kénsav által dr. Eboli szerint, 1858. A gyógynövényekkeli kereskedés Magyarországon, 1859—60. Visszapillantás gyógyszerészetünk állására 1859-ben, A gyógyszerészek árszabása körül, A gyógyárúk eladása körül, 1861. A gyógyszerészek kiképeztetéséről, 9 czikk); a Zeitschrift für Natur- und Heilkundeban (1859—60. Über Arzneitaxe, Über Arzneiwaarenverkauf); a Zool. Botan. Verhandlungenben (Bécs, 1863. Verzeichniss der in der. Marmaros gesammelten Pflanzen). — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Elenchus plantarum i. cottus. Gömöriensis territorio Murányensi 1843. observatarum. ívrét 5 levél.

Gyógyszerészi Hetilap 1878. 20., 23. sz. 1901. — *Budapesti Hírlap* 1901. 64. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1901. 10. sz. (Nekr.).

Müller (*Xaver*) *Ferencz*, r. kath. lelkész. — Munkája: *Axiomata* divinae sapientiae olim data Salomoni regio Davidis filio. R. P. ... paraphrasi elegiaca explicata. Tertiis typis edita. Posonii, 1773.

Petrik Bibliogr.

Müller *Ferencz József* (reicheinsteini báró), bányász és mineralogus, szül. 1740. júl. 1. (atyja M. József erdélyi kincstári tanácsos); bölcseleti és jogi tanulmányait

a bécsi egyetemen végezte; 1763-tól a selmeczi bányász-akadémián bányászatot, mechanikát, vegytant és mineralogiát tanult és 1768-ban kineveztetett Magyarország déli részében bányásztisztnek. Midőn 1770-ben a bánáti bányászat rendezésére bizottság neveztetett ki, M. is beosztatott oda s oly nagy ismereteket fejtett ki, hogy ugyanazon évben főbányamesterré s bánáti bányaigazgatóvá neveztetett ki. 1775-ben mint valóságos bányatanácsos Tirolba, 1778-ban pedig mint kir. kincstártanácsos Erdélybe helyeztetett át. 1788-ban II. József császár valóságos kormánytanácsossá nevezte ki s az örökös tartományok lovagrendébe emelte; ekkor az erdélyi összes bányák főnöke is lett. 1795-ben erdélyi honpolgári jogot nyert. 1798-ban valóságos udvari tanácsos lett az erdélyi kincstári osztályban és 1802-ben Bécsbe hivatott udvari tisztségre, mely állásban 1818-ig szolgált, midőn nyugalomba vonult a szent István-rend lovagkeresztjével és 1820-ban bárói rangot nyert; azonban mint udvari előadó tovább is részt vett az üléseken. Tagja volt a berlini természettudom. társulatnak és a jenai ásványtaninak. 1778. Tirolban fölfedezte a Turmalint és 1783-ban Erdélyben a Tellur aranyérczet, melyet Sylvannak is neveznek; nevéről nevezték el az opal egy nemét, a Hyalithot, Müller-üvegnek. Meghalt 1825. okt. 12. Bécsben. — Czikkei a Born Physikalische Arbeitenben (Bécs, I. 1783—84. Versuch über den vermeintlichen natürlichen Spiessglaskönig, Versuche mit dem in der Grube Maria-Hilf in dem Gebirge Fazebay bei Zalatna vorkommenden vermeinten gediegenen Spiessglaskönig, Nachrichten von den Golderzen aus Nagyág in Siebenbürgen): a Born és Trebra-féle Bergbaukunde-ban (Lipcse, 1789. Mineralgeschichte der Goldbergwerke in dem Vöröspataker Gebirge bei Abrudbánya in Siebenbürgen, nebst einer Charte). — Munkája: *Nachricht* von den in Tirol entdeckten Turmalinen. Wien, 1778.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon. II. 444. l.

Müller *Frigyes*, bölcseleti és theologiai doktor, kir. tanácsos, ág. ev. püspök, M. Frigyes városi tanácsos és Misselbacher Sarolta fia, szül. 1828. máj. 15. Segesvárt, hol a gymnasiumot látogatta 1845-ig; ekkor Kolozsvárra ment a jog tanulására, 1846—48-ig a lipcsei és berlini egyetemen theologiát, történelmet és philologiát tanult. Hazájába visszatérve 1848. júl. 13. szülővárosában lector extraordinarius lett és kezdte gyűjteni az erdélyi mondákat. 1848—49-ben mint nemzetőr szolgált. A szabadságharcz után folytatta tanári működését és Segesvárt életbe léptette a tornászatot, sőt a női tornászatra is gondot fordított. 1863-ban a gymnasium igazgatója lett. 1869. jún. 20. Újegyház hívta meg lelkészének; 1870. a tartományi tanácsba választották és 1874. aug. 27. nagyszebeni lélkész lett; nagy része van az új iskolai rendszabály létesítésében és 1886-ban a betegápoló-intézet fölállításában. 1883. püspökhelyettessé, 1893. szept. 21. pedig püspökké választották. 1883-ban a marburgi egyetemen tiszteletbeli bölcseleti s 1897. a lipcsein tiszt. theologiai fokot nyert. 1895-ben a főrendiház tagjai közt foglalt helyet. 1896. kapta a II. oszt. vaskoronarendjelt. — Czikkei a Blätter für Geist, Gemüth u. Vaterlandskundeban (1853. Siebenbürgen und Ungarn im XVII. Jahrhundert; Die Keisder Burg, die Kirchen zu Bodendorf, Galt und Schweischer, 1896. Zur Geschichte der sächsichen Goldschmiedzünfte); az Archiv des Vereins für die siebenb. Landeskundeban (N. F. II. Die evang. Kirche in Birthälm, König, Stephan. I. von Ungarn und das siebenb. Bisthum, eine Revision der Quellen, Archäologische Skizzen aus Schässburg, III. Die Bronzealterthümer, eine Quelle der älteren siebenb. Geschichten, IV. 1860. Zur älteren siebenb. Glockenkunde, V. Die Hei-

dengräber bei Kastenholz, két tábla rajzzal, XIV. Die Inkunabeln der Hermannstädter «Kapellen-Bibliothek», XV. Gleichzeitige Aufzeichnungen von Thomas Wal, Johannes Mildt und einem Heltauer aus den Jahren 1513—1532., XVI. Archäologische Streifzüge, Müller Heinrichel együtt. XIX. Materialien zur Kirchengeschichte Siebenbürgens und Ungarns im XVII. Jahrh.); a Mittheilungen der k. k. Centralkommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale-ban (I. 1856. Die Schässburger Bergkirche, ein kunstgeschichtlicher Versuch, Über den älteren sächsischen Kirchenbau und insbesondere die ev. Pfarrkirche von Mühlbach, II. 1857. Die Vertheidigungskirchen in Siebenbürgen, Bericht über Funde in Schässburg und Mehburg, III. 1858. Die Ruinen am Firtos in Siebenbürgen, Römisches Grabmonument bei Birthelm, IV. 1859. Römerspuren im Osten, VI. 1861. Die ev. Kirche von Seiburg in Siebenbürgen); a segesvári gymnasium Programmjában (1856. Geschichte der siebenbürgischen Hospitäler bis zum Jahre 1625); a Magazinban (N. F. II. 1860. Siebenbürgische Alterthümer); a Hermannstädter Zeitungban (1861. Zur Verfassungsangelegenheit der ev. Landeskirche A. B., 1867. Zwei Tage auf Stenarum, bei Schässburg); a Siebenbürgischer Volkskalenderben (1873. G. D. Teutsch, eine Lebensskizze von Freundeshand). — Munkái: 1. *Beiträge* zur Geschichte des Hexenglaubens und des Hexenprozesses in Siebenbürgen. Brauschweig, 1854. (Ism. P. Napló 1857. 275. sz.). — 2. *Siebenbürgische Sagen*, gesammelt und mitgetheilt von ... Kronstadt, 1857. (Ism. Blätter für liter. Unterhaltung. Leipzig, 1858. 2. kiadás. Bécs, 1885). — 3. *Die kirchliche Baukunst* des romanischen Styles in Siebenbürgen. Mit 3 lithogr. Tafeln, 23 Holzschnitten und 2 Facsimiles. Wien, 1858. (Különnyomat a Jahrbücher der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale-ból). — 4. *Unsere Pfarrerswahl* und der Entwurf des evang. Landeskonsistoriums A. B. vom 6. März 1862. Hely és év n. (Névtelenül). — 5. *Dass unseren Schulen im Turnen* ein längst vermisstes Mittel der Jugendbildung geboten sei. (Eine Schulrede. Hermannstadt, 1863. Névtelenül). — 6. *Dass in dem Turnen* auch unserm Volke eine kräftige zeitgemässe Erziehung geboten sei. Rede bei der Einweihung der Schässburger Turnhalle am 14. Nov. 1863. (U. ott. 1863. Névtelenül.). — 7. *Deutsche Sprachdenkmäler* aus Siebenbürgen. Aus schriftlichen Quellen des XII. bis XVI. Jahrhunderts. U. ott, 1864. — 8. *Die römischen Inschriften in Dacien*. Gesammelt und bearbeitet von ... Wien, 1865. (Ism. Österr. Wochenschrift). — 9. *Referat* bezüglich des Lehrplans für die Seminarien. (Hely n., 1871). — 10. *Die wichtigsten Ergebnisse* der durch den III. G.-A. vom Jahre 1869 angeordneten und am Anfang des Jahres 1870 durchgeführten Volkszählung in den Ländern der ungarischen Krone. Hermannstadt, (1872. Névtelenül.). — 11. *Verwahrung* und Sondermeinung gegen den Beschluss der Hermannstädter Bezirkskirchenversammlung vom 2. Januar 1880 betreffend die Intervallfrage. U. ott, 1880. — 12. *Rede* ... gehalten bei der Grundsteinlegung zum Bethause und zu den damit verbundenen Anstalten (Waisenhaus und Kinderbewahranstalt) auf dem Soldisch am 25. März 1882. U. ott. — 13. *Zur Grundsteinlegung* des ev. Bethauses, des ev. Waisenhauses und der ev. Kinderbewahranstalt auf dem Soldisch am 25. März 1882. U. ott, 1882. — 14. *Gottesdienst* in einer evang. sächsischen Kirche im Jahre 1554. Ein Vortrag gehalten in Hermanstadt am 8. Dez. 1883., Frankfurt a. M., 1884. (Különny. a Zeitschrirft für prakt. Theologieból. Ism. Deutsche Litteraturzeitung 1886.). — 15. *Geprüft und bestanden*.

Novelle von M. F. G. Hermannstadt. 1892. (Különny. a Siebenbürgischer Volksfreundból. Ism. Korrespondenzblatt für Landeskunde 1893.). — 16. *Erlöst.* Novelle von M. F. G. U. ott. 1893. (Különny. a Siebenb. Volksfreundból.). — 17. *Rede* aus Anlass der Beerdigung Sr. Hochwürden des Bischofs D. G. D. Teutsch am 5. Juli. 1893. in der ev. Pfarrkirche in Hsrmannstadt. U. ott, 1893. — 18. *Aus der Spätsommerfrische.* Erlebtes und Erdachtes. U.ott, 1894. (Ism. Korr. f. Lkde 1895.). — 19. *Rede* zur Eröffnung der 29. Hauptversammlung des siebenbürgischen Hauptvereins der Gustav Adolf-Stiftung in S.-Reen. U. ott, 1894. (Melléklet a 32. Jahresbericht des ev. Hauptvereins der Gustav Adolf-Stiftung für Siebenbürgenben. Ism. Korr. f. Lkde 1895.). — 20. *Zur Schässburger Frauenfrage.* U. ott, 1895. (Különny. a Siebenb. d. Tagblattból.). — 21. *Rede* zur Eröffnung der 17. Landeskirchenversammluug (10. Nov. 1894.). U. ott, 1894. — 22. *Festpredigt* des Bischofs Dr. Fr. Müller zu seiner feierlichen Einführung in Amt und Würde am 11. Nov. 1894. U. ott, 1895. — 23. *Johann Karl Schuller* und die Gräfin Anna Amadei von M. F. G. U. ott, 1896. (Különny. a Siebenb. d. Tagblattból).). — 24. *Licht und Schatten.* U. ott, 1897. (Különny. a Kirchliche Blätterből). — 25. *Rede* zur Eröffnung der 18. Landeskirchenversammlung (28. April 1887.). U. ott, 1897. (Különny. a Kirchliche Blätterből). — 26. *Der «Siebenbürger Bischof».* U. ott, 1897. (Különny. a Kirchl. Blätterből.). — 27. *Eröffnungsrede* zur 33. Jahresversammlung des siebenb. Hauptvereins der ev. Gustav Adolf-Stiftung (21. Aug. 1898.). U. ott, 1898. (Különny. a Kirchl. Blätterből.). — 18. *Weiherede* ... nach der Enthüllung des Honterusdenkmals in Kronstadt (21. Aug. 1898.) U. ott, 1898. (Különny. a Kirchl. Blätterből). — 29. *Weihegebet* ... bei der Enthüllung des Teutschdenkmals in Hermannstadt am 19. August 1899. U. ott. — 30. *Gebet* des ... zur Eröffnung der 19. Landeskirchenversammlung. Ugyanott. — 31. *Ansprache* ... zur Eröffnung der 19. Landeskirchenversammlung. U. ott, 1899. (Különny. a Kirchl. Blätterből.). — 32. *Fraterna caritas.* (Ein neuer Angriff auf unsere Kirche). U. ott, 1900. (Különny. a Kirchl. Blätterből.). — Szerkesztette a segesvári ág. ev. gymnasium Programmját 1863—69-ig.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon II. 446., IV. 301. l. — *Gross, Julius*, Kronstädter Drucke. — *Petrik* Bibliogr. — *Budapesti Hirlap* 1893. 262. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 875. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 407. lap. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 47. l. — *Szerencs János*, A főrendiház Évkönyve. Bpest. 1902. 49. l.

Müller (*János*) *Godofréd*, bölcseleti és jogi doktor, császári tanácsos, szül. 1796. decz. 28. Szászvárosban; tanult az ottani ág. ev. iskolában és az ev. ref. algymnasiumban 1809-ig, azután a nagy-szebeni főgymnasiumban 1810—17-ig, egyszersmind a két jogi osztályt is elvégezte; az érettségi vizsga letétele után, 1817. nov. a bécsi egyetemre ment, hol a jog- és államtudományokat hallgatta s jogi doktor lett. 1821-től két évig a göttingai egyetemen tanult és egyig a párisi tudományos intézeteket látogatta. 1824 végén hazajött és Pesten mint köz- és váltóügyvéd 17 évig működött, egyszersmind a tudományoknak élt és tagja volt a pesti és bécsi jogi karnak és a pesti természettudományi társulatnak. 1844. nov. 22. a göttingai egyetem bölcseleti doktorrá nevezte ki. 1844. jan. 22. az ág. ev. főconsistorium meghívta az ujonnan alakult szebeni jogi karhoz tanárnak évi 800 frt fizetéssel, hol a jogi s politikai irodalomtörténetet és encyclopädiát, természetjogot, állam- és népjogot, római, egyház- és büntetőjogot és a büntetőügyi eljárást adta elő; később igazgató-tanár lett és az ethikát, jogbölcseletet és a protestáns

egyházjogot tanította. Tiszteletbeli tagja lett több irodalmi s gazdasági egyesületeknek. 1860. jún. 7. érdemeinek elismeréseül a felség császári tanácsosi méltóságra emelte s 1862-ben a Ferencz József-rend lovagkeresztjét adományozta neki. Szünidejét utazásokra fordította; járt Német-, Franczia-, Olasz-, Spanyol-, Svéd-, Orosz- és Angolországban, Svájczban, sőt Afrika éjszaki részében is utazott. Érdemeket szerzett a nagyszebeni iparegyesület terén is, mint annak több évig volt elnöke. 1870. szept. 1. nyugalomba vonult és Währingben, Bécs mellett, lakott, hol 1881. márcz. 4. meghalt. — Czikkei a Pester Tageblattban (1839—1840. statisztikai, bölcseleti és kritikai czikkek); az augsburgi Allg. Zeitungban (1840. kritikák); a Kisfaludy-társaság Évlapjaiban (II. 1840—41. Regény és dráma párhuzamban, dicséretet nyert értekezés, III. 1841—42. Nemzetiség és népiesség a költészetben, különösen a magyarban, jutalmazott pályamű, VI. 1844. Az új franczia drámáról, 15 aranynyal jutalmazott pályamű); a M. Gazdában (1843. A haszonbérnek Magyarországban használandó legjobb módjáról, kivonatban, a m. gazdasági egyesület által a szerzőt tagjának megválasztásával jutalmazott pályamű kivonata). — Munkái: 1. *Magyaren-Spiegel* oder wahre Schilderung der Völker Verfassung und Richtung des ungrischen Reiches neuester Zeit. Von einem Magyaren. Leipzig, 1844. (Rézmetszettel, Magyarország koronáját és czímerét a melléktartományok czímereivel együtt feltüntetve. Ism. Csaplovics J. az Österr. Blätter für Literatur-ban). — 2. *Wiedergeburt.* Ein Nachruf an die evangelische Kirchengemeinde des Augsburgischen Bekenntnisses in Hermannstadt, nach der festlichen Wiedereröffnung ihrer neuhergestellten Pfarrkirche am Pfingsfeste und 27. Maitage 1855. von einem ihrer Getreuen. Hermannstadt, 1855. (A tiszta jövedelem az ág. ev. templom építési alaptőkéje javára fordíttatott). — 3. *Besonnenes Kirchenthum.* Eine Liebesbitte an die evang. Kirchengemeinde des Augsburger Bekenntnisses in Hermannstadt, drei Jahre nach der festlichen Wiedereröffnung ihrer neuhergestellten Pfarrkirche am Pfingstfeste und 23. Maitage 1858. von jenem ihrer Getreuen, der vor drei Jahren «Wiedergeburt» gerufen. U. ott, 1858. (A tiszta jövedelem a wormsi Luther-emlék alaptőkéjére fordítva). — 4. *Taschenbuch* der k. k. Hermannstädter Rechtsakademie für das Schuljahr 1858—1859. Herausgegeben. Ugyanott, 1859. — 5. *Ugyanaz* 1859—1860-ra. Ugyanott, 1860. (Anhang: Geschichte der k. k. Hermannstädter Rechtsakademie). — Kéziratban: Historisch-statistische Darstellung des Ursprungs, der Eigenthümlichkeiten und Sitten der Ungarn gegenwärtig (1842) bewohnenden Volksstämme mit zwei geographischen Charten und vier statistischen Tafeln. Eine von der Fürst Jablonovszkyschen Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig gekrönte Preisschrift; Über das Strafrecht im Staate besonders über die Todesstrafe. Philosophisch und historisch bearbeitet; Das Kaiserthum Österreich. Eine Schrift komparativer Staatskunde; Über das Prinzip der Erziehung im protestantischen Sinne; A szépről és fenségesről, a m. tudom. akadémiánál dicséretben részesült pályamű; A népiskolákról bölcseletileg és történelmileg; Magyarországnak azon népeiről, melyeket a magyarok országukban találtak, és melyek az Árpádok alatt bevándoroltak, 7 táblázattal 1843.; Az orvosoknak valamely új rendezete körül írt eszme 1842.; De studii linguarum comparativi vi et momento in studium linguae generaliter sumtum 1843.; Versuch eines Universalsystems, welches das gesammte Dasein und das ganze Wissen zu einem untheilbaren Gesammtgebiete der Wissenschaft zu umfassen und im Falle des Gelingens alle Widersprüche

in den bisherigen wissenschaftlichen Separatgebäuden zu heben hätte (több évi munka eredménye).

Kisfaludy-Társaság Évlapjai VI. 1844. 420. lap. — *Allg. Deutsche Biographie* XXII. (O. v. Meltzl). — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon II. 451., IV. 313. l.

Müller *György*, brassói származású. — Munkája: *Compendium* Arithmeticae vulgaris d. i. kurze Verfassung der Arithmetik darinnen nebenst der Addition, Substraction, Multiplication und Division auch die Regeln der Tri und Regula Societatis gründlich gewiesen und mit einfältigen, doch bekannten Exempeln erkläret werden. Zur Privat-Information zusammengetragen und verleget... Kronstadt, 1681.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 450. l. — *Gross*, *Julius*, Kronstädter Drucke 35. l.

Müller *György Ede*, városi levéltári titkár, szül. 1866. okt. 28. Keresztényfaluban (Brassóm.); a gymnasiumot 1887. júl. 7. végezte Brassóban; theologiai s paedagogiai tanulmányok czéljából a jenai, budapesti és berlini egyetemet látogatta s 1889-ben alapvizsgát tett a magyar nyelvből, történelemből és latin philologiából. Utóbb lemondott a theologiai akadémiai jelöltségről és a tanári pályáról és 1895 óta a nagy-szebeni szász és városi levéltár titkára. — Czikke az Archiv für Landeskundében (N. Folge XXI. Vatikanische Urkunden und Regesten zur Geschichte Siebenbürgens in den Jahren 1371–1377.). Zimmermann Ferenczczel és Werner Károlylyal együtt kiadta az Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen II. és III. kötetét. (Nagy-Szeben, 1897. és 1901.).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 312. l.

Müller *György Frigyes*, ág. ev. lelkész, szül. 1791. márcz. 29. Segesvárt, hol atyja M. György lelkész volt; a tübingai egyetemen tanult 1814-től; hazájába visszatérve a medgyesi gymnasium tanára volt; később ugyanott lelkész, 1834-től Felső-Bajomban (Bázna, Kis-Küküllőm.), végre 1854-ben Sárosban (Medgyesszék), hol 1879. jan. 3. meghalt. — Munkája: *De ritu sacro prodromus* seu dissertatio brevis. Cibinii, 1821.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon II. 450., IV. 312. l.

Müller *Gyula*. L. *Molnár Gyula*.

Müller *Henrik*, orvosdoktor, szül. 1831. márcz. 28. Kőhalomban (Nagy-Küküllőm.): a segesvári gymnasium bevégezte után a bécsi egyetemre ment az orvosi tudományok tanulására; időközben két évig a vegyészettel is foglalkozott. Midőn tanulmányait bevégezte, egy évig a közkórházban, különösen a Jäger tanár és szemorvos vezetése alatt álló szemészeti osztályban foglalkozott. 1860-ban mint orvossebészdoktor, szülészmester és szemész visszatért szülővárosába, hol gyakorló orvos lett. 1866-ban megválasztották Kőhalomszék tiszti orvosává és ezen tisztét a szék föloszlatásáig (1876) megtartotta; ezután Nagy-Küküllőmegye megbízta a kőhalmi kerület orvosi tisztségével. — Czikkei a Sigmund K., Übersicht der Mineralwässer Siebenbürgens-ben (Wien, 1868. Das Repser Schwefelbad); a Wiener Mediz. Presseben (1894. Zur Reform des Sanitätswesens in Ungarn); a Korrespondenzblatt des Verenis für siebenb. Landeskundeben (1895. Varos usque in Boralt, 1896. Die ev. Kirche von Galt). — Munkái: 1. *Populäre Belehrung* über die Behandlung der Cholera. Kronstadt, 1873. — 2. *Die Repser Burg*. Hermannstadt, 1900. 18 fénynyom. képpel.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 313. l.

Müller *Henrik*, ág. ev. lelkész, M. Frigyes ág. ev. püspök fia, szül. 1856. okt. 4. Segesvárt; miután az itteni főgymnasiumban 1874-ben érettségi vizsgát tett, 1874–75. téli félévben a nagy-szebeni jogakadémiában tanult; a nyári félévre 1875-ben Bernbe ment a theologia s classikai philologia tanulása végett; egy évi

ott tartózkodása után a berlini egyetem hallgatója volt; innen 1878. máj. tért vissza hazájába. 1881-ben Nagyszebenben mint akadémiai tanár a polgári iskolánál, 1883. a felső leányiskolánál, végre 1885. a főgymnasiumnál alkalmaztatott. 1895. decz. 19. óta Lesesen (Nagy-Küküllőm.) lelkész. 1879—92-ig egyszersmind a Bruckenthal-múzeum adjunctusa, 1892—95-ig pedig őre volt. — Czikkei a Korrespondenzblatt für Landeskundeban (kisebb czikkek és XV. 1880. Archäologische Streifzüge, atyjával M. Frigyessel együtt).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 313. l.

Müller *Hugó* (mühlwerthi), m. kir. honvéd-alezredes, szül. 1846. jan. 28. Grafendorfban (Alsó-Ausztria, illetőségi helye Kassa); a hadmérnöki akadémiát végezte, ezután 1865-ben a cs. és kir. 62. gyalogezredben hadnagy lett; 1866-ban részt vett a poroszok elleni hadjáratban és 1873-ban főhadnagygyá neveztetett ki. A közös hadseregben négy évig mint csapat- és fegyvertiszt, két évig mint segédtiszt és egyévi önkéntes osztagparancsnok és hétig mint hadapródiskolai tanár működött. 1878-ban a honvédséghez helyeztetett át, hol 1880-ban százados, 1890. őrnagy és 1896. alezredes lett. A honvédségnél két évig mint csapattiszt, 16-ig mint a Ludovika akadémia és a felső tiszti tanfolyam és hat évig mint a törzstiszti tanfolyam tanára működött; egy évig a miniszteriumba volt beosztva s jelenleg a fegyvertárnál van alkalmazva. A Ferencz József-rend lovagja, a hadi érem és a jubileumi emlékérem tulajdonosa. — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1862. Osztrák-magyar tiszt helyzete hajdan és most); a Ludovika Akadémia Közlönyében (1881. Javaslat a századparancsnok állásának változtatására, 1882. Az új puska-szerelék, 1883. Magyar csendőrségi forgópisztoly, A téli tiszti foglalkozásról, 1884. A Krnka-féle gyorstöltő, 1885. Régi hátultöltő ágyúk, A hadi fegyverügy az országos kiállításon, 1886. Az ismétlő puskáról, 1887. A tengeralatti mozgásnak eszközei, Uj fém, Ujabb adatok az ismétlő puskáról, A léghájózás a hadviselés szolgálatában, 1888. Az ismétlő puska alkalmazása a harczban, Ujabb robbanó anyagok, 1889. A franczia gyalogsági Lebel-puska, két ábrával, 1890. Vért és lövedék, Hadműszaki szemle, Füst nélkül robbanó lőkészítmények fejlődése és jövője, 1891. Fensikok megtámadása, Az 1890. évi mintáju ismétlő karabély, 1892. A gyorsírás a katonai czélok szolgálatában, 1893. Táborszerű figyelő állomások, A legkisebb ürméret. 1894. A Hebler-Krnka-féle lövegek, Mikép használjuk az 1890 m. irányzékot az 1888 m. töltényekhez? 1895. Modern harczeszközök a sik harczban, 1896. A természettudományok legujabb haladása a háború szolgálatában, A m. kir. honvéd-törzstiszti tanfolyam 1896. évi tanulmányutazása a brucki hadseregi lőiskolában. Ezeken kívül külföldi folyóiratokat, főleg műszaki könyveket ismertetett); az Organ d. mil. wissenschaftl. Vereine-ben (1895. Moderne Kampfmittel im Feldkriege); a Strefleurben (a Ludovika Akadémia Közlönyét, a Hadtörténelmi Közleményeket és a magyar műveket ismertette). — Munkái: 1. *Fegyverszak* az egy évi önkéntesek számára. Bpest, 1889. — 2. *Fegyvertan.* Tankönyv a m. kir. honvéd és törzstiszti és a felsőbb tiszti tanfolyam számára. Hivatalos kiadás. Bpest, 1891. (Lóskay Gáborral együtt.). — 3. *Technologia.* A m. kir. honvédségi Ludovika akadémia tisztképző tanfolyama számára. U. ott, 1895. — 4. *Gyakorlati vegytan.* A m. kir. honvédségi Ludovika akadémia tisztképző tanfolyama számára. U. ott, 1897. — 5. *Fegyver és lövésügy.* Tankönyv a m. kir. honvéd hadapródiskolák számára. Marschner Ede után ford. U. ott, 1897. — 6. *Fegyvertan.* Tankönyv a m. kir. honvéd Ludovika akadémia számára.

Marschner Ede után ford. U. ott, 1898—1899. Két kötet.

M. Könyvészet 1891., 1896. — *A Ludovika Akadémia Közlönye.* Bpest, 1899. 671. l. és a magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányairól.

Müller *Ignácz*, mérnök. — Munkái: 1. *Mappa geographica* novissima regni Hungariae divisi in suos comitatus cum districtibus Jazygum et Cumanorum, Banatus Temesiensis ejusque districtuum nec non regnorum Croatiae, Slavoniae, Dalmatiae, Magni Principatus Transsylvaniae, partis Bosniae, Serviae, Bulgariae et Valachiae (1 : 380,000). Viennae, 1769. (12 levél). — 2. *Mappa* novissima regnorum Hungariae, Croatiae, Sclavoniae, nec non magni principatus Transylvaniae juxta adcuratissimas observationes, adhibitisque certissimis veritatis fontibus descripta. U. ott, 1792. (Újabb kiadása. U. ott, 1801.).

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Müller *Izidor*, bölcseleti doktor, szül. 1854. decz. 18. Szabadkán (Bács-Bodroghmegye); a főgymnasiumot szülővárosában, egyetemi tanulmányait Budapesten, Gráczban és Bécsben végezte; itt nyert főreáliskolai tanári képesítést a franczia és angol nyelvből, mig a német nyelvből mint melléktárgyból Budapesten vizsgázott, a hol doktori szigorlatot is tett a franczia, latin és olasz nyelvből. Az említett nyelveken kívül tanította még a magyart; érti a spanyol, provenszál, portugall, oláh és horvát nyelvet. 1887—1888-ban az aradi kereskedelmi akadémián, 1888—89. a verseczi községi reáliskolában, 1890—1891. az újvidéki középkereskedelmin, 1891—93. a temesvári felsőbb leanyiskolában, 1893—94. a soproni főreáliskolában, 1894 óta a fiumei állami felső kereskedelmi iskolában működik mint rendes tanár. — A vidéki lapokban megjelent fordításain (de Amicis, Jacobsen, W. Irwing) kívül, értekezett a latin hangsúlytalan magánhangzókról a franczia és olasz nyelvben és megírta Rousseau életét. (Kézirat).

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik a millennium esztendejében. Budapest, 1896. 37. l.

Müller *Jakab Aurél*, ág. ev. superintendes, szül. 1741. nov. Nagy-Szebenben, hol atyja aranyműves volt; a gymnasiumot szülővárosában járta; 1763. okt. 20-tól a jenai egyetemen tanult; hazatérve 1767. okt.-től a nagy-szebeni gymnasiam tanára s 1776—85-ig rectora volt; az utóbbi év máj. Szent-Erzsébeten lett lelkész és itt szerkesztette Filtsch János társaságában a felső tanács megbízásából a nagy-szebeni énekeskönyvet, melynek használata 1793-ban elrendeltetett; őt küldték a szász papok II. Lipót császárhoz követségben a tizedpör ügyében; azonban míg M. Bécsben tartózkodott, meghalt a császár. Időközben 1792. aug. 1. superintendenssé választatott. Ekkor visszatért híveihez és hivatalának élt. A megjobbított liturgiát, melyet az 1789. nov. 5. zsinat elrendelt, behozta egyházaiba. Meghalt 1806. okt. 7. Berethalmon. Mivel nőtlen maradt, vagyonából több ezer forintot a tanuló ifjúság segélyezésére s erényes lányok kiházasítására alapítványként hagyományozott. — Költeménye és czikkei a Denkblätterben (I. Gedächtniss des Lebens und Todes Mariä Theresiä, óda); a Teutsch Fr., Die siebenb.-sächs. Schulordnungenben (I. Kurze Beschreibung des Hermannstädter ev. Gymnasiums, 1778., II. Gutachten zu dem Bericht des ev. Oberkonsistoriums vom 28. Dez. 1782. über die Einrichtung der höheren Studien). — Munkája: *Die Siebenbürger Sachsen.* Eine Volksschrift, herausgegeben bei Auflebung der für erloschen erklärten Nation, 1790. Hermannstadt. — Kéziratban: Deductio Jurisdictionis ecclesiasticae Cleri Saxonici in Transsilvania, ex diplomatibus, Patriae Legibus antiquissimoque usu adornata 1796.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon II. 455., IV. 314. l. — *Allg. Deutsche Biographie* XXII. 517. l. (G. D. Teutsch). — *Ábel-Mokos*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen Bpest, 1890. 65. l. (Neve hibásan M. Jakab Andrásnak írva.)

Müller *Jakab*, orvosdoktor, szül. 1809-ben Szabadkán, hol gyakorló orvos volt. — Czikke az Orvosi Tárban (1847. A palicsi tó mint gyógyviz). — Munkája: *Natura cholerae* indicae. Dissertatio inaug. medica. Pestini, 1832.

Szinnyei Könyvészete. — *Oláh Gyula*, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 32. l.

Müller *János*. L. *Regiomontanus*.

Müller *János*, ág. ev. lelkész, szül. 1713-ban; 1734-től Jenában tanult; 1741-ben nagy-szebeni prédikátor lett; 1749-ben Ujfaluba (Besztercze-Naszódm.) választották meg lelkésznek, 1772. febr. 19. pedig Keresztényszigetre. Meghalt 1774. jún. 15. mint nagy-szebeni dékán 61. évében. — Kézirati munkái: Collectanea ad historiam Transsilvaniae, praecipue ecclesiasticam, ívrét két kötet, indexxel; Potiora Actorum Synodalium momenta ... 1545—1767. két kötet, indexxel; Lit. C. Acta quarundam Synodorum, Privilegiorum collectio et rescripta quaedam, Extractus Appr. Const. Transs., Dav. Hermann Jurispr. eccl., Honteri libellus reformationis, Scharsii Ord. Digestio, L. Graffii Studium concordiae, L. Graffii Apodixes Jurium episcopalium, Capituli Cibin. Responsum ad hanc, L. Graffii Notae in literas de conditionibus Superintendenti anno 1716 propositis, L. Graffii Monita ad Responsum Cibin. Item Index contentum alphab., végre Taxa Rhetoria Synodalis, ívrét 985 és 46 lap.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 457. l.

Müller *János Gottlieb*, ág. ev. lelkész, M. János nagy-csűri lelkész fia, 1806-tól a lipcsei egyetemen tanult és városi lelkész volt, mikor 1823. decz. 27. meghalt. — Munkája: *De origine nationis Saxonicae* in Transsilvania dissertatio. Cibinii, 1810.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 458. l.

Müller *János*, állami főgymnasiumi tanár Fiumeban. — Czikke a fiumei állami főgymnasium Programmjában (1858. Loci aliquot ex Taciti Agricola explicantur et emendantur).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Müller *János*, tanító. — Munkája: *Gyakorlati magyar nyelvi tanfolyam.* A magyar és magyar-német tannyelvű népiskolák számára. Irva-olvasás, nyelvtan, helyesírás és fogalmazás összpontos körökben. Módszertani elvek szerint a fennálló tanterv alapján. (I—IV. osztály számára). Esztergom, 1890. Három füzet. (Németül. U. ott, 1890. Három füzet.)

M. Könyvészet 1892.

Müller *János*, a magyar és rumén nyelv tanára a nagy-szebeni ág. ev. gymnasiumban és főreáliskolában. — Munkái: 1. *Curs practic* pentrŭ invetarea fundamentalâ a limbei maghiare pentru sçolele şi privaţi. Arad, 1886. (és Bpest, 1887. Magyar nyelvtan.) — 2. *Magyar-román szótár* Láng Mihály szótárához. U. ott, 1888. — 3. *Praktischer Lehrgang* der romänischen Sprache zum Schul- und Selbstgebrauch. Hermannstadt, 1891.

M. Könyvészet 1888. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Müller *József*, r. kath. plébános Oszlopon (Veszprémmegyében), hol 1830 körűl meghalt. — Munkája: *Einleitung* zur Auflösung vornehmster Lehrsätze der Glaubensgegner unserer Zeit. Aus dem Lateinischen. Pressburg, 1802. (és 1805. Ism. Annalen der Oesterr. Literatur 1802. 73. sz.).

Schematismus Cleri Weszprimiensis 1801—1829. (Neve Millernek írva). — *Petrik* Bibliogr. I. 592. l. — *M. Sion* 1891. 468. l.

Müller *József Antal*, orvosdoktor, veszprémi származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de frictione. Tyrnaviae, 1777.

Szinnyei Könyvészete.

Müller *József*, a budapesti fővámhivatal tisztviselője 1875-től; előbb főhadnagy a 34. cs. kir. gyalogezredben, a «viribus unitis» arany érem tulajdonosa; a pozsonyi polgári és katonai lövészegylet tiszteletbeli tagja. — Munkái: 1. *Die Kriegsmedaille.* Episoden aus den Kriegen während der 25 jährigen Regierung Seiner Majestät des Kaisers und Königs Franz Josef I. Pressburg, 1874. — 2. *Der illustrirte Felddienst.* Grossthaten der Mannschaft des k. k. Heeres angewendet auf den Felddienst. Zum Gebrauche für Unteroffiziers- und Mannschafts-Schulen. Nach kriegsgeschichtlichen Quellen zusammengestellt. U. ott, 1875. — 3. *Vaterländische Soldaten-Bilder* zur Illustration des k. k. Dienst-Reglements. I. Theil Zum Vortrage in den Unteroffiziers- und Mannschaftsschulen. (Mit deutschem, ungarischem und slavischem Text.). Bpest, 1877. (2. kiadás. U. ott, 1878.). — 4. *Unser Kronprinz.* Eine biographische Festgabe für die Armee. U. ott, 1881.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Müller *József*, főreáliskolai tanár, szül. 1844-ben Bozsókon (Baranyam.): 1870-ben lett tanár és 1872-ben nyert tanári oklevelet; azóta a budapesti V. (előbb VI.) kerületi állami főreáliskolában tanár, hol a vegytant és természettant tanítja. — Czikkei a Természettudományi Közlönyben (1872. Az angol akadémia koszorúzottja: Mayer Julius Robert, Tyndall után); az Orsz. Tanáregylet Közlönyében (1883. A fizika értelmezése). — Munkái: 1. *Természettan elemei.* Stewart Balfour után ford. 150 fam. ábrával és egy szinképtáblával. Bpest, 1875. — 2. *Vegytan.* Roscoe E. H. után ford. 40 fametsz. ábrával. U. ott, 1877. (2. kiadás, 44 fam. U. ott, 1887). — 3. *A Morse-féle villamdelejes táviró* és villamdelejes jelzések a magyar és közös vasutaknál. Záradékul: a telefon tárgyalása, Müller József közreműködésével szerkesztve. U. ott, 1880. (Bromovicz József, Kézikönyvtár a vasútüzleti tisztviselők számára II.). — 4. *Természettan* a reáliskolák alsó osztályai számára. I. rész. A reáliskolák III. oszt. használatára, számos képpel a szövegben. U. ott, 1901. (Hankó Vilmossal együtt).

Szinnyei Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1887., 1900. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Müller *József*, bölcseletdoktor, tanárjelölt, szül. 1874. nov. 21. Franzfelden (Torontálm.); a középiskolát 1895-ben, a magyar és német nyelvészeti tanulmányait a budapesti és bécsi egyetemen végezte és 1901. jún. bölcseletdoktori oklevelet nyert. — Munkája: *A franzfeldi német nyelvjárás.* Bpest, 1901.

A budapesti egyetemi bölcseletkarának jegyzőkönyvéből és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Müller *Kálmán*, orvos-sebészdoktor, szülészmester, a budapesti szent Rókus-kórház igazgatója, M. Bernát gyógyszerész-író és Hauschka Teréz fia, szül. 1849. márcz. 8. Pesten; orvosi tanulmányait Pesten és Bécsben végezte, és ez utóbbi helyen nyerte orvos-sebészi és szülészi okleveleit. Ezután egy ideig Bamberger tanár klinikáján részint mint gyakornok, részint mint helyettes segédorvos és tanársegéd volt alkalmazásban. 1873-ban saját költségén külföldi tanulmányútra ment és különösen a párisi és berlini egyetemet látogatta. 1874-ben Budapesten mint gyakorló orvos telepedett le. 1874—75-ben a hasbetegségek kór- és gyógytanából magántan. képesítést nyert. 1881-ben a barakkórház napidíjas főorvosa lett, 1882-ben pedig a szent Rókuskórházban ideiglenes főorvos. Az 1884—85. iskolai évben a rendkívüli tanári czímet és jelleget nyerte. 1885-ben a közoktatásügyi miniszter által az egyetem bölcseleti karán és a műegyetemen az egészségtan tanításával bizatott meg; az előbbi helyen 1890-ig adott elő, az utóbbin még ma is tartja előadásait. 1887-ben a szent Rókus-kórház igazgatójává neveztetett ki.

Alelnöke a közegészségügyi tanácsnak, tagja az igazságügyi tanácsnak, alelnöke a budapesti gyakorló-orvosok segítő egyesületének, elnöke az országos balneologiai egyesület orvosi szakosztályának, alelnöke a tiszti orvosi vizsgák országos bizottságának, tagja nagyszámú bel- és külföldi tudományos társulatnak és több érdemrend tulajdonosa. 1896-ban a miniszteri tanácsosi czímmel tüntették ki. Előadásait a hasbetegség kór- és gyógytanából a Rókus-kórház hasbeteg-osztályán tartja. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1872. Érverésjelzési tanulmányok, 1873. Az álfehérvérűségről, Adatok a Bright-kór tanához és kezeléséhez, 1874. Belgyógyászati tanulmányok Berlinben, A heveny sárga májsorvadás egy esete, A bélelzáródások kezeléséhez, 1876. A léprepedések casuistikájához, A vándorlép négy esete, 1882. Ideges dyspepsia, Adat az Addison-kór tanához, A tüdőről és légzésről, 1883. Adat a szövetközti májlob tanához, A visszatérő láznak ujabban észlelt eseteiről, Az ütérkeményedésről, A tuberkulozisról, 1884. A gyomortágulás viszonyai, 1886—87. Az antifebrin hatásáról sat., 1887. Ideges bélbajokról, 1889. A fővárosi kórházügy jövője, 1891. Az új Rókus-kórház, A tuberculin alkalmazása körül eddig szerzett tapasztalatok sat.); a Wiener med. Wochenschriftben (1872. Wirkung der Bohne von Physostygma venenosum); az Archiv f. exp. Pathologieban (1873. Über Cholestäremie, 1874. Über den Einfluss der Hautthätigkeit auf die Harnabsonderung); a France Médicalban (1876. Rupture de la rate); a Pester med. chir. Presseben (1876. Vier Fälle von Wandermilz, 1879. Traube); az Egészségben (A meghűlésről, 1890. A tuberkulozis gyógyításáról); a Belgyógyászat kézikönyvének is egyik munkatársa (1893-tól). — Munkái: 1. *A létért való küzdelmünk* és a társadalom. Bpest, 1879. (A m. orvosok és természetvizsgálók XX. vándorgyűlésének 1879. aug. 28. tartott megnyitó nagygyűlésén előadva.). — 2. *Kovács Sebestyén Endre életrajza.* U. ott, 1880. — 3. *A tüdőről* és légzésről. U. ott, 1882. — 4. *A tuberkulozisról.* U. ott, 1885. (Népszerű természettudományi előadások 33.). — 5. *Az 1885. évi országos és közegészségügyi congressus tárgyalásai.* Sajtó alá rendezte. U. ott, 1886. — 6. *Budapester Aerzteverband.* Eröffnungsrede aus der Ungar. Medizin. Presse. U. ott, 1897. — 7. *Ethnicon pneuma.* Megnyitó beszéd az orsz. közegészségi egyesület 1895. évi márcz. 9. tartott közgyűlésén. U. ott, 1898. (Németül. U. ott, 1898. Különnyomat a P. Lloydból). — Szerkesztette a M. orvosok és természetvizsgálók Szombathelyen 1880. aug. 21—27. tartott XXI. nagygyűlésének Munkálait (Bpest, 1882. Gerlóczy Gyulával és Dulácska Gézával együtt.).

Pesti Napló 1887. 145. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1885. 35. sz. arczk., 1887. 24., 1894. 35. sz. arczk. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *A Hét* 1892. 14. sz. arczk. — *Bögyes Endre* Emlékkönyve. Budapest, 1896. 407., 751. lap. — *Ország-Világ* 1896. 11. sz. arczk. — *Pallas Nagy* Lexikona XII. 876. l. (Vangel Jenő.).

Müller *Károly*, ág. ev. lelkész, M. János nagy-csűri lelkész fia, 1812-től a jenai egyetemen tanult; mint gymnasiumi tanár, majd lelkész Nagyszebenben alkalmaztatott, kevéssel ezután 1828. aug. 3. Hermányba választották lelkésznek, hol 1836. szept. 17. meghalt. — Munkája: *De jure pastorum* saxonicorum in Transsylvania decimas fundo regio provenientes percipiendi dissertatio. Cibinnii, 1817.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 458. l.

Müller *Károly*, győri kanonok, prépost és főesperes, szül. 1787. szept. 20.; felszenteltetett 1810. szept. 24.; előbb tatai (Komáromm.) plébános volt, majd szent Mihályról nevezett nyulakszigeti apát, szentszéki ülnök, győri kanonok, prépost és locsmándi főesperes volt. Meghalt 1857. júl. 13. Győrben. — Munkája: *Szent István* első apostoli magyar király

bölcs országlását a nemzet ünnepén hirdette a t. t. kapucinus szerzet templomában 1835. Kisasszony-havának 23. Bécsben. U. ott. (Ism. Némethy Lajos, Dicsbeszédek. Bpest, 1881. 17. l.).

Schematismus Cleri Jaurinensis 1847., 1859. *Petrik* Bibliogr.

Müller *Károly.* — Munkája: *Pest* wie es leibt und lebt. Eine humoristisch-topographische Biographie in Versen. Pest, 1855. — Szerkesztette a Pest-Ofner Bürger-Zeitungot, mely szépirodalmi és vegyes tartalommal naponként jelent meg 1860. jan. 1-től 1861. decz. 29-ig (júniustól azonban csak hetenként kétszer jelent meg) Pesten.

Petrik Bibliogr. és a m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányairól.

Müller *Károly,* ügyvéd, szül. 1854. jún. 20. Aradon, tanulmányait itt és Nagyváradon végezte. 1875-ben ügyvédi vizsgát tett és Aradon nyitott ügyvédi irodát, hol az ügyvédi kamara választmányi tagja. 1885-ben Arad-város törvényhatóságának tagjává választatott. Az aradi függetlenségi párt híve s ő volt annak első jegyzője, 1886. június óta pedig elnöke. — Czikkeket írt Caro álnévvel az Arad és Vidékébe.

Aradi Képes Naptár 1887. 59. l.

Müller *Lajos,* tánczmester, Felső-Magyarországon született és a magyar szabadságharczban részt vett, azután külföldre menekült és csak a 70-es években került vissza hazájába. 1876-ban a királyi udvarhoz is meghivatott és Valéria főherczegnő oktatója lett; egyszersmind a József főherczeg és Kóburg herczeg családjainál is tanított. — Czikke a Budapesti Hirlapban (1888. 348. sz. Testtartás és táncz.). — Munkája: *Az illem- és táncztan* egyetemes kézikönyve. A legbiztosabb tanácsadó szülők, nevelők, tanintézetek, tanítók, tanulók s a tánczművészet kedvelői számára. 48 fametszettel. Második bővített kiadás. Függelékül: A «rossz testtartás és megiavítása» cz. bevezetéssel. Bpest, (2. kiadás. U. ott, 1889.). — Arczképe: fametszet Pollak Zs.-től (munkájában).

M. Könyvészet 1889. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Müller *J. Loránd,* a rumén nyelv tanítója. — Munkája: *Praktischer Lehrgang* der romänischen Sprache zum Schul- und Selbstunterricht. Hermannstadt, 1899. (2. kiadás. Neve Lorand-Müller J.-nek írva).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Müller *Marczel,* orvosdoktor, M. Adolf elemi iskolai tanító-író fia, szül. 1876 ápr. 21. Budapesten, hol tanulmányait végezte; 1897-ben gyorsíró-tanári s 1898. orvosdoktori oklevelet nyert. 300 frt évi állami ösztöndíjat is élvezett. 1900-ban terjedelmes memorandumot nyujtott át Wlassics Gyula közoktatási miniszternek az orvosok gyakorlati kiképeztetéséről, melyről a napilapok is megemlékeztek (1900. jan. 12.). Tartalékos honvédorvos volt. A bpesti üllői-uti István-kórházban működött, hol tüdőbajt kapott, mire szülei Görbersdorfba küldték; azonban eredmény nélkül. Meghalt 1902. febr. 10. Budapesten. — Munkatársa volt a M. Orvosok Lapjának (1902). — Kéziratban: A szülészet tankönyve, ford. Ohlshausen berlini tanár után; 1897-ben lefordította angolból Malthus művét, de ez is kéziratban maradt.

Isr. Tanügyi Értesítő 1902. 3. sz. — *M. Orvosok Lapja* 1902. 7. sz. és atyjának Müller Adolfnak szives közlése.

Müller *Mária Anna,* páholyfelügyelőnő a budai német szinháznál. — Munkái: 1. *Empfindungen* beim Eintritt des Jahr's 1803, den hohen Gönnern gewidmet, Pesth. (Versek). — 2. *Denkmal* der innigsten Verehrung zum neuen Jahre, gewidmet den erlauchten Schauspielgönnern. U. ott, 1804. (Versek). — 3. *Den Freunden* des Ofner Theaters zum neuen Jahr 1808. Verehrungsvoll gewidmet. Ofen. (Versek). — 4. *Allen*... Freunden des königl. städt. Ofner Theaters zum neuen Jahr 1810. Ehrfurchtsvoll gewidmet. Hely n., 1809. (Versek). — 5. *Blu-*

menkranz am neuen Jahre 1817 um die Schläfe der Erlauchten nnd verehrten Schauspielgönner. Ofen. (Versek.).

Petrik Bibliogr.

Müller *Mihály József*, orvosdoktor, szül. 1796. júl. 15. Segesvárt, hol atyja M. György ág. ev. lelkész volt; az orvosi tudományt a bécsi egyetemen tanulta, hol orvosdoktorrá avatták és mint gyakorló orvos Kőhalomban (Nagy-Küküllőm.) telepedett le s egyszersmind Kőhalomszék főorvosa volt; ugyanott 1867. okt. 6. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de varioloide vaccina insitorum. Pro doctoris medici laurea rite obtinenda, disquisitioni submissa m. Junio 1823. Vindobonae.

Trausch Schriftsteller-Lexikon II. 458. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Figyelő* X. 269. l.

Müller *Mihály Traugott*, ág. ev. lelkész, szül. 1799. jan. 6. Beszterczén; az ottani gymnasiumban tanult és 1817-től a jenai egyetem hallgatója volt; 1827-től 1834-ig a beszterczei gymnasium igazgatója, 1834-ben király-németi (Beszterczе-Naszódm.), 1843-tól pedig beszterczei lelkész lett, mely utóbbi állásába a jelölttársával történt egyenetlenség miatt csak 1844. okt. 9. iktattatott be s u. o. meghalt 1875. júl. 24. — Munkái: 1. *Ausführliche Beschreibung* aller sowohl beim Grundsteinlegen zum neuen evangelischen Gymnasialgebäube in Bistritz am 4. April 1832,. als auch bei dessen Einweihung am 5. Dez. 1833 stattgehabten Solennitäten, sammt den dabei gehaltenen Reden. Auf mehrfaches Verlangen herausgegeben. Der Ertrag ist zur Vermehrung der Gymnasial-Bibliothek bestimmt. (Besztercze, 1836.). — 2. *Rechnung* über die zur Wiederherstellung des evang. Thurmes und der Glocken in Bistritz gespendeten Beträge. Veröffentlicht vom evang. Presbyterium in Bistritz. U. ott, 1860. — 3. *Erster Jahresbericht* des Presbyteriums der evang. Kirchengemeinde A. B. zu Bistritz über die Kirchen- und Schulangelegenheiten des Jahres 1866. U. ott. 1867. — 4. *Zweiter Jahresbericht* ... der Jahre 1867 und 1868. U. ott, 1869. — A superintendensi levéltárban következő kézirati értekezése van: De futuro Jesu Christi adventu 1826.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon II. 459. IV. 314. l.

Müller *Miklós*, nyomdász Brassóban. — Munkái: 1. *Opus Unum*, Operarii Plures. Das ist: Kurtzer und einfältiger Bericht: Wie Gott der Himmlische Hausvater dem Weinberg der Kron-Städtischen Kirchen, mit getreuen Evangelischen Arbeitern versehen, und von den wilden Säuen, die ihn zuwühlt und verwüstet baben, (Psal. 80. v. 18.) gefeget und gereiniget hat, Als der Wohl-Ehrwürdige, Gross-Achtbare und Wohlgelahrte Herr Magister Johannes Honterus, Treu-fleissiger 18 Jähriger Rector der Kron-Städtischen Schulen, durch Göttlichen Beruff und einheilligen Consens E. E. Raths und löbl. Hundertmannschafft Zum Ober-Pfarrern und Seelen-Sorgern gedachter Kön. Kron-Stadt erwehlet, und den 24 Tag Aug. A. 1678. solenniter introduciret und bestättiget worden. Gott zu Ehren, dem E. W. Herrn und gantzen Ministerio, schuldigen Respect, und der lieben Posterität zur Nachricht, beschrieben, und in schlechte Reimen verfasset und gedruckt. Zu Kron-Stadt, bey der Verwittweten Martha Pfannenschmiedin. druckts der Author. (2rét egy lapra nyomtatva, 34 négy soros rímes versszak. Ujra kiadta Grosz Gyula brassói tanár és könyvtárnok: Katalog der von der Kronstädter Gymnasial-Bibliothek ausgestellten Druckwerke. Kronstadt, 1883. 58—62. l.) — 2. *I. N. I. Als der Wohlgeachtete ... Herr Simon Draudth* ... Herr Richter der Königlichen Kron-Stadt, das Sechszehen-hunderte, zwey und neuntzigste Jahr ... sampt seiner gantzen Famili Gott Lob und Danck, glücklich angetreten hat. Wolte seine

schuldigst-gehorsamste Congratulation mit folgenden schlechten Alexandrinischen Reimen ablegen ... U. ott. — 3. *De conservanda bona valetudine* liber Scholae Salernitanae. U. ott, 1696. (Névtelenül.). — 4. *Der verschmähete und erhöhete Jesus*, in kurtzen, schlechten und einfältigen Alexandrinischen Reymen entworfen. .. U. ott, 1696. — 5. *Leichengedicht* auf Filstich Michael Stadtrichter 25. Juli 1696. Ugyanott. — Klag-Lied, In wechem von dem Verlauf dieser Feuers-Brunst gehandelt wird. (Ein Busz-Gebet ... Kronstadt, 1689. cz. munkában).

Szabó Károly, Regi M. Könyvtár II. 388. l. — *Gross, Julius*, Kronstädter Drucke 23., 39., 40., 41., 122. l.

Müller *Ottó, Hermann*, gyárigazgató, szül. 1829. aug. 18. Magdeburgban; iskoláinak elvégzése után tíz évig egy részvényes gyártársulatnál működött; azután Prágába ment és 13 évig mint főmérnök a Ruston & Comp. gyárnál volt alkalmazva. 1866-ban megalakulván az első magyar gyártársulat, ennek szervezése s igazgatásában szerzett érdemeket; azonban ezen társulat megszűnt. Közreműködött a Pannonia és Victoria gőzmalom-társulat igazgatótanácsában; a gőzsikló társulat választmányi tagja. Főként mint szakíró és föltaláló ismert nevet szerzett magának. Körülbelől 60 gőzgépet készített. (Ezen gépek ismertetését kiadta Armengaud tanár: Machines de Müller cz. könyvében.) Beutazta Európa nagy részét. — Számos czikket írt a hazai s külföldi szaklapokba. — Munkái: 1. *Reise nach dem Rheine*, Holland, Belgien, Frankfreich und England ... 1855. — 2. *Die Dampfmaschine* vom ökonomischen und packtischen Standpunkte betrachtet für Maschinenbesitzer, Ingenieure und Freunde der Dampfmaschine überhaupt. Wien, 1877. (Szövegábrákkal). — Még több munkát írt, melyek mind a gépészettel foglalkoznak és külföldön jelentek meg. — Arczképe: kőnyomat, rajzolta Marastoni J. A. Pesten, 1869., nyomt. Horn és Beck (a Hajnal-Albumban.).

Hajnal-Album. Bpest, 1873. 297. l. arczk. — *Heinsius, Wilhelm*, Allg. Bücher-Lexikon. Leipzig, 1881. XVI. 179. l.

Müller *Ottó*, jogi doktor, több vasútnak jogi tanácsosa, orvos fia, szül. 1839-ben Sopronban; itt végezte a gymnasiumot a benczéseknél; a jogot Bécsben hallgatta. Sopronban és Győrött tartózkodik. A bécsi anthropologiai társaság választmányi tagja. — Az Oedenburger Zeitungba írt néhány czikket a bécsi dombi leletekre vonatkozólag. — Munkája: *Prähistorische Funde* in der Umgebung von Oedenburg in Ungarn. Wien, 1891. Öt tábla rajzzal és szövegábrával. (Bella Lajossal együtt. Különnyomat a Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien XXI. kötetéből). — Kéziratban: nagyobb német munkája, mely Pannonia régi visszonyairól szól.

Gombócz Zoltán szíves közlése.

Müller *Ottó*, bölcseleti doktor, gazdasági tanintézeti tanár, szül. 1851-ben Kassán; ugyanott a főreáliskolát végezvén, 1870-ben gazdasági gyakorlat szerzése végett Würtembergben Einsiedel nevezetű királyi birtokon egy évet töltött. 1871—1873-ban a magyar-óvári gazdasági felsőbb tanintézetet végezte s három évet a lipcsei egyetemen töltött, hol 1876-ban doktori oklevelet nyert. 1878-ban állami ösztöndíjasnak nenveztetett ki a magyar-óvári gazdasági akadémiára, honnét már májusban a keszthelyi intézethez helyeztetett át a növénytermelés és növénytan előadására. 1879-ben a phylloxera-ügynél nyert alkalmazást, 1881. januárban pedig a budapesti phylloxera kisérleti állomásnál segéd lett és ugyanazon év őszén a magyar-óvári gazdasági akadémiára helyeztetett át, hol a reá következő semesterben az erdőszettan önálló előadásával megbizatván, 1883-ban mint véglegesen kinevezett segédtanár a juhásza-

tot, éghajlattant, szőlőszet és kertészet előadását is átvette. Végre 1884-ben hasonló minőségben a debreczeni gazdasági tanintézethez neveztetett ki, hol a növénytant, növénykórtant, kertészetet, szőlőmívelést, erdészettant, a növényboncz- és élettant, hal- és baromfitenyésztést tanítja s a magvizsgáló állomás vezetője. — Czikkei a szaklapokban jelentek meg.

Deininger Imre, A keszthelyi m. kir. gazdasági tanintézet (1865—1885) Évkönyve. Keszthely, 1885. 156. l. — *Balás Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei 1896. Emlékkönyv. Magyar-Óvár, 1897. 91. l.

Müller *Pál*, mérnök. — Czikkei a Pesti Naplóban (1856. 211. sz. Adalék a Tiszavölgy szabályozásához); az Aradi Utasító Naptárban (1857. Beszédes József életrajza).

A m. n. muzeumi könyvtár és hirlapkönyvtár példányaiból.

Müller *Rudolf Mátyás*, a wittenbergai egyetem hallgatója volt 1678. május 22-től, soproni származású. — Munkája: *Exercitationum* Historicarum De Bellis Inter Austriacos Et Gallos Gestis, Prima Et Praeliminaris, Quam Praeside Jo. Georgio Layriz... In Illustri Christian-Ernestino Collegio Ad D... Nov. M. DC. LXXVII. Defendet... Baruthi. — Üdvözlő verseket írt: Applausus Metrici ... Wittenbergae, 1679., Virum Juvenem ... U. ott, 1681., és Dum Clarissimus... M. Paulus Platani, Sponsus, Sponsam .. Martham Elisabetham, dictam Müllerianam, Anno 1682. 31. Jan. feliciter domum duceret. U. ott, cz. munkákba.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 186. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 95. l.

Müller *Sámuel Jakab*, ág. ev. lelkész szül. 1788. júl 23. Nagy-Szebenben, M. Jakab Aurél superintendens unokaöcscse; 1810-től a göttingai egyetemen tanult; miután mint gymnasiumi tanárt alkalmazták szülővárosában, az ág. ev. főconsistorium 1813-ban az erdélyi szászok szabad vadászzászlóaljába tábori lelkésznek küldte ki. A franczia háború bevégeztével visszatért tanári állásába; később a nagy-szebeni városi ág. ev. templom lelkésze volt; 1829. febr. 28. Veresmarton lelkésznek választották, hol 1838. aug. 29. meghalt. — Munkája: *De fatis factisve Venatorum* Transylvano-Saxonum in bellis proxime finitis Gallicis dissertatio. Cibinii, 1816.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 459. l. — *Archiv* des Vereins für siebenb. Landeskunde XVI. 12. l. — *Allg. Deutsche Biographie* XXII. 673. l. (G. D. Teutsch). — *Petrik* Bibliogr.

Müller *Sámuel*, orvos és sebész-doktor, gyakorló-orvos Pesten, előbb kerületi orvos volt Sárvárott (Vasm.), hol 1848., 1852 és 1854-ben megyei cholera-orvos volt; 1866-ban mint a budai helytartóság által kiküldött cholera-orvos Pestmegyében működött; ekkor Pesten telepedett le mint gyakorló-orvos. — Czikkei a Zeitschrift für Natur-und Heilkundeban (1850. Zur Therapie der Verbrennung, 1853. Hypertrophie der Clitoris und deren Operation, 1855. Zur Kenntniss des Hebammenwesens am Lande, 1859. Aenigma medicum); a Hasonszenvi Lapokban (1871. Kórtörténet). — Munkája: *Zeitgemässe Mittheilungen* bezüglich der Cholera-Epidemie, ... Pesth, 1872. (Magyarul: Korszerű közlemények a cholera-járványt illetőleg... Németből ford. Bendtner József. U. ott, 1873.).

A m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Müller *Sebestyén*, a bölcselkedés II. éves hallgatója a váczi seminariumban. — Munkája: *Dicsőségesen uralkodó Felséges első Ferencz* austriai császár, Magyar... országok királlyának legméltóbb üdvözlésére. Vácz, 1828.

Petrik Bibliogr.

Müller *Teréz*, német szinésznő. — Munkája: *Theater-Souvenir* zum Abschied. Fünfkirchen, 1860.

Petrik Bibliogr.

Müller *Tódor*. — Munkái: 1. *Hymne*, gedichtet am segensreichen Tage der Ge-

burt unserer Prinzessin. Ofen, 1856. — 2. *Poesien.* Erste Sammlung. Pest, 1866. (Ajánlva atyjának M. Antalnak, jubilált cs. kir. főerdésznek Kuttynban).

Petrik Bibliogr.

Müller *Vilmos*, orvosdoktor Budapesten. — Orvosi czikkeket írt különösen a tüdővészről a fővárosi és vidéki lapokba, így a Budapesti Hirlap, Pesti Hirlap, Pesti Napló és Ország-Világ cz. lapokba.

Testvéröcsesének M. Jenő ügyvédjelöltnek szives közlése.

Müller *Vilmos*, bank-hivatalnok, M. Adolf tanító-író fia és M. Marczel orvos-író testvéröcscse, született 1878. augusztus 11. Budapesten, hol a kereskedelmi akadémián tanult 1895-ig; ekkor a pesti magyar kereskedelmi bank hivatalnoka lett. Közös hadseregbeli járulnok (accessist). — Czikkei a M. Hirlapban (1899· A telepítésről, több czikk m. v. alájegyzéssel, A bank- és valutakérdésről). — Munkája: *Néhány szó* a kiegyezés kérdéséhez. Irta Liberalis. Bpest, 1899. (Ism. M. Hirlap 14. cz.).

Atyjának M. Adolfnak szives közlése.

Müller-*Guttenbrunn Ádám*, szinházigazgató Bécsben, szül. 1852. okt. 22. Hidegkuton (Zalam.); 1873-ban államszolgálatba lépett Bécsben és 1892-ben ugyanott az alakulóban levő Raimund-szinház igazgatására hivatott meg. — Mint dráma- és beszélyíró nagy tevékenységet fejtett ki, a külföldi lapokba írt és 1886—92-ig a Deutsche Zeitung tárczaírója és szinházi kritikusa volt. — Munkái: *Gescheiterte Liebe.* Leipzig, 1889. — 2. *Das Wiener Theaterleben.* U. ott. 1890. (3 kiadást ért). — Többi munkái is mind külföldön Bécsben és Lipcsében jelentek meg.

Die Gesellschaft. (Lipcse 1885. Önéletrajza). — *Eisenberg, Ludwig,* Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 370. l. (hol munkái felsorolvák).

Müllner *Ignácz*, tanító. — Munkája: *Divatozó elemi oktatás* a magyar nyelvben a német és tót ifjúságért. Pozsony, 1847. (Magyar, német, tót czímlappal és szöveggel.).

Petrik Bibliogr.

Müllner *Mátyás*, nyug. ág. ev. lyceumi igazgató, szül. 1818. febr. 7. Medgyesen (Sopron mellett) földmíves szülőktől; 1829-ben Tót-Keresztúron volt a magyar nyelv megtanulása végett. 1830-ban a soproni gymnasiumban kezdte tanulását és magánleczkeadással tartotta fenn magát. 1839-ben ág. ev. hitjelölti vizsgát tett és azon év őszén Berlinbe ment tanulmányainak folytatása végett, hol a theologiai tudományon kívül classica-philologiai, természettani s vegytani előadásokat hallgatott. 1841-ben Draskóczy Sámuel gömöri alispán házához ment nevelőnek, honnét 1842. ápr. a soproni ág. ev. lyceumba hívták meg a syntaxis tanárának; 1843-ban foglalta el tanári állását és fokról fokra emelkedett, majd a felső osztályok vezetője, később a lyceum igazgatója lett. 1853-tól theologiai tudományok előadásával foglalkozott. 1859-ben a pátens elleni küzdelemben fontos szerepet vitt. 47 évig működött a tanári pályán és 30 évig volt igazgató, egyszersmind igazgatója volt a 25,000 kötetből álló lyceumi könyvtárnak és igazgatója a tanárok nyugdíj-alapjának. 1889. jún. 19., midőn nyugalomba vonult, búcsú-ünnepélylyel tisztelte meg a tanári kar. Meghalt 1902. jan. 30. Sopronban. — Czikkei a soproni ág. ev. főtanoda Tudósítványában (1854. A soproni ág. hitv. ev. főtanoda története); a M. Könyv-Szemlében (1880. Adatok a soproni ev. lyceumi könyvtár történetéhez). — Munkái: 1. *Latin szókötéstan.* Az ifjuság számára. Sopron, 1846. (Végén a római naptár). — 2. *A soproni ev. főtanoda története.* A soproni ev. gyülekezet nevezetesebb eseményeivel együtt. A tanoda háromszázados emlékünnepe alkalmával kiadta. U. ott, 1857. (Németül: u. ott, 1857. Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 1858.).

Balogh Ferencz, A m. protestáns irodalom története. Debreczen, 1879. 59., 86. lap. — *Evang. Glocke* 1889. 13., 14. sz. — *A soproni ev. lyceum Értesítője* 1890. — *Petrik* Bibliogr. — *Budapesti Hirlap* 1902. 31. sz.

Münch *Fülöp Sámuel*, ág. ev. lelkész előbb Lőcsén, 1757. nov. 17. Sopronban választatott meg, hol 1758. febr. 29. tartotta beköszöntő beszédét; azonban még azon év nov. 2. meghalt. — Munkái: 1. *Die letzte Thränen-Pflicht* von tiefgestürzten Händen ... Oedenburg, 1742. (Charesz, Ludw. Gottl. Christ., Gehaltene Trauer-Rede ... bei der Grufft ... des weiland ... Daniel Hieronymus v. Praun ... den 30. Jan. 1742. cz. munkában). — 2. *Der schwere doch erleichterte Eingang* in das ewige Leben, in zwei heiligen Reden gehalten zu Oedenburg. Tübingen, 1750.

Müllner Mátyás, A soproni ev. főtanoda Története. Sopron, 1857. 77. l. — *Petrik* Bibliogr.

Münich *Mihály*. L. *Muenich.*

Münnich *Adolf* (jánosvölgyi), nyug. bányaigazgató, M. János leány-iskolai tanító és Nadler Johanna fia, szül. 1821. Szepes-Iglón; iskoláit szülővárosában kezdte, Rozsnyón és Eperjesen a gymnasiumban folytatta; szaktanulmányait a selmeczi bányászakadémián és Freibergben (Szászország) végezte. Előkészítő évei után szülővárosában telepedett le. Mint képzett bányászt csakhamar megismerték és szakismereteit úgy Szepesmegyében, mint Gömör-, Liptó-, Abauj- és Zemplénmegyében igénybe vették; igazgatója volt a dobsinai területen levő Zenberg és Kotterbach nevű bányáknak. Mint a zenbergi kobald-nikkeltárna igazgatója 24 évig működött és a társulat vagyonát egy millió forinttal gyarapította. 1860-ban a felsőmagyarországi bányapolgárság bizalmi férfiának, 1871. ülnökének és 1888-ban 40 évi bányaigazgatói szolgálata után nyugdíjaztatásakor a társaság alelnökének választotta. A salgótarjáni kőszéntelep föltárása nagyobbrészt az ő érdeme. Az ág. ev. egyház és iskola ügyeiben is nagy tevékenységet fejtett ki, 1865—68-ig második és 1868—83-ig első iskolai felügyelő volt és az egyházi felügyelőséget is viselte 1884—86-ig. Felügyelete alatt épült az iglói új gymnasium és a convictust létesítette. Megválasztották a városi testületbe Iglón és tagja volt a megyei gyűlésnek. Érdemei elismeréseül a király jánosvölgyi előnévvel magyar nemességgel tüntette ki. Utolsó éveiben nyugalomban élt és munkájának megirásával foglalkozott. Meghalt 1899. febr. 15. Iglón. — Munkája: *A felsőmagyarországi bányapolgárság története.* Igló. 1895. (Németül. U. ott. 1895.).

M. Könyvészet 1895. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 143. l. — *Reggeli Ujság* 1899. 45. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1899. 8. sz. — *Weber, S.*, Ehrenhalle. Igló, 1901. 143. l.

Münnich *Aurél*, jogi doktor, ügyvéd, országgyűlési képviselő, előbbinek fia, született 1856. május 11-én Iglón (Szepesmegyében); szülővárosában és Kassán tanult; jogi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, hol 1880-ban jogi doktori, 1882-ben ügyvédi oklevelet nyert és a hazai első takarékpénztár ügyésze lett. 1884-ben az iglói kerületben országgyűlési képviselőnek választatott és azóta szakadatlanul képviseli ezen kerületet a szabadelvűpárt programmjával; az 1884. országgyűlés megnyitásakor mint korjegyző működött. A kérvényi bizottságnak több izben volt előadója, majd a véderő-bizottság tagja s előadója lett és mint ilyen referálta a népfelkelési törvényjavaslatot, valamint a többi, a véderő és honvédség fejlesztését czélzó azóta tárgyalt törvényjavaslatokat. 1889 óta tagja a delegatiónak, melynek 1893 óta jegyzője, 1894 óta pedig a hadügyi albizottság és az egyesült négyes albizottság előadója. 1885-ben honvéd főhadnagygyá lépett elő, miután 1883-ban mint 67. gyalogezredbeli tartalékos had-

nagyot a honvédség kötelékébe helyezték át. 1890-ben honvédszázadossá léptettetett elő, miután az elméleti és gyakorlati vizsgát letette. 1898. máj. kineveztetett czímzetes honvédőrnagygyá, áthelyeztetvén a magyar királyi honvédség szolgálaton kívüli viszonyába. Mint a Budapest-belvárosi takarékpénztár elnöke két ízben volt választási elnök. Ő volt kezdeményezője és egyik megalapítója az első, katonai vizsgálat esetére biztosító intézetnek, a melynek élén ma is áll. Számos közgazgazdasági, ipari és közlekedési vállalat vezetője és a magyarországi Kárpát-egyesület elnöke, míg több rendbeli más állásáról az összeférhetlenségi törvény folytán leköszönt. Jegyzője a véderő- és tagja az V. biráló és a felirati bizottságnak. A budapesti ág. ev. egyházban is nevezetes szerepet visz. A közügyek terén kifejtett kiváló tevékenységét ő felsége a Ferencz József-rend középkeresztjével tüntette ki. Szülővárosa körül szerzett érdemei elismeréseül Igló város 1897-ben díszpolgárává vátasztotta meg, 1891. tavaszán pedig megfestette életnagyságú arczképét a városház díszterme számára. — Programmbeszédei a szepesmegyei helyi lapokban és külön nyomatban, országgyűlési beszédei a Naplókban (1884. óta) vannak; elnöki beszédei pedig a Kárpátegyesület Évkönyveiben.

Pallas Nagy Lexikona XVIII. 885., XVIII. 306. lap. — *Államgazdasági Szemle* 1899. — *Ország-Világ* 1900. 12. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1901. 1. sz. arczk., 1902. 12. sz. arczk. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 324. l. — *Weber S.*, Ehrenhalle. Igló, 1901. 145. l.

Münnich *Sándor*, nyug. tanító, M. János tanító és Steller Anna fia, született 1843. aug. 4. Iglón (Szepesm.); a gymnasiumot Késmárkon, az egyesült theologiát Pesten végezte. A berlini és jenai egyetemen leányiskolai tanítónak választották; majd Poprádra költözött szintén tanítónak és magánneveléssel is foglalkozott. 1885-ben megbetegedett; ezért 1890-ben Szatmárra, majd Felső-Bányára költözött, hol egészségét visszanyerte s a városnál hivatalt vállalt, hol jelenleg gazdasági tanácsos. — Czikkei a Zipser Boteban (1876. Die XIII Zipser Städte zur Zeit der ersten Theilung Polens, 1877. Zipsen vor einem halben Jahrhundert, 1878. Ein Priester, Henchel János életéből, Zipser Raubritter: Kauffung Zs.. Pflug E. u Witztumb G. a XVI. század első feléből, 1879. König Friedrich August II. von Sachsen und die Tatra, Simon Pfannschmidt, a XVI. századból életrajz, Ein Jahr: 1288. aus der Glanzperiode des Zipser Schlosses, a Szepesség telepítésének történetéhez, 1880. Hans Bartha, ipartörténeti tanulmány a XVII. század elejéről, Anton Roll, a harmadik bányakerület alapítása a XIII. században és annak fejlődése, Tátrafüred a régi mondáktól kezdte napjainkig, 1881. Die Gründung der Stolaer Benedictiner Abtei, 1882. Iglo zu Ende des XIII. Jahrhunderts, Die reichste Zunft, az iglói mészáros czéh 1634-ben, Der Schatz des Sigismundus Kauffung, 1883. Die Marcell-Burg, a tatárjárás előtti időkben állott várról, Schulmeisterei vor 500 Jahren, Wichtigkeit des Falkaer Bronzefundes, 1884. Sanct Aegidius, ein Beitrag zur Geschichte der Zipser Jagd, Hundsdorf, villa canis, Palmsdorf, villa pulli, Bizir, Sperndorf-Bärendorf, villa ursi sat. helynév eredete, Hundsdorf, Zum letztenmale Hundsdorf, Namenlos, a Szepesség ismeretlen nevű ős lakóira vonatkozó emlékek összegyűjtésére hívja fel a szakemberek figyelmét, Alte Moral, erkölcstörténeti tanulmány); az Archaeol. Értesítőben (1889. A mohafalvai Hradiszkóról, 1891. Őskori cserepek Szepesben); a Szepesi Lapokban (1890. Történelem előtti cserepek Szepesben, 1891. A vandalok Szepesben); a Karpaten Postnak, Pannoniának, Szepesi Értesítőnek, Szepesi Lapoknak, Nagybánya és Vidékének, Felső-

bányának és a Szatmármegyei Közlönynek is munkatársa; több czikke jelent meg a Magyarországi Kárpátegyesület Évkönyvében, a Szepesmegyei tört. társ. Évkönyvében sat. — Munkája: *Igló* királyi korona- és bányaváros története. Sajtó alá rendezte Nikházy Frigyes. Kiadja Igló városának tanácsa. Igló, 1896. (Fénynyom. képekkel).

Ország-Világ 1900. arczk. és önéletrajzi adatok.

Münster *Antal Hermann Fülöp*, Trinitarius szerzetes Pozsonyban. — Munkája: *Ehren-Rede* an dem Fest-Tag des Barfüsser Ordens der allerheil. Dreyfaltigkeit. Pressburg, év n. (XVIII. század).

A bpesti egyetemi könyvtár példányáról.

Münster *Tivadar*, polgármester Kassán (Abaujm.) 1872. május óta; a kassai polgári társaskör elnöke s az állatvédő egyesület tiszteletbeli elnöke. — Munkája: *Jelentése* a törvényhatóság működése és a város vagyoni állapotáról a bizottsági tagok és szakosztályok névjegyzékével. Kassa, 1885. (Előbb is és azóta is több ízben adott ki ily Jelentést).

Harmincz év. Emléklap Münster Tivadar harmincz éves hivataloskodásának megünneplésére. Kassa, 1886. — *Magyarország* vármegyéi és városai I. k. Abauj-Torna vármegye és Kassa. Bpest. (1896). — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Müntzer *Farkas*, Trinitarius szerzetes, tanuló a pozsonyi gymnasium rhetorikai osztályában, rózsahegyi (Liptóm.) származású. — Munkája: *Mirabile absconditum* coram oculis omnium viventium. Oder das wundersam vor denen Augen aller Menschen verborgene Geheimnuss der dreyeinigen Gottheit, in etwas entworffen durch eine danck-verplichte Ehren-Rede in dem mit dreyfärbig prangend-heiligen Scapulier an dem hohen Titular-Fest des Barfüsser-Ordens der allerheiligsten Dreyfaltigkeit in eigener Closter-Kirchen in Pressburg vorgetragen. Pressburg, 1734.

Petrik Bibliogr.

Müntzer *Fülöp Antal Herman*, Trinitarius szerzetes, tanuló a pozsonyi gymnasium költészeti osztályában, rózsahegyi (Liptóm.) származású. — Munkája: *DeVs* qVI CVnCta VnIVersI trIbVs DIgItIs: potentIa, sapientIa, & bonItate appenDIt. Das Ist: Gott welcher die gantze Welt in dreyen Fingern: der Allmacht, Weisheit und Güte angehängt haltet in einerjährlichschuldigsten Pflicht- und Ehren-Rede an dem hohen Fest-Tag der Allerhöchsten drey-einigen Gottheit, und an dem hohen Titular-Fest des Barfüsser-Ordens der allerheiligsten Dreyfaltigkeit, in dessen Closter-Kirchen zu Pressburg vorgestellet. Pressburg, év n. (1742.)

Petrik Bibliogr.

Münz *Moizes*, rabbi Ó-Budán. — Munkája: *Predigt* zur Sieges- und Friedens-Feyer bei Gelegenheit, als ... Franz der Erste Kaiser von Oesterreich ... nach den erfochtenen glorreichen Siegen am 31. May 1814. in Paris uns den erwünschten Frieden schenkte. In das Deutsche frey übersetzt von Marcus Bresnitz. Ofen.

Petrik Bibliogr.

Myátovich *János*, hites ügyvéd. — Munkája kéziratban: A magyar, historiai romános rajzolat a Hunyadiak idejéből. Herloszsohn remekje, magyarul szabadon kiadá ... (Ezen munkára 1832-ben előfizetést hirdetett Miskolczon Kraudy könyvárús 4 ezüst forinttal; a munka megjelenéséről azonban nincsen tudomásom).

Hazai és Külföldi Tudósítások 1832. II. 11. sz.

Mykwlyth *Miklós*, tudós író. — Egy esztergomi Missale-ban, mely a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban van, a következő bejegyzések emlékeznek meg róla: 1552. Michael filius Egregy Nicolaj literati Mikwlyth decessit in epidemiae morbo feria secunda in vigilia videlicet festi omnium sanctorum, és Idem Nicolaus literas ex post feria quarta obiit in anno domini millesimo quingentesimo

quinquagesimo secundo in eodem morbo. (Munkáiról azonban nincsen tudomásom).

M. Könyv-Szemle 1899. 229., 230. l.

Mylius *Bertalan Farkas*, orvos-doktor, M. János Frigyes orvos fia, szül. 1738. aug. 25.; Erlangenban nyert doktori oklevelet és szülővárosában telepedett le mint gyakorló orvos; 1779. ápr.-tól Mysz Márton segéde volt; 1787-ben önállóan működött és 1764—1806-ig az atyjától örökölt gyógyszertár tulajdonosa is volt. Meghalt 1809. márcz. 2. és vele a Mylius család Brassóban kihalt. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica sistens Lochia praeternaturalia. Praeside D. Casim. Christoph. Schmidelio d. 9. Febr. 1763. Erlangae.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon II. 462. l. — *Gusbeth, Eduard*, Zur Geschichte der Sanitäts-Verhältnisse in Kronstadt, 1884. 84. l. — *Petrik* Bibliogr.

Mylius *János*, bölcseleti magister, ág. ev. gymnasiumi rector Lőcsén (Szepesm.), iglói származású volt, majd Késmárkon, végre Elbingben (Poroszország) élt, hol 1730. meghalt 72 éves korában. — Munkája: *Duae Orationes* habitae In Gymnasio Elbingensi. 1. In nova constitutione Scholae XV. Cal. Iun. Anno 1598. 2. In dedicatione novi aedificij scholastici. VII. Cal: Decembris. Anno 1599. Accesserunt Elogia & vota Praeceptorum ac Scholasticorum Cum Appendice Epigrammatum, de Scholarum dificultatibus pariter & utilitatibus. Dantisci, MDC. — Üdvözlő verse van a Memoriae Nobilis ... Gorlicii, 1595. sz. munkában.

Czvittinger, Specimen 256. l. — *Horányi* Scriptores II. 665. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 280. l.

Mylius *János Frigyes*, orvosdoktor, M. Farkas Vendel gyógyszerész fia, szül. 1698. május 28. Brassóban; 1721-től Halleban, Strassburgban és Leidenben tanult; utóbbi helyen nyert orvosdoktori oklevelet. 1726-tól gyógyszerész, 1738-tól egyszersmind Brassó főorvosa volt, hol 1764. okt. 24. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica, morbos eorumque affinitatem ex incompletis motibus haemorhagicis ortos sistens, quam ex auct. mgn. rectoris Franc. Fabricii, Eccl. Lugdun. pastoris pro gradu doctoris subjicit d. 24. Aug. 1724. Lugduni Batavorum.

Trausch, Schriftsteller Lexikon II. 462. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Gusbeth Eduard*, Zur Geschichte der Sanitäts-Verhältnisse in Kronstadt, 85. l.

Myskovszky *Viktor*, nyug. főreáliskolai tanár, a m. tud. akadémia levelező tagja, szül. 1838. máj. 14. Bártfán (Szepesm.), hova régi nemesi lengyel családból származó ősei a XVIII. század végén, a lengyel szabadságharcz után költöztek, és a hol atyja M. Ferencz senátor és városi patricius volt. A középiskolát Bártfán, majd később Sátoralja-Ujhelyben, Rozsnyón és Lőcsén végezte; felsőbb tanulmányait 1863-ban a budai műegyetemen kezdette meg, majd a bécsi polytechnikumon folytatta és végezte be 1866-ban. Közben mindig foglalkozott archaeologiával és műtörténettel, mihez nagyban hozzájárultak szülővárosának remek műemlékei (dom és városház). Tanulmányainak végeztével a mérnök-építészi szakpályára lépett, melyet azonban egészségére való tekintettel később a tanári pályával cserélt fel. Tanári működését 1867-ben kezdette meg a körmöczbányai állami főreáliskolánál, mint az ábrázoló mértan és építészet tanára. Később a kassai állami főreáliskolához helyezték által. 1880. máj. 20. a m. tudom. akadémia levelező tagjának választotta. 1897. jún. 3., mikor nyugalomba vonult, megkapta a Ferencz József-rend lovagkeresztjét. A magyarországi műemlókek országos bizottságának, a bécsi Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der historischen Kunstdenkmäler, a milanói Collegio Internationale di scienze, lettere ed arti tagja, az országos iparművészeti múzeum felügyelő bizottságának, a felsőmagyarországi múzeum választmányi

tagja, a kassai kereskedelmi és iparkamara kültagja, az országos m. iparművészeti társulat kassai képviselője, a párisi 1878. közkiállítás ezüst (médail d'argent), az 1879. évi székesfehérvári kiállítás arany- és a milleniumi országos kiallítás nagy érmének és díszoklevelének tulajdonosa, a kassai m. irodalmi társaság alelnöke sat. — Czikkei, melyekhez a képeket ő maga rajzolta, a kassai állami főreáliskola Értesítőjében (1862. Kassa városának középkori műemlékei); a Hazánk és Külföldben (képekkel 1865. Báthori István erdélyi fejedelem és lengyel király síremléke a krakkói vártemplomban, Zborói várkastély és Rákóczy régi harangja, Serédi emlékkápolnája Zboró mellett, 1866. Rákóczy tornya Vásáros-Naményben, A lébényi templom, 1867. Nagy-eőri, nehrei, várkastély Szepesmegyében, 1867. A vielicskai sóaknák, Szepesi káptalan székesegyháza, 1868. Bártfa város régiségei, Szent Egyed temploma, 1869. A szent-benedeki kastély, Torna város főtere és Tornai János sírköve, 1870. Hazánk egynehány középkori műemléke, 1871. A bártfai halotti oszlop, Az építészeti műstylusok népszerű ismertetése); a Vasárnapi Ujságban (1864. Kölesd, Tolnamegyében, 1865. Szerencs város, A budai bombatér, A bártfai régi harang, A budai vízivárosi templom, A lőcsei r. k. templom, Remetei g. e. templom Máramarosmegyében, képpel, 1867. A fritsi várkastély, Thurzó Szaniszló síremléke, 1868. Zápolya István nádor síremléke és a szepesi káptalan régi pecsétje, 1869. A körmöczi alsó kapu, A beszterczebányai vár, A körmöczi vártemplom sat.); az Archaeologiai Értesítőben (1869. A kis-szebeni régi harangokról, 1870. Jelentés a kisszebeni ásatások eredményéről, 1870. Jelentés a kassai ásatások eredményéről, 1871. A régi papirban található vízjegyekről, 1871—1872. Archaeologiai levelek, 1873. A bártfai középkori műemlékek ismertetése, 1874. A lőcsei, eperjesi, a kézsmárki, a szepesváraljai és a csetneki középkori műemlékek ismertetése, 1875. Régészeti kirándulás Tornára, a Krasznahorkára, 1876. A markusfalvi vártemplomról, s a Mariássy czímerészeti emlékeiről, 1878. A szalánczi vár donjonjában lévő czímerekről, 1886. A szepesszombati plébánia-templom, 4 ábrával, A bártfai középkori freskókról, 1887. Ragusai Vincze mester sárosmegyei művei, 3 képes tábl., 1888. Egy elpusztult műemlékünkről, Két régi síremlék a kassai dómban, két képpel, Régi városi űrmérczék, 4 ábr., Felsővidéki műemlékek, 1889. Régi mozsarakról, képes tábl., Serédy Gáspár emlékkápolnája, egy képes tábl., A kassai mészáros czéh régi pecsétje, két ábr., A fritsi várkastély sgrafittói, ábrával, 1893. Új adatok a bártfai templom építésének és felszerelésének történetéhez, A szmrecsányi templom és mennyezetének festményei, A topporczi templom Szepesmegyében, Árvamegye műemlékei, 1894. Adalék régi fatemplomaink ismeretéhez, Sárosmegyei műemlékek, 1895. Faépítészetünk műemlékeiről, A lechniczi zárdatemplom, 1901. Néhány felső-vidéki műemlék); az Ország Tükrében (1865. Bártfa és vidéke, képpel); a Magyarország Képekben (1867. Gergelaky család czímere, képpel, 1868. Thurzó Szaniszló síremléke, képpel, Zápolya István nádor síremléke és a szepesi káptalan régi pecsétje, két képpel); a Magyarország és a Nagyvilágban (1869. Zólyom vára, képpel); az Archaeologiai Közleményekben (1870—1871. Harangjaink ismeretéhez, hat ábrával, IX. 1871. A bártfai «Wasserthurm» nevű bástya, 1873. Honi erődeink ismeretéhez, A czikádori cziszterczita apátsági templom maradványa, Adalék a régi magyar keresztelő medenczék ismeretéhez, 1876. Az 1875. régészeti utazásom eredménye, 1877. Liptómegye középkori építészeti műemlékei, 1878. A szent Miklóshoz czímzett eperjesi r. k. templom ismerte-

tése, Az úgynevezett aranymetszet aesthetikai törvényének alkalmazása a csúcsíves stylben, A felső-magyarországi múzeumban levő czéhpecsétekről); a Földtani Közlönyben (1871. Mammuth-csontok Sárosmegyében); a Mittheilungen der k. k. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung historischer Kunstdenkmale-ban (1871. Die St. Aegidii Pfarrkirche zu Bartfeld, 1872. Die zebner Pfarrkirche ad S. Joannem decollatum, Über einige oberungarische mittelalterliche Kunstschmiede-Arbeiten, 1874. Das Gefäsz für die h. Oele und der Taufstein in Wallendorf-Szepesolaszi, 1880. Über Holzkirchen in den Karpathen); a Bud. Szemlében (1876. A renaissance hazánkban); az Egyet. Philologiai Közlönyben (1879. XV. századi német költemény egy bártfai kéziratból); a M. Könyv-Szemlében (1880. A bártfai egyházi könyvtár szekrényei és könyvei a XV. és XVI. századból); a Pesti Naplóban (1885. 92. sz. Művészet a műiparban, 1889. 141., 142. sz. Henszlmann Imre emléke); a kassai Kazinczy-kör 1898—1901. Évkönyvében (Műipari emlékeink a felföldön s a múzeumok kulturalis jelentősége); a kassai Pannoniának, Kaschauer Zeitungnak és Felső-Magyarországnak is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Felső-magyarországi uti-rajzok* (2 Album 50 lappal). — 2. *Bártfa középkori emlékei.* Bpest, 1879—1880. Két rész. (Magyarországi Régészeti Emlékek. Kiadja a m. tudom. akadémia, IV. kötet 1. rész: Szent Egyed templomának műrégészeti leírása, 9 fénynyom. táblával és fametszetekkel, 2. rész: A városház s a város erődítményeinek műrégészeti leírása, öt fénynyom. táblával és fametszetekkel.). — 3. *Magyarország középkori és renaissance-stilü műemlékei.* Kunstdenkmale des Mittelalters und der Renaissance in Ungarn. Bécs. (1885). 10—10 műlap. — 4. *A renaissance kezdete* és fejlődése különös tetkintettel hazánk építészeti műemlékeire. Bpest, 1881. 18 fametszettel. Székfoglaló. (Értekezések a történelmi tudom. köréből IX. 8.). — 5. *Felsőmagyarországi műemlékek* és régiségek. U. ott, 1888. (Ism. Arch. Értesítő 1889). — 6. *Kassa város középkori és renaissance-stilü műemlékei.* Kalauz. U. ott, 1895. (Különny. az Országos Középiskolai Tanáregylet Közlönyéből). — 7. *A pusztuló nemzeti műemlékeink* megóvása és fentartása érdekében, Kassa, 1898. (Memorandum.). — Levele Pestyhez, Kassa, 1881. máj. 15. (a m. n. múzeumban).

Fővárosi Lapok 1882. 56. szám. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Magyar tud. Akadémiai Almanach* 1895. 180., 1896., 155., 1897—1902. évf. (hol munkái és czikkei felsorolvák). — *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Abauj-Tornavármegye és Kassa. Bpest, (1896) arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 895., XVIII. 808. l.

Mysz *Ede*, orvosdoktor, M. Károly városi tanácsos fia, szül. 1836. máj. 23. Brassóban, hol a gymnasiumot elvégezte; azután a würzburgi és bécsi egyetemen orvostudományokat hallgatott és az utóbbi helyen 1861. máj. 13. orvosdoktorrá, 1862. máj. 22. sebészdoktorrá és 1863. július 13-án szülész-, 1865. november 10-én szemészmesterré avatták; azonkívül Schuh tanárnál a műtőtanfolyamot is végezte, melyről 1863. július 14-én oklevelet is nyert. Szülővárosába visszatérve, 1865-ben ugyanott mint szemorvos működött. 1864-ben fürdőorvos volt Zajonban. 1871-ben a 21. honvéd-zászlóaljnál ezredorvos lett Nagy-Szebenben. Miután 1885-ben nyugalmaztatott, visszatért Brassóba, hogy itt a fogászatot gyakorolja. 1889. aug. 27-től az ág. ev. egyházközség pénztáránál ellenőri hivatalt viselt. Meghalt 1900. jún. 27. Brassóban. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1873. Listernek a sebek kezelésénél poselleni eljárása mostani módosításában); a Jahrbuch des siebenb. Karpatenvereinsben (1888. Geschichtliche Glossen, 1889. Drei Wintertouren auf das Schulergebirge,

1890. Über Bekleidung und Ausrüstung bei Hochgebirgstouren). — Munkái: 1. *Eszmék* a magyar királyi honvéd-egészségügyi intézet szervezése felett. Nagy-Szeben, 1873. — 2. *Tourenweiser* für die Ausflüge in die Berge und Gebirge der Umgebung von Kronstadt. Mit 3 Zinkographien und 1 lithogr. Übersichtskarte in Farben, gez. von Karl Mysz. Kronstadt, 1890. (2. átnézett kiadás: Wegweiser für Ausflüge in die Berge und Gebirge der Umgebung von Kronstadt cz. U. ott, 1898.).

Petrik Könyvészete. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon IV. 315. l. — *Gusbeth, Eduard*, Zur Geschichte der Sanitäts-Verhältnisse in Kronstadt. Kronstadt, 1884. 99. l.

Mysz *Márton*, orvosdoktor, szül. 1724. szeptember 20. Brassóban; 1740—1748. augusztusig a gyógyszerészetet tanulta Bolthosch Györgynél; innét további kiképeztetése végett Szászországba ment és egy-egy évig Drezdában és Meiszenben gyógyszerészsegéd volt, 1750-től pedig Jenában az orvostudományokat hallgatta az egyetemen. Visszatérve szülővárosába, ott tekintélyes gyakorló-orvos lett, 1770. nov. városi főorvossá választották, egyszersmind 1773—75-ig elöljáró (szónok) is volt; meghalt ugyanott 1787. szept. 3. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica, sistens viduam 30 annorum chlorosi laborantem. Praes. Carol. Frider. Kaltschmied. D. 6. Oct. 1752. Jenae.

Weszprémi, Succincta Med. Biogr. IV. 157. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon II. 463. l. — *Gusbeth, Eduard*, Zur Geschichte der Sanitäts-Verhältnisse in Kronstadt. Kronstadt, 1884. 85. lap.

Mytrak *Sándor* L. *Mitrák*.

N.

Nabiach *György*, orvosdoktor, nemes származású horvát, Zágrábmegye főorvosa és táblabirája. — Munkái: 1. *In emancipationem*. Carolostadii 18. Junii 1829. Hely n. (Ezt követi: Aliquid ad annum 1830. Carolostadii 25. Decembris 1829. Költemény). — 2. *Aliquid* ad annum 1830. U. ott. (Költ.) — 3. *FIt FerDInanDo trIbVente GeorgIVs HäVLIk reLLIgIone nItens pIetate saCerDos praesVL nItor Zagrabiensis*. Carolostadii 30 Decembr. pro solemni introductione et installatione episcopali 6. et 7. Januarii in festo Epiphaniae Domini 1838. (Egy leveles latin költ.).

Petrik Bibliogr.

Nabinger *Neméz* (*József*), Ferencz-rendi szerzetes és algymnasiumi tanár 1865-től; a magyar s német nyelvet és a számtant tanította; szül. 1829. szept. 14. Mitskén (Sopronm.); 1847. nov. 23. lépett a rendbe, 1852. nov. 30. szenteltetett fel; jelenleg Boldogasszonyban (Mosonm.) a plébánia administratora és házfőnök. — Munkája: *Die Ruhestätte* der Fürsten und Grafen aus dem Batthyanyschen Stamme in der Familiengruft bei den P. P. Franciscanern in Güssing. Steinamanger, 1856.

Bartl-Felsmann, A magyarországi középtanodák Névkönyve. Pest, 1869. 19. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Schematismus* Cleri Jaurinensis 1892. 65. l.

Nábráczky *Sándor*, r. kath. plébános, szül. 1842. júl. 14., felszenteltetett 1864. júl. 31.; ezután segédlelkész volt, 1871. plébános Élesden, 1876. Zilahon, 1879, Suron, 1881-től egyszersmind alesperes a szilágy-somlyói kerületben; 1882. administrator Sarkadon, 1888. Király-Daróczon (Szatmárm.), majd ugyanott plébá-

nos — Munkája: *Imák és Énekek* a gyulai ker. kath. tanuló-ifjúság számára. Gyula, 1868. — Levele Rómer Flórishoz 1879. márcz. 15. (a m. n. múzeumban).

Petrik Könyvészete. — *Schematismus* Historicus Cleri Dioec. Magnovaradinensis Latinorum 1896. 430. l.

Nachtigal *Jakab*, bölcseleti és theologiai doktor, kegyesrendi áldozópap, gymnasiumi tanár volt Szegeden 1842—43-ban, hol a világ- és hazai történelmet tanította. 1859-ben a pesti gymnasiumban tanított. — Munkája: *Asserta* ex universa theologia, quae superatis rigorosis examinibus ... in reg. universitate Hungarica, pro consequenda SS. theologiae doctoratus laurea palam propugnanda suscepit. Disputabitur die 25. Oct. 1838. Pestini.

Universalis Schematismus pro anno 1842—1843. Budae 1839. h. és a budapesti egyetemi könyvtár példányáról.

Nachtmann *Jakab*. — Munkája: *Ueber Bienenbehandlung* und Bienenpolitik. Pesth, 1859.

Nacinovich *Hermann*, doktor Fiuméban, ki színdarabokat írt (czímeiket nem ismerem).

Magyarország Vármegyéi. Fiume. Budapest, 1897. 137. l.

Nácz *József*, r. kath. plébános, szül. 1846. jún. 16., fölszenteltetett 1872. nov. 15.; jelenleg Vértes-Somlyón (azelőtt Zsömle, Komáromm.) lelkész. — Czikkei a Salzburger Kirchenblattban (1872), a bécsi Vaterlandban (1874), a pozsonyi Rechtben (1875—76. Der Liberalismus, Eine curiose Geschichte sat.); a M. Koronában (1877. 151. sz. Régészeti lelet Feketevárosban); a Sopronban (1877—78. Emlékezzünk régiekről. Nihil novi sub coelo és levelek. 1880. Fertő, rege. 1881. Mi az ember? Nagymártoniak vitézséglevele a kurucztáborból és tárcza); a M. Államban (1879. 7—9. sz. Horác és Klopstock, 214., 227. 1880: 1. 35. A lelkészi helyzetről, 1881. 85., 88., 145., 151., 164., 1883. 79. 105. sz. Aphorismák a polgári házasság felett, 1882. 133. sz. A katholikus, 235., 236. sz. Talmud, 1886. 24. sz. Illetékügyi miseriák, 258. sz. Pénzügyi hatóságok és templomi pénztárak); a Komáromi Lapokban (1879. Az Iskola praktikája); a Tata-Tóvárosi Hiradóban (1881., 1883—85., 1889. tárczák, levelek. Hogyan lett Somlóból Zsemlye sat.); a Győri Közlönyben (1882. tárczák, 1883. Óda és hymnusz, költőink hatása a vallási érzelmek és a nemzeti kegyelet fejlesztésére); írt még az Archaeologiai Értesítőbe s a Komáromba. — Álnevei: Zsömbörgei, Vértesaljai, Hoberda, Hoberdanacz és Muki bácsi; saját neve alatt ritkán írt.

Schematismus Cleri Jaurinensis 1898. (Neve Nátznak írva) és önéletrajzi adatok.

Nádai *Gyula*, bölcseleti doktor, főrabbi Simándon (Aradm.), hol az utóbbi években meghalt. — Munkái: 1. *Török írások.* Értekezés. Bpest, 1889. — 2. *Az örökkévaló megjelenik.* Ünnepi beszéd a kis-jenői izr. templom fölszentelési ünnepélye alkalmával 1893. szept. 3. tartotta ... Arad, 1893.

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányairól.

Nadányi *Emil*, hirlapíró Kolozsvárról, a hol tanult; Budapestre költözött és a Magyarság czímű politikai lap belmunkatársa. — Munkája: *Ködös napok.* (Elbeszélések). Kolozsvár, 1902. (Ism. Budapesti Hirlap 65. sz.)

Corvina 1902. 8. sz.

Nadányi *Imre* (kőrös-nadányi), a magyarországi agarászok nesztora; N. József és Kondor Éva földbirtokos szülők fia, szül. 1801-ben Puszta-Kovácsiban (Biharmegye); a debreczeni ev. ref. collegiumban tanult, majd Pozsonyba küldték szülei a felsőbb tudományok hallgatása végett; midőn az iskola igazgatója a rossz bizonyítványa miatt lepirongatta, a tizenötéves heves fiú ott hagyta Pozsonyt és a juridikai pálya kezdetét. Később Nagyváradon patvaristáskodott Bölönyi László ügyvéd mellett, hanem félév mulva szabadsággal hazatérve, agarászszenvedélye

fellobbant benne és híres agarász vált belőle. 1840—48-ig az Alföldön a legtöbb jó agár a N. nevelte fajából vált ki. Súlyos családi csapások érték: egyik fia a Körös vizébe fult; a másik tűzoltási buzgalmának áldozata lett, a harmadik a puskáé, s egyetlen leányát a járvány ragadta el. 1874-ben csendes elvonultságban puszta-kovácsii curiáján lakott, később ugyanott meghalt. — Költeménye a Vasárnapi Ujságban (1859. Egy öreg agarász hexameterei); vadász-czikkei a Vadász- és Versenylapban (1860. Az öreg Langvius óhajtásai a vadászügyekben, 1863. A bihari utolsó veterán agarász kihívása, A vinnyói agárverseny sat.).

Vadász- és Versenylap 1874. 51., 52. sz.

Nadányi *János* (kőrös-nadányi), ev. ref. lelkész és tanár, N. Mihály erdélyi itélőmester, kit 1658-ban lefejeztek, és váradi Gargócs Erzse fia, szül. 1643 körül Kőrös-Nadányban (Békésm.); szerencsétlen atyja halála után a lelkészi pályára készült és nagybátyja N. Miklós nógrádi főkapitány segélyével külföldre ment, hol a leideni egyetemen tanult s 1658-ban Utrechtben jogot hallgatott. Hazakerülvén tanárságot vállalt 1666-ban a nagyenyedi ev. ref. collegiumban, hol a zsidó nyelvet és a logikát tanította; tanítványai azonban sehogy sem voltak vele megelégedve, durva bánásmódja s állítólagos hanyagsága miatt; ezért több panaszlevelet írtak az akkori kurátorokhoz Bethlen Jánoshoz és Pápai Páriz Ferenczhez (az Irodalomtörténeti Közlemények 1900. évf. ezen levelek közölvék); ideges természete miatt ott nem maradhatván, 1671-ben Nagyváradon volt tanár; azután Nagy-Bajomba ment lelkésznek. 1703-ban az ősi vagyonról a nagybátyja után maradt leányutódokkal osztályos egyességre lépett. Meghalt 1707-ben. — Munkái: 1. *Disputatio* Juridica De Jure Belli. Quam annexis Favente Deo Ter Opt. Max. Sub Praesidio ... Pauli Voet ... in ill. Academia Rheno-Trajectensi ... Publice eruditorum disquisitioni subjicit... Ad diem 30. Junii... Traj. ad Rhenum. M.DC.LVIII. — 2. *Disputatio* Juridica De Justitia et Jure Nona. Quae est de Principum Constitutionibus, Quas ... Sub Praesidio... Pauli Voet ... Publice ventilandam proponit ... Ad diem 8 Decembris ... Ultrajecti. M.DC.LVIII. — 3. *Disputatio* Juridica De Jure Pacis, Quam ... Sub Praesidio ... Alberti Russi ... Publicae eruditorum disquisitioni subiicit ... Die 17. Januarij ... Lvgdvni Batavorum, 1660. — 4. *Florus Hungaricus.* Sive Rerum Hungaricarum Ab ipso exordio ad Ignatium Leopoldum deductarum Compendium ... Amstelodami, M.DC.LXIII. — 5. *Kerti dolgoknak le-irása* Négy könyvekben rendessen bé-foglaltatott: Mellyek közzül az első A' Kerteknek Gondviselését, ékesítését, és sok rend-beli titkait mutattya meg; a második az óltásnak mesterségét adja előnkben; az harmadik kerti holmiknak orvos hasznait rendre írja ki; a negyedik a' kerti holmiknek parajoknak, gyökereknek, gyümölcsöknek, szőlőknek, bornak és húsnak gyönyörűséges állapotban meg-tartásoknak módgyát fejtegeti. Mind ezek gyönyörűséggel és ki-mondhatatlan haszonnal rakvak: sok kiváltképpen való dolgokkal most előszször meg-öregbíttettek és világosíttattak. Deákul Mizald Antal, Monluciai Orvos Doctor által. Magyarrá penig fordíttattak és sok helyeken továbbra is értelmessebben magyaráztattak Nadanyi Janos által, Colosvarot, ... 1669. — Üdvözlő verseket írt: Martonfalvi, Georgius, Petri Rami Dialecticae Libri Duo ..... Ultrajecti, 1658., u. annak, Disputatio Theologica ... Ugyanott, 1658.,. Szendrei, Franciscus, Disputatio Theologica ... U. ott, 1658., Técsi, I. (Nicolaus) Disputatio Scholastica ... U. ott, 1658., Enyedi, Casparus, Disputationum Juridicarum XCV.... Franekerae, 1659., Tolnay, F. (Stephanus) Λυχνος Λογικος. U. ott, 1659., Jászberényi, Paul P., A New Torch

... London, 1664. cz. munkákban. — Apáczai Csere János Magyar Encyclopaediájában (Utrecht, 1655) a növénytanról írt 41—44. fejezetnek hihetőleg N. volt a szerzője.

Wesprémi, Succincta Medicorum Biogr. IV. 132., 133., 244. lap. — *Katona*, Historia Critica XXXVI. 747. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár I. 453., III. 1. rész 622., 653., 676. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1900. — *M. Gazda* 1842. 48. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 899. l.

Nádas *Mihály*, családi nevén Neumann Miksa, jelenleg külföldön tartózkodik. — Munkái: 1. *Gyermektelen szerelem*. A fogamzás megakadályozásának módja. A ki gyermekeknek életet ad, a nélkül, hogy nekik egészséget és jóllétet, szabályos nevelést, gondatlan gyermekséget és rendezett életföltételeket szerezhetne, az galádúl és könnyelműen cselekszik. Irta dr. Gerlach H. Ford. ... Bpest, 1884. (2. kiadás. Ugyanott, 1900.). — 2. *Amor és Hymen*, jegyesek és házasok tapasztalt útmutatója a szerelem és házasság titkaiban. U. ott, 1894. — 3. *A megoldott problema*. Fiúk vagy leányok tetszés szerint való nemzése. Tudományos alapon népies előadásban. Irta dr. Renschät Ferdinand. Ford ... U. ott, 1894. — 4. *A szerelem élettana*. Irta Mantegazza Pál, olaszból ford. U. ott, 1894. (6. kiadás. U. ott, 1902.). — 5. *A szüzesség egészségtana*. Írta König Th. G., ford. U. ott, 1898. — 6. *Az ember és neme*. Orvosi tanácsok a nemi szerelemről, a nemi élvezet vezetéséről, egészséges gyermekek nemzéséről, a fogamzás elhárításáról. A nemzőképesség fenntartása és visszanyerése, a terhességről és az önmegtartóztatás czéljából. Irta Albrecht J. F. Az eredeti mű 30. kiadása után ford. ... 7. átnézett kiadás. U. ott, 1900.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nádasdy *Boldizsár*, mint kormánybiztos Szeghy Jánossal együtt a dunáninneni kerületben működött 1647-ben a templomok visszaállítása ügyében. Ezen kiküldetéséről szóló jelentése: Relatio Executionis ejusdem per modum Diarii a die 13. Apr. ad 15. Maii deducti lingua Hung. ad Palatinum Regni facta. Datum in Német-Jagendorff D. 25. Maii 1647. (Kézirata megvolt a Kovachich Márton György gyűjteményében).

Kovachich, Mart. Georg., Scriptores rerum Hungariae minorum. Budae, 1798. I. 51. l.

Nádasdi *Demeter*, a vittenbergai egyetem tanulója volt 1598. májustól. — Latin költeménye van a Iusta Doct., Ornatissimo, Vitae Incvlpatae ... Wittebergae, 1598. cz. munkában.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 102. lap.

Nádasdy *Ferencz* (nádasdi gróf), horvátországi bán, altábornagy, N. Ferencz gróf lovassági tábornok és Schrattenbach Róza fia, szül. 1708. okt. 27.; a katonai pályára lépett és a XVIII. század legnevezetesebb hadvezéreinek egyike volt, ki Mária Terézia királyasszony alatt az örökösödési háborúban nagy érdemeket szerzett, melyekért a Mária Terézia-rend nagy keresztjét, valóságos belső titkos tanácsosi czímet, fehérmegyei főispáni és altábornagyi rangot nyert. 1756-ban horvátországi bán is lett s az maradt haláláig 1783. márcz. 22-ig. — Arczképe, kőnyomat a Felsőmagyarországi Minerva 1830. I. kötetében. — Kéziratban: Beszéde fiához gr. N. Ferenczhez, midőn ezt székesfehérvári főispáni hivatalába beiktatná 1779. ívrét (a m. n. múzeumban).

Felsőmagyarországi Minerva 1830. I. arczk. — *Fillértár* 1835. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 19., 24. l.

Nádasdy (*Paulai*) *Ferencz* (nádasdi gróf, Fogarasföld örökös ura), kalocsai érsek, N. Mihály gróf főajtónálló és gróf Colloredo M. Teréz fia, született 1785. márcz. 3. Bécsben; tanulmányait Tatán, Komáromban és Bécsben végezte; a theologiát 1802-től Nagyszombatban hallgatta. 1807. márcz. 7. fölszenteltetett; 1807. ápr. 16. drégelypalánki plébános, majd kerületi alesperes, 1816. okt. 4. esztergomi

kanonok, 1817. szegszárdi cz. apát, 1819. pesti központi papnevelő-intézeti kormányzó, 1820. okt. 6. barsi főesperes és a királyi tábla főpapja, 1823. febr. 28. váczi megyés püspök, (1824. febr. 12. történt a beiktatása), 1845. máj. kalocsai érsek lett; már előbb 1827-ben kineveztetett belső titkos tanácsosnak és 1837-ben a hétszemélyes ítélőtáblához közbirónak. A Leopotd-rend nagy keresztjét kapta. A magyar tudom. akadémia 1838. szept. 5. sorozta igazgató tagjai közé. 1848-ban mint már három év óta kalocsai érsek; egyszersmind az ország legidősebb püspöke, főpap társainak tanácsából aug. 1-re nemzeti zsinatot hirdetett ki. E miatt 1849 elején bujdosnia kellett. A szent István-rend középkeresztes vitéze volt. Meghalt 1851. július 22-én Kalocsán. Alapítványai és ájtatos hagyományai 223,050 forintot tesznek ki. — Munkái: 1. *Dicsőséges szent István* Magyarország első királyának és apostolának tiszteletére intézett beszéd, melyet a nemes Magyar nemzetnek nemzeti jeles inneplése alkalmatosságával Bécsben a tiszt. p. kapuczinusok templomában Kis Asszony havának 23. napján 1812. eszt. mondott. Bécs, 1812. — 2. *Sermo* inauguralis. Theresiopoli, 1846. — 3. *Gróf Nádasdy Ferencz Kalocsai érsek körlevele*, melyet beiktatása alkalmával a hívekhez intézett. Szabadka, 1846. — 4. *Epistolae pastorales* ... ad clerum regularem et saecularem. U. ott, 1849.

Hazai s Külf. Tudósitások 1824. I. 14. sz. — *Sujánszky Antal*, Gróf Nádasdy P. Ferencz néhai kalocsai érsek. Pest, 1855. — *Nagy Iván*, Magyarország családai VIII. 20, 25. l. — *M. tudom. Akadémia Almanachja* 1863. 271. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 346. lap. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 431. l. és gyászjelentés.

Nádasdy *Ferencz* (nádasdi és fogarasföldi gróf), a főrendiház tagja, N. Leopold gróf komáromi főispán és gr. Forray Julia fia, szül. 1842. jún. 28. Pesten; középiskoláit a pesti kegyesrendiek gymnasiumában végezte, a jogot szintén Pesten az egyetemen hallgatta és ügyvédi oklevelet is nyert. Nagyobb utazásai után átvette dunántúli nagy uradalmai vezetését. A sport iránt nagy előszeretettel viseltetett és annak minden ágában kiképezte magát. Az ő kezdeményezésére jött létre az országos vadászati védőegylet, mely alig néhány évi fennállása után ezernél jóval több tagot számlál. Az egylet védnöke sokáig néhai Rudolf trónörökös volt, elnöke pedig N.' gróf. Mint szenvedélyes vadász nagyobb vadászterületet tart bérben Felső-Magyarországon. Az 1885. országos agancskiállításon mint a jury elnöke szerepelt; a szokásos kiállításokat e nemben ő rendezte. 1883-ban az ő indítványára alakult meg a Stephania-yacht-egylet, mely új élénkséget kölcsönzött Balaton-Fürednek. Az első vitorlás yachtot ő rendelte meg Young balaton-füredi hajógyárában, mire több fiatal főúr követte példáját. A Balaton-egylet érdemeiért alelnökévé választotta. Éveken át versenybirája volt a magyar lovar-egyletnek; e tisztéről azonban 1885-ben lemondott. A 60-as években családi szinei állandók voltak a gyepen. A 70-es évek kezdetétől egész 1880-ig Agárdon nagyszabású parforce-vadászatokat rendezett; híres carrière-falkával rendelkezett; jelenleg a budapesti rókakopó-falkatársulat masterje. Neje, Zichy Ilona grófnő, elhalt 1873-ban. 1896-ban valóságos belső titkos tanácsos lett. Az első magyar biztosítótársulat alelnöke, a magyar földhitelintézet felügyelő bizottságának tagja. Mint a főrendiház örökös tagja a pénzügyi, a közgazdasági, a mentelmi bizottság és a kir. és országos legfelső fegyelmi biróság rendes tagja. Rendes lakása Nádasd-Ladány (Fejérm.). — Czikkei a Vadász- és Versenylapban (1863. A párisi lóversenyek, 1866. A pau-i vadászatok és akadályversenyek, 1871. A lepsényi falka). — Munkája: *Az ó-budai Fejér-*

egyház mint Árpád temetkezési helye. Pest, 1860. (Thaly Kálmánnal együtt). — Kiadatta Károly János kanonok művét: Oklevelek gr. Nádasdy Ferencz nádasdladányi levéltárából. Bpest, 1879.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 20., 27. l. — *M. Nemzetségi Zsebkönyv*. Budapest, 1888. I. 166. l. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Sturm Albert*, Országgyűlési Almanach. Budapest, 1901. 102. l. — *Szerencs János*, A förendiház Évkönyve. Bpest, 1902.

Nádasdy *Lipót* (nádasdi és fogarasföldi gróf), val. belső titkos tanácsos, komárommegyei főispán, N. Mihály gróf főajtónálló és gr. Colloredo M. Teréz fia, szül. 1802. júl. 8.; iskoláit Budán és Pozsonyban végezte; 1822-ben Vasvármegye aljegyzőjévé választatott. 1825-ben a kőszegi kir. tábla tiszteletbeli birájává neveztetett ki, mely minőségben Győr sz. kir. városa közigazgatási ügyeinek rendezésére kir. biztosul küldetett ki. 1832-ben a m. kir. tábla bírója, majd 1839-ben hétszemélynök lett. E közben 1833-tól Komárommegye főispáni helyettese is volt. 1837. szept. 18. Komárommegye főispáni méltóságába iktatta be Nádasdy Ferencz gróf váczi püspök, mint kiküldött királyi biztos. Nejének Forray Julia grófnőnek (kivel 1835. máj. 17. kelt egybe) eszméje volt a javító dologház, mely a főúri pár tetemes áldozatával a megyeház udvarán létesült is. Midőn 1840-ben a magyar irodalom pezsdülni kezdett, N. és neje megnyitották termeiket az írók és művészek előtt és az irodalmat is pártfogolták. 1828-ban cs. kir. kamarássá, 1846-ban pedig valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki a király. 1846-ban az administratori rendszer behozatalakor inkább lemondott hétszemélynöki hivataláról, csakhogy főispáni meltóságát megtarthassa. 1848-ban híve maradt a nemzeti ügynek, miért Theresienstadtban börtönt és nagy összegű pénzbirságot szenvedett. Ezután visszavonultan élt. 1860-ban, az alkotmányos korszak újra ébredésekor, ismét elfoglalta főispáni székét; az alkotmány teljes visszaállításakor pedig tevékeny részt vett a politikai mozgalmakban. A pesti lelenczház alapjához is nagy összeggel járult. Az I. osztályú vaskoronarend tulajdonosa is volt. Meghalt 1873. júl. 18. Budapesten. — Munkái: 1. *Tek. Komárom vármegyének polgár innepje*, midőn 1833. eszt. Szent-György hava 10. ... Komárom vármegye főispányi helytartója ... Komárom városában helytartói kormányát általvette. Komárom, 1833. (Öt beszéde a többiek beszédeivel együtt). — 2. *Beszéde*, melyet főispányi székébe lett beiktatásakor 1837. szept. 18. mondott. Rév-Komárom, 1837. (A többi üdvözlők beszédeivel együtt.). — Arczképei: kőnyomat, rajz. Marastoni, nyomt. Reiffenstein és Rösch Bécsben 1867. (a Hajnal-Albumban); Barabás rajza, nyomt. Pollák testv. Pesten (a Vereby Soma Honpolgárok Könyvében III. 1868.)

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 20., 26. l. — *Hajnal-Album*. Pest, 1867. (Sarkady István) arczk. — *Vereby Soma*, Honpolgárok Könyve. Pest, 1868. III. — *Hon* 1873. 166. sz. — *M. Nemzetségi Zsebkönyv* I. Főrangú családok. Bpest, 1888. 166. l. es gyászjelentés.

Nádasdy *Mihály* (nádasdi és fogarasföldi gróf), főispán, N. Leopold gróf főkanczellár és Trautmannsdorf M. Jozéfa fia, szül. 1746. szept. 19.; cs. kir. kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, Komárom vármegye örökös és valóságos főispánja (1761—1822) és kir. főajtónálló mester volt. Vagyonában tetemes kárósodást szenvedett a franczia-országi pénzügyi catastrophák következtében. Meghalt 1826. jún. 10. Budán. — Munkája: 1. *Allocutio*, quam ... ad SS. et OO. i. comitatus Camaromiensis habuit, dum in officium supremi, ac perpetui comitis ... inauguraretur die 4. Aug. 1761. Budae. — 2. *Beszéd* mellyel főmélt. gr. id. N. M. úr ... Komárom vármegyének örökös fő-ispánnya, ezen vármegyebéli tisztvi-

selő karnak 1817. eszt. tartatott újjitása kezdetével a tisztviselők vátasztására a választó rendeket elkészítette. Rév-Komárom, 1817.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 20., 25. l. — *Somogyi Zsigmond*, Magyarország főispánjainak Albuma. Szombathely, 1889. 256. l. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Nádasdy *Mihály* (nádasdi és fogarasföldi gróf), állam-miniszter, előbbinek és gróf Celloredo M. Teréz fia, szül. 1775 szept. 6.; a franczia háború alatt a magyar felkelő nemesség vezérlésében vett részt, utóbb a császári kamara elnöke, végre pedig cs. államtanácsos és miniszter lett. A szent István-rend vitéze, valóságos belső titkos tanácsos és Komárommegye főispánja (1822—27) volt. Meghalt 1854-ben. — Munkája: *Mélt. gróf ifj. Fogarasy Nádasdi Mihály urnak*, Komárom vármegye fő-ispánynyának, az vitézségtől való bucsuzása, az nemes-fel-kelő seregnek széjjel oszlása alkalmatosságával, Komáromban, Karácson havának 22. napján 1797. eszt. Komárom. (Költemény).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 20., 26. l. — *Somogyi Zsigmond*, Magyarország főispánjainak Albuma. Szombathely, 1889. 256. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nádasdy *Pál* (nádasdi és fogarasföldi gróf), tábornok, N. Ferencz báró főkapitány és Báthori Erzsébet fia, kir. tanácsos; ősei nyomdokain szintén a hadi pályán szerepelt és Kanizsánál hősi hírt szerzett. 1604—33-ig Vas vármegye főispánja, 1622. a Dunántúli részek országos főkapitánya, kir. tanácsos és kir. főudvarmester lett. Miután már nagyatyja N. Tamás a nagyságosok rendében állott és 1553-ban bárósági oklevelet nyert, N. Pál 1625-ben családjának a grófi rangot szerezte meg. — Munkája: (*Ahitatos és Buzgó Imádságoc*) . . . Csepreg, 1631. (Ajánlja saját fiainak, Ferencznek és Tamásnak. «Irtam Sárvárot, Sz. Iván hónac másodic napján 1631.» [Ki a könyvet fiainak N. Ferencznek és Tamásnak ajánlja]. Csonka példánya, melyből csak a czímlevél s az előzmények 8-dik levele, Letenyei verseinek eleje, hiányzik, a sárospataki ev. ref. collegium könyvtárában és a pozsonyi r. kath. gymnasiumban van, szintén csonkán).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 19., 23. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 265. l. — *Somogyi Zsigmond*, Magyarország főispánjainak Albuma. Szombathely, 1889. 9. lap.

Nádasdy *Tamás* (nádasdi és fogarasföldi báró), nádor, N. Ferencz és enyingi Török Orsolya fia, szül. 1498-ban; Budán tanulása után Bolognában és Rómában művelte magát és itt szerzé azon ismereteket, melyek őt későbben annyira kitüntették. Már 1525-ben mint a király híve egy apátság jövedelmeivel ajándékoztatott meg és tanácsnoki méltóságra emeltetett. 1526. jún. 25. Speyerbe küldetett Ferdinand ausztriai főherczeghez követségben; nemsokára pedig a mohácsi vész után mint II. Lajos király özvegyének s pártjának híve járt Ferdinandnál, hogy a koronára meghívja és annak megválasztásában N. egyik főtényező volt. 1527-ben Bornemisza halála után Buda vár kapitánya lett; innét eszközlé Tata, Esztergom meghódoltatását Ferdinand részére. 1529-ben Szoliman török császár túlnyomó erejével minden vitéz ellenállás daczára elfoglalván a várat, N. Tamás is Szapolyai kezébe került, kitől azon föltétel alatt nyerte meg szabadságát, ha pártjára álland. N. őszintén megírá Ferdinandnak, hogy sorsa Szapolyaihoz esküdni kényteté, miért is Ferdinandtól a hűség esküjétől feloldozását kérte, mit az, bár nem örömest, teljesített is. 1530-ban a Törökországba küldött Gritti helyébe kincstárnok lett, majd pedig Budának Rogendorf, Ferdinnnd vezére ellen vitézül vitt védelmeért Szapolyai Jánostól Erdélyben Fogaras várát és uradalmát nyerte örökös úri czímmel, nem sokára pedig Huszt várát és uradalmát a hozzá tartozó sóaknákkal. Utóbb,

miután 1531—32-ben Gritti folytonosan élete ellen fondorkodott, Tamás kénytelen lett Ferdinand pártjára visszamenni, hol örömmel fogadták ; és jegyesének a gazdag örökségű Kanisay Orsolyának fiusítása által, ipa Kanisay László és ennek fia Ferencz minden javaiban örökös és egyszersmind belső tanácsos lett. Ez időtől folytonosan és szilárdul I. Ferdinand részén találjuk N. Tamást, ki 1534-ben Vas vármegye főispánja, 1537-ben horvátországi bán, 1540-ben ország birája, 1552. főhadvezér, végre pedig 1554. Magyarország nádora lett. Meghalt 1562. jún. 2. nejének karjai közt Egervárott, bonnét tetemei később Lékára a családi sírboltba átvitettek. — Ezen N. T.-hoz (kit Burius «Micae»-iben 1554. evang. lutheranus dynastának nevez) Dévai Mátyás kivánatára Melanchton Lipcséből 1537. okt. 7. levelet írt, mely dicséri iskolaépítési szándékát és kéri őt, taníttassa tisztábban az evangeliumot. Ajánlja neki Dévai Mátyást és Sylvester Jánost, mint tudós, kegyes és ildomos férfiakat. Sylvester János az «Új testamentom» magyar fordítását N. költségén saját nyomdájában nyomatta ki. — Munkája: *Nádasdy Tamás nádor családi levelezése.* Szerkesztették Károlyi Árpád és Szalay József. Kiadja a m. tudom. Akadémia történelmi bizottsága. Bpest, 1882. (A szorosabb értelemben vett családi levelezés 1536-ban kezdődik ; N. 1535-ben nőül vette az akkor még csak tizennégy éves Kanisay Orsolyát, s mivel N. politikai szerepénél fogva igen gyakran volt távol otthonától, sokszor csupán levél útján érintkezhettek egymással. A családi élet viszonyait illető felvilágítások mellett kiváló becsük van azon nagy számú adatoknak, a melyeket e levelezés az egykorú eseményekről fentartott).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 19., 21. l. — *Szilágyi Sándor*, N. T. első követsége Erdélyben 1540. Bpest, 1876. (Értekezések a tört. tud. köréből V. 4.) — *Uj M. Athenas* 572. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Magyarország vármegyéi és városai.* Vasvármegye. Bpest, 1898. arczk.

Nádasdy *Tamás* (nádasdi és fogarasföldi gróf), cs. kir. kamarás, N. Tamás gróf altábornagy fia, szül. 1792. jún. 22. ; szintén a hadi pályán szerepelt. Meghalt 1860. aug. 2. Pozsonyban. — Munkája: *Országos méneskönyv*, vagyis telivér lovak s azok ivadékainak jegyzéke 1832-ig bezárólag, melybe közös haszon végett a szomszéd ausztriai tartományokban lévő telivér lovak is fölvétettek. I. kötet. Pest, 1832.

Hazai és Külföldi Tudósítások 1832. II. 44. szám. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 20., 25. l. és gyászjelentés.

Nádasi *János*, bölcseleti és theologiai doktor, Jézustársasági áldozó pap, szül. 1614-ben Nagyszombatban (Pozsonym.): 14 éves korában lépett a rendbe, de alacsony termete miatt elbocsáttatott, ezért a szent Ferencziek pártfogása alá menekült. Gráczban végezte a bölcseletet és 19 éves korában újra a jezsuita rendbe lépett. A hittudományokat Rómában hallgatta, hol letette a szerzetesi fogadalmakat és bölcseleti és theologiai doktori fokot nyert, azután visszatért hazájába. Egy ideig a nagyszombati egyetemen tanította a bölcseletet és theologiát. Azután Rómába hivatott, hol egy ideig a szerzet évkönyveit szerkesztette ; később hét évig mint szerzetfőnöki titkár buzgólkodott. Másodszor visszatérvén Rómából, a neki ajánlott tartományi főnökséget nem fogadta el, hanem visszavonulva a bécsi társháznál lelkiatyáskodott. Végre Eleonora, III. Ferdinand császár özvegye gyóntatójául választotta. E minőségében fejté ki a legnagyobb tevékenységet az irodalom terén ; e mellett a jótékonyságot bámulatos buzgalommal gyakorlá. Meghalt 1679. márcz. 3. Bécsben. — Munkái: 1. *Reges Hungariae* a S. Stephano usque ad Ferdinandum III. Posonii 1637. — 2. *Maria Mater* Agonizantium. Eorum Exemplis qui Mariae syncere devoti e vita feliciter abierunt, ac Marianis aliquot

bene moriendi praxibus explicata, et Graecensi Majori Parthenio, data Liberali manu Perill. & Gen. D. Joannis Thomae Casinedi ... Anno Christi M.DC.XL. Graecii. (Monachii, 1641., Glogoviae, 1642., Pragae, 1644., Coloniae, 1654., Pragae, 1690., Lublini, 1694., Graecii, 1696., Vratislaviae, 1704.). — 3. ***Pandectae*** Porphyrogenitae, sive Juris ac Justitiae Via regia per quam S. Ivo Jureconsultus honores aeternos adivit. Oratio, quam ad Eminentissimos S. R. E. Cardinales habuit in ejusdem Divi Aede. Sacra Franciscus Maria Navarra Romanus. Romae, 1642. — 4. ***Jesu et Mariae cliens***. Posonii, 1643. — 5. ***Vita S. Emerici***. U. ott, 1644. — 6. ***Pharetra Spiritus*** ... U. ott, 1644. (Magyar szöveggel.). — 7. ***Maria Aeternitatis Beatae Porta Sancta***, az az Maria Az Boldog Örökke-Valosagnak Szent Aitaja Mellyet maga költségével Nyomtattatott, és a Jesus Tarsasaganak gondviselese alatt, a Nagy-Szombati és Győri Collegiumban levő Boldog Szüz Maria Congregatioinak ajandekozott 1645. esztendőben. A Tisztelendö és Böcsületes Kerti Fábian Pap Veszprémi Kanonok és Szalai Esperest. U. ott. (Ezt tévesen tulajdonítja Szabó Károly 778. sz. és Szinnyei, M. Írók VI. 148. h. alatt Kertinek, mert ez csak kinyomatta a Congregatio Mariana számára miként ezt a vallásos egyesületek pártolói gyakran tették). — 8. ***Maria Mater Agonizantium*** .... Nagyszombat, 1648. (Magyar szöveggel). — 9. ***Pharetra Spiritus***. U. ott, 1648. (Magyar szöveggel.). — 10. ***Annvs Coelestis*** Jesv Regis, Et Mariae Reginae Sanctorum omnium, Illustr. Conjugibus Comiti Generali Francisco Wesseleny &c. Com: Annae Mariae Szechi &c. a Sodalitate Beatiss. V. Assumptae Viennae in Professa S. I. domo dedicatus. Viennae, 1648. (Bononiae, 1659., Viennae, 1663., Coloniae, 1667., Bononiae, 1663., Coloniae 1681,, 1686. és 1687., Tornaci, 1691., Thorunii, 1694., 1696., Coloniae, 1700., Brunsbergae, 1706.). — 11. ***Annvs Marianvs*** Per Marianos Sabbathorum, Anno toto currentium Dies Sabbathinis Mariam solide pro felici morti colendi officijs & exemplis Explicatus ... Viennae, 1648. és 1650. — 12. ***Annus Crucifixi*** Dei Jesu. Per singulas Anni totius Sextas Ferias Brevibus Crucifixum solide pro felici morte colendi officijs & exemplis Explicatus ... Posonii, 1650. — 13. ***Annus morientium***, et mortuorum Solatio & auxilio sacer, per singulas anni totius ferias secundas brevibus utrosq. juvandi officijs & exemplis explicatus, ... Tyrnaviae, 1650 — 14. ***Annus SSS. Trinitatis*** Vnius Dei Honori, Amori, Cvltvi Sacer, Per Dominicos Anno toto currentes Dies ... Posonii, 1650 — 15. ***Annus aeternitatis*** sive documenta morientium et mortuorum. Viennae, 1650. (Pragae, 1681.). — 16. ***Annus Eucharisticus*** per singulas anni totius Quintas Ferias brevibus Eucharisticum Jesvm solide pro felici morte colendi officijs & exemplis explicatus .. Tyrnaviae, 1651. — 17. ***Incitamenta*** cultus Beatissimae Virginis per Exempla domestica. Graecii, 1651. — 18. ***Annus Angelicus*** per omnes anni totius ferias tertias, Brevibus Angelum Custodem, et alios Beatos Angelos pro felici morte solide colendi officiis et exemplis explicatus ... Antverpiae, 1653. és 1654. — 19. ***Annvs Pveri*** Dei Jesv, Filij Dei, & Mariae V. tenero Amori, Diuino Honori Sacer, Per singulas Anni totius Ferias Qvartas, Varijs, breuibus, & sanctis paruulum Deum Jesvm pro felici morte amandi honorandique officijs, & exemplis explicatus .... U. ott, 1653. — 20. ***Rosae Coelestes*** Itineribus Aeternitatis Aspersae, Sive Viaticum DD. Sodalium, & omnium Viatorum Ad domum Aeternitatis suae ... Dilingae, 1654. — 21. ***Theophilus Marianus***. Coloniae, 1654. és 1664. (Romae, 1664., Monasterii, 1671., Passavii, 1691.). — 22. ***Annvs***

Angelicvs Per omnes Anni totius Ferias Tertias, Brevibus Angelvm Custodem, & alios Beatos Angelos omnes pro felici morte solide colendi, officijs, & exemplis explicatus ... (Tyrnaviae), 1654. — 23. *Lilia Coelestia* Alliciendis ad aeternitatis paradisum pijs mentibus porrecta Xenii Loco ... Viennae, 1655. — 24. *Flammae Sancti Amoris*, seu Aspirationes Theologicae. Ingolstadii, 1656. — 25. *Dies* S. Josepho Sacer. Romae, 1656. — 26. *Horti*, *Flores*, Et Coronae Coelestes. Qvibus Piae Mentes Ad aeternitatis Paradisum alliciuntur ... Viennae, 1657. — 27. *Annus* Diervm Illvstrivm Societatis Jesv siue in Anni dies digestae Mortes Illvstres Eorum qui ex eadem Soc. Jesu, in odium fidei, pietatis &c. ab impijs occisi, aut veneno necati; vel exilij, carceris, alijsue aerumnis confecti sunt. Romae, 1657. (Antverpiae, 1665.). — 28. *De Imitatione Dei* Libri III. Romae, 1657. — 29. *Praetiosae Occvpationes* Morientium In Societate Jesv. U. ott. 1657. (Tyrnaviae, 1753). — 30. *Annus Votivus* Sive Aspirationes Votivae, Ex Lvmine Fidei, Et Doctrina Angelica. In Dvodecim Anni Menses, Et Dies Singvlos Distributae. Ad veram cognitionem Dei & perpetuum ejus in nobis Amorem, quotidie, maxime tempore Sacrae Communionis excitandum ... Viennae, 1658. — 31. *Annuae Literae* Societatis Iesv. Anni M.DC.L ... Accedit ad calcem Catalogus Librorum Anno 1650. a Nostris editorum, ... Dilingae, 1658. (A. 1651. U. ott, 1658., A. 1652. Pragae, Saec. XVII.. A. 1653. Pragae, Saec. XVII., A. 1654., U. ott, Saec. XVII.) — 32. *Heroes* Et Victimae Charitatis Societatis Iesv. Sev Catalogus Eorvm Qvi E Societate Iesv Charitati animam deuouerunt; ad id expositi, & immortui peste infectorum obsequio ex charitate obedientiaque suscepto. Avtore Philippo Alegambe Ex Eadem. Soc. Extremum decennium adiccit usque ad exactum annum 1657 ... Romae, 1658. — 33. *Divrnvm* Qvotidianae Virtutis e varijs Jesv Et Mariae Sodalivm, Clientvm, Sociorvm, Exemplis & Ephemeridibus concinnatum, Omni die, die Mariae, mea laudes anima: (Hymnus S. Casimiri). Et Quotidianae Sodalium, qua lectioni, qua Commentationi dedicatum, Pragae, 1659. — 34. *Annvs Meditationvm* Cordis. Pars Prima Marianis Cordibus, Aspirationibus, & Exemplis Per Sabbata singularum Anni totius Dominicarum, iuxta eorum Euangelia, distributa: ad occasionem e singulis Evangelijs porrigendum aliquid de Beatissima Virgine meditandi, & cum alijs colloquendi. Romae, 1659. (Pars II. U. ott, 1659., Pars III. Viennae, 1663.). — 35. *Hebdomada* S. Josepho Sacra. Romae, 1659. (Ingolstadii, 1661., Coloniae, 1664., 1669., Graecii, 1680.). — 36. *Pátek Rok* Vkřižowaneho Boha Gezisse, ... Prága, 1660. (Péntek ünnepe). — 37. *Divrnum Divini Amoris*, siue Divini Amoris Dei Avrevs In horas & occupationes varias Eiusdem Amoris Dies Avrevs in horas & occupationes varias Eiusdem Diuini Amoris nutu imperioque susceptas, distributus: & Sanctorvm orationibus, documentis, exemplis, ac depromtis, e diuina Scriptura pijs aspirationibus illustratus; ad orandum mente & voce cum Sanctis. Romae, 1660. (Pragae, 1687.). — 38. *Annales Mariani* Societatis Jesv Ab Anno 1521. vsque ad tempora hodierna ... U. ott, 1661. — 39. *Mensis Divini Amoris*, Sive Mensis Vnivs Exercitationis De Amore Dei, In Vsvm Brevis Meditationis Et Examinis Particvlaris Propositae. U. ott, 1662. (Mensis II., III. U. ott, 1663., Leodii, 1667., Graecii, 1672. Cracoviae, 1690.). — 40. *Aula Coelestis*, seu praxis colendi omnes Sanctos. Viennae, 1663. — 41. *Annus Hebdomadarum Coelestium*, Sive Occvpationes Coelestes Piis Aliquot Opusculis Pro Singulis Hebdomadae Per Totvm Annum Diebus Distributae ... Pragae, 1663. — 42. *Annvs*

Joannis, seu Commentarivs dierum eorum, Qui in martyrologiis aut sanctorum actis, Sancti vel Beati Joannis alicujus Nomine sunt insignes. Pragae, 1664. — 43. ***Hebdomada*** SS. Ignatii et Xaveri cultui et imitationi sacra. U. ott, 1665. (Coloniae, 1668., Vratislaviae, 1674., Pragae, 1695. Németül: Konstanz, 1674., München, 1692.). — 44. ***Hebdomada*** Meditandae Aeternitatis Magistro Diuino Amore, siue in singulos hebdomadae dies distributa Meditatio de igne inferni per ignem diuini amoris extinguendo; & de igne amoris Dei, etiam ab ipsis gehennae ignibus accendendo, Pro fuga inferni... Romae, 1665. (Dillingae, 1671. Viennae, 1673., 1676., Pragae, 1677., Viennae, 1683., Leopoli, 1691., Olomucii, 1691., Monachii, 1692.). — 45. ***Calendarium*** novum ad bene moriendvm perqvam utile D. D. Sodalibus Academicis Majoribus B. Mariae V. Annunciatae, pro strena Oblatum. Anno M.DC.LXV. Herbipoli. (Monachii, 1668., 1681., Graecii, 1685., Kalisii, 1685., Monachii, 1685. és 1693.). — 46. ***Aspirationes*** theologicae. In quinquaginta duas anni SSS. Trinitatis. Intellectu ac voluntate colendae, hebdomadas distributae: ... Editio II. Pragae, 1666. — 47. ***Seraphinus*** Divini Amoris, Sive De Imitatione Seraphinorum Exercitationes XXXI. In Mensis dies totidem distributae ... U. ott, 1666. — 48. ***Horae Marianae*** Angelicae seu de Salutatione Angelica, Viennae, 1670. — 49. ***Annus Crucifixi Dei Jesv.*** Per singulas anni totius sextas ferias Brevibus Crucifixum solide pro felici morte colendi officijs & exemplis. Explicatvs ... Graecii, 1672. — 50. ***Hey-LIghe Wekke*** hebben De soo VeLe Dė-VotIen aLser Daghen In Zyn ... Antwerpen, 1673. — 51. ***Aurum Ignitum*** Sive XXXI. Exercitationes Divini Amoris Pro Seria Conversione Cordium tepidorum. Viennae, 1673. — 52. ***Oratio Angelica.*** Id est., Divini Amoris Mensis Angelicus. Sive XXXI. Incitamenta, et praxes, ad Salutationem Angelicam, ferventer, frequenterq. recitandam. (U. ott), 1674. — 53. ***Mons Myrrhae.*** Et Collis Thuris. Ad quem suos ducit Amor Dei Mortificationis, & Orationis Magister. U. ott, 1675. és 1743. — 54. ***Collis Thuris*** Ad quem suos ducit Amor Dei Orationis Magister. U. ott, 1675. — 55. ***Cor Amoris Dei.*** Sive Amor Magister Cordium Cum Dei Corde concordium. U. ott, 1675. és 1740. — 56. ***Punctum Honoris Aeterni.*** Id est Parvitas Primae Magnitudinis Coram Deo. Sive Humilitas Deo Grata Divini Amoris Magistri Discipula Per XXXI. Artes ac Exercitationes explicata. U. ott, 1675. — 57. ***Hebdomada*** Meditandae Aeternitatis Magistro Divino Amore, sive Rhytmica in singulos hebdomadae dies distributa meditatio, De Igne Inferni per Ignem Divini Amoris extingvendo & de Igne Amoris Dei, etiam ab ipsis Gehennae Ignibus accendendo Pro Fuga Inferni E mense tertio Divini Amoris. Tyrnaviae, 1675. — 58. ***Anni coelestis dies Mariani***, cum devotis aspirationibus ad B. V. e propriis cujusvis diei gestis, in anni dies singulos distributis. Monachii, 1676. — 59. ***Anni Coelestis*** Dies Mariani Cum Aspirationibus ad Deiparam Virginem e proprijs cujusque diei gestis Concinnati, Et jam olim in Lucem editi, nunc vero denuo recusi ... Graecii, 1677. (Monachii, 1692.). — 60. ***Annus Amoris Dei***, In Menses duodecim distributus. Item Annua Eremus Amoris Dei. Viennae, 1678. és 1679. — 61. ***Annua Eremus*** Divini Amoris, Seu Lectio Spiritualis, Quam sacrae solitudini, & praetiosis cogitationibus Eorum Qui Asceticis S. P. Ignatii Societatis Jesu Proauthoris Meditationibus Per octo, ac novem, decemvė dies exercentur, Adornavit ... U. ott, 1678. — 62. ***Aeternitas*** Magna Cogitatio, Quam ... e Schola Divini Amoris Depromtam, In Duos Divini Amoris Menses distribuit. U. ott, 1679. — 63. ***Vita, & Mores*** Praede-

stinatorum, Seu Signa XXXIV. Praedestinationis, Quae Omnibus salutis Aeternae Studiosis Proposuit. Ugyanott, 1681. — 64. *Annus Coelestis* Jesu Regi, Et Mariae Reginae, Sanctorum omnium Sacer. Tyrnaviae, 1687. — 65. *Geminum Foedus*, Ad obtinendam felicem mortem, Utrumque Auctoritate publica, & Multorum Usu comprobatum. Ex Anno Coelesti. Schwidnicii, 1697. — 66. *Aphorismi Aeternitatis*, in singulos, Anni totius dies distributi, Ex Anno Amoris Dei, . . . Pragae, (XVII. száz.). — 67. *Avctarium Annvarvm* Societatis Iesv, Anni 1653. & 1654. Continens Elogia Sev Vitas P. Joannis Almeida, P. Francisci Agvadi, P. Petri Claver, P. Nicolai Longobardi. U. ott, (XVII. száz.).

Danielik, M. Irók II. 212. lap. — *Stoeger*, Scriptores 239. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II., III. 2. rész. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1520. h. — *Petrik* Bibliogr. II., IV. 68. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 902. l.

Nádaskai *András*, ev. ref. lelkész; származásáról semmit sem tudunk; a sárospataki ev. ref. főiskolában tanult. 1784-ben Tállyáról (Zemplénm.), hol négy évig szolgált, került Tokajba, innét 12 év után 1796-ban Körtvélyesre mint lelkipásztor. 1797-ben a tornamegyei felülő nemesség tábori papjának választatott és első tanítását Tornán a megyeház előtt tartotta, a seregnek zászlója alá lett feleskettetése alkalmával. 1798. jan. 8. bucsúzott el a felkelő seregtől, a mikor a nemes katonaság is elbocsáttatott; (mint tábori papnak 15 rhénes forint volt a fizetése és a főkapitány asztalánál ellátás). 1807. ápr. 21. elhagyta Körtvélyest és Sziliczére (Gömörm.) költözött lelkésznek, a mikor a tornai egyházmegye esperesnek megválasztotta, és folytatta hivatalát 1813. febr. 19-ig, a mikor nyugalomba vonult. Meghalt 1813. ápr. 6. Sziliczén. — Az ev. reformátusok Énekes könyvében a 44. éneket írta. — Munkája: *Fridrik Elisiumban*. Mellyet német nyelvből fordított és kinyomtattatott. Posony, 1788.

Kálmán Farkas, Éneklő kar. Budapest, 1880. 54. l. — *Petrik* Bibliogr. I. 830. l.

Nádaskay *Béla* (nádaskai), orvosdoktor, állatorvostanár, N. Lajos hirlapíró és Téli Francziska fia, szül. 1848. ápril 30. Pesten; középiskolai s 1865-től egyetemi tanulmányait s az utóbbiakkal egyidejűleg az állatorvosi tanfolyamot ugyanott végezte. 1867-ben az állatorvosi oklevelet nyerte el, 1871-ben orvosdoktorrá avatták. 1870-ben a pesti állatorvosi tanintézetben tanársegéddé, 1872. anatomussá neveztetett ki. 1875-ben a keszthelyi gazdasági tanintézethez helyezték át tanárnak, de már egy semester után előbbi állásába visszahelyeztetett. 1883-ban a rendkívüli tanári czímet kapta, 1887. pedig a leíró és tájbonczolástan ny. rendes tanárává neveztetett ki. 1875-ben külföldi utat tett az állatorvosi iskolák tanulmányozása czéljából. 1878-ban megalapította a Veterinarius cz. első magyar állatorvosi folyóiratot, melyet 1882. aug. 15-ig szerkesztett. A magyar országos állatorvosegyesület titkárja volt, most pedig alelnöke. Anatomiai készítményeivel négy kiállításon vett részt, ú. m. 1878-ban Székesfejérvárt, 1885-ben Budapesten, 1896-ban az ezredévin és 1900. a párisin. 1896-ban megkapta a Ferencz-József-rend lovagkeresztjét. — Czikkei a Veterinariusban (1878. A méhcsavarulatról, A hússzemléről); az állatorvosi főiskola kiadványaiban (5. sz. 1901. Az állatbonczta fejlődése). — Munkái: 1. *A hasznos házi állatok leíró boncztanának kézikönyve*. A helyböli mozgás műveletére való tekintettel és a bonczolási eljárást tárgyaló függelékkel. Bpest, 1877. (2. teljesen átdolg. kiadás I. rész. Csonttan, izület- és izomtan. 126 ábrával. U. ott, 1892. II. rész. Zsigertan 68 ábrával. U. ott 1893.). — 2. *Állati szülészettan*, vagyis a vemhesség- és az ellésről szükséges tudnivalók. I. rész. U. ott, 1887. (II., III. rész.

A szülészet kórtana és az érdemleges szülészet. U. ott, 1889.). — 3. *A ló szervezete* és belső szervei. Szétvehető ábrákban rövid szöveggel. Lókedvelők és lótulajdonosoknak ajánlva. U. ott, 1893. (Ezen kiadáshoz csak az előbeszédet írta, a magyarázó szöveget egy tanuló fordította, 2. kiadás. U. ott, 1894. Ehhez a szöveget is N. írta. Kassa, 1900.). — 4. *A szarvasmarha* szervezete és belső szervei. Szétvehető ábrákban rövid szöveggel. U. ott, 1895. és 1900. U. ott.

Deininger Imre, A keszthelyi m. kir. gazdasági tanintézet Évkönyve. Keszthely, 1885. 157. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1892—93., 1900. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 902., XVIII. 308. l.

Nádaskaj *Dániel*, ev. ref. lelkész Szent-Péteren. — Munkája: *Egy meghosszabbíttatott rövid életnek* a más jobb, és örökkétartóval lett egybeköttetése melly bétellyesedett néhai tekintetes nemzetes pelsützi Szeremley Krisztina (Ragályi Gedeonné) aszszonba, és meghidegült teste felett le-beszéltetett 1793. Bőjtelő-hava 3. Ragályon, Gömörm. Kassa, 1793. (A mennyei lajtorjának leg-utolsóbb gráditsa cz. K. I. gyászbeszédével együtt).

A magyar nemz. múzeumi könyvtár példányáról.

Nádaskay *József*, ev. ref. lelkész; igen hihető, hogy a sárospataki főiskolában tanult; 1796-ban tornyos-németi (Abauj-Tornam.) pappá lett; igen nyugtalan élete volt. 1799-ben Szerencsre (Zemplénm.) költözött, 1811. Pthrügyre (Szabolcsm). ment papnak, 1814. Tarczalra (Zemplénm.) rendeltetett, hol ápr. 24. beköszöntött; 1820-ban a csalánosi (Zemplénm.) egyházban alkalmazták és máj. 25. foglalta el hivatalát; ugyanott 1821. márcz. 19. meghalt 50 éves 6 hónapos korában. — Az ev. reformátusok Énekeskönyvében a 215. éneket írta.

Kálmán Farkas, Éneklő kar. Bpest, 1880. 54. l.

Nádaskay *Lajos* (nádaskai), hirlapíró és szerkesztő, szül. 1816. okt. 30. Külső-Bőcsön (Zemplénm.), hol atyja N. András jegyző volt, ki korán elhalt, ezért nagybátyja N. Lajos nevelte; tanulmányait a sárospataki ref. collegiumban végezte. 1836-ban Pestre jött és az orvosi tudományokat végig hallgatta. Az irodalmi pályára 1843-ban lépett, midőn Petrichevich Horváth Lázár a Honderű szépirodalmi és divatlapot megindította. N. tevékeny részt vett e lapnál, eleinte mint segédszerkesztő s 1844. júl. 1-től 1845. július végeig mint nyilvános és megnevezett szerkesztő; a lapnál való jeles működését P. H. L., ki akkor igazgató-tulajdonos czímet vett fel, a N. Lajost mint szerkesztőt a közönségnek bemutató soraiban nyilvánosan elismerte. N. irodalmi munkásságát egészen e lapnak szentelte, annak 1848. első felében történt megszűnéseig; uy és ruy jegyek és saját neve alatt is mindvégig vezette a szinbírálati rovatot és a szépirodalmi műveket ismertette. 1848. ápr. 6-tól Zerffi Gusztávval a Reform cz. politikai lapot szerkesztette; (mivel Zerffi megszökött, a lapot utóbb egyedül folytatta aug. 6-ig). 1849-ben elfogták, de Petrichevich-Horváth Lázár közbenjárására szabadon bocsátották. A fiatal írókat pártfogásába vette s buzdította, így Petőfit, Jókait, Falkot sat. 1849. végétől fogva, midőn a Magyar Hirlap (később Budapesti Hirlapra változott) politikai hirlap megindult. e lap segédszerkesztője s egyik vezérczikkírója; 1856-ban ugyane lapnál Szilágyi Ferencznek szerkesztőtársa volt; 1857-ben a szerkesztést egészen ő vette át. Meghalt 1860. szept. 15. Pesten. — Czikkei, kisebb-nagyobb fordítások és eredeti czikkek, a Honderűben (1843—48. Közlemények a szív világából, ford. czikkek, Innesmorei kereszt, novella, Érzelmi anomaliák, ered. beszély Young álnév alatt; a Hetiszemle rovatot Petrichevich-Horváth Lázárral együtt vagy egymaga írta, többnyire y. jegygyel); a M. Hirlapban és Budapesti Hirlapban (politikai,

nemzetgazdászati vezérczikkek. 1860. jún. írt a lap 152., 157., 159. sz. Balaton-Füredről leveleket). Az Egyetemes Magyar Encyclopaediának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Egy szó* a szegény emberhez. Pest, 1848. — 2. *Hugonották.* Nagy opera 5 felv. Scribe után ford., zenéjét szerzé Mayerbeer. U. ott, 1852. (U. ott, 1871. Nemzeti szinház Könyvtára 21. Először adatott a pesti nemzeti szinházban 1852. nov. 6.). — 3. *A troubadour.* Opera négy részben. Salvatore Commerano után olaszból ford., zenéjét szerzette Verdi. U. ott, 1854. (U. ott, 1858. Először a pesti nemzeti szinházban 1854. okt. 31.) — 4. *Rigoletto*, opera 4 felv. Fr. Maria Piave után ford., zenéjét szerzette Verdi. U. ott, 1854. (U. ott, 1856., 1860. Először a nemzeti szinházban 1857. jún. 25.). — 5. *A magyar helyesírás* és szóragasztás szabályai. U. ott, 1855. — Kéziratban: Uriel Acosta, szomorújáték 5 felv. Gutzkow után ford. Bulyovszky Gyulával együtt (először a nemzeti szinházban 1850. jún. 20.); Haramják, opera 4 felv. Schiller szomorújátéka után írta Maffei, olaszból ford., zenéje Verditől (először a nemzeti szinházban 1853. máj. 12.); Tell Vilmos, opera 4 felv., írták Jony és Bis, ford. francziából, zenéjét Rossini, (először a nemzeti szinházban 1856. máj. 9.). — Merkur cz. napilapot is akart kiadni, melynek próbaszámát 1846. decz. szét is küldte, de a lap nem jelent meg.

Irodalmi Őr 1846. II. 5. szám. — *Danielik*, Magyar Irók II. 214. l. — *Jelenkor.* Encyclopaedia. Pest, 1858. 143. lap. — *Budapesti Hirlap* 1860. 213. sz. (Nekr.). — *Országos Nagy Képes Naptár* 1861. 365., 1862. 350. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. I—III. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 902. lap. — Nejének szives közlése és gyászjelentés.

Náday *Ferencz* (családi nevén Ujhelyi Nauratyill), a budapesti nemzeti szinház művésze, rendezője és a szinészeti akadémia tanára, szül. 1840. márcz. 13-án Pesten, hol atyja Ujhelyi Nauratyill József kuriai főlevéltárnok volt; középiskolai tanulmányait a fővárosban végezte s ugyanitt lépett először a színpadra 1862-ben a budai népszinházban mint énekes (Leporello, Don Juanban). A fiatal tehetséges művészt azonban már 1863. jún. 14. szerződtették a nemzeti szinházhoz, melynek azóta állandóan tagja. Szerepköre nagyon tág; mint komoly szerelmes, első bonvivant, jellemszinész, s újabban a szalondarabokban a közönség osztatlan elismerésével és tetszésével találkozik. Legkiválóbb szerepei: Márki (Misantrop), Mortimer (Agglegények), Benedek (Sok hű-hó semmiért), Krisztyán (Arany ember), De Ryon (Nők barátja); azután a Párisiban, a Válás utánban, a Vadrózsákban, a Pont Biquet családban. Csiky összes darabjaiban játszott és maradandó alakításokat teremtett. 1888-ban ünnepelte meg 25 éves, 1902. decz. pedig negyven éves jubileumát. Fia: Náday Béla szintén föllépett a budapesti színpadon; leánya Náday Ilonka 1897-ben lépett föl a népszinházban és 1899. okt. Bécsben az An der Wien szinházban, hol kedvezően fogadtatott. — Czikkeket, rajzokat írt a lapokba, így a Szinészek Lapjába (1887. Kobler Ferencz, egy realisztikus szinész); a Budapesti Naplóba (1899. 355. sz. Az én szoknyás szerepem) sat. — Munkája: *Az uj czég*, szinmű öt felv. ford. Budapest, 1876. (Nemzeti szinház Könyvtára 101. Először a nemzeti szinházban 1876. szept. 15.). — Kéziratban: A kéregető nő, vígj. egy felvon. Verconsin I. után ford. (először a nemzeti szinházban 1876. jan. 5.); Visszatérés Japánból, vígj. egy felv. Delacour és Erny után ford. (először a nemzeti szinházban 1878. június 12.).

1888: *Fővárosi Lapok* 288., *Ország-Világ* 8. sz. arczk., *Budapesti Hirlap* 287., 288. sz., *Nemzet*, *Egyetértés* 288. sz., *Vasárnapi Ujság* 43. sz. arczk., *M. Salon* X. 129. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Szemle* 1892. 15. sz. — *Borsodmegyei Lapok* 1896. 17. sz. (Ado-

16. io sajtó alá adatott 1902. decz. 6.

mák). — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 902., XVIII. 308. l.

Nadenitsch *Domokos*, orvosdoktor, nagyszombati (Pozsonym.) származású, Pozsonymegye főorvosa, a nagyszombati hitelintézet elnöke s a város képviselője volt. Meghalt 1873. nov. 19. Nagyszombatban 59. évében. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medico-pharmacologica. Vindobonae, 1838.

Szinnyei Könyvészete és gyászjelentés.

Nádherny *Károly*, orvosdoktor, árvamegyei főorvos. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1857. Javaslat orvosi nyugdíjintézet felállítására, ugyanez németül a Zeitschrift für Natur- und Heilkundeban 1857.).

A m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányáról.

Nadler *Ferencz*, tanár Lőcsén. — Munkája: *Der Freunde Erinnerung*. Leutschau, 1831. (Költemény).

A budapesti egyetemi könyvtár példányáról.

Nádor *Gyula*, magyar nyelvtanító Bécsben. — Munkája: *Lehrer der ungarischen Sprache*. A tökéletes magyar. Der praktische Ungar. Eine Anleitung ohne Lehrer ungarisch richtig lesen, schreiben und sprechen zu lernen ... Berlin und Leipzig, (1888).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nádor *Gyula*, zeneszerző, budapesti antiquarius fia. Meghalt 1889. decz. 30. — Munkája: *Ezeregy éjszaka*. Arab regék Galland, Habicht, Vörösmarty M. és többek kiadásai után rendezte ... Képekkel diszített első teljes magyar kiadás. Budapest, (1885). Négy kötet. — Irt körülbelül 70 népdalt zenére, ezek szövegét is nagyobbrészt ő írta; írt keringőket is, melyek közül a Fata Morgana cz. legelterjedtebb.

Pesti Napló 1889. 360. szám. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Nádor *Lajos*, nyomdász üzletvezető Budapesten. — Czikkei a Nyomdász Évkönyvben (1900. Eredeti nyomtatványok); a Graphikai Szemlében (1900. A reprodukczió általában, A háromszinű és az autotypiai nyomás, 1901. A szedés technikája).

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Nádory *Nándor*, műszaki tanácsos, N. Mátyás és Bartek Anna építész-iparos szülők fia, szül. 1835. okt. 18. Budapesten; az alreáliskolát végezte s 1851—54-ig a kőmíves mesterséget gyakorlatilag megtanulta; a téli hónapokban pedig magántanítóktól rajzolni s mathematikát tanult. Technikai tanulmányait a budai József-műegyetemen 1854—60-ig végezte. 1861-ben Pólába ment, a hol Hauser Antal vállalkozónál nyert alkalmazást a hadi tengerészet számára épített nyolcz nagy lakóház építésénél. 1863-ban a Szent-Péter-fiumei országút építésénél volt alkalmazva. 1864-ben ismét visszakerült Pólába, a hol mint mérnök az első nagy száraz dockot építette, mely építés 1870-ig tartott, mely idő alatt főnökétől Heider J. Ede lovag mérnöktől szerezte legfőbb tapasztalatait. 1871 tavaszán a közmunka és közlekedési miniszterium mint I-ső osztályú mérnököt Fiumeba küldte s megbízta őt a fiumei új kikötő tervezetének kidolgozásával. Ezután III. oszt. főmérnök lett. A kikötő építését mint főnök vezette. Az 1873. krach következtében az év végén elbocsáttatott hivatalából és két évig a közoktatásügyi miniszterium IX. építési osztályában és háromig mint magánvállalkozó működött. A szegedi katasztrófa után 1880. ápr. 11. a közmunka és közlekedési miniszterium I. oszt. kir. mérnökké nevezte ki a szolnoki kir. folyammérnöki hivatalhoz, 1882. ápr. 2. a háromszékmegyei m. kir. államépítészeti hivatal vezetésével bízta meg és 1883. szept. ismét Szolnokra helyezte át. 1884. III. oszt. kir. főmérnök, 1886. II. oszt., 1889. I. oszt., 1890. miniszteri főmérnök, 1897. III. oszt., 1900. II. oszt. műszaki tanácsos lett. Szolnokon 1888-ig volt mint hivatal

főnök; azután a Kőrös-Tisza-Maros öblözet ártérfejlesztésének ellenőrzése végett egy évig Szentesen, azután 1891. januárig Pozsonyban volt a kir. folyammérnöki hivatal vezetője. 1891 óta szolgálattételre az országos vízépitési igazgatósághoz van beosztva Budapesten. Darányi Ignácz földmívelésügyi miniszter 1898. decz. 20. kiküldte tanulmányútra, két mérnök társával, a Pó völgye ármentesítésének tanulmányozása s annak a Tisza völgyével való összehasonlítása czéljából. Beszél és ír: a magyaron kívül németül, olaszul és francziául. — Czikkei a M. Mérnök és Építészegylet Közlönyében (1870. A cs. kir. tengerészet számára Polában épített nagy száraz dock, 1880. A fiumei kikötő építésénél használt santorin-zömök leírása, ábrákkal, 1883. Válasz a Wochenschrift des Östr. Ing. & Architekten-Verein 1883. 2. számában megjelent: Egy tengerészeti tanulmány a fiumei kikötőről cz. czikkre, 1895. A trieszti és fiumei kikötők, válasz az osztrák mérnökegylet közlönyében megjelent czikkre, Budapest lakásviszonyairól, 1896. Még egyszer a trieszti és fiumei kikötők, ez különnyomatban is. 1898. A vízálló habarcsok viselkedése a tengervízben. Ezen czikkek nagy része megjelent a külföldi német szaklapokban is); a Központi Vasúti és Közlekedési Közlönyben (1875. A fiumei kikötő, ellenbirálat); a M. Tisztviselőben (1883. A mi bajaink); a M. Mérnök- és Építészegylet Heti Értesítőjeben (1891. Az adómentesség befolyása Budapest építkezéseinek fejlődésére, 1899. Budapest kövezetei és egyéb burkolatai); a Vízügyi Közleményekben (1902. Jelentés az olaszországi tanulmányútról, két mérnök társával együtt).

Önéletrajzi adatok.

Nádosy *István* (nádasi), földbirtokos. — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1859. Eszmecsere a gazdasági egyesületek ügyében, 1874. A mezei egerek pusztítása ügyében); a Falusi Gazdában (1860. Gazdasági géptelepek); a Kerti Gazdaságban (Tormatenyésztés).

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Nádosy *Sándor* (nádasi), cs. kir. kamarás, nyugalm. tábornok, ki 1848-ban a hadügyminiszteriumban mint ezredes az államtitkári teendőket végezte. 1849. jan. Windischgrätz herczegnek meghódolt. Ezután festészettel és hirlapírással foglalkozott, mígnem a tüzérséghez lépett és e közben a király tetszését is megnyerte s az osztrák tartományok méneséhez felügyelőnek neveztetett ki; a Lipótrend lovagkeresztjének, a hadiéremnek stb. tulajdonosa volt. Meghalt 1882. ápr. 23. Bécsben 72-dik évében. — Czikkei a Vadász- és Versenylapban (1869. A lótenyésztés gyarapításáról, ugyanez a Gazdasági Lapokban és a Kertész Gazdában). — Munkája: *Equitations-Studien.* Mit besonderer Rücksichtsnahme auf den Unterricht in den Artillerie-Equitationen. Wien, 1859. Két kötet. (I. Reit- und Fahrunterricht, mit 62 Abbildungen, II. Hippologisches Fach, mit 170 Abbildungen). 18 kőnyomatú táblarajzzal. (3. jav. kiadás, az első kiadás u. ott, 1854-ben, a második 1855-ben jelent meg).

Vasárnapi Ujság 1882. 18. szám. (Nekr.). — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Nádudvari *K. András*, ev. ref. főiskolai rector; Debreczenben tanult és 1625. júl. 19. subscribált, azaz a felső osztályba lépett. 1631. jún. 21. iratkozott be a franekerai egyetemre mint theologiai tanuló. 1634. okt. 4-től a debreczeni főiskola rectora volt. — Munkája: *Salutaris ac pia Inquisitio.* De Sacro Sancto adorandae Vnitatis, ac venerandae Trinitatis mysterio. Qvam ... in Academia Franequerana, Praeside . . . Guilielmo Amesio ... Publice instituit ... Franekerae, 1632.

Szücs István. Debreczen város története 592. lap. — *Történelmi Tár* 1886. 603. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1.

rész 440. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1898. 459. lap.

Nádudvari *Béla*, földbirtokos. — Czikkei a Falusi Gazdában (1873. Levél a szerkesztőhöz, 1873—74. Vasárnapi beszélgetések, 11 czikk).

A m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányaiból.

Nádudvari *Beniamin*, ev. ref. lelkész Abrudbányán, Erdélyben. — Munkái: 1. *Dissertatio* theologica de sacramentis initiationis sub diversis temporum oeconomiis, quam praeside ... Paulo Gyöngyösi a Pettyen ... 1738. placido eruditorum examini subjicit. Francofurti ad Viadrum. — 2. *Mennyei udvarral* való szent társalkodás. Az az: olly magános buzgó könyörgések, mellyeket a mennyei és földi udvarnak szolgálatjában forgolódó Borsai István és György két atyafiak, egy-elsőben magok számokra . . . Nádudvari Beniaminnal készítettenek; de annakutánna Istennel társalkodni kivánó minden lelkekkel közleni kivántanak. Ujonnan kinyomtattanak 1761. Kolosvár. (U. ott, 1771., 1774. és Pest, 1785.).

Benkő, Transsilvania II. 496. l. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 982. lap. — *Petrik* Bibliogr. I. 326., II. 820. l.

Nádudvari *Elek*, birtokos Sófalván (Besztercze-Naszódm.) — Munkája: *Fogadás-tételnek* jó illatú áldozatja. Az-az: egy megterheltetett bűnös léleknek Istenben való csalhatatlan bizodalma, melyet az ő iszszonyú, és sok bűneiből megtérésének idejében magyar nyelvre fordított ez majdan el-hanyatló világnak szemfényvesztő gyönyörűségeiben sok időkig bujdokló Krisztus méltatlan egy bűnös szolgája. Kolozsvár, 1772. (Ajánlás: gr. Bethlen Ádám és nejének. Irtam Sófalvi házamnál 1765. eszt. máj. 8. napján).

Petrik Bibliogr. I. 805. l.

Nádudvari (*Szabó*) *Gergely*, ev. ref. lelkész; Debreczenben tanult és 1616. ápr. 10. lépett a felső osztályba; 1619-ben a marburgi egyetem hallgatója volt. — Munkája: *Disputatio* Metaphysica De Affectibus Entis Quam ... sub Praesidio ... Johannis Combachi ... Publicae censvrae subiecit ... Marpurgi, 1619. — Üdvözlő verset írt Szilvási K. Márton, Disputatio Physica ... Marpurgi, 1619. cz. munkájába.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 372. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1898. 459. l.

Nádudvari *K. Gergely*, ev. ref. lelkész; 1655. máj. 8. a franekerai egyetemre iratkozott be s ott theologiát tanult. — Munkája: *Disputatio* Theologica De Peccato in Spiritum Sanctum, Quam, ... Praeside ... Nicolao Arnoldo ... Publico examini subjiciet ... Franekerae, 1665.

Történelmi Tár 1886. 793. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 592. l.

Nádudvari *P. Mihály*, ev. ref. lelkész. — Munkája: *Christianorum Palaestrae-Spiritualis* Panoplia Quae, Proposita est, Duce D. A. Ephesiis Cap. VI. v. 10—18. Quam ... Praesidis ... Joh. Jacobi Hottingeri ... Publico Examini subjiciet ... Tiguri, 1710.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 727. l.

Nádudvari *Péter*, ev. ref. lelkész, a debreczeni főiskolában tanult és 1687. jún. 12. lépett a felső osztályba. 1696-ban Bethlen Sámuel költségén Belgiumba ment és aug. 28-án iratkozott be a franekerai egyetemre; onnét visszajövén, jótévőjénél udvari lelkész, később marosvásárhelyi, majd szászvárosi ref. prédikátor volt, hol meghalt. Híres egyházi szónok volt «és mint valami Krisostomusnak úgy csudálták prédikáczióit, ennek nyolczvannégy prédikácziója kinyomtattattak; melyekben az igaz vallásnak Szent Iráson épült fundamentomos ágazatai bőven és világosan kibeszéltetnek», írja Bod. — Munkája: 1. *Disputatio* Theologica De Peccati Natura, Propagatione, atque Speciebus. Quam ... Sub Praesidio ... Stephani Enyedi ... Publice

ventilandan proponit... Claudiopoli 1695. — 2. *Botránkozás nelkül való Lelki-Ismeretü Keresztyen*, Avagy Az ő Keresztyéni Vallását, azzal egyező életével, s praxissával meg-mutató botránkozásnélkül-való lelkiisméretű, Néhai Mélt ... Bulcsesti Sarah Aszszonynak ... Hallerkői Haller István ... Erdélyi Státusok Praesidensének, ... kedves hites Társának Keresztyéni életének le-rajzolása, Mellyet ennek a szent Lélek Templomának el-takaríttatásakor, Szeben Városában 1708. Jun. 17. A Mélt. fen emlitett Ur maga Palotáján öszve gyült sokaság előtt mondott. Szeben, 1708. — 3. *Magyar Nathanael.* Avagy az álnokság nélkül való igaz izraelitának néhai mélt. nagys. Bartsai Bartsai Ábrahám uramnak sinceritásáról való igaz tanubizonyság. Mellyet eltakarittatásak idején Vajda-Hunyadon a tisztességtételre ... tett 1716. Szent-György hava 26. Kolozsvár, 1721. (Örökemlékezetű igaz cz. gyűjteményben, többek beszédeivel együtt). — 4. *Hermon kis hegye.* Avagy: az alázatosságról-való rövid trakta. Mellyel, a Néhai mélt. tek. és nagys. Rátz Krisztina uri asszony, a mélt. branyitskai Jósika Imre urnak Torda várm. főispányának ... igaz hites társa példáson ékeskedett. Mellyet, az alázatosság tükörének eltemettetésének napján 1715 Sz. András havának 24. Rápolton a palotán öszvegyült keresztyén hallgatók előtt prédikállott. U. ott, 1717. — 5. *Isten emberének*, a néhai tek ... Malomvizi Kendeffi Gábor urban, lerajzolt példája: melyet szomoru, de tisztességes el-takarittatásának napján Orlya-Boldogfalvi szomoru házánál ... reá szabott 1722. júl. 12. U. ott, 1722. (A valóságos keresztyen virtusoknak eleven példája cz. gyűjteményben, többek gyászbeszédeivel együtt). — 6. *A valóságos jó feleségnek ideája*, melyet a palotán öszve gyült frequentia előtt lerajzolt, és a megholt mélt. gróf Bethlen Judit aszszonyra, lélek és igazság szerint szabott 1720. Böjtelő hava 18. U. ott. (Lugubre Sacrum czímű munkában Köleséri Sámuel gyászbeszédével együtt). — 7. *Idvesség uttya* az az: A hit ágazati körül való dolgoknak tárháza. Predikátziókban. U. ott, 1741. — 8. *Néhai tiszt. tudós férjfiunak, N ... P ... uramnak ... nyolczvannégy predikácziói*, melyekben az igaz keresztyén vallásnak szent iráson épült fundamentomos ágazati bővön és világoson ki-beszéltetnek: és a mellyeket mélt. gróf Bethleni Kata ur-aszszonynak, Isten dicsőségének szeretetivel buzgó akaratjára és kegyes költségével, nagy részént az idvezült auctornak maga irásiból egybe-szedegetvén, és egynéhány hijánosságiból, néhol egész prédikátziókkal is ki-toldozván, világ eleibe botsátott Szathmári Pap Sigmond. U. ott, 1741. — Latin költeményei vannak a Hedera Poeticaban (Debreczen, 1686), az Epicidium Pauli Szenczi (Debreczen, 1691), és a Bagosi (Martinus), Dissertatio Theologica ... Franequerae, 1697. cz. munkákban.

Bod, M. Athenas 186. l. — *Benkő*, Transsilvania II. 490. l. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 982. l. — *Danielik*, M. Irók II. 214. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 686., II. 488. l. — *Történelmi Tár* 1888. 799. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Erdélyi Múzeum* 1893. 361. l.

Nádudvari *Sámuel*, ev. ref. lelkész és főiskolai tanár; 1696. nov. 5. iratkozott be a franekerai egyetemre; 1725-ben pelsőczi, 1728-ban nagy-enyedi lelkész volt, 1734-ben azonban felfüggesztetett hivatalától. 1740. ápr. 26. hívták meg a marosvásárhelyi ev. ref. főiskola tanári állására, hova júl. 16. megérkezett és a tanári székét elfoglalta. Folytonos pénzzavarban volt, a kollegium sem adhatta ki rendesen fizetését, e miatt a kollegium tőkepénzeit kezdette felvenni s egy és más ingóságait zálogba vetni; ezen kellemetlenségei miatt 1746. nov. 16. a kollegiumot elhagyta s Bod Péter szerint Magyarországba költözött és pápistává lett.

Meghalt 1754-ben. — Munkái. 1. *Emlékezetre felemeltetett arany osslop*, mellyet, ama ritka példájú, nehai b. e. Losonczi Gyürki Sófia aszszonynak, Giczei Gábor uramnak, t. n. Gömör vármegyének törvényes tábla assessorának, kedves életepárjának ... emlékezetire, koporsóba tétetett meg-hidegedett teste felett mondatott halotti tanitás Nagy-Szendrőn 3. Jun. 1725. eszt. Debreczen. — 2. *Az halálnak és változásoknak elöl járó követeiről* magyar oratio, mellyet néhai Váradi Köblös János uram teste fölött mondott. Kolosvár, 1733. — 3. *Rara avis* in terris. siue christianus sapiens. Ritka madár e földön, avagy keresztyén bölts. Mellyet ... Wass Dániel úrnak ... ábrázatjából, egy igen csekély halotti oratióban ... leábrázolt. U. ott, 1741. (Aranka György és többek beszédeivel együtt). — 4. *Carolus* VI. Romanorum Imperator ... Hungariae rex ... gloriosissimae domus archiducalis Austriacae Hesperus AgropoLI In InCLyta panegyrI VI IDVVM Ian. oratIone auXIa et rIgentI repraesentatVs. (Marosvásárhely, 1741.). — 5. *Animalis, rationalis, civilis, spiritualis et aeternae vitae exemplar*, az az természeti, okosságszerént való, külső-társasági, jó hir- s névbeli, lelki, és örök életnek példája, mellyet néhai mélt ... liber báró Kemény Sámuel, Doboka vármegyei főispán életének egy csekély magyar oratióban tett lerajzolásával a Vétsi vár mellett épittetett gyászos szin alatt letelepedett halotti nagy frequentia előtt felfüggesztett 1744. szent Jakab hava 12-én. Kolozsvár 1746. (Szathmári Pap Zsigmond gyászbeszédével együtt). — 6. *Isten felö férfiúnak koronája*, mellyet Nagy-Váradi Köblös Péter házas társa tekintetes n. Kakutsi Judit asszony isteni félelmének s igaz hitinek arannyából, s más sok virtussainak drága köveiből készitett végső tiszteletére. U. ott, 1744. — Latin versei vannak; Bagosi (Martinus), Dissertatio Theologica ... (Franequerae, 1697.) és Diószegi (Samuel) Disputatio Theologica ... (U. ott, 1698.) cz. munkákban. — Kéziratban, jegyzetei s fordításai a marosvásárhelyi főiskola könyvtárában: Raritates sacrae, 4rét 57 levél, index 3 levél; Observationes quaedam, 4rét 4 levél, Trigonometria 8½ levél 1743. ápr. 26.; Elementa opticae Wolffianae e germanico in latinum idioma versa, 13 levél; Elementa catoptricae Wolffii 6 levél, 1741. szept. 28.; Elementa architecturae civilis 34 levél; Elementa architecturae militaris, sive fortificatoriae, 1743. 26 lev.; Calendariographia vetus et nova, in usum auditorum suorum concinnata 1742. 22 lev.; Elementa chronologiae Wolffianae ex idiomate germanico in latinum translata, 24 levél. (Mindezen kézirati művek egy kötetben vannak és N. saját kézirata).

Bod Péter, Polikarpus 175., 202. lap. — *Koncz József*, A marosvásárhelyi ev. reform. kollegium története. Marosvásárhely, 1884. 186—194. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1898. 459. l.

Nagel *Arnold*, nyug. honvéd-alezredes, szül. 1834. márcz. 31. Kis-Hradiskában (Morvaország); négy gymnasiumi osztály befejezte után, 1851—54-ig a hadmérnöki iskolát végezte, honnét 1854-ben mint hadapród lépett ki. 1859. márcz. 2. az 1. gyalog-ezredhez hadnagygyá neveztetett ki s 1859-ben részt vett az olaszországi hadjáratban, nevezetesen máj. 22. Sesiánál (Terora) előőrsi csatározásban, máj. 25. és jún. 1. a Candia melletti ütközetben, jún. 4. a magentai csatában, hol könnyen megsebesült és fogságba került, honnét csak aug. 8. szabadult ki. Ugyanazon év nov. 7. főhadnagy lett és 1862-ig csapatszolgálatra volt beosztva, 1863. tanár az ezredi hadapród-iskolában, 1864—1867-ig a vezérkarhoz beosztva, s mint ilyen részt vett az olasz- és poroszországi hadjáratban, azonban ütközetben nem volt. 1868—69-ig tanító a IV. hadosztály iskolájában. 1870. nov. 1. századossá léptették elő. 1874.

máj. 1. a honvédséghez helyeztetett át; 1877. nov. 1. az 54. zászlóaljnál őrnagy lett; 1879. ápr. 21. a 64. zászlóaljhoz helyezték át, hol 1882. nov. 28. alezredessé lépett elő s betegsége miatt 1886. febr. 1. nyugdíjaztatott. — A Ludovika Akadémia Közlönyében mint levelező működött közre (czikkei u. ott, 1876. A háború a természet törvénye, 1885. A léghajózás és a háború sat.).

A Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 672. l.

Nagel *Emil*, orvos-sebész doktor, szülész, szemész, nyug. tanár és kórházi igazgató, kir. tanácsos, szül. 1817. jún. 30. Makón (Csanádmegye); ott nevelkedett 1829-ig, azután Aradon és Szegeden járt a gymnasiumba. 1832-ben Pesten magánúton készült a VI. gymnasiumi tantárgyakból és a vizsgát letette; ekkor egy évig szünetelt. 1834-ben a bölcseleti osztályba lépett az egyetemen. 1835. Bécsbe ment az orvosi cursusra. A görög és franczia nyelvet magánszorgalommal sajátította el. A német nyelvet jól értvén, a Zalán futása egy részét lefordította s kéziratát bemutatta Vörösmartynak, ki bizonyítványt írt arról, hogy a magyar nyelvet tökéletesen érti. Bécsben magánleczkeadással tartotta fenn magát és 1841-ben doktoratust tett. 1842-ben a bécsi általános kórházba mint gyakornok vétetett fel. Miután ösztöndíjat eszközölt ki, felvétetett műtői tanfolyamra. Ennek végeztével Temesvárt telepedett le s Lonovits József püspöknek is orvosa volt. 1848-ban az ottani katonai kórház egyik osztályát, mint rendelő orvos, vette át. 1849-ben Belgrádon és Slavonián át Zágrábba, Gráczba és Bécsbe utazott, hol a katonai kórházban teendő szolgálatra ajánlkozott és a császári 5-dik tábori kórházzal Kecskemétig nyomult elő; itt typhusba esett és Pestre vitetett vissza, hol a Ludoviceumban a szem- és sebészi osztály főnökévé neveztetett ki. 1852-ben mint udvari orvos működött rövid ideig, míg jún. a kolozsvári orvos-sebészi akadémián a sebészet tanárává, később, mikor az országos szemészeti intézetek felállíttattak, a kolozsvári intézetnek igazgató- és rendelő-orvosává neveztetett ki. 1868-ban betegeskedése miatt lemondott tanári állásáról és nyugalomba vonult; azóta Bécsben, Győrben vagy Budapesten tartózkodott, hol 1892-ben meghalt. 1850. a budapesti orvosegylet, 1855. a berlini Verein für wissenschaftliche Heilkunde választotta levelező-tagjává. — Czikkei vannak a Jelenkorban (1834); az Orvosi Tárban (1846), a Természetbarátban (1847), a Zeitschrift für Natur- und Heilkundeban (1850—57.), az Orvosi Hetilapban (1859., 1861—1870), a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (X. 1865), a Szemészetben (1871), a Hasonszenvi Lapokban (1874); írt még a Nemzetgazdasági Szemlébe (1882), a bécsi Neue Freie Pressebe, az Allgem. Mediz. Zeitungba, a Wiener Medizin. Wochenschriftbe, a Wiener Landwirthschaftliche Zeitungba. Ezekből több czikk különnyomatban is megjelent. 1880-tól a Wiener statistische Monatschriftnek rendes munkatársa volt. — Munkái: 1. *Népszerű értekezés a szem gondviseletéről* Buda, 1850. Ábrákkal. — 2. *A csonttörések*, kórboncztani, kórtörténeti és gyógyeljárási tekintetben. Pest, 1862. Rajzokkal. — 3. *Methode oder Schablone?* Darstellung eines praktisch bewährten Verfahrens, um den Luftzutritt zur Chloroformdamphe zu reguliren. Wien, 1871. Tábla rajzzal. — 4. *Der Schlaf.* Berlin. 1874. — 5. *Die Seekrankheit.* U. ott, 1876.

Szinnyei Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1892. 22. sz. (Nekr.) és önéletrajzi adatok.

Nagel *I.*, orvosdoktor, makói (Csanádm.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medico-practica sistens fragmenta physiognomices pathologicae. Vindobonae, 1841.

Szinnyei Könyvészete.

Nagel *Junius*, Galgóczon (Nyitram.).

— Munkája: *Die k. u. k. ausschl. privil.* Superator-Feuerschützplatten, erfunden von... Bpest, 1882.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagel *Móricz*, orvosdoktor, köpcsényi (Mosonm.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica de opio. Budae, 1847.

Rupp, Beszéd 165. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nagórski *Bodógnő*. — Munkája: *Elmélkedések* a nőnem erkölcstana köréből. Pest, 1847.

Petrik Bibliogr.

Nagórski *Henrik*. — Munkája: *Betrachtungen* über die Moral für das weibliche Geschlecht. Pesth, 1847.

Petrik Bibliogr.

Nagy *A. G.*, magán nyelvtanár Bécsben. (Munkája előszavában magyarnak vallja magát). — Munkája: *Der akademische Sprachforscher*, oder Versuch einer gegründeten Anleitung zur allgemeinen Sprachkunde, Sprachenbildung und Methodologie. Nebst einer ästhetisch-kritischen Darstellung der deutschen, ungarischen und französischen Sprache. Wien, 1804. (Ism. Annalen... Wien, 1805.).

Petrik Bibliogr.

Nagy *Ábrahám*, ev. ref. főiskolai tanuló Sárospatakon. — Munkája: *Hálaemlék*, mellyet mélt. Fái Fáy Ferencz úrnak tiszteletére szentele a sárospataki tanuló ifjúság. Sárospatak, 1841. (Költemény).

Petrik Bibliogr.

Nagy *Aladár* (felső-győri), orvosdoktor, katonai főorvos, N. Iván történetíró és Csató Mária fia, szül. 1856. aug. 3. Horpácson (Nógrádm.); a gymnasiumot a pesti piaristáknál, az orvosi tanfolyamot az egyetemen 1879. júl. bevégezte; még mint szigorló azon év nov. 1-től a kolozsvári egyetemhez boncztani tanársegédnek neveztetett ki s ugyanott tette le az orvosi szigorlatokat és 1882. máj. 20. egyetemes orvosdoktorrá avattatott. Ekkor Téthre (Győrm.) ment körorvosnak, mely állásra még távollétében (1882. júl. 1-től) megválasztatott. Két évet töltvén Téthen, a katonai orvosi pályára szánta magát, és pár hónapra kórházi gyakorlatra Bécsbe ment. 1884. jan. 25. a közös hadügyminiszter a bécsi 1. sz. Garnison-kórházhoz főorvosnak nevezte ki. Bécsből 1885. máj. 1. áttétetett Horvátországba Kosztajniczába a 96. sz. Ramberg-féle gyalog-ezredhez. Ez időtől fogva Kosztajnicza, Petrinya, Károlyváros és Zágráb voltak tartózkodási helyei; azonban megbetegedett és felgyógyulása nem következvén be, 1887. jan. 29. két évre nyugdíjazták. Ekkor hazatért, de nyugtalan lelke sokáig foglalkozás nélkül nem maradhatott; 1889. márcz. 1. Duna-Bogdányban (Pestm.) körorvosi állomást vállalt el, különösen annak erdős, regényes fekvése miatt, élvezetes tért remélve kedvencz tudományának, a botanikának művelésére is, miután mintegy 2000 darabból álló általa Magyarországon és Erdélyben gyűjtött növénygyűjteménynyel is bírt; ezenkívül gyűjtött érem- és régészeti tárgyakat. A nyelvek tanulására igen fogékony volt; így elsajátította a latinon kívül a német, franczia és horvát nyelvet; olaszul, angolul és hollandul pedig olvasott és értett. 1889. máj. 18. a k. hadügyminiszteriumtól szolgálaton kívül főorvosi rangjában is megerősíttetett. Azonban egy betege látogatása alkalmával meghűlvén, influenzába esett és 1890. jan. 24. meghalt. — Czikkei a Fővárosi Lapokban (1876. Az állatok társas életéről); a Századokban (1876. A pristaldusok). — Munkája: *A drágaköveknek* mint ékszereknek valódiságuk ismertetése, becse és árszabása a közéletben és kereskedelmi szempontból való használatára. Bpest, 1875. — Fordított sokat németből, francziából, többek közt Schiller és Verne után, lefordította Haeckel Ernő, Natürliche Schöpfungsgeschichte cz. művét, azonban kiadót nem kapván, elégette.

Szinnyei Könyvészete. — Atyjának Nagy Ivánnak szives közlése és gyászjelentés.

Nagy *Alajos.* — Munkái: 1. *Császárfürdői emlék* s költői hódolat Telbisz Eduardné szül. Lombay Karolina ő Nsgának. Pest, 1858. — 2. *Üdvözlő-dal* gróf Zichy József tiszteletére a nemzeti lóverseny tartása alkalmával emlékül. U. ott. 1859.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Alajos,* kegyesrendi tag és tanár, szül. 1845. jún. 16. Gyöngyösön (Hevesm.), a gymnasium alsóbb osztályait szülővárosában végezte s az egri egyházmegyébe lépett, hol befejezte gymnasiumi tanulmányait és a négy évi theologiai tanfolyamot is. Miután hajlama a tanári pályára vonzotta, 1867. szept. 8. a piarista-rendbe lépett s szerzetesi próbaévét Váczon töltötte. 1869. aug. 12. miséspappá szenteltetett fel és a pesti főgymnasiumba helyeztetett át. Tanulmányai főleg a bölcseletre, a classica philologiára, a magyar nyelv és irodalomra terjedtek ki; szaktárgyaiul is ezeket választotta s adta elő a gymnasiumban. 1872-ben tanári vizsgát tett. 1876-ban rendkormánya a kecskeméti rendi növendékek vezetésével bízta meg. 1880-tól a kolozsvári főgymnasiumnál folytatta tanári működését. Utazott Olaszországban, különösen Rómában tartózkodott tovább, hogy a kereszténység legrégibb emlékeit vizsgálhassa. A folytonos izgalom és a túlfeszített szellemi munka idegrendszerét megtörte s az 1885—86. tanévben az orvosok minden szellemi munkától eltiltották; a nyári hónapok alatt Budapesten hidegvíz-gyógyintézetben keresett gyógyulást, 1887. márcz. 25. az irgalmasok budapesti gyógyintézetébe vitték, hol 1889. márcz. 27. meghalt. — Czikkei 1869-től a M. Államban sűrűn követték egymást, hol Veridicus álnév, (4+6) és más jegyek alatt is írt (Napoleon és a zsinat, A modern polgárisodás, A keresztény hazafiság, 1870. 139., 143., 146. sz. A bizonyosság alapja, sat.); a budapesti kegyesrendi főgymnasium Értesítőjében (1873. A gymnasium feladata jellemképzés dolgában); a Jelenkorban (1875. Lubrichnak a Herbart bölcseletéről írt könyvét ism.), a Kath. Hetilapban (1879. Fenelonnak első prédikácziója, 1880. A modern paedagogia és a tudomány, 1882. Jogosult-e az Aquinas-féle ker. bölcselet a modern philosophiával szemben?); a kecskeméti kegyestanítórendi főgymnasium Értesítőjében (1878. Nevelésünk betegsége és orvossága); a Figyelőben (XI. 1881. Csaplár Benedek életrajza). — Munkái: 1. *Hogyan kell a gyermeket hazaszeretetre nevelnünk?* Eger, 1875. — 2. *Ifjúságunk elszilajulása.* U. ott, 1877. — 3. *Az iskola és az élet.* U. ott, 1881. (Ezen három munka különnyomat az Egri Népiskolából). — 4. *Futó pillantások* társadalmi és irodalmi viszonyaink fölött. Írta Veridicus Severus. Bpest, 1875. — 5. *Kucserik Sándor* kegyesrendi tanár 50 éves tanári jubileuma alkalmából tartott beszéde és Kucserik életrajza. U. ott, 1878. — 6. *Egyházi beszéd.* Tartotta a kegyes tanítórendi ház megújított kápolnájának megáldatásakor Kecskeméten. 1879. szept. 14. Kecskemét. — 7. *Emlékezés* Chelini Domokosról. U. ott, 1881. — 8. *A modern paedagogia* és jellemképzés. Eger, 1882. (Különny. a Népiskolából). — 9. *Az ember*, annak természete, lelke, tehetségei és végczélja, aquinoi szent Tamás tana szerint. Roulet de la Bouillerie Ferencz munkájának 3. kiadása után francziából ford. Bpest, 1882. — 10. *A keresztény ifjú kalauza.* Gondolatok és tanácsok . . . kiszemelve sz. Ferencz műveiből és életének történetéből. Francziából magyarítá. U. ott, 1885.

Petrik Könyvészete. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Kalmár Endre*, Az Úrban elhunyt rendtagok kegyeletes emlékezete. Budapest, 1890. 9. l.

Nagy *Albert* (szindi), megyei főszám-

vevő Tordán, kövendi Nagy Lajos és Lava Katalin fia, szül. 1848. aug. 30. Szinden (Torda-Aranyosm.); jogot végzett és 1878-ban került a vármegyéhez, hol 1890-ben főszámvevő lett. — Rendes tudósítója évek óta a kolozsvári M. Polgárnak, mely lapban jelentek meg tárczaczikkei is. Czikkei az Erdélyben (1899. Havasi utunk); az Aranyos-Vidékben (1900. Petőfi. Ezen lapban jelent meg a tordai Szaniszló Zsigmond cz. nagyobb munkája is). — Munkái: 1. *Levél* Kőváry Lászlóhoz. Torda, 1899. (Versben). — 2: *Felhőfoszlányok.* Költemények. U. ott, 1901. (Ism. Aranyos-Vidék 26. sz., Vasárnapi Ujság 35. sz.).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Nagy *Albert*, orvosdoktor, szül. 1870. okt. 19. Kecskeméten, hol a főgymnasiumot 1888-ban végezte, s ekkor beiratkozott a budapesti orvosi egyetemre, tanulmányainak egy részét Bécsben is hallgatta. 1897-ben Budapesten nyert orvosdoktori oklevelet, mire a Korányi Frigyes tanár vezetése alatt álló belklinikán működött. 1899—1900-ban tanulmányutat tett Párisba. 1897-ben kezdette orvosi gyakorlatát Budapesten. A budapesti egyetem I. belgyógyászati klinika orvosa, tartalékos cs. és kir. segédorvos, a kir. orvosegyesület, az országos és budapesti orvosszövetség tagja, a budapesti ujságírók egyesületének orvosa. — A Nemzeti Ujságnak 1892-ben belső dolgozótársa volt; a Magyarország politikai napilapnak (1894 óta) szakreferense. — Szerkeszti a Jó egészség cz. szakfolyóiratot 1902. jan. 2. óta Budapesten.

Pesti Alfréd, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest. 1899. 157. l.

Nagy *Albino.* — Munkája: *Die philosophischen* Abhandlungen des Jăqûb ben Ishâq Al-Kindi. Zum ersten Male herausgegeben. Münster. 1897. (Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters. Herausg. von Dr. Clemens Baeumker II. 1. H.).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *András* (péli), földbirtokos, több megye táblabirája, a barsi ref. egyháznak majd félszázadig volt egyházkerületi világi főgondnoka; N. András és Tornallyay Krisztina fia. Meghalt 1830. szept. 18. Bajkán (Barsm.) 79. évében. — Munkái: 1. *A tisztelet oltárjának apologiája,* mellyet egy anonymusnak vádjaira feleletül készített és világ eleibe bocsájtott. Pozsony, 1815. (Deáky Gedeon, Tisztelet oltárja ... cz. munkájának 2. bőv. kiadásához toldalék.). — 2. *Az úri szent vacsora* kiszolgáltatása alkalmatosságával a reformátusoknál mondani szokott agendában foglalt kérdések módja. Pest, 1819. — 3. *Némely észrevételek,* tiszt. Márton István urnak, keresztyén moralis catechismusa előljáró beszédje s néhány állításai eránt. U. ott, 1820. — 4. *Egy szó* a vallási egyesülést óhajtókhoz. Esztergom, 1824. (Ism. Hazai s Külf. Tudósítások 1824. II. 44. sz.). — 5. *Felelet* egy anonymusnak azon írására, mellyel prof. Márton István urnak a természet törvényeinek méltóságot tulajdonító állításait és észrevételek ellen védelmezni kivánta. Pest, 1821.

Hazai s Külf. Tudósítások 1830. II. 33., 34. szám. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 55., 56. l. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Nagy *András*, csurgói (Fehérm.) származású. — Munkái: 1. *A kör kiegyenlítése.* Székesfejérvár, 1830. — 2. *Vera ratio* diametri circuli ad ejus peripheriam et quadratura investigatae. U. ott, 1831. (Ism Hazai és Külf. Tudósítások II. 27. sz.).

Szinnyei Könyvészete.

Nagy *András*, rézmetsző. — *Magyarország* térképét készítette N.-Győrben 1779-ben.

M. Hirmondó 1780. 3. sz.

Nagy *Antal*, a moldvai vajda szolgálatában állott haditiszt, «Capitaneus Prin-

cipis Despotae», a mint ő írja. — Magyar levelet írt Galaczból 1562. ápr. 17. Terebesy Györgyhez és Aranyassy Andráshoz, melyet a Századok (1875. 572. lap) közölt.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Nagy *Antal*, ügyvéd, akadémiai tanár, szül. 1774. jan. 14. Pozsegán (Slavonia); középiskoláit és a jogot végezve, Pesten a jogi oklevelet elnyerte s ügyvédi gyakorlatot folytatott; azután egy ideig a zágrábi akadémián az egyetemes és hazai történelmet tanította. Később a budai kir. helytartósághoz hivatott meg könyvvizsgálónak és ezen hivatalában volt még 1832-ben is. — Munkái: 1. *Pisma* od sakupljene i podignute proti Francuzom 1797 kraljevine Horvatske i Slavonske plemenite vojske. Zágráb, 1797. (Ének a magyar nemesi felkelés dicsőítésére). — 2. *Pirovna* popivka prišvilomu gosp. knezu Joanu Nep Draskovicu od Trakostjan. Ugyanott, 1808. (Üdvözlet a Draskovich János gróf tiszteletére adott lakomán). — 3. *Izpisivanje* zivlenja i činih Napoleona cesara Francezah ... Ugyanott, 1811. (Napoleon császár élete). — 4. *Način* iz sladkoga soka kukuruzovine rastopni sečer napraviti. Buda, 1812. (Utasítás, mikép lehet a kukoricza nedvéből czukrot készíteni). — 5. *K. Fil. Lastreya roztolmačenje* od sianja pamučnoga sada. U. ott, 1812. (Lastreye munkájának Mitterpacher L. német fordításából horvát ford.). — 6. *Opisivanje života* sv. Genoveve rodjene vojvodkinje od Brabanta. Ugyanott, 1821. (Szent Genoveva élete). — 7. *Molitvena* knjiga kljuc raja nebeskoga zvana. U. ott, 1818. (Mennyei kulcs cz. imakönyv.). — 8. *Prepisi* za likare i ran vračitele kraljestva Ugerskoga. U. ott, 1825. (Utasítások a magyarországi orvosok és állatorvosok számára). — 9. *Stari Kalendar* horvatski. U. ott, 1813., 1817. és 1818. évre. (Horvát naptár). — 10. *Novi i stari Kalendar* ilirički. U. ott, 1813., 1823. (Illir naptár). — Ovidius Tristia-elegiáit és Metamorphoseseit is lefordította illir nyelvre; ezek azonban kéziratban maradtak.

Slovnik Naučny. Praga, 1859. (Rieger). — *Šafařík*, Geschichte der südslavischen Literatur. Prága, 1865. II. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XX. 44. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nagy *Antal* (dadai), megyei főmérnök, szül. 1803-ban; a mérnöki pályán működött, végre esztergommegyei főmérnök volt. Meghalt 1871. márcz. 1. Esztergomban. — Munkái: 1. *Elme és szivnyugtató történelmi képek* a nép számára. Esztergom, 1868. (Népirat 5.). — 2. *Ki a szabad ember?* U. ott, 1868. (Népirat 7.) Mindkét munka az esztergomi irodalmi egylet kiadványa.

Zelliger Alajos, Esztergom-Vármegyei Irók. Bpest, 1888. 142. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1896. 431. l. és gyászjelentés.

Nagy *Antal* (alsó-szopori), ügyéd, N. András kereskedő és Neumann Teréz fia, szül. 1814. okt. 20. Rév-Komáromban; gyakorló-ügyvéd volt szülővárosában és a Pálffy herczegi uradalom ügyésze. Meghalt 1878. jún. 27. Komáromban. — Fiatal éveiben a hirlapokba írt, így az Athenaeumba (1841. I. A két nőtestvér, novella, II. A szent történettan jelleme), a Regélő Pesti Divatlapba (1844. A rabló kincse, angol novella), a Pesti Divatlapba (1844. Epigrammok, 1845. II. 16. Levél Komáromból és 11. sz. szini kritika) sat.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 40., 41. l. és gyászjelentés.

Nagy *Antal*, r. kath. plébános, szül. 1837. szept. 27. Diós-Győrben (Borsodm.), hol atyja kántortanító volt. Miskolczon járt a gymnasiumba és Egerben theologiát tanult s ez utóbbi helyen 1860-ban pappá szenteltetett. Több évig káplánkodott Mező-Kövesden, Nagy-Kállón, Török-Szent-Miklóson, 1864. ősztől Miskolczon; érseke 1873-ban dédesi, majd sátai, 1882. apátfalvai, 1892. febr. várkonyi plébánossá nevezte ki, hol mint alesperes jelenleg is

működik. — Munkája: *Nagyböjti szent beszédek*, Esztergom, 1878. (Különnyom. az Isten Igéjéből).

M. Sion 1888. 778. l. — *Borsodmegyei Lapok* 1889. 74. sz. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 181. l. — *Schematismus* Cleri Agriensis 1898. 45. l.

Nagy *Antal*, r. kath. plébános, szül. 1842, jan. 17. Csécsényben (Győrm.); középiskoláit és a theologiát Győrött végezte. 1866. júl. 20. pappá szentelték. Több helyt való káplánkodás után 1869-ben plébános lett Felső-Gallán (Komáromm.), 1876. pedig Ó-Szőnyben, a hol jelenleg is működik. 1891. lett egyházmegyei zsinati vizsgáló, 1892. szentszéki ülnök és ugyanazon évben a szent Istvántársulat irodalmi és tudományos osztályának tagja. — Költeményeket, elbeszéléseket és czikkeket írt a Győri Közlönybe (1860. 35. sz. Gyászdal gróf Széchenyi István halálára), a Tanodai Lapokba, Kath. Néplapba, Idők Tanújába s később a M. Államba (1870. 281. És csakugyan olyan szegények azok a plébánosok, 1871. 11. sz. Néhány szó a népmunkáról, 1872. 158. sz. A papneveldékről, tekintettel a Szabad egyház közleményeire). — Munkái: 1. *Szivhangok*, vagy ujévi, név- és születésnapi s egyéb alkalmi üdvözletek, kötött és kötetlen alakban. Győr, 1865. (Vargyas Endrével együtt. 2 kiadás. Bpest, 1883.). — 2. *Igaz-e, hogy Deák Ferencz eladta a hazát?* Beszéd, melyet a tatai Deák-kör alakító gyűlésén mondott. Pest, 1869. — 3. *Az iskolamester leánya.* Társadalmi regény. Hahn Ida grófnő után ford. Budapest, 1874. Két kötet. — 4. *Elemi katekizmus* gyermekversekben. Kezdők könnyebb betanítására. Bpest, 1875. — 5. *A katekizmus* nefelejts-számai. Hasznos emlékkönyvecske kath. gyermekek számára. U. ott, 1875. (2. kiadás. U. ott, 1888.) — 6. *Hitelemzés* példákban, vagyis a kath. hit- és erkölcstan rövid foglalata nagy választékú idézetek-, történetek-, elbeszélések-, példák-, példázatok- s hasonlatokkal megvilágítva. Gyakorlati segédkönyv egyházi szónokok, hitelemzők, gyóntatók, tanítók s nevelők számára, nemkülönben épületes olvasmánytár a kath. családok részére. Bpest és Komárom. Három kötet, öt részben. (I. Az ember rendeltetéséről és végczéljáról. A hitről. Az apostoli hitvallásról. Bpest, 1876., 4. jav. és bőv. kiadás. Komárom, 1884. II. A parancsolatokról. U. ott, 1881—82. Két rész. III. A malaszt eszközökről. U. ott, 1886. Két rész. Ezen munkáját a budapesti egyetem hittani kara a Horváth-féle alapból 400 frt jutalom-dijjal tüntette ki). — 7. *A katholikus hitoktatók kézikönyve*, vagyis: a katekizmus könnyen felfogható elméleti magyarázata háttérrel. Iskolai és templomi használatra a legjelesebb szakmunkák nyomán kidolgozta. Győr, 1896—99. Három kötet. (I. Az ember rendeltetéséről és végczéljáról. A hitről 1896., II. A parancsolatokról 1897. III. A malaszt eszközökről, 1899. Ism. Kath. Szemle 1896.). — 8. *Lelki mindennapi kenyér*, melyet imádságok, lelki olvasmányok és szent énekek alakjában a katholikus hivek lelki táplálására nyujt. Komárom, 1889. Három képpel. — 9. *Égi ösvény* a szentek nyomdokain. Példákban oktató imádságos és énekes könyv mindkét nemű katholikusok számára. Bpest, 1895. — Szerkeszti és kiadja a Borromaeus cz. egyházszónoklati folyóiratot.

Petrik Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1886., 1895. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 912. l. (Zelliger Vilmos).

Nagy *Antal*. — Munkája: *Kleine Ungarische Sprachlehre* für den Schul- und Privatgebrauch. Mit Lese- u. Übersetzungsübungen und einem ungarischen Vokabular. (Methode Gaspey — Ottó — Sauer). Heidelberg, 1897.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Áron*, uradalmi mérnök. — Munkája: *Mágocs puszta*, másképp Külső-Derékegyháza. Pest, 1860. (Térkép).

Petrik Bibliogr.

Nagy *Áron*, szeretetházi igazgató Balaton-Füreden 1870. november 21-től. Meghalt 1890. január 20-án Balaton-Füreden 36 éves korában. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1874. Tudósítás a balaton-füredi szeretetházról), a Vasárnapi Ujságban (1874. A Balaton mellől). — Munkái: 1. *A balaton-füredi szeretetház I—III. Értesítője.* Bpest, 1871—80. — 2. *Emlékbeszéd* Molnár Aladár felett. Veszprém, 1887.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és gyászjelentés.

Nagy *Bálint*, ev. ref. theologiai tanuló volt a heidelbergi egyetemen, szentgyörgyi, magyarországi származású. — Munkája: *Disputatio* De Incarnatione Filii Dei. Respondens & Author 15 Maij 1613. (Pareus, Colleg. Theol. P. II. Heidelberg, 1620. 91—93. l.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Barna*, jogi doktor, ügyvéd, Szatmár városi tiszti ügyész. — A Szatmár és Vidékének volt munkatársa. több évig írt a lapba, azután végleg felhagyott a czikkírással.

Szatmár és Vidéke 1895. 48. sz.

Nagy *Barna*, ev. ref. joghallgató a sárospataki főiskolában. — Munkája: *Márczius idusán*, a sárospataki főiskolai ifjuság 1900. márcz. 15. hazafias emlékünnepélyén. Sárospatak, 1900. (Költemény. Az ifjusági egyesület által hirdetett pályázaton jutalomra érdemesíttetett. Radácsi György alkalmi beszédével együtt).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Béla*, joghallgató és postatiszt, Nagy Ferencz könyvkötő és könyvárus és Nagy Erzsébet fia, szül. 1857. szept. 14. Sárospatakon. Középiskolai tanulmányait szülőhelyén, Budán és a pesti ev. reform. főgymnasiumban végezte. Ekkor postatiszt lett, de egyúttal folytatta egyetemi tanulmányait. 1877-ben bátyjától Nagy Sándortól átvette a Kezdő Gyorsíró cz. szaklap szerkesztését és tulajdonjogát; ezt másfél évig szerkesztette. Egyike volt azon egyéneknek, a kik az akkor divatos két rendszerből a Gabelsberger-Markovits és Stolze-Fenyvessy gyorsírásból a tanári oklevelet megszerezte. Meghalt 1883. febr. 21-en Budapesten. — Több a gyorsírásra vonatkozó humorisztikus elbeszélést írt lapjába; a kiválóbbak: A gyorsirás apostola, A gyorsirt napló, Gyors nyelv, Pedig már tudnék gyorsirni, Szerencsétlen gyorsiró.

Gopcsa László, Magyar gyorsírás története. Bpest, 1893. 90., 106. l.

Nagy *Béla*, orvosdoktor, gyakorló-orvos, szül. 1867. febr. 13. Fülén (Fehérm.) kisbirtokos szülőktől; a gymnasium alsó négy osztályát Keszthelyen, a felsőbbeket Szombathelyt végezte; ekkor Budapesten az orvosi karra iratkozott be. Mint harmadéves orvosnövendék pályadíjat nyert: A stupor tünettana és gyógyítása cz. munkájával; negyedéves korában Scheuthauer egyetemi tanár mellett mint gyakornok működött és közben eljárt Laufenauer tanár klinikájára. 1892-ben orvosdoktori oklevelet nyert és díjazott gyakornoknak nevezték ki. Rövid idő mulva második, majd első egyetemi tanársegéd lett és gyakran helyettesítette Laufenauer egyetemi tanárt az előadásokon. Ezután hosszabb külföldi tanulmányutat tett, meglátogatta Krafft-Ebing (Bécs), Mendel (Berlin) és Charcot (Páris) klinikáját. 1897-ben visszatért Budapestre, hol mint idegorvos megkezdte gyakorlatát. — Czikkei az Orvosi Hetilapban, a M. Orvosi Archivumban, a Neurologisches Centralblattban, a Wiener Mediz. Wochenschriftben, a Közkórházi Évkönyvben, az Egészségben, a Centralblatt für Nervenheilkunde und Psychiatrieban, az Országos Hirlapban a Magyarországban (1897. Trilby, Szenzácziók, Valóperek, Levelek a Spiritizmusról, Huszmann Mária, 1898. Clairvoyance, 120. sz. A zene hatása, A nyár és a büntettek; 1899. Századvégi idegek); a Pesti Naplóban (1897. Idegesek kiskátéja, Jövendőmondó asszo-

nyok, Fejfájások, Az üres sótártó, A telepátiáról, 1898. L'amore criminale, Báthory Erzsébet, Eleven barometerek, A hipnozisról, Gruby dr. titka, A hazudozók, 1899. Eugenia császárné és a spiritista, A negyven éves asszony, A tűzvész bolondja, Zsenialitás és elmebaj, 1900. Képzelt betegek, Alvajárók, Álomlátás, A lidérczről, Az írók idegességéről); az Uj Időkben (1897. Körutazások, 1900. Budapesti és párisi jósnők, A talizmánokról, 1901. Alvás és álmatlanság, 1902. A gondolatolvasásról); a M. Hirlapban (1897. A csoda gyermek, 1900. A ki tizenhét esztendeig alszik, Idegesség a családban, 1901. Rejtelmes világból, Üdvös betegség, Laufenauer, Grafologia és írógép, A marburgi emberevők, Nyári életmód, A hipnozis halottja, Őszi betegségek, 1902. Különös betegségek); a P. Hirlapban (1897. Idegesség a házaséletben); a M. Szóban (1901. A meghülésről); a M. Szalonban (1898. Az apagyilkos és családja, 1901. Papp Béla, Babonák, Faithcure); a Budapesti Naplóban (1897. Kneipp pater, 1900. A pletykások); az Uj M. Szemlében (1900. A moral insanytiről); a Budapesti Hirlapban (1901. Öngyilkos gyermekek, 1902. A fakirok); a Néplapban (1897. Ötös Gyurka, vagy a jó nevelés gyümölcse); a M. Iparban (1901. Iparosok egészsége, mérgezések. A lélegző szerv betegségei, A kőfaragók higieniája, A kőmíves-, A palaipar-, 1902. A lakatosok, A betűszedők, A szobafestők és mázolók, Az órások és aranyozók, Az ólomipar higieniája); a Molnárok Lapjában (1901. A malomipar higieniája, Az anyarozs mérgezésről); a M. Üveg- és Agyagiparban (1902. Az optikai és porczellánipar higieniája); a M. Orvosok Lapjában (1901. Az agyvelő). — Munkája: *Iparosok egészsége.* (Általános iparhigiena). Bpest, 1901. (Iparosok Olvasótára VIII. 1. 2.). — Szerkeszti az Iparegészségügy cz. havi folyóiratot 1900. okt. 12-től.

Pesti Alfred, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 157. l. — *M. Könyvészet* 1901. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Béla*, községi tanító Szegzárdon. — Munkája: *Földrajzi előismeretek.* Szegzárd és Tolnavármegye földrajza a tolnavármegyei elemi népiskolák III. osztálya számára. Szegzárd, 1902.

Corvina 1902. 27. sz.

Nagy *Béla I.*, kántortanító Halagyon. — Munkája: *Kalauz* a csákányi elemi népiskolai tanulók és a halagyi hivek használatára. Szombathely, 1891. (Nagy Károly csákányi főtanítóval együtt).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Béla*, kir. tanfelügyelőségi tollnok. — Munkája: *Temetési zsebkönyv* a főtisztelendő papság, kath. kántortanítók és a hivek számára. Nagyvárad, 1896. (2. kiadás).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Béla.* — Munkája: *Költemények.* Bpest, 1900. (Ism. Vasárnapi Ujság 31. sz.).

Nagy *Benedek*, ág. ev, tanító Kőszegen (Vasm.), tállyai (Zemplénm.) származású, ki itthon szerzett ismereteit 1589. máj. 14-től a vittenbergai egyetemen gyarapította. — Munkái: 1. *Naeniae* Qvas In Obitum Spect. Dni Comitis Francisci de Nádasd ... Comitatuum Castriferrei & Soproniensis Comitis, ... qui hoc anno currente, 1604. Jan. 4. die, inter 3 & 4 horas pomer: placide in Christo obdormiuit gratitudinis & memoriae ergo Lacrymis rigauit. Keresztvrini, M.DC.IV. — 2. *Pazman Peter pironsagi.* Az az: Azokra az szitkos karomlasokra, es orczatlan pantolodasokra, mellyeket Szyl Miklós neve alat Hafenreffer tudos Doctornak konyue eleiben függesztet leuelek ellen, all orczassan ki bocziattot vala: Derek Felelet. Mellyben nem chak az Czepregi Mestersegnek neuezet nyelues czielcziapasi, torkaban verettetnek, de meg az ő Cziauargo Kalauzzanak, csintalan fartellij es hazug cziganságijs röuid

bizonyos ielekből, mint egy vilagos tükörből, ki nijlatkosztatnak, Irattatott az együgyüeknek Hasznokra, es Az mi magunk artatlansaganak tiszta mentsegere. Zvonarith Imre, és Nagy Benedek altal. U. ott, M.DC.XV.

Katona, Historia Critica XXIX. 961. l. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 88., 106. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 206., II. 88. l.

Nagy *Benedek* (vásárhelyi), Buda város tanácsosa volt 1821-ben. — Munkája: *Tentamen* publicum ex mathesi adplicata, quod in reg. univers. Pestiensi 1796. mense Martii subivit. Pestini, 1796.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 71. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nagy *Benedek*, a deési casino könyvtárnoka. — Munkája: *A deési casino könyvtárának jegyzéke*. Deés, 1892.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Benő* (kulini), ügyvéd, 1848—49-ben honvéd főhadnagy volt és azután Nagyváradon ügyvédeskedett; 1860-ban arany tollat tűzött ki a legjobb beszélyre, melyet Szabó Richárd nyert el Gabriela cz. beszélyével. A nagyváradi Szigligeti-nyomda létrehozásában nagy része volt. Meghalt 1891. október 20. Nagyváradon 61 éves korában. — Czikkei, költeményei s beszélyei a Budapesti Viszhangban (1852. Derecske, okt. 4. sat.); a Divatcsarnokban (1856. Nőnöveldék, 1858—1860. Pemflinger Katalin, beszély és költ.); a Napkeletben (1858—60. beszély és költem.); a Debreczeni Közlönyben (1860. 8., 9. sz. Boka Károly életrajza, A nyomdászat története Debreczenben, Egy nő a népből, Közérdekű nézetek); a Hölgyfutárban (1860. Műtárlati látogatás, 1863. beszély); a Debreczeni Emlényben (1860. beszély, költ. és Néhány szó az «Emlény» czéljáról); a Csokonai Albumban (1861. Csokonai életrajza és adalék életrajzához, Debreczen irodalomtörténete); a Honvédben (1867. Ki volt az első honvéd); a nagyváradi Szabadságban (1885. a lap főmunkatársa Kárpáti névvel, 245. sz. A zsandárvilágból, 284., 285. Noszlopi-féle pucs, 1886. 10. 293. sz.); a Közjogi Ellenzékben (1887. 24. sz.); a Debreczenben (1886. 231. sz. sat. czikkek); a Nagyváradi Hirlap (melynek főmunkatársa volt, 1890. 95. sat. sz. Bibora, regény); a Liptóban (1895. 42. sz. Moornál, emlékezés 1848-ra, mint szemtanu). — Munkái: 1. *Magyar hölgyek életrajzai*. Debreczen, 1860. (Sárváry Elekkel együtt. Ismertet. Szépirodalmi Figyelő). — 2. *Egy honvéd Albuma*. Nagyvárad, 1887. (Ismert. Közjogi Ellenzék 66. szám). — 3. *Váradi nők*. Történeti regény. Nagyvárad, 1890. (Ism. Nagyváradi Hirlap 67. sz.). — Szerkesztette és kiadta a Debreczeni Emlényt 1860-ban és a Csokonai Albumot (Debreczen, 1861. Ism. Szépirodalmi Figyelő 1860—61). — Levele Sándorfy Kálmánhoz, Debreczen 1859. február 23. (a magyar nemzeti múzeumban).

Szolnok-Doboka 1878. 33., 34. sz. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1887., 1890. — *Vasárnapi Ujság* 1891. 43. szám. — *M. Hirlap* 1891. 211. sz. — *Nagyvárad* 1891. 243. sz.

Nagy *Benő*, ügyvéd, volt aljárásbiró és egyes biró. — Munkája: *A birósági végrehajtó*. Kézikönyv birósági végrehajtók részére. Iromány példákkal ellátva. Pest, 1872.

Petrik Könyvészete.

Nagy *Béni*, bölcseleti doktor, N. Imre kir. fogházőrmester és Vincze Mária fia, szül. 1874. febr. 25. Nagy-Kanizsán (Zalamegye); középiskolai tanulmányait a székesfejérvári cziszterczita főgymnasiumban, majd a cziszterczi rendbe lépése után Egerben végezte. A bölcseletet (történelmi s classica philologiai tanulmányokat) és theologiát a budapesti egyetemen hallgatta. 1896-ban bölcseletdoktori oklevelet szerzett, áldozópappá lett és a pécsi főgymnasiumhoz neveztetett ki tanárnak. 1897-ben szerezte meg tanári oklevelét és 1900 óta Egerben tanárkodik. — Czikkei a Pécsi Figyelőben (1898—1900. A tökéletes nő, A cziszter-

cziek munkássága, Erzsébet királyné); a pécsi róm. kath. főgymnasium Értesitőjében (1898. Beszéd a tíz szoborról); a Kath. Paedagogiában (1899. A régi iskolázás főbb jellemvonásai, A művészi oktatásról). — Munkái: 1. *A magyarországi jobbágy* állapota Róbert Károlytól 1514-ig. Bpest, 1896. (Bölcseletdoktori értekezés). — 2. *A ferenczes szellem* és hatása hazánkban. Eger, 1901. (Különnyomat az egri kath. főgymnasium Értesítőjéből).

Kürti Menyhért tanár szives közlése.

Nagy *Boldizsár* (felső-büki), bölcseleti doktor, székesfejérvári kanonok, szül. 1738. febr. 14. Sopronban, hol a jezsuiták gymnasiumában kitűnő sikerrel tanult és a rend alumnusai közé vétetett fel. Kassára küldték a bölcselet tanulására s Nagyszombatba a theologiára. 1766-tól Komáromban, Sopronban és Nagyszombatban a humaniorák tanára volt. 1769-től a nagyszombati kir. nevelőintézetben a nemes ifjakat a bölcseleti s mathematikai tantárgyakban oktatta; utóbb áthelyezték az egyetemhez, hol doktori fokot nyert és a rend feloszlatásaig (1773) a mennyiségtant tanította. Pályázat útján elnyerte a győri akadémia bölcseleti tanszékét. 1777-ben Mária Terézia királynő kinevezte székesfejérvári kanonokká, hol 1821. okt. 19. meghalt. — Munkája: *Pietas* ven. capituli Alba-Regalensis in obitum et solennia exequiarum primi praesulis sui dni Ignatii Nagy de Sellye habita die XVI. Decembris 1789. Albae-Regali. Pestini.

Pauer Joannes, Historia Dioecesis Alba-Regalensis. Albae-Regiae, 1877. 329. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *Dániel*, szent Ferencz (Seraphicus) rendi szerzetes; több rendház főnöke volt. — Munkája: *Vég nélkül való nagyság.* Pozsony, 1748. (Gyászbeszéd Eszterházy József gróf felett).

Katona, Historia Critica XXXIX. 982. l.

Nagy *Dániel* (K.), ügyvéd Pesten. — Munkái: 1. *Magyarországi váltótörvény.* Az 1840. é. XV. és 1844. VI. t.-cz.-ből és az 1850. jan. 25. kelt nyiltparancsból s az e tárgyra vonatkozó miniszteri rendeletekből egy rendszeres egésszé szerkesztette. Pest, 1851. — 2. *Váltóeljárási rendszer* újabbi törvényszékeinkhez alkalmazva. Szerk. és kiadta: U. ott, 1851.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Dénes*, korán elhunyt fiatal költő. — Munkája: *Temetői virágok.* Rendezte és kiadta Knyaskó Lajos. Bpest, 1879. (Bevezetéssel, a költőnek és verseinek méltatásával).

Kisslingstein Könyvészete.

Nagy *Dezső*, gépészmérnök, műegyetemi tanár, szül. 1841. decz. 6. Székesfejérvárt; középiskoláit Budán, szaktanulmányait a budai és zürichi műegyetemen végezte, s az utóbbin gépészmérnöki oklevelet nyert. Az 1867–68. tanévben segédtanár volt a királyi József-műegyetemen, a hova két évi külföldi tanulmányút után 1870. szept. 1. a gépészszerkezettan rendes tanárává neveztetett ki; 1882. márcz. 9. a mechanikai s elméleti géptani tanszékre helyeztetett át. Az 1885. országos kiállításon a nemzetközi osztály alelnöke, a gepészi csoport elnöke és biráló bizottsági tag volt és érdemei elismeréseül a Ferencz-József rendet nyerte. Mint főnök vezeti az 1894. hivatalos szilárdsági kisérleti állomásból átalakított műszaki mechanikai laboratoriumot. — Szakbeli értekezései a M. Mérnök- és Építész-egylet Közlönyében jelentek meg; a Pallas Nagy Lexikonának is munkatársa volt. — Munkája: *Közlemények* a kir. József műegyetem műszaki mechanikai laboratoriumában végzett kisérletek eredményéről. I. rész. A természetes építőanyagok, kövek. Bpest, 1897.

Pallas Nagy Lexikona XII. 612. lap. — *M. Könyvészet* 1897.

Nagy *Dezső*, jogi doktor, ügyvéd, szül. 1855. máj. 23. Kis-Ujszálláson; középiskoláit Nagy-Kőrösön, Pécsett és Pesten, a jogi tanulmányokat a budapesti egyetemen végezte, hol: A részvénytársaságok

története, jelentősége és jogi természete cz. munkájával pályadíjat nyert. (E munka részletei a M. Igazságügyben 1878. jelentek meg). 1879-ben közoktatási miniszteri ösztöndíjjal külföldi tánulmányútra ment. Látogatta a heidelbergi egyetemet, egy évig a párisi jogi iskolákat és fél évig Berlinben tartózkodott; mindenütt főképen a kereskedelmi jog és polgári perrendtartás tauulmányozásával foglalkozott. Párisban élénk részt vett az ottani tudományos életben, a magyar jogi viszonyokról több felolvasást tartott, hosszabb tanulmányt írt a Revue pour l'enseignement superieur cz. folyóiratba és 1881 óta levelező tagja a párisi Société de legislation comparéenek és állandó munkatársa e társulat évkönyvének. 1881-ben lett ügyvéd. Különös szeretettel foglalkozik az ügyvédi kérdéssel, melyet a jogászgyűléseken és az országos ügyvédgyűléseken tárgyalt, hol előadóként is működött. Élénk tevékenységet fejtett ki az ügyvédi nyugdíj szervezése érdekében, a melyre nézve alapszabályokat dolgozott ki s e munkálatát 1899. júl. 28. a budapesti kamara el is fogadta. Szilágyi Dezső igazságügyminiszter megbízásából szerkesztette az országos képviselőválasztási ügyekben a kuriai biráskodásról szóló törvényjavaslatot indokolásával együtt. 1892-ben a budapesti kamara megválasztotta titkárává, 1894. a magyar jogászegylet választmányi tagjává. Mint ügyvéd a képviselőválasztások feletti biráskodás és a bűnügyi védelem terén fejtett ki nagyobb tevékenységet. A dunamelléki ev. ref. egyház ügyésze és tanácsbirája. — Első jogi czikke a M. Themisben jelent meg. — Munkái: 1. *A francia ügyvédség.* Bpest, 1881. (M. Jogászegyleti Értekezések 2.). — 2. *A polgári peres eljárás reformja.* U. ott, 1883. (M. Jogászegyl. Értek. 13.). — 3. *Az ügyvédség szervezete.* U. ott. 1893. (M. Jogászegyl. Értek. VIII. 9.). — 4. *A jogi novitiatusról.* U. ott, 1894. — 5. *Az ev. ref. egyházi törvénykezés kézikönyve.* U. ott.

Kisslingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1893. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 308. l. (Vámbéry Rusztem). — *Ország-Világ* 1900. 11. sz. arczk.

Nagy *Elek* (káli), nyug. miniszteri tanácsos, az unitárius vallásközség főgondnoka, N. Lázár megyei főbiró és alsójárai Pápai Erzsébet fia, szül. 1816. jan. 13. Kolozsvárt; magánnevelője nagy-ajtai Kovács István történetíró volt; tanulmányait az unitáriusok kolozsvári főgymnasiumában, a jogot szintén Kolozsvárt a kir. lyceumban 18 éves korában végezte. A német irodalom javát már ekkor megszerezte és buzdította barátait Kriza Jánost és Szentiváni Mihályt a német írók fordítására. 1834-ben felesküdt a kir. főkormányszékhez. Ezután a politikára adta magát, különösen Széchényi István gróf reformeszméitől áthatva; mint kolozsmegyei tiszteletbeli aljegyző, derékszéki biró, pár év mulva főjegyző hatásosan kezdett újítani, a latin műszavak helyett magyarokat kezdett használni, a márkális gyűlések jegyzőkönyveit oly classicitással szerkesztette, hogy Erdélyben mintaszerű főjegyzőnek nevezték. 1838. márcz. 28. nőül vette Gedő Teréziát és alsó-járai júszágára költözött, 1840-ben azonban ismét visszatért Kolozsvárra, hol állandóan lakott. 1841-ben, 1846. és 1848-ban az erdélyi országgyűlésre követté választották, e mellett főjegyzői állását is megtartotta. Az Unio keresztülvitelében tevékeny részt vett. A szabadságharcz idején nagy buzgalmat fejtett ki; ezért Urbán ezredes fogsággal fenyegette, ha Kolozsmegyében a főnökséget el nem vállalja. Barátainak, különösen Mikó Imre gróf rábeszélésére elvállalta ezen tisztséget. 1861-ben főkormányszéki tanácsossá neveztetett ki. A Schmerling-korszak alatt lemondott hivataláról, annak buktával ismét visszahelyezték és megint a közjogi s közigazga-

tási referádát vette át. Az Unio újbóli kimondása végett Kolozsvárra összehívott országgyűlés működésében neki nagy része volt. Ezért 1866-ban Mikó Imre gróf mellett őt Kolozsvár meg is választotta képviselőnek a pesti országgyűlésre. Itt főtanácsadó volt az erdélyi dolgok rendezésében és az egy ideig fenntartott királyi biztos mellé Deák Ferencz kívánságára N. küldetett ki adlatusnak. A kir. biztosság megszüntével miniszteri tanácsossá neveztetett ki. 1873-ban szélütés érte s nyugalomba helyeztetett. Az unitarius egyház 1853-ban őt választotta főgondnokává. Egyedüli feje lett az egyháznak, miután püspököt kilencz évig nem volt szabad választani; a pusztulástól féltett egyházat bölcsességgel és tapintattal kormányozta, virágzásnak és jólétnek indította. Tanodáik megerősödtek, a tanárok száma szaporodott, fizetéseik javíttattak; köztőkéjük 160,000 frttal szaporodott. Az angol és amerikai unitáriusokkal való viszony feleleveníttetett, ösztöndíjak alapíttattak. Súlyos betegsége miatt 1876-ban a főgondnoki tisztségéről is lemondott. Alapító tagja volt a Kisfaludy-társaságnak, Muzeum-egyletnek, Erdélyi gazdasági egyletnek; tagja volt a kolozsvári nemzeti szinház igazgató országos választmányának. Mint gazda is kitűnő volt, birtokait megkétszerezte. Hazafias és közművelődési czélokra áldozatkész volt mindig. Meghalt 1878. január 7-én Kolozsvárt. — Kisebb dolgozataival lépett fel a Szemere Aurórájában és a kolozsvári főiskola körében alakult Koszorú cz. zsebkönyvben. Czikke az Uj M. Múzeumban (1853. I. Cserey Mihálynak az unitariusok kolozsvári főtanodája könyvtárában levő jegyzőkönyvének ismertetése). Országgyűlési beszédei az egykorú lapokban és Naplókban vannak.

Prot. Egyh. és Isk. Lap 1878. 5. sz. — *Kelet* 1878. 7. sz. — *Keresztény Magvető* 1881. 73. l. arczk. (Buzogány Áron). — *Figyelő* V. 326. l. és gyászjelentés.

Nagy *Elek* (alsó-szopori), ügyvéd, N. Antal ügyvéd-író testvéröcscse, szül. 1820. január 9-én Rév-Komáromban; Pálffy herczeg és több család uradalmi ügyésze és az akadémiának (1863—1864. és 1866—1868) vizsgáló kültagja volt Pozsonyban, hol 1875. márcz. 27. meghalt. — Czikkei a soproni Virágfüzérben (1837. Pesti kalandok); a Regélőben (1837. A hős Schwarzburg grófné, A gyász szine, 1838. Az agg szűz s fiatal nő, 1839. A néma és szerelme, novella); a Koszorúban (XVIII. 1838. A három Hunyady, vígj. 1 felv.); az Athenaeumban (1838—39. czikkek és ford. beszély); a Pesti nemzeti játékszini Zsebkönyvben (1839-re Az orvos, novella); a Házi Segédben (1841. Az ember ismertetésére töredék). — Munkája: *Napi eszmék.* Pest, 1840. (Drámai művészet és hatás. Költő és szinész. Journalistika és korunk, A franczia romantica. Racine. Gondolatok a nevelésről, A genie és a theoria). — Kéziratban: Teréz, dr. 5 felv. Dumas után ford. a m. tudós társaság költségén (először adatott Pesten a nemzeti szinházban 1839. júl. 26., aug. 2., 24., uj szereposztással 1852. okt. 25.); Belle-Isle Gabriela, dr. 5 f. a m. t. társ. költségén (először Pesten 1839. szept. 23., 26., okt. 4., nov. 27.); Két szinész, vígj. 3 f. Lőwenthal Miksa után ford. a m. t. társ. költségén (először Pesten 1840. ápr. 11., jún. 4.); Az őrült gyermeke, dr. 5 f. Soulié után francziából ford. a m. t. társ. költségén (először Pesten 1840. nov. 7.); A falusi egyszerűség, vígj. 4 felv. Töpfer Károly után ford. (előadták Győrben 1840. nov. 18.); Hajótörés, dr. 5 f. (Desnoyer után ford.)

Honművész 1839. 62., 1840. 20., 31. sz. — *Regélő Pesti Divatlap* 1842. 73., 92. sz. — *Ponori Thewrewk József,* Magyarok Születésnapjai. Pozsony, 1846. 5. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 40., 41. lap. — *Figyelő* VIII. 200. lap. — *Ortvay,* Száz év . . . Bpest, 1884. 99. lap. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Nagy *Elek*, uradalmi tiszt. — Czikkei a M. Gazdában (1841. Székely gazdálkodás, Egy két szó a tagosztály ügyében, Szatmármegyei gazdasági hírek, Felszólítás honi gazdáinkhoz, mérnökeinkhez s építészeinkhez, 1842. Pium desiderium egy gazdaságos utazói casino életbeléptetésére, 1843. Felelete a m. gazd. egyesület kérdéseire a szatmármegyei nyiri vagy homoki dohányra nézve).

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Nagy *Elek*, ev. ref. lelkész Kis-Paládon (Szatmárm.). — Czikkei a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (1885.). — Munkája. *A hit fegyvere.* Szatmár, 1884. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 5. sz.).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Elek* (losonczi), ügyvéd, a szatmár-németi ügyvédi kamara titkára. Meghalt 1889. márcz. 25. Szatmárt 49. évében. — Czikkeket írt a helyi lapokba. — Szerkesztette az Uj Budapesti Napilapot 1878. ápr. 16-tól 25-ig, mikor a 21. számmal megszünt.

***Pesti Hirlap* 1899. 87. sz. — *Budapesti Hirlap* 1899. 88. sz.**

Nagy *Elek*, képzőintézeti tanárjelölt 1870-ben, mikor külföldön tartózkodott. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1870. Tanítóképzés és zenetanítás, Bürenből: A tananyag és tanmódról mint a népiskola feladatának megoldására szolgáló eszközökről, Brühlből.)

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Nagy *Elek*, ifj., kalaposmester Sepsi-Szent-Györgyön és az ottani iparkamara bizottsági tagja. — Munkája: *Háromszékmegye ipara.* Sepsi-Szent-György, 1893. (Különnyomat a Székely Nemzetből).

***M. Állam* 1894. 84. sz.**

Nagy *Endre*, uradalmi tiszt. — Munkája: *Házi, kerti és mezei kalendár*, vagy sok évi tapasztaláson épült utmutatás, hogyan kelljen a háznál kertben, pinczében, stb. minden hónapban teendőket legczélszerűbben véghezvinni. 59 magyarázó rajzzal. Pest, 1845. (159 magyarázó rajzzal. 3. czímkiadás U. ott, 1853).

***Szinnyei* Könyvészete.**

Nagy *Endre*, ügyvéd. — Szerkesztette és kiadta a Győri Közlönyt (melynek előbb is félévig munkatársa volt) 1861. nov. 17-től 1865. júl. 6-ig.

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Nagy *Endre*, hirlapiró, N. Endre nyug. járásbiró (ki 1896-ban meghalt Nagy-Szalontán), fia, biharmegyei származású; Nagyváradon végezte a gymnasiumot és az ottani Szabadságnak munkatársa volt; aztán feljött Budapestre s itten a Magyar Szó cz. politikai napilapnak keletkezésétől (1900) belmunkatársa volt; egyszersmind a hirlapok karikatura rajzólója. Jelenleg a Pesti Naplónál a Tarka krónika cz. rovat irója. — Rajzokat írt az Ország-Világba (1896) és tárczákat ír a Pesti Naplóba (1901. 284. sz. sat.), — Munkái: 1. *Siralmak könyve.* Nagyárad, 1896. (Ism Nemzet 1897. 75. sz.) — 2. *Rózsa.* Lirai elbeszélés. U. ott, 1900. (Ism. Vasárnapi Ujság 42. sz.). — 3. *Egy napos özvegy.* Regény. Bpest, 1902. (Különnyom. az Uj Időkből).

***Pesti Napló* 1896. 325. sz. — *Corvina* 1902. 14. sz. és Naményi Lajos szíves közlése.**

Nagy *Ernő* (felső-eőri), jog- és államtudományi doktor, a m. tudom. akadémia levelező tagja, jogakadémiai tanár, szül. 1853. decz. 17. Székesfejérvárt; gymnasiumi tanulmányait a budapesti főgymnasiumban, a jog- és államtudományokat ugyanitt az egyetemen végezte; 1877-ben a jog- és államtudományok doktora lett. Ez év őszén a jogtanári pályára készülés czéljából külföldre ment és a kormánytól nyert összesen 2200 frt ösztöndíjjal fél-fél évet töltött a lipcsei s berlini egyntemen és másfél évet Párisban, hol a felső oktatási intézeteket látogatta. Párisban tartózkodása alatt a Société de

l'enseignement superieur megválasztotta rendes tagjává, 1880-ban pedig a Société internationale des Études d'Economie sociale mint levelező tagot Magyarországra vonatkozó tudósítás tisztével bízta meg. 1880-ban haza térvén, szept. 29. a nagyváradi kir. jogakadémiához a közjog és politika tanszékére neveztetett ki mint helyettes, majd rendkívüli s 1885-től rendes tanár; egyszersmind a legújabb kor politikai történetének előadására is feljogosíttatott. A m. t. akadémia 1895. máj. 10. megválasztotta levelező tagjává. 1896-ban kinevezték az országos közoktatási tanács tagjává; a párisi Société de la paix sociale-nak is tagja. — Czikkei a Jogtudom. Közlönyben (1880. A francia felsőoktatás reformja, 1880. 1882. Az államtudományi oktatás Francziaországban, 1881—1884. könyvism., 1885. A horvát-szlavon társországok viszonya a magyar államhoz és könyvism., 1888. A jogi seminariumokról, 1889. A közjog a X. magyar jogászgyűlésen, A jogi oktatás reformjáról, 1890. könyvism., 1891. Államjogi irodalmunkról és könyvism., 1892. A fentartott és közlött felségjogokról, 1896. A magyar alkotmány némely jellemzőbb vonásai, felolvastatott a nagyváradi kir. jogakadémia által rendezett ezredévi emlékünnepen, A magyar alkotmány állandósága, Szerződésen nyugszik-e Horvátország viszonya a magyar államhoz? 1899. A házi törvények és a renuntiatio, 1900. Schvarcz Gyula nekrologja); a Budapesti Szemlében (1882. Le Play emlékére, 1885. A felsőház kérdéséhez, politikai tanulmány, 1887. Wirth Miksa legújabb műveiről, 1889. Personál- vagy Reálunio, államjogi tanulmány, A mentelmi jog, 1893. A szabadalmi demokratia); a La Reform Socialeban (III. 1882. La petite industrie en Hongrie, V. 1883. La transformation de la Hongrie sous l'influence des idées occidentales); a Nemzetgazdasági Szemlében (1884. A socialismus); a Nagyváradban (1887. A nemzetiségi kérdés, 1894. Az alsóház viszonya a felsőházhoz, A felsőház intézménye a különböző alkotmányokban); a X. M. jogászgyűlés Évkönyvében (A kormányrendelet viszonya a törvényhez, szakvélemény); a Jogi Szemlében (1890. A zászló- és czimerkérdésről, 1892. Budapest fő- és székváros czíme); a M. Igazságügyben (1891. Válasz közjogi könyvem egyik birálójának); az Athenaeumban (1892. A magyar államjogi methodologiához, Montesquieu és a felelős kormány intézménye); a M. kir. jogakadémia Almanachjában (1894. A korona és a koronázás a magyar jogban); az Ezredéves M. Államban (A magyar alkotmány, Magyarország közjogi viszonya Ausztriához); az Ulbrich-Büchler-féle Staatswörterbuchban (1896. Das Staatsrecht Ungarns); közjogi czikkek a Pallas Nagy Lexikonában (száznál több czikk) és a Magyar Jogi Lexikonban; könyvismertetések a napi lapokban. — Munkái: 1. *Az aristokratia* mint társadalmi osztály. Nagyvárad, 1885. (Különnyomat a nagyváradi kir. jogakadémia Almanachjából). — 2. *Magyarország közjoga.* (Államjog). Bpest, 1887. (2. átdolg. kiadás 1890., 3. átdolg. k. 1897., 4. átdolg. k. 1900. U. ott.). — 3. *Az ausztriai császári czim fölvételéről.* Székfoglaló. Bpest, 1897. (Értekezések a társad. tudom. köréből XII. 2.). — Jegye: n-e.

M. Könyvészet 1887., 1890., 1897., 1901. — *Bozóky Alajos*, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Nagyvárad, 1889. 93. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 913., XVIII. 308. l. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Ernő* (K.). — Költeményeket írt a Rozsnyói Hiradóba (1887).

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Nagy *Ernő.* — Kézirati munkája: A szalonbetyár, eredeti énekes vígj. 3 felv. (Andreánszkyval együtt. Először 1891. július 3-án a budapesti városligeti szinkörben).

Egykoru szinlapról.

Nagy *Ferdinand* (Nándor). — Munkái: 1. *Öröm-dal* t. n. v. Kovách József úrhoz, midőn e f. 1844. év szeptember 7. szabadalmas Gyöngyös városában tartatott tisztújítás alkalmával birói székét elfoglalná. Eger, 1844. — 2. *Pécsi emlékvirágok*. Saját munkáiból öszszeszedte és kiadta. Pécs, 1846. (Költemények, melyek egyenként a divatlapok és más hirlapokban megjelentek). — 3. *Öröm hangok*, mélt. ifjabb székhelyi Majláth György úrnak, t. Baranya vármegye fő-ispáni helyettesének névünnepére. U. ott, 1847. (Költ.). — 4. *Erkölcsi képcsarnok*. Iskolai naptár, szerkeszti s kiadja ... 1847. I. évfolyam. U. ott. (Több nem jelent meg). — 5. *Felelet* Jézus Istenséget tagadó Renan regényére. U. ott, 1864.

Catalogus Bibl. [Joannis Card. Simor. Strigonii, 1887. 958. lap. — *Petrik* Bibliogr. II. 822., IV. 56. l.

Nagy (*Szabó*) *Ferencz*. L. *Szabó Nagy Ferencz*.

Nagy *Ferencz*, theologiai doktor, r. kath. lelkész és a veszprémi papnevelő intézetben vice-praefectus, nemes származású. — Munkája: *Ex universa theologia* ad mentem doctoris angelici divi Thomae Aquinatis exposita selectae propositiones, quas sub auspiciis ... Martini Biró de Padány ... episcopi Veszprimiensis, praeside patre Stanislao ... publice propugnavit Veszprimii m. augusti die 15. an. 1748. Budae.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Ferencz*. — Munkája: *Régen óhajtott* hajnal csillagnak Nagy-Károlyban lött feltámadása, mellyet néhai b. e. gróf Czapári Pál el-maradott kedves élete párja, gróf Nagy-Károlyi Károly Anna aszszony hoszszas elmenetele után Károlyban lött megérkezésével hatható örvendezéssel üdvezlett. Nagy-Károly, 1765. (Költemény).

Petrik Bibliogr.

Nagy *Ferencz*, r. kath. lelkész és jánosházi káplány. — Munkája: *Seraficus Sz. Ferencz napjára való prédikátzio*. Sanctus Franciscus est vera, & viva deitatis imago. Az az: Szent Ferencz az istenségnek nyilván való igaz eleven képe és formája. Mellyet ... Győrött 1771. Mindszent havának 4. elmondott Győr, 1771.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Ferencz*. bölcseleti és theologiai doktor, egyetemi tanár később veszprémi prépost kanonok, szül. Kékkőn Nógrádmegye); mint az esztergomi főegyházmegye theologiai jelöltje 1766-ban már a bécsi Pázmánaeumban volt, 1767-ben első éves lett és 1771-ben befejezte a theologia tanulását; előbb bölcseleti, majd theologiai doktor lett 1776-ban. Szentszéki jegyző volt az esztergomi érseki helynökségnél Nagyszombatban, hol az 1774. okt. 6. csődvizsgálaton egyetemi hittanárnak választatott meg s mint ilyen működött is 1780-ig Nagyszombatban és Budán. Az egyetemnek Budára áthelyezésekor 1778-ban egyházi beszédet mondott. Ezen utóbbi év júl. neveztetett ki kanonoknak Veszprémbe s az ottani papnevelőintézet rectora volt, később somogyi főesperes és prépost lett. A tabi templomot építtette. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. patrologica de notione patris ecclesiae ... Ad consequendam supremam theologiae lauream ... publice propugnata mense Augusto 1776. Tyrnaviae. — 2. *Panegyricus* ad septimum ante kalendas Julias diem Augustae Mariae Theresiae ob confirmatas, emendatas, ornatas in ditionibus Hungaricis litteras dum regia scientiarum omnium universitas augusta munificentia Budae collocata, in ipsis Augustae secundis imperii vicennalibus, inaugurationis suae solemnia ageret. Budae, 1780. — 3. *Banderium Simighiense*. In Sio-Fok anno 1790. 16-ta junii salutatum. Hely nélkül. 1790. (A vers végén: Salutavit A. P. = Angela Pacis. Megjelent a Magyar

Kurirban is 1790, 777. l. A Kurir tudósítójától tudjuk meg, hogy a vers szerzője Nagy Ferencz volt. N. ezen alkalomból a banderiumot Siófokon megvendégelte.) — 4. *Funiculus triplex* dissolutus. Sive pacificationis: Viennensis, Niklsburgensis, Lincziensis ab textura privati veridici explicatae et memoriae feliciter coronati regis Hungariae Leopoldi II. oblata Posonii 1790. per publicum A. P. Pestini, 1790. — 5. *Gratiae vota!* Seminarii Veszprimiensis S. Annae ad octavum ante idus februas diem excell. ill. ac rev. dno Joseph Bajzáth episcopo Veszprimiensi natalem oblata ... 1791. (Költemény.). — 6. *Versus* magyar ösztön in carmen Sapphicum versi per Auctorem. Veszprém, 1796. (Latin versek. Névtelenül). — 7. *Protrepticon* után való ösztön. U. ott, 1796. (Költemény. Névtelenül. Pozsony, 1796. és Hely és év n,). — 8. *Gróf Széchenyi Ferencz* Somogy vármegyei fő-ispánságba való beiktatásának ünnepére való dal. Veszprém, 1798. — 9. *Carmen* eminent. cardinalis Josephi comitis a Battyán regni Hungariae primatis anni sacerdotii jubilaeo millesimo octingentesimo primo sacratum sed anno 1799. 23. oct. praemortui posthumis honoribus cum planctu exhibitum. Ugyanott, 1799. — 10. *Taedae nuptiales* seren. Josephi et Alexandrae Austriae et Russiae principum. Quas cecinit grata Simighini comitatus nomine et haec in oscina Széchenio pectine mota chelis. 1800. U. ott. (Költ.). — 11. *Ad Menalcam* Neosoliensium pastorem pro nonis kalendis aprilis gregem suum accessurum stophae pastorculi Amyntae. U. ott, 1801. — 12. *Honor* sepulchri exc., ill.. rev. dni Veszprimiensium episcopi dni Josephi Bajzáth de Pészák etc. Anno 1802. die 24. febr. defuncti adoratus. U. ott. 1802. (Költ.).

Magyar Hírmondó 1780. 57. sz. — *Katona*, Historia Critica XLI. 615. l. — *Fejér*, Historia Academiae. — *Danielik*, M. Irók II. 215. lap. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem története. Bpest, 1880. — *Ballagi Géza*, A politikai irodalom 318. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 346. lap és Hornig Károly báró veszprémi püspök jegyzeteiből.

Nagy *Ferencz*, r. kath. plébános Török-Szent-Miklóson. — Munkái: 1. *Duplex honor* collegii Pazmanaei auditoribus occasione festivitatis divorum Petri et Pauli ejusdem tutelarium. Viennae, 1763. — 2. *Az egy igaz és boldogító hitnek elei*, a mellyeket ... gróf Eszterházi Károlynak egri püspöknek ... parancsolatjábul egybeszedegetett és kinyomtattatott. Eger, 1767., 1771. és jav. kiadás 1796.

Katona, Historia Critica XXXIX. 982. lap — *Petrik* Bibliogr. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 182. l.

Nagy *Ferencz* (vályi), ev, ref. főiskolai tanár, szül. 1765. szept. 30. Felső-Vályon (Gömörm.), hol atyja, egykor Szatmár megyében prédikátor, lakott; anyja nemes Nagy Borbála nevelte 12 éves koráig, mikor a sárospataki collegiumba adta tanulásra, honnét másfél év mulva a miskolcziba került. 1783-ban a grammatikai osztály tanítása reá bizatott, úgyszintén két év mulva subrectori cz. mellett a syntaxis osztály. E hivatalát 1793-ig viselte, midőn az iskolától búcsút vett és külföldre ment a zürichi egyetemre, hol két évig leginkább a theologiai tudományokat, bölcseletet és természettant, görög és római irodalmat tanulta; különösen a humanista Hottingernek volt kedveltje, ki házához is meghívta gyakori látogatásra. A franczia háború miatt kénytelen volt visszatérni hazájába s előbb Csáton (Borsodm.) volt segédlelkész, majd mint rendes prédikátor Dorogmán a Tisza mellett szolgált, e két helyen négy évig. 1798-ban a sárospataki collegiumba a humaniorák tanítására hívták meg és tanári székét nov. 11. foglalta el. A görög nyelv és a magyar

irodalom voltak kedvelt tárgyai, melyeket tanítványaival is megkedveltetni igyekezett. Midőn a költészetet tanította, tanítványait arra vitte, hogy rímetlen verseket is írjanak, mit Sárospatak mindeddig nem próbált, sőt idegenséggel is nézett. A 30 évig viselt tanári hivatal, de különösen Homér fordítása, életerejét nagyban elfogyasztotta; nyugalomra lett volna szüksége, de mivel épen egy új tanszék alapíttatott, Vay József septemvir által buzdíttatva, kénytelen volt átlépni az exegetica theologia s egyháztörténelem tanszékére, melyhez még a görög irodalom tanítását is hozzá adták. Ezt 1819. szept. kezdte el, de már októberben beteg lett és 1820. jan. 15. meghalt. Homeros-fordítása, melybe a Kazinczytól rendelkezésére bocsátott Kölcsey-féle Homeros-fordításból egyes részeket átvett, adott okot a híres Iliász-pörre Kazinczy és Kölcsey közt. Ez volt az első nagyobb plágium-pör irodalmunkban. — Költeményei vannak a Magyar Músában (1787—1788. Józsefnapi öröm, melyben Felséges II. Józsefhez való szives indulatjai között egészszen bémerült); a Magyar Kurirban (1790. 580. lap, 1792. 43., 1327., 1360. l., 1807. II. 2. Told., IV. 602, l., 1819. II. 215., 1820. 102.); a Kedveskedőben (1824. II. 233., 257. lap Pfeffel után, 321. lap). — Munkái: 1. *Hunyady László történetei*, ugymint élete és halála; mellyeket mind a Tziliai gróf Ulriknak irigységével, és le-vágattatásával; mind VI. László királynak közbe-folyó tselekedeteivel és halálával eggyütt, e hiteles írókból ki-szedegettvén, magyar versekkel le-irt, és világ eleibe botsátott ... Hozzájok toldattak némelly apológussai és más elegyes versei. Posony és Komárom 1793. — 2. *A Pártos Jeruzsálem* IX énekekben. Pozsony és Pest, 1799. — 3. *Mennyei polgár*, vagy halotti tanítás az igazságról; az ember nem e földnek, hanem a mennynek igaz polgárja, mellyet ..... Szent Györgyi István urnak, még élt, a sárospataki ref. kollegiumban a filozófia ... professorának meg holtt teste felett 1799. eszt. mondott. Kassa, 1800. — 4. *Szent gyülekezet könyörgései* hat penitzentziális hetekenn. U. ott, 1805. Két kötet. — 5. *Ódák* Horátz mértékeinn. U. ott, 1807. (Ism. Annalen der Literatur. Wien 1808. 189. l.). — 6. *Halotti beszéd* Nietsch Dániel német nyelvet tanító prof. felett. Sárospatak, 1809. — 7. *Homér Batrachomyomachiája*. U. ott, 1809. — 8. *Versek*, mélt. Vajai Vaj Ábrahám urnak és Kazinczy Zsófia kisasszonynak menyegzőjökre 1810. decz. 18. U. ott. (Költemény). — 9. *Bion és Moschus* idylliumai. Görögből magyarra fordítva hexameterekben. U. ott, 1811. (Névtelenül. Magyarázatokkal. Moschus élete és munkái). — 10. *Oda*, mélt. Kenderesi Mihály urhoz azon nemes érzésnek, mellyel a Horátz mértékeinn irt magyar odák iránt viseltetett, megtisztelésére. U. ott, 1811. — 11. Μνημοσυνη γε συφωγαγε ανδρος Ιοαννε Αποσολοβιγς Διδαςκαλε γής Ελλενικγς Γλωςςης εν Μιςκολς. U. ott, 1811. — 12. *Elegidion* in obitum Adolphi Zennovitz Eperjesiensis. U. ott, 1813. — 13. *Az Istennek kedves keresztyén* előadva halotti tanításbann: mellyet néh. Szemerei Szemere László urnak meghóltt teste felett decz. 20. 1812. U. ott, 1813. — 14. *Kántáte* azon hálaadó innepre, mellyet Őri Fülep Gábor úr tartott, midönn a papi hivatalra lett felszenteltetésének ötven esztendejét bétöltötte, s hálát adott az Urnak a s. szent-péteri templombann Augustus havának 25. 1816. U. ott, 1816. — 15. *A könyörgés ereje* előadva halotti tanításbann, mellyel ama néhai drága emlékezetű asszonyságnak, ... Görgei Görgey Mária asszonynak ... Boronkay István úr nemes lelkü házastársának, végső tiszteletet tett Hotykánn január 4. 1816. U. ott, 1816. — 16. *Óda* Ferdinand Károly főherczeghez, midőn Patakot 1817. szept. 12. meglátogatá. U. ott. — 17. *Óda*.

mellyet fels. János Józsefhez, Magyar és Cseh ország sat. fő herczegéhez, midőnn Tokajt meglátogatni méltóztatott volna, s onnan S. Patakra várattatott; az itt lévő ref. collegiumbeli muzsák nevében máj. 29. írt. U. ott, 1819. — 18. *Polyhymnia* II könyvekben. U. ott, 1820. (Kiadta Kazinczy Ferencz a szerző életrajzával. Ism. M. Kurir 1821. II. 210. lap.). — 19. *Carmina* latina. U. ott, 1820. — 20. *Homér Iliásza.* Ford. U. ott, 1821. Két kötet. — A reformátusok által 1808-ban megújított énekes könyvében írta a 175., 195., 210. és 211. énekeket. (Ism. M. Kurir 1822. I. 79. Kazinczy). — Levelei Kazinczy Ferenczhez Sárospatak 1808. nov. 15-től 1813. márcz. 6-ig (Kazinczy Ferencz Levelezése VI—X.). Kéziratban: Magyar poétika; latin és görög verseinek gyűjteménye; Beszéd a tanítói hivatal nehéz volta felől, mellyet Miskolczon, bucsút vévén subrectori hivatalától, 1793-ban tartott; Prédikácziók; Jegyzések a magyar nyelv természetéről. Levelei a m. n. múzeumban: Horvát Istvánhoz. 1818. máj. 2., 1819. máj. 21-én (Horvát Homer Iliászának fordítására 100 frtot igért); Oda ad Zemplinienses proceres nobilesque ... Sátoralja-Ujhely, 1804., 4rét 7 lap; Notitia obolorum in agro Sáros-Patakiensi inventorum Anno 1814. 4rét 3 lap.

M. Kurir 1819. II. 24. sz. — *Katona*, Historia Critica XLI. 616., XLII. 584. l. — *Tudom. Gyűjtemény* 1820. II. (Nekrolog). — *Danielik*, M. Irók II. 215. l. — *Néptanitók Lapja* 1879. 13., 14. sz. (Jakab Elek). — *Toldy F.*, M. nemzeti irodalom története. — *Kálmán Farkas*. Éneklő kar. Bpest, 1880. 45. lap. — *Figyelő* I. 118., 187., VI. 368., 370., XIII. 6. l. — *Uj M. Athenás* 294., 514. l. — *Kovács Gábor*, A miskolczi ev. ref. főgymnasium története. Miskolcz, 1885. 115. l. — *Sárospataki Lapok* 1890. 15. szám. — *Petrik* Bibliogr. II. 823., IV. 68. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 913. l. (Négyesy László).

Nagy *Ferencz*, városi jegyző Hód-Mezővásárhelyt (Csongrádm.). — Czikkei a Tudom. Gyűjteményben 1819. II. Hódmezővásárhely városának rövid rajzolattya).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Nagy *Ferencz* (ürögdi), nyug. evang. reform. főiskolai tanár, Nagy Sándor gazdatiszt, kinek családja Biharmegyéből szakadt át Erdélybe, és Debreczeni Borbála fia, született 1804. márczius 8-án Szent-Andráson (Dobokamegyében); iskoláit Marosvásárhelyt fejezte be a theologiával s joggal együtt. 1825—27-ig gróf Lázár Dénes és Móricz mellett nevelősködött. 1828-ban a szokásos szigorlatot mind a három erdélyi ref. főiskolánál letette. 1829—30-ban külföldi egyetemen volt. 1831—34-ig lelkész volt az ó-tordai egyházban; 1834—35-ig bölcseletet tanított a zilahi lyceumban. 1836. febr. 12. lett a kolozsvári főiskolánál bölcseleti tanár, mely állásában a tanvezetőséget hét évig, az igazgatóságot háromig viselte. 1854—62-ig az Enyedről Kolozsvárra áttett theologiai fakultásnak volt egyik tanára a bölcseleti szakban, s midőn ez Enyedre visszaköltözött, ő kolozsvári tanár maradt. 1872-ben saját kérelmére nyugalmaztatott. Mint tanár, úgyszintén az irodalmi és társadalmi téren sikerrel működött. Az erdélyi gazdasági egyesület (1844-ben alakult) és a mérsékleti egyesület alapítása nagy részben az ő fáradozásának volt eredménye. Mint a gazdasági egylet bizottsági tagja rendezte az egyesületi gyümölcs-, szőlő-, bor-, termény-, állatkiállításokat és versenyeket, a melyeket az egyesület, kivált kezdetben, minden évben, nemcsak helyt Kolozsvárt, hanem Erdély más nevezetesebb városaiban és néha egy-egy évben több helyen is tartott; közreműködött egy egyesületi központi borcsarnok létesítésében és az egyesület által rendelt szőlőszeti s borászati szemleutazásokban. Az erdélyi gazdák vándorgyűléseinek létrejötte, azoknak évrőlévre gyarapodása, több vidéki gazdasági egyesület megalakulása szintén neki kö-

szönhető. Mint pomolog és borász országos hírben állott. Az arany érdemkereszt tulajdonosa, az erdélyi gazdasági egyesületnek 1854. febr. 24-től 1860. április végéig buzgó titkára, majd választmányi tagja s kertészeti szakosztályának elnöke, a torda-aranyosi gazdasági egyesületnek is, melyet ő alapított, elnöke, a nemzetközi ampelographiai bizottság tagja volt. O alapította az erdélyi gazdasági egyesület nagy gyümölcs- és szőlőiskoláját. Folytonos összeköttetést tartott fenn a külföldi német, franczia s belgiumi egyletekkel és az eredeti erdélyi gyümölcsfajokat a külfölddel is megismertette. Meghalt 1876. febr. 22. Kolozsvárt. Végkívánsága szerint Tordán szőlőskertjében temették el febr. 25. (Fia Nagy Miklós, a Vasárnapi Ujság szerkesztője; leánya, Ilona, Szász Domokos erdélyi evang. reform. püspök neje). — Buzgó munkatársa volt a Méhes Sámuel által szerkesztett Erdélyi Hiradónak és melléklapjának a Nemzeti Társalkodónak, melynek több évig tényleges szerkesztője is volt; a Brassai által szerkesztett Vasárnapi Ujságnak; az 50-es években a kolozsvári hirlapoknak és ezek mellett különösen kitünt erdélyi helyrajzi s honismertető dolgozataival. — Czikkei a Kolozsvári Hetilapban (1852. Gyümölcsfatenyésztés, Felhivás a gyümölcskiállításra Kolozsvárt, 1854. Az erdélyi gazdasági egylet jegyzőkönyvéből); az Erdélyi gazd. egylet Havi Füzeteiben (1856—57. Nagy-Enyeden, a helyi és vidéki gazdasági állapotok s fejlődések megvizsgálása); a Gazdasági Lapokban (1860. Erdélyország borvidékeinek megtekintésére kiküldött bizottmány jelentése, 1867—68. A debreczeni és az erdélyi gazdasági egyesület, 1871. Erdély borászatáról, 1874. A szőlő pusztulása Erdélyben); a Falusi Gazdában (1863. Almák, Körtvék, 1864. Egy szó a szőlőrügygyel való szaporításhoz, Karikás vagy tőkés mívelés ? ábrákkal, Beyruthi dinynye, rajzzal, ‚Gazdasági tudósítások Erdélyből, Erdély ős gyümölcsei, 1865. Gyümölcsészetünk érdekében, Gyümölcsészeti küzdelmek Erdélyben, Havasi vadoncz, Muntinescu alma, ábrával, 1865. Marosszék gyümölcsei, Mádai kormos, ábr., Jeges tányér-alma, ábr., 1866. Gyümölcsészet, 1867. Figyelmeztetés a bortermelő közönséghez, 1871. «Transylvania» körte, Erdély borászata, melyből mi is tanulhatunk): az Erdélyi Gazdasági Egyesület Évlapjaiban (1861. Erdélyi ős gyümölcsfajok ismertetése), a Borászati Füzetekben (1870. Egy szőlőtelep a keresztesmezőn, 1871. Mi a legjobb szőlőkötöző?, 1872. Az Erdélybe behozott külföldi szőlőfajok és a szőlők különböző nevelési módjai érdekében, 1873. A fagy rombolásairól a torda-aranyosi szőlőhegyekben, 1872—73. Az 1871. és 72. borév Erdélyben); az Egyesületi Közleményekben (1871. Erdély borászatáról); az Erdélyi Gazdában (1869. Kiss József gyümölcsöse Csáklyán, Erdély dinnyetermesztése, Szőlőszeti levél, a fagy hatása, Borászati levél, dr. Entzék körutja az Aranyos- és Közép-Maros borvidékein, 1870. Gazdasági tudósítás Tordáról, Egy szőlőtelep a Keresztesmezőn, 1871. A «Transylvania» és Gregoire, Marosvásárhelyi vándorgyűlés és tárlat, Okszerű szüret, az idei szüret eredményei, 1872. Az idei borév Erdélyben. 1873. Felhívás Erdély bortermelőihez, Gyümölcsiparunk multja, jelene és jövője, ugyanez 1874-ben a Gazdasági Lapokban. 1874. Egy borizlelési estély Pagetnél, Beszéde a Torda-aranyosi gazdasági egylet közgyülésén, A szőlő megpusztulása Erdélyben); sat. Egyházi beszédei vannak az Erdélyi Prédikátori Tárban (Kolozsvár, 1836. III.) és az Erdélyi prot. Egyházi Beszédek-Tárában (Kolozsvár, 1847). a Keletben (1876. 182., 183. sz. Egy bukaresti hazánkfiához intézett közérdekű levele 1867. márcz. 13.). — Munkái: 1. *Az elválás öröme és fájdalma.* Egyházi beszéd, melyet az ó-tordai egyházi megyétől elbucsúzása alkalmával

1834. elmondott. Kolozsvár, 1837. (Egyházi beszédek gyűjteménye). — 2. *Statisztikai adatok* Európa országainak jelen állásáról táblákban. A legjobb kutfők után. U. ott, 1842. — 3. *Pálinka veszély* és a mérsékleti egyletek. Egy szó a maga idejében, ismertetésül s buzdításul a valódi honbarátoknak. U. ott, 1843. — 4. *A keresztény templom* bel- és kül-ékességei. Egyházi szónoklat. U. ott, 1847. — 5. *Értesítés* és még valami a Kolozsvárt 1852. decz. napjaiban tartott gyümölcs-kiállításról. Kiadta... a kiállítás rendezője. U. ott, 1853. — 6. *Könyörgés* és elmélkedés Méhes Sámuel áldott emlékezetére. U. ott, (1852). — 7. *Mit termeszszen* a Torda-Aranyosi borvidék szőllésze, hogy szőllőiparával jólétre jusson? Tiz aranynyal jutalmazott pályamű. Kolozsvár, 1875. — Szerkesztette a Mentor cz. erdélyi népkönyv két kötetét 1842—43-ban Kolozsvárt. (Ism. Regélő Pesti Divatlap 1843. II. 34—36. sz.); az erdélyi gazdasági egyesület által kiadott Naptárt több évig, az egyesület Évlapjait 1854—56-ig. — Kiadta Csernátoni Beke Sámuel vasárnapi beszédeit. Kolozsvár, 1840. Két füzet.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 88. l. — *Kelet* 1875. 44. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1876. 9. sz. (Nekr. Szász Károlytól). — *Berecski Máté*, Gyümölcsészeti vázlatok. Arad, 1880. II. 315. l. — *Uj M. Athenás* 295. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Galgóczy Károly*, Emlékkönyv. Budapest, 1885. 102. lap. — *Petrik* Bibliographiája.

Nagy *Ferencz* (nyiri), vegyészdoktor, gyógyszerész, rimaszombati származású. — Munkája: *Darstellung* der neueren Ansichten über die Natur der Salzsäure. Zur Erlangung der Doctorswürde der Chemie an der Universität zu Wien der öffentlichen Beurtheilung unterwirft. Wien, 1819. (Tanárának Jaquin József Ferencz bárónak ajánlja.)

Szinnyei Könyvészete.

Nagy *Ferencz* (hegyaljai). — Munkája: *50 népdalok*. Pest, 1862. — Kéziratban: Emléklapok 1848-tól kezdve (1868. nyárhó 5-ig. Költemények) 4rét 575 levél (a m. n. múzeumban.).

Petrik Könyvészete.

Nagy *Ferencz* (eötevényi), ügyvéd, szül. 1828. okt. 6. Győrött, hol atyja Nagy András gabonakereskedő volt, anyja Sághi Horváth Katalin; középiskoláit szülővárosában, a bölcseletet 1842—46-ig Pozsonyban végezte (hol mint tanuló Repkény cz. írott, magyar lapot szerkesztett); a jogi tudományokat 1846—1848. Győrött hallgatta. 1848-ban az akadémiai ifjúság zászlóalját szervezvén, Karvassy Ágoston akadémiai tanár segédtisztje lőn. Majd ugyanazon év nyarán Pestre jött és jurátussá esküdött föl és ugyanakkor a honvédek közé lépett mint önkéntes tüzér és részt vett a pákozdi csatában. 1848. decz. Aradra küldték, hol előbb az ostromló, majd a várőrség tagja volt és Világosnál tette le a fegyvert. Ekkor hideglázban szenvedvén, haza bocsátották. 1850. jan. 6. Temesvárt a császári hadseregbe sorozták és gyalog kellett Bécsig, Flórenczig az utat megtennie. Itt érintkezésbe jutott a Markó-családdal. 1851. febr. kiváltották és visszatért hazájába. Az ügyvédi pálya előtte el lévén zárva, atyja üzletében Temesvárt segédeskedett. 1863-ban letette az ügyvédi vizsgát és u. ott ügyvédeskedett. 1870-ben a temesvári munkásegylet elnöknek választotta s az egylet számára alapszabályokat dolgozott ki. Azon évben a József-külvárosi önkéntes tűzoltó-egylet főigazgatójának őrnagyi ranggal megválasztotta s később az országos választmányba is beválasztatott; 1869—1872-ig a város tiszteletbeli főügyésze volt. 1880-tól ügyvéd Buziáson (Temesmegyében). — Czikkeket írt a lapokba Ötevényi név alatt 1844 óta, így a Pesti Divatlapba, azután az Életképekbe, az Erdélyi Szépirodalmi Szemlébe (1847), a győri Hazánkba (1847), a Nagy Ignácz Hölgyfutárjába, a Magyar Hirlapba (1857-ig Gazdasági tudósítások),

a Delejtűbe (1858—60), a temesvári német lapokba, a Nép Ujságába (1860), a Törvényszéki Csarnokba, a Jogba (1888), a Délvidéki Ellenőrbe (Deákélet 60 év előtt), a Délvidéki Ügyvédek Lapjába, a Kassai Jogi Közlönybe s a Végrehajtók Lapjába. — Munkái: 1. *Meddig és ne tovább.* Temesvár, 1861. — 2. *Válasszunk-e* országos képviselőt és miként? Ugyanott, (1861). — 3. *Böngészet* kereskedelmi törvényeink hézagai között. Arad, 1862. (Mind a három munka Ötevényi névvel jelent meg.). — Szerkesztette a Delejtű cz. hetilapot Temesvárt 1861. ápr. 14. számtól kezdve június végeig. — Arczképe: Kőnyomat, rajzolta Blumberg Lajos (a Hajnal-Albumban). — Álnevei: Vén jogász, Polgártárs, Répczey.

Hajnal-Album. Bpest, 1873. 257. lap (Sarkady István). — *Petrik* Könyvészete. — *Berkeszi István,* A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom története. Temesvár, 1900. 114., 115. l. arczk. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Ferencz,* szinész, a kolozsvári, majd a pesti nemzeti szinház tagja és súgója. — Munkái: 1. *Magyar Játékszini Almanach* (Zsebkönyv), mely Kolozsvárt az 1828. és 1829. esztendőben előadott játék darabok neveit foglalja magában egy egészszen ujj eredeti érzékeny rajzolattal 1 felv. ezen czím alatt: Lord Alhorst vagy az eltévedt gyermek. Kotzebue után ford... Uj esztendei ajándékul ajánlja Keszy Harmath Sándor. Kolozsvár, (1819). — 2. *Pesti Nemzeti Játékszini Zsebkönyv* Buda, 1840. (Gillyén Sándorral). — 3. *Erdélyi m. n. szinházi Zsebkönyv,* 1842-re. Kolozsvár, 1841. — 4. *Nemzeti Játékszini Zsebkönyv* 1845-re. Kassa.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Ferencz,* ev. ref. főiskolai tanár, szül. 1842 jan. 28. Sepsi-Gidófalván; a gymnasiumot Nagyenyeden, a jogot Kolozsvárt (1862—65.) végezte; 1865 őszétől a budapesti ref. theologiai akadémián két évet töltött. 1869-ben az edinburgi egyetemre ment és 1871-ben jött haza, mikor a budapesti felső leányiskolában, 1872—73-ban az ev. ref. főgymnasiumban tanított. 1871-ben nyert tanári oklevelet és 1873 jún. 11-től a kecskeméti ev. ref. főiskolában tanította a bölcseletet, hittant, latin és magyar nyelvet. Meghalt 1899 jan. 2. Kecskeméten. — Czikkei a kecskeméti ev. ref. főgymnasium Értesítőjében (1879. Bölcsészet a középtanodában, 1882—83. Régi magyar könyvek intézetünk könyvtárában. 1885. Darwin és a Darwinismus, 1890. Ilosvai-Arany Toldija, előbb a Kecskeméti Lapokban is 1884. 21., 22. sz. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1891.); a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapban (tanügyi és társadalmi czikkek). Ezeken kívül költemény, elbeszélés, rajz és tudományos czikkek jelentek meg tőle, különösen a Korunk cz. napilapban (1872). — Munkája: *A bölcsészet története* kezdettől mostanig. Magán és iskolai használatra. Kecskemét, 1877. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap. 2. bőv. kiadás. U. ott, 1895.).

Kiszlingstein Könyvészete. — *Vajda Ferencz* Névkönyve. Bpest, 1893. 65. l. — *M. Könyvészet* 1895. — *A kecskeméti ev. ref. főgymnasium Értesítője 1899.* 7., 22. l. — *Hornyik József,* Kecskeméti írók. Kecskemét. 1901. 38. l.

Nagy *Ferencz,* nyomdász, N. Pál timármester és Koxisz Borbála fia, szül. 1850. szept. 15. Váczon (Pestm.) és ugyanott 1873. szept. 20. meghalt. — Czikke a Typographiában (1872. A váczi könyvnyomda története).

Firtinger Károly nyomdász szíves közlése.

Nagy *Ferencz* (verseghi), jogi doktor, m. kir. udvari tanácsos, egyetemi tanár, országgyűlési képviselő, volt államtitkár, a m. tudom. akadémia levelező tagja, szül. 1852. márcz. 17. Verőczén (Verőczem.); a gymnasiumot Budán, jogi és államtudományi tanulmányait pedig Budapesten és Bécsben végezte. 1875-ben jogi doktorrá avatták. 1876-ban állami ösztöndíjjal külföldre ment és harmadfél évig a német egyetemeket és a párisi

jogi iskolát látogatta. 1877-ben a budapesti egyetemen a kereskedelem- és váltójogból magántanárnak képesítették; 1879-ben a nagyváradi jogakadémiához rendkívüli, 1880. rendes tanárnak nevezték ki. 1881. okt. 29-től a kolozsvári egyetemhez került jogtanárnak, 1886-ban ezen egyetem jogkari dékánja volt. 1889-ben az erdélyi róm. katholikus status képviselőjévé választatott. 1891. jan. a budapesti egyetem kereskedelmi és váltójogi tanszékére nevezték ki. 1879-ben a párisi Société de législation comparée magyarországi levelezője lett, 1885-ben a magyar jogászgyűlés alelnöke volt; 1893. máj. 12. a m. tudom. akadémia levelező tagjának választotta, 1895-ben a polgári törvénykönyv codificationalis bizottságának tagjául hivatott meg. A kormány megbízásából több törvényjavaslatot dolgozott ki a tengeri magánjogról, a szövetkezetekről sat. 1899. jan. 29. udvari tanácsossá neveztetett ki. Schmidt József után 1902. jún. 26. ő lett a kereskedelmi miniszterium politikai államtitkárává, mire az akkor éppen üresedésbe jutott vissói kerület képviselői mandatumát nyerte el. E kerület választotta az 1901. általános választások alkalmával újból képviselővé. 1902-ben lemondott az államtitkári hivataláról és újra elfoglalta egyetemi tanszékét. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1876. A kereskedelmi jog egysége a magyar korona területén, különös vonatkozással a német kereskedelmi főtörvényszékre, 1877. A czégbejegyzés elmulasztásának jogi következményei, 1878. A különböző ügyletek kereshetősége, Néhány szó a jogi szakoktatás reformjához, 1881. Váltókezesség és avallum, 1883. A szövetkezetek tagjainak egymás elleni viszkeresete, 1894. A szövetkezetek reformja); a Magyar Themisben (1878. Az alapító fogalma a magyar kereskedelmi törvény szerint. 1879. Uzsorarendszabályok, 1880. A szövetkezetek alakítása, A váltójog nemzetközi egységesítése); a M. Igazságügyben (XI. Az osztrák-magyar részvénytársaságok kötvényperei, Adalékok jog- és államtudományi szakoktatásunk történetéhez és statisztikájához, XXIII. A kereskedelmi ügyek tanához, XXIV. A közraktári és raktári vállalat, XXV. A váltójog nemzetközi egységesítése és az 1885. évi antwerpeni congressus, XXV., XXVI. A polgári törvénykezés reformja, XXXII. A polgári törvénykezés reformja, Törvényjavaslat a felebbvitelről a sommás eljárásban.). Irt még több czikket a német és franczia szakfolyóiratokba és a Pallas Nagy Lexikonába a kereskedelmi jogra vonatkozó czikkeket. — Munkái: 1. *A kereskedelmi társaságok* jogi természete különös lekintettel a főbb európai törvényhozásra. Bpest, 1878. (Különny. a M. Igazságügyből). — 2. *A magyar kereskedelmi törvény* (1875: XXXVII. t.-cz.). kapcsolatban az arra vonatkozó törvényekkel, valamint a kir. curia döntvényeivel. U. ott, 1879. (1901). — 3. *1881: LIX. törvényczikk* a polgári törvénykezési rendtartás módosítása tárgyában. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. U. ott, 1881. — 4. *1881: LX. törvényczikk* a végrehajtási eljárásról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. U. ott. 1881. — 5. *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve* különös tekintettel a birói gyakorlatra. U. ott, 1884. Két kötet. (2. kiadás 1892—93. Három füzet, 3. átdolg. kiadás. 1895. Két kötet. 4. jav. kiadás 1898., 5. k. 1901. U. ott). — 6. *A polgári törvénykezés* rendje Magyarországon I. kötet. U. ott, 1889. — 7. *Törvényjavaslat* a tengeri magánjogról. U. ott. 1894. — 8. *Magyar tengerjog.* Akadémiai székfoglaló. U. ott, 1894. (Értekezések a társad. tud. köréből XI. 8.). — 9. *Törvényjavaslat* a szövetkezetekről. (A m. kir. igazságügy-miniszter megbízásából. Indokolással). U. ott, 1895. — 10. *A részletügyletek* törvényhozási szabályozásáról. U. ott, 1897. — 11. *A magyar*

váltójog kézikönyve különös tekintettel a birói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. Ugyanott, 1897. (2. javított és bővített kiadás 1898. Ugyanott, a m. tudom. akadémia a Sztrokay-díjjal jutalmazta 3. k. 1901. Ugyanott.). — 12. *A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről* szóló törvény (1898: XXIII. t.-cz.) magyarázata. U. ott, 1898.

M. Könyvészet 1888—89., 1891—92., 1894—1895., 1897—1898., 1901. — *Bozóky Alajos*, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Bpest, 1889. 96. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 918., XVIII. 309. l. — *Vasárnapi Ujság* 1900. 26. sz. arczk., 1902. 12. sz. arczk. — *Ország-Világ* 1900. 27. sz. arczk. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 325. l.

Nagy *Ferencz*, művezető a m. kir. állami gépgyárban Diós-Győrött. — Munkája: *Kézikönyv* vas- és rézesztergályosok számára különös tekintettel a menetszámításra. Budapest, 1895. (Prohaszka Jánossal együtt).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Fortunatus*, szent Ferencz-rendi Kapisztrán szerzetes, szül. 1810. ápr. 10. Kupuszinán (Bács-Bodrogm.); a humaniorák tanára volt Pozsegán. Meghalt 1850. aug. 1. Budán. — Munkái: 1. *Elegia* honoribus ... Josephi Matzek actualis provinciae Capistranae provincialis ... Essekini, 1833. — 2. *Ode* honoribus ill. ac. magn. dni Joannis Caroli Petri comitis a Sermage de Szomszédvár, dum solennem onomaseos diem recoleret, in symbolum perennis gratitudinis, nomine litterariae palaestrae Poseganae, benigna resolutione regia provinciae capistranae congreditae, pie oblatum. Zagrabiae, (1835.). — 3. *Ode* honoribus ... Mariani Jaich ... ministri provincialis; occasione onomasticae solennitatis in pignus amoris, et sincerae subordinationis nomine subjectae provinciae. Die 19. Aug. 1835. oblatum Posegae. Ugyanott. — 4. *Onomasticon* honoribus P. Dominici Kirchmayer, ministri provincialis, occasione solennis onomaseos in perpetuum animi grati symbolum, oblatum ab eiusdem provinciae commembris pridie non. Aug. anno 1841. Eszekinit 1841. — 5. *Carmen* votivum ill. dno Josepho Siškovič de Almás et Gödre munus supremi comitis incl. comitatus de Verőcze die 21. Febr. 1842. capessenti ad ministris palaestrae liter. Mursensis. Ugyanott, 1842. — 6. *Carmen* honoribus .... P. Josephi Matzek dum solennem onomaseos diem recoleret, in perennem grati animi tesseram oblatum a provincia sibi subordinata, 14. cal. April anno r. s. 1845, Budae. — Kéziratban maradt még több magyar és latin verse a szerzet budai rendházában.

Schematismus provinciae S. Joannis a Capistrano ord. min. S. P. Francisci. Temesvarini, 1887. II. 16. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *Gábor*, a bölcselkedés és theologia doktora, egyetemi theologiai tanár, született 1756-ban Páhokon (Zalam.); tanult Kőszegen és Győrött, ezután szombathelyi áldozópap lett; a bölcseletet a budai egyetemen, a theologiát Rómában tanulta, hol felavatták theologiai doktorrá; előbb Szombathelyt volt tanár és lenthi plébános; 1804-ben nevezték ki a pesti egyetemhez a theologia tanárának. 1809. november 18. meghalt Pesten. — Munkái: 1. *Kettős boldogsága* István első szent és apostoli magyar király országlásának, mellyet az alatta valóknak az Istenhez és a fejedelemhez való hívségben lenni hirdetett... Bécsben a tiszt. kapuczinus atyák templomában király napján. 1797. Bécs. — 2. *Öröm napi beszéd* mellyet Némethy Imre első remete szent Pál szerzetebéli ötvenes áldozó papnak első miséje meg ujjétásakor mondott... Szombathelyen a Domonkos szerzetesek templomában Kis-asszony havának 24. 1800. Szombathely. — 3. *Az egyházi rend* szentségének három fő tulajdoni, mellyeket tiszt. Horváth János áldozó papnak első szent mise áldozattya alkalmatosságával élő nyelven hirdetett

1801. pünkösd után 19. vasárnapon. Zágráb. — 4. *Halotti beszéd* melyet Harrasi gróf Herzán Ferentznek... hamvai felett élő nyelvel mondott a midőn a boldogultnak árva-megyéje Boldog asszony havának 8. napján 1804. eszt. fő-pásztorának a halotti vég-tiszteletet gyászos készületek közt meg tette. U. ott. — 5. *Egyház-napi* bé-iktató beszéd mellyel... Nemphtiben a Sz. Mihály arkangyalnak neve alatt fenálló plébánia templomban t. Mészáros Pált a nemphti plébániába, maga helyett bé léptette Kis-asszony havának 29. napján. 1807. eszt. U. ott. — 6. *A gúnyoló.* Irta N(agy) G(ábor) p(esti) k(irályi) t(udományok) m(indenségében) t(anító). Költemény. Hely és év sz.

Annalen der Literatur. Wien, 1810. I. 536., IV. 347. l. — *Fejér*, Historia Academiae 136. lap. — *Pauler Tivadar*, A budapesti m. kir. tudom. Egyetem története. Bpest, 1880. 383. lap. — *M. Sion* 1893. 853. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *Gábor*, kir. főtörvényszéki ügyvéd, táblabiró, régiségbúvár, szül. 1770. nov. 29. Debreczenben (Biharm.), kihez Kazinczy epistolát is írt, a melyben annak becses könyv- és kéziratgyűjteményét dicséri; 1793-tól kezdve folyvást benső barátságban élt Kazinczyval. Ő volt a Kazinczy-ház ügyvédje. Kazinczy mint «híres prokátort» említi, a kit minden ügyében, bajában tanácsadóul kért föl, s a ki Kazinczy anyagi szükségeiről gondoskodott és őt pénzzavaraiból gyakran kisegítette. E mellett a régi nyelv adatait is szorgalmasan kutatta s ha valami érdekeset talált kutatásai közben, arról azonnal tudósította Kazinczyt. Csokonaynak is barátja s az angol nyelvben jártas férfiú volt. Az 1810. debreczeni tűzvészben háza leégett. 1836-ban Debreczenből Budára költözött, hol 1861-ben meghalt. — Levelezése Kazinczyval a Kazinczy Ferencz Levelezéseiben (a II. és következő kötetekben) közölvék. — Kéziratban XX kötetre menő okiratgyűjteménye volt; ezen gyűjtemény több kéziratával együtt a debreczeni ev. ref. collegiumba került; azonban sok jutott a magyar n. múzeumba is.

Csokonai-Album. Debreczen, 1861. 43. l. — *Kazinczy Ferencz*, M. Pantheon. Budapest, 1884. 390. l. (Nemzeti Könyvtár XXXVI.). — *M. Prot. Egyh. és Isk. Figyelmező* 1877. 118. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése. Bpest, 1891. II. 596. l.

Nagy *Gábor*, miniszteri tanácsos, szül. 1845. aug. 5. Kézdi-Vásárhelyen; jogi tanulmányainak bevégezte után 1868-tól atyja ügyvédi irodájában dolgozott. 1869—1871-ig Kézdi-Vásárhelyen tanácsos volt, 1872—1876. rendőr-kapitány, 1877—1878. polgármester, 1878—1881-ig országgyűlési képviselő; 1881-ben titkár lett a pénzügyminiszteriumban, 1887. osztálytanácsos. 1890. jan. 1. átment a földmívelési miniszteriumba, hol különösen a lótenyészintézetek ügyeit intézi. 1897 végén miniszteri tanácsosi czímet kapott. Több nevelési és jótékonysági egyletnek munkás tagja. — Czikke a Nemzetgazdasági Szemlében (1879. Adatok a magyar korona országainak 1868—1877-ig terjedő tíz évi államháztartása eredményeiről).

Ország-Világ 1888. 10. sz. arczk., 1898. 1. sz. arczk.

Nagy *Gábor* (tokaji), ev. ref. lelkész. — Munkája: *Költemények.* Pest, 1873.

Petrik Könyvészete.

Nagy *Gáspár*, városi aljegyző, nagykőrösi (Pestm.) származású, hol 1848. jún. 1. aljegyzővé választották; mint már az 5. nemzetőri század kapitánya, reá bízták a kül- és titkos levéltár kezelését. — Czikke a Vasárnapi Ujságban (1874. A nagykőrösi titkos levéltár okmányaiból).

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Nagy *Gáspár* (pathi), orvosdoktor, komáromi származású; mint gyakorlóorvos működött szülővárosában. — Munkája: *Értekezés* az orvosi hitelről. (Orvostudori értekezés). Buda, 1838. (Latin czímmel is).

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora 1840-re. Pest, 46. lap. — *Rupp*, Beszéd 160. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nagy *Gedeon* (tolcsvai), főszolgabiró volt 1839-ben Borsodmegyében. Vatán volt birtoka. Meghalt 1873. nov. 27. Budapesten 73. évében. — Czikkei a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (1859. 42. sz. A pátens ügyében); az Egyházi Reformban (1871. Buzdító szózat, Felhivás a magyarországi protestáns egylet tagjaihoz).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 48. l. és gyászjelentés.

Nagy *Gergely*, Martinuzzi hegedőse a XVI. században, kiről föl van jegyezve, hogy «mikor egyszer urának vendégei voltak, s az apródok őt ebéd alatt váltig nyaggatták és verdesték, jajveszékeltében Fraterhez közeledve szólt: «miért veretsz engem; hát én vesztettem el Buda várát?»

Irodalomtörténeti Közlemények 1892. 184. l.

Nagy *Gergely*, vármegyei utmester és bizottsági tag Erzsébetvárosban (Kis-Küküllőm.), szül. 1858. nov. 30. Balavásáron (Kis-Küküllőm.); Segesvárt két reáliskolai osztályt végzett, azután Brassóba ment kereskedésbe s 1878-ban felszabadult segédnek; de a kereskedést elhagyta és önként katonának állott. A katonaságtól 1879-ben haza került Balavásárra s üres idejét versirással tölté, majd a megye szolgálatába állott. — Munkája: *Falusi képek.* (Költemények). Marosvásárhely, 1886.

Koncz József, A marosvásárhelyi ev. ref. nyomda története. Marosvásárhely, 1887. 91. l. — *M. Könyvészet* 1887. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Gergely* (szotyori), földbirtokos Sepsi-Szent-Györgyön. — Munkája: *Elméletem* nemzetünk eredetéről, különös tekintettel a székelyekre. Brassó, 1891. Két kötet.

Nagy *Géza*, jegyző Lepsényben (Veszprémm.), Nagy Andrásnak, a legvitézebb huszár századosnak (a Simonyi ezredben) fia s Kovács József egyetemi tanár sógora. 1848-ban honvéd volt; a debreczeni csatában súlyosan megsebesült, az oroszok elfogták, de szabadon bocsátották; a bokájában szenvedett sebe miatt örökre béna maradt. 1869-ben az enyingi kerületben Kerkapoly Károlynak, a későbbi miniszternek, a Deák-párti képviselőjelöltnek, lelkes híve, s az arany érdemkereszt tulajdonosa volt. Meghalt 1883. okt. 1. Budapesten. — Munkája: *Tegyük félre a pártviszályt.* Pünkösdre virradóra. A magyar választó közönségnek pártkülönbség nélkül ajánlja Karólusz. Pest, 1872. (Kortesversek. Kenessey Pongrácz. a veszprémi kerület Deák-párti elnöke, 3000 példányban nyomatta ki).

Petrik Könyvészete. — *Magyar Esti Lap* 1898. 128. szám (Eötvös Károly) és gyászjelentés.

Nagy *Géza*, múzeumi igazgató-őr, a magyar tudományos akadémia levelező tagja, Nagy István földbirtokos és Thaly Zsuzsána fia, született 1855. augusztus 4-én Gárdonyban (Fejérmegyében); középiskoláit Gyönkön és Pesten a reform. és piarista gymnasiumban végezte; az egyetemen a bölcseleti tanfolyamra iratkozott be s történelmi, régészeti, oklevéltani, irodalomtörténeti, összehasonlító nyelvészeti és földrajzi előadásokat hallgatott. Rómer felszólítására 1875 őszén a m. nemzeti múzeum régiségtárába lépett mint díjnok, hol 1881 őszéig működött; közben 1878 végén és 1879 elején negyedévig az Egyetértés tudósítója volt, a mit azonban betegség miatt abba kell lett hagynia. 1881 őszén Sepsi-Szent-Györgyre választották meg a székely nemzeti múzeum őrének s mint ilyen nyolcz évet töltött a Székelyföldön. 1889. szept. 19. kineveztetett Budapestre a m. n. múzeum régiségtárához gyakornoknak, hol 1891. júl. 24. segédőr, 1900. ápr. 6. őri czímet és jelleget nyert, 1901. okt. 30. őr, 1902. okt. 21. igazgató-őr lett és a hadtörténelmi gyűjteményt rendezte, melyről katalogust is szerkesztett. Az 1896. ezredéves kiállítás alkalmával az ősfoglalkozások vadászattörténeti alcsoportjának előadója volt. A csoport ismerteté-

sét, a magyar vadászat történeti vázlatával együtt megirta a Matlekovics S. által szerkesztett Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor cz. munka V. k. 767—814. l. A m. tudom. akadémia 1901. máj. 10. választotta levelező tagjai sorába. 1892. decz. 4. nőül vette Csetneki Jelenik Elek özvegyét, Zaphiry Helént, Liszt Ferencz egyik legkiválóbb tanítványát. — Czikkei az Egyetértésben (1877. 2—5. sz. A magyarság eredetéről, 1879. 15., 16., 20., 21. sz. A szlávok Magyarországban ng. jegy alatt, 1880. 168—169. sz. Ujabb ethnographiai irodalmunk és a M. Polgárban 141—143. sz); a Literarische Berichte ans Ungarnban (1880. Die heilige Ungarische Krone); a P. Hirlapban (1881. 99., 100. sz. Lovagjátékok a középkorban —gy —z jegy alatt, 1900. 27. sz. A turul); az Arch. Értesitőben (1882. A székely n. múzeum őskori gyűjteménye, 1886. Az aldobolyi kardról, 1887. A krásznai arany rudakról, 1890—91. A magyar középkori fegyverzetről, 1892. A kozár kard, A magyar pogánykor emlékei Fejérmegyében, A homorszögi magyar pogánykori lelet Csetneki Jelenik Elek jegyzetei nyomán, 1893. Az alsó-szent-iványi sírdombok, kunhalmok, Fejérmegyében, Aurelius császár leányának állítólagos síremléke, A régi kunok temetkezése, A magyarhoni lovas sirok, A hunn, avar és magyar pogánykori sirleletek jellemzése. XII. századi magyar gyűrű, 1894. A Berényi-féle magyar puska, Fringia, Harczias Fridrik első szász választó fejedelem magyar kardja, A tömösi kardról, 1895. A budapesti népvándorláskori lelet, 1896 Hadtörténelmi emlékek az ezredéves kiállításon, 1898. Magyar kardok, 1900. Egy passaui kardkészítő magyar szablyái, 1901. Válasz Varju Elem. úr birálatára, Szkita-szarmata maradványok a magyar viseletben, A csanádi kard, Sirleletek a régibb középkorban, Népvándorlási turán öltözet, ábrával); a Nemerében (1882. 40. A kézdi-vásárhelyi őskori telepről, A székely n. múzeum. Őskori tárgyak, 1883—1884. Őslakosai-e az oláhok Erdélynek? Hat czikk, rl—ng jegyek alatt Réthy Lászlóval együtt, 1883. Sepsi-Szent-Györgyi őskori telepről, hat czikk, Erdély nemzetiségei a mult században, több számban, Az ezredév, Anthropologia és nyelvészet, A zsidó nép, 3 czikk, A franczia uralkodóház, több számban sat.); a Székely Nemzetben (1883. 85. sz. A csiki székely krónika —y —za jegy alatt, 1884. 8—12. sz. A magyarok és hunnok közti kapcsolat, 193—199. sz. Szabó Károly és Hunfalvy Pál, 1885. 4., 10—12. sz. Tündér Erzsébet, mythologiai tanulmány, 104. sz. Bodoki réz csákány, 116. Bölöni bronzlelet, 117. Bessenyei őskori karikapénzek 148—150. Bessenyei őskori telepről, 1886. 68., 72., 76., 77., Fogarasi boerok, ... A csiki székely krónika sat.); a Budapesti Hirlapban (1884. 272—274. sz. A magyar kultura, egy kis eszmecsere Pulszky Ferenczczel, 1891. 78. A magyarság száma, 80. Oláh statisztika, 83. Délszláv statisztika, 107. Tót és ruthén statisztika, 135. Magyar nőnevek, 219. Első osztályú magyar érdemrend, 294. A hun és kun névről, 342. A székelyek nemessége, 1892. 32. Armalis nemesekről, 38. A választók statisztikája, 258. Kossuth Lajos eredete, decz. 19. szerk. üzenetei közt: A régi forintról, 1893. 135. Város óriások, 149. Árpádkori koponyák); az Ethnographiában (1890. Az emberiség statisztikája, A magyar név, A székelyek és a pannoniai magyarok, Etzelburg, Bécs, A Zaránd név eredete, Ethnologia és nyelvészet, válasz Munkácsi Bernátnak és Balassa Józsefnek, Az Attilla név, Régi magyar személynév az erdélyi szászoknál, 1894. Monda és hagyomány, Honfoglaló őseink, Nőrablás emlékei a magyaroknál, Európa nemzetiségi viszonyai, és könyvism., 1895. A székely írás eredete, 1897. Egy adat a parthus-ugor

érintkezéshez, A vogulok őskorához, 1898. Tanulmányok a szumirokról, 1900. A magyar halászat eredete, 1901—1902. Népfajok és népek a XIX. században, 1902. Turánok és árják); a Turulban (1891. Árpádkori személyneveink és az Osl nemzetség eredete, 1892. A Geiza név kiejtése: Gejcse és Gecse, Az Oslu nemzetség eredete, A régi magyarok személynevei, könyvism., 1893. könyvismert., 1894. Az Árpádház mondai genealogiája, Kossuth Lajos eredete, 1898. III. Béla király és Antiochiai Anna Ágnes mint I. Ferencz József ő felségének ősei, 26 táblával); a Pesti Naplóban (1893. 137. sz. Rozgonyi Piroska, 1899. 89. sz. A régi magyarok fegyvereiről, kivonat a felolvasásából); az Életben (1893. A magyarok a honfoglalás előtti időkben); a fejérvármegyei és k.-fejérvári tört. és rég. egylet Évkönyvében (1893. A fejérmegyei magyarság eredete); a Hazánkban (1894. 316. sz. Bánk bán); Az ezredéves országos kiállítás, az országos főcsoport Katalogusában (1896. Bevezetés a vadászat történetéhez, Vadászat); a Századokban (1896. 228., 1897. 423. l. könyvism., 1899. A történelmi korszak kezdete); a Budapest régiségeiben (V. 1897. Budapest a népvándorlás korában, VII. Az eskütéri sisak); M. Kritikában (1897. 15., 27—29. sz. 1898. 280. l. könyvism.); a Matlekovics S., Magyarország közgazdasági és közművelődési állapotában (1898. V. Vadászat); a Magyarországban (1899. máj. 6. Hogy alakult meg a magyar főváros); a Keleti Szemlében (1900. M. ethnologiai kérdések); a Forster-féle III. Béla emlékezete cz. műben (Bpest, 1900. Béla fegyverzete s az Árpádházi királyok jelvényei, III. Béla ivadékai az európai uralkodó házakban); az Uj M. Szemlében (1902. Fajunk jövője); a M. Nemzeti Múzeum Multja és Jelenében (1902. Hadtörténelmi gyűjtemény). — Munkái: 1. *Adatok a székelyek eredetéhez* és egykori lakhelyéhez. Sepsi-Szent-György, 1883—86. (Különny. a székely nemzeti múzeum Értesítőiből). — 2. *Az Álmos-monda.* Mythologiai tanulmány. U. ott, 1884. (Különny. a Székely Nemzetből: Emese álma cz.). — 3. *A szkiták nemzetisége.* Bpest, 1895. (Néprajzi Füzetek 3. Különnyomat az Ethnographiából 1894. «Egy pár szó a szkithákról» cz.) — 4. *Magyarország története* a népvándorlás korában (A Szilágyi Sándor által szerk. Milleniumi Magyar történet I. k. 3. könyv. CCLIII—CCCLII. l.). — 5. *A magyar viseletek története* Rajzolta és festette Nemes Mihály, szövegét írta... Bpest, 1900. 40 szines és 71 fekete táblával. (Ism. Arch. Értesítő 1900—1901). — Szerkesztette a Nemere cz. hetilapot 1883-ban és a Székely nemzeti múzeumi Értesítőt (1890—91. ebben czikkei: A székely nemzeti múzeum ismertetése, Az emberiség statisztikája. Az Aghaz nem és Koroniza ág, A homárka név eredete, Szláv nyomok Háromszéken, Daczó Ferencz sirkőfelirata, Adatok a székelyek eredetéhez s egykori lakhelyük). — Álneve és jegyei: Istvánfi G., (ng.), N. G., Ng., NG., ny.

Vasárnapi Ujság 1895. 36. sz. arczk. — *M. Könyvészet* 1895., 1897. — *Pallas Nagy Lexicona* XII. 913., XVIII. 309. l.

Nagy *Géza*, r. kath. plébános, szül. 1862. szept. 10. Apczon (Hevesm.); középiskoláit Selmeczbányán és Egerben végezte, hová akkor költözött, midőn 1879-ben a papnevelőintézetbe lépett. 1885-ben miséspappá szentelték föl. Segédlelkész volt Tarna-Szentmiklóson, Rakamazon, Jákóhalmán és Mező-Kövesden. Jelenleg plébános Edelényben (Borsodmegye). — Vezérczikkeket írt a fővárosi és vidéki lapokba; czikkei az Adatok az egri egyházmegye történetéhez (1886) cz. vállalatban (Tarna-Szent-Miklós története), a Jászberény és Vidékében (1890. A regék ködös világából, A szeretet ünnepe), az Egri Egyházmegyei Közlönyben (1890. Egy készülő fogadalmi remek). — Munkái: 1. *Jász-Jákóhalma* kincsszekrénye

és a Jász-Hírcsarnok. Jászberény, 1891. (2. kiadás). — 2. *Ezredik esztendő.* Miveltségi állapotunk vázlatos birálata. Miskolcz, 1896.

M. Sion 1888. 778. l. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 182. l.

Nagy *Gizella*, állami polgáriskolai tanítónő Győrött. — Munkája: *Társadalmunk betegségei.* Budapest, 1899. (Nyomatott Győrött. A tiszta jövedelem a győrvidéki tanítók egyesületének van szánva).

M. Könyvészet 1899.

Nagy *Gusztáv* (peremartoni), ev. ref. theologiai tanár, szül. 1844. júl. 10. Gyönkön (Tolnam.); Nagy-Kőrösön tanult és 1868-tól sárospataki theologiai tanár volt. Meghalt 1900. júl. 11. az erdő-bényei gyógyfürdőben életének 56. évében. — Czikkei a Prot. Tudom. Szemlében (1869—70. czikkek, könyvism.); a M. Prot. Egyházi és Iskolai Figyelmezőben (1872. czikkek és könyvism.); a Prot. Egyh. és Iskolai Lapban (1872., 1878. és 1879. Az új szövetség új magyar fordítása); a Sárospataki Lapokban (1882—83. Vallásreform, A husvéti igazság, Az igaz keresztyénség, Az igaz protestantismus, Az igazi veszedelem, 1887. 3., 19. sz. Protestáns tudományos irodalmi társulat és annak szervezéséhez). — Munkái: 1. *Jézus imája.* Bpest, 1875. (Theologiai értekezések. Tbeologiai Könyvtár V.). — 2. *A korinthusiakhoz* írott első levél eredeti alakja, s még valami az apostoli levelek anyagáról és külső méreteiről. Sárospatak, 1883. (Különny. a Sárospataki Lapokból. Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 43. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Sárospataki Lapok* 1900. 29. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1900. 29. szám (Nekr.) és önéletrajzi adatok és gyászjelentés.

Nagy *Gusztáv*, orvosdoktor, 1874-ben Budapesten nyert orvosdoktori oklevelet: jelenleg gyakorlóorvos Piskitelepen (Hunyadm.). — Munkája; *Előpatak és Vidéke.* Brassó, 1875. térképpel. (Otrobán Nándorral együtt).

Szinnyei Könyvészete. — *Magyarország orvosainak Évkönyve.* Szerk. Pesti Alfréd. Budapest, 1899. 220. l.

Nagy *György*, theologiát tanult a königsbergi egyetemen, kőszegi (Vasm.) származású. — Munkái: 1. *Theses Theologicae* Articulum De Poenitentiae Illustrantes Quas Christo Doctore ac Doctore Consensu & suffragio Vener: Facult: Theologicae in florentissima ... Academiâ Bregelana, quae Regiomonti Prussorum est. Sub Praesidio Levin Pouchenii ... Publicae Eruditorum Ventilationi subjicit ... Ad diem 25. Octobris ... Regiomonti, M.DC.XLI. — 2. *Dissertatio Theologica* Refellens Dogma Papisticum De Transsubstantiationem Panis & Vini in corpus & sanguinem Domini in SS. Eucharistia. Quam adjuvante Christi Testatoris gratiâ Concedente Venerandâ Facultate Theologicâ in illustri Academiâ Regiomontanâ Praesidente... Abraham Calovio ... Publicè ventilandam & examinandam proponit ... Autor & Respondens ... Ad diem 4. Septembris 1643. U. ott.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 476., 484. l.

Nagy *György* (öttevényi), orvosdoktor. öttevényi (Győrm.) származású; 1737-ben iratkozott be a jenai egyetemre. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de peste, cum praesidis Sim. Pauli Hilscheri prolusione, exhibente explicationem effati medici: Pulsus bonus, urina bona, et aeger moritur. Jenae, 1740.

Szinnyei Könyvészete. — *Ábel-Mokos*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest. 1890. 50. l.

Nagy *György* (nagy-ajtai), a bölcselet és a német nyelv tanára a kolozsvári főiskolában, szül. 1747. okt. 14. Nagy-Ajtán (Háromszékm.). — Munkája: *Elementa linguae Germanicae* in gratiam Hungaricae et Transilvanicae juventutis

ex optimis auctoribus collecta. Viennae, 1775.

M. Hirmondó 1780. 2. sz. — *Pesty Frigyes*, A világtörténelem napjai. Pest, 1870. II. 467. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *György János*, ág. ev. lelkész, Kőszegen (Vasm.) született; 1749—1759-ig Sopronban az ev. gymnasiumban tanult; a jenai egyetemre 1760-ban iratkozott be; 1766. febr. 16-tól subrector volt Sopronban az ág. ev. gymnasiumban és 1783-tól lelkész Harkán (Sopronm.). Közben nevelő volt több úri családnál; így Kinszky Ernesztina grófnőt is a magyar nyelvre tanította. 1789. aug. 20. lemondott prédikátori hivataláról és Sopronba saját házába ment lakni s leczkeadásokkal töltötte idejét, hol 1812 május 19-én meghalt. — Munkái: 1. *Bey der frühen Gruft* des Herrn Wolfgang Artner ... wolte da desselben solennes Leich-Begängnis den 25. April gehalten wurde ...... Oedenburg, 1763. — 2. *Menes* perillustris condam ac generosi dni Joannis Pelcz causarum perincl. regnum Hungariae for.. utr. juris advocati et civitatis regiae lib. Sopróniensis interioris ordinis senatoris aeque patroni longe gratiosissimi, occasione solennium funeris exequiarum anno 1770. die 16. Novemb. defleti per I(on.) W(ietoris) & I(oh.) G(eorg) N(agy) amicos Sopronii. — 3. *Ist der Saganische Normalunterricht gründlich und zweckmäszig?* Wien, 1786. 8r. 76 lap. (77—127. l. Principia Logices). — 4. *Einleitung* in die ungarisch-philosophische Sprachlehre. Wien, 1793. (Ism. Allg. Liter. Zeitung 1696. I. 44. szám). — 5. *Tudósítás* a sopronyi nádméz fabrikának felállításáról. Sopron, 1794. — Kézirata a m. n. múzeumban: Die angenehmen und widrigen Schicksale eines 30-jährigen Contribuenten in einer Biographie beschrieben. Sopron, 1810. júl. 28., ívrét 48 lap. (Önéletrajza).

Hrabowszky György, A Dunántuli Evang. Aug. Conf. Superintendentia Prédikátorai. Veszprém, 1803. 93. lap. — *Allg. Literatur-Zeitung*. Halle & Leipzig, 1812. III. 648. l. — *Haan*, Jena Hungarica. Gyulae. 1858. 70. lap. — *Petrik* Bibliogr. és Jankovich Miklós Bibliogr. (Kézirat a m. tudom. akadémia levéltárában).

Nagy *György* (köpeczi), ev. ref. lelkész, N. György polgár és Takács Mária fia, szül. 1783-ban Felvinczen (Torda-Aranyosm.); a nagy-enyedi collegiumban tanult és 1800-ban mint kitünő tanuló lépett a felső osztályba, hol könyvtárnoknak, 1806-ban az akkori logicának nevezett osztályban köztanítónak neveztetett ki s főként a latin nyelvben nagy jártassággal bírt, e mellett németül és francziául is értett. Még a tanítóságot el sem végezte, mikor a felvinczi lelkészségre hívták meg, hol 1807. ápr. 24. köszöntött be. 1808-ban a göttingai egyetemre ment tanulásának folytatására, honnét 1809-ben visszajött és azon évben a kolozsvári zsinaton felvinczi pappá szenteltetett. 1810-ben Nagy-Enyedre hivatott lelkésznek, honnét 1811-ben Kolozsvárra ment papnak; 1814-ben ugyanott hittanárnak választatott. Midőn Bánffi László bárónak, a ref. egyháztanács elnökének, leányával titokban egybekelt 1815-ben, kolozsvári tanárságától megfosztatott, közkereset alá vettetett és az okt. 7. ítélet szerint házassága megsemmisíttetett; midőn azonban N. az ügyet a kézdivásárhelyi közzsinatra fölebbezte, ennek határozata folytán meghagyatott a papságban, de nem a tanárságban. 1816-ban Deésen lett pap, 1819. máj. pedig szülőföldén. 1822. jan. szászvárosi lelkésznek választották, ide be is köszöntött, de a felvincziek kérelmére megmaradt előbbi helyén. 1827-ben pap lett Kézdivásárhelyen, hol 1830. febr. 7. meghalt. — Munkái: 1. *A jó rendnek baráttja*, mellyet néhai tek. f.-csernátoni Kölönte József úrnak utolsó megtiszteltetésére egy halotti beszédben foglalt és elmondott Nagy-Enyeden a ref. templomban 1812. Karácson hava 27. Kolozsvár, 1813. — 2. *Az érdeme szerént megtiszteltetett katona.*

Egy a m.-igeni ref. templomban az 1814. eszt. Szent-György havának 24. elmondott halotti beszédben foglaltatva. Végtiszteletére a cs. k. főherczeg József huszár ezredénél szolgált és a harcz mezején elesett százados kapitány Demjén Lászlónak. Kolozsvár. (Szász Mózes beszédével együtt). — 3. *A leszakasztott tavaszi bimbó*, mellyet néhai Balog Elek halotti tisztességére készített és elmondott Maros-Ujváron ... máj. 15. 1815. U. ott, (1821). — 4. *A boldog királyné*, egy halotti beszédben. Mária Ludovica Beatrix Austriai császárnénak és magyar királynénak, első Ferencz koronás fejedelmünk idvezült párjának végtiszteletére írta és a marosujvári cs. k. sóaknáknál lévő tek. tisztségnek és közönségnek templomi gyűlésében elmondotta 1816. okt. 6. U. ott, 1817. — 5. *A megelégedéssel egybekapcsolt középszerű sors*, néhai mélt. m.-csesztvei Miske József urnak emlékezetére írta. Marosvásárhely, 1821. (Szász Lajos beszédével együtt). — 6. *A kicsin ember* a társaságban. Halotti beszéd. (Székely István temetésén). A kolozsvári ev, ref. nagy templomban Sz. Iván hava 22. 1823. Kolozsvár, 1823. (Csiszár Sámuel beszédével együtt). — 7. *Isten én örömem* vigasztalásom. Imádságos könyv. Cleynmann Károly után magyarul. U. ott. 1827.

Hazai s Külf. Tudósítások 1830. 17. sz. — *Az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház Névkönyve* 1867-re. — *Koncz József*, A marosvásárhelyi evang. reform. könyvnyomdájának százéves története. Marosvásárhely, 1887. 37. l. — *Petrik* Bibliogr. I. 425., II. 826. l.

Nagy *György*, ev. ref. lelkész Erdélyben. — Kézirati munkái : Malvina, érzékeny, nagy új játék 3 felv., francziából ford. (Előadták Miskolczon 1833. jan. 6.); Árendás vad kömény vagy a bolondok háza Bécsben, vígj. 3felv., Kotzebue után ford. (Debreczenben 1837. jan. 19.).

Honművész 1837. 13. sz. és egykorú szinlapról.

Nagy *György*, a kolozsvári dalszínháztársasaság súgója. — Munkái: 1. *Búcsuvételi nemzeti szinházi Zsebkönyv*. Kolozsvár, 1863. — 2. *Búcsúvételi nemzeti szinházi Zsebkönyv*. Arad, 1864. — 3. *Új évi nemzeti szinházi Zsebkönyv*. Kolozsár, 1865. — 4. *Új évi nemzeti szinházi Zsebkönyv*. U. ott, 1866. (Babos Károly súgóval együtt). — 5. *Ugyanaz* U. ott, 1868. (Az 1—3., 5—8. sz. munkákat Jakab István súgóval együtt adta ki). — 6. *Búcsuvételi nemzeti szinházi Zsebkönyv*. U. ott, 1869. — 7. *Bucsuvételi nemzeti szinházi Zsebkönyv*. Marosvásárhely, 1869. — 8. *Új évi nemzeti szinházi Zsebkönyv*. Kolozsvár, 1870. — 9. *Ugyanaz*. U. ott, 1871.

Koncz József, A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium könyvnyomdájának története. Marosvásárhely, 1887. 71. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *György*, kir. tanácsos, nyug. állami jószágigazgató Temesvárt; 1872—1881. országgy. képviselő. — Munkái: 1. *A székelyhidi vál. ker. megválasztása alkalmával tartott beszéde*. Pest, 1872. — 2, *Emlékbeszéd* gróf Andrássy Gyula arczképének. Temesvármegye tanácstermében történt leleplezése alkalmából 1893. máj. 28. Temesvár, 1893.

Petrik Könyvészete.

Nagy *György*. — Munkája: *Szózat* Mezőtúr város közönségéhez. Gyoma, 1894.

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *György*, ifj. — Czikke a Koszorúban (1884. Petőfi életéből); az Országvilágban (1898—99. Költ.). — Munkái: 1. *Czéltalanul*. Költemények. Bpest, 1898. (Ism. Hét 47. sz., M. Kritika II. 6. sz.). — 2. *Tavasz nélkül*. Ujabb költemények, U. ott, 1899. (Ism. M. Szalon 1900.). — 3. *Száraz ágak*. U. ott, 1900.

A magyar n. muzeumi könyvtár peldányairól.

Nagy *Győző*, m. kir. honvéd ezredes 1899. nov. 23. óta és a szegedi honvédezred parancsnoka; az érdemkereszt, ka-

tonai, hadi és jubileumi érem tulajdonosa. — Munkái: 1. *Erődítéstan*. Bpest, 1893—94. Három kötet. (I. Tábori erődítés 203 szövegábrával, 1894. II. Az állandó erődítéstan 107 ábrával, 1893. III. A várharcz 25 ábrával, 1893.). — 2. *Vezérfonal a tábori erődítés* oktatásához. Táblával és 195 ábrával. U. ott, 1899. — 3. *Vezérfonal az állandó erődítés* oktatásához. 3 tábla és 122 ábrával. U. ott, 1900. — 4. *Vezérfonal a várharcz* oktatásához, egy táblával és 4 ábrával. U. ott, 1900. (Mind a négy munka tankönyv a m. kir. honvéd nevelő és képző intézetek számára. A 2., 3. és 4. sz. munkákat lovag Brunner Mór német munkáiból fordította).

M. Könyvészet 1894. — *A honvédség Névkönyve*. Bpest, 1894., 1900. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Gyula*, földbirtokos, szül. 1846-ban Rácz-Almáson (Fejérm.); tanulmányainak befejezése után rácz-almási birtokának kezelését vette át. 1892. és 1896-ban a rácz-almási kerületben függetlenségi programmal képviselővé választatott. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Függetlenségi Album. Bpest, 1897. 13. lap arczk. — *Sturm Albert*. Országgyülési Almanach. Bpest, 1897. 309. l.

Nagy *Gyula* (tasnádi), m. kir. országos levéltárnok, a m. tudom. akadémia levelező tagja, N. Károly Gömör vármegye főjegyzője, (1843—44) országgyűlési követe, (1848. igazságügyi osztályfőnök, utóbb a magyar kormány alatt az országos főtörvényszék elnöke) és Ujházy Paulina fia, szül. 1849. jún. 23. Harkácson (Gömörm.); a gymnasiumot Sárospatakon, Rimaszombatban és a pesti evang. ref. főgymnasiumban végezte, hol 1867-ben tette le az érettségi vizsgálatot. Ezután három évig a pesti egyetemen a bölcseleti tanfolyamot hallgatta; ennek végeztével külföldre ment és félévet a müncheni egyetemen töltött, hol Löher diplomatikai collegiumát hallgatta. Innét haza szólíttatván, nehány évig Zemplén megyében családja jószágán gazdálkodást folytatott, mígnem 1876-ban a nemzeti múzeum könyvtáránál, 1877-ben pedig az országos levéltárnál nyert alkalmazást, hol fogalmazó, 1891. márcz. allevéltárnok, majd levéltárnok lett. A m. tudom. akadémia 1892. máj. 5. levelező tagjának választotta. A m. történelmi társulat igazgatóválasztmányi tagja és titkára, a m. heraldikai és genealogiai társaság igazgatóválasztmányi tagja. — Czikkei a Századokban (1870. A magyar nemzetségekről, 1871. Régi magyar községi pecséteink statistikája, 1872. Magyar onomasticon, Thurzó Karolina arczképe az augsburgi múzeumban, 1873. A Lónyaiak deregnyei levéltára XIV. és XV. századi okmányairól, 1877. Régi magyar községi pecsétek, 1880. Mokcsay levéltár, Ukkon pohara, Krosznai magyarok, 1884—85. könyvism., 1889. Jelentés a Somosy család okiratairól); az Athenaeumban (1873. A magyar őstörténethez); a M. Nyelvőrben (1877—79. Okiratbeli magyar szavak, Inh, Jász, ijász, 1880. Vezetéknevek); a Történelmi Tárban (1878. Tihanyi szerszámok, Ukkon pohara, Ingóságok 1549-ből, Ezüst művek 1558-ból, 1879. Batthyányi Ferencz levelei Thurzó Györgyhöz és Thurzó Imréhez 1606—1620., 1880—81. Adalékok az 1619. évi pozsonyi országgyűlés történetéhez); az Archaeol. Értesítőben (1878. Szénhalom, hamuhajlok, pogánysir, Még egy szénhalom, A koloni hamuhalom, 1879. Egy lelet története a negyvenes évekből, 1895.); az Akad. Értesítőben (A középkori közjegyzői intézmény, A königsbergi töredék újabban felfedezett részei); a Figyelőben (1878. Egy ismeretlen nőköltő); a Nemzeti Nőnevelésben (1880. Régi magyar élet); a Zemplénben (1880. A terebesi országgyűlés 1454-ben, A nádori törvényszékek megszüntetése Zemplén vármegyében, 1881. Eltünt vármegyék: Patak megye, Szerencs megye, 1882. Uj törvény régi

dolgok); a M. Könyv-Szemlében (1880. Telegdi Miklós pécsi püspök könyvtára 1586-ból, Adalék a könyvek becsüjéhez 1349-ből, 1883. Adalék Basirius Izsák XVII. századbeli gyulafehérvári tanár könyvtárához, 1887. Egy kéziratban maradt magyar-latin szótár töredéke 1580. tájáról); az Ország-Világban (1881. Levelek az amerikai emigráczióból, 1882. A borsi kastély kétszáz év előtt); a Turulban (1883. A turulról, 1884. Királyi hadbaszállások, hadak oszlása, eztenkeddnap, VIII. Lazói János czímere); a M. Gazdaságtörténeti Szemlében (1897. Kamarai utasítások a gabona-, méh-, bor- és bárány-tizedszedők részére 1571—1605., 1899. Utasítás az 1600. évi adó-kiigazítók részére); az Adalékok Zemplén vármegye történetéhez cz. folyóiratban (III. IV. 1898—99. Zemplén vármegye népessége az 1598. évi kamarai adólajstromok szerint, IV. k. Zemplén vármegye birtokosai a XVI. században, Zemplén vármegye taksás nemesei a XVI. században). — Munkái: 1. *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára.* I. II. kötet. Bpest, 1887., 1889. — 2. *Hazai oklevéltár* 1234—1536. U. ott, 1879. (Nagy Imrével és Deák Farkassal). — 3. *Zala vármegye története.* Oklevéltár I. II. kötet. U. ott, 1886., 1890. (Nagy Imrével és Véghelyi Dezsővel). — 4. *Zemplén vármegye a XVI. században.* Sátoralja-Ujhely, 1888. (A Zemplén megyei orvos-gyógyszerész egyesület kiadványa). — 5. *Lipóczi Keczer Ambrus Naplója* 1663—1669. Bpest, 1894. (M. Történelmi Emlékek. Irók XXXIII. k. M. Tört. Évkönyvek és Naplók II. k.). — 6. *Czegei Vass György* és Vass László Naplója 1659—1739. U. ott. 1896. (M. Tört. Emlékek. Írók, XXXV. k. M. Tört. Évkönyvek és Naplók III. k.). — 7. *Magyar Törvénytár* (1000—1895). Millenniumi emlékkiadás. U. ott, 1899. (Magyar Törvénytár 1000—1526. évi törvényczikkek. Az Árpádházbeli királyok alatt 1000—1301. alkotott törvényeket ford. és jegyzetekkel ellátta). — Szerkeszti a Századokat 1899 óta.

M. Könyv-Szemle 1880. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Budapesti Hirlap* 1891. 65. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 914., XVIII. 309. lap. — *Nagy Iván.* (Folyóirat) 1899. 78. lap és önéletrajzi adatok.

Nagy *Gyula*, erdőfelügyelő, Brassóból helyezték át Szegedre, hol mint erdőfelügyelő több évig szolgált. Meghalt az utóbbi években Budapesten. — Czikkei az Erdészeti Lapokban (1874. Erdészeti levél Svájczból, A lakosság műveltségi állapotának befolyása az erdőgazdaság sikerére és jövedelmezőségére, A svájczi erdészet és vizépítészet köréből, 1875. Tapasztalatok a svájczi erdőgazdaság köréből, XXIV. Háromszékmegye erdészeti viszonyai); a Köztelekben (1892 69. sz. Határszéli havasaink és az alföldi állattenyésztés). — Munkája: ***Állami közigazgatásunk*** szervezéséhez. Szeged, 1894.

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból és Reizner János szíves közlése.

Nagy *Gyula*, a maros-sólymosi sóhivatalnál ellenőr; néhány év előtt a szegedi pénzügyigazgatóságnál szolgált mint számtiszt. — Czikke a Nemzetgazdasági Szemlében (1892. Az életbiztosítás a földhitel szolgálatában). — Munkái: 1. *Üzleti könyvek*, bélyegilletékeknek kiszámítási táblázata. Szeged, 1898. (2. kiadás). — 2. *Kamat táblázat.* Magában foglalja a $3\frac{1}{2}\%$-tól 8%-i kamatokat 1—100 koronáig minden korona, 200—1000 koronáig minden korona után. 1—29 napig minden napra és 1—12 hóig minden hónapra tizedrész fillérnyi pontossággal kiszámítva. U. ott, 1898. Tíz füzet.

M. Könyvészet 1898.

Nagy *Gyula*, r. kath. lelkész, szül. 1853. jan. 25., misés pappá 1875. júl. 25. szenteltett fel; főreáliskolai hittanár volt Budapest IV. kerületében. Meghalt 1897. febr. 21. Budapesten 44. évében. — Deme László felett bucsúszózata. (A budapesti IV. ker. főreáliskola 1897. Értesítőjében.)

Schematismus Cleri Jaurinensis 1893. — *M. Állam* 1897. 43. sz.

Nagy *Gyula*, ügyvéd, a New-York életbiztosító-társaság igazgatója, Neufeld Ábrahám kereskedő és Müller Eszter fia, szül. 1858. jan. 10. Klacsánban (Turóczmegyében); a gymnasium három osztályát Rózsahegyen és Zsolnán, a IV. osztálytól kezdve a budapesti királyi kath. gymnasiumban, jogi tanulmányait az itteni egyetemen végezte. 1887-ben szerezte ügyvédi oklevelét. Ugyanazon évben belépett a budapesti New-Yorkhoz, melynek jelenleg igazgatója. 1881-ben Neufeld családi nevét Nagyra változtatta. — A Saissy Amadée által szerkesztett Gazette de Hongrie lapnál 1880-ban kezdett közreműködni s a vezérczikkek legnagyobb részét ő írta, Berczik és Mikszáth műveiből (Bede Anna tartozása, A jó palóczok sat.) fordított a lap számára. 1887-ben átvette a lapot és azt: Gazette de Hongrie et Revue d'Orient cz. két évig szerkesztette és kiadta (Strausz Adolf társaságában). 1884-ben a párisi Evenementnek küldött politikai tartalmú leveleket. A szentpétervári büntetőjogi congressus alkalmából az igazságügyi miniszterium megbizásából franczíára fordította Balogh Jenő jelentését a magyarországi javítóintézetekről.

Önéletrajzi adatok.

Nagy *Idus*. — Munkája: *Hulló csillagok.* Brassó, 1899.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Ignácz* (séllyei), theologiai doktor, székesfejérvári püspök, N. Jánosnak, ki városi tanácsos és több ízben városbirája volt, fia, szül. 1733. júl. 25. Székesfejérvárt; tanult szülőhelyén és Budán; 1751. Nagyszombatban végezte középiskoláit; 1752-ben a veszprémi egyházmegyében lett pap és a theologiai tudományokat Rómában hallgatta, hova 1754. decz. 14. érkezett. 1757. decz. 17. u. ott misés-pappá szenteltetett és 1758. márcz. 14. theologiai doktorrá avatták; a görög nyelvben nagy jártassággal bírt. Rómából azon év ápr. 3. visszatért és Biró Márton veszprémi püspök titkárául fogadta. 1759. jún. 31. tiszteletbeli, 1760. jún. 1. pedig valóságos kanonokká neveztetett ki. Kir. táblai főpap, 1774-ben egyszersmind kaposfői szent Benedek prépostja, szentszéki ülnök és apostoli jegyző, 1775. drivesti választott püspök, a hétszemélyes tábla ülnöke lett. Kevéssel azután a magyar helytartótanácshoz tanácsossá nevezték ki. Mária Terézia királynő 1777. febr. 17. első székesfejérvári püspökké, aug. 22. az egyetem kanczellárjává nevezte ki. Meghalt 1789. decz. 9. Pesten — Szent István jobbkeze tiszteletének tárgyában kiadott rendelete 1778. márcz. 25. (Ipolyi Arnold, Magyar ereklyék. Pest, 1863. 36. l.). — Munkái: 1. *Lamindus Britaniusnak, avagy Muratorius Lajos Antalnak ... a keresztény embernek valóságos áhitatosságáról* költt munkája: Melly először olaszból deákra fordíttatott Lamé Bernard által; most pedig magyar nyelven ki-botsáttatott. Eger, 1763 és 1766. (Névtelenül.). — 2. *Isten irgalmából* első székes-fehér vári püspök azoknak a kik az atya Istenben szerelmesek, és a Krisztus Jézustól meg-tartattak és hivattattak. Hely és év n. — 3. *Az oltári szentséget* szüntelen imádó ájtatos társaság székes-fehérvári püspökségben. Pest, 1780. (Névtelenül). — 4. *Repraesentatio* in puncto Tolerantiae Josephino-Caesareae ..... 1785. — 5. *Keresztény imádságok.* Fordíttattak németből a grétzi 1785. esztendőbeli nyomtatás szerént. Pozsony, 1787. (Névtelenül). — 6. *A keresztény hit* és erkölcsbeli tudomány. U. ott, 1786. — 7. *A szent lélek imádása.* Pest, 1787. (Névtelenül).

Horányi. Memoria II. 675. l. és Nova Memoria 173. l. — *M. Kurir* 1789. 1446. lap. — *Benyak*, Pia Memoria ... Pestini, 1790. — *Sándor István*, Magyar Könyvesház 122., 168. l. — *Catalogus* Bibl. Franc. Com. Széchenyi II. 97., Supplementum I. 396. l. — *Fejér*, Historia Academiae 104., 106., 110.

197. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar Irók I. 334., II. 217. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 33. l. — *Pauer, Joannes*, Historia Dioecesis Alba-Regalensis. Albae-Regiae, 1877. 243—294. l. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem története. Budapest, 1880. 131., 141., 156., 246. l. – *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 914. l. — *Századok* 1902. 899. l.

Nagy *Ignácz*, a m. kir. kamaránál ingrossista, a Kisfaludy-társaság tagja s a m. tudom. akadémia levelező tagja, nemes N. Ignácz uradalmi tiszttartó a gróf Festetich családnál (később kir. kamarai szolgálatba lépett) és Kreid Terézia fia, szül. 1810. okt. 7. Keszthelyen (Zalam.); középiskolai tanulmányait 1819—20. Gyöngyösön, 1822-ig Ujvidéken, azután Baján, Pécsett (hol Garay és Frankenburg voltak iskolatársai; innét betegeskedése miatt atyja haza vitte), majd Budán végezte. Neveltetése, saját nyilatkozása szerint, német volt. 1829-ben a pesti egyetemre logikusnak iratkozott be, hol atyja egy elszegényegett öreg házaspárnál Halmyéknál fogadott számára lakást, s az ifjú beleszeretett Halmyék rendkívül szép és művelt leányába Karolinába, s a magyar irodalomért lelkesedő magyar leány is erősen buzdította az ifjút annak megismerésére. N. ekkor minden addigi irodalmi kisérletét megsemmisítette, lemondott a német írói ábrándokról és magyar író lett. 1831. okt. 10. a kir. kamaránál lépett hivatalba mint gratuitus practicans. 1833-ban practicans stipendiatus lett 80 frt évi ösztöndíjjal. A minősítési táblázat szerint tehetséges és szorgalmas volt; nyelvismeretei: magyar, német, latin, olasz és horvát, később a franczia és angol nyelvben is tökéletesítette magát. Ekkor nőül vette Karolináját atyja tudta nélkül; (atyját, midőn Pestre utazván, ezt megtudta, gutaütés érte s a nélkül, hogy fiának megbocsátott volna, 1837. ápr. 4. meghalt). Lehet, hogy ezen családi tragédia tette olyan komolylyá egész életére Nagy Ignáczot, legalább több kortársa állítja, hogy sohasem látták mosolyogni. Hivatalában lassan haladt előre, 1835-ben accessista lett s 1838-ban ingrossistának (számjegyzőnek) nevezték ki. Fizetése, mint maga mondja, 450 forint volt és ingrossista maradt 1848-ig, mikor pénzügyminiszteri fogalmazó lett (1848. végéig). A m. tudom. akadémia 1840. szept. 5. választotta levelező tagjai sorába; a Kisfaludy-Társaság tagja lett 184?. jan. 22.; a társaság egyszersmind segédtitkárrá és pénztárnokká is megválasztotta, mely hivatalait 1845-ig viselte. A nemzeti szinház drámabiráló választmányának is tagja volt. 1849 elején Budán maradt és a Pesti Hirlapnak volt levelezője, de a lap még jan. végén betiltatott. Ezután többnyire betegeskedve töltötte idejét, mígnem a májusi ostrom elől Soroksárra vonult és csak októberben költözött vissza Pestre; ekkor, mint nem compromittált egyén, hirlapkiadási engedélyért folyamodott, azt meg is nyerte s a Hölgyfutár cz. szépirodalmi napilapot nov. 15. megindította. Már ekkor ritkán hagyta el lakását; azonban míg betegsége, a hátgerinczsorvadás, engedte, megszokott szinházlátogatását folytatta. Meghalt 1854. márcz. 19. Pesten. (Midőn temették, azon különös eset történt, hogy, jóllehet ő teljes életében a cz helyett c betűt használt, koporsóján keresztnevét cz-vel jelölték.) 1901-ben exhumálták és most a neje által (ki 1901. márcz. 12. halt el) emelt síremlék jelöli közös nyughelyüket a kerepesi-úti temetőben. — Czikkei, beszélyei, költeményei, szinművei a következő hirlapokban, folyóiratokban és évkönyvekben jelentek meg: Regélő (1833—34. költemények, adoma, ballada s beszélyek); Rajzolatok (1835—36. beszélyek, humoreszkek, útirajzok és apróságok); Társalkodó (1835—37. beszélyek, humor. és más czikkek, költ., 1836. szept.-től a lap segédszerkesztője); Jelenkor (1837. A fővárosi ujdonságok első rendes rovatát ő alapította meg hirlapirodalmunkban és ő volt e lapnál a

fővárosi élet első krónikása; ő mindig a Széchenyi eszméinek híve volt); Hajnal (1838); Athenaeum (1838—43. beszélyek, könyvism.); Részvét Gyöngyei (1838. A hősök, ered. vígj. 1 felv., N. I. vígjátékai közt Sobri cz.); Emlény (1841); Nemzeti Almanach (1841. Vendégszerep, vigj. 1 felv., 1842. A vetélytárs, ered. vigj. 1 felv.); Kisfaludy-Társaság Évlapjai (IV. 1844. Az agglegény, torzkép az életből, székfoglaló); Szivárvány (1844. torzkép); Aradi Vészlapok (1844. életkép); Budapesti Hiradó (1844. júliustól, mikor a lap megalakult, N. is munkatársa lett és a fővárosi ujdonságokat Budapesti Hírharang czímen ⊙ jegy alatt folytatta; eleinte minden számba írta, aztán hetenként kétszer, 1846-tól háromszor, 1847. nov. a B. Hiradó szerkesztősége az országgyűlés alatt Pozsonyban székelt, de N. Pesten maradt és tovább írta ujdonságait, 1848. márcz. írta az utolsó hírharangot); írt a Pesti Divatlapba (1844—48), az Életképekbe (1844—45., Ármány és szerelem, farsangi tréfa. 1847—48), a Honderübe (1844., 1847), a Budapesti Divatlapba (1848.); a Pesti Hirlapba (1849. jan. 3—23-ig tudósítások); a Hölgyfutárba (1849. beszélyke, 1851. 188—199. sz. Bizalmas jegyzetek, 258. sz. Előfizetési kiáltvány, 1854. 55. sz. Nyilatkozathoz és a Hirharang cz. rovatot folyton írta); Losonczi Pönix (I. 1851. Ünneplések). — Munkái: 1. *Ruy Blas*, dráma öt felv. Hugo Viktor után ford. Buda, 1839. (Szinműtár I. 1. Ism. P. Divatlap 1846. 1. sz. Először 1845. decz. 29. Kézirata 1839. censurai példány a m. n. múzeumban). — 2. *Egyesüljünk*, vígj. négy felv. Ugyanott, 1839. (Szinműtár I. 4.). — 3. *A növendék*, vígj. négy felv. Amália szász kir. herczegnő után ford. a m. tud. társaság költségén. U. ott, 1840. (Először és utoljára adatott a nemzeti szinházban 1839 július 15.). (Szinműtár I. 12.). — 4. *Argyrus királyfi*, tüneményes életkép négy rámában, előrajzzal és utóábrázolattal. Ugyanott, 1840. (Kézirata 1839. censurai példány a m. n. múzeumban N. I. vígjátékai közt Rontó Pál cz.). — 5. *Az életuntak*, vígjáték öt felv. U. ott, 1840. (Eredeti játékszín 10.). — 6. *Születésjog*. Dráma öt felv. Bulwer után ford. U. ott, 1841. (Szinműtár II. 1.). — 7. *Hugo Viktor*, *Szív és trón*, dráma négy felv. ford. U. ott, 1841. (Szinműtár II. 4. Tudor Mária cz. először Budán 1836. jún. 9., 13., aug. 30., Pesten nov 4. Ism. Honművész 1836. 48., 90. sz., P. Divatlap 1846. 30. sz. Kézirata 1840. censurai példány a m. n. múzeumban). — 8. *Scribe*, *Egy pohár víz*, vígj. öt felv. ford. U. ott, 1841. (Szinműtár II. 9. Először 1841. máj. 16.). — 9. *Pellico Silvio*, *Morus Tamás*, dráma öt felv. ford. U. ott, 1841. (Szinműtár II. 12.). — 10. *Scribe*, *Láncz*, vígjáték öt felv., ford. N. és Vajda Péter. U. ott, 1842. (Szinműtár III. 33. Először adták 1842. márcz. 5.). — 11. *Töpfer Károly*, *Hagyjatok olvasnom*, vígj. egy felv. R. után ford. U. ott, 1842. (Szinműtár III. 36. Először 1839. szept. 6.). — 12. *Töpfer Károly*, *Falusi egyszerűség*, vígj. négy felv., ford. a m. tudós társaság költségén. U. ott, 1842. (Szinműtár III. 41. Először Pesten 1839. máj. 6., 12., 28., aug. 12.). — 13. *Bayard és Vanderburch*, *A párisi naplopó*, vígj. két felv., ford. Dunkel szerint. U. ott, 1843. (Szinműtár IV. 46. Először Pesten 1839 ápr. 30., szept. 11, 1840 szept. 14). — 14. *Schiller Fridrik*, *Fiesko*, szomj. öt felv. U. ott, 1843. (Szinműtár IV. 50. Először Budán 1836. aug. 27., Pesten 1839. aug. 27.). — 15. *Bayard és Théaulon*, *Agg szinész és leánya*, Both szerint ford. U. ott, 1843. (Szinműtár IV. 53.). — 16. *Schneider L.*, *Az ikrek*, vígj. négy felv., ford. U. ott, 1843. (Szinműtár IV. 56. Először 1840 máj. 4.). — 17. *Beszélyek*. Bpest, 1843. Három kötet. (Nagy Ignácz munkái I—III.). — 18. *Tisztujítás*, vígj. négy felv. U. ott, 1843. (Eredeti Játék-

szin 11. 1842-ben a m. tudom. akadémia által száz aranynyal [Teleki-díj] jutalmaztatott. Először adták Pesten a nemzeti szinházban 1843. aug. 5., 12-szer aug 29-ig, 1849 febr. 26-ig, azután 1882 aug. 27. Ujabb kiadása: Bpest, 1878. Olcsó Könyvtár 44. Kézirata censurai példány a m n. múzeumban). — 19. *St. Roche.* Palzownő után németből ford. Pest, 1843. Négy kötet (Külföldi regénytár III—VII.). — 20. *Torzképek.* Bpest, 1844. Négy kötet. (Nagy Ignácz munkái IV—VII. Négy czímképpel és rajzolt borítékokkal. I., II. rész 2. kiadás. U. ott, 1845. Megjelenésükkor 1844-ben már 2000 példányban terjedtek el). — 21. *Magyar titkok.* Ugyanott, 1844—45. Tizenkét füzetben, 12 kőnyom. képpel és rajzolt borítékokkal. (Ismertette a Pesti Divatlap 1845. II. 12. szám). — 22. *Bors és paprika.* Összeszitálta és kitálalta Gyömbéry Darázs Jónás. Négy tál. Ugyanott, 1845. Négy tál. Négy kötet. (Adomák). — 23. *Hajdan és most.* Budapest, 1845. Két kötet. (Nagy Ignácz munkái VIII., IX. Beszélyek. Ism. Irodalmi Őr 1845. 1., 2. sz.). — 24. *Menny és pokol.* Pest, 1846. Három füzet. (Rajzolt szines borítékokkal. Ism. P. Divatlap 1845. II. 29., 30. sz.). — 25. *Szúnyogok.* Pest, 1848. — 26. *Nagy Ignácz vigjátékai.* Bpest, 1852. (Egyesüljünk! Vígj. három felv., előjátékkal, Sobri, vígj. egy felv., Rontó Pál, tüneményes életkép négy rámában, Vendégszerep, vígj. egy felv., Életuntak, vígj. öt felv., Vetélytárs, vígj. egy felv., Tisztújítás, vígj. négy felv., Ármány és szerelem, vagy vadaskerti zendülés, farsangi tréfa egy felv.). — Kéziratban: Mátrai rabló, dr. három felv. (Először előadatott Budán 1835. júl. 11., többször nem került szinre. Ism. Honművész 58. sz.); Vasorrú bába, tünem. vigj. három felvon., zenéje Faller Miklóstól (később Árgyrus királyfi czímmel); Soroksári János, tüneményes vígj. két felv. énekkel és tánczczal (előadták Budán 1835. okt. 22.; Ism. Honművész 87. sz.); Vélelten találkozás, vígj. egy felv., Lotz után ford.; Mazeppa, dráma öt felv. Slovaczky Gyula után ford. (először a nemzeti szinházban 1847. decz. 13. Ism P. Divatlap 1847. 51., 52. sz.): Mária Magdolna, szinmű, Hebbel után ford. (előadatott Pesten 1848. aug. 15., a három utóbbinak kézirata a budapesti nemzeti szinház könyvtárában van). Levelei a m. n. múzeumban Fáy Andráshoz: Buda 1835. máj. 12., Pest 1840. jún. 13.; Czuczor Gergelyhez: Pest 1840. máj. 6., júl. 10.; Walther Lászlóhoz: Pest 1845 febr. 4. — Szerkesztette a Színműtárt Budán 1839—43-ig, melyből négy kötetben 56 füzet jelent meg 56 színművel; a Külföldi Regénytárt Pesten 1843—44-ig 23 kötetben; az Uj Külföldi Regénytárt 1844—46-ig u. ott tíz kötetben és a Hölgyfutárt 1849 nov. 15-től haláláig. (Tóth Kálmánnak Huszár család cz. költeménye közléseért 1850. aug. három havi börtönre ítéltetett, de egy hét mulva szabadon bocsátották és lapja ismét megjelent szept. 13.). — Álnevei és jegye: Kis Pál, Zajtay és Ü. — Arczképe: kőnyomat Barabástól 1844. (a Pesti Divatlap 18. sz. melléklete).

Pesti Hirlap 1843. 212. sz. — *Pesti Divatlap* 1844. 18. sz. (Vahot Imre), 1845. II. 31. sz. — *Kisfaludy-Társaság Évlapjai* III. 26., IV. 174. l. — *Magyarkák.* Lipcse, 1845. — *N. Hirlap* 1850. 245., 253. sz. — *Ujabbkori Ismeretek Tára* V. 450. l. — *Hölgyfutár* 1854. 65. sz. (Tóth Kálmán). — *Ferenczy* és *Danielik*, M. Irók 1. 335. l. — *Vasárnapi Ujság* 1859 10. sz. arczk. (Zilahy Károly). — *Toldy Ferencz* Összegyüjtött munkái. Pest, 1872. V. és VI. k. — *Lauka Gusztáv*, Multról a Jelennek. Bpest. 1879. 49. l. — *Figyelő* II. 372.. XIV. 386. l. — *Fővárosi Lapok* 1882. 196. sz. — *P. Napló* 1883. 228., 234. sz. — *Akadémiai Értesitő* 1890. 131. sz. — *Petrik* Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1892. (N. önéletrajzi adatai). — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 914. l. (Négyesy László). — *Szinnyei Ferencz*, Nagy Ignácz. Bpest, 1902. (Különnyomat az Irodalomtörténeti Közleményekből).

Nagy *Ignácz*, vidéki színésztársulat

súgója. — Munkája: *Játékszini Emlékkönyv* az 1856. évre. Győr.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *J. Ignácz*, a budapesti közúti vaspályatársaság mérnöke. — Czikkei a M. Mérnök és Építészegylet Közlönyében (1890., 1892. A budapesti közúti vaspályának Demerkerendszerű vasfelépítménye, 41 szövegábrával, nézővonalzó szögmérővel. 3 czikk); a M. Mérnök- és Építészegylet Heti Értesítőjében (1893. A közuti vasuti kongresszus, Közúti vasuti üzemű vasfölépítmény, 3 ábr.) sat.

A magyar n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Nagy *Ignácz*, theologiai doktor, római kath. esperes-plébános, szül. 1844. ápr. 15. Szombathelyen; felszenteltetett 1867. jún. 21.; segédlelkész volt Szent-Eleken (Vasm.), 1868. Kőszegen, plébános 1874. Felső-Eőrön és 1886 óta Rohonczon (Vasm.), 1894 óta egyszersmind esperes. — A Magyarország Vármegyéi és városai. cz. gyűjteményes munka Vasvármegye cz. kötetében (Bpest, 1898) Rohoncz-ot rta le. — Munkái: 1. *Egyházi ima- és dal-füzér*. A kath. hivek használatára. Felső-Eőr, 1881. (3. kiadását sajtó alá rendezte Luka József, felső-eőri r. kath. kántor-tanító. U. ott, 1890.) — 2. *Geschichte* der Adam Hauserischen Armenstiftung zu Rohoncz von der Entstehung bis zur Gegenwart zusammengesetzt aus Documenten und anderen Schriften, welche im Pfarrarchive aufbewahrt werden. U. ott, 1891.

Kiszlingstein Könyvészete és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Ignácz*, ev. ref. lelkész Kölkeden (Baranyam.). — A Prot. Egyh. és Isk. Lap munkatársa 1881 óta.

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Nagy *Imre*, bölcseleti baccalaureus és theologiai tanuló az olmützi egyetemen; nemes származású. — Munkája: *Anagramma* Eponymicvm Cvm Dialogo DD. Sacrae Inavgvrationi Illustr. Et Rev. Dni D. Ioannis Cvtasi Archiepiscopi Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis ... Domini & patroni dignissimi ... Olomucii, M.D.XCVII. (Hajnal Mátyással együtt.).

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 267. l.

Nagy *Imre* (csécsi). L. *Csécsi (Nagy) Imre.*

Nagy *Imre*, r. kath. plébános Duna-Patajon, a kalocsai érseki megyében. — Kézirati munkája: Üdvösséges hit ednehány ocsmány hibák megmutatásával néhai Tsétsi János S. Pataki rektor és professor nyomtatásban kiadott, a mint maga nevezi századbeli beszédében tett és hintegetett 1720. eszt. Minden üdvösséget óhajtó keresztény ember lelki hasznára forditotta és imitt amott egy kis toldalékokkal bölcs és próbált irók munkáiból bővítette ... 1797. Ivrét 54 levél (a m. n. múzeumban).

Nagy *Imre* (csányi), r. kath. esp.-plébános Hegyesen, szül. 1759-ben. — Munkája: *Elöljáró és rendkivül való* prédikátziók, mellyeket különös és jeles alkalmatosságokra készitett. Szeged, 1815 —1818. 3 k.

M. Kurir 1815. II. 88. sz. Told. — *Schem. Coloc.* 1828. — *Petrik* Bibliogr. II. 827. lap. (Hibásan van keresztneve Istvánnak irva).

Nagy (*Gulyás*) *Imre*, költő, Gulyás András és Sas Kata fia, született 1817. febr. 24. Kun-Kis-Ujszálláson; az alsóbb hat osztályú gymnasiumot szülővárosában végezte; 1832-ben a debreczeni kollegiumba ment, a hol Péczely József tanár buzdítására és vezetése alatt korán kezdett az irodalommal foglalkozni. Első kisérletei (16 éves korától fogva) a Péczely Lantjában (1834—35) jelentek meg. Legatusi minőségben Hódoson, Vajdán, Tenkén és Berek-Böszörményben négyszer is megfordult. Mint harmadéves philosophus 1835 elején Nagyváradra ment Szász József megyei mérnök fiai mellé nevelőnek; innét csak egy év mulva tért vissza Debreczenbe, hogy

folytassa megszakított tanulmányait. 1838. júliustól 1839. februáriusig Hegyköz-Pályiban nevelősködött Szilágyi Lajos földbirtokos házánál. Ekkor visszament Debreczenbe, s mint theologust 1839-ben a költészeti osztály tanítójává tették, de mellbaja miatt meg sem kezdhette működését és 1840. jan. 31. meghalt Debreczenben. 1864-ben egy debreczeni műkedvelő társaság márvány obeliszket állíttatott sírjára. — Árpád cz. balladaszerű költeménye a Kisfaludy-társaság költői pályázatán 1840. febr. 1. az első díjat (ezüst emlékbillikomot) nyerte. Hattyúdalát a Kisfaludy-társaság febr. 18. gyűlésén mutatták be. Verseiből egy sorozatot a Kisfaludy-társaság adott ki Évlapjai I. kötetének függeléke gyanánt. Az Athenaeum (1840) közölte az Árpádot és néhány versét; a Debreczeni Közlöny (1860. 47., 52. sz.) szintén kiadta pár költeményét. Kertbeny pedig (Album hundert ungarischer Dichter. Dresden, 1854) német fordításban adta ki egy versét. — Munkái: 1. *Nagy Imre emlékezete és versei.* Buda, 1841. (Különny. a Kisfaludy-Társaság Évlapjaiból). — 2. *Nagy Imre versei.* Kiadja Nagy János. Pest, 1846. — 3. *Nagy Imre költeményei.* Második teljesebb kiadás. Életrajzzal és jegyzetekkel ellátta Szeremley Barna. Kisujszállás, 1897.

Kisfaludy-Társaság Évlapjai. Bpest, 1841. I. 255. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Debreczeni Ellenőr* 1895. Karácsonyi sz. (Ifj. Komlósy Arthur). — *Vasárnapi Ujság* 1896. 22. szám. (Csiky Kálmán). — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 915. l. (Négyesy László).

Nagy *Imre* (csik-szent-léleki), római kath. kanonok, szül. 1818. okt. 26. Csík-Filódon; az erdélyi püspökmegyében lett pap és 1846. aug. 26. szenteltetett fel és júl. 28-tól fogva tanított a maros-vásárhelyi s csik-somlyói kath. főgymnasiumban, hol később igazgató-tanár volt 1869-ben; utóbb a gyulafehérvári káptalanba neveztetett ki kanonoknak és főesperesnek, a helyi gymnasiumnál pedig püspöki biztosnak. Meghalt 1892. jan. 28. — Czikkei a maros-vásárhelyi r. kath. gymnasium Értesítőjében (1858. Az orákulumokról), a Magyar Sionban (1865. Egyházi tized zálogbaadására vonatkozó okmány a XVI. századból); a gyulafehérvári Közművelődésnek is munkatársa volt.

Bartl-Felsmann, Névkönyv. Pest, 1869. 89. lap. — *M. Sion* 1890. 556. l. és gyászjelentés.

Nagy *Imre* (alsó-szopori), a m. kir. curia birája, a m. tudom. akadémia rendes tagja, N. István mérnök és rádóczi Marton Eszter fia, szül. 1822. júl. 1. Német-Kereszturon (Sopronm.); felsőbb iskoláit Sopronban végezte, hol 1838—40-ben bölcselethallgató volt; 1840—42-ben Pozsonyban az ág. ev. lyceumban a törvényt tanulta. 1842. Szemerey Sándor, Eszterházy hg. főügyésze mellett joggyakornok, 1843. Pozsonyban táblai hites jegyző s az országgyűlés kezdetétől fogva Sőtér Ferencz mosonymegyei alispán s országgyűlési követ mellett irnok volt. 1848. okt. 2—27-ig résztvett a szabadságharczban, egyszersmind megyei tisztviselő volt. 1854-ben Kaposvárra törvényszéki tanácsossá nevezték ki, hol 1856-ban úrbéri törvényszéki ülnök lett; egyúttal végezte Somogy vármegye úrbéri rendezését és a marosdi pusztán talált 3793 darab régi pénzt ismertette. 1861-ben uradalmi ügyész volt Magyar-Óvárt és azon évben kinevezték dunántúli kerületi táblai jegyzőnek Kőszegre, hol 1862-ben táblai ülnök lett. 1863-ban a dunántúli történetkedvelők társulatának egyik kezdeményezője és létrehozója volt. 1867-ben Kőszeg városa díszpolgárrá választotta. 1869. máj. 10. lett kir. táblai rendes biró Pesten, 1870. a kir. curiánál kisegítő bíró s ezen év máj. 25. a m. tudom. akadémia levelező tagjának választotta (1886. máj. 6. lett rendes tag). 1872. a belügyminiszterium az országos levéltár felállítására összehivott enquete tagjául választotta, 1874. pedig

az igazságügyi miniszter kiküldte a dunántuli biróságok ügymenetelének hivatalos megvizsgálására, 1875-ben m. kir. curiai rendes biró lett. 1878. az országos levéltár hivatalos tiszti vizsgáinál vizsgáló biztos és 1880-ban a somogymegyei régészeti és tört. társulat tiszteletbeli tagja lett, 1887-ben pedig Barsmegye törvényhatósága(1889. Hontvármegye) megkeresésére a történelmi társulat a megye idegen hangzású községneveinek visszamagyarosítására alakult bizottság elnökéül választotta. 1891-ben kir. curiai tanácsvezető lett. Nagy érdeme van a heraldikai és genealogiai társaság létrehozása körül, melynek alelnöke volt. A m. történelmi társulatnak alapításától (1867) fogva, úgy az országos régészeti társulatnak is igazgató választmányi tagja volt. Meghalt 1894. máj. 5. Budapesten. — Czikkei az Uj M. Múzeumban (Répczemelléki név alatt: 1853. I. Egy XVII. századbeli historiai költemény, 1854. II. Historiai forgácsok: Egy tárgyalási jegyzőkönyv a XVII. század elejéről, 1855. I. Két okirat a XIII. századból); a Győri tört. és rég. Füzetekben (II. 1863. Mayd, Zazloph, Szabó Márton és Ospordány sopronmegyei régi helységekről, III. 1865. Az almádi konvent, Gróf Széchyeknek Kőszegeni tartózkodás- és birtoklásukról, A kőszegi ifjak tánez- és mulatsági szabályai 1679-ből, Sopron város délnyugati környéke a XIII. században, IV. 1868, A nagy-martoni s Fraknói grófok, Koronaőreink 1526-ban); a Vasárnapi Ujságban (1866. A lakompaki ütközet ideje s az ottani síremlék, Petőfinek egy ifjúkori levele, Graecz 1840. ápr. 30); a Századokban (1867. Egy magyar emlékirat a XVI. századból, Martonfalvay Imre deáknak XVI. századi emlékirata, 1868. A kismartoni és keszthelyi levéltárakról, Esterházy Ferencznek, Miklós nádor atyjának levele 1597-ből, A budai csonkatorony pecsétje 1661., 1869. Nagy Lajosnak 1368. kiadványa Bolgárországból, 1869. A zsélyi bizottság jelentése, A Fertő régi áradásai, 1870. Jelentése és regestái a szombathelyi levéltárakból s az Egerváry, Chehi Pogány, Rumy, Szelestey család okm., 1871. Gróf Nádasdy Ferencz két utasítása 1646. és 1651., A Lajta mint határfolyam, székf., Adalék a Bács és Bodrog vármegyei főispánokhoz, Jelentés az ungi kisebb levéltárakról, Észrevételek a Beregvármegyei főispánok névsorára, 1872. A Görgey család Árpádkori okmányai, Magyar onomasticon, Észrevételek Cs. P. úrnak czikkére, II. József császár és Katalin orosz czárnő, Hogyan jutott Thúry György Palotára, Kőszegi magyar csizmadia czéh-pecsét 1629-ből, A markusfalvi bizottság jelentése, 1875. Petneházy oklevelek, 1883. Sopron multja, a m. tört. társulat 1883. vidéki kirándulása, A ligvándi bizottság jetentése); a Turulban (1883. A Vezekény nemzetség és a gróf Czirákyak, A Tomaj nemzetségbeli Losonczi család őseiről, 1884. A Kisfaludyak czímeres levele, 1890. Kis Károly király egy oklevele. 1893. A Gyalokaycsalád czímere 1418. évből, A Szecsődycsalád és 1418. évi czímere, 1896. A Kisfaludy-család leszármazása); a M. Könyv-Szemlében (1888. Adatok a hazai középkori könyvtárak történetéhez: Egy 1488. oklevél, 1889. Két 1433. évi oklevél); a Magyarország egyházi földleírása a XIV. század elején cz. műben, szerk. Ortvay Tivadar (Bpest, 1891. A veszprémi püspökség); a m. tört. társulat negyedszázados fennállásának Emlékkönyvében (1892. A dunántúli történetkedvelők). — Munkái: 1. *Hazai Okmánytár.* (Codex diplomaticus patrius). Győr és Bpest, 1865—91. Nyolcz kötet. (I—V. köt. Győr, 1865—73. VI—VIII. k. Bndapest, 1876., 1880., 1891. mások társaságában, a VIII. kötetet egyedül). — 2. *A zichi és vásonkeői gr. Zichy család idősb ágának Okmánytára.* (Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásonkeö). Pest (Bpest), 1871—94. Hat kö-

tet. (Az I—IV. kötetet 1871., 1872., 1874., 1878. szerkesztette Nagy Ivánnal és Véghelyi Dezsővel, az V. és VI. kötetet, Budapest, 1888., 1894. egyedül. Ismertetés Századok, 1878.) — 3. *Anjoukori Okmánytár.* (Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis). Budapest, 1878—1891. Hat kötet. (I. 1878., II. 1881., III. 1883., IV. 1884., V. 1887., VI. 1891.). — 4. *Hazai Oklevéltár* 1234—1536. U. ott, 1879. (Szerk. Deák Farkassal és Nagy Gyulával együtt). — 5. *Zala vármegye története.* Oklevéltár. Bpest, 1886., 1890. Két kötet. (Szerk. Véghelyi Dezsővel és Nagy Gyulával). — 6. *Sopron vármegye története.* Oklevéltár. Sopron, 1889., 1891. Két kötet. (Ism. Századok 1889. 794. l.). — 7. *A Pécs nemzetség* örökösödési pere 1825—33. Székfoglaló értekezés. Bpest, 1892. (Értekezések a tört. tud. köréből XV. 10.). — Levelei Pesty Frigyeshez: Kőszeg 1865. szept. 20., 1868. jan, 21., máj. 19., 1869. márcz. 2., Kemenes-Mihályfa 1870. aug. 3., Pest 1871. jún. 5., Ostfiasszonyfa 1877. aug. 2., 13., Bpest 1882. nov. 21., 1886. ápr. 2.; Rómer Flórishoz, Bpest 1871. okt. 8., 1880. máj. 3. (a m. n. múzeumban); többi kéziratai is a m. n. múzeumba kerültek.

Nagy Iván, Magyarország családai VIII. 38 l. — *Századok* 1867—71., 1873. — *Budapesti Közlöny* 1869. 107. sz. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1887., 1891—92. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — 1894: *Vasárnapi Ujság* 1894. 19. sz. arczk., *Nemzet* 124. sz. esti k., *Budapesti Hirlap* 125. sz., *Pesti Napló* 124. sz. esti k. — *Turul* 1895. (Báró Radvánszky Bela, Emlékbeszéd N. felett). — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 915. l. — *Fejérpataky László,* Emlékbeszéd Nagy I. felett. Bpest, 1897. (Emlékbeszédek IX. 3.).

Nagy *Imre,* szinész, N. József 1848. kormánybiztosnak, 1843-ban Kossuth politikai fogolytársának fia, szül. 1849-ben Pesten; középiskolai tanulmányait félbeszakítva, mint kardalos egy vidéki szintársulatnál kezdte meg pályáját. Nemsokára újból a fővárosba jött és a szinésziskolába iratkozott, honnét 1870-ben a nemzeti szinházboz szerződtették drámai szerepekre, melyekre deli termete, szép arcza és érczes hangja őt kiválóan képesítették. 1873-ban nőül vette Benza Idát (ki 1880. meghalt). 1880-ban a nemzeti szinház rendezője, 1890. a szinésziskola tanára lett. 1892-ben egy budai előadáson beteg lett és azóta súlyos idegbaj jelei mutatkoztak rajta, melyből csak nehezen gyógyult ki. Legkitűnőbb szerepei közé tartoztak különösen: Bánk bán, Othello, Coriolán, Essex gróf. 1893. szept. 5. öngyilkos lett Budapesten. — Czikke a Budapesti Hirlapban (1884. 350. sz. Egy Karácsony-éjem Debreczenben). — Munkája: *Scribe, Egy pohár viz,* vígj. 5 felv. Ford. Bpest, 1875. (Nemzeti szinház Könyvtára 87.). — Naplót hagyott hátra, melyből a lapok halála alkalmából töredékeket közöltek (Nemzet 1893. 250. sz. sat.).

Petrik Könyvészete. — *Szinészek Lapja* 1887. 20. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 915. l. — 1893: *Budapesti Hirlap* 246., *Fővár. Lapok* 247., *Nemzet* 246., 247., *M. Szalon* XX., *Egyetértés* 247., *M. Szemle* 38., *Torontál* 205., *P. Napló* 252. sz., *M. Genius* 37. (Mellszobra Székely Antaltól), *Vasárnapi Ujság* 37. szám arczk.

Nagy *Imre,* polgári iskolai tanár. — Munkája: *Az irálytan alapvonalai.* Budapest, 1877. (2. kiadás. U. ott, 1883.).

Kiszlingstein Könyvészete.

Nagy *Imre,* ev. ref. lelkész, N. Károly kántortanító, 1848—49. honvéd, később árvaszéki jegyző és Munkácsy Zsuzsánna fia, szül. 1852. jan. 13. Hadházán (Hajdúm.); 1861 őszén a hajdú-böszörményi gymnasium I. osztályába lépett s ott végezte a hat osztályt. 1867 őszén Debreczenben a felső osztályba lépett. Tanult zongorát és hegedűt is. Bölcseleti, jogi s theologiai tanulmányait is Debreczenben végezte. 1873-ban esküdt diák és köztanító lett ugyanott; 1875. febr. főiskolai contrascribának választották meg és ezen hivataloskodása alatt letette az első lelkészképesítő vizsgát; ezután seniorságot

vállalt 500 frt évi fizetéssel. 1875. aug.-szept. Tégláson segédlelkészkedett; ekkor a göttingai egyetemre ment, hol 1875. okt. 14-től 1876. márcz. 13-ig theologiai tudományokat hallgatott. Hazatérte után letette a második lelkészi vizsgát és 1876. máj. 1. sarkadi segédlelkész lett. 1878. szept. 24. ugrai (Biharm.) lelkésznek választották. 1883. márcz. egyházmegyei aljegyző, majd iskolalátogató, a missiói bizottság tagja, s 1888-ban egyházmegyei tanácsbiró lett. — Verset írt a Ludas Matyiba (1865); külföldi tartózkodása alatt levelezője volt a Balogh Ferencz által Debreczenben szerkesztett Evangyéliumi Prot. Lapnak, ismertette a német egyházi életet és a német egyházi lapokat; a Debreczeni Egyházi Lapnak folyvást munkatársa volt, melyben különösen a külföldi híreket állította össze a német lapokból; 1881-től a Czelder Márton által kiadott Figyelmezőbe dolgozott, különösen a bel- és külmissiói rovatot vezette; munkatársa lett az Evangyéliumi Lelkészi Tárnak, melyben több egyházi beszéde jelent meg; továbbá a Vasárnap cz. néplapnak (melybe verseket és elbeszéléseket írt); közben a Debreczeni Egyházi Lapba is írt; a Gyakorlati Bibliamagyarázatban (1885. Efezusi levél magyarázatai); egy templomavatási beszéde is megjelent a szakáti templom avatásakor (1891. okt. 25.) tartott alkalmi Beszédek közt. — Munkái: 1. *Hátha mégis igaz a mit a biblia mond?* Bpest, 1879. — 2. *A két kenyérkosár.* Intő és vígasztaló szó a megélhetés gondjai között. U. ott, 1879. (Mind a két füzetet az angol vallásos iratokat terjesztő társulat megbízásából németből fordította).

Dombi Lajos szíves közlése (önéletrajzból) és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Imre* (regéczi), orvosdoktor, az állatorvosi akadémia tanára, szül. 1853-ban Miskolczon (Borsodm.); orvosi tanulmányait Pesten végezte, a hol 1877-ben egyetemes orvosdoktorrá avattatott. Már ötödéves medicus korában második segéd lett az élettani tanszék mellett, 1879-től 1884-ig pedig első segéd volt. Időközben, 1880—81-ben az élettani eszköz- és módszertan magántanárává képesíttetett, 1884-ben pedig rendkívüli tanárrá neveztetett ki, mely időtől 1890 végéig mint segédtanár az élettani oktatásban tevékeny részt vett. 1891 elején az állatorvosi akadémiához az élettan tanárává nevezték ki. Meghalt hirtelen 1891. márcz. elején Budapesten. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1877. Az «*a*» szögletről, 1878. A 16. számú cs. k. katonakórházban Tiroch ezredorvos osztályából: Vér-átömlesztés, Az alkalmazkodás befolyása a látásra, 1880. A fehérnyeoldatok szűrődéséről, A vérnyomásról, 1888. Új módok az ingerület tovaterjedése sebességi meghatározására az izomban); az Archiv für die gesammte Physiologie-ben (Bonn 1885. Die Ursache der Stabilität des Blutdruckes). — Munkái: 1. *Adatok* a szűrődés tanához. Bpest, 1881. (Értekezések a term. tud. kör. XI. 20.). — 2. *A folyadékok áramlása* hajszálcsövekben, 5 ábr. Adatok a fehérnyeoldatok átszivárgásához. U. ott, 1883. (Értekezések a term. tud. köréből, XIII. 7.). — 3. *A vérnyomás* állandóságának oka. U. ott, 1884. — 4. *Észrevételek* az osmosis elméletéhez. U. ott, 1885. (Értekezések a term. tud. kör. XV. 14.). — 5. *Egy újabb eljárás* az áramerő-mutató foksor készítésére a bevezető du Bois-féle szánkakészüléken. Az ingerület kiindulási helyének megállapítása az izomban bevezetett áramokkal való ingerléskor. Az ingerület látszólagos lappangási időszakasza az izom közvetlen ingerlésekor. U. ott, 1887. 3 tábla és 4 ábr. (Értek. a term. tud. kör. XVII. 5.). — 6. *Kisérleti adatok* a Porret-féle izom-tünemény jelentőségének kérdéséhez. U. ott, 1888. (Értek. a term. tud. kör. XVIII. 6.). — 7. *Az izomáram* nemleges változata ál-

tal egy másik izomban közvetetlenül kiváltott másodlagos rángásról. U. ott, 1888. (Értek. a term. tud. kör. XVIII. 7.). — 8. *Experimentelle Beiträge* zur Frage des Porret'schen Muskelphänomens. Bonn, 1889. (Különny. az Archiv f. d. ges. Physiologie 45. kötetéből). — 9. *Bemerkungen* bezüglich der zuletzt von Herrn L. Hermann und Herrn E. Münzer veröffentlichten Abhandlungen. U. ott, 1890. (Különny. az Archiv f. d. ges. Physiologie 46. kötetéből). — 10. *Vizsgálatok* az izomrángás lefolyásának különböző behatásokra beálló módosulatairól, a Jendrássik összehúzódási elméletének alapján. Bpest, 1891. (Értek. a term. tud. kör. XXI. 1.).

M. Könyvészet 1889., 1891. — *Högyes Endre*, Emlékkönyve. Bpest, 1896. 219. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Imre* (T.), birtokos, vármegyei közgazdasági előadó és a gazdasági egyesület igazgatója. — Három népdalt közölt a Figyelőben (II. 254—57. l.). — Munkái: 1. *Csikvármegye* közgazdasági állapota és a székely kivándorlás. Sepsi-Szent-György, 1891. — 2. *Népszerű gazdasági előadások.* Ismeretek az állattenyésztés, takarmánytermelés, trágyakezelés, tejgazdaság, sertéshizlalás, méhészet és gyümölcsészet köréből. Összeállította .. Kiadja a csiki gazdasági egyesület. Csik-Szereda, 1898. — Szerkesztette a Székely Földet 1882-től 1884. febr. 24-ig Kézdi Vásárhelyen és a Székely Nemzetet 1882—83-ban Sepsi-Szent-Györgyön mint társszerkesztő.

Budapesti Szemle CXI. 1902.

Nagy *Imre Károly*, m. kir. törvényszéki tanácsjegyző Nagy-Szebenben. — Munkája: *Nachruf* am Grabe des Karl Michaelis pensionirten kgl. ung. Post- und Telegraphen-Officialen in Hermannstadt. Gehalten am 28. Nov. 1894. von seinem Freunde und einstigem Post-Collegen. Hermannstadt, év n.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Imre* (branyicskai), a nagyszebeni kir. törvényszéknél irnok, a felebbezési tanács jegyzői irodájának vezetője. — Munkája: *Gyászbeszéd* ... melyet malomvizi Kendeffy Gyula sirja felett 1895. ápr. 13. tartott. Nagy-Szeben.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Irma.* L. *Gonda Béláné.*

Nagy *István* (szentgyörgyi), theologiai tanuló a heidelbergi egyetemen. — Munkája: *Disputatio* De Unione Naturarum in Christo et Communicatione Idiomatum. 8. Januar. 1614. (Pareus, David, Colleg. Theolog. Heidelbergae, 1620. II. 153. l.).

Nagy *István* (szőnyi), ev. ref. lelkész; 1632 körül született; paposkodását úgy látszik Tornán kezdte; hívei ragaszkodtak hozzá s a kereskedők, kik ott jöttekmentek, rendesen fölkeresték, hogy a vallásos buzgóság azon korában, imádságokat irassanak vele, melyeket utazásukban imádkozzanak s ezért «ő kegyelmek sem voltak feledékenyek, mert valahányszor isten őket meghozta, mindenkor tisztességes ajándékkal jöttenek elébe.» Az irott imádságok azonban hamar elnyűttek, ő tehát később (1681) Patakon kinyomatta azokat egyes kereskedők segítségével. 1671. márcz. 2. császári katonák jöttek Kassáról, kik Hamar Ferencz Keglevich főispán udvari papja, Hirko páter s még másik pap vezetése alatt megszállották Tornán a reform. templom udvarát s az egyházi épületeket; a templom, paplak és iskola elvétettek a reformátusoktól és Szőnyi magánjavai is felprédáltattak s ő feleségével Paxi Pannával s csecsemőjével «ut nélkül sok vizgázolásokkal, nagy setétben Szikszó felé sietett». Üldözői nyomában voltak, a szikszóiak azonban megvédték a menekülőket. Majd átmenvén a Tiszán. Polgáriban szállott meg Debreczeni István ottani paptársánál. Innét járt aztán éjjelenként titokban Tornára, erősíteni, biztatni, bátorítani hitsorsosait. De csakhamar fel-

fedeztetvén, végleg menekülnie kellett. Számkivetése alatt volt aztán debreczeni lelkipásztor. 1672-ben Zilahon első pap volt, innét aztán Kolozsvárra, majd Udvarhelyre, Gyulafehérvárra került. 1681-ben ismét Debreczenben paposkodott. Ekkor tartott Nográdi Mátyás tiszántúli ref. püspök felett Bajomban gyászbeszédet. 1686-ig Balmaz-Ujvárosban s 1686-ban Szoboszlón viselt papi hivatalt. Mint szoboszlói pap temette el Felvinczi Sándor híres debreczeni papot, kihez «scholai sorsától» fogva mély barátság csatolta s kinek többféle jóságával is élt, mert a gyászbeszéd előszavában mondja: «édes gyermekét, Szőnyi Máriát, e veszedelmes időkben házánál atyai, anyai édes indulattal nem különben tartotta s tanította mint maga gyermekét.» Később ismét visszajutván Kolozsvárra, úgy látszik, itt fejtett ki legnagyobb buzgóságot a népnevelés ügyében. Irt, prédikált, tanította az idősbeket is, «sőt némely czigányok is voltak, kik e tanulásnak édesedvén szépen olvastak és írtak». 1709-ben a már koros férfiút Szatmár hívta meg lelkészül, elment s az azon évben dühöngő pestisnek ő is egyik áldozata lett. — Munkái: 1. *Martyrok Coronaja*, Melly Az evangeliomi igaz vallasban Alhatatossaknak, és a Mártyromság szenvedésben Diadalmassaknak, Fejekben Liliom 'szinü szép gyemantokkal, Rosa szinü drága Rubintokkal fénlik: (tudni illik) Olly idvességes Könyvecske: Mellyben, Miképpen kellessék a Szenteknek a Christus vallásában meg-maradni, az üldözésben magokat viselni, a számkivetést, tömlöczöt szenvedni, s a Martyromságban győzedelmeskedni? világossan meg-mutattya Szőnyi N. István, Christus szolgája s az ő üldöztetésének társa. Kolozsvár, 1674. (Hozzá függesztve: «Szomorú üldöztetése s számkivetése. Sz. N. I-nak a tornai ecclesiából» cz. önéletrajzi részlet. Ujabb kiadása: Norinberga. 1727. A helytartó-tanács 1756-ban e művet a tiltott könyvek közé sorozta. Egykorú kézirata, irta Ladányi Ferencz Koltón 1678. 4rét 444 lap, a m. n. múzeumban.) — 2. *Kegyes lélek vezér csillaga*, Istennek otthon s uton valo járásában. t. i. Olly buzgo imadsagok, Mellyeket, Egy igaz vallása miatt hazájábul s szerelmesi közzül ki-bujdosot K. ember: N. K. K. M. U. Kivánságára s kérésére Az honn lévő s szellyel járo Szentek Istennel jarásokban valo igazgattatásokra intézett... Debreczen, M. DC. LXXXI. (Másik kiadása.. Hely n., 1681, Patak, 1687., Debreczen, 1714). — 3. *Elö-Holtak jo illattya.* Mellyel ama Bóldog emlekezetü, tiszteletes s túdos Felvinczi Sándor Uramnak, Debreczeni Prédikátor s a környékbéli Ecclesiák Erdemes Seniorjának temetését temjénezte 1686. 30. Mart... Debreczen, M. DC. LXXXVI. — 4. *Paradicsomi Mulatság.* Hely. n. 1690. — 5. *Magyar Oskola*, mellynek mesterségével az okos és serény Tanító, kiváltképen az idősbeket, írás olvasásra XII orák alatt meg-taníthattya. Kolozsvár, 1695. (Az oktatás végén a szerző névbetűi Sz. N. I. Kol. R. E. P. Toldy Ferencz kiadta: Corpus Grammaticorum. Régi magyar nyelvészek. Pest, 1866. 585—604. l. Ism. Lugossy József, M. Akad. Értesítő 1844. 162. l., Néptanítók Lapja 1876. 1. sz.). — 6. *Utolso Tisztesség*, melly adatott Amaz minden Virtusoknak kiváltképen pedig a Kegyesség, Emberség, Mértékletesség és Békességes-türés Tükörének Malom-vizi Kendeffi Janos Uramnak, &c. Mellyet idvességes Prédikátiókban és tudós Oratiókban foglalván, a Nemes Erdély Országa akkor egybegyült szine előtt, 1694. Eszt. Böjt-más Havának 23-dik napján, közönséges helyen beszéllettenek Az Istennek arra rendesen hivattatott Szolgái, Kolozsvárott. (Kolosvár, 1697. Mások beszédeivel együtt). — 7. *Örök élet koronája*... 1700. — 8. *Tizenkét csillagok koronája*... 1700. — Compendium Martyrologicum cz. munkája, me-

lyet a Martyrok koronájához írt előszavában említ, úgy látszik kéziratban maradt. Szőnyi Nagy István kérelme Rákóczy Ferencz erdélyi fejedelemhez 1708. (Prot. Közlöny 1891. 2 sz.).

Néptanitók Lapja 1876. 1. sz. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. — *Kiss Áron*, A nevelés és oktatás kézikönyve. Budapest, 1880. 118. l. és A m. népiskolai tanítás története. U. ott, 1881. 240. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *István* (azari), ev. ref. lelkész; a gyulafehérvári collegiumban lett diákká, onnét jött Gönczre, azután lett toronyai iskolamester, de ezen hivatalából ismét visszament a már akkor Kassára vonult collegiumba és lett annak 1698-ban seniorává, majd nem sok idő mulva rimaszombati iskolatanítóvá s innét ment ki külföldre, különösen Leidába. Miután hazájába visszatért, 1703-ban Tornalján lett pap, innét 1708-ban az átányi egyházba ment, 1710-ben pedig pataki pappá lett és folytatta hivatalát hét évig. Az ő idejében adta fel 1712-ben a pataki egyház panaszait a megyére, a megye pedig az országgyűlés eleibe terjesztette ezen szavakkal: Gravamina Eccl. refor. S. Patakin.: Sine ullo mandato Regio, privata solum authoritate et violenter Ao 1671. et ao 1686 occupata sunt et a Dominis Jesuitis actualiter possidentur: Templum in arce situatum, a reformatis ex fundamento exstructum, turris eidem templo adnexa etc. Domus parochialis itidem in arce situata cum appertinentibus. Hospitale pauperum a Dno Fanc. Czegléd Ministro Ecclesiae Reformatae S. Patakiensis fundatum, cum vineis, molendino et terris ambilibus etc.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 1847. 25. sz. (Hegedüs László).

Nagy *István*, ág. ev. superintendens, szül. 1728. máj. 2. Beziben (Győrm.); tanult Győrött hat, Sopronban hét évig; 1750. máj. 8. a vittenbergai egyetemre iratkozott be, hol egyszersmind a magyar könyvtár őrzője volt; 1753-ban tért vissza hazájába s nov. 1. Nagy-Alásonyban szenteltetett pappá; 1756-ban Palotára, 1765-ben Szent-Lőrinczre (Tolnam.) választatott papnak, hol 1775-ben templomot építtetett; 1768. consenior, 1775. senior lett a tolnai egyházmegyében. 1786-ban superintendenssé választatott, de ekkor ezt nem fogadta el, hanem 1791. szept. mint a Tolna, Baranya és Somogy-vidéki ekklesiáknak főseniorja s küldöttje részt vett a pesti egyházi főgyűlésben. 1796. júl. 26. újra superintendenssé választatott; ekkor elfogadta a kormány vezetését; ugyanezen évben Tolna vármegye táblabirája lett. Meghalt 1812. ápr. 19. Szent-Lőrinczen. 1875. aug. 13. Szent-Lőrinczen a templom felavatásának százéves ünnepét ülték meg; ekkor a tanuló ifjúság N. jeltelen sírjára emlékkövet tétetett. — Munkái: 1. *Rambach János Jakabnak* Ur Jesus Krisztusnak kin-szenvedéséről való elmélkedései a négy evangyelistáknak megegyező irások szerént. Hozzá adattak a megfeszített Ur Jesusnak hét utolsó szavairól való elmélkedései. Németből magyar nyelvre fordította. Pozsony, 1773. és 1790. U. ott. Két kötet (Bevezetéssel Mossóczy Institoris Mihálytól.) — 2. *Az Ur vacsorájához* először készülőknek való tanítás. Melly rész szerint némelly régiekből szedegettetett és változtatva kiadattatott. Veszprém, 1800. (Kőszeg, 1839).

M. Hirmondó 1792. I. 295. l. — *Hrabowszky György*, A dunántúli evangy. aug. conf. superintendentia prédikátorai. Veszprém, 1803. 11. lap. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 258. l. — *Annalen* der Literatur. Wien, 1811. II. 248., 1812. II. 259., 388. l. — *Uj M. Athenás* 296. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *István*, r. kath. plébános, Nagy György és Bozzay Katalin fia, született 1755-ben Esztergomban; a theologiát a pécsi seminariumban végezte. 1780. márcz. 11. miséspappá szenteltetett fel; segédlelkész volt Ozorán és Földvárt. 1787. ápr. 5-től bicsérdi, 1797. júl. 25-től pedig abaligeti (Baranyam.) plébános volt,

hol 1810. jan. 12. meghalt. — Munkája: *Mélt. föt. Király József* ő nagyságának a pétsI paLástos püspökségre Lett bé-Vezetésén zengő oreaDesek; az az: küLső s beLső érzékenységgel tapsoLó hegyI nIMfák. Pécs, 1808.

Brüssle, Recensio II. 16., 225. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *István* (szerencsi), ev. ref. lelkész volt 1783-tól Győrött, hol 1789. jan. 7. meghalt. — Halálára Palóczi Horváth Ádám írt gyászverset (M. Kurir 1789. 61. l.). — Munkái: 1. *Egy ausztriai protestáns levele* a toleranciáról. Németből ford. és jegyzeteivel bővítette. Bécs, 1781 és Pozsony, 1782. — 2. *Mi a pápa?* Német nyelvből magyarra fordíttatott ... 1782. Pozsony. — 3. *Barátságos oktatás*, hogy kellessék egy ifjú asszony embernek magát a díszes erkölcsökben méltó képpen formálgatni. Irattatott német nyelven Meyer András által. Mellyből magyarra fordította és néhol holmi aprólékos szükséges jegyzésekkel bővítette. Pozsony és Buda, 1783. Rézmetszetű képpel. (Ism. Kiss Áron, Adalékok .... Pest, 1874.). — 4. *Első isteni tisztelet* rende. (Győr, 1783. Versben). — 5. *Bé-köszöntő prédikátzió*, mellyet nemes Nagy-Győr szabad kir. fő városban, a helvetica confessio szeréntre formáltatott evangyéliomi vallást tartó, harmincznégy esztendőknek el-folyása alatt árvaságban kesergett szent gyülekezetben legelőször 1783. eszt. Szent-György havának 23. napján tartatott isteni tisztelet alkalmatosságával el-mondott. Győr, 1783. — 6. *Az egy igaz Istennek* maga beszédével és a szentséggel ékeskedő temploma, avagy predikáczio, mellyet a n.-győri helvetica confessio szerint evangeliomi vallást tartó reform. sz. ecclessiától 1784. eszt. építetett új templomnak felszentelésekor elmondott. U. ott, 1785. — 7. *Agenda*, az az egyházi szolgálatbéli okos isteni tisztelet módja. Mellyet a felsőbbek parancsolatjára készitett Kiss Gergely sz.-udvarhelyi első professor ... Most pedig némely hozzáadásokkal megbővítve, az ezzel élni akaró szolga társainak hasznokra a maga tulajdon költségén közönségessé tett. U. ott, 1788. — 8. *Magyar konkordancia*, avagy az uj testamentomra mutató tábla. Irta nemzete javára Kőrösi Mihály debreczeni ispotályi predikátor, most pedig az ó-testamentomi részét az auctornak tulajdon kezeirásából, az új testamentomit a másodízben kijött megjobbítatott nyomtatásból, mint a két testámentomból kiszedegetett ártikulusoknak megbővítésekkel számtalan sok hibáknak megjobbításokkal és igen sok uj artikulusoknak hozzáadásokkal azon egy ABC. rendibe szerkesztve és a sz. irásban előforduló megmagyarázott nevek lajstromának hozzátételével a maga költségén kiadta. U. ott, 1788. (I. A—J., a II. kötetet K—V. Szentmiklósy Timotheus adta ki 1788-ban). — Két levele b. Ráday Gedeonhoz 1787. (Figyelő I. 182. l.). — A magyar írók életrajzára gyűjtötte az adatokat és Bod M. Athenasát akarta bővítve kiadni; halála után P. Szathmári Mihály tanár Kolozsvárt készült e munkát kiadni.

M. Musa 1787. 8. sz. — *M. Kurir* 1788. 829. l., 1789. I. 18. l., 79. sz. — *Danielik*, M. Irók II. 217. l. — *Lisskay József*, Nagy-Győri ev. ref. egyház multja és jelene. Győr, 1868. 112. lap. — *Figyelő* II. 1877. 222. (N. és Kovasznai Sándor levelezéséről). V. — *Uj M. Athenás* 296. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *István* (debreczeni), ev. ref. lelkész, Nagy János és Liszkai Sára ispotálybeli koldusok fia, szül. 1770. szept. 14. Debreczenben; a kollegiumba kerülvén, csakhamar kitüntek tehetségei; az alsóbb osztályokat három év alatt végezte el, 1788-ban lépett a felső osztályba s a felsőbb tudományokat hat évig hallgatta; 1794-ben a theologiát is elvégezte s ekkor a konjugisták, 1795-ben pedig a poéták tanítója lett, mely osztályt két évig tanította oly eredménynyel, hogy az iskolai hatóság hasznos szolgálataiért fizetésén

felül 12 aranynyal jutalmazta. Ezután a Szepességre, Lőcsére ment, a német nyelv elsajátítása végett, hol Márton József akkor lőcsei, később bécsi tanárral kötött ismertséget. Innét visszahivatott Debreczenbe, hol 1799-ben contrascriba és senior lett. Ennek végeztével (Bécsben három hónapot töltvén) Göttingába ment, hol egy évig nevelte tudományos ismerereit. Itt kapta a hajdúböszörményi ev. ref. meghívását, melyet elfogadott és papi hivatalát 1801. máj. 10. elfoglalta. Ekkor tájt vette az egyetemes ref. egyház foganatba az énekeskönyv kijavítását. A tiszántúli kerület 1804. okt. gyűléséből fetszólíttatott N. is, hogy írjon a zsoltárok dallamaira több, 4—5 versből álló éneket. Ezen felszólításnak eleget téve, az 1808-ban kiadott Énekes könyvben tőle származnak a 15., 40., 54., 58., 124., 126., 128 –132., s tiszántúli Halottas könyvben pedig a 7., 72. és 73. sz. énekek. A hajdú-böszörményi algymnasiumban tanári hivatalt is viselt. 1822. jún. alsó-szabolcsi és Hajdú vidéki kerületi tanácsbíróvá, 1823. ápr. 19. egyházkerületi főjegyzővé választatott. 1825-ben Budai Ezsaiás superintendens hivatalos körútjára őt vitte magával és ez útban ránehezültek a templomi, üdvözlő s viszonzó szónoklatok. Egyik életírója tüzes, hamar fellobbanó, de hamar le is csillapuló természetűnek jellemzi, ki hibázó hívei irányában az ostort vagy hatalmas tenyereit is szokta volt használni; de a ki mind e mellett is hívei rendületlen szeretetét bírta. Meghalt 1831. aug. 13. cholerában. — Munkái: 1. *A fő-papi áldás*, mint halálbeli végső bucsúvétel, mellyel néh. boldog emlékezetű nagy tudományú ... Benedek Mihály úr, a helv. vallást követő Tiszántúl való ekklesiák superintendense örök nyugalomra költözött, a szerint a mint azt a debreczeni ref. sz. ekklézsia kis templomában tartott utolsó tiszteségtétel szomorú alkalmatosságával elő-terjesztette április 27. 1821. Debreczen, 1821. (Péczeli József és Csató Gergely gyászbeszédeivel együtt). — 2. *Jubileumi énekek*, melyeket Köveskáli Nagy István urnak félszázados papi innepére készített Július 28-dik napjára 1822. eszt. Éneklette a debreczeni ref. collegium cantori chorusa. U. ott. — Kéziratban: Templomi és halotti prédikácziók.

M. Kurir 1831. II. 20. sz. — *Egyházi Almanak* 1833. 212. l. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1879. 21. szám. — *Kálmán Farkas*, Éneklő kar. Bpest, 1880. 53. l. — *Uj M. Athenás* 297. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése VI. 542. l.

Nagy *István* (zámolyi), ev. ref. lelkész, N. István ref. lelkész és Kovács Erzsébet fia (atyja később zámolyi lelkész lett, azért vette fel a zámolyi előnevet); született 1770-ben Alcsúton; tanult Csákváron, Bicskén, Modorban és Debreczenben, hol 1786. ápr. 27. lépett a felső osztályba; két évig volt ugyanott tanító, 1797-től főiskolai senior. 1797-ben a téli félévre a jenai egyetemre iratkozott be; volt Göttingában is. Hazatérve, 1799. ordasi, 1800-ban balaton-füredi pap lett, hol 1841. márcz. 19. meghalt. — A Fábián által szerkesztett Lelki Pásztori Tárház (Pest, 1818.) munkatársa volt. — A balatonfüredi ref. egyházközség új temploma alapkövének letételéről, a toronygomb feltételéről és a fölszentelésről négy beszéd és öt könyörgés maradt emlékül 1830-ból. A füzetet előbeszéd vezeti be, melyben N. az ünnep programmját adja s a füzet tartalmát sorolja el. (A Figyelő XX. 15. l. ily hiányosan adja a füzet czímét).

Halotti beszédek N. I. felett. Pápa, 1841. (Márton Gábor sat.). — *Prot. Egyh. és Iskolai Lap* 1842. 410. l., 1879. 30. sz. és a debreczeni evang. reform. főiskola jegyzőkönyvéből.

Nagy *István*, ev. ref. lelkész, előbb collegiumi igazgató-tanár, született 1781. márcz. 2. Kecskeméten (Pestm.); középiskolai tanulmányait 1787—99-ig szülővárosában, a felsőbbeket Debreczenben végezte. Innét ment rövid időre Balmaz-Ujvárosba, hol a német és franczia nyel-

vet megtanulta. Debreczenbe visszatérve előbb a veteranus oratorok, majd az encyclopaedisták tanárául alkalmaztatott, mellékesen magánórákat is adott tanítványainak a német és franczia nyelvből. Kilencz évi debreczeni diákoskodás és praeceptoroskodás után a mezőtúri ev. reform. iskola tanítója lett, honnét két év mulva 1809-ben Kecskemétre hivatott meg tanárnak. 1810-től fogva rektorprofessora volt az ottani ev. ref. gymnasiumnak 1830-ig, a mikor Czegléden lett pappá, a hol azonban már a következő évben meghalt cholerában. — Czikket írt a Tudományos Gyűjteménybe (1823. VI. Szabados Kecskemét városában született vagy lakott íróknak nevei és tudva lévő munkái); a Társalkodónak is munkatársa volt. — Munkája: ***Érzékeny indulatoknak kifejezései.*** Selmecz-Bánya, 1815. — Kéziratai a m. n. múzeumban: Háladatos jelentés a kecskeméti reform. iskolák ügyében, igazítás és a szemérmetes nagyság, 4rét 8 lap; Kecskeméti Helikon, vagy a helvetziai vallástételt követő kecskeméti oskola nevezetesebb történeteinek, abban forgott tanítóknak és a belüle került s idővel jelesebb hazafiakká vált tanulóknak előadása. Az ekklesiai és oskolai jegyzőkönyvekből, úgy szintén más még fenn lévő hiteles irásokból öszve szedte s kiadta. Kecskemét (1822) 4rét 222 lap. (Csak a kivonata jelent meg a Tudom. Gyűjteményben); Örvendező versek méltóságos gr. Eszteni Wartensleben Károly ő nagyságához, midőn 1827. ápr. 30. a helv. hitv. Dunamelléki superintendentia világi főkurátorrá választotta. Kecskemét 1827., 8rét 16 lap; levele Mátyási Józsefhez, Kecskemét 1818. nov. 30.

Tudományos Gyűjtemény 1823. VI. 86. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *István* (csányi), r. kath. lelkész. — Munkái: 1. ***Előjáró és rendkivül való prédikátziók,*** mellyeket különös és jeles alkalmatosságokra készített, élő nyelvvel mondott és sokaknak kérésére most közre bocsájtott. Első könyv. Szeged, 1815. — 2. ***Törvényes ünnepekre való prédikátziók,*** mellyeket a keresztény katholika népnek oktatására öszve szedegetett, gyüjtögetett s élő nyelvel hirdetett, sokaknak kérésére közrebocsájtott. Második könyv. U. ott, 1818. — 3. ***Törvényes ünnepekre való prédikátzióknak*** *folytatása,* mellyeket közre bocsájtott ... Harmadik könyv. U. ott, 1818.

Petrik Bibliogr.

Nagy ***István,*** hirlapiró, szül. 1830-ban Kis-Kun-Laczházán. A patriarchális külsejű öreg valamikor jelentékeny vagyon ura volt. Mint fiatal író Kemény Zsigmond mellett kezdte pályáját a régi Pesti Napló szerkesztőségében. Nagy tudású, sokat utazott ember volt. Irodalmi munkásságának legnevezetesebb mozzanata, hogy ő volt az első, ki Fauszt első részének magyar átültetésére vállalkozott. Midőn neje Huber Ida, a nemzeti szinház operájának egyik primadonnája meghalt, a társaságokat is kerülte s nyomott viszonyok közé jutott és életének alkonyát, írói hírre nem vágyakozva többé, szerény munkássággal töltötte egy napilap korrektori szobájában. A Nemzetnek volt évek óta revizora s közben czikkeket is irogatott e lap mezőgazdasági rovatába. A zömök erős embert, ki hosszú fehér szakállát kabátjába gombolva viselte, sokan ismerték a fővárosban. Meghalt 1896. jan. 11. Budapesten. Temetésén Szász Károly mondott gyászbeszédet. — Irt költeményeket is a szépirodalmi lapokba, így a Hölgyfutárba (1861.). — Munkái: 1. ***Faust.*** Goethe után ford. Pest, 1860. — 2. ***Jehu társai.*** Dumas Sándor után ford. U. ott, 1860. Négy kötet. — 3. ***Grimm, Gyermek-*** és házi regék. Ford. U. ott, 1861. Két kötet. (Ifjusági Könyvtár 2., 3.). — 4. ***A természet könyve.*** Bernstein A. után ford. Bpest, 1875. Öt kötet. (Miavecz László- és Toldy Lászlóval együtt). — 5. ***Knigge Adolf b., Érintkezés az***

emberekkel. Ford. U. ott, 1875. Két kötet. (Kis Nemzeti Múzeum 35., 36. és Zöld Könyvtár 1.). — 6. *Három orosz* és három angol kalandja. Verne Gyula után ford. U. ott, 1875. — 7. *Ifj. Fromont és id. Risler.* Regény a párisi életből. Francziából Daudet Alfons után ford. U. ott, 1876. — 8. *Cromwell Olivér* és az angol forradalom. U. ott, 1876. (Tört. Könyvtár 29.). — 9. *Egy spanyol leány* története. (Gloria). Korrajzi regény a spanyol társadalomból. Írta Galdos B. Perez. Ford. U. ott, 1881. Három kötet.

Hölgyfutár 1861. 154. sz. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Kisslingstein* Könyvészete. — 1896: *Budapesti Hírlap* 13., *Pesti Hírlap* 13., *Magyarország* 13., *Vasárnapi Ujság* 3. szám. (Nekr.).

Nagy *István* (hidaskürti), a kir. hétszemélyes tábla közbirája, az országos magyar gazdasági egyesület alapító és igazgató választmányi tagja. 1838-ban Pestmegye főjegyzője volt, mikor a pesti megyeház építését megkezdték; az volt még 1841-ben is; később főtörvényszéki ülnök, majd a hétszemélyes tábla birája lett. 1841-ben az ő kezdeményezésére és hathatós közreműködésével jött létre az országos központi faiskola. 1849—1851-ben tagja volt a gazdasági egyesület uj szervezésével foglalkozott bizottságnak és az 1857. új szervezkedéskor választmányi tag lett. Mint szenvedélyes és jeles gyümölcsész volt ismeretes, a mely gazdasági üzletággal pestmegyei dabi birtokán gyakorlatilag is nagy terjedelemben foglalkozott. Meghalt 1863. máj. 4. életének 64. évében. Kéziratainak egy részét a m. n. múzeum vette meg; könyvtára, oklevelei s egyéb kéziratai a List és Franke lipcsei könyvkereskedő birtokába jutottak, kitől aztán szintén a m. n. múzeum annak egy részét visszavásárolta. — Különösen a hazai történettel foglakozott és az egyetemes Encyclopaediának is munkatársa volt. — Munkája: *Emlék irat,* mely tek. nemes Pest, Pilis és Solt t. e. vármegyék Pest sz. kir. városban lévő udvar-házoknak gránátos utcza felőli részén, az alap kőbe ő cs. kir. főherczegsége az ország nádora által 1841. évnek okt. havában letétetett. Kiadta... Pest.

Galgóczy Károly Emlékkönyve. Budapest, 1884. IV. 22. l. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Nagy *István* (felső-büki), volt országgyűlési képviselő, a főrendiházi hivatal titkára, a reformkorszak kezdetéről ismert felső-büki Nagy Pál fia, szül. 1848. júl. 4. Bükkön (Sopronm.); iskoláit Kőszegen kezdte, majd Sopronban folytatta, a hol a gymnasiumot végezte. A jogi tanfolyamot a pozsonyi jogakadémián hallgatta és fejezte be. Tanulmányainak végezte után bükki birtokán gazdálkodással foglalkozott. Képviselőnek 1878-ban választották Sopronmegye lövői kerületében és e kerületet képviselte öt országgyűlési cycluson. Eleinte pártonkívüli állást foglalt el, majd a mérsékelt ellenzék kötelékébe lépett. Az 1884—85. ülészak alatt a képviselőház jegyzője volt, 1892—1896-ig a véderő-bizottság tagja. 1897 óta a főrendiház hivatalának titkára. — Czikkei a Magyarországban (1881. 15—17. sz. Felső-büki Nagy Pál védelme); a Sopronban (1881. 6., 7. sz. Válasza a Frankenburg Adolf-féle Bécsi élményeim cz. műben néhai felső-büki Nagy Pálról közlött téves életrajzi adatokra). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Vasárnapi Ujság 1891. 29-ik sz. arczk. — *Sturm Albert,* Országgyülési Almanach. Budapest, 1892. 279. l. — *Szerencs János,* A főrendiház Évkönyve. II. Budapest, 1902. 125. l.

Nagy *István,* ev. ref. lelkész, Nagy Dániel ref. tanító és Bán Borbála fia, szül. 1861. aug. 2. Bajjon (Biharm.); a nagyszalontai gymnasiumban tanult, az V. és VI. osztályt a mezőturiban, a felsőbbeket és a theologiát a debreczeni ev. ref. collegiumban végezte. Első papi vizsgáját 1885. ápr. tette le; ezután segédlelkészi minőségben Bihar-Mező-Ke-

resztesen nevelő volt Ercsey Dezső főszolgabiró házánál. 1887. szept. 1-től 1889. jún. végeig helyettes tanár volt a karczagi algymnasiumban. Segédlelkész volt Darvason és Kis-Marján. 1889. nov. elején Nagyváradon lett rendes lelkész; innét az erdélyi Harasztosra választatott meg szintén lelkésznek és állását 1891. márcz. 27. foglalta el; 1901. okt. 3. pedig Kémerre (Szilágym.) ment papnak, — Czikkeket írt a Debreczeni Prot. Lapba (1889.. 1893., 1898—1902), a Népiskolai Közlönybe (1889.), a Prot. Egyh. és Iskolai Lapba (1892. Észrevételek az egyházi törvényjavaslatra, Az evangelizatió munkásai), a Téli Ujságba (1892.), a K. Tóth K. által szerk. Kalászokba (1894.), a kolozsvári Prot. Közlönybe (1894., 1896—1897.), a bpesti Kis-Tükörbe (1894.), a Magyar Szóba (1902. 62. sz. A református énekeskönyv megujítása), a Szilágy-Somlyóba (1902. 22. sat. szám A protestantizmus lényege) sat. — Munkái: 1. *Kazinczy és Debreczen.* Karczag, 1888. — 2. *Az imádkozó ember.* Imádságok és elmélkedések, az Istent kereső lélek gondolatai. Mező-Túr, 1898. (Ism. Prot. Szemle).

M. Könyvészet 1888. és önéletrajzi adatok.

Nagy *István,* tanárjelölt, a kolozsvári egyetemen tanult és az ottani ev. ref. theologiai internatusnak 1897—1898. volt tagja. — Munkája: *Czeglédi István,* polemikus iró a XVIII. században. Irodalomtörténeti tanulmány doktori értekezésül. Kolozsvár, 1899. (Ism. Protestáns Szemle).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *István.* — Munkája: *Viszhang* dr. Rokonstein Lipótnak A magyar izraelita cz. röpiratára. Pest, 1860. (Ism. Allg. Illustr. Juden-Zeitung 21. sz.)

Nagy *István,* polgár-iskolai igazgató-tanár előbb Selmeczbányán, Turócz-Szent-Mártonban, 1889. aug.-tól Liptó-Szent-Miklóson, végre 1894. aug. Szegeden, hol 15 évi tanári működése után 1895. máj. 22. meghalt 38. évében. Liptóvármegye háziiparát fejlesztő bizottságának tagja, a fehérkereszt-egyesület elnöke, a vöröskereszt-egylet, a liptó-szentmiklósi dalegyesület alelnöke s a megyei tűzoltó-egyesület jegyzője volt. — Munkái: 1. *Ásványtan.* Kézirat gyanánt. Turócz-Szent-Márton, 1884. (Barthos Istvánnal együtt). — 2. *Téli estékre.* Hasznos elbeszélések. U. ott, 1885. (Ismert. Néptanítók Lapja 1885. 827. l.). — A Néptanítók Lapjának (1883—85., 1887., 1889., 1891—1892.) munkatársa volt. — Szerkesztette a Selmeczi Hiradót, ennek folytatását a Felvidéki Hiradót 1886. június 20-tól 1889. aug. 25-ig Turócz-Szent-Mártonban, a Liptó cz. hetilapot 1892. decz. 18-tól 1894. aug. 19-ig Liptó-Szent-Miklóson.

M. Könyvészet 1886. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Liptó* 1894. 34. sz. — *Felvidéki Hiradó* 1895. 22. sz.

Nagy *Iván* (felső-győri), nyug. országos képviselőházi naplószerkesztő, a m. tudom. akadémia rendes tagja, N. Ferencz megyei hivatalnok és Gebhard Anna fia, szül. 1824. jún. 18. Balassa-Gyarmaton (Nógrádm.); iskoláit Egerben, Esztergomban és Váczon járta; a jogot magánszorgalommal tanulta s Losonczon és a pozsonyi kir. jogakadémián végezte. Mint királyi táblai jegyző Pozsonyban érte meg az 1847—1848. utolsó rendi országgyűlés nagy eseményeit. Atyja fejlesztette ki benne az erős történelmi érzéket s korán bevezette a vármegye levéltárába. Pesten, hol jurátuskodását folytatta, 1848-ban a hetedig honvéd-zászlóaljba lépett s a Drávától a Lajtáig résztvett Jellacsics támadásának visszaverésében; okt. végén átment a 49. honvéd-zászlóaljhoz. Már mint ennek őrmestere kisérte le a horvát foglyokat Debreczenbe, honnét zászlóaljával a déli felkelők ellen, onnan pedig századával az aradi ostromló sereghez küldték. Itt maradt mindaddig, míg 1849. jún. 30. Berger altábornagy föladta a várat, időközben azonban Csutak zarándi

expeditiójában is harczolt. Júl. 18. mint hadnagyot osztották be Dembinszky hadtestébe és aug. 9. már mint főhadnagy küzdött a szerencsétlen temesvári csatában. A világosi fegyverletétel híre Facséton találta. Sok veszedelem közt bujdosva haza felé vette útját, végre szept. 4. eljutott Bujákra (Nógrádm.), a hol ismeretlenül lappangva a jeles és híres nők életrajzát kezdte irogatni. 1850. aug. 17. áruló följelentés a zsandárok kezébe juttatta ugyan, de jóakaróinak kezessége mellett Balassa-Gyarmaton csakhamar visszanyerte szabadságát. Hogy besoroztatását elkerülje, a nagyoroszi Berchtold grófoknál nevelőséget vállalt és velök még azon télen Olaszországba ment. 1851. márcz. 15. a m. tudom. akadémia történelmi osztálya őt bízta meg, hogy a velenczei Marciana-könyvtárból lemásolja a Magyarországot érdeklő okiratok közül mindazokat, melyeket e czélra Valentinelli igazgató kijelölt. Nagy 1851. deczemb. másodszor is lerándult Velenczébe s 1852. májusig időzött ottan. Egy császári rendelet a honvédségért való feleletre vonás alól mindenkit fölmentvén, végre hazatérhetett szülőföldjére. 1853-ban Balassa-Gyarmaton nyitott ügyvédi irodát. Ott működött mindaddig, míg 1855. aug. 1. kinevezték tisztnek a pesti egyetemi könyvtárhoz s így hajlamainak megfelelő állást nyert. Ezen év szept. 27. nőül vette Csató Pál akadémiai tag árva leányát Máriát. Legfőbb művét, a Magyarország családjait ekkor írta s adta ki. O ezen művével egymaga «minden segítség és támogatás nélkül többet tett szaktudományunk népszerűsítésére, mint egy egész társulat», mondta Fejérpataky a geneal. és herald. társaság 1889. nov. 24. titkári jelentésében. A m. tudom. akadémia 1858. decz. 15. levelező taggá választotta (rendessé 1874. máj. 21.). N. kilenczed magával 1867. febr. 2. részt vett a történelmi társulat előértekezletén és máj. 15. megalakult a társulat, mely a koronázás után (jún. 13.) tisztválasztó gyűlését is megtartván, ettől fogva haláláig tagja volt a választmánynak. Az egyetemi könyvtártól, melynek 1859. márcz. 21-től első őre volt, 1870. márcz. 1. megvált és az egyetemi tanárrá kinevezett Greguss Ágosttól átvette a képviselőház naplójának szerkesztését. Az ezzel járó emésztő munka még jobban aláásta egészségét. Az utolsó Árpád-házi király trónraléptéröl szóló akadémiai székfoglalóját (1875. nov. 22.) torokbaja miatt már oly halkan olvasta, hogy csak a legközelebb állók hallhatták. A történeti társulat rozsnyói gyűlésén még részt vett és ő tartotta ott (1876. aug. 28.) az egyik megnyitó beszédet; ereje azonban ettől fogva rohamosan hanyatlott. Ghyczy Kálmán elnök a képviselőházban már 1878. nov. 5. bemutatta nyugalmazása iránt való kérelmét, melyet a ház decz. 9. el is fogadott. Be nem várva a képviselőház határozatát, még azon év júl. 17. Horpácsra (Nógrádm.) költözött birtokára. A horpácsiak hamarosan megszerették és megválasztották birónak. Így élte utolsó éveit visszavonultan Szontagh Pál, Csalomjai (Pajor István) és Kacskovics Lajos társaságában, még az irodalomtól is távol maradt öt évig (1878—1883). Midőn 1883-ban megalakult a magyar heraldikai és geneatogiai társaság, ez egyik alelnökének választotta. A társaság üléseire ugyan nem igen járhatott el és csak egyszer (1886. nov. 6. közgyűlésén) elnökölt; de azért a Siebmacher-féle Wappenbuch magyarországi részének megírásában Csergheő Gézával együtt (1883-tól 1886. okt. 14-ig) buzgón részt vett. Visszalépésének oka az volt, hogy minden erejét Nógrádmegye történetének megírására akarta szentelni, melyet nagy buzgalommal folytatott, kivált midőn a vármegye 1888-ban hivatalosan is megbízta a monographia megírásával. A munkához való erejét majdnem teljesen megtörte egyetlen fiának, Aladár bogdáni

orvosnak váratlan halála 1890. jan. 24. Már fia elhunyta előtt (1889. okt. 15.) kijelentette, hogy könyvtárát valamely közintézetre hagyja; most a szülővárosában Balassagyarmaton fölállítandó gymnasiumra s múzeumra gondolt s annak szánta ezt a gazdag ajándékot. 1891. jan. 3. hívta össze az első értekezletet a nógrád-megyei múzeum-társaság ügyében és azon év nov. 29. a múzeumot már meg is nyithatta. Ezentúl minden szabad idejét a megyei közügyeknek, a nógrádi múzeumnak s a monographiának szentelte, sőt kisebb munkáinak összegyűjtésére is gondolt. 1892. okt. 16., mint az ünneplő bizottság elnöke, ő üdvözölte barátját, Csalomjait (Pajor Istvánt), a derék műfordítót, ki írói jubileumát ünnepelte; nov. 5. azonban újra rosszul lett. Rheumájához 1898 elején szembaj járult és ha dr. Schulek megmentette is a vakságtól, egészsége nem tért többé vissza. Meghalt 1898. okt. 26. Horpácson. A m. tudom. akadémiában 1900. febr. 26. Márki Sándor, a heraldikai társaságban 1901. decz. 13. Karácsonyi János tartottak fölötte emlékbeszédet. — Czikkei a következő hirlapokban, folyóiratokban és évkönyvekben vannak: Honderű (1848. Körmöcz sz. kir. város); Pesti Napló (1851. 279. Egy régi oklevél és Széchy György, 1869. Nagyszerű felfedezések, vagy Nincs többé arany bulla, A velenczei hirhedt felfedezések, 1870. 4. sz. Történeti képek XX, 1875. Historiai érdekesség a szászokról); Hölgyfutár (1851. Magyar hölgycsarnok: Adelhait, Agnes, Anna királynék, Báthori Anna, Erzse, Klára és Zsófia, két Beatrix királyné, Bethlen Zsuzsánna, Bocskay Erzsébet, Bornemisza Anna, Bosnyák Zsófia, Cillei Borbálya, négy Erzsébet királyné, Erzsébet Albert leánya, Fennena királyné, Forgách Zsuzsánna, Frangepán Beatrix, 1852. Levelek Olaszországból); Remény (1851. Magyar írónők); Losonczi Phönix (II. 1851. A Báthoryak jelleme, III. 1852. Patócsy Zsófia); Uj M. Muzeum (1851. A nőtécsi birák pecséte, 1853. Menyői Tolvaj Ferencz, XVII. századbeli magyar író, Corvin János velenczei nemességéről, 1854. A kassai 1707. évi országos tanács, 1855. A magyar fejér lovag, Magyar régi álgyúk, 1858. Balassa-Gyarmat, 1860. Adalék a Dobókhoz); M. Akadémiai Értesítő (1853. Jelentés a velenczei kutatásokról, Gritti Alajos életéről, viszonyairól sat. olasz kéziratok után 1860. Philos. osztály, Czímertani székfoglaló, 1877. Jelentése Szörénymegye czímeréről); Délibáb (1854. Zrinyi a költő halála, 1857. Zrinyi Ilona); Családi Lapok (1854. Adelhait, tört. vázlat); Divatcsarnok (1851. Történeti népregék); Magyarország és Erdély Képekben (III. 1854. Báthori István lengyel király, Nógrádvára, Zrinyi Miklós és Szigetvára, Wesselényi Ferencz és Széchi Mária, IV. 1854. Szarvaskő); M. Tört. Tár (I. 1855. Liptay Imre török követsége 1619-ben, III. 1857. Gritti Alajost illető eredeti emlékiratok, Magyar történeti adatok Svédhonban, VI. Még néhány magyar köriratú pecsét, X. királyi, nádori, s némely más nevezetes levelek Nógrád vármegyéhez 1663—66., XI. Diós-Győr, Magyarország pénzügyi történetéhez a XVI. században, Rimai János szülői, Szelepchényi Mihály, Illésházy Istvánné és Geszthi János sirirata, XII. Igazítás Lipthay Imre török követségéhez, XVIII. 1874. Árúczikkek szabályzata 1627. és 1705. évekből, adalékul a XVII. és XVIII. század ipar- és erkölcstörténetéhez, XXII. 1876. Történeti apró emlékek, hét czikk, 1880. Fáy István murányi várkapitányhoz írt levelek, bevezetéssel és jegyzetekkel, 1881. Végjegyzék Fáy István leveleire írt polemiához, Követi utasítás az 1617. évi országgyűlésre, 1884. Lipótvár története 1665—1772., Levelek Gömör vármegye multjából, 24 levél, 1885. Levelek a Krasznahorkai Andrássyakhoz); Budapesti Viszhang (1856. Szalonak);

Magyar Irók Pályakönyve (1856. Frangepán Katalin); Magyar Néplap (1857. Hollókő); Győri Tört. és Régészeti Füzetek (II. 1863. A Konkolyi Thege család oklevelei sat.); Vasárnapi Ujság (1863. B. Révay László, B. Eszterházy Pál, Vadászi Pál, B. Pálffy András, Móré István, Spáczay Márton, 1864. Báró Forgách László, Földváry Miklósról két czikk, 1864. A Drágffyak igazi czímere, 1865. Rajkovics Péter, Gr. Nádasdy Ferencz, Gr. Károlyi Antal, B. Kerekes Zsigmond, Gr. Hadik András, Gr. Rédei János, B. Török István, Gr. Bethlen Ádám, Kiss Ferencz, Gr. Gyulay Sámuel, Petrovszky Ferencz, Gr. Draskovich József, Hrg. Eszterházy Miklós, Borcsiczky Ferencz, 1866. Neszméry Ferencz, B. Ocskay József, Piacsek Károly, Kulnek András, Kosztolányi L., B. Vécsey Szigbert, 1867. Hg. Eszterházy Antal, Verebélyi Zsigmond, Gr. Gyulay Albert, Szarvasy József, Splényi Gábor, Gr. Karacsay András, Horváth Kázmér, Vajna Gábor, Koronázás, Selmecz vára, Bozók vára, 1868. Zboró v. Makovicza vár, Wandorf, Besnyői zárda, Szentkirályi várkastély, Máriatölgyi romok, Szaláncz vára, Ó-budai kápolna, Bártfa, Füzér vára, 1869. Erdőd vára, Lelesz, Zborói kastély, Hainburg vára, 1870. Helyi monographiák, Hertelendi Gábor, Dévény és Rothenstein, 1871. Appony vár romjai, 1872. Bosók vára, 1873. A lőcsei városház, Budapest czímerei, A száz hársfa Zborón, 1877. Cserni György és a szerb fölkelés e század elején); A Hon (1864. Az egri érseki megyei Névtár 1863.); Századok (1867. A murányi Venusról, Az oroszországi Báthoriakról, Egy temesvármegyei alispánról, Técső város pecsétéről és a magyar köriratú pecsétekről, 1868. A Rhédey családról, 1869. Istvánffy M. munkája fordításairól, Hontvármegye Árpádkori birtokosai, Velenczei kéziratokról, 1870. Helyi monographiák, Pótlékokkal, Magyarok iskolázása külföldön, 1872. Arneth Alfred, II. József császár és Katalin orosz czárné levelezéseinek ism., 1874. Magyarországi képzőművészek a legrégibb időktől 1850-ig, A szent Adalbert képével ellátott községi pecsétekről, Magyar köriratú régibb községi pecsétek, Síremlékek, Bezzegh György és veje, Biharvármegye főispánjairól, Vér András menedéklevele keltéről, 1875. A neczpáli levéltár ismertetése történelmi tekintetben, 1876. Egykorú emlékirat Tököly Imréről, 1876. Kiránd. füzet, Megnyitó beszéde a rozsnyói 1876. aug. 28. tartott zárülésen, 1884. Beniczky Nándor alnádor); M. Sion (1869. Berkes András váczi n. prépost és kora); Archaeol. Értesítő (II. Ujlaky Lőrincz pecséte 1519. rajzzal, Czímertani kérdések, IV. 1871. A XVII. századi magyar ötvösségről, A régi Szentiványi-féle pecsétről. XVI. századi ingóságok, Régészeti kirándulás Nógrádban, VIII. 1874. Szobai régészkedés, Római emlékkő, 1878. Liptói Bogomér fiainak pecséte a XIII. századból); Fővárosi Lapok (1876. A tört. társulat gömöri kirándulása); Budapesti Közlöny (1873. jún. 22. Egy kis okadatolt mentség); Egyetemes M. Encyclopaedia (VIII. Érdy János életrajza, Erdődy és Eszterházy családok); Nógrádi Lapok (1880. szept. 12. Necrolog, életrajzi vázlat, 1883. decz. 30. Falusi levél, 1884. Drégelyvára, 1898. Nógrád 1820—1848); Turul (1883. Elmélkedés a czímer- és származástan méltatásáról, A Losonczyak és Bánffyak nemzékrendje, Adalék az egyházi sphragistikához, Beatrix és Izabella királynék pecsétjei, A kisasszonyfalvi Istvánffyak, Igazító adalék a Bánffyak családjához, 1884. A Kaplyon genus és ágazatai, A Boksa genus és Chapyak. Bottyán András 1647. czímerlevele holléte, Simontornyai Laczk Imre erdélyi vajda 1370. pecsétje, A kihalt gróf Gyulay család, A halászi Istvánffy család, Palásthi Bagonya pecsétje 1368—73., A szeghi birák pecsétje 1606., 1885. A Csák nem-

zetség); Hontvármegyei Almanach (1893. A Koháryak); Szondy Album (Drégely várának története); Irodalomtörténeti Közlemények (1893. Juhász Máté, Barcsay Ábrahámnak feleségével folytatott levelezéséről). — Munkái: 1. *Magyarország családai*, czímerekkel és leszármazási táblákkal. Pest, 1857—1865. 12 kötet (40 kettős füzet). Pótlék kötet. U. ott, 1868. (A m. tudom. akadémia Marczibányi mellékjutalmát nyerte 1869-ben). — 2. *Kisfaludi Lipthay család* nemzékrende és oklevelei. U. ott, 1858. — 3. *Komáromy Jánosnak* (Késmárki Tököly Imre secretáriusának) törökországi Diariumja s experientiája ... U. ott, 1861. — 4. *Késmárki Tököly Imre Naplója.* 1693—1694. U. ott, 1863. (Monumenta Hung. Histor. M. Tört. Emlékek II. osztály 15.) — 5. *Tanulmányok* a várrendszer némely viszonyairól. U. ott, 1866. (Különny. az Akadémiai Értesítő. Philos. törv. és tört. oszt. VI. k.). — 6. *Rédei László Történeti maradványai* 1658—1663. U. ott, 1871. (Történelmi Tár XVII.). — 7. *A gróf Zichy család okmánytára.* U. ott, 1871—1874. I—IV. kötet. (Szerk. Nagy Imre- és Véghelyi Dezsővel). — 8. *Emlékbeszéd* Érdy János felett. Bpest, 1873. (Értekezések a tört. tud. köréből, II. 9.). — 9. *Egy főbenjáró per* a XVIII. századból. U. ott, 1873. (Értek. a tört. tud. kör. III. 1.). — 10. *Magyar Diplomatiai emlékek* Mátyás király korából 1458—1490. U. ott, 1875—78. Négy kötet. (Szerk. br. Nyáry Alberttel együtt. Monumenta Hung. Hist. M. Tört. Emlékek IV. oszt. Diplomatiai emlékek). — 11. *Az utolsó Árpádházi király* trónra lépte. U. ott, 1876. (Értek. a tört. tud. kör. VI. 2.). — 12. *Brutus Mihály Magyar Historiája.* U. ott, 1877. 3 kötet. (Monum. Hung. Hist. XIV.). — 13. *J. Siebmacher's Grosses und allg. Wappenbuch* ... IV. Band. Der Adel von Ungarn sammt den Nebenländern. Nürnberg, 1885—86. 1—8. füzet. — 14. *Emlékbeszéd* Kacskovics Lajos lev. tagról. U. ott, 1893. (Emlékbeszédek, VII. 6.). — 15. *Balassa-Gyarmat.* Az 1858. évi első kiadásnak javított rövidítménye. Balassa-Gyarmat, 1894. — 16. *Nógrádvármegye története.* I. k. 1000—1544. U. ott, év n. 1—191. l. — 17. *Gyöngyösi István* életrajzi adatainak s származásának megállapítása. Budapest, 1897. (Különnyomat az Irodalomtörténeti Közleményekből.). — Szerkesztette és kiadta a Magyar Tudományos Értekező czimű havi folyóiratot 1862. januártól az év végeig Knauz Nándorral együtt Pesten; az 1869—1872. országgyűlés képviselőházának Naplóját. Hiteles kiadás. VI—XXIV. kötet. Pesten 1871—1872.; Az 1872—1875. országgyűlés képviselőházának Naplóját. Hiteles kiadás I—XVII. k. Buda, 1872—75.; A közös ügyek tárgyalására 1872. szept. 16. a m. országgyűlés által kiküldött Bizottság Naplóját. Hiteles kiadás. Pest, 1872.; az 1865—68. országgyűlés Jegyzőkönyveinek Tartalommutatóját. Pest, 1872.; az 1873. decz. 22. országos ülésből kiküldött 21-es Bizottság Naplóját. Hiteles kiadás. Bpesten, 1874.; A közös ügyek tárgyalására a m. országgyűlés által kiküldött s ő felsége által 1874. ápr. 20-ra összehivott Bizottság Naplóját. Hiteles kiadás. Pesten. 1874.; Az 1875—78. országgyűlés képviselőházának Naplóját. Hit. kiad. I—XIV. k. Bpesten 1876—78.; A közös ügyek tárgyalására kiküldött és 1876. máj. 15-re összehivott bizottság Naplóját. Hit. k. Bpest, 1876.; A jegybank ügyében országgyűlésileg kiküldött bizottság Naplóját. Hit. k. Pest, 1878. — Kéziratban: Nógrád vármegye okmánytára 1866.; Magyar czímertan, különös tekintettel történelmünkre; A várbirtokok az Árpádok alatt, földképpel; a m. n. múzeumban: levelei Wenzel Gusztávhoz: Velencze, 1852. márcz. 13., Pesty Frigyeshez: Pest, 1861. nov. 24., 1862. febr. 28, márcz. 16., ápr. 11., aug. 15., Horpács 1879. máj. 24., 1880. jan. 7.,

máj. 25., 1881. jan. 28., 1882. máj. 25., 1885. jún. 9., decz. 3.; Kocsi Sándorhoz: Pest, 1863. szept. 18.; ifj. gróf Széchenyi Lajoshoz: Horpács 1887. jan. 5., Pulszky Ferenczhez: Rétság 1888. nov. 10. (távirat); Nagy Imréhez: 1892. nov. 2.

Danielik, M. Irók II. 218. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 66. l. — *Századok* 1867—73. — *Akadémiai Értesitő* 1869. 83. l., 1877. 187. l. — *Vasárnapi Ujság* 1879. 11. sz. arczk. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1894. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 915. l. (Márki S.), XVIII. 915. l. — *Budapesti Hirlap* 1898. 298. sz. — *Márki Sándor*, Emlékbeszéd Nagy Iván felett. Budapest, 1900. (Emlékbeszédek X. 6.) — *Turul* 1901. (Karácsonyi János Emlékbeszéde).

Nagy *Jakab* (harsányi). L. *Harsányi* (*Nagy*) *Jakab.*

Nagy *János*, heidelbergi egyetemi hallgató, gyulafehérvári (Erdély) származású. — Munkái: 1. *De monachis* et perfectione monastica. Resp. 19. Jan. 1616. Heidelbergae, 1620. (Pareus, David., Colleg. Theolog. 1620. II. 270—274. l.) — 2. *De sacramentis* in genere et speciatim de baptismo. Resp. 8. Juni 1616. U. ott, 1620. (Pareus, Colleg. Theol. 1620. II. 320—325. l.)

A m. n. muzeumi könyvtár példányából.

Nagy *János*, Jézus-társasági áldozópap, szül. 1701. nov. 2.; 1721. okt. 18. a Jézus-társaságba lépvén, Kassán a bölcseletet tanította. Házfőnök volt Nagyváradon, Esztergomban, Egerben, Kalocsán, Udvarhelyen és Budán, könyvvizsgáló Pozsonyban. Meghalt 1768. júl. 18. Budán. — Munkái: 1. *Diadema triumphale.* Cassoviae, 1729. — 2. *Spei illustres Suadae Cassoviensis.* U. ott, 1730.

Katona, Historia Critica XXXIX. 983. l. — *Stoeger*, Scriptores 242. lap. — *Zelliger Alajos*, Esztergom-vármegyei irók. Budapest, 1888. 140. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1541. h.

Nagy *János*, theologiai tanár. — Munkája: *Tractatus theologiae moralis* practicus, ex probatis auctoribus collectus, et usu roboratus, in utilitatem neocuratorum, cum adnexis resolutionibus casuum, per veteranum archi-dioecesis Strigoniensis presbiterum in lucem datus. Tyrnaviae, 1779. (Névtelenül. Az ajánlás végén: J. N. A. S. S. S. S. 2. kiadás a szerzőtől jav. U. ott, 1780., 3. kiadás. Buda és Nagyszombat, 1790. és Buda, 1821.).

Petrik Bibliogr.

Nagy *Ker. János*, bölcseleti doktor, r. kath. plébános, szül. 1732. jún. 17. Nagyváradon; 1747. okt. 14-től a Jézus-társaságnak volt a tagja; a szerzet eltöröltetése (1773) után világi pap és Győrött karkáplán lett, azután szanyi (Győrm.) plébános, hol 25 évet töltvén, 1803-ban 71 éves korában meghalt. A korában öntudatára ébredt nemzetiségnek, mely a nemzeti nyelv és öltözet pártolásában nyilvánult, hőkeblű pártolója volt; tisztelő barátja a magyar iróknak, különösen Révainak, ki őt egy hozzá intézett és N. holta után ennek irományai közt fellelt levelében «atyjának» nevezi, s kíméletlen, néha aljas gúnyokkal korbácsolója a lábrakapott idegen módinak és beszivárgott rossz erkölcsöknek. Sopronmegye táblabirája volt. — Magyar és latin költeményei vannak a M. Hirmondóban (1792. 2. sz. Told., 1793., 1795—1798). — Munkái: 1. *Méhi gazdaság*, a mellyet Ovidius rendihez alkalmaztatott magyar versekben foglal. Győr, 1786. — 2. *Nyájas Múzsa.* U. ott, 1790. — 3. *Egy köz jót szerető hazafinak currense* vagy-is futó levele t. n. Weszprim vármegyei státusokhoz. Hely n. 1790. (ügyes kortes-vers). — 4. *Udvari Kátó*, vagy is Grátzián Boldizsárnak Faludi Ferencz által fordíttatot CCC makszimái. Mellyeket alagyás versekbe foglalt ... Győr, 1790. — 5. *Az oroszlány és a nyájas múzsa.* U. ott, 1790. (Költemény. Névtelenül. Szaitz Leo ellen). — 6. *József Egyiptus vicze királlya.* Örvendetes szabású játék, mellyet a magyarországi palatinusnak tiszteletére alkalmaztatott. U.

ott, 1790. — 7. *Erszényházy Pál* és Gyomordi kisaszony, azaz a kávénak és nádméznek drágasága. Irta a Nyájas Múzsa szerzője... 1792. ápril elején. Bécs. (Költemény. Különnyomat a M. Hirmondóból). — 8. *Örömöt és hála-adást eszközlő beszéd.* Midőn I. Ferencznek apost. királyunknak császári és királyi szerencsés megkoronáztatása végett t. n. Soprony vármegye hála adó áldozatot mutatott az Istennek, mondotta ... 1792. Szent Mihály havának 18. napján. Sopron. — 9. *Mélt. Várkonyi gróf Amade Antal* urnak, Böös, Baar, Marczaltő örökös urának és a költségével készült marczaltői csatornának emlékezetére. Irta a Nyájas Múzsának szerzője... Győr, 1792. (Költem.). — 10. *T.-N. Soprony-vármegyének versbekötött öröme*, midőn hertzeg Eszterházi Miklós Kis-Martonban fő-ispánységra bé-iktattatna 1794. eszt. Sz. Iván havának 24. napján. Sopron. — 11. *A szombathelyi nemes tábornak* ő királyi felségek előtt tett hadi gyakorlása 1797. kis-asszony havának 16. 17. és 18. napján. Bécs. (Költemény. Különnyomat a M. Hirmondóból. Ugyanez latinul. Szombathely, 1797.). — 12. *Szent-Andrási Féniksz.* Vagy-is ezen nevezetű helységben, mélt. Tolnai groff Festetits Ignátz által ujonnan építtetett ditső templom. Sopron, 1799. (Költ.). — 13. *Felső Szopori Szily Jánosnak* első szombathelyi püspöknek bánat-szüntető emlékezete. 1799. Sombathely. (Költ.). — 14. *Halottas beszéd* mellyben VI. Piusnak, római sz. pápának dicséretét foglalta és deák nyelven hirdette az eminentiás és főtiszt. cardinálisok előtt Brancadoro Czézár nizibini érsek, a pátriarchai templomban gyászos egyházi szent pompával megtiszteltetett 1799. eszt. okt. utolsó napján. Ford. és keresztyény hiveknek közönségessé tette ... U. ott, 1800. — Kéziratban a magyar n. múzeumban: levelei Révai Miklósboz: Szany 1788. ápr. 4., jún. 31.

Hadi és más nevezetes Történetek 1790. II. 276. l. — *Mindenes Gyüjtemény* 1790. IV. 253. lap. — *M. Kurir* 1790. 260. l., 1792. 409. l., 1797. XII. 752. l., 1898. XIII. Told. 225., 337. lap. — *Sándor István*, M. Könyvesház. — *Katona*, Historia Critica XLI. 616. l. — *Danielik*, M. Irók II. 220. l. — *Figyelő* I. 280., III. 238., V. 357., 360. l., XX. 170. lap. — *Ballagi Géza*, A politikai Irodalom. Budapest, 1888. 287. l. — *Petrik* Bibliogr. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque Bibliogr. V. 1542. h. — *Kath. Szemle* 1898. 770. l.

Nagy *János György*. L. *Nagy György János.*

Nagy *János* (mesterházi), ág. ev. tanár, szül. 1738. decz. 27. Mesterházán (Sopronm.); tanult Nemeskérben és Sopronban; 1765-ben a hazai törvényeket Pozsonyban hallgatta. 1767-ben a soproni ág. ev. gymnasiumban tanár lett; ugyanott 1783. nov. 1. a syntaxis tanárává lépett elő. Mint a gymnasium subrectora a XVIII. század végén (1790) ottan alakult magyar társaságnak tanácsosa és tanítója is volt. Alapos tudománya, szoros rendtartása és igazságszeretete kedves emberré tették. Meghalt 1803. máj. 10. Sopronban. Könyveit a gymnasiumnak, vagyonát az alumneumnak és a tanári fizetések alapjának hagyta. — Munkája: *Boldogságra vezérlő oktatás* a Jézus tudományából. Sopron, 1798. (Sokáig iskolakönyvül használták).

Johann Nagy von Mesterháza, Prof. ..... bey seiner Beerdigung 11. May 1803. Oedenburg. (Költ.). — *Danielik*, Magyar Irók II. 220. l. — *Figyelő* VIII. 163. l. — *Kovács Sándor*, A soproni m. társaságnak története. Sopron, 1890. 18. l.

Nagy *János*, szolgabiró Győr vármegyében. Meghalt 1808 után; ezen évben tett végrendeletet, melyben kéziratait a m. n. múzeumnak hagyta. — Munkái: 1. *Mélt. főt. Wilt József urnak* a győri püspökségbe 1806. Mindszent havának 21. napján lett béiktattatásának alkalmatosságával. Győr, 1806. (Költ.). — 2. *Magyar Virgilius* az az Virgilius Aeneásának némelly darabjai, mellyek deák eredeti versekből ugyan annyi számú és lábú magyar versekbe foglaltattak. Győr,

1806. (Kézirata, censurai példány 1805-ből a m. n. múzeumban); u. ott vannak következő kéziratai: Horatius Flaccusnak satyrái, ívrét 242 lap; Ars satyrica avagy a satyrák irásának mestersége. Győr, 1808. 4rét 112 lap; Comoedia: Ambo-terno 1800., ívrét 50 lap; Vegyes versei 1804—1808. 4rét 138 lap; Arbor libertatis. Jaurini, 1800. 4rét, 65 lap; Rövid ut, avagy olyan mesterség mely által két-három nap alatt nagy részét az egész világnak be lehet járni, a nélkül hogy valaki a házából is kiléphen. Győr, 1800. 4r. 248 lap.

M. Kurir 1806. II. 7. sz. — *Allg. Literatur-Zeitung.* Halle & Leipzig, 1807. 32. sz. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *János* (némethi). — Munkája: *Értekezése* Csokonai V. Mihály életéről, mellyet kiadott Dombi Márton Pesten 1817. és Csokonai munkáinak kritikai megítéltetésekről Kölcsey Ferencz által, melly a Tudom. Gyüjt. 1817. eszt. III. kötetjében találtatik. Bécs, 1818.

Petrik Bibliogr.

Nagy *János.* — Munkája: *Lessus* ad tumbam pie denati dni Francisci Hegedüs, 15. kalendas Julii 1829. tumulo illati. Quinque-Ecclesiis.

Petrik Bibliogr.

Nagy *János*, kis-ujfalusi (Esztergomm.) prédikátor. — Munkája: *Egynehány együgyü versek*, mellyeket ő herczegségének a főmélt... Rudnai Sándor Magyarországi primás... fényes hivatalába való beállíttatása alkalmatosságára készített. Komárom, 1820.

Perger Lajos, Esztergom város és várm. iróinak Koszorúja. Esztergom, 1887. 31. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *János*, ev. ref. esperes-lelkész, szül. 1806-ban Mocsán (Komáromm.); tanulmányait Pápán végezte, holköztanító és főiskolai senior volt. Ekkor ő veté meg Tarczyval együtt a tanuló ifjúsághoz intézett lelkes beszédével az önképzőkör alapját. 1836-ban lett nagysallói lelkész, hol mint a barsi egyházmegye 25 éves esperese 1880. máj. 1. meghalt. — Munkái: 1. *Egyháztörténet* Nagy János után Halasy István. Pápa, 1874. (2. kiadás 1876., 5. k. 1884. U. ott). — 2. *Egyházi beszéd*, melyet elmondott Székesfejérvárott 1876. jún. 11. kerületi gyűlés alkalmával. U. ott, 1876. — Kéziratban van több népiskolai tankönyve, u. m. vallástan s confirmácziói káté 1878.; nevelés- és módszertan; Rousseau Emilje és Fenelon Telemaqueja ford.

Nagy papok életrajza. Bpest, 1878. 29. lap. (Prot. theol. Könyvtár IX.). — *Sz. Kiss Károly*, Monographiai Vázlatok. Pápa, 1879. 36. l. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1880. 19. sz. — *Uj M. Athenás* 298. l. és gyászjelentés.

Nagy *János*, theologiai doktor, kanonok és apát, a m. tudom. akadémia tiszteleti tagja, N. Antal és Török Kata fia, szül. 1809. márcz. 30. Szombathelyen (Vasm.); ugyanott kezdette és folytatta középiskolai tanulmányait, a melyeket 1827-ben jeles előmenetellel bevégezte s az ottani papi seminarium növendékei közé iratta be magát; a franczia nyelvet is elsajátította. A hittudomány egy évi tanulása után 1829-ben a pesti központi papnevelőbe küldetett, a hol különösen a keleti nyelveket tanulta, s ezekben már 1830-ban oly szép előmenetelt tett, hogy némely kéziratban maradt köszöntő verseken kívül a m. k. egyetem ötven évi ünnepélyére 1830-ban arab verseket adott ki. Ugyanez évben megnyerte az egyetem egyháztörténelmi pályadiját is: A keresztény egyház tanítása a három első században cz. latin munkájával, a mely később magyarra fordítva a Sionban is megjelent. 1831-ben a nem magyar ajkú növendék-társainak a magyar nyelv tanítójául kéretett fel s a növendék papság magyar iskolájának elnökévé választatott; Munkálataik első évi folyama az ő vezérlete alatt készült. Hittanulói pályája leforgása után 1832-ben Pestről visszatért Szombathelyre s aug. 24. áldozópappá szenteltetett föl. Előbb Baltavárott öt hónapig, majd Rába-Szent-Mi-

hályon egész 1836. febr. végeig káplánkodott. Ez idő alatt sokat foglalkozott a magyar nyelvészettel, és a m. tudom. akadémia nyelvészeti pályázatán, 1833. nov. 15. pályaműve dicsérettel említtetett meg s tiszteletdíj mellett kiadása is elhatároztatott. 1836-ban a szombatbelyi papi seminariumban tanulmányi igazgató s káptalani káplán lett (az akkorig Szombathelyt nem tanított hazai köz- és magán törvényt a növendék papoknak rendkívüli órákban kezdette előadni); egyszersmind a m. t. akadémia pályázatán másodszor nyert kitüntetést. 1833. nov. 15. a m. t. akadémia nyelvtudományi osztályának vidéki levelező tagjává választatott (1838. szept. 6. rendes és 1876. jún. 8. tiszteleti tag lett). 1839-ben a szombathelyi püspöki lyceumban a keleti nyelvek és bibliai hittudomány tanárává neveztetett ki, egyszersmind megtartotta a magyar jog rendkívüli tanári székét is. 1835. jún. 13. a pesti egyetemen a theologiából doktori oklevelet nyert. 1840-ben Zalamegye táblabirájává választatott. Egész 1848-ig élénk részt vett az akadémia nyelvészeti munkásságában, a mennyiben több bizottságba beválasztatott, így a biráló bizottságokba s olyanokba is, a melyek a helyesírás megalapítására vagy nyelvtanok és szótárak tervezésére küldettek ki. Életének három utolsó tíz éve alatt megjelent ugyan a nagygyűlésekre, de tudományos munkássága teljesen megszakadt. Nem tudta magát beletalálni az új irányokba és semminemű nyelvészeti mozgalomban nem vett részt. 1871-ben szombathelyi kanonokká neveztetett ki. 1872-ben szent Benedekről czimzetes borchi apáttá, 1873. papóczi perjellé és zalaegerszegi főesperessé, őrkanonokká, 1874. sárvári főesperessé, 1875. olvasó kanonokká és németujvári főesperessé neveztetett ki; szentszékt biró és zsinati vizsgáló is volt. Meghalt 1885. máj. 21. Szombathelyt. — Értekezései s Beszédei a Szalay Imre által szerkesztett M. Egyházi Beszédek Gyűjteményében (Pest, 1832—45); a hirlapokba névtelenül írt; a tudom. Gyűjteményben (1834. V. Hertelendy Gábor altábornagy életrajza): a Sionba, Athaeneumba, Religió és Nevelésbe több czikket írt; a M. tudós társaság Évkönyveiben (V. 1842. A nyelv általános alap és hasonlítási vezérelvei, szemi keleti nyelvsarjadékainak a magyarral hasonlatos képeivel, VI. 1845. Emlékbeszéd Kassai József felett); a M. Egyházi beszédek Gyűjteményében (Uj F. IV. 1845. Akármely vértanu napján); a Pázmány Füzetekben (1857. Nagy-Karácson napjára). — Munkái: 1. *Polus laetitiae* Musarum Orientalium in festo jubilari quinquagenario C. Univ. R. Hung. Pest. die 25. Junii 1830. in seminario Pestiensi. Pestini. (Latinul és magyarul). — 2. *Az egész keresztény hittudomány* katechetai tanításokban a bevett közkatechismus rende szerint. U. ott, 1832—33. Négy kötet. (Németből ford. Szalay Imrével együtt). — 3. *Grammatica* linguae Hungaricae cum parallelismo inter Aramaeam, Hebraeam, Arabicam et Hungaricam orientales linguas ducto in usum cleri junioris Regni Hungariae adornata. U. ott, 1832. (Mellette külön czímlappal: *Parallelismus* inter linguas orientales aramaeam, hebraeam, et arabicam cum hungarica ductus. Ugyanott, 1832.). — 4. *A magyar nyelv szóalkotó* s módosító ragainak nyelvtudományi vizsgálata; vagyis felelet ezen jutalomkérdésre: Mellyek, hányfélék, mely eredetűek és saját jelentésűek egyfelől a ragasztékok (sufixa) vagyis azon szók és szótagok, mellyek által a magyar nevek és igék értelme módosíttatik és meghatároztatik? Másfelől a szóképzők (formativa)? Melly változásokat okoznak. és szenvednek ragasztáskor és szóképzéskor, s végre mily nemű gyökerekhez szövetkeznek az utóbbiak? Másod-rangú jutalom-felelet. Buda, 1834. (Nyelvtudo-

mányi Pályamunkák I.) — 5. *A jó lelkipásztor képe.* (Előbb az Egyházi Tárban). Pest, 1836. — 6. *Tiszta magyar gyökök.* Másod-rangú pályamunka. Buda, 1839. (Nyelvtudományi Pályamunkák II.). — 7. *Hierolexicon* polymathicum latino-hungaricum. Latin magyar köztanulatos egyházi műszótár. Koszorúzott pályamunka. Két kőrajzzal. Szombathely, 1845. (Függelék: Az egyetemes közhitű anyaszentegyház fejedelmeinek, vagy is a római pápáknak időrendű névsora. Az egyetem s közhitű kereszteny anyaszentegyház ősérseki, ősfőnöki, érseki és püspöki megyéinek betűrendi névsora. Rövid szótára azon földirati neveknek, mellyeknek latin és saját tartományi nevök közt szembetünő különbség vagyon). — 8. *Nagyböjti szent beszédek,* mellyeket a szombathelyi székesegyházban 1848. évben tartott. U. ott, 1849. — 9. *Néhai méltt. Szent-Györgyi Horváth József* életképének feliratai. Vitéz katona. Jó polgár. Buzgó keresztény. Mellyet 1850. év. ápr. 22. tartott gyászünnepélyen hirdetett. U. ott, 1850. — 10. *Weinhofer József ünnepnapi és alk. egyházi beszédei,* melyeket megmagyarított s a szombathelyi székesegyházban tartott saját beszédei függelékével közrebocsátott. Pest, 1866. (2. kiadás). — Kéziratban: Idv koszorú, mellyet Balassa Gábor urnak szombathelyi megyés püspöknek ünnepére áldoz a szombathelyi magyar jogtanulókar 1844-ben (költ); levelei: Horvát Istvánhoz, Szombathely 1832. ápr. 4., Wenzel Gusztávhoz, u. onnét 1877. aug. 27. (a m. n. múzeumban).

Ujabbkori Ismeretek Tára V. 451. l. — *Ferenczy* és *Danielik,* Magyar Irók I. 332. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1877. 33. sz. arczk. — *Petrik* Könyvészete. Bpest, 1885. 428. l. — *M. Állam* 1885. 112. l. — *Akadémiai Almanach* 1886. 337. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 332. l. és gyászjelentés.

Nagy *János,* az erdélyi gazdasági egyesület titkára, Nagy Ferencz ev. ref. főiskolai tanár-író testvéröcscse, szül. 1818-ban Szent-Andráson (Dobokam.); a marosvásárhelyi és a kolozsvári ev. ref. főiskolában végezte tanulmányait a jogiakkal együtt 1843-ban. A marosvásárhelyi kir. táblán ügyvédi vizsgát tett. 1846—1847-ben gazdasági tanintézeteket látogatott, nevezetesen a keszthelyit. 1848-ban honvéd lett és a fegyverletétel után besoroztatott és két évig Lombardiában szolgált. Kiszabadulta után 1852—1858-ig nevelő volt Degenfeld Pál gróf fiai mellett Erdőszádán. Ezután két évig külföldi gazd. akadémiákat látogatott. 1860-ban a gazdasági egylet titkára lett. Meghalt 1865. nov. 20. Kolozsvárt. — Mezőgazdasági, szőlőszeti és gyümölcsészeti czikkeket írt a gazdasági szaklapokba s az általa szerkesztett Évlapokba. Czikkei a Gazdasági Lapokban (1860—61. Erdélyi gazdasági egyesület, 1865. A repcze); a Kertész Gazdában (1860. Lucas Eduard közleménye az erdélyi gyümölcsfajokról, 1862. Kertmunkásokat képező intézet Palotán); a Falusi Gazdában (1865. Állattenyésztési mozgalmak Erdélyben).— Szerkesztette az erdélyi gazdasági egylet Évlapjait 1860—65. VI—IX. füzetét Kolozsvárt.

Szinnyei Könyvészete; a családtól nyert adatokból és gyászjelentés.

Nagy *János* (szotyori), nyug. miniszteri tanácsos, országgyűlési képviselő, szül. 1832-ben Szotyorban (Háromszékmegye); mint mérnök előbb a déli vasútnál volt alkalmazva; a magyar kormány alakulása alkalmával belépett a közlekedésügyi miniszteriumba, a melyben mint több vasút tervezője nagy tekintélyre tett szert. A vasúti osztálynak huzamos ideig vezetője, a műszaki tanácsnak pedig sok évig elnöke volt. E tanács feloszlatása után mint miniszteri tanácsos 1891-ben nyugalomba lépett. 1892-ben szabadelvűpárti programmal szülőföldjén megválasztatott képviselővé; a vízügyi bizottság tagja volt. — Czikkei a szaklapokban jelentek meg; országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyülési Almanach. Bpest, 1892. 279. l.

Nagy *János*, polgári iskolai igazgató, szül. 1842. máj. 6. Szegeden szegény sorsú iparos szülőktől; ugyanitt végezte a reáliskola négy osztályát és tanítói kiképeztetését. Tanítói pályáját Hód-Mező-Vásárhelyen kezdte 1855-ben, hol egy évig működött; innét a szegedi izraelita főelemi iskolához hivatott meg, hol tíz évig a magyar nyelvet tanította. 1869-ben a szegedi községi népiskolához választatott meg s 1873-ig az V. és VI. osztálynak vezetője volt. Midőn a polgári fiúiskola megnyittatott, ide választották meg tanárnak, mire Budapesten a magyar nyelv, földrajz és történelmi tananyagból vizsgálatot állott ki s polgári iskolai oklevelet nyert. Ez időtől mint igazgató-tanító működött ezen tanintézetnél Szegeden, hol 1893 aug. 10. meghalt. Az alföldi tanítóegyesület elnöke s a Dugonics-társaság rendes tagja volt. — Czikkeket írt a Szegedi Híradóba (1869 óta, tanügyi czikkek), a Néptanítók Lapjába (1870. Néhány szó a váltakozás és az osztályrendszer kérdéséről, 1886. Egy méhészeti előadásról és könyvism., 1887. A méhészeti segédeszközökről, 1888. A csanádi méhésztársulat, Méhészkedési gyakorlatok); a szegedi többi helyi lapokba az iskolák szervezeti kérdéseiről több czikket írt. — Munkái: 1. *Magyar nyelvtan.* Felső nép- és polgári iskolák, valamint tanítóképezdék számára. Szeged, 1876. (Ism. Néptanítók Lapja. 2. jav. és bőv. kiadás 1879., 3. jav. és bőv. k. 1884., 4. átdolg. kiadás 1889. U. ott). — 2. *Magyar nyelvkönyv.* A népiskolák II. osztálya számára. A csongrádmegyei tanítótestületek (Alföldi tanítóegylet) egyesületének megbízásából. Szeged, 1882. (III. és IV. osztályok számára. U. ott, 1881., 2. kiadás 1885. és 1887.). — Szerkesztette a Tanügyi Lapokat 1872. ápr. 10. 1874-ig Szegeden. — Jegyei (gy—s.) és (—s.) a Szegedi Híradóban 1869 óta.

M. Könyvészet 1887. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Néptanítók Lapja* 1893. 793. l. — *Budapesti Hirlap* 1893. 222. szám. — *Polgári Iskola* 1894. 9., 10. sz. (Gallovich János) és önéletrajzi adatok.

Nagy *Jani*, gazdatiszt volt Polgárdiban (Fejérm.) a mult század 60-as éveiben; utóbb a Tallián-család csikvári (Szabad-Battyán, Fejérm.) uradalmának ispánja. Meghalt 1897. okt. 10. Osztopánban (Somogym.). Ifjúkori poétázása idejéből beszélik a következő adatot: 1852-ben, midőn ő felségét Pesten nagy illumináczióval fogadták és ünnepelték, a különben szelid lelkü Jani bácsinak egy dörgedelmes hazafias versét szórták le nemzeti szinű lapokra nyomva a székesfejérvári szinházban a Maróth bán előadása alatt. Kutatták a szerzőt, végre nyomra akadtak, de a komisszárius szép leánya ideje korán értesítette a leendő házkutatásról s volt ideje Nagy Janinak, hogy irásait elrejthette. Nem találtak meg nála semmit. — Munkája: *Zala-somogyi népnaptár.* Nagy-Kanizsa, 1863—66. (I—IV. évf.). — Több népdalnak szövegét és dallamát írta, a többek közt: Elszegődtem Tarnóczára bojtárnak.

Petrik Könyvészete. — *Budapesti Hirlap* 1897. 290. sz. és Concha Károly szíves közlése.

Nagy *János* (várfalvi), jog- és államtudományi doktor, kataszteri pótbiztos, előbb a kolozsvári egyetem tanácsjegyzője; Kolozsvár törvényhatósági bizottságának tagja és az unitárius egyház tanácsosa is volt. Irodalmi tehetséggel s a történettudományban jártassággal bírt; a M. Polgárnak (1870-től) s a Keresztény Magv.-nek (1871-től) munkat. volt. Utóbbi éveiben visszalépett az irodalmi pályáról, kedélybajban szenvedett és 1882. szept. 22. fegyverrel vetett véget életének 36. évében. — Czikke a Századokban (1869. Székely Mózes); a Keresztény Magvetőben (1871. Az unitárius énekes könyvekről, 1872. Jakab József életrajza). — Munkája: *A székelyek* scytha-hun

eredetűsége s az ellenvélemények. Kolozsvár, 1879. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny V. 37. l. Századok. 1880). — Szerkesztette a Magyart Polgárt 1880. márcz. 9-től 1881. jan. 22-ig.

P. Hirlap 1880. 70. sz. — 1882: *M. Polgár* 218., 219. sz., *M. Ujság* 173. sz., *Keresztény Magvető* 304. l., *Vasárnapi Ujság* 40. sz. — *Kisslingstein* Könyvészete és gyászjelentés.

Nagy *János* (nagy-magyari), megyei főjegyző. — Munkája: *Mélt. Hertelendi Hertelendy Ignácz* ur ns. Torontál megye helytartójának e méltóságába 1836. jún. 14. Nagybecskereken történt beiktatásakor mondott beszéde. Szeged.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *János*, orvosdoktor. — Munkája: *Nincs fogfájás többé!* Csalhatatlan útmutatás, mikép kelljen mindenféle fogfájást gyorsan és gyökeresen gyógyítni, a fogakat késő vénségig épségben megtartani, a romlottakat ismét helyre állítni, a hiányzókat újakkal kipótolni, Maurice párisi fogorvos franczia munkája után. Pest, 1842.

Szinnyei Könyvészete.

Nagy *János*, róm. kath. plébános, született 1862-ben; misés pap lett 1884-ben; segédlelkész volt Ráczpetrén, 1890-től helyettes plébános Pécsváradon (Baranyamegye). — Munkája: *A protestantizmus* és következményei. Komoly intő szó minden hívő protestánshoz. Irta Steinhauser Anselm, Prága. Németből magyarította és egyházmegyei engedélylyel kiadta. Pécs, 1889.

Schematismus Cleri Quinque-Ecclesiensis 1891. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *János*, mérnök. — Czikkei a M. Mérnök- és Építészegylet Közlönyében (IV. 1870. Az első erdélyi vasút piski-petrozsényi szárnyvonalának építési nehézségei, 5 tábla rajzzal, A sztánai nagy bemetszés és töltés a magyar keleti vasút nagyvárad-kolozsvári vonalrészén, 2 tábl. rajzzal.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *(Nepomuki) János*. — Czikke a Nyitramegyei Közlönyben (1893. 49—51. sz. Jókai Mór őseiről Barsmegyében).

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Nagy (*Berze*) *János*, fiatal költő. — Munkája: *Tiszamentén* ... 1902. (Költemények. Ism. Budapesti Hirlap 1902. 159. sz.)

Nagy *János* (turi), kerületi állami állatorvos Komáromban, honnét 1903. jan. 1-től Beszterczebányára (Zólyomm.) helyezték át. — Munkája: *Az állatok ápolásáról*, tekintettel az állati betegségek okaira és a ragadós betegségek elleni védekezésről általában. A gazdasági egyesület téli vándor előadásain elbeszéli... A komárom-vármegyei gazdasági egyesület kiadványa. Komárom, 1899.

Komáromi Lapok 1903. 1. szám és a m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Nagy *János*. — Munkája: *A méhtenyésztés elemei*. Pancsova, 1896.

Nagy *Jenő*, szent Ferencz-rendi szerzetes, szül. 1748-ban Győrött és 1764-ben lépett a szerzetbe; 1771-ben Győrött szenteltetett fel pappá; előbb a bölcseletnek, majd az egyházi jognak volt lectora. Meghalt 1795. jún. 27. Tatán (Komáromm.). — Kézirati munkái: Institutiones logicae et metaphysicae in usum discipulorum. In conventu Soproniensi 1773.; Institutiones Physicae in usum discipulorum conscriptae. In conventu Soproniensi 1774. (Mind a kettő a pozsonyi rendház könyvtárában).

Farkas, Seraphicus, Scriptores Ord. Min. S. P. Francisci Prov. Hung. Reformatae. Posonii. 1879. 103. l.

Nagy *Jenő*, magántitkár Budapesten. — Munkája: *Prolog* an der am 16. December 1899. veranstalteten Gedenkfeier von Goethes 150. Geburtstage. Als Manuscript gedruckt. Bpest. (Zwanglose Vereinigung von Literatur- und Kunstfreunden.)

A magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Józsa*, a m. kir. államvasutak

igazgatósági titkára, Nagy János földbirtokos és lilienfeldi Günther Anna fia, született 1843. máj. 16. Ér-Körtvélyesen (Szatmárm.); középiskoláit Szatmárt végezte, a hol az érettségi vizsgálatot letette s 1862-ben mint növendékpap belépett az ottani róm. kath. püspöki seminariumba; azonban két évi theologiai tanfolyam elvégzése után a növendékek sorából kilépett és Pesten az egyetem jogi tanfolyamának bevégzése után birói vizsgát tett. Ekkor mint megyei esküdt Ugocsamegyében közigazgatási szolgálatba lépett. Rövid ott működés után a fővárosba visszatért és ügyvédi irodákban szerzett gyakorlati tapasztalatok után a m. kir. államvasutak szolgálatába lépett, hol jelenleg mint igazgatósági titkár működik. — Czikkeket és leveleket írt az ungvári Felvidékbe (1863—66. Árny- és fényképek a Hunyadyak korából sat.); a szatmári Szamosba (költemények); később közgazdasági czikkeket írt egyik-másik fővárosi lapba. — Munkái: 1. *Emlékbeszéd* a magyar államvasutak takarék- és segély-szövetkezetének 1898. febr. 27. megtartott XX. rendes közgyűlése alkalmából tartotta ... szövetkezeti titkár. Bpest. 1898. — 2. *A magyar kir. államvasutak nevelő tápintézetei*, a magyar kir. államvasutak igazgatóságának megbízásából szerkeszti ... U. ott, 1899. Nyolcz fénynyom. képpel. (Francziául. U. ott, 1899.).

M. Könyvészet 1899. és önéletrajzi adatok.

Nagy *József*, gyulafehérvári kanonok, szül. Csatáron; meghalt 1798. ápr. 26. — Egy alkalmi beszédet adott ki Bécsben 1748-ban. (A munkát nem ismerem).

M. Sion 1890. 556. l.

Nagy *József*, szombathelyi prépost-kanonok, szül. 1753-ban Alsó-Páhokon (Zalamegye); középiskolai tanulmányait Kőszegen és Győrött végezte, hol 1776. felszenteltetett és az ékesszólás tanára, később a szombathelyi káptalan jegyzője lett, 1777-ben püspöki titkár, szertartási pap és szentszéki ülnök, 1790-ben szombathelyi kanonok s az akkor fölállított szombathelyi seminarium első igazgatója; példás buzgóságú pap, kitünő egyházi és világi szónok, nemeslelkű emberbarát, kinek asztalánál rendesen 6—10 szegénysorsú tanuló nyert ingyen élelmezést; de különösen hazafiúi lelkesedéséről volt ismeretes. Szónoki híre annyira elterjedt, hogy nevezetes ünnepélyek alkalmával környékszerte hirdeté az Isten igéjét. Vasmegye nyilvános tanácskozásaiban irányadó szerepett vitt. Erre egy példát hozunk fel: a gyűlésteremben 1805-ben nagy vita folyt arról, valjon magyarul folyjanak-e ezentúl a tanácskozások; N. vetett véget a vitatkozásnak azáltal, hogy magyarul kezdé beszédét, mi oly hatást szült, hogy a magyar nyelv behozatala minden további tétovázás nélkül határozattá vált. Kisfaludy Sándornak belső barátja volt; őt illeti Tátika előszavában e megszólítás: «Kedves tisztelt barátom Nagy!» 1800-ban szerénvári apát lett, 1804-ben szombathelyi nagyprépost. Mint káptalani követ jelen volt az 1790. és 1792. országgyűléseken. Meghalt 1810. jan. 10. Szombathelyt. Horváth Elek költő versben gyászolta halálát. — Munkái: 1. *Halottas beszéd*, mellyet néhai tek. Jakabházi Sallér István ... özvegyének ... Motesiczky Motesiczky Judit asszonynak tétetett végső tiszteletnek alkalmatosságával nemes Vasvármegyében Szombathely püspöki megyében lévő Szent Tamási templomban Sz. Mihály havának 27. 1796. eszt. élőnyelven mondott. Komárom. — 2. *Karácsonnapi beszéd*, melly Szombathelyen mondatott 1797. eszt. Pest. — 3. *Nagy pénteki beszéd*, mellyet mondott Szombathelyen 1798. eszt. Szombathely. — 4. *Hála-adó beszéd*, mellyet az öszve gyüllt t. n. Zala v. rendei előtt Mantua várának diadalmas viszsza vételeért tartatott pompás ünnepen mondott Zalaegerszegen 1799. U. ott. — 5. *Szent István* első magyar király és apostol inneplé-

sére alkalmaztatott beszéd, melly a bécsi nemes fő, és alrendű magyarokhoz mondatott ... a városban levő t. kapuczinus atyák templomában kis-asszony havának 24. napján 1800. Szombathely. (Más kiadás Bécs.). — 6. *Dictio* ad Emin. S. R. E. cardinalem Franciscum e comitibus Hrzan de Harras dum regimen almae dioecesis suae Sabariensis ritu solemni capesseret, habita Sabariae, die 11. Nov. 1800. Viennae. — 7. *Oratio* quam in solemnibus exequiis emin. ac rev. dni Francisci S. R. I. comitis Hrzan de Harras, R. A. E. presbyteri cardinalis, episcopi Sabariensis dixit. Sabariae, 1804. — 8. *Dictio* ad illustriss. et rev. dnum Leopoldum Somogyi de Perlak dum regimen almae suae dioecesis ritu solemni capesseret. Habita ... Sabariae 10. Nov. 1806. U. ott. — 9. *A mélt. és főt. Király József* úr ő nagyságának a pécsi püspökségbe lett bé iktatásán n. j. káptalannak örvendező versei. 1808. Pécs, 1808. — 10. *Oratio* funebris, quam in solemnibus exequiis exc. ac rev. dni Pauli Rosos de Szent-Király-Szabadja episcopi Weszprimiensis ..... in cathedrali ecclesia Weszprimiensi die 5. Sept. 1809. peroravit. Weszprimii — 11. *Halotti beszéd*, mellyet nagymélt. Szent Györgyi Horváth Zsigmond urnak, ns. Békés vármegye főispányának végső tiszteletekor nemes Vasvármegyében fekvő Szent-György mezővárosban 1809. eszt. bőjt-elő-havának 21. mondott. Buda. — Levelei Kazinczy Ferenczhez: Szombathely, 1806. Sz. Jakab hava 5. és Karácson hava 20. (Kazinczy F. levelezése IV. 212., 430. VI. 86., 87. l.)

Catalogus Bibl. Franc. Com. Széchenyi. Suppl. I. 396. l. — *Hazai s Külf. Tudósitások* 1810. I. 44. sz. — *Annalen* der Literatur. Wien, 1811. II. 377. lap. — *Erdélyi Muzeum* 1816. V. 76. l. — *Danielik*, M. Irók II. 221. lap. — *Némethy Lajos*, Dicsbeszédek 7. l. — *M. Sion* 1893. 853. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése IV., VII., VIII. — *Vasvármegye* 1891. 46. sz.

Nagy *József*, szent Ferencz-rendi szerzetes és tábori pap, született 1757-ben Püspökin (Pozsonym.); 1781-ben lépett a rendbe és 1782-ben misés pappá szenteltetett fel. Miután Esztergomban magyar hitszónok volt, tábori pap lett a 61. gyalogezrednél Milanóban. Hazájába viszszatérve, 1822-ben szerzetesi fogadalma alól feloldoztatott és tábori főpappá neneztetett ki; azután mantuai czímzetes és 1835. okt. 22. pozsonyi kanonok lett. Meghalt 1843. máj. 7. Pozsonyban. — Munkái: 1. *Koronás fejekben* a kormányzó hatalom főtiszteletének köteles védelmeztetése, mellyet d. sz. István, első magyar királynak megbecsülhetetlen érdemeiből megmutatott, és a budai várnak királyi templomában kiss-asszony havának 20. napján 1799. mondott P. Nagy József szent Ferencz szerzetének szorosabb rendén lévő Boldog Asszony provincziának szerzetes tagja. A mélt. nagys. nemes hallgatóinak buzgó kívánságára. Buda, 1799. — 2. *Öröm dal*, mellyet mélt. Ancrodoki herczeg bro Frimoni János cs. k. Lombardia-Velenczei egyesült generál kommandó lovas generalis feő kormányzója, ... tiszteletéül, nemes Nagy Bihar vári székbe lett beiktatása ünnepére feő-tiszti rendnek köznevében 1828. szerzett Nagy József hadi superior és Mantuai tisztes kanonok Veronában. Hely n.

Farkas, Scriptores 122. l. — *Némethy Lajos*, Dicsbeszédek. Bpest, 1881. 30. l. — *Necrologium* Strigoniense. Strigonii, 1889. 128. h. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 846. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *József* (tasnádi), ev. ref. prédikátor Bodr.-Keresztúron 1794-től. N. György kis-ráskai ev. ref. lelkész fia. — Kézirati munkája: Csillagos torony vagy olyan egyházi beszéd, melyben a templomoknak, tornyoknak és harangoknak eredeteket és azt is kimagyarázta: hol vette körülbelől magát az a szokás, hogy a templomoknak és tornyoknak tetejekbe némely keresztyének keresztet, némelyek csillagot, némelyek

pedig valamely más jelet szoktak tenni? és a mellyet bodrog-kereszturi reformátusok ujonnan épült tornya gombjának és azzal együtt csillagának feltétetésekor azoknak templomában ... 1805. Szent Mihály havának 15. elmondott ... Most pedig egy jó szivű kegyes keresztyénnek költségével világ elébe bocsáttatott. Kassa, 1806. 4rét, 20 levél. (A kézirat a m. n. múzeumban. A munka kinyomatásáról nincsen tudomásom).

Nagy Iván (folyóirat) 1899. 80. l.

Nagy (*Levél*) *József*, idősb, ev. ref. lelkész Mező-Bándon (Maros-Tordam.). — Munkája: ***A szentirás szükséges voltának***, a józan okoskodásból lett meg-mutogattatása. Mellyet... 1794. eszt. prédikátzio formában készített, és ... a Tsit Szent-Iványi ref. templomban el-is mondott: most pedig a szent írásnak istentől lett származását hivő,, és annak fundamentominak vizsgálásában gyönyörködő igaz keresztyéneknek hasznokra ... világ eleibe botsátott. M.-Vásárhely, 1805. Két beszéd. Marosvásárhely, 1794.

Petrik Bibliogr.

Nagy *József*, jogi doktor. — Munkája: *Anzeige* der Gesetze, die mit dem allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche im Zusammenhange stehen, mit Bemerkung des Hauptstücks und Paragraphs wohin sie gehören. Grätz, 1794.

Petrik Bibliogr.

Nagy (*Tóth*) *József*. — Munkája: ***Montagne Mihály külömbkülömbféle tárgyak felől való gondolatjai*** és vélekedései magyar köntösben. Pozsony, 1803.

Kiss Áron, A magyar népiskolai tanitás története. Bpest, 1881. 172. l. — *Philosophiai Pályamunkák*. Buda, 1835. 69. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *József*, ev. ref. lelkész, Nagy István szintén lelkész és Nádaskay Borbála fia, szül. 1788. márcz. 28. Petrahón (Sárospatak mellett, Zemplénm.); hét éves korában atyja meghalt és anyjával Sárospatakra költözött, hol tanulmányait végezte. 1814-ben a csáthi egyházközségbe ment rektóriára. Az itt három év alatt szerzett pénzzel Göttingába ment. Hazajövén, az ungvári gyülekezet választotta meg papjának. Tizenkét évig működött itt, midőn 1829-ben a népes Czigánd (Zemplénm.) hívta meg lelkésznek, hol 1864-ben meghalt. A sárospataki éneklőkar igazgatója, a felső-zempléni Unggal egyesült tiszt. papi szék tagja, Ung- és Zemplénmegye táblabirája volt. Mint lelkész népének valódi atyja volt, a szegényeknek tartozásait elengedte. Háza minden jóravaló embernek, különösen pedig a szabadságharczi menekülteknek nyitva volt. — Munkái: 1. ***A tiszteletnek érdemoszlopja***, melly Bretzenheim Károly ő herczegségének a s.-pataki és regéczi uradalmakba 1808. eszt. lett bevezetése alkalmatosságával emeltetett. Sárospatak. — 2. ***Érdemoszlop***, mellyet mélt. Nagy-Lónyai, Vásáros-Naményi és Barátszeri Lónyai Gábor úrnak, Zemplén vármegye első alispányának, midőn a barátszeri uradalmába karátson havának 15. napján 1808. eszt. bévezettetett. U. ott. (Költ.). — 3. ***Poetai gyüjtemény***. U. ott, 1813. Két kötet. (Saját és tanuló társainak zsengéi). — 4. ***Halotti énekek***, mellyek néhai Szemerei Szemere László úrnak utolsó tisztességére elénekeltettek a s.-pataki éneklőkar által. 1812. U. ott. — 5. ***Diadalmi pompa***, vagyis az igaz hazafinak okos diadalmi örvendezése, melyet a 16. 17. 18. oct. 1813. Lipsia alatt történt fényes és hasznos győzedelem ünneplésére egybegyült minden hitfelekezeti sokaság előtt élő szóval elő adott Láczai Szabó Jószef. Ezen diadalmi örvendezéshez alkalmaztatott diadalmi énekek, készitette Nagy József. Sárospatak, 1814. — 6. ***Eredeti munkáji*** és szabad fordításai erkölcsi és innepi tanításokban. U. ott, 1823. — 7. ***Erkölcsi és ünnepi tanítások***. U. ott, 1825. — 8. ***Az igaz hazafi*** rövid halotti beszédben, mellyet néhai tekint., nemes, nemz. és vit. kazinczi Kazinczy István urnak több tek. ns. vármegyék táblabirájának ...

meghidegedett hamvai felett elmondott Berettőn, a mély gyásszal vont udvarban Karátson hava 20. 1827. U. ott, 1828. (Liszkay Sámuel gyászbeszédével együtt). — 9. *A koporsók és sírhalmak*, a megholtok árnyékainak tisztelettel szentelve Nagy József és Kiss Áron prédikátorok által. U. ott, 1832. — 10. *Halotti szónoklatok;* homiletikai mű, alkalmazási s bucsúztató rajzolatokkal. U. ott, 1847.

Petrik Bibliogr. II. 830., IV. 68. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése IV. és Sz. Kiss Károly szives közlése.

Nagy *József* (alsó-szopori), orvosdoktor, szül. 1807-ben Rév-Komáromban, hol atyja N. András kereskedő volt. 1836-ban Bécsben nyert orvosdoktori oklevelet és gyakorló orvos és városi főorvos volt Rév-Komáromban, hol 1854. febr. 25. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens salubritatem et morbos Hungariae. Vindobonae, 1836.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 40., 41. l. és gyászjelentés.

Nagy *József*, ev. ref. lelkész, 1835. márcz. a losonczi ref. gymnasiumhoz választották meg tanárnak, ki később Debreczenbe ment papnak. — Munkái: 1. *Halotti elmélkedés*, mellyet néhai nagym. szilasi és pilisi idősb Szilassy József úr ..... Torna vármegye főispánja, ... gyászpompája alkalmára készített és a pesti reform. ekklezsia templomában 1836. aug. 28. elmondott. Pest. — 2. *Új esztendei elmélkedés*, mellyet az 1840. eszt. első napján a helv. vallástételt követő losonczi sz. gyülekezet előtt elmondott. U. ott, 1840.

Ambrus Mór, Vázlatok. Losoncz, 1885. 19. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *József*, ev. ref. lelkész, szül. 1811. máj. 22. Szomotoron (Zemplénm.), hol atyja szintén lelkész volt, anyja Kövi Erzsébet; 1817-ben kezdte Sárospatakon gymnasiumi tanulmányait; a hat osztály elvégzése után a lőcsei gymnasiumban folytatta tanulását és Sárospatakon végezte az akadémiát, egyszersmind a Vay Ádám gróf családjánál nevelősködött. 1835-ben külföldre ment és a bécsi egyetemen két évet töltött. Ezután Szomotorra ment atyjához segédlelkésznek. 1863-tól a karcsai (Zemplénm.) egyház lelkésze volt, hol a tűz által elpusztult parochiát és iskolát újra építtette s az árpádkori templomot restauráltatta. Meghalt 1876. aug. 19. — Czikkei a Sárospataki Füzetekben (1857—1858. Föld népei vallásos tekintetben, 1858. Róma, a pogány, az őskeresztyéni egyház iránt Nerótól Nagy Konstantinig, 1859. Paulicianusok keleten mint a reformatio előharczosai, 1860. Merengések, Husz János reformátori működése és végórái, 1861. Tájékozás a magyar egyházi átalakulás mezején a mohácsi vész előtt, 1862. Elvek harcza a keresztyén egyház terén, A keresztyén kijelentés, 1863. Korunk kórjelenségei, 1864. Az 1790—1791. törvények keletkezésének körülményei, 1866. Az evangyéliomi egyház viszontagságai Magyarországon a XVIII. század nyolczadik tizedében, 1868. Igénytelen nézetek, Mahomed); a Prot. Egyh. és Iskolai Lapnak is szorgalmas munkatársa volt.

Prot. Egyh. és Isk. Lap 1876. 39. sz. (Ballagi Géza).

Nagy (*Chrenóczy-*) *József*, orvosdoktor és szülészmester; nyug. megyei főorvos, kir. tanácsos, a m. tudom. akadémia levelező tagja, nemes Nagy Antal városbíró és Chrenóczy N. fia, szül. 1818. júl. 25. Nyitrán (miután anyai ágon a család férfi tagjai kihaltak, fölvette a Chrenóczy nevet is); a nyitrai gymnasium elvégeztével, hol mindig az első eminensek között foglalt helyet, a bölcseleti tanfolyamra Váczra ment; orvosi tanulmányait Pesten kezdte meg, majd Bécsben folytatta, hol 1840-ben orvosdoktorrá avatták. Kora fiatalságától fogva nagy vonzalommal viseltetett szülőföldje iránt. Az orvosdoktori oklevél elnyerése után Nyitrán telepedett le, hol a képzett és jó modorú fiatal orvos a közönség és

az intéző körök bizalmát csakhamar elnyerte, úgy hogy 1842-ben megyei tiszteletbeli főorvossá neveztetett ki, 1848-ban pedig főorvossá választották, mely tisztet 42 évig szakadatlanul viselte. Ritka képzettségű orvos volt, ismereteit folyton bővítette, a későbbi években is gyakran ellátogatott Bécsbe a kórtermekbe, hogy az orvosi tudomány haladását szemmel kisérhesse és magát az újabb vizsgálati módszerekbe begyakorolhassa; utazott a külföldön is; újabb orvosi művek beszerzése és tanulmányozása által mindig a kor színvonalán maradt. Orvosi gyakorlata mellett, kivált fiatalabb éveiben, a természettudományok nagy művelője volt; akkor, midőn a magyar nyelv az iskolából, a társaságból és a hivatalokból ki volt zárva, ő a magyar tudományos irodalom előharczosa volt. A m. tudom. akadémia 1858. decz. 15. levelező tagjának választotta. Általános műveltségének fejlesztésére nagy gondot fordított; már felnőtt korban sajátította el a franczia nyelvet, sőt öreg korára a spanyolt is tanulta s classicusan kezelte a latint; nagy tisztelője volt az ó-kori classikus költőknek; de ő maga is olykor hódolt a múzsáknak és egyes kiváló alkalmakra latin ódákat írt. Kartársai s alárendelt orvosai kivétel nélkül tisztelték és nagyrabecsülték. Ezen tiszteletnek külsőleg is adtak kifejezést, midőn 1887-ben a vármegyei orvosi kar, 70. születésnapja alkalmából Vastagh György hazai művészünktől festett arczképével lepte meg. A szegénysorsú betegek gyógyítása körül elévülhetetlen érdemei vannak, mert ki tudta eszközölni, hogy a szegények részére a rendelés a hatósági orvosok által az országos alap terhére történhessék. Munkálkodásában és tudományos törekvéseiben megakasztotta 1883-ban kezdődő betegeskedése, mely az 1884. év végével komolyabb jelleget vett föl; féloldali szélütése tevékenységében gátolta ugyan, de azért főorvosi tisztét nagy buzgalommal viselte, míg az előrehaladt korral járó gyengeség nem kényszerítette, hogy 1890-ben teljesen nyugalomba vonuljon. 1886-ban nyert kir. tanácsosi czímet. Tagja volt a k. m. természettudományi, a m. földtani, a bécsi állat- és növénytani s a pozsonyi természettudományi egyesületnek; a budapesti orvosegylet és gazdasági egylet választmányi tagja s a császári és kir. földtani intézet levelező tagja. Meghalt 1892. február 11-én Nyitrán. — Czikkei a Gyógyszerészi Hírlapban (1848. Levél a szerkesztőhöz); a Zeitschrift für Natur-Heilkundeban (1850. Zwei Wünsche zur Reform unseres Physikatwesens, Über den Zobor, 1852. Aus dem Comitatsspitale zu Neutra im J. 1851., 1853. Das Sanitätsjahr 1850—51. im Unter-Neutraer Comitate, Einige Ansichten über das epidemische Wechselfieber und dessen Ursachen, 1854. Bemerkungen über den gegenwärtigen Stand d. gerichtl. Psychologie, Erfahrungen über die Syphilis, Über Revalenta arabica, 1855. Topographische Skizzen, 1859. Genaue Analyse des Bilitzer Mineralwassers); a Magyarhoni Természetbarátban (1856. A siketfajd, 1857. Felszólítás s rövid oktatás a növény- és állatországi időszaki tünemények észlelete körül, Egy nevezetes eset a viselősök megcsodálása körül, Egynéhány szó a héjonczokról általánosan, A légtüneménytanról, légtüneménytani észleleti, jegyzési és számítási modorról, dr. Krzisch főorvossal együtt, A gyémánt), az Orvosi Hetilapban (1859. Évi orvosi jelentés 1857—58. Alsó-Nyitra megyéből, 1863. A hánytatókról, 1864. A marhavész ügyében); a Verhandlungen für Naturkundeban (Pressburg, 1859. Die Vögel der Unter-Neutraer Gespanschaft); a M. Akadémiai Math. és Term. Értesítőben (1860. A gyomoralkati különbségekről a madaraknál, székfoglaló értekezés); a Gyógyászatban (1863—64. Levelek Nyitrából, 1865. Franczia tör-

vényszéki orvostanból merített vázlatok egy indítványnyal, Az újszölött életjeleiről és életképességéről. A nyitramegyei sülyjárvány, 1867. Az 1865. cholerajárvány Nyitramegyében, 1868. Igénytelen vélemény a főorvosok hatósági rangjáról); a Közegészségi és Törvényszéki Orvostanban (1865. Gyermekölés vízbefulasztás által, 1866. Egy gyujtogatási őrj egy esete, 1868. Nehány megjegyzés Casper orvos törvényszéki munkájáról, 1873. Nézetek a sebzésekről orvos törvényszéki tekintetben); az Államorvosban (1874. Orvostörvényszéki ügyünkhez) sat. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica sistens descriptionem thermarum Büdöskőiensium. Vindobonae, 1840. — 2. *Enchiridion* medicinae pastoralis. Quod usibus curatorum animorum congessit. Comaromii, 1855. — 3. *A madár* a teremtés művében. U. ott, 1861. Táblás jegyzékkel. — 4. *A keleti marhavész*, marhadög, marhapestis, paczal-aszály. (Löserdürre). U. ott, 1863. (Ugyanez tótul. U. ott. 1863.) — 5. *Nyitramegye helyírása.* U. ott, 1864. I. kötet 1—3. füzet. — 6. *Közegészségi jelentés* 1864. évre. (Nyitramegyéből). Nyitra, 1865. — 7. *Ugyanez* 1865. évről. U. ott, 1866. — 8. *Ugyanez* 1866. évről. U. ott, 1867. — 9. *Ugyanez* 1867. évről. U. ott, 1868. — 10. *Ugyanez* 1870. évről. U. ott, 1871. — 11. *Ugyanez* 1879. évről. U. ott, 1880. — 12. *Népiskolai közegészségi szabályok.* Röviden összefoglalta közigazgatósági tisztviselők, iskolai székek, lelkészek, tanárok és orvosok számára. U. ott, 1870. — 13. *Belehrung* und Verhandlungs-Maasregeln für die Todtenbeschauer. U. ott, 1871. (Tótúl. U. ott, 1871). — 14. *A cholera* Nyitra megyében 1831—1874-ig. U. ott, 1876. — 15. *Nyitramegye lakosságának* egészségi állapotára károsan ható viszonyokról, ezek megszüntetését czélzó indítványokkal. Ugyanott, 1883. — Szerkesztette a Magyarhoni Természetbarát cz. folyóiratot Lang Adolf Ferenczczel (Komárom, 1856—1858) tíz füzet, színezett tábla-rajzokkal. (Ugyanez megjelent németül is). — Levele Arany Jánoshoz: Nyitra, 1862. okt. 28. (a m. tud. akadémia levéltárában).

Kanitz, August, Versuch einer Geschichte der ungar. Botanik. Halle, 1865. 245. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Nyitrai Lapok* 1892. 7. sz. — *Akadémiai Értesítő* 1892. 464. l.

Nagy *József*, alapnevelő, szül. 1820. febr. 27. Vámos-Karakón (Vasm.); Kőszegen és Szombathelyt végezte tanulmányait; tanítói képesítését 1842-ben nyerte Veszprémben. 1844. jún. 15-től 1854-ig elemi tanító volt Aradon, azután kisdedek alapnevelője. Tanítói működése közben a szabadságharcz alatt honvéd lett és a 29. zászlóaljba sorozták be. Csakhamar főhadnagy és Asztalos Sándornak, Arad hős védőjének segédtisztje lett. Egyik csatában ő mentette meg a 29. zászlóalj zászlóját, mely sértetlenül később is birtokában maradt. Szabadelvű eszméi 1854-ben ismét politikai mozgalmakba vitték s elfogatván, 1857-ig Pesten, Bécsben, de legtöbb időt Josefstadtban töltött fogságban. 1858-ban, midőn fogságából kiszabadult, nyitotta meg óvó-intézetét. Az aradvidéki tanítóegyesületnek alapításától (1870) elnöke volt. Arad városnak és megyének több ízben volt törvényhatósági képviselője; a budapesti népnevelők egyletének tiszteleti tagja, az országos honvéd-egyletben ő volt az aradi honvéd-egylet képviselője; a városi árvaszék és több bizottság tagja. Az aradvidéki tanító-egylet ezüst billikommal tisztelte meg. Meghalt 1884. márcz. 17. Aradon. — Szépirodalmi lapok levelezője volt (1843—44.); az Aradi Lapok és az Aradi Naptár munkatársa, illetve szerkesztő-társa (1850—51): az utóbbiban czikke: A nevelés körül; az Aradvidéki Tanítóegyesület Évkönyvében (1873. A nevelés malasztja); az Alföldben (1875. A gyermekek túlérettsége); a tanítók II. egyetemes gyűlése

Naplójában (A felnőttek oktatása). — Munkái: 1. *Az országos kisdedóvás* mai állapota. Arad, 1864. — 2. *1849. febr. 8.* Az elesett honvédek emlék-szobrának felállítása. U. ott, 1873. — Arczképe: fametszet, rajzolta Pollák Zs. a Szöllőssy és Györgyössy Emlékkönyvében..

Szöllőssy Károly, Aradmegye népoktatási intézeteinek Névtára. Arad, 1879. 45. l. — *Szöllőssy és Györgyössy*, Az aradvidéki tanítóegylet első tiz évi müködése. Arad, 1880. 13. l. arczk. és gyászjelentés.

Nagy *József* (szotyori), ev. ref. tanítóképző-intézeti tanár, szül. 1832. jan. 2. Rév-Komáromban, hol atyja N. Mihály kántor-orgonista volt. 1838-ban a család Debreczenben telepedett le; N. itt végezte gymnasiumi tanulmányait. 1848-ban a debreczeni nemzetőr zenekarának tagja lett, azután önkéntes tüzér és az erdélyi téli hadjárat után a honvédtüzérségbe lépett, majd a hadügyminiszteriumban alkalmaztatott, végre a csatatéren működött; mint főhadnagy végezte be honvédi pályáját a világosi fegyverletételkor. Innét haza térve, fotytatta a bölcseleti tanfolyamot, de a zavaros időszak alatt egy évig (1850) nevelősködött. 1851 végén mint jogász érettségi vizsgát tett. Iskolai tanulmányai mellett a művészeti tantárgyakat előszeretettel és oly sikerrel tanulta, hogy a szépírás, rajz, ének- és zenében való jártasságáért több ízben kitüntetéseket és pályadíjakat nyert, e mellett az osztályában énekkart, később a főiskolai ifjúság körében 9—11 tagú zenekart vezetett, a főiskola imatermében orgonista volt és nyilvános előadásokon főként zongorajátékával szerepelt. 1852 tavaszán a czeglédi ev. ref. egyházba énekvezérnek választatott meg és ugyanezen évben itt daltársulatot szervezett, mely először vette fel a «dalárda» nevezetet. 1855-ben Nagy-Kőrösre ment kántor-orgonistának, hol egyúttal az ev. ref. tanítóképzőben mint ének- és zenetanár működött; később a dalárdának is karvezére lett. 1869-ben a vallás- és közoktatási miniszter a népiskolai tantervező bizottság tagjává s ugyan azon év végén a sárospataki állami tanítóképzőhöz az ének és zene rendes tanárává nevezte ki. Mindkét tanítóképzőben koronként egyéb tantárgyakat is tanított. — Munkái: 1. *Vezérkönyv* a hallás utáni énektanításban elemi és népiskolák számára. Buda, 1872. (Pályanyertes mű). — 2. *Gyakorlókönyv* az énektanításra. Az elemi I. és II. osztály számára. U. ott, 1872. (Pályanyertes mű). — 3. *Énektár* a gymnasiumi V—VIII. osztály számára. Sárospatak, 1897. (Gymnasiumi Könyvtár XXIV.). — Zeneművei: Flóra-polka, Ottilia-polka, Népdalok (a Napkelet mellett); Buzavirágok (20 aranynyal jutalmazott pályamű); két népdal zongorára és énekkarra, Pest, 1858., a Mátray Gábor Népdalok gyűjteményében; Honfidal (dicséretet nyert pályamű. Pest. 1858. Mátray gyűjteményében és a Napkelet mellett); Záradékok. Debreczen. 1859.; Visszaemlékezés 1860.; Vigadásközben; Templomi és temetési karénekek 3 szólamra. Bpest, 1876.; Kaczagó galamb. Bpest, 1881.; Tüzoltó induló. Sárospatak, 1882.; Népdalok, Nagy Zoltán népdalátiratai között. Bpest; Ilonka-csárdás, Nagy Zoltán csárdás-tánczok gyűjteményében. Bpest sat. — Álneve: Dalár Jenő.

Petrik Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 917. l. és önéletrajzi adatok.

Nagy *József*, ev. ref. collegiumi tanár Kecskeméten. — Számológépet talált fel az elemi iskolák számára, mely találmányára 1865-ben szabadalomért folyamodott.

Ungarische Nachrichten 1865. 173. sz.

Nagy *József*, bölcselethallgató Pesten. — Munkája: *Az egyetemes vegytan tankönyve.* Írta dr. Hirzel Henrik, ford. ... Pest, 1861. (Melléklet a Tanulók Naplója 2. füzetéhez).

Hölgyfutár 1861. 79. sz. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nagy *József*, tanító, Grósz Ignácz és

Grünbaum Sarolta korcsmáros szülők fia, szül. 1862. márcz. 2. Vasper községben (Zalam.); még kisded korában szülei Nagy-Mizdóba költöztek, hol földmíveléssel is foglalkoztak; Körmenden járt az izraelita népiskolába, honnét a VI. osztály elvégzése után a premontreiek szombathelyi főgymnasiumába került. 1879-ben Csáktornyán az állami tanító-képzőintézet növendéke lett és itteni tanulását 1882-ben végezte; 1883-ban tanítói-képesítő oklevelet nyert. 1882—1892-ig a turdossini (Árvam.) izraelita iskolában működött; honnét 1892. febr. a bezdáni (Bács-Bodrogm.) izr. iskolához hivatott meg. Itt egyszersmind az izr. hitközség jegyzői teendőit is végzi s 1897—1902-ig, a rabbi elhalálozása folytán, a felekezeti anyakönyveket is vezette. Grosz családi nevét 1884-ben változtatta Nagyra. — Czikkei az Ethnographiában (1891. Árvamegyei tót népszokások, Árvamegyei tót népbabonák, Regölés, 1892. Hegyhátvidéki hangutánzók, mondák és babonák, 1896. Bácsmegyei babonák, 1898. Bácsmegyei mesék és népmondák, 1900. Hegyhátvidéki népszokások, A hegyhátvidék építkezése, 1902. Játék kukuriczafosztáskor); a Rábavidékben (1886. A gyolcsosok otthonából, A tótok otthonáról, 1889. Az ország legészakibb határáról, 1890. Házi nevelésről, 1891. A magyar románok és a magyar nemzet, 1894. A Bácskából, 1895. Bácskaországból); a Tanítóbarátban (1889. Apróságok Bárány Ignácz életéből); a Néptanítók Lapjában (1897. Az írvaolvasás módszeréhez, Az osztatlan iskola tanterve, 1898. A tanítói földek adója, 1900. Kell-e külön tanterv az osztatlan iskolának? 1901. Az évzáró vizsgálatokról); az Izr. Tanítóegylet Értesítőjében (1896. A játék szenvedély, 1897. Kertészkedjünk, Takarékosságra való nevelés az iskolában, 1898. A tanító birói mérlege, Mi lesz gyermekeinkből, 1900. Felirat az osztatlan iskola tanterve ügyében, 1901. A gyermeki lélek megfigyelése); a bezdáni m.-zsidó felekezet iskoláinak Monographiájában (I. kötet: A bezdáni izr. népiskola története); írt még a Felsővidéki Nemzetőrbe s az Árvamegyei Hirlapba. — Munkája: *A tótok otthonáról* Árvamegyében. Néprajzi monographia. Alsó-Kubin, 1891. (A néprajzi társaságban ismertette és részben felolvasta). — Kéziratban: Árvamegyei közmondások, Tót népdalok Árvamegyéből, Hegyháti népdalok, Hegyháti közmondások, A falusi zsidóélet, Békeszeretetre nevelés.

Századunk Névváltoztatásai. Budapest, 1895. 166. l. — A m. n. muzeumi könyvtár példányaiból és önéletrajzi adatok.

Nagy *József.* — Munkája: *Munkás Csarnok.* Tollvonások a mai társadalom köréből. Pécs, 1899.

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *József*, jogszigorló, Nagy József gazdatiszt és Bochutzky Regina fia, szül. 1880. febr. 13. Nagy-Kanizsán (Zalam.); a főgymnasiumot Ungvárt végezte; a budapesti egyetemen a jogra iratkozott be s egyetemi tanulmányait 1901-ben végezte be; a jogi szakosztályban munkálkodott, a tudományos viták, a rhetorikai estélyek és a mensa academica segítő egyesület elnöke volt. Egy ideig szerkesztette az Egyetemi Lapokat. Hazamenetele alkalmával Ungmegye főispánja a közigazgatáshoz gyakornoknak nevezte ki. Jelenleg a 2. császár-vadász ezredben Trientben önkéntes éveit szolgálja. — Az Egyetemi Lapokba és több vidéki hirlapba írt czikkeket. — Munkája: *Magyar keresztény ifjúság.* Bpest, 1902. (Ism. M. Állam 63. sz.).

Corvina 1902. 13. sz. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Kálmán* (árvai), r. kath. főgymnasiumi tanár. — Czikke a lugosi római kath. főgymnasium Értesítőjében (1879. Róma fénykorában tekintettel fejlődésére). — Munkája: *Az új kereszténység.* Levelek egy világpolgárhoz, ki igazság után

törekszik. Le Boys de Guyas után ford. Bpest, 1885.

Kisslingstein Könyvészete.

Nagy *Kálmán*, ev. ref. főtanító Deésen (Szolnok-Dobokam.). — Munkája: *Földtani előfogalmak.* Kérdések és feleletekben. A II. elemi osztály számára. Függelékül: nehány ismertebb növény leirása. Deés, 1885.

Kisslingstein Könyvészete.

Nagy *Károly*, vegytani doktor, csillagász, a magyar tudományos akadémia rendes tagja, született 1797. decz. 6-án Rév-Komáromban, hol atyja gyógyszerész volt, ki fiát is a gyógyszerészi pályára szánta, miért is Komáromban, Pesten és Kolozsvárt több gyógyszertárban gyakornokoskodott. Atyja a fiú jó neveltetéséről gondoskodván, ez már korán szenvedélylyel fogott a természettudományok tanulásához, miért is őt 1819-ben Bécsbe küldte, hogy itt a természettudományokban, de főleg a vegytanban magát kimívelje. Bécsben legnagyobb szorgalommal folytatta tanulmányait és a vegytanból a doktori fokot elnyerte. De nem sokára szándékát megváltoztatta és az európai műveltebb nyelvek megtanulására fordította főgondját. Huszár híres orientalistától az arab nyelvet is sajátjává tette, mivel szándéka volt Ázsiába való természettudományi utazásra magát teljesen kiképezni. A mennyiségtani s nemzetgazdasági tudományokban is szaktudóssá képezte ki magát. Bécsben több jeles tudóssal megismerkedett, kik közül különösen Litrow J. János megemlítendő, ki őt a csillagászati tudományok tanulására buzdította; két évig volt Litrow mellett a bécsi csillagászati observatoriumban, hol mint csillagászati segéd az észleleteknél és ezek kiszámításánál elismeréssel működött. Később Lenau Miklós költőt is barátai közé számította. Ez időben Klauzal Imre révén, ki a cancellàriánál hivatalnok volt és barátját is Nagy Károlyt segítségül felhasználta, megismerkedett Károlyi Lajos gróffal, ki mind a kettőt magán-szolgálatába szerződtette s Nagyot főpénztárnokává, nem sokára pedig pénzügyi tanácsosává tette. Kaunitz herczeggel, Károlyi Lajos gróf apósával is megismerkedett, ki őt szintén gazdasági tanácsosává fogadta. N. Párisban is gyakran megfordult és itt ismerkedett meg Carrel Armanddal és Girardin Emillel, Brüsselben pedig Lelewel Joachimmal, kivel szoros barátságot kötött. Egy ideig Angolországban tartózkodott, hol szintén megismerkedett több tudóssal, így Babbage Károlylyal. Később Amerikába utazott Lafitte franczia államférfinak Jackson András elnökhöz szóló ajánló levelével, ki őt annyira megkedvelte, hogy valamennyi éjszak-amerikai állam főnökéhez ajánlással látta el s későbben barátai közé számította. Bejárta az Egyesült államok nagy részét és szorgalommal taulmányozta a tanítási s nevelési intézeteket s a nemzetgazdaságot. Az Egyesült-Államok polgári diplomával is megtisztelték és az ottani philologiai társaság rendes taggá választotta. Amerikában egy évig való tartózkodása után visszatért Európába s ismét Bécsben telepedett le. A magyar tudom. akadémia 1832. márcz. 9. levelező tagjának választotta (1836. szept. 10. lett rendes tag). Az 1832—36. országgyűlés alatt gyakran megfordult Pozsonyban és Kölcsey-, Deák-, Klauzál- és másokkal megismerkedett és Orosz József szerkesztővel barátságban élt. Metternich herczegnél többször megfordult, többnyire a Kaunitz-féle ügyekben. 1838-ban ismeretséget kötött Batthyány Kázmér gróffal, kinek pénzügyeit rövid idő alatt jó állapotba hozta; ezért a gróf őt felhatalmazottjának kinevezte s valódi pietással viseltetett iránta, ki neki a magyar nyelvtanból leczkéket is adott. A gróf költségén készítette föld- és égtekéit. Első helyen állott szemeiben a népnevelés, s gazdag eszközökkel rendelkezhetvén, annak előmozdítására so-

kat is tett. Igy kezdte meg az elemi ismeretek különféle tárgyainak kiadását; így építtetett Kis-Béren, gróf Batthyány uradalmában, szép kisdedóvót, s mindenfelé, hová hatásköre terjedt, iskolákat. 1845-ben a pozsonyi országgyűlési tagok védegyletet alakítottak, Batthyány Kázmér gróf az elnökséget magára vállalta és Bécsből Pestre költözött. Ez időben N. már megunván a gróf Károlyi Lajos-féle ügyeket, ezekről lemondott, szintén elhagyta Bécset és Batthyány Kázmér jószágán Bicskén (Fehérm.) telepedett le. Régi kedvelt eszméjét itt akarta megvalósítani. 1848-ban a csillagászati személyzet számára épített lakház már elkészült, az observatoriumnak két forgatható vas födele hiányzott már csak, midőn az akkori zavarok 1849-ben a szép vállalatnak véget vetettek. Számos physikai és más kitünő műszert hozatott külföldről és közel négy év alatt gyűjteményét annyira kiegészítette, hogy a csillagászati observatorium felszerelésére már csaknem elégséges volt. Könyvtárát is közel 10,000 kötetre szaporította. Általában Nagy Károlynak, ki az anyagi haladás tárgyait nem sokra becsülte, ki Széchenyi irányát nem helyeselte, de a Kossuth-féle pompás declamatióknak sem volt nagy tisztelője, egészen sajátságos nézetei voltak a haza ügyeiről. A fontos eseményeket várva, már a márcziusi napokban felhatalmazását Batthyány Kázmér gróf kezeibe tette le s egészen a magán életbe vonult. 1849. jún. feladás következtében elfogatott, egy amerikai zászlót találtak nála s az öreg republikánus foglyul gyalog Pestre az új épületbe vitetett, honnét néhány hét mulva szabadon bocsáttatott ugyan, de bicskei jószágán szemmel tartották. A 12 holdból álló observatorium telkét, épületeit, a fölszerelést, műszereit, szép kis kastélyát és könyvtárát ő felségének Ferencz József császárnak ajándékozta, azon föltétel alatt, hogy a Batthyány Kázmér grófnak zár alá foglalt tömegénél gyümölcsözőleg fekvő közel hatvanezer ezüst forint tőkepénze neki kifizettessék. El is érte czélját és 1853-ban külföldre költözött Párisba, hol az irodalommal foglalkozott. 1856-ban szembetegségbe esett és majd egészen megvakulva jött Bécsbe, hol ifjúkori barátja galánthai Nagy Károly ápoltatta s szembajából némileg kigyógyult; ezentúl a nyári hónapokat Bécsben, s télieket Párisban töltötte; itt kizárólag a csillagászattal foglalkozott. Meghalt 1868. márcz. 2. Párisban; sírhelye az 1870. ostrom alkalmával, a temető teljes elpusztításával nyomtalanul eltünt. A m. tudom. akadémiában 1876. decz. 18. Kondor tartott fölötte emlékbeszédet. — Czikkei a Társalkodóban (1832. A cométák, Encke üstökös csillaga, A föld dimensiói); a Tud. Gyűjteményben (1832. VIII. A természettudományok korábbi tanítása szükségeiről); a Figyelmezőben (külföldi munkák ismertetése); Az Athenaeumban (1837. I. Angol divatutazók, II. A föld népességének mozgása, 1838. II. Pons cométájának megjelenése, 1838-ban, 1839. I. A magyarországi mértékek, 1841. I. Magyar égteke); Ismertető a gazdaság köréből cz. szaklapban (1838. II. 16. sz. Nehány szó Eszterházy herczeg uradalmaiból); a M. Akadémiai Értesítőben (1840—41. Első magyar égtekéről, emlékirat kivonata): a Hirnökben (mint a lap munkatársa, Hungarica cz. czikksorozata nagy figyelmet keltett; 1840. 77., 83. sz. Magyar földtekék, és melléklapjában a Századunkban); a Pesti Hirlapban (1841—42. Kossuth szerkesztése alatt: Urbéri váltság és czím nélküli levelek Csendes aláírással, Szalay szerkesztése alatt ismét munkatársa volt a lapnak). Az augsburgi Allgemeine Zeitungban megjelent magyar-ellenes czikkek ellen írt két kötetnyi kézirata volt már, midőn 1849-ben egy barátja, kinél ezen iratok letéve voltak, forradalmi tartalmuknál fogva elégette. — Munkái: 1. *A természe-*

tes számok logarithmai 1-től 108,000-ig. Szerkesztetté Babbage Károly. Stereotyp harmadik kiadás, készült Nagy Károly felügyelete alatt. London, 1834. (A m. tudom. akadémia költségén 600 példányban, magyar előszóval és bevezetéssel. Megjelent még magyar-német, magyar-angol és magyar-angol-német bevezetéssel is három külön kiadásban). — 2. *Elemi arithmologia.* Arithmographia. Első rész. Arithmetika. Számírás különös jegyekkel. II. rész. Elemi algebra. Számírás közönséges jegyekkel. Bécs, 1835., 1837. (Ezen munka első részét a m. tudom. akadémia 200 arany nagyjutalomban részesítette). — 3. *A kis számító.* Magyar gyermek kézikönyve. U. ott, 1837. (Két kiadás. A borítékon ez áll: Szorgalomnak jutalomkönyve.). Batthyány Kázmér gróf és mások költségén 1500 példányban díszesen nyomatott és jutalmul a szegény és szorgalmas tanulók közt kiosztatott. — 4. *A kis geometra.* A terjedtség tudomány alapelvei. Magyar gyermekek kézikönyve. 28 kőre metszett táblával. U. ott, 1838. (Szintén kétszer nyomatott). — 5. *Első magyar földteke*, a legújabb kutfők után. Átmérője 316. 5. milliméter. U. ott, 1840. (A földtekéből Batthyány Kázmér gróf bőkezűsége folytán példányokat kaptak a hazai főbb iskolák s tudományos intézetek, valamint egyes kitűnő férfiak és tudósok is. E szép és correct mű rajzolását Kirillovics hazánkfia vitte véghez, legnagyobb részt vett pedig, kivált a technikai kivitelben Lukács tüzér hazánkfia. Egy teke kiállítása 25 frtba s az egész vállalat 10,000 frtnál többe került.) — 6. *Az égi és földtekéknek használata.* Mellékletül az első magyar földtekéhez. U. ott, 1840. (Az előszó szerint ezen munkát Vállas Antal írta, N. pedig kiadta. Ism. Figyelmező 48. sz.). — 7. *Daguerréotyp* Pozsony, 1841. (Névtelenül. A könyv egész jövedelmét a vele baráti viszonyban élt nyelvtanár és szótáríró Márton József elárvult családjának segélyére ajánlotta). — 7. *Considerations* sur les comètes ou éléments d'une cométologie. Paris, 1862. — 8. *Mémoire* sur le système solaire et sur l'explication des phénomènes célestes. U. ott, 1862. — 9. *Die Sonne* und die Astronomie. Leipzig, 1866. — Szerkesztette a m. tud, társasági Névkönyvhöz az astronomiai naplót és kalendariumot 1837-től 1843-ig. — Levelei Bártfay Lászlóhoz: Bécs, Pozsony, London 1830—1838. összesen 48 darab (a m. n. múzeumban).

M. Tudós Társaság Évkönyve II. 29. (Földteke rajza), V. 17. lap. — *M. Akadémiai Értesítő* 1840—41. 22. l. — *Magyarkák.* Lipcse, 1845. — *Ujabbkori Ismeretek Tára* V. 452. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar Irók I. 337. lap. — *Pester Lloyd* 1862. 81. sz. — *P. Napló* 1862. 154. sz. (A N. Károly-féle csillagda). — *Literarisches Centralblatt* von Zarncke. Leipzig, 1868. 15. sz. — *Kondor Gusztáv*, Emlékbeszéd Nagy Károly fölött. Bpest, 1876. (Értekezések V. 1.). — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 917. l. (Tóth Lőrincz). — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1897. 450. l. és Bártfay Naplója 1841. nov. 1. (Kézirat a m. n. muzeumban).

Nagy *Károly*. — Munkája: *Blumen der Liebe* und Erinnerung auf das Grab der unvergesslich beweinten Fräuleins Elise v. Habermayer, den betrübten Eltern der Entschlummerten zum Troste als Zeichen inniger Theilnahme und Verehrung geweiht. Pressburg, 1819.

Petrik Bibliogr.

Nagy (*Pathy*) *Károly*, orvosdoktor. báthi (Komáromm.) nemes származású, a m. kir. egyetemnél a seborvosok számára rendelt orvosi praxis tanítójának assistense. — Munkája: *Orvosi értekezés* azon nyavalyákról, mellyek a seborvosok orvosi klinikumában az 1828—1829. oskolai év leforgása alatt gyógyíttattak. Értekezés az orvos-doktori koszorúért ... közrebocsátotta ... Pest, 1830. (Latin czímmel is).

Hazai s Külf. Tudósítások 1830. I. 44. sz. — *Rupp*, Beszéd 155. lap. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nagy *Károly*, orvosdoktor. — Munkája: *De morbis salubres.* Specimen inaug. medico-practicum. Pestini, 1839.

Szinnyei Könyvészete.

Nagy *Károly* (szotyori), ev. ref. kántor-orgonista és főiskolai zenetanár Debreczenben, N. Mihály kántor és halászi Sándor Julianna fia, N. József állami tanítóképző ének- és zenetanár testvérbátyja, szül. 1821. aug. 5. Rév-Komáromban. A zenében első oktatását Ströcker József helybeli róm. kath. kántortól nyerte. 1841-ben Bécsbe ment, hogy a híresebb zenetanároktól nyerje további kiképeztetését. Atyjával, kit Debreczenben 1838-ban választottak meg kántornak, oda költözött. 1843-ban atyja halála után (ki először zendített meg orgonát a kálvinista Rómában, a melyet a puritán reformátusok sokáig századokon keresztül az ördög hangszerének tartottak), 1844. ápr. 24. szintén kántornak megválasztották. A debreczeni presbiterium engedelmével a bécsi, drezdai, lipcsei és berlini conservatoriumokon gyarapította zenei ismereteit; főleg az orgonaépítést és a protestáns zeneirodalmat tanulmányozta. A zeneiskolában, melynek kezdettől fogva tanára, közben igazgatója is volt, 1897. jan. ülte meg ötven éves tanári jubilaeumát, midőn a király a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki. Ezen 50 évi működése alatt 6000 fiú és leánynövendéket tanított. Ezenkívül sok orgona- és zongoradarabot és férfi-négyest is írt. Meghalt 1897. ápr. 2. Debreczenben 76 éves korában. Fia Nagy Károly orgonaművész, a budapesti ev. ref. theologia és főgymnasium zenetanára és a «Királyhymnusz» szerzője. — Munkái: 1. *Énekhangzatos könyv*, melyben foglaltatnak a magyarországi reformált egyházak nevezetesebb soltárjai, minden dicséretei és temetési énekjeinek hangzatai, rövid utmutatással az éneklés tanítására. Debreczen, 1846. (Zákány Józseffel együtt). — 2. *Templomi karénekeskönyv.* Erdélyországi ev. ref. számára, melyben a Kolozsvárott 1838-ban megnyitva kiadott Énekeskönyvbeli s nagyobb részben Magyarországon is használatban levő énekek négyes hangzóra vagy orgonára avagy zongorára közbejátékokkal egyaránt használhatólag kidolgoztattak. Pest, 1848. (Előszóval, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel). — 3. *Templomi és halotti karénekeskönyv* magyarországi reformátusok számára. Debreczen, 1859. Öt rész. (3. kiadás. Lipcse, 1887. Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap). — 4. *755 dallamos* (melodiosus) közjáték orgonára, a gyakrabban előforduló Choralokhoz. Debreczen, 1887. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap). — Levele Simonffy Kálmánhoz: Debreczen, 1859. szept. 7. (a m. n. múzeumban).

Uj M. Athenás 299. lap. — *Petrik* Bibliogr. III. 869. l., IV. 68. l. — *Nemzet* 1896. 26. sz. esti k. — *Fővárosi Lapok* 1896. 26. szám. — *Vasárnapi Ujság* 1897. 15. szám. (Nekr.) — *Budapesti Hirlap* 1897. 93. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 919. l. (Id. Ábrányi Kornél) XVIII. 309. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Károly*, szinész, (családi nevén Nachtigall), Kulcsár István Hazai és Külföldi Tudósítások cz. hirlapjánál írnokoskodott; onnét vette magához Kilényi; mint szinész 1819—20-ban Komáromban szerepelt; de nem boldogult, később fogadós lett, meggazdagodott és színigazgatósághoz fogott, de belebukott. Fogadott leányát, ki igen szép volt, Kende ungvári alispán vette nőül, kinek kisebbik leánya Ilona egy Toldi nevű szinész neje lett. Nagy Károly mint kisdedóvó a 70-es években halt meg Huszton (Máramarosm.). — Munkája: *Színházi Emlény.* E hon lelkes fiainak és leányinak ajánlja. Nagyvárad, év n. (Ebben költeményei vannak).

Id. Szinnyei József, A komáromi magyar szinészet története. Komárom, 1881. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Károly* (endrédi). — Munkája: *Sir Szobor* n. m. klobusiczki Klobusiczky

Jósef urnak Pozsonyban 1828. eszt. febr. 8. történt halála emlékezetére. Nagyvárad. (Költemény).

Petrik Bibliogr.

Nagy *Károly.* — Munkája: *Az Urban megholtak* hideg tetemeik felett való végső tiszteletre készült halotti énekek. Pest, 1829.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Károly,* ügyvéd, komárommegyei származású, 1820 körül született, Pesten ügyvédkedett és a 70-es években a pesti törvényszék elnöke volt. Meghalt a 80-as években. — Munkája: *Törvénykezési rendeletek* gyűjteménye. 1848-tól 1853. év végeig. A Magyarországot illető országos Kormánylap és pótlékaiból kivonva, s a nagyobb és külön megjelent törvények megemlítésére szorítkozva. Kézikönyvül birák és ügyvédek számára. Pest, 1854—55. Két kötet. (Kléh Istvánnal együtt).

A magyar nemz. múzeumi könyvtár példányáról és Kléh István szives közlése.

Nagy *Károly,* tanítóképzőintézeti tanító, szül. 1854. ápr. 25. Léczfalván (Háromszékm.); tanulmányait Nagyenyeden, Déván és Máramarosszigeten végezte, utóbbi két helyen képzőintézeti tanfolyamot is, egyúttal nevelősködött Szilágyi János kir. közjegyző családjánál. 1874. aug. a máramarosszigeti ev. ref. lyceumnál kapcsolatos elemi iskola I. és II. osztályának tanítójává választották. 1876. Trefort Ágoston miniszter ugyanott képzőintézeti gyakorló-iskolai tanítónak nevezte ki, hol 1889. nov. 25. történt haláláig működött. A társadalmi téren is működött, 1884. májustól a városi képviselőtestület tagja volt; a szövetkezeti mozgalmakban részt vett; elnöke volt a máramarosi általános tanítóegyesület m.-szigeti körének. — Irt paedagogiai czikkeket, könyvismertetéseket és polemikus közleményeket az általa szerkesztett lapokba, a Máramarosba és a Szigetbe. — Munkája: *Máramarosmegye földrajza* a népiskolák III. osztálya számára. Máramaros-Sziget, 1882 (és 1886). — Szerkesztette az 1878. márcz. 1. megindított Nevelés cz. lapot (a 9. számig Stelli Gézával, azután egyedül), mely a 20. számmal megszünt; 1880. májusban ujra életre szólították, ekkor szerkesztőtárs volt, de a lap csak a 9. számig élt; 1885. szept. 25. egyik megindítója volt a Máramarosi Tanügynek, mely ma is fennáll eredeti Nevelés cz. alatt.

Bökényi Dániel szives közlése.

Nagy *Károly,* ev. ref. lelkész, N. János tanító, 1848—49. honvéd vadászfőhadnagy és Asztalos Julianna fia, szül. 1858. aug. 15. Református Kovácsházán (Csanádm.); a gymnasiumot Hód-Mező-Vásárhelyen, a theologiai tanfolyamot pedig Debreczenben végezte, azután egy évig esküdtfelügyelő s köztanító volt a főiskolában. Tagja volt az 1880-ban föloszlatott és kétszázéves multú diák tűzoltó-egyletnek s elnöke a szavallati szakosztálynak. A szépirodalmi körnek rendes tagja öt évig és az általa kiadott hirlapnak rendes munkatársa volt. 1881-ben Mezőberénybe (Békésm.) ment segédlelkésznek, és két év mulva ugyanott mint helyettes lelkész hetedfél évet töltött. Innét 1887. szeptemberben választotta meg rendes lelkésznek Református-Kovácsháza. Nagy küzdelem és fáradság között személyes gyűjtéssel hiveinek teljes fölszerelésű templomot és díszes lelkészlakot építtetett. 1900-ban választotta meg a makói egyház új-városrészi körlelkészének. 1895 óta a békésbánáti ev. ref. egyházmegye jegyzője, törvényhatósági bizottsági tag és városi képviselő. A makói függetlenségi s 48-as Kossuthpártnak elnöke s mint ilyen ünnepélyeken, népgyűléseken politikai szónoklatokat is tart. — A szépirodalommal 16 éves kora óta foglalkozik, 1875 óta tárczákat, alkalmi ódákat, verseket és elbeszéléseket írt a következő hirlapokba: Hódmezővásárhely, Vásárhelyi Lapok,

Orosházi Közlöny, Magyarország és a Nagyvilág, Gondűző, Békésmegyei Közlöny (Az egyházi közalapról Nemes J. álnév alatt), Alföldi Ujság, Békés, Orosházi Közlöny, Békésmegyei Hiradó, Battonya és Környéke, Maros, Makó és Vidéke, Buziási Közlöny, Debreczen, Debreczeni Prot. Lap, Téli Ujság, Függetlenség, Ébresztő, Magyar Szó. A gyakorlati ev. ref. Papi Lexikonban (I. k. Az iskola, szellemi bölcső, beszéd 1900., Esketési beszéd, Gyászbeszéd és ima). — Munkái: 1. *Költemények.* Debreczen, 1880. — 2. *Emlékbeszéd* és ima Szentandrási Pál mező-berényi fitanító sírköve leleplezése alkalmával. B.-Gyula, 1884. — 3. *Ima.* (Versben). Gyoma, 1889. (Rudolf trónörökös emlékére, jambusokban). — 4. *Beköszöntő* egyházi beszéd és imák. Irta s 1900. jún. 10. történt székfoglalása alkalmával elmondotta. Gyula, 1900. — 5. *Imák és emlékbeszéd* Kossuth Lajos gyászemlékünnepélyén. Ref.-Kovácsháza, 1894. — 6. *Ujabb költemények.* Makó, 1901. (Ifj. Ábrányi Kornél előszavával Ism. Vasárnapi Ujság 41. sz. sat.) — Szerkeszti a Makói Hirlapot 1902 óta. — Álneve: Kondor Elemér, néhány verse alatt.

Kiszlingstein Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Nagy *Károly,* bölcseleti doktor, kereskedelmi akadémiai tanár, szül. 1860. jan. 22. Fogarason; a gymnasium hat osztályát a nagy-enyedi ev. ref. collegiumban, a VI. és VIII. osztályt a kolozsvári ev. ref. főgymnasiumban végezte. Mint középiskolai tanuló kiváló szorgalommal tanulta a latin és görög nyelveken kívül a német, franczia, angol és olasz nyelveket is; már az V. osztályban a görög nyelvből jutalmat nyert; a VI. osztályban pedig a német és franczia nyelvből leczkeórák adásával tartotta fenn magát; a kolozsvári egyetemen utóbb franczia és angol irodalmi előadásokat tartott. Szász Domokos ref. püspök fia mellett házitanító volt. 1870. szept., hogy az indo-german összehasonlító nyelvészetre kiképezze magát, beiratkozott a pesti egyetem bölcseleti karába, egyidejűleg nevelői tisztet is teljesített. A kettős foglalkozás annyira megviselte szervezetét, hogy 1880 tavaszán orvosi tanácsra ott kellett hagyni a a fővárost és hazatért szülővárosába. Ekkor a fogarasi állami polgári iskolánál egy latin-franczia rendkívüli tanszéket állítottak fel, melyet ő nyert el. 1880—1885-ig maradt ezen iskolánál, az utóbbi évben már mint rendes tanár. 1884-ben a franczia és német nyelv és irodalomból tanári vizsgát tett. 1885-ben a kolozsvári kereskedelmi akadémia felügyelő bizottsága megválasztotta a német, franczia és rumén nyelvre rendes tanárnak; 1887-ben az újonnan létesített internátusnak is felügyelő tanára lett. 1890-ben fél évi szabadsággal beutazta Olaszországot, Svájczot, Németországot, hosszabb ideig tartózkodott Párisban, mindenütt megszemlélte a nevezetesebb benlakások berendezését és szervezését. Többször megfordult a bécsi Therezianumban. 1895 nyarán a leghíresebb angol internatusokat és az antwerpeni világhírű kereskedelmi intézetet látogatta meg. 1897-ben bölcseletdoktori szigorlatot tett a rumén nyelv és irodalomból mint főtárgyból, a franczia és német irodalomból mint melléktárgyakból. — Az Erdélyi Prot. Közlöny (1878—79.) részére lefordította Göthe Wilhem Meisterjének VII. könyvét: Egy szép lélek vallomása; írt czikkeket, tárczákat, útleírásokat és könyvismertetést a következő hirlapokba és folyóiratokba: M. Polgár, Kolozsvár, Ellenzék, Erdélyi Hiradó, Nemzeti Ujság, Pesti Hirlap, Magyarország, Ifjú Erdély, Kereskedelmi Szakoktatás (1897. Az idegen nyelvek tanításáról a felső kereskedelmi iskolákban, felolvasás); írt egy értekezést A német nyelv tanításáról és több czikket az internátusokról a kolozsvári kereskedelmi akadémia Értesítőibe. — Mun-

kája: *Bolintinean Demeter költészete.* Tanulmány. Kolozsvár, 1898. (Doktori dissertatio. Ism. Krassó-Szörényi Lapok 10. sz.).

Kiss Sándor, A kolozsvári kereskedelmi akadémia története. Kolozsvár, 1896. 320. l. *Schack Béla*, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 47. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Károly*, ev. ref. theologiai tanár, szül. 1868. okt. 27. Kisborosnyón (Háromszékm.); a gymnasiumot Sepsi-Szent-Györgyön és Nagy-Enyeden, a theologiát ez utóbbi helyen 1890-ben végezte. Ekkor külföldre ment s egy évet Marburgban, egyet Utrechtben töltött. 1892-ben hazatérve, Nagyenyeden theol. m. tanári vizsgálatot tett és ugyanekkor Brassóban káplán, 1893. pedig lelkész lett, míg 1894. hasonló minőségben Nagyenyedre ment, hol az 1894—95. tanévben mint theol. helyettes tanár is működött. 1895. szept. óta kolozsvári theologiai tanár. — Egy pár kisebb dolgozata az Erdélyi Prot. Közlönyben jelent meg; az Emlékkönyv dr. Kovács Ödön tanárságának 25 éves ünnepélye alkalmából cz. könyvben Nagy-enyed, 1894. (Kovács Ödön irodalmi munkássága, Kalvin theologiája). — Munkái: 1. *A protestantismus* multja, jelene és jövő feladata. Egyházi beszéd. Tartotta a reformáczio emlékünnepélyén a brassói ev. ref. templomban 1893. okt. 29. (Egész jövedelme a brassói evang. ref. templom fűtésberendezésére fordíttatik.). Brassó, 1893. — 2. *Kálvin theologiája.* Theologiai magántanári vizsgára. Nagy-Enyed, 1896. — 3. *Keresztyén vallástan.* Középiskolák felső osztályai, tanító és tanítónőképezdék és hasonrangú iskolák használatára. I. rész. Kolozsvár, 1899. (Ism. Prot. Szemle). — 4. *Erdélyi egyházkerületi értekezlet* 1900. Évkönyve. U. ott, 1900. (Ism. Prot. Szemle).

M. Könyvszemle 1896. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára. Mező-Túr, 1898. II. 412. l.

Nagy *Károly*, népköltő Mező-Túron. — Munkái: 1. *A hódmezővásárhelyi méregkeverő banda* története. Mező-Túr, 1897. (Költemény). — 2. *A szerelem hatalma* vagy Rigó Jancsi czigányprimás és Chimay herczegné igaz története. U. ott, 1897. (Költ.). — 3. *A kigyósi leány* borzasztó rémtette, a ki kedvesét megcsonkította, a miért hozzá hűtlen lett. A legujabb dalok könyve. U. ott, 1897. — 4. *A kolomeai borzasztó vasuti szerencsétlenség* vagy dr. Zeiler ezredorvos és fiatal nejének rémes nászutja. U. ott, 1897. (Költ.) Mind a négy munkát Csathó Ignácz társaságában adta ki. — 5. *Legujabb magyar népdalok..* Irta és összeszedte. U. ott, 1897. — 6. *A nazarenus vallás* káros volta, vagy az eltévedt nyáj. U. ott, 1897.

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Károly*, r. kath. főtanító Csákányban (Vasm.). — Munkája: *Kalauz* a csákányi elemi népiskolai tanulók s a holágyi hivek használatára. Összeállították és kiadták Nagy Károly és Nagy Béla István.

A magyar nemz. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Károly*, állami tanítóképzőintézeti tanár, előbb Csáktornyán (Zalam.), jelenleg Aradon. — Munkája: *A gazdasági háziiparról.* Előadatott Csáktornyán, Alsó-Lendván, Letenyén, Bécshelyen és Légrádon az 1899. telén rendezett népszerű gazdasági előadások alkalmával. Csáktornya, 1899.

A magyar nemz. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Kornélia* (Seper Lászlóné). — Czikkei a Fővárosi Lapokban (1880. 89—109. sz. Deák bácsi a pusztán. Leánykori emlékek.).

A m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányából.

Nagy *Lajos* (felső-büki), birtokos, N. István cs. kir. tanácsos, Sopron vármegye alispánja és Martonfalvay Erzse fia, aranysarkantyús vitéz, Komárom, Vas és

Sopron vármegyék táblabirája. — Munkája: *A jó erkölcsre oktató Kátónak versei*, mellyet magyar nyelvre fordított... Most pedig a köz-jónak gyarapodására dicséretes költségével ki-nyomtattatott... gróf Barkóczy Ferencz egri püspök. Eger, 1756. (Más kiadások: Sopron, 1757., Buda, 1766., Eger, 1772. Ism. Egyet. Philologiai Közlöny XIII. 1889.).

Horanyi. Memoria II. 676. lap. — *Sándor István* Könyvesháza 112., 115., 125., 137. l. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 983. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 37. lap.

Nagy *Lajos*. — Munkája: *Allocutio* ad Antonium Béla. M.-Karolini, 1813.

Petrik Bibliogr. IV. 68. l.

Nagy *Lajos* (nyári), orvosdoktor, győrmegyei származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de nosogenia et differentia inflammationum. Viennae. 1817.

Szinnyei Könyvészete.

Nagy *Lajos*, a m. kir. helytartótanács iktató hivatalnoka, nemes származású, Liptó és Turócz megyék táblabirája. — Munkája: *Notitiae* politico-geographico-statisticae inclyti regni Hungariae, partiumque eidem adnexarum Tomus I. Budae, 1828. (Folytatása ezen cz. alatt: Notitiae politico-geographico-statisticae partium regno Hungariae adnexarum, seu Slavoniae et Croatiae, litoralis item hungarico-maritimi commertialis, et confiniorum militarium hungaricorum. Tomus II. U. ott, 1829.)

Petrik Bibliogr.

Nagy *Lajos*, nyug. kir. törvényszéki elnök, szül. 1819-ben Árvátfalván (Udvarhely), N. István és Pál Sára szabad székely szülőktől; a székely-udvarhelyi ev. ref. collegiumban végezte bölcseleti, jogi s hittani tanulmányait 1847-ben. Közben néhány évet (1837—43.), Árvádi névvel, a szinészeti pályán töltött. 1847-ben Udvarhelyszék megválasztotta táblabirájává s aljegyzővé, s e tisztséget a szabadságharcz leveretéseig viselte. 1848-ban ügyvédi vizsgát tett. 1856-ban közigazgatási gyakorlati szigorlatot és 1858. birói vizsgát tett. 1860-ban urbéri törvényszéki ülnök lett. 1861. októbertől a székely-udvarhelyi ev. ref. kollegiumban ideiglenesen mint jogtanár is működött 1865-ig. 1864-ben udvarhelyszéki törvényszéki elnök, 1868. urbéri törvényszéki elnök, végül 1872-ben kir. törvényszéki elnök lett Székely-Udvarhelyen. 1875-ben rendelkezési állapotba helyeztetett és 1876-ban az erzsébetvárosi királyi törvényszék elnökévé nevezték ki. 1890-ben nyugdíjba lépett és Sz.-Udvarhelyre költözött vissza. 1868-ban a sz.-udvarhelyi kollegium algondnokának, 1877. pedig főgondnokának választatott meg. Erzsébetváros díszpolgára volt. Meghalt 1893. febr. 13. Székely-Udvarhelyen. — A székelyudvarhelyi ref. kollegium kétszázadik évforduló ünnepélye alkalmával 1873. máj. beszédet mondott, mely az akkor kiadott Emlékkönyvben jelent meg. Politikai czikkeket írt az erdélyi lapokba s régészeti leveleket a Archaeologiai Értesítőbe.

A székely-udvarhelyi ev. ref. collegium Értesítője 1893. — *Ellenzék* 1893. 158. sz. — *M. Tört. Társulat Évkönyve* 1895. 130. l. és gyászjelentés.

Nagy *Lajos*, ev. ref. lelkész, szül. 1824-ban Szobon (Somogym.), hol atyja Nagy Benjamin előkönyörgő volt; a gymnasiumot Csurgón 1840-ben, a theologiát Pápán 1846-ban végezte. Bőnyön egy évig töltött akadémiai rektorság után 1847 őszén haza ment és segédlelkésznek alkalmaztatott A.-Segesden, majd Szabáson, Csoknyán és végre Inkén, hol három évig működött, miközben a káplání s felavatási papi vizsgákat letette. 1851-ben Bürüs választotta meg, 1856-ban pedig M.-Atád rendes lelkésznek. — Egyházi beszédei és imái a Fördős szerk. Papi Dolgozatokban jelentek meg, melyek együtt jókora kötetet tennének ki, ugyanis: Papi dolgozatok gyászesetekre (1857. 7. füz. két gyászbeszéd és két ima. 1859

8. füz. két prédikáczió, öt ima, 1863. 10. f. három prédikáczió, 13 gyászbeszéd, 58 ima, 10 sírvers); a Kecskeméti Lelkészitárban (Pest, 1870. egy prédikáczió); a Prot. Papban (1879. két halotti ima).

Uj M. Athenás 300. l.

Nagy *Lajos* (tokaji), kir. tanácsos és közjegyző, szül. 1827-ben; előbb a bpesti királyi váltótörvényszék birája volt és 1875-ben nevezték ki közjegyzővé Budapestre. Ő sürgette annak idején legjobban a magyar közjegyzői kamara megalakítását és elnöke is volt a kamarának. Két évvel halála előtt, neje elhunyta miatt búskomorságba esett, leköszönt a közjegyzőségről és a többi tiszteletbeli állásairól. Elnöke volt hosszú ideig a budapesti református egyház presbiteriumának is. Meghalt 1900. márcziusán Budapesten 73 éves korában. — Archaeologiai leveleket írt az Archaeol. Értesítőbe (1869), természettudományiakat a Természettudom. Közlönybe (1873., 1879—1881., 1883.); szakczikkei pedig a jogtudományi lapokban jelentek meg.

Budapesti Hirlap 1900. 68. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1900. 11. sz. (Nekr.).

Nagy *Lajos* (gálfalvi), nyug. unitárius theologiai tanár, N. Sándor és Kovács Judith szegény székely nemes szülők fia, szül. 1828. júl. 6-án Nyárád-Gálfalván; tanulását a gálfalvi iskolában kezdette; 11 éves korában atyja Székely-Keresztúrra vitte a gymnasiumba, hol kivívta s mindvégig megtartotta az elsőséget. 1848. szept. elején beállt Maros-Vásárhelyt a honvédek közé. Előbb mint Mátyás-huszár, később mint honvéd a 87. zászlóaljban részt vett a szabadságharczban. A fegyverletétel után az atyai háznál maradt a következő év végeig. Ekkor Kolozsvárra ment és három év alatt a gymnasium VI—VIII. osztályait, két év alatt a theologiai tanfolyamot elvégezte. Az utóbbi két évben már mint köztanító is működött. 1856-ban a kolozsvári unitárius főtanács németországi egyetemre küldte további tanulás végett. Három félévet Göttingában töltött. A történelemből hallgatta Waitzot, a földrajzból Curtiust, a theologiából főleg Ewaldot. Görögöt Budenztől tanult, kit ő viszonzásul magyarul tanított meg. Az angol nyelvet is megtanulta. A főtanács 1857. június 10. hazahívta és rendes tanárrá választotta, egyszersmind a kolozsvári ekklezsiában másodpapnak alkalmazta. Tanári állásában 43 évig, papi állásában tíz évig működött. 1862-ben kolozs-dobokaköri esperes, 1880-ban egyházi főjegyző lett. Mint tanár 1900 decz. 1-től nyugalomba vonult, esperesi és főjegyzői állását azonban megtartotta. Időközben az egyházi képviselő-tanács pénzügyi jegyzője volt 12 évig és igazgató 1862—1868-ig. A gymnasiumban a görög és magyar nyelvet, a theologián a bibliabevezetést adta elő, a mit azelőtt nem is tanítottak. Az ujszövetségi szentírás magyarázatára önként vállalkozott. Később e tárgyakat Simén Domokos vette át s neki az egyháztörténelem maradt. Budenz József az ő biztatására és közbenjárásával került hazánkba. — Már tanulókorában, Keresztúron írt apróbb költeményeket, gyűjtött népmeséket, népdalokat, közmondásokat, hely- és állatneveket, gyermekmeséket; ezek egy része a Gáspár Jánostól szerkesztett Csemegék cz. gyűjteményben, más része Kriza Vadrózsák-jában jelent meg. Gyűjteményéből 1859-ben a Kolozsvári Közlöny tárczájában közölte a Barcsai cz. első ó-székely népballadát, melyet Erdélyi János a Szépirodalmi Közlönyben (Pest, 1858) méltatván, a figyelem a székely népballadák felkutatására és összegyűjtésére irányult. Költeményei vannak a Kolozsvári Hetilapban (1853—1854). Kiváló érdeme, hogy 1861-ben Krizával a Keresztény Magvetőt megalapította; ők azonban csak az I. és II. kötetet (1861., 1863) szerkesztették és adták ki (1861. Isten nem hagyja el az embert,

1867. Suki László élete és alapítványa, 1868. A lélek eledele, egyházi beszéd sat.). Irt még költeményeket más hírlapokba is, így az Unitárius Közlönybe (1890—91., 1898., 1901.). Ifjabb tanári éveiben dolgozott hírlapokba is, a Korunknak és a Réthy Lajos által szerkesztett Növendékek Lapjának (1865) több évig munkatársa volt. — Munkái: 1. *Egyházi imák és beszédek.* Kolozsvár, 1861. (A tordai zsinaton tartott beszéde). — 2. *A nagyváradi disputatiók.* Ugyanott, 1870. (Unitarius írók a XVII. században. Simén Domokossal együtt adta ki. Ism. M. Prot. Figyelmező). — 3. *Egyházi imák és beszédek.* A hódmező-vásárhelyi első unitarius isteni tiszteleten 1880. máj. 17. tartotta ... U. ott, 1880. (Az egész bevétel a hódmező-vásárhelyi unitarius egyház javára fordíttatik). — 4. *Hangok* a szabadságharcz után. Költemények 1849—1901. U. ott, 1901. (Ism. Budapesti Hirlap 175. sz.). — 5. *Jelentés* a kolozsvári Mátyás király szoborról. Ugyanott, 1902. (Ism. Vasárnapi Ujság 42. sz.). — Szerkesztette még Boros Györgygyel az Unitárius Közlönyt 1888—1892-ig Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny 1896. 11. sz. arczk. — *A kolozsvári unitárius kollegium Értesítője* 1901. 8. l. (Gál Kelemen). — *M. Könyvészet* 1901.

Nagy *Lajos.* L. *Kalocsa Róza.*

Nagy (*Hajdu*) *Lajos*, ev. ref. főgymnasiumi tanár, szül. 1841-ben Tállyán (Zemplénmegyében); a sárospataki ev. református főiskolában tanította a latin és magyar nyelvet és irodalmat 1870-től a 90-es évek elejéig. A hódmezővásárhelyi evang. reform. főgymnasium tanára volt. — Czikkei a Hölgyfutárban (1864. Béranger, A fehér rózsa, beszély); a Vasárnapi Ujságban (1864. Fényüzés története); a Fővárosi Lapokban (1865. Metastasio az újabb olasz dalmű teremtőjéről); a Sárospataki Füzetekben (1867. A holt tenger); a hódmezővásárhelyi főgymnasium Értesítőjében (1873. Az aesthetikai képzésről középtanodáinkban, 1875. A klassikai olvasmányok kezelése a gymnasiumban, Nägelsbach: Classische Schullektüre, Schmidt Encyclopädie I. k. 797—807. l. után kivonatosan).

Bartl-Felsmann Névkönyve. Pest, 1869. 64. lap, 1873. 51. l. és a m. n. muzeumi könyvtár és hirlapkönyvtár példányaiból.

Nagy *Lajos*, ev. ref. lelkész, született 1843. november 1. Henczidán (Biharm.), hol atyja N. István leánytanító, édes anyja Mészáros Juliánna volt. Szülei a gymnasiumi tanfolyamra 1855 őszén Debreczenbe vitték, hol szegénysége miatt mint szolgatanuló sok sanyarúság közt, de jó eredménynyel végezte tanulását. A hittanszakon kedvezőbbre fordult helyzete, mert a Bárczay fiút mint nevelő a gymnasiumi tanfolyamra előkészítette. 1867-ben végezte a theologiát; ekkor esküdt felügyelő és köztanító lett a főiskolában. 1868-ban a lelkészi vizsgát letette és Hajdú-Böszörménybe ment segédlelkésznek. 1869. máj. Tisza-Roffra költözött az öreg lelkész mellé s egyszersmind nevelő volt két úri családnál évi 450 forint fizetéssel. Roffon azonban csak három hónapot töltött, mert 1869. júl. 25. Mike-Pércs (Hajdum.) megválasztotta rendes lelkésznek. A német nyelvet elsajátítván, a német irodalmat tanulmányozta s ebből három ízben felolvasást is tartott. Az általa gyűjtött pénzből 1874-ben a templomtért szép kertté alakítá. Megveté alapját a takarékmagtárnak és ennek számára magtári épületet s vele egy födél alatt egyházi tanácstermet, 1877-ben pedig négy ezer forint költséggel díszes leányiskolát emelt. A téli évszakban bibliai magyarázatot tart hetenként egyszer a köznapi isteni tisztelet alkalmával, egyszersmind beszélgetési és felolvasási estéket hetenként kétszer a gyűlésteremben. Gyülekezete családjairól «Családkönyvet» készített, úgy hogy bármelyikről azonnal biztos tudomást sze-

rezhet a lelkész. 1893-ban konyári (Biharm.) lelkész lett, egyszersmind egyházmegyei tanácsbiró. — Czikkei a Prot. Egyh. és Isk. Figyelmezőben (1874. a Prot. Egylet ellen irányuló czikk, 1875. A középtanodai törvényjavaslat); az Evang. Prot. Lap (1874—1875. czikkek, könyvismertetések m. p. és N. L. jegyek alatt); írt még czikkeket és költeményeket az Evangyéliomi Prot. Lapba (1876), a Debreczenbe (1893), a Téli Ujságba (1899), a Debreczeni Protest. Lapba sat. — Munkái: 1. *A polgári házasság* ismertetése az értelmes magyar nép számára. Irta egy ref. lelkész. Debreczen, 1875. (2. átdolg. kiadás. Bpest, 1894.). — 2. *Magyar reform. vallásu prezsbyterek könyve*, melyben röviden és lehetőleg népszerűen előadatnak mindazon vallásra s egyházra vonatkozó ismeretek, a melyekkel a prezsbytereknek birniok kell. Több rendbeli kútforrások után. Debreczen, 1880. (Egy év alatt majdnem 2000 példány kelt el belőle. 2. jav. kiadás. U. ott, 1883.). — 3. *Vázlatok* közönséges ünnepi és alkalmi egyházi beszédekhez. Segédkönyv reform. lelkészek számára. U. ott, 1880. (Ism. Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1881. 13., 16. sz.) — 4. *Eskető lelkész.* A magyarországi protestánsok házassági ügyeire vonatkozó egyházjogtani ismeretek s az eskető lelkész teendőit meghatározó országos törvények, kormányrendeletek s egyházi rendszabályok rövid kivonata. Magyar protestáns lelkészek használatára. U. ott, 1883. (2. jav. és bőv. kiadás. Miskolcz, 1890. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 1883.).

Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1884. 8. szám. — *Uj M. Athenás* 300., 515. lap. — *M. Könyvészet* 1890., 1894. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 412. lap.

Nagy *Lajos*, ügyvéd Karczagon. — Munkái: 1. *A jászkún birtokviszonyok* és jogi alapja. Irta és Kelemen Kajetán «Jászkun redemtio története» cz. műve czáfolatául közrebocsátja. Karczag, 1878. — 2. *Óriási per* a Jász-Kunságból a m. k. kincstár ellen. Történelmi és jogi tanulmány. U. ott, 1879.

Századok 1879. 452. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Lajos*, r. kath. plébános Egyházas-Keszőn (Vasm.); szül. 1850. aug. 22. Völcsén (Sopronm.); 1875. aug. 2. szentelték fel miséspappá. — Szent beszédei közül több a Borromaeusban jelent meg; a böröndi tanító cz. költői elbeszéléséből az első éneket hozta a Kath. Szemle (1888.). Irt még költeményeket magyarul és németül különböző hirlapokba és folyóiratokba. — Munkái: 1. *Képek* a nevelés és tanítás történetéből. Győr, 1884. (Kellner Lőrincz trieri kormánytanácsosnak: Skizzen und Bilder aus der Erziehungsgeschichte cz. három kötetes munkája). — 2. *A szerzetes élet tükre.* Németből ford. U. ott, ... (100 rövid elmélkedés, az orsolya apáczák használatára).

Zalka Emlékkönyve. Győr, 146. lap. — *Schematismus* Cleri Jaurinensis 1898.

Nagy *Lajos*, tanító, Nagy Péter kisvendéglős és szatócs és Kajdácsi Anna fia, szül. 1852. jan. 24. Nagy-Kállóban (Szabolcsm.); az algymnasiumot Miskolczon, az V. és a VI. osztály első félévét Egerben végezte. Ekkor szülei (atyja 1866., anyja 1867.) elhaltak és anyagi támogatás híjján a tanítói pályára lépett. Egy évi tanítógyakornokoskodás után, az I. évi tanítóképző tanfolyamot Egerben, a többit Pesten az állami fitanító-képzőben végezte. A gyakorlati év után ugyanott képesítő vizsgát tett. 1872—75-ig Kisbéren mint elemi s állami főtanító a III—VI. vegyesosztályban, 1875—77-ig Trencsénben mint polgári iskolai s felsőbb leányiskolai segédtanár működött. Egy évig (1877—1878.) Fóthon nevelő volt; 1879—1880-ig Adácson (Hevesmegyében) volt tanító s 1880-tól Nagyváradon püspökségi elemi s tíz év óta ipariskolai tanító. A zenében és rajzban is járatos,

sőt alkalmi költeményeket is ír, azokat megzenesíti és felolvasásokat tart. — Munkája: *Emlékkönyv* Erzsébet Magyarország királynéjának haláláról s a 48-ki törvények szentesítéséről alkalmi s történeti költeményekkel a t. szülők, tanítók s tanítványaik, nem különben a tanügy iránt érdeklődő t. közönség számára. Nagyvárad, 1900. — Kéziratban: Kisebb költeményei, Hazánk korszakalkotó férfiai (sajtó alá rendezve); Biharmegye földrajza; Bihar és Nagyvárad Kalauza (szintén sajtókészen) és vagy 100 dallköltménye.

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról és önéletrajz.

Nagy *Lajos*, ev. ref. lelkész, Nagy Menyhért ev. ref. lelkész és Forray Ágnes fia, született 1856. febr. 15. Tivadaron (Ugocsam.); gymnasiumi tanulmányait a sárospataki főiskolában és a máramaros-szigeti ref. lyceumban, a theologiai tanfolyamot pedig a debreczeni főiskolában végezte. 1879-ben Szatmáron, 1883-ban Makón lett segédlelkész, honnét 1885-ben a felső-bányai egyház választotta lelkészévé. A nagybányai egyházmegye pénztárnoka. — Egyházi és társadalmi czikkeket írt a Nagybányai Hirlapba s más egyházi s egyéb hirlapokba. — Munkája: *A felső-bányai evang.* reform. egyház multja és jelene. Nagybánya, 1896. (Ism. Prot. Szemle. 1897.) — Szerkesztette a Nagybányai Hirlapot 1898. ápriltól 1900. júliusig.

Önéletrajzi adatok.

Nagy *Lajos* (ráczkevi), ev. ref. esperes-lelkész és egyházmegyei főjegyző; N. Sándor ev. ref. lelkész és Thulmon Emilia fia, szül. 1856. aug. 22. Csoknyában (Somogym.); iskolai tanulmányait 1866-ban Pápán kezdette, 1869—1870. Vinkovczén a Határőrvidéken, 1870—1873-ig ismét Pápán folytatta s 1873—1874. Sopronban végezte. 1874—78-ig a theologiai tanfolyamot Debreczenben hallgatta. 1878—83-ig segédlelkész volt a belsősomogyi ev. ref. egyházmegyében. 1883-ban a baseli egyetemre ment. 1884—1887-ig ismét segédlelkész volt. 1887. márcz. 8. rendes lelkészszé választották Zádorban, 1890. decz. óta lelkész Lábodon (Somogym.). 1892-ben egyházmegyei aljegyzővé, 1895. főjegyzővé, 1901. febr. a belsősomogyi ev. ref. egyházmegye esperesévé választatott. — Czikkei a Dunántuli Prot. Lapban jelentek meg (tört. tanulmány, egyházi beszéd sat.) — Munkája: *Emlékkönyv* főt. és mélt. Antal Gábor dunántúli ev. ref. püspök úrnak a belső-somogyi ev. ref. egyházmegyében 1898. ápr. 17-től máj. 15-ig tartott egyházlátogatásáról. Összeállította és kiadta ... A tiszta jövedelem a pápai ev. ref. növeldében létesített alapítvány gyarapítására fordíttatik. Kaposvár, 1899. — Szerkesztette A felsősomogyi ev. reform. egyházmegye 1899. júl. 11. és 12. Csurgón tartott rendes évi közgyűlésének és az 1898. okt. 31. s 1899. ápr. 5., 6. Kaposváron és 1899. júl. 11. Csurgón tartott közigazgatási birósága ülésének Jegyzőkönyvét (Kaposvár, 1899.).

Önéletrajzi adatok és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Lajos*, tanító, ev. ref. lelkész és ipariskolai igazgató, szül. 1857. máj. 12. Kecskeméten iparos szülőktől; középiskoláit szülővárosában a kegyesrendi és ref. gymnasiumban végezte; 1875. szept. a budapesti ev. ref. theologián subscribált és a négy évi tanfolyamot hallgatta. 1879. okt. Veresegyházára hivatott nevelőnek, hol a lelkésznek gyermekei mellett a lelkészi teendőkben is gyakorolta magát. 1880 őszén a kápláni vizsgát is letevén, Baranyába, Szabolcsba ment káplánnak, egy év mulva Belvárdra rendeltetett. 1882. júl. már Vörösmarton hirdette az igét. 1883 tavaszán tette le Sárospatakon a lelkészképesítő vizsgát és 1885 nyarán Czelder Márton mellett Kecskeméten munkálkodott mint segédlelkész és vallástanító. Innét egy év mulva

Váradra ment levitának, majd Soltra tanítókáplánnak, hol öt évig szolgált. 1891. szept. Nagy-Kőrösön tanítóképesítő vizsgát tett. Soltról 1893 őszén K.-Ladány ref. hívei választották meg tanító-káplánul, honnét tíz hónap mulva a szomszéd Szeghalom (Békésm.) hívta meg lelkész-tanítónak. 1895. jún. 26. a községi képviselőtestület őt választotta meg ipariskolai igazgatónak. Okleveles gyorsírótanár, tartalékos tábori segédlelkész, nyelvész és zenész. — Munkája: *A nazarenusok Baranyában.* Vörösmart, 1883.

Vaday József, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arczk.

Nagy *Lajos*, állami polgári iskolai igazgató, Nagy József és Berecz Erzsébet szegény földmíves szülők fia, szül. 1859. aug. 18. Kemenesalján (Vasm.); a gymnasium I—IV. osztályát a soproni ág. ev. lyceumban nagy nélkülözések közt végezte, s ekkor ügyvédi díjnok lett. 1876-ban a csurgói állami tanítóképzőintézetbe lépett és 1879. jún. 24. tanítói oklevelet nyert; auguszt. Szegszárdra a Mayer-féle fiú- és leányiskolához választották meg tanítónak; azonban innét egy hónap mulva katonai szolgálatra bívták Sopronba. 1880. augusztustól 1881. jún. végeig ismét Szegszárdon működött mint tanító. Azután Ajkán az ág. ev. iskolában rendes tanító volt. 1882—83. Ihász Lajos Lörinte birtokán szervezett VI osztályú népiskolát, egyszersmind Perczel László fiának nevelője volt. 1883-tól a kőkuti iskolában tanított és felsőbüki Nagy Lászlónak nevelője lett. 1884. júl. a sajó-gömöri szent-iványi polgári iskolához tanárnak választották, a hol 1892. aug. 31-ig működött. Ez idő óta az orosházi állami polgári fiú- és leányiskola igazgatója. 1897—1898-ban szervezte a közhasznú és ismeretterjesztő téli előadásokat és ezekben felolvasásokat tartott. — Czikkeket (társadalmi, paedagogiai s gazdászatiakat) írt a Veszprémi Független Hirlapba, a Veszprémbe, a M. Paedagogiai Szemlébe, a Tanodai Közlönybe, a Rozsnyói Hiradóba, a Gömör-Kishontba, a Liptómegyei Hirlapba, a soproni Evang. Népiskolába, az Orosházi Ujságba; állandó munkatársa volt a Nemzeti Iskolának, írt a Polgáriskolai Közlönybe is. — Munkái: 1. *Veszprém vármegye leirása.* Pápa, 1882. — 2. *A közhasznú és ismeretterjesztő téli előadások sorozata.* Orosháza, 1898. Hat füzet. (1. A munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1898. évi II. törvényczikk népszerű ismertetése. 2. A mezőgazdasági munkás szövetkezetekről. 3. A tizek emlékezete (A tíz szoborról). 5. A magán- és közdolgok iránt való kötelességeinkről. 8. A munkásélet az ország különböző vidékein a közgazdaságra való vonatkozással. 9. A munka- és napszámbérek az ország öt felvidékének öt különböző vármegyéjében.). — 3. *Az orosházi helyi iparkiállítás kalauza.* (Iparkiállítás 1899. ápr. 2—18-ig). A kiállítási végrehajtó bizottság és Vitéz Lajos kiállítási titkár közreműködésével szerkesztette. Orosháza, 1899.

A m. n. muzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Nagy *Lajos* (árvátfalvi), kir. járásbiró, Nagy Lajos kir. törvényszéki elnök fia, szül. 1865. jún. 16. Székely-Udvarhelyen; középiskoláit a székelyudvarhelyi ev. ref. collegiumban, a segesvári szász gymnasiumban és a kolozsvári ev. ref. főiskolában, az egyetemet Kolozsvárt és Budapesten végezte. Katonai szolgálatát Budapesten a cs. és kir. 24. vadászzászlóaljnál teljesítette mint önkénytes; tartalékos hadnagygyá a 31. gyalogezredhez neveztetett ki. Előbb nagyszebeni, majd dévai kir. alügyész volt. 1900. ápr. óta vajdahunyadi kir. járásbiró, az ottani ev. ref. egyházközség főgondnoka, az elemi iskolai gondnokság és a székely társaság elnöke, a hunyadmegyei tört. és régé-

szeti társulatnak választmányi tagja. — A kolozsvári Ellenzék munkatársa volt (1880-tól, írt tárczákat, uti leveleket, szini kritikákat, Börne- és Heine-fordításokat); a Függetlenség szini kritikusa volt 1884-ben. Jogtudományi dolgozatai a Jog, Jogtudományi Közlöny és a Büntető Jog Tárában jelentek meg. — Munkája: *A vajda-hunyadi várról.* Három fejezetben. I. Vajda-Hunyad. II. A vajda-hunyadi vár és urai. III. A Hunyadiak. Déva, 1902.

Századok 1902. 596. l. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Lajos*, ág. ev. lelkész, szül. 1867. febr. 14. Nemes-Ládonyban (Sopronm.) Nagy József és Bencsik Judit földművelő szülőktől, kik a soproni ev. lyceumba adták fiukat tanulásra. Szüleit 16 éves korában egy év alatt elvesztette; tanulását azonban nagybátyja gyámsága alatt tovább folytatta és tanulta a theologiát is, melyet Pozsonyban fejezett be. 1890-ben avattatott lelkészszé s mivel lelkészi állás nem volt üresedésben, Farádra ment káplánnak és másodtanítónak, 1892. febr. 22-től 1895-ig pedig Dabronyban (Veszprémmegye) volt segédlelkész. 1896 óta Szent-Antalfán rendes lelkész. — Czikkeit, költeményeit Ladányi álnév alatt írta a következő hírlapokba és folyóiratokba: Pápai Független Ujság (1893—1894. A szerelem, Apróságok a nők jelleméről, németből), Pesti Hirlap (1894. Ötletek); Prot. Pap (1893. Reformatiói beszéd, 1894. czikkek, költ., Papválasztás az evang. egyházban); Evang. Egyház és Iskola (1893. Miért nem helyes, ha teljesen a nép választ papot? Miért kell a mostani papválasztási rendszert megdönteni? A dunántúli evang. segédlelkészek reménytelen állapota, 1894. Még egy tanács, Jóslat); Evang. Népiskola (1894. Ötletek, Morzsák); Kalászok (1894. Költemények, egyházi beszédek) sat.. — Munkái: 1. *Tavaszi hajtások.* Versek. Gondolatok. Értekezések. Pápa, 1893. — 2. *Őszinte ötletek.* Ladányitól. U. ott, 1894. — 3. *Verses suspiriumok* az egyházi év ünnepnélküli felében előforduló evangéliumokra és epistolákra, továbbá különféle viszonyokra alkalmazva. Németből ford. U. ott, 1894. — 4. *Evangyéliomi és epistolai perikopák.* Források után összeállította Ladányi. Kiadja Nagy Lajos. U. ott, 1894. — 5. *Ádventi tanítások.* Németből átdolgozta. U. ott, 1894. — 6. *A szenvedések történetének főbb alakjai.* Húsz böjti tanítás. Németből átdolgozva. U. ott, 1894. — 7. *Egyházlátogatási Emléklapok* főt. és mélt. Gyurátz Ferencz evang. püspök úrnak 1896. jún. 14. és 15. Szent-Antalfán és Zánkán tartott püspöki egyházlátogatásáról. U. ott, 1897. — 8. *Protestáns tanítók* sátoros ünnepe. Karácsonyi, pünkösdi egyházi beszéd protestáns tanítók használatára. U. ott, 1899.

M. Könyvszemle 1894. — Ország-Világ 1894. 56. sz. — Sz. Kiss Károly szives közlése önéletrajz után és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Lajos*, ev. ref. tanító, szül. 1867. jan. 20. Perbetén (Komáromm.); tanult Pozsonyban, majd a pápai ev. ref. kollegiumban, hol az algymnasium végeztével a tanítóképző intézetbe iratkozott be. Azonban szüleinek időközben történt elszegényedése miatt a képzőt el kellett hagynia s több évig segédtanítóskodott a komáromi ref. egyház területén: Csúzon, Deákiban, Madaron és Zsigárdon. 1890-ben tanítói oklevelét megszerezte, azután Csehibe (Komáromm.) a ref. iskolához választották meg rendes tanítónak, honnét a közoktatási miniszterium az 1896-ban Magyar-Régen (Maros-Tordamegye) községben szervezett iskolához kinevezte, hol jelenleg is működik. — Tárczaczikkeket, társadalmi, tanügyi, humorisztikus czikkeket és költeményeket írt a Komárommegyei Közlönybe, majd az Érsekujvár és a Budapest hozott tőle gyakran dolgozatokat; 1897 óta a marosvásárhelyi Székely Lapokba ír, melynek

huzamos ideig belmunkatársa is volt; állandó munkatársa a Székely Tanügynek és Ref. Tanítók Lapjának; írt még a következő lapokba: Komáromi Lapok, Barsi Ellenőr, Székesfehérvár és Vidéke, Székelység, Néptanitók Lapja, Tanügy, Magyar Szó, Székely-Udvarhely, Csiki Lapok és Képes Családi Lapok, mely czikkek összegyűjtve 7—8 kötetet tennének ki. — Munkái: 1. *Mult idők.* Marosvásárhely, 1894. — 2. *Versek.* U. ott, 1900. — 3. *Ujabb versek.* Ugyanott, 1902. — Alapította és szerkesztette a Régenvidék cz. hetilapot 1899. febr. 1-től jún. 1-ig Szászrégenben és az ugyanott megjelenő Marosvölgy felelős szerkesztője volt 1902. aug. 15-től 1903. jan. 20-ig. — Álnevei és jegyei: Sirály Lajos, Csehi Püspök, —gy —s és §.

Önéletrajzi adatok.

Nagy *Lajos* (sassi), polgári és felső kereskedelmi iskolai tanár, szül. 1867. febr. 5. Nagy-Mihályban (Zemplénm.); iskoláit Sárospatakon és Budapesten végezte; az utóbbi helyen 1891-ben polgáriskolai tanári oklevelet nyert. 1891—1894-ig a homonnai polgári és középkereskedelmi iskolánál működött; 1894 óta pedig a szegedi első polgári és felső kereskedelmi iskola tanára. — Paedagogiai, nyelvészeti, szépirodalmi czikkeket és költeményeket írt a következő lapokba és folyóiratokba: Nemzeti Iskola, Magyar Nyelvőr, Zemplén, Sátoralja, Szatmár, Nagy-Károly és Vidéke, Lapok, Hazánk, Pesti Napló, Pesti Hirlap sat. Czikkei a Fővárosi Lapokban (1894. 136. sz. A magyar ujságok stilusa, 1897. 37. sz. A 25 éves Magyar Nyelvőr); a Felső Nép- és Polgáriskolai Közlönyben (1896. A «Jelenkor» három szó pályázatáról, 1898. Szózat az iskolák helyes magyarsága érdekében); a Nyelvőrben (1896. Át van fejezve); a Néptanitók Lapjában (1897. Brassai Sámuel, Vajda János, A magyar nyelv válsága, 1898. Szózat az iskolák helyes magyarsága ügyében); a Kereskedelmi Szakoktatásban (1899. Szózat iskoláink helyes magyarsága ügyében, 1900. Tóth Béla és a magyar kereskedelmi nyelv, Kereskedelmi helyes magyarság). — Munkái: 1. *Mi módon lehetne az iskolai nyelvromláson segíteni* s a helyes magyarságot megvalósítani. Szeged, 1899. (Ism. M. Hirlap 64. sz., Polgáriskolai Közlöny 179. I.). — 2. *A XX. század ipari népnevelői.* Ugyanott, 1902. (Ism. Vasárnapi Ujság 25. sz.).

Corvina 1902. 30. sz. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Lajos*, jogi doktor, felsőkereskedelmi iskolai tanár, Nagy Lajos ügyvéd és Bartha Johanna fia, szül. 1869-ben Hajdú-Böszörményben; a gymnasiumot Nyiregyházán és Késmárkon, végezte, a jogi és államtudományokat a debreczeni ev. ref. főiskolában és a budapesti egyetemen hallgatta, a hol jogi doktor lett. Pár évi gyakorlat után a székesfőváros közigazgatási szolgálatába lépett és 1896-ban választatott meg a budapesti II. kerületi felső kereskedelmi iskolához tanárnak. — Írt beszélyt, tárczaczikket és könyvismertetést 1889—1893-ig a Nyirvidékbe, Nyiregyházi Hirlapba és a Kisvárdai Lapokba; a budapesti II. ker. kereskedelmi iskola Értesítőjébe (1899. A telegraf fogalma, 1901. Telefonesetek); a Jogtudományi Közlönybe (1902. Az u. n. telegraf szolgalom, A telefon titka); a Kereskedelmi Szakoktatásba (czikkek a jogtanításról). — Kézirati munkája: A távíró és távbeszélő jogi monographiája (sajtó alá rendezve).

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik a millennium esztendejében. Budapest. 1897. (Pótlék) 6. l.

Nagy *Lajos*, ev. ref. gymnasiumi tanár Békésen, szül. 1870. aug. 25. Füzes-Gyarmaton (Békésm.), hol atyja Nagy Sándor iparos volt; a főgymnasiumot Békésen 1882—86), majd Debreczenben végezte 1890-ben. A budapesti egyetem bölcseleti karának hallgatója volt. 1898. febr. 5-én tett tanári vizsgát a magyar

és latin nyelvből. Mint tanárjelölt a gyakorló gymnasiumban (1896. szept.—decz.) működött. Tanár volt Karczagon (1896. decz.—1897. jún.); azóta tanár a békési evang. reform. gymnasiumban. — Czikke a békési ev. ref. gymnasium Értesítőjében (1899. A protestáns iskolai dráma megalapítása. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1900.); írt még a karczagi Nagykunság és Vidékébe és a békési helyi lapba.

Vajda Emil Névkönyve 34. l. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Lajos*, pénzügyőri szemlész. — Munkája: ***Pénzügyi törvények*** és szabályok kérdések- és feleletekben a m. kir. pénzügyőrség számára. Nagy-Enyed 1893.

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Lajos*, hirlapíró és szerkesztő. — Népies költeményeket írt a Magyar Figaróba Bekecsalji álnévvel, sat. — Szerkesztette a Havasalja cz. hetilapot 1886. szept. 22-től 1887. febr. 12-ig Szász-Régenben, összesen nyolcz számát.

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Nagy (*Soltész*) *Lajos*. — Munkája: ***A nagykunsági egyetemi .fjuság asztaltársaságának évkönyve.*** (Almanach) 1897—1898. Karczag, 1898.

M. Könyvszemle 1898.

Nagy *László* (perecsényi), megyei szolgabiró, N. Péter és Szombathelyi Magdolna fia, szül. 1771-ben. 1798-ban Galsa (Aradm.) mezőváros esküdt nótáriusa volt. Midőn Vay László báró 1790-ben Biharmegye jegyzője lett, Nagyot iródeákjának alkalmazta s kedvelt tanítványának tekintette. 1801-ben «cameralis notarius»-ként szerepelt. Mint Arad vármegye esküdtje, 1803. máj. 7. költözött Almásra, hol eleintén szállása kijavításával, a tört ablakok bevágatásával sat. kellett bajlódnia. E naptól kezdve pontosan és pedig 1919 szám alatt följegyzi mindazon eseményeket, melyek akár tisztére, akár magánéletére vonatkoznak. Mert N. e század első két évtizedének egyik, vagy épen legtermékenyebb magyar írója, leglelkesebb fordítója volt a classikusoknak s egyik legbuzgóbb követője a classikai mintáknak; ki korának több nevezetes emberével levelezett s írt, munkált és dolgozott a maga rendkívül elszigetelt helyzetében, Arad vármegyének egy eldugott kis falujában. 1804 október 7. kapta meg Orodiás cz. könyvét, melyet Arad vármegye rendeinek ajánlott s melyben főkép az aradi vezérférfiakat dicsőítette latin elegiákban. Fáradságáért, tudós munkájáért, mint keserűen panaszkodik, semmi jutalomban sem részesült, sőt ezen könyvét is ingyen osztogatta szét. Elismerésben csak Bohus Jánostól részesült, ki a szerző érdemeire való tekintetből, elengedte a tizedet azon 45 akó fehér bor után, melyet N. galsai szőlejében szüretelt. Ő maga pedig abban keresett elégtételt, hogy a jenai tudós társaságnak elküldte összes tudós munkáit. S ehhez az áldozathoz csak az kellett még neki, hogy nov. 17. Pankotán a megyei közgyűlésre menve, 20 rajnai forintot veszítsen a halberzwölfön! Azonban ha hangsulyozza is, hogy a könyvkiadás költségei kifárasztották, decz. 19. mégis uj munkába kezd. Akadtak ugyan jótevői, kik munkáinak kiadásában némileg támogatták. De ezzel költségeinek fele sem térült meg, nem is említve irói jutalmát s azt, hogy közben gazdaságát, egészségét elhanyagolta s hogy csak a postára is mennyit költött. Azonban más szerzők is hasonló nyomorúságos viszonyok közt dolgoznak, s ha Isten nem könyörülne rajtok, éhen vesznének el. Mig élnek, nem gondol velök senki; haláluk után pedig száraz dícséretekkel halmozzák el őket, a mi sem a lelket, sem a testet nem táplálja. Költekezései mellett könyveket is vásárolgatott. Decz. 21. a hogy számba vette, 359 frton beszerzett 162 klassikus és általában válogatott könyve volt. Könyvtára azelőtt 340 darabra rugott, de a többit ellopdosták tőle.

1804. máj. 13. a jenai mineralogiai társaság választotta meg tagjának. 1805-ben erélyesen megkezdte a gyűjtést Aradmegye monographiájához. 1807. júl. 22. megengedte neki az első alispán, hogy Boros-Jenőre költözködjék át, hova okt. 22. 63 szekérrel át is telepedett Nagy János szolgabíró házába. Nov. 9. már el kellett siratnia kedves házi gazdáját, ki e napon hunyt el. 1811. ápr. 11. Maury érsekhez Párisba hat (magyar, latin, német, franczia, rácz és oláh) nyelvű verset küldött Napoleon fia születésének ünneplésére. Annál rosszabbúl esett neki, ki, saját szavai szerint «az egész magyar világ nevenapjait szokta tisztelni, köszönteni, üdvözleni», hogy László napjára «sok jó, szives barátja közül egy sem alázta meg magát hozzá». «Ilyen a mostani, barátságtalan okos világ» ! Arad város 1815. nov. 30. értesítette, hogy Orodjáért 400 frtot szavazott meg neki, a mi akkor jelentékeny tiszteletdíj volt. 1818 nyarán Az öthalmi tor Orodon cz. szinművét az aradi szinészek adták elő. Életéről naplójában írt följegyzésein kívül alig tudunk többet, minthogy halála előtt néhány évvel szélütés érte, teste egy része megbénult, de lelke éberségét élte fogytáig megtartotta. Meghalt 1827. jún. elején mint tiszteletbeli szolgabiró 56 éves korában. Az akkori hirlapok is csak az év végén (decz. 29.) hallomás után értesültek haláláról; így mentegetvén magát az akkori Hazai s Külföldi Tudósítások: «Hazánknak tudósai ámbár életökben a magok pályájokon nevezetesek, megesik mégis gyakran, hogy holtok után hamar feledékenységbe jutnak». — A Magyar Kurirba (1798, 1801—2., 1805) latin és magyar alkalmi költeményeket írt; a Kultsár által szerkesztett Hazai s Külföldi Tudósítások cz. hirlapnak kezdettől (1806) fogva buzgó munkatársa volt. — Czikkei a Tudom. Gyűjteményben (1817. XII. Arad vármegyében lévő ó és uj váraknak statistikai ismerete, 1819. II. Arad vármegyei régiségeihez számlálható halmokról, 1820. IV. Javallat a cselédek és alattvalóknak neveléséről és oktatásáról, 1821. IV. Arad városának jelen való állapottyáról készült foglalatos esmértetés, V. Ujabb felfedezett Hydrophobia, viziszony gyógyítása, 1823. V. Időjárás prognostikonja, 1824. III. Időjárás jövendölése az 1824. esztendőre); a Felső magyarországi Minervában (1825. II. Arad vármegyei ritkaságok, Két nevezetes hazafiaknak Nagy Laki Jaksich Gergelynek és Szabó Nazariusnak napkeleti Tatár országban volt utazásokról, IV. Erdélyi ritkaság, vagy is Várhely mellett Farkadin b. Nopcsa jószágában talált mosaik padimentom leirása). — Munkái: 1. *Léta magyar vitéz*, és Zamira pannoniai kisaszszonynak a földön és tengereken történt viszontagságai. Pozsony, 1800. (Költemény). — 2. *Mezengy*, az az pásztori vers, melly több alagyákban, mint meg annyi részekbéli kifejezésekben a magyar nyelvnek arra igen alkalmatos léte végett, és az abban gyönyörködők kedvekért irattatott. Pest, 1801. (Ism. N. Annalen. Wien, 1808. II. 227. l.). — 3. *Carmen* ... Ladislao Kőszeghy cathedr. ecclesiae Csanadiensis episcopo etc. occasione installationis anno 1801. die 10. maii interventae sacrum. Temesvarini, 1801. (Ism. N. Annalen. Wien, 1808. II. 227. l.). — 4. *Szakadár* esthonnyai magyar fejedelem bújdosása. A verselés gyarapodására irta ... Pozsony és Pest, 1802. — 5. *Orithia* magyar amazon története. Ugyanott, 1804. Rézm. czímképpel. (Ism. N. Annalen. Wien, 1808. II. 126. l.). — 6. *Orodias*. Libri tres. Magno-Varadini, 1804. (Ism. N. Annalen. Wien, 1807. II. 226. l.). — 7. *Carmen* votivum, quo dni Josephi Büky de Felső-Pulya, medicinae dris etc. dum nominis, undevicesimam Martii, anno 1804. pie, letaque recoluit. U. ott, 1804. — 8. *A jót tévő* és jót vévő között egy pár levél. U. ott, 1805. (B. Vay

László és Perecsényi Nagy László egy-egy levele, bevezetéssel Illei Takács Károlytól). — 9. *Lantolag.* Azon alkalmatosságra, midőn Zsadányi és Török-Szent-Miklósi Almásy Pál ur Arad vármegyében helyheztetett Iratos nevű, másképpen Sofronya czim alatt lévő nagy pusztába 1806. eszt. bévezetve béiktatódott. Temesvár. — 10. *A busongó Ámor.* Egy hajnali édes andalmány teremtménye. A szép-nem kedvéért. Pest, 1806. — 11. *Lantolag*, az az: oda Altzeus rendi szerént. Szent László napját, és N. Váradnak különös pártfogója innepét szentelő üdvözlésére liber báró Vayai Vay László ur eő nagyságának jún. 27. 1806. eszt. Nagy-Várad. — 12. *Lantolag* az az Oda ... mélt. szabad zászlós vajai Vay László ... által munkállott ama könyv homlokát, a mely ily czimet visel: Bécs polgárjai az 1805. Esztendőbeli Frantzhadban szentelt üdvözlő versei. Énekeltette Aradon szept. 20. 1806. U. ott. — 13. *Értekezés* azon deákból magyar nyelvre forditott szavak iránt, mellyek az egyházi és világi hivataloknak, valamint a kormány, törvény és birállószékeknél előfordult állapotoknak honnyi szóejtéssel való nevezését tárgyazzák. U. ott, 1806. — 14. *Foglalatja* a t. n. Arad vármegyének tellyes ismértetéséről irtt könyvnek. U. ott, 1807. — 15. *Vélekedés* a magyar nyelvről 1807. eszt. Ugyanott. — 16. *Elevek* a betűtárbéli tudományhoz való gyakorlásokról. U. ott, 1808. — 17. *Öröm kürt*, melly a mélt. fő-ispányi helytartóságról Arad felől a bihari bérczig visz-hangozik. U. ott, 1808. (Költ.). — 18. *Pro statutione* et introductione legali, ill. ac magn. dni Stephani Atzél de Boros-Jenő in possessione Gorba, i. comitatui Arad ingremiata, solenniter anno 1808. peracta. U. ott, 1808. (Latin és magyar költ.). — 19. *Egy gondolat*, néhány fegyver gyakorlásban előfordulló, és az intező (commandó) szavak rövid előadásáról. Az 1809. eszt. nemesi fölkelésre. Temesvár. — 20. *Solennia* statutionis, et introductionis ill. dd. comitum Joannis Nepomuceni Königszeg de Rottenfels. Sub curatelatu ill. d. comitis Josephi Königseg, i. cottus Arad tab. judriae assessoris in bonis dominio Boros-Sebes adscriptis, anno 1810. diebus 16., 17., 18. Julii. U. ott. (Végén: Lantolag, az az óda, Alcéus görög versező mértéke szerént). — 21. *Szomorú dal*, mélt. Gyoroki Edelspacher Zsigmond az Arad vármegye első alispánnyának kisasszony hav. 24. 1812. történt halálára. U. ott. — 22. *Elegia* honoribus exc. ac ill. dni Ignatii Almásy de Zsadány et Török-Szent-Miklós, i. comit. Temesiensis supremi comitis, dum solenniter die 1. Sept. anno 1812. inauguraretur Temesvarini, dicta. U. ott. — 23. *Epicinium* triumphale honoribus exc. ac ill. dni comitis Ignatii a Gyulay de Maros-Németh et Nádaska solenniter dicatum anno 1814. die 27. Marty. U. ott. (Költ.). — 24. *A régi Orod* vagy-is a mostani Aradnak dolgai. Nagy-Várad, 1814. Rézm. — 25. *Carmen* ill. ac rev. dno comiti Antonio de Brankovich, administratori episcopatus g. n. u. r. Aradiensis, pro dnum Stephanum de Kulpin, orient. ecclesiae archi-episcopum et metropolitam Carlovitzensum etc. mense Septembri 1815. dedicatum. Pestini. (Végén: Magyar óda alkai versmértékben). — 26. *Lessus* in memoriam pie denati exc. ac ill. dni Stephani Atzél de Boros-Jenő dum in hoc suo dominio die 2. July anno aerae christianae 1815-to, aetatis vero 68-vo virtutum meritis, toga diversos honorum fasces subeunte pleno aevo supremum diem obiret concinnatus. Temesvarini. (Végén: Keserv magyar alkai ódában). — 27. *Galliás*, az az a francziákkal elébb, azután a francziák ellen viseltt 1812., 1813., 1814. és 1815. esztendőkbéli háborúkról. Pest, 1816. (Költem.). Rézm. képpel. — 28. *Propempticon*, honoribus seren. caes.-regii haered. prin-

cipis archi-ducis Austriae, dni regni Hungariae palatini Josephi, dum propter adita in inclito comitatu Aradiensi dominia, jam effective resignata, ii. status et ordines ejusdem provinciae gratulabundi suam serenitatem eatenus Budae salutarent deputationaliter comparentes anno 1817. positum. U. ott, 1817. (Latin és magyar költ.). — 29. *Heroineis*, az az: A nevezetes fejér népnek szép neméből magokat tetteikkel külömböztető szépnemnek élet-tárjok. U. ott, 1817. Két füzet. -- 30. *Öröm-dal* mélt. báró Forray Nepomuk János születésére! 1817. eszdenbőben. Alázatosan bémutattya. Aradról küldvén P. N. L. Temesvár. — 31. *Tibullus* Albius versei. Edgyik lapon deákúl, a másikon magyarúl, tulajdon lábmértékjei szerint eredetiségéhez képest irta. Pest, 1818. — 32. *Mennyegzői vers*, mellyet m. báró Bánffy Polixen ékes kis asszonynak, nagyérdemű Petrisi Szálpek Jakab urral lett szentegyházi szertartású öszvekelésekre ajánlott. Arad, 1819. — 33. *Prótics Zachariásnak* görög vallású esperestnek Arad vármegyei táblabirává lett felesküttetésére üdvözlett. Ugyanott, 1819. — 34. *Festivitas* natalis suae s. c. r. et ap. maj. d. d. Francisci I. solenniter die 12. Febr. 1819. Aradini celebrata. U. ott. — 35. *Tessera* cultus in gremio provinciae Aradiensis solenniter exhibiti, dum cels. ac rev. princeps d. Alexander Rudnay de eadem et Divék-Ujfalu, i. r. Hungariae primas etc. ab incl. statibus et ordinibus comitatus Aradiensis anno 1820. die 9. Aprilis dedicata. Ugyanott, 1820. (Latin és magyar költ.). — 36. *Anti reflexiones*, ad privatas reflexiones, circa limitationem carnis bubulae per S. F. auctorem. Ugyanott, 1820. -- 37. *Vetekedés* a közös szittha honnos magyar, és ehez tartozó felekezetek köztt az ő minden tulajdonságok eránt. U. ott. 1820. — 38. *Üdvözlése* fels. cs. és apost. király, dicsőn uralkodó I. Ferencz kegyelmes fejedelmünk születési napjának 1820. eszt. febr. hónap 12-dikén. U. ott, 1820. (Költ.). — 39. *Áldomása* azon jeles napnak, midőn Szaturói Hampl Jósef ur Arad vármegyében lévő Szaturó helység birtokába az 1821. eszt. beiktattattnék. Ugyanott. (Költ.). — 40. *Ünneplése* azon honnyi törvényes iktatásnak, midőn Jószási Burgly János és György testvér urak Arad vármegyében lévő Jószás és Jószáshely birtokaiba vezettve királyi adománylevele mellett béhelyhesztettnének. U. ott. (Költ.). — 41. *Diszszesitése* azon törvényes ünnepnek, midőn Szakátsi Cyrus Nikolits ur Arad vármegyebéli Szakáts és Madrisesty helységekbe királyi adomány-levél mellett 1821. eszt. béiktattatnék. U. ott. (Költ.) — 42. *Ditsőitése* azon napnak, midőn Gurahontzi Remekházi Remold Károly, és fiai iff. Remekházi Károly úgy Jósef ötse; érdemekért nyertt Gurahontzi birtokába 1821. eszt. törvényesen bóiktattatnék. U. ott. (Költ.). — 43. *Pericopa* solennitatis illius, dum i. i. status et ordines provinciae Aradiensis, fanum, praetoriae domus recenter exstructae, ratione captivorum instituendorum, positum, benedici curarent; anno 1820. die 24-ta Decembris interventae. U. ott, 1821. (Latin és magyar költ.). — 44. *Exultatio* seren. caes. reg. haered. principi, archi duci Austriae dno regni Hungariae palatino Josepho apud Aradienses cum seren. conjuge Maria! ad propria bona hic in gremio existentia feliciter proficiscenti, per i. i. S. S. et Ordines provinciae Aradiensis, die 19-na Augusti 1821., versibus extemporaneis declarata. U. ott, 1821. — 45. *Lessus* de morte insignis matronae matris Josepho Dietrichianae; 79 anno aetatis, reparatae vero salutis 1821. per communem omnium mortalium viam ad aeternitatem transeuntis; extemporanae depromtus. U. ott, 1821. (Költ.). — 46. *Gyász-emlék* melly Zsadányi és Török Szent Miklósi Almásy Pál, Arad vár-

megye fő-ispányának 23. Juliusban e f. 1821. eszt. történt szomoru halálára tétetett. U. ott, 1821. (Költ.). — 47. *Typus* restaurationis d. d. magistratualium incl. comitatus Aradiensis, diebus 23—26. may anno 1821. solenniter peractae, versibus extemporaneis ... expressus. U. ott, 1821. — 48. *Üdvözlés* Szent Ignátz napjára midőn Maros-Némethi és Nádaskai gróf Gyulay Ignácz ur 31. Juliusban 1822. eszt. Bontsesden neve napját ülték. U. ott. (Költ.). — 49. *Cultus* festivae die Sancti Josephi in dominio Pankotensi; ratione sui dni terrestris spect. dni Josephi a Dietrich die onomastica 19. Martii anno 1822. solenniter celebratae. U. ott, 1822. (Költ.). — 50. *Méltóságos* szövetkezés ünnepének melly Világosvári, néh. Bohusné, szül. Béra Anna aszszonyt, hites társúl vevő Pankotai Dietrich Jósef ur magyar indigesz egybenkelésére tiszteletül versben tétetett 1822. eszt. márcz. 22. Ugyanott. — 51. *Bánáti öröm* Trattner János Tamás táblabiróhoz, midőn ő és édes atyja Petrózai Trattner Mátyás s ez által ennek második fija is Trattner Károly Mátyás 1822-ben szept. 16., 17., 18. napjain Petróza helységbe béiktattatnának. Hely n. (Költ.). — 52. *Tisztelete* mélt. báró Wenkheim Jósef ur főispányi helytartó ő nagyságának, midőn az Arad vármegyei karok és rendeknek küldöttsége körös ladányi uradalmi lakásán megköszöntötte okt. 22. 1822. Arad. (Költ.). — 53. *Mester szavak*, a mellyek a magyar etsetezés vagy estely, a stylisztikában elő fordulnak. U. ott, 1822. — 54. *Emlékezete* azon napnak midőn mélt. báró Wenkheim Jósef ur Arad vármegye fő-ispányi hivatalának igazgatójáúl rendeltettve az 1823. eszt. aprilis 8. székibe iktattatnék. Ugyanott. (Költ.). — 55. *Idvezlés* az 1824. uj esztendőre, a magyar régiségeknek törvényes nyomán. U. ott, 1824. — 56. *Jesus* megváltó Kristus urunk életének leirása. U. ott, 1823. — 57. *Felelet* a vallási edgyesülés ideájára, és a keresztények uniojára szolgáló értekezésben. U. ott, 1825. — 58. *Múzsai ajándék* azon alkalmatosságra, midőn Soborsini báró Forray András ur Krassó vármegyében feő ispányi hivatal helytartóságába való beiktatása ünnepét üllötte az 1825. máj. 30. U. ott. (Költ.). — 59. *Meg tisztelő vers* azon alkalmatossággal, midőn mélt. l. báró körösladányi Wenkheim Jósef ur t. ns. Arad vármegye valóságos fő-ispányi székébe, mélt. Vitsapi l. b. Malonyay Nep. János Aloysius, mint kir. biztos ur által, f. 1825. jún. 27. törvényesen béiktattatnék. U. ott. — 60. *Magyar amazonoknak* története. Arad, 1827. — Ezeken kívül még több alkalmi költeményéről emlékezik meg Naplójában, melyeket a hirlapokban tett közzé, így a Szépliteraturai Ajándékban (1822—23), vagy kéziratban küldött el az illetőknek; ha még külön is jelent meg néhány, ezeket nem ismerem és igy könyvészeti leírásukat sem adhatom. — Kéziratai a m. n. múzeumban: Tettes ns. Arad vármegyének ismertetése. Bökény, 1806. 4rét 262 lap; Az aradi hívségnek záloga (Értekezései 4rét 61—84. l.); A magyar nyelvnek világszerte lett eltenyészedéséről való állitások. Almás, 1807. 4rét 31 lap; A rómaiaknak szorgalmuk Pannonián keresztűl az utak és kereskedésekre nézve (Értekezései 4rét 155—180. l.); Az aradi takarás 1818. (Értekezés 4rét 205—219. l.); A tek. ns. vármegye tisztjeinek foglalatosságai. Arad, 1807. 4rét 100 lap; Atelcusu. Borosjenő, 1811. 4rét 37 lap. Levelei Révay Miklóshoz 1803. július 7. latin, okt. 3. magyar költői levél, 1805. jan. 1., szept. 25., 1806. 4rét 202 lap; Miller Ferdinandhoz Boros-Jenő 1811. máj. 4., 1814. máj. 12., Arad, 1819. szept. 18.; Horvát Istvánhoz, Boros-Jenő, 1809. okt. 1.; Virág Benedekhez, Arad 1823. aug. 1. (magyar, versben). Ezeken kívül Aradon és a rokonok birtokában: Arad topographiája (ismertette Márki

Sándor az Aradi Közlöny 1883. 1. sz. és a földrajzi társaság 1887. decz. 15. gyűlésén. Naplója: Improtocolatio sive Consignatio Rerum et Negotiorum in Possessione Almás per Ladislaum Nagy de Peretzen Jurassorem I. Comitatus Aradiensis Officiose a Die 7-a May 1803 quo tempore munus magistratuale amplexus est, officiose peractorum in inclyto comitatu hocce Aradiensi exantlatorum; item celebrium virorum et actorum memoria cum episodiis, elogiis et panegyribus continetur cz. A följegyzések nyelve vegyesen latin és magyar. Ezen feljegyzések 1804. febr. 1-től 1820 elejéig terjednek és 1919. sz. tételt foglalnak magokban, különösen irodalomtörténeti szempontból becsesek. Márki Sándor, ki Horvát Lipót világosi plébános szivességéből jutott hozzá, bő kivonatban ismertette az Egyetemes Philol. Közlönyben (1889. 570—594. l.).

M. Kurir 1801. II. 34. sz., 1802. I. 16. sz. — *Zeitschrift von und für Ungern* VI. 1804. 205. lap. — *Vay László báró.* Német hivség. Nagyvárad, 1806. (N. versei s levelezése b. Vayval). — *Katona.* Historia Critica XLI. 616. l. — *Hazai s Külf. Tudósítások* 1827. II. 51. sz. — *M. Kurir* 1828. I. 2. sz. — *Tudom. Gyüjt.* 1828. I. 123. l. — *Petrik* Bibliogr. II., IV. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése VI., X. — *Figyelő* XI. 308—311. l. — *Márki Sándor,* Aradmegye és Arad város története. Arad, 1895. II. 796., 797. l.

Nagy *László* (branyicskai), ügyvéd, Nagy János szászváros-széki királybiró és Brúz Mária fia, szül. 1776. febr. 4. Szászvároson; tanulását a nagyenyedi ev. ref. collegiumban 1787-ben kezdette s 1798-ban végezte; könyvtárnoka volt az iskolának két évig, tanította a rhetorikát és jegyzője volt a tanári testületnek. Az iskola végeztével a cancelláriára ment és 1800-ban ügyvédnek esküdt a királyi tábla s aztán a nemes szász nemzet egyeteme előtt. Ügyvédi gyakorlatát Hunyadmegyében, mint annak táblabirája, folytatta 1816-ig; mikor lemondva jövedelmes állásáról, Szászvárosnak szentelte egész munkásságát. A szászvárosi evang. reform. gymnasiumban a hazai törvényeket és jogot, latin nyelvet és történelmet 24 évig ingyen tanította, sőt az ezért utólagosan megajánlott tiszteletdíjat sem fogadta el. Meghalt 1836. júl. 8. cholerában. — Munkája: *Jus Transsilvanico-Saxonum.* Editum per Leopoldum Nagy de Branyitska. Claudiopoli, 1845. (Végén: Syntagma certarum et dubietatum, e statutis jurium municipalium saxonum in Transsilvania desumtarum et resolutarum. A szerző már 1822-ben megnyerte kinyomatásához az engedélyt. Fia Nagy Leopold adta ki). — Kéziratban maradt több tanulmánya s jegyzetei, melyeket unokája Nagy Mór az erdélyi múzeumnak engedett át.

Parnassusi Időtöltés 1796. (Benkö Ferencz, A nagy-enyedi ritkaságok). — *Nagy Iván,* Magyarország Családai VIII. 78. l. — *Petrik* Bibliogr. és unokájának Nagy Mórnak szives közlése.

Nagy *László* (alsó-szopori báró), táborszernagy, valóságos belső titkos tanácsos, szül. 1803. jún. 23. Vukovárt (Szerémm.); 1816. máj. 17. lépett a bécs-újhelyi nevelőintézetbe s 1823. nov. 19. a 11. sz. vadászzászlóaljban hadnagygyá nevezték ki; fokonként előléptetve, 1847. febr. 8. alezredes, 1848. aug. 18. ezredes lett; többnyire a vezérkarnál tett szolgálatot mint főnök az I. hadtestnél, midőn az olaszországi hadjárat alkalmával az ő haditervei voltak a főirányadók különösen a Pavia körüli működésnél; több olaszországi ütközetben vett részt és legfényesebb diadalt Santa Lucianál vívott ki s ekkor nyerte a Lipótrendet a lovagkereszttel, később pedig a katonai érdemkeresztet a hadi díszszel. Midőn Bologna és Ancona ostrománál kitüntette magát, a II. osztályú vaskoronarendet kapta. 1854. decz. 17. bárói rangra emelte a felség. Azon év nov. 5. az újonnan alapított törzstiszti iskola igazgatójának nevezték ki. 1857. febr. 28. altábornagy lett. Az 1859. máj. hadjárat alatt Dalmatia

polgári és katonai helytartó-helyettese volt, hol azon év aug.-ig maradt. 1860. febr. 17. a 70. ezred tulajdonosa lett. Később őt bízták meg a honvédség alakításával és Bécs megerősítésével. Utóbbi időben leginkább katonai és történelmi tudományoknak szentelte idejét. Mint táborszernagy halt el 1872. szept. 13. Gráczban. — Munkálatai nagy számmal kéziratban maradtak, ezek közül legnevezetesebb a birodalmi tanácshoz benyujtott emlékirata, melyben a vasutaknak strategiai szempontból való fontosságát, úgyszintén a hadi flottát s a birodalom erődítéseit hangsúlyozta.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 41. l. — *Allg. Deutsche Biographie*. Leipzig. 1886. XXIII. 237. l. (bő életrajz).

Nagy *László* (bokszegi), kir. tanácsos és tanfelügyelő, szül. 1816. jún. 9. Kúnhegyesen (Nagy-Kunság); a gymnasiumot Debreczenben, a bölcseletet Nagy-Kőrösön Warga János alatt végezte; a jogi és hittani tanfolyamra Debreczenbe tért vissza s ott végezte 1838-ban. Ezután Érmihályfalvára ment ki rektornak. Kitöltvén ott három évét, a Gencsi-háznál magánnevelőséget vállalt. Idejét egészen a nevelés- és tanítástan elméleti és gyakorlati tanulmányozásának szentelte. 1852-ben a kisujszállási algymnasium igazgató-tanárául hivatott meg. Eleinte csak maga volt egyedül a tanár; de buzgólkodásainak sikerült az intézetet úgy szervezni s oly virágzásba hozni, hogy négy év mulva már hatodmagával működhetett. 1858-ban a nagy-körösi ev. ref. tanítóképző igazgatójául választatott meg, mely intézet az ő vezetése alatt csakhamar az első rangú paedagogiai intézetek egyike lőn az országban. A tanítók képzése érdekében írt tankönyveivel e téren elismert tekintélyt szerzett magának. Az 1868. népiskolai törvény megalkotása s a tanfelügyelői intézmény szervezése után b. Eötvös József felhivására átvette a tolna- és baranyamegyei tankerületek vezetését. 1872-ben a pestmegyei tanfelügyelőségre helyeztetett át és 1874-ben a Jászkunkerületi tanfelügyelői teendőkkel is megbízták. A túlságos munkateher is siettette végét. Meghalt 1875. máj. 6. Budapesten. — Czikkei a Prot. Népiskolai Közlönyben (1866. A fegyelem gyakorlásáról); a Néptanítók Lapjában (1868. Az olvasás tanítása népiskoláinkban és könyvism., 1889. A tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesülete sat). — Munkái: 1. *Beszéd és értelemgyakorlatok* a helv. hitv. népiskolákbani használatra. Tanítóknak vezérkönyvül, tanmódszeres modorban. Sárospatak, 1863. (1865-ben a helv. hitvallásuak egyetemes tanbizottsága elsőrangú díjra érdemesítette és az összes népiskolákba tankönyvül fölvette; e művet 1869-ben átdolgozott kiadásban a közoktatási kormány is elfogadta, állam-díjjal jutalmazta s országszerte bevett tankönyvvé tette a szerző által hozzá csatolt Vezérkönyvvel együtt). — 2. *Magyarország története* kapcsolatban az általános történet legfőbb vonásaival. Nagy-Kőrös, 1863. (Ballagi Károlylyal együtt. 2. kiadás, 1865., 6. k. 1877., 7. k. 1882., 12. k., 1875. 27. k. 1894. U. ott). — 3. *Vezérkönyv* a beszéd- és értelemgyakorlatok tanításában a népiskolák I. és II. oszt. számára. Buda, 1870. (Bpest, 1899.). — 4. *Nyelvtani gyakorlókönyv* a népiskolák I—IV. osztálya számára. U. ott, 1870. (Ism. Néptanítók Könyve 1889. Németre is lefordította Nemessányi János. Buda, 1870. és Budapest, 1873., 1882. és tótra Zaymus Gábor. Buda, 1872. és Egry Gábor. Bpest, 1875. Németre, tótra és vendre is lefordíttatott. Buda, 1871.). — 5. *Vezérkönyv* a magyar nyelvtan tanításában a népiskolák I.—IV. osztályai számára. U. ott, 1870. (Németűl, tótúl és vendűl is megjelent. Buda, 1871. U. ott, 1877. átdolgozta Komáromy Lajos, jav. kiadás 1882., 1893. U. ott. Ism. Néptanítók Lapja 1891.). — Szerkesztette a Protestáns Népiskolai Közlönyt (kiadta az

egyetemes ref. tanügyi bizottság). Sárospatak, 1866. nyolcz füzetét.

Néptanitók Lapja 1869. 433., 1872. 485., 1875. 133. l. (Gyertyánffy István), 1883. 794. l. — *Kiss Áron*, Tudósitás a nagy-körösi tanitóképezdéről 1873. 8., 9. l., A nevelés és oktatás történeti Kézikönyve 195., 267. l. és A magyar népiskolai tanitás története 191., 230. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1875. 19. szám (Nekr.), 20. sz. arczk. (Szász Károly). — *Petrik* Könyvészete. — *Verédy Károly*, Paedagogiai Encyclopaedia. Bpest. 1886. 650. l. — *Uj M. Athenás* 802. lap. — *M. Könyvészet* 1894. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 918. l. (Kiss Áron) és gyászjelentés.

Nagy *László*, jogi doktor, ügyvéd, Nagy Elek és nagyenyedi Adorján Eszter fia, szül. 1833. ápr. 6. Csomaközön (Szatmárm.); házi nevelésben részesült, de a nevelő inkább a német nyelv tanulása végett volt mellette. 1842-ben vitte atyja a zilahi gymnasiumba, hol három év alatt a syntaxist elvégezte. Innét a német nyelv elsajátítására 1844-ben a késmárki lyceumba került, hol két év alatt megint a syntaxist tanulta kitünő eredménynyel. 1846-ban a debreczeni főiskolába iratkozott be, hol a költészeti osztályba lépett s 1848-ban végezte az utolsó osztályt. 1849. jan. 26. elvesztvén édes anyját, a nemzetőri szolgálatban atyját váltotta fel és a csomaközi századdal Erdélybe a toroczkói havasokra ment. Innét haza kerülvén a világosi gyásznapok után olvasással töltötte idejét. Ekkor történt, hogy itthon mulatása alatt két menekülttől, Brassai Sámueltől a franczia, Szabad Imrétől az angol nyelvet megtanulta. 1850-ben jogot hallgatni Késmárkra ment; de ott zavarosok levén a viszonyok, az év inkább társalkodással telt el. Ez időben német naplót írt, mely később elveszett. Ismét visszament a debreczeni főiskolába, hol két év alatt Vecsey tanártól a bölcseletet, Szücs Istvántól a jogot hallgatta. Megszünvén ott a jogakadémia, pályája folytatása végett a pesti egyetemre ment, hol 1856-ban doktori szigorlatot tett. 1856-ban atyja társaságában külföldi utra indult Bécsen, Trieszten, Velenczén, Milánón keresztül a Como tavához; innét Svájczba s máj. 16. a szent Gothárd hegyén keresztül szánkán Lucernbe, Bázelbe és Strassburgon át Párisba mentek, hol a gazdasági kiállítást megtekintették. Azután Londonba mentek és visszautaztukban meglátogatták Teleki László grófot, atyjának főnökét; Berlinen keresztül júl. 1. napjaiban érkeztek vissza Pestre. Innét az akkori rendszer szerint ügyvédi gyakorlatra Nagyváradra Nagy József ügyvéd mellé, azután Aradra Cserepes Ferencz szintén ügyvéd mellé ment, mindenütt egy-egy évig segédkezve. 1859. júl. gyenge egészsége helyreállítása végett Balaton-Füredre utazott; azonban ott tüdő-gyuladást kapott és a tüdővészszel küzdött otthon 1862. jún. 6. bekövetkezett haláláig. — Munkája: *Nagy László síremléke.* Debreczen, 1863. (Ajánlás atyjától Latinovics Mór és Bereczki György kedves bajtársainak vigasztalásúl. Életrajza szintén atyjától. Apróbb dolgozatai: 12 költemény, eredetiek és fordítások Shelley és Moore után, Utazási naplótöredékei, Levelezések, Végakarata, Gyászlevél, Temetés, Utójegyzetek. Atyjának életrajzi jegyzetei: szül. 1803. márcz. 28. Háromszéken, 1812. az enyedi iskolába ment, 1831. ügyvédnek esküdött, 1832. szept. 5. Csomaközre ment és gr. Teleki Lászlóné, b. Mészáros Johanna javai felügyelőségét fogadta el sat. Nagy László kőnyomatú arczképe és névaláirása van a munka mellett, nyomt. Engel és Mandello Pesten 1862.

A m. n. muzeumi könyvtár példányából.

Nagy *László*, ev. ref. lelkész, Nagy Ferencz szintén lelkész, az 1848—49. szabadságharcz egyik kimagasló alakja és Kiss Borbála fia, szül. 1836. nov. 27. Sepsi-Gidófalván. Tanulmányait Nagy-Enyeden kezdte, azonban a szabadságharcz kitörésekor az iskola bezáratott és ő is hazament szüleihez. A szabad-

ságharcz alatt Gábor Áron sepsi-szent-györgyi tölténygyárában önkéntes munkás volt. A szabadságharcz gyászos vége után atyját halálra ítélte az önkényuralom, ezen ítélet kegyelem útján négy évi josefstadti börtönre változtatott s a családra szomorú sors következett. Nagy sanyarogva 1851-től Székely-Udvarhelyen, 1853. szeptembertől a nagy-enyedi Bethlen-collegiumban folytatta s végezte be tanulmányait. A hittanszak két utolsó évét az akkor még Kolozsvárt összpontosított theologiai facultáson 1858. végezte. 1862. aug. 19. és 23. papi vizsgát tett. Az 1862—63. iskolai évre a kolozsvári ev. ref. főgymnasium V. osztályának vezetője (segédtanára) lett, hol a görög és latin nyelvet tanította. 1863. aug. ösztöndíjjal Utrechtbe ment, Kovács Albert későbbi pesti theologiai tanár társaságában; az egyetem látogatása mellett társával együtt a szünidők alatt beutazta Hollandiát, Belgiumot és Brüsselben tanulmányozták a műkincseket; a nyári szünidő alatt Párist látogatta meg és a Collège de France előadásait hallgatta; 1864. szept. 13. megalapította a párisi magyar egyletet. Hat hónapi párisi tartózkodás után azon év szept. 14. haza utazott Szilágy-Somlyóra, hol szept. 27. lépett a templomi szószékre s ugyanott karácsony második napján pappá választották; 1865. febr. 9. foglalta el papi állomását. A romban hevert egyházi épületeket átalakíttatta, kényelmet és jólétet teremtve; létrehozta a községi iskolát, mely ma már négy férfi s ugyanannyi nőtanítóval mintaiskolája Szilágyvármegyének. 1869-ben Bánffy Elek báró és Hubert Iván támogatásával létesítette a krasznamegyei Szilágy-Somlyón székelő takarékpénztárt; 1871-ben pedig báró Bánffy Elekkel megteremtette a szilágy-somlói kisdedóvót. A politikai téren is működött mint a Tisza-párt híve. Legkiválóbb munkája a dézma verifikálása a szilágysági 23 egyházában, melylyel ez egyházak jövőjét biztosította. 1867-ben egyházmegyei aljegyző, 1869. tanácsbiró, 1881. ápr. 3. főjegyző lett, 1884. márcz. 30. egyházmegyéje közfelkiáltással esperessé választotta. 1886-ban az egyházkerületi közgyűlés az igazgatótanács tisztével ruházta fel. 1888-ban konventi taggá, 1889-ben közügyigazgatóvá választották meg. Szilágy-Somlyón a közügy barátaival együtt megalapította a könyvnyomdát és hirlapot indított meg. Szilágymegye közigazgatási tagja is volt. Meghalt 1893. máj. 2. Szilágy-Somlyón. — Czikkeket írt az Erdélyi Prot. Közlönybe (melynek keletkezése óta munkatársa volt), az Ellenzékbe s a Szilágy-Somlyóba; egyházi beszédei a Prédikátori Tár I. és II. kötetében (1871—72.); a Szilágy-Somlyóban (1888. 30. sz. Diószeghi Miklós). — Munkái: 1. **Közönséges egyházi beszédek.** Kolozsvár, 1875. — 2. **Emlékbeszéd** Deák Ferencz felett. U. ott, 1875. (Krasznamegye közgyűlési határozata folytán nyomatta ki). — 3. **Ünnepi és közönséges egyházi beszédek.** Szilágy-Somlyó, 1885. (Az 1. és 3. sz. munkákat Kis Albert és Viski Pál társaságában írta s adta ki. Utóbbiban hat beszéde van). — Szerkesztette s kiadta a Szilágy-Somlyó cz. társadalmi hetilapot 1883-tól 1890. decz. elejéig.

Dömény József, Zsinati Emlékkönyv. Székesfehérvár, 1882. 205. lap. — *Ország-Világ* 1890. 7. sz. arczk., 51. sz. arczk. — *Szilágy-Somlyó* 1893. 18., 19. szám. — *Szilágy* 1893. 19. szám.

Nagy *László*, ev. ref. főiskolai igazgató-tanár, szül. 1838. aug. 17. Sepsi-Szent-Királyon (Háromszékm.) székely huszár családból; tanulását a szentkirályi ref. elemi iskolában kezdette meg, melyet folytatott és bevégzett a sepsi-szent-györgyi négy osztályú katonai jellegű ú. n. normális iskolában, honnét 1852-ben átlépett a nagyenyedi Bethlen-kollegiumba. Itt végezte a nyolcz osztályú főgymnasiumot 1860-ban; hallgatta azután a theologiai praeparandia első évi folya-

mát, majd az újonnan beállított két évi jogi és két évi theologiai tanfolyamokat és tett lelkészképesítő szigorlatokat 1866-ban. Felsőbb iskolai tanulása idejében házi nevelőként is működött néhai Zeyk Miklós enyedi tanár özvegyének fiai mellett; másodéves theologus korában mint kisegítő tanítót alkalmazta a főiskolai tanári kar az V. gymn. osztályban. Az 1865—66. iskolai évben főiskolai senior és a VI. gymn. osztály tanítója volt. Ezek után öt évre nevelői állást fogadott el legidősb Teleki Domokosnak Géza fia mellett. Nevelői kötelezettségének lejártával külföldre utazott és 1871–72-ben a jenai, 1872—73. a lipcsei egyetemen philologiai, bölcseleti és paedagogiai előadásokat hallgatott. Külföldről haza térve, 1873-ban a kunszentmiklósi hat osztályú ref. gymnasiumhoz hivatott meg a latin-magyar nyelv és irodalom rendes tanárának. Ezen állásából a nagy-enyedi Bethlen-kollegiumhoz hívták meg a classica literatura és paedagogia helyettes tanárának; e minőségben átvette 1877-ben a tanítóképzőt és 1879-ben az elemi iskola ideiglenes igazgatását is. Az egyházkerületi közgyűlés 1879. nov. a paedagogia és classica-literatura rendes tanárává választotta. 1882-ben a kollegiumi tanszékek rendezése folytán, mint a paedagogia rendes tanára a tanítóképző és elemi iskola állandó igazgatója lett. 1876—1879-ben tanárkari, 1879—80-ban elöljárósági jegyző; 1894-től a főiskola rektor-professora. — Czikkei a Prot. Közlönyben (1880. A természetszerű nevelés elvei, tanári székfoglaló); a nagyenyedi főiskola Értesítőjében (1889. Emlékbeszéd br. Kemény Gábor egyházkerületi főgondnok felett, 1895. Rektor-professzori évzáró beszéd).

A Bethlen-kollegium legujabb története. Nagyenyed, 1896. 181. l.

Nagy *László*, köz- és váltóügyvéd. — Munkája: *A foglyokról*, rabságról és börtönökről. Irta Ferrus M. G. Dr. Klein S. német ford. után magyarította. Eger, 1874. (Tóth Mórral együtt.).

Petrik Könyvészete.

Nagy *László*, állami tanítóképzőintézeti igazgató, N. László tanfelügyelőnek és ónodi Veres Máriának fia, szül. 1857. jún. 27. Kisujszálláson; iskoláit Nagy-Körösön, Pécsett és Budapesten végezte, ugyanitt megszerezte 1880. a középiskolai tanári oklevelet. Előbb egy évig nevelő volt a Bottlik családnál Borsodmegyében. Miután katonai kötelezettségének eleget tett, 1881-ben a budapesti II. kerületi állami tanítóképzőhöz nevezték ki tanárnak, hol a természettudományi s 1885 óta a paedagogiai tárgyakat tanítja. 1878-ban Dobsinán és környékén, később Tibold-Daróczon és Kacson (Borsodmegyében) végzett geologiai kutatásokat. Az 1889-ben megalakult tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesülete főtitkárává és hivatalos közlönyének, a Magyar Tanítóképzőnek szerkesztőjévé választotta, s ez utóbbi tisztét azóta állandóan viseli. A millennium alkalmából tartott II. országos és egyetemes tanügyi congressus főtitkára és naplójának (Budapest, 1898) egyik szerkesztője volt. Itt szerzett érdemeiért kapta az igazgatói czímet. 1898-ban indította meg azon reformmozgalmat, mely a tanítói egyesületi élet függetlenségét tűzte ki czéljául, s a mely törekvésnek központja a magyar tanítók otthona (kaszinója), mely elnökévé s az összes tanítóságot képviselő országos bizottság alelnökévé választotta. 1900 óta pedig azon fáradozik, hogy Magyarországon a gyermeki lélek tanulmányozásának ügyét egyesületi úton elterjessze. A tanítóképzés terén szerzett érdemeiért a tanítóképző tanárok 1900-ban arany tollal jutalmazták. — Czikkei a Földtani Közlönyben (1880. Adatok a dobsinai dioritról); írt a Természetbe, a Természettudományi Közlönybe, a Gazdasági Mérnökbe; paedagogiai dolgozatai leginkább a M. Tanító-

képzőben jelentek meg. — Munkái: 1. *Emlékirat* a felvétel, tanterv és tanítóképesítés ügyében. Bpest, 1890. — 2. *Emlékirat* a tanítóképző tanárok fizetése, képesítése és alkalmazása ügyében. U. ott, 1896. — 3. *A gyermekpsychologia* Olaszországban. U. ott, 1896. — 4. *A tanítók* egyesületi életének fejlesztése. U. ott, 1898. (Ezek különnyomatok a Magyar Tanítóképzőből). — 5. *A II. országos és egyetemes tanügyi kongressus története.* U. ott, 1898. (A kongressus Naplójából különnyomat). — 6. *A gyermekek kora érettségéről.* (A budapesti nemzetközi gyermekvédő congressuson tartott előadás). U. ott, 1899. — 7. *A gyermeki lélek megfigyelése.* U. ott, 1901. (Különny. a Néptanítók Lapjából). — 8. *Megfigyelések* a gyermekek társaséletéről. U. ott, 1901. (Különny. a M. Tanítóképzőből). — 9. *A gyermek képzelete.* U. ott, 1902. (Különnyomat a Magyar Pestalozziból). — 10. *A gyermek tanulmányozása.* U. ott, 1902. (Különny. a Népnevelők Lapjából). — 11. *Rajongás és szerelem.* U. ott, 1902. (Különny. a M. Pestalozziból). — 12. *Schvarcz Gyula* mint kulturpolitikus. A magyar paedagogiai társaság 1902. jan. 25. közgyűlésén tartott emlékbeszéd. U. ott, 1902. — 13. *A gyermek tanulmányozása* az amerikai tanítóképző intézetekben. Ugyanott, 1903. (Különny. a M. Tanttóképzőből).

Pallas Nagy Lexikona XII. 919., XVIII. 309. lap. — *M. Konyvészet* 1899. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *László* (lázári), alispán és birtokos Puszta-Daróczon (Szatmárm.). — Czikkeket írt a Budapesti Szemlébe (1878. Disraeli mint író, Leslie Stephen után, 1880. Positivismus egy szigeten, beszély, Mallock W. A. után angolból, 1886. Ben Akiba látománya. Arab rege); a Szamosba (1883 körül «Központ» aláírással a székhely kérdéséről); a Magyar Salonban (XIII. 1890. Kölcsey Ferencz). — Munkái: *1. Zsadányi István* viszontagságos élete. Regény. Budapest, 1881. (Ism. Hon 358., Egyetértés 36., Fővárosi Lapok 19. sz. Koszorú VII. 1884.). — 2. *Lili.* Regény. U. ott, 1883. (Ism. Pesti Hirlap 293. sz.). — 3. *Lucile.* Regény. U. ott, 1890. (Ism. Főv. Lapok 1891. 62. sz.) — 4. *Adalék* a közigazgatás reformjához. I. Az ellenőrzés reformja közigazgatásunkban, különös tekintettel a hivatalvizsgálatok kérdésére. Budapest, 1893. — 5. *A vármegyei tisztviselők* helyzetéről. Nagy-Károly, 1898. (Különnyomat . . . félévi Jelentéséből). — 6. *A vármegyéről.* U. ott, 1900. — Álneve: Karuly.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1891., 1899., 1900.

Nagy *László*, honvéd százados és tanár, szül. 1862. aug. 31. Senye pusztán (Borsodm.) nemes családból; a miskolczi főgymnasiumban négy osztályt végezve, az ugyanott és Bécsben folytatott szaktanulmányai közben 1883-ban besoroztatott a 34. gyalogezredhez, honnét 1884. okt. a 48. honvédzászlóaljhoz helyeztetett át. A zászlóalj a Ludovica-akadémiába küldte, melynek akkor szabadságolt állományú tisztképző tanfolyamát elvégezte, azután hadapróddá neveztetett ki; mint ilyen ténylegesítése czéljából 1885—87-ben a tényleges állományú tisztképző-tanfolyamot (az akadémia III. és IV. évfolyamát) rendkívüli hallgató gyanánt végezte, 1887. aug. 18. hadapród-tiszthelyettessé, 1888. aug. 18. pedig hadnagygyá neveztetett ki a 15. honvéd gyalog féldandárnál. Azon év decz. a 10. honvéd gyalog féldandárhoz helyeztetett át és ott csapatszolgálatot teljesített, majd 1889—90. féldandár-segédtiszt volt, 1890 — 1891. a felsőbb tiszti tanfolyamban, 1891—92. a cs. és kir. katonai térképező osztálynál gyakorlati kiképzésre alkalmaztatott, miközben 1892. máj. főhadnagygyá léptetett elő; 1893—94-ben századparancsnok volt, míg 1894. okt. óta mint a tereptan, terepfelvétel és terep-

ábrázolás tanára a Ludovika-akadémia tisztképző és felsőbb tiszti tanfolyamában van alkalmazva. 1898. máj. soron kívül századossá nevezték ki. — A Ludovika Akadémia Közlönyében több kisebb szakczikk megírásán kívül főképen a közlöny rajzbeli mellékleteinek szerkesztése által végzett hasznos munkát. Az oktatás körül szerzett érdemeiért honvédelmi miniszteri dicsérő elismerésben részesült. A millennáris kiállítás számára elkészítette: A honvédség kiégészítése, elhelyezése és tagozása cz. térképet s ezért közreműködői érmet s oklevelet kapott. A Pallas Nagy Lexikonában a tereptani szakba vágó czikkeket írta. — Munkái: 1. *Terepképolvasás*, térképfelhasználás. Bpest, 1897. — 2. *Tereptan*. U. ott, 1898. — 3. *Terepábrázolástan*. U. ott, 1899. 60. szövegábrával.

A Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 672. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 309. l. (Gerenday Tivadar).

Nagy *László* (nagy-flórisi), a szarvasi hitelbank vezérigazgatója. Nagy Nep. János ügyvéd (hirlapíró, a Pesti Napló egyik alapítója) és dicskei Dillesz Aranka fia, szül. 1871. febr. 8. Pesten. Nagybátyja Dillesz Sándor és neje geresgáli Batthányi Mária nevelték tildi (Barsm.) kuriájukon; iskoláit a kegyes tanítórend lévai gymnasiumában kezdette s az V. osztályt kijárván, Pozsonyba a kereskedelmi akadémiába került, melynek három éves tanfolyamát elvégezve, a budapesti magyar országos központi takarékpénztárnál 1890-ben gyakornok, majd tisztviselő, 1894-ben a békés-szent-andrási takarékpénztárnál főkönyvelő, 1898. a szarvasi takarékpénztárnál titkár és 1902-ben az ottani hitelbanknál vezérigazgató lett. — Czikkeket írt a Budapesti Hirlapba (1895. A forrongó Békés, az alföldi agrár-socialismusról írt czikket); a Közgazdaságban (Modern utakon cz. alatt czikksorozat az új bankakta életbeléptetése után az osztrák-magyar bank útján lebonyolítandó váltó-gíró-forgalom megteremtése érdekében). — Munkái: 1. *Bankszabadalom* és mezőgazdaság. gyakorlati agrár-politika a mezőgazdasági válság gyökeres orvoslására. Bpest, 1898. — 2. *A nyilvános tárházak* és a szarvasi takarékpénztár termény- és áruraktárainak ismertetése. Szarvas, 1899. (Az 1899. szegedi országos mezőgazdasági kiállítás békés vármegyei osztályának megbizásából). — 3. *A szarvasi hitelbank részvénytársaság alapszabályai*. Gyoma. 1902.

Önéletrajzi adatok.

Nagy *Lázár*. — Kézirati munkája: A kolozsvári szinészetről.

Irodalomtörténeti Közlemények 1899. 121. l.

Nagy *Leopold*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1773. márcz 9. Rétalapon (Győrm.); több helyt tanított, a püspöki lyceumban a természettudományoknak és a mezei gazdaságnak tanára (26 évig, a váczi rendház főnöke s a gymnasium igazgatója volt), tíz évig ugyanott a süket-némák intézetében a keresztény tudományoknak igazgatója volt; 1845-től vallásos visszavonultságban élt. Meghalt 1861. okt. 27. Váczon. — Könyvismertetése van a Tudom. Gyűjteményben (1836. III. A süketek és némák tanításáról, 1837. VIII. A süketek és némák oktatásáról). — Munkája: *A levegőnek rövid ismertetése*. Vácz, 1815.

Ponori Thewrewk József, Magyarok Születésnapjai. Pozsony, 1846. 27. l. — *Tudományos Értekező* 1862. I. 82. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nagy *Leopold* (branyicskai), Kolozsvár városának ügyésze, N. László szászvárosi ev. ref. gymnasiumi tanár és jogi író fia, szül. 1816-ban Szászvároson; részt vett az 1848—1849. szabadságharczban, ezért kötél általi halálra s jószágainak elvesztésére ítéltetett; ez kegyelem útján várfogságra változtatott, melyet 1854. ápr. 24-ig szenvedett Péterváradon. Meghalt 1869-ben Kolozsvárt. — Czikkei a Blätter für Gemüthben (1845. 15-ik szám,

Historische Skizze über die Denksäule auf dem Brotfelde), a Vasárnapi Ujságban (1863. A kenyérmezei ütközet és emlékszobra, mely szobrot nagybátyja Nagy Sándor készíttetett). — Kéziratban: Szászváros, a szászvárosi ev. ref. egyház és főiskola története.

Mult és Jelen 1845. 9. sz. (Gr. Széchenyi István levele). — *Nagy Iván* Családai VIII. 78., 79. l. és fiának Nagy Mórnak szíves közlése.

Nagy *Margit*, elemi iskolai tanítónő Keszthelyen (Zalam.). — Czikke a keszthelyi elemi iskolai Értesítőben (1898. A költő tanítókról: Minke Béla, Móra István, Havas István, Gárdonyi Gézáról); a Balatonvidékben (1901. 24—26. sz. Vörösmarty mint nevelő és költészetének paedagogiai hatása, A dal).

A m. n. muzeumi könyvtár és hirlapkönyvtár példányaiból.

Nagyné (*Karay*) *Mária*, pénzügyi tanácsos neje Pécsett. — Munkája: *Kalászok* a történelem s az élet mezején. Arad, 1867. Két kötet.

Lakatos Ottó, Arad története III. 71. l. — *Petrik* Könyvészete.

Nagyné-*Farkas Mariska*. — Rajzokat, elbeszéléseket írt a vidéki lapokba. — Munkái: *Rövid történetek*. Szombathely, 1888.

Fayiné-Hentaller Mariska, A magyar írónőkről. Bpest, 1889. 179. l.

Nagy (*Borosnyai*) *Márton*. L. *Borosnyai Nagy Márton*.

Nagy *Márton*, bölcseleti doktor, nyug. kegyestanítórendi áldozópap és tanár, a m. tudom. akadémia levelező tagja, szül. 1804. okt. 5. Muzslán (Komáromm.); a gymnasiumot Esztergomban, a bölcseletet Győrben és Egerben végezte; 1824-ben a kegyes rendbe vétetett föl és két évi előkészület után 1827-ben Kalocsán tanított. 1828—1829. Nyitrán és Szent-Györgyön a theologiát hallgatta s azon év szept. 21. pappá szentelték; és 1830—1831. ismét Kalocsán, 1832—34. Szegeden és 1835—36. Pesten volt tanár. Innét 1836-ban Bécsbe rendeltetett a cs. kir. Therezianumba magyar nevelőnek, hol négy évet töltött; ezután Pesten volt tanár 1845—47-ig, majd Tatán lett házfőnök és gymnasiumi igazgató. 1844. decz. 24. a m. tud. akadémia levelező tagjának választotta. 1848—49-ig Szegedre került mint hitszónok, a vallás és magyar irodalom tanára. 1850—58. ugyanott a lyceum és gymnasium igazgatója lett; 1858-ban a bécsi cs. királyi földtani társulat rendes tagjává választotta. 1859-ben a pesti piaristaház főnöke volt, midőn a pesti V. ker. állami gymnasium igazgatójává nevezték ki. Mivel azonban az új tanügyi szabályzat értelmében az igazgatói teendők végzése mellett még tanítania is kellett, rövid idő alatt lemondott. Mint házfőnök nem nagy hasznára volt a pesti háznak. Azokat a telkeket, melyeket a kollegium egy századon át meg tudott őrizni, majd mind elkótyavetyélte, s így igen jelentékeny kárt okozott a háznak. Házfőnöksége alatt, melyet 1870-ig viselt, a gyár-utczai telket potom áron (négyszögölét tíz forintjával), 1869-ben a kőbányai ó-hegyi szőlőt, présházat, pinczéket 16,000 frtért eladta a Dréher-féle sörháznak. 1870—73-ig Szent-Györgyön és Korponán nyugalomban élt. Meghalt 1873. ápr. 5. Szent-Györgyön (Pozsonym.). — Czikkei az Athenaeumban (1841. Könyvism.); a Religio és Nevelésben (1846. Az őszinteség); a szegedi nagygymnasium Évkönyveiben (1850—1851. Szózat a szegedi tanuló ifjusághoz, 1852. A szegedi nagygymnasium történeti vázlata, 1853—58. Paedagogiai jegyzetek); a Religióban (1854. Szeged alsó-városi templom és zárda történeti vázlata); a Családi Olvasmányokban (1859. Az erény jutalma); az Egyetemes M. Encyclopaediában (I. 1859. Ájtatos iskolák, Bölcsészettan története, Bölcsészeti neveléstan, Bölcsészeti neveléstan czélja, Bölcsészeti neveléstan módszer-

tana sat.); a Tanodai Lapokban (Gymnasiumaink multja, jelene és jövője); a Statistikai Közleményekben (III. 1862. A kegyes tanítórend statistikája); a Jogtudományi Közlönyben (Személy- és vagyonbiztonság); az Akadémiai Értesítőben (Uj folyam B. IV. 1865. A keleti nevelészet, A chinaiak nevelészete, 1867—1868. A gymnasiumok és lyceumok szervezése, kivonat, 1868. Gyakorlati neveléstan története, kivonat, Plato mint bölcsész és nevelő, felolvastatott 1869. június 21-én). — Munkái: 1. *Ft. Grosser K. János* urnak, a kegyes szerzet magyar- és erdély országi fő-igazgatójának törvényes vizsgálat alkalmával hódol a szegedi ház 1834. Szeged. (Költemény). — 2. *Mélt. és főtiszt. Sztankovics János* urnak győri püspöki székébe iktatásakor hódol a kegyes szerzet magyar-óvári háza 1838. Magyar-Óvár. — 3. *Az erény ösvénye*, 3 elbeszélés levelekben gyermekek és gyermekbarátok számára. Németből. Pest, 1840. — 4. *Ifjuságot képző ismeretek tára.* Bécs, 1840—42. Négy kötet. (Zimmermann Jakabbal együtt). — 5. *Szavaló*, tanítók és tanulók használatára. Pest, 1843—45. Két kötet. — 6. *Szent mise áldozati énekek* a tatai gymnasiumi ifjuság használatára. Komárom, 1845. — 7. *Szózat* a szegedi nagygymnasiumban az 1850—51. tanév végén. Szeged, 1851. — 8. *Mélt. és főt. Csajághi Sándor* urnak, csanádi megyés püspöknek beiktatási ünnepére hódoló tisztelet jeléül 1852. ápr. 19. a szegedi kegyes rendiek. Szeged. (Költ.). — 9. *Második nyelvgyakorló és olvasókönyv.* Az ausztriai birodalombeli kath. elemi iskolák számára. Bécs, 1857. — 10. *Halotti bucsuzó versek*, melyek a 26 éveket élt ifju Szakáts István felett elmondattak. M.-Gyán szept. 19. 1859. Pest, 1860. — 11. *A gyermek fokozatos fejlődése.* U. ott, 1868. (Értekezések a bölcs. tud. kör. I. 6.). — Kéziratban: Keresztény erkölcstan (a Szent István-társulat által megbirálva s elfogadva), A nevelészet története, Hivataloskodás a tanári pályán, Iskolai fegyelem, Életvezér.

Ferenczy és *Danielik*, Magyar Irók I. 337. lap. — *Váry Gellért*, Huszonöt év a kegyesrend irodalmi életéből. Vácz, 1877. 23—54. lap. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Esztergom-vármegyei irók. Bpest, 1888. 143. l. — *Takáts Sándor*, A budapesti piarista kollegium története. Bpest. 1895. 385., 387., 389. és 396. l. és a budapesti rendház jegyzőkönyvéből. (Rulla).

Nagy *Márton*, főszolgabiró, Nagy Károly ügyvéd és Csányi Erzsébet fia, Nagy Ignácz humorisztikus iró unokaöcscse, szül. 1860. aug. 29. Nagyváradon (Biharm.); középiskoláit Szatmárt, Pécsett, Késmárkon, Máramaros-Szigeten és Nagyváradon végezte. Az egyházi pályára lépett, azonban ezt csakhamar elhagyta s jogi tanulmányait Nagyváradon kezdte s végezte (1879—1883); 1883-ban Biharmegye szolgálatába lépett és a deczemberi megyegyűlés Berettyó-Ujfaluba szolgabirónak választotta s az 1889. tisztújitáskor Nagy-Szalontára került főszolgabirónak, ki a járását mintaszerűnek alakította át és hivatalos lapot is alapított. Minden községében fegyveres, egyenruhás rendőrséget szervezett, népkönyvtárakat alapított. A nagyváradi Szigligeti-társaság választmányi tagja. — Munkatársa 1878 óta a Nagyváradnak, Biharnak, Biharmegyei Lapoknak, Szabadságnak. Tárczaczikkei, beszélyei nagy számmal jelentek meg különösen a Nagyváradban (1878. A féltékenységről, A hiuságról, Rokon- és ellenszenvről, Tátravidék, A nőkről, A dohányzásról, A csókról); a Biharban (1879. Pesterei barlang Szepesmegyében, Brenner, Rónaszék, 1880. A körösvölgyi bérczek közt, Fekete erdő, Sólyomkő); a Szabadságban (Nagyvárad, 1897. Kazinczy F. levele 1782. júl. 4.). — Munkái: 1. *Beszélyek*, rajzok és karczolatok. Írta B. Endrődy Károly (Nagy Márton). Nagyvárad, 1880. — 2. *Tizenötévi találkozónk* emlékeül 1878—

1893. U. ott, 1893. (Berkovics Miklós orvossal együtt). — Szerkeszti a Rendeleti Közlöny cz. hivatalos közlönyt 1890 óta Nagy-Szalontán és egyik szerkesztője a Szalontai Lapoknak (1893 óta, ezen évben Nagy-Szalonta és Vidéke volt a lap czíme). — Álnevei és jegyei: Kertész, Gennara, Prajnay Károly, Tankréd lovag, Berettyómenti, Mattieu apó, Murzuk, Szilaj Pista, N—n, B—i.

Szabadság (Nagyvárad) 1880. 15. szám. — *Bozóky Alajos,* A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Bpest, 1889. 244—248. lap. — *Nagy Márton* és *Berkovics Miklós,* Tizenötévi találkozónk. Nagyvárad, 1893. 14. lap. (Önéletrajz).

Nagy *Máté*, közhajdú, a XVI. században élt s a legrégibb emlékírók közé tartozik. Természetes eszű s rendkívül vitéz közhajdú volt, a ki Esztergomot 1526-ban, midőn gyáva várnagya, Orbóczi András elhagyta, győzelmesen védelmezte s meg is tartotta. — A mohácsi veszedelmet írta le, melyből szerencsésen megmenekült. Emlékirata kivonatban és fordítva Pécsi Ibrahim török történetkönyvében maradt fönn, innét németre fordította Hammer-Purgstall az Archiv für Geschichte 1821. I. kötete 77. és köv. lapjain.

Kőrösy László, Esztergom. Esztergom, 1887. 248. lap. — *Zelliger Alajos,* Esztergom-vármegyei írók. Bpest, 1888. 143. l.

Nagy (*Bánkai*) *Mátyás*. L. *Nagy-Bánkai Mátyás*.

Nagy *Menyhért*, ev. ref. lelkész, szül. 1835-ben; tanulmányait kitűnő eredménynyel végezte Sárospatakon és a csekély jövedelmű Tarnóczon (Ungm.) választották meg papnak. Saját és vele együtt hasonló helyeken nyomorgó lelkésztársai sorsán enyhítendő írt a Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1877. 37. számában Ungmelléki név alatt egy vezérczikket: A kisebb egyházakban szolgáló lelkészek díjazásának mikéntjéről, de eszméinek megvalósítását, sőt még czikke megjelenését sem érte meg. Meghalt 1876. szept. 15. Özvegyének és öt kiskorú árvájának 10 frtnyi évdíjat juttatott a papi gyámoló intézet. Élete szomorú adatul szolgálhat az utókornak arra nézve, hogy milyen volt az ev. ref. papság legnagyobb részének anyagi helyzete a XIX. század vége felé.

Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1876. 41. szám. (Nekr.). — *Uj M. Athenás.* Bpest, 1887. 303. l.

Nagy *Mihály* (komádi), ev. ref. esperes-lelkész, szeghalmi (Békésm.) származású, Debreczenben tanult és 1763. ápr. 29. lépett a felső osztályba; 1772. Halason volt rektor, 1774. júl. 7-től a baseli egyetemen volt; azután Nagy-Dorogon lett pap és Tolnaegyházmegyei esperes. — Irta az: «Istenre bizom magamat» ... kezdetű dicséretet.

Egyházi Almanach 1836. 86. lap. — *Kálmán Farkas,* Éneklő kar 71. l. és a debreczeni ev. ref. collegium jegyzőkönyvéből.

Nagy *Mihály* (abrudbányai), unitárius tanár volt Tordán 1761. ápr. 19-től 1774. júl. 5-ig, «nagytudományú, közhasznú tanító». 1771. jún. 15. a bölöni synoduson egyházi al-jegyzővé választatott. Meghalt 1774. júl. 5. Udvarhelyt. — Munkája: *Halandóságból kivezető Áriadné fonala*, az az: ollyan halotti oratio, mellyben tek. idősb pokai Sárosi György hideg tetemeinek eltakaríttatása alkalmatosságával ... a n.-szent-lászlói unitarium templomban Böjtmás havának 28. napján együgyüképen beszéllette. Kolozsvár, 1764. (Többek beszédeivel együtt).

Ar. Rakosi Székely Sándor, Unitária vallás történetei Erdélyben. Kolozsvár, 1840. 182. l.

Nagy *Mihály*. — Munkája: *Örök emlékezetre* felemeltetett oszlop, melly az 1794. és 1795. esztendőkben szegény magyar hazánkon által ment Istennek sullyos tsapását a gabonáknak terméketlenségét, földi veteményeknek el-vesztését és drágaságát, adja elónkben rövideden, mellyet mind maga tapasztalásából, mind hiteles embereknek tanu-bizonyságából össze-

szedett és irt 1795. esztendőben. Pest. (Költ.).

Petrik Bibliogr.

Nagy *Mihály*, ev. ref. superintendens, szül. 1788. decz. 14. Rétalapon (Győrm.); a család azonban csakhamar Ajkára (Veszprémm.) az anyai jószágra költözött; a közép- és főiskolai tudományokat Pápán Tóth Ferencz, a későbbi superintendens és Márton József tanárok alatt végezte; azután másfél évig ugyanazon főiskolában a rhetorikai s logikai tantárgyakat tanította, a mikor seniorrá lett. 1813-ban végezte az iskolai seniorságot. Míg a szüleinél tartózkodott, megválasztották a pápai főiskola történelmi tanárává, de oly feltétellel, hogy előbb a külföldi tanintézeteket meglátogassa. Még azon évben útnak indult és Bécsben a természet- és vegytani tárgyakból rendkívüli előadásokat hallgatott; innét 1814-ben utazott Németországba Péczely József és Hetényi János társaságában; másfél évet töltött a jenai s göttingai egyetemeken. Rendes tanárságát tehát 1815-ben kezdette meg és azt 1821-ig folytatta, midőn Kocs (Komáromm.) egyháza hívta meg rendes lelkészeül; 1822-ben ugyanazon megye jegyzője, 1826. helyettes és 1827. rendes esperes lett. A társadalmi s megyei közéletben befolyásos szerepe volt. Az 1839—40. országgyűlésre az egyházkerület részéről hitszónokká, 1845-ben pedig superintendenssé s komáromi lelkészszé választatott. 1865-ben ülte meg egyházi hivataloskodásának 50 éves jubileumát. 1876-ban 88 éves korában nyugalomba vonult. Meghalt 1878. márcz. 19. Komáromban. — Munkái: 1. *Oratio*, qua auditorum ordinis saecularis atque ecclesiastici aestimatissimorum, maecenatum amplissimorum, curatorum et inspectorum optimorum, collegarum venerandarum, discipulorumque svavissimorum coronam valere jubet. Jaurini. 1821. — 2. *Az emberi társaságos életnek becse* a közhasználatúság. Mellyet... Magyari Kossa Péter urnak... tetemei felett 1827. eszt. május 9. napján a Káþolnás Nyéki ref. templomban tartatott gyász tisztességtétel alkalmatosságával élő szóval előadott. Székesfejérvár, 1827. — 3. *A keresztyén vallás diadalmán* való hálás öröm. Tóth Ferencz helv. vall. tul a dunai fő pásztori hivatalára való felszentelése alkalmával hirdetett. Veszprém, 1828. (Beszéd. Főtiszt. Tóth Ferencz egyhazi innepe). — 4. *A keresztyén egyházak* minden keresztyén szív óhajtásának igen méltó tárgyai. A sz. kir. Székes-Fehérvár városában megtelepült helv. vallástételt tartó keresztyén hívek új egyházában, ennek 1837. okt. 29. lett felszentelése alkalmával mondott egyházi beszédében hirdette. Pápa, 1838. — 5. *Egyházi beszéd*, melyet a pesti h. h. ev. egyházban 1839. ápr. 14. tartott. Kiadták a t. szerző úr pesti több tisztelői. A példányok ára az árvíz által megrongált pesti ref. paplak felépítési költségeinek némi potlására van ajánlva. Pest. — 6. *A helv. hitv. ft. egyházkerület* 1844. évben ápril 20 és május 1., 2. és 3. napjain tartott gyülésének jegyzőkönyve. Hely n. — 7. *Bizodalom szava*. (Beköszöntő komáromi hiv. foglaláskor). Komárom, 1845 — 8. *Emlékoszlop*... Tóth Ferencz koporsójánál Pápa, 1845. (Széki Bélával együtt). — 9. *Fejedelmi nagyság*, nemzeti közbánatra elhunyt fens. cs. kir. főherczeg József Magyarhon tisztelve szeretett nádorának gyászünnepén szab. kir. Rév-Komárom városi ev. ref. gyűlekezet szentegyházában 1847. febr. 7. néhány alapvonalakban felmutatva. Kinyomatták hívei. Komárom. — Előszót írt a Liszkay József által kiadott Helvét hitvalláshoz. (Pápa 1852.).

Vasárnapi Ujság 1865. 2. sz. arczk., 1878. 12. sz. (Nekr.). — *Pesti Napló* 1865. 210 sz. — *Erdélyi Prot. Közlöny* 1870. 12. sz. — *Fővárosi Lapok* 1878. 68. sz. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1878. 407. l. (Nekr.), 1879. 31. sz. (Szentkuty). — *Uj M. Athenás* 303. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 919. l.

Nagy *Mihály* (psenyeczki), ág. ev. lel-

kész, Nagy János és Juhász Mária szegény nemes szülők fia, szül. 1795. júl. 17. Nyiregyházán; tanulását szülővárosában kezdte, Eperjesen folytatta és befejezte; egyik tanárát (Karlovszkyt) helyettesítette is. Ezek után Miskolczon, majd Aradmegyében nevelősködött; 1820-ban szülővárosába ment segédlelkésznek, 1821. nov. pedig Miskolczra másodlelkésznek és algymnasiumi igazgató-tanárnak hivatott meg, hol 1834-ig működött. Ekkor ipja radnóti Mayer Mátyás lelkész halála után, a tállyaiak őt választották meg papjuknak. Fő törekvése volt egyházának gyarapítása, orgonát, harangokat szerzett és 4000 forintnyi tőkét hagyott maga után. 1877. szept. 14. elgyengülvén, leköszönt hivataláról, nyugalomba vonult és a telet rendesen fiánál N. László kir. törvényszéki birónál töltötte Kassán. Meghalt 1877. szept. 8. Tállyán (Zemplénm.). — Czikke a Vasárnapi Ujságban (1867. Kossuth születése helyéről). — Munkája: *Keresztyény vallástan* értelmes mondatok és bibliai szólásokban s énekversekben ... Előadva Simon Keresztély Fridrik által, 4. kiadás után ford. I. folyamat. Pozsony, 1843. (Simkó Vilmos előszavával. II. folyamat ... Luther kis katekismusával. U. ott, 1847.).

Prot. Egyh. és Isk. lap 1877. 40. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Mihály*, görög kath. kanonok Lugoson; előbb gymnasiumi tanár volt Belényesen. — Czikke a belényesi gymnasium Programmjában (1854. Educatiunea scientifica fundata se religiune, A vallásra alapított tudományos nevelés). — Munkája: *Cuventari* besericesci Tom. I. Pre domniicele portului mare si cateva serbatori mai insemnate. Lugos, 1868. (Rumén theologiai kézikönyv).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Mihály* (sarkadi), ev. ref. gymnasiumi tanár volt 1814-ben Szatmárt; később polgári pályára lépett és Szatmár-Németi országgyűlési követe lett és mint ezen város polgármestere halt meg — Munkája: *Szathmár-Németi szabad kir. város egyházi és polgári történetei.* Összeszedte Nagy Mihály; rendszerbe ütötte s kiegészítette Bartók Gábor. Szatmár, 1860. (Ism. Szépirodalmi Figyelő I. 1861. 42. sz., Budapesti Szemle XIV. 1862.).

Kiss Kálmán, A szatmári ev. ref. egyházmegye története 353. lap. — *Uj M. Athenás* 304. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *Mihály*, róm. kath. plébános, szül. 1859. szept. 29.; miséspappá szentelték 1883. júl. 8., előbb Veperden, jelenleg Szárazvámon (Müllendorf) plébános. — Külföldi szónokokból szerzett egy gyűjteményt, melyet már egyházi birálat alá is adott, mikor megjelent Ribényi Antal Külföldi Szónokok cz. vállalata. Kész dolgozatait ebben értékesitette. Breznay Theologiai Folyóiratában is megjelent egy értekezése névtelenül.

Zalka Emlékkönyve. Győr, 1896. 146. l. — *Schematismus* Cleri Jaurinensis 1898.

Nagy *Mihály*, jog- és államtudományok doktora, országgyűlési képviselő, szül. 1860. jan. 8. Tolnán; a gymnasiumot Pécsett és Kecskeméten, a jogot Budapesten végezte. 1884-ben önkéntes és a 32. gyalogezredben hadnagy lett. 1885-ben jogi doktorrá, 1886. az államtudományok doktorává avatták. Azután Pestmegyénél közigazgatási gyakornok és megyei tiszteletbeli aljegyző lett; ügyvédi diplomát ugyanezen évben nyert Budapesten. 1888-ban igazságügyminiszteri segédfogalmazóvá, 1889. kecskeméti kir. alügyészszé, 1894. kecskeméti kir. törvényszéki biróvá és vizsgáló biróvá neveztetett ki. Az 1896-ban megtartott általános képviselőválasztáskor a néppárti Zichy Nándor gróf, a függetlenségi és 48-as Bartók Lajos és a Kossuth-párti Rapcsányival szemben nem nyert absolut többséget. A pótválasztás alkalmával 58 szótöbbséggel szabadelvű programmal legyőzte a néppártot. 1901-ben hasonlókép pótválasztás útján nyert mandátu-

mot Rapcsányi függetlenségivel szemben. Az igazságügyi bizottság tagja. — Czikke a Kecskeméti Lapokban (1878. 46., 47. sz. Emlékbeszéd Katona József sirjánál; többet írt a Büntetőjog Tárába). — Munkája: ***Kiadatási eljárás***, különös tekintettel Magyarországnak és Ausztriának a többi államokhoz való viszonyára. Irta s a vonatkozó szerződések- és rendeletekkel összeállította. Kecskemét, 1895. (Ism. Budapesti Hirlap 248. sz.). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak; ilyenek a hágai nemzetközi szerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat előadói beszéde, az 1900. igazságügyi költségvetésről. — Szerkeszti a Kecskeméti Lapok cz. politikai hetilapot 1897. febr. 28. óta és melléklapját a Kecskeméti Friss Ujság cz. vegyes tartalmu napilapot 1900 óta (ifj. Tóth Istvánnal együtt).

M. Könyvészet 1895. — *Ország-Világ* 1898. 1. sz. arczk. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach 1901—1906. Bpest, 1901. 326. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 16. sz. arczk.

Nagy *Miklós* (csécsi). L. *Csécsi Nagy Miklós.*

Nagy *Miklós*, orvosdoktor, nagyváradi származású. — Munkája: ***Dissertatio*** inaug. medica de febri nervosa. Vindobonae, 1833.

Szinnyei Könyvészete.

Nagy *Miklós*, gyorsíró. — Munkája: ***Magyar gyorsírás***. Iskolai, magányos és öntanításra. Pest, 1861. 16 kőrajzzal. (Novák: Leicht lesbare Geschwindschrift cz. munkájának majdnem szószerinti fordítása).

Petrik Könyvészete. — *Gopcsa László*, A magyar gyorsirás története. Budapest, 1893. 46. l.

Nagy *Miklós* (ürögdi), a Vasárnapi Ujság szerkesztője, Nagy Ferencz kolozsvári főiskolai tanárnak és Simon Juliannának (Simon András tordamegyei alispán leányának) fia, szül. 1840. máj. 30. Tordán; középiskoláit Kolozsvárt végezte, a jogi tanfolyamot a pesti egyetemen 1864-ben. Már tanulóéveiben sokat dolgozott napi- és hetilapokba, különösen a Vasárnapi Ujságba, melynek már 1863-ban belső munkatársa lett (leginkább irodalmi és politikai szereplők életrajzait és honismertető czikkeket írt e lapba és szerkesztette a «Magyarország képekben» cz. honismertető vállalatot 1867—68. két vaskos kötetben.). Pákh Albert halála (1867. febr. 10.) után átvette a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok szerkesztését és azt 36 év óta maig folytatja; a két lap terjedelme azóta megkétszereződött, s mind beltartalom, mind külső kiállítás tekintetében is fokról-fokra emelkedett. A fősúlyt a közlemények eredeti voltára és a magyar tárgyú illusztrácziókra, a hang és szellem szolidságára, valamint az irodalmi forma magyaros művészetére fekteti. A Vasárnapi Ujság kiválóan családi jellegű és magyar tárgyak tekintetében forrásul szolgál. 1887 óta félhavi füzetekben is megjelenik Képes Folyóirat czímmel, 1895 óta pedig Regénytár heti melléklettel bővült. Mivel a Vasárnapi Ujság, mely eredetileg mint néplap indult meg, a felsőbb osztályok lapjává emelkedett, a nép számára N. új lapokat alapított, a Képes Néplapot (1873) és társlapját, a Világ-Krónikál (1877—78-ban Háború-Krónika czím alatt jelent meg), melyek a nép között a legelterjedtebb lapok közé tartoznak. A Rudolf trónörökös által 1885-ben megindított Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben cz. vállalat magyar kiadásának Jókai mellett N. volt a szerkesztője, s e nagy vállalatnál, mely 17 év alatt 396 füzetben jelent meg, különösen a Magyarországot tárgyaló résznek szerkesztésével foglalkozott, a mely rész hazánkat hét vaskos kötetben és másfélezer eredeti rajzzal illusztrálva ismerteti. A tűzkárosult Eperjes, Nagy-Károly és Toroczkó javára kiadott Segítség albumot szintén Jókaival együtt szerkesztette, a mely vállalat a magyar irodalomban szinte példátlan anyagi sikerrel járt,

mert 50,000 forinton felül jövedelmezett a leégett városok számára. Eddig N. összesen 153 évfolyamra terjedő hirlapot és folyóiratot szerkesztett. Sokoldalú működése révén a fővárosi irodalmi és művészeti közéletben előkelő szerepet játszik.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 83. l. — *Losonczi Hirlap* 1896. 8., 9. sz. — *Kolozsvár* 1896. 150. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 919. l. (Négyesy László). — *Osztrák-Magyar Monarchia* írásban és képben. Bpest, 1901. (Utószó). — *A Hét* 1902. 50. sz. arczk.

Nagy *Miklós* (kövendi), ev. ref. gymnasiumi tanár Mezőtúron. — Munkája: *A méter-mérték* ismertetése iskolai s különösen magánhasználatra. Mezőtúr, 1876.

Kiszlingstein Könyvészete.

Nagy *Miklós*, községi biró és szerkesztő, Nagy Sámuel és Nagy Rebeka fia, szül. 1848. jan. 6. Marosvásárhelyt, hol a gymnasium öt oszlályát végezte, a három felsőt Székely-Udvarhelyt; az érettségi vizsgát Kolozsvárt tette le s ott hallgatta a jogot is. Jelenleg Petrozsény község birája. — 1869-től több napi- és hetilapba s folyóiratba írt czikkeket, — Szerkesztette 1887-ben a Zsilvölgy cz. röplapot és 1902. febr. 23. óta szerkeszti a Petrozsény és Vidéke cz. vegyes tartalmú hetilapot, melybe a vezérczikkeket, néhány kivételével, mind ő írta névtelenűl és néhány tárczát szintén névtelenűl.

Önéletrajzi adatok.

Nagy *Miklós*. — Munkája: *Csák Máté*. Tört. dráma 5 felv. Versecz, 1888.

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Miklós*, ügyvéd előbb Deésen (Szolnok-Dobokam.), azután Marosvásárhelyt. — Vezérczikkeket írt a M. Államba (1898. 253. sat.); nemzetgazdaságiakat a M. Gazdasági Szemlébe (II. A magyar agrárválság főbb okai, Állami adósságaink és a magyar föld, Plutocratia és a nemzeti érdekek). — Munkái: 1. *A tizennyolcz éves magyar háztartás* pénzügyi válságban. Bpest, 1886. — 2. *A politikai magyar nemzet* a lét és nemlét között. Irta egy erdélyi magyar Kolozsvárt. Kolozsvár, 1887. (Névtelenül).

M. Könyvészet 1886. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Mira* (Bodonyi Zsuzsánna), gyógytornásznő, szül. 1856. szept. 26. Szentesen (Békésm.); Csiky Gergely családjánál több évig mint bonne volt alkalmazva. A boncz- és szövettani tanulmányok folytán, behatóan foglalkozott az élettan főelveivel; ezen ismeretek alapján elsajátította a svéd gyógytornászatot. 1885-ben magán intézetet állított fel a gyermekek számára Budapesten. — Munkája: *A svéd gyógytestgyakorlat elemei*. Budapest, 1887. (2. kiadás. U. ott, 1894.).

Önéletrajzi adatok és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Mór* (branyicskai), jog- és államtudományok doktora, városi tanácsos, N. Leopold és Bacskády Friderika fia, szül. 1850. febr. 5. Szászvároson; atyja, ki 1848—49-ben vérbiró volt Hunyadmegyében és e miatt várfogságot szenvedett, midőn kiszabadult, Kolozsvárra költözött családjával és ott ügyvédi irodát nyitott. N. az ottani ev. ref. collegiumban tanult (egyszersmind házi tanító volt az Esterházy Kálmán gróf kolozsmegyei főispán családjánál) és a kolozsvári egyetemen folytatta jogi tanulmányait, hol a jog- és államtudományok doktorává avatták. 1874-ben Kolozsvár város szolgálatába lépett mint elnöki titkár, csakhamar árvaszéki ülnök és 1880-ban városi tanácsos lett s ezen állásában van ma is helyettes polgármesteri ranggal. A kolozsvári egyetemen az államtudományi vizsgáló-bizottság külső tagja. Szépirodalmi munkásságát Kolozsvár város törvényhatósága 1899-ben az ezredévi örök alapítványból 500 frt versenydíjjal jutalmazta. — Munkatársa volt a 70-es és 80-as években a Keletnek, M. Polgárnak és Erdélyi Hiradónak (1888. Schiller, Az élet játéka

ford. sat.), a Magyarságnak és a Vasárnapi Ujságnak (1895. költ.); irányczikkeket, tárczákat, szini kritikákat és főkép költeményeket írt. — Munkái: 1. *Viszhang az Énekek Énekére.* Kolozsvár, 1889. (Ism. Prot. Egyh. és Iskolai Lap 19. sz.). — 2. *Lenauból.* U. ott, 1892., 1899. Két kötet. (Ism. Erdélyi Hiradó 276. sz. Vasárnapi Ujság 1893. 5. sz., Budapesti Hirlap 1899. 175. sz.). — 3. *Kolozsvári virágok.* U. ott, 1894. (Ism. Főv. Lapok 1893. 358. sz., Erdélyi Hiradó 279. sz., Vasárnapi Ujság 1894. 21. sz.). — 4. *Jób könyve.* U. ott, 1895. — 5. *Őszi gond.* U. ott, 1896. — 6. *Pál apostol* a rómabeliekhez irott levélben. U. ott, 1897. (Ism. Vasárn. Ujság 22. sz.). — 7. *Esti fény.* U. ott, 1897. (Ism. Vasárn. Ujság 36. sz.). — 8. *Ifjúkori emlékek.* U. ott, 1898. (Ism. Vasárn. Ujság 34. sz.). — 9. *Merengés.* U. ott, 1898. — 10. *Közmondások* költészete. U. ott, 1898. — 11. *Homerosz Iliasza.* U. ott, 1899. (I. füzet 1—4. ének). Ezen munkák mind költemények vagy műfordítások.

M. Könyvészet 1889., 1893., 1895. — *Kolozsvári Lapok* 1899. 46. sz. arczk. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Mózes* (esztelneki), ilyefalvi (Háromszékm.) róm. kath. megyés pap és hittérítő. — Munkája: *A Dücsőséges Örök mindenható Sz. Háromság,* Atya és Fiú és Sz. Lélek egy meg oszolhatatlan Istenről való Igaz Hitnek versekkel leirattatott vallás tétele. Mellyet A Méltóságos Fejedelem és Cardinal Kollonics Leopold, Esztergami Érsek, a Magyar Nemzetnek világositására, maga költségén kinyomtattatott. Irta Esztelneki Páter Nagy Moyses... Nagy Szombat, 1700. (Egyetlen példánya a budapesti egyetem könyvtárában).

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár I. 624. l. — *Katona,* Historia Critica XXXVII. 699. l.

Nagy *Nándor.* — Munkája: *Felelet* Krisztus Istenségét tagadó Renan regényére. Pécs, 1864. (Sághy Lipót plébánosnak ajánlja rokoni tisztelettel).

Petrik Könyvészete.

Nagy *Norbert István,* szent Benedek-rendi áldozópap és tanár, szül. 1838. decz. 27. Veszprémben, 1854-ben szept. 8. lépett a rendbe s theologiai tanulmányainak Pannonhalmán bevégzése után 1862. márcz. 24. fölszenteltetett és azon időtől fogva gymnasiumi tanár volt Pápán, hol 1865. febr. 17. meghalt. — Czikke a Tanodai Lapokban (1858. 45—50. sz. Aeneas Sylvius V. László királyhoz írt: «De educatione liberorum» cz. munkájából.).

Scriptores Ordinis S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 314. l.

Nagy *Olivér* (eöttevényi), jogi doktor, ügyvéd, Nagy Endre városi törvényszéki biró, szerkesztő s ügyvéd fia, szül. 1871. márcz. 20. Győrött; középiskoláit a benczések győri főgymnasiumában és a pozsonyi ág. ev. lyceumban, jogi tanulmányait pedig az ottani jogakadémián és a budapesti egyetemen végezte, hol 1895-ben jogi doktoratust nyert. Pozsonyban volt ügyvédi gyakorlaton, miközben Pozsonymegye tiszteletbeli aljegyzőjévé nevezték ki. Az ügyvédi vizsgálatot 1897 tavaszán letette s Pozsonyban ügyvédi irodát nyitott. — Czikkei a Jogban (1897. Magyarország és Fiume közjogi viszonya); a Nyugatmagyarországi Hiradóban (1898. helyettes szerkesztő, 210. sz. Két eddig nem közölt epizod Erzsébet királyné életéből, 1898. Magyarosodik a városháza, Nemzeti emlék, Egyetemet Pozsonynak, A városi választások, Nemzeli eszme sat., 1899. Az esküdt biróságok, Kulturális decentralisatio, Gróf Zichy Jenő ázsiai expeditiója, A jogi doktorátus eltörlése, Nehány szó erdélyi szász testvéreinkről, Pozsony-Budapest, A magyaros nevelésről, A büntető igazságszolgáltatás uj korszaka, sat., 1900. Közoktatásügyi budget, Petőfi emléktábla Pozsonyban, Gróf Lónyay Eleméré. Az ügyvédség helyzete,

Városunk kongressusa Győrött, A pozsonyi kétnyelvű szinház, A király Berlinben, Felekezeti harcz, Magyarország és a párisi kiállítás, Munkácsy Mihály, A hármas szövetség megerősítése, A városok kongressusa, Ügyvédek kongressusa, A trónörökös házassága közjogi szempontból, Dr. Nagy Ferencz, Az egyetemi kérdés tengeri kigyója, Ligetfalu egyesítése Pozsonynyal, Az ügyvédek nyugdíjintézete, Orvosok és ügyvédek bajai, A gyümölcskiállítás, Pozsonyváros financziái, A városi közgyűlés tárgyalási nyelve, Mezőgazdasági kiállítás Pozsonyban, Az új városháza, A választások, Közhivatalnok-e a tanító? A magyar nyelv joga sat., 1901. Az új egyetemi törvényjavaslat, Biráink anyagi helyzete, A szinházkérdésről, A perrendtartási javaslat és az ügyvédek, Pozsony mint nyaralóhely, Trónbeszéd és az igazságügyi kérdések, Az országos ügyvédgyűlés, sat., 1902. A jogi oktatás reformjáról, A hatalmas német politika, Az igazságügyi budget és az ügyvédkérdés, Pozsony szab. kir. város és a magyar ipar, Mit kíván lapunk az új magyar szinészettől sat.); a Sopronban (1899. A jogi doktoratus eltörlése, A büntető igazságszolgáltatás új korszaka sat.); az Ügyvédek Lapjában (1901. A róm. kath. alsó papság utáni örökösödés, A gyámsági törvény hibái, 1902. Törvénytervezet az egységes elméleti államvizsgálatról, Több helyről élvezett fizetés lefoglalása, Baross János agráröröklési jogának birálata); a Büntető Jog Tárában (1901. Adalék a súlyos testi sértés judikaturájához, 1902. Adalék a megtámadási jog judikaturájához, A közadós rokonai által a csődtömeg ellen érvényesített váltókövetelések); a Törvényszéki és Rendőri Ujságban (1901. Van-e a canonica visitatio megállapításainak törvényes ereje, Az országos ügyvédgyűlés, A jogi oktatás reformjáról, A trónbeszéd és az igazságügyi reformok, 1902. Igazságügyi budget és ügyvédkérdés); a M. Kodifikácziónkban (1902.); a M. Szóba is írt. — Munkái: 1. *Az ügyvédek nyugdíjintézete.* Pozsony, 1900. (Különnyomat a Nyugatmagyarországi Hiradóból). — 2. *Az örökbefogadás.* Tanulmány a jelentősebb külföldi törvénykönyvek és a hazai jogforrások felfogásáról. Kapcsolathan a magyar polgári törvénykönyv tervezetének birálatával. Bpest, 1902. — 3. *Kulturegyesületeink* és a nemzeti kérdés. (Néhány eszme a közművelődési egyesületek nemzetiségi politikájáról). Ugyanott, 1903. (Ismerteti Budapesti Hirlap 14-ik szám). — Kéziratban: Horvát-Szlavon-Dalmátországok autonom alkotmányáról (doktori értekezés).

Corvina 1902. 19. sz. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Pál* (borosnyai). L. *Borosnyai (Nagy) Pál.*

Nagy *Pál* (beregszászi). L. *Beregszászi (Nagy) Pál.*

Nagy *Pál*, bölcseleti és theologiai doktor, apát és prépost-kanonok; szül. 1750. ápr. 2. Zsitva-Gyarmaton (Barsm.) nemes szülőktől; miután a humaniorákat elvégezte, az esztergomi papnövendékek közé vétetett fel, a bölcseletet Nagyszombatban végezte s 1774—75-ben a theologia jelöltje volt ugyanott az egyetemi papnevelőben. Itt és a bécsi Pázmányintézetben végezte 1775—79-ben a theologia négy éves folyamát. 1780-ban a bölcselet tanára volt Nagyszombatban. 1784-től Pozsonyban működött, 1790-ben fejérvári kanonok, majd beheli apát, káptalani prépost, 1811-ben püspöki helyettes lett, mely tisztét öt évig viselte. 1816-ban nagypréposttá nevezték ki. Meghalt 1819. jan. 11. Székesfejérvárt. — Latin költeményei vannak a M. Hirmondóban (1792. I. 420., 421. l.) és a M. Kurirban (1792. I. 416. l.). — Munkái: 1. *Excell. ill. ac rev. dno Ignatio Nagy* de Séllye episcopo Alba-Regalensi. Ad diem III. Cal. Aug. quo festum sancti patroni sui recoleret in grati animi testimonium ob-

latum a. 1789. Posonii. — 2. *Álombúl fel serkent muzsának látási*, mellyek a hevesi nemes korona őrzőknek kedvükért négy ágyú strófában ki bocsátattak bőjt más havának 30. napján 1790. Pest. — 3. *Oratio* in solenni Introductione junioris cleri Alba-Regalensis ad novum seminarium septimo Idus Novembris dicta anno 1802. U. ott, 1802. — 4. *Carmina* in perpetuum pietatis et venerationis monimentum Francisco II. semper Augusto patri patriae, quum communi populorum gaudio hereditarius Austriae imperator renunciaretur, oblata, sacrataque anno 1804. Albae-Regiae. — 5. *Reverendiss. dno Paulo Szegedi* de Mező-Szeged, cath. ecclesiae Albaregalensis praeposito majori et canonico dum festum sancti patroni celebraret, piis votis applausit... die 25. Januarii anno 1804. U. ott. — 6. *Carmina* Francisco Primo semper Augusto in perpetuum homagialis venerationis monimentum. U. ott, 1807. — Kézirati munkája: Carmina seren. dno Josepho regni Hung. palatino oblata. Albae-Reg., 1809. 4rét 4 levél (a m. n. múzeumban).

Pauer, Joannes, Historia Dioecesis Alba-Regalensis. Albae-Regiae, 1877. 331. lap. — *Ortvay Tivadar*, Száz év egy hazai főiskola életéből. A pozsonyi királyi akadémiának 1784-től 1884-ig való fennállása alkalmából. Bpest, 1884. 150. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 347. l.

Nagy *Pál* (alsó-szopori), ágostai evangelikus lelkész, született 1762. június 28-án Tápió-Bicskén (Pestmegyében); tanult helyben két, Bényén és Albertin három, Sopronban tiz, Jenában (1786-tól) három évig. Visszatérve Győrött szolgált a beteges lelkész mellett. 1791. márcz. 9. ugyanott rector lett. 1793. decz. 6. Rév-Komáromban szenteltetett fel és ott lelkészkedett 1845. aug. 11. bekövetkezett haláláig. Az elnyomatásból éledő gyülekezetet új életre hozta; a deszkahajlék helyett, hol addig hívei az isteni tiszteletet tartották, tisztességes templomot és iskolát építtetett, melyet 1798. jan. 14. szenteltek fel. Öcscsét Nagy Andrást szülőföldéről magával hozta Komáromba s neveltette, ki később tekintélyes kereskedő lett és megalapítója az ottani alsó-szopori Nagy családnak. 1794-ben az ág. ev. iskolai tanításra nézve rendszabályokat dolgozott ki, melyeket a convent megerősített; az 1822. földindulások által megrongált épületeket (templomot, paplakot és iskolát) helyreállíttatta; Döbrentey Gáborral levelezett. — Czikke a Tud. Gyűjteményben (1823. XII. Érdeklet a nemzeti csinosodásról.) Egyházi beszédei kéziratban maradtak; naplójegyzeteket is hagyott hátra.

Hrabovszky György, A dunántuli evang. aug. conf. superintendentia prédikátorai. Veszprém, 1803. 67. l. — *Holécsy Mihály*, A rév-komáromi aug. vall. tartó evangyelika oskolának emlékezete. Komárom, 1828. 10. és köv. l. — *Prot. Egyh. és Iskolai Lap* 1845. 35. sz. — *Ábel-Mokos*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 76. l. — *Kis János*, Emlékezései 93., 156., 585., 617. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése VII. 157., 166. l. — *Komáromi Lapok* 1893. 49. sz.

Nagy *Pál*. — Munkái: 1. *Napoleon* Franczia birodalom császárának s Olaszország királyának élete s tulajdonságai. Születésétől a tilsiti békéig. Pest, 1808. (Névtelenűl. 3. jobbított és bőv. 3. kiadás. A bécsi békességig. U. ott, 1811. szintén névtelenűl). — 2. *Napoleon* Buonaparte életének leírása 1. kötet. U. ott, 1815. (Névtelenűl).

Petrik Bibliogr. — *Jászai Rezső*, A franczia forradalom történetének történetirása hazánkban. Szeged, 1796.

Nagy *Pál* (felső-büki), országgyűlési követ, a m. tudom. akadémia igazgató tanácsának tagja, szül. 1777. szept. 7. Fertő-Szent-Miklóson (Sopronm.); tanulmányait az atyai háznál, majd a soproni gymnasiumban és a pozsonyi akadémián, a jogot a pesti egyetemen végezte, hol aztán nagybátyja N. József kir. személynök mellett hites jegyző volt

s ügyvédi oklevelet is nyert. Az 1797. és 1805. nemesi fölkelésekben kapitányi s később őrnagyi rangot viselt. Majd a megyei közélet s gyűlési szereplés nyilvános pályájára lépett és csakhamar kitünt szónoki tehetségével és rettenthetlen bátorságával. 1807-ben Sopron rendei egyhangúlag országgyűlési követté választották, hol aztán szónoki s államférfiúi tehetségei tágabb térre találtak. Nemes tűzzel emelt szót már akkor is a nép terheinek enyhítése s állapota javítása mellett; merészen ostorozta a lefelé dölyfös, felfelé szolgai, önző oligarchiát, az úrbéri visszaéléseket, a fosztogató adórendszert, a tisztviselők zsarnokságát s a megyei nepotizmust. A monarchia terhes és zilált pénzviszonyai birálásában is úgy kitüntette magát, hogy a következő országgyűlések is jónak látták e tárgyban az általa kijelölt úton járni. Beszédei többnyire rögtönzöttek voltak. A magyar nyelv és nemzetiség melletti buzgalma volt politikai szereplésének egyik fővonása kezdettől végig. A nemzetiséget az alkotmánynál is fontosabbnak tartá. Az országgyűlés alatt erősebb kifakadásaiért Bécsbe is idéztetett «ad audiendum verbum regium». Ezen országgyűlésen írta Idea cz. emlékiratát, mely a királyi propositiók tárgyában a királyhoz intézendő felirat alakjában van tartva. Az országgyűlés befejezése után visszatért Sopronmegyébe, hol tovább is folytatta népszószólói szerepét. Menynyire köztiszteletű és népszerű volt ekkor, tanusítja Berzsenyinek ez időtájban hozzá írt lelkes ódája. Kazinczy Ferencztől (1811. febr. 5.) Szeghalomról üdvözlő s hódoló hangú levelet és minden oldalról magasztaló magyar és latin költeményeket kapott; tisztelői pedig megfestették arczképét. Az 1809. és 1813. nemesi felkelésben szintén részt vett és e közben aranysarkantyús vitéz is lett. De a kormány utasitást adott Eszterházy hg. sopronmegyei főispánnak, hogy követté választatását minden áron meggátolja s így az 1808. és 1812. országgyűléseken nem vehetett részt. 1825-ben, minden ellenzés daczára, Sopron rendei őt kiáltották ki országgyűlési követül. Leginkább az ő érdeme volt ekkor azon határozat, mely az urbéri nemességet adó alá rendelé iratni. Védte a magyar alkotmányt és megtámadta kinövéseit. Az előleges sérelmek összeállítása nagy részben az ő hatása alatt készült. Főképen az ő lángszavainak köszönhető, hogy a m. tudom. akadémia ez országgyűlés folytán, Széchenyi István és társainak nagylelkű ajánlata alapján létrejött. A nov. 23. kerületi ülésen tartotta azt az elragadó beszédet, mely az akadémiát eredményezte. Az 1830. országgyűlésen ismét jelen volt, de itt már úgy látszik megdöbbenve állott meg a rendszerén messze túl menő eszmék áramlatával szemben s ettől fogva mindinkább conservativ és mérséklő úton kezdett járni és több ízben határozottan fellépett a demokrata eszmék ellen. Az 1832—36. és 1839—40. országgyűléseken népszerűségét már teljesen elvesztette. Az 1840. országgyűlés után, melyen még egész bécsi befolyását felhasználta a politikai elítéltek megmentésére, végkép visszalépett a közpályáról és olykor csak a sopronvármegyei gyűléseken hallatta éles birálatát a nemtetsző állapotok felett. Az 1848—49. mozgalmakban nem szerepelt. Az erre következő absolut rendszer ellen azonban, a döblingi prófétával együtt, a nem compromittált hazafi bőven szórta élczei találó nyilait. Falusi birtokán és Pozsonyban élt Pálffy gróf zárgondnokának minőségében; élete végső éveit pedig Bécsben és a Bécs melletti Inzersdorfban élte át. Meghalt 1857. márcz. 26. Bécsben. A m. tudom. akadémiában 1874. jan. 26. Tóth Lőrincz tartott fölötte emlékbeszédet. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak. Toldy István, A magyar politikai szónoklat Kézikönyvébe (Pest, 1866) három

beszédét vette fel: A lengyelek ügyében 1833., Az örök váltság tárgyában 1835., A szólásszabadságról 1839. — Kéziratban a magyar nemzeti múzeumban: Beszéde az 1825—27. országgyűlésen, ívrét három levél; Beszédei az országos tárgyak ügyében 1827—31., ívrét 22 lap; Sopron vármegye rendeihez intézett beszéde 1830., ívrét 12 levél. Levele atyjához: Sopron, 1790. decz. 29. — Arczképe: aczélmetszet a Rajzolatokban (1836).

Spiegel 1832. 87. szám. (Rumy). — *Ponori Thewrewk József*, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 88. l. — *Ujabbkori Ismeretek Tára* V. 453. l. — *M. Sajtó* 1857. 84. sz. — *P. Napló* 1857. 78. sz. — *Hölgyfutár* 1857. 78. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1858. 47. sz. arczk. — *M. Akad. Almanach* 1863. 286. lap. — *Magyarország* Képekben I. 1867. 16. l. arczk. — *Csengery Antal*, Történeti tanulmányok. Pest, 1870. és Történetirók és történetirás. Bpest, 1874. — *Figyelő* 1873. 37. sz. (Vajda Viktor). — *Figyelő* (Aigner-féle) I. 378., II. 24., 28., 31., 32., V. 35. l. — *Fővárosi Lapok* 1874. 44. sz. (Höke Lajos). — *Tóth Lőrincz*, Felsőbüki Nagy Pál emlékezete. Budapest, 1874. — *Frankenburg Adolf*, Bécsi élményeim I. 21—23., II. 16—17. lap. — *Sopron* 1881. 6., 7. sz. (Frankenburg Adolf). — *Kerékgyártó Árpád*, Magyarország Emléknapjai. Budapest, 1882. 157. lap. — *Magyarország* 1881. 15—17. sz. (F. Nagy István). — *Kazinczy Ferencz* Levelezése V., VI., VII., VIII. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1897. 318., 1900. 97. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 919. lap. (Tóth Lőrincz). — *Hazánk* 1902. 272. szám. (Deák F. levele). — *Budapesti Hirlap* 1902. okt. 19. sz.

Nagy *Pál* (szőkefalvi), bölcseleti doktor, akadémiai tanár, szül. 1788. ápr. 18. Gyöngyösön (Hevesm.); 1813—14. a pesti egyetemnél természettani segéd, 1815-től 1836-ig a nagyváradi akadémián a történelem rendes tanára s könyvtárnok volt. 1837-ben nyugdíjaztatott. Kiváló előszeretettel viseltetett a régészet iránt; 1827-ben a nagyváradi izraelita orthodox templom körül tanítványaival együtt felsőbb engedélylyel nagymérvű ásatásokat rendezett, de számos embercsonton kívül egyebet nem talált. Nyugalomba vonulása után Pesten mint szerkesztő működött. Meghalt 1859. decz. 18. Eperjesen (Pozsonym.). — Munkái: 1. *Positiones* ex historia pragmatica reg. Hungariae, sub praesidio ... Georgii Tokody ... in academia regia M. Varadinensi ... 1817. Magno-Varadini. — 2. *Historia* pragmatica regni Hungariae diplomatibus et scriptorum testimoniis illustrata, auxiliaribusque scientiis aucta. U. ott, 1817. Két kötet. (2. kiadás. Pest, 1823. Ism. Hazai és Külf. Tudósítások 1823. II. 36. sz.). — 3. *Vitézvári báró Simonyi József*, herczeg Hessen-Homburg magyar lovas regement hires ezredes kapitányának példás élete leírása. Pest, 1819. — 4 *Historia* universalis gentium statistico-geographico politico critica. Quam in usum auditorum concinnavit. Budae, 1824—25. Három kötet. (Ism. Hazai s Külf. Tudósítások 1825. II. 30. sz.). — 5. *Oratio* amplissimis honoribus dni Adami comitis Reviczky de Revisnye, dum inter laetas populi acclamationes in supremum comitem comitatus Borsodiensis inauguraretur anno 1828. die 9. Junii. Magno-Varadini. — Szerkesztette a Nemzeti Ujságot (a Hazai s Külf. Tudósítások folytatását) 1840. jan. 1-től 1842. jún. 7-ig és melléklapját a Hasznos Mulatságokat 1839-től 1842. máj. 31-ig.

Hazai s Külföldi Tudósitások 1825. II. 30. sz. — *Budapesti Hirlap* 1860. I. 8. szám. — *Ponori Thewrewk József*, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 42. l. — *Idők Tanuja* 1860. 7. sz. — *Bozóky Alajos*, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Budapest, 1889. 67., 70., 139. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *Pál*, r. kath. plébános, született 1830. jan. 6. Szegeden (Csongrádm.); 1853. aug. 14. szenteltetett fel; segédlelkész volt Zichyfalván, Katalinfalván, Nagy-Szent-Miklóson és Szeged-Belvárosban. 1860. plébános Csávoson, 1872-től Knézen (Temesm.). 1883-ban a koronás arany érdemkeresztet kapta. 1884-től plébános volt Mező-Kovácsházán és 1895-től tiszteletbeli alesperes; azon év okt. 15-én nyugalomba vonult. Meghalt

1901 körül. — Czikke a temesvári Tört. és Rég. Értesítőben (V. 1879. Adatok Knéz temesvármegyei falu történetéhez).

Schematismus Cleri Csanadiensis 1898.

Nagy *Pál* (fogarasi), kir. táblai ügyvéd Marosvásárhelyt, hol 1850-ben a rémkormány alatt nejét egy osztrák huszárkapitány nyilvános helyen bántalmazta, s az önérzetes férj ezen barbár eljárás miatt, mivel jogos elégtételre nem számíthatott, eladta házát, elhagyta szülővárosát és családjával együtt Pestre költözött és itt a nemzeti szinháznál nyert némi jelentéktelen alkalmazást. Egyik fia, Albert, a Noszlopy-féle titkos társaságba elegyedett és Pesten kivégeztetett. Atyja N. Pál szintén ügyvéd (meghalt 1826. szept. 24. Marosvásárhelyt). — Költeményei a Jáczintban (1836) és az Aglajában (1838). — Munkái: 1. ***A külső szin csak csalja a világot***, vígj. három felvonásban és ***A mágnes álomjáró.*** Szomorújáték három felv. (Előadták 1836. jún. 1. Ujvidéken és 1838. nov. 12. Kassán). Marosvásárhely, 1829. (Fogarasi Nagy Pál szinjátékai I.). — 2. ***A véres örökség.*** Szomorújáték két felv. Ugyanott, 1827. (Hozzájárulnak versei. Ism. Toldy F. Munkái VIII. 263. l.). — 3. ***Záh Klára.*** Magyar történeti dráma három szakaszban. Ugyanott, 1839. — 4. ***A Bubekek.*** Szomorújáték öt felv. U. ott, 1840. — Kéziratban: Szíjgyártó mint fejedelem és A külföldieskedők.

Honművész 1836. 57. sz., 1838. 96. szám. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 84. lap. — *Koncz József*, A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium könyvnyomdájának száz éves története. Marosvásárhely, 1887. 38., 46., 47. l. — *Figyelő* 1889. XXVII. (Koncz József). — *Petrik* Bibliogr.

Nagy *Pál* (vályi), ev. ref. esperes-lelkész, Nagy Pál ev. ref. tanító és Fügedi Zsófia fia, szül. 1831. szept. 1. Zubogyon (Gömörm.); hét éves korában ment a rimaszombati ev. ref. gymnasiumba, hol az öt osztályt végezte, a VI-ra 1843-ban a losonczi ev. ref. lyceumba iratkozott be. 1847. szept. 1. Sárospatakon az akadémia V. osztályába vétetett fel és ott volt a tanév végeig, midőn a szabadságharcz szétrobbantotta az ifjúságot ezen idő alatt atyja mellett segédtanítóskodott. 1849 őszén visszatért Sárospatakra s elvégezte a theologiát, letette a káplání vizsgát és az ima-író Borsodi József simonii lelkész mellett segédlelkész lett; azután S.-Kesziben és Rimaszombatban működött 1857-ig, a midőn a báthai egyház hívei megválasztották rendes lelkésznek; onnét 1869-ben Rimaszombatba (Gömörm.), 1872-ben pedig Tornallyára ment szintén lelkésznek. 1860-ban egyházmegyei aljegyzővé, 1863. főjegyzővé, 1871. sárospataki papi vizsgai censorrá, 1872. egyházmegyei könyvtárnokká, 1876. egyházkerületi tanügyi bizottsági és főiskolai számvevőszéki taggá, 1882. elnökévé, 1883. igazgatótanácsossá választatott. 1881-ben lett gömöri esperes, 1891. zsinati tag, 1892. az egyházkerületi időszaki tanács tagja. 1901. szept. 2. a gömöri egyházmegye 50 éves papságának jubileumi ünnepélyével tisztelte meg. — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1856. Patriarchalis együttlakás), a Rozsnyói Hiradóban (1881. Tompa-reliquiák: Szemere Miklós levelei Tompához 1851., 1853., 1863. és 1866; 1882. Három névnapi költemény, Levelei Fekete Károlyhoz, 1883. Levelei Pákh Alberthez 1846. jún. 1863. decz. 3.; Csizi János volt hanvai ref. lelkész és költő, Maklári Pap Lajos ref. lelkész és egyházi író, Balogh Sámuel, a m. tudom. akadémia lev. tagjának életrajza, 1887. Arany János levelei Tompához, 1854—59). — Munkái: 1. *Gyászbeszéd* Szentmiklóssy Antal sírja fölött elmondá U.-Panyiton 1870. jún. 12. Rozsnyó, 1870. — 2. *Gyászbeszéd* Ragalyi Ferdinánd felett... — Több egyházi és gyászbeszéde kéziratban van.

Petrik Könyvészete. — A m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányaiból és önéletrajzi adatok.

Nagy *Pál* (felső-vályi), ev. ref. főgymnasiumi tanár, szül. 1847. aug. 7. Szentesen (Csongrádm.); 1873. októbertől a debreczeni ev. ref. főgymnasium tanárává választatott, de hivatalát csak egy évi külföldi tanulmányútja után foglalta el. Meghalt 1888. okt. 27. Debreczenben. — Írt 1873-tól a Debreczen-Nagyváradi Értesítőbe, az Ébresztőbe, a Prot. tanári Évkönyvbe s más lapokba (természettudományi és társadalmi czikkeket). Czikke a debreczeni ev. ref. főgymnasium Értesítőjében (1876. Az anyagi természet alapelveiről, székfoglaló beszéd). — Jegyei: N. P., y. l., x+y, a+b.

Debreczeni Prot. Lap 1888. 44. sz. — *Prot. Egyházi és Iskolai Lap* 1888. — *Pesti Napló* 1888. 299. sz. (Nekr.). — *A debreczeni ev. ref. főgymnasium Értesítője* 1895. 319. lap. — Önéletrajzi adatok és gyászjelentés.

Nagy *Pál*, honvéd százados, a Ludovika akadémia tanára, szül. 1864. szept. 18. Senye pusztán (Borsodm.); 1874—1880-ig a miskolczi ev. ref. főgymnasium hat osztályát elvégezve, 1880—84-ig a kassai és pozsonyi cs. és kir. hadapródiskolában volt, honnét 1884-ben mint hadapród fővadász a cs. és kir. 11. tábori vadászzászlóaljhoz osztatott be s ott 1885-ben tiszthelyettessé neveztetett ki. 1887. nov. a 10. honvéd gyalogezredhez helyeztetett át; 1888. máj. 1. hadnagygyá neveztetett ki s 1889-ben zászlóalj-segédtiszt lett. 1890—91-ben a felsőbb tiszti tanfolyamot hallgatta, melynek bevégeztével főhadnagygyá lépett elő s 1891—93. a cs. és kir. hadi iskolát jó eredménynyel végezte; ugyanez év őszén a cs. és kir. 6. hadtestparancsnokságnál a vezérkari osztályban alkalmaztatott. 1894 őszén a 77. honv. gy. dandárnál mint dandár-segédtiszt osztatott be, ezen állásában 1895. máj. 1. századossá lépett elő s 1895 óta mint tanár a Ludovika-Akadémiában van alkalmazva. — Munkája: *Eljárás* harczászati szabályzataink tanulmányozásánál. Bpest, 1896. Nyolcz tábla rajzzal. (A Ludovika Akadémia Közlönyéhez mellékelve). — A Ludovika Akadémia Közlönyének 1895-től egyik szerkesztője, mi mellett abban több czikke is jelent meg. — Jegyei: N. P. és Nsz.

Ország-Világ 1898. 52. sz. arczk. — *A Ludovika-Akadémia Közlönye* 1899. 673. l.

Nagy *Pál*, kapitányi biztos Budapesten. — Munkája: ***Budapesti hatósági vezérkönyv.*** (Kalauz). Különös tekintettel az összes hatóságokra, rendőrségre és ennek beosztására. Bpest, 1878.

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Péter.* — Börtön éneke. Sárvárott, 1606. (Thaly Kálmán, Régi M. Vitézi Énekek. Pest, 1864. I. 99. l. Szencsey György tési, veszprémmegyei Dalkönyvéből 1704.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Nagy *Péter*, ev. ref. püspök, Nagy Péter polgár és Kecskeméti Klára fia, szül. 1819. ápr. 22. Kolozsvárt; tanulmányait szülővárosában végezte s ugyanott 1839. decz. 27. megválasztották segédlelkésznek, 1841. jún. pedig rendes lelkész lett. A philosophiai és theologiai tudományokból a kolozsvári, nagy-enyedi és marosvásárhelyi főiskolákban nyilvános szigorlatoknak vetvén alá magát, az 1842. marosvásárhelyi zsinaton pappá szenteltetett. Egy évi szabadsággal és egyházától segélyezve, a göttingai egyetemre ment, hol theologiai tanulmányai mellett természettani s természetrajzi előadásokat is hallgatott. Hazatérve súlyos betegségbe esett és csak 1844 tavaszán foglalhatta el állomását. 1846-ban az egyházi főtanács, papi teendői mellett, segédtanárrá nevezte ki a természettani tanszékre a kolozsvári főiskolához. 1848-ban vállalkozó segédekkel gyutacs-gyárt rögtönzött és ennek vezetője lett. Urbán azonban elfogatta s Nagy-Szebenbe vitette fogságba, honnét csak akkor szabadult ki, mikor Bem Szebent bevette. A szabadságharcz gyászos vége után visszatért békés foglalkozásai mellé s 1850-ban papságának megtartása mellett ismét

megválasztatott a kolozsvári főiskolába a természettan rendes tanárává és ezen minőségben működött 9 évig. 1855—62-ig az ideiglenesen Kolozsvárt elhelyezett nagy-enyedi theologiai akadémia tanára volt. 1864-ben generalis notáriussá választatott. Bobola Sámuel püspöknek 1866. ápr. 22. történt halála után, mint főjegyző, az erdélyi másfél százados gyakorlat szerint, minden választás nélkül következve püspökké lett az erdélyi egyházkerületben, csakhamar megnyervén a királyi megerősítést és a kir. tanácsosi czímet is. Kolozsvári papi hivataláról ekkor lemondva, kevés idei országgyűlési képviselőségén kivül egészen püspöki hivatalának szentelte erejét. Püspökségének legemlékezetesebb mozzanata kifelé az erdélyi ref. egyháznak a magyarországi kerületekkel való uniója, befelé pedig az egyházkerület kormányzó testületeinek az u. n. képviseleti rendszer alapján való ujjászervezése volt. Az ő idejében alakult az egyházkerületi lelkészi özvegy-árva-gyámintézet. Elnöke volt a debreczeni zsinatnak (1882. okt. 31.—nov. 24.) és Török Pál halála után 1883-ban szintén elnöke az egyetemes konventnek, mely az egyetemes énekügyi bizottság elnökévé is megválasztotta. Azonban mint prédikátor szerezte legnagyobb hírnevét. Bámulatos szónoki művészete még azokat is elragadta, kik ellenfelei voltak. Az erdélyi múzeum-egyletnek is elnöke volt. Meghalt 1884. szep. 16. Kolozsvárt. — Rendes dolgozótársa volt a Mátray Gábor által kiadott Regélőnek (1837), Brassai Vasárnapi Ujságának, a Méhes Sámuel által szerkesztett Erdélyi Társalkodónak és az Arany Koszorújának; írt még a Hunfalvy Család-Könyvébe, a Prot. Egyh. és Isk. Lapba s néha az erdélyi politikai lapokba eredeti s angolból fordított beszélyeket és ismeretterjesztő czikkeket. Elnöki megnyitó beszédei az erdélyi múzeumegylet közgyűlésén (1876., 1881.); a Vasárnapi Ujságban (1878., 1881—82.); a Budapesti Szemlében (1881., 1883—84. angolból és francziából ford. czikkek és beszélyek Prosper Merimée, Ouida és Ben James Henry után). Egyházi beszédei a Herepei G. és Vadas J. tiszttársaival együtt kiadott Isten Igéjében és az Erdélyi Prédikátori Tárban jelentek meg. — Munkái: 1. *Mythologia* növendék ifjaknak. Lamé Fleury után. Kolozsvár, 1844. 15 kőmetszettel. (Kék Könyvtár IV. Ism. Regélő Pesti Divatlap 48. sz.). — 2. *Állattan.* Tanodai kézikönyvül, írta Milne-Edwards ..... ford ..... 450 ábrával. U. ott, 1846—47. Két kötet. — 3. *Karácson-éj.* Kisérteties beszély Boz (Dickens) Károly után angolból ford. Két kőmetszettel. U. ott, 1846. — 4. *Szent történetek* növendék ifjaknak. Lamé Fleury után fordítás. U. ott, 1848. (5. k. 1901.) — 5. *A nagy hazafi.* Emlékbeszéd, melyet néhai nagym. széki gróf Teleki József cs. kir. kamarás, val. belső titkos tanácsos ... Erdély volt főkormányzója, az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház egyik főgondnoka emlékezetére ... tartott gyászünnepély alkalmával Kolozsvárott az ev. ref. belvárosi templomban elmondott... ápr. 29. 1855. U. ott. — 6. *«Lázár jöjj ki».* Egyházi beszéd. U. ott, 1856. — 7. *Isten igéje* a szószékről hirdetve a népnek. U. ott, 1856. (Herepei Gergely és Vadas József beszédeivel együtt). — 8. *Korunkban hazánknak legnagyobb fia.* Emlékbeszéd, melyet gróf Széchenyi István végtisztességére a kolozsvári ev. ref. egyház által rendezett gyászünnepélyen tartott Kolozsvárt máj. 6. 1860. Ugyanott, 1860. — 9. *Konfirmácziói kisebb káté.* Az Erdélyi evangelikailag reform. anyaszentegyház számára. Az 1857-ben V. Szentiványon tartott köz. szent zsinat által az egész anyaszentegyház számára bévett koszoruzott pályamű. U. ott, 1860. (Két kiadás, 6. kiad. 1880., 10. kiad. 1895., 11. kiad. 1899. Ugyanott). — 10. *Konfirmácziói nagyobb káté.* Ugyanott, 1860. (3. kiadás 1882., 6. kiadás. Ugyan-

ott, 1900). — 11. *Könyörgés* és elmélkedés Méhes Sámuel áldott emlékezetére. U. ott, év nélk. (Ferencz Józseffel együtt). — 12. *A hazának buzgó szerelme* megemészte engemet! Egyházi emlék gr. Teleki László tiszteletére 1861. jún. 2. a kolozsvári ref. egyház gyászünnepén. Kolozsvár, 1861. — 13. *Agenda.* U. ott, 1866. (Vadas Józseffel együtt). — 14. *Fiam,* add nekem a te szivedet! Egyházi beszéd, Antos Klára és Bogdanovics Hedvig konfirmácziója alkalmával tartotta Kolozsvárott ápr. 11. 1867. U. ott. — 15. *A keresztyén hölgy,* halotti beszéd, néhai kis-rhédei gr. Rhédei Klára özvegy b. Radák Istvánné koporsója felett a halottas háznál mondotta. U. ott, 1868. — 16. *Főpásztori* levele a bukuresti evangel. reform. anyaszentegyház tagjaihoz 1869. jan. 25. U. ott. — 17. *Emlékbeszéd* hidvégi gr. Mikó Imre felett. A szepsi-szentgyörgyi ref. templomban nov. 26. 1876. U. ott, 1877. — Ezeken kívül még néhány egyházi beszéde jelent meg; de ezeket nem ismerem. — Levelei Arany Jánoshoz: Kolozsvár, 1862. nov. 22., 1863. okt. 25., 1864. márcz. 2., jún. 23. (a m. tudom. akadémia levéltárában).

Hazánk és a Külföld 1866. 36. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1867. 3. sz. arczk. — *Prot. Nagy Képes Naptár* 1867. 20. l. arczk. — *P. Szathmáry Károly,* A nagyenyedi Bethlen-főtanoda története. Nagy-Enyed, 1868. 346. lap. — *Dömény József,* Zsinati Emlékkönyv. Székesfehérvár, 1882. 20. l. — 1884: *Vasárnapi Ujság* 38. sz. arczk., *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 38., *Pesti Napló* 256., 257., *Nemzet* 257., *Budapesti Hirlap* 257., *Egyetértés* 257., 259., *Fővárosi Lapok* 218. sz. — *Uj M. Athenás* 515. lap. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Finály Henrik,* Nagy Péter. Emlékbeszéd. Kolozsvár, 1885. — *Kolozsvár* 1887. 258. sat. sz. (Kovács Ödön). — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 920. l. — *M. Könyvészet* 1889—90., 1893—94., 1899—1900. — *Zoványi Jenő,* Theologiai Ismeretek Tára II. 413. l.

Nagy *Péter,* evang. ref. iskolaigazgató Kunhegyesen (Jász-Nagy-Kun-Szolnokm.), szül. 1824., megh. 1888. júl. 1. u. ott. — Czikke a Fördős Papi dolgozatok gyászesetekre cz. gyűjteményben (Pest, 1867. Ilosvai Varga Imre emléke).

Nagy-Kunság 1888. 28. sz.

Nagy *Péter* (*István*), kegyes tanítórendi áldozópap, igazgató-tanár és rendfőnök, szül. 1789. decz. 22. Hidvégen (Somogym.); 1806. okt. 26. lépett a rendbe Kecskeméten, hol 1807-ben növendékpapi évét töltötte s 1808-ban ugyanott próbatanításra alkalmazták, 1809—11-ig Sátoralja-Ujhelyen a gymnasium grammatikai osztályaiban tanított, 1812—13. Kolozsvárt bölcselethallgató volt, 1814—15. Nyitrán és Szent-Györgyön theologiát tanult. 1814. szept. 8. Nyitrán miséspappá szentelték föl. 1816—17. Kanizsán a IV. grammatikai osztály tanára volt. (Ekkor volt ott Deák Ferencz conviktor, kit N. dicsérettel emlegetett, mint kiválóan jeles ifjút). 1818-ban Veszprémben a IV. grammatikai osztály tanára, 1819—21. Selmeczen ugyanaz, 1822—29. ugyanott a humaniorák tanára. 1830—31. Léván a humaniorák II. osztályában tanított, de a II. félévben Pestre helyeztetett át a humaniorák I. oszt. tanárának. 1832—35. Budán a human. II. oszt. tanított, 1836—1844. Sátoralja-Ujhelyben rector és gymnasiumi igazgató volt, 1845—47. Pesten gymnasiumi és képzőintézeti igazgató, 1848. Budán rector, gymn. igazgató s a rendkormány tagja. 1849-ben nyugalmaztatott volt Pesten. 1850—52. ismét rector és az elemi iskolák igazgatója Budán. 1852. aug. 30. rendtartományi főnökké választatott Pesten. 1859-ben nyugalomba vonult és 1860. máj. 8. meghalt Pesten. Ő adta ki az első magyar Értesítőt: Az ájtatos tanítórend pesti királyi tanodalmába járó ifjuságnak érdemsora cz. 1845. — Munkái: 1. *Fels. Magyar és Cseh országi kir. örökös,* austriai császári főherczeg Józsefnek hazánk nádorispánnyának, és fels. hitvesének Máriának vürtembergi királyi herczeg asszony-

nak é. a. t. midőn Selmecz szab.-kir. bánya városát kegyelmesen látogatnák, a helybeli kegyes oskolák mély tiszteletből ezen lantos éneket ajánlották kis-asszony havának 14. napján 1822. Selmeczbánya. — 2. *Elegia* honoribus adm. rev. patris Martini Bolla, clericorum regularium scholar. piarum per Hungariam et Transilvaniam praepositi provincialis, quum transactis quinquaginta sacerdotii annis solennibus sacris operaretur 9. kal. Augusti anno 1825. a collegio Schemniciensi scholarum piarum dicata. U. ott. — 3. *Epicedion* in obitum adm. rev. d. Stephani Juragha, civitatis Schemniciensis parochi. U. ott. 1827. — 4. *Elegia* ad rev. dnum. lib. baronem Antonium de Geramb archidioec. Strigon. presbyterum, dum primum sacris operaretur. U. ott, 1828. — 5. *Elegia* eminentissimi S. R. E. Cardinali Cels. S. R. T. principi dno Alexandro a Rudna et Divék Ujfalu ... dum canonicam visitationem parochiae Schemniciensi obiret, ab ejusdem loci collegio, et regio gymnasio scholarum piarum dicata die 5. Julii anno 1829. U. ott. — 6. *Eucharisticon* emin. S. R. E. principi dno Alexandro a Rudna et Divék-Ujfalu metrop. ecclesiae Strigoniensis archi-episcopo etc. dum regium Levense gymnasium vexillo, ecclesiam Baldachino munifice donaret, ab ejusdem loci juventute, et colleg. scholarum piarum in signum grati animi oblatum 1831. U. ott. — 7. *Gyász-vers*, mellyel ft. Bolla Mártonnak a kegyes oskolák fő kormányzójának 1831-diki Sz. András havának 7-kén történt halálát kesergi. Pest. — 8. *Főt. s tudós Grosser* Jánosnak, a magyar és erdélyországi kegyes iskolák fő igazgatójának hivatalos látogatásából Pestre szerencsés vissza jövetelére 1834. Buda. (Költ.). — 9. *Adm. rev. ac clar. patri Joanni Bapt. Grosser* clericorum regul. scholarum piarum per Hungariam et Transilvaniam praeposito provinciali, dum collegium et archigymnasium Budense lustraret m. Majo 1835. U. ott. (Költ.). — 10. *Ode* ad justa funebria aug. Francisci I. Austriae imperatoris regis Hungariae etc. qui maximo populorum suorum dolore obiit Viennae die 2. Martii 1835. a scholis piis provinciae Hungariae et Transilvaniae. U. ott. — 11. *Ode* honoribus illustr. ac rev. d. Antonii Ocskay episcopi Cassoviensis dum sedem suam capesseret, a Collegio S. Piarum S. A. Ujhelyiensi oblata. 1839. — 12. *Ode* august. Francisco Josepho Austriae imperat. etc. ad primum eius solennem in Hungariam ingressum devotissime oblata a S. Piis 1852.

Petrik Bibliogr. — *Takáts Sándor*, A budapesti piarista kollégium története. Bpest, 1895. 350., 352., 355., 358., 359. l. arczk. és a rend jegyzőkönyve (Rulla).

Nagy *Péter*, jogi doktor. — Munkái: 1. *Az új házassági törvény magyarázata.* A törvény eredeti szövegével, az abban hiányzó egyházi polgárjogi törvényekkel, gyakorlati példákkal és irományi példányokkal. Pest, 1857. — 2. *Az új városi és sikföldi Cselédrendtartás* népszerű magyarázata a reá vonatkozó büntető s polgárjogi törvényekkel, a bizonyítványi, szerződési s más iratpéldányokkal magyar és német nyelven és számos életből merített peldákkal, különösen a községek, városok, falusi és városi cselédtartók, ügyvédek, jegyzők, földbirtokosok s lelkészek számára írta s kiadja. U. ott, 1857.

A budapesti m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nagy *Piroska*, tanítónő Bátyán. — Munkája: *Van-e része a kath. iskolának* is a családi nevelés elvallástalanodásának bűnében. S akár igen, akár nem: mit tehetnek iskoláink, és mit kell tenniök, hogy a vallásos szellem újra otthont nyerjen a családban? Készítette Nagy Piroska és Salamon Béla. Kalocsa, (1899).

A budapesti m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *R. H.*, soproni tanuló a latin osztályban. — Munkája: *Ist der Saga-*

nische Normalunterricht gründlich und zweckmässig? Wien, 1786.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Rochus*, szent Ferencz-rendi Kapisztrán-szerzetes, szül. 1810. jan. 29. Kalocsán (Pestm.), 1827. szept. 17. lépett a rendbe s 1823. aug. 2. szenteltetett föl; 1843-ban a pozsegai rendházban a humaniorák II. osztályában volt tanár, 1867-ben kiérdemült tanár, hitszónok, könyvtárnok és lelki atya Baján. Meghalt 1872. nov. 18. Duna-Földváron. — Munkái: 1. *Onomasticon* honoribus Dominici Kirchmayer actualis ministri provincialis provinciae Joan.-Capistraneo secretarii, professoris et consultoris provinciae emeriti, dum sacram onomaseos diem Budae 4. Aug. 1841. recoleret. Essekini. — 2. *Örömfüzér* t. Nemes Ágoston áldozár atyának. Baja, 1856. — 3. *Carmen* saeculare provinciae Joanneo-Capistranae. Budae, 1857. — 4. *Carmen* occasione secunditiarum P. Justini Tanos. U. ott, 1867.

Universalis Schematismus Ecclesiasticus, pro Anno 1842—43. Budae 1175. h. — *Schematismus* Almae Prov. S. Joannis a Capistrano. Viennae, 1867. és 1887.

Nagy *Sámuel*. — Kézirati munkája: Breve compendium de notis Romanorum sive sigillis maxime memorabilibus ex Nieuportii opusculo de ritibus vel antiquitatibus conscriptum. Posonii, 1745.

A m. n. muzeumi kézirati osztály példányáról.

Nagy *Sámuel*, az ev. ref. egyházak ágense Bécsben. — Munkái: 1. *Grati animi munumentum* quod viro clarissimo Georgio Stretsko, dum diem nominis ejus sacrum salvus incolumisque recoleret modulante S. W. posuit typisque excudi curavit Franciscus Maritinszky. Die 24. Aprilis anno qVo sChoLae postqVaM bonVs Vt professor praefVit, ter et DeCIes trIbVsqVe MessIbVs gaVDet VIgeatqVe CVncCta LaetVs In aeVa! Posonii, 1788.

Ballagi Géza, A politikai irodalom. Budapest, 1888. 703., 707. l. — *Petrik* Bibliogr. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Sámuel* (pathi), orvosdoktor, komáromi származási; előbb Pozsonyban tanult; 1788. szept. 5-től Debreczenben az ev. ref. főiskola felsőbb osztályában folytatta tanulmányait; főiskolai könyvtárnok is volt, 1796. szept. 20-tól 1797. márcz. 17-ig pedig főiskolai senior; Csokonainak jó barátja, ki szintén a diák Csokonai debreczeni köréhez tartozott. 1797-ben Iglón írja Gessner-forditásának előszavát; azután Bécsben az orvosi tudományokat hallgatta s ugyanott a nagy kórházban gyakorolta magát. Volt külföldi egyetemeken is, nevezetesen Jenában (1797—97), hol a mineralogiai társaságnak titkára, később levelező tagja volt. Hazájába visszatérve, mint gyakorlóorvos Komáromban telepedett le. Miután 1801-ben a himlőzés terjedni kezdett a városban, jó példával akart előljárni, azért saját gyermekét oltotta be először és így terjedt el a himlőoltás a városban, melyet azután a megyében is gyakorlatba vett. A jenai orvosi társaságnak, a westfáliai királyi természetvizsgáló társaságnak, a gothai s altenburgi erdőmívelő társaságnak tagja volt. Kazinczynak szintén jó barátja volt, vele levelezett. Midőn 1803. máj. Tata közelében Kazinczyt baleset érte, akkor Nagy kezelte őt, sőt ennek házában is tartózkodott hosszabb ideig. Meghalt 1810. jan. Komáromban. — Munkái: 1. *Brevis et sincera deductio* status religionis evangelicorum, juriumque ac legalium libertatum eosdem concernentium, divae olim reginae Hungariae, Mariae Theresiae exhibita. 1790. Hely n. — 2. *Psychologia*. Campéből. Pozsony és Komárom, 1794. — 3. *Az Istennek jósága* és bölcsessége a természetben. Sander Henrik után. U. ott, 1794. (2. megjobb. és bőv. kiadás. Pozsony. 1798. Elől: Az olvasóhoz, Előljáró beszéd a II. kiadáshoz Bécs 1. jún. 1797., Cs. Vitéz M. költeményei:

Mulik mord egünk homálya ... Sander Henrik élete.). — 4. *Dafnis* és az első hajós. Gesznerből. U. ott, 1797. (Ism. Irodalomtört. Közlem. 1900.). — 5. *Az oltalmazó* himlőről, írta a komáromi nép megvilágosítására különösen. Komárom, 1801. — 6. *Catalogus* librorum experientissimi quondam medicinae doctoris ... Comaromii, 1810. (Kis 8rét 72 lap). — Levelei Kazinczy Ferenczhez: Debreczen 1794. febr. 15, Komárom 1806. okt. 26. (Kazinczy F. Levelezése II. V.).

M. Kurir 1794. ápr. 4. sz. Toldalék 481—483. l. — *M. Hirmondó* 1801. II. 40., 333. l. — *Zeitschrift von und für Ungern* I. 1802. 121., 218., 262. l. (Schedius). — *Annalen* der Literatur. Wien 1810. III. 335. l. — *Hazai s Külf. Tudósitások* 1810. 12. sz. — *Danielik*, Magyar irók II. 223. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Nemzeti Könyvtár* Szerk. Abafi III. 212. l. (Kazinczy, Pályám emlékezete). — *Ábel-Hokes*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 86. l. — *Takáts Sándor*, Péteri Takáts József. Bpest, 1890. 106. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazincy Ferencz* Levelezése II—IV., VII., VIII. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1900. 185., 187., 191. lap és a debreczeni evang. ref. főiskola jegyzőkönyvéből.

Nagy *Sámuel* (dálnoki). L. *Dálnoky Nagy Sámuel.*

Nagy *Sámuel*, nótárius Geszten (Biharm.) — Munkája: *Egy szatira: Asszony törvény.* Melyet az egyszeri falusi asszonyokból fenn állott birák protocollumából hitelesen kiírt és közönségessé tett N. S. G. N. 1810. esztendőben. Nagyvárad. (3. kiadás Miskolcz, 1820. és Szarvas, 1854., Gyula 1858., Nagyvárad. 1861., Bpest, 1875. l.). — Kézirati munkái a m. n. múzeumban: Észrevételek és jegyzések a magyaroknak táborozásáról bihari vezér Mén-Maróth ellen. Geszten 12. Sept. 1820. Censurai példány 1824-ből, 8rét 16 lap; Magyar dictionarium, Geszt, 1821. N. S. G. N. 4rét 24 levél (csonka).

Petrik Bibliogr.

Nagy *Sámuel (K.)*, ev. ref. esperes-lelkész Szabadszálláson (Pestm.); tanult Debreczenben, hol 1803-ban lépett a felső osztályba s 1812-ben főiskolai senior volt. — Munkái: 1. *Carmen* gratulatorium, magn. dno Emerico Szluha de Verbó, cum munus supremi palatinalis capitanei Jazygum & Cumanorum in oppido Jászberény, die 6. Febr. an. 1837. solenniter auspicaretur. Pesthini. (Kézirata a m. n. múzeumban). — 2. *Öröm-versek*, mellyeket Magyarország nádora, a Jász-Kúnok grófja és birája József fő-herczeg ő cs. kir. fensége nádorságának félszázados, és a szabad jász-kúnok az 1845. évben visszanyert kiváltságaik és birtokaik I-ső százados ünnepére készített. Kecskemét, 1845. — Kézirati munkái a m. n. múzeumban: Prédikáczió Hermine cs. kir. főherczegné fölött Szabadszálláson 1817. 4rét öt levél; Carmen grati animi quod seren. dno Josepho regni Hung. palatino profudit oppidum Szabadszállás 16. Aug. 1821. 4rét hét levél.

Petrik Bibliogr. és a debreczeni ev. ref. főiskola jegyzőkönyvéből.

Nagy *Sámuel* (radnótfái). L. *Radnótfái Nagy Sámuel.*

Nagy *Sándor* (dési). — Kézirati munkája: Szerelem gyötrelmei. Pest, 1803. 8rét 239 lap (a m. n. múzeumi könyvtárban).

Nagy *Sándor*, r. kath. plébános, szül. 1809-ben; felszenteltetett 1832-ben; segédlelkész volt 1841-ig, azután plébános Szent-Király-Szabadján 1845-ig, Öreg-Lakon 1850-ig; innét Török-Koppányba helyezték és 1872-ben alesperes lett, mely hivataláról 1878-ban lemondott. Meghalt 1883-ban — Czikkei a Religióban (1859. Még valami a plébánia földekről, VI. és VII. Pius pápák, egyháztörténeti dolgozat Wetzer és Welte nyomán, Jelentés egyházkerületi gyűlésről, A szegények keresztényi ápolása, czikksorozat Wetzer és Welte után); egyházi beszédei a Talabér János és Füssy Tamás által szerkesztett Kath. Lelki-Pásztorban (II. III. évf. Pest, 1867. fordítások Meh-

ler, Weigel, Nowolka, Järsch, Ammer és Kienk után).

Schematismus Cleri Weszprimiensis 1885. *Petrik* Könyvészete.

Nagy *Sándor.* — Munkája: *Eine Meinung* in Bezug der in dem Nationalmuseum zu Pest befindlichen Ringe. Pest, 1839.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Sándor*, ev. ref. lelkész, szül. 1824. júl. 31. Gidófalván (Háromszékm.), hol atyja, Nagy Ferencz szintén lelkész volt. A nagy-enyedi kollegiumban végezte középiskolai és akadémai tanulmányait; a papi pályára készült három fiútestvérével együtt (kik közül kettő az egyházi, egy pedig a tanári pályán működött). A szabadságharcz kitörésekor, mint már végzett papnövendék, Nagy-Enyeden a honvédek közé lépett; előbb Berde Mózes kormánybiztos mellett volt titkár, majd pedig a tüzérséghez lépett át; öszszesen tizenkét csatában vett részt és a főhadnagyságig emelkedett, miközben egy ideig az ágyúöntő Gábor Áron, utóbb pedig Müller József tüzéralezredes segédtisztje volt. A szabadságharcz után sebesülten az ellenség kezébe került és a szebeni kórházba vitték; nem sokára kiépülvén sebeiből, visszatért szüleihez. Atyja, ki szintén részt vett a szabadságharczban, ekkor a gyulafejérvári kazamátákban sínlődött mint hadi fogoly; a gidófalviak 1851-ben atyja helyébe őt választották meg lelkészüknek. Két év mulva az öreg is kiszabadult ugyan, de hivatalvesztésre ítélték és így nem folytathatta félbeszakadt pályáját. N. Gidófalván csak 1858 őszéig működött, midőn a hidvégi (Háromszékm.) nagyobb egyház hívta meg papjának. Itt a már eloláhosodni kezdett híveit megóvta ezen veszedelemtől és a már régebben átvett oláhos népviseletet letétette velük és a helyett a székely viseletet tette általánossá a községben. Kitünő szónok volt. Huzamos időn át tevékeny részt vett az egyházmegye kormányzásában is mint aljegyző és tanügyi előadó, majd pedig mint főjegyző. Egyik létrehozója volt a sepsi-szent-györgyi Mikó-kollegiumnak és keletkezésének részletes történetét is megírta (mely munka eddig kiadatlan). Meghalt 1900 aug. 10. Hidvégen. — Orbán Balázsnak a Székelyföld megírásánál fődolgozótársa volt. — Munkája: *Háromszék önvédelmi harcza* 1848—1849-ben. Kolozsvár, 1896. (Ismert. Prot. Szemle, Hunyad 46. sz.).

Vasárnapi Ujság 1900. 35. sz. arczk. (Benke István). — *Budapesti Hirlap* 1900. 229. sz. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Sándor*, orvosdoktor, kolozsvári származású. — Munkája: *A gerinczagy bántalmai.* Orvosdoktori avatási ünnepélyén írta. Pest, 1847. (Latin czímmel is.)

Szinnyei Könyvészete.

Nagy *Sándor* (psenyeczki), ev. ref. főiskolai tanár, Nagy János ág. ev. lelkész és Ilinyi Júlia fia, szül. 1831-ben Merényben (Szepesm.); a rozsnyói, majd az eperjesi ág. ev. főgymnasiumban tanult. 1848—49-ben honvéd volt és mint főhadnagyot a szabadságharcz után besorozták a császári hadseregbe; majd államfogoly lett és hatodfél évig szenvedett Olmützben. Rabságából kiszabadulván, 1860. okt. 1. a debreczeni ev. ref. főiskolában választották rendkívüli tanárnak; 1872. aug. óta pedig ugyanott a franczia s angol nyelv rendes tanáraként működött és már előbb egy miniszterileg engedélyezett tanintézet tulajdonosa volt. 1865-ben a bécsi népmívelési iratokat terjesztő egylet megválasztotta tagjává. Fokonként alkalmazták több tanintézetben is, így a debreczeni ev. ref. akadémiai tanfolyamban, a gymnasiumban (1872-ben rendes tanárnak minősíttetett), a tanítóképzőben, városi reáliskolában és a kereskedelmi középiskolában. Értette a magyar, német, szláv, angol, franczia, olasz nyelveket. Rotthwell S. S. J. angol nyelv-

tudóssal és tanárral Stuttgartban levelezésben állott. Meghalt 1878. ápr. 22-én Debreczenben. — Irodalmi munkálkodását a Biene cz. ismeretterjesztő lapban kezdette, melynek több évig dolgozótársa volt; leginkább költeményeket írt bele. Első önálló munkája volt Ludwig politikai röpiratának magyarra fordítása, melyhez függelékül adta Vörösmarty Szózatának franczia fordítását. (Ezt nem ismerem). — Munkái: 1. *Franczia nyelvtan.* Középtanodai használatra. Pest, 1863. (2. kiadás. Debreczen, 1867., 3. kiadás. Debreczen és Nyiregyháza, 1870.). — 2. *Franczia Chrestomathia.* Iskolai és magánoktatásra szótárral és jegyzetekkel. U. ott, 1870. — 3. *A franczia nyelv* levélszerinti önoktatása Robertson T. tanmódja szerint. Pest, 1871—74. (XXXII levél, a II. részben 49 levél. Uj kiadás. Bpest, 1877.). — 4. *Az angol nyelv* levélszerinti önoktatása Robertson tanmódja szerint. Debreczen, 1871—1874. (Ism. Néptanítók Lapja 1871. 187. lap. Legújabb kiadás. Budapest, 1877.). — 5. *Angol Chrestomathia* (I. rész) iskolai és magánhasználatra. Ugyanott, 1874. (Hirdetve, hogy sajtó alatt; nem ismerem).

Evangyéliomi Prot. Lap 1878. 17. sz. (Balogh Ferencz). — *Prot. Egyh. és Isk. lap* 1878. 17. sz. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Dóczi Imre,* A debreczeni ev. ref. főgymnasium Értesítője 1895. 319. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 309. l.

Nagy *Sándor*, ev. ref. lelkész, szül. 1820. Nagy-Martonban (Somogym.); a pápai evang. ref. gymnasiumban tanult Petőfivel egy időben; később lelkész volt Csökölön (Somogym.), hol 1902-ben meghalt. Az egyházmegyében régebben jegyzői, újabban tanácsbirói tisztséget is viselt. — Munkája: *Nagy Sándor versei.* Ezen könyvecske jövedelmét szerző a csurgói reform. iskola javára szenteli. Pest, 1852.

Petrik Bibliogr. és Kondor József csurgói tanár szíves közlése.

Nagy *Sándor* Ságon. — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1855. Gazdasági ismétlések, 1859. Néhány szó a trágyakezelésről sat.).

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Nagy *Sándor*, ev. ref. lelkész, szül. 1835. márcz. 18. Debreczenben szegénysorsú szülőktől; mikor a gymnasium VI. osztályát elvégezte, nevelő lett Kocsondon egy évig, azután visszament Debreczenbe tanulását folytatni; négy évvel később Tisza-Füredre ment tanítónak. A theologiát 1857-ben végezte s azután két évig köztanító és esküdt felügyelő volt Debreczenben. 1861. okt. 1. Hajdú-Böszörménybe ment rektornak, tanítván ott a gymnasium III., IV. és V. osztályában minden tárgyat. 1862. okt. 2. Nagy-Szalontán gymn. tanár lett és itt öt évig működött. 1867. aug. óta ev. ref. lelkész Ágyán (Aradm.), hol 1897. meghalt.— Czikkeket írt a Prot. Egyh. és Isk. Lapba s a debreczeni és a budapesti más egyházi lapokba, összesen száznál több czikket; a Gonda László által kiadott Tanító és Pap levelei cz. füzetben a tanító leveleit ő írta, melyek közül az Egyetértés is közölt néhányat. — Mint végzett theologus írt egy pályamunkát ezen kérdésre: Mit jelent dogmatikai értelemben a szabad akarat és az isteni kegyelem? Ezen dolgozatával a kitűzött jutalmat megnyerte.

Dombi Lajos szíves közlése önéletrajz nyomán.

Nagy *Sándor* (szegedi), ügyvéd és szerkesztő, szül. 1836. nov. 30. Szegeden. Ugyanott ügyvédkedett; 1869-től azonban teljesen lapjának, a Szegedi Hiradónak szentelte idejét. Midőn 1889. okt. 1. a laptól megvált, Budapestre költözött, hol jelenleg is az országos hitelszövetkezet pénztárnoka. Leánya: Nagy Ibolyka budapesti szinművésznő. — A Jókai Nagy Tükörébe, majd az Üstökösbe írt apróságokat; 1861-ben a Sárosy Gyula Arany Trombitájába írt költeményeket; a 70-es

évek elején a szegedi Ráday-korszak alatt lefolyt híres törvényszéki tárgyalásokról szakszerű czikkeket írt a Honba és a Pesti Naplóba; később egyes tárcza közleményeket a budapesti lapokba. Ezeken kívül irodalmi és különösen hírlapírói munkásságát 1859. máj. 1-től kizárólag a Szegedi Hiradónak szentelte, mint kül- és a 60-as évek derekán mint bel-munkatárs és 1868-tól mint szerkesztő; folyton írt a lapba, két—három évi megszakítással, társadalmi és politikai, általános és városi érdekű vezér- és egyéb czikkeket, humorisztikus elmefuttatásokat, hazafias irányú költeményeket (1859—65-ig), a mik közül a Szent István cz. 1860-ban öt arany pályadíjat nyert. 1861-ben mint országgyűlési «kis-követ» a szegedi polgárok költségén fölküldve, országgyűlési tudosításokat, azután kisebb rajzokat, elbeszéléseket, részben fordításokat, szinházi kritikákat, legtöbbet névtelenül és álnevek vagy jegyek alatt közölt. Az utolsó tíz év alatt a szegedi lapokon kívül írt a Budapesti Hirlapba, P. Hirlapba, Magyar Hirlapba, Egyetértésbe, Pesti Naplóba sat. tárczaközleményeket Senex álnév alatt. Az utóbbi lapban jelent meg 1892. decz. egy nagyobb népies elbeszélése Cseh Dani; ebből egy népdrámát írt, mely kéziratban van. — Munkája: *Sz. Nagy Sándor költeményei*. Szeged, 1866. — Szerkesztette: a Szegedi Hiradó czímű politikai hetilapot 1869. július 1-től 1889. október 1-ig (1860. szeptember végétől nov. elejéig). Kempelen Győző szerkesztő fogsága alatt szintén felelős szerkesztője volt a lapnak; a Dugonics-Album-ot Szeged város közönsége által Dugonics András emlékére emelt szobor leleplezési ünnepélyére. Szeged. 1876. (Farkas Antallal együtt. Ebben Dugonicsról írt czikke). — Álnevei és jegyei: Bolond Jani, Sárga Liliom, Az öreg sat., —gy—r., §., I. (a Szegedi Hiradóban 1860-tól).

Reisner János, A „Szegedi Hiradó" negyedszázados pályafutása. Szeged, 1884. — *Petrik* Könyvészete. — *A „Szegedi Hiradó"* 1859—1896. Szeged, 1896. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Sándor*, r. kath. plébános, szül. 1838. szept. 4. Erdővégen (Szerémm.); miséspappá szenteltetett 1862. okt. 18. és segédlelkész volt Bogádon, azután Szent-Erzsébeten (Baranyam.); 1876. ápr. lett plébános Bogdásán (Baranyam.), majd Kisasszonyfán, hol 1898-ban meghalt. — Munkája: *A katholikus kereszténység az ő hitében, törvényében s kegyszereiben.* Vegyes hitelemző beszédek a kath. vallás összes tanairól. Deharbe kátéja után kidolgozta Zollner Ev. János, ford... I. évfolyam. Nagy-Kanizsa, 1868.

Brüstle, Recensio II. 842. lap. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Sion* 1892. 625. l.

Nagy *Sándor* (*Sz.*). L. *Kalocsa Róza.*

Nagy *Sándor* (nagyrévi), műegyetemi könyvtárőr, a szépírás tanára, Nagy Béla postatiszt s író testvérbátyja, szül. 1844. márcz. 3. Sárospatakon; középiskolai tanulmányait szülővárosában 1861-ben végezte. Ekkor a lelkészi pályára lépett és egy évig még Sárospatakon tanult, azután Debreczenbe ment, hol ev. ref. hittani tanulmányait bevégezte. Innét Asszonyvásárra (Biharm.), később Felső-Bányára ment tanítónak. 1868 őszén Pestre jött és a műegyetemre iratkozott be, de félév mulva anyagi viszonyai miatt hivatal után nézett és akkor a földmívelési miniszteriumban irnokoskodott, majd a Corvina könyvkiadó-részvény-társaságnál titkár volt. 1869. november 1-jén könyvtári segédnek nevezték ki a műegyetemhez, hol jelenleg is működik, időközben mint könyvtári segéd, könyvtártiszt és könyvtárőr. 1872-ben ismerkedett meg a gyorsírással és ezen a réven Markovits Ivánnal. A Gabelsbergeri rendszerből tanári oklevelet szerzett és mint szerkesztő az ügynek nagy szolgálatot tett. A gyorsírás népszerüsítését tűzte ki czéljául úgy, hogy azt ne csupán a középiskola magasabb osztályaiban, ha-

nem az elemi iskolában is elsajátíthassák, sőt azt az iparosok és földmívelők körében is óhajtá terjeszteni. Ezen czélból 1877-ben a magyar gyorsírók egyesületét megalapította. 1898-ban az országos gyorsírási szakvizsgákra kiküldött bizottság rendes tagjának neveztetett ki. Rendszere megalapításán és terjesztésén buzgón fáradozik jelenben is. Szépírás-mintái az országban nagy elterjedést nyertek és ennek alapján a műegyetemen, a kereskedelmi akadémián, a gyakorló gymnasiumban tanít is. Az országos közoktatási tanács és közoktatási miniszterium megbízta a középiskolai tanterv szépirási részének kidolgozásával. — A sárospataki Kartácsban (1859) közölt adomákat; a Nefelejtsben (1866. 31. sz. levele Székelyhídról y. r. aláírással); a Gyorsírászati Lapokban (főmunkatárs, 1874—75. Elemi gyorsírás, Egy magyar gyorsíró szövetség eszméje, 1875—76. A gyorsírás reformja, A népszerű gyorsírás, A fonografia); a Gyakorló Gyorsíróban (1874. főmunkatárs, Reformok, A folyékony írásról); a Népszerű Gyorsíróban (1877 —78. Az új rendszerről, Rövidítések, Gyorsírási abc, A gyakorló iskolákról, Közeledés a Gabelsberger iskola részéről rendszerünk felé, 1878—79. Az írás egyszerűsítése, Az írás története, 1879—80. A szanszkrit gyorsírás. 1894—96. Gyakorlatok az iskolai gyorsíráshoz, A külföldi portéka a gyorsírás terén, sat., 1896—97. Rendszerünk keletkezése, Versenyírás, 1897—98. Eszményi gyorsírás, Rendszerünk győzelme sat., 1898—99. A reform és a tespedés, Egy lap a magyar gyorsírás történetéből sat., 1899—900. Több világosságot, Vádak, A gyorsírás az iskolában, A negyedszázad végén, Markovits rendszer sat., 1900—901. Hiuság a gyorsírásnál, Beszámolás, Múzeum, Szellemi anarchismus, Versenyírás, Hogyan tanulják a Gabelsberger rendszert? A gyorsírás reformja, Gabelsberger betűi, Taylor rendszer, Betűszerinti kiírás, 1901—902. Pitman rendszer, Bucsúszó); a Népszerű Gyakorló Gyorsíróban (1878—79. Szójegyek, jelvények készítése, Utasítás a levelezési jelvények használatára, A gyorsírás szépírászata, Mikép lehetne a Gabelsberger-rendszert egyszerűsíteni? Népszerű gyorsírás, 1877. A gyorsírás lényege, Az új gyorsírási rendszerről); a Szépírásban (1885—86. Szépírás a reáliskolai tantervben, A műszavak kérdéséhez, Hogyan ne taníttassuk gyermekeinket? Utasítás jó folyóírás elsajátítására, Az írás iránya, Magánhangzóink, Cyrill és muszka írás sat.); a Nemzeti Iskolában (1890. Gondolatok az adózás felett); a M. Prot. Néptanítóban (1892. Az álló betűk). — Munkái: 1. *Gyorsírási olvasmány.* A Gabelsbergi rendszer szerint. Budapest, 1874. — 2. *A gyorsírás történelmének* rövid vázlata a jelesebb rendszerek illustratiójával s függelékül: Útmutatás a gyorsírás-tanári vizsga letételére. U. ott, 1874. — 3. *Gyorsírászati Könyvtár.* U. ott, 1874—1875. Négy kötet. — 4. *Az összes levelezési jelvények* és monogrammok gyorsírási és közönséges írási betűrendben. U. ott, 1874. (2. kiadás. U. ott, 1876.). — 5. *Gyorsírászati rövid tankönyv.* U. ott, 1875. (2. kiadás 1875., 3. k. 1878., 4. k. 1890. U. ott). — 6. *Vitaírási jelvények* és rövidítések. Ugyanott, 1875. — 7. *Nagy Sándor rendszer* szerint Népszerű gyorsírás. U. ott, 1876. (2. kiadás 1877., 3., 4. és 5. k. 1878., 6. k. 1880., 7., 8. és 9. k. 1894., 10. k. 1899., 11. k. 1900. U. ott). — 8. *Iskolai gyorsírás tankönyve.* U. ott, 1878. (2. k. 1895., 3. k. 1897. U. ott). — 9. *Táblázata* az iskolai gyorsírásban előforduló rövidítéseknek. U. ott, 1879. (2. k. 1882., 3. k. 1895. Ugyanott). — 10. *Szépírási minták.* Saját módszere szerint iskolai és magánhasználatra. U. ott, 1883—1902. (Kilencz kiadás). — 11. *Rondírás.* U. ott, 1883—1902. (Öt kiadás). — 12. *Neueste methodische Schreibschule* für die deutsche

Schrift. U. ott, 1884—1902. (Öt kiadás). Mind kőnyomatban jelent meg. — 13. *Parlamenti írás.* U. ott, 1899. — Szerkesztette a következő kőnyomatú lapokat: Kezdő Gyorsíró (1874--77), Gyorsírászati Könyvtár (1875—76), Gyorsírászati Lapok (1875—76), Gyakorló Gyorsíró (1875—76), Népszerű Gyorsíró (1877--1901). Népszerű Gyakorló Gyorsíró (1878—80), Szépírás (1885), Alkalmi Lapok a sárospataki első érettségi vizsga 1861. emlékére (1891) Bpesten. — Arczképe: rézmetszet, készítette Doby Jenő; kiadta a magyar gyorsírók egyesülete, negyed százados fennállása és N. 25 éves elnöki működése emlékeül.

Gyakorló Gyorsíró 1874. — *Gyorsírászati Lapok* 1874—76. — *Kapcsy Zoltán.* A gyorsírás fejlődésének és irodalmának rövid vázlata. Győr, 1876. — *M. Könyvészet* 1876—81., 1883., 1894—98. — *Kezdő Gyorsíró* 1874—75., 1877. — *Népszerű Gyorsíró* 1877—1881., 1894—1901. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Gopcsa László,* A magyar gyorsírás története. Bpest, 1894. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 921. lap. — *Jakab L.*, Szegedi gyorsírászati dísz-emlékmű 1903. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Sándor* (kereki), pestvidéki kir. törvényszéki biró, Nagy István és Berei Katalin jómódú földmíves szülők fia, szül. 1846. szept. 6. Nagy-Kerekiben (Biharmegyében); egy évig Nagyváradon tanult, majd saját kivánságára szülői 1862-ben bevitték a debreczeni evang. reform. főiskolába, hol egy pár évig benlakást és ellátást nyert; majd a városban nevelősködött. 1868. július 29. tett érettségi vizsgát. Ezután joghallgatónak iratkozott be ugyancsak Debreczenben; innét Nagyváradra ment a II. évre, hol 1873. júl. 22. a birói államvizsgát letette. Még jogász korában Ritoók Zsigmond ügyvéd irodájába került és ott maradt ügyvédi gyakorlatra. 1876. nov. 20. letette az ügyvédi vizsgát és felvétette magát a nagyváradi ügyvédi kamara tagjai közé. 1885. decz. 26. kir. alügyészszé, 1889. szept. 17. kir. törvényszéki biróvá nevezték ki Nagyváradra s 1897. febr. 18. saját kérelmére áthelyeztetett a pestvidéki kir. törvényszékhez, hol jelenleg is működik. A társadalmi életben nagy tevékenységet fejtett ki; éneket, hegedűt és zongorát tanult, részt vett nyilvános hangversenyeken; részt vett az 1868. aradi s az 1880. kolozsvári országos dalárünnepélyeken; mint debreczeni V. osztálybeli tanuló elnöke volt az önképzőkörnek; egyik előmozdítója volt az 1867. deczember 11-én alakult collegiumi tudományos szakosztálynak; mint jogász Nagyváradon jegyzője volt az önképző-körnek és a jogászsegélyző egyletnek. 1874-ben megalakította a biharmegyei és nagyváradi ifjusági jogászegyletet, melynek elnöke volt. 1878. ápr. 7. ugyanott megalakította a nagyváradi iparos-képző egyletet s elnöke volt 1882-ig (az ifjuság lefestette arczképét 1891-ben). 1880-ban elnöke volt a nagyváradi baráti dalkörnek. Az orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése 1883. október 12. nagyváradi titkárává, ugyanazon évben a nagyváradi rabsegélyző-egylet titkárává, 1889. márczius 20-án a biharmegyei Kárpátegyesület, 1891. decz. 27-én a nagyváradi tisztviselők önsegélyegylete választmányi tagjává, az 1892-ben megalakult Szigligeti-társaság főtitkárává (később alelnökévé), a bihari ev. ref. egyházmegye 1893. ápr. 26. világi tanácsbirává, 1894. aug. 29. az ipartanodai bizottság elnökévé, 1897-ben a budapesti rabsegélyző-egylet igazgató választmányi tagjává, 1899-ben a budapesti országos állatvédő egyesület alelnökévé és 1902-ben a pesti ev. ref. egyház presbyterré választotta sat. Tudományos tapasztalat gyűjtése végett bejárta Magyarország és Erdély nagy részét, különösen Bihar megyének minden faluját, hegyeit, barlangjait, gyárait és bányáit. Utazott Szerbiába, Romániába, Felső-Olaszországba, Francziaországba, Svájczba és Ausztriába. — Költeményei, czikkei a

következő lapokban jelentek meg: Képes Ujság és Politikai Népujság (1868), Debreczeni Lapok és Lámpás (1869), Kis Ujság, Hasznos Mulattató, Lányok Lapja (1871—85), Bihar (1871—84), Nagyvárad (1874—1880), Temesvári Lapok (1874), Sárrét (1876—83), nagyváradi Szabadság (1878-tól maig), Bihari Gazda (1880—81., 1884—85), Csarnok (1880), Biharmegyei Lapok (1881), Néplap (1897-től), Néptanitók Lapja (1900-tól); jogi és más czikkei: Magyar Jogász (1879), Törvényszéki Csarnok (1877., 1880), Vasárnapi Ujság (1884.. Sándorfi József 1765—1824), Büntető Jog Tára (1886—1902), A Jog (1890—1903), Jogi Szemle (1890), Magyar Igazságügy (1890), Jogtudományi Közlöny (1890—1900), Szigligeti-Társaság Évkönyve (1896. A Szigligeti-Társaság története 1892—1895), Ügyvédek Lapja (1897). — Munkái: 1. *A bün és az erény útja.* Elbeszélés. Berettyó-Ujfalu, 1881. — 2. *A Székelyföldön és az Al-Dunán.* Utirajzok. Bpest, 1883. — 3. *A váradi szinészet története* 1799—1884. Nagyvárad, 1884. (Ism. Bihar 1883. 37., 40., 41. sz., Bud. Szemle 108. sz., Főv. Lapok 128., 193., P. Napló 151., Egyetértés 157. sz.). — 4. *Bihar-ország.* Utirajzok. U. ott, 1884—85., 1888. Három kötet. (I. k. 2. kiadás 1884. U. ott. Ism. Egyetértés 1885. 110. sz.). — 5. *A régi Biharmegyéről.* Könyvek és térképek ismertetése a XVII. és XVIII. századból. U. ott, 1885. — 6. *Biharvármegye földrajza.* A biharmegyei és a nagyváradi tanszermúzeum által 400 frankkal jutalmazott pályamű, térképpel. U. ott, 1886. (Ism. a nagyváradi Szabadság 1887. 10. sz.). — 7. *Ipolyi sirboltjában.* U. ott, 1886. — 8. *A pákász története.* Elbeszélés. 150 frankkal jutalmazott pályamű. Vácz, 1888. — 9. *Turin-párisi kirándulás* útleirásai. Bpest, 1889. — 10. *Bün és bünhödés*, vagy a büntető törvénykönyv példákban. Nagyvárad, 1889. (Ism. A Jog 35., Jogtudom. Közlöny 38., Egyetértés 240., Pester Lloyd 288. sz. sat.). — 11. *A megtért bünös*, vagy a földi paradicsom. Elbeszélés. 150 frankkal jutalmaztatott. Kiadta a váczi országos fegyintézet. Bpest, 1890. — 12. *A ravatal mellett.* Drámai jelenet. Nagyvárad, 1890. — 13. *Párisból haza.* Uti rajzok. U. ott, 1891. — 14. *A jobbágyság története* Magyarországon. Nagy-Becskerek, 1891. (Tört., nép- és földr. Könyvtár 37.). — 15. *A korcsmáros fia.* Elbeszélés. Dicséretet nyert pályamű. Kiadta a váczi orsz. fegyintézet. Vácz, 1892. — 16. *Ne bántsd az állatot!* Az állatvédő törvények példákban. 200 koronával jutalmazott pályamű. Kiadta az országos állatvédő egyesület. Bpest, 1893. — 17. *A Biharon át.* Uti levelek a Körös és Aranyos mellől. Nagyvárad, 1893. — 18. *Sajtó és esküdtszéki törvénykezés.* U. ott, 1894. — 19. *Csend és rend legyen!* A kihágási büntető törvénykönyv példákban. U. ott, 1897. (2. kiadás. Bpest, 1900.). — 20. *Az eldobott kenyér*, vagy a nyomorúság útja. História. Bpest, 1898. — 21. *Az egyenlőség*, vagy Czu-czi ország elpusztulása. U. ott, 1898. — 22. *Nem kell semmi!* Milyen lenne a felfordult világ? U. ott, 1898. (Ez utóbbi három munka Bene Sándor név alatt jelent meg). — 23. *A „Ne tovább" csárda*, vagy az örvény szélén. Elbeszélés. U. ott, 1898. — 24. *Állatvédők törvénykönyve.* Az állatvédelemre és állategészségügyre vonatkozó törvények és rendeletek magyarázata. Az országos állatvédő egyesület támogatásával. Bpest, 1898. (2. kiadás. U. ott, 1899.). — 25. *Gazdasági munkások törvénykönyre.* A munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról szóló legújabb törvény magyarázása. U. ott, 1898. (Német, rumén, szerb és tót nyelven is). — 26. *Ügyes-bajos ember könyve.* Útbaigazítás minden bajban, a mindennapi életben előforduló összes törvények és rendeletek nyomán. U. ott, 1899. (2. kiadás.

U. ott, 1902.). — 27. *Esküdtek* és esküdtbirák törvénykönyve. U. ott, 1900. (M. Könyvtár 155., 156. Ism. Vasárn. Ujság 5. sz.). — 28. *Büntető hatáskör* és illetékesség. U. ott, 1900. — 29. *Tegyünk jót magunkkal* avagy a gazdasági munkás és cseléd-segélypénztár. U. ott, 1900. — 30. *Törvény nélkül.* Oktató elbeszélés. U. ott, 1900. (Magyar Mesemondó). — 31. *Az elcsapott korcsmáros.* Tanulságos történet. U. ott, 1900. — 32. *Elvitte a sárkány!* Sárréti história. U. ott, 1901. — 33. *A budai torony-zene.* Elbeszélés. Ugyanott, 1901. (A 30—33. munkák a Magyar Mesemondó 105., 119., 123., 128. sz.). — 34. *A százegyedik árva.* Elbeszélés a munkások árváinak történetéből. U. ott, 1901. — 35. *Kisebb bünügyek felebbvitele.* U. ott, 1901. — 36. *A téli madarak* deputatiója. A hirmondók. A szárnyas dandár és madárindulók. A repülő építőmesterek. Elbeszélések a madárvilágból. U. ott, 1901. (Az országos állatvédőegyesület által kiadott Állatvédelemben). — 37. *Az ember és a kutya.* Védekezés a veszettség ellen. Kiadja az országos állatvédő egyesület. U. ott, 1902. (Ismert. Vasárnapi Ujság). — 38. *A nők törvénykönyve.* A nők jogaira és kötelességeire vonatkozó összes törvények és rendeletek alapján. U. ott, 1902. — 39. *Ne lopj!* Elbeszélés a rab életből. U. ott, 1902. (Magyar Mesemondó 139-ik szám). — 40. *A halál-biró.* Tanulságos történet a magyar nép számára. Képekkel. Ugyanott, 1902. — 41. *A mesterlegények.* Elbeszélés. U. ott, 1902. — 42. *Perelj uram! perlőimmel.* Elbeszélés egy kisiparos életéből. U. ott, 1902. — 43. *Egy boldog ember.* Elbeszélés egy gépész életéből. U. ott, 1903. — 44. *A mesterlegények.* Elbeszélés. U. ott, 1902. (Munkás-füzetek 4., 5.) — 45. *A vasutasok.* Elbeszélés. U. ott, 1903. (A 34., 43—45. sz. munkák a Munkás Füzetek I. 10., II. 4., 5., 10., 15. füz.). — 46. *A kizöldült ház.* Elbeszélés. U. ott, 1903. — 47. *Bodri.* Elbeszélés. U. ott, 1903. (Két utóbbi munka: M. Mesemondó 148. és 147. sz.). — 48. *Az arany-alma.* Elbeszélés. U. ott, 1903. (Históriák 256. sz. Mehner kiadása). — Kéziratban: A fiatal asszonyok szenvedései, vígj. ford. (előadták 1869. febr. 18. a debreczeni szinházban; később: Ne hanyagold el az asszonyokat cz. vígj.) — Levelei Rómer Flórishoz: Nagyvárad, 1884. ápr. 24., jún. 30. (a m. n. múzeumban). — Álnevei és jegyei: Kereki, Berei, K. N. S., K. sat. — Nevét rendesen: K. Nagy Sándor-nak írja.

M. Könyvészet 1887., 1889., 1891., 1893—94., 1897., 1899., 1901. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 809. l. — *Corvina* 1902. 8., 15., 32. sz. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Sándor*, gymnasiumi tanár Nagy-Szalontán. — Czikkeket írt a Prot. Egyh. és Isk. Lapba. — Munkája: *Viszonválasz* Pap Károly püspökii ref. lelkész és Muhi Samuel köte-gyáni ref. lelkész uraknak. Gyula, 1867. (A Prot. Egyh. és Isk. Lap 4., 5. és 6. számaihoz).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Sándor*, ev. ref. lelkész Ágyán (Aradm.) — Czikkeket írt a Prot. Egyh. és Isk. Lapba (1876—77., 1881., 1887. sat.).

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányairól.

Nagy *Sándor* (szentesi), kir. főgymnasiumi és állami tanítóképzőintézeti tornatanár, Nagy Pál kántor és Szimcsák Ilona fia, született 1853. decz. 20. Szentesen (Csongrádm.); az algymnasiumot szülővárosában, a tanítóképzőt Csongrádon, a tornatanító-képző tanfolyamot pedig Budapesten végezte. A tornaügy tanulmányozása czéljából többször utazott külföldön; így 1880-ban a budapesti nemzeti tornaegylet a brüsszeli nemzetközi tornaünnepély tanulmányozására küldötte ki mint képviselőjét, mely alkalommal az Egyetértésnek tudósítója volt.

1885-ben a drezdai német tornaünnepélyre utazott ki s ekkor a Nemzetnek volt a tudósítója. 1886-ban Romániát és Erdélyt utazta be s ez útról az Arad és Vidékében 12 tárczaczikket írt; 1898-ban a hamburgi IX. német tornaünnepélyre utazott, mely alkalomból több németországi tornaintézetet is megtekintett; ekkor a hamburgi tornaünnepély leírását a Budapesti Hirlapban közölte. Jelenleg az aradi kir. főgymnasium és az állami tanítóképzőintézet tornatanára; az aradi tornaegyesület titkára és művezetője. — Irt tanügyi czikkeket az Egyetértés, P. Hirlap, P. Napló, Budapesti Hirlap, Nemzeti Iskola, Tornaügy, Általános Tanügyi Közlöny, Arad és Vidéke, Függetlenség, Aradi Hiradó, Herkules cz. napi- és szaklapokba; költeményeket és műfordításokat a Bolond Istókba és a Szentesi Lapba. — Munkái: 1. *Belgium testi nevelése* és a brüsseli nemzetközi tornaünnepély. Arad, 1880. — 2. *Néhány szó* az új középiskolai törvényjavaslathoz. Ugyanott, 1882. — 3. *Tornatanításunk* hiányai és akadályai. U. ott, 1889. — 4. *A testi nevelés* és egy kis felvilágosítás. Az iskolai tornázás és játék. U. ott, 1891. — 5. *Hogyan rendeztessenek a tanulók tornaversenyei*, hogy az egészségre és erkölcsre veszélylyel ne járjanak. Kongresszusi felolvasás. Bpest, 1897. — Szerkesztette az Aradi Tornaegylet 1879—1902. Évkönyveit. — Kéziratban sajtókészen: Arad város sportélete, Belgium általános tanügye és testi nevelése, Utirajzok Magyar-, Német-, Oláhországból és Belgiumból, Szabad- és rendgyakorlatok (fordítás), Vasbotgyakorlatok (fordítás), Súlyozó gyakorlatok, Az erő- és izomképzés tankönyve (ford.), Az aradi tornaegyesület története és Tornakártyák (fordítás).

Lakatos Otto, Arad története. Arad, 1881. 71. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Nagy *Sándor*, megyei árvaszéki főjegyző Szatmármegyében, szül. 1858. febr. 28. Tatárfalván (Szatmárm.). — Czikkeket (alkalomszerű irányczikkek, tárczalevelek és rajzok) írt a Kelet Népébe (1876—77. mint rendes munkatárs), a Szatmárba (1876—82-ig), Függetlenségbe (1880-tól mint rendes levelező), a Szatmármegyei Közlönybe (1884-től). — Álnevei és jegye: Rombai Barna, Az a régi Barna és (N.).

Önéletrajzi adatok.

Nagy *Sándor*, bölcseleti doktor, okleveles tanár és a m. n. múzeumi könyvtár gyakornoka, szül. 1858-ban Füzes-Gyarmaton (Hontm.); szerény anyagi viszonyok között kezdte meg gymnasiumi tanulmányait Békésen, majd Késmárkon folytatta, honnét fényes eredményű vizsgálattal jött a fővárosba, hogy itt bölcseleti tanulmányait folytassa, hol különösen az irodalomtörténetből, történelemből és ennek segédtudományaiból képezte magát. Mint végzett egyetemi bölcselethallgatót a magyar n. múzeumi könyvtárnál gyakornokul alkalmazták és a kézirati gyűjteményhez osztották be, hol nagy tevékenységet fejtett ki s egész lelkesedéssel hozzá fogott a könyvtártudományi, kézirattani s bibliographiai ismeretek elsajátításához, melyekben igen szép haladást tett. Rendszeres kivonatokat és indexeket készített a Petzhold-féle Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekwissenschaft és a Naumann-féle Serapeum cz. bibliographiai s könyvtártudományi szakfolyóiratok 40, illetőleg 30 éves folyamaihoz, melyeknek a könyvtár igen jó hasznát veszi. A M. Könyv-Szemlének öt évig szorgalmas belmunkatársa volt. Meghalt 1886. jún. 20. Budapesten véletlen baleset (a szent Gellért hegyéről lebukás) következtében. — Czikkei a M. Könyv-Szemlében (1883. Horvát István kéziratai a m. n. múzeumban); a Turulban (1883. Heraldikai és sphragistikai kéziratok a m. n. múzeum könyvtárában); a Ludovika Akadémia Közlö-

nyében (1884. Hadügyünk állapota I. Lajos korában 1342—1382.); az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1885. Adalékok a XVI—XVII. századi elbeszélő költészetünk irodalmához, 1886. könyvism., 1887. Gyöngyösi István műfordításai); a Művészeti Szemlében (1885. A népmysteriumok kérdése); az Irodalomtörténeti Közleményekben ((1895. A tanodai dráma előzményei hazánkban, közli hátrahagyott irataiból testvére Nagy Lajos). — Munkái: 1. *Sztárai Mihály* élete és művei. Irodalomtörténeti tanulmány. Bpest, 1883. (Ism. P. Napló 239., Egyetértés 241. sz., Egyet. Philol. Közlöny). — 2. *Hazai tanodai drámák* a m. n. múzeum könyvtárában. U. ott, 1883. (Különnyomat a M. Könyv-Szemléből. Németül az Ungar. Revuben). — 3. *Szombatos-codexek.* U. ott, 1884. (Értekezések a nyelv- és széptud. köréből XII. 2.).

M. Könyvészet 1884. — 1886: *P. Napló* 169., 170., 185. sz. (Irod. hagyatéka), *Egyetértés* 169., 170., *Fővárosi Lapok* 170., *Vasárnapi Ujság* 26. sz. (Nekr.), *M. Könyv-Szemle* (Váczy János). — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Nagy *Sándor*, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1859-ben Dévaványán (Nagy-Kun-Szolnokm.); középiskoláit Kisujszálláson és Budapesten végezte; 1881-ig ugyanitt hallgatta a jogot. Ezután másfél évig Párisban a bűnvádi eljárást és a börtönrendszereket tanulmányozta; az utóbbit azután Angolországban és Belgiumban folytatta. 1883-ban Szolnokon a járásbiróságnál joggyakorlaton volt, melyet Budapesten ügyvédi irodában befejezett; 1887 óta az ügyvédi praxist folytatja. 1892 óta a megyaszói (Zemplénm.) kerületet képviseli az országgyűlésen, mint a szabadelvű párt híve. Tagja a zár-számadás vizsgáló bizottságnak. Országgyűlési beszédei a naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach 1901—1906. Bpest, 1901. 326. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 12. sz. arczk.

Nagy *Sándor*, ev. ref. tanító, Nagy István iparos és Szabó Flóra fia, szül. 1860. márcz. 18. Mező-Kászonyban (Biharm.); négy éves korában atyja elhalt és neveltetése anyja gondjaira maradt; 1872-ben Sárospatakra ment, hol nélkülözések és küzdelmek között a gymnasium három alsó osztályát kitünőleg elvégezte, mire kiment segéd-tanítónak Gecse István tanító mellé. 1878-ban a sárospataki állami tanítóképző növendéke lett s mind a három osztályt jelesen végezte. 1881-ben Sajókazára ment és azon évben letette a tanító-képesítést; azóta ott működik. Tanító-egyleti alelnök, majd főjegyző volt; most a szendrői járáskör elnöke. 1891-ben a sárospataki irodalmi kör Abc-pályázatát megnyerte és a nevezett kör tagjai közé választatott; azóta a kör biráló tagja s több népiskolai tankönyv birálatával megbizatott. — Munkája: *Magyar ABC- és Olvasókönyv* az elemi iskolák I. osztálya számára. Sárospatak, 1891. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 43. sz.).

Vaday József, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. Békés-Csaba, 1896. fénynyom. arczk.

Nagy *Sándor* (galánthai), jogi doktor és ügyvéd, Nagy N. cs. kir. ezredes és hegyesi Hegyessy Mária fia, szül. 1860. júl. 14. Marienbrunnban (Bécs mellett); középiskolai tanulmányait Kalocsán a jezsuitáknál 1879-ben végezte. A budapesti egyetemen jogot hallgatott és 1885-ben doktorrá avatták. Előbb ügyvédi irodákban gyakornokoskodott; 1887-ben a kisbirtokosok országos földhitelintézetének ügyészi osztályába lépett be, hol a bankismereteket sajátította el. 1898. ápr. a pénzügyi irodalom és különösen a magyar pénzügyek előmozdítása körül szerzett érdemeiért a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntettetett ki. 1900-ban Németországban tanulmányutat tett. — Irt czikkeket a szaklapokba a Németországi fogyasztási szövetkezetek szervezetéről. — A Mihók Sándor sógora

volt 1889-ben elhunyván, átvette az általa alapított *Magyar Compass*. Pénzügyi évkönyv szerkesztését; az 1891–92. XIX. évfolyamát szerkesztette Armbruster Jakabbal és azóta a következő évfolyamokat egyedül szerkeszti; a Közgazdaság cz. pénzügyi és kereskedelmi hetilapot 1900-ban alapította és azóta szerkeszti.

Esti Ujság 1898. 91. sz. — *Budapesti Hirlap* 1900. 251. sz. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Sándor*, ügyvéd és szerkesztő, Nagy Sándor ügyvéd fia, szül. 1861. márcz. 15. Csurgón (Somogym.); a gymnasiumot szülőhelyén és Debreczenben végezte, a jogi tanulmányokat Pécsett és Pesten. Mint joggyakornok Esztergomban volt és ugyanakkor az Esztergom és Vidékének belmunkatársa. Csurgón ügyvédkedett és a társadalmi téren is működött. Meghalt 1902. augusztus 27. Csurgón. — Mint tanuló pályadíjat nyert ódájával. Szerkesztette 1893-tól a Csurgó és Vidéke cz. hetilapot; ezen hírlapba vezérczikket, tárczát és más közleményt írt neve s N. S. jegy alatt. (Özvegye Bősz Ilona is működik az irodalmi téren műfordításokkal, melyek a nevezett lapban jelentek meg).

Csurgó és Vidéke 1902. 35., 36. sz. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Sándor*, ev. ref. lelkész, Nagy Sándor tanító és Somodi Erzsébet fia, szül. 1822-ben Tisza-Ugon (Jász-Nagy-Kun-Szolnokm.); tanulmányait a debreczeni ev. ref. főiskolában végezte, honnét 1847-ben két évi akadémikus rektorságra ment Hajdú-Nánásra. 1848 végén Nagy-Réven segédlelkész és 1849-ben rendes lelkész lett és ott szolgált 46 évig; ekkor 1895-ben félfizetéssel nyugdíjazták. — Munkája: *Egyházi beszéd* néhai Kátai Gergely tanító requieme alkalmával és tanítványi által emelt sirkő letétele alkalmával Nagy-Réven 1854. ápr. 17. mondott. Kecskemét. — Kéziratban van 12 kötetnyi egyházi beszédei s egyéb munkái.

A budapesti egyetemi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Nagy (*Hajdu*) *Sándor*, pénzügyminiszteriumi tisztviselő Budapesten. — Munkája: *Szilágyi István* és az ő irodalmi munkássága. Bpest, 1885. (Különnyomat a Szilágyi-Albumból).

M. Könyvészet 1886.

Nagy *Sándor*, nyomdász, szül. 1866. febr. 4. Csurgón. — Munkája: *Vad virágok*. Pécs, 1893. (Ism. Főv. Lapok 152. sz., Élet 670. l.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Sándor* (debreczeni), ev. ref. főgymnasiumi h. tanár, szül. 1874. okt. 23. Debreczenben; középiskolai tanulmányait az ottani ev. ref. főgymnasiumban végezte; ugyanott volt hittanhallgató, azután egy főuri családnál nevelő és a budapesti egyetemen bölcselethallgató. 1892 óta a debreczeni ev. ref. főgymnasiumban két évig segéd-, azóta helyettes tanár. — Tárczaczikkeket és lyrai költeményeket írt különböző lapokba. — Munkája: *Huszár Gál* élete és művei. Debreczen, 1900. (Különnyomat a Debreczeni Prot. Lapból).

Zoltai Lajos allevéltárnok szives közlése Debreczenből és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagy *Sándorné* (Szücs Rebeka), szül. 1865. augusztus 13. Hódmezővásárhelyen (Csongrádm.) birtokos szülőktől; gyermekkorát a pusztán töltötte; 9—15. éves koráig szülőhelyén járt iskolába; egy évig ismét a pusztán lakott és azután férjhez ment Nagy Sándor birtokoshoz Hódmezővásárhelyen. — Költeményeket, elbeszéléseket és rajzokat írt a M. Háziasszonyba (1887—92-ig) s Képes Családi Lapokba (1888—92); sokat ír a vidéki lapokba, leginkább a Kecskeméti Lapok, Zenta és Vidéke, Orosházi Közlöny és több fővárosi női lapba. — Munkája: *Életképek*. Hódmező-Vásárhely, 1892. (19 elbeszélés).

Képes Családi Lapok 1889. arczk. és önéletrajz.

Nagy *Sarolta* (rápolti), okányi *Szlávy*

Miklósné. Meghalt 1863. júl. 20. élete 52. évében. — A 40-es években az Életképekbe Sarolta névvel Divatleveleket írt.

M. Sajtó 1863. 177. sz. — *Hölgyfutár* 1863. II. 17. sz.

Nagy *Soma*, mérnök és reáliskolai tanár. — Czikkei a M. Sajtóban (1857. 262. sz. A reáliskolai tanárnak hiánya); a Delejtűben (1859. Selmecz földtani és ipari tekintetben, 1860. Losoncz földleirati tekintetben, A természet és az ember az éjszaki sarkon). — Munkája: *Népszerű gyakorlati mértan.* Pest, 1860.

Petrik Könyvészete.

Nagy *Tamás*, codex-író, a XVII. század elején élt és a lipcsei codexet írta, mely énekek gyűjteményét tartalmazza; az első osztályban vallásos hymnusok foglaltatnak, szám szerint 27, melyek közt több eddig ismeretlen találtatik, eddig ismeretlen költőktől is; a második osztály 13 historiai és bibliai költeményt foglal magában, köztük kettőt, mellyek Bátori Gábor erdélyi fejedelem dolgait tárgyalván, történelmi szempontból, mint egészen egykorú elbeszélések, nevezetesek s annál becsesbek, mert csak másolatban maradtak fenn. E gyűjtemény ismeretes részeiben is találtatnak variánsok, mellyek miatt annak tagadhatatlan irodalmi becse van, mivel nyomtatott darabok összeírt gyűjteményét is foglalja magában és így elveszett példányokat őrizett meg; azonkívül az ismert példányokban is variánsokat szolgáltat, melyek szintén elveszett kiadásokra utalnak. (Eredetije és a Ring Adorján által készült másolata a m. tudom. akadémia könyvtárában van).

Uj M. Museum 1851—52. II. (Toldy F.). — *M. Könyv-Szemle* 1899. 266. l.

Nagy *Tamás* (kövendi), csillagász, szül. 1849. júl. 8. Kövenden (Erdély), hol atyja Nagy József, régi székely unitárius család ivadéka, élt. N. a algymnasiumot Tordán, a felső osztályokat a kolozsvári unitárius főgymnasiumban végezte, hol kitűnő érettségi bizonyítványt nyert. Hajlama volt az erdészet és bányászat iránt. miértis ezen ismeretek megszerzése végett 1869. a selmeczi akadémia hallgatója lett, hol kiváló képessége és szorgalmáért állami ösztöndíjat nyert; de sehogy sem tudott megbarátkozni az ottan akkor uralkodó német szellemmel; ezért az akadémia magyar hallgatói, Nagy Tamással élükön hosszú czikksorozatban felhívták a magyar kormány figyelmét a selmeczi viszszásságokra, minek az volt az eredménye, hogy a kormány néhány német tanárt nyugdíjazott és az intézet magyar hazafias tanárokat nyert. Miután N. Selmeczen két évet töltött, Budapestre ment, hol az egyetem bölcseleti facultásának két évig szorgalmas látogatója volt és itt Petzval és Schenzl tanárok kedvenczévé vált, kik őt később az ó-gyallai csillagvizsgáló tulajdonosának Konkoly Thege Miklósnak ajánlották, hol mint segéd csakhamar valóságos buvár szenvedélylyel mélyedt a csillagos ég titkaiba; különösen érdekesek a nap protuberantiáiról tett észleletei. E helyen érte őt a katonai kötelezettség, mely czélra Bécsbe tétette át magát, hol majd hat hónapig szolgált mint egy éves önkéntes; szabad idejében a mellett az egyetemet látogatta és a Hohewarte cs. kir csillagvizsgálón folytatta észleleteit. A katonai szolgálata következtében, miután a hófúvásban kellett őrt állania. a legsúlyosabb rheumába esett és e miatt elbocsátották. Ismét Ó-Gyallára tért vissza. hol csillagászati működését folytatta. 1875. okt. Hódmező-Vásárhely felső népiskolájának mathematikai s természettudományi tanszékére választatott meg; tanári működése mellett a helyi lapot is szerkesztette, mely pártolás hiánya miatt súlyos anyagi veszteségekbe sodorta. Élénk részt vett a társadalmi téren is. Elnöke volt több évig, majd választmányi tagja az általános tanítóegyesületnek. Az iparos tanonczok oktatásának

életbe léptetésekor őt választották az első ipariskola igazgató-tanítójává. Időközben a franczia nyelvet is elsajátította. Meghalt 1887. márcz. 19. Hódmező-Vásárhelyen. — Czikkei a Természetben (1872. Uj Asteroidák, A világ vége, A júl. 27. fénytünemény, Tűzgömbhullás Olaszországban, Az ó-gyallai csillagda műszerei, 1873. A feltalált Biela-üstökös elemei, Protuberantiák és napfoltok, A napfoltok észlelésének módja Ó-Gyallán, A bolygók mozgása, Észleljük a hulló csillagokat, Thomson számoló gépe, 1874. A napfoltok mivoltáról, A kettős csillagok); a Természettudományi Közlönyben (1877. A tűzgömb, A tűzgömb Hódmezővásárhelyt); sok czikke jelent meg az általa szerkesztett lapokban; az Annalen der Wiener k. k. Sternwarteban a hulló csillagokról tett megfigyelései jelentek meg. — Szerkesztette a Vásárhelyi Hiradót 1878. szept. 22-től 1879. jún. 30-ig; és a Vásárhelyi Közlönyt 1879. júl. 1-től 1883. júniusig Hódmező-Vásárhelyen.

A selmeczi m. k. bányász- és erdész-akadémia Emlékkönyve. Selmecz, 1871. 225. l. — *Vásárhely és Vidéke* 1887. 12. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Nagy *Tekla.* — Munkái: 1. *Öröm dal* uj esztendőre és névnapjára a nagyváradi greko-catholicus püspök ő nagysága Erdélyi Vazul tiszteletére. Pest, 1843. — 2. *Uj évi és névnapi örömversek*, mellyeket mélt. és főt. nagyváradi g. e. püspök Erdélyi Vazul úr ő nagysága tiszteletére készített 1846. Nagyvárad. — 3. *Mélt. és főt. nagyváradi g. e. püspök Erdélyi Vazul* úr ő nagyságának újévre és nevenapjára 1847. U. ott.

Petrik Bibliogr.

Nagy *Teréz*, birtokosnő, szenvedélylyel foglalkozott a füvészettel s valódi nemtője volt a vidéknek; visszavonultan könyveinek és a természetnek élt. Meghalt 1861. szept. 22. Pelsőczön (Gömörm.). — Czikkeket írt a Családi Körbe és a Vasárnapi Ujságba.

Vasárnapi Ujság 1861. 41. sz. (Nekr.).

Nagy *Titusz.* — Czikkei az Athenaeumban (1839. I. Honi utazás levéltöredékekben: 1. Fehérvárról, 2. Debreczenből).

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Nagy *Vilmos* (alsó-szopori) jogi doktor, kir. tanácsos és kir. közjegyző, Nagy Antal ügyvéd és Samarjay Erzsébet (S. Károly ügyvéd és író testvére) fia, szül. 1848. jan. 29. Komáromban; az algymnasiumot szülővárosában, a felsőbbeket a pozsonyi ág. ev. lyceumban és jogakadémián, majd a pesti egyetemen végezte. Az ügyvédi vizsgát 1871 őszén, a jogi doktorit 1872-ben tette le; ez évben szülővárosa a törvényhatósága szervezésekor főjegyzőjévé választotta, majd a közjegyzői törvény életbe léptetése óta Komáromba közjegyzővé nevezték ki s azóta ott működik. Városi bizottsági tag, a közigazgatási bizottság tagja, a komáromi szabadelvű párt elnöke, az ág. ev. egyház felügyelője. A közügyek terén kifejtett működéseért ő felsége 1899-ben kir. tanácsossá nevezte ki. — Humorisztikus tárczaczikkeket és utirajzokat írt főkép a Komáromi Lapokba; a Jogtudományi Közlönyben (1877. A közjegyzői okmány végrehajthatósága); a Pesti Naplóban is megjelent egy tárczaczikke (Az én Laczi urambátyám). Ez előtt tíz évvel nagyobb utazást tett Svédország és Norvegiában és ezen utazásának egy részlete Trondjentől Nordkapig cz. a Komáromi Lapokban tiz közlésben jelent meg. Ezen munkáját, valamint egyéb tárczaczikkeit most rendezi sajtó alá.

Önéletrajzi adatok.

Nagy *Vincze*, remete szent Pál rendi szerzetes. Meghalt 1749-ben. — Munkája: *Abscissus lapis* de monte sine manibus. Szarvaskendi Sibrik István halottas dicsérete. Győr, 1740. — Kézirati munkája: Valetudinarium asceticum, a XVIII. századból, ívrét 336 lap (a m. n. múzeumban).

Katona, Historia Critica XXXIX. 983. lap és Gnadt, Petrus, Enchiridion meditationum cz. kézirat végén: Libellus mortuorum (a m. n. muzeumban).

Nagy *Virgil*, építész-főmérnök, kir. műszaki tanácsos és műegyetemi magántanár, szül. 1859. Temesvárt; atyja Nagy Innoczencz törvényszéki elnök volt, anyja a franczia Barthelemy-St.-Hilaire családból származott; felsőbb tanulmányait 1876-tól a bpesti műegyetemen végezte, hol több évig mint tanársegéd működött. A magyar közoktatási kormány kiküldetésében művészi tanulmányutat tett Európában és ezután a műegyetemen az általános műtörténelem magántanára lett. Építészeti pályázatokon számos díjat nyert; alkotásai közül említésre méltók a losonczi városháza, a mezőtúri református templom, a budapesti Ferencz József-híd művészeti kiképzése; az esküttéri híd építészeti alakítása is az ő tervei szerint készül. A magyar mérnök- és építész-egyletnek sok évig jegyzője volt, jelenleg választmányi tagja. A koronás arany érdemkereszt tulajdonosa. — Czikkei a M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyében (1886. A milanói székesegyház, két tábla rajzzal, 1887. Betonfödémek, 1890. Egy római kath. plébániatemplom pályaterve, 6 tábla rajz., 1892. Lucca della Robbia és iskolája, 11 szövegábr., Nehány spanyolországi műemlék sat.); írt még más szaklapokba is. — Munkája: *A monumentalis falfestmény*. Tanulmány. Bpest, 1892. Fénynyom. rajzokkal.

A kir. József-műegyetem tanárai és hallgatói. Bpest, 1883. 65. l. — *M. Könyvészet* 1892. — *Ország-Világ* 1897. 40. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 310. l.

Nagy *Zoltán* (tasnádi), bortermelő, szül. 1827. július 22. Egerben, Lóczy Lajos egyetemi tanár sógora. 1848—49. mint honvédtüzér végig küzdötte a szabadságharczot. Azután nevelő volt. 1864 óta szőlőmíveléssel és bortermeléssel foglalkozik Paulison (Aradm.). Élénk részt vett az aradmegyei gazdasági egyesületben, melynek megalakítását 1861-ben hirlapi czikkben sürgette; 1867-ben különösen a selyemtenyésztés érdekében buzgólkodott. 1871-ben borkisérleti telep fölállítását sürgette. — Szépirodalmi czikkeket és költeményeket írt a Hölgyfutárba s a Napkeletbe (50—60-as években). — Czikkei az Alföldben (1861. Még sincs gazdasági egyletünk, 1867. A selyemtermelés körüli észrevétel és figyelmeztetés, Selyemhernyó betegségei, Hazai selyemtermelés, 1871. Az arad-hegyaljai közhangulat a szegedi kir. biztos iránt, 1877. Aradvidéki népnevelés, 1880. Egy község progressiv haladása); a Gazdasági Lapokban (1867. Aradmegye szőllőhegységeire vonatkozó alapszabályzati vázlat, 1868. Borászatunk, 1870. Közállapotunk, A szerbtüske irtási módja, 1871. Válasz a «Tokaji bor» cz. közlésre, A szőlőmetszés és virágzás körüli téveszmékre a gyakorlati tapasztalatból merített felelet, 1872. Vidéki tudósítások Paulisról, Hegyközségi ügyek Paulison, Szőlőszetünk, 1873. Gondolatok a növényországból, Hazai selymészetünk, 1874. A phylloxera-ügy és a Pester Lloyd gazdászati melléklapja, Minden fa saját nemén legjobban díszlik, Borászatunk állapota Arad-Hegyalján); a Kertész Gazdában (1867. Paulisi elmefuttatás, Szőlőszet, borászat, selyemtenyészet. 1868. Közgazdászat, 1869. Az ojtókenőcsökről, A szemzésről egynehány szó, A gyümölcsfanemesítés, 1870. Almafák gondozása Aradvidékén, 1872. Terrel-féle pasterizálás Ménesen sat.); a Borászati Füzetekben (1869. Vörös boraink előállítási módjainak érdemében, 1870. Divatos fogalmak, Észrevételek borászatunk érdekei körül, 1871. A czukorrali mustédesség praeparatiója, A szőlőmetszés és virágzás körüli téveszmékre a gyakorlati tapasztalatból merített felelet, 1872. Hasznosabb-e a gyökeres szőlővesszőkbeli ültetés a homlításnál, vagy pedig a tőke döntvényezésnél, Paulis,

Szőlőszetünk, 1873. Borászatunk akadályai és szőlőszetünk hátrányai, Néhány szó a mustafer-szőlőfajról és egyébről sat.); a Gazdászati Közlönyben (1870. A selymészetről); a Borászati Lapokban (1874. Mi kell borainknak, Tudósítás Paulisról, Az «Oidium» körüli észlelés, 1874—1883-ig munkatársa volt a lapnak): a Földmívelési Érdekeinkben (1874. Köziskoláztatás és fásítás). — Munkái: 1. *Árpádház* két fejedelme, vagy Zoltán és Taksony kora 907—972. Három énekben. Kiadják Gyika Szilárd és Szende Béla. Az összes tiszta jövedelme a m. akadémia javára. Lugos, 1860. — 2. *Korrajz.* A hunn király. Hol van Romania? Ki követel, képezze ki magát arra. Álmos-Árpád szerződése, vagy az alkotmány 5 pontja. A zsidónép. Arad, 1861. — 3. *Az 1861. évi emlék.* A nemzet növendékeinek. U. ott, 1861. (52 költemény és egy beszély). — 4. *Szőlő-hegyrendőri alapszabálytervezet.* Arad, 1879. — 5. *Hazai szőlöszetünk* és borászatunk. U. ott, 1890.

Petrik Könyvészete. — A m. n. muzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Nagy *Z.* — Czikkei az Országos Tanáregylet Közlönyében (XI. 1877—78. A «rendtartás» és a felmentések, A túlterheltetés, A párhuzamos osztályok, A szolgálati készségről és könyvism., XII. 1878—1879. A felmentések és engedélyek, A közoktatásügyi ministerium költségvetése, A középiskolák ügye az országházban, A középiskolai reformtervekhez, XIV. 1880. Középiskolai könyvek approbálása).

A m. n. muzeumi könyvtár példányaiból.

Nagy *Zoltán* (aldobolyi), kir. aljárásbiró, Nagy Gyula kir. közjegyzőnek és György Abamának (György Aladár és György Endre téstvére) fia, szül. 1870. szept. 4. N.-Szőllősön (Ugocsam.); középiskoláit Munkácson és Pápán 1888., a jogot a budapesti egyetemen végezte. 1897-ben tett birói vizsgát. Jelenleg kir. aljárásbiró Técsőn (Máramarosmegyében). — Első czikke: A Zrinyiek és Rákóczyak szerepe a magyar történetben, pályakoszorúzott czikk; jogi czikkei a Jogi Szemlében, a Jogban, a kassai Jogi Szemlében, a Birósági Végrehajtók Közlönyében (1897—1903) és más jogi szaklapokban jelentek meg (ilyenek: Ki tartozik a tanú díját megfizetni, A végrehajtási törvény 161. §-ának értelmezése, Adatok a végrehajtási törvény 185. §-ához sat.); írt még társadalmi s jogi czikkeket a Munkács és Vidékébe, az Ugocsába, a Máramarosba s a Máramarosi Lapokba. — Munkái: 1. *A birósági végrehajtók Kézikönyve.* Irománypéldákkal ellátta Somlyói V. Ignácz. Győr, 1898. — 2. *Végrehajtási eljárás.* Bpest, 1899. (Grill-féle Jogi Könyvtár XII.). — Zeneművei kiadva: Jogászkeringő 1892., Békésmegyei csárdás 1894.; egyéb táncz- és zeneműdarabjait a czigányok játszák.

M. Könyvészet 1897., 1900. és önéletrajzi adatok.

Nagy *Zsigmond* (borosnyai). L. *Borosnyai Nagy Zsigmond.*

Nagy *Zsigmond*, bölcseleti hallgató volt a bécsi egyetemen. — Munkája: *Vera Bellici Imperatoris Imago,* Id Est, S. Ladislavs Inclytae Nationis Hungaricae Patronus, Annuo ritu laudatus A Praenobili Ac Generoso Domino Sigismundo Nagy, Logicae Studioso. Deferente Adm: Rev: Et Eximio Patre Petro Fischer, Ordin: Praedicat ... Universitate Viennensi Doctore, & p. t. Nationis Hungaricae Procuratore Clarissimo. Viennae ... 1677.

Szabo-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 96. l.

Nagy *Zsigmond* (bélteki). L. *Bélteki Nagy Zsigmond.*

Nagy *Zsigmond* (kisfaludi), r. kath. egri egyházmegyei pap és képzőintézeti tanár, született 1809-ben, felszenteltetett 1832-ben; egyházmegyei levéltárnok volt, 1855-től pedig az egri tanítóképző ta-

nára, majd a szegények ügyvéde. Meghalt 1861. ápr. 27. Egerben 53. évében. — Munkái: 1. *Ábrahám. Igéret.* Patriarchai szent eposz egy énekben. Mutatvány a Szent hajdan gyöngyeiből. Németből ford. Pest, 1839. — 2. *A szent hajdan gyöngyei.* Pyrker K. János László patriarka egri érsek ő excellentiája után ford. a Stuttgard s Tübingában legutószor megjelent német eredeti szerint. Pest, év n. — 3. *Egyetemes egyházi történelem.* Dr. Alzog János után németből fordítá. Eger, 1857., 1859., 1861. Három kötet.

Schematismus Cleri Agriensis 1842., 1859. *Hölgyfutár* 1861. 56. sz. — *Országos Nagy Képes Naptár* 1862. 343. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 182. l.

Nagy *Zsigmond* (vecsei), ev. ref. lelkész Szent-Leányfalván (Aradmegyében). — Czikkei a Kerti Gazdaságban (1861. Állam és kertészet, Alsó-csalóközi községi faiskolák, Nyilt levél Walther János esztergomi elemi főtanító úrnak, A t. tanítói karhoz, Szakirodalom, 1866. Faültetésnél megtartandó szabályok, A fagyökér képzése sat.); az Alföldben (1868. Községi kertésziskolák, A faiskolák kezelése, 1872. A gyökérképzésről sat.); a Földmivelési Érdekeinkben (1874. Nehány szó a méhészetről, Nehány szó a faültetésről); a M. Gazdában (1874. Észrevételek a gyümölcsfajok származása és azoknak meghatározására nézve sat.); a Kertész Gazdában (1872. könyvism.). — Munkái: 1. *Kis kertész*, vagy gyümölcsfatenyésztés a nép- és vasárnapi iskolák növendékeinek. Több kitünő hazai pomolog dolgozata nyomán. Arad, 1869. — 2. *A méhészet* rövid vázlata. Orosháza, 1885. (5. kiadás. Arad, 1886.).

Szinnyei Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1887.

Nagy *Zsigmond*, bölcseleti doktor, ev. ref. főgymnasiumi tanár és okleveles lelkész, szül. 1860. ápr. 25. Szolnokon szegénysorsú iparos szülőktől; a gymnasium négy alsó osztályát szülővárosában, a négy felsőbbeket Kecskeméten végezte. Felsőbb tanulmányait a budapesti ev. ref. theol. akadémián kezdte s az utrechti egyetemen folytatta, hol holland nyelven tett vizsgát. Negyedévi theologiára Nagyenyedre ment. 1883. jún. az algymnasiumi tanári oklevelet az egyházkerületi tanárvizsgáló-bizottság előtt, aug. a papi oklevelet megszerezte. Ezután újra visszatért az utrechti egyetemre, a hol theologiai tanulmányokon kívül német irodalmi s philosophiai tanulmányokkal is foglalkozott; 1884. júl. hazajött és Nagy Péter erdélyi püspök a nagy-szebeni ev. ref. egyházba nevezte ki helyettes lelkészül. Itt egy évet eltöltvén, 1885. szept. Kun-Szent-Miklósra hívták meg tanárnak. Megelőzőleg *Klapka György* eredeti német kéziratából lefordította annak *Emlékeimből* cz. megjelent memoirjának I. és II. részét. 1886-ban Szász Károly, ev. ref. püspök, budapesti ref. vallástanárrá nevezte ki; egyúttal beiratkozott az egyetemre és készült a tanári vizsgálatra. 1887. febr. 1-től decz. 31-ig kőbányai helyettes lelkész, 1888. jan. 1-től 1890. jún. 30-ig a nagy-kőrösi ev. ref. főgymnasium tanára volt. 1890. júl. óta tanár a Debreczeni ev. ref. főgymnasiumban, hol a latin és német nyelvet tanítja. Társadalmi téren is működik, főleg a város kulturalis érdekei ügyében; ő hozta napirendre a debreczeni egyetem kérdését. A debreczeni ev. ref. egyház presbytere s törvényhatósági bizottsági tag. — Czikkei a Budapesti Hirlapban (1883—84. Hollandiát ismertető tárczák); theologiai czikkei a Prot. Egyh. és Iskolai Lapban és az Erdélyi Protest. Közlönyben; a Debreczen-Nagyváradi Értesítőben (1892. Távoli barátok, Hildebrand után hollandból ford. sat.); a tiszántúli ev. ref. tanáregyesület Évkönyvében (1891. Tanügyi szemle, 1900 A modern nyelvek tanításáról); az Egyetemes Philol. Közlönyben (1896. Terentius és a római vígjáték); az Országos tanáregyesület Közlönyében (1901

—1902. Az elemi és a középiskola egymáshoz való viszonya). Jelenleg munkatársa egy hollandi lapnak. — Munkái: 1. *De hongaarsche Hervormde kerk in hare hedendaagsche organisatie.* Utrecht, 1884. (A magyar református egyház mai szervezetében). — 2. *Mededeelingen* uit de hongaarsche Herformde kerk. U. ott, 1886—87. Két füzet. (Közlemények a magyar református egyház köréből). — 3. *Schiller „Haramjái“.* Debreczen, 1893. — Szerkesztette a Debreczen-Nagyváradi Értesítőt 1891. aug. 10-től 1892. okt. 30-ig és a Debreczen cz. politikai lapot.

Döcsi Imre, A debreczeni ev. ref. főgymnasium története. Debreczen, 1895. 320. l. — *Vajda* Névkönyve 77. l. és önéletrajzi adatok.

Nagy-Almási (*Pastoris*) *Márton*, a franekerai egyetem hallgatója volt 1653. aug. 25-től. — Munkája: *Disputatio* VII—IX. de Christo. (Sub praesidio Nicolai Arnoldi Theol. Prof.) Franequerae, 1654. (Kiadva Arnoldus ily cz. munkájában: Henrici Echardi Lutherani Scopae dissolutae 97—100. l.) — Üdvözlő verseket írt Jászberényi János, Miscellanaeorum Theologicorum Disputatio III & IV. Franekerae, 1653. és Jelei Katona István, Disputatio Metaphysica. U. ott, 1653. cz. munkákba.

Történelmi Tár 1886. 792. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 574. l.

Nagy-Ari *Benedek*, ev. ref. lelkész; hazai tanulmányainak végeztével külföldre ment és 1640. okt. 22. Leidenben, 1642. nov. 4. Franekerában iratkozott be az egyetemre. 1643 őszén debreczeni tanár lett, később pedig (1646.) presbiterianus elvei miatt történt elmozdíttatásaig tállyai, 1648-tól boros-jenői, 1650-től nagyváradi lelkész volt. Meggyőződése itt újólag összeütközésbe hozta az egyházi hatóságokkal, minélfogva 1656-ban hivatalából ismét letették, sőt Szatmárt három heti fogságot is szenvedett, melyből csak reversalis adása mellett szabadult ki, visszanyerve egyidejűleg váradi lelkészségét is. Nagyváradnak 1660. történt elfoglalásakor Kolozsvárra menekült, hol szintén kapott lelkészi állást, melyen valószínűleg 1670 tájáig működött. Későbbi sorsa ismeretlen, de talán ekkor meg is halt. — Munkája: *Orthodoxus Christianus*; Az az: Igaz Vallásu Keresztyen; Mellynek Nevezeti alatt, az igaz, és Isten előtt meg-igazito Hit, szerző okaival, tulajdonságival, és azokat követő szükséges dolgokkal, a szent Irás szerint úgy szem eleiben adatik és le-iratik; Hogy: A sok vélekedések között: Az egy keresztyéni vallásnak, meg-különböztetésére; A sok tettetes keresztyénségek között: Az egy igaz keresztyénségnek meg-ismerésére; A sok reménségek között: Az egy Istenben való reménségben meg-erősülésre; Akar-melly valláson lévő embernek-is nem keveset használhat. Melly, egynehány Anglus és Deák Authorokbol, öszve-szedegettetett e mostani jotul el-fajult, és az Isten kegyelmességével gonoszul élő világ fiainak serkengetésekre, s kiváltképpen az Isten beszédére meg-eső lelkeknek vigasztalásokra .... Váradon, Nyomtattatott, L. D. B. I. egygyik Patronus költségével 1651.

Bod, M. Athenás 188. lap. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 868. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 414. l.

Nagy-Ari *József*, ev. ref. lelkész, előbbinek fia, szül. 1651-ben Nagyváradon (Biharm.); tanulmányainak befejeztével külföldre ment s 1674. okt. 12-től a franekerai, 1676. febr. 10-től a leideni egyetem hallgatója volt. Hazatérve, 1679. fogarasi lelkész s egyúttal Apafi Mihály erdélyi fejedelem udvari papja lett. Nagyhírű prédikátor volt, kinek beszédeit kortársai nagyra becsülték. Meghalt 1694. febr. 18. Halálára írt gyászversek még azon évben megjelentek. — Munkái: 1. *Disputatio* Theologica de Εμπυρισμω Seu inflammatione Sacrificiorum per ignem coelestem. Qvam ... Sub Praesidio ..

Christophori Wittichii ... in Academia Lugd. Batavâ ... ventilandam proponit ... Auct. & Resp. Lugduni Batavorum, 1676. — 2. *Disputatio* Theologica Περι Τῆς ἀσθενείας καὶ αδυναμιας τοῦ σαρκός, &c. Rom. 5. v. 7. 8. Qvam ... Sub Praesidio ... Christophori Wittichii ... in Academia Lugd. Batavâ ... Publice ventilandam proponit. U. ott, 1677. — 3. *Disputatio* Theologica Περὶ τοῦ Δικαιοματος τοῦ Θεοῦ. Ex Rom. 1. 32. Seu De Jure Dei Legislatoris. Qvam ... Sub Praesidio .... Francisci Burmanni .... Publice ventilandam proponit. Ultrajecti, 1677. — 4. *Kegyes ösztön.* Keresd, 1684. — 5. *Elégséges kegyelem* ... Ugyanott, 1684. — Gyászverseket írt: Justa Piis Manibus ... Basel, 1674. és Ferialis ... Utrecht, 1677. cz. munkákba.

Bod, M. Athenás 188. l. — *M. Könyv-Szemle* 1883. 248. l. — *Történelmi Tár* 1886. 796. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész. 80., 102., 109. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 414. l. — *Protestáns Szemle* 1900. (Prédikácziója 1686-ból).

Nagy-Bánkai *Mátyás*, protestáns versíró a XVI. században. Úgy látszik, hogy mint kora több protestáns papja és tanítója N. is (valószinűleg Nagyszombatban) sokat szenvedett, mert tömlöczszenvedését, nyomoruságát sokszor emlegeti énekeiben. Versszerző pályája (1540-től) 35 évet foglal magában. E hosszú időszakból csak négy énekét ismerjük; valószinű, hogy több szerzeménye is volt, de nem maradt reánk. Mély vallásosság, erős nemzeti érzés nyilatkozik A nyomorúságokban való vigasztalásról cz. énekében (1540), hasonlókép többi verseiben is: Historia az Jakob patriárkha fiáról Józsefről (1556) és Hunyadi Jánosról (1560) szóló historiáiban. N. éppen úgy írja historiáit, mint kortársai, szigorúan ragaszkodik a forrásokhoz. Utolsó reánk maradt éneke: Könyörgés (1575); a sokat szenvedett és hitéhez ragaszkodó öregnek megható bucsúéneke ez, melyet talán utolsó betegségében készített a 71. zsoltár alapján. Mind e vallásos és historiás énekei Heltai Gáspár Cancionaléjába, illetőleg Bornemisza Péter énekeskönyvébe is belekerültek (1574—82). Ujabb kiadásuk, N-ról szóló jegyzetekkel, Szilády Árontól a Régi Magyar Költők Tára IV. köt. 1883. 3—42. l. és jegyzetek 267—282. l. — Munkái: 1. *Historia.* Az vitez Hvniadi Janos, Vajdanak Bestercze, Varmegye fő Ispaniának etc. az Mathias király attianak, sok külömb külömb viadallia es io szerenczeie, Nandor feiruar alat Machumet Czaszarnak töllö meg verettetese, es az Magyaroknak ott nagy giöszedelme es io Vitezsege. Debrecembe, 1574. (Végző verse: Mikoron irnanak ezerben öt százban es az felet hatuanban, Huniadi Janosnak sok viadaliarol gyakran gondolatiaban, Nag' Bancai Mathias rendele versekben Nagy Szombat varasaban, Az vitözlö nepnek aianla kik vadnak körnül az veg hazakban. Ez után nevezi Toldy, M. költ. tört. I. k. 156. l. Nagy Báczainak. Sándor István M. Könyvesházában 1570. kiadását is említi, de a szerzőt hibásan nevezi Nagy Mátyásnak. Megjelent 1580-ban is Valkai András Bankbanról írt historiás énekével együtt Kolozsvárt. Egykorú töredékét közli a M. Köny-Szemle 1901. 63. l.). — 2. *Historia* Az Jacob Patriarcha fiaról Iosephrol, ki meg vagyon irvan Mosesnec elsö könyuében, Kit az ő Báttyai az álom magyarázattyán, kit Joseph nekic monduán meg remuluén el adác ötet az Mezöben az Ismaelitáknac, kinek ruhayát vérbe keveréc, es vgy czalác meg az ö vén Attyokat, monduán: igy leltüc az te fiad ruhayát. De az Isten lön Josephel Kit nagy böczületbe hozá ötet Pharao Királynál, Ki ötet az ö álmának meg magyarazattyaért, és hü szolgallattyáért nagy Wrrá valaszta. Kinec álma magyarázattyát be tölte az Isten raytoc, kibez az ö Báttyai mentenec Aegyptomba esedezuén nekie gabonáért, kit nem esmerték. Mint ielenté meg Joseph ö magát

Báttyainac és Attyánac, Kiket vegre mind hozzá véuén, és vigasztalást hozá ismet az ö vén Attyánac. Kolozsvár, 1580. (Végsö vers: Ezer öt száz ötuen hat esztendő, Böytben az beteges Martius hauában. Magát vigasztalván haborusagban. Nagy Bányai Mattyás szerze beteg agyában. Toldy, M. költ. tört. 2 kiadás 142. és 167. l. ezt a munkát helyesen a Hunyadi János krónikája szerzőjének tulajdonítja, de hibásan nevezi Bánkai Nagy Mátyásnak).

Horányi. Memoria II. 676. lap. — *Katona,* Historia Critica XXV. 631. l. — *Ferenczy* és *Danielik,* M. Irók I. 23., II. 222., 396. l. — *Figyelő* I. 175., V. 128. l. (Heinrich G.) — *Szabó Károly,* Régi M. Könyvtár I. 43., 55., 90., 91. lap. — *Toldy Ferencz* Összegyűjtött munkái III. 50. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 922. l. — *M. Könyv-Szemle* 1901. 62—64. l.

Nagy-Bányai *P. István.* — Két sor latin verse van a Hedera Poeticában (Debreczen, 1686) és üdvözlő verset írt a Iusta doct ... Stephano K. Sixovio. Witebergae, 1598. cz. munkába.

Szabó Károly. Régi M. Könyvtár I. 275. l.

Nagy-Enyedi *Ferencz,* ev. ref. főiskolai tanuló volt Debreczenben, hol 1697-ben lépett a felső osztályba. — Verse van a Honor Posthumusban (Debreczen, 1700.).

A debreczeni ev. ref. főiskola jegyzőkönyvéből.

Nagyfalvi *Gergely,* a XVI. század végén és a XVII. elején élt. — Egy ismeretlen görög köznyelven Erdélyben írt historiai énekéről emlékezik meg Hegedüs István Kovachich után, mely költemény azonban mindeddig fel nem találtatott.

Irodalomtörténeti Közlemények 1891. 402. l.

Nagyfejeő *Mihály,* orvosdoktor, szül. 1807. szept. 6-án Nagy-Ivánban (Heves-Szolnokm.); gymnasialis pályáját Gyöngyösön kezdte, Pesten folytatta és Egerben végezte. 1824-ben kispap lett az utóbbi helyen és ugyanott végezte a bölcseletet és két évig a theologiát. 1827-ben kilépett a seminariumból és Pestre az orvosi tanfolyamra ment. 1833. febr. 9. orvosdoktorrá avatták és ápr. Egerben telepedett meg. 1835-ben Heves-Szolnokmegye tiszteletbeli, 1849-ben rendes orvosává neveztetett. 1850-ben a cs. kormány hevesmegyei főorvossá nevezte ki. A Foglár-féle nevelőintézetnek és az angol kisasszonyok nevelőintézetének rendes orvosa volt. — Mint orvosnövendék több fordítást közölt név nélkül, egy elbeszélést az Uraniában és egyet Kovacsóczy zsebkönyvében; egy levele van Egerből a Regélő Pesti Divatlapban (1842. 91. sz.); czikkei a Gyógyászatban (1861. Levél az orvosválasztások ügyében, 1863. Hilf tr. és Farkas sebész ügyére vonatkozó levél Egerből, 1864. Levél Egerből orvosrendőri ügyben). — Munkája: *A cholera* mint járvány Indiában s most Európában. Kassa, 1831. — Az egri fürdőket 1839-ben leírta; e műve német fordításban is megjelent, ezt nem ismerem.

Ferenczy és *Danielik,* Magyar Irók I. 332. lap. — *Nagy Iván,* Magyarország Családai VIII. 91. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nagy-Fileki *Sándor* (szucsáki). — Munkája: *Theses* juridicae ex universo jure patrio seu, opere secreti Tripartiti Werbócziani depromptae; in illustrique collegio reformatorum Claudiopolitano publicae defensae, praeside ... Michaele Tsomos ... Dum ultimum praetitulo collegio vale diceret. Die 23. Aprilis 1761. Claudiopoli, 1761.

Petrik Bibliogr.

Nagy-Idai *Mihály,* ev. ref. tanuló volt a debreczeni főiskolában, hol 1599. máj. 5. iratkozott be a felsőbb osztályba; 1601. nov. 17-től főiskolai senior volt. — Latin 9 sornyi hexametert írt Decsi István egykori tanára nagybányai pap menyegzőjekor megjelent Γαμηλια cz. munkába (Debreczen, 1602.)

Borovszky Samu, Debreczeni irók és tanárok 1588—1700. Bpest, 1898. 14. l.

Nagy-Ölvedy *Károly.* — Czikke a Vadász- és Versenylapban (1869. Fáczánvadászat.). — Munkája: *A fáczán-tenyésztés.* Pest, 1871. Négy ábrával.

Szinnyei Könyvészete.

Nagy-Rácz *György* (kupai). — Munkája: *A nagy Kanut*, vagy a fiúi és házasságbéli szeretet között való küzködés. Vitézi történetek magyar nyelvre ford. Pest, 1815. Négy kötet, 4 rézmetszettel.

Petrik Bibliogr.

Nagy-Radnótfái *Zsigmond*. — Munkája: *Specimen juridicum*, ad decreti tripartiti. part. I. titulos LXXVIII. et LXXIX. de praescriptionibus, seu uscapionibus: quod favente summo nomine, sub praesidio ... d. Michaelis Tsomos ... publice disputandum proponit, praelaudatoque collegio vale dixit. Claudiopoli, 1761.

Petrik Bibliogr.

Nagy-Solymosi *Mihály*, gymnasiumi magyar tanár Nagy-Szebenben. — Munkái: 1. *Genethliacon*, Metris Hungaricis Conscriptum in Natalem Ampl. Prud ... Dni Petri Weber, Sedis, Urbis Metripolitanae Cibiniensis, Judicis Aequissimi, Meritissimi &c. Quod Sub Regimine Michaelis N. Solymosi Praec. Cib. Declamavit Classis Grammatica Scholae H. (Hungaricae). Cibinii, 1696. (Egyetlen csonka példánya a segesvári ev. gymn. könyvtárában). — 2. *Obsequium* Honore, filialique combinatum amore, Erga Spect. Gen. Amplis. Prud. ac Circumspect. Dominum D. Valent. Franck a Frankenstein. Regii Transylv. Gubernii, Consil. Intimum, Nationis Sax. Comitum confirm. nec non Urbis Metrop. Cibin. Judicem Regnum &c. latum, in ipsa diei Valentiniani Celebritate, exhibitum ... synceritate; Declamatum, Dilectorum ejusdem Discipulorum alacritate. U. ott, 1697. (Latin és magyar üdvözlő versek).

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár I. 599., 603., II. 520. l.

Nagy Szabó *Ferencz* (marosvásárhelyi), emlékíró a XVII. században, Nagy Szabó János, ki később város bírája volt és Borsos Anna (Borsos Sebestyén krónikaíró leányának) fia, szül. 1581. szept. 13. Marosvásárhelyt, hol a város előkelő polgára, utóbb görgényi udvarbiró volt és részt vett az erdélyi hadjáratokban. Az 1601—1602. háborúk és zavaros közállapotok alatt sok viszontagságon ment keresztül és életveszélyt állt ki a német, oláh, hajdu Marosvásárhelyre ütései alkalmával. 1611-ben a marosvásárhelyi lovasság vicehadnagyaként vett részt a táborozásban a Bárczaságon. 1614-ben az erdélyi követekkel Konstantinápolyba ment, nagybátyja Borsos Tamás hivására «látásnak, hallásnak okáért». Bejárta s leírja a Konstantinápolyi keresztény templomokat. 1639-től kedve ellenére görgényi udvarbiróvá teszi a fejedelem. 1640. építteti Görgény várát. 1642. szabadul meg kedvetlen tisztétől mintegy 2500 forint váltságdíj fejében. 1653. febr. 20. kezdi írni régi «minutáiból» krónikáját s végzi július 15.; aztán tovább folytatja 1658. aug. 29-ig. 1658-ban a tatár beütéskor a vidéki főurak az ország megmentése felől az ő házánál tanácskoznak. Emlékiratát ezzel végzi: «29. aug. Szt. János fejvétele napján esmét futamodás lőn; jöve hirül, hogy Balavásárnál az ellenség, és éget, öl s vág. Jézus légy velünk!» Lehet, hogy ekkor pusztult el ő is a tatárok kezétől, különben leírta volna e válságos idő történetét. — Borsos Sebestyén krónikáját (1490—1560), mely többnyire másoktól kölcsönzött egykorú följegyzések, ő emlékirat alakjában 1580-tól kezdve 1658-ig folytatta; az egykorú eseményeket mint szemtanu erőteljes és szépen folyó magyarsággal festi. Mikó Imre gróf kiadta: ***Marosvásárhelyi Nagy Szabó Ferencz Memorialéja*** cz. az Erdélyi Történelmi Adatok I. kötetében (Kolozsvár, 1855. 39—168. lap., Arankának az eredeti kéziratból vett másolatából, mely a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárba került).

Pallas Nagy Lexikona XII. 967. l. (Szádeczky Lajos) és a m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Nagy-Szabó *Ignácz*. — Munkája: ***Veszprém - győr - komáromi agarász-társulat***

részvényesei alap- és rendszabályai 1846-ra. Az 1846-ki nyárelő 8-án Győrben tartott alakulási gyűlés határozatánál fogva kiadta... a társulat jegyzője. Pápa, 1846.

Szinnyei Könyvészete 1008. sz.

Nagyszapi *A. Károly.* — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1856. Talált régiségek, A vásáros-naményi várkastély, rajzzal, Kis Muzsaj egyetlen maradványának romjai, rajzzal, Gleichenbergi fürdő); Emich Nagy Képes Naptárában (1861. Ausztriában egy magyar emlék, képpel). — Munkája: *Menyegző és áldozat.* Két történeti beszély. Magyar-Óvár, 1857.

Hölgyfutár 1857. 240. sz. Hirharang. — *Petrik* Bibliogr.

Nagyszeghi *András.* — Munkája: *A herczegek*, vagy az öröm nyomába lépett gyász. Miskolcz, 1817. (Végén: Pásztori dall. A bimbózó rózsa. Készült fő herczeg asszony Hermine Magyarország palatinusnéjának, kettős herczegi magzatok szülésében történt gyászos halálára).

Petrik Bibliogr.

Nagyszigethi *Kálmán.* L. *Szily Kálmán.*

Nagy-Szombathi *György*, Jézustársasági áldozópap és tanár, szül. 1710. ápr. 23. Csécsen (Abauj-Tornam.); 1726. okt. 10. lépett a rendbe; Kolozsvárt az ékesszólást és költészetet tanította; Magyarország több helyén hitszónok, hittérítő lelkész volt. A rend feloszlatása (1773) után meghalt. — Munkái: 1. *Elegiae* supplices, sive gemitus suspirantis animae ad Thaumaturgam V. M. Claudiopolitanam. Honoribus... Neo-Baccalaureorum ... Promotore R. P. Andrea Gall 1734. Maj. 27. Claudiopoli. (Névtelenül). — 2. *Doloris* in gaudium metamorphosis, seu Excell. D. Stephanus Cohari a Judicis Curiae Regiae honore felici fato transiens ad percipiendam Justitiae coronam. U. ott, 1735.

Katona, Historia Critica XXXIX. 915. l. — *Stoeger*, Scriptores 242. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1542. h.

Nagy-Szombati *Izsák* (Ájzek Tirnau), zsidó tudós a XV. században, ki vagy nagyszombati származású, vagy idegen eredetű és Nagyszombatban élt rabbi volt. Ifjuságát az ausztriai talmudiskolákban töltötte, Bécsben és Bécsujhelyen; halála valószinűleg még 1421 előtt következett be. Minhagin (vallási szokások) cz. munkájában, mely a középkori magyar zsidóságnak egyedül fenmaradt irodalmi terméke, bizonyos könnyen áttekinthető sorrendben, röviden följegyzi a magyar, stájer és morva zsidóknak vallási szokásait és imarendjét. Könyve nagy elismerésben részesült és nem csekély befolyással volt a zsidók későbbi vállásgyakorlatára, kivált a liturgiára. Gyakran kinyomatott, többnyire pótlásokkal és magyarázatokkal, megjelent zsidónémet fordításban is. N. életét a zsidó monda igen érdekesen szinezte ki.

Kohn Sámuel, A zsidók története Magyarországon 348. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 968. l. (Kohn S.).

Nagy-Szölösi *Mihály*, r. kath. lelkész Surányban (Beregm.). — Munkája: *Sion Leanya* Artatlan Ügyét védő Hitnek Paissa; avagy; A Győri Collegium Harmadik kérdése ellen, az Ur Hadait viselő, s igaz ügyért ki kelő Bajnok Davidka. Ki amaz Collegiumnak, harmadik kerdeseben levő minden tüzes Nyilait végképpen viszsza veri; és az igaz Sion Leányának Szüzességének meg csalhatatlan becses jeleit, keserves életivél ez Világ Városainak Lelki Vénei eleiben viszi; s az igaz Catholica Ecclesiának minden hüvseges Fiainak kovetesre Tárgyul ki-tészi: A Jesus verselyes Zaszloja alatt vitezkedő N. Szölösi Mihály Suranyi Lelki Tan. által. Ephes. 6. v. 16... Nyomt. 1668. (Kassa).

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár I. 445. l.

Nagyvárady *Mira* (özv. Makovinyi Ernőné, nagyváradi Fekete Mária), földbirtokosnő, Fekete László ügyvéd, földbir-

tokos és nedeczei Ruttkay Amália leánya, szül. 1865. jún. 16. Pesten; nevélését a szülői háznál bejáró tanárok által nyerte; e mellett két évig a Bayer Karolina nevelőintézetébe járt. 1880-ban confirmáltatott Győry Vilmos ág. ev. lelkész által, ki felfedezte írói hajlamát és erre buzdította. 1883-ban ment férjhez Makovinyi Ernő m. állami vasuti mérnökhöz és egy év alatt özvegygyé lett. Visszatért szüleinek szalmatercsi (Nógrádm.) birtokára s az irodalomnak élt. — Beszélyeket, rajzokat sat. írt a következő lapokba, folyóiratokba s évkönyvbe: Fővárosi Lapok (1885—1900), M. Háziasszony (1886—1890.), Divat-Salon (1898—1901.); Képes Családi Lapok (1887-től, Más világ, regény, 1890.), Magyar Nők Lapja (1889-től), M. Irónők Albuma, Budapesti Bazár (1889-től), M. Bazár (1892.), Salon és Sport (1892.), Auróra (1900.), Ország-Világ (1900.), Háztartás (1899—1900.), M. Szemle (1899.), — Munkája: *Örök törvény.* Regény. Bpest, 1894. (A Képes Családi Lapok regény-melléklete) — Még a következő regényei vannak: Aranyos parthie, Más világ, Töviskorona; beszélyek: Impressziók, Asszonyszív, 1901. — Éváról Évának, aphorismák. — Álnevei s jegyei: Mira, Moqueuse. és W. M.

Képes Családi Lapok 1890. 42. sz. arczk. — *Magyar Nők Lapja* 1892. arczk. és önéletrajzi adatok.

Nagy-Váti *János*, ev. ref. prédikátor Rimaszombatban. — Munkája: ***E siralom völgyen*** edes bazankban Sion fele ohajtozva utazo sok szegeny Özvegyek s Árvák elesztő Szellője ... Debreczen, 1704. (Halotti beszédek Szemere György felett. N. prédikácziója a háznál 10—24. l.)

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár I. 664. l.

Nagyváthy *János*, megyei táblabiró és földbirtokos, szül. 1755. jan. 19. Miskolczon (Borsodm.), hol atyja Ferencz (ki a róm. katholikus hitről áttért az ev. ref. vallásra) nemes származású asztalosmester volt. N. tanulmányait szülővárosában kezdte és Sárospatakon a jogot és theologiát is végezte. Ezután Szapáry István gróf két fia mellett nevelő volt két évig. Nevelősködése alatt sokat utazott növendékeivel. Elhagyván a nevelői pályát, Losonczra ment a költészet tanárának. Szemei annyira megromlottak, hogy egy év mulva kénytelen volt tanári állásáról lemondani. Pestre ment a híres Szombathy szemorvoshoz; a gyógyítás több időt vett igénybe s ezalatt eljárt az egyetemre Mitterpacher gazdasági előadásait hallgatni. Midőn szemei meggyógyultak, katona lett az élelmezésnél és hét év mulva kapitányi ranggal bírt a Duka ezrednél. Katonakorában lett szabadkőműves Bécsben. Figyelemmel kisérte a külföld gazdasági viszonyait, szép könyvtárral bírt, mely magyar, német, franczia s olasz mezőgazdászati, politikai, jogi s történelmi művekből állott; később angolul is megtanult. Lovak idomítása, eladása, cserélése kedvencz foglalkozása volt. 1782-ben Olaszországba helyezték, az ottani éghajlat azonban káros hatással volt szemeire s 1786-ban azt hitte, hogy megvakul; azért azok gyógyíttatása végett Bécsbe ment. Itt a szabadkőművesi páholyban találkozott Festetich György és Széchenyi Ferencz grófokkal, régi ismerőseivel; itt ismerkedett meg Jordán Péterrel, Laxenburg és Vösendorf uradalmak kormányzójával, ki őt egy Bécs melletti birtokra tette gyakornoknak. 1788 tavaszán elhagyta állását és utazni ment, különösen Belgium köté le vizsgálódó szellemét. Ezután Pesten telepedett le; itt ismerkedett meg Kazinczyval, Bároczyval és Bacsányival a nagyszívűséghez czímz. szabadkőműves páholyban. Ez időtől fogva csaknem kizárólag a gazdászati irodalomnak élt. Festetich György gróf 1792. meghívta teljhatalmú jószágkormányzójának; ezért Keszthelyre tette át lakását. A gróf az ő buzdítására Csurgón gymnasiumot épített, mely 1792. okt. 1. megnyílt és templomot,

mely 1796-ban készült el. A Georgicon alapítására is ő adta a grófnak az eszmét. Három év alatt a gróf elhanyagolt 162000 holdból álló uradalmainak rendezését és a jövedelem tekintélyes emelését eszközölte. Festetich György gróf önállóságra törekedett és nem szivesen vette gazdatisztjének leczkézéseit, N. pedig hat évi szolgálata után nyugalmaztatását kérte, a mit 1797. okt. 1. el is nyert. Csurgón (Somogym.) kapott egy tágas házat, kerttel, szőlővel és 40 hold szántófölddel holtig haszonbéri élvezetül és évi néhány száz forint nyugdíjat. A Georgiconnak hat hónapig igazgatója s tiszti székének haláláig elnöke maradt és 1814-ben ott előadást tartott a virginiai dohányról. Zala- és Somogymegye táblabírája volt. Meghalt 1819. febr. 13. Csurgón. — Czikke a Tudom. Gyűjteményben (1817. III. A Balaton taváról N. I.). — Munkái: 1. *Vallás-cserélés,* avagy egy világi bölcsnek, egy jésuitának, és egy hazafinak aról való beszélgetések: ha vallyon szabad-e az embereknek vallását, a mellyben született, meg hányni vetni és van e szabad választása, azt, ha hibás, jobbal fel-cserélni? egy ember-barát által. Nyomtattatott Gondolatfalván Elmélkedő János betűivel. Hely n. 1790. (Névtelenűl). — 2. *Csillagok-forgasibul* való polgári jövendölés Lengyel országra a mellybe a borussiai király, és &c. le-ábrázoltatnak. Az ötödik kiadás szerint francziából, magyarra forditva a magyaroknak tükörűl. A nagy-szivüségnél 1790. Hely n. (Névtelenűl). — 3. *A veres barátnak* egy el-pusztult templom omlása mellett való szomorú képzelési. Mellyeket Fridrik verskölteményeiből magyarra forditott de la Plume. A nagy-szivüségnél 1790. Hely n. (Versben. Névtelenűl). — 4. *A szorgalmatos mezei gazda.* A Magyarországban gyakoroltatni szokott gazdaságnak rendjén keresztül. Pest, 1791. Két kötet. (Ezen munkájáért Leopold király arany lánczon függő 26 arany nehéz, Cerest ábrázoló emlékéremmel jutalmazta). — 5. *A tizen-kilenczedik században* élt igaz magyar hazafinak öröm-órái. A nagyszivüségnél 1900. (igy!). Hely n. (Névtelenűl). — 6. *Magyar házi gazdasszony.* Pest, 1820. (2. kiadás. U. ott, 1830.). — 7. *Magyar practicus termesztő.* U. ott, 1821. (Előszava 1818-ban kelt. 2. k. Ugyanott, 1835.). — 8. *Magyar gazdatiszt.* U. ott, 1821. (Előszava 1817-ben kelt Csurgón. 2. k. U. ott, 1835.). — 9. *Magyar practicus tenyésztető.* U. ott, 1822. (2. kiad. 1824., 3. k. 1826., 4. k. 1836. U. ott). — Kéziratban: Közönséges instructio a mélt. tolnai gróf Festetich György k. kamarás uradalmaiban gyakoroltatni szokott gazdaságnak rendjén keresztűl 1792. 40 ív; A magyar földes és zászlós ur; A magyar haza gazdálkodása Smith és Soden után. Önéletrajzot is írt, mely N. unokája özv. Kacsoné Nyikos Katalin birtokában volt néhány év előtt. A m. n. múzeumban: Tek. nemzetes és vitézlő ifjabb Nagy-Réthi Darvas József urnak nemes Borsod vármegye fő nótáriusának tek. nemz. Botsáry Mocsáry Johanka kisasszonykával tartatott mennyegzői alkalmatosságával irta Nagy-Váti János 1787. szent András havának 25. napján Losonczon (a Virágos kert cz. gyűjteményben). — Arczképe: rézmetszet a Tudom. Gyűjtemény 1824. XII. kötetében, metszette Farkasfalvai Farkas József Pesten. Festett arczképét rokona Nagyváthy Kálmán ajándékozta az országos m. gazd. egyesületnek, melyet 1891-ben lepleztek le emlékbeszéd mellett.

Tudományos Gyűjtemény 1824. XII. arczk. — *M. Gazda* 1842. 48., 1860. 26. sz. — *Danielik,* M. írók II. 223. l. — *Toldy Ferencz,* A magyar nemzeti irodalom története. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Galgóczy Károly,* Az országos m. gazdasági egyesület Emlékkönyve. Bpest, 1879. I. 59. l. — *Századok* 1879. 38. sz. (Fraknói). — *Ballagi Géza,* A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig. Bpest, 1888. — *Petrik* Bibliogr. — *Nagyváthy Kálmán,* Nagyváthy János élete. Pozsony, (1890. Kazinczy F. levelével. Szeghalom, 1818. jan.

27.). — *Fővárosi Lapok* 1890. 125. sz. (Höke Lajos). — *Irodalomtört. Közlemények* 1890. 209. l. (Ballagi A.) — *M. Könyv-Szemle* 1890. 102. lap. — *M. Gazdasági Egyesület Évkönyve* 1892. (Galgóczy K.). — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 969. l. — *Vasárnapi Ujság* 1899. 38. sz. arczk.

Nagyváthy *Kálmán*, ügyvéd, pozsonyi lakos és földbirtokos, ekeli (Komáromm.) származású, hol atyja N. Vendel földbirtokos volt; előbbinek oldalági rokona. — Munkái: 1. *Krisztina*, Regény. Pest, 1873. — 2. *Nagyváthy János élete*. Emlék az első magyar gazdasági kézikönyv megjelenésének százados ünnepére, melyet az orsz. gazdasági egyesület 1891. évi nagygyűlésén azzal ült meg, hogy Nagyváthy Jánosnak, a dísztermébe függesztett arczképét emlékbeszéd kiséretében leleplezé. Pozsony, év n.

Petrik Könyvészete es a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nagyvendégi *Elek*, kegyes tanítórendi áldozopap és tanár, szül. 1790. ápr. 12. Szenczen (Pozsonym.); 1808. okt. 9. lépett a rendbe Trencsénben; 1811—13. Veszprémben a grammatikai osztályban tanított, 1814—15. Váczon bölcseletet, 1816—17. Nyitrán theologiát hallgatott. 1815. aug. 26. szentelték fel misépappá; 1818—19. Szent-Györgyön a III. grammatikai osztály tanára, 1820. Nagy-Károlyban magyar hitszónok, 1821—23. ugyanott a humaniorák I. oszt. tanár, 1824. Beszterczén a human. I. és II oszt. tanára, 1825—26. Kolozsvárt ugyanazt tanította, 1827. a növendékek alkormányzója, 1828—30. Nagy-Károlyban lelkészi szolgálatot teljesített, 1831—34. Temesvárt a humaniorák tanára, 1839. Szegeden papnevelő tanár, 1841. aligazgató, 1842. Nagy-Károlyban ugyanaz és az elemi iskolák hitszónoka, 1843. ugyanott helyettes tanár, úgyszintén 1844. Kalocsán; azon évben Veszprémben vice-rector és lelkiatyja, hol 1844. decz. 1. meghalt. — Munkája: *Örvendező versek*, mellyeket Szabó Elek kegyes oskolák rendjéből nemes nevelő-ház és fő-oskolák előljárójának, nem különben díszes és érdemes gyülekezet tiszteletére el-válás ünneplésével szelid tudományok második esztendőbeli tanulói mély tisztelettel ajánlották Kolozsvárt 1825. Sz. Mihály havának 1. napján. (Kolozsvár).

Petrik Bibliogr. és a budapesti rendház jegyzőkönyvéből. (Rulla).

Náhlik *Henrik* (*Lajos*), szent Ferenczrendi szerzetes, theologiai lector és a rendfőnök tanácsosa, szül. 1836. júl. 14. Vág-Beszterczén (Trencsénm.); a rendbe lépett 1853. febr. 10., felszenteltetett 1858. aug. 24. Utolsó éveiben a bártfai rendházhoz tartozott és plébános volt Hanhóczon, hol 1897. febr. 10. meghalt. — Munkái: 1. *Cesta* k nebeskému Jeruzalemu. Szakolcza, 1886. (A mennyei Jeruzsálemhez vezető út). — 2. *Bozské* Srdce Pana a... Panny Marie. Pozsony, 1895. (7. kiadás. U. ott, 1900. 8. kiadás. (Az Ur isteni szive. Imakönyv).

Schematismus Almae Prov. SS. Salvatoris Ord. Minorum S. P. Francisci 1896., 1897. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nahlik *János*, cs. kir. százados és hadbiró a 63. (báró Bianchi-féle) gyalogezredben. — Munkája: *Abhandlung* über das Verbrechen der Desertion nach den in der k. k. österreichischen Armee bestehenden Gesetzen. Hermannstadt, 1844.

Petrik Bibliogr.

Nais (*Ker.*) *János*. — Munkája: *Traductio* unius commercialis societatis Hungaricae. Flumine, 1802.

Petrik Bibliogr.

Najmajer *Ignácz*. — Czikke a Tudom. Gyűjteményben (1819. IV. A várőrizet törvényes kötelességéről Magyarországban).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Najmájer *Mária*, német költő, szül. 1844. febr. 3. Budán. Atyját, N. Ferencz udvari tanácsost, nem sokára Bécsbe helyezték át, hol már 1854-ben meghalt. Leánya anyjával, a ki bécsi nő volt, Bécsben maradt, a hol megtanult németül és utóbb főleg költészettel és zenével

foglalkozott. Pártfogói közé Grillparzer is tartozott, a ki első gyűjteményének kiadására buzdította. Most is Bécsben él. — Munkái: 1. *Schneeglöckchen*. Wien, 1868. (Költemények). — 2. *Gedichte*. Neue Folge. U. ott, 1872. — 3. *Gurretül-Eyn*. U. ott, 1874. (Epikus költ.). — 4. *Gräfin Ebba*. Eine Dichtung. Stuttgart, 1877. — 5. *Eine Schweden-Königin*. Historischer Roman. Breslau, 1882. Két köt. — 6. *Johannesfeuer*. Drama. Stuttgart, 1888. — 7. *Neue Gedichte*. U. ott, 1891.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 373. l. — *Frz. Brümmer*, Lexicon deutscher Dichter des XIX. Jahrhunderts. 4. kiad. III. köt. 129. l.

Nákó *Kálmán* gróf (nagy-szent-miklósi), valóságos belső titkos tanácsos, főrendiházi tag és nagybirtokos, N. Sándor (ki 1813. febr. 26. emeltetett grófi rangra) és Festetics Terézia grófnő fia, szül. 1822. febr. 22. Az atyja által 1799-ben nagyszentmiklósi uradalmában alapított földmíves-iskolát, mely az ötvenes években az úrbéri átalakulások folytán megszűnt, 1864-ben új életre keltette és gazdag javadalmazással látta el. Neje Gyertyánffy Berta, kivel 1842-ben kelt egybe, korunk egyik legműveltebb hölgye volt, nemcsak elismert zongoraművésznő, ki különösen kitűnt azon hangversenyen, melyet főrangú műkedvelők a Horvátországban uralkodott éhinség enyhítése végett rendeztek, hanem a festészet terén is annyira remekelt, hogy egyik képe, a czigánynő, a bécsi műtörténelmi múzeumban talált helyet. Gróf Nákó Kálmán csak neje halála után, 1882-ben lépett a közpályára. Az ő érdeme főleg az Aranka csatornázási társulat megalakítása, a mely Torontálban a maga nemében úttörő volt. Nagy-Szent-Miklóson neje emlékére és neve alatt 40 ágyra való kórházat alapított, Puszta-Porgányon pedig 100 tanuló számára minta-iskolát nyitott. Nagyszentmiklósi birtoka a magyar alföld mintagazdaságai közt kiváló helyet foglal el. 1850-ben kamarási méltóságot nyert. A főrendiháznak már 1861-ben tagja volt s jelenleg is a census alapján tagja. 1887-től országgyűlési képviselő volt, s mind a képviselőházban, mind a delegatióban több ízben működött mint korelnök. Az 1901. választásoknál nem lépett fel. A vörös-kereszt-egylet szekerészeti osztályának felügyelője. — Czikkei a Vadász- és Versenylapban (1872. Sétakocsizás négyes fogattal havasokon át, Négyes fogattal Tyrolon, Svájczon át Olaszországba). Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Magyar Nemzetségi Zsebkönyv I. Főrangú családok. Bpest, 1888. 167. l. — *Sturm Albert*, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 103. l. — *Szerencs János*, A főrendiház Évkönyve II. Bpest, 1902. 250. l.

Naláczy *István* (naláczi báró), birtokos, N. Károly (kinek atyja, N. József főkormányszéki tanácsos, a bárói czímet nyerte) és Feleki Kata fia, szül. 1770-ben Nagy-Enyeden; végletegig űzött cynismussal, rendesen ágyában élt, hol olvasott. Ha útról jött s olvasmányát nem végezte be, szekerével együtt magát is a kocsiszinbe tolatta. Különben tanult, eszes ember volt és a marosmenti Bábolnán élt. Az olvasáson kívül egyetlen szenvedélye a gúnyversek irogatása volt és ezekben megcsipkedte kora minden szereplő emberét. A feleségét (b. Balintith Ilonát) sem kímélte, a kiről cynikus síriratot csinált. Vendégszeretete páratlan volt. Vasárnaponként a vidék minden katonatisztjét vendégül látta. Meghalt 1844. ápr. 26. Bábolnán. Vele a bárói ág kihalt. — Költeménye az erdélyi Múzeumban (III. 1815.). — Munkái: 1. *Nagy erdélyi fejedelemség* gubernátora groff Bánffy György, udvari cancelláriussa groff Teleki Sámuel, fő kincstartója groff Háller Gábor halhatatlan érdemű urak, ő excellentiájoknak el nem felejthető, nagy kegyelmű áldott urainknak hazánk volt erőss oszlopainak, Hár-

mas gyász örök emlékezetére. Apotheosis. Hely és év n. (Költemény). — 2. *Gubernator groff Bánffy György* hütös társának groff Pálm Joséfa nem felejthető áldott emlékezetére. (Kolozsvár), év n. (Költ.). — Egy költeményét: Az aranyos és mellyéki fő király birájának gróff Thoroczkay Pál urnak ajánlva aug. 28. 1812. Kanyaró F. közölte az Aranyosvidékben (1894. 50. sz.).

Nemzeti Ujság 1844. 37. sz. — *Kővári László*, Erdély nevezetesebb családai. Kolozsvár, 1854. 193., 194. l. — *Kazinczy Ferencz*, Erdélyi levelek. Budapest, 1881. (Nemzeti Könyvtár XII.). — *Petrik* Bibliogr. — *Aranyosvidék* 1894. 50. sz. (Kanyaró Ferencz). — *Budapesti Hirlap* 1901. 355. sz.

Naláczi *József* (naláczi báró), főispán, az erdélyi kormányszék tagja, a testőrírók egyike, N. István százados és Toldalaghi Zsuzsánna fia, szül. 1748-ban Erdélyben; atyját már 12 éves korában elvesztvén, nevelését költői lelkű anyja, a «gyönyörű szép» nő vezette. 1755-től a nagy-enyedi kollegiumban tanult; azt elvégezvén, kir. táblai jegyzőnek ment, majd 1766-ban Hadik András gróf tábornagy meghivására a testőrség tagja lett. Bécsben alkalma nyilt önművelésére s az udvar körében is kedveltté tette magát. Báróczi buzdítására íróvá is lett. Verselt is, de verseit megsemmisítette. Báróczi példájára ő is inkább fordításokat készített tehát francziából, azt is a maga mulatságára. Kilépvén a testőrségből, 1788. a kolozsvári kerületi tábla alelnöke, az erdélyi kormányszék tagja, 1791. a Kálnoky huszár-ezred kapitánya, 1792. nov. 27.-től pedig Zarándmegye főispánja volt. 1796-tól a nagy-enyedi ev. ref. főiskola főgondnoka is. Mint censor volt kiküldve a Pethe Ferencz által szerkesztett Erdélyi Hiradó megvizsgálására. 1784-ben nagy csapás érte. Batizi udvarháza földig lerontatott, jószágai elpusztíttattak Hóra és társai által. Mikor vége volt a zendülésnek, N. Fekete Ferenczczel együtt szept. egyenesen a királyhoz siettek és az oláh pusztításról részletes jelentést tettek. A Bessenyei-féle magyarországi nyelvmívelő társaságra N. volt az első, ki a Jámbor szándék megjelente után (1791) ezer forintot ajánlott fel egy magyar tudós társaságnak felállítására. Néhány évvel halála előtt nyugalomba vonult, fia s három leánya körében töltötte napjait. Meghalt 1822. ápr. 73. évében, hihetőleg Batizon (Hunyadm.). — Munkái: 1. *Eufémia*, vagy a vallás győzedelme. Szomorú darab, melly francziából fordíttatott d'Arnaud után, Pozsony, 1783. — 2. *A szerencsétlen szerelmesek*, avagy gróf Comens. Szomorú darab. Francziából fordíttatott d'Arnaud után. U. ott, 1793. — 3. *Yung éjjelei* avagy síralmi, mellyet francziából fordított. Nagy-Szeben, 1801. Első darab. (Ism. Annalen. Wien, 1811. IV. 66. l.). — 4. *Szőlőmívelésről*. Chaptal munkájából összeszedegetett jegyzések. U. ott, 1814. (I. rész, 2. kiadás). — Végnapjaiban Emlékiratot kezdett írni, melynek töredékét a Kolozsvári Hetilap közölte (1853. 74—77. sz.). Hadi műszótárt is hagyott maga után, mely megvolt Ponori Thewrewk József gyűjteményében.

M. Hirmondó 1793. II. 599. lap. — *Tudom. Gyűjtemény* 1822. VII. 118. l. — *Ponori Thewrewk József*, Keresztesi József. Pozsony, 1844. 11., 36. l. — *Kővári László*, Erdély nevezetesebb családai. Kolozsvár, 1854. 193. l. — *Danielik*, M. Irók II. 224. l. — *Ballagi Aladár*, A magyar királyi testőrség története. Pest, 1872. 211. és köv. l. — *Kazinczy Ferencz*, Erdélyi levelek. Bpest, 1881. 83., 144. l. — *Figyelő* X. 345. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 971. l.

Naldius (*Naldi*), humanista. — Munkája: *Epistola*, de laudibus augustae bibliothecae atque libri quatuor, versibus scripti, eodem argumenta, ad Matthiam Corvinum, Pannoniae regem. Viennae, 1742. (Matthias Bel, Notitia Hungariae novae historio-geographica III.)

Petrik Bibliogr.

Naményi *István*. — Czikke a Tudo-

mánytárban (Uj Foly. V. Értekezések. 1839. Homonnai Drugeth Pál naplója).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányából.

Naményi *Lajos*, volt magánhivatalnok, szül. 1868. jan. 9. Aradon; az algymnasiumot szülővárosában 1881-ben végezte után a kereskedelmi pályán működött 1900-ig; előbb a Fonçière, két év mulva 1883-tól a Duna biztosító-társaság, végre Nagyváradon egy gyár hivatalnoka volt. Budapesten letelepedve, tanulmányait folytatta s a gymnasium felső osztályait (1901 és 1902) el is végezte. 1900-ban részt vett a múzeumok és könyvtárak főfelügyelősége által rendezett II. könyvtárnoki tanfolyamon. A Fábián Gábor lakóházának emléktáblával való megjelölését 1883-ban az Arad és Vidékében (283. sz.) ő kezdeményezte; megpendítette a Sárosy-emléktábla eszméjét a Fővárosi Lapokban (1887. 295. sz.), Karacs Teréz 80. születési napjának megünneplését. (Ugyanott, 92-ik szám); a nagyváradi magyar szinészet 100 éves jubileumát (Nagyvárad, 1896. 268. sz.), a mit a nagyváradi Szigligeti-társaság ünnepélylyel ült meg 1898-ban és N. ez alkalomra Emléklapot szerkesztett. Neumann családi nevét 1887-ben változtatta Naményira. — Czikkei az Arad és Vidékében (A magyar könyvészet és Szinnyei József, 1886. 262. sz. Két ismeretlen aradi lapról, 1889. 93. sz. A szabadságharcz Közlönyének aradi számai, 160. sz. Viszszaemlékezés Reviczky Gyulára); az Aradi Hirlapban (1884. Arad jubileuma 1834—1884., Irodalmunk külföldön, Az aradi Kölcsey-egyesület nyilvános könyvtára); a Koszorúban (1884. Goethe magyar fordítói); a nagyváradi Szabadságban (1884. 228. sz. Tóth Kálmán és a forradalom); a M. Salonban (1885. Fábián Gábor); a Figyelőben (1885. Sümegi Kálmán, Jancsó Benedek, 1886. A «Figyelő»-ről, repertóriuma, 1887. Karacs Teréz, Márki Sándor); az Alföldben (1886. 294. sz. Tóth Ede mint szinész, 1887. 33. Petőfi mint fordító, 68. sz. könyvism., 1888. Bangó Petőről, 1889. 93. sz. Egy neveléstani írónőről: Takács Éva, 1892. Villa Regala); az Alföldi Képes Emlékkönyvben (1888. Tóth Ede és szülei); az Alföldi Képes Ujságban (1887. Magyar írók gúnyolódásai, A népszinmű és jelene, Gelléri Mór, Tóth Ede népszinműve: Kerekes András, Tóth Kálmán és a forradalom); a Fővárosi Lapokban (1886. 292. sz. Fábián Gábor születése napjáról, 1887. Az olvasás művészete, Emléktáblát Sárosy Gyulának, 1888. Az aradi Hegyalján, 1889. A Sárosy-Albumról, Karacs Teréz elbeszélései, 1890. Pőstyénből, A pőstyénvidéki hímzési ipar, Csejthe, 1891—92. Aradi szinházi tudósítások, Az aradi szabadságharczi múzeum); az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1886—87. Schiller hazánkban, Irodalmunk külföldön, 1888. Irodalmunk külföldön 1887-ben, 1892. könyvism.); az Aradi Közlönyben (1886. Egy megyei múzeum alapítása, 1887. Egy aradi tanító negyedszázados jubileuma, Az aradi írókról, Adalék a magyar szinészet történetéhez, 1888. A munkáról, 1889. 199. sz. Irodalom); a Nemzetben (1887. 105. sz. Karacs Terézről); az Alföldi Ujságban (1888. Ifjúsági kör, Évi zárvizsga szükséges-e? Szabadságharczi múzeum, A biztosítás népszerűsítése, A vidéki szinészetről, Irodalmunk és a kritika, A pályaválasztásról, Hazánk és a külföld, A magyar irodalomtörténetírás sat.); a Szinész Pantheonban (1889. Egri Kálmán, Medgyasszay Evelin, Kazaliczky Antal, Mezey Péter, Breznay Anna, Kövessyné Iványi Mariska, Barna Izsó sat., 1890. Az aradi szinészet története); az Aradi Képes Naptárban (1890. Sárosy Gyula költészetéről); a M. Államban (1890. 156. Renaissance-emlékek a budapesti belvárosi plébánia-templomban); a Nyugatmagyarországi Hiradóban (1891. Pőstyénről); az Ország-Világban (1892.

Bukarest); a nagyváradi Szabadságban (1893. Szini kritikák, 1894—95. Sándorffy Józsefről, 1898. Régi nagyváradi színlapok, 1899. Petőfi Biharmegyében, Petőfi és a természet, Szigligeti-szobor sat.); a Nagyvárad Képes Naptárában (1897. Váradi színlap 1849-ből, 1898. Nagyváradi szinészeti reliquiák); a Tiszántúlban (1897. Az első nagyváradi színigazgató, 1898. Szigligeti mint ember, felolvasás sat.); az Uj Időkben (1900. A váradi szinház története, 1901. Prielle Kornelia Dérynéről, 1902. Márki Sándor, Széchenyi Ferencz gróf házassága, Munkácsy Mihály ifjúkori szerelme, 1903. Szabadságharczi sajtótermékek); a Magyar Könyv-Szemlében (1900. Guttenberg-ünnepélyek); a Vasárnapi Ujságban (1900. Prielle Cornelia Nagyváradon, a művésznő levelei nyomán, 1901. Prielle Cornelia, 1902. Déryné visszavonulása a szinészettől, Kántorné); a Pesti Hirlapban (1901. A románok szinészeti törekvései, 1902. Általános politikai ABC 1848-ból, Lenau szerelmei, a Wesselényiek sat.); a Corvinában (1901. Az 1886—90. könyvészet); a Századokban (1901—1902. könyvism.); az Irodalomtörténeti Közleményekben (1902. Kölcsey kiadatlan levelei); a Budapesti Hirlapban (1902. Prielle Cornelia és férje); a M. Nemzetben (1902. Emlékezés Vadnay Károlyra és könyvism.); a Művészetben (1902. Szamossy Elek, Mindszenti Mihály); a M. Közéletben (1902. Déryné a hanyatlás éveiben, Történetírás sat.); írt még a Néplapba, a Tanulók Lapjába (1902); Magyarország Vármegyéi és Városaiba (Biharmegye, Nagyváradi szinészet); a Szigligeti Társaság Évkönyvébe (II. Száz év küzdelmei) és a Magyar Lányok cz. lapba (1903. Ujfalvi Krisztina, Petróczy Kata Szidonia). — Munkái: 1. *A „Figyelő"-ről.* Budapest, 1886. (Abafi Lajos folyóiratának repertóriuma. Különnyomat a Figyelőből). — 2. *A váradi szinészet története.* A nagyváradi magyar szinészet száz éves jubileumára. Nagyvárad, 1898. (Ismert. Századok, Erdélyi Múzeum, Uj Idők, Tiszántúl, Nagyvárad, M. Kritika, Arad és Vidéke, Századok, Egyetemes Philol. Közlöny 1900.) — 3. *A nagyváradi nyomdászat története.* Budapest, 1902. (Különny. a M. Könyv-Szemléből. Ism. Erdélyi Múzeum, Grafikai Szemle sat.). — Sajtó alá rendezte, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Karacs Teréz: A régi magyar szinészetről. Arad, 1887. cz. munkáját. — Szerkesztette a Sárosy-Albumot (Arad, 1889.). — Kéziratban: Sárosy Gyuláról, kiadatlan levelek nyomán; Műtörténeti adatok (Kazinczy levelezéséből, folyóiratokból, évkönyvekből, ismeretlen festőkről, rézmetszőkről). — Jegyei: B—i H—k, N. L., Nmn, —i —s, B—k, —s, L.

Századunk Névváltoztatásai. Budapest, 1895. 167. l. — *Lang József,* A Szigligeti Társaság első tiz éve. Nagyvárad, 1902. és önéletrajzi adatok.

Namer *Alajos,* fővadász Grinódban (Pozsonym.) — Czikke az Aerenleseben (gazdasági czikk).

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Namer *Antal,* polgármester, szül. 1781. márcz. 26. Pozsonyban, hol később polgármester, selyemtenyésztési felügyelő s a magyar pezsgő első készítője volt hazánkban. Meghalt nyugalomba vonulása után 1852. decz. 21. Pozsonyban — Munkája: *Praktischer Unterricht* über den Anbau des peruanischen Jungferntabakes, oder Anweisung, wie der durch den kais. kön. Herrn Rittmeister von Landgraf nach Ungarn gebrachte peruanische Jungferntabak behandelt werden müsse, dass er in seiner ursprünglichen Reinheit erhalten werde, und durch ihn die theuren ausländischen Tabakssorten entbehrlich gemacht werden können. Für alle Freunde der Landwirthschaft. Pressburg, 1815. Táblarajzzal.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 38. l. — *Szinnyei* Könyvészete és gyászjelentés.

Nánási *Lovász András*, ev. ref. lelkész, erdélyi származású, 1692. aug. iratkozott be a franekerai egyetemre. — Üdvözlő verset írt: Huszti Istvánnak Dissertationum Physiologicarum Pars ultima . . . Lugduni Batavorum, 1693. cz. munkájába.

Történelmi Tár 1886. 798. l.

Nánási *Lovász András*, ev. ref. lelkész, a gróf Telekiek udvari papja, erdélyi származású volt és 1721. máj. 22. iratkozott be a franekerai egyetemre. Magyarországból számüzetvén, Erdélyben lelkészkedett. — Munkái: 1. *Tacentis mundi respublica* sive cogitationes, quas publice disquisitioni submittit author. Franequerae, 1723. — 2. *Amaz egy szükséges dologról való tanítás.* Néhai Bánffi Judit ur aszszonynak, mélt. consil. báró losonczi Bánffi Sigmond . . . és baronissa Kemény Kata aszszonynak . . . . kedves virág-szál leányoknak halálának alkalmatosságával sz. Mihály hava 13 ... a zábi udvarháznál élő szóval előadott 1744. Kolozsvár, 1747. (Bánatra adatott bánat cz. Tőke Márton és mások beszédeivel együtt).

Történelmi Tár 1887. 300. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nánásy *Beniamin*, ügyvéd, a magyarországi egyházi és polgári törvény-székeken a peresek törvénybeli hites szószólója (prókátora) Pesten. «A törvénykezések megszünvén s e miatt prókátori hivatalomat nem folytathatván» . . . írja 1797. nov. 26-án. Evangelikus reform. szülők fia volt, ki később áttért a róm. kath. vallásra. — Munkái: 1. *Testamentom* a magyar országi törvények szerint. Pest, 1798. — 2. *A magyar polgárnak* törvény szerint való rendes örökösse. U. ott, 1799.

M. Kurir 1797. II. 43. sz., 1798. II. 174. sz. — *M. Hirmondó* 1797. 700. l., 1800. 140. lap. — *Danielik*, M. Irók II. 224. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Ferenczy János* Napi jegyzései 1805. jan. 19. (Kézirat a m. n. múzeumban).

Nánási *V. Gábor*, ev. ref. lelkész, előbb a sárospataki főiskolának volt növendéke, azután pedig elűzött tanárait a bujdosásba követve 1675. Gyulafehérvárt is tanult. Innét külföldre ment s 1676-ban az utrechti, 1678. ápr. 22. a franekerai egyetem hallgatója lett. Hazájába visszatérve, 1680-ban Wesselényi Pál udvari papja volt Zsibón. További sorsa ismeretlen. — Munkái: 1. *Lelki Tudakozás.* Melyben, a Kegyes Lélek, megtanulhattya, az Istennek örökké való décrétomának némellyeknek el-választásokrul, némellyeknek pedig meg-vettetésekrol való igasságát; Bizonyosjeleit-is, mellyekből megtudhattya, hogy el-Választatott az örök életre. Fel- is bonczoltatik némellyeknek vétkes értelmek az el-Választás felől. Kolozsvár, 1675. (Prédikáczió a részegség ellen). — 2. *Arca Noë*, Quam Adspirante Deo, In Philosophico Auditorio, Academiae Ultrajectinae ad Rhenum, coram solennitate Academicâ & frequentiâ Auditorum, Critico-allegoricè occasione Textus Genes. 6. vers. 14. construxit . . . Anno Domini 1678. die 6. Martii. Ultrajecti, 1678. (Ajánlja a szerző pártfogójának Osztopányi Pernyeszi Zsigmondnak. A czímlap után következő 2 levélen áll Nánásinak 3 lapot elfoglaló magyar előbeszéde, melyben becsületének tanuló társai által történt sérelméről panaszkodik, az utrechti tanárok latin bizonyítványával.). — Üdvözlő verset írt Nagyari Józsefnek Disputatio Theologica . . . Ultrajecti, 1677. cz. munkájába.

Bod, M. Athenas 189. l. — *Magyar Könyv-Szemle* 1878. 317. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár I. 487. l., III. 2. rész 145. l. — *Történelmi Tár* 1886. 796. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára. Mező-Túr, 1898. II. 419. l.

Nánási *Fodor Gerzson*. L. *Fodor Gerzson*.

Nánássy *Ignácz* (kiskarandi), nagybirtokos, volt országgyűlési képviselő, szül. 1820. máj. 6. Egerben (Hevesm.); tanulmányait az egri tanintézetekben ki-

tünő sikerrel végezte, mely után 1842-ben Almássy Gedeon, a pozsonyi országgyűlési követ mellett jurátus volt és készült az ügyvédi cenzurára. Az 1844. országgyűlés befejeztével már mint okleveles ügyvéd tért vissza szülővárosába, honnét Szökő Máriával egybekelvén a mátrajárási Lelesz községbe költözködött és ott folytatta ügyvédi gyakorlatát. 1848—1849-ben mint a Mátrajárás főszolgabirája s a nemzetőrség kapitánya teljesítette hazafiúi kötelességeit. Az ostromállapot és absolutizmus korszakában visszavonult és főleg gazdaságának élt. 1861-ben Mátrajárás újból megválasztotta főszolgabirájának, de a rövid alkotmányos élet megszüntével ismét visszavonult. 1865-ben a pétervásári kerület egyhangúlag országgyűlési képviselőjének választotta s mint az ellenzék tagja Tisza Kálmán zászlaja alatt küzdött az országházban. Az 1865—1868. országgyűlési cyclus befejeztével visszatért régi foglalkozásához és a következő képviselőválasztáskor nem fogadott el mandatumot. A közbizalom a megye főügyészi állására emelte, mely tisztét az új megyerendezés bekövetkeztéig viselte. Ekkor a köztisztviselői pályától is végleg visszalépett, hogy azontúl gazdasága emelésének és három fia nevelésének szentelje idejét. De azért a közügyek terén mint a megyebizottság különböző osztályainak tagja szorgalmasan működött. Az országos kataszteri munkálatok körül mint a pétervásári kerület kataszteri bizottságának elnöke s az országos kataszteri bizottság tagja is sikeres működést fejtett ki. Meghalt 1886. nov. 6. Egerben. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Eger, 1886. 45., 46. sz. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1886. 26., 30. sz. arczk. és gyászjelentés.

Nánási *Lovász István*, ev. ref. lelkész; 1649. okt. 1. iratkozott be a franekerai egyetemre, honnét hazatérve Máramaros-Szigeten talált alkalmazást, de már 1651-ben Nagybányán lett lelkész. 1655-ben ismét Szigeten működött, hova valószinűleg 1652. tért vissza. 1660-ban újra Nagybányára ment és ott halt meg 1683 táján. — Munkái: 1. *Loci de Statu hominis* sub Lapsu Disputatio II. & III. Quas ... Praeside ... Johanne Clopenburgio ... Publico examini subjicit Stephanus L. Nanasi ... Franekerae, 1650. — 2. *Szű Titka.* Az az: Az ember szivének természet szerént való romlottságából, és annak követéséből származott ezer csalárdságinak ki-nyilatkoztatása és orvoslása. Mellyet, Az ő sziveket Istennek tisztán, szeplőtelenűl készéteni, minden, dolgokban igazán, csalárdság nélkül járni és üdvezülni akaro keresztyén embereknek nagyob épülésekre; és az szű gonosságában meg-rothadt, de meggyogyulando, térendő bünösöknek Isten kegyelme altal orvoslásokra, egy nevezetes Anglus Authornak erröl valo Discursusának, és mint egy Practikus Commentariusának (in loc. Jer. 17. v. 9.) rendi szerént, prédikátio formára rendelt és ki-adott: annak részeit punctumit, bizonyos Szent Irásbéli helyekre szabván és alkalmaztatván: sokkal, közel megannyival sok hellyeken interpolált, ujjitgatot, világositot és öregbitet az Ur Jézus Christusnak leg méltatlanb, alkalmatlanb, eggyügyü szolgája. Nanasi L. István ... ki-nyomtattatot Nagy-Bánya Nemes Királyi Városának költségével. (Kolozsvár), 1670. (Az előszóban: «Ez fő részént Anglus Author Daniel Dike munkája ugyan Angliai nyelven» ... «Nem tudom pedig hogy másunnan egész prédikáciot hellyheztettem volna ide, hanem a Goodvin Thamásét, ki is Anglus volt».)

Bod, M. Athenas 189. l. — *Horányi*, Memoria II. 679. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár I. 530. l., III. 1. rész 461., 921. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 418. l.

Nánási *István*, ev. ref. lelkész, N. András, a Telekiek udvari papjának fia,

az enyedi főiskolában alumnus diák volt és innét ment a leydeni egyetemre. — Munkái: 1. *Pharus* Hungarico-Batava in memoriam triennalis beneficii, quod Leydae in Collegio Theologico Hungaris constitutum est, Musarum Hungaricarum nomine exstructa. Lugduni Bat., 1778. (Versben. Elősorolja 1715—1778-ig a leydai egyetemen volt magyar ifjak névsorát odamenetelök éve szerint). — 2. *Buzgó fohászkodás.* Mellyet midőn fels. Mária Thérésia királyné aszszonyunk halálának szomorú, ellenben felséges II. Jósef római tsászár ő felségének .... uralkodása elkezdésének örvendetes híre érkezett, a nemes nagy Erdély országi reformátum fő consistoriumban Nagy Szebenben a szent gyülekezettel együtt Isten eleibe fel-nyujtott ... 1780. esztend. Karácson havának 10. napján. Kolozsvár.

Catalogus Bibl. Fr. Com. Széchényi. Sopronii, 1799. 100. l. — *Ballagi Géza*, A politikai irodalom. Bpest, 1888. 97. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Koncz József*, A marosvásárhelyi evang. reform. collegium története. Marosvásárhely, 1896. 198. l.

Nánási *János*, orvostudományokat hallgató, erdélyi származású. — Költeményei: Puki halálára (M. Hirmondó 1785. 30. sz.) és Gróf Eszterházy Ferencz kanczellár halálára. (U. ott, 1786. 8. sz.) írt verseket.

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Nánási *Lovász József*, ev. ref. lelkész, N. József m.-szigeti ev. ref. lelkész fia s N. István szintén lelkész és író unokája, szül. Máramaros-Szigeten. 1730-tól Zürichben két évig tanult. Haza érkezvén 1733. febr. 17. Rácz- (ma Hajdú)-Böszörményben lett lelkész és ott halt meg 1757. decz. 20. — Munkái: 1. *Diascepsis theologica* textualis, de novo foedere, in illustrem Jeremiae XXXI. v. 33. 34. prophetiam ... Quam praeside .... Joh. Jac. Hottingero ... in illustri lyceo Tigurino sicut publice ventillandam. placidae eruditorum disquisitioni ... subjicit, ita defendendam suscipit ... auctor. Tiguri, 1732. — 2. *Az imádságok* imádságának az az: a szent mi atyánknak avagy az uri imádságnak titka. Mellyet egynéhány prédikátziókban felfedezgetett, a leg-böltsebb, leg-szentségesebb, leg-tökéletesebb készületű imádságnak nagy mesterének, az áldott Jésusnak ditsőségére, a forró és értelemmel buzgó imádkozóknak segítségekre, egy néhai valóban kegyes professor Huldrik Jakab János után, annak prédikátzióiból világosított, a magyar nyelven nemzete hasznára kibotsátott ... maga költségével. Kolosvár, 1761.

Horányi. Memoria II. 679. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára II. 419. l. és a hajdu-böszörményi ev. ref. egyház jegyzőkönyvéből.

Nánássy *Lajos*, m. kir. pénzügyigazgatósági titkár, a debreczeni k. pénzügyigazgatóság bélyeg- és jogilleték ügyosztályának vezetője s előadója, köz- és váltóügyvéd, m. kir. honvéd lovas százados. — Munkája: *Utmutatás* a bélyeg- és jogilletékek kiszabására egyes példákban pénzügyi, törvénykezési és közigazgatási tisztviselők, kir. illetékmegszabási hivatalok, kir. körjegyzők, takarékpénztárak s hitelüzlettel foglalkozók, pénzintézetek, árvapénztárak és ügyvédek igényeihez alkalmazva ... Debreczen, 1875.

Petrik Könyvészete és a m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Nánássy *Lajos*, ev. ref. theologus Debreczenben és az ottani hittanszaki önképző-társulat tagja s jegyzője. — Czikke a Debreczeni főiskolai Lapokban (1901. 5. sz. Zágoni Mikes Kelemen). — Munkája: *A magyarországi ev. ref. theologusok* 1900. máj. 1. Debreczenben tartott kongresszusának jegyzőkönyve. Debreczen, 1900. (Bary Gyula jegyzőtársával együtt).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nánási *Lovász Mihály*, ev. ref. lelkész, nagybányai származású, a debre-

czeni ev. ref. főiskolában tanult, 1687-ben pedig a leydeni egyetem hallgatója volt. — Munkája: *Disputatio* Theologica Tripertita De Sacerdotio Christi. Pars Prima. Quam Sacerdote Summo adjuvante sub Praesidio . . . Stephani Le Moyne ... Publicè ventilandam proponit ... Auctor & Defendens ... Pars Secunda. Pars Tertia. (Sub Praesidio Jaobi Triglandii). Lugduni Batavorum, 1687.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könytár III. 2. rész 317. l.

Nánási *Lovász Mihály*, ev. ref. lelkész; előbb tanár a máramaros-szigeti ev. ref. lyceumban, majd ugyanott, később Nagybányán lelkész és a máramarosi egyházi vidék esperese. Mint tanár legelőször adta elő hazánkban magyarul az általa írt, de kéziratban maradt bölcseletet. — Munkája: *A jó embernek* halála után való emlegetése egy' beszédben, melyet néhai tek. és nemz. idősbb Kovátsi Mihály úrnak Máramaros vármegye számvevőjének utolsó tiszteletére készített és elmondott 1814. eszt. szept. 4. Szigeten a reform. templomban. Kolozsvár, 1816.

A máramaros-szigeti ref. lyceum Értesitője 1888. 18. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nánási *N. Miklós*, ev. ref. tanuló volt a debreczeni főiskolában, hol 1680-ban lépett a felső osztályba; itt az iskolai jegyzőkönyv szerint 1685-ben «cantor, praeceptor secundariorum poetarum curiosissimus és thecorius» volt. — Két latin költeménye van a Brabeumban (Debreczen, 1683.) és a Hedera Poeticaban (U. ott, 1686.).

Borovszky Samu, Debreczeni írók és tanárok. Bpest, 1898. 14. l.

Nánássy *Ödön*, jogi doktor, megyei főszolgabíró s volt országgyűlési képviselő, szül. 1867. okt. 28. Pesten; középiskoláit Egerben és Kalocsán a jezsuitáknál végezte. A jogot Bécsben, Egerben és Budapesten hallgatta. 1890-ben jogi doktori oklevelet nyert. Hevesmegyének aljegyzője lett, azután tiszteletbeli főszolgabiróvá s 1892-ben függetlenségi-párti képviselővé választatott. Jelenleg ügyvéd Budapesten. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyülési Almanach. Bpest, 1892. 281. l.

Nánay *S.* nyomdász. — Munkája: *Közhasznú nyomdai kalauz*, a nyomdaügyek iránt érdeklődő közönség, valamint a magyarajkú könyvnyomdászok számára. Nyitra. 1884. (Bóna K. J.-vel együtt).

Kiszlingstein Könyvészete.

Nándory *Mátyás* (nándori), táblabiró Zólyommegyében, a megyei főbizottság tagja, ki az ág. ev. vallásról áttért a róm. kath. vallásra. — Munkája: *Sapiens architectus* qui aedificat domum super petram propositus dominis lutheranis sive rigidis, sive mollibus ... ut noscere se incipiant, qui sint? Ex fundamento opusculum in duas partes divisum anno quo gaLLICIa, et LoDoMerIa pannonIIs reVIXIt. Augustissimis pro tunc rege, ac conregente a VIta pannonIae Lege agentIbVs MarIa aC Iosepho bIs seCVnDIs. Tyrnaviae, 1775.

Petrik Bibliogr.

Náni *Domokos*, fehérvármegyei származású magyar. — Munkája: *Monotessarion* Evangeliorum ....

Czvittinger, Specimen 285. l. — *Horányi*, Memoria II. 680. l.

Naprágyi *Demeter* (naprágyi), kalocsai érsek, szül. 1556-ban; gömörmegyei nemes családból származott és Telegdi Miklós pécsi püspök udvarában nevelkedett, a kinek pártfogásával végezte Bécsben felsőbb tanulmányait. Visszatérvén az osztrák fővárosból, a nagyszombati iskola igazgatójává tette Telegdi, míg 1586. okt. 18. Radéczy István esztergomi kanonokságot adományozott neki. Alig két év letelte után elhagyta a káptalant és egri nagyprépostá lett. 1593. máj. 24. aradi prépostá, 1596. jún. 17. szerémi s még ez évben erdélyi püspökké nevezték ki. 1602-ben a po-

zsonyi prépostságot, 1607. a veszprémi s győri püspökséget és pilisi apátságot, végre 1608-ban a kalocsai érsekséget nyerte el. Többféle követségben vett részt királya megbizásából; 1598-ban III. Zsigmond lengyel királynál járt követségben. Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem kedvelt embere volt; midőn ez 1599-ben fejedelemségéről lemondott, azt visszaszerezni óhajtván, követségben Rudolf királyhoz küldte; 1609. a pozsonyi országgyűlés szintén Rudolfhoz küldte és 1614-ben a linczi congressus által küldött követségnek is tagja volt. Midőn N. győri püspöknek neveztetett ki, elköltözködésekor Erdélyből 200—300 kötetre menő könyvtárral jött az országba, mely az uradalmi (győri káptalan) levéltárában őriztetett, számos korlátnoki irományokat is hozott magával. Különben az országos ügyek intézésében nem igen vitt elsőrendű szerepet; erre nem volt elegendő tehetsége. Erős ambitiója volt azonban, hogy a Forgách Ferencz halálával megüresedett primási szék elnyeréseért lépéseket tegyen. De híre nem volt a legjobb, sokan a más vallásúak pártfogásával gyanusították és ez nem igen mozdította elő törekvéseit. Egyenesen a felséghez fordult tehát. «Minthogy immár az országban et senio et dignitate én vagyok az első, írja a királynak, azért ő felsége is akarván megtartani a szokott ordót és grádust, talán méltó, hogy énreám is tekintettel legyen.» De még így sem boldogult. A fejedelem választása helyette Pázmány Péterre esett. Szent László fejének ereklyetartóját a protestánsoktól megváltva, ő hozta vissza Erdélyből. Meghalt 1619. márcz. 25. életének 63. évében és a győri székesegyházban temettetett el. — Munkája: *Hungariae Periclitantis Legatorum*, Rndi Dni Demetrii Napragi ... & Gen. Dnorum Nicolaj Zokolij de Kis Varda, & Michaelis Kellemesi ... ad Seren. Potentiss. Sigismvndvm Tertivm, Poloniae Et Sveviae Regem, ... Oratio, In Comitiis Generalibus Cracouiae habita, die 2. Mensis Martij Anno Domini M.D.XCV. Cracoviae, 1595. (Utánnyomata 1595-ben Kolozsvárt, Nürnbergben és Danzigban. Lengyelül: Krakkó, 1595). — Levele Károlyi Gáspárhoz, Veszprém, 1591. okt. 28. (Sárospataki Lapok 1891. 45. sz.) — Nevét: Napragyinak és Napraghynak is írták.

Siebenb. Quartalschrift I. 1790. 362. lap. — *Katona*, Historia Metrop. Coloc. Ecclesiae II. 70. l. — *Győri Közlöny* 1860. 56. sz. (Oklevele). — *Győri Tört. és Rég. Füzetek* I. 1861. 90., 187., 277., III. 1865. 145., 147., 148., 160. lap. — *M. Könyv-Szemle* 1884. 113. l. — *Uj M. Sion* 1886. 832. l. — *M. Sion* 1888. 373., 778. l. — *Zelliger Alajos*. Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 348. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 253., 254., 257., 258. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 188. l.

Náray *Antal* (nárai), ügyvéd, szül. 1795. júl. 10. Győrén (Tolnam.) szegény sorsú nemes szülőktől; atyja félév mulva Baranyamegyébe Szászvárra költözött, hol tanító és jegyző lett. N. a gymnasiumot Pécsett végezte a Petheő-féle ösztöndíj segitségével, a bölcseletet pedig Diakováron a püspöki lyceumban a kispapok közt. A bölcseletet elvégezvén, pappá lett Pécsett, de az első év végével kilépett és Pesten joghallgató lett, a II. évet Pozsonyban végezte; mindenütt leczkeadással tartotta fenn magát. Az olasz és franczia nyelven kívül az angolt is megtanulta. Ügyvédi diplomát szerzett és 1826-ban Aradon telepedett le, hol háza a művelt elemek gyűlhelye volt. Később több uradalmak ügyésze lett; családi gondokkal terhelve, keveset foglalkozott az irodalommal; a megkezdett munkát rendesen be nem végezhette. 1837-től a megyei gyűléseken is szerepelt és a nehezebb időkben az ellenzéket támogatta. A Wenckheim- és Forray-féle grófi uradalmak ügyésze lett. Fábián Gáborral, ki barátja volt, a megyei bizottságokban is részt vett, mint Arad, Csanád, Krassó és Csongrád megyék táblabirája.

1841-ben nőül vette Szuchodolszky Máriát, kitől született fia Náray Iván, az irodalomban Benedek Aladár névvel ismeretes, a ki atyját utolsó éveiben támogatta. Meghalt 1870. máj. 11. az orvosi egyetem kórházában. — Költeményeket írt az Aurórába (1824., 1830.) és a Honderűbe (1843. I.). — Munkái: 1. *Értekezés* a főispán birói hatalmáról. Pest, 1823. (Végén: Irtam Pécsett 12. Junius 1822. Ism. Hazai s Külf. Tudósítások 1823. 17. sz.). — 2. *Máré-vára.* Eredeti magyar román a magyar előidőből. U. ott, 1824. Két kötet, két rézmetszettel. (Nyomatott ezer példányban.). — 3. *Romeo és Julia,* szomorújáték öt felv. Shakspeare után magyarázta. Buda, 1829. (Külföldi Játékszín XVII., kiadja a m. tudós társaság). — 4. *Nickleby Miklós* és családjának élete és viszontagságai. Regény. Boz-Dickens Károly után ford. Kiadta Benedek Aladár atyjának kéziratából. Bpest, év n. Három kötet.

Vasárnapi Ujság 1870. 20. sz. (Nekr.) — *Lakatos Ottó,* Arad története. III. 71. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Bayer József,* A magyar drámairodalom története. Bpest, 1897. II. 201. l. és önéletrajzi adatok.

Náray *Dávid,* kegyestanítórendi áldozópap, szül. 1778. márcz. 28. Szombathelyt, 1803. decz. 31. szenteltetett föl; több helyt volt tanár és 1850. márczius 25. mint vice-rector meghalt Kecskeméten. — Munkái: 1. *Carmen* adm. rev. ... P. Antonio Dréta, ordinis cisterciensium r. Abbatiae Zircensis priori dign. ad diem nominis oblatum 1812. Weszprimi. — 2. *Ode* ad rev. ... d. Michaelem Antonium Paintner praepositum et Jaurinensem canonicum ... dum festum Antonii celebraret 1812. U. ott.

A kegyes-tanítórend Névtára és a rendház jegyzőkönyvéből.

Náray *Dezső.* — Munkája: *A csodadoktor.* Amerikai regény. Irta Edward Bellamy. Ford. Makó, 1898. (A nagyilágból. Regények és elbeszélések I. 7.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Náray *György,* esztergomi kanonok, N. István és Kórodi Anna ág. ev. szülők fia, szül. 1645. ápr. 23. Pálózon (Zalam.); már kora ifjúságában római katholikus nevelést nyert egyik rokonától; iskoláit Győrben és Nagyszombatban végezte. Győrött élete nagy veszedelemben forgott, beleesett a Dunába s csak úgy tudott kimenekülni, hogy két deszkát sikerült megragadnia. A nagyszombati jezsuita collegium rektorának ajánlása folytán 1666-ban bejutott a római collegium germanico-hungaricumba. Harmadfél év mulva azonban betegeskedése miatt kénytelen volt visszatérni hazájába. 1668-ban misés-pappá szenteltetett és az egri püspök maga mellé vette káplánjának. 1674-ben plébános lett Csütörtökön, 1677. alesperes, 1680. pedig püspökii plébános. Bírta e mellett a sz. Andrásról nevezett javadalmat is Pozsonyban. 1684. jún. 9. pozsonyi kanonokká neveztetett ki. 1685. és 1689-ben a sz. Imréről nevezett papnevelő-intézet kormányzója, 1686-ban a káptalan decanja volt. 1690. márcz. 4. az esztergomi káptalanban nyert stallumot. Itt előbb tornai, 1691. ápr. 21. zólyomi esperessé lépett elő. 1692-ben egyházlátogatást tett főesperessége területén. Nemcsak apostoli buzgalmú szónok, hanem költő is volt. Meghalt 1699. decz. 5-én Nagyszombatban. — Munkái: 1. *NoVVs AnnVs* BIsseXtILIs CVM pLVrIbVs speratIs aeternVs qVoqVe feLIX, appreCatVs, ParoChIs ZoLiensibus Cae terisqVe PraesbIterIs (= 1692.), medio Epistolarum & monitiuncularum subsequentium. Tyrnaviae. — 2. *A Szentháromság olvasójáról.* Imádság szükségéről és módgyárul. U. ott, 1693. — 3. *Lyra Coelestis* svavi concordia Divinas Laudes personans. Hominumqve animos A Terrenis Ad Coelestia avocans. Elaborata. et juxta Musicales Notas In Harmoniam adoptata. Nuncque primo Typis edita: Opera & studio ... Tyrnaviae, 1695. (A szöveg legnagyobb részét magyar énekek

teszik hangjegyekkel.) — Latin levele, magyar utóirattal, kelt Esztergomban 1695. jún. 22. Bizonyos tartozások tárgyában magát mentegeti és a káptalant kéri, hogy vele méltányosan és kegyesen bánjanak. (Tört. Tár 1881. 265. lap.) — Kéziratban maradt: Adnotationes variae. Romae, 4-rét és Conciones festivales et dominicales. Püspökini, 12-rét. (Mindkettőt az esztergomi főegyházmegyei könyvtár őrzi.)

Toldy, M. nemzeti irodalom története. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 592., II. 467., 491. l. — *M. Könyv-Szemle* 1882. 311., 316. l., 1892—93. 352. l. — *Uj M. Sion* 1884. (Békesi). 1886. 832. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók csarnoka 348. lap. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok 310 l.

Náray *Imre* (nárai), ügyvéd, szül. 1818. máj. 18. Pécsett (Baranyamegye); szülőhelyén végezte iskoláit és 1841-ben Aradon telepedett le, 1842-ben váltójegyző, majd tiszteletbeli megyei alügyész lett. 1848-ban megválasztatott megyei első alügyésznek és Arad ágyúztatása miatt a megyei raboknak Szent-Annára leendő átkisérésével bízatott meg. 1849-ben nemzetőri főhadnagy volt és Kossuth Hirlapjának levelezője; még azon évben az aradi vészbiróságnál mint közvádló működött. A szabadságharcz után 1851—1853-ig Josefstadtban politikai fogoly volt; onnét kiszabadulva, 1858-ig rendőri felügyelet alatt állott és ügyvédi gyakorlatától is megfosztatott. Ily körülmények közt az orvosi tudományok tanulmányozására adta magát; a hasonszenvészettel rendszeresen foglalkozott és gyógyított is. Mint városi törvényhatósági képviselő, az aradi ügyvédi kamara és a lövészegylet elnöke, az országgyűlési függetlenségi párt alelnöke, Arad népszerű polgárai közé tartozott és az 1881—84. országgyűlésre képviselőnek is megválasztatott. A lipcsei központi általános hasonszenvi tudós társaság munkájáért oklevéllel tisztelte meg és tagjának választotta. Meghalt 1882. szept. 12. Aradon. — Czikke a M. Gazdában (1861. A marhadög hasonszenvi gyógyítása): írt még a Borászati Lapokba és a Gyümölcsészeti Vázlatokba. — Munkája: *Hasonszenvi (homoeopath.) állatorvos.* Vezérkönyv miként lehet lovak, szarvasmarhák, juhok, kecskék, sertések és kutyák betegségei esetén hasonszenvi gyógymód által gyorsan, biztosan és olcsón segíteni. A homoeopath. gyógyszerek készítésének rövid megismertetésével. Günther Fr. Ágost állatorvos «Der homöopath. Thierarzt» 8. bőv. és jav. kiadása után írta és saját költségén kiadta. Arad, 1857. (A német 12. bőv. és jav. kiadás után N. beleegyezésével írta Remény Arthur. Pest, 1868.). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Szinnyei Könyvészete. — *Lakatos Ottó*, Arad története. Arad, 1881. III. 71. l. — *Arad és Vidéke* 1882. 214. sz. (Sümegi Kálmán). — *Függetlenség* 1882. 260. szám. — *Szabadság*. (Nagyvárad) 1882. 181. sz. és gyászjelentés.

Náray *Iván* L. *Benedek Aladár.*

Náray *János*, gazdatiszt. — Czikke a Gazdasági Tudósításokban (V. 1842. Némely észrevételek a gazdasági erő számtartási ügyében). — Munkája: *Gyászoszlop*, mellyet mélt. Németh-Ujvári gróf Batthyány Antal József úrnak, Szent Mihály hava .... 20. történt halálának emlékezetére, több érdemes tisztjeinek nevében emelt. Székesfejérvár. (Költemény).

Petrik Bibliogr.

Náray *József*, egri kanonok, szentgyörgyi apát és székesegyházi főesperes volt a XVIII. században. Meghalt 1804-ben. — Munkái: 1. *Epithalamion* Seren. Hungariae et Bohemiae regio hereditario principi et archiduci Austriae domino Josepho, regni Hungariae palatino et locumtenenti etc. et Alexandrae, augusti caesaris Russorum filiae principi, in perennem venerationis cultum neosponsis devotissime dicatum. Agriae, 1799. — 2. *Applausus* ill. ac. rev. dni Nicolai Konde de Póka-Telek honoribus, dum Magno-

Varadinensem episcopatum suum prima vice solemniter ingrediretur dicatus. U. ott, 1801.

M. Sion 1888. 778. l. — Koncz Ákos, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 183. l.

Náray *Talamér* (nárai), városi főszámvevő, N. Antal ügyvéd, író és Szuchodolszky Mária fia, szül. 1849. márcz. 7. Gyorokon (Aradm.); iskoláit Aradon és Szegeden végezte, majd a pesti egyetem jogi fakultásán folytatta, de teljes vagyontalansága miatt be nem fejezhette. Eleinte nevelő volt és képesítést nyert a franczia nyelvből és a gyorsírásból; az aradi állami tanítóképzőben és a szegedi állami főreáliskolában a gyorsírást tanította. Később e pályával szakított. Katonai kötelezettsége teljesítése után állami pénztári és számvevőségi tisztviselő volt. 1881-ben Ujvidéken városi főszámvevő lett és azóta ezen állásában működik. — Czikkeket írt névtelenül a Környei által szerk. Néptanítók Lapjába (70-es évek elején két mennyiségtani czikk); a humorisztikus lapokban (80-as években, egy pár tréfás czikke és verse van). — Munkája: *Dr. Csömörüzy Jeremiás,* aradi búbánatok. Néphangoló instrumentum. Arad, 1879.

Lakatos Ottó, Arad története. Arad, 1881. 72. l. és önéletrajzi adatok.

Narcis *Ferdinand György,* orvostanhallgató. — Munkája: *Dissertatio* Botanico-Medica, De Chaerephyllo, Qvam Praeside Christophoro Helvigio, ... publico & placido Eruditorum examini subjicit Respondens ... Ad diem XIV. Martii. M.DCC.XI. Gryphisvaldiae. (Ajánlja pártfogóinak, Mevius Frigyes svéd lovasezredesnek és Essen Ferencznek. Üdvözlő verset írt hozzá a késmárki szül. ifj. Buchholtz György).

Uj M. Athenás 573. lap. (Fabó). — *Szabó-Hellebrant,* Régi M. Könyvtár III. 2. rész 733. l.

Nasch *Fülöp,* reáliskolai tanár. — Czikke a vágujhelyi izraelita reáliskola Értesítőjében (1901. Hans Sachs bibliai drámái. Ism. Egyet. Philolog. Közlöny).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányából.

Naschér *Simon,* bölcseleti doktor, rabbi, szül. 1841. márcz. 16. Liptó-Szent-Miklóson; tanult a bajai gymnasiumban az 50-es években, hol Kolmár József tanítványa volt; tanári oklevelet is nyert és 1866 óta a berlini zsidó hitközség rabbija és hitszónoka. — Czikke a Löw Ben-Chananjában (1860. Ueber jüdische Kanzel-Exegese). — Munkái: 1. *Worte des Dankes.* Rede, gehalten bei Erlangung der Morenu-Würde im Tempel zu Baja. Baja, 1860. — 2. *Gottesdienstlicher Vortrag* am 1. Pesach-Feiertag im Gotteshause zu Szegszárd gehalten. Pest, 1860. — 3. *Unsere Richtung.* Glauben ist Denken. Berlin, 1860. — 4. *Der Gaon Haja.* Ein Beitrag zur Entwicklungs-Geschichte der semitischen Sprachforschung. U. ott, 1867. — 5. *Die Sentenz* bei Juden und Arabern. Eine vergleichende Studie. U. ott, 1868. — 6. *Grabrede* beim Tode des sel. Nathan in Rathenov. U. ott, 1871. — 7. *Einfluss* der deutschen Philosophie auf die Volksbildung. U. ott, 1872. — 8. *Wissenschaftliche Vorträge:* 1. Moralische Wirkung der Kunst, 2. Faust von Goethe und Lenau, 3. Philosophie und Volksbildung. U. ott, 1875. — 9. *Das Judenthum* der Aufklärung. Reden für die Gebildeten aller Confessionen. Magdeburg, 1876. — 10. *Franz Deák.* Gedächtnissrede, gehalten am 28. Jänner 1877 im Berliner Ungar-Verein. Berlin, 1877. — 11. *Die jüdische Gemeinde* in ihrer Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft. Reden für Freunde religiöser Cultur und Freiheit. U. ott, 1877. — 12. *Moses Naschér,* Oberrabbiner in Baja. Eine exegetische Monographie. Ugyanott, 1879. arczk. — 13. *Vier Momente.* Gottesdienstliche Rede, zur Feier 25-jähr. Stiftung der Gemeinde Schochare Hattob

in Berlin am 3. Jan. 1880 gehalten. U. ott, 1880. — 14. *Auswahl* von Gedichten, nach dem ungarischen Texte des Dichters Reviczky Gyula, in metrischer deutscher Übertragung und mit einer Einleitung versehen. Aus dem Anlasse der Feier tausendjähriger Stiftung des ungar. Staates veröffentlicht. Bpest & Leipzig, 1896.

Lippe, Ch. D., Bibliographisches Lexikon. Wien, 1881. 342. l. és a magyar n. múzeumi könyvtár példányairól.

Naszády *József*, ügyvéd, N. József aradmegyei főpénztárnok és Rieger Terézia fia, szül. 1852. okt. 4. Kis-Jenőn (Aradm.); a gymnasium I. osztályát Temesvárott, a többit Aradon végezte; az orvosi pályára lépett és négy hónapig Bécsben tanult, mire szakítván ezen pályával Budapesten jogot tanult. 1873. júl. 30. államvizsgálatot tett és nov. 1. Budapesten önkénytes lett; 1874. nov. 1-től hadnagyi rangot nyert. Jogi gyakorlatot folytatott Budapesten br. Purcell Andor (1874. márcz. 2-tól 1875. júl. 1-ig) és Babics József ügyvédeknél. 1876-ban ügyvédi oklevelet nyert és Nagy-Kikindán nyitott irodát. — Czikket írt a Temesi Lapokba másfél évig (majd minden számba küldött tárczákat és vegyes czikkeket). — Munkája: *Anarchia.* (Az uj megváltó világa. a társadalom multja, jelene és jövője). Bpest, 1893.

Corvina 1903. 2. sz. — *Pesti Hirlap* 1903. 20. sz. és önéletrajzi adatok.

Nászai *Mór*, kir. kereskedelmi tanácsos. a fővárosi törvényhatósági bizottság s a végleges vízmű ügyében kiküldött vegyes bizottság tagja. Nasztl családi nevét 1885-ben változtatta Nászaira. — Munkája: 1. *Budapest főváros vízvezetékének kérdéséhez* a végleges vízművet illetőleg. Bpest, 1886. — 2. *Indítvány* a végleges vízmű tárgyában. Indokolással Budapest főváros közgyűlése elé terjeszti. U. ott, 1887.

M. Könyvészet 1886. — *Századunk* névváltoztatásai. Bpest, 1895. 167. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Naszál *Jenő.* — Szerkesztette az általa alapított Váczi Lapokat 1870. febr. 12-től okt. 16-ig összesen 36 számot; ekkor megvált a laptól és a 37. szám Vácz czímmel Éliássy Gyula szerkesztésében jelent meg.

A m. n. múzeumi hirlap-könyvtár példányából.

Naszályi *István*, ev. ref. lelkész; Debreczenben tanult, hol 1697. jún. 7. lépett a felső osztályba; 1706-ban az ottani kollegium könyvtárnoka is volt, a könyvtár katalogusát befejezte s az ottani jegyzőkönyvben széljegyzetei vannak, melyek az 1710 körüli állapotokra vonatkoznak: 1711-től pápai (Veszprémm.) pap volt (1719. jan.—márcz. megszünt ott a vallási gyakorlat). — Verset írt a Honor Posthumusba (Debreczen, 1700). — Kéziratí munkája: Halotti beszéde Csúzi Cseh János felett 1731. ápr. 22. (a m. n. múzeum kézirati osztályában).

Tóth Ferencz, A pápai reform. ekklezsiának historiája. Komárom, 1808. 69. l. — *Magyar Könyv-Szemle* 1886. 241., 1902. 118. h. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1898. 459. l. és a debreczeni ev. ref. főiskola jegyzőkönyvéből.

Naszályi (*Szász*) *János*, ev. ref. lelkész, született 1760-ban Adorjánházán (Veszprémm.); a közeli király-szabadjai algymnasiumban, majd Kecskeméten és Debreczenben tanult, hol 1778. ápr. 30. lépett a felső osztályba; 1788. márczius 15-től szept. 16-ig főiskolai senior volt; a theologiát is ott végezte; azután az utrechti egyetemre ment; itt avattatott lelkészszé. Hazajövén, 1791. antalfai. 1795. tót-vázsonyi pap lett, 1807-ben Palotára (Veszprémm.) vitték lelkésznek, hol 1823-ban meghalt. Superintendenczialis és traktualis assessor is volt. — Költeményt írt 1791. jan. 25. a Naprafordgó virág cz. munka szerzőjéhez Veszprémben; egyházi beszédei jelentek meg a Prédikátori Tárház I—IV. köteteiben

(Vácz, 1805.) — Munkái: 1. *Amerika vagy az új világ feltalálásának históriája*, Robertsonból és Kampéból az oskolás gyermekek számára kérdések- és feleletekbe foglalva. Pest. 1817. — 2. *Keresztyéni szeretet*, és értelembéli egyesség avagy azoknak az augustai és helvetziai vallástételt követő két felekezetű evangelikus keresztyéneknek lehető egyesüléseket tárgyazó értekezések. Veszprém, 1818. — Kéziratban: Agenda hoc est Sancti Ritus 1784. 8rét 177 lap (a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtárában); Wehrenfelsnek értekezései és a Gelei-Katona-féle canonok.

Fabián, Prédikátori Tárház III. k. 4. f. 175. l. — *Prot. Egyh. és Iskolai Lap* 1845. 232., 1879. 21., 30. sz. (Szentkuty). — *Kiss Áron*, Adalékok 72. l. és M. Népiskolai tanitás története 107. l. — *Uj M. Athenás* 304. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 1010. l. (Kis Áron) és a debreczeni főiskola jegyzőkönyvéből.

Naszluhácz *Lajos*, mérnök, vasuti igazgató, 1839-ben Budán a gymnasium VI. osztályában tanult; 1857-ben Gráczban tartózkodott mint mérnök; később az alföld-fiumei vasut igazgatója lett; a Ferencz József-rend lovagja, a fővárosi bizottság és a közmunkatanács tagja. Meghalt 1877. nov. 15. Székesfejérvárt szélütés következtében 55 éves korában. — Költeménye van a Költészeti zsenge mutatványokban (Buda, 1839); czikke a M. Sajtóban (1856. 53. sz. Közgazdászat. A vasutakról). — Munkái: 1. *Földosztótáblák* mérnökök, gazdatisztek, községek, földbirtokosok, úrbéri hatóságok, általában az úrbéri rendezés és tagosítás által érdeklettek használatára kiszámította. Nagy-Kanizsa, 1857. (Magyar és német czímmel és szöveggel). — 2. *A becslegés föld* fölosztásról. Grécz, 1857.

Szinnyei Könyvészete és gyászjelentés.

Naszluhácz *Ödön*, ügyvéd, N. Lajos mérnök-író és Schmidt Szerafina fia, szül. 1853. okt. 19. Kaposvárt (Somogymegye); a gymnasiumot Sopronban a benczéseknél, Budán a várban és Győrött végezte. A jogot ugyanott és Budapesten hallgatta; joggyakornok volt a kir. curián és 1877-ben ügyvédi vizsgát tett. Eleintén Budapesten nyitott irodát, majd vidékre költözött és több helyt ügyvédeskedett; igy Bogsánban (Krassóm.) és jelenleg Oraviczabányán (Krassó-Szörénymegye) működik mint ügyvéd. Mint zeneszerző és zongoraművész is ismeretes; több helyt hangversenyeken is föllépett, így Balaton-Füreden, Siófokon, Győrött, Balassa-Gyarmaton, Székesfejérvárt és Budapesten az írók és művészek társaságának estélyén. Zeneszerzeményei közül: Válni fáj, Ilonka-csárdás és Győri jogász magyar cz. külön is megjelentek Budapesten. — Első czikke a Remellay Gusztáv Ifjúság Lapjában jelent meg 14 éves korában; két év mulva a Győri Közlönybe írt és az ottani Szabad Polgárnak két évig volt munkatársa (írt a lapba vezérczikkeket, tárczákat, két nagyobb elbeszélést és költeményeket), a győri Reményben is van négy költeménye; később a Benedek Aladár Uj Idők cz. lapjába írt költeményt; dolgozótársa volt a Székesfehérvár és Vidékének (1887—88); írt az ottani Szabadságba is. — Munkája: *Tiszta erkölcs.* Röpirat. Székesfejérvár, 1886. — Szerkesztette az Egyetemi Hiradót 1875., melyből csak néhány szám jelent meg, a Csurgót 1880. és Ujpest és Vidékét 1884.

M. Könyvészet 1886. és a m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Naszvady *Ádám* (gútori), első éves bölcsész Nagyszombatban. — Munkája: *Materia* tentaminis quod in archiepiscopali nobilium convictu S. Adalberti ex geometria practica 1770. subivit. Tyrnaviae.

Szinnyei Könyvészete.

Nátafalussy *Kornél* (nátafalvi), kir. tanácsos, tankerületi főigazgató, szül. 1841 nov. 17. Leleszen (Zemplénm.); tanulmányait Sátoralja-Ujhelyen, Eper-

jesen és Ungvárt végezte; 1859. szept. 18-án a jászóvári prémontrei kanonokrendbe lépett. 1862 től a kassai főgymn. tanára volt; 1874-ben a rendfőnök titkára, 1875-től a rozsnyói rendház főnöke s a főgymnasium igazgatója, 1887-től ugyanaz Kassán; a történelmet és földrajzot tanította. 1892. szept. 9. kinevezték a nagyváradi tankerület kir. főigazgatójává, 1898. kir tanácsossá; 1899. nov. 7. a jászóvári prémontrei kanonokrend coadjutorrá választotta, erről a tisztségről azonban egészségi okok miatt decz. 15. lemondott. A magyar történelmi és a budapesti philologiai társulatnak igazgató választmányi tagja. — Czikkei a kassai főgymnasium Tudósitványában (1863. A kassai kath. főgymnasium története); az Idők Tanujában (1865. Verbőczy István prémontrei kanonok emlékezete); a Pesti Hirnökben (1867. Répássy József jászóvári prépost emlékezete, 1868. Régi dal régi gyűlölségről, négy czikk, Apologeticus czikkek a tanítórendek mellett); a M. Sionban (1868. A kassai székesegyház s jászóvári prépostság régi szerkönyvei); a Pesti Naplóban (1869. Igénytelen nézetek a felállítandó lyceumi osztályok szervezésére vonatkozó miniszteri javaslat felett, három czikk); a Századokban (1871. Jelentés a magyar tört. társulat zemplén-ungi kirándulása leleszi bizottságának működéséről, a leleszi országos levéltár története- és ismertetésével); a rozsnyói kath. főgymnasium Értesitőjében (1882. A rozsnyói kath. főgymnasium története), az Egyetemes M. Encyclopaedia VII—XII. köteteibe 217 történelmi, földirati s életrajzi czikket írt; a Szöllősy Károly, Szerzetes rendek cz. munkájában (Arad, 1878. A jászóvári, leleszi és nagyváradhegyfoki prépostságok rövid története és az életben levő jászóvári prémontreiek irodalmi tevékenysége); könyvismertetéseket írt az Új Korszakba (1866.), a M. Sionba (1866.), az Orsz. Tanáregylet Közlönyébe (1869., 1871.) és a Kath. Hetilapba (1872.); beszédei a Rozsnyói Hiradóban (1877., 1886.); írt a M. Államba is. — Munkái: 1. *A szent István* első vértanuról nevezett nagyvárad-hegyfoki prépostság vázlatos története. Kassa, 1872. (Különnyomat a jászóvári prémontrei kanonokrend Névtárából). — 2. *Adalékok* a rozsnyói középtanodák keletkezésének történetéhez. Rozsnyó, 1876. Okmány függelékkel. (Különny. a rozsnyói kath. főgymnasium Értesítőjéből.) — 3. *Jászó* und die mit ihr vereinigten Probsteien Lelesz und Promontor von Grosswardein. Würzburg & Wien, 1882. (Lenner Gyula Ferdinanddal együtt). — 4. *A keresztelő szent János*ról nevezett jászóvári egyház prépostjai 1240—1552. I. Kassa 1883. (Különny. a jászóvári prémontrei kanonokrend Névtárából). — 5. *Schematismus* canonicorum regularium sacri candidi ac exemti ordinis praemonstratensis regiae praepositurae S. Joannis Babtistae de castro Jászó. Ad annum scholasticum 1891—92. Cassoviae, 1891. (Névtelenül.)

Szöllősy Károly, Szerzetes rendek. Arad, 1878. I. 46. l. — *Schematismus* Ord. Canon. Reg. Ord. Praemonstratensis de Castro Jászó. Cassoviae, 1891. 85., 147. lap. — *Pallas Nagy Lexicona* XVIII. 322, lap. — *M. Állam* 1902. 236. sz.

Nathanael *C. C.* — Munkája: *Reflexiones* circa coelibatum cleri cath. Tyrnaviae, 1848.

Petrik Bibliogr.

Nátly *József*, cs. kir. postaügyelő Szegeden. — Költeményei és czikke a Hebében (1824—1826.), a Sokféleben (1833). — Munkái: 1. *Uj szellem*, vagy is új magyarok útja Helikonra. Szinmű 3 felv. (Szeged, 1824. Ponori Thewrewk József, Velenczei szappanpor. Hozzá: Thewrewk és másoktól próza és költemények). — 2. *Némely vélekedések* a magyar nyelv ügyében. U. ott, 1825.

Petrik Bibliogr. II. 851., IV. 68. l. — *Bayer József*, A magyar drámairodalom története. Bpest, 1897. I. 389. l.

Natonek *Dezső*, tanító. — Munkája:

Bibliai történet, a váczi statusquo izr. hitközségi népiskola I. és II. oszt. tananyaga, Vácz, 1900.

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Natonek *József*, nyug. rabbi Budapesten. — Munkái: 1. *Schlosche Kemazim.* Abhandlungen diversen Inhalts. Prag, 1859. — 2. *Rabbi Moscheh Sofer* und der Magier «Ben Chanan»-je. U. ott, 1865. — 3. *Wissenschaft-Religion.* Eine pro und contra Beleuchtung des Materialismus, Darwin, Haeckel, Büchner etc. nach naturwissenschaftlichen Grundsätzen der mos. Entstehungsgeschichte, nebst historischer Beweisführung für eine waltende göttliche Vorsehung. Budapest, 1876. — 4. *Historisches Charakterbild* ausgezeichneter israel. Frauen ... — 5. *Erhabenster Frauenlob* ... — 6. *Ehrenkranz* des guten Rufes. Festgabe zum fünfundzwanzigsten Amtsjubiläum des Dr. M. Landsberg Rabbiner zu Liegnitz. Bpest, 1880.

Lippe, Ch. D., Bibliographisches Lexicon. Wien, 1881. 346. l. és a m. nemz. múzeumi könyvtár példányairól.

Natorp *Tivadar*, báró, államdoktor, m. kir. pénzügyi tanácsos, br. N. Tivadar pénzügyi tanácsos és Baltın Ágosta fia, szül. 1865. jún. 10. Bécsben; középiskolai tanulmányait a budai II. kerületi gymnasiumban végezte, azután a budapesti egyetemen jogot tanult és megszerezte az államdoktori oklevelet; ezt megelőzőleg állami szolgálatba lépett és ez idő szerint mint pénzügyi tanácsos szolgál a m. kir. dohányjövedéki központi igazgatóságnál; a m. gazdasági egyesület dohánytermelési szakosztályában is működik. — A M. Dohányujság egyik főmunkatársa, mely szaklapban egyéb kisebb czikkein kívül a bécsi gazdasági kiállításon a magyar dohányjövedék által rendezett dohánykiállitásról közölt hosszabb czikket. — Munkái: 1. *A dohány* és dohányjövedék Magyarországon. Történeti és statisztikai ismertetés. Budapest, 1896. (Oroszi Bálványi Gyulával együtt). — 2. *A dohánygyártás* monographiája. U. ott, 1898. (A magyar korona országainak gyáripara az 1898-ik évben. 7. füz. Kiadja a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium. Bálványi Gyulával együtt.)

Magyar Dohányujság 1894. 4. sz. arczk. — A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Natosevics *György*, orvosdoktor, iskolai főfelügyelő, szül. 1821. jún. 6-án Zalánykeményen; középiskolai tanulmányait Karlóczán, Eperjesen és Pesten végezte. Bécsben orvosnövendék volt. 1850-ben nyert ott orvosdoktori oklevelet és mint gyakorló-orvos Ujvidéken telepedett le. 1853-ban a szerb egyházi hatóság a szerb iskolák gondnokságával. majd az ujvidéki gymnasium igazgatásával bízta meg. Az absolut kormány 1857-ben az összes délmagyarországi és horvátországi iskolák tanfelügyelőjévé nevezte ki s ekkor Temesvárra költözött. 1861-ben megszünt az állása s a szerb népiskolák kormánytanácsosa lett. 1867-ben lemondott állásáról és Mihály szerb fejedelem meghivására Szerbiába ment és ott is az iskolák felügyeletével bizatott meg. Mihály fejedelem halála után, 1869-ben visszatért Ujvidékre. 1871-ben a szerb egyházi congressus a hazai szerb iskolák felügyeletét ruházta reá. Az ujvidéki Matica Srpska elnöke s a bécsi cs. kir. közoktatási tanács volt kültagja. Meghalt 1887. júl. 22. Károlyvárosban. — Munkái: 1. *Nega krave.* Ujvidék, 1853. (A tehén ápolása). — 2. *Kratko uputstvo* za predavanje bukvarskih nauka. U. ott. 1858. (Útmutatás az elemi oktatásban. Ujabb kiadásai 1861. és 1862. ugyanott). — 3. *Nekoliko* narodni pesmah. U. ott. 1862. (Néhány népdal). — 4. *Biser* i drago kamenje. U. ott, 1875. (Gyöngy és drágakő). — 5. *Zašto* naš narod propada. U. ott, 1866. (Népünk pusztulásának okai). — 6. *Bukvar.* Belgrád, 1870. (Abc-és könyv, és Ujvidék, 1875). — 7.

Čitančica. Belgrád, 1870. (Abc-és könyvecske). — 8. *Prva čitanka.* U. ott, 1870. (Első olvasókönyv). — 9. *Hleb.* U. ott, 1874. (A kenyér). — 10. *Duvan* s pogledom na zdravlje. Ujvidék, 1875. (A dohány). — 11. *Uputsvo* za predaranje bukvara. Ujvidék, 1875. (Az abc tanítása). — 12. *Astronomija* Lokijera. U. ott, 1880. (A csillagászat. Németből ford.)

Orao. (Naptár) 1876. — *Miličsevics*, Pomenik 398. l. — *Vasárnapi Ujság* 1887. 31. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Natterer *Konrád*, bölcseleti doktor, vegyész, szül. 1860. júl. 22. Márczfalván (Sopronm,); a gymnasiumot és az egyetemet Bécsben végezte s 1882-ben bölcseleti doktorrá avatták. 1885 óta segéd a bécsi egyetem vegyészeti laboratoriumában és ugyanazon évben az ottani egyetemen a vegyészet magántanárává habilitáltatott. 1890—91-ben a Pola hajón a Keleti tengeren tudományos expeditióban is részt vett. — A bécsi akadémia Sitzungsberichtjeiben 1882—85-ben hat czikket közölt: Monochloraldehyd und seine Derivate cz., továbbá: Einige Beobachtungen über den Durchgang der Electricität durch Gase und Dämpfe ugyanott és az Annalen der Physik und Chemieben 1889; a Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaftenben (1892. Chemische Untersuchungen im östlichen Mittelmeere) sat. — Munkája: *Zur Chemie des Meeres.* Wien, 1892.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Künstler- und Schriftsteller-Lexikon. Wien, 1893. 349. l. — *Heinsius*, Allg. Bücher-Lexikon. Leipzig, 1894. XIX. 189. l.

Nátz *József*, r. kath. plébános, szül. 1846. jún. 16. Lébényben (Mosonym.); 1872. nov. 6. szenteltetett miséspappá; jelenleg plébános Vértes-Somlyón a győri egyházmegyében. — A napi kérdésekről írt czikkeket a hirlapokba és folyóiratokba, így Horácz és Klopstock, Lébeny, Talmud cz.; aphorismákat a házasságról, tárczákat a Magyar Államba; a Sopronba (Emlékezzünk régiekről, Nihil novi sub sole, Fertő, Vajhi Ór, Mi az ember?); a Győri Közlönybe (Óda és hymnus-költőink, jutalmazott pályamű); a Győri Naplóba (tört. czikkek); a Győri Közlönybe, a Tata-Tóvárosi Hiradóba, a pozsonyi Rechtbe (Der Liberalismus); írt még a Komáromi Lapokba, a Salzburger Kirchenblattba s a Vaterlandba számos levelet és czikket; a Szűz Mária Virágos Kertjében (Zsömlye kegyhelyéről és kegyképéről); — Munkái: 1. *Wer ist der rechte Mann?* Pressburg, 1875. — 2. *Leopold Imrédy?* U. ott, 1875. — 3. *Curiose Geschichte.* U. ott, 1876. (A polgári házasságot tárgyalja). — Kéziratban: A házasság a mózesi törvények szerint. — Álneve Hoberdanac.

Schematismus Cleri Jaurinensis 1896. — *Zalka* Emlékkönyve 146. l.

Nautilus *L. Csorba Ferencz.*

Navarra *József*, községi jegyző, szül. 1868. febr. 21. Buda-Ujlakon, hol atyja molnár volt; szüleinek halála után rokonai támogatása mellett saját erejére volt utalva; felhagyva lakatosmesterségét, tanulását az akkoriban megnyilt budai középkereskedelmi szaktanfolyamon folytatta; ennek három osztályát jó eredménynyel végezvén, 1887-ben érettségit tett. Ezt megelőzőleg (1884) Ó-Budán a polgári iskola IV. osztályából a vizsgát megállotta. Egyideig Ó-Budán a kerületi elöljáróságnál írnokoskodott; 1887-ben pedig a jegyzői pályára lépett, Ez időtől fogva, hogy magát fentarthassa és kitűzött czélját elérhesse, segédjegyzői minőségben kereste kenyerét: 1887-ben Etyeken, 1888. Boldogasszonyban, 1889. Bánfalun, 1889—92. Solymárt, 1892—1894-ig Hidegkuton és Törökbálinton. 1890-ben Pestmegyében, 1893-ban pedig Mosonymegyében nyert jegyzői oklevelet. 1894. máj. Albertfalvára helyeztetett segédjegyzőnek; azon év decz. 3-án a pomázi járáshoz tartozó Boros-Jenőn megválasztották községi jegyzőnek, hol jelenleg is működik. — Humorisztikus

verseket és tárczákat írt Makra Gyuri álnév alatt a Bolond Istókba, Bolond Miskába, Budapestbe, Csirizbe, Herkó Páterbe. Czikkei a Községi Közlönyben (1890. Az útadó-törvény és végrehajtása, A véderő-törvény és végrehajtása, A községi közmunka és közlekedési ügyvitel, 1891. Letét a közigazgatásban, 1892. A bor-, sörital- és szeszitalmérési adóról); a Buda és Vidékében (1893. A pilisi felső járás összes községeinek részletes leírása, 1894. Pilis-megye, földrajz-történelmi tanulmány, 1898. 18. sz. Magyar helynevek) sat. — Szerkesztette a Rügyek és Virágok cz. kőnyomatos lapot 1886-ban Ambrózi József álnév alatt; és az Ifjusági Lapok néhány számát 1886-ban Hegedűs J.-vel együtt. — Álnevei: Arravan, D'Artagnan és Nyavalya Józsi.

Jegyzői Almanach 1894. 59. lap, arczk. — *Buda és Vidéke* 1894. 1., 2. és 20. sz., 1895. 4. sz. (Erdélyi Gyula).

Návay *Aladár* (földeáki), jogi doktor, a kereskedelemügyi miniszterium titkára; a brüsseli nemzetközi kiállításon vezérbiztos, a párisi világkiállításon pedig a magyar kormány képviselője volt. Tartalékos huszárhadnagy; a Takova-rend és a német lovagrend becsületkeresztjének tulajdonosa. Jelenleg mint miniszteriumi kiküldött szaktudósító Párisban tartózkodik. — Munkái: 1. *Catalogue* spécial de la section Hongroise. Bpest, 1897. — 2. *Magyarország* az 1897. évi brüsseli nemzetközi kiállításon. Jelentés a kiállításról, a kiállítás magyar végrehajtó bizottsága elé terjeszti. U. ott, 1898.

Ország-Világ 1897. 17. sz. arczk., 1900. 17. sz. arczk.

Návay *Lajos* (földeáki, ifjabb), államtudományi doktor, csanádmegyei alispán, Náray Lajos földbirtokos és báró Eötvös Ilona fia, N. Tamás főispán unokája, szül. 1870. szept. 18. Földeákon (Csanádm.); a gymnasium három osztályát mint magántanuló Szegeden, a IV. osztálytól kezdve a budapesti kegyesrendieknél 1887-ben, egyetemi tanulmányait Budapesten, a III. évet Berlinben és Bonnban végezte. 1891. decz. a budapesti egyetemen államtudományi doktorrá avatták. 1892-ben kinevezték tiszteletbeli aljegyzővé Csanádmegyében. 1895. tiszteletbeli főszolgabiróvá, 1896. decz. helyettes főjegyzővé. 1897. máj. főjegyzővé, 1901. alispánná választatott. — Czikkei a helyi lapokban megjelent politikai vezérczikkein kívül a Budapesti Szemlében (1895—96. Az alföldi munkáskérdés, különös tekintettel a csanádmegyei viszonyokra, németül is megjelent egy bécsi nemzetgazdasági folyóiratban és ez különnyomatban, A cselédtörvény reformja, 1897. Egy német tudós a socialis kérdésről, 1898. Az alföldi munkáskérdés, Az uj munkástörvény és könyvism., 1899. A munkássegélyalapokról, 1901. A közigazgatás reformja, 1903. A vármegye sociálpolitikai hivatása); a Nemzetgazdasági Szemlében (1899. Az 1898. II. t.-cz. gyakorlati értéke, 1902. Egy szövetkezet beléletéből); a Közgazdasági Szemlében (1900. Az uj dohánytörvényről, 1901. Robot és energia, Az 1900. XVI. t.-cz.).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányaiból és önéletrajzi adatok.

Návay *Tamás* (földeáki), főispán, 1848—1849. kormánybiztos, szül. 1815. decz. 30. Földeákon (Csanádm.); tanult Szegeden és Pozsonyban. Az 1832—36. országgyűlésen a szabadelvű reformpárthoz csatlakozott. 1835. júl. Csanádmegye tiszteletbeli aljegyzője, 1836. szept. 12. pedig tiszt. főjegyzője és táblabirója lett. 1838-ban erélyes intézkedéseivel nagy hasznára volt az árvíztől fenyegetett Makónak. 1839-ben mint a megye országgyűlési követe a Deák-féle szabadelvű párt híve lett és később is mindig vezére volt a megyei ellenzéknek. 1842-ben második alispánná választatott és mint ilyen főleg a törvénykezés és bör-

tőnrendszer javításán fáradozott, továbbá nagy érdemeket szerzett a megyei kórház létesítése körül. 1848. márcz. a nemzetőrség és népfelkelési bizottság feje volt, majd főispán és teljhatalmú kormánybiztos. A szabadságharcz után perbe fogták és vagyonát is elkobozták, melyet azonban később visszakapott. 1861-ig nem igen működött a nyilvánosságban, ekkor azonban mint Makó város országgyűlési képviselője ismét a Deák pártjához szegődött. A kiegyezés után Csanád vármegye főispáni méltóságát viselte 1879. márcz. 29. Földeákon történt haláláig. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

M. *Hirlap* 1851. 581. sz. (Haditörvényszéki itélet). — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 105. l. — 1879: *Maros* 13. sz., *Fővárosi Lapok* 75. sz., *Vasárnapi Ujság* 14., 22. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 1023. l. (Szilágyi Géza).

Návay *Tivadar*. — Munkája: *Kampf und Verrath*. Blätter aus dem Kriegstagebuche eines Honvéd-Officiers, von Emerich Kovács, Major im 21. Honvédbataillon. Nach dem Ungarischen frei übertragen. Grimma u. Leipzig, 1850. (Az előszó kelt Pesten).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Navratil *Ákos* (szalóki), jogi doktor, fogalmazó a kereskedelemügyi minisztériumban, a budapesti szabad lyceum jegyzője, N. Imre egyetemi tanár fia, szül. 1875-ben Budapesten; a gymnasiumot a kegyesrendieknél, az egyetemet Budapesten és Berlinben végezte. 1899-ben sub auspiciis nyert doctoratust a budapesti egyetemen. — Könyvismertetéseket írt a Nemzetgazdasági Szemlébe (1895); czikkei a Közgazdasági Szemlében és a Közgazdasági Lexikonban (A sociologia és módszere, Államgazdaságtan, Forgalom, Fogyasztás sat.). — Munkái: 1. *Állami beavatkozás* és egyéb értekezések. Bpest, 1898. (Különny. a Közgazdasági Lexikonból). — 2. *Smith Ádám* rendszere és ennek bölcseleti alapja. U. ott, 1898. (A budapesti egyetem közgazdasági pályadíját nyerte). — 3. *Az értékről*. U. ott, 1898. (Különny. a Közgazdasági Lexikonból).

M. *Könyvészet* 1897., 1899. — *Vasárnapi Ujság* 1899. 13. sz. arczk. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Navratil *Imre* (szalóki), orvos- és sebészdoktor, egyetemi rendes tanár, szül. 1834-ben Pesten; az orvosi tanfolyamot a pesti egyetemen végezte, a hol 1858-ban orvosdoktorrá, 1859. sebészdoktorrá, szemész- és szülészmesterré avattatott fel. 1860-ban műtő oklevelet szerzett. Bécsben, Berlinben, Francziaés Angolországban tett külföldi tanulmányútja után Czermak buzdítására a gégetükrészettel kezdett foglalkozni. 1865—1866-ban a gégetükrészetből magántanári képesítést nyert. Nemsokára sikerült neki a szent Rókus-kórházban külön rendelő helyiséget létesíteni orr- és gégebetegek számára, majd egy külön osztályt is felállítani ily betegek részére. 1872—73-ban a rendkívüli tanári czímet kapta, 1873-ban az akkori barak-kórház, 1878. pedig a szent Rókus-kórház sebész-főorvosává neveztetett ki. 1892. rendes tanár lett a budapesti egyetemen, hol az orr- és gégetükrészetből, a fej és nyak sebészeti betegségeiről tart előadást; 1893-ban pedig a magyar nemességet kapta «szalóki» előnévvel. 1894-ben a római nemzetközi congressuson a gégészeti osztály tiszteletbeli elnöke volt; a magyar fül- és gégeorvosok egyesületének elnöke, a honvédorvosi szünidei ismétlő tanfolyam előadó tanára; a magyar orvosi könyvkiadó társulat alapító s igazgató, a magyar szent korona országai vöröskereszt-egylet központi választmányának és Pestmegye bizottságának virilis tagja sat. 1897. márcz. 29. tanári működésének harminczadik évfordulóját a budapesti egyetem orvosi karának tanárai megünnepelték s ez alkalomból díszes emlékkönyvet nyújtottak

át neki. — Czikkei a Kórházi Szemlében (Pozsony, 1865. A gégebajok helybeli gyógykezelése gégetükör mellett); az Orvosi Hetilapban (1865. A gégetükrészet, A gégebajok kórhatározása gégetükrözés által, 1867. Hangszalagfekély, vizenyő, légcsőmetszés, 1868. Húsdag a gégében. Villamégetés szájon át. Gyógyulás, 1873. A gégedagok casuisticájához, Gégeszemölcsdag három esete, 1874. Idült gégehurut, 1875. Fonalóczok a gégében, 1876. Új gégeszortágító, 1877. Ujabb mód a szájpad-garatösszenövések műtevésére, 1879. Organtinkemnye mint új contentiv kötés, A Sayr-féle mellvéd-kötés és annak módosítása, 1880. Hassipoly sikeres műtéte hasmetszéssel és bélcsonkolással, Adat a gégeszemölcsdagok kór- és gyógytanához, 1881—1882. Sebészeti adatok, Agytályogokról, 1883. Lékelésről horpadás miatt gyógyult eset kapcsán, 1884. Évi jelentés a szt. Rókus-kórház II. sebészeti és gégészeti osztályairól, 1885. Agysértésekről, A genymellnek újabb kezelési módja, 1886. Adatok a húgycsőhasadéknak és a húgyhólyag kitüremlésnek műtevéséhez, Agytályogokról különös tekintettel azok kezelésére, 1887. Agysebészeti adatok, 1888—89. A traumaticus Jackson-féle epilepsia sebészi kezelése, 1890. Ujabb haladások az agysebészet terén, 1893. A háromosztatú ideg zsábájának operálása sikeresen műtett esetek kapcsán, 1894. A sokszoros gégeszemölcsdagok operálásához, 1896. Megemlékezés Czermákról); a M. orvosok és természetvizsgálók munkálataiban (XI. 1868. Közlemények a gégetükrészetből, XIII. 1868. Gégesebészeti adatok); a Természetben (III. 1871. A gégehabarczokról); a Vasárnapi Ujságban (1872. A gége diaetetikája); a Természettudományi Közlönyben (1873. A gégetükör története és jelentősége, 1876. Trichinák a gégében); az Orvosi mentés Kézikönyvében (1891.); a M. orvosi Archivumban (1893. Állatokon tett újabb kisérletek a nervus accessorius Willisi-nek a gége beidegzésére vonatkozó működéséről) sat. Munkálatainak nagy része megjelent németül is a Wiener Mediz. Wochenschriftben (1867—69., 1874); a Berliner Klinische Wochenschriftben (1868—1869., 1871., 1876., 1880.); a Wiener Mediz. Presseben (1864., 1871.); a Deutsche Mediz. Wochenschriftben (1875.) és a Centralblatt für Chirurgieben (1879.). — Munkái: 1. *Népszerü egészségtan.* Piszling Vilmos Ferencz után magyarítá. Pest, 1858. — 2. *A gégebajok* helyi kezelése gégetükör mellett. U. ott, 1865. (Különnyomat a M. orvosok és természetvizsgálók XI. közgy. Munkálataiból. Kivonat egy nagyobb műből). — 3. *A gégebajok.* U. ott, 1866. A szövegbe nyomott fametszetekkel. — 4. *Orrtükrészet.* U. ott, 1867. szövegfam. — 5. *Sebészi műtéttan.* U. ott, 1867. 11 tábla fam. — 6. *Gégesebészeti adatok.* U. ott, 1889. Számos fam. — 7. *Kimutatás* a sz. Rókushoz cz. kórház gégebeteg osztályáról 1868. máj. 12-től 1869. decz. 31-ig. U. ott. 1870. (Ugyanez németül. Lipcse, 1871. Egy lith., két chromolithogr. táblával és több fam.). — 8. *Állatokon* tett kisérletek a gégeidegek működése felett. U. ott, 1870. — 9. *A különös sebészet tankönyve.* Emmert Károly munkájának harmadik teljesen átdolgozott s rövidített kiadása után fordította. U. ott, 1872—74. (A m. orvosi könyvkiadó társulat Könyvtára XIX., XXII.). — 10. *A fővárosi barakkórház* sebészeti osztályának 1874. decz. 1-től 1876. decz. 1-ig kimutatása. U. ott, 1877. (Németül. U. ott, 1877.). — 11. *Emlékbeszéd* Kovács Sebestyén Endre felett. Ugyanott, 1879. — 12. *Sebészeti adatok.* Ugyanott, 1882. (Németül. Stuttgart, 1882.) Számos fametszettel, két grafikai és egy színes kőnyomatú táblával. — 13. *Sebészeti adatok.* Budapest, 1886. — 14. *Beitrag* zur Hirnchirurgie. Monographie. Stuttgart, 1889. Számos fametszettel. — 15. *Sebészeti adatok.*

Közlemény a szent Rókus-kórház II. sebészeti s vele kapcsolatos orr-gégebeteg osztályáról, 1895—1897. Budapest, 1898. (Hültl Hümér és Rosenberg Alajossal együtt). — 16. *Jelentése* Hattyasy Lajos magántanári képesítése tárgyában. U. ott, 1898. — 17. *Dr. Makara Lajosnak* irodalmi munkásságára vonatkozó véleményes jelentés. U. ott, 1898. — 18. *Sebészeti adatok.* U. ott, 1900. (Többekkel együtt). — 19. *Gége légcsőmetszés* 1858—1892. U. ott, 1902. (1001 légcsőmetszés útján szerzett tapasztalatai). — Kézirati munkái: A gégetükrözés technikája és statisztikája 1891. (a m. kir. honvédelmi miniszterium birtokában); A tábori sebészet, 1. füzet. A fej és nyak tábori sebészete, 1892. (Ugyanott); A tábori műtősebészet 1893.; A trepanatio a tábori sebészetben, Előadás az egészségügyi congressus alkalmából.

Szinnyei Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1878. 33. sz. arczk., 1901. 51. sz. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvszemle* 1891., 1898. — *Képes Családi Lapok* 1891. 51. sz. arczk. — *Budapester Hygiea. Zeitung* 1893. 20. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 1021., XVIII. 324. l. — *Bőgyes* Emlékkönyve. Bpest, 1896. 405., 725. lap. — *Emlékkönyv* Navratil Imre ... 30 éves tanári működésének jubileumára. Budapest, 1897. — *Győry Tibor*, Magyarország orvosi Bibliographiája. Budapest, 1900. — *Corvina* 1902. 14. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Neckel *Dániel* (német-prónai), ág. ev. lelkész; 1659-ben lett lelkész Körmöczön, honnét megidéztetett Pozsonyba, hol aláírta a térítvényt, mely őt az országból kivándorlásra kötelezte. — Üdvözlő verset írt a Propemptica ... Wittebergae, 1651. cz. munkába (hol neve Necklnek van írva).

Rácz Károly, A pozsonyi vértörvényszék. Sárospatak, 1874. 130. l.

Nekesch (*Neckesch*) *András*, ág. ev. tanuló a wittenbergai egyetemen 1685-ben, nagyszebeni származású. — Munkái: 1. *Eccur* Prae Se Ferat Aliud, Aliud Animo Destinet, Deus Opt. Max. Praeside M. Marco Fronio ... propugnabit Anno 1686. d. 3. Februar. In Auditorio Minori, Hora antemerid. Wittebergae. — 2. *Disputatio* Theologica, Ex Joh. XX. v. 31. De Fine Scripturae Sacrae, Quam ... Sub Praesidio ... Johannis Deutschmann ... In Auditorio Majori, Ex aurea B. Lutheri Cathedra Publice Eruditorum disqvisitioni ventilandam exponet, Anno 1687. d. 30. Sept. U. ott. — Gyászverseket írt: Fabricius, Johannes, Die glücklich vollbrachte Reise, ... Wittenberg, 1686. és üdvözlő verseket Vietoris, Michael, Mysterium Mysteriorum ... U. ott, 1686. cz. munkákba.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 5. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 307., 308., 327. l.

Nécsey *István*, festőművész, született 1870. febr. 12. Verebélyen (Barsm.); a gymnasiumot Nyitrán, Pozsonyban és Léván járta, hol egyik tanára buzdította a rovarok gyűjtésére és a festészetre. 1887-ben letette az érettségi vizsgát és kijelentette szülei előtt, hogy festő akar lenni, s Münchenbe ment, hol Hollósy Simon festőiskolájában művelte magát; időközben (1888 őszén) beiratkozott az ottani festészeti akadémiába, de ott csak félévet töltött. 1889 nyarán Párisba ment és 1890 elején beiratkozott az Académie Julianba. 1891-ben visszatért Verebélyre, hol többnyire a természet után dolgozott, lepkéket, madarakat festett. 1892—1893-ban az önkéntesi évét Esztergomban szolgálta; itt is festett és gyűjtötte a lepkéket. Mint tartalékos hadnagy tért haza s ismét lepkéket festett; néhány lapot a m. t. akadémiához is beküldött azon ajánlattal, hogy lepkekönyvet ír és ahhoz ábrákat fest, de az akadémia csak buzdította a munka folytatására. Egyéb képeivel sem volt szerencsés, mert a budapesti műcsarnokba kiállításra beküldötteket visszautasították. Ekkor Herman Ottóhoz fordult pártfogásért, a ki bemutatta a lepke-képeit a természettudo-

mányi társulatnak, dicsérettel halmozván el tehetségét; a fiatal festő nevét így ismertté tette s őt Budapestre hívta; adott és szerzett is neki munkát. 1895-ben együtt beutazták a Hortobágyot, hol N. ethnographiai rajzokat készített, melyeknek egy része az 1896. kiállításon közszemlére is ki volt téve és Herman Ottónak Ős foglalkozások cz. munkájában 1898-ban megjelent. A földmívelésügyi miniszter megbízta őt a Chernel Istvánnak Magyarország madarai cz. művéhez az illustratiók és színes táblák elkészítésével. A munka két vaskos kötetében meg is jelentek azok 1899-ben 40 színes táblán és szövegrajzokban. Ekkor komolyan foglalkozott a madarak tanulmányozásával és egyik-másik madárképe külföldön is feltünést keltett. Megkedvelte továbbá az ethnographiát és kutatásainak eredményét közzé is tette; e mellett illustrálta 1899-ben a gróf Zichy Jenő harmadik ázsiai utazásáról kiadott munka első kötetét; majd Biró Lajos új-guineai ethnographiai tárgyait rajzolta és Jankó János balatoni néprajzi tanulmányaihoz készítette a rajzokat. 1901 tavaszán követte Posta Béla meghívását Kolozsvárra, a ki őt a Zichy-féle utazási műnek általa irandó régészeti része illustrálására megnyerte. N. tudományosan is foglalkozott a lepkészettel; terve volt, hogy megfesti és leírja az összes palaearcticus lepkéket; bele is fogott a munkába s ennek általános része, valamint a különös résznek töredéke megvan kéziratai közt. 1901. decz., állítólag egy hölgy kivánságára, a ki iránt nagyon érdeklődött, Münchenbe utazott, hol két hónapot töltve, «Nagy Babylon» czímű festményén dolgozott. 1902. márcz. 4. morphiumot ivott s az ebből eredt betegségében a kórházban márcz. 26. meghalt Münchenben. — Czikkei a Rovartani Lapokban, az Ethnographiában (1900. A gyapjúguzsaly és orsója, Felsőmagyarországi merítőedény, Vászonsimító üveg, Az ingcsatt, 1901. Egy állatpör, A koněјár). — Munkája: *Zárszó* «A magyar halászat eredete» vitájához. Bpest, 1901. (Jankó Jánossal együtt).

Budapesti Hirlap 1902. 87. sz. — *Művészet* 1902. — *Aquila* 1902. — *Aigner Lajos*, Nécsey István. Bpest, 1903. arczk. (Különnyomat a Rovartani Lapokból).

Nedbal *Fr. Ignácz*, 1848—49. honvéd százados, 1849-ben Hamburgba költözött; azután Londonban élt és 1860-ban a Garibaldi hadtestében harczolt; belépett az olasz hadseregbe, hol ezredessé és Mirandola kormányzójává nevezték ki. — Munkája: *Kritische Bemerkungen* zu: Feldzug der ungarischen Hauptarmee von Lapinsky. Hamburg, 1850.

Kertbeny, Namensliste Ungrischer Emigration. Brüssel und Leipzig. 1864. 42. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Nedeczei *Antal*, róm. kath. plébános Bobrón (Szepesm.), hol 1806. máj. 9. meghalt. — Munkája: *Snopček* duchowni k službe Bozkeg a cti swatich k rozmnozeňu dussneho spaseňa wericich krestanow katolickich národa slowenského zwjbornich klasow pisma swatého, a potwrdzenich modliteb cirkewnich zwazáni. Buda, 1806. (Lelki kévécske az Isten és szentek tiszteletére. Mesanguy franczia munkáját Lauber József 1782-ben németre fordította; Bajza József Ignácz 1791-ben magyarra fordította és ezt N. a kath. egyház részére átdolgozta).

Schematismus Cleri Scepusiensis 1812. Necrologium 27. — *Petrik* Bibliogr.

Nedeczey *János*, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1852. okt. 23. Munkácson (Beregm.); első kiképeztetését a szülői háznál nyerte, a gymnasiumi felső osztályokat Szatmárt végezte; innét a jogi tanfolyamra Egerbe ment, hol a birói vizsgát is letette; mint nyilvános hallgató még két évig hallgatta a jogi előadásokat Budapesten az egyetemen. Gyakorlati ismereteit előbb ügyvédi irodában, majd a budapesti

váltó- és kereskedelmi törvényszéknél szerezte és 1875-ben ügyvédi oklevelet nyert; azóta Munkácson előbb sok évig mint a város és a beregmunkácsi takarékpénztár jogtanácsosa és a közigazgatási ügyek részese működött, majd mint a megyei közigazgatási bizottság, a városi culturális és humanitárius intézményeknek, a vízszabályozási, ipari, gazdasági ügyek vezetőségének tagja inkább a közigazgatási ügyekkel foglalatoskodik. Tagja az általa kezdeményezett és a Kárpát-hegyvidéki földmívelő nép érdekében megindult mozgalomból kifolyólag Beregmegye területére kinevezett bizottságnak. Megalkotásától kezdve elnöke a társadalmi úton létesített, államilag is segélyezett és már 80 bentlakó növendékkel bíró főgymnasiumi internátusnak és az agyagipart pártoló egyesületnek is. Tagja a lelkészi fizetések és a congrua rendezését előkészítő országos bizottságnak. Az 1898. évtől, mint a Schönborn-Buchheim grófi család kormányzati tanácsosa, e grófi család magyarországi birtokainak fővezetésével van megbízva. 1892 óta tagja a képviselőháznak, hol jelenleg a földmívelésügyi bizottságnak, az országgyűlési szabadelvű pártban pedig a kijelölő bizottságnak tagja. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 326. l. — *Vasarnapi Ujság* 1902. 12. sz. arczk.

Nedeczky *András* (nedeczei), cancellariai referendarius, N. Ferencz megyei alispán és kir. táblai ülnök és Beniczky Johanna fia, szül. 1727-ben; középiskoláit Komáromban, a jogot Bécsben végezte. Ezután Komárommegyénél 1755. mint aljegyző, 1757-ben mint főjegyző, 1760—63-ig mint helyettes alispán hivataloskodott. 1760-ban nőül vette özv. románfalvi Fejérváry Pálnét felső-bükki Nagy Ágnest, ki által Fehérmegyében fél Csór birtokába jutott; 1763-ban atyjának nyugalmaztatásával királyi táblai ülnökké, 1765. ítélőmesterré, 1769. Bécsben a cancelláriánál referendáriussá neveztetett ki, míg végre mint a Szent István-rend kisebb keresztes vitéze halt meg 1775. máj. 4. Csórott. — Leveleiből, melyeket Pál öcscséhez intézett, kivonatokat közöl Nedeczky Gáspár. — Kéziratban: Acta diaetalia Anni 1764. et 1765. Két kötet. (A gyulafejérvári Batthyány-levéltárban).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 108., 113. l. — *Beke*, Index Manuscriptorum I., 4. l. — *Vágner József*, A nyitrai egyházmegyei könyvtár. Nyitra, 1886. 73. lap. — *Nedeczky Gáspár*, A Nedeczky család. Budapest, 1891. — *M. Könyv-Szemle* 1901. 273. l.

Nedeczky *Elek* (nedeczei). — Munkája: *Funacza Pestyere* seu antri Funacza dicti historico-physica relatio concinnata . . . qui ipsus antrum hocce lustravit A. 1772. die 19. oct. Vindobonae, 1774.

Horányi, Memoria II. 680. lap. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nedeczky *Ferencz* (nedeczei). bölcseleti magister, r. kath. plébános, szül. 1723-ban Trencsénben; 1744. baccalaureus és 1745-ben bölcseleti magister lett: a theologiát Nagyszombatban végezte 1749-ben; azon év júl. 28. plébános lett Nagy-Hinden, 1756. febr. 14. Csatajon; 1757. márcz. 30-tól más egyházmegyében működött. 1768. február 22. plébános lett Kis-Gyarmaton, hol 1773. jan. 2. meghalt. — Munkája: *DIVVs StephanVs* HVngarIae rex apostolVsqVe CeLeberrIMVs, in antiquissimo seminario ejusdem sancti regis, cum illud divi patroni, ac protectoris sui memoriam annua solennitate celebraret, ab InsIgnI exXIMIa, DVranteqVe hVCVsqVe In sVos beneflCenta oratione panegyrica laudatus. Tyrnaviae, 1748. Rézmetszettel.

Petrik Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 349. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochiarum. Strigonii, 1894. 813. l.

Nedeczky *Gáspár* (nedeczei és lábat-

lani), megyei főjegyző, N. Ferencz birtokos és Pyber Zsófia fia, szül. 1773-ban; a jogi tudományokban kitünő jártassággal birt, szerette a bölcseletet és beszélt magyarul, németül, latinul és francziául. 1802—10-ig Komárommegye aljegyzője, 1817-ig csallóközi főbiró, 1819-ben főjegyző volt; 1823-ban Nádasdy Ferencz gróf váczi püspök kinevezte jog- és jószágigazgatónak. 1830. július végén Kolozsvárra utazván, meghalt. — Bölcseleti munkát írt és ezt, Toldy Ferencz szerint, birálatra benyujtotta az akkor alakult m. tudom. akadémiához. (Kezirati töredéke megvan a családi levéltárban).

Nedeczky Gáspár, A Nedeczky család. Budapest, 1891. 600. l.

Nedeczky *Gáspár* (nedeczei és lábatlani), róm. kath. plébános, előbbinek és Reinprecht Jozefának fia, született 1822. ápr. 26. Virthen (Komáromm.); miután atyja egy évvel később Nádasdy Ferencz gróf váczi püspök «bonorum et jurium» igazgatójává lett, a család Váczra költözött; itt végezte a gymnasiumi és bölcseleti tanulmányait. 1839-ben Pesten hallgatta egy évig a jogot, a II. évi jogból Győrött tett vizsgálatot. 1840-ben Kopácsy József növendékpapnak vette fel és theologiára Nagyszombatba küldte. A presbyteriumban töltött egy év után 1845. jún. 30. fölszenteltetett. Segédlelkész volt Nagy-Oroszliban, 1846. szept. 10-től Tardoskedden, 1848. júl. 27-től Komáromban, 1849. máj. 17. Karancsságon, 1853. jan. 21. Lédeczen; okt. 25. lett administrator Unyon és 1854. febr. 7. Dömösön (Esztergomm.) plébános, hol 1893. szept. 6. meghalt. — Czikkei az Esztergomi Ujságban (1868. A klubbokról); a Szabad Egyházban (1871. Végre kell-e hajtani a népiskolai törvényeket?); az Esztergom és Vidékében (1881. 49., 50. sz. A népösszeírás használatáról); a helyi lapokba később is írt czikkeket. — Munkái: 1. *Vasár- és ünnepnapi egyházi beszédek.* Pest, 1860. — 2. *Dömös története* és újabb leírása. Esztergom, 1880. (Ism. M. Sion 1881.). — 3. *A Nedeczky család.* Bpest, 1891. XXV leszármazási táblával.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 108., 113. lap. — *Uj M. Sion* 1886. 832. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1891. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 350. lap. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochiarum. Strigonii. 1894. 812. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1897. 96., 355. l.

Nedeczki *István* (nedeczei), bölcseleti magister és theologiai borostyános jelölt, a bécsi Pázmányintézet növendéke. — Munkája: *Theses* Theologicae, ex 1a 2ae De Actibus Humanis Peccatis Gratia, & Merito. Qvas Authoritate, Et Consensu Rev., Adm. Rev. Magnificorum & Clar. DD. Spect. Dni Decani ... In Antiquissima & Celeberr. Universitate Viennensi, pro prima Theologiae Laureâ, Anno Dni M.DC.LII. Mense Aug. ... publicè discutiendas proponit ... Praeside R. P. Joanne Bertholdo ... Viennae.

Szabó-Hellebrant, R. M. Könyvtár III. 1. rész 545. l.

Nedeczky *István* (nedeczei), bölcseleti és theologiai doktor, nagyprépost, N. Pál fia, szül. Rajeczen (Trencsénm.); a bölcseletet Budán végezte; 1716. jún. 24. a sz. Istvánról nevezett papnevelőintézet növendéke lett. 1718-ban bölcseleti, 1719. aug. 31. theologiai doktorrá avatták. Miután fölszenteltetett, Vágujhelyen volt segédlelkész. 1731. aug. Miaván plébános lett és ugyanezen évben szepesi kanonok. 1733. decz. 6. az esztergomi káptalanban nyert javadalmat, megtartván egyszersmind miavai plébániáját is. 1734-ben plébániájától megvált és átvette a szent István papnevelő vezetését. A káptalanban a következő emelkedést érte el: 1735. aug. 24. honti, 1743. szept. 12. székesegyházi főesperes és szentgyörgymezei prépost, 1744. szept. 25. olvasókanonok, 1745. deczember 11. püspök-helyettes s végre 1749. jan. 23.

nagyprépost lett. 1745-től érseki helyettes volt. Meghalt 1754. szept. 8. Nagyszombatban. — Munkája: *Sententia* definitiva in favorem dni Joannis Krecsmari, contra, & adversus civitatem Schemniciensem pronunciata solenniter luce, ac palam a venerabili consistorio archiepiscopali Strigoniensi Tyrnaviae, die 10. mensis Maji, anno 1753. Hely n.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 111. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Nedeczky Gáspár*, A Nedeczky család. Budapest, 1891. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka 350. lap. — *Némethy, Ludov.*, Series Parochiarum. Strigonii. 1894. 813. lap. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 345. l.

Nedeczky *István Károly* (nedeczei), birtokos Ivanóczon (Trencsénmegye), hol meghalt és jelenleg ott örökösei élnek. — Munkája: *Conturen* der ungarischen Staatsverfassung vor dem Jahre 1847—1848. Tyrnau, 1866. (Előszó kelt Ivánóczon 1865.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nedeczky *István* (nedeczei), kir. tatanácsos, nyug. közalapítványi főtiszt. 1848—49-ben honvéd-huszár százados; országgyűlési képviselő volt 1869-től 1878-ig; jelenleg az országos honvéd-segélyző egylet iroda-főnöke Budapesten. — Munkája: *Deák.* A képviseleti alkotmány megalapítása. Bpest, 1876. (Magyar kor- és életrajzok. I. Ism. Hon 256., Ellenőr 295. sz.). Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Kisslingstein Könyvészete.

Nedeczky *János* (nedeczei), uradalmi ügyész, szül. 1819. márcz. 24. Gölniczbányán (Szepesm.); a magyar-óvári főherczegi uradalom ügyésze, Magyar-Óvár város főjegyzője; rendkívüli tanár volt Magyar-Óvárt a gazdasági intézetben 1872. máj. 11-től 1887. ápr. 6. történt haláláig. — Munkája: *Vezérfonal* a mezei gazdasági jogisméhez. Magyar-Óvár, 1878.

Ponori Thewrewk József, Magyarok Születésnapjai. Pozsony, 1846. 32. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Balás Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. Magyar-Óvár, 1897. 230. l. és gyászjelentés.

Nedeczky *Jenő* (nedeczei), földbirtokos, volt országgyűlési képviselő, szül. 1840. márczius 13-án Balaton-Edericsen (Zalam.); tanulmányait Kőszegen, Győrött, majd Pesten végezte. Beutazta Európát s Amerikát. Kezdettől fogva híve volt Deáknak, a ki különben is nagybátyja volt. A 60-as évek elején egyike volt azoknak, a kik a forradalom kitörését megakadályozták. 1892-ben a keszthelyi kerület képviselője lett. Feketekastélyi birtokán gazdálkodik. — Czikke a Gazdasági Lapokban (1862. Zalamegyei gazdasági egyesület). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1892. 282. l.

Nedeczky *Károly* (nedeczei), veszprémi kanonok, egresi Boldogasszony apátura, zalavármegyei főesperes, Zala vármegyének táblabirája, N. Tamás és Ambró Francziska fia. Révai Miklóst pénzzel segítette, ki az Elaboratior Grammatica Hungarica I. kötetét (Pest, 1803) neki és kanonoktársainak (Zsolnai és Hertelendy) ajánlotta. N. költségén jelent meg Kovachich Márton György Astraea cz. munkája (Buda, 1823). Meghalt 1823. decz. Veszprémben 57. évében. — Munkája: *Szent István* első apostoli magyar király; isten és embereknél szerelmes. Előadatott . . . Bécsben a t. t. kapuczinus atyáknak templomában, az esztendőnként előforduló nemzeti ünnep alkalmatosságával, Kis-Asszony havának 19. napján, 1804. eszt. Bécs, 1804.

Hazai és Külföldi Tudósitások 1823. II. 44. sz. — *Pauer János*, Az egyházi rend érdeme. Székesfejérvár, 1847. 470. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar Irók I. 390. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 109. lap. — *Némethy Lajos*, Dicsbeszédek 20. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1897. 95., 96. l.

Nedeczky *László* (nedeczei), bölcse-

leti és theologiai doktor, Jézustársasági áldozópap és a canonjog tanára, szül. 1703. jan. 17. Kis-Kottesón (Trencsénm.); 1719. okt. 27. lépett a rendbe; Kassán és Kolozsvárt bölcseletet, Egerben, Győrött és ismét Kassán theologiát tanított; tíz évig volt tanár, majd a magyar növendékek főcollegiumának kormányzója öt évig; mint a III. próbaéves rendtagok gyakorló tanára Egerben 1759. febr. 17. meghalt. — Munkái: 1. *Geographica* globi terraquei synopsis. Cassoviae, 1732, 1754. Claudiopoli, 1737., Tyrnaviae 1745. (Névtelenül). — 2. *Magna hungarorum domina* cum reliquis e gente hungara potissimum caeli indigetibus qui vel in sanctorum catalogum sunt relati, vel sanctitate floruerunt, piae venerationi proposita ac laureato honori ... Stephani Kereszturi de Bere Keresztur dum in ... academia Claudiopolitana promotore ... prima aa. ll. & philosophiae laurea ornaretur a neo-baccalaureis condiscipulis dicata anno 1738. Claudiopoli. — 3. *Fontes* gratiarum Marianarum novi et veteres seu historica relatio de maginibus miraculosis per Hungariam & adjecta eidem regna, ac provincias. Honoribus spect. dni Stephani Kereszturi ... dum in ... academia Claudiopolitana suprema philosophiae laurea ornarentur, promotore ... a dd. condiscipulis dicata anno 1739. U. ott. — 4. *Regulae* juris canonici. Per quaestiones solidas, & eruditos casus explicatae. Dum in archi-episcopali soc. Jesu collegio Agriensi positiones ex universo jure canonico publice propugnaret Martinus Ujheli, praeside ... auditoribus distributae anno 1742. Cassoviae. — 5. *Calendarium* Marianum, e victoriis contra gentiles, turcas, haereticos, & alios injusti belli authores obtentis. Dum in archi-episcopali soc. Jesu collegio Agriensi theses ex universo jure canonico publice propugnaret ... Ladislaus Besprimi .... praeside .... auditoribus distributum. U. ott, 1742.

Fejér. Historia Academiae 72. l. — *Stoeger*, Scriptores. — *Petrik* Bibliogr. I. 911., II 854. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1609. h. — *Nedeczky Gáspár*, A Nedeczky-család. Bpest. 1891. 431. l.

Nedeczky *Sándor* (duna-nedeczei és lábatlani), megyei alispán, N. István és Bozon Ilona fia, II. Rákóczy Ferencz fejedelem kurucz-kapitánya, ki követségbe küldte 1706-ban Oroszországba a czárhoz, honnét 1711-ben jött haza. 1712. febr. 15. Esztergom és Komárom megyék alispánja lett és Komárommegye részéről az 1714. júl. 30. országgyűlésre követül küldetett. Meghalt 1719. aug. 9. saját birtokán Lábatlanon. — Levelei II. Rákóczy Ferenczhez, ennek követi utasításai és N. egyéb levelezése is közölvék Nediczky Gáspár munkájában.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 108., 112., 114. l. — *Nedeczky Gáspár*. A Nedeczky család. Bpest, 1891. 216—395. l.

Nedeczky *Tamás* (nedeczei), a római jogot hallgatta a bécsi egyetemen 1757-ben. — Munkája: *Praxis*, seu forma processualis fori spiritualis in regno Hungariae usu recepta cum annexis assertionibus ex jure civili, quas ... exacto juris civilis privati studio propugnandas suscepit anno 1757. Vindobonae.

Petrik Bibliogr.

Nedeljkovics *István*, főgymnasiumi tanár, szül. 1851. máj. 14. Ujvidéken; ott tanult, azután a bécsi és lipcsei egyetemen a természettudományokat hallgatta. 1873-ban tanári vizsgát tett és tanár volt Ujvidéken a szerb főgymnasiumban, hol 1878. jún. 1. meghalt. — Tudományos, kritikai és szépirodalmi czikkeket írt, melyekből legtöbb a szerb lapokban jelent meg.

Az ujvidéki szerb főgymnasium Értesítője 1878.

Nedelko *Döme* (*Demeter*), orvosdoktor, egyetemi tanár, született 1811-ben Lugoson (Krassó-Szörénym.); eleinte a jogi pályára adta magát, ezt azonban csakhamar ott hagyta és Pesten orvostanhallgató lett. 1839-ben orvosdoktorrá

avattatott, 1840-ben tiszteletbeli pesti tiszti orvos lett. Nemsokára azután Bécsbe ment fogászatot tanulni és 1842-ben fogorvosi oklevelet kapott. Ekkor Pesten mint fogorvos telepedett le. 1844-ben a fogászat rendkívüli tanárának neveztetett ki az egyetemen és mint ilyen 30 évig működött. Meghalt 1882. ápr. 27-én. — Czikkei a M. orvosok és természetvizsgálók munkálataiban (II. 1842. Fogorvosi tudomány); az Orvosi Tárban (1844. I. A fogászat szükségéről és hasznáról). — Munkája: *Dissertatio* inauguralis physiologico-pathologica de senectute. Pestini, 1839.

Szinnyei Könyvészete. — *Högyes* Emlékkönyve. Bpest, 1896. 208. l.

Nedics *Bono* (tolisanini), nyug. Ferenczrendi kolostorfőnök és ulicai szerzetes házfőnök. — Munkája: *Dva zarobljenika.* Pécs, 1885. (Két fogoly, történet a 70-es évekből).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nedics *Márton*, szent Ferenczrendi szerzetes és kolostorfőnök. — Munkája: *Poraz basa.* Pécs, 1884.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nedolyi *János*, kegyes-tanítórendi áldozópap és gymnasiumi igazgató-tanár, született 1806. jún. 29. Selmeczbányán (Hontm.); 1825. okt. 6. lépett a rendbe Trencsénben, 1829. okt. 6. miséspappá szenteltetett; 1826—1827. Trencsénben novitius, a második félévben Podolinban helyettes tanár, 1828—1829. Nyitrán és Szent-Györgyön theologus; gymnasiumi tanár volt 1830—31. Selmeczen, 1832. Podolinban, 1833—1835. Kis-Szebenben, 1836. Selmeczen, 1837—1838. Pesten; 1839—50. nevelő Pozsonyban a b. Lamberg családnál, 1851. Budán a görög nyelv tanára, 1852. ugyanaz Selmeczen, 1853. Váczon a novitiusok mestere, 1854—1855. Selmeczen a latin és görög nyelv tanára, 1856—59. ugyanott vicerector és gymnasiumi igazgató-tanár, 1860—1862. ugyanaz Trencsénben, 1863—75. gymnasiumi igazgató tanár Selmeczbányán, hol 1876. jan. 14. meghalt 76., szerzetes életének 51. évében. Nyelvismerete: német, szláv, magyar és franczia, utóbbit 1873—1875-ig tanította is. — Szerkesztette a selmeczbányai róm. kath. gymnasium Jahresberichtjeit és Értesítőit; a Jahresbericht I. évfolyamában (1854) czikke: Ein Wort über die Gymnasialbildung wie sie jetzt angestrebt wird.

A magyarországi kegyes-tanítórend Névtára 1877. 47. l. és a rend jegyzőkönyvéből (Rulla).

Nedomansky *Ferencz*, jogi doktor, cs. kir. aktuarius a técsői (Máramarosm.), majd az eperjesi járásbiróságnál 1854—1858. Az alkotmányosság beálltával visszament hazájába, Morvaországba, hol Brünnben egy cseh (1862) és német (1864) munkáját adta ki. — Munkája: *Der Rechtsbegriff.* Pest, 1854.

Hof- und Staats-Handbuch 1858. Wien IV. 268. lap. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XX. 119. l. — *Petrik* Bibliogr.

Neff *Felix*. — Munkái: *Beszélgetések* a bűnről és megváltásról. Kőszeg, 1841. (Átdolgozta Koenig R. Pest, 1867. és Bpest, 1881. Németül. Kőszeg, 1844).

Petrik Könyvészete és Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Neff *János Frigyes*, ág. ev. lelkész és bujdosó Németországban, körmöczbányai származású. — Alkalmi verset írt: Danielis, Johannes Josephusnak, Discursus Ethicus ... Wittebergae, 1652. és gyászverset az Exilium Mortuum ... Gorlicii. 1674. cz. munkákba.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 554. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Negedly *János*. — Munkája: *Auszug* aus der praktischen böhmischen Grammatik für Deutsche. Pressburg, 1820.

Heinsius, Allg. Bücher-Lexikon. Leipzig. 1822. VI. 598. h. — *Petrik* Bibliogr.

Negovetich *Artur*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, született 1868-ban Moschiennizzeben (Istria), 1890-ben nyert Budapesten, hol class. philologiai tanul-

mányait végezte, tanári és bölcseletdoktori oklevelet és azóta a fiumei állami főgymnasiumban tanítja a latin és görög nyelvet. — Jókai Libapásztorát fordította olaszra (La pastore delle oche). — Munkája: *De Marci Chronicae* de rebus gestis Hungarorum latinitate. Dissertatio philologica. Bpest, 1890. (Előbb az Egyetemes Philol. Közlönyben jelent meg).

Magyarország Vármegyéi és lakosai. Budapest, 1897. 137. l. — *Vajda Emil* Névkönyve.

Negrutiu *(Fekete) János.* L. *Fekete* (*Negrutiu*) *János.*

Negrutiu (*Fekete*) *Miklós*, görög egyesült lelkész. — Munkája: *Nu me uita!* Collectione de versuri pentru occasiuni funebrali arangiata prin ... Szamosujvár, 1883. (4. kiadás. U. ott, 1895.) — Szerkesztette a Preotulu Romanu scolast. şi liter. cz. havi folyóiratot 1875-től 1890-ig és az Amicul Familiei cz. folyóirat négy számát Brassóban 1881-ben.

Gross, Julius, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. 162. l. és a magyar n. múzeumi könyvtár példányairól.

Negyedes *Pál*, r. kath. lelkész, szül. 1753-ban; mint győrmegyei növendékpap 1777-ben áldozópappá szenteltetett. 1779-ben győr-belvárosi káplán volt, hol feltünt beszédeivel, habár vézna, beteges volt s külső előnyökkel nem dicsekedett. 1780-ban káptalani káplán és nemsokára házasságvédő lett. 1789-ben mint a domus presbyterialis aligazgatója s 1794-ben mint az Orsolya-szüzek gyóntatója említtetik. Folytonos betegeskedése miatt fölmentetni kérte magát hat évig betöltött hivatalától. A nép szentes papnak nevezte kitünő jámborságáért. Meghalt 1803-ban Győrött. — Munkái: 1. *A római magyar nemzeti katekizmusokból kiszedett keresztény tudomány*, melyet a tudatlan köznépnek oktatására predikátio formában az esztendőnek minden vasárnapira elosztott és közönységessé tett némely győri püspökségbeli egyházi pap. Győr, 1793. (Névtelenül). — 2. *Minden mostani fenn álló innepekre*, és némelly különös szenteknek rendkivül való isteni tiszteleteknek, hálaadásoknak, könyörgéseknek és más jeles ájtatosságoknak napjaira szolgáló prédikátziók. U. ott, 1800—1801. Három kötet. (Ism. Annalen der Literatur 1805.). — 3. *Lelki kalauz* a ki a természet szerént-való nyavalyában haldokló betegeket, vagy a törvényesen halálra itélt rabokat az örökké-valóságnak boldog úttyára elvezeti. Komárom. 1801. — 4. *Apostoli kalászat.* Az az: Három esztendőre szolgáló innepi, és vasárnapi prédikátzióknak rövid rajzolati, és tsupa summái, mellyeket minden lelki pásztor kevés toldalékokkal a maga tetszéséhez alkalmaztathat, és könnyű munkával tellyes készületű prédikátziókká tehet. Győr, 1802. (Ism. Annalen der Literatur 1805.).

Calendarium Dioec. Cleri Jaurinensis 1803. — *Danielik*, M. Irók II. 225. l. — *Uj M. Sion* 1876. 28. l. — *Figyelő* I. 1876. 362. l. — *Petrik* Bibliogr.

Négyesy *László*, bölcseleti doktor, gymnasiumi rendes és egyetemi magántanár, a magyar tudományos akadémia levelező tagja, született 1861. márczius 6-án Szentesen (Csongrádmegyében); középiskoláit ugyanott és Egerben, felsőbb tanulmányait a budapesti egyetemen és Bécsben végezte. Az egyetemen irodalommal, aesthetikával és nyelvészettel foglalkozott. Budapesten szerezte meg tanári és doktori oklevelét. 1885-ben az egri katholikus főgymnasiumhoz hívták meg helyettes tanárnak és a második iskolai év közepén rendes tanárrá léptették elő. 1887-ben az akkor állami kezelésbe vett szolnoki főgymnasium rendes tanárává, 1891. a budapesti tanárképző-intézeti gyakorló főgymnasium vezető tanárává nevezték ki. 1893-ban a budapesti egyetemen az irodalmi segédtudományok (költészet- és szónoklattan, stilisztika) magántanárává habilitálták. 1896. május 15. óta a magyar tudomá-

nyos akadémia levelező tagja; 1896 óta a magyar paedagógiai társaság rendes tagja, az országos középiskolai tanáregyesület főtitkára, 1895. az országos tanárvizsgáló bizottság, 1901. az országos közoktatási tanács tagja lett. — Czikkei a M. Nyelvőrben (1880. Imádj érettünk, 1881. Klingenberg Jakab magyar nyelv- és irálytana, 1883. Bukfencz, bukseng, 1886. Megérett kérdések, A szegedi nyelvjárás, az akadémia Sámuel-díját nyerte, 1888. Éte-bére, Szómagyarázatok, Eny, enyhely, enyhében, könyvism., 1889. Aggastyán, könyvism., 1890. Verstani kérdések, 1891. Túladunai, Málé, 1892. Izé, Vakszem, egy ismeretlen ige, 1894. Kész van); a Budenz-Albumban (1884. Az ugor összehasonlító verstanról); a Fővárosi Lapokban (1884. ápr. A magyar ősi vers); a Simonyi-féle Tanulmányokban (Hangtani adatok a szentesi nyelvjárások köréből); az Országos Tanáregyesület Közlönyében (1886. sat. Apróbb verstani czikkek, ismertetések, 1888. A verstantanítás módszeréről); a szolnoki állami főgymnasium Értesítőjében, (1889. Verseghy Ferencz mint versujító, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1891.); a Nyelvőr-Emlékben (1890. A «Magyar Nyelvőr»); az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1890. Baróti Szabó Dávid leszármazása, 1891. Könyvismert., 1893. Berzsenyi iskolázásáról, 1896. Könyvism.); az Irodalomtörténeti Közleményekben (1891. Petőfi «Őrült»-jének versalakja); a Pesti Naplóban (1892. 166. sz. Nyugati formák legújabb költőknél); a M. Paedagogiában (1895. Szarvas Gábor); az Endrődy-féle Magyar költészet könyvesházában (1895. Verstani tájékozás); a Nyelvtudom. Közleményekben (1895. A königsbergi töredék versmértéke); a Beőthy Képes irodalomtörténetében öt czikk; az Akadémiai Értesítőben (1898. Jelentés a Farkas-Raskó pályázatról, 1902. A rimaszombati Tompa-ünnepélyről, 1903. A gróf Teleki-féle vígjáték-pályázatról). A Pallas Nagy Lexikonának magyar irodalmi, rhetorikai és poetikai részét szerkesztette, a sok százra menő czikkek legnagyobb részét maga írta. — Munkái: 1. *Magyar verstan.* Középiskolai segédkönyvül és magánhasználatra. Bpest, 1886. (Ism. Tanáregylet Közlönye 1888. 2. jav. kiadás. U. ott, 1898. Ism. Egyet. Philolog. Közlöny, M. Paedagogia). — 2. *A magyar vers.* Általános verstani elvek. A magyar vers szerkezete. Eger, 1887. (Különny. az egri kath. főgymnasium Értesítőjéből. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1888.). — 3. *A magyar verselmélet* kritikai története. U. ott, 1888. (Különny. a Kisfaludy-Társaság Évlapjaiból. Ism. Jász-Nagykun-Szolnok 2. sz.). — 4. *Rádai Ráday Pál munkái.* Összegyűjtötte s életrajzzal bevezette. U. ott, 1889. (Olcsó Könyvtár 256. Ism. Nyelvőr). — 5. *A mértékes magyar verselés története.* A klasszikai és nyugat-európai versformák irodalmunkban. A Kisfaludy-Társaság Lukács Krisztina-díjával jutalmazott pályamű. U. ott, 1892. (Ismert. Erdélyi Muzeum, Nemzet 149. sz., Élet 528. l., Egyet. Philol. Közlöny 1893.). — 6. *Várkonyi báró Amade László versei.* Összegyűjtötte, bevezette és jegyzetekkel kisérte. U. ott, 1892. (Olcsó Könyvtár 309. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1893.). — 7. *Stilisztika.* A középiskolák IV. oszt. számára. U. ott, 1895. (2. kiadás 1897. Ism. M. Paedagogia 1898. 3. k. 1900. Ism. Hivat. Közl. 4. k. 1903. U. ott. Ism. Tanáregylet Közlönye, Nyelvőr, Egyet. Philol. Közlöny 1896.). — 8. *Szerkesztéstan.* Gymnasiumok V. osztálya számára. U. ott, 1895. (Ism. Nemzeti Nőnevelés, Polgári Iskolai Közlöny, Tanáregylet Közlönye, Nyelvőr, Egyet. Philol. Közlöny 1896.). — 9. *Kölcsey Ferencz válogatott versei.* Összeállította és bevezetéssel ellátta. U. ott, 1895. (M. Könyvtár 95.). — 10. *Csokonai Dorottyája.* Bevezető tanulmánynyal. U. ott, 1899. (M. Könyvtár). — 11. *Faludi Ferencz versei.*

Életrajzi bevezetéssel és jegyzetekkel. VI. kiadás. U. ott, 1900. (Olcsó Könyvtár 1163—1165.). — 12. *Magyar nyelvtan.* I. és II. rész. Közép- és polgáriskolák és felső leányiskolák számára. U. ott, 1900 —1901. Két kötet. (Ism. Hivatalos Közlöny, Tanáregyl. Közl.). — 13. *Magyar olvasókönyv.* Közép- és polgári iskolák I—III. oszt. számára. Ugyanott, 1900—1901. Három köt. (Ism. Hivatalos Közlöny, Tanáregyl. Közl.). — 14. *Rhetorika.* Prózai olvasmányok. Elmélet. Gymnasiumok és reáliskolák V. osztálya számára. U. ott, 1901. (Ism. Hivat. Közlöny. 2. kiad. 1903.). — 15. *Poétika.* Gymn. és reálisk. VI. oszt. számára. U. ott, 1902. — 16. *Rendszeres magyar nyelvtan.* Közép- és polgári iskolák III. osztálya, valamint felsőbb leányiskolák és tanítónőképző-intézetek számára. U. ott, 1903. — Szerkesztette a Magyar Paedagogia cz. havi folyóiratot 1896—99. — Álneve és jegye: Szárasy és ssssi (a Szentesi Lap és Szentes és Vidékében 1884).

M. Könyvészet 1886., 1892., 1895., 1898., 1900 —1901. — *Nyelvőr* 1890. 262—269., 300—308. l. (Torkos L.) — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 1034. lap. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1899., 1900. — *Corvina* 1902. 27. sz., 1903. 6. sz.

Nehéz *Imre*, nyitrai kanonok, szül. 1733. ápr. 3. Dicskén (Nyitram.); tanulmányait mint a nagyszombati egyetemes papnevelő intézet tagja elvégezvén, a nyitrai püspöki udvarba jutott és ott négy évig mint püspöki szertartó munkálkodott. 1764-ben a szkacsáni plébánia javadalmát kapta meg; azonban a tót nyelvet kellően nem birta, ezért csere útján a nyitravárosi plébániát kapta s itt híveit mint buzgó lelkipásztor 1772-ben kanonokká történt előléptetéseig gondozta. Meghalt mint székesegyházi főesperes 1783. június 22. A káptalannak anniversariumra 500 frtot hagyományozott. — Munkája: *Kalazantzius Szent Jósefnek* kegyes oskolák szerzőjének ditséretére rendeltt beszéd, mellyet ugyan azon Isten szolgájának a szentek közébé irattatása alkalmatosságával elő nyelvel mondott Nittrán 1769-ben. Nagy-Szombat, 1772.

Petrik Bibliogr. — *M. Sion* 1890. 305. l. — *Vagner József*, Adalékok a nyitrai székeskáptalan történetéhez. Nyitra, 1896. 327. l. és Adatok a Nyitra-városi plébániák történetéhez. Nyitra, 1892. 84. l.

Nehéz *Károly*, földbirtokos. született 1826-ban Dicskén (Nyitram.); a gymnasiumot Pesten oly sikerrel végezte, hogy kivétel nélkül mindig a jelesek elseje volt. A költészeti osztályban tanárának névünnepére hexameterekben «Üdvözlő szózat»-ot készített, mely nyomtatásban is megjelent. Akadémiai pályáját Győrött folytatta, hol mint az ottani tanulókból alakult szépirodalmi társulat tagja több szépirodalmi művet készített. A bölcseleti tanfolyam bevégeztével Szentiványi Móriczczal utazást tett Németországon keresztül Strassburgig. Útjából visszatérve Pesten a jogi pályára lépett és az egyetemi tanács előtt magánúton tette le próbatételeit. Ezalatt a Nádasdy grófi családhoz hivatott meg nevelőül, hanem nemsokára hivatalától megvált és a joggyakorlati térre lépett. 1848—49-ben honvédszázados volt. Az 50-es években a szent István-társulatnak szentelte tevékenységét, melynél mint segédügynök is foglalatoskodott. Egy ideig a Családi Lapoknak volt munkatársa és szinbirálója. A szent István-társulat választmánya többször megbízta a kiadott munkák szerkesztésével és megbirálásával. Meghalt 1859. nov. 25. Dicskén. — A Honderűben közölt utirajzokat. — Munkája: *Sismond család*, vagy a megkisértett és jutalmazott jámborság. Francziából L. F. után magyarítá. Pest, 1855. — A Nádasdy grófi családnál létekor elkészítette ezen család leszármazási történetét, melyben a női ágat, történelmi adatok nyomán, Árpád vezérünktől, a férfiágat pedig a XII. századtól származtatta le; a rendszeres családfa díszpéldánya

ma is megvan a Nádasdy grófi családnak felső-lendvai teremében. A föld körül tett összes utazások rövid kivonatát, 34 nyomt. ívre terjedő munkát, 1855-ben benyujtotta a szent István-társulathoz, mely azt jelesnek találta és kinyomatását elrendelte. (Megjelenéséről nincsen tudomásom).

Ferenczy és *Danielik*, Magyar Irók I. 338. lap. — *Petrik* Bibliogr. és Hindy Árpád jegyzeteiből.

Nehr *Loránt*, orvos- és sebészdoktor, bojáni (Bukovina) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de syphilide. Budae, 1829.

Szinnyei Könyvészete.

Nehrebeczky *György*, ügyvéd, megyei főjegyző, szül. 1830-ban Tolcsván (Zemplénm.); görög-kath. papnövendék lett; 1848—49-ben honvéd főhadnagy volt; később káptalani ügyész és ungmegyei főjegyző, 1878—81-ben országgyűlési képviselő, az ungmegyei honvédegylet elnöke, a szent Gergely-rendnek nagykeresztes lovagja. Meghalt 1899. febr. Ungvárt. — Munkája: *Áhitat gyöngyei.* Ungvár, 1871. (Anthologia magyar költőkből; ezek közt N.-nek 15 költeménye 1848-ból).

Vasárnapi Ujság 1899. 10. sz., a m. n. múzeumi könyvtár példányából és N. özvegyének Krazsovics Nataliának szíves közlése.

Nehrer *Antal Ede*, orvosdoktor, székesfejérvári származású. Párisban a kolera idején, midőn éppen ott időzött, a város egyik kórházában segédkezett; a franczia király ezért azon alkalomra veretett emlékéremmel tisztelte meg. 1832-ben Bécsben tartózkodott mint orvos. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de thrombo neonatorum. Vindobonae, 1830.

Jelenkor 1833. 95. sz. — *Hazai és Külföldi Tudósítások* 1833. II. 45. sz. — *Szinnyei* Könyvészete.

Neichel *Ferencz*, gymnasiumi igazgató-tanár volt 1788-tól 1813-ig Székesfejérvárt; azután nyugalomban élt. — Munkái: 1. *Ad senatum* populumque provinciae Alba-Regalensis anno 1799. Pesthini. (Költemény). — 2. *Excell. et ill. dno Josepho Ürményi* de eadem, dum provinciae Albensis supremi comitis magistratum iniret mense Septembri 1802. Budae. (Költ.). — 3. *Carmen* 1803 elaboratum, et occasione distributionis praemiorum VIII. idus Septembris vulgatum. U. ott. — 4. *Honoribus* rev. dni Balthasaris Nagy de Felső Bük electi abbatis de Znám etc. ad diem solennis ejusdem inaugurationis Albae-Regiae V. cal. Januarii 1803. Albae-Regiae. — 5. *Rev. et magn. dno Michaeli Paintner*, dum per districtum literarium Jaurinensem superior studiorum director renunciaretur 1804. U. ott. (Költ.). — 6. *In obitum* adm. rev. et clar. viri Stephani Spaits, in regio gymnasio Albaregalensi directoris localis Albae-Regiae ad diem 28. Martii anno 1804. U. ott. — 7. *Carmen* honoribus Francisci secundi semper augusti &c. dum haered. Austriae imperator felicibus auspiciis Viennae Austriae 6. idus Decembris 1804. inauguraretur. Dicatum a gymnasio Albaregalensi in Hungaria. U. ott. — 8. *Rev. ac magn. dno Michaeli Antonio Paintner* praeposito B. M. V. de Ráthot, dum cath. eccl. Jaurinensis canonicus, et archi-diaconus Comaromiensis renunciaretur, die 29. Januarii 1806. Jaurini. (Költem.). — 9. *Solennitates* Alba-Regalenses a regio gymnasio celebratae, et opportunitate distributionis praemiorum semestri II. 1812. vulgatae. Budae. (Két költemény, melyek egyike József nádorhoz, másik a Szegedi Pálhoz van intézve). — 10. *Ode* ad nobilem juventutem litterariam, dum sacer, & exemptus ordo Cisterciensium coenobii regii Szirczensis gymnasium Albense deinceps providendum reciperet die 4-ta Novembris, 1813. Albae-Regiae. — 11. *In solennem* ill. dni Josephi Wurum episcopi Albaregalensis inaugurationem. Budae, 1816. — 12. *Honoribus* rev. dni Pauli Simonyi dum diem nominis VII. calendas Februarii recoleret

1817. Albae-Regiae. — 13. *Carmen* augustis Francisci I. imperatoris Austriae et Carolinae regiae principis Bavariae nuptiis sacratum et a fideli subdito jam senectute gravato, provinciae Albensis Hungaro, humillime oblatum 1826. Viennae. — 14. *Carmen* in solennem ill. ac rev. dni Pauli Mathiae Szutsits episcopi Albaregalensis inaugurationem 15. calendas Junii 1828. Budae. — 15. *Carmen* honoribus exc. ac ill. dni Antonii comitis Cziráky de eadem et Dienesfalva, dum r. scient. universitatis Hungaric. Pestiensis praeses inauguraretur Pestini die II. Martii 1829. U. ott. — 16. *Carmen* ill. ac rev. dno Paulo Mathiae Szutsits episcopo Albaregalensi, et rev. dno Paulo Simonyi praeposito majori, ad diem 25. Januarii 1829 oblatum. Albae-Regiae. — 17. *Carmen* Ferdinando imperii Austriaci caesareo Hungariae etc. regio coronae principi, et successori throni, dum rex Hungariae Posonii coronaretur, sacratum 1830. Budae. — 18. *Carmen* ad diem natalem augusti Francisci I. imperatoris Austriae regis Hungariae etc. 12. Februarii sacratum 1830 Albae-Regiae in Hungaria. U. ott. — 19. *Carmen* ad diem nominis rev. dni Pauli Simonyi die 25. Januarii 1830. oblatum. U. ott. — 20. *Carmen* ad diem nominis ill. ac rev. dni Pauli Mathiae Szutsits episcopi Albae-Regalensis die 25. Januarii 1830. oblatum. U. ott. — 21. *Carmen* augustis Ferdinandi V. regis Hungariae et Mariannae, Piae, Carolinae regiae principis Sardiniae nuptiis sacratum Albae-Regiae in Hungaria 1831. U. ott. — 22. *Carmen* ad diem natalem augusti Francisci I. imperatoris Austriae regis Hungariae etc. 12. Februarii sacratum 1831. Albae-Regiae in Hungaria. U. ott. — 23. *Carmen* ill. ac rev. dno Joanni Horváth episcopo Alba-Regalensi, die 18. Decembris Veszprimi consecrato 1831. Pesthini. — 24. ***Monumentum*** pietatis in obitum cels. principis et emin. cardinalis Alexandri a Rudna et Divék-Ujfalu, metropolit. ecclesiae Strigoniensis archi-episcopi etc. Strigonii die 25. Octobris 1831. excitatum. U. ott. (Költ.). — 25. *Ode* ad Deum grassante cholerae morbo Albaeregali 1831. Hely n. — 26. *Carmen* in amicum prandium die 28. Octobris Budae celebratum 1831. Hely n. — 27. *Carmen* ad diem natalem augusti Francisci I. imperatoris Austriae regis Hungariae etc. 12. Februarii sacratum 1832. Albae-Regiae in Hungaria. Pesthini. — 28. *Carmen* augusto Francisco I. imperatori Austriae, regi Hungariae etc. Dum quadragesimum Hunga-, rici regiminis annum 1-a Martii superaret, sacratum 1832. Albae-Regiae in Hungaria. U. ott. — 29. *Carmen* ad diem natalem aug. Francisci I. imperatoris Austriae regis Hungariae etc. 12. Februarii sacratum 1833. Albae-Regiae in Hungaria. Budae. — 30. *Carmen* adm. rev. et clar. viro Joan. Bapt. Grosser schol. piarum per Hungariam et Transilvaniam praeposito provinciali ad diem 28. Januarii 1833. dicatum. U. ott. — 31. *Carmen* rev. dno Paulo Simonyi cath. ecclesiae Alba-Regalensis praeposito majori etc. ad diem 25. Januarii 1833. oblatum. Albae-Regiae. — 32. *Carmen* ad diem natalem aug. Francisci I. imperatoris Austriae regis Hungariae etc. 12. Februarii sacratum 1835. Albae-Regiae in Hungaria. Budae. — 33. *Carmen* adm. rev. et clar. viro Joan. Bapt. Grosser scholarum piarum per Hungariam et Transilvaniam praeposito provinciali ad diem 28. Januarii 1836. dicatum. U. ott. — 34. *Carmen* ad solennem ill. ac rev. dni l. b. Ladislai Barkóczy de Szala episcopi Albaregalensis inaugurationem die 15. Augusti 1837. U. ott. — 35. *Carmen* ad diem natalem aug. Ferdinandi V. imperatoris Austriae, regis Hungariae etc. 19. Aprili 1837. sacratum Albae-Regiae in Hungaria. U. ott.

Zeitschrift von und für Ungern VI. 1804.

59. l. — *Hazai és Külföldi Tudósitások* 1831. I. 15. sz. — *Petrik* Bibliogr. — *A cisztercsi rend székesfehérvári kath. fögymnasiumának Értesítője* 1896. 74. l.

Neichel *Károly*, orvosdoktor székesfejérvári származású. — Munkái: 1. *Honoribus* dni Ignatii Stáhly. Dum diem nominis pridie calendas Augusti celebraret. Pestini, 1816. (Költemény. Neve Neichelynek írva). — 2. *Dissertatio* inaug. medica sistens pollincturam cadaverum humanorum, juxta antiquos et recentes. Pestini, 1821.

Rupp, Beszéd 153. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Neideck *György*, jogi doktor, humanista püspök, nemes osztrák családból származott; jogi tanulmányait főkép Bolognában végezte Campegius és mások alatt, még pedig oly szép eredménynyel, hogy tekintettel egyéb jeles tulajdonaira is, a bolognai egyetemen tanuló «Ultramontani»-ak 1491. megválasztották rektoruknak. Ezen méltóságában történt azon nevezetes összetűzése a milanói herczeg követével, kit nem akart magánál tekintélyesebb egyénnek elismerni. Az erély és szilárd kitartás, melyet ezen emlékezetes vita alkalmával tanusított, még inkább megnyerte számára az egész egyetem jóindulatát és tiszteletét. Miután a jogi doktorságot elnyerte, visszatért hazájába, később pedig II. Ulászló szolgálatába lépett, kinek udvaránál már az 1495. évben találkozunk vele. Mint a dunai tudós társaság tagját őt is azok között látjuk, kik 1497-ben az Ingolstadtból Bécsbe jövő Celtest epigrammjaikkal üdvözölték. A XV. század utolsó éveiben, úgy látszik, még Magyarországban tartózkodott, de már a XVI. század elején I. Miksa császár kanczelláriájában volt alkalmazva. Nemsokára Cancellarius Austriae-vá lett és 1504-ben, mint a humanismus nagy barátja, I. Miksa által arra szemeltetett ki, hogy Cuspinianus távolléte alatt az egyetem superintendensének tisztjét viselje. Későbben először is II. Ulrik trienti püspök coadjutorává, ennek 1505. szept. 18. bekövetkezett halála után pedig szeptember 24. trienti püspökké választatott meg. Új hivatalát nem sokáig élvezhette nyugalomban. A velenczeiek, francziák és spanyolok ellen viselt háborúban nemcsak a trienti kerületeket kellett védelmeznie, hanem német zsoldoscsapatait is le kellett beszélnie Trient kifosztásának szándékáról; mikor pedig 1509-ben az egyesült ellenség csúful megveretett és I. Miksa Veronát, Vicenzát, Feltrét és Felső-Olaszországnak több más városát elfoglalta, «ad sedandum ordinandumque novum Veronensium statum» ugyancsak N. szemeltetett ki. Mint Verona kormányzója, tehetségeinek fényes bizonyítékait adta; humanus eljárása által, mely egyebek közt Veronát minden zsarolástól és fosztogatástól megóvta, sikerült neki a veronaiakat I. Miksa uralkodásával kibékítenie, miért is Miksa folytonos kegyében részesítette és nem hallgatott rágalmazóira, kik eltávolíttatását sürgették. Végre ellenfelei mégis győztek. 1514-ben egy dicsvágyó veronai praefectussá akarta magát megtétetni, de belátta, hogy N. kormányzása alatt czélt nem érhet; azért megmérgezte éppen mikor Veronából Trientbe akart utazni. Hűlt tetemeit úgy a veronaiak, mint a trientiek roppant sajnálkozása közt Trientbe vitték. — Nevét Neidecker, Neideker, Neydechus, Neydechyus és Newdechnek is írták.

Ábel Jenő, Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. Bpest, 1880. 79. l. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből VIII. 8. sz.).

Neidel *Kristóf*, városi kapitány, N. Pál városi tanácsos fia, született 1688. nov. 7. Brassóban; tanult szülővárosában és 1712-től a jenai és a hallei egyetemen. 1720-ban a brassói városi tanácsnál titkár lett, miután már 1717-ben a külső tanács tagjai közé fölvették. 1725. nov. 23. városi tanácsossá léptet-

ték elő, 1735. nov. 9. pedig városkapitánynak (Stadthann) valaszlották és ezen terhes hivatalt viselte az 1736., 1738., 1741. és 1742. években, az utóbbi évben júl. 23. történt haláláig. — Munkája: *Gedichte* auf Maria Theresia. Kronstadt, 1741. — Kéziratban: Tagebuch über die ämtlichen Verhandlungen des Kronstädter Raths und zum Theil der sächsischen Nationsuniversität und verschiedener siebenbürgischer Landtäge von den Jahren 1727—1732. 4rét 846. l. (folytatása 847—997. l., az 1733. és 1734. évek, a Marienburg L. I. kézirataival a m. n. múzeumba kerültek.).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 3., IV. 315. l. — *Nokos-Ábel*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Budapest, 1890. 38. l.

Neidel *Pál*, ág. ev. lelkész, N. Pál városi tanácsos és Berger Agneta szül. Draudt fia, előbbinek testvérbátyja, szül. 1674. máj. 29. Brassóban, hol középiskoláit végezte s 1694-től a wittenbergai egyetemen tanult. Hazájába visszatérve, 1704-ben lector és 1707. ápr. 5. rektor lett a brassói gymnasiumban; 1712. júl. 6. az ottani városi templom prédikátorává, 1713. aug. 26-tól pedig városi lelkészszé választatott, 1725. ápril 25-től 1735. ápr. 24-ig egyszersmind a bárczasági káptalan dékáni hivatalát is viselte. Meghalt 1735. aug. 13. Brassóban. — Kézirati munkái: Oratio de decani partibus 1726.; Jurisdictio capituli Barcensis, ut morientum aliis, nobis vero vivam 1727.; Pastor Barcensis: 1. Consistoralis, 2. Capitularis, 3. Parochialis 1728.; De visitatione ecclesiastica 1729.; Jubilaeum Aug. confess. saeculare Eccl. Barcens. capitulari celebrandum 1730.; De religionis christianae orthodoxae per et post Aug. conf. restitutae commodis 1731.; Fata ecclesiarum septem Septiburgi nostri in Transsilvania et septimae potissimum in iis Corona 1632. (Mind a hét kézirat a Colbius Lukács Collectaneorum. III. kötetében, mely az Annales ecclesiastici gyűjteményt 1701—1740-ig foglalja magában, teljes szövegben van meg és a bárczasági káptalani levéltárban őriztetik.).

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 4. l.

Neier *A.*, rabbi. — Munkája: *Ljom Kolos.* Buda, 1825. (Alkalmi zsidó költemény).

A magyar nemz. muzeumi könyvtár példányáról.

Neiger *Sándor*, székesfővárosi nyug. tanító; utóbb nevét Nádasra változtatta. — A Molnár István által szerkesztett Kertészeti Lapokba írt és egy ideig segédszerkesztője is volt a lapnak; a Borászati Lapoknak is munkatársa volt 1883—1886-ig. — Munkái: 1. *Földrajz* a fővárosi elemi népiskolák III—VI. osztályai számára. Bpest, 1878. Négy kötet. (Lakits Vendellel együtt. Több kiadásban jelent meg). — 2. *Gyümölcstermelő.* Gyakorlati útmutatás a földmívelők és gyermekeik számára. Ugyanott, 1896. — 3. *Zöldségtermelő.* U. ott, 1897.

M. Könyvészet 1886. 1889—90. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Neistius *Keresztély*, a thorni egyetemen tanult a XVII. században, erdélyi származású. — Munkája: *Vixit eheu!* Benefactrix Optima, & in quietorium promota est Matrona, debitam pietatem materno merita affectu. Pollice verso iam conclamatum est. Habet! vixit! Cuius cineribus non fictas lacrimas devovi, heu quam infelix vectigal! Obiit! abiit! Matrona Benemeritissima, Generosis parentibus prognata, vestigia maiorum ita impressit; ut heroicas virtutes non tam didicerit, quam ex natura ipsa hauserit: ... Faventibus Diis connubialibus, elocata feliciter Generoso ... Dno Georgio Ernesto Lichtefvssio Hereditario in Olkowo, Patrono meo gratiosissimo, Analysin eius nunc impense dolenti. Habebat quippe in ea Lvcretiam pudicam, ... onera communicavit, solatia dedit...

Benefactrici suae optimae, lugens ... (Thorn, év n.).

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 573. l.

Neiszer *György*, nyug. állami tanító, szül. 1843-ban Ó-Bébán (Torontálm.), hol atyja N. Flórián földmívelő volt; tanulmányait Zentán és Szegeden végezte. Tanító volt Lugoson (1873-tól négy évig más állami iskolánál tanított, azután viszszatért Lugosra). A méhészettel 1865-ben kezdett foglalkozni Vecseházon (Krassó-Szörénym.) s 1885-ben a vasuti őröknél kezdte rendszeresen terjeszteni. — Szakczikkei az országos méhészeti egyesület szakközlönyében jelentek meg 1882-től fogva. — Munkái: 1. *Rövid és érthető utasítás a méhészetben*. Lugos, 1885. (Németül és ruménül is megjelent ugyanakkor). — 2. *A méhek tenyésztése*. (Uj elmélet). A jövedelmező méhészet kézikönyve, egy függelékkel a méh felhasználásáról. Ford. Prónay Albert. Losoncz, 1891. (Az eredeti német kiadás Die Zucht der Biene cz. Lugoson jelent meg 1888-ban). — 3. *Méhészeti tanácsadó*. Elméleti és tapasztalati útmutató a méhek észszerű és jövedelmező tenyésztésére. Ujabb egészen átdolgozott kritikai kiadás. Lugos, 1893. (Első kiadása az 1. sz. munka).

Néptanítók Lapja 1874. 77., 1886. 452. l. — *Magyar Könyvszemle* 1891., 1893. és önéletrajzi adatok.

Nejedli *J. J.*, gymnasiumi tanár Lőcsén az 50-es években; mint idegen az alkotmány visszaállítása alkalmával viszszatért hazájába. — Czikkei a lőcsei cs. kir. kath. gymnasium Jahresberichtjében (1854. Über die Behandlung incommensurabler Raumgrössen, 1858. Über das Potenziren und Radiziren von Polynomen nebst Anwendungen auf die Berechnung der Logarithmen).

A lőcsei gymnasium Értesítője 1854., 1858.

Nejedly *József*, nyitrai nagyprépost, szül. 1737-ben Pruszkán (Trencsénm.); a gymnasiumot a nyitrai piaristáknál végezte; azután papnövendék lett és pappá szenteltetése után káplán, majd plébános és alesperes lett. 1783-ban II. József császár nyitrai kanonokká nevezte ki, 1799. püspökhelyettes, 1809. nagyprépost lett; 1812-ben papi jubileuma alkalmából a király dulmi czimzetes püspökké nevezte ki. Meghalt 1816. szept. 22. Nyitrán. — Munkái: 1. *Mulier fortis*. Žena-Sylná. Aneb Pohrebni Chwálo-Reč Wysoce Vrozené Panj Therezyi a Panstwj Lednického Dedičného Pana pozustalé Wdowi. Kteru: Z Prjležitosti žalostného Pohrebowánj dne 29. Prasince, pri Pritomnosti mnohých wzáctných Posluchážůw, w Chrámé Páně Rownamském vstně predložil. Nagyszombat, 1767. (Az erős asszony. Gyászbeszéd Madocsányi Terezia, Matyassofsky József neje fölött). — 2. *Swaty Jozeff Kalasanský* od Matky Božj Sskol Pobožných Zakladatel od Clem. XIII. toho Gména Pápeže. Roku 1767. Dne 16. Cžerwenca za Swatého wyhlássený, kterého Gáko horliwého Mládeže, obwzlásst chudobné Aposstola, s Prjležitosti té Slawnosti pres osm. Dni trwagjce w Priwicy v Sskol Pobožných Roku 1768 na druhý Den, to gest 25. Cžerwenca vstné predložil. Pozsony, 1768. (Szent beszéd Kalazanti Józsefről).

Vereinigte Ofner-Pesther Zeitung 1816. 74. sz. — *Unterhaltungsblatt* (Pozsony) 1816. 75. sz. — *Slovenské Pohlady* 1888. 57. lap. — *Petrik* Bibliogr. IV. 69. l. — *Vagner József*, Adalékok a nyitrai székes-káptalan történetéhez. Nyitra, 1896.

Nékám *Lajos Sándor*, orvosdoktor, egyetemi magántanár, N. Sándor egyetemi tanár fia, szül. 1868. jún. 4. Pesten, hol a gymnasiumot és az egyetemet végezte; 1889-ben orvosdoktorrá avatták. Fodor József és Pertik Ottó tanárok mellett öt évig dolgozott, azután az orvosi fakultás támogatásával három évig külföldön, főleg Párisban és Londonban tanulmányozta a bőrgyógyászatot. Egész Európát beutazta és a ritkább bőrbajok

tanulmányozására hosszabb időt töltött Spanyolországban és Észak-Afrikában is. 1895 óta a fővárosi bakteriologiai intézet igazgatója, 1898 óta egyetemi magántanár és a bőrklinika vezetője. — Czikkei a Jó Egészségben (1892. A vaj); az Orvosi mentés Kézikönyvében (Budapest, 1891.); a Belgyógyászat Kézikönyvében (Bpest, 1893—99.); a Pallas Nagy Lexikonának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Neurofibroma* multiplex. Bpest, 1893. — 2. *Dolgozatok* a fővárosi bakteriologiai intézetből. U. ott, 1897. — 3. *Über die leukaemischen Erkrankungen der Haut.* Hamburg, 1899. — 4. *Magyar orvosi Vademecum.* Bpest, 1902. — Szerkesztette: A közkórházi Orvos-Társulat 1898. Évkönyvét Terrayval. (Bpest, 1899.) és a Mentők Lapja egyik szerkesztője volt 1889—91-ben Budapesten.

M. Könyv-Szemle 1890. 133. l. — *M. Könyvészet* 1891. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 525. l. — *Győry Tibor*, Magyarország Orvosi Bibliographiája. Budapest, 1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nékám *Sándor*, bölcseleti és orvosdoktor, m. kir. államszámvevőszéki tanácsos, 1849—50-ben a József-ipartanodában a betűszámtan helyettes tanára, azután a pesti egyetemen a mathematika helyettes, 1852-ben rendes tanára s bölcseletkari dékán; a főszámvevőszék felállításakor azonban az egyetem kötelékéből kilépett és ott tanácsossá lett. Meghalt 1885. aug. 26. Budapesten 59. évében. — Czikkei a M. Hirlapban (1851. 518. sz. Földrengés, tűzgolyók, napfogyatkozás); a Gyógyászatban (1861—62. Lobos bőrbántalom, előidézve rovarok által Budapest környékén, A lelenczházak nálunk szükségesek és könyvism., 1863. Alhártyás gégelob meglettkorú egyénnél, szemmór, amaurosis, mint utóbajgyógyulás, Bonvin után, Közlemény a budapesti kir. orvosegylet gyűléséről, Az ivóvíz kérdése a párisi császár. orvos-akadémia előtt, Statisztikai visszapillantás a kir. magyar tudomány-egyetem lefolyt 11 tanévére és könyvism.). — Munkái: 1. *Ode* honoribus suae majest. sacr. aug. imp. ac regis apostolici Francisci Josephi I. domini clementissimi in perennem memoriam fausti adventus in metropoli regni mense junio anni 1852 devotissime dicata per caes. regiam scientiarum universitatem Hungaricam: Cecinit .... Budae, 1852. — 2. *Ode* honoribus august. imperatoris ac regis apostolici Francisci Josephi I. et Seren. imperatricis ac reginae Elisabethae etc. in perennem memoriam fausti adventus diuturniorisque in Hungaria commorationis mensibus Majo et Junio 1857. devotissime dicata per c. r. scient. univ. Pestiensem. U. ott, 1857. — 3. *A szükségesebb orvosi műszavak* deáknémet-magyar Zsebszótára. Pest, 1861. (Poór Imrével együtt. Melléklet a Gyógyászat cz. folyóirathoz. A II. magyar-deáknémet részt Hackelt Endre és Szirtey György írták és Poór Imre adta ki 1863-ban u. ott). — A Gyógyászat társszerkesztője volt 1861—1865-ig és a Vegyészet és Gyógyszerészet cz. lapnak 1863-ban Budán.

Szinnyei Könyvészete. — *Orvosi Hetilap* 1885. 35. sz. — *Petrik* Bibliogr. és gyász-jelentés.

Nekesch *András.* L. *Neckesch.*

Nekesch *Dániel*, erdélyi szász. — Diarium maradt utánna, melynek kivonata 1606—1664-ig megvan másolatban a Marienburg Manuscripten-Archiv III. 15—26. l.

Catalogus Manuscriptorum Széchényiano-Regnicolaris Bibl. Nat. Hung. Sopronii, 1815. II. 531. l. — *Benkő*, Transsilvania II. 622. l.

Neklam *K.* — Munkája: *Zpod Tater.* Rózsahegy, 1896. (Tátra alól. A cseh diákok számára a cseh naptárba írt politikai röpirat).

A magyar nemz. muzeumi könyvtár példányáról.

Nekrep *János* (de Deo). — Munkája: *Lobrede* auf die heilige Ursula, als die hochedelgebornen Fräulein Theresia v. Kirchstettern und Marianna v. Beniczky

den 21. Weinmonats 1778. zu Pressburg das Ordenskleid der Gesellschaft der h. Ursula empfingen. Wien, 1879.

Petrik Bibliogr.

Nekula *Gyula*, jogi doktor, békés-csabai kir. közjegyző-helyettes. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1887. A végrehajtási törvény 138. §-ához, A «szükséges lépések», 1888. Az értesítés a váltó ki nem fizetéséről az előző részére hova küldendő? 1890. Elkeresztelés és executio és válasz Illés Károlynak, 1891. A magyar fegyvergyár és a «conditio causa data causa non secuta») sat.

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Nell *Ráfael* (nellenbergi és damenackeri), cseh lovag. — Munkája: *Dissertatio* inaug. juridica de crimine adulterii, quam una cum positionibus ex universo jure annuente inclyta facultate juridica in universit. Budensi publicae eruditorum disquisitioni submittit. Budae (1784).

Petrik Bibliogr.

Némai *József*, Jézus-társasági áldozópap, szül. 1705. nov. 25. Erdélyben; 1727. nov. 2. lépett a rendbe; a grammatikát, majd három évig a rhetorikát tanította; azután több helyt mint hitszónok és hittérítő működött 27 évig. Meghalt 1772. okt. 1-én Kolozsvárt. — Munkái: 1. *Res praeclare gestae* Sigismundi Kornis Transylvaniae gubernatoris. Claudiopoli, 1732. — 2. *Historia* sacra Severi Sulpicii. U. ott, 1733.

Fejér, Historia Academiae 72. l. — *Stoeger*, Scriptores 243. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1619. h.

Némai *József*, orvosdoktor, egyetemi magántanár, szül. 1862-ben Váczon, orvosi tanulmányait a budapesti és bécsi egyetemen végezte és az előbbin 1887-ben egyetemes orvosdoktorrá avatták. 1887 elején a szent Rókus-kórház gégészeti osztályán lett gyakornok és itt Navratil tanár mellett az 1891. év végéig működött. 1894—1895-ben a gyakorlati orr- és gégetükrözés tanából a budapesti egyetemen magántanári képesítést nyert. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1889. Észrevételek az orr melléküregeiről, 1890. A gégetuberculosis gyógykezeléséről, Kórtani adatok a gége beidegzése és mechanismusa ismeretéhez, Adatok a gégerák fejlődési módjához); a Gyógyászatban (1889. Az orr melléküregei kiöblítése kérdésének kérdéséhez, 1890. A chronikus gégehurut gyógykezelése, 1892. Gyakorlati észrevételek a gége- és orrtükrészet köréből. Cholestearinnal kitöltött orrüreg, 1893. A Highmor-üreg átvilágításának módosítása); a Mentők Lapjában (1889. Veszélyes orrvérzés kezelése); a M. Orvosi Archivumban (1893. Az antipyrin mint helybeli garat- és gégeérzéstelenítő-szer, A hangszalagnak ez ideig meg nem figyelt mozgásáról a hangképzésnél); a Centralblatt f. d. med. Wiss.-ban (Wien, 1893. Vorläufige Mittheilung über den Mechanismus der Kehlkopfmusculatur) sat. Az Orvosi Hetilapban közölt czikkei németül is megjelentek a Pester med.-chirurg. Presseben (1890), a Berliner klin. Wochenschriftben (1891) és a Wiener med. Wochenschriftben (1891).

Högyes Endre Emlékkönyve. Bpest, 1896. 817. l.

Nemcsák *János*, bölcseleti doktor, főreáliskolai tanár, született 1829-ben Teplitzen; 1867-ben nyert tanári s 1887-ben bölcseletdoktori oklevelet: Tanulmány az újkori franczia irodalom köréből cz. írásbeli dolgozatával. Az esztergomi községi reáliskolánál mint tanár 1860 óta működik, hol a mennyiségtant, természettant, franczia és olasz nyelvet tanítja. — Czikkei az esztergomi reáliskola Értesítőjéből (1870. A szén, népszerű értekezés a vegytan köréből, 1880. A franczia dráma első nyomai, a vígjáték keletkezése, fejlődése és felvirágzása Molière érdeme). Nevét Nemtsáknak írja.

Esztergomi reáliskola Értesítője 1870., 1880., 1884. — *Perger Lajos*, Esztergom város és

vármegye egyházi és világi íróinak Koszorúja. Esztergom, 1887. 91. l. — *Vajda* Névkönyve 89. l.

Nemcsényi *Adolf*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1701-ben Aranyos-Maróton (Barsm.); 1728-ban misés-pappá szenteltetett. A humaniorákat Pozsony-Szent-Györgyön, majd a bölcseletet tanította; azután a rend növendékeinek Győrött a theologiát adta elő hat évig; innét Nyitrára küldetett, hol a nemes ifjak felügyelő-tanára s a rendtagok theologiai tanára volt; a nyitrai rendházat mint rektor hat évig kormányozta s 1741-től a gymnasium igazgatója volt. 1748. és 1754-ben Rómába küldetett a generalis gyűlésre. 1748—54-ben rendtartományi főnök volt. Meghalt 1757. szept. 22. Nyitrán. — Munkái: 1. *SangVInIs* et noMInIs IllVstre ILLVstre DeCVs. Posonii, 1727. (Szapáry Péter grófot üdvözlő költemény). — 2. *PrIMVs rVDIorIs aC noVeLLI VatIs* partVs sub allo noMInc. Budae, 1730. (Grassalkovich Antal tiszteletére költ.). — 3. *Invictissima Christi Amazon.* Diva Catharina Tyranni Maximini victrix ... 1730. nov. 15. U. ott, 1730. (Költ. Névtelenül). — 4. *Epithalamium* Leonino-chronistico versu confectum. U. ott, 1732. (Péterffy József báró és Palugyay Éva eljegyzésére). — 5. *Eucharisticon* Stephano Zsidanich provinciae Mosoniensis aerarii praefecto generali dicatum. U. ott, 1732. — 6. *Spiritualis Hymen.* Posonii, 1732. (Eszterházy Imre gróf veszprémi püspök tiszteletére, széke elfoglalása alkalmából). — 7. *Anathema clientale.* Budae, 1733. (Egyik hálálkodó növendéke nevében Grassalkovich Antalnak szentelve). — 8. *Marci Aurelii vita illustris.* Posonii, 1739. — 9. *S. Bernardi Epistolae* et S. Augustini soliloquia novis curis expressa. Jaurini, 1750. — 10. *Vindiciae Vindiciarum* Ambrosii Catharini, seu de necessaria in perficiendis sacramentis intentione Theologicam dissertationem, contra Domesticum impugnatorem vendicatam defensam confirmatam, magnaque rerum accessione auctam & illustratam, a F. Jacobo Hyacintho Serry, Ord. Praed. Doctore Sorbonico, et in Academia Patavina Primario ... novissime vero post tertiam Anni 1733. editionem Patavinam, adnotationibus Polemico-Scholasticis a se locupletatam. U. ott. 1753. — Nevét Nemtsényinek írta.

Horányi, Memoria Hungarorum II. 685. l. és Scriptores Piarum Scholarum II. 378. l. — *Figyelő* VI. 255. l. (Csaplár Benedek). — *Csősz Imre*, A kegyes-tanítórendiek Nyitrán. Nyitra, 1879. 512., 844—47. l. — *Takáts Sándor*, A budapesti piarista kollegium története. Bpest, 1895. 114., 116., 144. l.

Nemcsics *Antal*, horvát költő, szül. 1813-ban Szegeden; miután középiskolai tanulmányait szülőhelyén és Horvátországban bevégezte, megyei jegyző lett Körösmegyében. Midőn a 30-as években Gaj Lajos a délszláv irányú mozgalmat megindította, N. is hozzá csatlakozott és horvát hazafias költeményeket írt az akkori hirlapokba. Utazott Olaszországban. Meghalt 1849-ben. Körös városa szobrot emelt neki, melyet a Zrinyi-téren 1899. okt. 16. lepleztek le. — Munkái: 1. *Putositnice.* Zágráb, 1845. Két füzet. (Útleírás, költemények, melyekből előbb már megjelent néhány a Neven cz. lapban). — 2. *Pesme.* U. ott, 1851. (Összes költeményei). — 2. *Tko će biti veliki sudac.* U. ott, 1864. (Ebéd kenyér nélkül, vígj. 4 felv. Bogovics adta ki). — N. kiadta Blazsek Tamás politikai költeményeit. (Zágráb, 1848.).

Wurzbach, Biogr. Lexikon. Wien, 1869. XX. 171. l. — *Petrik* Bibliogr. I. 298. l. — *Budapesti Hirlap* 1899., 290. sz.

Nemcsik *János*, gazda Nagy-Kőrösön. — Czikkei a Falusi Gazdában (1859. Szerb tövis pusztítása, Hordós ugorka eczet nélkül, 1860. Magvas kendernek a virágossal együtt növése, A nagykőrösi erdő, annak kezelése és haszna, Levelezés Nagy-Kőrösről).

A m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Nemecskay *István*, prépost-kanonok, szül. 1792. aug. 16. Dojcson (Nyitram.); iskoláit Szakolczán, Magyar-Óvárott és Nagyszombatban végezte. 1809-ben esztergom-főmegyei növendékpap lett és a bölcseletet Nagyszombatban, a hittudományokat pedig a bécsi egyetemen mint a Pázmány-intézet növendéke hallgatta; 1816. aug. 18. fölszenteltetett Bécsben. Segédlelkész volt Sárváron, 1822. márcz. 13-tól pedig Nagyszombatban. 1829. decz. 21. gerencséri plébános lett, 1837. decz. 5. nagyszombat-kerületi alesperes. 1844. aug. 5. nagyszombati kanonokká, 1854. szept. 10. szent Benedekről nevezett sámsoni czímzetes préposttá neveztetett ki. Meghalt mint az egyházmegye nestora 1884. jún. 17. Nagyszombatban 92. évében. — Munkái: 1. *Krátky Wítah z Krestanského Katechismusa* pre Détky Obecneho Ludu. Nagy-Szombat, 1839. (Kis Káté. 2. kiadás 1841., 3. 1845., 4. 1848. U. ott). — 2. *Pobožné Pjsne* k duchownjmu Prospechu Werícich Dussí. Které Farár Hrnčarowsský pozbíral, a pre zwogich Fárnyku wytlačit dal. U. ott, 1840. (Szent énekek. 2. kiadás 1841., 3. k. 1855.). — 3. *Geschichtliche Beweise*, dass die römischen Päpste dem ungarischen Reiche zu allen Zeiten in jeder Noth u. Gefahr mit Rath u. That treulich beistanden. Gesammelt und herausgegeben von einem Vaterlandsfreunde. U. ott, 1842. (Magyarul. U. ott, 1843. Névtelenül). — 4. *Krátká Historia Biblická* starého i nowého Zákona, pre Détki obecného Ludu. U. ott, 1842. (Rövid bibliai történetek gyermekek számára. 3. kiadás. U. ott, 1851. Német fordításban. U. ott, 1847.). — 5. *Egyházi anyakönyvek* vitelére s belőlük teendő kivonatokra magyar példányok latin-magyar és német-magyar zsebszótárral együtt lelkipásztorok, orvosok, sebészek, uradalmi tisztek sat. használatára. U. ott, 1843. 3 táblával. (Névtelenül. Az I. latin-magyar rész bővebb kiadása. U. ott, 1843. Négy táblával). — 6. *Dwe prihodné Kazné*, prwna pri Uwodu do Úradu Fararského, druha pri Skládáňú tehož Úradu, nekdi w Chrame Hrnčárowczem. Pozsony, 1847. (Két alkalmi prédikáczió, az egyiket papi hivatalba lépésekor, a másikat otthagyásakor Gerencséren mondta).

Petrik Bibliogr. II. 860., IV. 69. lap. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 351. l. és gyászjelentés.

Nemecz *Ferencz*, tanító Robogányban (Biharm.). — Munkája: *Arany könyv.* A magyar nemzet története versekben gyermekek részére. I. A honfoglalás kora. Bpest, 1896.

M. Könyvészet 1896.

Némedy *Imre*, birtokos Domonyban (Pestmegyében). — Czikkeket, rajzokat és költeményeket írt a Képes Családi Lapokba (1882., 1886., 1888, 1891—92), a Váczi Közlönybe (1892), a Vasárnapi Ujságba (1899. Petőfi gyermekkorából), a Hazánkba (1901. Petőfi aszódi szerelme).

A m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Némedi *István K.*, ev. ref. tanuló a debreczeni collegiumban. — Latin versei vannak a Brabeumban (Debreczen, 1683) és a Hedera Poetikában (u. ott, 1686).

A m. n. muzeumi könyvtár példányaiból.

Némedy *Jenő* (némedi), ügyvéd, N. László asztalosmester és Molnár Julianna fia, szül. 1849. jún. 10. Pesten; jogi tanulmányainak bevégzése után Budapest főváros szolgálatába lépett és a közigazgatás ágában munkálkodott, fokonként a jegyzői karba emelkedve. 25 évi közszolgálat után 1898 végén nyugdíjba ment és az ügyvédi pályára lépett és ezen a téren működik jelenleg is a székesfővárosban. — Czikkei 1866 óta megjelentek a fővárosi lapokban, így a Gellérthegy befásításáról írt nagyobb czikke. Költeményeket is írt, de ezekből csak az utóbbi időben közölt néhányat a szép-

irodalmi lapokban. A közigazgatás egyszerűsítését czélzó munkája kéziratban van.

Fővárosi Lapok 1898. 75. sz. arczk. és önéletrajzi adatok.

Némedy *József.* — Munkája: *Die Belagerungen* der Festung Ofen in den Jahren 1686 und 1849. Nach authentischen Berichten und Tagebüchern herausgegeben ... Mit Fontana's und Juvigni's Plänen der alten und einem Situationsplane der neuen Belagerung. Pest, 1853. (Az előszó Pesten kelt 1853. ápril.).

Petrik Bibliogr.

Nemegyei *János Miklós* (nemegyei), ev. ref. főiskolai tanár, szül. 1751-ben Magyar-Nemegyén (Beszterczе-Naszódmegye); tanulását Maros-Vásárhelyt kezdette, hol Kovásznai Mihály mellett annyira fejlődött, hogy iskoláinak végeztével Erdély collegiumaiban a legdicséretesebb vizsgákat tette. 1778-ban Bernbe ment az egyetemre; már ekkor megválasztották a nyelvészet tanárának Nagyenyedre, oly feltétel alatt, hogy még egy évet töltsön a hollandi egyetemeken. Tanári állását 1782-ben foglalta el; a latin, görög, zsidó nyelvészetet és a szentírás magyarázását adta elő. Az 1792. országgyűlés nemesítésre ajánlotta fel, melyet el is nyert. Kitünő nyelvész volt, mind az ó-, mind a nyugati nyelvekben járatos. A tanári pályán töltött félszázad után nyugalomba vonult. Meghalt 1837. máj. 15. Nagyenyeden. — Munkája: *Opuscula* bonam partem poetica. Enyedini, 1832. — Görög nyelvtant is írt, mely azonban nem jelent meg.

Parnassusi Időtöltés VII. 1796. 13. lap. — *Hazai s Külf. Tudositások* 1830. II. 6. sz. — *M. Kurir* I. 50. sz. — *Gemeinnützige Blätter* 1837. 45. sz. — *P. Szathmáry Károly*, Bethlen-főtanoda története. Nagy-Enyed, 1868. 811. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1900. 484. l.

Neményi *Ambrus*, jogi doktor, országgyűlési képviselő, szül. 1852-ben Péczelen (Pestm.); középiskolai tanulmányainak befejeztével Bécsben hallgatta a jogot és államtudományokat és ott Stein Lőrincznek egyik kedvelt tanítványa volt. Azután két évig Párisban a Collège de France és a Sorbonne tanárainak előadásait hallgatta. Hazatérése után a budapesti egyetemen elnyerte a doktori oklevelet. A Pester Lloyd szerkesztőségébe lépett, mint ezen lapnak vezérczikkírója; 1887-ben kilépett a szerkesztőségből. Ez időtől fogva volt a Budapesti Szemlének is munkatársa. 1882-ben a főváros törvényhatósági bizottságának tagja lett. 1884-ben a szilágy-csehi kerületben képviselővé választották; előbb a közgazdasági és közlekedésügyi, később a pénzügyi bizottságnak tagja és előadója lett. A pesti kereskedelmi kamarának is levelező tagja. A magyar hirlapírók nyugdíjintézetének több évig titkára volt. A kereskedelmi ministeriumban a tarifa-bizottság, a budapesti helyi érdekű vasutak felügyelő-bizottságának tagja. Neumann családi nevét 1871-ben Neményire változtatta. — Czikkei a Honban (1874. 54. sz. A párisi pénzverdében, 1877. 10., 11. sz. A berlini sajtó); a Magyarország és Nagyvilágban (1873. A székelyház és csodái. 1877. A Corvinákról, Ignatieff tábornokné. egy asszonyi diplomata, Oroszországi képek); a Fővárosi Lapokban (1878. 5. sz. A sajtószabadság Magyarországon); a Pesti Hirlapban (1879. 327. sz. A tisztelt házból: A jelentéktelenek, 1880. 75., 76. sz. A hirlapokról és hirlapírókról, 87—89. A franczia forradalmi sajtó szatirikusai, 1881. 66. A németség kiirtása Magyarországon, a berlini Gegenwartban jelent meg, 1883. 32. sz. Az élelmiszerek drágaságáról, különös tekintettel a fővárosra); a Vasárnapi Ujságban (1879. A journalismus hőskorából); a Budapesti Szemlében (1876. XI. Öt év Francziaország politikai életéből, 1877. XV. A harmadik köztársaság férfiai, 1879., 1880. XXI. Parlamenti fegyelem és tekintély,

1888. LIII. A democratia az irodalomban, LIV. Egy lengyel főúr mint orosz külügyminiszter); a Szabadelvűpárti Naptárban (1885. Sokat tanulunk-e?); a M. Salonban (III. 1885. Trefort Ágoston, IV. 1886. Szalay Imre); a Nemzetgazdasági Szemlében (1889. Kamatbiztosítást élvező vasutak és államosítás Magyarországon) sat. Több évig levelezője volt a Gambetta által alapított Republique Française-nek és a Nouvelle Revuenek. — Munkái: 1. *Rabelais* és kora. Tanulmány. Bpest, 1877. (Ism. Hon 306. sz., Főv. Lapok 267., Kelet Népe 325. sz., Figyelő IV. 1878., Egyet. Philol. Közlöny, Budapesti Szemle XVI.). — 2. *Parlamenti fegyelem* és tekintély. U. ott, 1879. — 3. *Journale* und Journalisten der französischen Revolution. Berlin, 1880. (Magyarul. Bpest, 1885. Olcsó Könyvtár 183. sz.). — 4. *Kortörténelmi rajzok.* Bpest, 1880. Két kötet. (Magyar Könyvesház 71—78. Ism. Pesti Hirlap 335. sz. Budapesti Szemle 1881.). — 5. *Hungaricae res.* Ein Commentar zu dem Aufruf des «Allg. deutschen Schulvereins». Separat-Abdruck aus der Ung. Revue. Bpest, 1882. (Három kiadást ért). — 6. *Jelentés* a budapesti lakásügy tárgyában. U. ott, 1883. (Ism. Nemzetgazdasági Szemle). — 7. *Das moderne Ungarn.* Berlin, 1883. (Ism. Főv. Lapok 250., 251. sz.). — 8. *Az állam* és határai. U. ott, 1889. — 9. *Die Verstaatlichung der Eisenbahnen* in Ungarn. Leipzig, 1890. — 10. *Bureaukraczia* Magyarországon. Bpest, 1902. (Különnyomat a Közgazdasági Szemléből). — A Pesti Napló főszerkesztője volt 1896-tól 1901 elejéig.

Magyarország és a Nagyvilág 1879. 49. sz. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1884. 265. sz, — *Szabadelvűpárti Naptár* 1885-re arczk. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Századunk* névváltoztatásai. Bpest, 1895. 167. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 1041., XVIII. 326. l. — *Szabó Károly*, Neményi Ambrus. Bpest, 1896. (Kortársaink). — *M. Könyvészet* 1897. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Budapest, 1901. 328. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 12. sz. arczk., 29. sz. arczk. — *Corvina* 1902. 33. sz.

Neményi *Dezső*, a fiumei hitelbank petroleum-gyárának főnöke, előbbinek testvéröcscse, szül. 1860. júl. 26. Rákospalotán; középiskolai tanulmányainak végeztével a trieszti hadapród-iskolába lépett és azt bevégezvén, 1880-ban tiszthelyettesi rangban a 32. gyalogezredhez vezényeltetett. Mint a közös hadsereg tagja szolgált Dalmácziában, Boszniában, Herczegovinában, Bécsben, Temesvárt és Budapesten. 1888-ban főhadnagyi ranggal megvált a közös hadseregtől és a honvédség kötelékébe lépett, hol a m. kir. honvédelmi miniszteriumba osztatott be szolgálattételre. 1895-ben századosi ranggal végkép megvált a katonai szolgálattól és betegeskedése miatt nyugdíjaztatta magát. 1895 óta Fiuméban, él, hol a hitelbank ottani petroleum-gyárának administrativ főnöke. Neumann családi nevét 1883-ban változtatta Neményire. — Czikkeket írt a Honvédbe (1895.), a Neues Politisches Volksblattba, a bécsi katonai szaklapokba; több tárczaczikket írt a szépirodalmi lapokba, így a Tátravidéki Hiradóba (1884) sat. — Munkája: *Honvédségünk.* Vázlatok és képek a magyar királyi honvédség életéből. Bpest, 1895. — A Honvéd cz. politikai napilapnak nemcsak kiadója, de főmunkatársa is volt 1893—94. ápr. 15-ig Bpesten.

Századunk Névváltoztatásai. Budapest, 1895. 167. l. — A m. n. muzeumi könyvtár példányáról és testvéröcscsének Neményi Imrének szives közlése.

Neményi *Imre*, bölcs. doktor, kir. tanácsos, miniszteri osztálytanácsos, előbbinek testvéröcscse, szül. 1863. aug. 21. Rákos-Palotán (Pestm.); a bajai, iglói és miskolczi ev. ref. gymnasiumokat látogatta, utóbbiban 1880-ban tett érettségi vizsgát jeles eredménynyel. A tanári pályát választotta s belépett a budapesti állami paedagogiumba, hol szorgalma által a legmagasabb ösztöndíjat nyerte el, me-

lyet aztán tanulmányainak végeztéig élvezett. Mint első éves paedagogiumi hallgató, rendes vizsgáján felül, letette az elemi iskolákra képesítő vizsgát is és tanítói oklevelet nyert; két év mulva kitüntetéssel tette le a polgári tanári képesítő vizsgát is. Ez alatt szabad idejében hallgatta az egyetemen a bölcseletkari előadásokat is, később két évig ugyanott rendes hallgató volt és középiskolai tanári s doktori oklevelet nyert. Ekkor mint önkéntest berendelték Boszniába, hol öt havi szolgálat után 1883-ban Serajevóban az osztrák-magyar iskoláknak igazgatója lett. Ezen állást, miután hadkötelezettségének eleget tett, még egy évig töltötte be. Lemondván igazgatói állásáról hazajött és Trefort miniszter 1883-ban a liptó-szent-miklósi állami polgári iskolánál alkalmazta mint igazgatót. 1884. szept. a fővárosi IX. kerületi kereskedelmi középiskolához választatott meg tanárnak. 1888-ban Uj-Pesten az állami polgári leányiskola igazgatója, 1893-ban pedig Csanádmegye kir. tanfelügyelője lett. Létesítette tankerületében az óvóiskolák mellett a nyári gyermekmenedékhelyeket még a pusztákon is. A csanádmegyei törvényhatósági és közigazgatási bizottság útján hazánkban ő indította meg 1895-ben az első országos mozgalmat a népoktatás exclusiv államosítása iránt. Wlassics Gyula miniszter 1896-ban szolgálattételre a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba rendelte be, hol öt évig három ügyosztály számára dolgozott: a polgári iskolai, tanítóképzőintézeti és a tanfelügyelőinek; ezért a miniszter 1897-ben soron kívül előléptette; kinevezte az országos közoktatási tanácsba, az országos kereskedelmi és iparoktatási tanács rendes tagjává, ő felsége pedig királyi tanácsossá nevezte ki. 1900-ban miniszteri titkár lett és ugyanazon évben az osztálytanácsosi czímet és jelleget nyerte. Tanulmányutazásokat tett ismételten Német- és Francziaországban, beutazta Ausztriát, Olasz-, Angol-, Dán-, Svéd-, Norvég-, Orosz- és Finnországot, Svájczot, Belgiumot és Hollandiát, Szerbiát, Romániát, Bulgáriát és Törökországot. Utazásairól czikkeket írt a szaklapokba és a napi hirlapokba. Finnországról írt hosszabb czikksorozata finnül is megjelent a helsingforsi Uusi Suometárban 1891-ben. — Czikkei a következő hirlapokban és folyóiratokban vannak: Egyetértés (1882. 111. sz. Csere János a magyar bölcsészet martyrja, 1892. márcz. 20. Polgáriskolai reformok, okt. 16. Tankönyveinkről); Budapesti Hirlap (1885. február 18. Emléktáblát Szemere Pálnak, márcz. 13. Proletárok a főváros iskoláiban); Néptanítók Lapja (1885., 1899); Polgári Iskola (1885—87); Pester Lloyd (1886. júl. 25. Die Überbürdung der Schuljugend, szept. 5. Ein Rückfall des Unterrichtsministers); Képes Családi Lapok (1888. Hogyan értékesíthetjük gyermekeink szünidejét, 1889.); Pesti Napló (1896—97. 145. sz. Emilio Castelar sat., 1898—99); M. Iparoktatás (1898); a Paedagogiai Zsebnaptárban (1897); Budapesti Napló (1897—1900); a Magyar Kritikában (1899. könyvismertetés, Apáczai Csere János mint paedagogus, válasz Stromp Józsefnek); Család és Iskola (1900); M. Nemzet (1901—1902); M. Pestalozzi (1901. A felnőttek oktatása Finnországban); Uránia (1901—1902. A paraszt egyetemekről, A nőkérdés, Veres Pálné Beniczky Hermin); M. Paedagogia, Pester Correspondenz (1903), Makói Hirlap. — Munkái: 1. *Magyar alak- és mondattan.* A gymnasiumi, polgári és reáliskolai tanuló ifjúság használatára. Bpest, 1886. — 2. *Magyar szerkezet-, irály- és költészettan.* Polgári és felsőbb leányiskolák, valamint polgári fiúiskolák III. és IV. osztályainak használatára. A miniszteri tanterv értelmében. U. ott, 1886. (2. átdolg. és tetemesen bőv. kiadás. U. ott, 1896.). — 3. *A gyermekek szünidejének* értékesítése.

U. ott, 1888. — 4. *Néhány őszinte szó az anyákhoz leányaikról.* U. ott, 1889. — 5. *Polgári leányiskoláink* fogyatkozásai. U. ott, 1891. — 6. *Az eltévesztett irány* U. ott, 1891. — 7. *Sajátlagosságok* a paedagogia világából. Uj-Pest, 1893. — 8. *Apáczai Csere János* mint paedagogus. Neveléstörténeti tanulmány. Bpest, 1893. (Ismert. Budapesti Szemle, Kath. Szemle, Erdélyi Múzeum 1892.). — 9. *Emlékbeszéd* Szathmáry György felett. A paedagogiai társaságnak 1898. okt. 15. tartott ülésén elmondotta. U. ott, 1898. — 10. *Szemelvények* Apáczai Csere János paedagogiai műveiből. U. ott, 1900. — 11. *Ifjúsági könyvtárak* és ifjúsági olvasmányok a nevelés szolgálatában. U. ott, 1902. — 12. *Nőkérdés* a multban és a jelenben. U. ott, 1902. — 13. *Állami népoktatás.* U. ott, 1903. (A M. Nemzetben). — Szerkesztette a Tátravidéki Hiradót mint a lap tulajdonosa 1884. júl. 5-től szept. 20-ig Liptó-Szent-Miklóson (vezérczikkeket írt a lapba) és az Uj-Pesti Hirlapot 1889. júl. 7-től decz. 8-ig.

Tátravidéki Hiradó 1884. 27., 38. sz. — *Néptanitók Lapja* 1884. 480. l., 1891. 401. lap. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1891—92., 1896., 1900. — *Századunk névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 107. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 1041. l., XVIII. 326. l. — *Vaday József.* Magyar tanférfiak és tanítónők Albuma. Békés-Csaba, 1896. fénynyomatú arczk. — *Népnevelők Lapja* 1900. — *M. Szalon* 1902. — *M. Könyv-Szemle* 1902. 196. l.

Nemes *Albert*, zenetanár Erdélyben. — Czikkei a Családi Körben (1860—1861. Zaránd vidéke, A havasi leányvásár és elbeszélések, 1862. elbeszél., 1863. Körösbányától Szászvárosig, 1864. elbesz., 1866. Boli-vár és elbesz.); az Ország-Világban (1862. Az enyedi várkastély); a Vasárnapi Ujságban (1863. Az al-váczai fürdő Erdélyben, 1864. Lapirodalmunk hatása a vidéken, 1874. Gül Baba története); az Emich Gusztáv Nagy Képes Naptárában (1865. Inkák utódja); a Fővárosi Lapokban 1864. elb., 1865. Utijegyzetek Erdélyből); a Hazánk és Külföldben (1865. Kolczvára, 1867. Kolczvár alatti templom Erdélyben); a Pesti Hölgydivatlapban (1866. elb.); a Magyarország és Nagyvilágban (1867. Kolczvára, 1874. Hátszegvidéki képek).

A m. n. muzeumi hírlapkönyvtár példányaiból.

Nemes *Amalia* (gróf *Nemes Gáborné*). L. *Csiszár Amalia* (borbereki).

Nemes *András*, ügyvéd és az úttörő magyar szinészek egyike, kecskeméti származású; Debreczenben végezte a jogot; 1792-ben csatlakozott a Kelemen szinész-társaságához Két év mulva hazament és ügyvédeskedett. — Munkája: *Az igaz magyar nemes.* Néző játék 3 felv. Pest, 1829. (Hornyik neki tulajdonítja ezen névtelenül megjelent színművet).

Bayer József, A magyar játékszín története. Bpest, 1887. I. — *Petrik* Bibliogr. — *Lisska Béla*, A szinészet első nyomai Kecskeméten. Kecskemét, 1898. 18 lap. — *Hornyik József*, Kecskeméti irók. Kecskemét, 1901. 13. l.

Nemes *Antal*, r. kath. plébános, szül. 1850. nov. 26. Kis-Berzsényben (Veszprémm.); 1879. június 27. pappá szenteltetett; segédlelkész volt Tüskevárott (Veszprémm.) 1897-ig, azóta hajmáskéri (Veszprémm.) plébános. — Elbeszélése a Sümeg-Szent-Gróthban (1894. 36. és köv. sz.) — Munkái: 1. *Falusi képek.* Veszprém, 1892. (Elbeszélések. Ism. Irodalmi Szemle 5. sz.). — 2. *Tövisek és rózsák.* U. ott, 1896. (Ism. M. Szemle 1896. Irodalmi Közlöny 1895., Kath. Hitvédelmi Folyóirat 1896.)

Schematismus Cleri Weszprimiensis és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nemes *Antal*, jogi doktor, apátplébános, szül. 1855. febr. 13. Budapesten; a főgymnasiumot elvégezvén, a jogot hallgatta az egyetemen, a hol jogi és államtudományi doktorrá avatták. Egy ideig ügyvédjelölt volt, 27 éves korában azonban a papi pályára lépett és az Esztergom

főegyházmegyei növendékpapok közé vétetett fel. Bécsbe küldték a Pázmány-intézetbe a theologia tanulására. 1885. október 20. fölszenteltetett. Mint káplán tíz évig működött a budavári plébánián. Kir. kath. tanítóképző-intézeti hittanár, a Sacre Coeur franczia gyóntatója, a budai legényegylet elnöke és a budapest-jobbparti szent Vincze-egylet titkára is volt. 1898. január 30. a főváros közgyűlése megválasztotta budavári plébánosnak. 1899. jún. 28. megkapta a szent Benedekről nevezett pécsi czímzetes apátságot. Apátplébánossá aug. 15. avatták. — Czikkei 1885-től a Kath. Szemlében (1892. Marianne testvér); írt még a M. Szalonba (Szivcultus az egyházban), a M. Államba (Londoni életképek), a M. Ujságba (Budapest mint egyházi központ) és másutt (A Budapest-belvárosi plébánia főtemploma, Mátyás király menyegzője Beatrixxal, A kassai székesegyház, Jézus szent szívének története Magyarországban, Szent István király okirata sat.) — Munkái: 1. *A Jézus szent szíve* ájtatosság. Bpest, 1893. 12 képpel. (Ism. M. Sion). — 2. *A Nagyboldogasszonyról* nevezett budavári főtemplom története és leírása. U. ott, 1893. 52 képpel és műmelléklettel. (Ism. Vasárnapi Ujság 34. sz., M. Állam 186. sz.). — 3. *Egyházi törvénykezési rendtartás.* U. ott, 1895. — 4. *Budapest* székesfőváros közterein álló vallásos jellegű szobrainak története és leírása. U. ott, 1895.

M. Könyvészet 1890—91., 1893—94. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 326. — *Zelliger*, Egyházi írók Csarnoka 352. l. — *Vasárnapi Ujság* 1898. 28. sz. arczk.

Nemes (*Nyácsik*) *Béla*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, Nyácsik Endre kis-semlaki ág. ev. lelkész és Wankó Mária fia, szül. 1878. márcz. 2. Temes-Buttyinban; középiskoláit a szarvasi és selmeczbányai főgymnasiumban végezte. 1896 őszén a budapesti egyetemen bölcselethallgató lett és 1898-ban tanári alap-, 1900-ban szakvizsgálatot tett. Az 1900—1901. iskolai évben a beszterczebányai algymnasiumban mint helyettes tanár működött; ez időközben a budapesti egyetemen bölcselet-doktorrá avatták. 1901. a magyar és latin nyelv- és irodalomból tanári oklevelet nyert. Ugyanez év deczemberétől a szarvasi ág. ev. főgymnasium rendes tanára. — Eredeti és fordított tárczaczikkei a Dettaer Zeitungban, a Temesvarer Zeitungban (1897—98.), a Havi Szemlében (1901. Goethe Wertherje és Kármán Fannija), a Szarvasi Lapokban és a Szarvas és Vidékében (1902.). részben Serenus és Nobilis álnév alatt. — Munkája: *Kerényi Frigyes.* Bpest, 1900. (Különnyomat az Ország-Világból).

Önéletrajzi adatok.

Nemes *Benjamin*, ev. ref. esperes-lelkész, szül. 1829-ben Tornyos-Pálczán (Szabolcsm.) régi papi családból; ősei már a XVII. század elején lelkészkedtek és családjából ma is több pap van Szabolcs-, Bereg-, Szatmár- és Biharmegyében. Hét éves korában a halasi iskolából Sárospatakra került, hol befejezte tanulmányait. 1848-ban Nyir-Bogdányban lett orgonista-tanító. Itt négy évet töltött és 1852-ben Anarcsra ment Vay Gyula házához nevelőül. 1853-ban haza kellett mennie Tornyos-Pálczára gyengélkedő atyja mellé helyettesnek, mely minőségben hat évet töltött. 1859-ben meghalt atyja s ő ennek helyére választatott, hol 1861-ig hivataloskodott, mely évben csere útján Nyir-Bogátra ment. Egyházmegyéjében mint al-, 1879-ben mint főjegyző 17 évig szerepelt, utóbb Kozma József halálával esperesnek választatott. Egyházlátogatási körútjában fűtetlen szobában kellett hálnia, áthült és gyógyíthatatlan betegséget kapott, mely 1880. jan. 23. sírba vitte. — Czikkei a Prot. Egyházi és Iskolai Lapban (1858—79. különösen a dogmatica és zsinat tárgyában, esperesi székfoglalója is). — Munkái: 1. *Népszerü egyházi tanítások.* Debreczen,

1863. I. kötet. — 2. *Népszerű egyházi beszédek.* Miskolcz, 1870. (Az I. munkának II. kötete. Ism. Mitrovics, Egyházi Szónoklattan. Sárospatak, 1878. 113. l.).

Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1880. 6. szám. — *Uj M. Athenás* 304. l. — *Petrik* Könyvészete.

Nemes *Ede*, honvéd alezredes, szül. 1858. okt. 23. Selmeczbányán (Hontm.); a selmeczbányai főgymnasium elvégzése után 1878-ban az 53. honvéd zászlóaljhoz besoroztatott; 1878—80-ban a Ludovika-akadémia előkészítő és tisztképző tanfolyamát végezte s 1880. aug. 18. soronkívüli hadnagygyá neveztetett ki. Két évi csapatszolgálat után 1882—83-ban a felsőbb tiszti tanfolyamnak, 1883—1885. a hadi iskolának hallgatója volt. 1885. okt. 31. soronkívüli főhadnagy lett. 1885—86-ban a cs. és kir. 7. hadtestparancsnoksághoz osztatott be. 1886. októbertől 1892. szeptemberig mint tanár a Ludovika akadémiában működött, miközben 1889-ben soronkívüli százados lett. 1892—93-ban századparancsnok a 17., 1894-ben ideigl. zászlóaljparancsnok a 7. honvéd gyalogezrednél. 1894-95. a honvédelmi miniszterium I. ügyosztályába volt vezényelve s ott 1895. nov. soronkívüli őrnagygyá lépett elő. 1895—1897-ben mint a VI. honvéd ker. parancsnokság segédtisztje, azután pedig mint az 1. honvéd gyalogezred I. zászlóalj parancsnoka működött; 1899. máj. soronkívül alezredes lett és ugyanazon hó 27. a székesfejérvári V. honvéd ker. parancsnokság segédtisztjévé neveztetett ki. — A Ludovika Akadémia Közlönyénél mint szerkesztő tag működött közre, írt kisebb-nagyobb közleményeket, továbbá mint könyv-, folyóiratok sat. ismertetője szerepelt; czikkei ugyanott (1887. Lovasság alkalmazása több harczvonalban, 1888. A Páristól északra lefolyt hadműveletek 1870—1871-ben, rajzzal, 1889. Tiszti könyvtárak, 1894. Támadás vagy védelem). — Munkája: *Európa földleírása*, különös tekintettel a katonai viszonyokra. Bpest, 1891. (2. átdolgozott kiadás, a szöveg közé nyomott 12 táblázattal, egy függelékkel és öt ábramelléklettel. Ugyanott, 1899. — Jegyei: Ns., **, ***.

Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 678. lap. — *M. Könyvészet* 1899. és önéletrajzi adatok.

Nemes *Elek*, bölcseleti doktor és középiskolai tanár. Meghalt 1879. decz. Kolozsvárt, 27 éves korában. — Czikke az Erdélyi Múzeumban (1880. Báthory Endre bíbornok fejedelem megöletése és annak előzményei). — Munkája: *Az 1606. bécsi békekötés* létrejöttének története. Kolozsvár, 1879. (Különnyomat az Erdélyi Múzeumból).

Erdélyi Múzeum 1880. (Nekr.). — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Nemes *D. Felix*, bölcseleti doktor, ev. ref. gymnasiumi tanár, szül. 1854-ben Székely-Udvarhelyen; előbb szent Ferenczrendi áldozópap volt; 1888-ban nyert bölcseletdoktori oklevelet a kolozsvári egyetemen; később az egyházi rendből kilépett és 1892 óta a hajdu-nánási ev. ref. gymnasiumban a természetrajz és földrajz tanára. — Munkája: *Palaeontologiai tanulmányok* Erdély terczíär területéről. Tudori értekezés. Kolozsvár, 1888. Kőnyomatú rajzlappal.

A hajdu-nánási ev. ref. gymnasium Értesítője 1898. — *Vajda Emil* Névkönyve. Győr, 1900. 102. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nemes *Ferencz* (hidvégi gróf), cs. kir. tanácsos, az erdélyi kir. tábla ülnöke. — Munkája: *Dissertatio* juridica succincta cum recensione notationum e diversis authoribus collectarum materiam exhibens de testamentis, codicillis et legatis concinnante. Cibinii, 1799.

Petrik Bibliogr.

Nemes *Ferencz*, nyug. ev. ref. jogakadémiai tanár, N. Károly ev. ref. lelkész és Verebélyi Zsuzsánna fia, szül. 1834. október 14. Garbócz-Bogdányban (Abauj-Tornam.); a gymnasiumot Sárospatakon végezte 1852. július 18.; a

bölcseletet és theologiát is ott hallgatta 1856-ig; egyszersmind a Meczner-fiúk nevelésével is foglalkozott. Mint végzett theologus, bejutott a primariusok karába s elnöke lett az énekkarnak. Segéd-tanár volt Árvay József mellett a tanító-képzőben 1859. júliusig. A csurgói gymnasium meghívta tanárának és 1859 őszén oda költözött. 1863 tavaszán az egyházkerületi közgyűlés meghívta őt az államjogi és kormánytani tantárgyak előadására Sárospatakra s szept. 14. foglalta el jogi tanszékét. 1877-ben a sárospataki népbank reá bízta ezen intézet vezetését. 1892-ben tanártársa Emődy Dániel fölött tartott emlékbeszédet, midőn már mutatkoztak rajta a lelki hanyatlás nyomai; öt évig volt élő halott. Miután 30 évig tanította a magyar büntetőjogot és eljárást, a magyar államjogot és a magyar közigazgatási jogot a sárospataki főiskolában, nyugalomba vonult és 1898. nov. 12. meghalt Sárospatakon. — Czikkei a Sárospataki Füzetekben (VIII. 1864. Székfoglaló beszéd, XI. 1867. Palóczi Horváth Mária emlékezete). — Kéziratban maradtak tankönyvei, melyek közül az Egyetemes pénzügytanból nyomatott ki néhány ívet tanítványai számára.

Vasárnapi Ujság 1898. 47. sz. (Nekr.) és önéletrajzi adatok.

Nemes *György*, erdélyi udvari ágens Bécsben, nemes családból származott. — Alkalmi latin költeményei vannak a M. Kurirban (1801. II. Vates inviat patriotam ad ill. dn ... consiliarium Joannem Somogyi de Megyes, quem ille in aedibus cancellariae R. H. A. solicite quaerebat és u. ott 49. sz. Ill. dn. Josepho Lányi consiliario Hung. aulico, dum per aug. imperatorem & regem Franciscum II. ins. S. Stephani regis apostolici ordine decoraretur die 25. Nov. 1801., 1802. I. 19. sz. költ.); a M. Hirmondóban (1801. 536., 631, 1802. 352. l.). — Munkái: 1. *Vota* seren. principi dno Friderico Julio de Sax. Coburg armorum imperii & caesareo regiorum contra Gallos imperatori &c. dum is die 1. Martii 1793. cum optimo successu campum Martium operiret, & tribus continuis diebus victoriam reportaret. Hely n. (Költemény). — 2. *Eminent. dno Christophoro* archiepiscopo Viennensi S. R. I. principi e comitibus a Migazzi de Wall et Sonnenthurn, dum annum aetatis 88-um die 20-a mens. Oct., die vero 10-a ejusdem episcopatus 50-um ingrederetur, ac 25-ta e. m. qua jubilaeus archi et episcopus ad aram procederet a. i. D. 1801. Viennae. (Költ.). — 3. *Celsissimo* dno S. R. I. principi Nicolao Eszterházy de Galántha. U. ott, 1804. (Ezt követi: Ill. dno Josepho Szarvasy, honore & officio generalis campi vigiliarum praefecti, et ad nobilem turmam praetorianam Hungaricam superioris locumtenentis die 19. Januar. 1804. condecorato).

M. Kurir 1803. IV. 568. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Nemes *György*, bölcseleti doktor, állami főreáliskolai tanár, született 1855. márcz. 29-én Boldogfalván (Hunyadm.); Kolozsvárt tanult és az ottani egyetemen 1877-ben nyert bölcseletdoktori oklevelet. 1881. aug. 12-től mint helyettes, 1886. decz. 15. rendes tanár a pancsovai állami főgymnasiumban, majd a nagyváradi főreáliskolában volt tanár, hol egy évi működés után 1891. márcz. 29. meghalt. — Czikke a pancsovai állami főgymnasium Értesítőjében (1885. Pancsova város ivóvizei). — Munkái: 1. *A carbonilid* és kénvegyületének viselkedése légenysav iránt. Értekezés, melyet a kolozsvári m. kir. tud. egyetem mennyiségtani és természettudományi karához a bölcsészettudori fokozat elnyerése végett benyujtott. Kolozsvár, 1877. — 2 *A fontosabb házi czikkek vegytana.* Hazai s külföldi szakmunkák nyomán. Bpest, 1886. (Közhasznú Családi Könyvtár 28.). — 3. *Gazdasági vegytan.* Kérdések és feleletekben. Írta Wildt Jenő. A VI. ki-

adás után ford. 41 a szöveg közé nyomott ábrával. U. ott, 1887.

Kisslingstein Könyvészete. — *Nagyváradi állami főreáliskola Értesítője* 1891. 24. lap. — *Nagyvárad* 1891. 73. sz. és gyászjelentés.

Nemes *Imre*, bölcseleti doktor, főreáliskolai tanár, szül. 1845. júl. 8. Mohán (Nagy-Küküllőm.); gymnasiumi tanulmányait Gyulafehérvárt kezdte, Kolozsvárt a kegyesrendieknél folytatta s 1867-ben bevégezte. Egyetemi tanulmányait (bölcseletet, magyar, német, latin és görög nyelvet) a budapesti egyetemen hallgatta 1870-ig, mely évben tanári vizsgálatot tett. 1871—72-ben a berlini és jenai egyetemet látogatta. 1874. jan. 24. a budapesti egyetemen bölcseletdoktori vizsgálatot tett s 1875. febr. 19. egyetemi magántanárrá habilitáltatott. Tanári működését 1872-ben mint segédtanár kezdte Budapesten a belvárosi reáliskolánál. 1873. jan. 1. a pozsonyi főreáliskolánál alkalmazták mint a német nyelv és irodalom rendes tanárát. 1874. aug. 2. a nagyváradi állami reáliskolához neveztetett ki szintén rendes tanárnak és ez év nov. 11. a kir. jogakadémián a bölcselet magántanára lett. A nagyváradi felső kereskedelmi iskolában egyszersmind a német nyelvet tanítja. Bihar vármegye közigazgatási bizottságának és a szent István-társulat irodalmi osztályának tagja. — Czikkei a nagyváradi főreáliskola Értesítőjében (1872. Nyelv); a Philosophiai Szemlében (1881. könyvismert., 1882. A jellem eszméjéről és könyvism., 1883. A jellem eszméje, 1884. Válasz Böhm Károly birálatára, 1885. Horváth Cyrill élete és bölcsészete, ugyanez németül a Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritikben, 1887. A boldogság, erény és üdvösség eszméje sat.); a M. Államban (1884 314. sz. Gyászbeszéd Horváth Cyrill temetésén); a Közoktatásban (1887. A logica és psychologia vázlata Joly párisi tanár után); a nagyváradi k. akadémia jog- és államtudományi karának Almanachjában (1887. Az erkölcsi beszámítás sat.): — Munkái: 1. *Bölcsészeti szemelvények*. Buda, 1872. — 2. *Értekezés* a fogalomról. Pozsony, 1873. (Bölcseletdoktori dissertatio). — 3. *Az emberi test* és szellem viszonyának bölcsészete. Nagyvárad, 1877. — 4. *Schopenhauer Arthur* és Hartmann Ede bölcsészetének ismertetése és birálata. U. ott, 1882. (A m. tudom. akadémia által dicséretben részesített pályamű). — 5. *Logica* azaz gondolkodástan középiskolák használatára. Bpest, 1884.

A pozsonyi főreáliskola Értesítője 1895. — *Petrik* Könyvészete. — *Bozóky Alajos*, A nagyváradi akadémia százados multja. Bpest, 1889. 101. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — — *Schack Béla*, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 60. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 326. l. és önéletrajzi adatok.

Nemes *István*, kir. főmérnök, Neuhold József kereskedő és Krisztics Mária fia, szül. 1860. jún. 18. Zsombolyán (Torontálm.); a reáliskolát Szegeden, műegyetemi tanulmányait Bécsben végezte. 1885 óta a földmívelési miniszterium kulturmérnöki karában működik, 1893-ig Budapesten; 1896-ig Kolozsvárt és azóta Temesvárt a kulturmérnöki hivatal főnöke. Nevezetesebb vízi munkálatok, melyek keresztülvitelénél mint tervező és építő közreműködött: A hódmezővásárhelyi pusztai vadvizek rendezése, A Szárazér szabályozása, A mezőhegyesi élő vízcsatorna, A mezőhegyesi öntözés. Neuhold családi nevét 1892-ben változtatta Nemesre. — Munkái: 1. *Talajjavítás* lecsapolással. Kolozsvár, 1895. Öt ábrával. (Erdélyi gazdasági egylet könyvkiadó vállalata 28.). — 2. *Az öntözés*. U. ott, 1896. Hét ábrával. (Erdélyi gazd. egyl. könyvk. vállalata 30. 2. kiadás. U. ott, 1899.).

Századunk névváltoztatásai 168. lap. — *M. Könyvészet* 1895—96. és önéletrajzi adatok.

Nemes *János* (hidvégi idősb), fejedelmi tanácsos, napló-író, N. Tamás háromszéki főkapitány és Mikó Zsuzsa fia, mint

ifjú 1651-ben elkisérte a követséget, mely Krossenből hozta Rákóczy Zsigmond ifjú menyasszonyát. Jelen volt a nagy pompával végbement esküvőn, majd Sárospatakon a lakodalmon. A lengyelországi hadjáratra ő is elindult, Viskről azonban Béldi Pál kérésére a fejedelem visszaengedte. Kiváló szerepet vitt a Rákóczy és Rédey, majd Barcsay közt folytatott tárgyalásokban; a fejedelem kiséretében ott volt Várad ostrománál. 1661-ben már Apafi pártján van, ki csakhamar teljes bizalmával ajándékozta meg. Rangban és befolyásban emelkedett; őt küldte az új fejedelem Szebenbe a tanácsurak és centumpaterek hűségi felesketésére; kinevezte háromszéki főkapitánynak, majd a küküllőmegyei főispánsággal kinálta meg. Az 1667. ápr. 21. kezdődő fejérvári országgyűlés határozatából a portára ment, hogy ellensúlyozza ott Zólyomit s az Erdélyre következhető veszedelmet elhárítsa. Fél évnél tovább időzött Törökországban, mely idő alatt többször volt a fővezérnél és karácson első napján a szultánnál kihallgatáson. Diplomácziai ügyességét ura még többször igénybe vette; így 1669-ben részt vett az eperjesi tárgyalásokban, hogy a Felső-Magyarország és Erdély között fennforgó vitás kérdéseket kiegyenlítsék; 1671-ben újra a portára ment. 1675-ben egyik tagja a kivégzett Bánffy Dénes levelezésének megvizsgálására kiküldött bizottságnak. A Béldi Pál és társai által szervezett liga mindent elkövetett, hogy ügyüknek őt is megnyerjék, de N. megmaradt «constanter az ő kegyelmes ura hűségében.» 1678-ban tagja lett a fejedelmi tanácsnak. Irigyei és rosszakarói azonban nem nyugodtak. Bevádolták, hogy Telekit és Mikest «diffamálta». Ügyét 1685. nov. 4. tárgyalta a fehérvári gyűlés, hol ártatlansága kiderült. 1686. nov. követségre indult Szathmárra Karaffához, de nem sokára hosszas és súlyos betegségbe esett és 1688. ápr. 19. husvét másodnapján meghalt. — Naplót hagyott hátra, melynek eredetije a gróf Nemes család hidvégi levéltárában lehetett; a levéltár azonban 1849-ben áldozata lett a pusztításnak. Az eredeti naplóból Nemes Ferencz gróf készített egy másolatot 1793-ban; e másolat az erdélyi múzeumegylet kézirattárában van (4rét 177 lap). A másolat czíméül ezt írta: «Summás kiszedése azon történeteknek és utazásoknak, melyeket néhai b. e. hidvégi idősb Nemes János, ki volt fia hidvégi idősb Nemes Tamásnak, nemes Háromszék kapitányának, és a ki maga is volt háromszéki főkapitány és b. e. erdélyi fejedelem I. Apafi Mihály belső titkos tanácsosa 35 esztendők alatt a maga jegyzőkönyvébe naponként feljegyezvén méltóvá tette ezen munkáját arra, hogy a maradékok figyelemmel olvassák és tekintetben tartsák.» N. 1651. febr. 16. kezdi feljegyzéseit s folytatja kisebb megszakításokkal; 1686. decz. 4-én van az utolsó feljegyzés. Azonban a napló nem itt végződött, bár sokáig már nem is folytathatta betegsége miatt, mert a másoló állítása szerint az eredetiből egy pár lap ki volt szakítva. A napló becses, mert az író magánéletét és ügyeit tárgyaló jegyzeteken kívül, a közügyekre vonatkozó adatai is, állásánál fogva, teljesen megbízhatók és pontosak; az akkori erdélyi nemesség életére, szokásaira s különösen élete és kora válságos eseményeire, saját családja történetére vonatkozólag bő és részletes adatokat nyújt; de azért is becses, mert írója zaklatott életének, buzgó vallásosságának és hazaszeretetének hű tükréül szolgál. — *Hidvégi id. Nemes János naplója* az 1651—1686. évekről. Közli Tóth Ernő. (Történelmi Tár 1902. 231—263., 375—411., 528—574. l. életrajzi bevezetéssel). — Követjelentése 1667. jún. 7. (Tört. Tár 1881.).

Kővári László, Erdély nevezetesebb családai. Kolozsvár, 1854. 195., 196. lap. — *Toldy Ferencz*, M. N. Irodalomtörténet.

Nemes *József*, r. kath. plébános, szül. 1835. decz. 19. Tőke-Terebesen (Zemplénm.). Sátoralja-Ujhelyen, Kassán és Egerben végezte iskoláit. Mint hittudományi hallgatót főpásztora a bécsi Pazmaneumba küldte, honnét 1859-ben hazatérvén fölszenteltetett. Miskolczon tizenkét évi káplánkodás után sajó-szögi (Borsodm.) plébános lett és 1878-ban alesperes; innét Törökszentmiklósra ment szintén plébánosnak, hol 1891-ben meghalt. — Czikkei a M. Sionban (1863. Tapolczai szent Péter és Pál apostolokról nevezett apátság története, Utóirat Knauztól, 1864. A miskolczi plébánia története, 1868. Miklóssy Ferencz néhai nagyváradi latin szertartású püspök végrendelete). A Religiónak is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Az irgalmas néne.* Beszély francziából. Eger, ... — 2. *Rothsild Jakab.* Élet- és jellemrajz, francziából. U. ott, ... — 3. *Sziberia.* Beszély, francz. U. ott, ... — 4. *A sakkjátszó önmozgony.* Kempelen sakkjátszó automatjának keletkezése s további története. U. ott, ... — Kéziratban: Rose Leblanch, franczia regény magyarítva, A pápák népszerű története, francziából, Comendone bibornok korrajza.

Emlékkönyv. Eger, 1865. 281. l. — *M. Sion* 1888. 778. l. — *Vasárnapi Ujság* 1891. 16. sz. (Nekr.). — *Koncz Ákos,* Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 183. l.

Nemes *József.* — Szinműve: Szalmaözvegy vagy Sári mégis kivívta, eredeti népszinmű három szakaszban dallal és tánczczal, zenéje Kovács Endrétől. (Először adatott 1856. nov. 15-én a pesti nemzeti szinházban. Megbukott. Ismert. Budapesti Hirlap 267. szám, Hölgyfutár 265. sz.). — Munkája: *Dalok* a Szalmaözvegy cz. eredeti népszinműből. Zenéjét írta Kovács András. Pest, 1856. (Két változatlan kiadásban).

Nemzeti Szinházi Zsebkönyv 1857. évre. Pest, 1856. XXXV. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nemes *Károly*, ágost. evang. lelkész Diósgyőrött (Borsodm.). — Czikke a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (1887. Adatok a szepességi egyházak történetéből). — Munkája: *Evangyeliumi ker. vallástan* evang. népiskolák felsőbb osztálya, konfirmandusok és ismétlő növendékek számára. Miskolcz, 1899.

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nemes *Lajos.* — Munkái: 1. *Egyszerű-virág*, mélt. Nagy-Károlyi gróf Károlyi Lajos ur ő Nagysága polgári koszorujához, midőn t. Abauj vármegye főispáni fényes hivatalába iktattatnék, Kassán nov. 22. 1841-ben. Kassa. (Költ.) — 2. *Öröm-hangok* T. n. és v. Bárczay Bárczay Mihály urhoz, midőn al-gondnoki hivatalába iktattatnék. U. ott, 1841. (Költem.). — 3. *Gyász-hangok*, mellyek mélt. Kóji Comáromy István urnak 1845. nov. 14-én véletlen elhúnyta miatt az abaúj-egyházmegyei papság körében emeltettek. U. ott, 1846. (Költ.).

Petrik Bibliogr.

Nemes *László.* — Munkája: *Reisen* durch Ungarn und einige angrenzende Länder. Von Graf Dominik Teleki. Aus dem Ungarischen übersetzt ..... Pest, 1805.

Petrik Bibliogr.

Nemes *Menyhért.* L. *Edelmann.*

Nemes *Mihály*, tanító Uglyán (Máramarosm.). — Czikkei az Ethnographiában (1895. A talaborvölgyi ruthén nép lakodalmi szokásai, 1897. Bibliatárgyú mondák a talaborvölgyi ruthén népnél, 1900. A talaborvölgyi ruthének karácsonyi kolendái, 1901. A ruthén néphit köréből).

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányaiból.

Nemes *Nándor* (hidvégi gróf), nagybirtokos, volt országgyűlési képviselő, N. János gróf és ungarschitzi gr. Berchtold Karolina fia, szül. 1835. nov. 5-én. Országgyűlési képviselő volt 1872—81-ig. Cs. kir. százados szolgálaton kívül. Birtokos Puszta-Szent-Tamáson (Udvarhely-

megye) és a hadi diszítményes katonai érdemkereszt tulajdonosa. Meghalt 1894. okt. 31. Puszta-Szent-Tamáson. — Munkája: *Beszéde.* Tartatott a képviselőház 1878. febr. 1. tartott ülésében a vám- és kereskedelmi szerződésről szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával. Budapest, 1878. — Többi országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

M. Nemzetségi Zsebkönyv. I. Főrangú Családok. Budapest, 1888. 169. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete és gyászjelentés.

Nemes *Ödön* (ribiczei), polgáriskolai tanár, nemes származású, N. Lajos és Koszta Veronika birtokos szülők fia, szül. 1847. jún. 30. Ribiczén (Hunyadm.); tanulmányait Nagy-Enyeden kezdette és Budapesten végezte. 1874-ben polgáriskolai tanár lett Marosvásárhelyt. Rajzaival a képes lapokat is ellátta. Meghalt 1902. febr. 23. — Czikkei a következő lapokban: Ország Tükre (1862.), Nővilág, Hazánk és a Külföld (1865. Felvincztől Tordahasadékig, 1866. Déva és vidéke, 1867. Czebe, A zarándi havasok és lakói, A Fehér-Körös vidéke, A brádi népiskola, 1868. Az 1442. török betörés és Kemény Simon, Az al-váczai fürdő, A ribiczei templom 1404-ből, 1869. Solymos, Szász-Sebes, Szászváros, Torda, 1871. A maros-ujvári sóbánya, A szászsebesi lutheránus templom, A szászvárosi református templom, 1871. A marosujvári sóbánya, 1872. Janku Avram); Családi Kör (1866. A koronákról, 1869. Nagyenyedtől Nagyváradig, 1872. Leonardo da Vinci), Vasárnapi Ujság, Székely Néplap, Székelyföld, Heti Posta, Székely Hirlap, Magyarország és a Nagyvilág (1882. A székely írás), Erdélyi Hiradó, Erdélyi Értesítő (1884. Bolyai Farkas), Szolnok-Doboka, Hölgyek Lapja, Üstökös, Ország-Világ (1884. Bolyai Farkas emlékkövének leleplezése alkalmakor), Magyar Polgár, Magyar Szalon, Über Land und Meer; az Emich Nagy Képes Naptárában (1869. Zarándi havasok és lakói). — Munkái: 1. *Görgény és vidéke.* Marosvásárhely, 1881. (Dísz-album, Rudolf trónörökös részére nyomatott egy példányban és a szerző aquarellekkel diszítette). — 2. *Kunyhótól palotáig.* Elbeszélések. U. ott, 1886. (Ism. Egyetértés 211. sz.). — 3. *Az irásfejtés,* irásszakértők, biróságok, közjegyzők, ügyvédek sat. számára. U. ott, 1895. Huszonöt füzet. — 4. *A marosvásárhelyi községi fiúiskola* története. U. ott, 1896. — Szerkesztette az Erdélyi Hiradó cz. hetenként háromszor megjelenő politikai szabadelvű lapot 1877—1879-ig Marosvásárhelyt. — Álnevei: Justus, Fehér Holló és Homo.

M. Könyvészet 1886., 1895. és önéletrajzi adatok.

Nemes (*Literáti*) *Sámuel,* erdélyi régiséggyűjtő (antiquarius), ki ritkaságaival 1830-tól beutazta Magyarországot, Erdélyt, Horvátországot, volt később Bécsben is, az Ádria mellékén és Olaszországban. Sokat gyűjtött régi kéziratokat, fegyvereket, érmeket, gyűrűket, okleveleket és más régi kéziratokat és természeti ritkaságokat; különösen a Jankovich Miklós gyűjteményét közel húsz évig gyarapította. Mindezt rendszerbe foglalta s az országban és a szomszéd tartományokban a közönség számára közszemlére is megnyitotta. Sok becses ritkaságot gyűjtött, azonban e gyűjtési szenvedélye hamisításra is ragadta, különösen régi kéziratokat hamisított oly ügyesen, hogy tudósainkat is megtévesztette, így ~~Toldy Ferencz~~ az állítólagos Magyar Képes Krónikáját mutatta be 1854. júl. 10. a m. tud. akadémia gyűlésén; Jerney János az Andráskori XI. századbeli imádságot megfejtette és a Magyar Nyelvkincsek II. kötetében közzé is tette. (Mindezen hamisítvány, összesen 24 darab, a Jankovich-féle gyűjteménynyel a m. nemzeti múzeumba került és ott külön két tokban őriztetik). Utazása közben meghalt 1842. szept. 19. Komáromban 47. évében. — Czikkei a Fillér-

28. ív sajtó alá adatott 1908. ápril 22.

tárban (I. 1834. Zólyom); a Regélőben (1836. Régiség kabinetja); a Hasznos Mulatságokban (1838. oklevelek); a Századunkban (1838—39. Antiquariusi levelek, 1840. 90. sz. Literáti Nemes Sámuel cz. gyűjteményéről, 1841. oklevelek); a Társalkodóban (1839. oklevelek, 1840. II. Ulászló királyról s a tőle eredetnek vélt «Laczi konyhája» nevezetről, 1841. oklevél); a Hirnökben (1841. oklevél); a Honművészben (1840. Szobrászat, Földalatti állatmaradványok, 1841. Philosophiai elmefuttatás, antiquariusi szempontból, az emberi nemzetnek nem oly felette nagy régiségéről); az Athenaeumban (1841. oklevél és a közel legrégibb naptár). — Munkái: 1. *Értesítő levele* a nagyérdemű publikumhoz, városról városra mutatás és megmagyarázás végett hordozott historiai és természeti régiségekkel tellyes Cabinettjáról. Hely és év n. — 2. *Hirdető levele*, az özönvíz előtt élt némely csuda állatokat, s azoknak maradványit, és azután a tündér időkbe élt emberek hadi öltözetjeiből, fegyvereikből, bálványaikból s több mint 1000 darab chinai, egyptomi, görög, római, magyar és német régiségekből álló gyűjteménye mutatásáról, és magyarázásáról. Hely és év n. (Nagy vörös betűkkel nyomtatva). — 3. *Mumia hírlap*, melylyel ... egynehány napi mulatása alatt, a közönséges nézés véget kitette azon régi ritkaságokból álló gyűjteménnyét, mellyről nagyitás nélkül bátorkodik állítani, hogy a t. t. urak, s asszonyságok megelégedéseket fogják lelni, a jó izlésű ifiak tanulni elrepült századok geniussával közelebbről megismerkedni. Hely és év n.

Jelenkor 1835. 55. sz. (Régiség boltja). — *Nemzeti Ujság* 1842. 78. szám. — *Pesti Hirlap* 1842. 182. sz. — *Magyarország és Erdély Képekben* I. 1855., 129. l. — *Figyelő* III. 1877. 31. sz. — *Torma Károly* Repertoriuma. Budapest, 1880. 173. l. — *M. Könyv-Szemle* 1892—1893. 182., 1894. 40., 273. l. — *Tóth Béla*, Magyar ritkaságok. Bpest, 1899. 2. l. és Jankovich Miklós Bibliographiája. (Kézirat a m. t. akadémia levéltárában).

Nemess *Sándor* (szent-györgy-völgyei), r. kath. plébános, szül. 1851. márcz. 16. Bükön (Sopronm.); győregyházmegyei pap lett és 1873. júl. 27. szenteltetett fel. Jelenleg Német-Peresztegen (Sopronmegye) plébános. — Szent beszédet közölt tőle a Borromaeus; írt több hirlapba és folyóiratba, nevezetesen a Havi Közlönybe liturgikus tartalmú czikkeket.

M. Sion 1891. 469. l. — *Zelka* Emlékkönyve. Győr, 1892. 146. lap. — *Schematismus* Cleri Jaurinensis pro Anno 1896. Jaurini 95. l.

Nemes *Sándor*, jogi doktor, ügyvéd Ujvidéken. — Alapította, szerkesztette és kiadta az Ujvidéki Hirlap cz. hetenként kétszer megjelenő ellenzéki irányú politikai hirlapot 1892-től 1901 szept. 30-ig, mikor megszűnt; kiváló tekintettel van a társadalmi kérdésekre és a polgárság érdekeire.

Érdujhelyi Menyhért, Ujvidék története. Ujvidék, 1896. 379. l. és a m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányairól.

Nemes *Sándor*, tanító Karánsebesen. — Munkája: *Földrajzi alapfogalmak* és Krassó-Szörény vármegye földrajza. Az elemi népiskolák III. osztálya számára. Az uj tanterv nyomán. Karánsebes, 1899. (Szörényi Benővel együtt). — Társszerkesztője a Karánsebes és Vidékének 1899 óta.

A magyar n. muzeumi könyvtár és hirlapkönyvtár példányairól.

Nemes *Soma*, tanító Komáromban és az ottani kereskedő-tanoncziskola igazgatója. — A Komáromi Lapok munkatársa (1886. 10. sz. Jókai Mór a költő király és a művésznövendék, 1899. 24. sz. Nemessányi János kir. tanfelügyelő) sat.

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 157. l.

Nemes *Tivadar*, zircz-cziszterczi rendi áldozópap és főgymnasiumi tanár, szül. 1852. jún. 13. Székesfejérvárt; a rendbe lépett 1870. szept. 18. s pappá szentelték 1877. aug. 5.; segédlelkész volt 1877—

1879-ben Herczegfalván, 1879—80. egyetemi hallgató Budapesten, 1888—1881. főgymnasiumi tanár Pécsett, 1881—93. Baján, 1893-tól ismét Pécsett, hol a történelmet és földrajzot tanítja. — Czikke a pécsi kath. főgymnasium Értesítőjében (1895. A czisztercz rend pécsi főgymnasiumának története).

A bajai cziszterczi rend Emlékkönyve. Budapest, 1896. — *Vajda* Névkönyve 171. l.

Nemes *Vincze* (hidvégi gróf), cs. és kir. valóságos belső titkos tanácsos és kamarás, a főrendiház tagja, a máltai rend tiszt. tagja s őrnagy szolg. kívül, N. János gróf és Berchthold Karolina grófnő fia, szül. 1830. jan. 30. A katonai pályára lépett. 1855-ben kamarás lett. A hadsereget őrnagyi ranggal hagyta el. 1861. jún. 20. nőül vette kapriórai báró Wodianer Gabriellát. Az osztrák-magyar bank főtanácsosa és annak jelzálog hiteli bizottságának rendes tagja, s a főrendiház részéről kiküldött elnöke volt a függő államadósságokat ellenőrző bizottságnak. Az osztrák bank kormányzói állásával is megkinálták. Meghalt 1896. jan. 4. Bécsben. — Országgyűlési beszédei a főrendiház Naplójában vannak.

Nemzetségi Zsebkönyv. II. Főrangú családok. Bpest, 1888. 169. lap. — *Sturm Albert,* Országgyülési Almanach 1892—1897. Bpest, 1892. 98. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XII. 1042. h. és gyászjelentés.

Nemes-*Bikki Felix.* — Munkája: *Historico-critica* biosophiae disquisitio. Auctore ... Lipsiae, 1818.

Szinnyei Könyvészete.

Nemeskey *Andor,* r. kath. plébános, szül. 1841. nov. 14. Szobotiston (Nyitramegye); a gymnasiumot Nagyszombatban, a bölcseletet és theologiát Nagyváradon végezte. 1848. okt. 26. felszenteltetett. Káplán volt Bikácson (Biharm.), később Nagyváradon a szent József-intézet tanulmányi felügyelője, 1872. a papnevelőintézet lelkiigazgatója, 1881. ugyanott aligazgató s 1885. nagyvárad-ujvárosi plébános, 1889. szentszéki ülnök. — Czikkei a M. Államban (1872. 15. sz. A törvény és a társadalom, 1886. Az egély és a család); a M. Sionban (1879. A bucsu minden időben megvolt az egyházban, A bucsu eredete és fogalma, Az egyház kincstára, melyből a bucsúk meríttetnek) sat. Egyes egyházi beszédei az Isten Igéjében, a Jó Pásztorban és a Pátkai-féle gyűjteményben vannak. — Munkái: 1. *Az elmélkedő hitszónok.* Elmélkedések az év minden vasár- és ünnepnapjára. Bpest, 1876. — 3. *Búcsúkkal járó imák* és ájtatosságok gyűjteménye. A legújabb olasz kiadás után magyarázta. U. ott, 1880. — 3. *Krisztus hét szava* a keresztfán. Hét nagyböjti beszéd. Nagyvárad, 1884. — 4. *Májusi rózsabimbók,* vagyis elmélkedések a bold. szűz Máriáról a lorettói litania fonalán. U. ott, 1884. — 5. *Nyolcz szent beszéd* májusi ájtatosságra. A nyolcz boldogság és a bold. szűz Mária. Bpest, 1888. — 6. *Jézus, Mária, József;* vagyis búcsúimák gyűjteménye. Imakönyv katholikusok számára. Nagyvárad, 1893. — Álnevei: Bikácsi, Kisnemesi (a M. Államban és Nagyváradi Lapokban 1869—1871-ben).

M. Könyvészet 1888., 1893. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Magyar Sion* 1892. 142. l. — *Schematismus* Cleri Magno-Varadinensis 1884. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 2. l. és önéletrajzi adatok.

Nemesovics *Antal,* képzőintézeti zenetanár, szül. 1842-ben Győrött. 1866-ban a győri kir. kath. tanítóképzőben zenetanár lett. Az egyházi zenében különösen kitünt mint orgonista; legtöbbször mise alatt szerzette az orgonán előadott darabokat, melyek a zeneértők figyelmét felkeltették. Meghalt 1890. máj. 15. Győrött. — A zeneirodalom terén külföldön is feltűnést keltett *Gyakorlati orgonász* cz. művével. A Limbay Elemér által Győrött szerkesztett, eddig 1200 dallamot tartalmazó Magyar Dal-Album zenei részét ő végezte. Ezeken kívül írt még: Hat praeludium, Tizenöt praeludium,

Latin requiem liberával cz. orgonaműveket és halálakor volt sajtó alatt 60 fuga cz. munkája.

Győri Közlöny 1890. 57. sz.

Nemessányi *János*, kir. tanácsos és tanfelügyelő, szül. 1832-ben Liptó-Szent-Miklóson; tanulmányait szülővárosában, Rozsnyón és Kézsmárkon végezte. Ez utóbbi helyen egyideig 1850-ben a jogtudományok hallgatója volt; de azután a papi pályára lépett és magánszorgalommal elvégezvén tanulmányait, Liptó-Szent-Ivánra került tanítónak. Nyilvános működése 1857-ben kezdődött, mikor az országos tanügyi lapnak főmunkatársa lőn. Az 1859. pátens okozta viharok a közfigyelmet feléje fordították. A bécsi kormány nyilt parancsát éles birálat alá vette; ekkor Liptómegye értelmisége köréje sorakozott és a hazafias szellemű fiatal prot. tanítót, később papot az evang. egyházmegye főjegyzőjévé tette meg, sőt képviselőül is őt küldték az egyházkerületi és egyetemes gyűlésekre. A pánszlávok vezére Hodzsa Mihály liptó-szentmiklósi lelkész ellen ő lépett síkra s röpiratot nyomatott Pozsonyban, azt a nép között kiosztotta s a pánszláv agitátorok által összehívott népgyűlés kudarczot vallott. Röpiratai magyar, tót és német nyelven egymásután jelentek meg. Az 1867. kiegyezés után az ág. ev. egyházkerület tanítóképzőjének igazgatójává s 1869. ápr. 24. Liptó-Zólyommegyék kir. tanfelügyelőjévé neveztetett ki, egyúttal kir. tanácsossá is lett; ott működött 1877. júl. 20-ig; okt. 2. ment Komáromba s átvette Komárom város és megyének tanfelügyelői kormányzatát. Komárommegyében azelőtt egyetlen ovóiskola volt, az ő kormányzása alatt 17 ovóiskola, 8 állandó és 14 nyári menedékház alakult és a város területén szaporodtak az iskolák, a melyek palotaszerű épületekben nyertek hajlékot. 1899. ápr. elején nyugalomba vonult és 20. hagyta el Komáromot. Ujvidékre költözött, hol azon év jún. 12. meghalt. — Népoktatási czikkei az Egyetértésben, Pesti Naplóban, Néptanodában. M. Pestalozziban és a Néptanítók Lapjában (1869. Megnyitó beszéde a liptómegyei iskolatanácsban). — Munkái: 1. *Swětké slavy w církwi ewanjelické.* Nastin historcký. Pozsony, 1865. (A világi méltóságok az evang. egyházban. Történeti értekezés). — 2. *A komárommegyei és városi tanfelügyelő jelentése* az 1877—78. tanévről. Komárom, 1879. — Lefordította tótra Emericzy Géza. Gáspár János és Nagy László tankönyveit.

Néptanítók Lapja 1869. 276. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Komáromi Lapok* 1899. 15., 24. sz.

Nemessányi *Károly*, ev. ref. tanuló volt 1832-ben a nagy-enyedi kollegiumban. — Gyászverse van az Emléke ... gróf Bethlen Rozália ur asszonynak B. G. Bethlen Imre kedves étetpárjának 1832. Nagyenyed cz. munkában. A kolozsvári Mult és Jelennek munkatársa volt 1832-től.

Irodalomtörténeti Közlemények 1898. 429. l.

Nemessányi *Samu*, nő-szabómester. — Munkája: *Nélkülözhetlen kézikönyv* hölgyek számára a köntösrajzhoz és annak tökéletes elkészítéséhez 10 darab használható nagy mintarajzzal, Kolozsvár, 1859.

Szinnyei Könyvészete.

Nemesszeghy *Endre* (nemesszeghi), m. kir. államrendőrségi fogalmazó Budapesten (VIII. kerület), szül. 1868. nov. 7. Komáromban, hol atyja N. Károly, később nyug. törvényszéki főkapitány volt. N. a gymnasiumot Komáromban és Győrött, a jogot ugyanott végezte 1891-ben. Ezen év jún. 30. a fővárosi államrendőrséghez nevezték ki gyakornoknak; később segédfogalmazóvá, majd fogalmazóvá lépett elő. — Czikkei a Rendőri Lapokban (1894. A rendőrség beavatkozási joga a közlekedési eszközök személyzetének alkalmazásánál, 1896. A néptömegek feloszlatási módjairól, A

rendőrség államosításának kérdéséhez, 1897. A párisi katasztrofa, A mentőintézményről, A cselédügy reformjáról, pályamunka, mely az első 100 korona díjat megnyerte) sat. — Munkái: 1. *A közrendőrségről.* Bpest, 1892. — 2. *A rendőri nyomozásról* s a nyomozási eljárás mikénti szabályozásáról. U. ott, 1892.

M. Könyvészet 1893. és önéletrajzi adatok.

Nemesszeghy *István* (nemesszeghi), állami főreáliskolai ének- és zenetanár 1883 óta Kecskeméten. Jelenleg egy magán-zeneiskola tulajdonosa. Előbbinek unokatestvére. — Mint a Pesti Hirlap zenereferense számos czikket és kritikát írt. Dalszerzeményeit dalárdák és czigány zenekarok adják elő. Elterjedtebbek a következők: Zengjen a dal, Kossuth gyászdal, Kurucz dal, Beborult az ég felettem sat. Több színdarabhoz írt zenét u. m. Odry Lehelnek a Fehér páva cz. népszínművéhez, Vágó Istvánnak A szökött asszony, A mostoha és Bukov a székelyek hóhéra cz. népszínműveihez sat. Nyomtatásban is megjelent művei: Tornaverseny-induló, szövege Hornyik Józseftől, és Jubileumi induló. Bpest.

Hornyik József, Kecskeméti írók. Kecskemét, 1901. 79. l.

Nemesszeghy *Kálmán* (nemesszeghi), csendőr őrmester, az országos méhtenyésztő-egyesület tagja Komáromban, N. Károly ügyvéd, városi főkapitány és zajezdai Patachich Anna fia, N. Endre államrendőrségi fogalmazó testvérbátyja. Meghalt 1884. decz. 20. Komáromban 31. évében. — Munkái: 1. *Beschreibung* der patentirten Rahmen-Einfürungsbahn für Bienenstöcke. Komorn, 1895. (Tábla rajzzal). — 2. *Bienenstock-Zug* an Bienenstöcken. Darstellung und Beschreibung der patentirten Erfindung des ... U. ott, 1896. Tábla rajzzal.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és gyászjelentés.

Németh *A.* Nagy-Károlyban (Szatmármegye). — Költeményeket írt a Széplitteraturai Ajándékba (1823), az Aurorába (1824.), a Koszorúba (1833).

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányaiból.

Németh *Ádám,* ág. ev. tanuló a pozsonyi lyceumban. — Munkái: 1. *Laetitiae* vota, quo dno Stephano Sabel, dum diem nomini suo sacram die 26. Dec. incolumis recoleret, rhetores gymnasii Posoniensis a. c. ad contestandam grati animi tesseram imo pectore fuderunt anno, quo orabat CLassIs pVbes generosa seCVnDae, Vt DeVs optatIs ponDVs Inesse sInat. Posonii, 1779. (Költemény). — 2. *Pietas,* quam Joanni Georgio Stretsko, die nomini ejus sacra feliciter redeunte, studiosa primi ordinis juventus Posoniensis a. c. addict. recinente ... testabatur a r. s. 1784. die 24. April. U. ott. (Költ.)

Petrik Bibliogr.

Németh *Albert* (dömötöri), országgyűlési képviselő és 1848—49. honvédőrnagy, szül. 1820-ban Hevesmegyében; a bölcseletet és jogot Szombathelyt, Pesten, Pécsett és Egerben végezte; 1840-ben ügyvédi vizsgát tett és Keglevich Miklós pártjában élénk részt vett a megyék kormányellenes mozgalmaiban. 1844-ben Heves vármegye szolgabirája volt. Az 1848. orsséggyűlésre követül megválasztatván, a szélső baloldalhoz csatlakozott, majd honvédnek állt a 17. huszárezredbe és Dembinszky, Guyon, utoljára pedig Perczel hadosztályában szolgált. A világosi fegyverletétel után besorozták Wallmoden gróf ezredébe, de ez haza bocsátotta őt, ki hevesi birtokára ment gazdálkodni. Az 1861. országgyűlésre megválasztották képviselőnek s ekkor a határozati párt híve volt; mint izgatót több ízben elfogták és 1864-ben négy hónapra be is börtönözték Pesten. Kiszabadulva, a kiegyezés atatt vezérszerepet játszott a hevesvármegyei ellenzék sorában s midőn a forrongó vármegyét az Andrássy-kormány két ízben is ostromállapotba helyezte, N.

és három képviselőtársa ellen felségsértési és hűtlenségi pert indítottak. N. és társai nem csak, hogy fölmentettek, de lelkesedéssel választattak meg képviselőnek; ekkor kieszközölték a királyi biztos visszahivatását Heves vármegyéből. 1872-ben fia, Albert halála annyira megrendítette, hogy két évig visszavonult a közügyektől, de midőn 1873-ban Hódmező-Vásárhely újra megválasztotta képviselővé, ismét elfoglalta régi helyét a szélsőbalon, melynek haláláig híve maradt. Meghalt 1887. máj. 28. Pászta-Császon (Borsodmegye). — Munkája: *Németh Albert beszéde.* Tartotta május 23. 1861-ben. Pest, 1861. — Többi országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Budapesti Közlöny 1869. 65., 66. szám. — *Krátky János*, Szózat. Bpest, 1878. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1880. 16. sz. arczk., 1887. 33. sz. (Nekr.). — *Petrik* Könyvészete. — 1887: *P. Napló* 148. sz., *Függetlenség* 148. sz., *Egyetértés* 149. sz., *Eger* 28. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 25. l. és gyászjelentés.

Németh *Ambrus* (*Géza*), bölcseleti doktor, szent Benedekrendi főgymnasiumi tanár, szül. 1885. jan. 15. Szanyon (Sopronm.); 1883. aug. 1. lépett a rendbe; 1890. júl. 6, misés pappá szenteltetett fel. 1889 óta tanár és 1893-ban nyert tanképesítő oklevelet. Jelenleg a győri főgymnasiumban tanítja a történelmet és a latin nyelvet. — Czikkei a Magyar Nyelvőrben (1889. Küszöb, Dédelget, A hangszóilleszkedéshez, 1895. Kész van); a Gazdaságtörténelmi Szemlében (1891. Selyemtenyésztési mozgalmak. Győrött 1771—1831-ig); a Történelmi Tárban (1900. Sajghó Benedek pannonhalmi főapát naplójegyzetei, Gerzsei Pethő Magdolna végrendelete). — Munkája: *A győri tudomány-akadémia története* keletkezésétől 1785. I. rész. Benedekrendi főgymnasium. Győr, 1897.

Vajda Névkönyve 97. l. — *A pannonhalmi szent Benedekrend Névtára* 1901.

Németh *Antal.* — Munkái: 1. *Aezopus* élete és fabulái. Bellegarde pap urnak szép erkölcsű taníttásival ujonnan magyarra fordíttattak és a mostani tökélletesebb magyarság kedveskedéséhez alkalmaztatva följegyeztettek ... Bécs, év. n. (Pozsony és Pest, év n., Kolozsvár, 1777. Képekkel). — 2. *Trója királynéi*, egy szabad értelmű költés három siralomban. Bécs, 1876.

Sokféle III. 93. l. — *Danielik*, M. Irók II. 225. l. — *Petrik* Bibliogr.

Németh *Antal Károly*, köz- és váltóügyvéd, N. Károly, a gróf Széchényi Pál iváni (Sopronm.) uradalmában gazdatiszt, és Kranitz Mária nemes szülők fia, szül. 1831. okt. 10. Drumolyban (Vasm.); tanulmányait a soproni, kőszegi s győri gymnasiumban és az ottani akadémián végezte. 1848-ban mint sopronmegyei nemzetőr a horvát csapatok ellen részt vett a nagy-kanizsai, nemes-vid-pereszynyei csatákban, nov. a Fertőn keresztül épített töltést védte egy csapat nemzetőrrel. 1849—57-ig sopronmegyei birtokán gazdálkodott és időközben Kőszegen városi tanácstitkár volt. 1861-ben a rövid alkotmányos idő alatt a sopronmegyei törvényszéknél telekkönyvi fogalmazó, a provizorium alatt ügyvédi irodavezető volt 1867-ig, mikor Sopronmegye eszterházi járásának szolgabirájává választatott meg. 1869. febr. 27. állásáról lemondott és azóta ügyvéd Budapesten. — Czikkeket írt a Hölgyfutárba (1853—54. Alexis álnévvel is); a M. Sajtóba (czikkeket és költ.); a Honba (1869-ig vidéki levelezője); a Pesti Hirlapba (a 70-es évek végén); az Ügyvédek Lapjába (a 80-as években több szakczikket írt). — Munkái: 1. *A franczia büntető-törvénykönyv.* (Code penal). A hivatalos szöveggel egyeztetett kiadások nyomán, ford. Soprony, 1867. (Új czímkiadások. Pest, 1871. és 1872.). — 2. *Észrevételek* a m. kir. igazságügyminiszter által az ügyvédi rendtartás tárgyában közzétett javaslatra. Pest, 1871.

Petrik Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Németh *Antal*, volt nagy-kikindai kir. törvényszéki biró. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1883. A végrehajtási törvény 187. §-hoz, 1886. Kell-e hitelezőnek tudomást szerezni a javára lekötött ingatlanok körüli tulajdonjog-változásokról, 1887. Az egyes birói eljárás általánosítása telekkönyvi ügyekben, Igazságügyi reformok, 1890. Telekkönyvi zűrzavar, Igazságügyi reformkérdések).

A m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Németh *Antal* (bejczi), bölcseleti doktor, kir. tanácsos, tankerületi kir. főigazgató, N. János tanító és Balogh Terézia fia, szül. 1838. jan. 17. Beiczen (Sopronmegye); atyját korán elvesztvén, csak nagy nélkülözések közt végezhette gymnasialis tanulmányait Szombathelyt, Győrött, Nagyszombatban és Esztergomban. A tanári pályára készült, azért a pesti egyetemen a bölcseleti fakultásra iratkozott be és letette a tanári vizsgálatot. Első alkalmazást 1860. decz. 18. kapott mint helyettes tanár a budai főreáliskolánál, hol 1861. ápr. 1-ig működött. Ekkor ugyanott a főgymnasiumhoz került, hol a latin nyelvet és mennyiségtant adta elő. 1861. nov. 1. Pozsonyba helyeztetett át főgymnasiumi h. tanárnak, hol 1864., tanári oklevelet nyervén, máj. 27. mint rendes tanár megerősíttetett, a miben 1868-ban a magyar kormány is elismerte. Pozsonyi tanárkodása alatt szerezte meg a bölcseletdoktori oklevelet. 1872. júl. 27. Győr-, Esztergom- és Komárommegyék tanfelügyelőjévé nevezték ki. Pozsony város tanácsának tagja volt és távozta után, 1878-ban újra megválasztatott Pozsony városi képviseletének tagjává; továbbá kineveztetett a pozsonyi állami tanítónőképzőintézet igazgató-tanácsának tagjává, 1879-ben pedig alelnökévé. Az esztergommegyei tanítótestület tiszteletbeli tagja, a komárommegyeinek pedig elnöke volt. 1878. márcz. 17. győrtankerületi középiskolai főigazgatóvá neveztetett ki. A közoktatásügy körül szerzett érdemeiért kir. tanácsosi czímet kapott s a török császári Medjidie-rendet is megnyerte. 1894-ben «Bejczi» előnévvel magyar nemességet kapott. Ő alakította az országos egészségi egyesület győri fiókját, melyben a győrvárosi orvosok és tanárok terjesztették s népszerűsítették az egészségtant. A szent-István-társulat irodalmi osztályának választmányi tagja volt. Meghalt 1902. jan. 21. Győrött. — Czikkei a Tanodai Lapokban, melynek főmunkatársa volt (A családi kör, mint a nevelés tényezője, Egyház és iskola, A franczia tanügy rövid története, Ki-é az iskola, Nevelészeti bizalmas levelek, Körültekintés a tanügy terén, Még egyszer az Epitome Historiae Sacrae, A németországi tanítók helyzetének multjáról, Az olvasmányok befolyása az ifjú emberre, A pozsonyi k. gymnasium rövid története, A színházak befolyása az ifjúságra, Halászatok a nevelés és tanirodalom terén, A magyar közoktatás ügyében, Néhány észrevétel a közoktatási tervek körül, Néhány őszinte észrevétel a hazai tanügy körül, Néhány szó a tanítói hivatal örömeiről, Pozsonyi levelek, A pozsonyi főgymnasium Értesítvénye, Egyéni nézetek a tanügy jövő szervezéséhez, A népnevelés sarkalatos kellékei, Tett-e az egyház valamit az emberiség és tudományokért, Töredékes észrevételek a felállítandó lyceumok szervezeti javaslata fölött sat.); közgazdasági és tárczaczikkeket írt a Pozsonyvidéki Lapokba és a győri helyi lapokba, a Győri Közl.-be (1883. 101. sz. Méry Etel irodalmi munkássága sat.); a hazai s külföldi paedagogiai lapokba szintén írt czikkeket. — Munkái: 1. *Beszéde* tartotta máj. 23. 1861. Pest, 1861. — 2. *Versus memoriales* Em. Alvári de generibus nominum. Magyar és német értelmezéssel a tanuló ifjúság számára. U. ott, 1862. (3. kiadás. U. ott, 1867). — 3. *Versus memoriales* Em. Alvári de prae-

teritis et supinis verborum. Magyar és német értelmezéssel. U. ott, 1864. (2. kiadás). — 4. *Viszonyok és arányok* s az ezeken alapuló számolások. A gyakorlati életre alkalmazva. Pozsony. 1865. — 5. *Történelmi zsebszótár*, bővítve az 1848—49. események színhelyeivel. U. ott, 1867. (2. bőv. és jav. kiadás. Győr, 1883.). — 6. *Sokrates*. Bölcsészeti dolgozat. Pozsony. 1869. — 7. *Etwas über unser Schulwesen*, U. ott, 1871. — 8. *A pozsonyi elemi iskolák*. U. ott, 1872. — 9. *Mikor remélhetjük népnevelésünk előmenetelét?* U. ott, 1872. — 10. *Esztergommegye tanügyi állapota* az 1871-73. iskola évben. U. ott, 1873. — 11. *Komárommegye tanügyi állapota* 1869—1872-ben. Esztergom, 1873. — 12. *Esztergommegye tanügyi állapota* és Esztergom város elemi iskolái 1874-ben. U. ott, 1875. — 13. *Esztergommegyei népiskolák* és némely közművelődési mozzanat 1875-ben U. ott, 1875. — 14. *Érzelmek* és ezek nevelése. Pozsony, 1875. (2. bőv. kiadás. Győr, 1879). — 15. *Komárommegye népiskolái* 1873-ban. Esztergom, 1875. — 16. *Az öngyilkosságról*. U. ott, (1876). — 17. *Lázadás Kairóban*. Történeti elbeszélés Bonaparte egyiptomi hadjáratából Kletke Gy. után németből szabadon átdolgozta. Győr, 1880. (Gross Magyar ifjúsági Könyvtára 2.). — 18. *Iránydolgozatok*. U. ott, 1878. — 19. *Magyar-latin- és latin-magyar zsebszótár*. U. ott, 1882. — 20. *Zsebkönyv* Magyarország tanulói számára 1883—84. naptári függelékkel. U. ott, 1883. — 21. *Magyar-német és német-magyar zsebszótár*. U. ott, 1885. Két rész, (Csemez Józseffel együtt. 2. jav. és bőv. kiadás. U. ott, 1892—93.). — 22. *Zsebkönyv* gymnasiumi és reáliskolai tanulók számára. Rövid kivonat a természettan-, vegytan- és mennyiségtanból, magyar, latin, görög, német, franczia, olasz, angol és spanyol irodalomtörténetből, az egyház- és műtörténetből, világ- és magyar történelemből, a természetrajz- és földrajzból sat. Budapest, 1855. — 23. *Szabályrendeletek*, utasítások és felhívások. Győr, 1888. (2. kiadás, 3. bőv. összeállítás: Betűsoros tájékoztató a középiskolai rendeletek, szabályzatok, utasítások között. Budapest, 1898. cz.). — 24. *Alkalmi beszédek* és toasztok prózában és versben. Győr, 1890. — 25. *Promemoria* semper iucunda. József Ágost főherczeg érettségi vizsgálata Pannonhalmán 1890. U. ott. — 26. *A győri orsolyiták* új elemi iskolája és a zárda története. Emléklap. U. ott, 1892. — 27. *Emléklapok*, tanügyi beszédek. U. ott, 1893. — 28. *Titus diadalmenete*. U. ott, 1895. — 29. *A gladiator*. U. ott, 1895. — 30. *A középiskolák* történeti fejlődésének rövid vázlata. U. ott, 1895. — 31. *A győri elemi iskolák* egészségügye. U. ott, 1895. — 32. *A keresztény nevelés* alapelvei. U. ott, 1895. — 33. *A magyar nők* a történelemben. U. ott, 1896. — 34. *Három tanügyi előterjesztés* 1882- és 1894-ből. U. ott, 1896. — Felolvasásokat tartott Győrött és Sopronban: Az idegességről, Az emberi kor tartamáról, A kurucz költészetről.

Néptanitók Lapja 1872. 525., 1873. 277. l. — *Petrik* Könyvészete. — *Paedagogiai Plutarch*. Győr, 1886. III. 35. l. arczk. (Lasz Samu). — *Paedagogiai Zsebnaptár* 1888—89. 75. lap arczk. — *Zelliger Alajos*, Esztergom-vármegyei irók. Bpest, 1888. 145. l. — *Győri Hiradó* 1888. 58. sz. — *Sopron* 1889. 9. sz. — *M. Állam* 1889. 5. sz. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1890., 1892—93., 1898. — *Győri Közlöny* 1895. 44. sz. arczk. — *Tanulók Lapja* 1895. 21. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 25. l. — 1902: *Győri főgymnasium Értesitője*, *Budapesti Hirlap* 21. sz., *M. Állam* 18., 19. sz., *P. Hirlap* 22. sz. és gyászjelentés.

Németh *Béla*, ügyvéd, született 1840. szept. 25. Gödre-Szent-Mártonban (Baranyam.), hol atyja kamarai számtartó volt. Középiskoláit Pécsett, a jogot Pozsonyban végezte. Mint ügyvéd Pécsett telepedett le, hol jelenleg is működik. A pécsi «dalkoszorú» elnöke. — Már mint

tanuló az ifjuság által 1857-ben Pécsett kiadott Tanodai Emlényfüzérbe nagyobb elbeszélő költeményt írt; azóta zenei s történelmi czikkei különféle lapokban jelentek meg. A Várady Ferencz által szerkesztett Baranya multja s jelene. Pécs, 1897. cz. monographiában a Baranya története cz. 33 ívre terjedő munkát ő írta, mely különnyomatban is megjelent. — Munkái: 1. *Az orgonajáték gyakorlati tankönyve.* Egyúttal vezérkönyv orgonatanítók részére. Pécs, 1889. (Ism. Néptan. Lapja, Egyetértés 1890. 46. sz.). — 2. *Geschichte der Grossgemeinde Német-Boly.* U. ott, 1890. — 3. *Történeti adatok Baranya multjából.* U. ott, 1897. (Különnyomat). — 4. *Szigetvár története.* U. ott, 1903. — 5. *A pécsi dominikanus ház története.* U. ott, 1903.

M. Könyvészet 1889. — *Várady Ferencz*, Baranya multja és jelenje. Pécs, 1896. I. 418. lap és önéletrajzi adatok.

Németh *Béla*, hirlapíró, szül. 1854. febr. 25. Ócsán (Pestm.); atyja N. Ignácz, ki 1848—49. honvéd volt, Ócsáról Váczra költözött és N. ott járta a négy gymnasiumi osztályt; innét Pestre jött, majd Esztergomban két évig tanult, azután ismét visszajött Pestre, hol érettségi vizsgát tett és az egyetemen bölcselethallgató volt. Atyját korán elvesztvén, anyagi gondokkal küzdött. Mikor önkéntesi évét élte, Boszniába kellett vonulnia; itt megbetegedett és elbocsátották; sokáig feküdt Linczben betegen; végre roncsolt testtel hazajött és tüdővészben 1881. febr. 9. Budapesten meghalt. — Munkatársa volt a Független Polgárnak és a Magyar Hirlapnak. Elbeszéléseket és vegyes humorisztikus czikkeket írt a Képes Családi Lapokba (1879—81.) és saját lapjaiba. — Szerkesztette a Képes Hetilapot 1878. febr. 10-től jún. 2-ig; a Család Lapját és melléklapját a Hirnök-öt 1878. jún. 23-tól aug. 25-ig; a Tarka Világot 1879-ben, csak öt száma jelent meg. Segédszerkesztője volt a Képes Családi Lapoknak 1879. decz. 21-től 1880. szept. végeig; azontúl felelős szerkesztője 1881. febr. 9-ig Budapesten.

1881: *Képes Családi Lapok* 21. sz. (Mészáros István), *Pesti Napló* 40. sz., *Ellenőr* 71. sz., *Egyetértés* 40., 41. sz.

Német *Béla*, jogi doktor, ügyvéd, szül. 1872. márcz. 17. Nagy-Szent-Miklóson (Torontálm.); a budapesti egyetemen végezte jogi tanulmányait, hol 1890-ben jogi doktori és ügyvédi oklevelet nyert. A Röser János budapesti nyilvános felső kereskedelmi iskolájában 1894 óta tanítja a gyorsírást; ugyanezen tárgyat tanítja a pénzintézeti tisztviselők tanfolyamában is. A gyorsírók egyesületének igazgató tagja. — Szakfolyóiratokba írt.

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Budapest, 1896. 88. l.

Német *Dániel*, gyorsíró és lapszerkesztő; a kecskeméti gyorsíró-egyesületet 1874. ápr. 5. alapította. — Szerkesztette a Kecskeméti Gyorsirászati Lapokat és a Kecskemét cz. politikai hetilapot 1879. ápr. 30-tól 1880. aug. 31-ig.

Kapcsy, A gyorsirás fejlődésének rövid vázlata. Győr, 1876. 26. l. és a m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Németh *Endre*, igazgató-tanító a pest belvárosi főelemi iskolában, a Ferencz József-rend aranyérdem keresztese, szül. 1802-ben; 1822-ben néptanító és kántor volt Rothkrepf Mátyás főéneklő mellett a pestbelvárosi anyaegyházban, a régi plébánián, hol Rothkrepf elemi iskolát nyitott. 1827-ben a József-külváros egyházi éneklőjévé és a stáczió-utczai elemi iskola főtanítójává mozdították elő. 1836-ban belvárosi kántortanítónak hívták meg; 1857-ben a fiúiskola a leányiskolától külön választatván, ő az utóbbit tartotta meg. Miután 45 évig tanított, nyugalomba vonult. Meghalt 1866. decz. 31. élete 65., főtanítósága 40. évében Pesten. — Munkája: *A gyors számító.* Az elemi tanítóknak s a számolás ele-

meiben jártas tanítványok és köznép használatára. Pest, 1851.

István bácsi Naptára 1868. (Márki József). — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Németh *Engelbert*, benczés növendék. — Munkája: *Ode* honoribus ill. ac rev. dni Thomae Kováts, S. Martini e. et c. de S. Monte Pannoniae, ac partium coronae r. Hungariae adnexarum archiabbatis etc., dum installationis suae solennia ageret, pie devota per juniorem clerum Pannonium 1830. Jaurini.

Petrik Bibliogr.

Németh *Ferencz*, ev. ref. lelkész, szül. 1811-ben Zádorban (Somogym.), hol atyja, idősb N. Ferencz, néptanító volt; tanulását Halason kezdte, a bölcseletre 1829-ben Debreczenbe ment, a hittani szakot is ott végezte. 1836-ban vörösmarti (Baranyam.) rektor lett. 1840-ben Somogymegyébe ment és itt Magyar-Ujfaluban segédlelkész, 1842-ben rendes lelkész lett. 1846-ban Hobol (Somogym.), 1863-ban pedig Dombó választotta meg. 1874-ben nyugdíjaztatott. Meghalt 1876-ban. — Munkája: *Keresztyén imakönyv* magányos isteni tiszteletre. Nagy-Kanizsa, 1853. (Németh Jánossal együtt. 2. kiadás. Pest, 1860.). — Kéziratban: Négy kötetre terjedő egyházi beszédek és egy kötet költemény.

Uj M. Athenás 305. l. — *Petrik* Bibliogr.

Németh *Ferencz*, nyug. állami tisztviselő, földbirtokos, szül. 1835. máj. 5. Nagy-Szokolban (Tolnamegye); 1849-ben honvéd vadász volt az Ormay-vadászoknál; részt vett négy csatában, míg a vadászcsapatot Facsetnál feloszlatták. Később Nagy-Geresden ág. ev. tanító volt, 1869-ben pedig Sopron- és Vasmegye tanfelügyelője mellé tollnokká nevezték ki. — A Sopronnak 15 évig belmunkatársa volt, más lapokba is írt. — Munkái: 1. *Kimutatás* Sopron- és Mosonmegye tanügyi állapotáról. Sopron, 1872. — 2. *Emlékezés* 1848—49-re, vagy a mikor én honvéd voltam. U. ott. 1886. (Különnyomat a Sopronból). — Kéziratban: Magyar nyelvtan népiskolák használatára, 1863-ban pályadíjat nyert és a soproni alsó evang. esperesség népiskoláiban használatra elfogadtatott, azonban nem nyomatott ki. — Szerkesztette a Sopron cz. vegyes tartalmu hetenként kétszer megjelent hirlapot 1884. január 1-től 1888. szept. 29-ig. — Álneve és jegye: Soproni, N. F.

Néptanítók Lapja 1869. 43. sz. — *M. Könyvészet* 1887. — *Budapesti Hirlap* 1892. 318. sz. és önéletrajzi adatok.

Németh *Gy. Gábor*. — Czikkei a Hölgyfutárban (1859. Gieszeke és Lenau. Göthe ifjúsága, Kurz után. Gieszeke vagy Kőszeghy Magyarországban született német költő emlékezete, 1860. A természet, töredék 1780-ból Göthe után, Rousseau, Swift, Molière, egy kaczagó philosoph hátragyott irataiból, Kezdő képíróink).

A m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Németh *Gábor*. — Munkája: *Adatok* Nagy-Vázsony történetéből. Veszprém, 1901.

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Németh *Gellért*. L. *Németh Imre Gellért*.

Németh *Gergely*. — Czikkei a M. Paedagogiai Szemlében (1881. A tanító falusi népiskolán, 1883. Halász Péter életrajza).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Németh *György* (dömötöri), esztergomi kanonok, N. János septemvir és Szabó Anna fia, szül. 1788. okt. 22. Nagyszombatban (Pozsonym.); elvégezvén Pesten gymnasiumi tanulmányait, fölvétetett az esztergomi papnövendékek közé s a pozsonyi Emericanumba küldték. Egy év mulva Nagyszombatba ment tanulmányait folytatni, majd a theologiára a Pazmaneumba, a negyedik évet azonban, a franczia háború következtében beállott zavarok miatt Pesten mint magántanuló végezte el. 1811. jún. 29. áldozópappá

szenteltetett és Tardoskeddre helyeztetett káplánnak; 1815-ben Nagy-Czétényhe került administratornak, nov. 24. pedig elnyerte az izsai plébania-javadalmat. Az 1822. földrengés alkalmával híveivel több évig a szabad ég alatt tanyázott. Nagy befolyású édesatyja arra kérte Ferencz királyt, hogy hosszú ideig tett szolgálataival szerzett érdemeit jutalmazza meg fiában. E kérésnek eredménye a 37 esztendős plébánosnak 1825. ápr. 7. esztergomi kanonokká történt kinevezése lett. 1830-ban a Pazmaneum kormányzója és máriavölgyi apát, 1832. királyi táblai főpap lett; deczember 30. nógrádi főesperessé, 1840. jún. 12. szentgyörgymezei préposttá, 1845. jún. 20. éneklőkanonokká, 1850. jan. 7. olvasókanonokká s 1857. szept. 1. nagypréposttá lépett elő. 1846-ban tribuniczi püspökké s a hétszemélyes tábla elnökévé neveztetett ki, 1850-ben pedig a felség a Lipót-rend kiskeresztjét adományozta neki. A szabadságharcznak nagy ellensége volt és nem egyszer keményen kikelt az élén álló férfiak ellen. Az erre következett gyásznapok alatt azonban minden befolyását felhasználta, hogy őket Haynau kegyetlenkedéseitől megmentse. Midőn Pestről visszatért Esztergomba, ő volt létrehozója a hajóhidnak és vezetője a bazilika építésének. 1861-ben Pestre ment egyik rokona érdekében, ezen útjában meghűlt és folyton betegeskedett. Meghalt 1863. máj. 30. Esztergomban. — Munkái: 1. *Viszonzó beszédje*, mellyel mélt. Saárdi Somsich Pongrácz urat, kir. személyes jelenlétének törvényszéki helytartóját dicső országgyűlési elölülése kezdetén a tek. karok és rendek nevében örvendezve tisztelte 1832. jún. 11. Pest, 1833. (Toldalék a Hazai s Külf. Tudósítások 1833. I. 51. sz.). — 2. *Oratio* auspicatoria ill. d. personalis praesentiae regiae et judiciis locumtenentis, et in regni comitiis tabulae alterius praesidis, Alexandri Mérey de Kapos-Mére ad incl. SS. et OO. habita. Responsum rr. d. Georgii Németh ... Ablegati, et i. tabulae r. praelati nomine II. SS. et OO. depromptum. Posonii, 1833. (Poson. Ephem. 1833. Nr. 4. Appendix). — 3. *Solemnia* consecrationis Basilicae Strigoniensis. Dom. XVI. post. Pent. die 31. Aug. anno 1856. Strigonii, 1856.

M. Sion 1863. 472. lap. — *Uj M. Sion* 1886. 832. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 353. lap. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 446. l. és gyászjelentés.

Németh *Gyula Kálmán*, bölcs. doktor, ev. ref. főgymnasiumi tanár, szül. 1856. Buttyinban (Aradm.), főgymnasiumi tanár volt Nagybányán 1879—83-ig és 1885—1889-ig, hol földrajzot, történelmet és latint tanított. 1889. aug. 24-én lemondott tanári állásáról, kilépett a minorita rendből és a zilahi ev. ref. főgymnasium tanára lett, hol jelenleg is működik. — Elbeszélést és czikkeket írt a hirlapokba: (1852. elb.), czikkei (1884. Egy lap a magyar nemzeti szellem ébredéséről, 1885. A történelmi igazság, A magyar nemzet nagy napján, Az anyai szeretet, A véletlen, 1886. A tűz, Csak előre. Emlékezzünk, 1887. Voltam én közvetitő is, Az iparról, 1888. A francziák lelkesedése, 1889. Oroszországról és a keleti kérdésről, Egy magyar nő); a nagybányai főgymnasiumi Értesítőben (1881. Nagy Sándor). — Munkái: 1. *Elbeszélések* az életből. Nagybánya, 1882. — 2. *Az 1437-ki parasztlázadás* és az erdélyi három nemzet uniója keletkezésének története. Tudori értekezés. Nagybánya, 1885. — 3. *Apró történetek*. Zilah, 1894.

A nagybányai állami főgymnasium Értesítője 1889. 20., 1890. 72. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Morvay Győző*, A középoktatás története Nagybányán 257., 274. l. — *Magyar Könyvészet* 1894. — *Vajda Emil* Névkönyve 286. l

Németh *Gyula*, r. k. segédlelkész Győrött. — Munkája: *A keresztény katholikus anyaszentegyház története*. Bpest, 1899.

M. Könyvészet 1899.

Németh *Ignácz*, tanító. — Munkája: *Tisztelet koszorú*, mélt. Saárdi Somssich Pongrácz urnak ... ő cs. és apost. királyi felség személyes jelenléte ítélőszékbeli helytartójának ... udvari tanácsosának, midőn Baranya vármegye főispányi székébe Pünkösd hava 6. napján 1836. évben iktattatna, ajánltatik a pécsi nemzeti főbb oskolák részéről. Pécs, 1836.

Petrik Bibliogr.

Németh *Ignácz*, népiskolai igazgató Nagy-Kanizsán, hol 1892-ben meghalt 54 éves korában. — Munkája: *Hervadt virágok*. Kaposvár, 1865.

Petrik Könyvészete.

Németh *Ignácz* (ketyei), hirlapíró, N. Mihály molnár, birtokos bérlő (1848-ban a veszprémmegyei nemzetőrség hadnagya a Dráva mentén a horvátok ellen) és enyingi Falusy Anna fia, szül. 1844. okt. 19. Berhidán (Veszprémm.); iskoláit Veszprémben, Székesfejérvárt, Szegeden és Győrött, az egyetemi tanulmányokat 1868-tól Budapesten végezte. Mint hirlapíró 1869-től a gróf Andrássy Gyula miniszterelnök lapjának, a Pálffy Albert-féle Esti Lapnak munkatársa, ennek megszüntével (1870. decz. 31.) a miniszterelnökségi sajtóosztály tagja lett és hirlapírói érdemei jutalmául Wekerle miniszteri titkári czímmel és jelleggel tüntette ki. — A Szegedi Hiradóban 1864-ben jelent meg a Vén halász czímű első költeménye s ez évben jelent meg a Fővárosi Lapokban pár Göthe-fordítása, 1865-ben pedig Győrött az akkori Dante-ünnepély alkalmával a Dante-ódájával díjat nyert. 1868-tól a főváros lapjaiban jelentek meg elbeszélései, rajzai, az élczlapokban verses szatirái (ezek közt feltünt a Jókai Üstököseben az Isteni országgyűlés cz., mely a Szini Károly-féle társadalombontó törekvéseket gúnyolta ki); első elbeszélése a Családi Körben (1870) jelent meg. A Nővilág által (1871) hirdetett beszélypályázaton: Hetedik égből lefelé czímű víg elbeszélésével díjat nyert; a Beöthy Zsolt Athenaeumának belső munkatársa volt; elbeszéléseket és rajzokat írt a Képes Világba (1869., 1872.); a Magyarország és Nagyvilágba (1869); a Családi Körben (1876. A húsevés ellenségeinek őse: Pithagorás). Számos czikke jelent meg a Magyar Államban (1879—1880. politikai főmunkatársa), a Fővárosi Lapokban, a Közvéleményben, Pesti Hirlapban (1879-től), M. Hirlapban (1886—87), Nemzetben (1890—1900), M. Ujságban, P. Naplóban, Hazánkban (1896) sat. — Munkái: 1. *Elbeszélések, rajzok*. Bpest, 1879. — 2. *Egy szem barackmag*. U. ott, 1893. (Verses népies elbeszélés). — 3. *Uzomi bűn*. U. ott, ... (Verses népies elbeszélés).

Figyelő 1874. 25. sz. — *Kisslingstein* Könyvészete és öneletrajzi adatok.

Németh *Imre* (nyéki), miniszteri tanácsos, szül. 1835-ben Aradon; tanult Pozsonyban és Bécsben. 1867-ben a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumba lépett. Gorove István az elnöki titkár teendőivel bízta meg. Az 1873. bécsi nemzetközi kiállítás magyar osztályának a rendezésével bizatott meg. 1874-ben mint miniszteri tanácsos az elnöki osztályt vezette. 1882-ben a fiumei magyar királyi tengerészeti hatósághoz osztották be, a mely hatáskörben 1886-ig működött. Ekkor a kereskedelmi miniszter a kereskedelmi múzeum élére állította; ezen új és modern intézetet szervezte és berendezte; ennek keretében ő honosította meg a szakkiállításokat (bőr-, agyag-, üvegipar sat.). 1893-ban kinevezték az ezredéves kiállítás igazgatójává. Lázasan, megfeszített erővel fogott a munkához, az első szervezési munkálatokat ő vezette s a kiállítás sikerének alapját ő vetette meg. Számos kül- és belföldi rendjelnek volt a tulajdonosa. Meghalt 1895. jan. 20. Budapesten. — Több czikket írt a szaklapokba, így a M. Pénzügybe (1894. A részvénytársaságok és a kiállítás) sat. — Munkái: 1.

Alapszabálytervezetek. Pest, 1869. — 2. *Helynévtár* a magyar királyság és a határőrvidék pénzintézeteit és ipartársulatait úgy távirdai s vasúthálózatát ábrázoló térképhez. Hivatalos adatok alapján szerkesztette ... (A térképet rajzolta Szalay Ignácz). U. ott, 1869. — 3. *Magyarország térképē* különös tekintettel a létező vasuti, postai s távirdahálózatra, úgy a kir. biróságok, pénzintézetek és ipartársulatok székhelyeire. Hiteles adatok alapján kiadja. Bpest, 1876. — 4. *Kereskedelmi múzeum* Budapesten. A hazai termékek állandó kiállításának Katalogusa. U. ott, 1888. (Magyar és német szöveg).

Magyarország és a Nagyvilág 1873. 44. sz. arczk. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1895. 4. sz. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1895. 22. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 25. l. és gyászjelentés.

Németh *Imre Gellért*, r. kath. lelkész, szül. 1859. okt. 15. Pápán; belépvén a szent Ferencz-rendbe, a bölcseletet Nagyszombatban, a theologiát Pozsonyban végezte. 1882. júl. 26. pappá szentelték. A rend konventjeiben hoszszabb ideig mint hitszónok működött. 1894-ben felvétetett az esztergomi főegyházmegyébe. — Mint theologus foglalkozott az irodalommal; számos szentbeszéde, elbeszélése, apologetikus dolgozata jelent meg a Jó Pásztorban, a Hitvédelmi Folyóiratban, a Népiratkákban és a Téli Estékben; jelenleg főkép a köz- és mezőgazdasági téren működik. — Munkái: 1. *A drága méreg*. Mulattató elbeszélés a magyar nép számára. Bpest, 1888. (Népiratkák 5.). — 2. *Isten jutalmaz és büntet*. Tanulságos elbeszélés. U. ott, 1894. (Népiratkák 34.). — Szerkesztette az Oktató Népkönyvtár havi folyóiratot, melyben Stolz Albán német népíró számos művét népies magyarságú fordításban adta ki. 1892-ben Lepsényivel megindította a Magyar Néplap politikai kath. hetilapot, 1894. Kresťan címen tót nyelven és 1896. Christliches Volksblatt cz. németül. 1894-ben megalapította mint a M. Néplap melléklapját a Mezőgazda cz. hetilapot, melyet Botos ispán név alatt szerkeszt; ebben jelent meg Komlótenyésztés cz. nagyobb munkája.

M. Könyvészet 1888. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 26. l. (Zelliger Vilmos).

Németh *István*, ág. ev. lelkész, szül. 1757. decz. 15. Semjénben (Vasm.); tanult Nagy-Dömölkön 1768-tól 1771-ig, Sopronban nyolcz, Pozsonyban három évig; gyakorolta magát, mint catechéta Perlaky Dávid superintendens mellett hat hónapig; 1783. tavaszszal Wittenbergába ment, honnét 1783. nov. 20. Kővágó-Örsre szenteltetett pappá. 1784. febr. 15. Pápára került első lelkésznek; 1786. nyarán Uraj-Ujfaluba vitetett. 1795 végén lemondott papi hivataláról és közel egy évig kis-somlyói birtokán lakott. 1796. szept. 8. Kis-Péczre hivatott lelkésznek. 1805-ben consenior s 1806-ban senior lett a győri egyházmegyében. — Munkája: *Nyílásában leszakasztott liliom*. Mellynek példázatját néhai Koltai Vidos Éva asszony, Kartsai Sámuel ur szerette hitves-társának korán lett halála után következett el-temettetésének alkalmatosságával 31. Máj. 1790, a bucsuztatásban le rajzolni igyekezett. Szombathely. (Költemény).

Hrabowszky György, A dunántuli ev. aug. conf. superintendentia prédikátorai. Veszprém, 1803. 34., 110. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése. X. 512. l.

Németh *János*, ev. ref. lelkész; kezdetben a bölcseletet tanította Pápán pár évig Márton István halála után, majd tót-vázsonyi (Veszprémm.), végül papkeszi lelkész volt a XIX. század első felében. — Munkája: *Az asszonyi nemnek vallási felvilágosodásra való köteleztetése*. Pápa, 1839.

Uj Magyar Athenás 305. lap. — *Figyelő* XX. 172. l.

Németh *János*, római kath. plébános

Gyarmaton (Vasmegye) a szombathelyi püspökmegyében, hol 1848-ban meghalt. — Czikkei a Tudományos Gyűjteményben (1817. VIII. Magyarországon az első könyvnyomtató műhelyről a mohácsi vész után. XI. A magyarországi és erdélyi könyvnyomtatóknak neveik és a helyek, a hol, és az idő a meddig nyomtattak, 1825. IX. Jóbarátink é vagy ellenségink lehetnek nagyobb hasznunkra, 1839. IV. Kereskedés története Magyarországon Árpád fejedelemtől fogva I. Ferdinánd császár és királyig). — Munkája: *Memoria typographiarum* inclyti regni Hungariae et magni principatus Transilvaniae quam in systema religit. Pestini, 1818.

Petrik Bibliogr. — *M. Sion* 1898. 853. l.

Németh *János* (Szentirmay Elemér), zeneszerző, sz. 1836. nov. 9. Horpácson (Sopronm.), hol atyja N. Mihály kormányzó főtiszt volt Széchenyi Lajos gróf uradalmaiban; alsóbb tanulmányait Székesfejérvárt, a felsőbbeket Pesten végezte. 1861-ben megválasztották Fehérmegyében esküdtnek és ugyanott később szolgabiró lett. A provisorium beálltával hivataláról leköszönt és szentiványi birtokára vonult és ott gazdálkodás mellett az irodalommal és zenével foglalkozott. 1865-ben Pestre költözött és az első magyar általános biztosító társaságnál központi főfelügyelő, később károsztályi főnök lett. Alkalma nyilt az ország különböző vidékeit beutazni s zenészeti tehetségét egészen a magyar népdalok megismerésére, szerzésére és terjesztésére fordítani. A magyar népdal és táncz-zene terén évek óta ritka termékenységet fejt ki, nyomtatásban megjelent dalainak száma meghaladja a másfél százat, melyek közül számos dala él a nép ajkán és szerepel népszínművekben és hangversenyeken; legismertebbek: Csak egy szép lány, Ne menj el, Plevna nóta, Is-is-is, Jaj de édes, Ez a kis lány azt hiszi, Lehel dalai sat. Dalaihoz a szöveget is ő írta. A magyar zenészeti életben is tevékeny részt vesz; az országos magyar dalárdaegyesületnek több évig alelnöki tisztét viselte s újabban a Liszt-társaságnál is ez állást töltötte be s mint ilyen az ezzel legközelebb egyesült budapesti zeneművészi körnek is egyik alelnöke. — Beszélyei, humoristikus czikkei, lyrai költeményei, népdalai, tárczái, a Szépirodalmi Közlönyben (1858. 68. sz. A vidék skizzei), a Nővilágban (1859—60. beszélyek és költ.), a Hölgyfutárban (1862—63. költ. Heine után sat. elb. és tárczák), a Fővárosi Lapokban (1865. II. beszély), a Családi Körben (1866. beszély), a Képes Világban (1866. beszélyek); írt még a Divatcsarnokba, Nefelejtsbe s a Lisznyai-Albumba. Költeményei közül többet lefordítottak idegen nyelvre is, így a Namenlose Blätterbe (Berlin, 1880.), a new-yorki The Reeportba (1892.). — Munkája: *Elemér dalai.* Bpest, 1873. — Zenét szerzett a következő népszínművekhez: Nótás Kata, Győry Vilmostól, Az öreg béres ugyanattól, Vadgalamb, Gerő Károlytól. — Szerkesztette a Lisznyai-Albumot (Pest, 1863.) — Egy kis csel cz. egy felv. vígjátékát először adták a budai népszínházban 1863. márcz. 13.

Hölgyfutár 1863. II. 27. sz. arczk. (Lauka G.) — *Fővárosi Lapok* 1873. 291. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1877. 35. sz. — *Kecskemét* 1889. 36. sz. — *Pesti Hirlap* 1894. 326. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 6. l.

Németh *János*, róm. kath. plébános, szül. 1855. nov. 24.; növendékpap korában a győri gymnasiumban a kis- és nagy-seminariumban 15 dolgozatával nyert jutalmat. 1880. júl. 7. szenteltetett fel misés pappá; előbb Felső-Lászlón, jelenleg Kapuvárt plébános. — Egyházi beszédei a Borromaeusban vannak. — Munkája: *A katholikus egyház kultusza.* A m. kir. budapesti egyetem hittani kara által a Horváth-féle (800 frt) jutalomra érdemesített pályamunka. Győr, 1887—1888. Két kötet.

M. Könyvészet 1888. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Zalka* Emlékkönyve 147. lap. — *Schematismus* Cleri Jaurinensis 1898.

Németh *János*, ev. ref. akademikus rektor Kórógyon (Szerémm.). — Munkája: *Halotti bucsúztatók.* Eszék, 1858. (Versben. Fábián Mihálylyal és Tomori Sándorral együtt).

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Németh *József*, ev. ref. lelkész Tasson (Pestmegye). — Munkája: *Az Ur Istennek tetsző evangéliomi szolgálat*, melyet ft. Báthori Gábor úrnak, a helvetziai vallástételt követő Dunán innen lévő megyében püspökségre lett felszentelése alkalmatosságával a tassi ekklésiában oktobernek 30. napján 1814. eszt. elől adott. Pest, 1815.

Petrik Bibliogr.

Németh *József*, bölcseleti doktor, a szombathelyi egyházmegye növendékpapja s theologiai tanuló volt a pesti papnevelőben 1823-ban, midőn decz. 23. meghalt ugyanott. — Költeményei a Széplitераturai Ajándékban (1823) és a Hasznos Mulatságokban; hátrahagyott költeményeiből barátja Virág József adott ki néhányat a Koszorúban (1828., 1841.).

Virágh József, Tiszt. Németh József philos. tud. doctorrá létekor énekelte ... Szombathely, 1822. — *Hazai s Külf. Tudósítások* 1823. II. 52. szám.

Németh *József*, a pesti kegyesrendiek gymnasiumában a költészeti osztály növendéke volt 1823-ban; azután ugyanott az egyetemen bölcseletet hallgatott, tatai (Komáromm.) származású. — Munkái: 1. *Öröm koszorú*, mellyet ft. Imre János tiszteletére, midőn véd lelke innepét 27. dec. ülné, szentel ... Pest, 1823. (Költ.). — 2. *Carmen* pastoritium, honoribus rev. patris Constantini Eschner clerici regularis patrum scholarum piarum ... in gymnasio Pestiensi II. humanitatis scholae professoris in documentum verae gratitudinis ab auditoribus suis occasione lucis onomasticae reverenter dicatum die 27. Julii anno 1823. U. ott. — 3. *Fels. csász. s kir. örökös fő herczeg József ur*, Magyar ország nádor ispánnya sat. szeretett hitvesének Mária Dorothea würtembergiai főherczeg aszszonynak legméltóbb üdvözletére ... febr. 6. 1829. U. ott. — 4. *Vers koszorú*, mellyet nagymélt. cziráki és dienesfalvai gróf Cziráky Antal urnak, Magyar ország birájának ..... legméltóbb üdvözletére, midőn a magy. kir. tudományok egyeteme fő kormányzójának hivatalába bőjtmás hava 2. napján bévezettetnék, nyújtott a bölcselkedést második eszt. tanuló magyar ifjuság. U. ott, 1829. — 5. *Vers oszlop*, mellyet azon alkalmatossággal, midőn .... Imre János ur .... az eddig deák nyelvenn közkedvességet nyert filozofiáját anya nyelvenn a magyar világ eleibe botsáttatná, a hazafiúi szeretetnek emlékül emelt a filozofia második osztállyában tanuló magyar ifjuság. U. ott, 1829.

Petrik Bibliogr. és Jankovich Miklós Bibliogr. (Kézirat a m. tud. akadémia levéltárában).

Németh *József* (kanyári), földmívelésügyi miniszteri titkár, N. László ügyvéd, földbirtokos és Krasznopolszky Amália nemes szülők fia, szül. 1866. jún. 4. Nagy-Mihályban (Zemplénm.); középiskoláit Ungvárt és Sárospatakon 1883-ig, jogi tanulmányait Budapesten, Kassán és Sárospatakon 1887-ben végezte. Már joghallgató korában közigazgatási és agrárpolitikai tanulmányokkal foglalkozott és gyermekkorától a szülei és rokonai gazdaságaiban gyakorlatilag tanulta megismerni a magyar mezőgazdasági életet. 1887. okt. mint fizetéstelen segédfogalmazó a földmívelésügyi minisztériumba lépett, hol 1892-ben fogalmazó és 1898-ban titkár lett. 1892-ben megházasodott, nőül vette Ráday Ágnes grófnőt (Ráday Pál gróf költő dédunokáját). 1894. és 1895-ben beutazta Magyarországot a földmívelésügyi miniszter megbizásából, a mezőgazdasági és közigazgatási viszonyokat

tanulmányozva. 1897, 1898 és 1899 nyarán szintén a földmívelésügyi miniszter támogatásával Bajorország, Baden, Francziaország és Poroszországban tett tanulmányutakat, — Czikkei a M. Közigazgatásban (1888-tól munkatárs, 1889. A mezőrendőrségi törvényjavaslat, A miniszteri tárczák ügybeosztása, A talajjavítási hitel rendezése, Az erdélyi viszonyok, 1890. Közgazdaságunk és közgazdasági adminisztrácziónk, Közgazdasági kormányzatunk és közigazgatásunk, 1891. Szocziálismus és adminisztráczió, Vasárnapi munkaszünet, A hegyközségek, 1892. A földmívelési minister jelentése, A felvidéki ínség, A mezőgazdasági érdekképviselet, Baross Gábor, 1893. Vármegyei és községi hitelszövetkezetek, A földmívelési vita, A földmívelési kormányzat, A mezőgazdasági és mezőrendőrségi törvényjavaslat, 1894. Az állatbiztosítási ügy rendezése, Szoczialismus és közigazgatás, A mezőgazdasági törvény végrehajtása, Az 1894. XII. t.-cz. végrehajtása, 1895. A III. országos gazdacongressus, A földmívelésügyi tárcza, A mezőgazdasági törvény végrehajtása, 1896. A szőlőtelepítési hitel, A nemzetközi gazdacongressus, A mezőgazdasági munkások viszonyainak törvényhozási rendezése, 1897. A földmívelési tárcza, Az alföldi munkásmozgalmak, A mezőgazdasági munkáskérdés rendezése, 1898. A mezőgazdasági munkástörvény végrehajtása, A munkásmozgalmak és a törvényhatóságok, Az új mezőgazdasági munkás törvény hatásai, Az anarchia, 1899. A jövő föladatai, A közigazgatás a bortermelés védelmében. Az állatorvosi közszolgálat rendezése, közgazdasági munka, A szegedi kiállítás, A községi adminisztráczió ellenőrzése külföldön, A munkástörvény javaslatok, 1900. A közigazgatás fejlődése a XIX. században, A telepítés kérdése. A földmívelési tárcza, A munkástörvény végrehajtása, A földmívelésügy közgazdaságunkban, A gazdasági munkások és cselédek segélyezése. 1901. A gazdasági munkás- és cseléd-segélypénztár szervezése, A munkástörvények végrehajtása, 1902. A kivándorlás); a Nemzetben (1888. A gabonaárak, 1889. A Tokaj-Hegyalja, A közös gazdálkodás Magyarországon); a Wiener Landwirthschaftliche Zeitungban (1892 és 1893. Die Lage der Landwirtschaft im Jahre 1891.); a Pester Lloydban (1894-től Die Landwirthschaft Ungarns); a Magyar Ujságban (1897. 108. sz. A régi Magyarországból: Berzeviczy Gergely levelezéséről); a M. Gazdák Szemléjében (1902. Az örökösödési jog kérdése, Jogi oktatásunk és a magyar föld); a Budapesti Hirlapban (1902. Kis dolgok nagy érdekek. A magyar tőke, A végekről, 1903. Az orosz reformok, Nemzeti termelésünk és a világforgalom, Nemzetközi szimpátiák, A kis birtok hitele); a Budapesti Szemlében (1903. Az angol helyi igazgatás); a Közgazdasági Lexikonban (Birtokrendezés, Inségügy, Telepítés) stb. — Munkái: 1. *Földmívelésügyi útmutató,* tájékozásúl a magyar gazdaközönség részére. A magyar mezőgazdasági intézmények ismertetése. Bpest, 1894., 1896. és 1898. — 2. *Mezőgazdasági törvény végrehajtása* a községekben U. ott, 1900. (Közigazgatási könyvtár IV.) — 3. *A magyar gazdasági politika öt éve.* U. ott, 1901. (Cincinnátus álnévvel, különnyomat a Magyar Gazdák Szemléjéből). — 4. *Agrár kérdések és mozgalmak.* U. ott, 1902. (Különny. a Budapesti Szemléből). — 5. *A magyar községi gazdasági igazgatás.* Ugyanott, 1902.

M. Könyvészet 1894., 1900—1901 és önéletrajzi adatok.

Német *Károly,* ág. ev. lelkész és hitoktató; Székesfejérvárt ő volt az evang. egyház első papja; 1877-ben jött Budapestre ág. evang. hitoktatónak. Meghalt 1890. szept. 20. Budapesten 53 éves korában. — Czikkeket írt a Prot. Egyh. és Iskolai Lapba (1876., 1883. sat.). — Munkái: 1. *Az egyház veszélyben van.* Szé-

kesfejérvár, 1873. — 2. *A keresztyén hittérítő.* Ugyanott, 1876. — 3. *Keresztyén hit- és erkölcstan.* Algymnasiumi, polgári és reáliskolai, úgyszintén confirmatióhoz készülő evang. ifjúság számára. Budapest, 1878. (2-ik javított és teljes kiadás). — 4. *A keresztyén vallás egyház rövid története* és függelékül a Magyarhonban törvényesen bevett keresztyén felekezetek közti különbség. A népiskola felső és a középiskola alsó osztálybeli prot. növendékek számára. U. ott, 1878. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap). — 5. *A keresztyén vallás* elemi tankönyve protestáns iskolák számára. U. ott, 1878. (2. jav. és bőv. kiadás. U. ott, 1879. Németűl. U. ott, 1879.). — 6. *Kis imádságos könyv.* U. ott, 1882. — 7. *Keresztyén kis énekes és imádságos könyv* és 38 szokottabb egyházi dallam. U. ott, 1882. — 8. *Bibliai történetek.* U. ott, 1890. (*4.* tetem. jav. és bőv. kiadás).

Doleschall, E. A., Das erste Jahrhundert aus dem Leben einer hauptstädtischen Gemeinde. Bpest, 1887. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete és Bachát Dániel szíves közlése.

Németh *Károly*, jogi doktor, ügyvéd Győrött. — Szerkesztette a Győri Közlöny cz. hetenként kétszer megjelenő politikai lapot 1890. máj. 18-tól 1891. ápr. 12-ig.

A m. n. múzeumi hírlap-könyvtár példányából.

Német *Károly*, kegyes-tanítórendi áldozópap és tanár, N. Károly szabómester és Pirk Katalin fia, szül. 1873. okt. 27. Vásáruton (Pozsonym.). 1885—1889-ben Pozsony-Szent-Györgyön járt a gymnasiumba; tanulmányait 1892-ben Nyitrán folytatta, honnét a kegyes-tanítórendbe lépett Váczon. 1894-ben Kecskeméten elvégezte a VIII. osztályt. 1897-ig egyetemi hallgató és theologus volt. Itt indította meg Hraskó István társával 1895. nov. a Kalazantinum cz. folyóiratot, mely eleinte lithographálva, majd a III. évfolyamtól kezdve nyomtatva jelenik meg a Kalazantinum nevelőintézet tagjainak szerkesztésében. 1895. aug. 15. áldozópappá szenteltetett Váczon. Ugyanez év szept. a temesvári gymnasiumhoz került, a honnét 1899-ben Kecskemétre helyezte a rend kormánya, hol jelenleg is a főgymnasium tanára. — Czikkei a Kalazantinumban (II. évf. Arany János Toldijának szerkezete, Toldi 50 éves évfordulóján'; az Ethnographiában (XIII. 1902. Régi házi orvosságok); a Kecskemétben (1902. 19. sz. Száz év előtt lefolyt aranylakodalom). — Kéziratban: Baróti Szabó Dávid élete és munkái, Régi tréfás gazdasági és gazdasszonyi tanácsadások.

Önéletrajzi adatok.

Németh *Lajos*, ágost. ev. népiskolai igazgató-tanító, szül. 1842. ápr. 1. Bőnyön (Győrm.); tanulmányait a soproni ág. ev. tanítóképzőben végezte. Tanítói működését Téthen (Győrmegye) kezdte; 1868-ban Békés-Csabára választatott meg, hol a legnagyobb magyarországi ág. ev. gyülekezetben folytatja munkásságát a mai napig. — Szaklapokba és hírlapokba sok czikket írt. — Munkái: 1. *Olvasókönyv* ág. hitv. evang. elemi népiskolák III. és IV. oszt. számára. Bpest, 1885. (2. kiadás. U. ott, 1893.). — 2. *Bibliai történetek.* B.-Csaba, 1898. (4. javított kiadás.). — 3. *Számvetési példatár.* U. ott, 1897.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1893. — *Vaday József*, Magyarországi tanférfiak és tanítónők Albuma. Békés-Csaba, 1896. Fénynyom. arczk.

Németh *Lajos*, m. kir. honvéd-százados, N. Antal tankerületi főigazgató és Lábán Antonia fia, szül. 1869. márczius 29. Pozsonyban. A Ludovica akadémia tanára volt. — Munkája: *Hadseregszervezet* a m. kir. honvédségi Ludovika akadémia III. évfolyama, az ismétlő tanfolyamok, az egyévi önkéntesi iskolák számára és magánhasználatra tansegédletűl. Budapest, 1897.

M. Könyvészet 1897.

29. ív sajtó alá adatott 1908. ápr. 28.

Német (*Deutsch*) *Lajos*, a pesti kereskedelmi bank tisztviselője, szül. 1872. júl. 12. Alsó-Alapon (Fehérm.); magánúton nyerte kiképeztetését. A simontornyai takarékpénztárnál kezdte pályáját; majd Uj-Pestre a kereskedelmi és iparbankhoz került. Időközben a kereskedelmi szaktárgyakból magánvizsgát tett. Három év mulva mint könyvelő a fővárosi bank részv. társaságnál nyert állást. 1894 óta a pesti kereskedelmi bank tisztviselője. — Czikkei az Általános Pénzügyi Szemlében (1899. A folyó számlakamatok kiszámításáról); a M. Hirlapban (1900. decz. 7. Iparvédelem). — Munkája: *Gyakorlati útmutatások* a folyószámlák lezárásának egyszerüsítéséhez. Budapest, 1898.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Németh *László*, ág. ev. gymnasium igazgatója, szül. 1770. decz. 2. Jobbaházán (Sopronm.), hol atyja nemes közbirtokos volt; N. tanulását Vadosfán kezdette; tíz éves korában Sopronba vitték, hol közel 11 évet töltött. 1790-ben a sopronmegyei banderiumba vétetett fel és azzal együtt megfordult Budán és a banderium elszéledése után ismét visszatért Sopronba, tanulását folytatandó. Ő volt egyik alapítója a soproni ág. ev. lyceumban 1790-ben keletkezett magyar társaságnak. 1791 tavaszán útra kelt és tapasztalásszerzés végett bejárta Magyarországot és az akkor élt tudósokkal megismerkedett; ugyanazon év őszén pedig Göttingába ment, honnét 1794 őszén tért vissza, miután Batthyány Miksa gróf házában tanítóskodott. 1796-ban Győrbe hívták meg rektor-professornak az ottani ág. ev. gymnasiumhoz, hol igazgató lett. Meghalt 1806. május 15-én Győrött. — Czikkei a Zeitschrift von und für Ungernben (II. 1802. Von einigen bibliogr. Merkwürdigkeiten, III. 1803. Flächen-Inhalt einiger Gespannschaften). Irt még a bécsi Annalen der Literaturba és a tübingai Allg. Literatur-Zeitungba. — Munkái: 1. *Az európai nevezetesebb országoknak rövid leírása.* Első rész, melly a bevezetést, N.-Britanniát és Hiberniát, Szövetséges Belgiumot, Dániát és Norvégiát, Svécziát s az Orosz birodalmat foglalja magában. Soprony, 1795. — 2. *A világ történeteinek tudományára való előkészület.* Schlötzer Aug. Ludw. után magyarra ford. I. rész. Ugyanott, 1795. (A II-ik rész a censurán elveszett). — 3. *Rövid deák grammatika.* Írta tanítványai számára. Győr, 1799. Egy táblázattal. — 4. *Reisen* durch Ungern und einige angränzende Länder. Beschrieben vom Reichsgrafen Dominik Teleki von Szék. Aus dem Ungrischen übersetzt... Pesth, 1805. — Levelei Kazinczy Ferenczhez: 1794-től 1806-ig összesen 27 levél (Kazinczy Levelezése II., III.).

Annalen der Literatur und Kunst. Wien, 1804. Intelligenzblatt 39. sz., 1807. Intellig. 66., 67. sz. — *Hazai Tudósítások* 1806. 11. sz. — *M. Kurir* 1806. 41. szám. — *Allg. Literatur Zeitung* 1806. 127. sz. — *Tudományos Gyűjtemény* 1826. X. 74. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar Irók I. 339. l. — *Toldy Ferencz*, M. Nemzeti Irod. Története. — *Kovács Sándor*, A soproni evang. lyceumi magyar társaság története. Sopron, 1790. 12., 38. lap. — *Kis János* Emlékezései. Bpest, 1890. (Olcsó K. 283.) — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése II—VII., IX., X. — *M. Könyv-Szemle* 1902. 212. l.

Németh *László*, siketnéma-intézeti igazgató, szül. 1866. jan. 10. Kecskeméten. Középiskoláit a kecskeméti ev. ref. főgymnasiumban végezte 1887-ben; ezután a budapesti ev. ref. theologián hallgatta a hittudományokat, honnét mint nevelő Bónis Bertalan, majd Szentimrey Gyula családjához ment. Innét hívta meg a váczi ev. ref. egyház segédlelkésznek, a hol mint hitoktató megismerkedett a siketnémák tanításának módszerével. 1895-ben Váczon a siketnémák tanítására oklevelet nyert és ugyanazon intézethez tanárnak kineveztetett. 1900-ban Wlassics Gyula miniszter megbízta a siketnémák

kecskeméti intézetének szervezésével. 1901-ben miniszteri elismerésben részesült és igazgatói állásában megerősíttetett. — Már diák korában több pályadíjat nyert irodalmi munkálataival; a Hajnal cz. folyóiratba kezdett írni (1895. A mi siketnémáink); írt a Kalauzba is. 1899-ben Váradi Zsigmonddal megalapította a Gyógypaedagogiai Szemlét, a melynek azóta felelős szerkesztője; ebben nevezetesebb czikkei: 1899. Internatus nyolcz osztálylyal, vagy externatus hat osztálylyal, 1900. A karácsonyi hang (melyben a siketnémák nevelése általánossá tételének ügyét az egyházak kezébe szeretné áttenni). — Munkája: *ABC és olvasókönyv* az elemi beszédtanítás szolgálatán a siketnémák iskoláinak I. oszt. számára. Budapest, 1902. (Váradi Zsigmonddal együtt).

Magyarország és a Külföld 1901. 9. szám és Német Károly szives közlése Kecskemétről.

Német *Lipót,* ügyvéd és volt országgyűlési képviselő, szül. 1846-ban Mohácson (Baranyam.); középiskolai tanulmányait Pécsett és Nagyszombatban végezte; jogot hallgatott Pesten, azután Bécsben. 1872-ben ügyvéd lett és Mohácson telepedett le. 1881-ben a mohácsi kerületben mérsékelt ellenzéki programmal képviselőnek megválasztatott és 1887-ig képviselte a kerületet. Tagja Baranya-megye törvényhatóságának és a megyei közigazgatási bizottságnak. A közigazgatási reformjavaslat tárgyalása alkalmával pártjának e kérdésben foglalt álláspontja miatt Szily Lászlóval kilépett az ellenzéki klubból. A mohácsi takarékpénztár igazgató választmányának 1874—75.és 1891—95-ig tagja volt, azóta a takarékpénztár alelnöke. Deutsch családi nevét 1885-ben változtatta Németre. — Munkája: *A mohácsi takarékpénztár* részvénytársaság alakulásának és 25 évi működésének története. Számadatokkal felszerelte Tauszki Antal. Mohács, 1898. — Országgyűlési beszédei a Naplóban vannak.

Halász Sándor, Országgyülési Almanach. Bpest, 1886. 124. l. — *Századunk Névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 168. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Németh *Melanie,* szül. 1880. decz. 31-én Pécsett (Baranyamegyében), Németh Béla ügyvéd és iró leánya. — A székesfejérvári Képes Levelezőlapokban 1899-ben verseivel az első pályadíjat nyerte.

Rézbányai József szives közlése Pécsről.

Német *Mihály,* r. kath. esperes-plébános, szül. 1751-ben Kis-Barátom (Győrmegye) ág. ev. szülőktől, kik később a kath. vallásra tértek. N. Győrben végezte iskoláit és e megye papnövendékei közé vétetett fel. Áldozópappá szenteltetvén fel, előbb káplán volt Szent-Jánoson, 1778. márcz. 24. Sövényházára (Győrm.) nevezték ki plébánosnak, hol 1813. ápr. 2-ig működött, mikor nyugalomba vonult. Meghalt 1830. júl. 30. Győrött. — Czikke a Patriotisches Wochenblatt für Ungernben (1804. Die veredelte Schafzucht zu Sövényháza). — Munkái: 1. *Keresztény imádságok.* Pozsony, 1787. — 2. *A selyem juhokról.* Pozsony és Pest, 1792. Rézmetszettel. — 3. *Kettős kincs,* az az a jámbor és hasznos magyar nevendék földmívesnek rendes oktatása. Győr, 1793. — 4. *A lovak orvoslásáról.* Irta báró Szind, egy hadi lovas seregnek ezredese és a koloniai választó herczegnek fő lovászmestere. Magyarra ford.... Pozsony, 1796. Rézmetszettel. — 5. *Mindennapi lelki táplálás,* az az: a lelki üdvösség keresésének nyomos oktatása, melyet egybeszedegetett és a hivek hasznára kiadott. U. ott, 1824. Két rész. — Kéziratban a sövényházi plébánián: Keserves zokogások, mellyekkel megsiratja a hajdani jámborságnak eltűnését sat.; A Krisztus Jézus által a világ előtt kinyilatkoztatott közönséges sz. hitnek fő igazságai és ágazatai, befejezte 1825-ben; De officiis parochorum és De munere religiosorum.

M. Kurir 1796. II. 8. sz. — *Hasai s Külf.*

Tudósitások 1825. I. 35. sz. — *Danielik*, M. Irók II. 225. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése IV. 39., 585. l.

Németh *Ödön*. L. *Dalotti Németh Ödön*.

Németh *Pál*, ág. ev. lelkész; edvi (Sopronm.) származású; tanult Vadosfán, Sopronban, 1782. nyarán a jenai egyetemen, honnét visszatérve Farádra ment lelkésznek és 1784-ben lelkészszé szentelték; máj. Vadosfára ment át és 1786-ban Kis-Somlyóra (Vasm.), 1794-ben pedig Lovász-Patonára (Veszprémmegye) hívták meg, hol két hónap mulva con-seniorrá tették; végül visszatért Kis-Somlyóra. — Munkái: 1. *Néhai t. n. n. és v. Németh Mihály* ... dicséretes élete, győzedelmes halála és utolsó bucsuzása. Szombathely, 1790. — *Bucsuztató versek*, mellyeket Simonyák Juliána aszszonynak tiszt. Hrabovszky István úr, a felpéczi aug. confessiót tartó gyülekezet lelki őrállójának kedves élete párjának eltemettetése akalmatosságával 1804. eszt. elmondott. Győr. — 3. *Bucsuztató versek*, mellyeket Szita Rebeka aszszonynak eltemettetése alkalmatosságával Bőjtmás havának 16. napján a megboldogult aszszonynak nemes udvarán elmondott. Soprony, 1805. — 4. *Egy, a maga nemét fedhetetlen kegyes élete* dicséretes és felséges tettei által, holta után-is ékeskedő asszony, a kit néhai Musai Wittnyédt Theresia aszszonyságban, Dukai Takáts Istvány úr házas társában egészben feltalált s szomorú eltemettetése alkalmatosságával tisztelőivel meg-esmertetett kis aszszony havának 3. napján 1811. eszt. Szombathely.

Hrabovszky György, A dunántuli ev. aug. conf. prédikátorai. Veszprém, 1803. 43., 111. lap. — *Haan*, Jena Hungarica 92. l. — *Ábel-Hokos*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 73. l. — *Petrik* Bibliogr.

Németh *Pál*, a sátoralja-ujhelyi kegyes-tanítórend gymnasiumában tanuló volt. — Munkája: *Lombok. Elbeszélések*. S.-a.-Ujhely, 1899. (Thoma Istvánnal együtt. Némethnek költeményei vannak a könyvben).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Németh *Péter*, szent Ferencz-rendi szerzetes, szül. 1687-ben Vásárhelyt; 1707-ben lépett a rendbe s 1712-ben szenteltetett fel. Egyházi szónok volt. Meghalt 1722. júl. 12. Nagyszombatban. — Munkája: *Len kötelecske*, az az Szeraficus sz. Ferencz atyánk magyarországi boldogasszony provinciában elterjedet korda viselő atyafiak congregacziójának reguláit vagy-is rendtartásit; az sz. pápáktúl engedtetett búcsúit, német lelki ajtatosságokat, azon korda-viselésnek eredetit, folyamottyát, más szép tanításokat magában foglaló könyvecske. Pozsony, 1720. és 1736.

Horányi, Scriptores II. 681. — *Farkas*, *Seraphinus*, Scriptores 49. l. — *Petrik* Bibliogr.

Németh *Péter*, tiszttartó Kónyban (Győrm.). — Czikkei a M. Gazdában (1842. Nyári zöld takarmány és annak haszna, Észrevétel a rövid és hosszú hordókról, Észrevételek a marhák körömés szájfájásáról, Birka ketreczek és etetőjászolokról, Jövendölés, 1843. A malomsoki dohány, Egy okszerűen kezelni indult gazdaság rövid leírása, 1844. Gazdasági tudósítások Tóközből, Eszmék a mezőgazdaság haladásának akadályairól Magyarországban, 1845. Gazdasági tudósítások Győrvármegyéből, 1846. Őszinte szó gazdatársainkhoz); a Gazdasági Lapokban (1850. Gyümölcsfatenyésztés iránti javaslat).

A m. n. muzeumi hírlap-könyvtár példányaiból.

Németh *Péter* (dömötöri), nyug. kuriai biró, szül. 1851. júl. 20. Temesvárt; a középiskolát ott és Budán végezte, a jogot a pesti egyetemen hallgatta; több előkelő ügyvédi irodában végzett gyakorlat után 1872-ben állami szolgálatba lépett, mint a kir. tábla joggyakornoka. 1874-ben köz- és váltóügyvéd lett, 1875-

ben pedig a közalapítványi ügyigazgatóságnál szolgált; ez év végén az igazságügyminiszteriumban segédfogalmazónak, 1878. ugyanott fogalmazónak nevezték ki. Jogászgyűléseken és a sajtóban igen avatottan szólt hozzá a napikérdésekhez, 1875-ben pedig a napi sajtóban ismertette a büntető törvénykönyv tervezetét. Szakirodalmi működésével magára vonta Csemegi Károly figyelmét, a miniszteriumban pedig jogi véleményeket és kodifikátori munkákat végeztettek vele. Mikor 1880-ban az új büntetőtörvény életbe lépett N. megalapította a Büntető Jog Tára cz. szaklapot, melynek útján az új törvény elveit a jogász világ köztudatába vitte és hozzájárult ahhoz, hogy a modern büntetőjogi elvek gyorsan honosultak meg nálunk; 1884 óta polgári joggal is foglalkozik. 1881-ben, mikor a budapesti kir. táblán a hátralékok felszaporodása következtében a birák létszámát szaporítani kellett, Némethet is nevezték ki oda; főleg bűnügyekben működött mint előadó, de kereskedelmi perekben is gyakran volt szavazó biró. 1883-tól a budapesti egyetemnél fennálló jog- és államtudományi vizsgálati, 1886-tól a budapesti ügyvédvizsgálati és 1891-től az 1891. XVIII. t.-cz. által szabályozott gyakorlati birói vizsgálati bizottság tagja. 1891-ben a kormány által meghivatott az állandó országos kongrua-bizottságba. Nemzeti és kulturális czélokat felkaroló több társaság tagja. 1887-től a vöröskeresztegylet megbizottja, 1893 óta a Sz.-László társulat alelnöke. A szünet nélküli munkától súlyos szembajt kapott, úgy hogy évek óta csak vezetővel tudott az utczán járni, sőt 1901. nov. 28. kénytelen volt nyugalomba vonulni; ezen alkalomból a király érdemei elismeréseül a Lipótrend lovagkeresztjével tüntette ki. — 1873-ban megkezdett irodalmi munkásságát leginkább az időszaki sajtóban fejtette ki; főleg a polgári eljárás és büntető jogról írt czikkeket a szaklapokba; hozzászólt igazságügy-politikai kérdésekhez a fővárosi napilapokban, különösen egyes igazságügyi törvények megalkotása alkalmával. 1877-ben a Pester Lloydban a külfölddel ismertette a büntető törvénykönyv javaslatát 15 czikkben; később egész irodalmi tevékenységét lapjában a judikatura kritikai ismertetésére fordította. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1873. A fogadásnak per útjáni érvényesítéséről, A korlátolt beismerésről, 1875. A fél esküje a polgári perben, 1877. A becstelenség mint a bűntettek következménye); a Szabadelvűpárti Naptárban (1884-re: A szabadelvűpárt törvényhozói működése az igazságügy terén); a Budapesti Naplóban (1901. 41. sz. Összeférhetlenség) sat. — Munkái: 1. *A váltóeljárás.* A váltótörvény életbeléptetése és váltóügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában 1876. évi nov. 30. kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet. Az 1868. LIV. t.-cz. megfelelő szakaszaival kiegészítve, magyarázó szöveggel és tárgymutatóval ellátva. Bpest, 1877. — 2. *A gyámság és gondnokság.* Az 1877. XX. törvényczikk magyarázata az erre vonatkozó bel- és igazságügyminiszteri rendeletekkel és irománypéldákkal. Tekintettel a kapcsolatos hazai jogszabályok, törvények és rendeletekre, az osztrák polgári törvénykönyv szabályaira, valamint a gyámsági és gondnoksági jog bel- és külföldi fejlődésére és jelen állapotára. U. ott, 1878. — 3. *A királyi curia teljes ülései*, megállapodásai. (Az 1881. LIX. t.-cz. 4. §-a értelmében az ügyek eldöntésénél irányadók). A magyar kir. igazságügyminiszter úr megbízásából kiadja. I—VIII. füzet. Polgári jogi döntvények 1—44. szám. Büntető jogi döntvények 1—69. szám. Minisztertanácsi határozatok 1—11. szám. Bpest, 1887., 1890. — 4. *Magyarország* Szent László király idejében. Jogtörténeti rajz. U. ott, 1895. — 5. *Magyar anyagi büntető jog.* Az érvényben levő, 1900-ig hozott tör-

ványekben foglalt anyagi büntetőjogi szabályok összeállítása az 1880-tól kifejtett judicatura feltüntetésével. Egyúttal mutató a «Büntető Jogtára» harmincznyolcz kötetéhez. U. ott, 1900.

M. Könyvészet 1887., 1895., 1899. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 26. l. — *M. Állam* 1901. 273. sz.

Németh *Péter* (dömötöri), hirlapíró, N. György szolgabiró és túrmezei Egerszeghy Ilka fia, szül. 1879. júl. 5. Siklóson (Baranyam.); középiskolai tanulmányait a siklósi polgári iskolában kezdte meg, majd a szathmári jezsuita convictusba került, a hol nagybátyja Meszlényi Gyula püspök tanította; innét a pécsi gymnasiumba ment, majd a pécsi kereskedelmi iskolát is elvégezte. Hirlapírói munkálkodását a Pécsi Naplóban, mint belmunkatárs, kezdte meg szépirodalmi dolgozataival; tárczákat írt a Pécsi Figyelőbe (belmunkatárs), a Pécsi Közlönybe, majd, midőn Aradra került, 1901-ben az Arad és Vidékébe (munkatárs) s az Aradi Közlönybe írt. Külföldi tanulmányútján bejárta Németországot, Berlinben megismerkedett a magyar művészekkel és az ott tartózkodó magyarokkal. Aradról az adriai tengermellékre ment és ott Noviban történelmi kutatásokat eszközölt és Corvin-emlékekre akadt. A Magyarország 1902. husvéti számában czikket írt a tengerparti Corvin-emlékekről és Wlassics miniszter ekkor a Rökk Szilárd-alapból ösztöndíjjal tüntette ki. — Munkái: 1. *Magyar világ Berlinben.* Pécs, 1899. (A berlini magyar egyesület ötven éves története, A Klapka-legio szervezése, Külföldre szakadt magyar művészek életrajza, Tárczák). — 2. *Határon innen, határon túl.* Arad, 1901. (Beszélyek, Utirajzok, Karczolatok és Tanulmányok). — 3. *A magyar-horvát tengeren.* Budapest, 1902. (Díszmű, gazdagon illustrálva, műmellékletekkel. Ugyan-e tárgyról a szerző a budapesti Urania-szinháznak darabot írt, melyet előadtak). — 4. *Mátyás király emléke* a magyar-horvát tengerparton. (Sajtó alatt). — 5. *Brazilia belsejében.* (Gerényi Sándor kalandjai. Sajtó alatt). — Szerkesztette az Alföldet és az Uj-Arad és Vidékét 1901-ben és szerkeszti a Salgótarjáni Lapokat 1902. júl. 20. óta. — Az Urania szinház részére most írja: A Spreementi Athen, Berlin.

Corvina 1902. 30. sz. — *Alkotmány* 1903. 10. sz. és önéletrajzi adatok.

Németh *Rudolf,* (bejczi), jogi doktor, törvényszéki albiró, N. Antal főigazgató és Lábán Antonia fia, szül. 1870. decz. 17-én Pozsonyban; Győrött, Pozsonyban s Pesten végzett egyetemi tanulmányai után letette a jogtudományi s ügyvédi szigorlatokat, ügyvédi irodát nyitott Kismartonban, de e pályához nem lévén hajlama, 1897-ben a biróira lépett. Jelenleg szegedi kir. törvényszéki albiró. — Czikkei a Szegedi Jogász Lapokban (1890. A harmadik előnyére kötött szerződésről, 1898. Miért nincs helye a forgató ellen váltói gazdagodási keresetnek ?). — Munkája: *A Fiduciarius forgatmányról.* Győr, 1898.

Önéletrajzi adatok és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Németh *Sándor,* r. kath. plébános előbb Kozmán (Fehérm.), 1809-től Bogláron (Somogym.), hol 1831. okt. 7. meghalt 65. évében. — Munkája: *Supremum* vale dicit piis Magni Albensium praesulis Nicolai Milassin manibus, alma dioecesis. Albae-Regiae, 1811. (Költemény. Névtelenül.).

Pauer, Joannes, Historia Dioecesis Albo-Regalensis 1777—1877. Albae-Regiae, 1877. 432. l. — *Petrik* Bibliogr.

Németh *Sándor,* ág. ev. ref. lyceumi tanár, szül. 1811. jún. 15. Kőszegen (Vasm.) iparos szülőktől; grammatikai tanulmányait Győrben kezdte meg és folytatta, mert szülei ide költöztek. 1825-ben szülei Pozsonyba vitték, hol a humaniorák első osztályába lépett. Tanárai közül különösen Kováts-Martinynek figyel-

mét vonta magára. Tanulói pályája alatt sokat kellett küzdenie anyagi nélkülözésekkel. Elvégezvén tanulását a pozsonyi ev. lyceumban, négy évig házi nevelő volt Liptó megyében, mely idő alatt szorgalmasan olvasta a német remekírókat. Miután ez időben a protestáns ifjak nem mehettek külföldre, a bécsi theologiai facultást kereste fel, hol három évig tanult és kétszer császári ösztöndíjban is részesült. 1840-ben Pozsonyba hívták meg segédtanárnak az éppen akkor közadakozásból alapított lyceumi magyar nyelvi tanszékre. Ekkor még szokatlan volt az iskolai kathedráról a magyar szó, hát még a magyar nyelvnek tanítása. Nem csoda tehát, hogy N. tanári pályája eleintén tövises volt. Az 1844. szünet alatt nagyobb tanulmány utat tett Németországban; onnét haza térve, tevékeny részt vett a negyvenes években több ízben tartott protestáns tanári értekezleteken. Midőn a pozsonyi evang. lyceum az ötvenes években a Thun-rendszer szerint szervezkedett, N. a magyar nyelvet és történelmet tanította a főgymnasiumban. Tanári kötelességei teljesítésében torokbaja gátolta, ehhez később meggyengült hallása is járult. A hatvanas években már hangja is alig volt hallható. Reichenhallba ment üdülni, de kevés eredménynyel. Meghalt 1865. febr. 3. Pozsonyban. — Munkája: *Magyar chrestomathia,* vagy magyar jeles irók némelly válogatott darabjaik. Nyelvgyakorlásra és szavalásra az ifjúság számára. Pozsony, 1842.

A pozsonyi ev. gymnasium Értesítője 1865. — *Prot. Képes Naptár* 1866. 49 l. — *Petrik* Bibliogr. — *Markusovszky Sámuel,* A pozsonyi ág. hitv. evang. lyceum története. Pozsony, 1896. 658. l. és gyászjelentés.

Németh *Sándor,* r. kath. plébános, szül. 1844. aug. 29. Szegeden; 1868. júl. 11. pappá szenteltetett; segédlelkész volt Nagy-Csernyán, Nagy-Becskereken, Török-Becsén, Hidegkúton, Apátfalván, Uj-Szent-Annán, Szeged-belvárosban; 1876. administrator Kevermesen, 1877. segédlelkész Kevermesen, Kis-Orosziban, 1878. Zsombolyán, 1879. administrator Majláthfalván, 1882. Földeákon; 1891 óta plébános Battonyán (Csanádm.) — Czikkei a Havi Közlönyben (munkatárs, 1903. Szemelvények a gyakorlati lelkipásztorkodásból. stb). — Munkái: 1. *A templom* tiszteletben tartásáról. Okos beszélgetés a jó magyar népnek. Bpest, 1892. (Népiratok 42.) — 2. *A pokol útja*: vagy ne dobd el, a mit te szereztél. Tanulságos beszélgetés az öngyilkosságokról. U. ott, 1892. (Népiratok 43.) — 3. *Beszélgetés* a kántor-tanítói hivatal fontos voltáról. Tanulságos olvasmány. U. ott, 1892. (Népiratok 46.).

M. Könyvészet 1892. — *Schematismus* Cleri Csanadiensis 1902.

Németh *Viktor,* szent Ferencz-rendi szerzetes, hittantanár és rendi kormánytanácsos, szül. 1827. jan. 29. Bánmajorban (Vasm.); 1844. okt. 8. a szent Ferencz rendbe vétetett fel; theologiai tanulmányainak befejeztével 1850. ápr. 3. fölszenteltetett. Érsekujvári gymnasiumi tanár, majd a nagyszombati zárdában a studium biblicum tanára volt. 1866. aug. esztergomi zárdafőnöknek választatott; mint ilyen reáliskolai hittanár is volt. Később rendtanácsos, 1881-ben pedig rendtartományi őr lett. Simor a szent-kereszti lelkészi állomásra küldte és pápai jóváhagyással az esztergomi főmegyei papság sorába fölvette. Jelenleg is mint administrator Szent-Kereszten működik. — Czikkei a Kath. Néplapban (1853. Thurzó György megtérése, 1854. A Sz. Lélek fölvilágosító ereje áthat a börtönök zárain); a Religióban (1854. A zárdák apostoli látogatása mikor üdvös?); a Napkeletben (1857. Hunyady János diadalmenete); az Esztergom és Vidékében (1886—87. Emlékezzünk régiekről, Esztergom vármegye helységei száz év előtt, Korabinszky és Vályi nyomán, czikksorozat, 1887—88. Magyarországi czéh-szabályok,

1890. Melyik Maróthon történt Dobozy Mihály veszedelme? 1892. Régi Magyarország. Kulturtörténeti adatok Lucas és Linda után). A Sürgöny cz. politikai lap levelezője volt 1864-ben.

Zelliger Alajos, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 553. l.

Németh *Vilmos (Mihály)*, szent Benedekrendi áldozópap és gymnasiumi igazgató, szül. 1843. szept. 25. Szent-Mártonban (Győrm.). 1861. szept. 8. lépett a rendbe; theologiai tanulmányait Pannonhalmán bevégezve, 1868. aug. 1. miséspappá szenteltetett fel. 1868—72. a pápai gymnasium tanára, 1872—79. Komáromban ugyanaz, 1879-től pedig ugyanott gymnasiumi igazgató és a mértani rajz tanára volt. 1895-ben Sopronba helyeztetett át gymnasiumi tanárnak. 1897-től tárkányi (Komáromm.), majd Szentiváni (Győrm.) lelkész. — Czikkei a komáromi gymnasium Értesítőjében (1878. Európa politikai és társadalmi állapota a XVIII. században, 1881. A kereszténység meghonosodása Magyarországon, névtelenül, 1890. Magyarország fürdőhelyeinek és ásványvizeinek áttekintő ismertetése, 1892 és 1893. Néhai Király József püspök által Komárommegye kath. nemes ifjúsága részére tett iskolai ösztöndíjalapítvány története 1814-től 1861-ig, az alkotmány visszaállításáig, 1894. A komáromi kath. gymnasium története a Jézus-társaság vezetése alatt). — Munkái: 1. *Szót kérek.* Régészeti értekezés. Komárom, 1875. — 2. *Pannonhalmán* alapított szent Benedekrend főapátsági székesegyház újjászületésének emlékére... 1876. (Óda Névtelenül). — 3. *Magyarország* hegy-, sík- és vízrajzi viszonyaïnak átnézeti térképe. Iskolai használatra. Bpest, 1881. — Szerkesztette a komáromi szent Benedek-rendi kath. kisgymnasium Értesítőjét 1880-tól 1895-ig.

Szöllősy Károly, Szerzetes rendek. Arad, 1878. 91. lap. — *Scriptores* Ordinis S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 315. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *A soproni kath. fögymnasium Értesítője* 1896., 1897. — *A pannonhalmi szent Benedekrend Névtára*. Győr, 1901.

Németh *Zsuzsánna* (Wigandné). — Munkája: *Neuestes und geprüftes Kochbuch*, oder die bürgerliche Küche. Eine Sammlung von 825 Vorschriften zur Bereitung der besten. nahrhaftesten und schmackhaftesten Speisen . . . Leipzig, 1834. (2. 175. ételnemmel bőv. kiadás. U. ott., 1835., 3. és 5. sterotyp-kiadás. U. ott, 1836. és 1841. Magyarrl: *Nemzeti szakácsné.* Biztos utmutató, mint kelljen 820-féle ételt és italt a legujabb izlés szerint legegyszerűbben és igen kevés költséggel készíteni. Egy toldalékkal: a kolompirkonyha, hol a kolompirból mindenféle jóízű ételeket; továbbá rist, darát, lisztet, kenyeret, savanyítót előállítani, a kolompirt jól eltartani, a megfagyás ellen oltalmazni s a megfagyottat használni tanítások közöltetnek. Kassa, 1835. 2. kiadás. U. ott, 1836. 3. kiadás. Pest, 1841, 4. bőv. és jav. kiadás: A legujabb és megpróbált magyar szakácskönyv . . . 1002 ételnemmel . . . Egy toldalékkal, mely magában foglalja a gazdasszonytárt. U. ott, 1853., 5. bőv. és jobbított kiadás 1858., 6. k. 1861. 7. bőv. és jobbított k. 1867. U. ott, 8. és 9. k. Bpest, 1875., 10. bőv. és jav. k. 1881.. 12. bőv. és jav. k. 1131 ételnemmel. 1898. U. ott.)

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *M. Könyvészet* 1898.

Németi *András*, debreczeni ev. ref. főiskolai tanuló, ki 1651. ápr. 21. lépett a felső osztályba. Praeceptor primarius volt. — A debreczeni ref. főiskola legrégibb névlajstromát 1588—1660-ig a sajátkezű bejegyzések után, hihetőleg Komáromi Csipkés György utasítása szerint, a régi matrikulákból betűzgette ki s leírta 1670-ben.

Irodalomtörténeti Közlemények 1895. 449. l. (Borovszky Samu).

Némethy *András László* (némethi), m. kir. helytartósági titkár, N. Antal és Gergelyfy Anna földbirtokos szülők fia,

született 1801. febr. 20. Rácz-Ujfehértón (Szabolcsm.); atyját korán elvesztvén nagybátyja N. Lajos nevelte. Középiskolai tanulmányait a nagyváradi főgymnasiumban kezdte s 1819-ben Kassán végezte; ugyanott 1819—21-ig a jogakadémiának hallgatója volt. 1821. szept. 3-án a joggyakornoki pályára lépett Nagy-Kállón. 1823. ápr. 16. Pestre költözött, hogy az ügyvédi pályára készüljön. 1824. szept. 27. ügyvédnek feleskettetett. 1826-ban a m. kir. helytartóságnál fogalmazó-gyakornok, 1832. pedig fogalmazó lett. 1840-ben Szabolcs- és Szatmár-megyék táblabirái közé is fölvétetett. 1844-ben a zálogházi igazgató-választmány jegyzőjévé, 1847. helytartósági titkárrá neveztetett ki. 1849-ben a helytartóság megszűnvén, rendelkezési állásba helyeztetett. Ezután visszavonultan élt budai házában. Végre nyugalmaztatván a tanácsosi czimet nyerte. Később fiához Bécsbe költözött, hol 1866. ápr. 25. meghalt. — Irodalmi működése hivataloskodása idején leginkább közjogi dolgokra vonatkozik; a szabadságharcz alatt költeményeket írt, de tréfás színdarabokat és elbcszéléseket is; czikkeivel egyik-másik hírlapnak munkatársa is volt, rendesen névtelenül.

Turul 1885. és fiának Némethy Lajosnak szives közlése.

Némethy *Emil.* — Munkája: *Die endgiltige Lösung des Flugproblemes.* Leipzig, 1903.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Némethy *Emma,* Párisban lakó magyar hölgy. — Munkája: *Ballades et Chansons* populaires de la Hongrie. Traduites par Jean de Néthy. Páris, 1891. (Ism. Budapesti Szemle 1893).

Fővárosi Lapok 1891. 168. sz.

Némethy *Ernő,* jogi doktor, kir. ügyész, szül. 1841. január 31. Balaton-Füreden (Veszprémm.); tanult Győrött a szent Benedekrendűeknél; jogi tanulmányait végezve ügyvéd lett és jogi doktori oklevelet nyert. Győrött telepedett le. Mikor a törvényszékek szerveztettek, 1871-ben a győri kir. törvényszékhez ügyésznek nevezték ki. Meghalt 1883. aug. 3. Balaton-Füreden. — Költeményeket írt a Győri Közlönybe (1859—60). — Szerkesztette a Győri Közlönyt 1869-től 1871. szeptemberig.

1883: *Győri Közlöny* 63. sz., *Egyetértés* 216. sz., *P. Hirlap* 217. sz. (Szikiay János), *Vasárnapi Ujság* 32. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Németi *Ferencz,* bölcseleti doktor, Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1693. decz. 10. Szent-Gotthardon (Vasmegyében); 1712. máj. 13-án lépett a rendbe; a bölcseletet Kolozsvárt, a theologiát Kassán és Nagyszombatban tanította; azután ugyanott a papnevelő-intézet igazgatója volt, majd ugyanaz Sopronban és a bécsi Pázmán-intézetben. Meghalt 1748. aug. 8. Nagyszombatban. — Munkája: *Coronatae virtutes* seu Illustres a Sanctitate Reginae Hungariae, scil. Gisela, S. Stephani, Beatrix Andreae II., Eleonora Leopoldi I. conjuges, panegyricis celebratae. Cassoviae, 1720.

Stoeger, Scriptores 243. lap. — *De Backer-Sommervogel,* Bibliothèque-Bibliogr. V. 1619. h.

Némethy *Ferencz,* főtiszt a friedlandi (Csehország) uradalomban. — Munkája: *Schloss Friedland* in Böhmen und die Monumente in der Friedländer Stadtkirche; nebst einigen alten Urkunden und eigenhändigen Briefen des Herzogs Waldstein. Aus älteren Handschriften und andern verlässlichen Urkunden zusammengetragen ... Mit 5 Kupfern u. 30 Facsimile. (Zum Besten des Friedländer Armeninstitutes). Prag, 1818.

Petrik Bibliogr.

Némethy *Ferencz,* m. kir. csendőrfőhadnagy, beosztva a m. kir. honvédelmi ministerium XVI. ügyosztályába. — Munkája: *A m. kir. csendőrség* szervezete, szolgálata és viszonya a közigazgatási bizottságokhoz. Egy térképmelléklettel. Bpest, 1899. Három rész. (Közigazgatási Könyvtár).

M. Könyvészet 1899.

Némethy *Géza,* bölcseleti doktor, egyetemi rendkívüli tanár, a m. tud. akad. levelező tagja, N. Imre bérlő és Szűcs Erzsébet fia, szül. 1865. aug. 17. Tisza-Polgáron (Szabolcsm.); középiskolai tanulmányait 1875—83-ig a nagyváradi főgymnasiumban végezte, 1883—87. a budapesti egyetemen classica philologiai tanulmányokkal foglalkozott; utóbbi évben bölcseletdoktori oklevelet nyert; az 1887—88. iskolai évet állami ösztöndíjjal a lipcsei és a berlini egyetemeken töltötte. 1888. szept. a budapesti V. ker. kir. kath. főgymnasium tanára lett, honnét 1902-ben szakvezető tanári minőségben a báró Eötvös József-collegiumhoz helyeztetett át. A budapesti egyetemen 1890-ben magántanári képesítést, 1896-ban nyilvános rendkívüli tanári czímet és jelleget nyert. 1893. máj. 12. a m. tudom. akadémia levelező tagjának választatott. A budapesti philologiai társaság első titkára. — Czikkei az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1884. Horatius és Alcaeus, 1885. A ψυχή-ig szó értelme Homerosnál, Muretus emlékezete, 1886. Horatius és Anacreon, 1887. Quaestiones criticae de Hesiodi Theogonia, 1889. A Cato-féle párversek magyarországi kiadásai és fordításai, 1889. Pótkötet. Spicilegium criticum in distichis Catonianis, 1890. Coniecturae in libros Ciceronis de finibus, Pótkötet. A római költészet korszakai, 1891. Cato distichonjainak Planudes-féle fordításáról, 1892. Ovidius szerelmei, 1893. Addenda reliquiis Euhemeri, 1894. Lygdamus méltatásához, 1895. Novae emendationes in Firmicum Maternum astrologum, 1896. Vergilius Didója, 1897. De vestigiis doctrinae Euhemereae in oraculis Sybillinis, Barna Ignácz emlékezete, 1898. Spicilegium criticum in Firmico Materno astrologo, 1900. Questiuncula Euhemeria, Adversaria critica ad Taciti Agricolam Annales, Historias, Ad Ciceronis de finibus l. I. 7, 23., 1901. Vergilius ifjusága, Cicero a legfőbb jóról, Ad Vergilii Ecl. IV. 47., Ad sextam Vergilii eclogam, 1902. Vergilius mint bukolikus költő, Persius első, második és harmadik satirájához, 1903. Persius negyedik és ötödik satirájához); a m. tudom. akadémia Értesítőjében (1896. Jelentés a Farkas-Raskó-pályázatról). — Munkái: 1. *Xenophon emlékiratai Socratesről.* 1-ső füzet. Ford. s magyarázta. Pozsony, 1885. (Tanulók Könyvtára 29.) — 2. *Cicero, Laelius a barátságról,* latinból ford. Bpest, 1886. (Olcsó Könyvtár 199.). — 3. *Aeneis mint nemzeti epos.* U. ott, 1887. (Különnyomat az Egyet. Philolog. Közlönyből 1888. Ism. Nemzet 45. sz.) — 4. *Quaestiones* de Firmico Materno astrologo. U. ott, 1889. — 5. *Euhemeri reliquiae,* collegit, prolegomenis et adnotationibus instruxit. U. ott, 1889. (Értekezések a nyelv és széptud. köréből). — 6. *P. Vergilii Maronis Aeneis,* edidit. U. ott, 1889. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny, Egyet. Közokt. Szemle). — 7. *M. Tullii Ciceronis De finibus,* edidit. U. ott, 1890. — 8. *Cato bölcs mondásai,* latinul és magyarul. Szövegét megállapította, ford., bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta. U. ott, 1891. — 9. *P. Cornelii Taciti Ab excessu divi Augusti (Annalium)* libri I—VI., edidit U. ott, 1893. (2. kiadás. U. ott, 1896.). — 10. *Dicta Catonis,* quae vulgo inscribuntur Catonis disticha de moribus, iterum edidit. U. ott, 1895. — 11. *Magyar és latin zsebszótár* a gymnasiumok és reáliskolák számára. U. ott, 1896. (Dávid Istvánnal együtt). — 12. *De libris amorum Ovidianis.* U. ott, 1898. — 13. *P. Cornelii Taciti De vita et moribus Agricolae* liber, edidit. U. ott, 1899. — 14. *P. Cornelii Taciti Historiarum* libri I—V., edidit. U. ott, 1900. — 15. *M. Tullius Cicero, A legfőbb jóról és rosszról,* latinul és magyarul, szövegét megállapította, ford., bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta. U. ott, 1901. — 16. *Vergilius élete és művei.* U. ott, 1902. — 17. *A római elegia viszonya a göröghöz.* U. ott,

1903. (Értekezések a nyelv- és széptud. köréből. XVII. 3.). — 18. *A. Persii Flacci Satirae*, edidit, adnotationibus exegeticis et indice verborum instruxit. U. ott, 1903. — Szerkesztette az Egyetemes Philologiai Közlönyt 1890—91-ben Heinrich Gusztávval és Ponori Thewrewk Emillel együtt.

M. Könyvészet 1887., 1889., 1892., 1894., 1896., 1900. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Magyar Genius* 1893. 27. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 26. lap. — *Magyarország vármegyéi. Szabolcsmegye.* Bpest, év n. 217. l. arczk. — *Corvina* 1902. 34. sz.

Némethy *György*, szinész, a pesti nemzeti szinház nyug. tagja; a 40-es évek második felében a vidéki szinészet kedvelt tagja volt. A szabadságharcz alatt Bem táborában küzdött; azután ismét visszatért a szinészi pályára és a pesti nemzeti szinházhoz szerződött, hol a népszinművekben nejével Eötvös Borcsával a főszerepeket játszotta. 1866-ban ismét vidékre ment, igazgató is volt; ezen vállalata azonban balsikerrel járt. 1881-ben mint jegykiadó-pénztárnok ismét a nemzeti szinházhoz került és innét 1898-ban nyugalomba vonult. Meghalt 1901. decz. Budapesten 75 éves korában. — Költeménye a Nemzeti Szinházi Naptárban (1858. A gyujtogató, költ.). — Munkái: 1. *Dalok* Kántor és molnár leánya cz. eredeti népszinműből. Pest, 1857. — 2. *A víg czimborák*, eredeti víg operette egy felv., zenéje Huber Károlytól. Pest, 1863. (Pesten kétszer adatott és Kassán 1865. nov. 15.) — Kéziratban szinművei: A kántor és molnár leánya, eredeti népszinmű három szakaszban, zenéje Doppler Károlytól (először a pesti nemzeti szinházban 1857. okt. 19., 25. és Kassán 1862. nov. 9.); Vén darázs, vígj. három felv. (először Pesten 1859. nov. 28.); A gályarab. szinmű öt felv. Hugo V. Nyomorultak cz. regénye után színre alkalmazta (először Pesten 1864. márcz. 9., Kassán decz. 17. Később A nyomorultak cz. Ism. Greguss Á., Tanulmányok II. 280. l.); A miskolczi kiházasító egylet, ered. korrajz (először Kassán 1873. ápr. 20.); A czigány király, tört. dráma öt szakaszban, Ponson du Terrail Három czimbora cz. regényéből színre alkalmazta, először Kassán 1875. ápr. 5.).

Petrik Bibliogr. — *Vasárnapi Ujság* 1901. 50. sz. (Nekr.).

Némethy *Gyula*, theologiai doktor és theologiai tanár, az Ipolyi-muzeum őre, szül. 1867. ápr. 22., miséspappá szenteltetett 1890. szept. 21-én; Nagyváradon 1892-től a reáliskolában hittanár, 1894-től lelkiigazgató a papnevelőben és a szent Vincze-intézetben hitoktató. — Czikkei az Archaeologiai Értesítőben (1896. A nagyváradi szoborleletről, 1898. Az otományi falfestményekről); költeménye a M. Államban (1902. 218. sz.). — Munkái: 1. *A boldogságos szűz anya tiszteletéről.* Nagyvárad, 1893. — 2. *A katholikus művészet eszménye.* Ugyanott, 1900. (Különnyom. a «Tiszántul»-ból).

M. Könyv-Szemle 1898. 206., 353. l. — *Schematismus* Magno-Varadinensis 1896. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Németi *Imre*, néptanító. — Munkája: *Testvéri szózat* a néptanítókhoz. A m. nevelési társaság által jutalmazott pályamű. Pest, 1848.

Petrik Bibliogr.

Némethy *Imre*, mérnök. — Munkái: 1. *A magyar királyság.* Pest, 1869. (Térkép). — 2. *A keskenyvágányú vasutak* vasútrendszerünkben. U. ott, 1872.

Szinnyei Könyvészete.

Némethy (*Pap*) *István*, ev. ref. lelkész és orvostanhallgató, a debreczeni főiskolában tanult, hol 1641. okt. 12-én lépett a felső osztályba; majd külföldi egyetemekre ment és Utrechtben theologiát és orvosi tudományokat hallgatott; a franekerai egyetemen is tanult, hova 1653. jún. 8. iratkozott be. — Munkái: 1. *Exercitatio* ad Thomae part. I. qu. 12. art. 1. De Visione Dei per Essentiam Pars Altera Qvam .Favente Deo Opt.

Max. Sub Praesidio D. Gisberti Voetii ... Publice ventilandam proponit ... Ad diem 14. Julii ... Ultrajecti, M.DC.LI. (Ajánlja a felelő Bályogi Szénási Péternek, az erdélyi fejedelem jószágigazgatójának, mint pártfogójának, Védvárhelyi György kassai papnak, és rokonának Medgyesi Pál nagy-bányai papnak. Ujra kiadva: Gisberti Voetii: Dissertationum Theologicarum Pars II. Ultrajecti 1655. 1203 –1217. l.). — 2. *Medicatio* duorum aegrorum, palpitatione cordis, et febri ephemera laborantium; Qvam Deo Opt. Max. Auxiliante, Sub Praesidio ... Henrici Regii ... Publicae disquisitioni exhibet ... Ad diem 3. Julii ... U. ott, 1652. — 3 *Disputatio* Medica de Dolore Colico, Qvam ... Sub Praesidio ... Joachimi Frencelii ., . Publicae ventilationi proponit ..... Franekerae, 1653. (Ajánlja a felelő Apafi István, Boldizsár és Mihály testvéreknek, az utolsónak mint egykori tanulótársának).

Tört. Tár 1886. 792. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár I. 1. rész 543., 563., 560. lap. — *Borovszky Samu*, Debreczeni írók és tanárok. Bpest, 1898. 14. l.

Némethi *Jakab*, Jézus-társasági áldozópap, N. József fia, szül. 1573. aug. 29. Rozsnyón, mint ág. evang. nemes szülők fia; előbb a vittenbergai egyetemen tanult; visszajövet a róm. katholikus vallásra tért át és 1596. márcz. 20. a jezsuita rendbe lépett. Kilencz évig hittérítő volt. Később Pozsonyban tartózkodott, hol Pázmán Péter esztergomi érsekprimás házában lakott, kinek kedves embere volt és a ki többször élt tanácsával; gondozta Pázmán munkáinak kinyomatását. 1635-től 1644-ig a collegiumi nyomda igazgatója volt. Meghalt 1644. jún. 1. Pozsonyban. — Magyar imádságos könyvet adott ki Horányi és Stoeger szerint, könyvészeti leírását azonban nem adják. Több kéziratot hagyott hátra, melyek a magyar egyházi és polgári történelemre vonatkoznak.

Horányi, Scriptores II. 663. l. — *Stoeger*, Scriptores 243. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1622. h.

Németi *János*, ev. ref. theol. tanuló az utrechti egyetemen. — Munkái: 1. *Disputatio Theologica* Tertia, De Causis Salutis. Favente Deo ... Sub praesidio D. Melchior. Leydeckeri ... Ad Diem XIII. Aprilis ... Trajecti ad Rhenum, 1709. — 2. *Disputatio* Historica Secunda Elementorum Historiae Ecclesiasticae Veteris Testamenti ... (sub Praesidio Henrici Pontani). Ad diem Veneris XXIII. Martii. U. ott, 1709.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 709., 710. l.

Némethy *József*, a Trattner-féle könyvnyomtató intézet korrektora Pesten. — Czikkei a Tudományos Gyűjteményben (1836. I. A capibara, II. Szelelő méhtenyésztés, vagy új és emberi módja a méhekkeli bánásnak, mely által a méhkasoknak ezen új nemében a méheknek élete megtartatik és a legjobb méz a legnagyobb mennyiségben könnyű fáradsággal nyeretik azaz évenként 292 font mézet szüretelhetni, VIII. A gubó és gubacsról, IX. Topographiai tudósítások a legnevezetesebb vízesésekről a Karpátusokban, 1837. IV. Schawl kecskék); a Hasznos Mulatságokban (1836. I. 12., 13. sz. A selyemtenyésztés hasznáról és jó gombolító intézetek rendszabályairól, II. 33., 34. sz. Az eperfáknak az iskolából szabad helyre kiültetésükről, 39., 40. sz. A vaskorona, 1837. 21., 22. sz. Raimund Ferdinand önbiographiája. I. 28. sz. A selyemfáknak milliókat igérő hasznáról. II. 49. sz. A főszédelgésnek hasonszenves gyógymódja). — Munkái: 1 *Pokolkői Vendel*, vagy-is a holtak-harangja. Egy kisértetes történet. Pest, 1823. (Ford.). — 2. *Az ifju házi asszony*, a toilettje előtt a varró és öltözet készitő asztalnál, mint gazdasszony és vendéglősné ... L*** Charlotte után. 19 rajzolattal. Magyarázta ... U. ott, 1830. — 3. *Hellenthal segitőkönyve* a borosgazdák és

borkereskedők számára, vagy a tökélletesitett pinczemester ... készitette Lübek J. Károly. Az ötödik megjobbitott kiadás szerint ford. Toldalék a borok nyúlósságáról; ezen betegségnek neményeiről ... U. ott, 1830. — 4. *Az ember és a pénz*, vagy a kereset és házi gazdaság mindenek előtt. Hasznos tanácsadások, pénzt becsületesen keresni, okossan megtartani és bölcsen elkölteni. Ifjak és öregek, alacsony és főbb ranguak számára. Ebersberg után magyarázta. U. ott, 1831. — 5. *Magyar gazdasági gyakorlott tanácsadó* minden polgár és mezei gazda számára, vagy a művészetnek akármely ágában tett felfedezések, javítások stb. gyűjteménye. Szükségben segítő könyv, magában foglalván: a legjobb, közönségesen jóvá hagyott szereknek és tanácslatoknak gyurmáját, a házi s mezei gazdaság s több más tárgyak tárából, a legnevezetesebb német és franczia munkákból: Dingler, Leuchs stb. után öszveszedegette ... egy táblával. U. ott, 1835. — 6. *Bizonyos csalhatatlan és jótékony javaslatok*: 1. A tán következő nagy szárazságban eső és minden öntözés nélkül a növényeket termékenységre birni; 2 Széna és zab nélkül lovakat és teheneket etetni; 3. Kolompért korántabb eledelre termeszteni; 4. Ovó szer a dühösködő himlőzések ellen; 5. Jó tanács a mostani marhadög és egyéb szarvasmarha betegségekben a régibb és ujabb tapasztalatok szerint. U. ott, 1835. — 7. *Mezei és házi kalendár*, vagy az évnek 12 hónapjaira intézett irомány, melyből mindenki csekély fáradsággal áttekintheti, mit kellessék aháznál kertben, szőlőben, pinczében, a mezőn, réteken, komlósokban stb. minden főtárgyak munkáiban elővenni. Szerkeszté ... 2 kőre metszett táblával és 38 ábrával. U. ott, 1835. — 8. *Versuch* einer Darstellung der Lage und Ausdehnung des Hegyallyaer Weingebirges, der Beschaffenheit des dortigen Weinbaues, dann der Bereitungs- und Behandlungsart des Tokayer Ausbruches. Wien, 1835. (Ism. Blätter für Literatur. Wien, 1835. 83. sz Olaszul ford. A. Quadri. Velencze, 1846.). — 9. *A szüret*, borkészítés és borral bánás a pinczében. Szükséges kézikönyvecske szőlőgazdák-, borkereskedők-, korcsmárosok-, vinczellérek-, szoritók- és mindazoknak, kik a szüretet és borkészitést haszonnal és a legujabb javitások szerint végezni, s boraikat a legjobb állapotban el akarják tartani; sok fontos utmutatással együtt a borhamisitás, borjavitás és borvizsgálatokról. Pest, 1835. — 10. *Szelelő méhtenyésztés*, vagy a méhtenyésztésnek uj módjáról és a méhkasoknak uj neméről, melyekben évenként 296 font mézet szüretelhetni. Nutt Tamás után közrebocsátá. U. ott, 1836. Kőrajzzal. — 11. *A tüdővész* gyógyítható, vagy azon folyamatnak kifejtőztetése, mellyet a természetnek és művészetnek kell választani ezen nyavalyának meggyógyitására, egy uj és egyszerű gyógymódnak ajánlása mellett. Ramadge után angolból ford. és jegyzetekkel kisérve D. Hohnbaum ... által, magyarositá ... Ugyanott, 1836. Négy szinezett táblával (2. kiadás. U. ott, 1842.). — 12. *A dohány*, krónikai, statistikai, veteményezési s pipadohány, burnót és szippa készitési jellemében. Toldalékkal 329 mulattató bohózattal. U. ott, 1842.

Hazai s Külf. Tudósítások 1830. II. 30. sz. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Némethy *József*, kir. mérnök, szül. 1862. márcz. 19. Debreczenben, hol atyja N. István kőműves mester volt, három elemi osztályt végzett, azután atyja mesterségébe állott tanonczнak; két év mulva magánvizsgát tett a IV. elemi osztályból és a reáliskolába vétette fel magát; az öt osztályt Debreczenben járta s a VI-ból magánvizsgát tett. A VII. és VIII. osztályt és a műegyetemet Budapesten végezte. Atyja nem segíthette, azért 14 éves korától fogva magán-leczkeadással tartotta fenn magát. 1885-ben mérnöki

oklevelet nyert és kir. segédmérnökké neveztetett ki Szombathelyre (Vasm.). Innét a kereskedelmi miniszterium szerkesztési irodájába rendeltetett, hol négy évig működött; azután Tolna-, majd Baranya vármegyébe helyeztetett át, hol a törvényhatósági út- és hídépítéseknél tevékeny részt vett. Volt tartalékos tüzérhadnagy. Jelenleg Pécsett működik. — Munkái: 1. *A kőműves mesterség.* Gyakorlati kézikönyv kőművesek, munkásvezetők, vállalkozók és főleg a kőműves vizsgára készülő segédek és gyakornokok számára. 878 szövegábrával. Pécs, 1899. —. 2. *Építési tájékoztató.* Az építési ipar gyakorlati kézikönyve mérnökök, építészek, építőmesterek, építési vállalkozók, iparosok, munkavezetők, földbirtokosok, gyártulajdonosok, intézők, becslőbiztosok és bankhivatalnokok, s általában az építő s építtető közönség használatára. Kiváló kutfők nyomán, s a hazai iparvállalatok, ipartelepek és gyárak termékeire vonatkozó adatok felhasználásával. U. ott, 1902. Két kötet. (250 példányt a kereskedelmi miniszterium megvásárolt és a munkát 1901-ben az összes m. kir. államépítészeti hivataloknak hivatalos használatúl előírta. Ism. M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye). — 3 *Emlékirat* a kereskedelemügyi m. kir. ministerhez. U. ott, 1903.

M. Könyvészet 1899. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Némethy *Kálmán*, m. kir. honvéd százados. — Czikke a Ludovika Akadémia Közlönyében (1880. Az osztrák-magyar hadsereg fejlődése a középkor végétől a jelenkorig). — Munkája: *Utmutatás* a magán-nevelésből a cs. és kir. katonai nevelő- és képző-intézetekbe valamint a hadapródiskolákba való felvételekre. A kibocsátott német szövegű rendeletek után összeállította. Bpest, 1877. «Magán nevelésből . . .» czímmel. (2. kiadás. U. ott, 1881., 3. kiadás. U. ott, 1883.).

Kiszlingstein Könyvészete és a m. nemz. múzeumi könyvtár példányairól.

Némäti *Kálmán*, «nemzetnevelő», magánzó, szül. 1855. szept. 23. Szécsénybea (Nógrádm.); Selmeczbányán járt az ág. ev. lyceumba; a VI. osztálytól Farnadra ment segédlevitának egy évre; majd két évig a losonczi tanító-képző növendéke volt; innét visszatért Selmeczre, hol két év alatt tanulmányait befejezte s érettségi vizsgát tett. Zsivora György pártfogásával Artner Kálmán ügyvéd családjánál nevelő volt; mi mellett a bölcseleti kar előadásait hallgatta s végezte egyetemi tanulmányait. Majd egyéves önkéntesi kötelezettségének tett eleget. Nevelői működését Zichy János grófnak János fia mellett fejezte be. 1889. ápr. 8. óta a vegetarianus életmódra adta magát és ezt a legnagyobb nélkülözési fokra vitte, úgy, hogy lassanként minden főtt vagy sült ételtől tartózkodott; végre lemondott a tej, tojás és sajt élvezetéről is. Miután ezen életmódja miatt rokonai, ismerősei őrültnek tartották, nem kapott alkalmazást; ezért (saját vallomása szerint) kénytelen volt a remete életre adni magát. Szülőföldéhez Szécsényhez közel a mátrahegységi erdőben egy elhagyott medvebarlangban tartózkodott; saját maga készítette alsó ruhában és csuhában járt; vadon nőtt gyümölcscsel és gyökérrel élt; a földnépe fölkereste, hallgatta beszédeit és ellátta buzával, gyümölcscsel és kenyérrel. Két év mulva megunta ezen erdei életet és testvéreihez költözött, hol mint «koldus-író» működött. 1894. szept. 30. fölvették egy irodába irnoknak 80 kr. napi díjjal; később 1 frt 40 kr.-ra emelkedett fizetése, melynek egy negyedéből ruházkodott, táplálkozott és írószereit fedezte, a két harmadából pedig édes anyját segítette; ebből fizette még régi adósságait és munkáinak kinyomatási költségeit. Vegetarianusi életmódját most is oly szigorúan megtartja, hogy csak búzaszemmel táplálkozik. Leginkább a

magyarok őseredetének kutatásával foglalkozik; ezen czélból legújabban Londonban két évet töltött és a British-Múzeumban búvárkodott. Jelenleg Budapesten tartózkodik. — Vezérczikket, tárczát írt a Budapestbe s az Egyetértésbe Magyar nevelő aláírással; paedagogiakat pedig a Közoktatásba — Munkái: 1. *Ezredéves eredetünk.* Bpest, 1892. — 2. *Ősi dicsőségünk.* (Ki az a magyar?) U. ott, 1892. — 3. *Turk tantétel.* U. ott, 1892. — 4. *Kazár tantétel.* U. ott, 1892. — 5. *Rohonczi codex tantétel.* Általános rész. U. ott, 1892. — 6. *Nemzetiségünk keresztlevele.* U. ott, 1892. — 7. *Nemzetiségünk elvei.* U. ott, 1892. — 8. *Hungár sarktantétel.* Befejezés: Nyilt levél az akadémia elnökéhez. U. ott, 1893. — 9. *Hazánk elvei.* U. ott, 1894. — 10. *Szittya elmélet.* U. ott, 1894. — 11. *Millenniumi örökségünk* 894—1894. U. ott, év. n. — 12. *Táplálkozásunk törvénye.* Ne ölj! Előadta Budapesten az orsz. m. Kneippegyesület által rendezett előadási estén 1894. nov. 24. U. ott, 1895. — 13. *Millennium.* Diät-Gesetz. Eine Sittenstudie. Weltanschauung der Vegetarier. Tödte nicht! Der Mensch ist Fruchtesser. U. ott, (1896.). Fénynyom. arczk. és önéletrajzával. — 14. *Nagy-Magyarország* Baskir titka. U. ott, 1901. Térképpel. — Kéziratban: Magyar Ábéczé. (I. rész. Návay Dezsőnél Óföldeákon); Ábéczéoktatásterv (a közoktatásügyi miniszteriumhoz nyujtotta be); Rohonczicodex Ábéczéje (az akadémiához adta be); Osírásunk olvasásterve; Magyar imádságok Nyelvrajza; «Magyar imádságok-»ról védbeszéd.

Fővárosi Lapok 1893. 229. sz. — *M. Könyvészet* 1892., 1895. és önéletrajzi adatok.

Némethy *Károly*, községi tanító, szül. 1830. jan. 3. Pesten; középiskoláit 1848-ban az ág. evang. gymnasiumban végezte. A szabadságharczban mint honvéd-hadnagy vett részt. A fegyverletétel után a Wasa-ezredbe soroztatott, honnét, miután számtiszti rangfokozatot nyert, két évi és öt hónapi szolgálat után elbocsáttatott. 1853-tól 1857. szeptemberig nevelő volt Freundnál, Magyar-Kanizsán, 1857. okt. 1-től 1858. szept. végeig Arad-Szent-Mártonban Mittlernél. Ezután Aradra költözött, hol 1868. szept. végeig a Rotter-féle reáliskolában és a Heeger-féle leánynevelőintézetben mint szaktanár és előkelő családoknál mint a franczia, angol és német nyelv tanára működött. A franczia nyelvet azon kívül az aradi gymnasiumban és polgári iskolában is tanította. 1868-ban az aradi községi elemi iskola IV. osztályában tanítónak választatott, hol élete végeig működött. 1883. okt. 1. az aradvidéki tanítóegylet és az aradvárosi községi tanító-testületek 30 évi tanítói működésének jubileumát ünnepelték. Az aradi honvédegyletnél tíz évig és az első aradi önkéntes polgári tűzoltókarnál öt évig mint titkár szolgált. Az aradvidéki tanítóegylet elnöke volt. Meghalt 1894. nov. 21. Aradon. — Regényei és beszélyei sat. az Alföldben (1869. Bolszky László kalandjai, regény, beszély Achard után francziából ford., 1870. Egy ifjú hölgy regénye, francziából, Marie Antoinette, jellemrajz, németből, 1873. A természettudományok tanítása az elemi iskolában és azok tanítási módszere, felolvasás, 1880. Donna Syréne regény, francziából, 1881. Beszély németből. 100,000 frank, regény németből. A Krisztuskép, regény németből, 1883. A grófné ballépése, regény fr.. A honvéd, rajz, Az iskolai takarékpénztárakról, Az énektanításról. Emlékbeszédei; 1879., 1880. és 1883. okt. 6. az aradi 13 vértanu kivégzési helyén, 1881. febr. 8. Aradvárosában 1849. febr. 8. vívott utczai harcz emlékére a sétatéri szobor előtt, 1881. és 1882. márcz. 15. a városház dísztermében, szintén megjelentek az Alföldben, az Arad és Vidékében és az Arader Zeitungban; az Alföld rendes tudósítója is volt); a Fővárosi Lapokban (1870. Velasquez és Murillo, francziából); a

Tanügyi Közlönyben. (Iskolai jellemrajzok, felolvasás, 1879. A tanítónők alkalmazásáról). — Munkái: 1. *A párbaj.* Regény. Arad, 1884. (Előbb az Alföldben). — 2. *Az első aradi önkéntes polgári tűzoltókarnak* felszázados működése 1834—1884. U. ott, 1885. — 3. *Arad város tanügyi története.* Aradmegye tanügyét tárgyaló függelékkel. U. ott, 1890. Két kötet. (A város költségén nyomatott).

Szöllössy Károly, Aradmegye népoktatási intézeteinek Névtára. Arad, 1879. 46. l. — *Lakatos Otto*, Arad története. Arad, 1881. III. 72. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Pesti Hirlap* 1894. 328. sz. — *Aradi Közlöny* 1894. 271. sz. és önéletrajzi adatok.

Némethy *Károly*, bölcseleti doktor és középiskolai tanár, szül. 1856-ban Nagy-Tapolcsányban (Nyitramegye); 1882-ben nyert tanári oklevelet és 1894. óta a trencséni kir. kath. főgymnasium tanára. hol a történelmet, vegytant és földrajzot tanítja. — Munkái: 1. *Földrajz* a gymnasiumok használatára. Bpest, 1889. két füzet (3. jav. kiadás. Cserey Adolffal együtt). — 2. *Földrajz* a középiskolák használatára. I. füzet. Magyarország. Az I. osztály számára. U. ott, 1899. 46 ábrával (4. átdolg. kiadás 118 ábrával. U. ott, 1901.).

M. Könyvészet 1888. — *Vajda Emil* Névkönyve és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Némethy *Károly*, jogi doktor, miniszteri osztálytanácsos, N. Lajos debreczeni ev. ref. lelkész és Fésős Emma fia, szül. 1862-ben Berettyó-Ujfaluban (Biharm.); gymnasiumi és jogi tanulmányait a debreczeni collegiumban végezte; ugyanitt a jogi és államtudományi államvizsgálatokat, majd a budapesti egyetemen a jogi doktorátusokat letette. 1885-ben a m. kir. belügyminiszteriumba fogalmazógyakornoknak belépett, 1889. fizetéses segédfogalmazóvá, ugyanez évben fogalmazóvá, 1893. segédtitkárrá, 1895. miniszteri titkárrá, 1899-ben pedig miniszteri osztálytanácsossá neveztetett ki. A belügyminiszterium több ügyosztályában fogalmazói minőségben teljesített szolgálat után előbb a vármegyei, majd a közjogi, végül 1900. jan. 1. a belügyminiszteriumban szervezett törvényelőkészítő (kodifikáló) főosztály vezetésével bizatott meg. Állandóan részt vett a belügyminiszterium utolsó évtizedi kodifikatorius alkotásaiban, így különösen a m. kir. közigazgatási biróságról, a község- és egyéb helynevekről, a nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről, a községi közigazgatási tanfolyamokról, az állami gyermekmenhelyekről, a közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslatok előadói tervezeteinek s végrehajtási utasításainak kidolgozásában. Tagja az 1898. IV. t.-cz. alapján szervezett községi törzskönyv-bizottságnak, valamint az 1897. XXXV. t.-cz. 5. §-a értelmében a miniszterelnök által az országgyűlés elé terjesztendő évi jelentés szerkesztésére alakított vegyes bizottságnak. — Állandó belmunkatársa a M. Közigazgatás cz. szaklapnak, melyben czikkeinek egész sorozata jelent meg. — Munkái: 1. *A m. kir. közigazgatási biróságokról* szóló törvényjavaslat. Bpest, 1894. — 2. *Ugyanerről* a magyar jogászegyletben tartott értekezés. U. ott, 1894. — 3. *A közigazgatási biróságról szóló törvény magyarázata.* U. ott, 1897. — 4. *A nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről szóló törvény magyarázata.* U. ott, 1899. — 5. *A közigazgatás* egyszerűsítése. U. ott, 1903. Két kötet. (Ism. Vasárnapi Ujság 7. sz. sat.) — Szerkeszti az 1896-ban alapított Belügyi Közlönyt, a belügyminiszterium hivatalos lapját.

M. Könyvészet 1894. és R. Vozáry Gyula tanár szives közlése.

Némethy *Lajos* (ujfalusi), ev. ref. lelkész, szül. 1826. márcz. 15. Debreczenben közrendű szülőktől; középiskolai tanulmányait 1836—42-ig, a bölcseleti jogi és hittani évfolyamokat 1842—48-ig ugyanott végezte. Ekkor esküdt felügye-

lővé nevezték ki a főiskolához és mint ilyen négy évig tanított a főiskolában, u. m. 1848—49-ben az V., VI. elemi osztályokat, 1849—50-ben a III., 1850—51. az V. gymnasiumi osztályt; 1851—52-ben az első éves diákok novicius-praesense volt s ekkor a mathesist, görög nyelvet és történelmét tanította. Az 1852-ben tartott őszi egyházkerületi közgyűlés az újonnan rendezett VIII osztályú főgymnasium rendes tanárává választotta s e hivatalát 1858. máj. 1-ig viselte. A szabadságharczban mint debreczeni nemzetőr vett részt és Erdélyben harczolt, hol megsebesült és fogságot is szenvedett. Mint vallástanár a lelkészségre jogosító vizsgálatot 1853-ban állotta ki s 1855-ben lelkészszé szentelték fel. 1857 őszén a berettyóujfalusi ref. egyház választotta meg rendes lelkészévé, az állását azonban csak 1858 máj. 1. foglalta el és folytatta 1872. ápr. végéig, mely idő alatt egyházmegyei főjegyzővé, majd tanácsbiróvá is megválasztották. 1802 tavaszán a debreczeni ev. ref. egyház rendes lelkészévé választották meg és itteni lelkészkedésének 25. évét 1897. jún. 8. töltötte be s ezen idő alatt az iskolaszék elnökségét is viselte; 1882-ben egyházkerületi tanácsbiróvá választották. 1896. júl. ő felsége magyar nemességgel ajándékozta meg «ujfalusi» előnévvel. Meghalt 1902. márcz. 5. Debreczenben. — Munkái: *Közönséges, alkalmi és ünnepi egyházi beszédek*, készítette néhai Fésős András ... Közrebocsátja Németh Lajos. I. füzet. Közönséges egyházi beszédek. Debreczen, 1858. (Előszó s a szerző életrajza). — 2. *Halotti egyházi beszéd*, melyet tartott néhai Kasza József 40 éves leánytanító felett 1864. febr. 9. U. ott, 1864. — 3. *Halotti ima és egyházi beszéd*, melyet néhai négyesi Nagy József debreczeni ref. lelkész felett 1871. szept. 6. elmondott. U. ott, 1871. — A Czelder Márton által szerkesztett Egyházi Beszédek Tárában öt alkalmi beszéde van; iskolaszéki 25 évi elnöksége alatt minden ötödik évben egy-egy és így öt füzetet adott ki: Értesítő a debreczeni összes ev. ref. elemi iskolaügyekről; mint egyházmegyei főjegyző pedig néhány évben általa szerkesztett jegyzőkönyvet.

Budapesti Napló 1902. 65. szám. — Gyászjelentés és Vozáry Gyula tanár szives közlése Munkácsról.

Némethy *Lajos*, ügyvéd volt Pozsonyban; a 70-es években nyugalomba vonult és Budapesten lányánál tartózkodott. — Munkái: 1. *Az egyéni és nemzeti jólét katechismusa.* Irta Vágvölgyi Ödön. Bpest, 1879. — 2. *Nyilt levél* gróf Károlyi István úrhoz a közművelődési egyletek tárgyában. U. ott, 1886. (Vágvölgyi Ödön álnév alatt). — 3. *Az antiszocziálismus* vagy mikép lehet a legszegényebb embernek is helyzetével aránylagos vagyonosságra szert tenni. Irta Anonymus. U. ott, 1895.

M. Könyvészet 1887. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Némethy *Lajos* (némethi), r. kath. plébános, N. András m. kir. helytartósági tanácsos, szabolcsmegyei földbirtokos és Sziráky Paulina fia, született 1840. márcz. 1-én Budán (Krisztinavárosban): gymnasiumi tanulmányait Budán, Nagyszombatban és Pozsonyban, a hittudományokat pedig Esztergomban végezte. 1865. júl. 23. fölszenteltetett; segédlelkész volt azon év aug. 1-től Szomoron, 1868. máj. 15-től Budán (a Vízivárosban), 1882. júl. 13-tól pedig Budapesten (a belvárosban). Egyidejűleg mint hitoktató és lelkiatya működött Schytra István, gr. Dessewffy Aurél, gr. Bánffy Béla és báró Sennyei Pál családjánál, 15 évig pedig az állami tanítónő-képzőben. 1888. jún. 2. Esztergom-vízivárosi plébánossá neveztetett ki, mely minőségben jelenleg is működik. 1888. aug. 10-étől az ottani irgalmas nővérek rendes gyóntatója, 1892. ápr. 27. óta érsekmegyei könyvbiráló, 1894. jan. 1-től Esztergom-főegyházmegyei könyvtárnok. A gondjaira bízott könyvtárt betűrendes czédula-ka-

talogussal látta el. A történelmi, a régészeti és a heraldikai társulatok választmányi, valamint a szent István-társulat irodalmi osztályának tagja. — Czikkei a Religióban (1876. Majd bujdosó, majd elrejtett kincs, Egy ereklye viszontagságai, II. József idejebeli templomszabályozás Budán, 1877. Ismét egy ereklye viszontagságai, Boldogasszony ünnepe Budán a történeti multban, 1878. Úrnapi körmenet a budai várban, visszapillantás a multba, 1881. Adatok árpádházi boldog Margit ereklyéinek történetéhez, 1882. Pontius Pilátus Judaeának helytartója, életrajz, 1883. Árpádházi b. Margit érdekében, 1884. Adatok árpádházi b. Margit ereklyéinek történetéhez, 1885. A budapest-vizivárosi Erzsébetiek, 1886. A Budapest-belvárosi plébánia-templom története, 1887. A renaissance emlékei a budai főtemplomban, Pesti lelkészek a XVI. században, A pesti főtemplom és a mohácsi vészt közvetlen megelőző évek, A pesti főtemplom a török hatalom ideje alatt, A pesti főtemplom története a török távozása után 1686—1702-ig, A Jézustársaságbeliek lelkészkedése Pesten 1703—1710., Baranyai Pál pesti plébános élete. Események a pesti főtemplom plébános történetéből 1703—1710., 1888. A pesti főtemplom lelkészei 1710—1752-ig, A fővárosi hitoktatáshoz, A régi Pest kápolnái és szobrai a török utáni korszakban, A mult századbeli pestis Pesten, A pesti népiskolák a mult század első felében, A szentháromság congregatiója Pesten, 1889. Kisérletek a XVIII. században Pestnek a váczi püspökségbe való bekebelezése iránt, 1889. Reminiscentiák Pest multjából: Az első canoni vizsgálat Pesten, Az akatholikusok kisérletei, hogy Pesten megtelepedhessenek, Pestvárosa maecenáskodása ifjú áldozárok iránt, Mária Terézia királynő 1751-ben Pesten, Néhány vonás a pesti főtemplom történetéből); a M. Államban (1876. szept. 26. Budapest felső-vizivárosi plébánia-templom rövid története, okt. 14. Mecset-e vagy istálló? Befalazott Mária-szobor, 1884. 107. sz. Tábori lelkészek Budavára bevételénél 1686-ban, 117. sz. Szentséges urunk XIII. Leo pápa körlevele «Humanum genus» eredeti fordítása, 1886. 22. sz. Budavár 1686-ban történt visszafoglalásának évfordulói az első ötven évben, 1887. 16. sz. Pesti lelkészek a törökök bejöveteléig, 1890. 156. sz. A renaissance emlékek a budapest-belvárosi plébánia-templomban); a M. Koronában (1877. 105—110. sz. A mult századokban Budán létezett jámbor társulatok, 1878. 168—176. sz. Török mecsetek Budán, 1880. 262. sz. A Budapest II. kerületében levő sz. Erzsébetiek temploma és zárdája); a Kath. Hetilapban (1877. Boldogasszony ünnepe Budán, visszapillantás a multba, 1879. Rabutin serege 1707. Budapesten, 1880. Ó-Buda melletti Kis-Czell története, 1882. A rómaiak Aquincumban, 1883. Aquincum épületei, Leletek Aquincum talajában, Keresztények Aquincumban, 1884. A budavári főtemplom hajdani kincse, 1885. Árpádházi b. Margitról); a Kelet Népében (1877. 45., 46. sz. Corvin Mátyás tornya); a Századokban (1877. Az 1686. évi visszafoglalás után Budán maradt törökök, 1882. Adatok Tüzes Gáborról, 1884. Tábori lelkészek Budavár bevételénél 1686-ban, Ki volt Gyül-Baba? 1885. Szirmay Endre önéletirata 1656—1706., 1886. Budavár 1686-ban történt visszafoglalásának évfordulói az első ötven évben, Kik voltak elsők Budavárában az 1686-diki bevétel alkalmával?); a Szent-László társulat Évkönyvében (XII. 1877. A mult században Budán létezett jámbor társulatok); az Egyetértésben (1877. 41. sz. Az 1686. évi visszafoglalás után Budán maradt törökök, 1884. 57. sz. Buda ostromának hősei 1686-ban, 190. sz. Ki volt Gyül Baba?); az Uj. M. Sionban (1876. A Jézustársaságiak lelkipásztorkodása Budán, száz év a budavári főtemplom

történetéből, A budavári főtemplom újjáépítése, 1877. Buda a veszprémi püspökségben az esztergomi érsekség joghatósága alatt, 1879—84. A magyar egyház napjai, 1879. A magyar egyházi írók csarnoka: Gyaloghy János élete, 1880. A Budán elhalt jezsuiták névsora, 1882. A vöröscsillag-keresztes vitézek rendjének működése és érdemei Magyarországban, Budavári szent Zsigmondról nevezett prépostság története, Tábori lelkészek, kik 1686-ban Buda visszafoglalása alkalmával a keresztény seregben működtek); a M. Könyv-Szemlében (1879. Budapest bibliographiája, 1901. Nyomdászok, könyvkereskedők és könyvkötők Budán és Pesten a XVII. és XVIII. században); a Pesti Naplóban (1879. 212. szám. Emlékek Budapest multjából); a Honban (1879. 267. sz. Virág Benedek halála napja); a Vasárnapi Ujságban (1880. Ó-Buda romjai 1602-ben); az Egyházszónoklati Lapban (1880. A szent István dicsbeszédek könyvészete); az Egyházművészeti Lapban (1881. Mihály mester pecsétnyomója, A budai Clarissák leltára, 1882. Árpádházi b. Margit egy képe a XVII. századból, A Buda-Ferencziek pecsétnyomó gyűjteménye, Egy XVI. századbeli magyar főpap, Pisó Jakab ingóságai, A szepesi egyház leltára 1622-ből, Sz. Péter vértanu budai templomának maradványa, 1883. A kassai székesegyház leltára 1604-ből, A fehéregyházi pálosok leltára, 1884. A budai városházán 1785-ben elárverezett miseruhák, A Clarissák ó-budai zárdájáról, A nyulakszigetbeli és az ó-budai apáczák pecsétei, 1885. Adatok az arany és ezüst egyházi tárgyak elkezeléséhez II. József császár idejében, A kassai dom fejlődésének története, németből, 1886. Árpádházi szent Margit képei, magyar ikonografiai adalék, A budai káptalan pecsétei, Árpádházi sz. Margit érdekében, a pillenreuthi legendát illetőleg); az Archaeol. Értesitőben (1881., 1884. Adatok a festés történetéhez Budapesten a XVII. és XVIII. században, 1884. Még egy szó Fehéregyház és Árpádsírja érdekében, A budavári főtemplom hajdani kincse, 1889. Hol állott szent Gellért vértanu temploma? 1890. Renaissance-emlékek a budapestbelvárosi plébánia-templomban); a Tört. Tárban (1882. Szirmai Endrének önéletrajza, 1885. Adalék Pisó Jakab életiratához, 1897. Ujvár, Drégely és Ságh esztergomérseki várak zsenge korából); a Turulban (1883. Adatok a Chetneky család genealogiájához, 1884. Néhány adat Csonka bég történetéhez, 1885. Adatok a Némethy család genealogiájához, Adatok a magyar czímeres könyvekhez, 1887. és 1888. Budapesten volt egyházi testületek pecsétei); a Pester Lloydban (1884. febr. 8. Zur Frage des r. k. Bischofsitzes in Budapest); a Család és Iskolában (1886. Árpádházi sz. Margit királyi herczegnő élete, Voltak-e keresztények Aquincumban?); a Szent Család Naptárában (1886. Árpádházi szent Margit élete); a Szent-István Társulat Naptárában (1886. Budavár visszafoglalása 1686-ban); a Korunkban (1887. 1. sz. Hunyadi László kivégeztetése és a pestiek, 20. sz. Toronytalan Budavára); a Fővárosban (1887. Pesti lelkészek a törökök bejöveteléig, A Budapest II. kerületében levő Kalvária); a Hazánkban (1888. 321. l. Budapest-Krisztinaváros történetéhez) sat. — Munkái: 1. *Festpredigt* zur Feier des Priester-Jubileums Franz Faichtmajers ... 1871. — 2. *A római kath. egyházi szertartások* régészeti és magyarázati kézikönyve (Archaeologico-Liturgica). Tanítóképezdék, gymnasiumok, reál- és polgári tanodák számára. Pest. (1873. Ism. Religio 1872—73., Uj M. Sion. 2. kiadás. Bpest, 1877., 3. k. 1882., 4. jav. k. 1885. 42 képpel, 5. k. 1889., 6. k. 1891. 7. k. 1899. 9. telj. átdolg. k. 1902. U. ott). — 3. *Nagyboldogasszonyról nevezett budapest-vári* főtemplom. Második bővített munkálat (öt műmelléklettel). Esztergom,

1876. (Ism. Religio 1877., Arch. Értesítő 1876. Előbb az Uj Magyar Sionban 1875.). — 4. *Budapest-felsővizivárosi sz. Annáról czimzett plébania-templom rövid története.* Bpest, 1876. — 5. *Török mecsetek* Budán, U. o. 1878. (Ism. Uj M. Sion, Századok, Nemzeti Hirlap okt. 25., Irodalmi Szemle). — 6. *Kögl Ádám* Jézus társasági tag és budavizivárosi lelkész életrajza (1707—1771). Esztergom, 1878. (Különnyomat az Uj M. Sionból). — 7. *A róm. kath. egyházi szertartások tankönyve* elemi tanodák számára. A bpesti róm. kath. egyházkerület által kizárólag elfogadott tankönyv. Bpest, 1879. (2. kiadás 1884., 3. k. 1887., 4. k. 1890., 5. k. 1893., 8. 1902. U. ott). — 8. *Az Ur Jézus* legszentebb szívének ábrái. Iconographicus munkálat. Esztergom, 1881. Több képpel. (Különny. az. Uj M. Sionból). — 9. *Szent István* első és apostoli magyar királyról mondott dicsbeszédek irodalma. Bpest, 1881. — 10. *Adatok* a budai felhévvizi Szent Háromságról nevezett prépostság és káptalan történetéhez. Két műmelléklettel. U. ott, 1883. (Ism. Irodalmi Szemle, Századok). — 11. *Budavár* régi helyrajza. U. ott, 1885. (Különny. az. Archaeol. Értesítőből). — 12. *Adatok* Árpádházi boldog Margit ereklyéinek történetéhez. Ereklyéire vonatkozólag N.-től. Szentté avatása és cultusára vonatkozólag Fraknói Vilmostól. U. ott, 1885. (Különny. a Religióból. Ism. Irod. Szemle, Századok. Megjelent részben a Religio 1884. évf. Jutalmat nyert a m. tud. egyetemtől a Horváth-féle alapból). — 13. *A Budapest-vizivárosi Erzsébetiek.* Megtelepedésük századik évfordulója alkalmából. Tíz régi rézmetszet utánzatával. U. ott, 1885. — 14. *Vázlatok* Budapest multjából. I. füzet. U. ott, 1886. — 15. *Necrologium* sacerdotum archidioecesis Strigoniensis ab anno 1737—1889. Jussu et sumptu eminent. ac rev. dni Joannis cardinalis Simor principis primatis, archiepiscopi Strigoniensis . . . publicatum. Strigonii, 1889. (Ism. M. Sion 1888., M. Állam 206. sz.). — 16. *A pesti* főtemplom története. I. kötet. Alapításától 1752-ig. Bpest, 1890. Több képpel. (Ism. Religio 1890. II. 37. sz.). — 17. *Series parochiarum* et parochorum archi-dioecesis Strigoniensis ab antiquissimis temporibus usque annum 1894. jussu et sumtu piae memoriae emin. ac rev. d. Joannis quondam cardinalis Simor . . . ex authenticis fontibus collegit et notis illustravit. Strigonii, 1894. — 18. *Miként jutott 1543-ban Esztergom* árulással a török kézbe. U. ott, 1898. — 19. *Adatok* a kassai vértanuk történetéhez. U. ott, 1899. — 20. *Emléklapok* Esztergom multjából. U. ott, 1900. — 21. *A marczafalvi prépostság.* Bpest, 1900. (Különny. a Századokból).

Petrik Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1887—1888., 1892., 1898., 1900—1901. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 354. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 26. l. — *Corvina* 1902. 17. sz. és önéletrajzi adatok.

Némethi *Mihály.* L. *Szatmár-Némethi Mihály.*

Némethi *Mihály*, szinész és súgó. — Munkái: 1. *Játékszíni Emlékkönyv* az 1857. nyári évszakra. Minden színészetet kedvelő s pártoló lelkes fiai és leányainak ajánlják Némethi M. és Könyves Máté. Debreczen. — 2. *Színházi Zsebkönyv.* Emlékül az 1857. és 1858-diki színészi évre. Komárom. 1858. — 3. *Játékszíni Emlékkönyv* az 1861 évre . . . Debreczen. 1861. — 4. *Színházi Emlényfüzér.* Szeged, 1863. — 5. *Új évi nemzeti színházi Zsebkönyv* 1867-dik évre. Miskolcz, 1867.

Petrik Bibliogr. I. 619. l., III. 898. l.

Némethy *Miklós*, orvosdoktor, kolozsvári származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. chemico-pharm. complectens conspectum remediorum medicatorum et illa decomponentium. Viennae, 1837.

Szinnyei Könyvészete.

Németi *Pál*, ev. ref. tanuló a debre-

czeni kollegiumban, később nevelő, N. Sámuel szabómester és Hunyadi Mária fia, szül. 1758. febr. 6. Debreczenben; iskoláit szülővárosában járta s miután a latin és görög nyelvet megtanulta, 1773-ban fölvétetett a felső osztályba; már ezen időben feltünt latin verselésével. Miután 1779-ben elvégezte a felső osztályokat, 1780-ban Teleki József gróf meghívta nevelőül István és László fiaihoz Erdélybe, hol 1783-ig működött, azonban ezen év máj. utazás közben Álmosdon súlyos betegségbe esett és júl. 2. meghalt Debreczenben. — Költeménye az Orpheusban (II. 1790. Excellent. comiti Carolo Pálffy cum musas Debrecinas inviseret). — Munkája: *Carmina* Pauli Németi. Edidit Josephus Péczely. Debrecini, 1830. Rézmetszettel.

Péczely, Josephus, Pallas Debrecina. Debrecini, 1828. — *Hortobágy* 1864. 34. sz. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése I. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1895. 307. l.

Némethy *Pál*, ág. ev. lelkész volt Kassán, később gymnasiumi tanár Miskolczon, hol 1846. márcz. 19. meghalt 39 éves korában. A magyar nyelvnek buzgó terjesztője volt iskolájában, melyet a Szepességről számos ifjú látogatott. — Czikkei a Felsőmagyarországi Minervában (1830. Értekezés a pénz természetéről, A lant érdeme, Bleda vagy Buda halála, Ragasztékos utoljáróink helyes leirások, Attila két nagy csatája Feszler után, Attila és Theodosz követségei, A különböző tárgyakra fordított figyelem elfáraszt s megújít, Locke nevelészménye rövid kivonatban és költ., 1832. Gusztáv Adolf kétszázados ünnepe, A magyar műveltség alacsoníttatása külföldön, Felelet némely ragasztékos utoljáróinkról, az észrevételekre, Bugyács András emléke, Az álarczos orvos, Két uj egyesületek a szász-weimar-eisenachi nagy-herczegségben, 1834. Berzeviczy Gergely életrajza, Stibor vajda, Éjszak-Amerika köztársaságának egyházi állapotja, X. 1835—36. Eszterházy Miklós életrajza, Kerecsényi László, Berencs vára, Az amerikai vadakról). — Munkái: 1. *Olvasásra vezető könyvecske*, elemi tanulóknak számukra. Egy emberbarát költségén. A miskolczi táplaintézet javára. Kassa, 1840. — 2. *Beszéde* Pestalozzi H. J. százados ünnepélye alkalmával ... 1846.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és Szücs Sámuel szives közlése Miskolczról.

Némethi *Sámuel*. L. *Szatmár-Némethi Sámuel*.

Némethi *Sámuel*, ev. ref. lelkész, debreczeni származású, hol a kollegiumban tanult és 1743. ápr. 27. lépett a felső osztályba; 1752—53-ban köztanító, 1754. márcz. 8-tól pedig senior volt. Külföldre ment és 1755. ápr. 22. a bázeli egyetemre iratkozott be. Hazájába visszatérve lelkészi hivatalt folytatott. Ekelen (Komáromm.) volt pap, 1780-ban Patason lelkészkedett, 1784-től Nagy-Madon (Pozsonym.) működött; ő volt itt a tolerantia után az első prédikátor 1789-ig. Ekkor Deregnyőre (Zemplénm.) távozott. Innét az önkénykedő úrnő, a kinek egy kedvelt emberét betegeskedése miatt el nem temetheté, kihordatta Némethit 1800. máj. Azon év nyarán Tállyán (Zemplénmegye) nyert alkalmazást, 1804-től pedig Kesznyéten (Zemplénm.) működött; de itt már 1806-ban más volt a helyén. — Munkái: 1. *Biblia tárháza*, mellyben az ó és új testamentom könyveinek és részeinek summái, és azokból való épületes rövid tanuságok foglaltatnak, a sz. írásnak olvasásáról tanító előljáró-beszéddel együtt. Franczia nyelven kiadta Osterwald Friderich János, magyarra fordította N. P. P. P. Győr, 1780. Két kötet. — 2. *Az ur asztalának méltó vendége*, avagy helyes és világos út mutatás, mint kellessék embernek magát a szent vacsorához jól el-késziteni, és azzal méltóképpen élni. Beszélgetés formájában, az idvességet kivánó lelkeknek épületekre, magyar nyelven kiadattatott. Po-

zsony, 1782. (Németből). — 3. *A Krisztusba-való hitünknek erőssége,* azaz: Olly idvességes három prédikácziók, mellyekben: az új testamentom könyveinek istentől való eredetek, és abból osztán a keresztyén vallásnak igaz volta megmutogattatik: és egy rövid elmélkedés mellyben azon szent könyveknek istentől való ihlettetések meg-bizonyíttatik. Angliai nyelven közönségessé tette Doddridge Filep. Most pedig magyarra fordította . . . Debreczen, 1783. — 4. *A keresztyén vallásnak tudománya,* mellyet hinnünk kell, és az életnek kötelességei, mellyeket megtartanunk szükséges az idvességre, együgyü versekbe foglaltatva, rövid summában elő-adattatnak. Pozsony és Kassa, 1785. (Ujabb kiadását halála után, fia N. Jonathán szemerei prédikator adta ki. U. ott, 1788-ban.). — 5. *Hiv lelki pásztor,* avagy annak rövid lerajzolása, miképpen kelljen az egyházi szolgának az istentől reá-bízatott nyájnak juhait I. Beteg és sérelmes ágyokban, nyavalyáik és fájdalmaik között, II. Testi és lelki szomorkodásaikban és kisérteteiben, III. Halálos ágyokban, szükséges tanáts-adásokkal, és vigasztalásokkal legeltetni és erősíteni. Német nyelvből fordította és hozzáadásokkal néhol bővítette. U. ott, 1778. — Kéziratban: Pictét ethikája, Igazak halála, Vallások próbája sat.

M. Hirmondó 1781. 38., 1782. 41. szám. — *Danielik,* M. Irók II. 226. l. — *Uj M. Athenás* 305. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Zoványi Jenő,* Theologiai Ismeretek Tára II. 422. l. és a debreczeni ev. ref. főiskola jegyzőkönyvéből.

Némethy *Samu,* orvosdoktor, megyei főorvos, N. Sámuel és Benke Borbála szegénysorsú földművelők fia, szül. 1858. aug. 9. Golopon (Zemplénm.); 1888-ban a község földesura Vay Miklós báró koronaőr kieszközölte, hogy Sárospatakon a Pálóczi Horváth Mária alapítványra fölvétetett és mint ingyenes tanuló végezte a fő-gymnasiumot, melynek VIII. osztályában az Erdélyi János költő-tanár emlékére alapított önképzőkörnek alelnöke volt. Ekkor a theologiai pályára lépett; egy év mulva azonban 1881-ben a budapesti egyetemre iratkozott be orvosnövendéknek. Egyetemi tanulmányai után egy évre az akkori m. északkeleti vasút igazgatósága által Királyházára neveztetett ki pályaorvosnak; négy év mulva Nagy-Szőllősre neveztetett ki járásorvosnak, de megtartotta a pályaorvosi állást is. 1897-ben Ugocsamegye tiszti főorvosának nevezték ki. Ismereteinek gyarapítása végett már mint gyakorló-orvos fölkereste Ausztria-, Német- és Oroszország nevezetesebb egyetemeit. — Czikkei az Ugocsában (1889. A fertőző betegségekről, felolvasás, 1896. 48., 49. sz. Uti naplómból. Prága, sat., Suggestio és a vele való gyógyításról, 1897. 42—48. sz. Utazás Oroszországban, 1900. A gyermekápolásról, felolvasás, Ugocsa vármegye gyermekhalandósága, Az iskolás gyermekek testi nevelése, felolvasás); a Gyógyászatban (1900. Megjegyzések a máramarosszigeti kéthónapos bábatanfolyamok szervezéséhez).

Pesty Alfred, Magyarország Orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 264. l. és önéletrajzi adatok.

Némethy *Samu.* — Munkái: 1. *Gyümölcsészet.* (Ültetés-ojtás-kezelés). Orosháza, 1898. (A közhasznú és ismeretterjesztő téli előadások első sorozata 6.). — 2. *Gyümölcsfáink ellenségei.* U. ott, 1898. (Téli előadások sorozata 10.)

A m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Némethszeghy *Ignácz* (almási), első éves bölcselethallgató Győrött. — Munkája: *Onomasticon* quod rev. dno Antonio Minian, dum festivum divi patroni sui diem recoleret anno 1807. oblatum est. Jaurini. (Költemény).

Petrik Bibliogr.

Némethszeghy *István* (almási), kir. udvari tanácsos, Mosonymegye alispánja s országgyűlési követe, szül. 1755. aug. 19. Rév-Komáromban, meghalt 1832. febr. 1.

Magyar-Ovárt (Mosonm.). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak, az 1825. országgyűlésen «legelőször is ellene mondott a külső országokra való kijárásnak, minthogy országunkban is elég tudós professorok vannak, kiktől elég neveltetést és tudományt nyerhetnek ifjaink».

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 81. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 138. l. — *Figyelő* II. 1877. 24. l.

Németországi *bold. János* (*B. Joannes Teutonicus*), jogi doktor, dömés szerzetes, szül. körülbelől 1180-ban Wildhausenben (Hannover) előkelő szülőktől; a bolognai egyetemen hallgatta a jogot és ebből ottan doktori rangot is nyert. Pappá szenteltetvén, a pápa káplánja és gyóntatója lett; kiváló tudománya s erényeiért nagy tiszteletben és szeretetben állott úgy az egyházi, mint a világi nagyoknál és kivált II. Frigyes császárnál, kinek udvarában hosszabb ideig tartózkodott. Azonban a szerzetesi élet szigora után vágyakozván, szent Domonkos rendjének ruháját a rend alapítójától Bolognában 1220-ban kapta. Ezután minden fáradságát az egyházi szónoklásra és a rendnek Németországban való elterjesztésére fordította. Működésében kiváló segítségére volt nagy nyelvismerete, mert latinul, németül, francziául, olaszul és magyarul beszélt. Midőn így több évet töltött volna s mint a pápai követek titkára hazánkban is többször megfordult, a sz. Domonkos rend magyarországi tartománya főnökévé választá; nemsokára pedig boszniai püspökké tették őt, minden ellenkezése daczára, IX. Gergely pápa és IV. Béla magyar király 1233-ban, s ez utóbbi püspöki megyéjét a kalocsai érsekség alá rendelvén, őt szorosan a magyar hierarchiához kapcsolta. Ámde miután látta, hogy a bogumil eretnekek ellen hasztalanul küzd, jóllehet megyéjét gyalog járta be, hirdetve az Isten igéjét, 1237-ben végleg lemondott a püspökségről és újra kolostorba vonult vissza, de társai újra az ügyek élére állították; előbb a lombardiai tartomány főnökségét bízták reá s 1241-ben általános rendfőnökké (magister) választották. Miután e hivatalban tizenegy és fél évet buzgón eltöltött, meghalt 1253-ban Strassburgban. Az életében általa tett csodák (erről Ferrarius szerint IV. Béla m. király és neje is tanuságot tettek) következtében a boldogok közé soroztatott. — Munkája: Glossemata, seu commentaria super Decretum. (Ezen kézirati munkája László esztergomi nagyprépostnak könyvtárában megvolt, ki arról 1277. végrendeletében rendelkezik.).

Uj M. Sion 1877. 487. l. — *Katholikus Szemle* 1896. 539. l. (Békesi Emil).

Nemetz *József János*, bölcseleti doktor, egyetemi tanár, budai származású; mint segélydíjas tanárjelölt 1784-ben a pesti egyetemen a természettan segédtanára lett és 300 frt évi fizetése 1800-ban 400 frtra emeltetett; azután ideiglenesen a bányászatnál volt alkalmazva; 1795-ben ismét elfoglalta az egyetemnél előbbeni állását mint a kisérleti természettan és mechanika segédtanára. 1805-ben nyugalmaztatott. Ekkor Bécsbe hívták meg az arzenálba 2 frt napi díjjal. Utazása alkalmával 1808. nov. 6. meghalt Debreczenben körülbelől 55. évében. Kitünő mechanikus volt, feltalált egy czélszerű kézimalmot, azután hátul tölthető szélpuskát, mely egy töltésre hatvanat lőtt, 7—8 percz alatt pedig 80—90-et, melyből féllatos golyóval 150 lépésnyiről deszkát lehetett keresztüllőni; a Festetich-féle mintauradalomban új szerkezetű rétkaszálót, a Hunyady József-féle simongáti gazdaságban pedig vizi fűrészmalmot és cséplőszerkezetet állított fel. — Munkái: 1. *Vorrath* neuer Beyträge für Physik, Oekonomie, Mechanik, und Technologie, das ist: Naturkunde, Wirthschaft, Maschinenwesen, Nutzen und Arbeit zusammengetragen. Pest, 1784.

Tábla rajzzal. — 2. *Vorläufige Beschreibung* einer elektrischen Lampe, welche mit einem Uhrwerke verbunden nach London bestellet wurde. U. ott, 1801. (Ezen munkában felsorolja 1768-tól 67 találmányát).

Hazai Tudósitások 1807. 47. szám. — *Fejér*, Historia Academiae 154. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Pauler Tivadar*. A budapesti egyetem története. Bpest, 1880. — *Vasárnapi Ujság* 1895. 48. sz. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése V. 170. l. és az országos levéltárból.

Nemoian *János,* ügyvéd, N. Ábrahám görög keleti rumén lelkész fia, született 1847. jan. 6. Agadicson (Krassó-Szörénymegye); 1859-ben a lugosi gymnasium I. osztályába lépett, a II—IV. osztályt Temesvárt, az V. és VI. Belényesen járta; ezután atyja a debreczeni ev. ref. kollegiumba küldte a magyar nyelv elsajátítása végett, hol 1865—67-ben a VII. és VIII. osztályt, 1867—69. az első évi jogtanfolyamot és a II.-ban az első félévet végezte, a midőn a haderő ujjászervezési törvény szerint mint egyéves önkéntes Prágába küldetett, honnét hadnagyi ranggal távozott, mire Debreczenben folytatta tanulmányait. A III. jogi tanfolyam elvégzése után 1871-ben a birói államvizsgát letette. Időközben a Gencsi-családnál nevelősködött. 1871-ben Krassómegye törvényszékénél tiszteletbeli aljegyzővé neveztetett ki; a kir. biróságok szervezésekor pedig a lugosi kir. törvényszékhez helyeztetett át. 1872-ben Popasu János karánsebesi görög keleti rumén püspök felhivására félbenhagyván a jogi pályát, theologiai és paedagogiai magasabb kiképzése végett külföldre ment és a lipcsei, majd a genfi egyetemen theologiai, paedagogiai, philosophiai s philologiai tudományokat hallgatott; 1874 őszszel haza érkezett és előbb mint theologiai, azután mint tanítóképző tanár működött hét évig. Mint karánsebesi rumén tanítóképzőintézeti tanár a közoktatásügyi miniszteriumtól megbizást kapott, hogy az 1879. nyarán Aradon rendezett első magyar tanfolyamon a rumén tanítókat a magyar nyelvre oktassa, a mely alkalommal Krassó-Szörény, Torontál, Temes, Arad, Bihar és Hunyad megyékből mintegy 500 tanító vett részt a tanfolyamon. E miatt mint felekezeti tanárt az összes rumén lapok hevesen megtámadták és ezért ezen hirlapokkal heves polemiát folytatott, minek az lett a következménye, hogy az egyházi tanári pályáról ismét a jogira lépett és két évig ügyvédi irodákban dolgozott, majd a királyi biróságnál gyakorlatba állott; 1884-ben ügyvédi vizsgát tett és Karánsebesen ügyvédi irodát nyitott. Tanársága idején Torma Károly és Klein József prágai egyetemi régészeti tanár társaságában a Krassó-Szörény és Hunyadmegyék területén létező római utakat, castrumokat és egyéb római emlékeket kutatta. 1886. decz. Karánsebes város képviselőtestülete megválasztotta polgármesternek; a város emelése érdekében sokat tett, különösen a villanyvilágítást létesítette s igy Temesvár után másodsorban ezen város élvezte az országban ezen intézményt. 1891 végén polgármesteri hivataláról lemondott és azóta ügyvédi gyakorlatot folytat. — Munkái: 1. *Gramatica* magiară romană. Karánsebes és Lugos, 1879. — 2. *Manual de limba magiară* pentru scolele poporale. Lugos, 1880. (A magyar nyelv kézikönyve a népiskolák számára). — 3. *Conductor* la manualul de limba magiară upentr scoalele poporale. U. ott, 1880. (Utasítás a magyar nyelv kézikönyvéhez).

Néptanitók Lapja 1880. 584. l. és önéletrajzi adatok. (Kovács Béla karánsebesi kir. járásbiró szivességéből).

Nemsovai *László,* Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1672. nov. 11. Verbóczon (Nyitram.); 1688. okt. 17. lépett a rendbe; 1703-ban rhetorikát és 1706-ban Gráczban ethikát tanított. Meghalt 1710. szeptember 1-én Kassán. — Munkája: *Curiosa Academicorum Quaestio.* Oratoria primum Disceptatione trac-

tata; Inexpectato dein, sed vero, & ab aequitate minime alieno Palladis judicio dissoluta. Laureato Honori Rev., Nob., Excell., ac Doctiss-Dnorum, AA. LL. & Philosophiae Magistrorum, Per R. P. Georgium Pécsi e Soc. Jesu ... Philos. Doctorem, ejusdemq. Professorem emeritum, ... In Alma Archi-Episcopali Universitate Tyrnaviensi recens creatorum, Ab Oratoria Facultate dicata, & academici nomine munusculi oblata. Anno A partu Virg. 1705. Die 30. Jun. Tyrnaviae. (Névtelenül).

Stoeger, Scriptores 243. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 601. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1622 h.

Nendtvich *Gusztáv* (cserkuti), építész és kir. mérnök, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, Nendtvich Károly műegyetemi tanár fia, ki az országház építésénél is mint főmérnök működött. Gyógyíthatlan betegsége következtében 1891. április 12-én önkezűleg vetett véget életének Budapesten 37. évében. — Czikkei a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyében (1888. könyvism., 1889. A végleges vízművek tervezésére a fővárosi közmunkák tanácsa által hirdetett és ez alkalommal beérkezett pályamunkák, A hydraulikus kötőanyagok és a hazai cementek és cementgyárak, két tábla rajzzal); a Budapesti Szemlében (1891. Kaliforniai tanulmányok, Gaillieur után). — Munkája: *Rapports* de la Commission composée des ingenieurs étrangers invités à examiner les travaux de regularisation exécutés sur les rivières Hongroises. A hazai folyókon végrehajtott szabályozási munkálatok megbirálására meghivott külföldi szakértékből alakult bizottság jelentései. Francziából ford. Bpest, 1879. (Franczia és magyar szöveg. Mellékelt térképekkel és tervrajzokkal). — Szerkesztette a M. Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönyét 1890-től haláláig.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye* 1891. 173. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1891. 16. szám és gyászjelentés.

Nendtvich *Károly Miksa* (cserkuti), orvosdoktor, műegyetemi tanár, a m. tud. akadémia rendes tagja, szül. 1811. decz. 31. Pécsett (Baranyam.), hol atyja N. Tamás gyógyszerész volt; a gymnasium három osztályát 1821—24-ig ugyanott járta, a többi hármat és a bölcseletet 1824—29-ig Kézsmárkon. 1829-ben Pestre jött, hol az orvosi tanulmányokat hallgatta 1835-ig. 1836-ban orvosdoktor lett, majd szülész és szemész. Az orvosi tudományok hallgatása mellett a növénytannal is foglalkozott, melyet még atyja társaságában, ki szenvedélyes növény- és lepkegyűjtő volt, Pécsett kedvelt meg. A kezdetben művelt tudományhoz nem maradt hű; elhatározására döntő befolyással volt, hogy az 1836—37. tanévben az egyetemen a növénytan és chemia tanára Schuster János mellé került tanársegédnek. 1840—1843-ig magánelőadásokat tartott a gyógyszerészeknek és orvosoknak a vegytanból és természetrajzból. 1840. szept. 30. tanársegédi állásától megvált, ellenben a chemiából és a természetrajzi tárgyakból az előkészítő tanfolyamot még 1843-ig megtartotta. Kossuth Lajos által felszólítva, hogy a magyar országos iparegyesületnél vasárnap és ünnepnapokon az iparosok számára népszerű előadásokat tartson a vegytanból, azokat 1843. decz. 6-tól 1847-ig magyarul és németül megtartotta. 1845. nov. 22. a m. tudom. akadémia megválasztotta levelező tagjának (1858. decz. 15. rendes tag lett). 1847. okt. 24. kineveztetett a József-műegyetemhez a vegytan tanárának. Minthogy előadásait rögtön megkezdeni nem lehetett, tanulmányainak, különösen chemiatechnologiai ismereteinek kiegészítése végett külföldi útra ment; útját Bécscsel kezdte s Berlinnel végezte, közbeejtette Prágát, Drezdát, Lipcsét, Hallét, Jénát, Braunschweigot és Göttingát. Egyrészt

labatoriumok berendezését, a labatoriumokban való dolgozás módját tanulmányozta; másrészt, a hol huzamosabb ideig tartózkodott, eljárt a chemiai s physikai előadásokra s a jelentékenyebb iparvállalatokat szemlélte meg. Az 1848. események Berlinben érték, midőn Stahli Ignácztól, Magyarország protomedicusától, a pesti egyetem orvoskari igazgatójától haza hívatott, hogy az egyetemen a chemiából magyar előadásokat tartson. Párisi útjáról tehát lemondott, hazajött a chemia helyettes tanárának. Ápr. 1. kezdte meg előadásait és jún. 18. a magyar kormány az egyetem rendes tanárának nevezte ki. Az egyetemen az előadások megszünvén, ugyanott előadásokat tartott a hadi tudományokra készülők számára. Ezen tanfolyamnak Windischgrätz bevonulása vetett véget. Midőn a magyarok visszafoglalták Budát, ismét visszahelyeztetett előbbi állásába, azonban a világosi fegyverletétel után Haynau letette hivatalából, hadi törvényszék elé állították és egy évi fizetésétől megfosztották. 1850-ben Geringer ismét visszahelyezte műegyetemi (akkor ipartanoda) tanszékére; ekkor az előadásokat németül tartotta. 1855-ben utazást tett Kárász Imre és Csernovics Arzén társaságában Amerikába, hol az éjszak-amerikai államok nagy részét bejárta. 1857-ben a József-ipartanoda József-műegyetemmé alakult; ekkor N. a specialis chemia rendes tanára lett. Az intézet 1873-ig maradt Budán az egyetemi nyomda helyiségében, ekkor Pauler Tivadar miniszter Pestre helyezte át. 1866-ban a párisi világkiállításra küldték ki, melyről jelentést adott be a miniszteriumhoz; 1873-ban pedig a bécsi világkiállításhoz az ipar- és kereskedelmi miniszter ifj. Zichy József mellé jurornak nevezte ki; működése jutalmául ő felsége kir. tanácsossá nevezte ki. 1881-ben élete 70. évének jubileuma alkalmából, midőn nyugalomba vonult, a magyar kormány a III. osztályú vaskoronarenddel, tüntette ki és a magyar nemességet kapta, Pécs városa pedig díszpolgárának nevezte ki. 1884—87-ig országgyűlési képviselő volt a zurányi (Mosonm.) kerületből antisemita programmal. 1889-ben ismét nagyobb útra vállalkozott: Olaszországon át Tunisba, majd Algirba utazott, honnét Spanyolországon át jött haza. A kir. m. természettudományi társulatnak alapító és választmányi tagja, a pesti magyar és bécsi birodalmi földtani, a jénai ásványtani és a pfalzi gyógyszerészi és iparműi társulatok levelező tagja volt. Mint a budai ág. ev. egyház presbytere nagy tevékenységet fejtett ki s egyháza körül maradandó érdemeket szerzett. Meghalt 1892. júl. 5. Budapesten. — Czikkei a következő hirlapokban, folyóiratokban és évkönyvekben jelentek meg: Orvosi Tár (1841. Az állati testek himenynyel, arsenicum, való megétetésének vegytani vizsgálata, 1842. Iváni kőeső); M. Term. Társ. Évkönyve (I. 1841—45. A muraközi hagymádfalvi asphaltok vegybontása, A horvátországi meteorkő vegybontása, II. 1845—50. Magyarország legjelesebb kőszéntelepei vegytani és műipari tekintetben, III. 1851—56. Borsod-Tapolczai ásványvíz); M. Orvosok és Természetvizsgálók Munkálatai (III. 1843. Az úrvölgyi és rézbányai, arragla, arragonit, VI. 1846. Magyarország kőszenei és azok vegytani vizsgálata, VIII. 1847. Hazánk bortermesztőihez: a rézvirág franczia mód szerinti előállításáról, X. 1865. Az óleny allotropiai állapotairól, A salétromsavas Ammon képeztetése és annak előjötte a természetben, A köneny feléléleg igen érzékeny kémszereiről és annak gyakori képeztetéséről); Deutsch. Naturf. Versamml. Bericht (1843. Ueber eine chemisch-technische Untersuchung des Muraközer und Hegymádfalver Bergtheeres in Ungarn); M. Orvos-Sebészi Évkönyv (1844. A német orvosok és természetvizsgálók 21. gyűlése); a Hetilapban (1845.

Felszólítás a magyar kőszénbányák birtokosaihoz, Pécsi kőszén, 1846. Több magyar bányásznak a Hetilap 27. számában megjelent «nehány szavaikra», A pécsi kőszénbirtokosok viszonyai, Hazánk bortermesztőihez, Dr. Nendtvich és a rézvirág, Török János urnak, mint a gazdasági egyesület titoknokának és a M. Gazda szerkesztőjének, Nyilt levél a Hetilap szerkesztőjéhez); M. Tudós-Társaság Évkönyve (VIII. 2. oszt. 1845—1847. A körlég a növény és állatországhozi viszonyaiban, X. 1863. A Temesi Bánság földje gazdasági és műipari tekintetben); M. Gazda (1844. A vegytan földmívelési tekintetben, 1845. A gyümölcstenyésztés állapota Pécs vidékén, 1846. Jelentés a rézvirágnak szőlőtörkölyökből előállítása iránt tett kisérletekről); Ipar-Czímtár (1847. A kőszenek); Erdmann, Journ. Prakt. Chemie (1847. Ungarns Steinkohlen in chemisch-technischer Beziehung); M. Akadémiai Értesítő (1847. A xyloidin és lőgyapot, A vegytani magyar műnyelvről és határozat, A muraközi hegyi kátrány isomeriájáról, Az egyaránylatról általánosan, 1850. Némely még meg nem vizsgált hazai kőszenekről, 1851. A kénnek allotropicus állapotáról, A nováki kőszénről, 1854. A növények és állatok táplálása és növéséről, 1856. Amerikai utamnak rövid vázlata, 1859. Magyarország több kőszénfajainak vegybontása, Buda vidékének dolomitja); Sitzungsberichte d. k. k. Akad. d. Wiss. in Wien (1848. Über den goldführenden Sand von Oláhpian, Bericht von Partsch, Platina im Olahpianer Sande); Uj M. Múzeum (1851. A föld jövője geologiai szempontból tekintve, 1851—52. Még egyszer: Tudomány és magyar tudós, Geologiai levelek, ábrákkal, 1853. A természettudományok studiumáról, 1856. Apróbb közlések amerikai utazásáról, Természetrajzi pillantás Éjszak-Amerikára); Szilágyi Virgil Értesítője (1851—52. Geologiai levelek I—V.); Zeitschrift für Natur und Heilkunde (1853. Das Mineralwasser von Alsó-Alap im Stuhlweissenburger Komitate); Pesti Napló (1855—56. Visszapillantás a német orvosok és természetvizsgálók 32. gyülekezetére I—XI., ápr. Polemia a Visszapillantás miatt, 1857., 56., 57., 60. sz. A szláv kérdés az éjszak-amerikai szövetséges álladalmakban, 1858. Nyilt levél dr. Török József tanárhoz a magyar tudományos műnyelv ügyében, 1865. 167. szám. A herendi porczellángyártás); M. Term. Társ. Évkönyve (1857. A borsodtapolczai ásványvíz vegybontása, A budai keserűvíz vegybontása); Budapesti Hirlap (1858. 280., 283. sz. A légkör viszonya a növények és állatok életéhez, népszerű előadás, 1859. 1—22. sz. Tápszereink természete, népszerű felolvasás); M. Sajtó (1858. 79. sz. A «Pesti Napló» szerkesztőségéhez, polemia); Term. Társ. Közlönye (1862. Az agyagosi ásványvíz vegybontása, A kis-zellői és werolniki kőszenek vegybontása, 1863—64. A mennyházai hévvizek, Az ásvány olajok gyulékonyságáról és egyéb viszonyaikról, 1865. A dadai ásványvíz vegybontása, A noszlopi kőszén vegybontásának eredménye, A pázmándi mészkő vegybontása, 1867. A párisi világtárlatban kiállított nevezetesebb ásványokról, Az ammoniak NH_3 elégése élenyben, egy előadási kisérlet); Ország (1863. 24., 25., 34. sz. Temesi bánság és szerb vajdaság földje gazdasági és műipari tekintetben); a Hon (1876. 270. sz. esti k. Magyar tankönyvek és a magyar tudományos irodalom); Budapesti Szemle (1876. A szinképi elemzés újabb vívmányai, 1888. Más világok, 1889. Hogyan lett a világ, 1892. Három hónap Afrikában); Függetlenség (1883. 200. sat. sz. A zsidó sajtó) sat. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. historico-naturalis exhibens enumerationem plantarum in territorio Quinque Ecclesiensi sponte crescentium, praemisso tractatu generali de natura geognostica montium, deque situ, climate et vegetatione ejusdem regionis.

Budae, 1836. — 2. *Grundriss* der Stöchiometrie nebst einem geschichtlichen Überblick derselben für angehende Chemiker und Pharmaceuten entworfen. U. ott, 1839. — 3. *Az életmütlen müipari vegytan* alapismeretei. Mindennemű vegyészek és tudománykedvelők számára írta és az iparegyesületi felolvasásokhoz alkalmazta ... Számos fametszetekkel. Pest, 1844—45. Öt füzet. — 4. *Magyarország legjelesebb kőszéntelepei.* Vegytani és műipari tekintetben vizsgálta. U. ott, 1851. (Különnyomat a kir. m. természettud. társulat Évkönyveiből). — 5. *Chemischtechnische Untersuchung* der vorzüglicheren Steinkohlen-Lager Ungarns. Wien, 1851. (Különny. a bécsi akadémia Sitzungsberichtjeiből). — 6. *A vegytan elemei.* Regnault Victor eredeti munkája nyomán. Pest, 1854. 83 fametszettel. (Ism. Budapesti Hirlap 1854. 607. sz. P. Napló 1855. I. 302., 303. sz. 2. jav. és tetemesen bőv. kiadás. U. ott, 1865.). — 7. *Grundriss* der allgemeinen technischen Chemie für Oberrealschulen und technische Lehranstalten ... I. Abth. Metalloide. II. Abth. Metalle. III. Abth. Organische Chemie. U. ott, 1854—58. 149 szövegbe nyomott fametszettel. Három kötet. — 8. *Amerikai utazásom.* Egy földabroszszal és három kőrajzzal. U. ott, 1858. Két kötet. (1864-ben a m. tudom. akadémia Marczibányi mellékdíját nyerte). — 9. *Az ó-bébai ásványviz* vegybontása és hazánk ásványvizeiről általánosan. U. ott, 1860. (Különny a M. Tudományos Akadémia Éretesítőjéből). — 10. *A temesi bánság földje* gazdasági és műipari tekintetben. U. ott, 1863. (Különny. a M. tudományos Akadémia Évkönyveiből). — 11. *Az 1867. párisi világkiállítás* vegytani osztálya. U. ott, 1869. (Közlemények a földm.-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. minisztérium köréből. I. 5.). — 12. *A vegytan alapelvei.* A tudomány újabb nézetei szerint írta és főleg a műegyetemi hallgatók igényeihez alkalmazta. U. ott, 1872. Egy szinnyomatú képpel és több szövegbe nyomott fametszettel. — 13. *Frivaldszky Imre életrajza.* U. ott, 1872. (Értekezések a term. tudom. köréből, III. 3.). — 14. *Kubinyi Ferencz és Ágost életrajzuk.* U. ott, 1875. (Értek. a term. tud. kör. VII. 12.). — 15. *Die Thermen von Stuben* in geschichtlicher, chemischer und therapeutischer Beziehung. U. ott, 1878. — 16. *Die Judenfrage* in Oesterreich-Ungarn. Eine kulturhistorische Studie. U. ott, 1884. — 17. *Emlékbeszéd* Wöhler Frigyes akadémiai külső tag felett. Bpest, 1884. (Emlékbeszédek II. 5.). — 18. *A Beregmegyében levő bilasovicsi* Irma-forrás ásványvizének vegyelemzése. U. ott, 1885. (Értek. a term. tud. kör. XV. 6.) — 19. *A vámfalusi és turvékönyi ásványvizek* vegyelemzése. U. ott, 1885. (Ért. a term. tud. kör. XV. 6.). — 20. *Magyarország ásványvizei.* U. ott, 1885. (Ért. a term. tud. kör. XV. 11.) — 21. *A parádi enargit.* U. ott, 1887. (Mathem. és természettud. Közlemények XIV. 4.). — 22. *Az Akadémia tekintélye* és a fővárosi sajtó. U. ott, 1888. (Ism. Budapesti Hirlap 348. sz. P. Napló 348. sz.) — 23. *Nyilt levél* dr. Schlauch Lőrincz nagyváradi püspök ő excellentiájához, mint a magyar orvosok és természetvizsgálók Nagy-Váradon 1890. aug. 16—20-ig tartott 25. vándorgyűlése elnökéhez. U. ott, 1891. — 24. *A jezsuita nevelés következményei.* U. ott, 1892. — Arczképei: kőnyomat a Vereby Soma Honpolgárok Könyvében (Pest, 1872) és fénynyomat Hőgyes Emlékkönyvében (Budapest, 1890).

Danielik, Magyar irók II. 226. l. — *Jelenkor*, Encyclopaedia 36. l. — *Poggendorf, J. C.*, Biogr.-liter. Handwörterbuch. Leipzig, 1859. II. 269. h. — *Kanitz, Aug.*, Versuch einer Geschichte der ungar. Botanik. Halle, 1865. 203. lap. — *Toldy F.*, M. Nemzeti irodalom története. — *Vereby Soma*, Honpolgárok Könyve. Pest, 1872. VII. köny. arczk. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Egyetértés* 1882. 6. sz. — *M. Lexikon* (Somogyi) XII. 566—73. l. (Önéletrajz). — *Függetlenség* 1882. 6. szám, 1884. 265., 266. sz. (N. és Jókai). — *Egy anti-*

szemita sajtóper. Nendtvich Károly az esküdtszék előtt és Rácz Géza védbeszédei. Bpest. 1884. — *Budapesti Hirlap* 1884. 250., 1886. 51. sz., 1892. 187. sz. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1891. — *Vasárnapi Ujság* 1892. 29. sz. arczk. — *Akadémiai Értesítő* 1895. (Ilosvay Lajos). — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 105. l. (Nuricsán József). — *Hőgyes Endre*, Emlékkönyv. Budapest, 1896. köny. arczk. és gyászjelentés.

Nendtvich *Tamás*, gyógyszerész és botanikus, szül. 1782-ben Késmárkon. Gyógyszerészeti oklevelet szerzett és mint gyógyszertártulajdonos Pécsett (Baranyamegye) telepedett le, hol 1858. aug. 3. meghalt. Nagy lepke- és füvészeti gyűjteményt hagyott hátra. — Czikkei a M. Orvosok és Természetvizsgálók Munkálataiban (VI. 1846. Pécs és környékének viránya, Pécsnek lepkéi és vidékökhezi viszonyaik, A gyümölcstenyésztés jelen állapota, Baranyának fanemei Pécs környékén).

Hölgyfutár 1858. 182. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1858. 33. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 106. l.

Nenner *Frigyes*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár. — Munkája: *Freuden-Lied* an den Wohl-Ehrwürdigen P. Provincial Norbertus Conradi a Passione Domini, der Frommen Schulen in Ungarn und Siebenbürgen. Kalocsa, 1784.

A budapesti kegyes tanitórend könyvtárának példányából.

Neoscovi *Mihály*, ág. ev. lelkész Felkán (Szepesm.). szepesváraljai származású s valószinűen 1641-ben ment Felkára, a Szepes-Szombatra távozott Arelt Gergely helyére. Az ő ajánlatára hívta meg a bártfai tanács 1650. ápr. 4. Felkára Róth Györgyöt kántornak Buchholz Burchard helyére. Midőn a huszonnégy királyi lelkész közé felvétetett: ez alkalommal a szokásos esküformát neki is le kellett tennie. A 13 város lelkészei közt második consenior volt. Engel Tóbiás szepes-szombati lelkész felett, ki 1665. júl. 22. meghalt, Peschovius Dániel esperes rendeletéből júl. 25. halotti beszédet mondott ez igék felett: «légy hív mind halálig». Ugyanezen év nov. 19. Peschovius Dániel esperessel, Gürther András szónokkal és Erintherius bélabányai lelkészszel s conseniorral együtt elment a lublói várba Twarcziánszky János várkapitányhoz, s utitársaival együtt kérelmezőleg előadta, hogy ha ők a 13 város bármelyikébe jönnének és azután ott elhalnának: hátrahagyott özvegyeik a nagy ezüstkanál helyett inkább valami pénzbeli adománynyal segíttessenek, anyagi helyzetökhöz képest. De minden kérésök hiábavaló volt, mert a várkapitány azt felelte: «elődeim bevett szokásaitól teljességgel nem távozhatom el: marad minden a régi». Így kénytelenek voltak eredménytelenül visszatérni A Poprádon 1669. nov. 20. Weiss Tóbiás lakában tartott gyűlés egyhangúlag esperessé nevezte és megerősítette. A donnesmarkti templom elvétele s a lelkésznek Melczel Jánosnak a lelkészlakból kiűzése alkalmával, mit 1671. jún. 14. a gróf Csáky drabantjai követtek el, mint esperes az erőszakos tény ellen Weiss Tóbiás conseniorral és Klesch Dániel egyházmegyei jegyzővel együtt ünnepélyesen tiltakozott. De csak kinevették óvástételét. Az 1674. egyetemes üldöztetés idejében több szepesi lelkésztársával együtt ő is számüzetett és más országokban nyomorogva tartotta fenn életét. Visszatért-e később a hazába, vagy idegen földön halt el nyomorban: erről semmit sem tudunk. — Munkái: 1. *Carmen* nuptiale, domino Samueli Csernák ecclesiae neosoliensis pastori slavorum sponso et Helenae Sinapiae sponsae oblatum ... 1670. — 2. *Salutatio*, qua princeps Stanislaus Heraclius Lubomirszky in arce Lublo 1671. excipiebatur. — Kéziratban: Naplótöredék (latin és német).

Rácz Károly, A pozsonyi vértörvényszék. Sárospatak, 1874. 131. l.

Népessy *Károly*, veszprémegyházmegyei áldozópap és tanár, szül. 1836. máj. 7-én Pesten, 1859. május 11. szentelte-

tett fel misés pappá; káplán volt 1861-ig Pesten; azután hitszónok és hitoktató a kaposvári gymnasiumban; 1865-ben ismét segédlelkész, 1869-ben helyettes plébános Vöröstón (Veszprémm.); 1874-től rendes plébános ugyanott; 1899-ben nyugalomba vonult Pápára. — Munkája: *Egyházi énekek* és imák a ker. kath. tanuló ifjúságnak használatára. Kaposvár, 1877. (Pest, 1863. és Bpest, év n.).

Kisslingstein Könyvészete. — *Schematismus* Weszprimiensis 1901.

Nepomucky *József*, főgymnasiumi tanár Nagy-Szebenben, hova 1854. jún. 1. nevezték ki, hol a történelmet és német nyelvet tanította. 1867. márcz. a troppaui gymnasiumhoz helyeztette át magát. — Czikke a nagyszebeni állami főgymnasium Programmjában. (1855. Geschichte und Systeme).

A magyar nemz. muzeumi könyvtár példányából.

Nera *Dániel*, kir. koszorús költő, morvaországi származású volt, azonban Nagy-Szebenben élt és középszerű, de igen termékeny költő volt. — Munkája: *Tessera Amoris* & obsequii, Viro ter Reverendo, Clar., Excell. D. D. Michaeli Pancratio, olim celeberrima in Rostochiensi Universitate I. V. Doctori ... uti & paulo post Eperiensis Evangelici Status Regni Hungariae, ac denique Cibiniensis Lycei Professori meritissimo, post Neocomiensi, modo vero Inclytae Regiaeque Septiurbis in Regno Transylvaniae Mediessanae Pastori primario, Patrono colendissimo, Patri reverendissimo, amantissimo, reverentialiter filialiterque felicissimae ipso die inaugurationis Mediessini persoluta. Cibinii, 1670. — Költeményei vannak a Favor Aeonis erga Val. Frank. Cibinii, 1679. és Rosetum Frankianum cz. munkákban.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 5. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 344. l.

Nérei *Ödön*, biztosító-intézeti hivatalnok, szül. 1852-ben Komáromban, hol atyja N. Ferencz kávés volt; reáliskolai tanulmányait elvégezvén, 1866-ban biztosítási hivatalnok lett, a mely pályán jelenleg is működik Budapesten. — Munkái: 1. *Tájékoztató* a spiritismus történetéből, elméletéből és kisérletezéséből. Bpest, 1899. — 2. *A szellem-világ közleményei*. A budapesti szellembuvárok egyleti ülésein a szellemektől mediumok közvetítésével nyert oktatások és nyilatkozatok. Mediumi rajzképekkel. U. ott, 1899. — 3. *Levelek* az ód-ról és delejről. U. ott, 1900. — 4. *A médiumokról*. Allan Kardec nyomán. U. ott, 1901. — 5. *Mi a halál*, hol a túlvilág. Milyen az élet a túlvilágban. Lehet-e a túlvilágot elképzelni. U. ott, 1902. (A 3—5. sz. munkák Bata Mór álnév alatt jelentek meg.).

M. Könyvészet 1898—1899. és önéletrajzi adatok.

Nerodoli *János*. — Munkája: *Elmés gyönyörködtető olvasmányok*, mellyeket a magyar nemzet kedvéért összeszedett és kiadott. Buda. 1830.

Petrik Bibliogr.

Nesko *Gyula* (littmanovai), a görög keleti vall. szent-endrei gymnasiumban III. éves tanuló. — Munkája: *Carmen*, quod ill. ac rev. dno Pantaleimone Zsivkovics, orientalis gr. non uniti ritus ecclesiae episcopo Budensi ... cathedralem ecclesiam 1836. solenniter ingrediente ..... cecinit ... Pestini.

Petrik Bibliogr.

Neskovics *Athanáz*. — Munkája: *Istoria* slaweno-bolgarskog naroda. Buda, 1801. (A bolgár-szlávság története).

Schaffarik, Geschichte der slav. Sprache und Literatur. Ofen, 1826. 220. l.

Neskula *Ferencz*, orvosdoktor, jablonakrudi (Csehország) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de morbis potatorum. Pestini, 1845.

Rupp, Beszéd 165. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Nesnera *Aladár*, fa- és fémipariskolai igazgató, szül. 1855. jún. 3. Nyirádon (Zalam.); Budán végezte tanulmányait, hol 1854-ben a József műegyetemre be-

iratkozott. 1874-ben nyert tanári oklevelet. Tanulmányainak végeztével Székesfejérvárra, onnét 1876-ban az aradi főreáliskolához neveztetett ki. 1896. aug. kinevezték az aradi fa- és fémipar-iskola igazgatói állására. — Ismeretterjesztő czikkeket írt a helyi és vidéki lapokba. — Munkái: 1. *A mértan* alapvonalai. Arad, 1880. (Kőnyomat). — 2. *A mértan* elemei. Reál- és polgári iskolák első osztályai számára. U. ott, 1882. A szöveg közé nyomott 111 ábrával. — 3. *Rajzoló* geometria reál- és polgári fiúiskolák I. és II. osztálya részére. Bpest. 1893.

Lakatos Ottó, Arad története. Arad, 1881. 72. l. — *A kir. József-műegyetem tanarai és hallgatói*. Bpest, 1883. 65. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Rajner* Névkönyve 16. l. — *Magyar Könyvészet* 1895. — *Himpfner Béla*, Az aradi kir. főgymnasium története. Arad, 1896. 85., 97. l. — *Az aradi főreáliskola Értesítője* 1897. 41. l.

Nessi *Pál*, jogi doktor, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1866. jún. 3. Budapesten; a gymnasiumot Kaposvárott és Budapesten végezte; majd a budapesti egyetemen 21 éves korában jogi doktor és hat hét mulva államdoktor lett; 23 éves korában ügyvédi oklevelet nyert és ügyvédi irodát nyitott. Előbb tartalékos vártüzér-hadnagy, később tartalékos honvédtiszt volt; legújabban kilépett a honvédség kötelékéből. Élénk részt vesz a főváros társadalmi életében, különösen buzgólkodott Balatonföldvár fürdőtelep megalapításában; e fürdőtelepesek egyesületének igazgatója. 1901-ben a tabi (Somogym.) kerületben függetlenségi programmal választatott meg és a párt mindjárt első ülésében első jegyzőjének választotta meg. A vízügyi bizottság tagja. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 328. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 11. sz. arczk.

Nestor *Szilveszter*, gör. kath. főgymnasiumi tanár, szül. 1848-ban Intre-Gáldon (Alsó-Fehérm.); 1877-ben nyert tanári oklevelet; a balázsfalvi görög kath. főgymnasiumban tanítja a rumén és német nyelvet. — Munkái: 1. *Manualu* de grammatica germană pentru scolele medie. Balázsfalva, 1878. (2. kiadás, 1893., 3. jav. k. 1896. U. ott.). — 2. *Geografi'a* topica si naturale Ungariei. U. ott, 1885. (A gymnasium II. osztálya számára). — 3. *Geografi'a* fisica pentru clasea u III-a gimnasiala compusa de dr. Augusta Schmidt traducere. U. ott, 1886. — 4. *Geografi'a* Ungariei, pentru I. clas. gymnas. U. ott, 1886. — 5. *Compendiu* de gramatica româna pentru scólele primári si secundari. U. ott, 1888. (6. kiadás). — 6. *Elemente* de constitiunae patricĭ saŭ conóscere drepturilor şi dătorinterol cetăteneseĭ. Pentru scolele poporale şi adultĭ. U. ott, 1900.

Vajda Névkönyve 38. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nestorovits *C.*, földbirtokos Szent-Endrén (Pestm.). — Munkája: *Kleiner Beitrag* zur groszen Frage über Tabakhandel und Tabakfabrication (ohne Monopolverletzung) frei betreiben zu können. Pest, 1867.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nestorovics *Strefanovics Uros*, cs. kir. tanácsos, a szerb iskolák tanfelügyelője, szül. 1765-ben Budán; középiskoláit Németországban, a jogot Bécsben végezte. Ezután az udvari illir kanczelláriához neveztetett ki jegyzővé. Az illir kanczellária megszünte után áthelyeztetett a magyar udvari kanczelláriához. 1810-ben az összes magyarországi szerb iskolák tanfelügyelőjévé neveztetett ki. E minőségben szervezte a szent-endrei tanítóképző intézetet, mely az első szerb tanítóképző volt Magyarországon; új tanrendet és tankönyveket vitt be a szerb népiskolákba, s a tanítók fizetésének javításán fáradozott. Meghalt 1825. aug. 8. Pesten. — Munkái: 1. *Život Jesusa Krista* ... (Jézus Krisztus élete.). — 2. *Svečan govor* prilikom osuwanjd škol ...

(Ünnepi beszéd az iskolai alap létesítésekor). — *Svečan govor* prilikom otkrića lika cara Franca I ... (Ünnepi beszéd I. Ferencz császár szobrának leleplezése alkalmával).

Kalics, D., Szrpszki knizsevnyici I. 29. l.

Neszkovics *Ádám.* — Munkája: *Az jeruzsalemi görög* anyaszentegyháznak szent miséje alatt való imádságok. Pest, 1780.

Petrik Bibliogr.

Neszmély *Artur,* hirlapíró, komáromi származású volt és iskoláit végezve, hirlapírással foglalkozott Budapesten, hol előbb a Magyar Hirlap politikai munkatársa volt, majd az Egyetértés politikai riportere s képviselőházi tudósítója, egyszersmind az ujságírók egyesületének választmányi tagja is lett. Neuhauser családi neve helyett Neszmély írói nevet használt. Meghalt 1899. nov. 9. Budapesten a Ferencz József-kórházban 27 éves korában. Édes anyja Neuhauser Izraelné fia emlékére 1000 koronát adott az ujságírók egyesületének. — Szerkesztette az Esti Hirlapot 1897. okt. 19-től 1898. máj. 23-ig Budapesten.

Komaromi Lapok 1899. 46. sz. — *Egyetértés* 1899. 310. szám. — *Budapesti Hirlap* 1899. 312. sz.

Neszveda *István,* filomélai fölszentelt püspök, szül. 1811. febr. 15. Püspök-Hatvanban (Nógrádm.), hol atyja községi jegyző volt; középiskoláit Váczon és Pesten végezte; 1831-ben Nádasdy Ferencz gróf váczi püspök a növendékpapok közé fölvette s a pesti központi papnevelőbe küldte; ugyanezen évben jött ott létre a magyar egyház-irodalmi iskola, melynek N. is egyik alapító s négy évig tevékeny tagja volt. 1835-ben fölszenteltetett és Nézsán, majd Kosdon káplánkodott; előbb a veresegyházi, azután a baghi, majd a kosdi plébánia administrálásával bízták meg. 1843-ben püspöke a nőténcsi plébániát adta neki; innét 1852-ben a püspök-hatvanira lépett elő. 1855—63-ig mint esperes állott a kerület élén, 1863-ban pedig Peitler Antal püspök kanonoki stallumra emelte, egyszersmind a vácz-alvárosi plébániát is kormányozta. 1870-ben csongrádi főesperes lett, 1871. a szent-Ilonáról nevezett földvári apátság czímét nyerte el és főesperésségre lépett elő s fölmentetett a plébánia kezelésétől. 1876-ban püspöki alhelyettessé, 1882-ben pedig rendes helyettes püspökké és általános ügyhallgatóvá neveztetett ki, mely minőségben XIII. Leo pápa által megerősítve, márcz. 27. a filomelai püspöki egyház czímére érdemesíttetett. A váczi püspökség ügyeit és anyagi viszonyait, melyek Peitler püspök ideje alatt ziláltak voltak, rendezte. A Lonkay Antal által összehívott magyar kath. írók gyülekezetében, mely a szent István társulat tudományos irodalmi osztályának felállítását határozta el, ő elnökölt. Meghalt 1890. ápr. 20. Váczon. — Mint papnövendék a pesti magyar iskola Munkálataiba könyvismertetéseket írt; az utóbbi húsz év alatt álnevek alatt a Mátyás Diák és Charivari humorisztikus lapokban, valamint a M. Államban epigrammái jelentek meg.

M. Állam 1884. 129. sz. (Kazaly Imre). — *Váczi Közlöny* 1884. 19. sz. arczk., 1890. 17. sz. — *Budapesti Hirlap* 1885. 263. sz. (Spinoza). — *Religio* 1890. I. 33. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1890. 17. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Neszveda *Tamás,* egri egyházmegyei áldozópap, 1828-ban III. éves hittanhallgató volt. Meghalt 1833-ban. — Munkája: *Monumentum* pietatis honoribus ill. ac rev. dni Joannis Hám, almae dioecesis Szatmariensis episcopi, cum pleno perennis memoriae, chientarisque reverentiae affectu a clero juniore Agriensi positum. Agriae, 1828. (Költemény).

M. Sion 1888. 779. l. — *Koncz Ákos,* Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 184. l. — *Petrik* Bibliogr.

Néthy *Jean de.* L. *Némethy Emma.*

Netoliczka *Ágoston,* cs. kir. százados, 1859. jún. 4-től főhadnagy és ezredbeli segédtiszt volt; részt vett az olasz had-

járatban, Magentánál megsebesült és a francziák elfogták. 1864—66-ban a gróf Hartmann-Clarstein-féle egész ezreddel, mint százados, Komáromban tartózkodott. 1866. június 27-én a nachodi (Csehországi) ütközetben elesett. — Munkája: *Geschichte* des k. k. Linien-Infanterie-Regiments Graf Hartmann-Clarstein von der Errichtung bis zum Schlusse des Jahres 1865. Im Auftrage des Regiments. Comorn, 1866.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Netoliczka *Jenő*, bölcseleti doktor és tanár Pesten. — Munkája: ***Katechismus*** der Weltgeschichte. Examinatorium für Mittelschulen, zugleich als Lehrbuch für höhere Töchterschulen. Pesth, 1867.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Netoliczka *Oszkár Ferencz József*, bölcseleti doktor és ág. ev. főgymnasiumi tanár, N. Ágostnak és Greiszing Máriának fia, szül. 1865. okt. 8. Komáromban; a brassói ág. ev. iskolát látogatta, hol 1884-ben a Honterus-féle gymnasiumot végezte; azon év szept. 29. a jenai egyetemre iratkozott be, hol 1886. husvétig tanult; ezután 1888. augusztusig Berlinben a theologiát, a német és latin philologiát hallgatta és tanulmányait 1889-ben a budapesti egyetemen végezte, miután 1888. aug. 2. Jenában bölcseletdoktori s 1889-ben tanári oklevelet nyert. 1890. jan. 7. óta a brassói ág. ev. főgymnasiumban a latin és német nyelv tanára; 1894 óta egyszersmind az intézet könyvtárnoka. — Czikkei a brassói ág. evang. gymnasium Programmjában (1891. Zu Heines Romanzen und Balladen, ism. Blätter für liter. Unterhaltung 1892, 1897., Eine Schulreise nach Venedig, ism. Korr. f. Landeskunde, 1900. Goethe und die Antike, Festrede, ism. Litter. Echo, Korr. f. Lkde, Euphorion VIII. Egyet. Philolog. Közlöny.); Aus der Zeit der Reformation cz. díszműben (Brassó, 1898. Die deutsche Reformation, ihr Ursprung und ihre Wirkungen); a Kronstädter Kalenderben (1899. D. G. D. Teutsch, 1901. Traugott Teutsch); a Trausch-Schuller Schriftsteller-Lexikonában (IV. 1902. Honterus, Wagner); czikkeket írt még a Kirchliche Blätter, Deutsche Literaturzeitung, Literaturblatt für germanische und romanische Philologie, Siebenb. d. Tagblatt, Kronstädter Zeitung (1894. 82. sz. Zum Rüktritte des Gymnasialdirektors L. Korodi, 1901. 255. sz. Zu Rektor Korodi's Gedächtniss), Schul. und Kirchenbote, Siebenb. Volksfreund és Korrespondenzblatt cz. lapokba. — Munkája: 1. *Schäferdichtung* und Poetik im 18. Jahrhundert. Inaugural-Dissertation. Weimar. 1889. (Különnyomat a Vierteljahrschrift für Literaturgeschichteből. Ism. Korr. f. Lkde). — 2. *Lehrbuch* der Kirchengeschichte für höhere Lehranstalten von D. Friedrich Lehmann. Dritte umgearb. u. verm. Auflage, besorgt von ... Göttingen, 1893. (Ism. Korr. f. Lkde, Zeitschrift f. Kirchengeschichte, Theol. Litteraturzeitung 1895. sat. 4. kiadás 1897., 5. telj. átdolgozott k. 1899. U. ott). — 3. *Gotthold Ephraim Lessing*, Nathan der Weise. Für den Schulgebrauch herausg. Wien, 1893. (Freytags Schulausgaben klassischer Werke für den deutschen Unterricht. Ism. Schul- und Kirchenbote 1894., Zeitschrift für d. deutschen Unterricht X.). — 4. *Deutsches Lesebuch* für Mittelschulen. II., III. Theil. Hermanstadt, 1896. (Wolf Hanssal együtt Ism. Siebenb. d. Tagblatt 6942. sz., Zeitschrift für d. deutschen Unterricht XII. sat.). — 5. *Johannes Honterus*. Kronstadt, 1898. (Különny. a Kronstädter Kalenderből). — 6. *Zum Honterus-Drama* von Traugott Teutsch. U. ott, 1897. (Különny. a Kronstädter Tagblatt és Kronstädter Zeitungból). — 7. *Johannes Honterus*. Ein Gedenkbüchlein zur Feier seiner Geburt. U. ott, 1898. (2. kiadás. Ism. Korr. f. Lkde, Kronstädter Zeitung 1897. 263. sz., Siebenb. d. Tagblatt 7278. sz., Beilage zur Allg. Zeitung 1898. 190. sz.). — 8. *Johannes Honterus'* Ausgewählte

Schriften. Herausgegeben ... Mit Textabbildungen und einer Karte von Siebenbürgen. Hermannstadt, 1898. (Ism. Korr. f. Lkde, Kronstädter Ztg. 232. sz. sat.). — 9. *J. F. Trausch, Handschriften-Katalog.* Bearbeitet und ergänzt. Kronstadt, 1898., 1900. (Ism. Korr. f. Lkde XXI., XXIII., Kronstädter Zeitung 1900. 276. sz. Deutsche Litteraturzeitung 1901. 2634. szám). — 10. *Kronstädter Kalender* für 1900. u. 1902. U. ott, 1899., 1901. — 11. *Deutsches Lesebuch* für Mittelschulen IV. Theil. Hermannstadt 1902. (Wolff Hanssal együtt.). — 12. *Breve chronicon Daciae*, Simon Nösners und Hieronymus Ostermayers Chroniken: Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, Kronstadt, 1902.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 315. l.

Neubauer *Adolf.* — Czikkei a M. Zsidó Szemlében (1891. A négyzetes írásjegyek a bibliai kéziratokban és a legrégibb bibliai kéziratok, A nem-héber nyelvek, melyeket a zsidók használtak).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Neubauer *Ferencz*, m. kir. bányafőnök Iglón. — Czikke a Földtani Közlönyben (II. 1872. Az iglói vándorgyűlésen aug. 26. tartott előadása). — Munkája: *Die Mängel des oberungarischen Kupfererz-Bergbaues* und Mittel zu ihrer Beseitigung Kaschau, 1871.

Szinnyei Könyvészete.

Neubauer *János*, ág. ev. tanítóképző-intézeti tanár, szül. 1838. szept. 8. Felső-Lövőn (Vasm.), hol atyja varga és földmívelő volt; tanulmányait szülőhelyén és Sopronban végezte, az egyetemet Bécsben és Erlangenben (theologiát és bölcseletet hallgatott). 1863-ban tanár lett, (1869-ben pappá is felavattatott), 1876. igazgató F.-Lövőn, hol 1888. nov. 18. meghalt. Az ő igazgatása idejében kezdődött a tanintézetek nagy átalakítása. mely a középiskolai törvény életbeléptetése folytán szükségessé vált. — Programmértekezése a felső-lövői ág. evang. tanító-képző-intézet Értesítőjében (1858—60. Meteorologiai észleletek, 1878. A kegyelet mint nevelési tényező).

Prot. Egyh. és Isk. Lap 1888. 1585. h. — *Népiskola.* Felső-Lövő, 1888. 46. szám. — *A felső-lövői á. h. e. tanítóképző intézet Diszalbuma.* Békés, 1895. 6. l. (Vaday József) és gyászjelentés.

Neubauer *János*, tanuló a boroszlói egyetemen, bélabányai (Hontm.) származású. — Üdvözlő verset írt latinul a Lauream In Alma Leucoria ... Wratislaviae, 1676. cz. munkába.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Neuberger *István*, gymnasiumi tanár, szül. 1874. Kőszegen (Vasm.); 1897-től a kis-szebeni kegyestanítórendi gymnasiumban volt helyettes tanár, jelenleg ugyanaz Szakolczán. — Czikke a kis-szebeni gymnasium Értesítőjében (1898. Széchy Mária a magyar költők műveiben).

Vajda Névkönyve 196. l.

Neubürger *Frigyes.* — Munkája: *Das Sonderrecht* der gemeinen Judenschaft zu Fürth und in dessen Amt im achtzehnten Jahrhundert. I. Das Verfassungsrecht. Historisch-dogmatisch dargestellt. Pressburg, 1902.

Századok 1902. 885. l.

Neudeck *Gyula*, a cs. és kir. sophiai diplomatiai ügynökségnél írnok; előbb Liptómegyében tartózkodott, hol megnősült és több rendbeli utazást tett Magyarországon archaeologiai kutatások céljából. — Czikkei a bécsi Numism. Zeitschriftben (III., XII. Quadische Münzen); az Archaeol. Értesítőben (1883. Quadok pénzei, 1889. A sajógömöri várhegyről, sajógömöri éremlelet a XVI. századból, 1891. Az Orsova közelében, Ogradinával szemben levő Trajanus-emlékről, 1893. Régiségekről az Alduna vidékén, 1894. Tiberius utja az Aldunán); a M. Mérnök- és Építészegylet Heti Értesítőjében (1893. Az Alduna szerb partján levő római utmaradványok és erő-

dítések). — Munkája: *Germanische Befestigungen*. Wien, 1879. (Különnyomat a Mittheilungen der Anthropol. Gesellschaft in Wien cz. folyóiratból).

A m. n. muzeumi könyvtár példányaiból.

Neudörfer *Ignácz*, orvosdoktor, cs. és kir. táborkari főorvos, szül. 1825. márcz. 15. Hliniken (Trencsénm.); az orvosi tudományokat a bécsi egyetemen végezte, hol 1857-ben orvosdoktori és sebészi oklevelet nyert; 1857—58-ban az olmüczi sebészeti intézetben a vegyészet helyettes tanára volt. Ezután a katonai pályára lépett és jelenleg nyugalmazott vezérkari főorvos s osztályfőnök a bécsi közkórházban. Hosszabb ideig a bécsi egyetemen a sebészet magántanára volt; a Ferencz József-rend és arany érdemkereszt tulajdonosa volt. Meghalt 1898. máj. 20. Bécsben. — Az orvosi szaklapokban több czikke jelent meg (ezeket Eisenberg felsorolja). — Munkái: 1. *Handbuch* der Kriegschirurgie. Leipzig, 1869. Három kötet. — 2. *Die chirurgische Behandlung* der Wunden. Wien, 1876. — 3. *Aus der chirurgischen Klinik* für Militärärzte. U. ott, 1876. — 4. *Die moderne Chirurgie* in ihrer Theorie und Praxis. U. ott, 1885.

Ziegenbalg, Hermann, Allg. Deutsches Bücher-Lexikon. Leipzig, 1878. VIII. 224. l. — *Eisenberg, Ludwig*, Das geistige Wien. Wien, 1893. II. 350. l. és gyászjelentés.

Neugebauer *József*. — Munkája: *A bécsi marha- és húsvásár kérdése*. Nemzetgazdaságilag feltüntetve. Bpest, 1894.

Kisslingstein Könyvészete.

Neugebauer *László* (aszódi), műfordító, a Kisfaludy- és Petőfi-társaság tagja, szül. 1845. febr. 22. Pesten, hova atyja Morvaországból költözött és előkelő selyemkereskedése volt. N. a pesti piarista gymnasiumba, majd az evangelikusokhoz járt; utóbb reáliskolai tanulmányait Pesten és Bécsben végezte, s azután 1870-ben az osztrák-magyar bank tisztviselője lett. E mellett már korán a szépirodalommal foglalkozott és 1865-ben jelent meg első fordítása a Pester Nachrichtenben, hol Jókai egy elbeszélését közölte. Ekkor érlelődött meg az a terve, hogy Petőfi remek költészetét a németekkel megismerteti; ebből a czélból egyes mutatványokat közölt Petőfi verseiből kiváló német költőkkel (Geibel, Hamerling, Grün Anasztász, Schellel sat.), kik buzdították, hogy folytassa megkezdett munkáját. A műfordítás terén szerzett érdemeiért 1871-ben a Petőfi-társaság, 1882. febr. 8. a Kisfaludy-társaság választotta tagjává; tagja volt a Kemény Zsigmond-társaságnak is. 1892—94-ben a bécsi magyar egyesület elnöke volt és ennek zilált viszonyait egy év alatt megszilárdította és rendezte; visszalépése alkalmából az egyesület dísztagjává választotta. N. hosszabb ideig volt a Petőfi-társaság s a Műbarátok körének pénztárnoka. 1887-ben a koronás arany érdemkeresztet, 1890. a török Medsidje-rend nagykeresztjét kapta, 1892-ben pedig a király aszódi előnévvel magyar nemességet adományozott neki. Évek óta a Műbarátok köre irodalmi osztályának előadója. — A Pester Nachrichtenben jelent meg első fordítása (1865 Jókai, Fortunatus Imre). Munkatársa több nagy német lapnak is: Frankfurter Zeitung, Münchener Allg. Zeitung, Neue Freie Presse, Pester Lloyd sat. Czikkei a Fővárosi Lapokban (1882. Magyar költők diadala Bécsben); a M. Szellemi Életben (Budapest, 1892. Petőfi Bécsben). — Munkái: 1. *Franz Deák*. Eine Charakterskizze von Franz von Pulszky. Aus dem Ungarischen. Leipzig, 1876. — 2. *Gedichte* von Petőfi Aus dem Ungarischen. U. ott, 1878. (Ism. Petőfi Társaság Lapja 1877., Ellenőr 545., Főv. Lapok. 286., Magyarország és a Nagyvilág 51. sz. Egyet. Philol. Közlöny, Ungarische Revue 1878. Budapesti Szemle XIX. 1879. 2. kiad. 1885. U. ott, 3. bőv. és jav. kiad. sajtó alatt van). — 3. *Lied* von der Nähma

schine. Aus dem Ungarischen. Illustrirt von Otto v. Baditz. U. ott, 1884. — 4. *Josef Kiss, Gedichte.* Aus dem Ungar. übersetzt. Ugyanott, 1887. — 5. *Ungarische Dorfgeschichten* von Koloman Mikszáth. Aus dem Ungarischen. Mit fünfzehn Aquarellen nach Bihary, Karlovszky, Margittay, Neogrády, Roskovics und Vágó. U. ott, 1890. (A jó palóczok). — Endrődi Sándor Kurucz-dalait ford., zenésítette Mihalovics Ödön. (Hangjegyek. Bpest.). — Ezeken kívül fordított Csiky színműveiből (Proletárok, Czifra nyomorúság; ezek kéziratban vannak); Arany, Gyulai, Tóth Kálmán és mások költeményeiből, Fischer S., Petőfi's Leben und Werke cz. művét ő rendezte sajtó alá (1891—94.); jelenleg pedig a magyar költők és prózaírók, különösen a parlamenti szónoklatok nagyterjedelmű német anthologiáján dolgozik.

Kisfaludy-Társaság Évlapjai. U. F. XVII. 1882. 18. l. — *Budapesti Hirlap* 1887. 49. sz. — *Ország-Világ* 1891. 51. sz. arczk. — *Egyenlőség* 1891. 30—32. szám. — *M. Szellemi Élet.* Bpest, 1892. arczk. és névaláir. — *Eisenberg,* Das geistige Wien I. 377. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 132. l.

Neugeboren *Dániel György,* ág. ev, superintendens, a quedlinburgi (Poroszország) N. Henrik és a nagyszebeni Angermayer Anna Mária fia, szül. 1759. szept. 21. Nagy-Szebenben; miután szülővárosában a gymnasiumot elvégezte, 1778-ben nevelőnek ment Belovárba (Horvátország) Csernel alezredes fiához. 1782. ápr. a lipcsei egyetemre iratkozott be s 1784 tavaszán hagyta el ezen intézetet, hogy szülővárosában a tanításnak szentelje magát, hol conrektor és rektor lett, mígnem 1799. aug. 29. szerdahelyi lelkésznek választották, 1805. okt. 20. pedig városi lelkész lett Szász-Sebesen. 1806. decz. 17. superintendenssé választották, egyszersmind lelkipásztor volt Berethalmon, hol 1822. febr. 11. meghalt. Baráti viszonyban élt Bruckenthal Sámuel báróval és Ederrel; megalapította a báró könyvtárának és éremgyűjteményeinek katalogusát. 1800-ban Müller superintendens meghívta az ág. ev. konsistorium tervének kidolgozására s ezen munkálatokban a további években is élénk részt vett. Végre az egyházak és iskolák gyakori látogatása által sok újítást hozott be, melyekkel az addigi hiányokat és hibákat pótolta. — Czikkei a Siebenb. Quartalschriftben (I. 1—27. Ueber die Lage und die Hindernisse der Schriftstellerei in Siebenbürgen, 82—109. és 209—242. l. Uebersicht der neuesten Literatur, 283—312. l. Auszug aus d'Anville's Abhandlung von den Völkern, welche heut zu Tage das Trajanische Dacien bewohnen); az Intelligenzblatt des Siebenb. Boteban (1803. 207—209. l. Nachtrag zu der Ederschen Erörterung einer ‚alten Goldmünze); a Teutsch Fr. Schul-Ordnungjában (II. 99. Unmassgeblicher Vorschlag zu einer vorteilhaften Einrichtung des Hermannstädter evangelischen Schul- und Kirchenwesens 1796—1797.; II. 184. Die Visitationsartikel von 1818; 189. Plan zur Verbesserung des Schulwesens der Augsburgischen Konfessionsverwandten in Siebenbürgen). — Levelei Müller J. A. rektorhoz (Archiv. f. Landeskunde. N. F. XV.), Weber pozsonyi könyvárússegédhez (u. ott), Teutsch János brassói lelkészhez (u. ott), levélváltás egy nagyszebeni gymnasiumi tanuló atyjával (u. ott), Bánffy György grófhoz (u. ott), Jenából 1774. szept. 2. (u. ott XX. 541. l.). — Munkái: 1. *Joannis Com. de Bethlen Commentarii* de rebus Transylvanicis proximis ab obitu Gabrielis Bethlenii 34 annis gestis. Editio nova. Viennae, 1778., 1780. Két kötet. (Szerző életrajzával). — 2. *De gente Bathorea Commentarius,* quo ad quaestionem ab illustri societate Jablonoviana propositam respondit. Lipsiae, 1783. (Pályamunka. 2. kiadás. Cibinii, 1829. Ism. Nemzeti Társalkodó 1830. I. 270. l.) — 3. *Johann Theodor v. Hermann,* Gubernial-Sekretär. Hermannstadt, 1790. — 4.

Donatus latino-germanicus oder Erste Anleitung zur der grammatikalischen Kenntniss der deutschen und der lateinischen Sprache. Zum Gebrauch der untersten Klassen des Hermannstädter evang. Gymnasiums. U. ott, 1795. — 5. *Ad orationem de Studiis* eorum, qui ad numera Doctorum publicorum in Gymnasiis Transilvanicis adspirant, et ad Disputationem, qua methodi sinuum inveniendorum universalis. Dissertatione adnexa expositae, thesiumque subjunctorum veritatem D. Jo. Binder, Prof. P. O. de 9. Novemb. (1797) defendet, invitat Gymn. Cibin. U. ott. — 6. *Gebet* nach den Bedürfnissen der gegenwärtigen Zeitumstände zum Gebrauch der evang. Kirchen in Siebenbürgen auf a. h. Befehl verordnet. U. ott. — 7. *Gebet* nach der Predigt zu sprechen am Tage der 100 jährigen Feier des Festes der durch Dr. M. Luther im Jahre 1517 begonnenen Kirchenreformation. U. ott, 1817. — 8. *Kurzer Unterricht* von der im Jahr 1517 durch Dr. Martin Luther unternommenen Reformation und der dadurch gestifteten evangelischen Kirche. Ugyanott, 1817. — Kéziratban: nagy latin Grammatika, melyet Schuller János Györgygyel együtt készítettek; Elegia obitum Josephi II. deplorans; Beleuchtung der von dem Burzenländer Kapitel vorgelegten Abhandlung über das von demselben für seine Dechanten angesprochene Ordinationsrecht 1814.; Diss. de Toris Saxonum in Transsilvania sat.

M. Kurir 1822. I. 23. sz. — *Tudom. Gyűjtemény* 1822. V. (Nekr.). — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 5., IV. 318. l. — *Allg. Deutsche Biographie* XXIII. 494. (Teutsch. G. D.). — *Petrik* Bibliogr. — *Archiv* für Landeskunde. N. F. XV.. XVIII. (Neugeboren H.).

Neugeboren *Emil Gyula*, jogi doktor és jogakadémiai tanár, szül. 1838. jan. 7. Nagy-Szebenben, hol a gymnasiumot végezte; tanulás közben szorgalmasan látogatta tanárainak, Fusz Mihály és Károly vezetése alatt az ottani természettudományi gyűjteményeket. Gymnasiumi tanulmányait végezve, 1855—58-ig a nagyszebeni akadémián a jog- és államtudományokat hallgattta; azután 1859. májustól joggyakorlaton volt az erdélyi cs. kir. főtörvényszéknél. 1860. okt. gyakorlati politikai és birói vizsgát tett. 1861—70-ig a szászsebesi törvényszék bűnügyi tanácsában mint törvényszéki titkár és előadó működött, hosszabb ideig az ügyészségi teendőket is végezte. Részt vett a város közügyeiben is, így a takarék- és kölcsönpénztár, a polgári- s iparegyesület alapításában. 1869-ben ügyvédi oklevelet szerzett és 1870. aug. Eötvös József báró közoktatásügyi miniszter a nagy-szebeni jogakadémiához kinevezte rendkívüli helyettes tanárnak a hazai jogtörténet és a közigazgatási törvénytudomány előadására. 1872. júl. 26. a budapesti egyetemen jogi doktori vizsgákat tett. 1873. nov. a nagy-szebeni jogakadémia újra alakításakor a magyar közigazgatási jog, úgy az általános és magyar-osztrák statisztika rendes tanárának neveztetett ki. Az intézetnek 1887-ben történt feloszlatásáig működött és más tantárgyakból is, u. m. a magyar magánjog-, bányajog és a politikából tanártársait többször helyettesítette. 1879-től egyszersmind az akadémia könyvtárának kezelése is reá bizatott. Végre az intézet ügyeinek lebonyolítását (Sentz Alajos igazgató halála után) ő végezte. 1890. júl. 15. nyugdíjaztatott. Ezután szülővárosában a földhitelintézet igazgatóságának jogtanácsosa, az evang. egyházi nyugdíjintézet számvizsgáló bizottságának s az osztrák-magyar hivatalnokok egylete takarék- és kölcsönbizottságának tagja lett. Az 1873. bécsi világkiállítás XXVI. osztályában részt vett a nagyszebeni felnőttek oktatásáról készített XIV statisztikai táblázatával. 1875—1889-ig több népszerű felolvasást tartott a jogász-segélyegylet javára s a városi polgár- és iparegylet felsegélyezésére. —

Politikai, közigazgatási, nemzetgazdasági és statisztikai czikkeket írt a Siebenb. Deutsches Tageblattba és a Siebenb. D. Wochenblattba (Franz Gebbel); a Hermannstädter Zeitungba (1884. 19. Nahe Dinge, nächste Ziele, 270. sz. Zur Frage des Fortbestandes der Hermannstädter kön. ung. Rechtsakademie) sat. — Munkái: 1. *Zwangsgenossenschaften* und freie Gewerbekammern. Hermannstadt, 1879. — 2. *Hermannstadt* und die Vorbedingungen einer gesünderen und kräftigeren Entwickelung seines städtischen Gemeindewesens. U. ott, 1889. — Kéziratban: Verantwortlichkeit und Haftung der Verwaltungsorgane in Ungarn (doktori dissertatio); Das ungarische Gewerberecht in systematischer Darstellung (tanári székfoglalója); Memorandum bezüglich Einrichtung von Verwaltungslehrkursen an den kön. ung. Hochschulen mit dem Vorschlag eines Probeversuches mit einem solchen zweijährigen administrativen wissenschaftlichen Seminare in Hermannstadt an Stelle der in der Auflösung begriffenen Rechtsakademie, 8. Januar 1886.

Pesti Napló 1890. 302. sz. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon IV. 319. l.

Neugeboren *Emil Gyula Gusztáv*, szerkesztő, szül. 1870. jan. 6. Brassóban; miután az ottani gymnasiumot 1887. júl. 7. elvégezte, külföldi egyetemre ment és 1891-ig Jenában, Budapesten és Berlinben theologiát, történelmet és latin philologiát hallgatott. 1896-ban helyettes, 1897. rendes tanár lett a nagy-szebeni ág. ev. papnevelőintézetben. 1900. júl. lemondott állásáról és átvette a Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt szerkesztését. Számos czikket írt saját lapján kívül a Kronstädter Zeitungba; a Bilder aus der vaterländischen Geschichte-ben (Hermannstadt, 1898. II. Die Zertrümmerung des Sachsenlandes 1876.) — Munkái: 1. *Über die Siebenbürger Sachsen.* Eine Verteidigungsschrift. Hermannstadt, Leipzig, Wien, 1898. — 2. *Die Nationalitätenpolitik* Koloman von Szélls. Fünf Aufsätze. Nebst einer Erwiederung von K. H. Hermannstadt, 1901. (Különnyomat a Siebenb. D. Tageblattból).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 321. l.

Neugeboren *Henrik*, ág. ev. lelkész, szül. 1832. szept. 26. Brassóban, hol atyja N. Frigyes városi tiszti ügyész volt; miután a gymnasiumot 1852-ben szülővárosában elvégezte, Berlinben és Bécsben tanulta 1855-ig a theologiát és bölcseletet. Szülővárosába visszatérve, elemi tanító, majd csakhamar a Honterus-gymnasium tanára lett. 1861-ben társaival együtt a brassói szász tornaegyletet alapította, melynek több évig elnöke volt. 1872-ben a presbyterium aktuariusának választatott, 1875-ben pedig az evang. szász konsistorium a theologiai s bölcseleti tanárjelöltek vizsgálóbizottságának bölcseleti szakára vizsgálótagnak kinevezte. 1877. jan. 6. városi prédikátornak és 1879-ben a bárczasági ág. ev. tanítós egyházi özvegyek és árvák nyugdíjintézetének igazgatójává hivatott meg. A brassói iskolaépítő-alap létesítése s a blumenaui szász népkönyvtár alapitása körül is érdemei vannak. Meghalt 1901. ápr. 3. — Czikkeket írt az Archiv für Landeskunde (N. F. XV. Daniel Georg Neugeboren), a Schul- und Kirchenboteba, a Siebenb. D. Wochenblattba, a Siebenb. Volksfreundba, a Sächs. Hausfreundba, a Pädagogiumba, az Oesterr. Protestantba, az Ev. Kirchenzeitung für Österreichba sat. — Munkái: 1. *Versuch* eines Leitfadens für die Vorlesungen der Logik in der dritten Klasse des Obergymnasiums. Kronstadt, 1857. (Különnyomat a brassói ág. ev. gymnasium Programmjából). — 2. *Kronstädter Miscellen*, U. ott, 1869. (Különny. a Kronstädter Zeitungból). — 3. *Haus und Schule*, zwei Hauptmittel zur Erreichung des Zweckes der Sendung Jesu in die Welt. Predigt, gehalten am 2. Christtag 1870 in der evang. Stadt-

pfarrkirche zu Kronstadt. U. ott. — 4. *Karl Frätschkes* . . . Lebensbild. Bukarest, 1872. — 5. *Führer* für Kronstadt und Umgebung. Kronstadt, 1874. (Névtelenül). — 6. *Honteruskalender* für Stadt und Land. U. ott, 1877. — 7. *Über die Aufgabe des evang. Predigers.* Antrittspredigt, gehalten am 25. Febr. 1877. U. ott. (Különny. a Schul- und Kirchenboteból). — 8. *Johann Honterus*, der Reformator der Sachsen in Siebenb. U. ott, 1887. (2. bőv. és jav. k. U. ott, 1888.). — 9. *Ein Gedenkblatt* für Karl Maager. U. ott, 1887. (Különny. a Kronstädter Zeitungból). — 10. *Aus dem Leben Karl Maagers.* Hermannstadt, 1889. (Különny. a Siebenb. D. Tageblattból). — 11. *Eingrusspredigt* in der Blumenauer und Spitalskirche in Kronstadt, gehalten am 15. August 1889. Kronstadt. — 12. *Nachträge zu den Mitteilungen aus dem Leben Karl Maagers.* U. ott, 1890. (Különny. a Kronstädter Zeitungból). — 13. *Der Gustav Adolf-Verein* ist wie das Himmelreich gleich einem Senfkorn. Festpredigt bei der Jahresversammlung des Kronstädter Zweigvereines der Gustav Adolf-Stiftung am 29. Juni 1891. Klagenfurt. — 14. *Aus dem Leben eines sächs. Pfarrers vor hundert Jahren.* Hermannstadt, 1892. (Különny. a Siebenb. D. Tageblattból.). — Szerkesztette és kiadta a Vierteljahrschrift für die Seelenlehre 1859–61-ben Brassóban Korodi Lajossal együtt.

Trausch-Schuller. Schriftsteller-Lexikon III. 13., 598. IV. 321. l.

Neugeboren *János Lajos*, ág. ev. lelkész, N. Dániel György superintendens legifjabb fia, szül. 1806. aug. 2. Szász-Sebesen; a nagy-szebeni gymnasiumban tanult és 1828—31-ig a bécsi protestáns theologiai intézetben. Hazájába visszatérve, a nagyszebeni gymnasium lectora lett 1834-ben; miután 1836-ban helyi értekezést tartott, 1840. nov. 3. prédikátorrá léptették elő. 1836-tól fogva könyvtárnoki tisztet is teljesített és a Bruckenthal-múzeum gondviselője volt Nagy-Szebenben. 1858. jan. 2. az antwerpeni régészeti akadémia tiszteletbeli tagjának választotta. 1862. október 22-én feleki lelkésznek választották. 1861—1865-ig az erdélyi szász Landeskunde-egyletnek helyettes elnöke volt. A bécsi birodalmi geologiai társulatnak is levelező tagja volt. Miután 80. évét meghaladta s testi ereje gyengült, nyugalomba vonult. Meghalt 1887. szept. 20. Nagy-Szebenben — Czikkei a Transsylvaniában (1842. Goldstufen des Brukenthalischen Museums in Hermannstadt); a Haidinger Berichtjében (III. 1847. Übersicht der bei Porcsesd aufgefundenen fossilen Fischzähne, Über die Foraminiferen des Tegels von Felső-Lapugy) sat. Czikkeinek szakszerinti jegyzéke Trausch-Schuller munkájában van. — Munkái: 1. *Lehrbuch* der Naturgeschichte als Leitfaden bei Vorlesungen an Gymnasien, mit besonderer Berücksichtigung Siebenbürgens ausgearbeitet. I. Heft. Allgem. Einleitung und Mineralogie. Hermannstadt, 1839. (A 2. és 3. füzetet Fusz Mihály tanár adta ki 1840-ben). — 2. *Die Gemäldegallerie* des freiherrlichen v. Bruckenthalschen Museums in Hermannstadt. U. ott, 1844. — 3. *Die vorweltliche Squalidenzähne* aus dem Grobkalk bei Portsesd am Altflusse unweit Tolmatsch. U. ott, 1850. — 4. *Dis Hauptkirche* der evangelischen Glaubensgenossen A. C. in Hermannstadt. Eine Festgabe. U. ott, 1855. — 5. *Die Foraminiferen* aus der Ordnung der Stichostegier von Ober-Lapugy in Siebenbürgen. Mit 5 Tafeln. Wien, 1856. (Különny. a Denkschriftenből.).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Katalog III. 13., IV. 323. l. és gyászjelentés.

Neugeboren *Károly*, főtörvényszéki tanácsos, szül. 1789. ápr. 1. Nagy-Szebenben; kir. táblai s kormányszéki irnok, azután a szász megyénél járulnok, később aktuarius a nagy-szebeni városi tanácsnál, végre kerületi inspektor a nagy-sze-

beni széknél. Mint a nagy-szebeni szék ideiglenes birája az 1849. szabadságharcz után a cs. kir. főtörvényszékhez előadó ülnöknek osztatott be s 1854-ben mint főtörvényszéki tanácsos nyugdíjaztatott. Meghalt 1861. nov. 6. Ujegyházán (Nagy-Szebenszék). — Czikkei a Transsylvaniában (1833. Andreas Báthori, Kardinal und Fürst von Siebenbürgen. Ein Beitrag zu der Siebenb. Geschichte. Nach alten Quellen und besonders der ungedruckten Geschichte des gleichzeitigen Geschichtschreibers Steph. Szamosközi bearbeitet, II. Ueber den Geburtsort des Dichters, Redners und Staatsmannes Jakob Piso Probst des h. Johann v. Fünfkirchen); az Archiv für sieb. Landeskundeban III. 1848. és a Teutsch u. Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens ben (Tentamen Indicis diplomatici publici M. Principatus Transsilvaniae periodi regum Hungariae stirpis Arpadianae ab anno 1000 usque ad annum 1300. Exhibens seriem diplomatum rempublicam privatamque regni Transsilvanorum praecise tangentium, pályanyertes mű.). — Munkái: 1. *Siebenbürgisch - sächsische National-Pyramide* zur Feier der Ernennug des Hochwohlgeboren Hrn. Joh. Tartler k. siebenbürgischen Gubernial-Rath und Ritter des k. k. Leopoldordens zum Grafen von Sachsen, entworfen und gestiftet von dem Hochw. Hrn. Dan. Georg Neugeboren ... beschrieben durch dessen Sohn I. Neugeboren ... Hermannstadt, 1824. — 2. *Handbuch* der Geschichte Siebenbürgens. U. ott, 1836. — Kéziratban: Index diplomaticus Regni Hungariae publicus seu Series Diplomatum, Decretorum, Legum, Literarumque typis divulgatorum Historiam Regni Hungariae et incorporatorum provinciarum, tum personarum publicarum et privatarum tangentium 1000—1526. Ivrét három kötet. — Szerkesztette a Transsylvania cz. folyóiratot Benigni Józseffel együtt 1832—34. és 1838-ban, három kötet (öt füzet).

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 15. l. — *Archiv* für Landeskunde N. F. IX. 11. l. — *Allg. Deutsche Biographie* XXIII. 497. l. (G. D. Teutsch).

Neuhausz *Malvin.* — Munkája: *A „Perfecta"* női ruhaszabás tankönyve. Bpest, 1898. (A Magyar Bazár kiadása.)

M. Könyvészet 1897.

Neuhauser *Ferencz,* a grammatikai osztály tanulója Budán a trinitariusok szerzeti iskolájában. — Munkája: *Lux inaccessibilis.* Das von menschlicher Vernunft unzugängliche Licht ... Lob- und Ehrenrede in welcher das unbegreifliche Geheimnuss der allerhöchsten Drei-einigen Gottheit dem eingeschränkten menschlichen Gemüths-Aug im Dunklen Schatten vorgestellet ... und zu Alt-Ofen abgeredet hat. Ofen, 1742.

Petrik Bibliogr.

Neuhauser *Ferencz,* a rajz és építészet tanára a nagy-szebeni főelemi iskolában; a polgári arany érdemérem tulajdonosa. Meghalt 1836. aug. 22. Nagy-Szebenben 73. évében, miután 52 évig mint tanár működött. Különösen kitűnt mint tájképfestő és régi képek felújítója, főleg a b. Bruckenthali múzeumban. — Munkái: 1. *Lehre vom Licht und Schatten,* verbunden mit den nothwendigsten Grundregeln zur freien Handzeichnung. Ein Lehrbuch für angehende Zeichner, mit erläuternden Figuren auf 10 lithographischen Blättern von F. N. Hermannstadt, 1821. — 2. *Anfangsgründe* der Zeichenkunst, entworfen und lithographirt. Hermannstadt und Kronstadt, 1823. — 3. *Anleitung* zur Thierzeichnung nach den besten Meistern. U. ott, 1822—23. Három füzet. — 4. *Blumenbuch* für die Jugend. Hermannstadt, 1823. Két füzet.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 16. l.

Neuheller *János Jakab,* ág. ev. lelkész Sopronban 1644—51. — Munkája: *Christliche Leichpredigt.* Bey ansehlicher und Volckreicher, doch sehr trauriger Begräbniss desz Weiland ... Pauli Schuberti, Der

Teutschen Evangelischen Kirchen allhier in der Königlichen Freyen Stadt Oedenburg in Nider Vngern, auch anderer benachbarten treugewesten und wolverdienten Senioris seel. Welcher den 13. Decembris St. N. 1649 seeliglich im Herrn entschlaffen; und hernach den 16. ejusd. ehrlich in der Michaelis Kirchen beygesetzt worden: Geschehen und Gehalten durch ... Nunmehr aber auf Begehren in Druck gegeben im Jahr 1650. Nürnberg).

Müllner Mátyás, A soproni ev. főtanoda története. Sopron, 1857. 29. l. — *Hornyánszky, Victor*, Beiträge zur Geschichte evang. Gemeinden in Ungarn. Pest, 1863. 456. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 533. l.

Neuhold *János Jakab*, bölcseleti és orvosdoktor, megyei főorvos, szül. 1700. ápr. 28. Sopronban, hol a gymnasiumban tanult, mire 1717. máj. 22. a wittenbergai egyetemre iratkozott be; előbb a theologiát hallgatta, majd az orvosi tudományokra adta magát és 1718. a nyári félévre a jenai, később a lipcsei egyetemen folytatta tanulását és orvosdoktori oklevelet nyert. Hazájába visszatérve, Nógrádmegye tisztiorvosa, 1730-ban pedig Komárom megye főorvosa lett; egyszersmind katonai főorvossá is kinevezték, mely hivatalait 1738-ig viselte; ekkor szülővárosába visszatért, hol azon év márcz. 24. meghalt. A német birodalmi császári természettudom. társaság 1729. márcz. 24. tagjainak sorába választotta. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica de lienis genuino usu. Lipsiae, 1722. — 2. *Exercitatio* clinica de inundatione capitis a sufflammato refluxu maris microcosmici, ubi occasione hujus argumenti, pauca quae de infantibus suppositiis germanice Wechselbalg aliaque satis curiosa interseruntur. Jaurini, 1730. — 3. *Observationes* pathologico-therapeuticae, horis subsecivis conscriptae, quarum nunc primam decadem ampl. academiae nat. curios. etc. speciminis loco exhibet. Altdorfii, 1735. — 4. *Fundamentomos oktatás*, miképpen köllessék a gyermekekkel sat. a két közönséges betegség ugy mint a himlő és kanyaró előtt, benne és utanna bánnyi. Sopron. 1736. (Németül is megjelent). — Az Acta Naturae Curiosorum Appendix III. kötetében egész czikksozorat van tőle természettudományi és orvosi tartalommal; ezeket, valamint kézirati munkáit felsorolja Weszprémi.

Weszprémi, Succincta Medicorum Biogr. I. 119. l. — *Horányi*, Memoria II. 686. lap. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 212. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Ábel-Hekes*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 40. l.

Neuländer *Manó*. — Munkája: *Karcolatok*. (Novellák és aforizmák). Kassa. 1894.

M. Könyvészet 1894.

Neumann *Ármin*, izraelita néptanító, szül. 1837. júl. 14. Mádon (Zemplénm.); tanulmányait szülőhelyén végezte, majd Kassára ment, hol 1856-ban tette le a tanitóképesítő vizsgát; azután alkalmazást nyert a szendrői iskolánál, honnét csakhamar Tokajba ment; ezután a mosoni izraelita hitközség tanítója volt. Ezen helyen három évi működése alatt sokat tett a magyar nyelv terjesztése érdekében. 1862. okt. az aradi izraelita iskolához hívták meg. 1865-ben letette a főelemi tanítói vizsgát. 1881-ben helyettes iskola-igazgató, 1889. igazgató lett. Időközben mint hitoktató is működött. Az aradi kiházasító egylet alapítója (1867) volt és ez titkárának választotta. 1900. jan. nyugdíjaztatását kérte. Meghalt 1902. nov. 21. Aradon. — A M. Izraelita levelezője volt 1864-től; a National Zeitungba is írt tudósításokat, az Alföldbe több czikket az általa létesített egyletek érdekében (1868—71); polemikus czikkei a Hindy Árpád által szerkesztett Aradi Közlönyben jelentek meg; írt még a Ben Chananjába, az Izraelita Tanítóegyesület Értesítőjébe s a Néptanítók Lapjába

(1870). — Szerkesztette az aradi izraelita iskolák Értesítőit, melyekben megírta évről-évre az iskola történetét is. Minden évben kiadta a betegsegélyző- s temetkezési egylet, továbbá a kiházasító-egyesület évi titkári jelentéseit is.

Vaday József, **Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. Békés-Csaba, 1896. fénynyom. arczk. és fiának Naményi Lajosnak szives közlése.**

Neumann *Ármin*, jogi doktor, udvari tanácsos, ügyvéd, egyetemi rendkívüli tanár és országgyűlési képviselő, szül. 1845. febr. 14. Nagyváradon; középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte; atyja N. Sámuel fiából papot akart nevelni s Deutsch Dávid balassa-gyarmati orthodox rabbi oktatta a talmudban, Boroszlóban pedig a rabbi-seminarium növendéke volt. Azonban csakhamar Berlinbe, majd Bécsbe ment jogi tudományok tanulására. 1868-ban jogi doktorrá avatták Budapesten, 1869-ben pedig ügyvédi oklevelet nyert és Pápán telepedett le, hol az izraelita hitközség jegyzője is volt; 1870-ben Székesfejérvárra költözött, hol felolvasásokat tartott a kereskedelmi csarnokban a keresked. törvényről. 1882-ben a budapesti egyetemen a kereskedelmi és váltójog magántanárává képesíttetett és minden héten felrándult az egyetemre előadásainak megtartására. 1884-ben Budapestre helyezte át irodáját. 1887-ben Bereczk város országgyűlési szabadelvűpárti képviselővé választotta; azóta ezen kerületet képviseli; Bereczkváros díszpolgárává is megválasztotta. Beszédei a szeszadó-törvény tárgyalása alkalmával, valamint a valutáról és az adóreformról, nemkülönben az egyházpolitikai törvények tárgyalása alkalmával közfigyelmet ébresztettek; felszólalt több jogi, pénzügyi és gazdasági kérdésben is. 1898 óta a codificationális bizottság tagja. E minőségben szerzett érdemeiért udvari tanácsosi czímet nyert. A szabadalmi ügynökök vizsgálati biztosa. Tagja az igazságügyi és közgazdasági bizottságnak. A jogászgyűléseken mint előadó szerepelt. 1889. a jogászgyűlésen a II. szakosztály alelnökévé választották meg és ugyanazon évben az egyetemen elnyerte a rendkívüli tanári czímet. — Szakczikkeket írt a Nemzetbe, Pester Lloydba, Egyetértésbe és a Neues Pester Journalba; a Jogtud. Közlönyben (1871. Az északnémet büntetőtörvénykönyv, 1800. A fuvarozó felelőssége elveszés vagy megsérülés által okozott kárért, 1881. A keresk. törvény 463: §-a, 1886. könyvismert., 1887. Ellentétes határozatok illetékességi ügyekben, 1888. Az új védjegy-törvényjavaslat sat.); a M. Pénzügyben (1893. A szövetkezetek reformja); a Nemzetgazdasági Szemlében (1895. A cheque és annak törvényhozási szabályozása sat.); a Pallas Nagy Lexikonának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *A kereskedelmi törvény magyarázata.* Bpest, 1878., 1880., 1882. Három kötet. (2. telj. átdolg. k. U. ott, 1892—97. Két kötet 4 részben.). — 2. *A biztosítási ügylet* a magyar kereskedelmi törvény szerint. U. ott, 1882. (Különny. a M. Kereskedelmi törvény magyarázata III. kötetéből). — 3. *Az életbiztosítás* lényege és jogi természete. U. ott, 1881. (M. Jogászegyleti Értekezések 3.). — 4. *Valutánk* rendezéséről. U. ott, 1891. — 5. *A védjegyek* oltalmáról szóló törvény magyarázata. (1890. II. t. cz.). U. ott, 1892. (Különny. a Kereskedelmi törvény magyarázata II. kötetéből. — 6. *A korlátolt felelősségre alakult társaságokról* szóló 1892. német birodalmi törvényről. U. ott, 1893. (M. Jogászegyleti Értekezések VIII. 77.).

M. Könyvészet **1886., 1891—93., 1895., 1897. —** *Budapesti Hirlap* **1887. 173. sz. —** *Kiszlingstein* **Könyvészete. —** *Egyenlőség* **1891. 3. sz. —** *Pallas Nagy Lexikona* **XIII. 134. l. —** *Ország-Világ* **1900. —** *Sturm Albert*, **Országgyülési Almanach. Bpest, 1891. 391. l. —** *Vasárnapi Ujság* **1902. 11. sz. arczk.**

Neumann *Ede*, bölcseleti doktor, főrabbi Nagy-Kanizsán (Zalam.), hova az

izraelita hitközség 1883. február 18-án megválasztotta s azóta ott működik; született 1859-ben Ó-Budán. — Munkái: 1. *A muhammedán József-monda* eredete és fejlődése. Bpest, 1881. — 2. *Hitszónoklatok és beszédek.* Nagy-Kanizsa, 1886. I. kötet. — 3. *Zsidó vallástörténet.* Bpest, 1894., 1897. Két kötet. (Vallástani Iskolakönyvek 7. 8.). — Az Egyetemes Irodalomtörténetben I., szerk. Heinrich Gusztáv: A héber irodalom története.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Villányi Henrik*, A nagykanizsai izr. tanintézet története. Nagy-Kanizsa, 1892. 106. l. — *Magyar Könyvészet*, 1894. — *Zichy gróf = Derestye*, M. Zsidók. Bpest, 1896. 245. l. arczk.

Neumann *Ferdinand*, a szab. déli vasúttársaság magyar vonalának távíró- és jelző szolgálati főnöke Budapesten. — Munkája: *Apparate* und Schaltung für ein automatisches Blocksystem für ein- und zweigeleisige Bahnen. Bpest, 1898. (Ugyanez francziául. U. ott, 1898.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Neumann *Hermann*, 16 éves theologus tanuló korában írta s adta ki a következő munkát: *Das Leben* währt siebzig Jahre. Eine Parallele zwischen Moses und David. Im Beisein mehrerer Rabbinen und Gelehrten abgehalten ... Von seinem Freunde der Presse übergeben. Grosswardein, 1860.

Petrik Bibliogr.

Neumann *József*, r. kath. plébános 1842-től Kóson (Nyitram.), hol 1846-ban meghalt. — Munkája: *Vallás szózata* néh. mélt. Alsó-Lelóczi és Jezerniczi Tarnóczy Károly özvegyének Detrichfalvai Detrich Rozália asszonynak végső tiszteleténél tavaszhó 4. 1846. előadta. Nyitra.

Schematicus Historicus Dioec. Neosoliensis 1876. 384. l. — *Petrik* Bibliogr.

Neumann *József*, r. kath. apát-plébános, szül. 1812. jan. 13. Békés-Gyula város plébánosa és szent Mártonról nevezett bulchi apát volt. Meghalt 1873. ápr. 10. Gyulán. — Munkája: *Christkatholisches Gesang- und Gebethbuch.* Arad, 1843. (és Bpest, 1888. Göndöcs Benedekkel együtt.)

M. Sion 1892. 142. l. és gyászjelentés.

Neumann *Károly*, nyug. ág. ev. lelkész, kinek anyja Aszódon Petőfi háziasszonya volt és innét származott a vele való szoros barátsága is; Petőfi N. emlékkönyvébe 1841. ápr. 17. Selmeczen, hol együtt jártak iskolába, költeményt írt Sólyom Sándor névvel (ezen eredeti kéziratot és Petőfi ifjúkori versfüzetét, melyet 1841 őszén, mikor Pozsonyban vendége volt, adta neki, N. 1885. szept. a m. n. múzeumnak ajándékozta). 1849. szeptemb. 23-tól 1875. decz. 5-ig fazekas-varsándi ág. ev. lelkész volt; nyugalmaztatása után Aradra költözött és ott halt meg 1890. decz. 30., 71. évében. — Petőfitől ismeretlen verseket is közölt a Vasárnapi Ujságban (1880. Kuruttyó, Álom).

M. Könyv-Szemle 1885. 280. l. — *Csepregi György*, Adatok Uj-Farkas-Varsánd történetéhez. Arad, 1892. 48. lap. — *Petőfi Sándor* összes művei. Bpest, 1893. 666., 668., 671. l. (Havas Adolf) és gyászjelentés.

Neumann *Károly* (gárdonyi), jogi doktor, miniszteri osztálytanácsos, N. Frigyes földbirtokos és Neumann Luiza fia, szül. 1865. márcz. 18. Pesten; középiskolai tanulmányait a budapesti gyakorló gymnasiumban és az ág. ev. gymnasiumban, az egyetemet Budapesten és Berlinben végezte. a jogi és államtudományi doktorátust a budapesti egyetemen szerezte meg és ügyvédjelölti működés után 1887-ben a volt közmunka és közlekedési miniszteriumba lépett be, majd a kereskedelmi miniszteriumban szolgált és 1902-ben miniszteri osztálytanácsos lett, és a vasuti jogi s közgazdasági ügyosztályt vezeti; emellett a keleti kereskedelmi akadémián a kereskedelmi és váltójog tanára, a műegyetemen pedig a kereskedési jog meghívott tanára. Tagja a vasuti tisztképző tanfolyam felügyelő bizottságának, a miniszterium évi jelentését szerkesztő bizottságnak, a statisztikai és a közjegyzői vizsgáló bizottságnak.

— Czikkei a M. Igazságügyben (1886. A közigazgatási és birói tevékenység határairól, XXXIII. Az első nemzetközi jogi codex); a Nemzetgazdasági Szemlében (1888. A mezőgazdaság történelme mint a nemzetiségi statisztika alapja, 1891. A m. kir. államvasutak uj árudíjszabása); a Vasuti Közlönyben (1896. A helyi érdekű vasutakra vonatkozó külföldi törvényhozás); a Közgazdasági Szemlében (1900. Ujabb vasuti irodalom a kereskedelmi törvény revisiójához); a Közgazdasági Lexikonban (Díjszabások, Fuvarozási jog, Közlekedés). A magyar Vasuti Értesítő vasuti részét szerkeszti és sok czikket írt N—ly jegy alatt a lapba. Czikkeket írt a Röll-féle Encyclopaedie des Eisenbahnwesensbe (Wien, 1890—1895); a Conrad-Elster-Lesit-Loening-féle Handwörterbuch der Staatswissenschaftba (Berlin, 1890—96. 2. kiadás 1900—1903. Eisenbahntarifwesen); a Muschler és Ulbrich-féle Oesterr. Staatswörterbuchba (Wien, 1896—97); a Geschichte der Eisenbahnen der Oest.-Ungarischen Monarchie. Wien—Leipzig czimű munkába is (Geschichte des Eisenbahnrechts in Ungarn). Szerkesztette 1899-ben a La Hongrie oeconomique és a Volkswirthschaftliche Mittheilungen aus Ungarn cz. folyóiratok vasuti részét és ezekbe czikkeket írt. — Munkái: 1. *A franczia pairkamara vitái* az elsőszülöttségi jogról és helyettesítésről 1825-ben. Bpest. 1889. — 2. *A határidő üzlet* perelhetőségének kérdéséhez. U. ott, 1889. (M. Jogászegyesület kiadványa). — 3. *A berni egyezmény* és az új vasuti üzletszabályzat. U. ott, 1893. (M. Jogászegyesület Értekezései IX. 84.). — 4. *A közigazgatási biráskodásról szóló törvényjavaslat.* U. ott, 1895. (M. Jogászegyleti Értekezések).

M. Könyvészet 1889., 1893. és önéletr. adatok.

Neumann *Lajos*, hirlapíró, szül. 1826-ban Lakompakon (Sopronm.). Bécsben él és egy ideig szerkesztője volt a Westungarischer Grenzbotenak; több munkát írt, melyek túlnyomólag a tőkepénz ellen irányulnak. — Álneve Saulus.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. 378. l.

Neumann *Miksa*. L. *Nádas Mihály*.

Neumann *Mózes Sámuel*, tanító, szül. 1769-ben Bán faluban (Nyitram.) szegény zsidó szülőktől, kik korán elhaltak; ekkor szabóinasnak állott be; egy év mulva azonban Boskovitzba (Morvaország) ment gyalog, hol Kollin Sámuel rabbi tanítványa lett és 12 éves korában a Talmudot megtanulta. Midőn néhány év mulva a rabbi fia megnősült és Ó-Budára költözött, N. társul csatlakozott hozzá; onnét azonban Prágába ment, hogy a Talmudban jobban kiképezze magát. 1799-ben Freistadt Simonnál Pozsonyban nyert tanítói s nevelői állást. Három év mulva megnősült és Köpcsényben átvette ipjának szatócsüzletét. Ez azonban tudományszomját nem elégítette ki, a családja fentartásáról is kellett gondoskodnia; ezért Bécsben nevelői állást fogadott el, az izraelita ismereteit gyarapította s az irodalommal is foglalkozott. Főnöke halálával elhagyta Bécset és szegény sorsban tért vissza Köpcsénybe családjához, hol folytatta irodalmi működését. Zsidó nyelvtanát elfogadták tankönyvül a prágai főiskolában és egyre-másra írta s kiadta ifjúsági iratait és tankönyveit és ezáltal jobb helyzetbe jutott. Miután 1820-ban neje meghalt, elhagyta Köpcsényt és gyermekeivel Pozsonyba költözött, hol másodszor nősült, de szerencsétlenül, mert egyik gyermekének a folyosóról leesés okozta halálát a fiú mostoha anyjának tulajdonította s ezért Pozsonyból is elköltözött Pestre, hol 1822-től 1831-ben történt haláláig lakott. — Munkái: 1. *Sittenlehre* zur Veredlung der Jugend aller Glaubens-Genossen. Pesth, 1826. — 2. *Israelitische Religionslehre* zum heilbringenden Unterricht für die israelitische Jugend nebst einer schönen Sittenlehre für alle Glaubens-Genossen. U. ott, 1826. (Megjelent héberül is.) — Írt még

több munkát, mind héber nyelven, igy költeményeket (Bécs, 1814); az onaniáról (u. ott, 1814); zsidó nyelvtant (u. ott, 1815., 1831. és 1837); bibliai történeteket (u. ott, 1821); Giftach lánya cz. drámát versekben (1825); héber levelezőt (1834); kis számtant (u. ott, 1837).

Beeth-El. Ehrentempel verdienter ungarischer Israeliten. Pesth, 1860. III. 71. (Reich Ignácz). — *Petrik* Bibliogr.

Neumann *Salamon A.*, izraelita tanító Ó-Budán, hol 40 évnél tovább tanított; iskolája a 60-as években minta főiskolának neveztetett, melynek akkor igazgató-tanítója volt; szül. Pápán (Veszprémm.); a mult század 20-as éveiben került Ó-Budára. 1873-ban nyugdíjba lépett és ezüst érdem-keresztet kapott. Meghalt 1877-ben Ó-Budán közel 80 éves korban. — Munkái: 1. *Ganz neuer Stufengang beim Unterrichte in der magyar. Sprache*, oder Elementar-Sprachlehre für Kinder und Erwachsene, welche diese Sprache auf eine leichte Art und in sehr kurzer Zeit erlernen wollen. Nebst einer stufenweisen Sammlung von Haupt- und Beiwörtern, für den Gebrauch seiner Schuljugend herausgegeben. I. Heft. Ofen, 1840. — 2. *Zwei Lehrcurse* für den ersten Unterricht im Ungrisch und Deutschen und dem Nothwendigsten und Wissenswerthesten aus der ungrischen und deutschen Sprachlehre. Als Lese- und Sprachbuch. I. Curs. U. ott, 1840. (4. böv. és jav. kiadás. U. ott, 1842). — 3. *Toldoth Israel*, oder kurze biblische Geschichte mit einer deutschen und ungarischen wörtlichen Interlinear-Übersetzung. U. ott, 1841. (2. kiadás). — 4. *Neuer praktischer Lehrmeister* der ungarischen und deutschen Sprache, sowohl für Kinder oder Schulen, als auch für Erwachsene zum Selbstunterricht. Pest, 1851. (2. kiadás. U. ott, 1856. 3. bőv. és jav. k. Pest és Bécs, 1862.). — 5. *A magyarok története* magyar és német nyelven, kérdések és feleletekben. Az elemi iskolák növendékeinek felfogó erejéhez képest röviden előadva, több nagy munka után. Buda, 1844. (2. bőv. és jav. kiadás. Német czímmel is, 3. jav. k. Pest. 1851., 4. jav. k. 1855., 5. jav. k. 1859. U. ott, 14. k. Bpest, 1885.). — 6. *Első oktatás a földleirásban*, különös tekintettel Magyarországra. Magyar és német nyelven, kérdések és feleletekben. Pest, 1845. (Német és magyar czímmel és szöveggel. 2. k. U. ott, 1864., csupán magyarul 2. k. 1864. U. ott). — 7. *Legujabb köszöntő* az ifjúság és nagyobb korúak számára, magyar és német nyelven. U. ott, 1848. (Német czímmel is. 2. kiadás 1855., 3. k. 1860. U. ott. Ugyanez magyarul és németül külön is megjelent). — 8. *Der schnelle Ungar*, oder: Zwei Lehrcurse für den ersten Unterricht im Ungarisch- und Deutschlesen und dem Nothwendigsten und Wissenswerthesten aus der ungarisch und deutschen Sprachlehre. U. ott, 1854. (7. bőv. és jav. kiadás, 8. kiadás. U. ott, 1859). — 9. *Olvasókönyv* felsőbb izraelita iskolák számára. Pozsony, 1864.

Petrik Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete és a m. n. múzeum példányairól és Kohn Sámuel rabbi szives közlése.

Neumann *Sámuel*, orvosdoktor, pozsonyi származású; 1742. ápr. 28. iratkozott be a jenai egyetemre; miután 1746. márcz. 1. orvosdoktori oklevelet nyert, Eperjesen telepedett le mint gyakorló orvos és ott halt meg 1792. decz. 29. Az eperjesi kollegiumra végrendeletileg 500 frtot hagyott. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de fluxu mensium immodico. Praeside Hilschero. Adnexum propempticum inaugurale Geor. Erh. Hambergeri, qui dissertationem Neumanni indicit, et simul ad dubia contra mechanismum pectoris mota respondet. Jenae, 1746.

Novi Annales Evang. 1793. II. 49. lap. — *Haan*, Jena Hungarica 61. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Ábel-Mokos*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 53. l.

Neumann *Samu*, központi távíró-igazgató Budapesten. — Munkája: *Dr. Wer-*

ner Siemensnek Universal-Galvanometere. Az e műszerrel végrehajtható villamtani mérések elmélete s gyakorlati végrehajtása. Távirdatisztek számára. Bpest, 1878. (Különnyomat a Távirászati Közlemények 1877. folyamából).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Neumann *Sándor* (ifjabb), jogi doktor, ügyvéd, a Lloyd-társaság alelnöke s az ügyvédvizsgáló-bizottság tagja volt. Nagy tudását a hiteltörvényhozás terén a kormány is igénybe vette. Meghalt 1899. ápr. 17. Budapesten 52 éves korában. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1880. A perrendtartás 9. 10. §-ai szemben az új büntető-törvénynyel, 1881. A tőzsdebiróságról, 1885. A IX. magyar jogászgyűlés II. szakosztálya, 1887. könyvism., 1893. Részvénytársaság vagy szövetkezet, sat.); a M. Nemzetgazdában (V. A kereskedelmi társaságok új alakja, Váltó-, kereskedelmi és tengeri jog a brüsszeli nemzetközi kongresszuson). — Munkái: 1. *A kereskedelmi törvény* 174. §-a alapján indított kereset felfüggesztő hatálya. Bpest, 1877. — 2. *Sorsjegyek* és értékpapirok elárúsítása részletfizetésre. Jogi és közgazdasági tanulmány. U. ott, 1880. — 3. *Wolf Gyula*: *Tannhäuser*. Szerelmi ének. Ford. I—XI. ének. U. ott, 1887. — 4. *A tőzsdei különbözeti ügyletek* kereshetőségi joga. U. ott, 1889.

Kisslingstein **Könyvészete.** — *Budapesti Hirlap* **1899. 107. sz. és gyászjelentés.**

Neumann *Soma*, izraelita tanító előbb Vágujhelyen, 1869-től Komáromban. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1868. Miképp taníthatjuk a magyar nyelvet legbiztosabb sikerrel hazánk nem magyar ajkú vidékein? Hazai történelem a felsőbb népiskolában, Az izraelita iskolák és a testi nevelés, 1869. Előre, mert el találunk késni, 1869. Mi kárhoztatja a zsidó tanítót szellemi tespedésre? Iskola és élet, A paedagogia tanai és a gyakorlati eljárás, Bizalmat bizalomért, Ifjú nemzedékünk pharusa, 1870. Engedelmesség és szilárd akarat, Tükörképek az iskolai életből, A lélek naplója, Egy utánzásra méltó példa, 1871. A gyakorlati oktatás köréből, 1873 A szem ismertetése, Alkalmazott és alkalmiszerű vegytani tanítás); a Tanáregylet Közlönyében (1875—1876. könyvism). — Munkái: 1. *A világtörténelem* tankönyve a magyarok történetével párhuzamban tárgyalva. Bpest, 1875. Három füzet. — 2. *A magyarok története*, kiváló tekintettel a világtörténet egykorú eseményeire és a műveltség fejlődésére. Képezdék, polgári- és felsőbb leányiskolák számára. U. ott, 1879. Két kötet.

Petrik **Könyvészete.** — *Kisslingstein* **Könyvészete.**

Neumann *Szigfried*, orvosdoktor, nőorvos, szülész, klinikai tanársegéd, a szent Margit-kórház rendelő orvosa Budapesten, hol 1890-ben nyerte orvosdoktori oklevelét. — Munkája: *Puerperalis osteomalacia esete.* Bpest. 1900. (Különnyomat Budapest szekesfőváros közkórházainak Évkönyvéből, 1899.).

Pesty Alfred, **Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 157. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.**

Neumann *William*. — Munkái: 1. Das Buch der Liebe. Pest. 1854. Két füzet. (Költemények). — 2. *Franz Liszt.* Cassel, 1855.

Petrik **Bibliogr.**

Neumann *Vilmos* (alias Farkas Ujassi) Budapesten. — Munkái: 1. *Geschichte der Juden* von der nachbiblischen Periode bis auf unsere Zeit. Pressburg und Bpest, (I. kötet 3. kiadás, II. és III. k. 2. kiadás, 1869—78. Geschichte der Juden vom Entstehen der Inquisition bis auf unsere Zeit. Bpest, 1879. 2. kiadás). — 2. *Jesu und das Christenthum* nach jüd. Originalquellen historisch bearbeitet. Pressburg, 1874. (Magyarul: Jézus és a kereszténység). — 3. *Amude ha-Olom*. Religionslehre für orthodoxe jüd. Schulen bearbeitet. Pressburg, 1875. — 4. *Die*

Bibel des Confucius od. das Buch des Lebens. Denn also sprach der Herr: «Lache und werde alt.» Bpest, 1877.

Lippe, Bibliographisches Lexicon. Wien, 1881. 350. l.

Neumann *Vilmos* Aradon. — Munkái: 1. *Szózat* a haza lelkes fiaihoz népiskoláink ügyében. Arad, 1864. — 2. *A zsidóügy* jelen állapota hazánkban. U. ott, 1867. — 3. *Ismerettár* a fiatalság számára. U. ott.

Petrik Könyvészete.

Neumann *Vilmos*, hirlapíró, született 1860. szept. 6. Trencsénben; jelenleg Bécsben a Fremdenblatt pénzügyi és szinházi rovatát szerkeszti és külföldi lapok levelezője.

Eisenberg, Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 379. l.

Neumann *Zsigmond*, bölcseleti doktor, vegyész, szül. 1860. jan. 19. Tabon (Somogym.), hol atyja orvos volt; középiskolai tanulmányait a nagykanizsai gymnasiumban és a budapesti IV. ker. főreáliskolában végezte 1879-ben; műegyetemi tanulmányait pedig a bécsi polytechnikumon, a hol főleg chemiával foglalkozott és 1888-ban bölcseleti doktor lett. Ezután a főváros laboratoriumában mint segédvegyész működött. 1889-ben A nitratok és nitritek képződése a víz párolgása közben cz. dolgozatával a m. királyi természettudományi társulat 300 frtos pályadíját nyerte. 1890-ben kir. kereskedelmi törvényszéki hites vegyészszé neveztetett ki és saját költségén nyilvános laboratoriumot rendezett be, melylyel a kereskedelmi chemikusok intézményét honosította meg. — Chemiai czikkei a m. tudom. akadémia, a természettudományi társulat folyóirataiban és külföldi szaklapokban jelentek meg. — Munkája: *Eudiometeres vizsgálatok* ammoniák-oxigén elegyekkel. Bpest, 1887.

Pallas Nagy Lexikona XIII. 134. lap és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Neumayer *(Kornél) Dezső*, r. kath. plébános, született 1866-ban Dályokon (Baranyam.), hol atyja jegyző volt; miután a pécsi papnevelő-intézetben végezte tanulmányait, 1888-ban pappá szenteltetett; azután segédlelkész volt Rácz-Petrén, Beremanten, 1899 óta plébános Darázson (Baranyam.). — Munkái: 1. *Pontius Pilátus.* Pécs, 1892. (Ism. M. Szemle). — 2. *Pécs városának* a török járom alól az 1686. okt. 14. történt megszabadulása kétszázados évfordulója. U. ott. — 3. *A Karassó mellől.* Pécs, 1897. (Elbeszélések. Ism. M. Szemle, Kath. Hitvédelmi Iratok).

M. Sion 1892. 626. l. — *Schematismus* Cleri Quinque-Ecclesiensis 1891.

Neumayr *János*, r. kath. apát-plébános, szül. 1696. okt. 27. Nagyszombatban. 1713. okt. 9. a Jézus társaságába lépett, de 1725-ben világi pappá lett és a bazini (Pozsonym.) plébániát kapta; nemsokára alesperes és a B. Szűz Zebegény hegyről nev. apátja lett. Meghalt 1766. okt. 27. Bazinban. — Munkái: 1. *Imago Hungariae.* Perillustribus ... doctoribus, dum per rev. patrem Sigismundum Ruman ... in alma, episcopali universitate Cassoviensi supremam recens acciperent lauream oblata a rhetorica Cassoviensi, anno 1721. Cassoviae. (Névtelenül). — 2. *Lapis reprobatus.* Act. 4. v. II. To gest Sv. Ján Nepomucky, od Václava krála, zapovrh nuity, ale od Boha vivoleny kámen, kterého ten den, v ňemž Mich. Car. ab Althan, prvny Kámen kládl' oné pomatlive statuj, kterou vistaviti dal Ladis. L. B. Majtheny Opat Teresky a prepošt Bognicky ... v pobožne chválu ... Retcy predložil. Pozsony, 1748.

Katona, Historia Critica XXXIX. 984. l. — *Stoeger,* Scriptores 244. l. — *Petrik* Bibliogr. II. 211. l. — *De Backer-Sommervogel,* Bibliothéque-Bibliogr. V. 1683. h. — *Zelliger Alajos,* Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 359. lap. — *Némethy Ludovicus,* Series Parochorum 810. l. (Neve Naimarnak írva).

Neumayr *Lipót*, bölcseleti hallgató a nagyszombati egyetemen. — Munkája:

Assertiones ex universa philosophia quas in archi-episcopali soc. Jesu universitate Tyrnaviensi anno 1766. publice propugnandas suscepit. Tyrnaviae.

Petrik Bibliogr.

Neumeister *Rudolf*, ág. ev. lelkész. — Munkája: *Predigt* auf dem Grunde der Schriftstelle Ev. Joh. 4. 14. gehalten im Badeort Zajzon am 27. Juli 1845. und den dortigen Badegästen gewidmet. Kronstadt, 1845

Gross, Julius, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. 66. l.

Neunachbar *Pál*, ág. ev. gymnasiumi igazgató, brassói származású; szülővárosában tanult 1649-ig, azután Wittenbergában 1653—1656. és Lipcsében; gymnasiumi igazgató lett Brassóban 1660. és ugyanott halt meg 1667. szept. 16. — Munkái: 1. *Disputatio* De Liberalitate et Magnificentia Ethica. Praeside Josia Christophoro Neandro, Wittebergae. 1654. — 2. *Disputatio* Politica De Officio Magistratus circa Religionem et Reipublicae defensionem. Praeside Michaele Wendeler, die 28. Apr. A. 1656. U. ott.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 17. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 588., 607. l.

Neupauer *János*. L. *Földy János*.

Neuschel *Tamás*, domonkosrendi szerzetes. — Munkája: *Carmen* acrostico-paramaenicum, ill. ac rev. dno Andreae Szabó praesuli Cassoviensi, die 30-ma Novembris onomasticam festivitatem celebranti, pie dicatum, ac oblatum. Anno, quo: AnDreae noVa Vota fLVVnt: qVeM pLebs sVa, In Vrbe Longos sVpra annos VIVere, tota CVpIt. (Cassoviae, 1808. Névtelenül).

Petrik Bibliogr.

Neuschlosz *Ödön*, parkettgyáros, építészeti vállalkozó Budapesten. — Czikke a M. Mérnök- és Építészegylet Közlönyében (1893. A budapesti Lipótváros külső részének szabályozása). — Munkája: *Zur Erinnerung* an Max Neuschlosz. Als Manuscript gedruckt. Bpest, 1900.

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányáról.

Neuschloss *Tivadar*, jogi doktor, ügyvéd, szül. 1859. okt. 8. Pesten; középiskolai tanulmányait a pesti kegyesrendiek gymnasiumában, a jogiakat a budapesti s berlini egyetemen végezte. 1883-ban jogi doktori s 1887-ben ügyvédi oklevelet nyert a budapesti egyetemen. Budapesten ügyvédi gyakorlatot folytatott, hol 1902. ápr. 28. meghalt. — Czikke a Jogtudományi Közlönyben (1888. Az ügyvédi meghatalmazásról) sat. — Munkája: *Ehre*, Ehrebeleidigung und ihre Reparation. Vortrag. Bpest, 1900.

Ország-Világ 1900. 12. sz. arczk. — *Egyetértés* 1902. 119. sz.

Neusiedler (*Newsidler*) *János*, lantjátszó, a XVI. században született Pozsonyban; kitűnő lantjátszó volt, a ki művészetével bejárta fél Európát; később mint zenemester Nürnbergben telepedett le. — Munkája: *Ein Newgeordnet künstlich Lautenbuch*, In zwei theyl getheylt, Gedruckt zu Nürnberg beim Petreio, durch Verlegung Hansen Newsidlers Lutinisten Anno 1536. (Első részében ismerteti a lant-tabulaturát, a másodikban számos fantasia, praeambula, zsoltár és motetta van).

Pallas Nagy Lexikona XIII. 153. l. (Káldy).

Neusiedler *János*, reáliskolai tanár előbb Verseczen, azután Ujvidéken, hol 1855-től a számtant, természetrajzot és térmészettant tanította, 1857. szept. 25-től pedig az intézet igazgatója volt. — Czikkei a verseczi alreáliskola Programmjában (1853. Eine geographisch-topographische Beschreibung der serbischen Wojwodschaft und des temescher Banats); az ujvidéki reáliskola Programmjában (1860. Klimatische Verhältnisse von Neusatz im Jahre 1859).

A m. n. múzeumi könyvtár Jahres-Bericht példányaiból.

Neussel (*Splenyi*) *Illés*, ág. ev. lelkész, rózsahegyi (Liptóm.) származású. — Munkái: 1. *Disputationum* in Augustanam

Confessionem Vicesima Tertia Ex Articulo XIIX. & XIX. De Libero Arbitrio & Causa Peccati Quae Annuente Divinâ Gratiâ Directore Johanne Quistorpio ... Praeside M. Abrohamo Calovio ... Respondente Elia Neussel a. Splenio Pannonio ... Anno M.DC.XXXVI. Rostochii. — 2. *Disputatio* Theologica De Fundamento Fidei, Prout ex Theologia & Christologia peti protest. Quam D. T. O. T. M. A. In celebri Academia Rostochiensi Praeside ... Rectore ... Dn. Johanne Quistorpio; ... publicè examinandam proponit ... Anno M.DC.XXXVII. U. ott.

Uj M. Athenás 574. l. — *Szabó-Hellebrant.* Régi M. Könyvtár III. 1. resz 455., 459. l.

Neustadt *Adolf*, szerkesztő Pozsonyban, szül. 1812-ben Prágában (Csehország), hol atyja Neustadtl Dávid zsidó antiquarius volt; a piaristák gymnasiumában tanult; korán megismerkedett a csehországi német írókkal, kiknek buzdítására az irodalmi térre lépett; szabadelvűsége miatt sok baja volt az akkori censurával; e miatt el is hagyta Prágát és Grimmában telepedett le álnév alatt; de az osztrák rendőrség kieszközölte, hogy Grimmából kiutasították: ekkor Lipcsébe ment és a Hartmann H. F. kiadó-czégnél keresett alkalmazást. 1837-ben Bécsbe költözött; itt Bäuerle és Saphir adtak neki foglalkozást és Kurandával együtt lakott. Későbbi életpályájára határozott befolyással volt midőn Gräffer Ferencz antiquarius üzletébe lépett és ez az Oesterr. National-Encylopädie cz. vállalatánál alkalmazta, egyszersmind a külföldi hirlapok tudósítója is volt. Sedlniczky gróf rendőrfőnök azonban ismét üldözőbe vette s midőn ellene az elfogatási parancsot kiadta, Bécsből gyalog ment át a magyar határon Pozsonyba, hol a Pannoniába írt czikkei feltünést keltettek, innét Pestre ment, hol Saphir 1839-ben a Pester Tageblatt belső munkatársául fogadta. Ekkor meghívták a Pressburger Zeitung és melléklapjának, a Pannoniának szerkesztőjévé Pozsonyba; miután magyar polgárjogot nyert és Neustadtl nevét Neustadtra változtatta, a szerkesztést el is fogadhatta. Lapját szabadelvű szellemben szerkesztette s e miatt a bécsi rendőrség több ízben lefoglalta s ki is tiltotta az osztrák tartományokból. Midőn az osztrák hatalom 1848. Pozsonyt elfoglalta, nyolcz évi működés után elhagyta a várost és Prágában folytatta hirlapírói működését. Bruck báró miniszter megbízásából 1852-ben a kereskedelmi viszonyok tanulmányozása végett több hónapig utazott keleten Kairóig és Jeruzsálemig; 1854-ben Franczia- és Angolországban tartózkodott. Visszatérve Bécsben telepedett le; itt folytatta hirlapírói tevékenységét és szerkesztette az Oesterreichische Zeitungot. Az arany érdemkereszt tulajdonosa volt, melyet az izraelita katonák segélyegyletének létesítése és vezetéseért kapott. Austerlitz morvaországi város díszpolgárának, a császári királyi geologiai társaság tagjának választotta. — Czikke a Pannoniában (1843 Literatur und Kunst in Ungarn) sat. — Munkája: *Die erste Eisenbahn in Ungarn* von Pressburg nach Tyrnau ..... I. Fahrt von Pressburg nach Sct. Georgen. Pressburg, 1840. Egy tervrajzzal. — Többi munkái külföldön jelentek meg, így: Aus dem Leben eines Honvéds, (Lipcse) két kötet.

Bohemia. Prag, 1863. 239. sz. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon. Wien, 1869. XX. 299. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Szinnyei*, Hirlapirodalmunk 1848–49-ben.

Neustädter *János Károly*, ág. ev. lelkész és tanító volt Eperjesen. — Munkái: 1. *Die bey dem Grabe* unsrer allerhuldreichsten Monarchin der grossen Theresia gehegten christlichen Gesinnungen treuer Unterthanen in einer Trauerrede in dem evang. Bethhause zu Eperies 1780. vorgetragen. Eperjes, 1781. — 2. *Das gerechte Trauern* treuer Unterthanen um Joseph den Zweiten ihren Landesvater in einer Trauerrede in dem

evang. Bethhause zu Eperies den 21. März 1790. vorgestellet. Ugyanott. — 3. *Den Neugebornen* unserer werthen evang. deutschen Gemeinde allhier als Taufgebinde dargebracht U. ott, 1804. (Schwarz János Mihálylyal együtt. A himlőoltás érdekében. Ism. Annalen der Litteratur 1807. II. 119. l.).

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Neustädter *Márton*, ág. ev. lelkész, szül. 1773. aug. 28. Brassóban; szülővárosában tanult és 1794 nyarán a jenai egyetemre iratkozott be, hol theologiai tudományokat hallgatott. Visszatérve szülővárosába, ott 1796-ban a gymnasiumban adjunctus, 1798. collega s 1803-ban lector, 1810-ben pedig városi prédikátor lett. 1818-ban Rozsnyóra (Brassóm.) választották meg lelkésznek, hol 1844. decz. 16. meghalt. — Munkái: 1. *Rede* bei dem feyerlichen Leichenbegängnisse der weil. Fr. Rectorin Johanna Agnetha geb. Teutsch verehel. Fabricius, gehalten in der ev. Pfarrkirche in Kronstadt am 16. December 1814. Hermannstadt. — 2. *Rede* bei dem feyerlichen Leichenbegängnisse der weiland Wohlgebohrnen und Tugendsamen Frau Agnetha geb. Hedwig, Ehegemahlin des Cronstädter ev. H. Stadtpfarrers Joh. Teutsch, gehalten in der ev. Pfarrkirche zu Kronstadt am 18. Januar 1818. (Kronstadt).

Siebenb. Provincial-Blätter II. 1807. 161. l. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon III. 18. l. — *Gross, Julius*, Kronstädter Drucke. — *Petrik* Bibliogr.

Neustädter *Mihály Gottlieb*, orvosdoktor, egészségügyi tanácsos, Erdélyország főorvosa, szül 1736. szept. 7. Segesvárt; szülővárosában tanult tíz évig, azután a marosvásárhelyi ev. ref. collegiumban és Bécsben egy évig, hol az orvostudományokat hallgatta; ezen tanulmányait folytatandó, az erlangeni egyetemre iratkozott be s Strassburgban végezte tanulását; innét visszatért Erlangenbe, hol orvosdoktori oklevelet nyert és kezdő orvostanulóknak hat hónapig magánelőadásokat tartott. Hazájába visszatérve, gyakorlóorvos volt Nagy-Szebenben, hol 1774-ben első városi orvossá választották. 1784-ben II. József császár országos főorvossá nevezte ki s 1792-ben császári egészségügyi tanácsosi czímet nyert. Nagyérdemű tevékenységet fejtett ki 1786-ban a rozsnyói (Románia határszélén) pestis tovább terjedésének megakadályozásánál. Meghalt 1806. jún. 5. Nagy-Szebenben. — Czikkei a Siebenb. Quartalschriftben (III. 1793. Ueber den Gebrauch des Borszéker Sauerbrunnens und dessen heilsame Wirkungen im Bluthusten, Ueber den Homoroder Sauerbrunnen nebst einigen Vorsichtsregeln beim Gebrauch der Brunnencuren überhaupt, IV. 1795. Beitrag zu clinischen Beobachtungen, V. 1796. Neueste Pestvorfälle bei dem Passe Tömösch und dem Dorfe Rothbach im Burzenlande vom Monat August 1795., Chemische Untersuchung des Mineralwassers zu Kis-Szék). — Munkái: 1. *Triga casuum* medico-chirurgicorum D. Henrico Friedr. Delio Prof. publ. pro gradu Doctris 1762. Erlangae m. Decembr. aere. (Tartalma: Sphacelus penis egregiusque in eo corticis Peruviani usus, Haemorhagia enormis in tibiae vulnere sanata, Fistula ani completa cum lenta febre curata). — 2. *Die Pest* im Burzenlande 1786. Nebst einigen vorangeschickten Bemerkungen. Hermannstadt, 1793. (Két táblázattal. Újabb kiadása: Bécs, 1897). — 3. *Consignatio* specifica omnium plantaram, quae in Magno hocce Principatu (Transsilvaniae) sponte sua crescunt. Herbae autem sequentes hucadusque ab exteris oris ad nos translatae vel advectae in patria quoque nostra Transsilvania in sufficiente quantitate reperiuntur. Herbae sequentes in Officinalibus hortis coli et curari debent. Claudiopoli, 1795 (Opinio Deputationis regnicolaris systematicae in Cameralibus et Comercialibus ordinatae ...). — 4. *Kuhpocken-Katechismus*

oder Anweisung über die Art, die Kuhpocken einzuimpfen. Hermannstadt, 1801. — 5. *Ueber die Kuhpocken-Impfung.* Ein paar Worte zur Beherzigung für alle Familienväter in Siebenbürgen. U. ott, 1803. (Horvátul: Zágráb, 1804.)

Allg. Literatur Zeitung 1806. Intelligenzblatt 127. sz. — *Neue Annalen der Literatur* 1807. Intelligenzblatt 221. lap. — *Siebenb. Provinzialblätter* 1807. II. 161. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 18., IV. 326. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Neuwirth *E. Adolf*, hírlapíró és szerkesztő, északi származású, ki a szabadságharcz kezdetén Pécsre került, hol 1848. ápr. elején a Pressfreie Flugblättert alapította; ezen hetenként kétszer megjelent politikai lapnak szerkesztője is volt, a lap azonban pár hét mulva megszűnt; azután a Fünfkirchner Zeitungot szerkesztette, mely eleinte hetenkint 2-szer, júl. 1-től 3-szor jelent meg. Jellachich bevonulásakor N. Pécsről Pestre távozott, lapja megszűnt. Pesten a német hírlapokba, különösen a Der wahre Ungarba irogatott. 1849.. elején Pest első megszállásánál Windischgrätz elfogatta. A haditörvényszék előbb halálra, majd kegyelem utján tizenöt évi várfogságra ítélte. Tíz esztendőt töltött az olmüczi vár kazamata börtönében, és e tíz évből négyet magánzárkában. Időközben sokan kiszabadultak, de a szegény ujságíróról megfeledkeztek. Mikor végre 1859-ben megnyílt az ő börtönajtaja is, nem örülhetett többé szabadságának, megőrült a börtönben. Kiszabadulása után Verőczére ment a testvérbátyjához, a ki magához vette. Itt éldegélt mint csendes őrült, nem bántva senkit, nem törődve senkivel. Meghalt a 90-es években.

M. Könyv-Szemle 1877. 230. l. (Szinnyei). — *Várady Ferencz*, Baranya vármegye multja és jelenje. Pécs, 1796. 427., 428. l. — *Budapesti Hirlap* 1899. 276. sz.

Neuwirth *Ferencz*, r. kath. plébános, szül. 1808. nov. 18., felszenteltetett 1831. júl. 26.; lelkész volt Felső-Rámóczon (Sopronm.) a győri püspökmegyében, később Lajta-Pordányban, hol 1874. jún. 12-én meghalt. — Munkái: 1. *Mehrhundertjähriger Kampf* der Aristocratie gegen das Königthum, dargestellt in der pragmatischen Geschichte der Könige Ungarns mit Erläuterungen, aus den besten vaterländischen Geschichts- und Rechtsquellen zusammengestellt. Augsburg, 1857. — 2. *Kirchengeschichte und kirchenrechtliche Abhandlung,* über das Brevier, dessen einzelne Bestandtheile und verwandte Gegenstände sammt Anhang und einer Liedertafel. Aus dem Lateinischen frei bearbeitet und erweitert. Oedenburg, 1860.

Schematismus Cleri Jaurinensis 1874—75. — *Petrik* Bibliogr.

Névery *Sándor*, theologiai doktor, r. kath. plébános, született 1859. nov. 14. Duna-Földváron; 1882. jún. 3. szenteltetett fel és segédlelkész volt Fajszon, 1885-től Ó-Kanizsán; 1886-tól hittanár a zombori gymnasiumban és Ujvidéken; 1887. a kalocsai seminariumban a theologia helyettes tanára s a papnövendékek igazgatója; 1888-tól plébános Adorjánban (Bács-Bodrogm.), honnét 1895-ben betegeskedése miatt Pestre költözött és itt él nyugalomban. — Munkája: *A középkori egyetemek.* Kalocsa, 1885. (Theologiai doktori értekezés.).

M. Könyvészet 1886. — *M. Sion* 1888. 373. l. — *Schematismus Cleri* Colocensis et Bacsiensis 1903.

Névy *László (Antal)*, kereskedelmi akadémiai igazgató, szül. 1841. jan. 27. Közép-Iszkázon (Veszprémm.), hol atyja Neff József tanító és községi jegyző volt. Szülei 1846-ban költöztek át Kis-Kovácsiba, Pápa mellé, itt nevelkedett. Tanulmányait Pápán, Veszprémben, Győrött, Pannonhalmán (mint 15 éves korától benczés-növendék) és 1860. Csornán végezte. (Neff családi nevét ez időben változtatta Névyre). 1861-ben (mint premontrei áldozópap) a szombathelyi főgymnasiumban a magyar irodalom és

történelem tanára lett és e minőségben tíz évig működött; 1869. okt. a magyar nyelvből és irodalomból és a classika-philologiából a budapesti egyetemen megszerezte a tanári oklevelet. 1871-ben kilépett a rendből és a budapesti ev. ref. gymnasiumnak, 1882-ben a kereskedelmi akadémiának lett tanára, hol a magyar irodalmat és több évig a kereskedelmi levelezést tanította. 1885-ben a vezérlő bizottság rendes igazgató-helyettessé nevezte ki; ugyanezen évben választotta meg őt a pesti polgári kereskedelmi testület saját alsófokú szakiskolájának (melyet a régi vasárnapi iskolából ő alakított át) igazgatójává. A budapesti kereskedelmi akadémia vezérlő bizottsága 1896. máj. 9. az intézet rendes igazgatójának választotta meg. Ő egyike azon íróknak, kik 1878-ban a Petőfi-Társaságot alapították. Évekig külső biráló tagja volt az országos közoktatási tanácsnak; az Eötvös-egyletnek és az országos középiskolai tanáregyesületnek tiszteletbeli tagja; 1894-től Budapest törvényhatósági bizottságának tagja. A kereskedelmi szakiskolai tanárok országos egyesülete alakuló gyűlésén 1894-ben őt választotta meg elnökévé; mint ilyen vezette azokat a tanácskozásokat, melyekben a választmány a közoktatásügyi miniszter megbízásából a felső kereskedelmi iskolák új szervezetére vonatkozó javaslatot tárgyalta. Újra megválasztották elnöknek 1895-ben is. Elnöke volt a szabad-lyceum egyik osztályának és egyik alelnöke az ezredéves tanügyi congressus előkészítő bizottságának. Meghalt 1902. ápr. 5. Budapesten. — Első dolgozatai 1859-ben költemények voltak, melyeket álnévvel írt a lapokba; a 60-as években számos kritikai s egyéb czikket írt Riedl Szende Kritikai Lapjaiba s a Kalauzba, utóbb Zoványi Független Lapjaiba és Hatala Szabad Egyházába (ebben különösen Eckardt theistikus aesthetikájáról közlött egy terjedelmesb tanulmányt); 1871-ben feltűnést keltett a Kisfaludy-Társaság dramaturgiai pályázatán: A tragédia elmélete cz. jutalmazott pályaművével (Kisfaludy-Társaság Évlapjai. Uj F. VI.); szintén ott jelent meg: A komédia elmélete (1872. VII.) ez is 50 arany pályadijat nyert); A drámai középfajok elmélete (VIII. 1873.) szintén 50 aranynyal jutalmazott pályamű; továbbá (IX. 1875.) A modern mesék cz. alatt 10 mesével vett részt a Kisfaludy-társaság pályazatán, A kecske tragédiájával jutalmat nyert, a kilenczet pedig megdicsérték. 1871-ben Pestre költözése alkalmával belső munkatársa lett Szana Tamás Figyelőjének, melybe számos aesthetikai és biráló czikket írt; írt még a M. Tanügybe (1872) és a Magyar Nyelvőrbe. 1872-ben az országos középiskolai Tanáregyesület megválasztotta Közlönye szerkesztőjének, mely tisztében mindig egyhangú megválasztás alapján, tíz évig működött; e lapba tanügypolitikai, didaktikai, metodikai czikkeket és egyéb közleményei vannak a Budap. Szemlében (1873. A tragédia és komédia között); a Figyelőben (1874. Tompa symbolismusa); az Otthonban (1874. Élvezzünk, «A szépért» czímű tragédiájából, 1875. Bolyay Farkas); a Petőfi-Társaság Lapjában (1877. Petőfi «Apostola», 1878. költ.); 1879-ben ő vezette az Ellenőr irodalmi rovatát, melybe birálatokat írt, de ugyan-e lapban számos tárczaczikket is közölt (1877. 494. sat. sz. Cariolan felesége, 1878. 35., 48. sz. A nő Petőfi költészetében); A Koszorúban (1879. Prózánkról. 1880. Balogh Zoltán emlékezete, Petőfi olasz tanulmánya, 1881. A viselet aesthetikai szempontból, Dédanyánk olvasmányai, 1882. Régi magyar humoristákról, 1883. Arany János emlékezete). Egyéb irodalmi dolgozatai, melyek lapokban és folyóiratokban jelentek meg: szónoklatok, felolvasások, tanulmányok, elbeszélések, költemények, útirajzok sat. Iskolai ünnepi beszédet mondott Deák Ferenczről, Szé-

chenyi Istvánról, a koronázás jubiláris évfordulóján és Jókai Mór 50 éves írói jubileumán; emlékbeszédet mondott a Petőfi-Társaság nagygyűlésén Balogh Zoltánról és Arany Jánosról. — Munkái: 1. *Üdvözlő dal* mélt. és főt. lipovniki Lipovniczky István nagyváradi l. szert. püspök urnak . . . püspöki székének elfoglalása alkalmára ajánlva a csorna-premontrei rend részéről. Szombathely, 1869. — 2. *Az írásművek elmélete*, vagyis az irály-, költészet- és szónoklattan kézikönyve. Pest, 1870. (2. kiadás. U. ott, 1872. 3. k. 1874., 4. k. 1875.. 5. átnézett 1876., 6. jav. és tetem. bőv. k. 1878., 7. k. 1882., 9. átdolg. k. 1894.). — 3. *Olvasmányok* az írásművek elméletéhez. Pest, 1871. (2. kiadás. U. ott, 1873. 4. bőv. és jav. k. Bpest, 1879., 5. k. 1884., 6. k. 1892.). — 4. *A tragédia elmélete.* A Kisfaludy-Társaság által jutalmazott pályamű. Pest, 1871. — 5. *A komédia elmélete.* A Kisfaludy-Társaság által jutalmazott pályamunka. U. ott, 1872. — 6. *A magyar nemzeti irodalom történetének vázlata* irodalomtörténeti olvasókönyvvel. A középtanodák legfelső osztályai számára. U. ott, 1872. (2. jav. és bőv. k. U. ott, 1877. 4. átdolg. k. 1887. 5. k. 1891.). — 7. *A drámai közép-fajok elmélete.* A Kisfaludy-Társaság által jutalmazott pályamunka. U. ott, 1873. — 8. *Aesthetikai dolgozatok.* U. ott, 1873. (A Figyelőben megjelent czikkek). — 9. *Stilisztika.* I. rész. Irálytan, prózai és költői olvasmányokkal. Bpest, 1875 (2. bőv. kiadás 1879., 3. bőv. k. 1880., 4. bőv. k. 1882., 5. k. 1883., 6. k. 1887., 8. jav. k. 1893. II. rész. Szerkezettan. Prózai olvasmányokkal. U. ott, 1876. 2. tetem. bőv. k. 1880., 3. k. 1882., 4. k. 1885., 5. k. 1891. U. ott.). — 10. *Gyakorlati irálytan* vagyis közönséges polgári és üzleti életben előforduló irásművek szerkesztésére vonatkozó szabályok és példák. Reál-, kereskedelmi és polgári iskolák számára, valamint magánhasználatra. I. rész. Okiratok. U. ott, 1876. (2. kiadás. Névy Józseffel együtt). — 11. *Kereskedelmi számtan.* U. ott, 1876. — 12. *Shakespeare W., Cariolanus.* Ford. Petőfi Sándor. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta ... U. ott, 1877. (Jeles Irók Iskolai Tára II., 2. kiadás 1880.) — 13. *Rhetorika.* A prózai műfajok elmélete. Középiskolák és magánosok használatára. U. ott, 1878. (2. k. 1880., 4. k. 1895.). — 14. *Poetika.* A költői műfajok elmélete. Középiskolák használatára. U. ott, 1880. (2. k. 1884. 3. k. 1887. 4. jav. k. 1892., 5. átdolg. kiad. 1898. U. ott). — 15. *Shakspere, Julius Caesar.* Ford. Vörösmarty Mihály. Bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta ... U. ott, 1880. (Jeles Írók Iskolai Tára 12.). — 16. *Olvasmányok* a poetikához. U. ott, 1881. (2. kiadás 1885., 3. k. 1890. U. ott). — 17. *A magyar nemzeti irodalom történetének vázlata.* Iskolai használatra. U. ott, 1882. (2. átdolg. kiadás, egy melléklettel. 3. átdolg. k. 1882. 4. átdolg. k. 1887. 5. k. 1891., 6. k. 1897. U. ott). — 18. *Bajza József.* Pozsony, 1883. (M. Helikon 10.). — 19. *Olvasmányok* a rhetorikához. Budapest, 1883. (3. k. 1892.). — 20. *Church, Álfréd J. Elbeszélések* a görög tragikus költőkből. Angolból ford. és jegyzetekkel kisérte. U. ott, 1883. (Ifjúsági iratok Tára XIII.). — 21. *Kereskedelmi levelező.* Kereskedelmi iskolák és a kereskedő-ifjúság számára. U. ott, 1885. (2. kiadás. 1891. 3. bőv. k. 1895. 4. k. 1900. U. ott. A felső kereskedelmi iskolák számára. 3. bőv. k. 1885., 4. bőv. k. 1900. U. ott). — 22. *Olvasókönyv* a kereskedő tanonczi-iskolák I. osztálya számára. U. ott, 1888. (2. k. 1897., a II és III. osztály számára. U. ott, 1897—98. Két rész). — 23. *Olvasmányok* a magyar irodalom történetének vázlatához. U. ott, 1888. — 24. *Magyar kereskedelmi levelező.* Az alsófokú keresk. iskolák számára. U. ott, 1889. (2. kiadás, különös tekintettel az áru-üzletre. A beadványok, szerződések

és váltó ismertetéseivel. Függelékül: Idegen szavak magyarázata. U. ott, 1900). — 25. *Az egyszerű és kettős könyvvitel* kereskedelmi akadémiák számára. U. ott, 1890. — 26. *Könyvviteltan* reáliskolák számára. U. ott, 1892. — 27. *Jókai Mór* ötvenéves írói jubileumára. Kiadta a Petőfi-Társaság. U. ott, 1894. — 28. *A prózai írásművek ismertetése.* A szerkesztés szabályaival, vázlatokkal és olvasmányokkal. Felső kereskedelmi iskolák számára. U. ott, 1895. — 29. *A pesti polgári kereskedelmi testület alsófokú szakiskolájának története* és jelen állapota. U. ott, 1890. — 30. *Észrevételek* a magyar kereskedelmi nyelvről. U. ott, 1900. (Kereskedelmi Szakoktatás 6. 7. sz.). — 31. *Kereskedelmi nyelvünk* magyartalanságai. U. ott, 1902. (M. Kereskedők Könyvtára I. 4—5.). — Szerkesztette az Országos Középiskolai Tanáregylet Közlönyét 1872—1882-ig (és ezen folyóiratba száznál több czikket írt); a Jeles Írók Iskolai Tárát és az Ifjúsági Iratok Tárát több évig. — Kéziratban: A népért cz. szomorújátéka, (mely 1874-ben az akadémia Teleki-pályadíját nyerte, de nem adták elő).

Vutkovich Sándor, Magyar írók Albuma. Pozsony, 1873. 339. lap. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1873. 27. sz. arczk. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1886—1895., 1897—1900. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Akadémiai Értesítő* 1890. 134. l. — *Ország-Világ* 1891. 51. sz. arczk. és néválaírása. — *Értesítő a szombathelyi kir. kath. főgymnasiumról* 1891. 44., 60. l. — *Vasárnapi Ujság* 1896. 51. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 147. lap. — *Bricht Lipót*, A budapesti kereskedelmi akadémia története. Bpest, 1896. 111. lap. — *Schack Béla*, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 13. l. és Pótlék 4. lap. — *Névy László-jubileum Emléklapjai.* Bpest. 1897. — *Budapesti Hirlap* 1902. 94. sz.

Névy *Zoltán.* — Tárczákat írt a Dél-Somogyba. — Alapította és szerkesztette a Dél-Somogy cz. hetilapot 1900. okt. 21-től 1901. jún. 16-ig Szigetvárt.

A m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányából.

Newsidler *János.* L. *Neusiedler.*

Ney *Béla* (pilisi), miniszteri főmérnök és műépítész, Ney Ferencz főreáliskolai igazgató és Pilisy Angyalka fia, született 1843. június 9-kén Pesten, hol a főreáliskolát és a műegyetemet végezte; gyakorlati működését Ybl Miklós irodájában kezdte meg, kinek személyes hajlandóságát, később barátságát teljes mértékben elnyerte. 1867-ben mint mérnökgyakornok lépett a közmunka- és közlekedésügyi miniszterium szolgálatába, s csakhamar a fővámház, majd a műegyetem, állatorvosi akadémia, lipótvárosi főreáliskola építésének a műszaki ellenőrzését bízták reá; az államnyomda kiépítését hivatalból állandóan vezette; a Deák-mauzoleum építését vezetett országos bizottságnak pedig, valamint az állami országház-építés ügyét előkészítő orsz. bizottságnak a miniszterium képviseletében tagja s az építés műszaki ellenőre, a végrehajtó bizottságnak pedig előadója és jegyzője volt. 1878-ban hivatalból tanulmányúton volt Párisban és a kiállításról szóló tanulmánya meg is jelent a miniszterium kiadványai közt. Műegyetemi magántanári képesítést is nyert, de ezen a téren, egyéb elfoglaltsága miatt, csak 1872—82-ig működhetett. Építészeti magángyakorlatot is folytatott, a mennyire hivatalos elfoglaltsága megengedte s Budapesten, Szegeden, Komáromban és a tolnamegyei Kajdacson több nagyszabású épületet tervezett. Jelenleg miniszteri osztálytanácsos, az épitőmesteri vizsgálóbizottság elnöke. A m. mérnök- és építészegyletnek sokáig volt titkára s mint ilyen az egyesület fölvirágoztatása s általában a műszaki kar érdekében nagy buzgóságot fejtett ki. 1893. febr. 26. mondott le a titkárságról. — Beszélyeket írt a Családi Körbe (1862., 1864.); czikkeket a M. Mérnök- és Építész-egylet Közlönyébe (1867. Épületek szerkesztése tekintettel az akusztikára, 1868. Az építészet művészete; a többi évfolyamaiban is számos czikket írt és az építészeti rovat vezetője volt; a folyóirat

főmunkatársa volt 1882—89-ig); az Archaeol. Értesítőbe (1870. Schulz Ferencz nekr.); a Vasárnapi Ujságba (1872. Az épülőben levő központi fővámhivatal Pesten, képpel, 1871. Az épülőfélben levő központi fővámhivatal Pesten, 1879. Ybl Miklós). — Munkái: 1. *Az építőművészeti styl fogalma.* Bpest, 1876. — 2. *A m. kir. József-műegyetem* Budapesten. Az 1882. berlini egészség- és mentésügyi kiállítás alkalmából. U. ott, 1882. (Wartha Vinczével együtt. Egyetemi intézetek, magyar és német szöveggel). — 3. *A magasépítés-ügy* országos rendezéséről. U. ott, 1897. — Szerkesztette a Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönyét 1871-től 1878-ig Ambrozovics Bélával és 1882. júniustól 1885 végeig egyedül szerkesztette a folyóiratot; mint titkár szerkesztette az egyesület Heti Értesítőjét is 1882. jún. 8-tól 1883-ig; alapította és szerkeszti az Építő-ipar cz. szaklapot 1877 óta.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Emléklapok* a mérnök- és építész-egylet negyedszázados jubileumára. Bpest, 1893. 56. l. arczk. — *Ország-Világ* 1894. 19. sz. arczk. — *M. Könyvészet* 1897.

Ney *Dániel*, a magyar-belga fémipargyár részvénytársaság hivatalnoka Budapesten. — Munkája: *Magyar sürgönyszótár.* (Chiffre-code). Előszóval ellátta dr. Matlekovits Sándor. Bpest, 1900. (Weil Samuval együtt).

M. Könyvészet 1900.

Ney *Ferencz* (pilisi), főreáliskolai igazgató, a m. tudom. akadémia levelező tagja, Ney Ferencz soproni, majd szombathelyi kereskedő fia, szül. 1814. máj. 26. Pesten és Budán keresztelték; a hat gymnasiumi osztályt és a kétévi lyceumi tanulmányt Szombathelyen végezte; majd orvosnövendék lett Pesten és Bécsben; ezen pályához azonban kedve nem lévén, Pozsonyba ment jogot tanulni, később a pesti egyetemen a felsőbb neveléstanból tett vizsgát. De még ezt megelőzőleg 1833. jún. 4-től előkelő családoknál nevelősködött 1841. aug. 26-ig (Kis-Szántón Lányi István főispán, Brunszvik Ferencz, Sztáray Albert fiai mellett); ezentúl hirlapíró és belmunkatárs 1844. aug. 19-ig, mely napon őt mint a kisdedóvó-képzőnek pályázat útján megválasztott igazgatóját, hivatalába az egyesületi elnök Festetics Leó gróf beiktatta. 1857. jan. 1-től a pesti községi, akkor német tannyelvű, főreáliskolán mint a magyar nyelv tanítója működött. 1860. okt elején a részben magyarrá alakított főreáliskola ideiglenes igazgatójává nevezte ki a városi hatóság, 1861. aug. 3. pedig a teljesen magyarrá lett főreáliskola rendes igazgatója lett. S noha már 1861. okt. 15. beköltözött a főreáliskolai lakásba, vezette még a kisdedóvó-képzőt is 1862. jan. 13-ig. Még bölcselet-tanuló korában Szombathelyen 39 horvátországi tanulótársának, Bittnicz Lajos tanár megbízásából, rendes előadásokat tartott a magyar nyelvből és ezen tantárgyból ő adott nekik vizsgálati érdemsorozati osztályzatot; ugyanott a magyar társaságnak jegyzője volt. 1846—48-ban a Döbrentei Gábor-féle szobormű-egyletnek, 1847—54-ben az Ürményi Ferencz elnöklete alatt álló magyar (Marastoni Jakab-féle) festészeti akadémiát gyámolító egyesületnek titkára; 1850—61. végéig a képző-igazgatóság mellett a kisdedóvó-intézeteket Magyarországon terjesztő egyesület pénztárnoka, e mellett többször az egyesület helyettes titkára is; 1848-ban a magyar nevelési társaságnak és az első egyetemes tanári gyűlésnek (257 egyetemi, gymnasiumi tanár és tanító) megválasztott elnöke, a báró Eötvös József-féle könyvkiadó-egyesület, kisdedóvó-egyesületek, magyar (régibb) iparegyesület, műegylet, szent István-társulat, később még az állatkerti egyesület, népoktatási kör sat. választmányi és bizottmányi tagja volt. 1848-ban az iparegyesület által szervezett népszerű előadásoknál a magyar történelmet adta elő. Ugyanekkor nemzetőri főhad-

nagy a Radikálkör legiójában, majd a terézvárosi zászlóaljban hadnagy volt. Az 1848., 1861. és 1867. időszakban pestvárosi hatósági képviselő s Buda-Pest egyesülése után is szakadatlanul fővárosi bizottsági tag. 1848. decz. terézvárosi képviselőjelölt volt Trefort visszalépésekor; e miatt 1849. szept. 5-től nov. 1-ig az Ujépületben fogoly volt. 1858 decz. 15. a m. tudom. akadémia levelező tagjának választotta s 1867. márcz.-tól 1869. ápr.-ig a bölcseleti osztálynak jegyzője volt. 1863—76-ig a reáltanárokat vizsgáló bizottság, 1868—72-ig a budapesti iskolatanács tagja. 1866-tól a budapesti, majd az országos tanáregylet elnöke volt. 1846-ban Máramaros., 1847-ben Zemplén vármegye táblabirájává neveztetett ki. (Itt Petőfi Sándorral esküdött fel). 1874-ben kapta a Ferencz József-rend lovagkeresztjét; 1887. jún. 13. ő felsége a magyar nemességre emelte pilisi előnévvel. Meghalt 1889. szept. 11-én Budapesten. — Költeményeket, elbeszéléseket (eredetiek, német- és francziából ford.), politikai, társadalmi s közművelődési czikkeket, rajzokat, birálatokat a szépműtan, nyelvtan, bölcselet, erkölcs- és neveléstan köréből, életrajzokat, nekrologokat, tanügyi s emlékbeszédeket írt a következő lapokba, folyóiratokba s évkönyvekbe: Rajzolatok (1836—38.), Közlemények, Literaturai Csarnok, Életképek, Honderü, Pesti Divatlap, Századunk, Világ, Pesti Hirlap, Családi Lapok, Családi Kör, Hölgyfutár, Divatcsarnok, Literaturai Lapok, Irodalmi Őr, Sürgöny, Budap. Hiradó, Jelenkor, Társalkodó, Hetilap, M. Sajtó, Pesti Hirnök, Vasárnapi Ujság (1856—58), Napkelet, Tanodai Lapok, Idők Tanuja, Kalauz, Emlény, Ajándok, Őrangyal, Országgyűlési Lant, István bácsi Naptára, Kliegl Könyv, Testvéri Szózat, Magyarország Képekben, Aradi Vészlapok, Pécsi Auróra, Losonczi Phönix, Nevelési Emléklapok, Kisfaludy-Társaság Évlapjai, Országos Tanáregylet Közl., Főreáliskolai Tudósítványok, Közoktatás, Ellenőr, P. Napló, Hon, Budapesti Hirlap, Szeged Hálája, Szegedi Napló, Hasznos Mulattató, Szegszárd, Fővárosi Lapok, Tátra Vidék, Kárpátegyesületi Évkönyv, Kisdednevelés, Zemplén, Eger sat. Az Egyetemes M. Encyclopaediának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Ney Ferencz színművei.* Első kötet. Frankhon alapítói. Szini költemény két részben, Pozsony, 1840. (I. Hilderik. Dráma öt szakaszban. II. Klodvig. Tragoedia öt szakaszban). — 2. *Ibolyák.* Beszélyfüzér 8—12 éves gyermekek számára, magyar és német nyelven, 8 színes képpel. Pest, 1843. (Német czímmel is). — 3. *Ueber Croatien* von Stephan Horvát, übersetzt. Leipzig, 1843. — 4. *Kisdednevelési nefelejts.* «Vergissmeinnicht» der Bewahranstalt. Pest, 1845. (Magyar és német szöveggel. Csak magyarul 2. bőv. kiadás. Pest, 1846.). — 5. *Emlékvonások* Magyarország nádorispánjainak életéből. U. ott, 1846. (Nemzeti Örömemlék főherczeg nádorispán ő fensége félszázados nádorsága ünnepének dicsőítésére. Garay János Kar-énekével.). — 6. *Gyermekek könyve.* U. ott, 1846. (2. bőv. kiadás 42 színes képpel. U. ott, 1851.). — 7. *A népnevelés hatása* Magyarhon népeinek erkölcsiségére. A m. tudós-társaság által 1847. koszorúzott pályamű. U. ott, 1848. — 8. *A gyermeki kegyelet tolmácsa.* Alkalmi üdvözletek, köszöntések, párbeszédek és jelenetek mindenféle családi ünnepélyekre. U. ott, 1851. — 9. *Bucsúszózat* Garay János hamvaihoz. U. ott, 1853. (Költ.). — 10. *Galyfüzér* a nevelés viránylige-téből. Elvek, eszmék, irányzatok, nézetek és adatok a kisdedvilág, zsengekori nevelés és ovodák érdekében. «Szirmok» czímű adalékkal. gyermekek számára. U. ott, 1855—56. Két füzet. — 11. *Matild és Olga.* Regény. U. ott, 1855. Három kötet. — 12. *Családképek.* Költeményfüzér. U. ott, 1856. — 13. *Ueber Liszt's Messe.* Bei Gelegenheit der Generalprobe im

National-Museum in Pest, am 26. August 1856. Aus dem Ungarischen ... übersetzt und herausgegeben von M. Engesser. U. ott, 1856. — 14. *Kisdedóvási nefelejts.* A marosvásárhelyi kisdedóvoda megnyitása emlékére közzéteszi a bizottmányi igazgatóság. Máj. 1. 1856. Marosvásárhely, 1856. — 15. *H. G. Ollendorff's neue Methode* in sechs Monaten eine Sprache lesen, schreiben und sprechen zu lernen. Anleitung zur Erlernung der ungarischen Sprache für den Schul- und Privatunterricht. U. ott, 1857. (2. kiadás 1859., 3. átnézett k. 1860., 5. k. 1861,. 6. k. 1863., 10. k. 1868.) — 16. *Schlüssel* zu der nach Ollendorff's neuer Methode bearbeiteten ungarischen Sprachlehre. Die Uebersetzung der in der Sprachlehre vorkommenden Aufgaben enthaltend und für Lehrer, besonders aber zum Selbstunterricht eingerichtet. U. ott, 1857. (2. kiadás 1859., 3. k. 1860. 1861. és 1876. U. ott). — 17. *A kisdedóvó intézeteket* Magyarországban terjesztő egyesület évkönyve 1858-ról. U. ott, 1859. — 18. *Három török,* vagy: minden álarczban. Víg daljáték 3 felv., írta Marcello M., ford. U. ott, 1859. — 19. *Szívhangok.* Alkalmi beszéd, melyet a székesfehérvári első kisdedóvó-intézetnek 1860. jún. 3. történt ünnepélyes felavatásakor mondott és Székesfehérvár közönségének ajánl. U. ott, 1860. — 20. *Udvard* szent ünnepélye szept. 16. 1860. Ugyanott, 1860. (Költ.). — 21. *Vezérfonal* a német nyelv megtanulására. Ollendorff H. G. tanmódszere alapján. Bpest. Két rész. (I. 1863, 3. k. 1866. 12. k. 1875., 13. k. 1876., 14. k. 1877. Gyakorlati német nyelvtan ... cz., 15. k. 1879., 16. k. 1880., 17. telj. átdolg. k. 1899. II. rész 1875. 2. k. 1876., 3. kiad. 1880. Ugyanott). — 22. *Emlékirat* a pestvárosi főreáltanoda zászlójának szentelési ünnepélyéről 1864. jún. 12. U. ott, 1864. — 23. *Hódolati költemény* az ismét föléledt magyar alkotmányosságra. Ugyanott, 1865. (és 1867.) Ugyanott. — 24. *Más kárán tanul az okos.* Képes példakönyv kisebb gyermekek számára. 22 képpel Szemlér Mihálytól. U. ott, 1868. — 25. *Három kis mese* intésül kisebb gyermekek számára. 11 képpel Szemlér Mihálytól. U. ott, 1868. — 26. *Intő példák* képekben az ifjúság számára. 11 képpel Szemlér Mihálytól. U. ott, 1868. — 27. *Szellemi csaták.* Esztergom, 1868. (Korkérdések I.). — 28. *Emlékbeszéd* ns. Szilágyi István fölött. Pest, 1870. — 29. *Emlékbeszéd* Simon Florent fölött. U. ott, ... — 30. *Emlékirat* az átalakítandó reáltanoda ügyében. Bpest, 1873. — 31. *Beszéd* I. Ferencz József Ő Felsége trónraléptének 25. évfordulóján. U. ott, 1873. — 32. *Nemes Szilágyi István* tanodai nagy alapítványa. U. ott, 1873. — 33. *A pesti városi főreáltanoda* bajai és reményei. Kérelmi szózat. U. ott, 1873. — 34. *Az önképző-körökről.* Ugyanott, 1873. — 35. *Egy pillantás a jövőbe* a reáltanodák érdekében. U. ott, 1875. — 36. *Honfiúi kegyelet repkénye.* Dicső emlékű József főhg. Magyarhon nagy nádorispánja születésének százados évfordulóján 1876. szept. 3. U. ott, 1876. — 37. *Deák Ferencz emlékünnepélye* a budapesti IV. kerületi községi nyilvános főreáltanodában 1876. márcz. 25. U. ott, 1876. — 38. *Beszéd,* melyet a budapesti IV. kerületi (belvárosi) községi nyilvános főreáltanodában 1877. június 8. rendezett koronázási emlékünnepély alkalmával mondott. U. ott, 1877. — 39. *Ünnepi ének* a fölséges császári és királyi pár első Ferencz József és Erzsébet 1854. Szent György hava 24. történt legmagasabb egybekelésének huszonötödik évfordulóján. U. ott, 1879. — 40. *A budapesti fővárosi IV. kerület (belvárosi) községi nyilvános főreáltanoda* huszonhatodik Tudósítványa az 1879—80. tanév végén és Emlékkönyv az intézet negyedszázados fennállása alkalmából. U. ott, 1880. (Az intézet története). — 41. *Em-*

Lékbeszéd az országos kisdedóvó egyesület képző-intézeti háza záróköve letételének alkalmára. U. ott, 1882. — 42. *Négy ifjúsági színmű* versekben. U. ott, 1884. — 43. *Egy nevelő-intézet.* Ifjúsági dráma 3 szakaszban. U. ott, 1884. — 44. *Széchenyi István szobra előtt.* U. ott, 1884. — 45. *Magyarhon ezredéve.* Költemény. U. ott, 1885. — 46. *Két iskola-ünnepi beszéd,* 1886. okt. 4. és 1887. U. ott. — Kéziratban: A divat erkölcsi súlya, akadémiai székfoglaló 1859-ben. (Ism. Budapesti Szemle VI. 229. l., elveszett); színművei: Silvio, dráma 5 felv. (előadták a pesti nemzeti színházban 1843. júl. 15.), Kalandor, népszínmű 3 felv. (Először u. ott, 1844. febr. 24., 25. és 28., hol 50 arany pályadíjat nyert), A templarius, nagy opera 3 felv., Írta Marini G. M., ford. ... zenéje Donizettitől (először 1842. jún. 30.); több nevelési és bölcseleti értekezés, Emlékiratok életéből, Margitszigeti emlékek (költeményfüzet), színművek és monologok. — Szerkesztette a szent István-társulat által kiadott Családi Lapokat 1854. és 1855-ben; a Jahrbuch des Vereins zur Unterstützung der ersten ungarischen Malerakademiet 1852-ben; Az első magyar festészeti akadémiát gyámolító társulat Évkönyvét; A kisdedóvóintézeteket Magyarországban terjesztő egyesület Évlapjait 1852 és 1853-ról Pesten. — Álnevei és jegyei: Lengey, Várfoki Zoltán, x + y., y—z., N. F. sat. — Arczképei: Kőnyomat Barabás Miklós rajza, kiadták nevelőtársai 1849-ben Pesten; Grimm rajza után 1861-ben főreáliskolai növendékei; ugyanazok 1883-ban.

Magyarkak. Lipcse. 1845. — *Ujabbkori Ismeretek Tára* V. 507. lap. — *Ferenczy* és *Danielik,* M. Irók I. 340., II. 412. l. — *Akadémiai Almanach* 1861., 1863—67., 1870., 1873—1874. (Munkálatai). — *István bácsi Naptára* 1862. arczk., 1890. arczk. — *Ungarns Männer der Zeit.* Prag, 1862. 194. l. — *Toldy Ferencz,* Magyar Nemzeti Irodalom Története. — *Családi Kör* 1874. 27. sz. arczk. — *Országos Középiskolai Tanáregyesület Közlönye* 1873—74. 409. l. — *Szinnyei* Repertoriuma I., II. — *Figyelő* I. 1876. 249. l. — *Kiss Áron,* A nevelés és oktatás kézikönyve. Bpest, 1880. 251. lap és A m. népiskolai tanitás története. Bpest, 1884. 172., 207. lap. — *M. Paedagogiai Szemle* 1882. 1. l. fénynyom. arczk. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *M. Könyvészet* 1886., 1891—92. — 1889: *Ország-Világ* 39. sz. arczkép, *Vasárnapi Ujság* 38. sz. arczkép, *Egyetértés* 251. sz., *Fővárosi Lapok* 250. sz., *P. Napló* 250. sz. esti k. — *Budapesti IV. kerületi főreáliskola Értesitője* 1890. (Gellért Jenő). — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Akadémiai Almanach* 1890. 374. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 157. l. — *Bayer József,* A m. drámairodalom története. Bpest, 1897. I., II. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1902. 49. l. Önéletrajzi adatok és gyászjelentés.

Ney *Ferencz,* okleveles mérnök, vasuti és hajózási m. kir. főfelügyelő Budapesten. — Czikke a Budapesti Hirlapban (1903. 64. sz. Automobil a vasutakon). sat. — Munkája: *Alapok felépítése.* Irta L. Brennecke, ford. A szöveg közé nyomott 886 ábrával. Bpest, 1897. (Magyar Mérnök- és Építészegylet könyvkiadó vállalata II. cyclus VIII.).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Ney *József,* orvosdoktor, endrédi (Somogym.) származású, a székesfejérvári főiskolában tanult, orvosi tanulmányait pedig a bécsi egyetemen végezte, hol 1877-ben nyert orvosdoktori oklevelet, mire Siófokon (Veszprémm.) telepedett le; a veszprémi székeskáptalan, a tihanyi apátság uradalmi orvosa, a déli vasút orvosa, a siófoki svédgymnasztikai gyógyintézet (melyet 1892-ben állított fel) igazgató főorvosa, a balneologiai egyesület tagja. — Czikke a Balneotherapiai Értesítőben: A nyaralás, különös tekintettel a klimatikus viszonyokra Siófokon. — Munkája: *A massage* és svédgymnasztika, különös tekintettel a siófoki svédgymnasztikai intézetre. Bpest, 1896.

M. Könyvészet 1896. — *Pesti Alfred,* Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 267. l.

Neymayr *Ferencz,* r. kath. lelkész. — Munkája: *Gadro* krestianstwa. Aneb: O

wjre a žiwote krestianskem katolične věenj, k vstavičnému vzjwánj sporádané. Nagyszombat, 1763. (A kereszténység magva, vagy a ker. kath. hit és életről való tanulság).

Petrik Bibliogr.

Niameszny *Mihály* (almánfalvai), ügyvéd, kir. tanácsos és közjegyző; tizenöt éves korában mint tüzér harczolt a magyar szabadságért. A Kossuth Lajosnak és társainak menekülését fedező honvédcsapat soraiban Orsovánál ő sütötte el az utolsó ágyúlövést. Viddinig követte Kossuthot; itt káplári rangot kapott. Visszatérve Temesvárra várfogságba került, később az osztrák seregbe sorozták. A franczia és olasz háborúkban mint hadnagy vett részt. A hatvanas évek elején letette az ügyvédi vizsgálatot és a temesvári kereskedelmi és iparkamara titkára lett. 1866. nov. 1. átvette a Temeswarer Zeitung szerkesztését. Kivált Sennyey Pál tárnok-mester felszólítására fogadta el a szerkesztést, hogy a lapot Deák Ferencz husvéti czikke szellemében vezesse. E megbízásnak meg is felelt, de a kormányon e közben futólag felülkerekedett a conservativ szellem, mely mindjobban sürgette az 1847-es alapra való visszatérést és a dicasterialis rendszer restitutióját és így történt, hogy őt, ki a Deák-párt érdekében lelkes mozgalmat indított meg a lap hasábjain, a kormány az akkori rendőrigazgatóság útján megintette. Hanem a Deák-párt és vele a Temeswarer Zeitung akkori álláspontja diadalra jutott, mert időközben kineveztetett az Andrássy-miniszterium, mely Deák Ferencz szellemében előkészítette az 1867. kiegyezést. N. szerkesztése alatt a lapnak nagy befolyása volt a temesvári Lloyd-társulat, a bánsági kereskedelmi és iparbank, a józsefvárosi szeszgyár és műmalom megalapításában, a Béga-csatorna szabályozása, úgyszintén a temesvár-orsovai vasuti összeköttetés létesítése körül, melyet nagyban előmozdított a szerkesztőnek Klapkával kötött szoros barátsága. 1867. ápr. 30. vált meg a laptól. 1876-ban karánsebesi, 1880. fehértemplomi közjegyző lett. Az utóbbi helyen a szabadelvű pártnak is elnöke volt. 1896-ban királyi tanácsos lett. Meghalt 1901. máj. 7-én Fehértemplomban 67 éves korában.

Berkeszi István, A temesvári könyvnyomdászat és hirlapirodalom története. Temesvár, 1900. 78. lap. — *Budapesti Hirlap* 1901. 125. sz.

Niceforu *G. E.*, a görög keleti ruméngymnasium tanára Brassóban. — Munkái: 1. *Crestomatia germana* pentru classi element. Brassó, 1854. (2. kiadás, 1864., 3. k. 1876. U. ott). — 2. *Gramatica germani* pentru classĭ elementarĭ Cursuł I. U. ott, 1855. — 3. *Cuvêntŭ pronuntatu* in capela română . . . U. ott, 1856.

Gross, Julius, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. 160., 107., 109. l.

Niciphor *János*, orvosdoktor, temesmegyei származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens gastralgiam. Viennae, 1739.

Szinnyei Könyvészete.

Nickel *József*, német szinész. — Munkája: *Theatralisches Neujahrs-Geschenk*, oder Verzeichniss der von der Hornungschen Opern- und Schauspielergesellschaft aufgeführten Opern, Lust-, Schau- und Trauerspiele. Kaschau, 1801.

Petrik Bibliogr.

Nickel *Zsigmond*. L. *Nikel*.

Kiszlingstein Könyvészete.

Nicletzius *Sámuel*, ág. ev. theol. tan. a selmeczbányai iskolában; tót-lipcsei származású. — Munkája: *Dissertatio* Politico-Theologica posterior de Clericorum e potestate seculari ex-emptione. Continens Catholicae sententiae ulteriorem explicationem atque per idonea argumenta confirmationem, ac denique objectionum quarumdam partis adversae refutationem. Ad Disputandum proposita à Praeside Johanne Institoris Moschow, Scholae Schemnicien. Rectore,

& Respondente .... Anno 1655. Trenchinii.

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 231. l.

Nicolaus *de Mirabilibus*, theologiai doktor, II. Ulászló király udvari prédikátora és Magyarországra nézve haereticae pravitatis inquisitor, kolozsvári származású (Abel azonban olasz születésűnek tartja), ki 1493-ban «divae theologiae professor»-nak czímezi magát; a dömések theologiai főiskolájában Firenzeben tanárkodott; a többi mind bizonytalan. — Munkái: 1. *Dispvtatio* Nvper Facta In Domo Magnifici Lavrentii Medices ultima die Junii M.CCCC.LXXXVIIII. Florentie 1489. — 2. *Nicolaus de Mirabilibus theologiai munkái.* Bpest, 1886. (Irodalomtörténeti Emlékek. Kiadja a m. t. akadémia irodalomtörténeti bizottsága I. Két magyarországi egyházi író a XV. századból. Andreas Pannonius. Nicolaus de Mirabilibus. Közzéteszik Fraknói Vilmos és Ábel Jenő. Ez utóbbi írta a szerző életrajzát a XXIII—XLVIII. l. és kiadta munkáit a 285—465. l.).

Ferrarius, Sigismundus, De Rebus Ungaricae Prov. Sac. Ordinis Praedicatorum. Viennae, 1637. 456. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. r. 6. l.

Nicoletti *András Leopold*, budai származású; grammatikai tanuló a trinitárius-szerzet budai iskolájában. — Munkája: *Der in dem Menschen* als seinem Ebenbild entworffene drey-einige Gott, in einer geringen Lob- und Ehren-Rede am hohen Titular-Fest des Baarfüsser-Ordens der allerheil. Dreyfaltigkeit ... zu Klein-Maria-Zell zu Alt-Ofen in Nieder-Ungern den 9. Junii anno 1754. vorgetragen. Ofen. (Nevét Nicolletinek is írták).

Petrik Bibliogr.

Nicoletti *Károly Romuald József*, tanuló a trinitárius-szerzet budai iskolájában a grammatikai osztályban. — Munkája: *Die in dem sterblichen Cörper* schmachtende u. doch in Gott vergnügte Seele, so in einer geringen Ehren-Rede des in seiner Weesenheit einfachen, u. in Personen Drey-Einigen Gottes entworffen, als an dem hohen Titular-Fest der Ordens-Vätter der Allerheiligsten Dreyfaltigkeit von Erlösung der Gefangenen, eine hochlöbliche Ertz-Bruderschaft erwehnten Tituls u. Ordens in dero Closter-Kirchen zu klein Maria-Zell in Alt-Ofen vor zahlreicher Gegenwart ihre Amts-Wahlen erneuerte. Ofen, 1757. (Nevét Nicolletinek is írták).

Petrik Bibliogr.

Nicolics *Aristid* sat. L. *Nikolics.*

Nicolich *Sándor*, királyi posta-távirda felügyelő a kereskedelemügyi miniszteriumban, szül. 1853. jún. 22. Nagyváradon (Biharm.), hol atyja N. Simon kir. adóellenőr volt; középiskoláit B.-Csabán, Szarvason és Budapesten végezte. 1874-ben a József-műegyetem hallgatója lett, 1887-ben pedig az egyetemen az államszámviteli tanfolyamot hallgatta. Az állami szolgálatot 1871. aug. 1., a távíró szaktanfolyam befejeztével kezdette meg; 1872-ben tisztté neveztetett ki. Baross 1888-ban a posta-távíró egyesítésekor a kereskedelmi miniszteriumba osztotta be szolgálattételre, hol 1899-ben főtisztté, 1899. pedig felügyelővé neveztetett ki. 1878-ban Bosznia és Herczegovina occupálása alkalmával mint tábori távíró-építész küldetett le s a 72 emberből álló génie-csapatával ő építette a tábori vezetékeket; Han Sibosican és Janján (a Drina partján) katonai távíró-hivatalokat rendezett be s azokat 1879 nyaráig vezette. Ezen működéseért a közös hadügyminisztertől dicsérő oklevelet nyert. — A Fővárosi Lapok munkatársa volt 1878—84-ig, 1886—1896-ig, különösen boszniai tárczái feltűnést keltettek. 1880—1884-ig a farsangi rovatot vezette s báli tárczákat írt, fürdői levelei, zenebírálatai is itt jelentek meg; a posta-távíró köréből írt czikkei szintén; írt még a Pesti Naplóba (1882. 241. sz. Borszék), a Távirda Közlönybe, a Közlekedésbe s a Békésmegyei Közlönybe. — Mint hegedűs régeb-

ben műkedvelői körökben is föllépett; a Táborszky czég kiadta: Hogy volt! Margitszigeti rózsák és Souper-csárdás cz. zeneszerzeményeit. — Jegyei (N-ch) (N.) sat.

Önéletrajzi adatok.

Nicora *János*, bölcseleti doktor és főgymnasiumi tanár, szül. 1864-ben Feleken (Kolozsm.); 1883-ban nyert tanári oklevelet; jelenleg a lőcsei kir. kath. főgymnasium tanára, hol a magyar és latin nyelvet tanítja. — Munkája: *Vitkovits Mihály* élete és irodalmi működése. Kolozsvár, 1892. (Bölcseletdoktori értekezés. Ism. Erdélyi Múzeum).

Vajda Emil Névkönyve 138. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Niczky *Kristóf*, (niczki gróf), királyi personális és országbiró, N. György Zalamegye követe, septemvir és Svastics Julia fia, szül. 1714-ben; német szellemű, de gondos nevelésben részesült; tanulmányait többnyire papi egyének magán oktatása alatt végezte: 1729—31-ben a pozsonyi akadémián tanult, azután egyes tantárgyakat a bécsi egyetemen hallgatott. Az államtudományokban való jártasságának első jelét a wormsi békekötésről írt munkájával adta. 1735-ben nőül vette pribéri Jankovics Katalint és már azon év nov. titkár lett a magyar udvari kamaránál, miért rendesen Bécsben lakott. Gazdag vagyonnal s előkelő, nagy befolyású rokonsággal bírt, szép tehetsége is volt; a hivatalok fokain gyorsan haladt, 1751-ben udvari kamarai tanácsos lett; 1764-ben Mária Terézia megalapítván a szent István-rendet annak kis keresztjével diszítette s ugyanakkor a magyar udvari kanczelláriánál alkalmazta. 1765. nov. 5. grófi czímet nyert és Albert kir. herczegnek bevezetője volt a magyar közjogba, 1767. valóságos belső titkos tanácsos, 1768. azon bizottság elnöke lett, mely a kir. curia döntvényeit összeszedte és Planum Tabulare czím alatt kiadta. 1776-ban a királynő a győri és pécsi tankerületek főigazgatójává nevezte ki. 1778. ápr. 5. a szent István-rend középkeresztjét nyerte. Sok hivatalos tevékenysége mellett nem hanyagolta el Sopron-, Vas-, Zala-, Somogy- és Veszprémmegyékben fekvő terjedelmes birtokait; jó gazda volt és öröklött vagyonát szorgalmával tetemesen szaporította. 1778. febr. elején történt a Bánság visszacsatolásának elhatározása s a visszacsatolási bizottság elnökévé őt nevezte ki a királynő. Ennek megtörténte után okt. körülményes fölterjesztést küldött Albert királyi helytartóhoz. A bánsági viszacsatolt részből Temes, Torontál és Krassó vármegyéket, mint egyúttal temesi gróf, ő szervezte újra, Krassót kivéve. II. József 1782. máj. mentette őt fel a kir. biztosi hivatal alól és okt. a kir. kamara elnökévé, kir. kincstartóvá s a közoktatásügy főfelügyelőjévé nevezte ki. 1783-ban tárnokká lett; ugyanekkor nevezte ki őt József császár az újonnan rendezett és központosított kir helytartótanács főelnökévé, 1786-ban pedig országbiróvá. Meghalt 1787. decz. 26. Budán. — Munkái: 1. *Tractatus* de pactis et transactionibus. Viennae, 1744. — 2. *Dictio* Academiae Regiae Jaurinensis inauguralis et solemnia instaurationis VII. Idus Nov. 1776. peracta ... — 3. *Sermo* quem occasione instaurati comitatus Temesiensis habuit die 22. Junii 1779. Temesiae (és Pozsony, 1805. Németül Bretschneider H. G. ford. U. ott). — Kéziratban: Staats-Kenntniss von Ungarn, 4rét 79 lap (a m. n. múzeumban); Historia politico-literaria, 119 lap (szintén a m. n. múzeumban.). — Arczképe rézmetszet. Ehrenreich A. adta ki; olajfastésű arczképe Temesmegye dísztermében van.

Almanach. Pressburg, 1778. 87. — *Pressburger Zeitung* 1779. 47. szám. — *Ungarische Nachrichten* 1787. 1., 7. sz. — *Gemeinnützige Blätter* 1834. 8. sz. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 151., 153. lap. — *Kazinczy Ferencz*, Pályám emlékezete. Bpest, 1879. (Nemzeti Könyvtár III.) és Levelezése II., IV., IX., X. — *Pauler Tivadar*, A

budapesti egyetem története. Bpest, 1880. — *Figyelő* VIII. 268—273. l. — *Galgóczy Károly*, Az országos M. Gazdasági Egyesület Emlékkönyve. Bpest, 1883. 154. l. — *Ortvay Tivadar*, Száz év ... Bpest. 1884. 295. l. — *Szentkláray Jenő*, Gróf Niczky Kristóf életrajza. Pozsony. 1885. (M. Helikon 57. és II. oszt. 2. kötet). — *Petrik* Bibliogr.

Niczky-*Tarnóczy Malvina* grófnő, alsólelóczi és jezerniczei Tarnóczy Kázmér, Bars vármegye főispánja és Majthényi Amália leánya; férjhez ment Niczky István grófhoz 1856. nov. 13. Csapin (Zalam.). — Költeményei a szépirodalmi lapokban jelentek meg, a Hölgyfutárban (1860), a Széchenyi emlékkönyvben (1861), a Thaliában (1862. sat.) Malvina névvel. — Munkája: *Malvina* költeményei. Pest, 1861. (Kőnyom. arczképpel Ism. Szépirodalmi Figyelő II. 1861—62.) — Kőnyomatú arczképe Katzler V.-től, nyomt. Haller Bécsben, Khern Ede Színes Könyvében (Brassó, 1861., hol öt költeménye is van).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 151., XI. 59., 61. lap. — *Magyar Nemzetségi Zsebkönyv* I. Főrangú családok. Budapest. 1888. 171. l. — *Petrik* Könyvészete

Niczky *Sándor* (niczki), Sopronmegye első alispánja és országgyűlési képviselője, N. József alispán, országgyűlési követ és Nagy Anna fia, 1848-ban a lövői kerületet képviselte az országgyűlésen. Meghalt 1862. ápr. 7. Niczken 56. évében. — Országgyűlési beszédei a Közlönyben és a Naplókban vannak.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 150. 152. lap. — *M. Tudom. Értekező* 1862. I. 382. l. — *Hölgyfutár* 1862. 46. sz. és gyászjelentés.

Niedermann *Gyula*, orvosdoktor, kir. tanácsos, a lipótmezei országos tébolyda igazgatója, szül. 1839. decz. 22. Esztergomban; a gymnasiumot szülővárosában, az egyetemet Pesten végezte, hol 1862-ben nyert orvosdoktori oklevelet; jelenleg nyugalomban él Budapesten. — Czikkei a Gyógyászatban (1864. A merengő komorkór, melancholia, kataleptica, A vérereszésekről elmebetegeknél, 1865. Gégetükrészet az elmebetegségekkel járó agybajoknál, A terjedő hűdéssel járó butaság, 1866. Az érzéktévengések, 1867. Az elmebetegek agyütereinek kásás-elfajulásáról, 1868. Elmebetegek étiszonya s művi etetése); az Orvosok és Természetvizsgálók Munkálataiban (XII. 1868. A tébolyda). — Munkái: 1. *Orvosi Statisztika.* A közgazdasági miniszter által szervezett statisztikai tanfolyamban előadták ... és Tormay Károly. Pest, 1869. — 2. *Az elmebetegek agylágyulása.* Simon Tódor után ford. Budapest, 1875. — 3. *Védekezés* a tüdővész ellen. Ugyanott, 1897. (Chyzer Kornéllal együtt).

Zelliger Alajos, Esztergom-vármegyei írók. Bpest, 1888. 148. lap. — *M. Könyvészet* 1897. — *Pesti Alfred*, Magyarország orvosainak Névtára. Bpest, 1899. 157. l. — *Győri Tibor*, Magyarország orvosi Bibliographiája. Budapest, 1900.

Niedermann *József*, városi aljegyző Esztergomban, hol 1849. ápr. 27. született. — Számos hírlapi czikket írt különösen a Borászati Lapokba, melynek 1883-tól munkatársa volt.

Perger Lajos, Esztergom város és vármegye íróinak koszorúja. Esztergom, 1887. 118. l.

Niedermayer *Ádám*, gépészmérnök, szül. 1853. decz. 14. Almás-Kamaráson (Aradm.); az alreáliskolát Aradon, a felsőt és a műegyetem gépészmérnöki szakosztályát Budapesten végezte 1878-ban. Iskoláinak elvégzése után a m. kir. államvasutak fő javító műhelyébe műhely-gyakornoknak vették fel, honnét pár hónapi működés után 1879-ben a Ganz és társa részvénytársulat budai törzsgyárába lépett át, a hol most is, mint főmérnök és a hengerszéki és malomépítési osztály főnöke van alkalmazásban. — A Pallas Nagy Lexikonának munkatársa volt. — Munkája: *A hengermalmászatról*, hengerekről és hengerszékekről. Hat tábla rajzzal. Bpest. 1883. (Különnyomat a M. Mérnök- és Építészegy-

let Közlönyéből; német, francziа és angol nyelven is megjelent).

Pallas Nagy Lexikona XIII. 167. l.

Niedermayer *Tóbiás*, polgári iskolai tanár, szül. 1855. szept. 12. Almás-Kamaráson (Aradm.); a gymnasiumot Szegeden és Aradon végezte. 1871-ben a tanítóképzőbe ment Dévára s utóbb Maramaros-Szigetre, hol 1876. szept. 26. elemi iskolai képesítést nyert. Innét a budapesti polgári iskolai tanítóképzőbe ment, hol a történettudományi szakcsoportból 1884-ben nyert képesítést. 1876-ban Aradon lett helyettes az elemi iskolánál, utóbb segédtanító, végre 1878-ban rendes tanító. 1883-ban az aradi polgári iskolához helyeztetett át. — Az Arad és Vidékének 1881—1882-ben volt tanügyi rovatvezetője s munkatársa s az Általános Tanügyi Közlönynek belmunkatársa; ebben czikkei (1881. Miképen tanítom az olvasást, Buktatás az elemi első osztályban, A földrajzi oktatás alapja és könyvism., 1882. A tanyai iskolák ügye, könyvism. sat.); írt a Kölcsey egyesület Évkönyvébe (1887) sat. — Átdolgozta a *Simay István Földiratát* polgári iskolák számára. (Arad, 1887. Négy füzet. Névtelenül). — Álnevei és jegyei: Almásy T., Lászka Lajos, T.-, r-s., és y-s.

Kiszlingstein Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Niederrist *József*, bányatanácsos és bányagondnok, szül. 1807. okt. 9. Salfeldenben (Salzburg); 1830. jan. 1. kezdte meg hivatalos pályáját mint napidíjas a mühlbachi cs. kir. bánya- és kohó-hivatalnál Prinzgauban; bányász-akadémiai ösztöndíjat nyervén 1832. nov. 28. a selmeczi bányász-akadémiába lépett, melynek 1836. nov. 25-ig volt hallgatója; ekkor Mohs Frigyes bányatanácsos mellé lett beosztva, ki Tirolt, Velenczét, Karinthiát és Stiriát volt beutazandó; azután a böksteini és raurisi bányahivatalnál szolgált és 1839-ben a groszarli kutatáshoz küldetett ki a bányászati kutatások megvizsgálására. Szolgálatai jutalmául 1840. máj. 16. ideiglenesen bányatisztnek neveztetett ki. 1842. febr. 4. az ásványtan és földtan helyettes tanárának hivatott meg a selmeczi bányász-akadémiára. Azonban nem soká maradt ezen hajlamainak meg nem felelő állomáson. 1843. nov. elfogadta a csekélyebb fizetésű raibli bányagondnoki és pénztárnoki hivatalt Karinthiában. 1858. április 15. bányanagynak neveztetett ki Bleibergre. 1862. márcz. 23. bányatanácsosi czímet nyert. Meghalt 1865. decz. — Munkái: 1. *Anleitung* zur Markscheidekunst für Anfänger im Bergwesen. Brünn, 1858. — 2. *Grundzüge* der Bergbaukunde. Prag, 1863.

A selmeczi m. kir. bányász- és erdész-akadémia Emlékkönyve. Selmecz, 1871. 46., 149., 279. l.

Niemandz *Vilmos*, adóhivatali irnok Brassóban. — Munkája: *Instructiuni* populare despre Dalorințele si drepturile pŭrtatoruluĭ de dare. Brassó, 1900. (Népszerű utasítás az adózási ügyekben).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Niembsch (Edler von Strehlenau) *Miklós* L. *Lenau*.

Nieper *Keresztély*, reáliskolai tanár volt Körmöczbányán 1861—63-ban; ezután visszatért hazájába külföldre. — Czikke a körmöczbányai cs. kir. alreáliskola Programmjában (1860. Die Kämpfe der alten Deutschen mit den Römern).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nieszner *István*, orvosdoktor, nyitrai származású; gyakorló orvos volt Pesten. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de pneumonorrhagia. Pestini, 1837.

Bugát és *Flór*. Magyarországi orvosrend Névsora. Pest. 1840. 66. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Niger (*Schwartz*) *Péter*, szent Domonkos-rendi szerzetes, németországi származású; a zsidó nyelvet a spanyolországi zsidóktól tanulta meg és miután a montpellieri, salamancai, freiburgi és ingolstadti egyetemeket látogatta volt,

hol theologiát tanult, Mátyás király meghívta őt Würzburgból a budai egyetemhez, melynek igazgatója s theologiai tanára volt. Meghalt 1481 táján Badenben. — Munkái: 1. *Tractatus* contra perfides Judaeos. Norimbergae, 1477. — 2. *Clypeus Thomistarum*. Venetiis, 1481. (Mátyás királynak ajánlva).

Ábel Jenő, Egyetemeink a középkorban. Bpest, 1881. 40. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1898. 474. l.

Nigrini *Jónás*, régi magyar térkép-író, kinek élettörténetét nem ismerjük. Csak egy térképe maradt, Teschen herczegség rajza 1724-ből, midőn a czímlap szerint N. ott tanár volt. Emlékezetben maradt, hogy ezt a térképet eltiltották és a szerzőt száz arany birsággal sújtották. A térkép ennélfogva igen ritka, egy példányát a bécsi hadügyminiszterium levéltárában őrzik.

Pallas Nagy Lexikona XIII. 173. l. (György Aladár).

Nigrini *Miklós*, ág. ev. lelkész, szül. Zsolnán, valószínűleg N. János rektornak a fia, ugyanott kezdte tanulását, majd Rajeczen, Rózsahegyen és Körmöczbányán folytatta. Ezután elment Thornba, Danzigba és Königsbergbe, mely utóbbi helyen két évig időzött. Midőn hazájába visszatért, beszterczebányai conrector, egy év mulva pedig szülővárosában rector lett, mely hivatalát három évig viselte. 1653-ban Motesitzre hívták lelkésznek, de 1654-ben már a puchóiak választották meg. 1671. ápr. 13. Leopold király parancsára minden mágnásnak, nemesnek és lelkésznek meg kellett jelennie Trencsénben a királyi rendelet meghallgatása végett. Megidéztetvén a rendkívüli törvényszék elébe, minden további gondolkozás nélkül aláírta azon térítvényt, mely a bentmaradókra szólott, minél fogva ő hivataláról lemondott. Meghalt 1682-ben. — Munkája: *Dissertatio* de baptismi necessitate: resp. Andrea-Saraide. Leutschoviae, 1651.

Rácz Károly, A pozsonyi vértörvényszék. Sárospatak, 1874. 132. lap. — *Uj M. Athenás* 574. l. (Fabó).

Nigrini *Sámuel*, zsolnai iskolaigazgató volt három évig, azután nagyszombati tót pap, hol 1708. júl. 15. Pilarik István által avattatott fel; béla-bányai (Hontm.) származású, hol atyja N. Miklós szintén ág. ev. lelkész volt. — Munkái: 1. *Rectore* Magnificentissimo Seren. Principe Regis Ac Domino D. Friderico Augusto, Electoratvs Saxonici Haerede etc. Etc. Solem Ab Elipsi Liberum Praeses M. Michael Schwaenius... Et Respondens... D.XII. Maii, ipso Elipseos die, M.DCC.VI. H. L. Q. C. disputabunt. Vitembergae. (Újabb kiadása. U. ott, 1719.) — 2. *Consilia Henetica*, Circa Unionem Ecclesiasticam Catholico-Evangelico-Reformatorum ex mente Irenicorum, non plane impossibilem esse, In publico Examine edisseret, Sámuel Nigrini, Gymnasii Solnensis Rector, Respondente Johanne Fabricio, Die 20. Julii A. O. R. 1707. Solnae. — 3. *Rosa Rosaebergae* Reflorescens, Phytevtis Viris Status Evangelici Illustr. Magn. Spect. ac Perill. Evangelii recens creatis Maximis item Excell. Summe Rev., Clar., Gener. ac Nob. Dn. D. Rosenbergae, solenniter congregatis, quam Evangelii & tamquam piae mentis Simbolum Ipso RosarVM DIe ConseCrat... Solnae, 1707. (Egy lapra nyomtatva).

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 301. lap. — *Fabó*, Monumenta II—IV. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II. 630., III. 2-ik rész 665., 666. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Slovenské Pohl'ady* 1887. 12. sz.

Nigris *Emma*. — Munkája: *Frühlingsblume*. Gedichte. Pressburg, 1854.

Petrik Bibliogr.

Nigris *Justus*, főreáliskolai tanár, szül. 1822. nov. 2. Bécsben; tanulmányait ugyanott végezte, még pedig a polytechnikum technikai osztályát és a képzőművészeti akadémiának három éves cursusát. 1845. márcz. 26-tól 1850. decz. 2-ig a bécsi polytechnikummal kapcsolatos főreáliskolánál a rajztanárok mellett assistens volt.

1850. ápr. 25. tanári vizsgálatot tett Bécsben. 1850. decz. 2-tól jún. 3-ig a pozsonyi városi főreáliskolán tanította az ábrázoló geometriát, rajzoló mértant és építészetet; ezen nap éjjelén hirtelen nyomtalanul eltünt. Valószinűleg a Dunába ölte magát. — Munkái: 1. *Compendium der darstellenden Geometrie* nebst einiger Anwendung derselben auf Schattenbestimmung und Perspective. Für Realschulen als auch zum Selbstunterricht verfasst. Pressburg, 1853. 11 kőnyomatú táblával. — 2. *Elemente der Geometrie* auf Anschauung gegründet, in Verbindung mit geometrischem Zeichnen und mit besonderer Rücksicht auf das Zeichnen geometrischer Formen in der Ebene aus der freien Hand. Für Real-, Bürger- und Gewerbschulen verfasst. Ugyanott, 1854. 10 kőny. táblával. — 3. *Sík-alakok* mértani és diszítési szabadkézrajzi előkészítésül a szabadkézrajzhoz. U. ott, 1864. 32 táblával. (Ellenbogen Józseffel együtt.)

Szinnyei Könyvészete. — *A pozsonyi m. kir. állami főreáliskola Értesítője* 1895. 106. l.

Nikel *Zsigmond*, m. kir. erdész és gazdászati tanár, szül. 1841-ben Rohniczon (Kis-Garam, Zólyomm.); Selmeczbányán tanulta 1861-től az erdészetet, mely tárgyból 1867-ben tett tanári vizsgát és 1867-től helyettes tanár volt a selmeczbányai erdészeti akadémián. — Czikkei az Erdészeti Lapokban (1868. Egy faltörő a növényországból, A fadöntésről, 1872. A vágásidő befolyása a fák technikai tulajdonságaira). — Munkája: *Az emberi* trágya a mezőgazdaságban. Az erdélyi gazdasági egylet által jutalmazott pályamunka. Kolozsvár, 1881. (Fekete Lajossal együtt). Nevét Nickelnek, Nicklnek és Niklnek is írják.

Bartl-Felsmann, Fő- és középtanodák Névkönyve. Pest, 1870. 13. l. — *A selmeczi m. kir. bányász- és erdész-akadémia Emlékkönyve.* Selmecz, 1871. 62., 209. lap. — *Kisslingstein* Könyvészete.

Nikelszky *Géza*, iparművész, festő, szül. 1877. júl. 28. Szatmár-Németiben; középiskoláit ugyanott végezte; majd Budapestre jött, hol az országos iparművészeti iskolában folytatta tanulmányait. Ezt jelesül végezve, egy évig állami ösztöndíjjal Münchenben is tartózkodott. Jelenleg a Zsolnay-gyár művészeti osztályának egyik munkása Pécsett. — Költeményei a vidéki és fővárosi lapokban jelentek meg. — Munkája: *Ifjúságom.* Versek. Pécs, 1900. (Ism. Irodalmi Tájékoztató 1. sz. Vasárnapi Ujság 44. szám).

Rézbányai József szives közlése Pécsről (öneletrajz után).

Nikházy *Géza*, szerkesztője s kiadótulajdonosa A Kisvendéglős cz. lapnak (mely előbb Szemle czímmel jelent meg) Budapesten.

A magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nikházy *László*. — Munkája: *Huszonkét közönséges egyházi beszéd.* Miskolcz, 1871. 1. füzet.

Petrik Könyvészete.

Nikkel *Illés*, szepességi származású; a nagyszombati sz.-Istvánról nevezett papnevelőnek növendéke volt 1676-ban. Ezen adat följegyzője (Agnelli: Album Sem. S. Steph. 6. l.) említi róla 1690-ben, hogy az előléptetésre érdemes. — Munkája: *Mortua vita*... (elmélkedések gyűjteménye).

Zelliger Alajos, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 359. l.

Nikl *Sándor*. — Munkája: *Hála s bucsuzás* a folyó 1883. oskolai év végével. (Kaposvár. Költemény).

Petrik Bibliogr.

Nikléczi *Sámuel*, wittenbergai egyetemi tanár, egykor uj-bányai, nógrádi származású. — Alkalmi költeményeket írt a következő munkákba: Vade Daniel Wittebergae, 1677. (Gyászversek Mazori Dániel halálára); Honores in Philosophia Summos... U. ott, 1693.; Torkos Andreas. Dissertatio Theologica. U. ott, 1693.

A magyar n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Nikolényi *István.* — Munkája: *Temesvármegyei Végvár* (Rittberg) nagy község multja és jelene, Temesvár, 1901. (Szmida Lajossal együtt).

Századok 1902. 886. l.

Nikolényi *József*, r. kath. plébános, szül. 1851. nov. 11. Érsekujvárt (Nyitramegye), hol az alsó gymnasiumot, a többit a theologiával Esztergomban végezte. 1874. júl. 26. fölszenteltetett. Káplán volt Hédervárt (Komáromm.), 1876-tól Dorogon és Karancsságon, 1878. Patakon, 1879. Drégely- Palánkon és Ipolyságon, 1884-től administrator Marczalon, hol 1885-ben plébános lett és 1892. máj. 17. meghalt. — Czikkei az Uj M. Sionban (1874. A közös iskola káros befolyása a társadalomra, pályadíjas mű, 1875. A népfenség elvének hamissága és könyvism.); a M. Államban (1876. 91., 92. sz. A vámügy és iparunk); a M. Koronában (1879. jún. 18. 19. A korhely, mutatvány kéziratban maradt hasonczímű röpiratából, 1881., 162. sz. A papság és népünk anyagi helyzete); a M. Nyelvőrben (1879. Közmondások és szólások Pázmány műveiből); a Honti Közlönyben (1882. Irányeszmék a honi ipar felvirágoztatásának módjáról); írt még szent beszédeket az Isten Igéjébe és a Jó Pásztorba.

Uj Magyar Sion 1888. 834. lap. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka 359. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum 821. l.

Nikolics *Aristid*, a görög-keleti szerb theologia III. éves hallgatója Verseczen (Temesm.) 1846-ban. — Munkája: *Bogomoljka*, vígj. három felv. Szeged, 1847. (A német Betschwester szerb ford.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nikolics *Atanáz*, mérnök, szül. 1803. jan. 18. Bresztováczon (Bácsm.); a gymnasiumot Karlóczán, a bölcseletet Győrött végezte s Bécsben a műegyetem hallgatója volt. Azután megtelepedett Ujvidéken, hol rajziskolát akart nyitni; miután ez nem sikerült, Pestre jött és mérnöki oklevelet szerzett. Mint mérnök előbb Bácsmegyében működött; majd a Csernovics Péter jószágigazgatója, utóbb Schönborn gróf uradalmi mérnöke lett Munkácson. 1839-ben a belgrádi kormány meghívta lyceumi igazgatónak Kragujeváczra. Belgrádban szervezte a földmérő iskolát és rendezte a topcsideri parkot. Meghalt 1882-ben. — Munkái: 1. *Srpski slavni.* Buda, 1827. Két rész. (A szerb csalogány. Költemények). — 2. *Ljubav Milanova.* U. ott, 1830. (Milan szerelme. Regényes elbeszélés). —3. *Dragutin kralj srbski.* Ujvidék, 1844. (Dragutin szerb király). — 4. *Kraljevics Marko.* U. ott, 1861. — Még több munkát is adott ki Belgrádban.

Balogh István, A m. kir. egyetemi nyomda termékeinek Czimjegyzéke. Budapest, 1882. 229., 234. l. — *Milicsevics*, Pomenik 431. l.

Nikolics *Döme*, köz- és váltóügyvéd, szül. 1851. jún. 8. Aradon, hol jelenleg is ügyvédi gyakorlatot folytat. Az Aradi Hiradónak munkatársa volt, régi aradi humorisztikus történeteket írt a lapba; franczia regényeket és elbeszéléseket fordított a helyi lapokba, így az Arad és Vidékébe (1881.) sat. — Munkái: 1. *A banyabetyár.* Naplótöredék. Arad, 1894. — 2. *Leányrablás*, népszínmű a román népéletből 3 felv. énekkel és tánczczal, zenéje Dankó Pista- és Müller Ottótól. (Ism. Aradi Hiradó 1898. 6., Aradi Közlöny. 24., 25. sz.).

Lakatos Ottó, Arad története. Arad, 1881. 73. sz. — *Aradi Hiradó* 1897. 50. sz.

Nikolics *Fedor* (rudnai báró), valóságos belső titkos tanácsos, főispán, N. Jánosnak, ki 1854-ben lett osztrák báró és Obrenovics Eliza, Obrenovics Milos szerb fejedelem leányának fia, született 1836. június 7. Temesvárt; jogi tanulmányait 1858-ban Gráczban befejezve, az oktoberi diploma megjelenéseig a temesvári helytartóságnál gyakornokoskodott. 1861-ben Torontálmegye párdányi kerületében képviselővé választatott és ez országgyű-

lésen mint korjegyző és mint a Deák-párt tagja szerepelt. 1862-ben megszerezte az ügyvédi oklevelet; az 1865. országgyűlésen mint a zsombolyai kerület képviselője jelent meg. 1867 és 1868-ban beutazta Nyugot-Europát; 1869—1882-ig saját ügyeinek élt; ekkor Bosznia és Herczegovina katonai kormányához adlatussá és valóságos belső titkos tanácsossá neveztetett ki. Ez állásában szerzett érdemei elismeréseül 1884-ben ő felsége az I. osztályú vaskorona-renddel tüntette ki. 1886. febr. 10. magyar bárói méltóságot és örökös főrendiházi tagsági jogot nyert; ekkor családi viszonyainál fogva megvált állásától és ez alkalomból Szarajevo és több boszniai város megválasztotta díszpolgárává. 1887 és 1892-ben a nagykikindai kerület egyhangúlag képviselővé választotta; a szabadelvű párt híve maradt. Az 1896. választások alkalmával nem lépett fel mint képviselőjelölt, a főrendiházban kivánta helyét elfoglalni, a hol a felirati és a pénzügyi bizottság tagja volt. Legnevezetesebb működését mint a szerb congresszus kormánybiztosa és 1890-ben mint a görög keleti szerb püspöki zsinat királyi biztosa fejtette ki. Volt idő, mikor a szerb nemzetiségi viszálykodások elsimítása körül szintén pótolhatatlan politikus volt. A szerb királyi Takova-nagykeresztjének és a román királyi «romániai csillag» tiszti nagykeresztjének is tulajdonosa volt. Alapítója a Srpski Dnevnik cz. hazafias szerb lapnak és elnöke volt a budapesti szerb hitközségnek. Meghalt 1903. febr. 27. Rudnán (Torontálm.). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Magyar Nemzetségi Zsebkönyv. Főrangú Családok. Bpest, 1888. 379. lap. — *Ország-Világ* 1890. 16. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1890. 22. sz. arczk. — *Torontál* 1892. 19. szám. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Budapest, 1901. 126. lap. — *Szerencs János*, A főrendiház Évkönyve. Bpest, 1902. — *Budapesti Hirlap* 1903. 58. sz.

Nikolics *Gábor*, görög keleti vallású lelkész Mehálán (Temesm.). — **Munkája:** *Gospodinu Sam. Maširevič* episkopu Temišvarskom. Temesvár, 1858. (Üdvözlő költemény Masirevics S. püspök tiszteletére).

Universalis Schematismus ecclesiae graeci non uniti ritus. 1843—44. Budae. 116. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nikolics *Gergely A.* — Munkája: *Szrpszke narodné peszme* I. Ujvidék, 1888. (Szerémi szerb népdalok).

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nikolics *Ignácz*, főgymnasiumi tanár, szül. 1860-ban Budapesten, 1888-ban nyert tanári oklevelet a magyar és német nyelvből; jelenleg a budapesti II. kerületi m. kir. kath. főgymnasiumban mint rendes tanár a latin és görög nyelvet tanítja. — Czikkei a Közoktatásban (1886. A terminologia kérdéséhez. 1887. Könyvism.); a budapesti II. ker. főgymnasium Értesítőjében. (1890. Az amphitheatrum és az amphitheatralis játékok).

Vajda Névkönyve 53. l.

Nikolics *Izidor*, megyei főispán, szül. 1805. febr. 4. Szent-Tamáson (Bács-Bodrogm.); iskoláit Szegeden, Pécsett, Pozsonyban, hol 1825-ben I. éves jogász volt, és Pesten végezte, hol ügyvédi oklevelet nyert és 1828-ban a kir. tábla esküdt jegyzője, majd Bácsmegye főügyésze lett. 1843-ban a m. kir. helytartótanácshoz titkárnak nevezték ki. A szabadságharcz idején Bécsben lakott. 1849-ben Bács- és Torontálmegyék főispánja lett; 1852-ben azonban nyugalomba lépett. Bács- és több megyék táblabirája volt. Meghalt 1862. febr. 14. lépcsőn történt megsikamlás és ez által okozott agyrázkódás következtében Zomborban. — Lyrai költeményei a szerb lapokban jelentek meg. — Munkái: 1. *Carmen* ill. dno Francisco e com. Győry de Radván, augusto a cubiculis, ac consiliis, excelsos curulis sedis honores publica Bacsiensis unitaeque huic arti-

culariter provinciae Bodrogh supremum in comitem inauguratione mense Majo 1825. solenniter capessenti sacrum. Posonii. — 2. *Carmen* quo magn. ac rev. dno Orgler post exiguam Viennae moram reditum in patriam gratulantur academia Posoniensis. U. ott, 1825. — 3. *Ode* exc. ill. ac rev. dno Josepho Stratimirovics de Kulpin, orient. ecclesiae n. u. archi episcopo Carloviczensi ... dum caes. reg. mandato Francisci I. imperatoris Austriae et Hung. regis apost. ad publica regni comitia in III. nonas September 1825. indicta ad l. r. c. Posoniensem pertingeret pie dicata. U. ott, 1825. — 4. *Ode* quam honoribus magn. ac rev. dni Josephi Orgler, s. sedis consistorialis districtus Tyrnaviensis assessoris votiva recurrente novi anni opportunitate devotissime offert. U. ott, 1825. — 5. *Carmen* quod magn. ac rev. dno Josepho Orgler, occasione novi anni in perenne pignus sui amoris et reverentiae dedicavit juventus academiae Posoniensis anno 1826. U. ott. — 6. *Ode* ill. ac rev. dno Paulo Mathiae Szutsits episcopo Alba-Regalensi dum munus suum solenniter capesseret, dicata. Budae, 1828. — 7. *Ode* honoribus magn. ac rev. dni Josephi Orgler, dum nominis sui diem recoleret. Posonii, év. n. — 8. *Car Lazar*, tragédíja. Buda, 1835. (Versben). — 9. *Carmen* lyricum honoribus seren. caes. reg. haer. principis archi ducis Austriae ... dni Stephani, dum occasione enormis Danubii enundationis 14. 15. et 16. mensis Martii 1838 interventae, aquarum fluctibus obruta lib. reg. civitate Pesthiensi, generose spretis propria vitae periculis, adflictae, ibique patienti humanitate, celsissima sua in persona, condolatione, munificentia, consiliis et ope benigne succurisset, profundissima cum submissione dicatum. Pestini. — 10. *IX. član* o poljskom redo uranitelsto ... 1841. (IX. t.-czikk a mezei gazda védelméről). — 11. *Spomen naroda srbskog u* bizantinskim spisateljha po Stritera. Buda, 1842. (A szerb nép története bizanczi írókból Striter után). — 12. *Threnus* ad bustum archiducis Austriae Herminae. U. ott, 1842. — 13. *Vojvodstvo Srba* austriskij. Bécs, 1849. (Az ausztriai szerbek vojvodasága). — 14. *Istorija* velikog županstva bačko-torontálskog-vršačkog god 1849—1852. (Bács-Bodrog-Torontál-Versecz főispánságának története 1849—52.).

Slovník Naučný. Praga, 1859. V. 837. lap. (Rieger). — *M. Tudományos Értekező* 1862. I. 280. lap. — *Baloghy István*, A m. kir. egyetemi nyomda termékeinek Czimjegyzéke. Bpest, 1882. 238., 241. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Milicsevics*, Pomenik 435. l.

Nikolics *Lázár*, m. kir. posta- és távíró-főmérnök és okleveles tanár, szül. 1860. Temesvárt. Meghalt 1902. jún. 7-én Budapesten 41 éves korában. — Munkái: 1. *A functional-determinánsokról.* Tudori értekezés. Budapest, 1884. — 2. *Előadások* a természettan-, gép- és kapcsolástan és távirda-építészetből. Tartotta a budapesti posta- és távirda-segédtiszti tanfolyamon. U. ott. 1890—91. (Kőnyomat 199 ábrával). Nevét Nikolitsnak írta.

Kisslingstein Könyvészete. — *Budapesti Hírlap* 1902. 155. l.

Nikolics *Miron*, pakráczi görög keleti szerb püspök, a főrendiház tagja, szül. 1845-ben Miholjacon (Szlavonország) mint az ottani lelkész fia. Hittani tanulmányait Karlóczán fejezte be s ekkor lelkészszé szenteltetett fel. 1881-ben archimandrita lett, 1888-ban pedig püspökké választatott. Az egyházi administratioban nagy jártasságot szerzett az elhunyt Gruics Nikanor püspöksége alatt, kit tíz évig tartó betegsége alatt helyettesített. Az ezredéves ünnepélyek alkalmával a II. oszt. vaskorona-rendet nyerte. — Beszédei kéziratban vannak.

Sturm Albert, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 38. l.

Nikolics *Pál*, görög keleti lelkész. — Munkája: *Nauka Krisztanszka.* Ujvidék, 1866. (Keresztény hittan).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról

Nikolics *Sándor* (rudnai), főispán, N. János rudnai földbirtokos és kevermesi Tököly Luiza fia. N. Fedor bárónak unokatestvére, szül. 1825. nov. 13. Temesvárt; gyermekkorát a rudnai (Torontálm.) birtokon töltötte, később középiskoláit és az egyetemet Pesten végezte. A 40-es években több utazást tett. Nevelője és később mentora Székács József volt, mely körülménynek tulajdonítható, hogy a görög keleti szerb család ivadékából a későbbi lelkes hazafi fejlődött. A 48-as mozgalmas életben élénk részt vett, belépett a nemzetőrségbe, sőt a fehértemplomi csatában is részt vett (a mit Horváth Mihály ezen csata leírásánál föl is említ). A szabadságharcz leveretése után svábhegyi szállásán kutatást tartottak és egy pár napra az Uj-épületbe zárták. Ezután Bécsben lakott rendőri megfigyelés alatt. 1850—51-ben ismét utazott és Párisban az emigransok társaságában élt. 1861-ig rudnai birtokán gazdálkodott. Az 1861. rövid alkotmányos időszakban Torontál vármegye alispánja volt. 1867—1875-igTisza-párti országgyűlési képviselő, 1875—82-ig Temesvárt a vízszabályozási társulat igazgatója; 1882. ismét képviselővé választatott szabadelvű programmal. 1885-ben kineveztetett Pancsova és Versecz városok főispánjává, mely méltóságát 1895-ig viselte. Ezen két város, valamint már előbb Temesvár díszpolgárává választotta. 1886. és 87-ben két görög keleti szerb egyházi zsinaton királyi biztos volt. Mint a délvidék egyik legelőkelőbb szerb család ivadéka, egész életén át azon fáradozott, hogy szerb véreit megnyerje a magyar hazafiság számára és elmondható, hogy e téren kiszámíthatatlan becsű szolgálatokat tett. Az absolutismus idején ő készítette elő a magyarok és szerbek egymáshoz való közeledését, később mint Deák-párti képviselő a hazafiságtól lángoló beszédeket mondott, mint főispán pedig nagy tapintattal tudta föntartani városaiban a nemzetiségek békéjét. Magyarok és szerbek egyformán tisztelték és szerették a puritán jellemű férfit. — Költeményeket írt a Hölgyfutárba (1861.), a Szabadelvűpárti Naptárba (1884.) sat. — Munkája: *Nikolics Sándor Költeményei.* Budapest, 1897. (Nikolics Mihály bárónak ajánlva. Ism. Egyetértés 52., Nemzet 97. szám, Pester Lloyd, Temesvarer Zeitung 129. szám). — Kéziratban több drámája és drámai költeménye van.

M. Könyvészet 1897. — *Budapesti Hirlap* 1897. 169. sz. és fiának Nicolics Sándor miniszteri segédtitkárnak szives közlése.

Nikolics *Sándor*, zeneművész, szül. 1834. márcz. 16. Aradon, hol atyja ügyvéd volt. 1848-ban elvégezte a gymnasium VI. osztályát szülővárosában, mire gyógyszerésznek készült és Pestre ment; itt nemzetőrnek állott be és Schwechat felé ment, Pozsonyban azonban megbetegedett és visszatért Pestre, hol sógoránál Sztupa György gyógyszerésznél segédkezett. Kedvelte a zenét, különösen a fuvolát, ebben művelte magát a szabadságharcz alatt is, miután már 1845-ben gyakorolta magát ezen hangszeren. 1850-ben a nemzeti szinház zenekarához szerződtették. 1854-ben Bécsbe kapott meghívást, mint első fuvolás, egyik külvárosi szinházhoz; itt alkalma nyilt magát a zenetudományban is alaposan kiművelni. Négy évi távollét után 1858-ban visszatért hazájába és Szabó József vidéki magyar operatársulatához szerződött mint karmester és mint ilyen Aradon, Temesvárt, Szegeden, Szabadkán s más nagyobb városokban sikerrel működött és lényegesen hozzájárult a vidéki zeneélet kifejlesztéséhez. 1865-ben ismét Budapestre tért vissza, hol a nemzeti szinház zenekarában az első fuvolaművészi állásra szerződtették és a nemzeti zenede szintén kinevezte e tanszék tanárává. Ez időszakban számos népszinműhez írt részint eredeti zenét, részint pedig szerkesztett. 1870-ben a szinészeti iskolához

a zeneelmélet és zenetörténet tanárául nevezték ki. 1875-ben életbe lépvén az országos m. kir. zeneakadémia, oda a harmonia, ellenpont s a magasabb zeneszerzési tanszakhoz tanárrá nevezték ki. A m. kir. operaház 1884-ben megnyilván, ott is az első fuvola-művészi állást foglalta el. 1888-ban nyugdíjaztatott. 1889-ben Káldy Gyulával megalapította a magyar zeneiskolát. Meghalt 1895. máj. 27. Bpesten. — Mint zeneíró és szakbiráló tevékeny részt vett a napisajtó s irodalom működésében. — Munkája: *Elemi zene-elmélet* kérdésekben és feleletekben, rövid idegen műszótárral. Pest, 1873. (2. kiadás. U. ott, 1892.). — Kéziratban fordított szinművei: Gyilkosság, vígj. egy felv. (Előadták Kassán 1862. nov. 17.); Orpheus az alvilágban, operette 4 szak., szövege Cremieux Hektortól, zenéje Offenbachtól (Kassán 1863. júl. 12.); Ha te úgy, én is úgy, vígj. egy felv. (Kassán 1864. jan. 7.); A fogadósné, jellemrajz dalokkal 3 felv., írta Kaiser Frigyes (először Kassán 1864. jan. 31.).

Budapesti Közlöny 1869. 58. sz. — *Petrik* Könyvészete. — *U. Könyvészet* 1892. — *Vasárnapi Ujság* 1895. 22. sz. arczk. — *A zeneiskola Értesítője* 1895. arczk. — *Fővárosi Lapok* 1895. 146. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 179. l. (Id. Ábrányi Kornél). — *Magyar Zeneiskola Értesítője*. Budapest, 1895. arczk. (Weszely Ödön). — *Budapesti Hirlap* 1895. 145. sz. (Rákosi Jenő és Weszely Ödön).

Nikolics *Sándor*. L. *Nicolich*.

Nilvan *Miklós*, ügyvéd Brassóban. — Munkája: *Călĕuža in depretul cambial*. Brassó, 1896. (Utmutató a váltó-eljárás körül).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nimethi *István*, ev. ref. theologiai tanuló az utrechti egyetemen. — Munkája: *Exercitatio* ad Thomae Part. I. & XII. Art. I. De Visione Dei per Essentiam. Pars Posterior. Praeside Gilberto Voetio. Ad diem 14. Juli 1651. Ultrajecti, 1655. (Voetius, Gilb., Selectarum Disputationum Theologicarum Pars II. Ultrajecti 1655. 1203—1217. l.).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nimes *N. János*, róm. kath. plébános Poprádon és Strázsán (Szepesm.). — Munkája: *Aloysens Merz* ... *Systematische Methode* die Protestanten von der Wahrheit der katholischen Religion zu überzeugen aus einer Unterredung oder Gespräch in eine förmliche polemische Abhandlung zusammengesetzt und mit einigen Einschaltungen vermehrt zur Erleuchterung des sechswöchentlichen Unterrichts durch ... Kaschau, 1798.

Petrik Bibliogr.

Ninity *Sakrak György*, görög keleti szerb lelkész, ráczkevei (pestmegyei) származású szerbországi pap. 1889 nyarán látogatóba jött Ráczkevére rokonaihoz örökség dolgában; de nem várván meg az ügy lebonyolítását, haza utazott és ott a rablók szept., azt hitték, hogy pénzt hozott hazájából, meggyilkolták. — Magyar egyházi beszédeket fordított szerbre.

Fővárosi Lapok 1889. 247. sz.

Nisnyánszky *Menyhért*, L. *Nyizsnyánszky*.

Nissl *József*, német szinész. — Munkája: *Theatralisches Denkmal* einem hohen und gnädigen Adel den verehrungswürdigen Gönnern und Theaterfreunden in Kaschau gewidmet von J. N. 1791. Hely n.

Petrik Bibliogr.

Nith *János* (*Norbert*), szent Ferencz-rendi szerzetes, szül. 1847. nov. 26. Homok-Komáromban (Zalam.); a szent Ferencz-rendbe lépett, hol a Norbert keresztnevet vette fel; 1871. aug. 15. pappá szenteltetett; tartományi főnöke volt a magyarországi szent Lászlóról nevezett Ferencz-rendnek. Midőn a pápa a rendet beolvasztatni rendelte a megszigorított kisebb rendbe (ordo minorum), kilépett a rendből és 1899. decz. 26. világi pap lett és Kanizsa városa, hol mint provincialis működött, kórházi lelkészszé választotta. — Vallásos és alkalmi költe-

ményeket és czikkeket írt a Magyar Állam, Siklós és Vidéke, Zala és Zalai Közlöny cz. lapokba.

Schematismus Cleri Weszprimiensis 1901. és Halis István nagy-kanizsai városi tanácsos szíves közlése.

Nitsch *Antal*, trinitarius szerzetes tanuló a grammatikai osztályban, pozsonyi származású. — Munkája: *Signaculum* similitudinis, ein Spiegel der Gleichnuss. Das ist: Kurtze Lob-Rede von der allerheiligsten Dreyfaltigkeit, welche an dessen Fest-Tag zu Pressburg vorgestellet wurde da eine hochlöbl. englische Ertz-Bruderschaft erwehnten Ordens, ihre Würdens-Wahl bestättiget. Pressburg, 1749.

Petrik Bibliogr.

Nitsch *Károly Dániel*, ev. ref. sárospataki tanár, N. Tamás városi pénztárnok és Róth Zsuzsánna fia, szül. 1763. okt. 27. Pozsonyban, hol 21 éves koráig az ág. ev. lyceumban tanult; innét Pestre ment, hol Dessewffy Imre grófnak és Podmaniczky Pál bárónak nevelője volt két évig; egyszersmind az egyetemen jogot hallgatott. Ezután külföldre akart menni, de útlevelére kellett várnia két évig; ezen idő alatt nevelőséget vállalt Lónyay László fiai István és Péter mellett egy évig és egy bankár fia mellett szintén egy évig. Végre útlevelét megkapta a helytartótanácstól és 1788 tavaszán külföldre utazott és ápr. 25. Göttingában állapodott meg, hol történelmet, bölcseletet, philologiát, statisztikát, theologiát és latin irodalmat hallgatott. 1791. aug. 2. visszatért hazájába s decz. 6-tól Prónay Gábor házánál nevelősködött; egy év mulva Pozsonyba ment és magán tanítással tartotta fenn magát. 1798-ban egy évig a pozsonyi gymnasiumban tanította a természetrajzot és e mellett b. Gottesheim fiát készítette a katonai akadémiára. Ez évben a berlini mineralogiai társaság levelező tagjának választotta. Végre abafalvi Abafy Ferencz fiát tanította a költészetre s a mennyiségtanra, majd Beniczky Pál és Péter mellett nevelősködött, kikkel Magyarországot beutazta. 1801. ápr. a sárospataki ev. ref. főiskola rendkívüli tanárrá választotta, hol szept. 21-től a latin és német irodalmat tanította; e mellet a természetrajzot és gazdászatot is előadta. magán leczkéket adott a német és fanczia nyelvből és hitszónoklatokat is tartott. A görög, zsidó, angol és spanyol nyelveket is értette. Fizetése volt 200 frt, két hordó bor, 6 mérő rozs és szabad lakás. Meghalt 1808. máj. 28. Sárospatakon. Vályi Nagy Ferencz tartott fölötte emlékbeszédet. — Czikkei a Schedius-féle Zeitschrift von und für Ungernben (1804. Kurze Nachrichten von dem Leben Johann Georg Stretsko's, Topographische Beschreibung des warmen Eisenbades Lutschka in der Kameralherrschaft Liekowa in der Liptauer Gespannschaft, nebst einigen Bemerkungen über Árva und Liptó); a Göpfert-féle Schriften der mineralogischen Societät in Jena cz. munkában (Mineralogische Reisenachrichten aus Ungarn) és a Rösler, Musenalmanach für Ungarnban (1801. és 1805.) költeményei vannak. — Munkái: 1. *Vaterlandslied* eines Ungarn beym Abschiede in Göttingen seinen Freunden gewidmet. Göttingen, 1791. — 2. *Sittengemälde* des Herrn Hofraths Freyherrn von Krufft, im Lapidarstyl entworfen von dem Herrn Hofrath von Birkenstock, herausgegeben von ... Pressburg, 1794. — 3. *Gedichte*. Leipzig, 1804. Két kötet. — 4. *Német grammatika*, Adelung szerint egy olvasókönyvvel együtt. Lőcse, 1804. — 5. *Chrestomathia Germanica*, in usum illorum, qui lingua Germanica literas Hungarorum excolere cupiunt. U. ott, 1804. (Magyar előbeszéddel). — Kéziratban: Abhandlung über Erde und die Osteolythen, nach einer Theorie der Erdkatastrofe; Promemoria an Ungarns Patrioten über ein noch zu benutzendes Mittel zur Beförderung der inländischen Landwirthschaft; Fundamenta rei rusti-

cae; több czikk, melyeket 1797-től fogva a jenai mineralogiai társaságnak beküldött; írt tanítványai számára tankönyveket, ú. m. Bevezetés a magyar literaturába, Introductio in Horatii odas sat. — Levelezett Heyne, Blumenbach, Beckmann és Schlötzerrel.

M. Kurir 1804. I. 25. sz. — *Zeitschrift* von u. für Ungern IV. 1804. 106. lap. — *Allg. Literatur Zeitung.* Jena, 1808. 345. szám. — *Vályi Nagy Ferencz*, Halotti oratio ... Sárospatak, 1809. — *N. Annalen* der Literatur 1809. Intelligenzblatt I. 17. sz. — *Goedeke, Karl*, Grundriss. Dresden, 1859. III. 168. l. — *Uj Magyar Athenás* 516. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése V—VII.

Nitschmann-*Coryli Sámuel.* L. *Corily.*

Nittray *Gábor*, bölcseleti és jogi doktor, egyetemi tanár, az elméleti magyar magánjogot a nagyszombati egyetemen 1759-től fogva tanította; az egyetemmel Budára, majd Pestre költözött és ugyanazon tantárgyat 1792-ig tanította; 1778—1779-ben az egyetem rektora volt. 1793-ban királyi tanácsosi czímmel nyugalomba lépett. Meghalt 1797. szeptember 4. Nagy-Magyaron (Pozsonym.) Midőn az egyetem az országgyűlésre meghivását 1790-ben a cancellariánál és helytartótanácsnál szorgalmazta, a felterjesztést N. szerkesztette. — Munkája: *Positiones* ex jure Hungarica Tyrnaviae, 1774. — Kéziratban: Conspectus Jurisprudentiae Hungaricae, 4rét három kötet; Juris-prudentia Hungarica theoretica, 4rét 473 lap; Explanatio iuris naturalis secundum positiones cl. d. Caroli Antonii de Martini, 4rét két kötet; Hungariae politicarum institutionum partes tres, 4rét két kötet; Principia iuris Hungarici privati 1774. 4rét 4 kötet; Epitome institutionum juris Hung. privati, 4rét 86 lap; Principiorum iuris Hung. privati prolegomena de natura, divisione, origine, progressu, fontibus ac subsidiis iuris Hungarici, 4rét 297 lap; Ordo novus judiciarius (1774—1784.) 4rét 198 lap; Explanatio iuris civilis iuxta ordinem pandectarum, 4rét öt kötet; Processus Boryanus, ívrét a XVIII. század közepén folytatott Bory-féle pörnek története (a budapesti egyetem könyvtárában).

Fejér, Historia Academiae 93., 134., 197. l. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem története. Bpest, 1880. — *A budapesti m. kir. egyetemi könyvtár kéziratainak Czímjegyzéke.* Bpest, 1889. I. 93., 96., 98., 99. l. (hol neve Nitray Györgynek van írva).

Nittray *Mátyás*, bölcseleti és jogi doktor, helytartósági tanácsos, előbbinek fia, született 1758. február 23. Nagyszombatban; a nagyszombati egyetemen tanult és 1775-ben ott nyert bölcseletdoktori, a pesti egyetemen 1780-ban jogi doktori oklevelet; később mint helytartósági titkár az egyetemi cancellárságot is vitte (1802), majd mint helytartósági tanácsos 1809-től 1829-ig a tanulmányi bizottság helyettes elnöke volt. 1829-ben udvari tanácsosi czímet nyert és nyugalomba vonult. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis iuridica de eo: Quid feudum inter, et regiam, quae in Hungariae regno obtinet, donationem conveniat, aut intersit? Budae, 1780. (Kézirata a budapesti egyetemi könyvtárban).

Fejér, Historia Academiae 197. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 158. lap. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem története. Pest, 1880. — *Petrik* Bibliogr.

Noák *Moyses* (vajda-hunyadi), görög egyesült plébános Közép-Homoródon (Szatmárm.) és Szatmármegye táblabirája. — Munkái: 1. *Isitirion* quod dno Francisco Laicsák, episcopo M. Varadinensi, dum e dioecesi Rosnaviensi veniret Varadinum ingressuro obtulit. Magno-Varadino, 1827. (Költemény). — 2. *Elegia* rev. dno Joanni Delinger, abbati B. M. V. Tormova ... 6. id. Febr. onomastisanti oblata. U. ott, 1829. — 3. *Heroicon* acrostichio-echonicum cels. ac rev. dno principi Alexandro ab Hohenlohe de Waldenburg et Schilling, 15. calend. April. festivam onomasin recolenti oblatum. U. ott, 1830. — 4. *Oda* magnificis laudibus rev. dni

Joannis Delinger, abbatis B. M. V. de Tormova ... VIII. Februarii anno 1833. onomatisantis, oblata. U. ott. — 5. *Hilaris* applausus clement. denominationi rev. dni Michaelis Talnáts, in cathedr. ecclesiae Magno-Varadinensis gr. rit. cathol. canonicum calendis Februariis 1833. oblatus. U. ott. (Költ.) — 6. *Ode* honoribus ill. ac rev. dni Gabrielis Smitsiklász, episcopi Crisiensis g. r. c. occasione suae ab ill. ac rev. dno Samuele Vulcan consecrationis anno 1834. Belényesini susceptae oblata. U. ott.

Universalis Schematismus Ecclesiasticus. Budae, 1843. 462. h. — *Petrik* Bibliogr.

Nobel *József*, rabbi Tatában (Komáromm.), később Halberstadtban (Poroszország), hol a Talmud-Tora iskola igazgatója és a Beth-Hamidrasch elnöke. — Munkái: 1. *Kritisches Richtschwert* für Rohling's «Talmudjude». Eine quellenmässige, streng kritische Beurtheilung des obgenannten Buches, zu Nutz und Frommen ehrlich denkender Christen und Juden. Totis, 1881. — 2. *Hermon*. Versuche über Israels Lebensideen im Geiste des aggadischen Schriftthums. Frankfurt a. M., 1891—92.

Lippe, Bibliographisches Lexicon. Wien, 1889. II. 208. l. és Uj Folyam 1899. I. 280. l.

Nobl *József*, orvosdoktor, gyakorló orvos Budapesten, szül. 1824-ben Felső-Iregen (Tolnam.); a gymnasiumot Veszprémben és Pesten, az egyetemet Bécsben végezte 1843-ban, hol orvosdoktori oklevelet nyert és a közkórházban gyakorlaton volt; azután hosszabb ideig Iregen működött. 1848—49-ben honvédorvos lett és a szabadságharcz után Szombathelyen telepedett le. 1868-ban Pestre költözött mint nőorvos, hol 1874. aug. meghalt. — Czikkei az Ung. Med.-Chirurg Presseben (1867. K. ung. Gesellschaft der Aerzte, Aertzlich-sociale Zustände in Würzburg, 1868. Geheimrath Professor v. Scanzoni.). — Munkája: *Lepkék*. Nagy-Kanizsa, 1868.

Pester Mediz.-Chirurg. Presse 1874. 38. sz. — *Szinnyei* Könyvészete.

Noë *Vilmos*, gyógyszerész Fiuméban, később keletre költözött. — Czikkei a Flórában (1832. Berichte über die Reise nach Fiume, 1833. Seltenheiten aus der Umgegend von Fiume in Istrien); az Almanacco Fiumanoban (1858. Flora di Fiume e del suo litorale).

Szinnyei Könyvészete.

Nogáll *Janka*. L. *Szabó Endréné*.

Nogáll *János*, bölcseleti és theologiai doktor, nagyprépost, fölszentelt püspök, szül. 1820. jún. 24. Győrött; középiskoláit is itt járta és állandóan első volt társai közt; írói képességének pedig már akkor oly jelét adta, hogy az ő dolgozatait nyilvános ünnepélyeken szavalták. Az esztergomi főegyházmegye növendékpapjai közé fölvétetvén, a bölcseleti tudományokat Nagyszombatban, a hittaniakat Pesten a központi papnevelőben végezte, mely időközben a hazai s külföldi irodalmat is tanulmányozta és a pesti növendék-papság magyar iskolájának tagja, utolsó évben elnöke volt. 1843. júl. 15. áldozópappá szenteltetett és azonnal a Religió és Nevelés szerkesztőségének tagja lett. 1845-ben a pesti papnevelő lelki igazgatójává neveztetett ki. 1849—52-ig a pesti egyetem mellett egyházi hitszónok és bölcseletkari hittanár volt; e mellett a szent István-társulat kezdeményes működésében is buzgó részt vett. Munkásságának főrészét teszi azon buzgósága, melylyel a központi papnevelőben a hazai fiatal papság szellemi s egyházi életének regeneratiójára, úgyszintén a fővárosi vallási élet élesztésére közremunkált. 1853-ban a bécsi Augustineum lelki igazgatója s a kir. felség udvari káplánja lett. 1857-ben nagyváradi kanonok és ugyanott a papnevelő rektora, 1858. egyházmegyei tanfelügyelő, 1863. czímzetes apát, 1873. főesperes és a Lipót-rend lovagja, 1878. pápai praelatus lett és 1880. püspökké szenteltetett.

Több ízben káptalani helynök, 1884. a középiskolai hittanárokat képesítő bizottság és 1888. a helyi zsinati vizsgáló bizottság elnöke, 1892. váradi nagyprépost. Ezen évben ünnepelték 50 éves írói jubileumát. Aranymiséjét 1893-ban mondotta. Igazi aszkéta életet élt, dús jövedelmeit szétosztotta, sok szegényt segélyezett, sőt sürgős esetekben maga vitte el a segélyt; ezért nagy népszerűsége volt. Ő alapította a szent Vincze-intézetet, melyben százon felül nyer legtöbbnyire szegény árva leány és kisebb fiú-gyermek ellátást. A Budapesti Philologiai és a Szigligeti-társaságnak dísztagja és Nagy-Várad díszpolgára volt. Meghalt 1899. júl. 19. Nagyváradon. — Czikkei a Religio és Nevelésben (1844. Szózat a franczia irodalomból a kereszténység és polgárosodás iránt, 1845. Bellarmin és Möhler); a Literaturai Lapokban (könyvismertetések); a Családi Lapokban (1858. A keresztény hitélet mivolta, 1859. Gondolatok az imádságról, Isten országa); az Irodalmi Értesítőben (1875. Káté-ügy); a Religióban (1876. Egyik legújabb pályamunkánk, Kateketikai különlegességek). — Munkái: 1. *Die Mutter* der Barmherzigkeit zu Rimini. Nach authentischen Quellen erörtert und herausgegeben von einem kath. Priester. Pest, 1850. (2. kiadás). — 2. *Jézus* az én üdvösségem az Oltári-Szentségben. Függelékül minden kath. imádságos könyvhez. Pest, 1850. — 3. *Szent-kilenczed* a bold. Szűz szeplőtelen szivéről. U. ott, év n. (2. kiadás. U. ott, 1851.). — 4. *Szentek tudománya.* Kalauzul az egyházi rend növendékeinek és paptársainak emlényül ... U. ott, 1851. Három kötet. — 5. *Einige Gebete* an die göttliche Fürsehung für andächtige Christen. U. ott, 1851. — 6. *Lelkiismeret tüköre,* az Isten és anyaszentegyháza parancsolatainak világánál. U. ott, 1850. A szent gyónás felőli tanulságokkal bőv. 2. kiadás. U. ott, 1851. és Nagyvárad, 1862. (Németül. Pest, 1851.). — 7. *Kalauz* a keresztény hitélet és istenességre. Függelékül minden kath. imádságos könyvhez. 16 képpel. 1851. (Jó és olcsó könyvkiadó társulat). Pest. — 8. *Sacerdotis* secundum Cor Jesu Meditationes per cyclum unius mensis dispositae. Cum selectis ad St. Altaris Sacramentum orationibus. Pest, 1851. — 9. *A keresztény vitézek paizsa.* Tábori imádságoskönyv magyar hadi vitézek számára. Ujból átdolgozott és bőv. 2. kiad. U. ott, 1852. (3. k. U. ott, 1856.). — 10. *Tavaszirány.* Imádságos-könyv a ker. ifjúság számára, különös tekintettel sz. Alajos tiszteletére. Buda, 1852. — 11. *Pilgerreise* nach Heilsburg. Reisebilder aus dem Gebiete des inneren Lebens, nach einer spanischen Urkunde in neuer Form ausgearbeitet von Jakob Koller. Pest, 1852. — 12. *Kirchliche Glaubensleuchte.* Beleuchtung der gottesdienstlichen Gebräuche und Feste der kath. Kirche ... von Josef Messner Volkslehrer. U. ott, 1852. — 13. *Észrevételek* a lelkipásztorságról, jelesül a falusi népet tekintőleg. Buda, 1852. (Jaisz Egyed után szabad átdolgozással). — 14. *Magyar nagy Officium,* avagy Isten imádására, Nagyasszonyunk és minden szentek tiszteletére szánt különféle ájtatosságok gyakorlatai. Újólag átnézett és megbővített kiadás. U. ott, 1853. — 15. *Vademecum sacerdotale.* Meditationes ante et post sacrum Missae sacrificium per cyclum unius mensis. Viennae, 1854. (2. kiadás. Nagyvárad, 1862. Ujabb kiadása. U. ott, 1893. Ism. M. Állam 252. sz.). — 16. *Magyar nyelvtan* három tanfolyamban, született magyarok számára. Vezérül tanodai használatra. Nagyvárad, 1861. (3. újra átdolg. kiadás. U. ott, 1862.). — 17. *Az egyház történelme* dióhéjban (Kéziratul 3. átdolg. k. Gyula, 1871. Nagyvárad, 1861). — 18. *Egyházi szertartások* magyarázatja. U. ott, 1861. (2. k. U. ott, év n. 3. k. Pest, 4. k. U. ott, 1863. 5. k. Eger, 1864.). — 19. *Magyar nyelvtan* dióhéjban született

magyarok számára. Nagy-Várad, 1861. (4. kiadás. Ugyanott, 1862.) – 20. *Pócsi Nefelejts.* U. ott, 1862. — 21. *Boldogasszony gyöngykoszorúja.* U. ott, 1862. (2. kiadás.). — 22. *Keresztény hitélet csarnoka.* U. ott, 1862. — 23. *Magyarország történelme* dióhéjban. Nagyvárad, 1862. (7. k. Eger, 1868.). — 24. *Hitszózatok.* Az Úr igei a pap szivéhez. Olaszból. Pest, 1863. — 25. *Keresztény vezérczikkek.* Pest, 1863. (2. kiadás. Nagy-Várad, 1892. Lelki-élet Könyvtára 1.). — 26. *Kempis Tamás* négy könyve Krisztus követéséről. Magyarrá tette. Pest, 1864. (2. k. Eger, 1881., 3. k. Bécs, 1884. Ism. Kath. Szemle 1892., M. Nyelvőr 1892.). — 27. *Szent ereklyéink.* (A magyar nemzet missiója). Egyházi beszéd szent István ünnepén. Buda, 1864. — 28. *Adalékok* a Közép-katekizmushoz. (Kéziratúl). Eger, 1865. Két füzet. — 29. *Kegyelet kötelékei.* Egyházi elmélkedés Nagy-Boldogasszony ünnepére az esztergomi székesegyházban 1865-ben. Pest, 1865. — 30. *Szent halmok.* Elmélkedések az Olajfák hegyén, Táborhegyen és Golgothán. U. ott, 1865. — 31. *Magyar nyelvtan* szemléltetőleg. U. ott, 1865. — 32. *Liguari sz. Alfonz* három könyve az Oltári szentségről. U. ott, 1866. (Több kiadást ért). — 33. *Boldogasszony követéséről.* Négy könyv. U. ott, 1867. — 34. *Szent kilenczed* szent Terézia tiszteletére. Eger, 1869. — 35. *Liliomszálak* a b. Szűz tiszteletére. U. ott, 1871. — 36. *Az életkérdés.* Elmélkedés 1872. Szilveszter estéjén. U. ott, 1873. — 37. *Katechetikai különlegességek* és Járulékok a «Katechetikai különlegességek»-hez, melyek a Religio 1873. évf. megjelentek. Bpest, 1874. (Kölönnyomat). — 38. *Elemi-, kis, közép és nagy káték.* I—VI. tanfolyam. Nagyvárad, 1875. (Sok kiadást ért). — 39. *Egyházi szertartások* magyarázata. U. ott, 1875. (Különnyomat a közép Kátéból). — 40. *Egyházi történelem* rövid foglalatja. U. ott, 1875. (Különnyomat a nagy Kátéból). — 41. *A keresztény hitrendszer.* Tankönyvül gymnasiumok és reáltanodák négy alsó osztályára. U. ott, 1875—76. Négy rész. (I. A keresztény hitről viszonyban az emberiség Megváltójának tanítói-hivatalával az ő egyházában. II. A keresztény reményről ... III. A keresztény szeretetről, 1875. IV. A keresztény hitrendszer az egyház történelmében 1876.) — 42. *Emlények* a magyar nyelvtanból. Született magyarok számára. Négy tanfolyamban. U. ott, 1876. (7. kiadás, 8. k. U. ott, 1878). — 43. *Emlények* a földrajzból. Kétféle tanfolyamban. B.-Gyula, 1876. (4. kiadás). — 44. *Az áldozás áldozatja.* Ifjabb gróf Zichy Ferencz első szent miséje alkalmából, Boldogasszony szent olvasója napján. U. ott, 1876. — 45. *Beati Petri Canisii* «Summa Doctrinae Christinae» consona cum Cathechismo Romano redactione usibus scholaribus et praesentis aevi indigentiis accomodata. 1876. (Előszava közölve Religio 1876. II. 32. sz.). — 46. *Káté* az egyházi-történelem rövid foglalatjával. Katholikus népiskolák számára. Nagyvárad, 1876. Hat tanfolyam. (I. II. Képes-Káté, III. IV. Közép-Káté, V. VI. Nagy-Káté. Ugyanez. B.-Gyula, 1877., 2. kiadás. U. ott, 1885.). — 47. *Tükördarabok* Nogall Kátéjából szemben Deharbe «magyar kátéjával». Riesz Gáspártól. Bpest, 1876. — 48. *Napraforgók.* Elmélkedések a szeplőtelen szent Szűz és Jézus szentséges szivérül ... (Kéziratúl). — 49. *Boldogasszony követése.* Pest, 1865. (2. kiadás. Esztergom, 1881., 3. k. Bécs, 1884.). — 50. *Tiszt. Skupuli Lőrincz Lelki harcza.* Eger, 1880. — 51. *Az Úr angyala.* Nagyvárad, 1882. (31 elmélkedés B. Sz. Máriáról. 2. kiadás. U. ott, 1892. Lelki-élet Könyvtára II.). — 52. *Liliomszálak.* «In laudem gloriae gratiae Dei». Békés-Gyula 1882. — 52. *Szerafhangok* szent Teréziától, Budapest, 1882. (Pazarúl kiállítva szent Teréz háromszázados jubileumára készült és az

1882. spanyolországi nemzetközi versenyen a második díjat nyerte, a Lelki Kincstár V. kötetében is megjelent. Nagy-Várad, 1882.). — 54. *A keresztény vallás* tankönyve. Felső osztályok számára. Békés-Gyula, 1885. (2-ik kiadás). — 55. *Boldogasszony követése.* U. ott, 1893. (Ism. M. Állam 1894. 9. sz.). — Szerkesztette Der katholische Christ cz. lapot 1851. jan. 1-től 1852. márcz. 4-ig (Kiadta Krotky József budavári káplánnal együtt). — Arczképe: kőnyomat, rajzolta Barabás 1854. nyomt. Rauch J. Bécsben.

Danielik, Magyar Irók II. 228. l. — *Iskolai Kistükör* 1867. 89. l. arczk. — *Ellenőr* 1880. 127. sz. — *Kiss Áron*, M. Népiskolai Tanítás Története. Bpest, 1881. 314., 376. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Uj M. Sion* 1886. 884. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Budapesti Hirlap* 1891. 321., 1893. 193. sz., 1899. 199. sz. — *M. Állam* 1891. 268., 1892. 66., 283., 1893. 161., 1896. 152. szám. — *M. Könyvészet* 1891. — *M. Sion* 1892. 143. l. — *Közvélemény* 1893. 28. sz. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 360. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 199. l. — *Vasárnapi Ujság* 1899. 30. sz. (Nekr.).

Nogall *Károly*, ansariai választott püspök, pápóczi prépost, győri kanonok és püspökhelyettes, előbbinek testvérbátyja, szül. 1816. ápr. 20 Győrött. 1840. júl. 16. szenteltetett misés pappá. Pázmándi Horváth Endre jubileumának főtényezője és rendezője volt. Meghalt 1896. július 2. Győrött. — Munkája: *Emlékkönyv* Pázmándi Horváth Endre születése százados évfordulati ünnepélyének emlékére. Kiadta ... Győr, 1879. (Az előszót írta). — Kiadta Gyöngyök Pázmány Péter öszszes műveiből. Gyűjtötte Vargyas Endre. Győr, 1876. és Kempis Tamás négy könyvét Krisztus követéséről, ford. Intay Vazul Győr, év n.

Petrik Könyvészete. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *M. Sion* 1891. 469. lap. — *Zalka* Emlékkönyve 147. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1896. 28. sz. (Nekr.). — *Schematismus* Cleri Jaurinensis 1897., 1898. 193. l.

Nogáll *László*, r. kath. plébános, szül. 1864. máj. 18-án Piskulton (Biharm.); 1888. június 28. szenteltetett fel misés pappá; segédlelkész volt Mező-Kovácsházán, azután Csanád-Apáczán; 1894. aug. 1-től a szegedi fogház lelkésze; okt. 15-től Kétegyházán administrator és 1900 óta rendes plébános Tisza-Földvárt (Csanádm.). — Czikkei a M. Sionban (1890. Vancsai István első magyar bíboros, 1891. Róbert mester esztergomi érsek); a Magyar Államban (1899. 185. sz. Kétegyháza róm. kath. hitközségének önkormányzati alapszabályai). — Munkái: 1. *I. János esztergomi érsek* 1205—1223. Esztergom, 1892. (Különnyomat a M. Sionból). — 2. *Jelentésszerű beszéd* Erzsébet királyné emlékére az ország fővárosában emelendő örökimádás templom fölépítése érdekében Csanád vármegyében megindított mozgalomról. Budapest, 1899. — 3. *Elmélkedések* az evangélium egész tartama fölött. Schlör Alajos műve, kiadta ... Bpest, 1900. három kötet. — 4. *Szózat*, melyet kétegyházai híveihez intézett 1900. nov. 4. U. ott, 1900. — 5. *Szentbeszéd*, melyet 1900. decz. 20. ünnepies kánoni beiktatása alkalmával tartott. U. ott, 1900.

Schematismus Cleri Csanadiensis 1896. 284. l. — *Alkotmány* 1900. 86. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nogel *István*, ügyvéd, Bazin város (Pozsonym.) ügyésze. — Munkája: *Die bis in den Tode beständige* Freundschaft wolte bey des ... Herrn Samuel Hubers ... Bürgermeisters der Stadt Pressburg ... Beerdigung 1728. ... mit betrübter Feder entwerfen. Pressburg.

Petrik Bibliogr.

Nogel *István*, kertész a török szultán szolgálatában; Frivaldszky Imre rovarász küldöttje volt és Wagner Móricz kaukázusi utazó társa, utóbb a török császári parkok kertésze. Hosszabb ideig a Fekete tenger kisázsiai partjain kereskedéssel foglalkozott. — Czikkei a Világban (1844. 38. sz. Természettudományi utazás és a kaukázusi várdák); a Vasárnapi Ujság-

ban (1861. Egy magyar kertész levele Kis-Ázsiából, melyet barátjához Kertész László csongrádi ügyvédhez 1848-ban intézett); a Reformban (1874. 270., 274. sz. A keleten: Szmirna). — Munkája: *Nogel István utazása Keleten.* Átdolgozta s függelékkel bővítve kiadta Schultz testvérpár. Pest, 1847.

Petrik Bibliogr.

Nogely *István*, r. kath. lelkész, képzőintézeti igazgató tanár és szentszéki ülnök, szül. 1839. decz. 26. Réthén (Pozsonym.); középiskoláit Pozsonyban és Nagyszombatban végezte; 1859-ben a Nagyváradi növendékpapok sorába lépett. 1864-ben fölszenteltetett és egy évig káplánkodott. 1865-ben a szent Józseffinevelőben tanulmányi felügyelő, 1869. képzőintézeti tanár lett Nagyváradon, hol jelenleg is működik. — Munkái: 1. *Gyóntatási intelmek* és elégtételek. Röggl Alajos után ford. Bpest, 1873. (2. kiad. U. ott, 1883.). — 2. *Kath. misszió* a Báhnár vadak között Hátsó-Indiában. Doisbore után. Nagyvárad, 1885. (Idegen országok és népek I.). — 3. *Afrikai élet.* Schynse Ágoston afrikai hithirdető utazásainak jegyzetei után. Ugyanott, 1891. (Idegen országok és népek. II.) — Szerkesztette a 1870-es években Waldfogel Károlylyal együtt: A katholikus Nevelés-Oktatás-ügy cz. évenként 25 füzetben megjelent szákközlönyt Nagyváradon; szerkeszti A Katholikus Hitterjesztés Lapjait 1881 óta Nagyváradon és kiadja 1885 óta a Képes Missió-Könyvtárt.

Petrik Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1891. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 199. l.

Nográdi *B(ajomi) Benedek*, evang. ref. lelkész; N. Mátyás evang. ref. püspök fia, Debreczenben tanult és 1681. máj. 10. lépett a felső osztályba; 1668. márcz. 27. indult külföldre, a leideni egyetemre ment és ott folytatta theologiai tanulmányait. 1689-ben Nagy-Faluba rendeltetett papnak; 1700—1717-ig Nagy-Bajomban volt lelkész. 1716. szept. 8. meglőtt egy Jenei Sámuel nevű birtokost; ezért a következő évben ki kellett mennie az egyházkerületből és visszatért Nagy-Faluba. — Munkái: 1. *Disputationum Theologicarum* De Fundamentalibus Fidei Capitibus Decima. Quam ... Sub Praesidio ... Friderici Spanheimii ... Publice ventilandam proponit ... Lugduni Batavorum, 1686. — 2. *Christus* in manu Mosis, et Moses in manu Christi. Hoc est, Dissertatio Theologica Juxta filum Loci Celeb. Deut. 18. comm. 18. 19. contexta. Qvam, Christo Propheta illuminante, Sub Praesidio ... Jacobi Gaillardi ... Publico disquirentium examini subjectam tuebitur ... Autor & Dei fendens ... U. ott, 1867. — Üdvözlő verse van Komáromi A. János, Christus Sol ... Lugd. Bat., 1686. cz. munkájában; latin verse van még a Brabeum, Debrecini, 1683. cz. munkában is.

Sárospataki Füzetek 1859. 799., 887. lap. — *Debreczeni Prot. Lap* 1883. 196., 225., 300. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 304., 311. l. — *Borovszky Samu*, Debreczeni írók és tanárok. Bpest, 1898. 14. lap és a debreczeni ev. ref. egyházmegye jegyzökönyve.

Nográdi *B(ajomi) István*, ev. ref. theologiai tanuló Leidenben. — Munkája: *Dispvtationvm* Theologicarum In Confessionem & Apologiam Remonstrantivm, Sexagesima quarta, Quae est altera De Notis Ecclesiae. Qvam ... Svb Praesidio ... Jacobi Triglandii ... Publice ventilandam proponit. Lvgdvni Batavorum, 1648.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 517. lap.

Nógrádi *Jenő*, bölcseleti doktor, felső keresk. iskolai tanár, szül. 1868-ban Esztergomban, hol a gymnasiumot végezte, azután a budapesti egyetem hallgatója volt; 1897-ben nyert tanári oklevelet; előbb az esztergomi, majd a sümegi reáliskola, jelenleg a győri felső kereskedelmi iskola tanára, hol a magyar és

franczia nyelvet tanítja. Niedermann családi nevét 1890-ben változtatta Nógrádira. — Czikkei az esztergomi főreáliskola Értesítőjében (1894. Czakó Zsigmond két színműve: Kalmár és tengerész és Végrendelet, ism. Irodalomtörténeti Közlemények 1895); a sümegi reáliskola Értesitőjében (1897. A franczia nyelv tanítása a reáliskolák III. és IV. osztályában); írt még költeményeket, tárczákat sat. a Zalamegye, Sümeg és Vidéke, esztergomi Szabadság, Esztergom és Vidékébe. — Munkái: 1. *A sümegvidéki nyelvjárás.* Sümeg 1896. (Ism. Nyelvtudom. Közlem. 1897.) — 2. *Kölcsönkért tánczosok*, vígj. két felv. Győr, 1900. (Egyetemes Könyvt. 115).

Századunk Névváltoztatásai. Bpest, 1895. 169. l. — *Egyet. Philol. Közlöny* 1897. 295. l. — *Vajda Emil* Névkönyve 266. l.

Nógrádi *László*, bölcseleti doktor, állami főgymnasiumi tanár, szül. 1871. Baglyas-Alján. (Nógrádm.), 1896-ban nyert tanári oklevelet; jelenleg a szolnoki főgymnasiumban tanítja a magyar és latin nyelvet. — Czikkei a Gömör-Kishontban (1899. 9. sz. Bajza József kritikai jelleme); a Budapesti Naplóban (1899. 355. sz. A Huni Panni szerencséje, rajz); a M. Szemlében (1902. Kuruczok Szécsényben). — Munkái: 1. *Történetek.* Bpest, 1901. (Ism. Vasárnapi Ujság 7. sz.) — 2. *Jókai Mór* élete és költészete. Poszony, 1902. (Nemzetünk nagy költői 19.) — 3. *A magyar nyelvű történetírás* 1820-ig. Szemelvényekkel. Összeállította és jegyzetekkel ellátta. U. ott, 1902. (Segédkönyvek a m. nyelv és irodalom tanításához 2.). — 4. *Zrinyi Miklós prózai munkái.* Jegyzetekkel. U. ott, 1902. (Segédkönyvek 3.). — 5. *Kemény Zsigmond báró élete* és irodalmi működése. U. ott, 1902. (Nemzetünk nagy költői 20.). — 6. *Homokba írt mesék.* Bpest, 1903. (Vasárnapi Könyvtár IV. 37., 38. Ism. Vasárnapi Ujság 23. sz.) — Álneve: Rixa Lex.

Vajda Emil Névkönyve 217. l. — *M. Könyvészet* 1901., 1902. — *Századok* 1902. 196. l. — *Corvina* 1903. 12. sz.

Nográdi *Mátyás*, evang. ref. püspök, szül. 1611-ben; Debreczenben tanult és 1626. jún. 6. lépett a felső osztályba; ekkor így írta be nevét: Mathias Bajoni, ebből azt lehet következtetni, hogy Nagy-Bajomban (Biharm.), hol jelenleg is vannak Nográdiak, született. 1639. szept. 30. Sárospatakon folytatta tanulását, hol 1642. máj. 3. főiskolai senior lett és azon évben Tállyára ment rektornak, 1644-ben pedig Tokajból ment Belgiumba s nov. 23. a leideni egyetemre iratkozott be; innen átrándult Angolországba is. 1647-ben sárospataki conrektor lett; midőn 1649-ben Tolnai Jánost elejbe helyezték, ott hagyta Patakot és Debreczenbe ment, hol megválasztották papnak, egyszersmind a főiskolában is tanított. 1650. szept. 4. a tasnádi zsinaton szenteltetett pappá. 1659-ben a nagy-bajomi (Biharmegye) egyházban lett lelkész, hol sok kellemetlenséget kellett tűrnie élte fogytáig a török és tatár hadak járásai miatt. 1661. márcz. 16. dékán és a debreczeni egyházmegye esperese lett. 1665. szept. 27. tiszántúli superintendensnek választották; nagy buzgalmat fejtett ki az elpusztult egyházak rendbehozása körül. Ezen működése közben jutott török fogságba; rajta és fogolytársain sarczot, idegen adósságot vett meg Cselib basa, de a mit az 1681. jan. 12. tartott margitai zsinaton paptársai magukra felosztván térítettek meg. Az ő idejében költözött át a váradi collegium Debreczenbe Martonfalvi György professor vezérlete alatt, kit pártolás eszközlése végett követségbe küldött Apafi Mihályhoz szerencsével; kieszközölte a fejedelemtől a debreczeni collegium által bizonyos részében jelenleg is élvezett cameraticum beneficiumot. Superintendenssége alatt tizenhét zsinat tartatott; oláh ref. egyházakba rendeltettek papok; ekkor jöttek be a váradi Bibliák Erdélyből és helybe hagyatott ugyancsak a Bibliának Csipkés Komáromi-féle fordítása. Meghalt

1681. szept. 1. Debreczenben. — Munkái: 1. *Lelki Próba-kő,* Mellyen Az ember mind magát, s-mind Vallását megczirkálhattya, sőt háza-népének-is szent útat mutathat, az egyenesen való-járásra. Ehez járult a könyvnek utóllyán négy emlékezetes dolog. I. Az Ördögi Practikáról mint kellyen itélni e világon a Keresztyén embernek. II. A szent Lélek ellen-való vétek mint essék, és légyen az emberekben. III. A Betegeknek meglátogatását miképpen kellessék el-követni. IV. A Lopásrol, mint kellyen itélni embernek. Ezeket egy csomóban kötvén, ki-bocsátotta, és közönségessé tötte. Debreczen, 1651. — 2. *Epistolae ad Romanos Scriptae.* Brevis explicatio Triplici Methodo ornata. Videlicet. I. Analytica. II. Explicatoria. III. Practica. In Illustri Schola Debreciensi Publicè proposita, & expensa, in gratiam suorum Auditorum. A die 25. Apr. ad diem 17. junii, ejusdem Anni finita ... Huic accessit explicatio Orationis Dominicae Questionalis. Una cum aliquot scripturae sacrae Allegoriorum elucidatione. U. ott, 1651. — 3. *Idvösség Kapuja,* Sőt, A menyország csalhatatlan uta; mellyen járt, büneiből igazán meg-tért Isai fia, Dávid Kiraly: Mellyet ez-elött Angliai Nyelven ki-bocsátott, rész-szerint, Hildersam Londinumban, Isten népének, és a térendő bünösök idvességére: Mostan pedig Magyar Nyelvre forditott, és az egész ötven-edgyedik Soltárt, öszve-szedegetvén, az üldözés alatt nyögő, Magyar Ecclesiák vigasztalására, és hitek álhatatos erössitésére, ki-bocsátott. Colosvarat, 1672. (Ajánlva van Apafi Mihály erdélyi fejedelemnek prózában, s külön-külön magyar versekben Bornemisza Anna fejedelem aszszonynak, Bethlen Jánosnak, Teleki Mihálynak, Tofaeus Mihálynak, a három debreczeni papnak, Belényesi Ferencznek, Keresztes Andrásnak, Debreczen és Kolozsvár városának). — Üdvözlő verse van Czeglédi István, Sion vára, Sárospatak-Kolozsvár, 1675. cz. munkában.

Bod, M. Athenas 201. lap. — *Horányi,* Memoria II. 687. l. — *Tóth Ferencz,* A helvecziai vallástételt követö túl a tiszai superintendentiában élt református püspökök élete. Győr, 1812. 135. l. — *Danielik,* Magyar irók II. 229. l. — *Sárospataki Füzetek* 1859. I. 878. lap. — *Csokonai Album.* Debreczen. 1861. 231. lap. — *Révész Imre* Figyelmezője 1870. 282. l. — *Szabó Károly,* Régi Magyar Könyvtár I. 359., 471. l., II. 206. lap. — *Debreczeni Prot. Lap* 1883. 196., 225., 306. l. — *Zoványi Jenő,* Theologiai Ismeretek Tára II. 431. l. és a debreczeni ev. ref. egyház jegyzőkönyvéből.

Noisser *Richard,* hirlapíró és szerkesztő, szül. 1813. jún. 18. Győrött, hol mint szerkesztő működött; a szabadságharcz után Badenbe (Ausztria) költözött, hol 1859. júl. meghalt. — Czikke a Hazánkban (Győr, 1848. 162. és köv. sz. Nyilt és őszinte szózat a győri magyar játékszin ügyében). — N. mint felelős szerkesztő időhöz nem kötött röpíveket adott ki Győrött, melyeknek mindegyikét folyó számmal és külön czímmel látta el; ezen ma már igen ritka röpívek megvannak a m. n. múzeumban ily sorozatban: 1. *Der grosse Pfaffenzwicker.* Satyrisch-oppositionelles Flugblatt. Raab, Dienstag 18. April 1848. — 2. *Die Volksversammlung* im Redouten-Saale am 16. April 1848. Donnerstag 20. April 1848. — 3. *Der Wahlbürger* wie er nie hätte sein sollen. Samstag 22. April 1848. — 4. *Die zweite Volksversammlung* am Ostersonntage. Mittwoch 26. April 1848. — 5. *Die Raaber National-Garde.* Samstag 29. April 1848. — 6. *Die Raaber städtische Magistrats-Restauration.* Dienstag 2. Mai 1848. — 7. *Die liberale und die conservative Parthei.* Donnerstag 4. Mai 1848. — 8. *Offenes Sendschreiben* an meinen hochverehrten Freund, den hochwürdigen Herrn Pfarrer Trichtl. Samstag 6. Mai 1848. — 9. *Ein Glas Märzenbier* für meinen alten Freund und Schulkameraden Josef Nemesovics.

Dienstag 9. Mai 1848. — 10. *Eine Portion Schinken* für Herrn J. M. König. Donnerstag 11. Mai 1848. — 11. *Die Christen und die Juden.* Samstag 13. Mai 1848. — 12. *Die Christen und die Juden.* (Forsetzung). Dienstag 16. Mai 1848. — 13. (hiányzik). — 14. *Die Offiziers-Wahl* der Raaber National-Garde. Samstag 20. Mai 1848. — (A máj. 21. és jún. 4. közt megjelent számokat a m. n. múzeum nem bírja). — Az utolsó szám a múzeumban: 15. *Ein Blatt Ohne Titl.* Montag 5. Juni 1848. — Szerkesztette és kiadta a Das Vaterland. Belletristisch - commerzielle Zeitschrift cz. hetenként kétszer megjelent hirlapot 1844—1846-ig; az év végén átengedte ezen utolsó győri német lap szerkesztési és kiadási jogát dr. Kovács Pálnak, ki azt magyar lappá alapította s első száma Hazánk czímmel jelent meg 1847. jan. 2.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 61. l. — *Hölgyfutár* 1859. 87. sz. — *M. Könyv-Szemle* 1877. 225., 230., 1878. 163., 164. l.

Nónay *Dezső*, honvéd-százados és tanár, N. János orvos és Girsik Mária fia, született 1857. júl. 12. Felső-Vissón (Máramarosm.); a budapesti műegyetemet végezve, 1877. okt. mint egy évi önkéntes a cs. és kir. 65. gy.-ezredhez vonult be, onnét a 60. gy.-ezredhez helyeztetett át; részt vett 1878-ban Bosznia okkupácziójában, ütközetben azonban nem volt; 1878. nov. tartalékos hadnagygyá neveztetett ki. 1883. okt a 33. honvéd zászlóalj szab. állományába helyeztetett át. 1884. máj. ténylegesítés czéljából bevonult és 1885. nov. 1. a tényleges állományba s egyidejűleg a 40. honvéd zászlóaljhoz áthelyeztetett. 1886—87-ben végezte a felsőbb tiszti tanfolyamot. 1887. máj. főhadnagygyá lépett elő, 1890. jan. a 9. honvéd gyal.-ezredhez helyeztetett át, 1890—91-ben a III. honvéd kerületi parancsnoksághoz volt vezényelve, s ott 1891. nov. 1. századossá léptették elő; ezen időtől 1896. őszig századparancsnok volt a 9. honvéd gy.-ezrednél; 1896—97-ben a törzstiszti tanfolyam hallgatója s 1897. okt. óta tanári minőségben a Ludovika akadémián van alkalmazásban. — A Ludovika Akadémia Közlönyében mint levelező tag működik közre; czikke (u. ott, 1898. Az orosz katonai léghajózás szervezete és a léghajós osztagok működése a hadgyakorlatok alatt).

Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 674. l.

Nolly *Kristóf*, pesti származású tanuló. — Munkája: *Positiones* philosophicae, physicae et mathemathicae quas ... publice defendendas sucepit apud schol. Pias. Pestini, 1784.

Szinnyei Könyvészete.

Nopcsa *Elek* (felső-szilvási báró), erdélyi kanczellár, N. Ferencz és osztoniczai Csóka Mária fia, szül. 1775. márcz. 14.; előbb Hunyad vármegyénél kezdte hivataloskodását, hol szép tehetségei és bő ismeretei folytán 1816-ban főispán, 1819. kormányszéki, 1822. udvari tanácsos, 1831. szent István-rend keresztese, 1832-ben kir. táblai elnök, 1834. az országos rendek elnöke, 1837. erdélyi udvari főkanczellár és val. b. titkos tanácsos lett; 1844-ben a Leopold-rend nagy keresztjét kapta s nyugalomba lépett. Végre 1855. decz. 31. a szent István- és Leopold-rendek szabályainál fogva ausztriai birodalmi báróságra emeltetett. Meghalt 1862. nov. 28. Bécsben. — Beszéde, melyet az erdélyi országrendeihez intézett 1837-ben, a pozsonyi Alveare (Méhkas) cz. folyóiratban van (Cursus I. Vol. II. 1847.).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 161., 162. l. — *M. Tudom. Értekező* 1862. II. 496. l. — *M. Nemzetségi Zsebkönyv* I. Főrangú Családok. Bpest, 1888. 380. lap. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése VII. 352. l. és gyászjelentés.

Nopcsa *Elek* (felső-szilvási báró), cs. kir. kamarás, országgyűl. képviselő, N. László főispán (kire 1856. szept. 18. testvéréről

N. Elekről reá is átruháztatott a bárói czím) és barbátvizi Bája Mária fia, szül. 1848. okt. 24; nyolcz éves korában a bécsi Theresianumba került, a hol kiképeztetését nyerte. 1866-ban belépett a 10. huszárezredbe, a hol csakhamar tiszt lett. Részt vett az 1866. hadjáratban; megsebesülve fogságba jutott és több hétig feküdt Csehországban betegen. 1872-ben tartalékba lépve, átvette birtokainak vezetését és az általa épített gyönyörű szanali kastélyba tette át lakását. 1874. máj. 14. Budapesten kelt legfelsőbb elhatározással bárósága Magyarországra is kiterjesztetett. 1876. jún. 12. nőül vette Zelénski Matild grófnőt, cs. kir. csillagkeresztes hölgyet. A megyei politikával buzgón foglalkozott és ennek köszönheti, hogy 1887-ben a hátszegi kerület egyhangúlag képviselővé választotta mint a szabadelvű párt hívét és 1892-ben mandatumát ismét az ő kezébe tette le. 1896. okt. 11. kinevezték az operaház és a nemzeti szinház intendánsává, 1897. aug. 26. azonban ettől az állásától fölmentették. 1896-ban, valamint 1901-ben a szászvárosi kerületben választatott meg képviselőnek. A házban a gazdasági bizottságban foglal helyet. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 161. l. — *M. Nemzetségi Zsebkönyv* I. Főrangú Családok. Bpest, 1888. 380., 381. l. — *Vasárnapi Ujság* 1894. 49. sz. — *Ország-Világ* 1896. 42. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 349. h. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 329. l.

Nopcsa *Ferencz* (felső-szilvási báró), főispán, a főrendiház tagja, Nopcsa László főispán és első neje szent-léleki Kozma Ágnes fia, előbbinek testvérbátyja, szül. 1815. márcz. 14. Farkadinán (Hunyadm.); neveltetését a Theresianumban nyerte, 1834-ben hadnagy lett a herczeg Schwarzenberg nevét viselő dsidás ezredben; 1836-ban a Radetzky nevét viselő huszároknál főhadnagygyá, majd kapitánynyá lépett elő. de 1843-ban búcsút mondott a katonai pályának, melyen 1840-től 1842-ig egyszersmind Károly Ferdinand főherczegnek udvari kamarása volt. Megválván a katonai szolgálattól, mint magánzó élt és nagyobb utazást tett külföldön; különösen Olaszországban tartózkodott hosszabb ideig s Velenczében levéltári kutatásokat tett, hogy a magyar történelemre vonatkozólag gyűjtsön adatokat. A középályán 1861-ben tűnt fel először, midőn az alkotmányos megyék visszaállításával Hunyadmegye főispánja lett, mely székben atyja László 1848-ig vezette a megye ügyeit. 1867-ben az ő felsége körüli minisztériumba lépett mint államtitkár, de ez állásától nemsokára megvált, Erzsébet királyné főudvarmesterévé neveztetvén ki, mely méltóságáról 1894-ben aggkorára való tekintettel lemondott. Cs. és kir. kamarás és val. belső titkos tanácsos. 1873-ban a Lipót-rend nagy keresztjét nyerte. A főrendiház újjászervezésekor kineveztetett annak tagjává. — Régi okleveleket közölt a M. Tudom. Értekezőben (1862. II.). Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak. — Arczképe: Kőnyomat, Marastoni J. rajza a Hajnalban (1867.)

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 161., 162. lap. — *Hajnal.* Album. Pest, 1867. 128. l. arczk. — *M. Nemzetségi Zsebkönyv.* Főrangú Családok. Bpest, 1888. 381. l. — *Vasárnapi Ujság* 1894. 49. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 209. l. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 170. l. — *Szerencs János*, A Főrendiház Évkönyve. Bpest, 1902.

Nopcsa *Ferencz* (felső-szilvási báró), tartalékos hadapród a 2. sz. huszárezredben, N. Eleknek és Zelénski Matild grófnő fia, szül. 1877. máj. 3. — Munkája: *Dinosaurierreste* aus Siebenbürgen. (Schädel von Limnosaus Transsylvanicus) Wien, 1899. Hat tábla rajzzal. (Különnyomat a Denkschriften der kaiser. Akademie der Wissenschaften LXVIII. k.-ből).

M. Nemzetségi Zsebkönyv. Főrangu Családok. Bpest, 1888. 381. l. — *Szerencs János*, A főrendiház Évkönyve. Bpest, 1902. 363. l. és a magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nostitzius (*Ker.*) *János*, ág. ev. lelkész, trencséni származású, 1666-ban a nyári félévre iratkozott be a jenai egyetemen. 1670. febr. 6. zsolnai diaconus volt. Mint solustai lelkész megidéztetett a pozsonyi vértörvényszék elé s midőn megjelent, aláírta azon térítvényt, melynek értelmében a hazából kivándorolt és Boroszlóba ment, hol az ifjúságot héber nyelvre tanította; majd 1682-ben Zsolnára visszaköltözött, de a hol nem sokáig maradhatott, mert az ellenfél garázdasága miatt 1683. októberben távoznia kellett onnét; azonnal meghívták az újstubnyaiak lelkészül. Sok évet töltött a königsbergi, wittenbergai sat. egyetemeken, honnét visszatérve, bazini iskolaigazgató lett. — Munkája: *Disputatio* Academica De Potentia Dei. Quam Omnipotentissimo Sospitatore secundante, & Amplissima & Spectatissimâ Facultate Philosophicâ Almâ in Salanâ suffragante, Sub Umbone Viri ... Dn. M. Johannis Christophori Hundeshagen ... Publico Eruditorum examini exercitii ergo exponit. Jenae, 1666. — Üdvözlő verset írt Schoffenberger (Mihael), Exercitatio Theologica ... Jenae, 1666. cz. munkába.

Fabó, Monumenta I., III., IV. — *Rácz Károly*, A pozsonyi vértörvényszék áldozatai. Sárospatak, 1874. 136. l. — *Ábel-Mokos*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 22. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 721. l.

Nostitius *Zsigmond*, ág. evang. lelkész, trencsénmegyei származású, Német-Lipcsében és Rózsahegyen tanult, 1567. Boroszlóba ment, 1571. pedig a wittenbergai egyetemre; innét rövid idő mulva visszatért Rózsahegyre rektornak, egyszersmind a község jegyzője volt; ugyanott két év mulva megválasztották lelkésznek és 1578. febr. 11. avattatott fel Wittenbergában. 1579-ben Kassára ment, hol mint tót prédikátor működött. — Hosszabb versét őrzi a város levéltára: Nostitius Sigismundus dedicavit carmina elegiace conscripta in honorem et laudem nostrae reipublicae (V. jk. 1580.).

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 56. lap. — *Fabó*, Monumenta III. 58. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1891. 160. l.

Nosz *Gusztáv*, ág. ev. főgymnasiumi tanár volt Eperjesen 1888—90-ig, hol a görög, latin, magyar és német nyelvet tanította. — Czikkei az eperjesi ág. ev. főgymnasium Értesítőjében (1889. A görög drámáról, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1890); a Székely-Udvarhelyben (1899. 13., 14. szám., Márczius 15. és Petőfi Sándor, 43. sz. A tanuló ifjúság részére rendezett színi előadás alkalmából elmondott beszéd: Csiky Gergely Czifra nyomoruságáról); az Udvarhelyi Hiradóban (1900. 49. sz. Vörösmarty emlékezete.)

Az eperjesi ág. ev. főgymnasium Értesítője 1889—90.

Nosz *Gyula*, jogi doktor, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1865-ben Iglón (Szepesm.); középiskoláit Iglón, egyetemi tanulmányait Budapesten és külföldön végezte. Azután ügyvédi vizsgát tett, de nemsokára szülővárosa Igló szolgálatába lépett, a mely utóbb polgármesterévé választotta. A belügyminiszteriumban mint a kodifikáló bizottság kültagja működött. Országgyűlési képviselővé szabadelvű párti programmal az 1901. általános választások alkalmával a szepesszombati kerület választotta meg. A zárszámadási bizottság tagja. — Munkái: 1. *Tanulmány* a Gömör- és Szepesmegyék közt létesítendő vasuti összeköttetésről, Bpest, 1898. (Névtelenül). — 2. *A közigazgatás egyszerüsítése* és a közigazgatási reform. U. ott, 1901. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 330. l. — *M. Könyvészet* 1901. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 50. sz. arczk.

Noszág *János*, ág. ev. lelkész Nyir-

egyházán. — Munkái: 1. *Az ütemírás* lényege, útmutatásul tanítók számára. Pest, 1862. — 2. *Kétszer ötvenkét bibliai történet* protestáns népiskolák számára. Képekkel. U. ott, 1864. (3. czímkiadás. Bpest, 1877.).

Petrik Könyvészete. — *Kisslingstein* Könyvészete.

Noszák *Timót* (írói néven Nezabudov), tót költő, szül. 1818-ban Tiszolczon (Gömörm.); Lőcsén tanult és a theologiát Pozsonyban végezte, hol Sturnak munkatársa volt. 1848-ban mint Hodzsának káplánja Liptó-Szent-Miklóson a Hurbán-féle fölkelésben tettleges részt vett. A Bach-rendszer alatt jegyző Nagy-Rőczén, a provisorium alatt Murányban szolgabiró volt. A kiegyezés után állás nélkül maradt. Meghalt 1877. ápr. 5. Kis-Szebenben.—Az orosz költőket, Byront és Shakspere színműveit fordította tótra s több elbeszélő költeményt írt, melyek a tót lapokban jelentek meg.

Vlček, Jaroslav, Dejiny Literatúry Slovenskej. Turócz-Szent-Márton, 1890. (Nevét Nosák Bohuszlávnak írja). — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 227. l.

Noszkó *Alajos*, szent Ferencz-rendi szerzetes, szül. Esztergomban, szülővárosában végezte iskoláit, a szent Ferencz-rend szerzetébe lépett és Gyöngyösön a nyelvtani osztályokat, Szabadkán a bölcseletet tanította és magyar hitszónok volt. Később Szolnokon tartózkodott. — Munkái: 1. *Virág-szó-tár*, mellyet összeszedett és betük rendi szerint elosztott ... Pest, 1790. (Példabeszédekkel). — 2. *Rendkívül-való egyházi-beszédek*, mellyeket különös alkalmatosságokkal mondott. Buda, 1802. — 3. *Explanationes* in Emanuelis Alvari institutiones grammaticas, e diversis, veteribus nempe et recentioribus, praecipue aureae aetatis linguae latinae, auctoribus ... conscriptae. Pestini, 1804. — 4. *Vasárnapokra-való egyházi beszédek*. Buda, 1806—07. Három rész. — Levelei Révai Miklóshoz: Szolnok 1803. aug. 25., 1804. ápr. 3. (a m. n. múzeum kézirattárában).

M. Hirmondó 1792. I. 624. lap. — *Danielik*, M. Irók II. 280. l. — *Katona*, Historia Critica XLI. 617. l. — *Toldy*, M. nemzeti irodalom története. — *Petrik* Bibliogr.

Noszky *József*, cs. kir. bányatörvényszéki ülnök. — Munkája: *Freudenruf* der Schemnitzer Häuerschaft, welcher den 18. July 1819. bey Gelegenheit des feyerlichen Einzuges des ... Herrn Joh. Nep. Freyherrn v. Révay, Erbherrn zu Szklabinya u. Blatnicza, ... gewidmet und abgesungen wurde, im Namen der ganzen Häuerschaft vom Häuer-Ausschusse. Schemnitz.

Petrik Bibliogr.

Noszlopy *Antal* (noszlopi), birtokos és megyei táblabiró Somogyban, hova Várfalvára (Vrácsik) az anyja Berzsenyi Éva után reá szállott birtokára költözött. Berzsenyi Dániel N. nejénél szeninczei Bárány Juliánál 1806. márcz. 10. mint kérő volt jelen Német-Apátiban, a moring-levélen mint tanu szerepel. — Kéziratban maradt munkái: II. József császár élete és leveleinek fordítása; A magyar törvényes katechismus kérdések és feleletekben 1821; Telescopium, vagy messzebbre látó nézet az evangelikai vallásnak a 16. és 17. században történt némely viszontagságaira 1834. és apróbb munkák pusztulófélben.

Unokájának Noszlopy Tivadarnak szíves közlése.

Noszlopy *Antal* (noszlopi), földbirtokos Somogymegyében, N. Antal és szeniczei Bárány Julia fia; országgyűlési képviselő, 1848—49-ben honvéd-hadnagy és több megye táblabirája volt. Meghalt 1890. nov. 20. Pápán 88. évében. (Testvére volt N. Gáspár, 1849. kormánybiztos, kit 1852. nov. kivégeztek). — Költeményt írt a Honművészbe (1836.), cikkeket a Madarász József Nefelejts cz. Almanachjába (Pest 1832.) és a Regélőbe (1836. 17., 18. sz. Felelet és általános észrevételek a Frankenburg Adolf urnak a mult évi Regélő 83—85. sz. írt Somogyi képek cz. mun-

kájára: Somogyi bucsu, Marczali tánczmulatság) sat.

Kösiöny 1848. 170. szám. — *Nagy Iván*, Magyarország családai VIII. 166. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1890. 48. sz. (Nekr.). — *Pápai Lapok* 1890. 47. sz. és gyászjelentés.

Noszlopy *Constantia* (noszlopi), előbbinek és Gorove Annának leánya, szül. 1845 körül. — Munkája: *Eszmetöredékek.* Pest, 1865. (Ism. Hölgyfutár 1864. II. 32. sz.). — A távolból cz. zeneműve zongorára a Családi Kör mellékleteként jelent meg 1866-ban.

Nagy Iván, Magyarország családai VIII. 166. l. — *Petrik* Könyvészete.

Noszlopy *Ignácz* (noszlopi), az úrbéri törvényszék elnöke, N. Pál és Zámory Janka fia, szül. 1797-ben Téthen (Győrm.), az 1832—36. országgyűlés követe volt, 1838. királyi táblai biró, 1841. váltótörvényszéki elnök s udvari tanácsos; 1848. a hétszemélyes tábla birája volt és 1849 után elfogadta a bécsi legfelsőbb törvényszéknél az egyik birói széket, mely magyar birák számára volt fentartva, de Zádor Györgygyel és Zsoldos Ignáczczal együtt csak azért, hogy a magyar perekben vezérszerepet viselve, a magyar nyelvet, a mennyire s a meddig lehetett, és a magyar jogelveket megmentsék és fentartsák. Ott a német birák előtt is nagy tiszteletben állott. 1857-ben szent István-rend lovagja, 1858. pedig a budai úrbéri főtörvényszék elnöke lett. Élete vége felé nyugalomba vonulva Sopronban lakott. Meghalt 1878. ápril 29. Pápán. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 165., 167. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 227. l. és gyászjelentés.

Noszlopy *Kálmán* (noszlopi), r. kath. plébános, N. Pál birtokos és Dorfner Janka fia, szül. 1847. febr. 14. Téthen (Győrm.), 1870. júl. 26. szenteltetett fel; plébános volt Dőrön, jelenleg Felső-Szakonyban (Sopronm.). — Czikkeket írt a Havi Közlönybe, egyházi beszédei az Isten Igéjében és Borromaeusban jelentek meg. — Munkája: *Lurdi emlék,* vagyis a lurdi bucsújáróhely és az 1881. évi magyar zarándoklat története. Bpest, 1882. (2. kiadás 1883. U. ott, 4. k. 1884. U. ott).

M. Könyvészet 1886. — *Zalka* Emlékkönyve 147. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *M. Sion* 1891. 469. l. — *Schematismus* Cleri Jaurinensis 1898.

Noszlopy *Sándor* (noszlopi), ügyvéd és birtokos volt Dukán (Vasm.), a hol született; mint tudományos ember latinul, olaszul, francziául és németül beszélt. Dukán (Vasm.) és somogyi birtokán tartózkodott. Meghalt a XIX. század elején. — Munkája: *Zakkariásnak* a pápa titkos író-deákjának az ausztriai tartományokban lett vallásbéli megvilágosításáról, Rómából költ levelei az ő lelki barátjaihoz. Kiadattattak egy eretnek által. Fordíttattak olasz-nyelvből Hely n. 1786. (Névtelenül. Petrik hibásan Szatsvay Sándornak tulajdonítja. Kézirata a Noszlopy családnál).

Tudom. Gyűjtemény 1826. X. 91. lap. — *Danielik*, M. Irók II, 231. l. — *Petrik* Bibliogr. III. 869. l. és Noszlopy Tivadar szives közlése.

Noszlopy *Tivadar* (noszlopi), megyei aljegyző, szül. 1861. okt. 30. Várfalván (Vrácsik, Somogym.), ág. ev. vallású birtokos szülőktől; a gymnasiumot Kaposvárott, Csurgón és Pápán végezte, jogi tanulmányait Budapesten (részben Kecskeméten) 1885-ben; jelenleg megyei tisztviselő Kaposvárt (Somogym.). — Pápai diák korában munkatársa volt az ottani lapoknak, első költeménye: Mezei virágok 1881-ben jelent meg; írt a következő hirlapokba: Magyar Vidék (Pápa 1880—81.), Nemzeti Ujság (Bpest 1880.), Pápai Lapok (1881.), Hazánk (Győr 1881.), Világosság (Kaposvár 1882—83.), Somogy (Kaposvár 1882., 1884., 1886—87), Népjog (Kaposvár 1882—83.), Kecskeméti Lapok (1882—87), Vásárhely és Vidéke (1883.); Kecskemét (1883—85.); Pozsony (1883—84); Vasárnapi Ujság (1884. Ber-

zsenyi Dániel életéből apróságok, Niklán, 1886. Berzsenyi Dániel életéből. 1898. Berzsenyi nagyszülői és szülői életéből, A költő ifjusága, Berzsenyi Dániel és családja); Társadalom (Kaposvár 1884—1885.); Veszprémi Független Hirlap (1884—85); Figyelő (1885 Berzsenyi Dániel és családja); Képes Családi Lapok (1885. Berzsenyi Dániel hagyatékából, 1886. Zankay-Papszt Zsigmond költő Somlyón és költ.); Nemzeti Hirlap (1885—1887.); Kaposvár (1885. Berzsenyi Dániel és családja, 1886—89. A magyar hadsereg fejlődési története a legrégibb időktől 1848-ig sat.); M. Prot. Egyh. és Isk. Figyelő (1887.) sat. — Munkája: 1. *Mezei virágok* Kaposvár, 1881. (Költemények). — 2. *Emlékeim Somogyból.* Kaposvár, 1882., 1887. Két kötet. — 3. *Vadrózsák.* U. ott, 1883. (Ujabb költemények).

M. Könyvészet és önéletrajzi adatok.

Noszlopy *Zsigmond* (noszlopi), birtokos és szolgabiró Nyitramegyében, vágujhelyi származású; Nagyszombatban végezte a jogot az egyetemen. — Munkái: 1. *Divus Ivo* in academia soc. Jesu S. Joannis Baptistae basilica dictione panegyrica celebratus, dum inclyta juridica facultas coram senatu, populoque academico honores annuos eidem divo tutelari suo solenni ritu instauraret; defendente Joanne Josepho Zelenay prof. juris patrii fac. decani anno reparatae salutis 1769. mense Junio die 18. Tyrnaviae. — 2. *Sermo* installato in supremum comitatus Nittriensis, exc. ac ill. dno comiti Nicolao Forgách de Ghémes installante dno principe Josepho e comit. de Battyán, quem in perennem amicitiae tesseram excudi fecit dn. comes Valentinus Pongrácz de Szent-Miklós et Óvár. U. ott, 1777. — 3. *Partem maximam libertatis*, ac felicitatis populi constituit, celer, debitaeque justitiae administratio. Nam per hanc solam, reges, et regna subsistunt. U. ott. (1790. Ugyanez ezen czimmel: Quid est justitia in regno Hungariae? Qualiter haec celerius ac debite magis pro futuro administrari posset. Hely n. 1790. Névtelenül). — Kéziratban maradt egy nagyobb munkája: Observationes de Insurrectione Hungarica.

Wurzbach, Biogr. Lexikon. Wien, 1869. XX. 391. l. — *Petrik* Bibliogr.

Notter *Antal*, bölcseleti doktor, a szent István-társulat titkára Budapesten. — Czikkei a M. Államban (1896. 162. sz. A naturalismus bukása, 1897. 289., 290. szám. Adventi gondolatok, a budapesti kath. kör 1897. decz. 15. estéjén felolvasta) sat.; az Alkotmányban. (1899. 293. sz. A nemzeti szalon képkiállítása, 312. sz. A téli kiállítás, 1900. 21.) sat. — Munkája: *Az italmérés.* Az uj italmérési törvény magyarázata. Vendéglősök, kereskedők és fogyasztási szövetkezések számára. Bpest, 1899.

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Novac *Soranul Mózes*, görög kath. lelkész, szül. 1806-ban Hátszegen (Hunyadm.); Balázsfalván két gymnasiumi osztályt végzett; a többit Gyulafehérvárt tanulta végig, a jogra pedig Kolozsvárra ment. 1825-ben Váradon hallgatta a theologiát, egyúttal sokat búvárkodott a püspöki és seminariumi könyvtárban; népének származását kutatta. 1830. okt. 31. pappá szentelték s azután Össiben, Nagy-Váradon, Füzegyen, majd 1836-ban oda hagyva Biharmegyét, Papp-Bikón, Közép-Homoródon, Nántőn s Oláh-Bonintában lelkészkedett, minduntalanul küzdve mostoha viszonyaival, melyektől csak 1862-ben bekövetkezett halálával szabadulhatott. — Az irodalomtörténet főleg költői érdemeinek következtében vesz róla tudomást. Vergilius Aeneisének fordításával hét évig foglalkozott, de ezekből csak mutatványok jelentek meg a Gazet'a Transylvaniei melléklapjában; ugyancsak itt láttak napvilágot Ovidiusból eszközölt fordításai. — Smitziklás Gábor tiszteletére írt egy latin ódát 1834-ben. —

Rumén imakönyvet adott ki görög kath. hívek számára 1843-ban. — Kéziratban maradtak: Mythologiai magyarázatok a görög és latin classikusokhoz; Szótára, melyben a nevezetes férfiak, völgyek, hegyek sat. neveit gyűjtötte össze; úgyszintén egyházi beszédei.

Márki Sándor, Bihari román irók. Nagyvárad, 1880.

Nováczky *András*, bölcseleti doktor, váczegyházmegyei áldozópap, született 1796-ban, felszenteltetett 1818-ban; 1822-től Budán a gymnasiumban volt hittanár és hitszónok; 1832-ben a pesti egyetemen a bölcselet helyettes tanára; 1833-ban helyeztetett át Nagyváradra akadémiai hittanárnak és hitszónoknak, mely állásától 1846. máj. 12. fölmentetett. Biharmegye táblabirója volt. Meghalt 1871. ápril 3-án Váczon. — Munkái: 1. *Névnapi hódolás* mellyet fels. császári s magyar és cseh országi királyi örökös és ausztriai főherczegnek Józsefnek Magyar ország nádorának stb. 1829. eszt. böjt-más hava 19-kére a budai kir. fő-oskolák nevében szentelt. Buda, 1829. — 2. *Versezet* mellyet Cziráki és Dienesfalvai gróf Cziráky Antal úrnak, midőn 1829-dik eszt. bőjt-más havának 2-kán a m. kir. universzitás elől ülőjévé be-iktattatna, szentelt a budai kir. főgymnazium. U. ott, 1829. — 3. *Ft. és Mélt. Peitler Antal József* úr váczi megyés püspök ... 1859. év 17. juliusán püspöki székébe iktatása alkalmára. Vácz, 1859. (Költ.).

M. Kurir 1829. I. 160. lap. — *Schematismus* Cleri Vaciensis 1857., 1863. — *Bozóky Alajos*, A nagyváradi királyi akadémia százados multja. Bpest, 1889. 105. l. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Novák *Antal*, Békésmegye főjegyzője, később I. alispánja. Meghalt 1843. máj. 19. — Czikke: Békésvármegye a magyar nyelv érdekében 1832-ben. (Közli Zsilinszky Mihály a Békésmegyei régészeti és mivelődéstörténelmi társulat Évkönyvében XII. 1885—86. 116—131. l.). — Munkája: *Békés megye örömünnepe* mélt. gr. Károlyi György úrnak széki gróf Teleki József által Gyulán 1842. május 16—17. főispáni székébe történt ünnepélyes beiktatásakor. Buda, 1843. (N. alispán beszéde).

Jelenkor 1843. 49. sz. — *Petrik* Bibliogr. I. 211. l.

Novák *Antal Róbert*, orvosdoktor, nyug. honvéd főtörzsorvos, vitézvágási (Zemplénm.) származású; régebben József főherczegnek és Andrássy Gyula grófnak házi orvosa volt. Meghalt 1879. nov. 19. 60 éves korában Budapesten. — Munkája: *A topláb* nemeiről és az álizmeredésről. (Orvostudori értekezés). Pest, 1844.

Rupp, Beszéd 164. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1879. 48. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Novák *Antal*, nagyprépost, apátkanonok, N. Antal és Berczik Éva köznemes földbirtokos szülők fia, szül. 1824. máj. 20. Sztropkón (Zemplénm.); a gymnasiumot Szatmárt végezte, hol 1841-ben növendékpapnak vették fel és Hám János püspök Bécsbe küldte theologiai tanulmányokra; itt hallgatta a magyar magán- és közjogot, nemkülönben a neveléstant. Hazaérkezve, püspöke udvarába vette fel szertartónak és az ő kiséretében volt az 1847. pozsonyi országgyűlésen is. Azon év decz. 21. misés pappá szenteltetett fel. A pozsonyi országgyűlés után káplánnak ment Erdődre, 1848. okt. 15. pedig Munkácsra helyezték át, hol erős magyar érzelmeiért majdnem életét vesztette. 1850. decz. 10-ig Tisza-Ujlakon volt administrátor; decz. 10. az ujonnan szervezett szatmári gymnasiumban a görög nyelv és számtan tanára lett, majd 1857-től 1863-ig a szatmári kir. kath. tanítóképzőnél működött. 1863-ban a főgymnasium igazgatójának neveztetett ki, végül 1874-ben rövid ideig mint a dogmatika professora a papnevelőben tanított. 1859-ben a szentszéki házassági törvényszék-

nél tanácsossá és ülnökké, 1862. júl. 3. házassági védővé, 1869. decz. 3. tiszteletbeli, 1874. jan. 8. valóságos kanonokká, papnevelői rectorrá és tanárrá, 1876. egyházmegyei főtanfelügyelővé, 1876. a sz. György vértanuról nevezett csanádi cz. apáttá, 1887. káptalani nagyprépostá, 1888. püspöki helyettessé és általános ügyhallgatóvá neveztetett ki. A papnevelői rectorságot 1885-ig viselte. Meghalt 1900. január 7. Szatmárt. — Czikkei a szatmári gymnasium Értesítőjében (1852. Az élet számára való nevelés alapvonalai, 1866. Adatok a szatmári gymnasium történetéhez, 1868. A klassikai iskola jellemzése, főtényezőinek széptani méltatása). — Munkája: *Egyházi beszéd*, melyet szent István Magyarország első apostoli királyának ünnepén Bécsben a nt. kapuczinus atyák templomában 1871. Kisasszony hava 20. mondott. Bécs, 1871.

Némethy Lajos, Dicsbeszédek. Bpest, 1881. 24. l. — *M. Sion* 1893. 435. l. — *Heti Szemle*. Szatmár, 1897. 51. szám. — *Egyetértés* 1900. 7. szám. — *Szamos* 1900. 3. sz.

Novák *Antal Viktor*. L. *Novák Viktor*.

Novák *Antal*, gymnasiumi tanár, szül. 1851. jún. 20. Timafalván (Udvarhelym.); középiskoláit a székelykereszturi unitarius és a székely-udvarhelyi róm. kath. főgymnasiumban végezte. 1870-ben a budapesti József-műegyetem hallgatója lett; itt három évi tanfolyamot végzett, de 1874. máj. 4. rendes sorozás útján a cs. és királyi közös hadsereghez közkatonának besorozták. Hadkötelezettségének befejezése után, 1877-ben a kolozsvári egyetemen tanult és dolgozataival kétszer nyert pályadíjat és 1880-ban tanári oklevelet. 1880—1886-ig a szamosujvári elemi fiú népiskola tanítója volt, 1886-tól pedig ugyanott a mennyiségtan tanára az örmény kath. (majd állami) algymnasiumban. Meghalt 1898. nov. 30. Szamosujvárt. — Czikkei vannak az iskolai Értesitőben, az Armeniában és a napi lapokban. — Munkái: 1. *Beszéd*. Tartotta Szamosujvárt 1894. márcz. 15. Szamosujvár, 1894. — 2. *Számtan* a törtszámokkal elemi népiskolák számára. U. ott.

Rajner Ferencz Névkönyve. Bpest, 1893. 115. l. — *A szamosujvári m. kir. áll. gymnasium Értesítője* 1896. 21. l. — *Armenia* 1899. 8. l. arczk. és gyászjelentés.

Novák *Antal*, betüszedő Turócz-Szent-Mártonban. — Czikkeket ír a tót lapokba. 1903-ban ujabban írt czikkeiért elítélték.

Politikai Ujdonságok 1903. 20. sz.

Novák *Béla*, főgymnas. piarista tanár, szül. 1854. júl. 23. Tokajban (Zemplénm.); 1870. szept. 8. lépett a rendbe s 1878. aug. 4. szenteltetett fel. 1885-ben nyert tanári oklevelet és a máramarosi kath. főgymnasiumban, 1887 óta a nagy-károlyiban tanítja a magyar nyelvet és irodalmat és a latin nyelvet. Ujabban Novák családi nevét Nádorra változtatta. — Czikkei a máramaros-szigeti kath. algymnasium Értesítőjében (1885. Minők voltak Cicero nézetei az istenségről s miképen egyeznek azok a keresztény vallással? Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1886.); a nagy-károlyi kath. főgymnasium Értesítőjében (1893. Kalászatok a történelem és a hazafias költészet mezején. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1894. és Irodalomtört. Közlemények).

Rajner Ferencz Névkönyve 1893. 88. l. — *A kegyes-tanítórend Névtára*. Bpest, 1892. 26., 65., 1903. 31. l.

Novák *Béla*, bölcseleti doktor, premontrei kanonok és főgymnasiumi tanár, szül. 1875-ben Zala-Söjtörön; 1894. aug. 15. lépett a rendbe s 1898 óta a magyar és latin nyelvet tanítja a szombathelyi főgymnasiumban. — Czikke a szombathelyi premontrei főgymnasium Értesítőjében (1901. Káldi György élete és munkái). — Munkája: *Meliusz Péter* élete és munkái. Irodalomtörténeti tanulmány. Bpest, 1899.

Vajda Emil Névkönyve 219. l.

Novák *Bertalan*, m. kir. államvasuti mérnök és felügyelő, beosztva a kereskedelemügyi miniszterium 3-dik ügyosztá-

lyába. — Czikke a M. Mérnök- és Építész-egylet Közlönyében (1886. A budapest—ujszőnyi vasut építésének leírása. Két tábla rajzzal).

A m. n. muzeumi könyvtár példányából.

Novák ***Chrysoston*** (*János*), szent Benedekrendi főapát, szül. 1744. ápr. 5. Zalabéren nemes szülőktől; középiskolai tanulmányait Sopronban végezte. 1761. nov. 19. Pannonhegyen a szent Benedekrendbe lépett és a bölcseletet 1764. aug. 12-ig, a hittudományokat négy évig hallgatta. 1768. máj. 22. miséspappá szenteltetett fel. Ezután Somogyi Dániel főapát által tudományos tapasztalás végett Salzburgba küldetett, itt volt a németországi benedeki ifjaknak legvirágzóbb és jóhírű nevelő-intézetük. Két év mulva hittani, bölcseleti, törvény-, történelem- és diplomatikai ismeretekkel tért vissza Pannonhalmára, hol 1770-ben a bölcselet, utóbb pedig a hittan tanárává nevezteték ki. 1772 júl. 12. bölcseletdoktori oklevelet nyert. 1784-ben bakonybéli apát lett és a majdnem dülőfélben levő monostort templomával együtt helyreállítá s annak birtokait rendezte, az igaztalanul elfoglaltakat törvényes úton vissza is követelte. Szerzete azonban 1786. decz. 4. József császár parancsára föloszlattatott és ő a szent-gróti (Zalam.) nemzetségi jószágára vonult. Hat évet töltött itt, idejének nagyobb részét tudományoknak szentelve. Az 1791. országgyűlés alatt Pozsonyba ment és apáttársaival együtt szerzete visszaállítását sürgette. Munkás részt vett a tudományszakbeli országos küldöttség munkálkodásában; ezért 1793-ban a pécsi tanulmányi kerület főigazgatásával tisztelték meg, mely hivatalt 1802-ig viselte, midőn szerzete ápr. 25. visszaállíttatott és ő rendtársai által Budán főapáttá választatott. Főgondját a gazdaság célszerű elrendezésén kívül, uj tagok nevelésére fordította, kiknek kiképzésére Pannonhalmán és Győrött nevelőintézetet, szépirodalmi, bölcseleti s hittani iskolákat nyitott. A visszaállítási oklevélben kitűzött tíz gymnasiumot tanítókkal kellett ellátnia, s kettőn kívül, melyek helyett 1816-ban a győri és pozsonyi akademiákban a bölcseleti kar engedtetett át, időnkint el is látta. A székesegyházat hat új márvány oltárral és ritka szépségű egyházi öltözetekkel ékesitette, a központi könyvtárt pedig több mint 40,000 kötettel gazdagította. Kedvelt tudományai voltak a hittan, ascetica, bölcselet, dialectica, törvény, történelem, diplomatica s a latin irodalom. Magyarul legörömestebb beszélt, németül is olvasott, de csak szükségben beszélt. 1816-ban nyugalomba vonult. Hátralévő éveit folytonos olvasással tölté. Meghalt 1828. okt. 20. Pannonhalmán, a nélkül, hogy életében orvosságot használt volna. — Munkája: *Vindiciae diplomatis*, quo S. Stephanus primus Hungariae rex monasterium S. Martini de S. Monte Pannoniae ord. S. Benedicti anno MI fundaverat. Budae, 1780. (Írtak ellene s mellette többen névtelenül, így Benczur József, Gánóczi Antal sat. Libelli cz. alatt). — Pásztori levelet is adott ki XII. Leó pápa jubileumakor. — Kéziratban vannak a pannonhalmi apátság könyvtárában: levelei 1777-ig; egyházi szónoklatai 1762—86-ig; Theses univ. Theol. 4rét 38 lap; Dictio dedicatoria exc. ill. ac rev. dom. comes et praes. Franc. Zichy de Vásonkeő, ep. Jaurin.

Tudom. Gyüjtemény 1828. XI. 126. lap. — *Majer József*, Halottas beszéd Novák Krisosztom János főapát ur fölött 1828. Karácson hava 2. napján. Székes-Fehérvár. 1829. — *Hazai s Külf. Tudósítások* 1829. I. 4. sz. — *Egyházi Tár* IX. 1837. 107. l. (Szeder Fábián). — *Ferenczy* és *Danielik*, M. Irók I. 341. l. — *M. Könyv-Szemle* 1878. 177., 178. l. — *Pauler Tivadar*, A budapesti tudományegyetem története. I. Bpest, 1880. 340., 350. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1896. 84., 225., 227., 472. l.

Novák *Dániel*, cs. kir. akadémiai művész és architektus 1830-tól Budán. — Czikkei a Társalkodóban (1833. Obeliskus, Par-

thenon és Pantheon, Vízmérő, A hidakról. Eszterházy herczeg várkastélya Kismartonban. A cs. polytechnikum Bécsben, 1834. A vizekről, Selmeczi bányász Akadémia. Építő igazgatóság Budán, Cs. kir. Ingenieur-Akadémia Bécsben, Tűzgömb); a Regélőben (1834. Cserny, 1835. Arnold és Laland, Vízözön Plauenban, Különféle. Rendkívüli jelenetek, Herschel, Encke. 1837. Farsangi napok, Buda és Pest vidékének regényes rajza, nevezetességei s összehasonlítása egymással, A vízmérőkről. Kahlen- és Leopoldhegy Bécs mellett. Vízalatti buvárkodás, Nevezetes házaspár, 1838. Vízáradási jegyzetek. Lélekcsend a világ legdrágább kincse. Ritka orvoslás, elb., Cassel regényes tájképe. Nehány szó a hidegségi és melegségi fokról, Feistritz, Friedland, Hohensalzburg. 1840. Művészi és szorgalmi jegyzetek); a Hasznos Mulatságokban (1834. Cométák, Fasinaépítés, Chaussée. Malmok, Dunahíd, Földek és rétek kiszárítása s megáztatása, Építőművész. A barometromi változásról nehány szó. Törvényszék-épület, 1835. Nehány szó a szelekről, A földrengésről, Vízcsatornák. Byzantiumi architektura, Indiai, góth s franczia építészet, Ferencz-csatorna. Menykőfogó vagy villámhárító, 1836. A hévmérő, Folyóvizek szabályozása. Duna-folyam Moldova és Orsova közt. Vélemény a kaszárnyák elrendezése iránt. Mi okozza a füstöt a konyhákban. Néhány szó a mezei palotákról, Utazás a budai hegyekben, A hajdani templomokról, 1837. Bécsi császári residentia. Budai várkastély, Kecskemét, Folyamok és csatornák vízemésztései, Gibraltár utolsó vagy 13-ik ostroma; Hricsó várlak, 1838. Dunamenti utazás, Teherhordozó ereje a fáknak hidaknál, Dunaáradás 1838-ban s ez iránti technikai észrevételek. Hídminta s vízdagály, 1842. Concret-Beton építés. Alexandria); a Honművészben (1834. Festvényi detailrajz, Építészet. szinház. Harnag. Diana temploma Ephesusban, Sphynx, Sophia temploma, Festészet, Etruszki építőmesterség, Encaustica és caricatura, Jason és annak szobra, Gőzerőművek és gőzhajók, Desnoyers Aug. Boucher báró, Tunnel, Bergler, Flaxmann John szobrász, Wille János György franczia rézmetsző, Borromeus sz. Károly egyház Bécsben, Calcographia, Udvari játékszin Bécsben, Középkori festészet, Az uj várkapu Bécsben, Augustinianusok egyháza Bécsben és Canova remeke, Strassburgi münster, Siremlék, Niobe csoportozata, Császári és polgári fegyvergyár Bécsben, 1835. Catacomb és Labyrinth, Hess Péter csatafestő, Emlékoszlop, Eremitage, Nelson és Hofer emléke, A berlini kir. szinház s a párisi Louvre, Festészet, contraszt, Hajdani német építőmesterség, Sculptura, A festészet nemei Bécsben, A művészeti akadémia rendszabásai, Chinai építőmesterség, Szobrászat, Pethe Ferencz, Boromini, II. József végső napjai, Circus, Szinezés, Rabener, Kőszirtek szétvettetése víz alatt, Jupiter temploma Olympiában, Gondouin, Emlékrajzok. Lánczhidak, Egyptusi építészet, 1836. Cyriades, Entinopus, Művészet iránti észrevétel, Díszkertek, Angolkertek, Tudni való az építészeti hivatalra vágyók számára, Guercino, Régi fürdők, Tibaldi, Ornamentumok, Maurer, Franczia ízlés az építvény emlékekre nézve, Orgona, Bullant, A görögök és rómaiak privát építvényeiről nehány szó, Rebell és Cignaroli, Campen, Hadrian kora, Sirani és Furini, Építészet, Nagy Sándor és Augusztus kora, Kozina Sándor jeles magyar festőnk, Művészeti epocha, 1837. Hajózási csatornák iránti nehány szó, Nehány szó a fékházakról, Medertisztító és öblösítő erőművek, A szinházak külső és belső beosztásáról nehány szó, Honi ipar, Helyes festvények a bécsi császári kir. képtárban. Hazai kastélyok, Rauschmann József budai órás, Kórházak elrendezése iránti vélemény, Corregio festvényei a bécsi kép-

tárban, Architektura iránti vélemény, Művészi nézetek vagy észrevételek, A kertművészetről nehány szó, Egyetemi épületek, Még nehány szó a kertművészetről, Kerti díszépítvények, A vasutak tárgyában egy-két szó, Remek festvények a berlini kir. képtárban, Technikai nézetek a vasutak elrendezésére nézve, Buschetto, Montbijoui olajfestvények, Hídoszlopok, Legujabb vasutak, Építvények charaktere, Raphael Sanzio mint architektus, 1838. Nehány szó a kandallók iránt, Szinadás tájfestvényeknél, Nehány szó a faszerkezményről, Nehány szó a fahidakról, Nehány szó a hidakról, Julius Romanus elhiresült képíró és architektus, Perspectivtan iránti nézetek, Nehány szó a világ- és árnyék-tanról, Literaturai közlemények becse, Pisa, Gőzerőművek kifejlődése, Ammanati, Optikai észrevételek, Bramante, Peruzzi, Sansovino, Maderno, Linné, Vízgőznek hatása gőzmozdonyoknál, Levágott virágoknak elhervadás elleni megóvása, Guarini és Galilei, Nehány szó a légperspektivről, Az épülettetők formáiról, Egyházak elrendezése, 1839. Paloták elrendezéséről nehány szó, Koch Cagnola, Az asphalt használása építéseknél, Építvényi charakteristikum, Fülkék és szobrok, Raphael Sanzio festvényei a bécsi belvederben, Fontaine, Jones, Wren, Bernini, A szinház tárgyában egy-két szó, Pezolt, Maron, Berettini, Feti és Baldi képírók, Hágcsók, Alessi, Vignola, Palladio, Fontana, De Ponte és Bembi, A római szent Péter egyház kupolája, öszszehasonlítva másokéival, Az asphalt használása építési czélokra, Fűtés és szellőztetés, Tunnel, A florenczi híres székesegyház fölépittetése, Spanyol iskola festvényei Bécsben, 1840. Állótérek vasutaknál, Artois Jakab tájfestvényei Bécsben, Teremek művek kiállítására, Francziaországi vasutak, Lombardi iskola festvényei Bécsben, Kötelek készítési és kiszámítási módja, Pharus, Német iskola festvényei Bécsben, Schiller emlékszobra Stuttgartban s nehány szó Mátyás király ércz-szobra iránt, Blondel, franczia építészet, Nehány szó a pesti műkiállítás fölött, Szobrászművek Münchenben, A festészet jelen állapotja Bajorországban, Francziaországi szoborművek érczbe öntve, Walhalla, Nehány szó Soyer és Ingé érczöntéseiről Párisban, Mulatóház a bécsi népkertben, Nehány szó a függő hidakról, Németalföldi képírók festvényei Bécsben, 1841. Scamozzi, Rivelles és Ribera jelenkori spanyol képírók, Ivara és Vanvitelli, Salamon híres temploma Jeruzsálemben, Remek olajfestvények a bécsi cs. kir. képtárban, Pálinkaégetés és serfőzés, Ismeretes képírók műdolgozatai Bécsben, Festvények a bécsi Belvederben, Athene, Persepolis és Róma. Mercier, Mansart, Antoine); az Ismertető vagy összművészet vagy magasb művészetek Tárában (1837—38. Budapest közt a Duna medre, rajzzal, Locomotivitás, Magyarországban és a hozzákapcsolt tartományokban az épitkezést tárgyazó legfensőbb helyről eredt rendszabások, Lánczhidak, rajzzal, Gőzmozdonyok használása, Nehány szó a zsilipek elrendezéséről, Gőzerőművek használása, 1839. Gőzhajók és gőzkocsik, Szállítóhajók és szekerek, Góth építészet, Csődités); az Ismertető a Gazdaság és Kereskedésben (1837. Felásás hasznossága őszszel, 1840. Előgondoskodások vasutak elrendezésénél, Kerékcsapás vasutaknál, Utazási vázlat népismertetési, földmívelési s technikai tekintetben, Tekintet az ó-budai kis szigetre, Összművészeti tárgyak országos szaporítása, 1841. Tájak és rétek megáztatása Lombardiában és Angliában, Gazdasági és technikai vizsgálatok kirándulás közben); a Hirnökben (1838. 24—29. sz. Pesti árvíz). — Munkája: *Hajdan-, Közép- és ujabbkori híresb képírók,* szobrászok s rézmetszők életrajza. Művészek, technikusok és dilettánsok számára, s az ízlés terjesztésére. Buda, 1835. (Ism. Honművész 41. sz.).

Novák *Ede György*, szent Benedek-rendi lelkész és tanár, szül. 1823. szept. 4. Nagy-Kanizsán; 1830. szept. 15. lépett a rendbe, 1848. okt. 19. pappá szenteltetett; 1848—49. hitszónok Phalmán, 1849—55. Esztergomban gymnasiumi tanár, 1855—56. ugyanaz Pápán, 1856—1866 Győrött, 1866—72. lelkész Tihanyban, 1872-től Zamárdiban (Somogym.). Jelenleg nyugalomban él Pápán. — Czikkei a Religióban (1855. Egyházi ünnepély, 1854. Zászlószentelés Esztergomban) sat.

A pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára. Szombathely, 1880. 66. l.

Novák *Endre*, orvosdoktor, szemész, szül. 1849-ben, 1872-ben nyert orvosdoktori oklevelet Pesten és jelenleg törvényszéki közkórházi igazgató főorvos és bábatanintézeti tanár Ungvárt; a Ferencz József-rend lovagja. — Munkája: *A közegészség* mint közgazdasági tényező az államéletben. Ungvár, 1893.

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 367. lap. — *M. Könyvészet* 1893.

Novák *Gergely*, örmény kath. lelkész és főgymnasiumi tanár, N. Péter és Bogdánffi Anna fia, szül. 1848. okt. 29-én Szamosujvárt; középiskoláit ugyanott kezdette, Kolozsvárt folytatta és Gyulafejérvárt (hol a hittudományokat is a püspöki lyceumban tanulta) végezte. 1873. okt. 20. pappá szenteltetett és ugyanazon évben a szamosujvári örmény kath. algymnasiumhoz tanárrá választatott. Az 1883. XXX. t.-cz. alapján rendes tanári jogosítást nyert. 1894-ben a vallás- és közokt. miniszter a szamosújvári m. kir. állami főgymnasiumhoz rendes tanárnak kinevezte. Sokat utazott a hazában és külföldön. Meghalt 1898. jún. 24. Szamosujvárt. — Czikkeket írt a helyi és napi lapokba; a szamosujvári örmény kath. gymnasium Értesítőjében (1879. Az istenség létezése és a monotheismus eredetisége).

A szamosujvári m. kir. állami hat osztályu gymnasium Értesítője 1896. 21. l. — *Armenia* 1898. 225. l. arczk.

Novák *György*, szinész, a pesti nemzeti szinház tagja és 1854-től 1862-ig az opera sugója. — Munkája: *Nemzeti szinházi Zsebkönyv* 1855—1863-ra. Pest, 1855—62. Hét kötet (Gönczy Samuval együtt); 1866-ra. U. ott (egyedül).

Petrik Könyvészete és Bibliogr.

Novák *Imre*, orvosdoktor, zágrábi (Horvátország) származású, gyakorló orvos Aradon. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de dysenteria. Budae, 1829.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend névsora. Pest, 1840. 10. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Novák *István*, Szerafikus szent Ferencz-rendi szerzetes, a Salvatoriana provincia custosa és generalis lectora. — Munkája: *Világ biró Nagy Sándor*, az az: mélt. Nagy Károlyi gróf Károlyi Sándornak ... e tündér világnak forgandó dicsőségén, annak szemfény, s lélekvesztő három elementomin keresztényi vitézséggel, és erőséggel vett diadalma, s-örök országlást érdemlő istenes országlása s boldog halála, mellyet utolsó tisztelete, s-sirba tétele szomoru pompáján 1744. eszt. szent Iván havának 22. napján a kaplonyi pater Franciskánusok templomában ki-magyarázott. Pozsony, 1747.

Katona, Historia Critica XXXIX. 965. l. — *Petrik* Bibliogr.

Novák *István*, jogi doktor, a kassai akadémián a természetjog tanára volt; a magyar nyelven kívül beszélte a németet és latint, a franczia nyelvet értette; censor is volt. Meghalt 1791. márczius 7. Kassán 43. évében. — Kézirati munkái: A természeti és polgári törvény; Népek törvénye (részben sajtó alá rendezve).

M. Kurir 1790. 259. lap. — *Révai, Nicolaus*, Planum. Candidati. Jaurini, 1791. 79. lap. — *Hadi és más nevezetes Történetek* IV. 1791. 380. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1898. 46. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése II.

Novák *János*, r. kath. plébános. —

Munkája: *Kázen* ktorú v deň posvätenia chrámu jablonského dňa 30. aug. 1896. Rózsahegy, 1896. (A jablonkai templom fölszentelésekor mondott beszéd).

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányáról.

Novák *József*, orvosdoktor, budai (Pestm.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica de febre intermittente exanthematica. Budae, 1783.

Szinnyei Könyvészete.

Novák *József István*, orvosdoktor, megyei főorvos, N. József és Steiner Cecilia fia, szül. 1787. febr. 20. Székesfejérvárt; tanult szülővárosában, Pesten és Bécsben. 1816-ban Pesten nyert orvosdoktori oklevelet, miután előbb már orvos doktorrá avatták és 1815-ben Fehérmegye orvosának választotta. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de amaurosi ejusque speciebus et varietatibus. Pestini, 1816.

Rupp, Beszéd 152. l. — *Szinnyei* Könyvészete és Horvát István Lexicon Eruditorum cz. kézirata a m. n. muzeumban.

Novák *József*, orvosdoktor, rozsnyói (Gömörm.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens quaedam de convalescentia. Pestini, 1832.

Rupp, Beszéd 156. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Novák *József*, uradalmi ügyész, szül. 1848. szept. 15. Ányás pusztán (Csongrádm.); középiskoláit Szegeden végezte; azután a tengerészeti pályára lépett; azonban betegeskedése ebben akadályozta, azért jogi tanulmányokat végzett Pesten, Bécsben és Nagyváradon, miközben Németországot, Olaszországot és Svájczot beutazta. A budapesti egyetemen ügyvédi oklevelet nyert és Szegeden nyitott ügyvédi irodát; tevékeny részt vett a közéletben, kivált az árvízvédelmezések alkalmával, miért is több ízben kormánybiztosi teendőkkel bizatott meg. 1878. márcz. 24. Szeged város tiszti főügyészének választotta; ezen állásáról azonban 1882. szept. leköszönt és a Pallavicini őrgróf-féle mind-szent-algyevi hitbizományi uradalom jogi képviselője lett. Az 1887—92. országgyűlésen a tápéi kerületet képviselte az országgyűlésen; 1901 óta pedig szabadelvű programm alapján a szegvári (Csongrádm.) kerület képviselője s a vízügyi bizottság tagja. — A Reformban és Pesti Naplóban (1872—73) több czikke jelent meg névtelenül a Ráday kir. biztos vezetése alatt megindult vizsgálatok túlságai ellen, a letartóztatottak ellen véghezvitt kínzásokat felderítve. — Munkája: *Emlékirat* a szegedi árvíz tárgyában. Válaszul Herrich Károly ministeri tanácsos úrnak a «Tiszaszabályozás és a szegedi válság» cz. értekezésére. Szeged, 1879. (Németül: U. ott, 1879.). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 330. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 16. sz. arczk. és önéletrajzi adatok.

Novák *Lajos*, Esztergom főegyházmegyei áldozópap és nyug. tanár, szül. 1842. máj. 24. Divényben (Nógrádm.), hol atyja N. Miklós, nemes származású, a Zichy grófi család főtisztje volt; a gymnasium I—IV. oszt. Váczon, az V—VI. Esztergomban végezte, 1859-ben az Esztergom egyházmegyei növendékpapok közé fölvétetvén, a bölcseletet Nagyszombatban, a theologiát Esztergomban hallgatta. 1865. július 23-án misespappá szenteltetett fel és mint segédlelkész Nagy-Czétényben, 1869. októbertől Budapest-Józsefvárosban működött. 1872-ben a budapesti kir. kath. főgymnasiumhoz hittanárrá neveztetett ki. 1902-ben nyugalomba vonult, mely alkalomból a király arany érdemkereszttel és a primás a fővárosi hitoktatás érseki felügyeletének tisztével tüntette ki. — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1861. A magyar szent korona története, Kávon Lajos álnévvel, 1864. A szem, szintén Kávon L. álnévvel); az Egyvelegben (1862. A római sírok és ezek feliratai); a Napkeletben (1862. Egy XV. századbeli me-

nyegző. Uti jegyzetek); a M. Tudományos Értekezőben (1862. II. Divény vára ismertetése); a Felvidéki M. Közlönyben (Balassa-Gyarmat 1863. Divény városának ismertetése); a Tanodai Lapokban (1863. Szűz Szent Imre herczeg élete); a Kath. Néplapban (1864. Oláh Miklós primás); az Esztergomi Ujságban (1864. A sárkány-lovagrend); az Esztergomban (1865. Szent Ferencz-rendje magyarországi történetének korrajza, toldalék szent Ferencz életéhez); M. Sionban (1865. Szent Gellért csanádi püspök élete, 1868. A divényi plébánia, 1869. Nagy-Kér); az István bácsi Naptárában (1865. A káromkodó. 1866. A hitetlen, beszélyek, mindkettő pályadíjat nyert, 1867. Vanchai István első magyar bibornok s esztergomi érsek. 1868. Dömötör magyar bibornok. 1869. Széchy Dénes bibornok, 1870. Bakács Tamás bibornok érsek, 1878. Bölcsődék Budapesten); az Uj M. Sionban (1870. A közös iskolák kérdéséhez. 1872. A philanthropia és a ker. felebaráti szeretet); a Kath. Hetilapban (1876. Az uzsoratörvényről); a budapesti V. ker. kir. kath. főgymnasium Értesítőjében (1879. A szegény gyermekek sorsa az ó-kori társadalomban, különnyomatban is); a Religióban (1881. Mit tett a keresztény egyház a szegény gyermekek ügyében. 1888. II. A középiskolák hitoktatása); ezeken kívül írt még több verset, kritikát és könyvismertetést a Kath. Néplapba, Idők Tanujába, Religióba, Jelenkorba és a M. Államba. — Munkái: 1. *Falusi rossz szokások.* Esztergom. 1869. (U. ez Bpest, 1892. a Szent István-társulat Népiratkái 67. sz.). — 2. *A községi iskola hátrányai* az államra, társadalomra és keresztény mívelődésre. Eger, 1871. (Jutalmat nyert pályamunka). — 3. *A sinai bálvány.* Pest, 1873. (Kávon L. névvel). — 4. *A zárdák és ellenségeik.* U. ott, 1873. (Kávon L. névvel). — 5. *Emlékirat* a Pesti első bölcsőde-egylet alapításának negyedszázados évfordulója és a József-városban épült új intézet házának 1877. jan. 11. történt ünnepélyes beszentelése s megnyitása alkalmára. Budapest, 1877. — 6. *Nagykárolyi gróf Károlyi Gyuláné, született nagykárolyi Károlyi Georgine grófnő emlékezete.* Gyászbeszéd, melyet a pesti bölcsőde- és a budapesti gyermekmenhely-egyletek által 1878. márczius 14. rendezett emlékünnepély alkalmával mondott. U. ott, 1878. — 7. *Gróf Károlyi István emlékezete.* (Gyászbeszéd). U. ott, 1881. — 8. *Paulai szent Vincze* és a párisi első lelencház. U. ott, 1882. — 9. *A szegény gyermekek sorsa* napjainkban. U. ott, 1883. — 10. *A szegény gyermekek sorsa* és társadalmi gondozása hazánkban. U. ott, 1885. (Különnyom. a Religióból). — 11. *Divény* hajdan és most. U. ott, 1887. — 12. *Az egresi cisterci apátság* története. U. ott, 1892. (Különny. a Religióból). — 13. *Mit kell tudnunk a parancsolt böjtökről?* U. ott, 1893. (Népiratkák 76.). — 14. *A budapesti első gyermekmenhely-egylet* istvántelki intézetének czélja, keletkezése és szervezete. U. ott, 1893. — 15. *Emlékbeszéd* ... Majer Istvánnak ... 1894. máj. 10. a pesti bölcsőde-egyesület által rendezett gyászünnepélye alkalmával. U. ott, 1894. — 16. *A pesti első bölcsődeegyesület* történetének, alapszabályainak és működésének rövid vázlata. U. ott, 1896. — 17. *A budapesti első gyermekmenhely-egyesület* huszonötéves működésének története. U. ott, 1896. — 18. *A bérmálás szentsége.* Előkészítő oktatások a bérmálás szentségének fölvételéhez. U. ott, 1899. — 19. *Nagy Mária-Cell* rövid története és ismertetése. A kegyhelyre zarándokló ájtatos bucsújárók használatára és épülésére. U. ott, 1900. (Népiratkák 161.). — Álneve: Kávon Lajos, melyet 1861—66-ig használt a Kath. Néplap, Vasárnapi Ujság. Napkelet, Idők Tanúja és Tanodai Lapokban.

Petrik Könyvészete. — *Figyelő* XIV. 386. l.

— *M. Könyvészet* 1886., 1899. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 364. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 230., XVIII. 351. l. — *Budapesti Hirlap* 1902. 200. sz.

Novák *Lajos*, nyug. honvéd vezérőrőrnagy, szül. 1843. jún. 13. Torontálmegyében; a főreáliskolát Bécsben végezte s 1859. ápr. 29. önként besoroztatott mint hadapród a cs. és kir. 2. gyalogezredhez s ez évben részt vett az olaszországi hadjáratban. 1861-ben a 66. gyalog-ezredhez helyeztetett át és ott 1864. II., 1866. pedig I. osztályú hadnagygyá neveztetett ki s részt vett az olaszországi hadjáratban. A honvédség felállításakor 1869-ben a honvéd gyalogsághoz helyeztetett át és 1871-ig a honvéd ministeriumban alkalmaztatott, miközben 1870. főhadnagygyá lépett elő. 1872-ben százados lett s tanári minőségben a Ludovika akadémiába osztatott be s ott 1876-ig működött. 1877—1880-ig mint század- és zászlóaljparancsnok tett szolgálatot. 1880-ban előléptetett őrnagygyá; 1887-ben alezredes és a kilenczedik honvéd gyalog féldandár parancsnoka lett és 1890. ezredessé lépett elő. 1894-ben kineveztetett a 76. honvéd gyalog dandár parancsnokává, 1895. vezérőrnagy lett és 1897-ben saját kérelmére nyugdíjaztatott. A III. osztályú vaskoronarend és a Ferencz József-rend lovagja, a katonai érdemérem tulajdonosa és Nyitra város díszpolgára. — A Ludovika Akadémia Közlönyében mint belmunkatárs szerepelt és főleg tereptani kérdésekkel foglalkozott, ebben czikkei (1873. A Ludovika akadémia előkészítő tanfolyamán tartandó helyszínrajzolási előadások és gyakorlások tantervezete, 1874. A helyszínrajzi kulcs tanulmányozása, 1875. A katonai földrajzi kar ujból szervezése.) — Munkái: 1. *Katonai helyszínrajz* és a katonai felvételek körül megállapított jegyek kulcsa 5 táblában, a legújabb adatokat felhasználva. Pest, 1872. — 2. *Tereprajzi oktatás* szines modorban 7 táblával. A m. kir. Ludovika akadémia és a honvédkerületi tisztiképző iskolák részére U. ott, 1872. — 3. *Tereptan* tekintettel a terep katonai megbirálása, leírása, vázolása, nemkülönben a terepnek látrajzi (á la vue) felvételére. Tankönyv a legjobb kútfők után összeállítva. U. ott, 1873. — 4. *A magyar kir. honvédség* számára rendszeresített tégelyes kemenczék leírása, 3 kőnyomatú táblával. Hely és év n.

Petrik Könyvészete. — *Ludovika Akadémia Közlönye* 1899. 675. l.

Novák *Lajos*, ev. ref. lelkész és theol. tanár, szül. 1855. jan. 1. Gönczön (Abaujm.), hol 1866-ig tanult; azután Sárospatakon 1875-ben végezte a gymnasiumot, a theologiát Debreczenben és Sárospatakon hallgatta 1875—1880-ig. Ez utóbbi helyen 1880—81. főiskolai senior volt, majd cserépfalusi és kassai segédlelkész, 1883-tól rendes lelkész Czéczén és 1886-tól Baktán (Abaujm.), 1891-től Ungvárt. 1896. szept. a sárospataki theol. akadémián a gyakorlati theologia tanára és a főiskola lelkésze lett és jelenleg akadémiai igazgató. — Egyházirodalmi, tanügyi és történelmi czikkei a Sárospataki Lapokban, Erdélyi Prot. Közlönyben és más folyóiratokban jelentek meg; a Prot. Szemlében (1891. Károlyi Radics Gáspár életrajza); a sárospataki főiskola Értesítőjében (1898. A gyakorlati theologia mai munkaköre). — Munkái: 1. *Beszéd* néh. br. Vay Henrik emlékünnepén. Sárospatak, 1875. (Mitrovics Gy. beszédével együtt). — 2. *A kegyelet ünnepe*. U. ott, 1891. (Prédikáczió a gönczi Károlyi-szobor leleplezési ünnepélyén). — 3. *Vallásszabadságunk* emlékei és jutalmai. Ungvár, 1891. — 4. *Népszabadság*. Egyházi beszéd 1848. márcz. 15. ötvenedik évfordulóján. Sárospatak, 1898. — 5. *Református temetési énektár*. U. ott, 1900. (Ism. Prot. Szemle). — 6. *Peremartoni Nagy Gusztáv*, 1844—1900. U. ott, 1902.

Zoványi Jenő, Theologiai Ismeretek Tára III. 428. l. — *Századok* 1902. 196. l.

Novák *László*, kurucz poéta, a ki II. Rákóczy Ferencz fejedelemnek Lóczy András nyitrai hajdú-ezredében szolgált és a nyergesfalusi sánczok ostrománál 1706. szept. 27. az osztrákok fogságába került; társaival együtt sebesülten Komáromba vitetett fogságba; innét Kurtis Lőrincz társával együtt folyamodást írt latin hexameterekben Rákóczihoz, ki 1706. decz. 16. válaszában elrendeli kicseréltetésüket és Novákot Gömörbe szállították gyógyítás végett.

Figyelő XV. 287. l.

Novák *László*, nyomdász. — Czikkei a M. Nyomdászatban (1897. Szedőgépek, A modern művészeti irány, Helyesírásunk, 1901. Apróságok az autotipiáról, A rajzolás a könyvnyomtatásban, A domboru nyomás, Apróságok a mesterszedés köréből); a M. Nyomdászok Évkönyvében (1901. Az illustratio-sokszorosítás különböző nemei, A grafika, A nyomdász papirismerete) sat.

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Novák *Márton*, ág. ev. lelkész, szepes-szombati származású, előbb rektor volt Szobotiston (Nyitram.), azután Kóson (Trencsénm.) lelkész; itt kilencz évig és néhány hónapig szolgált, midőn 1660. aug. 17. Pálffy grófné által elűzetett; aug. 18-tól 1661. Úr napjáig Körmöczbányán tartózkodott. Ezután Szepes-Szombatiba ment néhány hétre kisegítőnek; onnét Leibiczba kapott meghívást, hol két évig és tíz hónapig működött. 1666-ban az alsó-meczenzefiek hívták meg lelkészüknek. 1671-ben vallásüldözés alkalmával lelkészi hivatalából elűzték, egyik fiát agyon lőtték. 1674-ben őt is Pozsonyba idézték és önkéntes számkivetésbe ment. Nejével és legkisebbik fiával Brégában, Boroszlóban, Liegnitzben és végre Budissinben élt, mígnem 1682-ben hallgatói által visszahivatott. — Munkája: *Ungarische Gewisse und Warhaftige Avisen*, oder Auszführlicher und warhafftiger Bericht, derer Geschichten, so sich von Anno 1658. bisz Anno 1674. mit Martino Novacken und seinen beyden Kirchgemeinen Koosch und Unter-Metzensäuffen in Ungarn zugetragen; Wie Gott seine wunderliche Allmacht tröstliche Vorsorge an Ihn erwiesen, in dem Er bey dreyfacher Verfolgung, zwar in äusserste Leibes- und Lebens-Gefahr gerathen, darinnen auch sein ältester Sohn, von den Verfolgern, jämmerlich ermordet worden; jedoch Er selbsten, aus aller, für Augen schwebender Gefahr und listiger Nachstellung, durch Gottes Schutz, und der H. Engel Geleit unbeschädigt hindurch kommen und sein Leben als eine Beute davon gebracht hat. Gedruckt im Jahr, DV setzest sIe aVffs sChLIpffrIge VnD stVrzest sIe zV boDen (= 1679. Boroszló).

Klein, Nachrichten I. 283. l. — *Rácz Károly*, A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben. Sárospatak, 1874. 136. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 177. l.

Novák *Mihály*, népiskolai tanító, szül. 1862. jan. 6. Rába-Hidvégen (Vasm.); a tanítóképzői tanfolyamot a csáktornyai állami tanítóképzőben végezte s oklevelet nyert 1884-ben ugyanott. Osztálytanító. egyszersmind kántorsegéd volt Szepezden, Mihálydon és Vasvárt; innét 1885-ben Andráshidára (Zalam.) választották meg tanítónak; azóta ott működik. — Beszélyeket, tárczákat, rajzokat, történelmi és humorisztikus, tanügyi sat. czikkeket írt 1882 óta a következő hirlapokba és folyóiratokba: Vasmegyei Lapok, Rábavidék (1883-tól Karczolatok), Körmend, Vasvár, Németujvár, Szent-Gotthárd, Rába-Hidvég és Csákány története); M. Háziasszony (1885. Melyik szeretett jobban? novellájával díszoklevelet nyert); Zala, Zalamegye, Muraköz, Zalai Tanügy, pécsi Néptanoda (1888 óta rendes munkatársa), Függetlenség, Népiskolai Szemle, Keszthely, Dunántúl és Tanítóbarát. — Munkái: 1. *Zalavármegye* az 1848—49. évi szabadságharczban. Zalaegerszeg, 1889.

— 2. *Gyermekek a korcsmában* és lakodalomban. U. ott, 1891. — 3. *Tanügyi tárczák.* Szatiriko-humoros karczolatok. Toldalékul: Apróságok Bárány Ignácz életéből. U. ott, 1893. Szerző fénynyom. arczk. (A II. kötet ugyanott 1901-ben jelent meg. A czikkek nagyobb részt előbb a Néptanodában közöltettek). — Kéziratban: Vasmegyei monografiák, Zalavármegye a kuruczhadjáratban. — Álnevei: Réztolli M., Zalavölgyi, Valaki, Tüske, Fotografus, Skorpió, Seprős és Nefelejts.

Váday József, Magyar Tanférfiak és Tanítónők Ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. Fénynyom. arczk.

Novák *Miklós,* esztergomi kanonok; tanulmányait Bécsben és Olmüczben végezte s végül Rómában fejezte be. Visszatérvén felszentelése után hazájába, Fejérkövy István nyitrai kanonokká nevezte ki. Az esztergomi kanonokságot 1598. márcz. 31. Kutassy János adományozásából nyerte el, a kinek két és fél évig káplánja is volt. Néhány évig mint tót hitszónok működött Nagyszombatban. 1608. júl. 22. Forgách Ferencz bibornokérsek zólyomi főesperessé léptette elő, 1630. decz. 29. pedig Pázmány Péter által éneklő-kanonokká neveztetett ki. Meghalt 1636. — Kézirata az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban: Regestum expensarum pro seminario capitali Strigoniensi 1618. 4rét.

M. Könyv-Szemle 1882. 314. lap. — *Zelliger Alajos,* Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 365. l. — *Kollányi Ferencz,* Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 202. l.

Novák *Ödön (Ármin),* szent Benedek-rendi szerzetes és tanár, született 1841. jan. 8. Kirchschlagon (Ausztria); beöltözött 1856. szept. 8.; miséspappá szenteltett 1864. júl. 31.; gymnasiumi tanár volt 1863—1885-ben Sopronban, 1865—1867. Esztergomban, 1867—1869. helyettes lelkész Phalmán, 1869-től a dömölki apátsági javak kormányzója. Meghalt .. — Tárczaczikkeket írt 1864-től a bécsi Volksfreundba. — Munkája: *A keresztény anya* a nevelésben és imában. Írta dr. Csamyr Vilmos felszentelt püspök. A pannonhalmi egyházi hatóság jóváhagyásával magyar nyelven kiadta .... Bpest, ...

Szöllősy Károly, Szerzetes rendek. Arad, 1878. 91. lap. — *A pannonhalmi sz. Benedek-rend Névtára.* Szombathely. 1880. 70. l. 1896.

Novák *Pál Ferdinand,* orvosdoktor, nagy-szokolyi (Tolnam.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica diaetam aegrorum alimentariam sistens. Budae, 1819.

Szinnyei Könyvészete.

Novák *Pál Sámuel,* ág. ev. lelkész Alsó-Kubinban (Árvam.), hol 1883. márcz. 26. atyját N. Sámuelt követte a lelkészi hivatalban. — Munkája: *Dejepis* circkve evanjelickej Augs. Vyzen. Dolno-Kubinskej k pamiotke 100-ročnej jej obnovenda a posvätenia chrámu. Turócz-Szent-Márton, 1884.

A magyar nemz. muzeumi könyvtár példányából.

Novák *Péter,* r. kath. lelkész, 1429—1435. közt többször prédikált a gyulafehérvári templomban, tehát valószinű, hogy ott hitszónoki minőségben volt a székesegyháznál alkalmazva. — Kézirati munkái a krakkói Jagello-egyetem könyvtárában egy XV—XVI. századbeli codexben: Sermones de tempore (ennek 357. lapján az egyik szentbeszédre vonatkozólag a következő bejegyzés olvasható: Petrus Nowag 1435. Albe Jule; továbbá a 380. l. Iste sermo factus est per Petrum Nowag in ecclesia Transilvane. a. d. 1429. in die Pasche; végre a 438. l. In die Nativitatis a. 34. Alba Jula per Nowag).

Katholikus Szemle 1899. 802. lap. (Békesi Emil).

Novák *Péter,* gymn. tanuló. — Munkája: *Carmen* gratulatorium. Quo funduntur festiva vota pro die nominis Dni Francisci Leitsák exc. ac ven. capituli Magno-Varadinensis canonici oblatum anno 1807. die Octobris. Magno-Varadini.

Petrik Bibliogr.

Novák *Sámuel*, ág. ev. lelkész, szül. 1816. máj. 18. Tarnóczon (Liptóm.); tanult Gömörben, Kézsmárkon és Eperjesen; tanító volt Szent-Péteren. 1839. júl. 19. pappá avattatott Lőcsén; segédlelkész volt Nyiregyházán három évig, egy és negyed évig Liptó-Szent-Miklóson. 1843. szept. Alsó-Kubinba ment kisegítő lelkésznek, 1846-ban ugyanott megválasztották rendes lelkésznek és 1866-ban árvai esperesnek. 1848—49-ben csatlakozott a tót mozgalmakhoz; midőn Görgey el akarta fogatni, kimenekült Galicziába; a szabadságharcz után visszatért lelkészi hivatalához és a hozzá menekült honvédeket segítette. 1887-ben nyugalomba vonult és helyét fia foglalta el. Meghalt 1895. jan. 3-án Alsó-Kubinban. — Munkája: *Tri kazné*, ktoré pri rozličnych priležitostiach. Turócz-Szent-Márton, 1880. (Három egyházi beszéd).

Novák S. Pál, Dejepis ... 52. l. — *Evang. Egyházi Szemle* 1895. 1. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Novák *Sándor Ágoston*, orvosdoktor, aradi származású. — Czikkei az Orvosi Tárban (1841. Észrevételek az orvostanulók számára rendelt egyetemi kórházban mult iskolai félévben előfordult nevezetesb esetek felett, 1842. Kórtani nevezetesség, 1843. könyvismertetések, Hasonszenv csak szóval és nem valósággal létezik). — Munkája: *A helyhatósági rendes orvos* viszonyai s kötelességei, orvosdoktorrá iktatása ünnepélyére írta. Pest, 1842.

Szinnyei Könyvészete.

Novák *Sándor*, felső-keresked. iskolai nyug. tanár, szül. 1851. máj. 3. Kisucza-Ujhelyen (Trencsénm.). 11 éves korában, egyik hliniki rokonának üzletében mint inas töltött egy évet, folytonos olvasgatása miatt azonban az üzletet ott kellett hagynia, s mivel szegény szüleitől semmi anyagi támogatást nem várhatott, tanulni pedig minden áron akart, nekiindult a világnak, Budapestre érkezte után a főreáliskolába iratkozott és pedig a német osztályba, mert magyarul nem tudott. Budán nehéz nélkülözések mellett elvégezte az első két osztályt, mindig jeles sikerrel. 1866-ban Bécsbe ment és itt még sanyarúbb viszonyok közt látogatta a rosszaui reáliskolát. Nem folytathatván itt tanulmányait, visszament Budára, a hol egy kisebb váltóüzletben rövid ideig gyakornokoskodott. De itt sem volt maradása, mert minden áron tanulni akart. Beiratkozott tehát a pesti izraelita tanítóképzőbe, a hol tanítói oklevelet szerzett. Egy ideig nevelősködött a fővárosban; mint rendkívüli hallgató látogatta a műegyetemet és ily módon készült a polgári iskolai tanítói vizsgára. 1871-ben letette a képesítő vizsgálatot a mennyiségtani és természettudományi szakcsoportból és belépett tanítónak az akkori társas keresk. iskolába. 1872-ben egy pár kereskedő támogatásával magán elemi és polgári iskolát nyitott, mely egy ideig meglehetős látogatottságnak örvendett, de az 1873. kitört gazdasági válság következtében a tanulók száma annyira megcsappant, hogy az intézetet be kellett szüntetni. 1873. nőül vette Eichberg Adolfnak, a nagy-kanizsiai kereskedelmi iskola igazgatójának leányát. Eichbergtől kapta az ösztönzést a kereskedelmi tudományok tanulmányozására; újból hallgatta a műegyetemen a mennyiségtani tárgyakat és különös érdeklődéssel viseltetett Conlegner kereskedelmi számtani és könyvviteltani előadásai iránt. 1874-ben letette a kereskedelmi szaktanári vizsgálatot a keresk. és politikai számtan és a könyvviteltanból. Azonnal három alkalmazást kapott, ugyanis: a budapesti királyi törvényszék állandó hites könyv-szakértőnek, a budai keresk. testület vasárnapi keresk. iskolájához tanárnak és a társas kereskedelmi iskola is ujból tanárnak alkalmazta. 1882-ben a budapesti keresk. akadémia segédtanárnak választotta. 1883-ban ugyanott a

könyvvitel, keresk. és politikai számtan rendes tanára lett. Mint az országos közoktatási tanács külső tagja számos munkát birált meg. 1893-ban és újabban 1895-ben a könyvvitel, kereskedelemisme és levelezési szakra az országos tanárvizsgáló bizottság tagjává neveztetett ki. Jelenleg nyugalomban él Budapesten. — — Szakczikkeket írt a Polgári Iskola Közlönyébe, a Keresk. Akadémia Értesítőibe (1885. A könyvvitel tanításáról) és a Kereskedelmi Szakoktatásba. — Munkái: 1. *Az egyszerű és kettős könyvvitel* tankönyve iparosok, kiskereskedők és gyárosok számára, úgyszintén a gyakorlati pályára készülők öntanulására és iskolai használatra. I. rész: Az egyszerű könyvvitel. Bpest, 1877. 2. jav. kiadás. U. ott, 1885. II. rész. A kettős könyvvitel. U. ott, 1877. Karner után teljesen átdolgozta. Karner-Novák Kereskedelmi tankönyvei. 2. kiadás. Teljesen átdolgozta Trautmann Henrik. U. ott, 1898. Ugyanez németül. Ugyanott, 1877. — 2. *Kereskedelmi számtan*. Kereskedelmi, polgári s ipartanodák számára, valamint magántanulásra. I. rész. U. ott, 1877. — 3. *Feladatok* a kereskedelmi számtanhoz a kereskedelmi középtanodák, közép- és felsőosztályok számára, különös tekintettel a budapesti kereskedelmi akadémia tantervére. Első fele. U. ott, 1885. — 4. *Az egyszerű és kettős könyvvitel* tankönyve. Kereskedelmi középiskolák és akadémiák használatára, valamint magántanulmányozásra. Ugyanott, 1890. — 5. *Könyvviteltan* reáliskolák számára. Egyszerű könyvvitel, alkalmazva kereskedelmi és ipari üzletekre. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium megbizásából és utasítása szerint. Ugyanott, 1891.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1890—91., 1898. — *Schack Béla*, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Budapest, 1896. 16., 118. l. — *Bricht Lipot*, A budapesti kereskedelmi akadémia története. B.-pest, 1896. 114. l.

Novák *Sándor*, főreáliskolai tanár, szül. 1857. ápr. 3-án Nagy-Leányfalván (Beregm.), hol atyja görög kath. lelkész volt; a gymnasiumot Ungvárt, az egyetemet Budapesten végezte. 1882-ben nyert tanári oklevelet a magyar nyelvből és történelemből. 1881—83-ig a budapesti tanárképzőintézet gyakorló-gymnasiumában működött; a budapesti VIII. kerületi községi főreáliskolában és ugyanazon kerületi polgári leányiskolában rendes tanár volt 11 évig és 1894-től az I. ker. felsőbb leányiskolánál; az országos magyar iskolaegyesület ferenczvárosi választmányának elnöke volt. Buzgón munkálkodott a budapesti népszerű felolvasásokat rendező társulat körében. Zemplén vármegye kath. autonomiai képviselővé választatott. Meghalt 1901. augusztus 24-én Buziás fürdőben. — Czikke a budapesti VIII. ker. főreáliskola Értesítőjében (1892. A szigeti veszedelem és Zalán futása, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1892 és Irodalomtörténeti Közlemények 1893.). — Munkái: 1. *Magyar irálytan* és olvasókönyv polgári- és rokon-iskolák számára. Bpest, 1886. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 29. sz., 2. jav. kiadás. U. ott, 1890., 3. k. U. ott, 1897.). — 2. *A magyar nemzeti irodalom* ismertetése; a költői műfajok gyakorlati és elméleti tárgyalása alapján. Polgári és rokonczélú iskolák számára. Ugyanott, 1887. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 31. sz., 2. jav. kiadás. U. ott, 1889.). — 3. *Irály- és szerkesztéstan*. A polgári és felsőbb leányiskolák III. oszt. számára. U. ott év n. (4. kiadás, 5. kiad. 1902.). — 4. *Fogalmazástan*. A polgári és felsőbb leányiskolák III. osztálya számára. U. ott, 1890. — 5. *Olvasókönyv* az alsófokú ipariskolák I—III. és előkészítő osztálya számára. U. ott, 1890. Négy kötet. (2. kiadás. U. ott, 1894., 3. k. U. ott, 1901. Többekkel együtt.) — 6. *Olvasókönyv* a polgári leányiskolák számára. U. ott, 1891. (2. kiadás. U. ott, 1900.,

3. k. 1902. U. ott.). — 7. *Költészettan* és magyar nemzeti irodalomtörténet rövid vázlata. A polgári és felsőbb leányiskolák IV. osztálya számára. U. ott, 1891. (2. kiadás 1895., 3. k. 1896. és 1897., 4. k. 1899., 5. k. 1901. U. ott.).

M. Könyvészet 1886—87., 1889—91., 1894—1896., 1898—1902. — *Rajner Ferencz* Névkönyve. Bpest, 1893. 40. lap. — *A budapesti VIII. ker. községi főreáliskola Értesítője* 1894. és 1895. 21. l. — *Budapesti Hírlap* 1901. 236. sz. — *A Budapest I. ker. felsőbb leányiskola Értesítője* 1902. Fénynyom. arczk.

Novák (*Antal*) *Viktor*, főreáliskolai tanár, szül. 1848-ban Makkos-Jánosiban (Beregm.); 1877-ben nyert tanári oklevelet és azóta a győri m. kir. állami főreáliskola tanára, hol a történelmet és földrajzot tanítja. 1892 óta tagja a győri kath. autonomiai testületnek, az iskolaszéknek és a tanügyi bizottságnak. — Czikke a győri főreáliskola Értesítőjében (1891. Az 1867. kiegyezés és a koronázás). A győri kereskedelmi ifjuság egyletében több ízben tartott felolvasást; a főreáliskolai ifjusághoz a koronázó ünnepeken szintén többször mondott beszédet.

Lasz Samu, A győri m. kir. állami főreáliskola monografiája. Győr, 1895. 204. l. — *Vajda Emil* Névkönyve 98. l.

Novakovics *Dénes*, görög keleti püspök, budai származású. Midőn mint ujvidéki hierodiakonus az ottani Pavlovics Visarion püspök által alapított bölcselet-theologiai intézet tanára volt, a nevezett püspök megbízásából több egyházi szerb munkát írt, melyek részben halála után jelentek meg, részben kéziratban maradtak, így az 1744-ben írt Katechismus is, mely a rakováczi kolostorban őriztetik. 1750. szept. 5-től 1770-ig budai szerb püspök és az erdélyi püspökség administratora volt. — Munkája: *Epitom'* ili kratkaja s kazanya swjasčenoga Hrana, rič jego, i w' nem' sowersajemâja Božestwennaja Liturgjija. Velencze, 1741. (Rövid egyházi beszéd a szent mise leírásával).

Horányi, Memoria II. 689. l. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XX. 411. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Novakovics *István*, udvari ágens, szül. a XVIII. század közepén Eszéken. Sokáig Bécsben élt mint a magyar kanczellária udvari ügynöke. 1771-ben megvette a hajdani szerb udvari nyomdát és királyi privilegiumot kapott szerb könyvek nyomtatására; azonban már 1796-ban eladta azt a magyar királyi egyetemnek és visszatért szülővárosába, hol mint Bács- és Verőcze vármegyék táblabirája élt és 1815 körül meghalt. — Munkái: 1. *Dissertatio* brevis ac sincera hungari auctoris de gente serbica perperam Rascianam dicta ejusque meritis ac fatis in Hungaria. Cum appendice privilegiorum eidem genti elargitorum. Hely n. 1790. (Névtelenül. Német fordítása. Ujvidék és Belgrád, 1791.). — 2. *Rukowodstwok* domostroitelstwu. Buda, 1809. (Gazdasági kézikönyv. Németből ford.). — Szerkesztette a Slaveno-serbskija Vjedomosti cz. lapot 1792—94-ben Bécsben.

Safarik, Paul Jos., Geschichte der slav. Sprache und Literatur. Ofen, 1826. 219. l. és Geschichte der südslavischen Literatur. Prag, 1865. III. 323., 428., 448. l. — *Ballagi Géza*, A politikai irodalom Magyarországon. Bpest, 1888. 541. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII 231. l.

Novákovits *Izidor*, felső kereskedelmi iskolai tanár, szül. 1874. decz. 26. Bezdánban (Bács-Bodrogm.); tanulmányait Zomborban és Budapesten végezte. Üzleti gyakorlatra Budapesten a brassói bánya- és kohó-részvényegyesület irodájában tett szert. 1896-ban a felső kereskedelmi iskolákra a könyvvitel-, levelezés- és kereskedelmi ismeretekből képesíttetett tanárrá. 1894-ben a debreczeni kereskedelmi akadémia tanára volt, 1895 óta a zombori felső kereskedelmi iskolában működik. — Munkája: *Könyvviteli példák* és üzlettervezetek. Segédkönyv a könyvviteltan gyakorlati tanításához. Zombor, 1900.

Schack Béla, Kereskedelmi Iskoláink 91. lap. — *M. Könyvészet* 1900. — *Vajda* Névkönyve 278. l.

Nováky *József*, prépost-kanonok, szül. 1753. okt. 10. Aszalón (Abauj-Tornam.); a középiskolákat Kassán, a hittudományiakat Egerben végezte. 1776-ban felszenteltetvén, Sárospatakon segédlelkészkedett, honnét Egerbe jött tanárnak a gymnasiumhoz, később az aulába került és irodaigazgató volt. 1790-ben elnyerte a kömlői plébániát, honnét Pásztóra, 1803-ban Gyöngyösre ment és 1806-ban alesperes, 1807. hevesi főesperes és táblabiró lett. Az egri székesegyház tagja 1808-ban lett. Kisprépost, az egri káptalan lectora és vicarius generalis is volt. A nádudvari templom neki köszöni létét. Meghalt 1827. pünkösd napján; miután az ünnepi nagy misét elvégezte, gutaütés érte. — Munkái: 1. *Halotti dicséret*, mellyet Galantai s Fraknói gróf Eszterházy Károly egri püspöknek utolsó gyászos tiszteletére mondott Sz. Iván havának 18. napján 1799. Eger. — 2. *Applausus* Seren. regni Hungariae palatino, archi-duci Petropoli feliciter reduci concinnatus. U. ott, 1803. — 3. *Öt nagy böjti szent beszédek*, mellyeket ez előtt öt esztendőkben hív hallgatóihoz mondott. U. ott, 1810. — Kéziratban maradt: Memoria dignitatum et canonicorum cathedralis ecclesiae Agriensis (az érseki levéltárban, később egyik Schematismusban is megjelent).

Calendarium Cleri Agriensis 1782., 1784., 1788., 1790., 1809—1813. — *Hazai s Külföldi Tudósítások* 1827. I. 48. sz. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren 184. l. — *Petrik* Bibliogr.

Novalé *F. V.*, franczia nyelvmester; Párisban és Belgiumban nyerte kiképeztetését; Pesten letelepedve franczia nyelvtanító lett. — Munkái: 1. *Oktatás* a magyar nyomtatott és írott betűk helyes kiejtéséhez és írásához szavak- és szótagokban. Pest, 1860. (Ugyanez németül. U. ott, 1860.). — 2. *Neueste Leselehre* der französischen Sprache. Ugyanott, 1860.

Petrik Bibliogr.

Novelly *József István*, kereskedelmi és iparkamarai fogalmazó, az iparos oktatási és háziipart terjesztő felvidéki egylet központi pénztárnoka Kassán. Petőfinek lelkes barátja s Toldy Ferencz unokaöcscse volt; részt vett az 1848—1849. szabadságharczban és hadnagy lett. Azután Kassán hivatalának és az irodalomnak élt, melynek buzgó munkása volt; mint német költő s fordító ismertette íróinkat a németekkel; sokat fordított magyarból, így halála után is a Kaschauer Zeitung febr. 24. számában egy költeménye s Emilia (Kanya) beszélyének fordítása jelent meg. Nőtlen életet élt, «családját képezték a szegények és elhagyatottak», írja nekrolog-írója. Több évig volt a Kaschauer Zeitung főszerkesztője és munkatársa. Meghalt 1877. febr. 22. Kassán 54. évében.

Kaschauer Zeitung 1877. 24. sz. és gyászjelentés.

Novics *Joksim* (otocsáni), előbb Ilicsnek hívták, később nemesi nevét vette fel. — Munkái: 1. *Lazarice* ili dogadjaji za vemena kneza Lazare. Ujvidék, 1860. és 1882. (Lazarice, vagy történetek Lázár fejedelem idejéből, versben). — 2. *Hajduk Veljko*. Ugyanott, 1860. (Veljko rabló, hősköltemény). — 3. *Moskovija* rat u Krimu. U. ott, 1863. (Moszkován. A krimi háború 1854—55-ben).

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Novich *József*, gymn. igazgató-tanár Székesfejérvárt, hol a humaniorákat tanította; leben-szentmiklósi származású, előbb szent Benedek-rendi pap, utóbb mint világi a székesfejérvári gymnasiumban a rhetorika tanára, később igazgató s a humaniorák II. osztályának tanára volt. — Munkái: 1. *Lessus*, Magni Albensium episcopi piis cineribus, exc. dni Nicolai Milassin ... opportunitate solennium exequiarum per venerab. capitulum Alba-

Regalense idibus Augusti 1811. celebratarum, dicatus. Budae, 1811. (Költ.). — 2. *Epicedion*, in obitum Magni Albensium praesulis Nicolai Milassin &c. communi omnium luctu VI. nonas July 1811. e vivis erepti, a ... positum. Albae-Regiae. (Költ.).

Schematismus Regni Hungariae 1813. — *Petrik* Bibliogr.

Novinsky *Szevér*, orvosdoktor, gerolstowi (Galiczia) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de prognosi. Pestini, 1839.

Rupp, Beszéd 161. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Novitzky *N. László*, nyomdász. — Költeményei és czikkei a Komáromi Lapokban (1890. 25. sz. Heine, Világ-folyás; ford.); a Nyomdász Évkönyvben (1896. Tanonczokról, főnököknek, 1899. Az ó- és középkori könyvipar, 1900. A régi nyomdászokról, A színharmonia, 1900. A nyomdász papirismerete). — Szerkesztette a Nyomdász Évkönyv és Utikalauz cz. munkát, melyet a nyomdászok szakegyesülete adott ki, 1898—1900. három évfolyamát Budapesten.

A magyar n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Novobaczky *Ferencz*, mértékhitelesítő főnök Nagyvárad város tanácsánál. — Munkája: *Utasítás* a mértékhitelesítési hivatalok, kereskedők és iparosok számára, kik meghitelesített mértékek és súlyokkal eladnak vagy vesznek. Német nyelven szerkesztett első kiadásból, a legszükségesebbet kivonva magyarra ford. Nagyvárad, 1855.

Hof- und Staats-Handbuch. Wien, 1858. IV. 324. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Novobátzky *Károly*, a temesvári kereskedelmi és iparkamara irodatisztje. — Munkája: *Délmagyarország kereskedelmi és ipari Czímtára*. Temesvár, 1899. (Magyar-német szöveg. Tokár János irodatiszt társával együtt).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Novoszel *János*, igazgató - tanító, a zentai gazdakör titkára, szül. 1860. máj. 16. Zentán; az algymnasiunot Szegeden, a tanítóképzőt Aradon végezte. Torontál-Tordán tanító volt 1890. szept.-ig; ettől fogva Zentán igazgató-tanító. — Czikkei a Népnevelők Lapjában (1883. Büntetések a népiskolában, 1886. A természetrajzi oktatás anyaga és módszere, 1893. Az iskolai kirándulások méltatása); a Torontálban (1890. A magyar nemzeti népnevelés alapvonalai); a M. Paedagogiai Szemlében (1893. A szépírás tanítása); a Néptanítók Lapjában (1895. Magyarország tanítóegyleteinek részvétele az ezredéves kiállításon, 1901. A gazdasági munkás- és cselédsegély-pénztár mint a gazdasági ismétlőiskola rendes tantárgya); a Köztelekben (1899. A Tiszavidék háziipara, 1900. Háziipar szövetkezetek); a Bácskai Tanügyben (1899. Fejlesszük a háziipart); még több társadalmi, tanügyi s gazdasági lapnak munkatársa. — Munkái: 1. *Utmutató* a családi nevelés ferdeségeinek orvoslására. Nagybecskerek, 1887. — 2. *A gyümölcsfák* ültetése, ápolása és védelme. Zenta, 1899. (A zentai gazdakör által rendezett téli gazdasági előadások sorozatából).

Önéletrajzi adatok.

Novoszelich *József*, Jézustársasági áldozópap és tanár, szül. 1694-ben Varasdon, 1709. okt. 18. lépett a rendbe; a grammatikát, humaniorákat, rhetorikát és logikát tanította Győrött; 1736-ban a logikát Zágrábban tanította, de csak egy évig, mert betegsége kényszerítette tanszékétől megválni s könnyebb hivatalt vállalni. Meghalt 1752. decz. 5. Zágrábban. — Munkája: *Panegyris* divo Ignatio ... dictus. Dum inclyta facultas theologica Tyrnaviensis solennem titulari suo novendialem cultum auspicaretur. Deferente Joanne Bapt. Preshern ... perorante Ladislao Amade de Várkony. Tyrnaviae, 1723.

Catalogus Societatis Jesu 1753. 51. lap. — *Stoeger*, Scriptores 246. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1831. h.

Novoth *István*, tanító, szül. 1866. júl. 9. Bajmokon (Bács-Bodroghm.); öt gymnasiumi osztályt végzett és a tanítóképzőt Kalocsán; 1886-ban ugyanott tanítói képesítést nyert és 1886 óta tanító Baján. — Munkája: *Emlék-füzet.* A bajai róm. kath. népiskolák fiú- és leány-tanulóinak Magyarország ezeréves fennállása alkalmából 1896. máj. 17. és 18. tartott ünnepségeiről. A tanítótestület megbízásából. Baja, 1896.

Schematismus Cleri Colocsensis et Bácsiensis 1899. 55. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Novotha *István*, bölcseleti doktor, Jézus-társasági, később világi pap, szül. 1697. aug. 10. Vág-Ujhelyen (Nyitram.); 1713. okt. 27. Nagyszombatban lépett a rendbe; ugyanott a költészetet tanította; az ismétlőknek Szakolczán hét évig a humaniorákat adta elő, azután a bölcselet tanára volt Nagyszombatban és Budán; ugyanott és Egerben a theologiát tanította; végre 1749-ben szemevilágától megfosztva Nagyszombatban élt és a rend feloszlatása után az esztergomi főegyházmegyébe osztatott. Meghalt 1777. ápr. 9. Nagyszombatban. — Munkája: *Imago poetica* seu fabulosa regionum quarumdam utopiae, morum caeterarumque rerum descriptio. Honori neo-baccalaureorum, cum in ... universitate S. J. Tirnaviensi prima AA. LL. et Philos. laurea condecorarentur, promotore R. P. Joanne Simeghy ... ab humanitate Tyrnaviensi dicata. Tyrnaviae, 1723.

Katona, Historia Critica XXXIX. 985. lap. — *Fejér*, Historia Academiae 73. lap. — *Stoeger*, Scriptores 246. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothéque-Bibliogr. V. 1831. h. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka 366. l.

Novotny *Ferencz*, r. kath. plébános, szül. 1813. Selmeczbányán; a nyitrai püspökmegyében volt pap és 1837-ben szenteltetett fel; mint kosztolnafalvi (Nyitram.) plébános halt meg 1875-ben. — Nehány szent beszéde a Poklady Rečnictva kazatelského cz. gyűjteményben jelent meg.

M. Sion 1890. 306. l.

Novotny *Frigyes*, orvosdoktor, homöopatha orvos volt Budapesten, hol 1878. okt. 25. meghalt 42 éves korában. — A Homöopathische Blätter cz. budapesti szaklapnak (1877—78.) és a Hasonszenvi Közlönynek (1877) főmunkatársa volt Budapesten.

Magyarország és a Nagyvilág 1878. 44. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Novotny *Honorius*, kegyes tanítórendi áldozópap, szül. 1739. febr. 2. Magyar-Bródon (Morvaország); 1758-ban lépett a rendbe; a gymnasium alsó osztályaiban tanított. Pálffy Rudolf gróf nevelője volt és huzamosabb ideig tartózkodott hazánkban, hol az anyagot gyűjtögette munkájához. Meghalt 1802. decz. 31. Nikolsburgban, hol a piaristák főnöke volt. — Munkái: 1. *Sciagraphia*, seu compendiaria Hungariae veteris et recentioris notitia historico-politica, in qua status regni physicus, historicus, politicus, ecclesiasticus, litterarius, commerciorum, rei militaris, nec non administrationis aerarii ex probatis patriae, aliisque auctorum monumentis succincte privata opera exponitur ac eruditorum judicio substernitur. Viennae, 1798. Két kötet. — 2. *Supplementorum* ad sciagraphiam seu Hungariae veteris et recentioris notitiam fasciculus I. Illyricum seu Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae descriptionem historico-politicam in compendium redactam continens. Ugyanott, 1800. — 3. *Kritische Bemerkungen* zur Berichtigung der Geschichte des grossen Mährischen Reichs und der ersten Bekehrung der slavischen Nation in demselben. U. ott, 1803.

Zeitschrift von und für Ungern. III. 1803. 337. l. — *Horányi*, Scriptores Piarum Scholarum II. 413. l. — *Katona*, Historia Critica XLI. 618. lap. — *Schafarik*, Geschichte der slavischen Sprache und Literatur. Ofen, 1826, 374. l. — *Petrik* Bibliogr.

Novotny *Lajos*, orvosdoktor, királyi tanácsos, megyei főorvos, szül. 1858. febr. 19. Nagy-Károlyban (Szatmárm.), hol atyja mérnök volt; középiskoláit Miskolczon, Ungvárt és Sárospatakon végezte. 1886-ban a budapesti egyetemen az összes orvostudományok doktorává avatták. A székesfőváros szent Rókus kórházában volt előbb segédorvos, 1889-től ugyanott mint főorvosi helyettes működött. 1890-ben Pest vármegye tiszteletbeli főorvossá választotta, 1900-ban pedig a kir. tanácsosi czímet kapta. — Munkái: 1. *Ektoparasiták* a végbélben. Bpest, 1887. — 2. *A glycerin* mint hashajtó. U. ott, 1888. — 3. *A külső hugycsőmetszés* indicatiója. U. ott, 1889. — 4. *A hugycsőápolás* kóresetek kapcsán. U. ott, 1889. — 5. *A hugycsapolás* kóresetek kapcsán. Ugyanott, 1889. — 6. *A gát zuzódásának* és a hugycső repedésének egy súlyosabb esete. U. ott, 1890. — 7. *Ujabb adatok* az Antal-féle hugycsőtükrözéshez. U. ott, 1892. — 8. *A hugyhólyag gümőkóros megbetegedése* és orvoslása. U. ott, 1894. — 9. *A betegségekről*, különösen a koleráról. U. ott, 1892. — 10. *Nyaraljunk-e ?* U. ott, 1892. — 11. *A természetes altatószerekről*. Ugyanott, 1892. (A 9—11. sz. munkák népszerű felolvasások és különnyomatok a M. Gépiparból). — 12. *A hugyhólyag* belsejének megszemlélése, a kystoskopia értéke és annak hatása. U. ott, 1894. — 13. *A hugycsőszervek betegségeinek felismerése.* Útmutató gyakorló orvosok és orvostanhallgatók számára. Számos ábrával. Három rész. U. ott, 1895. (Irodalmunkban első ilynemű munka). — 14. *A hólyagbetegségek* mai állása. U. ott, 1900. — 15. *A hólyagbajok.* Ugyanott, 1901. (Különnyomatok az 1. és 2. sz. munkák a Gyógyászatból, a 3—8., 11. számú az Orvosi Hetilapból, a 12. és 13. az Orvosi Hetiszemléből). — Külföldön megjelent czikkei különnyomatban: Urethrotomie extr. u. ihre Indicationen (Centralblatt für Harn u. Sexualorg. 1891.); Über das Katheterisieren im Anschlusse an Krankheitsfälle (Allg. Wiener med. Zeitung 1892.).

M. Könyvészet 1894. — *Pesti Alfred*, Magyarország orvosainak Évkönyve. Budapest, 1899. 158. l. és önéletrajzi adatok.

Novotny *Lajosné* (Horovicz Szeréna), előbbinek neje, szül. 1870-ben Gönczön (Abaujm.); felsőbb iskoláit és a tanítóképzőt Budapesten az «angol kisasszonyok»-nál végezte. 1896-ban Novotny Lajos orvos neje lett. — Nevelési czikkei a Kis Lapban, az Én Ujságomban és a Jókai cz. lapban jelentek meg; ez utóbbiban: A purizmusról cz. czikke az idegen szavak helyesírását tárgyalja. Szeréna néni név alatt: a Kis Lapban (1893. Sándorka és a szél, természettani mese, Miért kék az ég?); az Én Ujságomban (1893. A harmatcsepp meséje) sat.

Férjének Novotny Lajosnak szíves közlése.

Novotny *Mátyás*, theologiai doktor és bölcseleti magister, r. kath. plébános, váraljai (Szepesm.) származású; a theologiát a nagyszombati szent István intézetben 1766-ban végezte. 1765. jún. 18. theologiai baccalaureus lett. 1766. jan. 26-án Csejtére (Nyitram.) küldetett segédlelkésznek. 1768. márcz. 5 Lancsáron (Nyitram.) lett plébános és ezen parochiának szőlőt hagyományozott. Innét 1778. jan. 29. Verbóra neveztetett ki plébánosnak, hol azon évben plébánialakot építtetett. A jezsuita-rend eltöröltetése után 1774-ben a nagyszombati egyetemen a vitályos hittant tanította. Meghalt azon év szept. 21. ugyanott. — Munkája: *Assertiones* ex universa theologia in alma ac celeberrima archi-episcopali universitate Tyrnaviensi. Viennae, 1766. (Hozzá: Otrokócsi Foris Fr., Restitutio Israel futura. U. ott, 1712.).

Pauler Tivadar, A budapesti egyetem története 89. l. — *Némethy*, *Ludovicus*, Series Parochorum 825. l. és a magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Novotny (*Sándor*) *Alfonz*, prémontrei

kanonok és főgymnasiumi igazgató, N. Nándor magánzó és Moll Cornelia fia, szül. 1862. szept. 20-án Bécsben (Alsó-Ausztria); 1863-ban Kassára került; itt végezte a főgymnasiumot. 1880. okt. 3. a jászóvári prémontrei kanonokrendbe lépett; 1886. jún. 23. áldozópappá szenteltetett; főgymnasiumi tanár volt 1884-től Rozsnyón, 1886. Kassán; 1887-től egyetemi hallgató Kolozsvárt, 1889-től főgymnasiumi tanár Nagyváradon, hol a német és latin nyelvet tanította s 1892 óta ugyanott igazgató. (1892-ben nyert középiskolai tanári oklevelet). — Czikkei a Tanáregyesület Közlönyében (1900. Cséplő Péter); a Tiszántúlban (1903. Lourdesi emlékek). — Munkái: 1. *Erzsébet királyné emlékezete.* Nagyvárad, 1899. — 2. *Trauungsrede*, gehalten anlässlich der Vermählung des Herrn Ervin Novotny mit Fräulein Olga Robathin in der Herz-Jesu-Kirche zu Graz. U. ott, 1899. — 3. *Beszéd*, melyet Nógrády Ferencz úrnak felső-eőri és bodorfalvai Baranyay Gizella kisasszonnyal Budapesten a belvárosi plébánia templomban 1899. okt. 19. tartott egybekelése alkalmából elmondott. U. ott, 1899. — 4. *Scheffel József Viktor* élete és írói működése, különös tekintettel Ekkehardjára. Ugyanott, 1900. (Ism. Egyetemes Philol. Közlöny 1901.). — 5. *Cséplő Péter és Kékus Vidor* tanárok emlékezete. U. ott, 1901. — Kéziratban: Szent Norbert élete. (Zak Alfonz után ford.).

A jászóvári premontrei kanonokrend jubileumi Névtára. Bpest, 1902. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nozdroviczky *Jenő* (nozdroviczi), hirlapíró, szül. 1880. aug. 14. Vágbeszterczén (Trencsénm.), hol atyja N. János kir. járásbiró volt; középiskolai tanulmányait a trencséni kir. főgymnasiumban kezdte meg és 1898-ban Nagyszombatban fejezte be; a jogot a pozsonyi kir. akadémián hallgatta. Az 1900—1901. tanévben a jogászsegélyző egyesületnek elnöke volt. — 1899 óta a Nyugatmagyarországi Hiradó cz. politikai napilapnak belső munkatársa; tárczákat, karczolatokat ír a lapba s a Pozsonyi élet cz. rovatot is ő írja; több vidéki lapban is jelentek meg tárczaczikkei s költeményei. — Munkája: *Tárczaczikkek.* Pozsony, 1900. (Ismert. Nyugatmagyarországi Hiradó 128. sz.) — Szerkesztette a Szinházi Ujságot 1902. októbertől két hónapig Pozsonyban.

Szinházi Ujság. Pozsony, 1902. 8. szám és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Nozdroviczky *Miklós*, Esztergom város erdőmestere. — Munkája: *Hivatalos jelentés* Esztergom sz. kir. város erdőrendészetének állapotáról az 1898. évre készült költségelőirányzati előterjesztésével. Esztergom, 1897.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nömisch *Ferencz Seraph.*, trinitárius szerzetes. — Munkája: *Die allervollkommenste Schönheit* das ist: Kurze Lobrede von der allerheiligsten Dreyfaltigkeit, welche an dessen hohen Festtag, an dem hohen Titularfest des Barfüsserordens der allerheiligsten Dreyfaltigkeit von Erlösung gefangener Christen, in dessen Klosterkirche zu Pressburg ... vorgestellet wurde. Da eine hochlöbl. engl. Erzbruderschaft erwähnten Ordens ihre Würdenswahl bestättiget. Pressburg, 1774.

Petrik Bibliogr.

Nösner (*Schwarz*) *Simon*, ág. ev. lelkész, vidombáki (Brassóm.) származású; miután egy ideig Homoródon és Szász-Keresztúron tartózkodott, 1586-ban rektor lett a Bertalanegyházban (Brassó mellett), 1589. Vidombákon, 1590. Rozsnyón (Brassóm.); 1591-ben ugyanott prédikátor, 1595. Mártonhegyen, 1597-ben városi lelkész Brassóban; 1599-ben azonban betegeskedése miatt lemondott hivataláról és 1601-ben ismét hegyi prédikátor lett Brassóban és azon év márcz. 30. a veresmarti lelkészi állást fogadta

el. 1604-ben a bertalani egyházban alkalmazták lelkésznek, miután egy évig állás nélkül volt; végre 1605-ben lelkész lett Höltövényben, hol 1619. ápr. 12. meghalt. — Munkája: *Res actae* quaedam in partibus Hungariae et Transylvaniae, consignatae a Simone Nösnero, Pastore Ecclesiae Heltvinensis. (A brassói könyvtárban őrzött eredeti kézirat 4rét 70 lap; a szöveg latin és német kevert nyelven van írva; 1570-től saját tapasztalatai után írta jegyzeteit. Ezen évtől 1619-ig megjelent a Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens. Neue Folge. Herausgegeben von Trauschenfels. Kronstadt, 1860. cz. gyűjtemény 59—80. l., előszóval Kurz Antaltól. Ezen krónikából kitűnik, hogy ő Bátori Gábor erdélyi fejedelem buzgó híve volt és gyűlölte mind azokat, kik annak ellenfelei voltak. Innen származhatott brassói főnökeinek személye ellen való gyűlölete, melyet azonban ingatag és pórias magaviselete is nagyban előmozdított).

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 20. l.

Nuber *Sándor*, kir. tanácsos, tankerületi kir. főigazgató, szül. 1840. okt. 15. Perekeden (Baranyam.), hol atyja kincstári erdész volt, ki azonban igen korán elhalt; gymnasiumi tanulmányait Pécsett végezte. Már tanuló korában nevelősködött; ezzel akarván segíteni a nehéz gondokon, melyek szegény özvegy anyjának osztályrészül jutottak. A tanári pályára készült és az érettségi vizsgálat letétele után a bécsi egyetem bölcseleti facultását kereste fel, hol a classica philologiát másfél évig hallgatta és a tanárjelöltek részére alapított 300 frtos ösztöndíjak egyikét elnyerte. 1861-ben, mielőtt az egyetemi cursust befejezte, az eperjesi kir. kath. gymnasiumhoz helyettes tanárnak nevezték ki. 1870-ben az intézet igazgatója lett. A közügyekben is tevékeny részt vett, hol szép szónoki képességének nagy hasznát látta. Mint Sárosmegye bizottságának, Eperjes város képviselőtestületének, az eperjes-városi iskolaszéknek és a sárosmegyei iskolatanácsnak tagja, mint a sárosmegyei magyarságot és népnevelést terjesztő egyesület alelnöke a legbuzgóbbak egyike volt. Közreműködése mellett létesült 1878-ban az eperjesi Széchenyi-kör, melynek több ideig elnöke volt. 1881-ben a Ferencz József-rend lovagkeresztjét kapta. 1883-ban a beszterczebányai tankerület főigazgatójának neveztetett ki. A budapesti szervezési tanácskozásokban tevékeny részt vett. A kormány is elismerve érdemeit, 1885-ben a királyi tanácsosi czímmel tüntette ki. Ezen év decz. körútra indult; Iglón decz. 20. diphteritis támadta meg és 22. meghalt. — Czikkei a M. Tanügyben (II. 1872—73. A latin alaktan tanítása); az eperjesi r. kath. főgymnasium Értesítőjében (1882. Az iskola és a szülői ház közti viszony, 1883. Az eperjesi kir. kath. főgymnasium történetének vázlata, A gymnasium tápintézete). — Munkája: *A nők társadalmi állása* és hivatása. Fölolvasta az eperjesi Széchenyi-körben. Eperjes, 1878.

Nemzet 1885. 356. sz. — *Az Országos Tanáregylet Közlönye* XIX. 1885. 338., 388. l. — *A körmöczbányai állami főreáliskola Értesítője* 1886. — *A beszterczebányai kir. kath. főgymnasium Értesítője* 1886. — *Kiszlingstein* Könyvészete és gyászjelentés.

Nunkovics *Antal*, a pécsi püspökmegye alumnus tanulója a nagyszombati egyetemen. — Munkája: *Panegyrica* Stephani laudatio regi Hungariae clarissimo et apostolo sanctissimo a DoMo CVLtVI saCra anno a lapsu seculi secundi primo anniversariis honoribus persoluta. Tyrnaviae (1767.).

Petrik Bibliogr.

Nunkovich *József*, magyarországi remete szent Pál-rendi szerzetes. Meghalt 1755. febr. 21. — Munkája: *Miracula Beatae Virginis Thallensis* cum origine s. statuae, sub titulo: Puteus aquarum viventium a s. p. Ladislao Kummer germanice conscripta in latinum idioma

convertit et Tyrnaviae impressit anno 1742.

Katona, Historia Critica XXXIX. 985. l. — *M. Könyv-Szemle* 1878. 42. l. (Vincze Gábor).

Nuricsán *József,* bölcseleti doktor, kir. kultur-chemikus, szül. 1860. máj. 28. Szamosujvárt, hol atyja országos fegyházintézeti ellenőr és 1848—49. honvédfőhadnagy volt. Középiskolai tanulmányait a szamosujvári algymnasiumban és a kolozsvári ev. ref. kollegiumban (1878.), egyetemi tanulmányait pedig a kolozsvári és a budapesti egyetemen végezte 1882-ben. Az 1882—83. tanévben mint ösztöndíjas vegyész-növendék Lengyel Béla egyetemi tanár tanszéke mellett tanársegédi teendőket végzett; 1884. szept.-től három évig Than Károly mellett az egyetem I. chemiai intézetében mint laboratoriumi assistens, azután 1894-ig mint előadó tanársegéd működött. Ezen idő alatt 1890. tanári vizsgát tett a chemiából és a természetrajzi tantárgyakból, s ugyanazon év ápr. 18. bölcselet doktori oklevelet nyert, mire 1892. nyarán az erdélyi részek gyáriparát tanulmányozta. 1894-ben a földmívelésügyi miniszteriumba kulturvegyészszé neveztetvén ki, az agriculturchemiai intézmények tanulmányozása végett beutazta Németországot, Francziaország, Svájcz egy részét és Felső-Olaszországot. 1897-ben ismét Németországban, kiváltképen a rajnavidéki Eifel-hegységben a szénsavforrások tanulmányozása végett, 1899. Szerbiában utazott, a mikor Sándor király a szent Száva-rend tiszti keresztjével tüntette ki. Tagja több egyesületnek, választmányi tagja 1898 óta a természettud.-társulatnak, 1903. júniustól ugyanannak pénztárnoka, a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének központi titkára és a szabad lyceumnak «állandó előadója». — Czikkei: a Gyógyszerészi Közlönyben (1887. Az arsenicum ellenmérgéről); a Természettudományi Közlönyben (1887. A fluorról, 1888. Pótfüzet. A germaniumról, 1889. Előadási kisérletek, németül a Math. u. Naturw. Berichte aus Ungarn-ban, 1890. Pótfüzet. A fémekről, 1892. Pótf. A vízről való ismeretünk története és Előadási kisérletek, 1893. A folyós szénsav gyártása Torján, Pótfüzet. A chordurranógáz készítése, 1898. A rajnavidéki szénsavforrásokról); a Fővárosi Lapokban (1888. A vasalóról, 1891. H_2O.); az Egyetértésben (1891. febr. 18. A robbanó szerek); a M. Hirlapban (1882. jan. 20. Önálló magyar tudomány); az Armeniában (1892. Az örmény konyha chemiája); a Földtani Közlönyben (1893. A tordai sósforrások chemiai elemzése); a M. Chemiai Folyóiratban (1895. A málnási széndioxyd forrásokról, 1902. A mezőhegyesi gázforrás); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (1893. A szénsavról 1898. Az acetylen világítás); az Ország-Világban (1896. A Röngten-féle fényképekről, 1898. A málnási szénsavforrás); többi dolgozatai a természettudományi társulat és a m. t. akadémia kiadványaiban, részben a külföldi folyóiratokban, ismeretterjesztő czikkei pedig a hírlapokban jelentek meg. A Pallas Nagy Lexikonában mintegy 450 chemiai czikket írt. — Munkái: 1. *A carbonylsulfidnak egy új képződése.* Bpest, 1891. (M. t. Akad. Math. és Term. Értesítő IX. 2. Különny. Németül. Berichte d. deutschem. Gesellschaft XXIV. és Math. u. Naturw. Berichte IX. Bd.). — 2. *A vámosgálfalvi víz chemiai analysise.* Ugyanott, 1897. (Németül is). — 3. *Útmutatás a chemiai kisérletezésben.* 138 ábrával. U. ott, 1898. (A M. Chemiai Folyóirat IV. évfolyamának melléklete.). — 4. *Chemiai és árúismeret.* Felső kereskedelmi iskolák és kereskedelmi akadémiák használatára ... A szöveg közé nyomott számos ábrával. U. ott, 1898. — 5. A *„Siculia természetes szénsavat sürítőgyár* részvénytársaság" tulajdonát képező Siculia-forrás chemiai analysise Előadta a chemia-ásványtani szakosztály

1900. jan. 30. ülésén. U. ott, 1900. — 6. *Tusnádfürdő ásványvizeinek* chemiai analysise. U. ott, 1900. (Különny. a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiból). — 7. *A málnásfürdői szénsavgyár.* U. ott, 1901. (Különny. a Term. Közlönyből). — 8. *A városi szemét értékesítése.* U. ott, 1902. (Különny. a Term. Közlöny Pótfüzetéből). — Előadásokat tartott a szabad lyceumban, a természettudományi társulat estélyein: A fémekről, A viz megismerésének történetéről, A chemia szerepe az igazságszolgáltatásban.

Pallas Nagy Lexikona XIII. 265. l. — *M. Könyvészet* 1898—99.

Nuritsán *Kristóf*, a kolozsvári kerületi pénzügyigazgatóságnál volt hivatalnok. — Munkája: *Hülfsbuch* zur schnellen Berechnung des für rohes Tabakmateriale u. z. für alle Gattungen Schnupf, Rauchtabak und den Bestimmungen des neusten Tabakstarifs in Österreich. Währung, dann zur Berechnung des Gutgewichtes bei dem ordinär geschnitteten Rauchtabak von 50 bis 10.000 Pfund à 2%, 2½% u. 3% und der Verschleiss-Provision von ⅛% angefangen bis 10% sowie zur Reducierung des Gewichtes: a) von geschnittenen Rauchtabak in Briefen von 50—10,000 Stück, b) von inländischen Zigarren von 100 bis 10,000 Stück. Zum Gebrauche der k. k. Rechnungsbeamten etc. Klausenburg, 1850.

Hof- und Staats-Handbuch. Wien, 1858. V. 37. l. — *Petrik* Bibliogr.

Nussbächer *Frigyes*, orvosdoktor, takarékpénztári aligazgató Beszterczén, Beszterce-Naszódmegye főorvosa; szül. 1835-ben, Bécsben 1855 ben nyert orvosdoktori oklevelet és 1861-ben telepedett le Beszterczén. 1897-ben a Ferencz József-rendet kapta; m. kir. tartalékos honvédezredorvos. — Munkája: *Resumé* über das «Memorandum» des Gesammtausschusses der Bistritzer Distrikts-Spaarkassa über die «Beleuchtung und Erläuterung» des Directors zu der Generalversammlung vom 7. März. 1897. Bistritz, 1897.

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 55. lap. — *Pesti Alfred,* Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 200. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nussbacher *György*, gymnasiumi tanár Brassóban. — Munkája: *In B. D. Leonh. Hutteri Compendium* L. L. Th. Disputatio Exegetico-polemica. Eaque Sexta & Septima, De Essentiali Divisione Libl. Biblicorum in canonicos & Apocryphos Quas in Gymnasio Coronensi publice ventillandas proponunt Praeside M. Valentino Greissing Respondentes Georgius Nussbacher Coron. Gymn. Patrii Orator Et Simon Roth Mariae-vallensis Gymn. Cor. Stud. ad diem 6. & 7. Jan. Anno ineunte 1693. Coronae.

Gross, Julius, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. 21. l.

Nussbächer *Károly*, ág. ev. lelkész, szül. 1845. márcz. 8. Brassóban; gymnasiumi tanulmányait ugyanott 1864-ben végezte; a theologiai s bölcseleti (történelem, földrajz) szaktárgyak tanulmányozása végett a jenai, berlini s bécsi egyetemet látogatta s innét 1868. husvétján hazatért; 1869. márcz. 15. a brassói belvárosi elemi fiú iskolánál alkalmazták tanítónak. 1874. aug. meghívták a brassói theol.-paedagogiai seminariumhoz a történelem és földrajz tanárának: egyidejűleg reá ruházta a presbyterium a gymnasiumi könyvtár kezelését; ezen két hivatalában 1878. márcz. 5-ig működött, midőn városi lelkészszé választatott. — Czikke a M. Könyv-Szemlében (1888. A brassói evangelikus iskola könyvtára). Közreműködött a Seraphin F. W. által kiadott Verzeichnis der Kronstädter Zunfturkunden (Kronstadt, 1886) és a Stenner Fr.-féle Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt (1886., 1889., 1896. u. ott) cz. munkáknál. — Szerkesztette 1887-től a Kronstädter Kalendert (ebben is több czikke van).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 326. l.

Nusz *József*, orvosdoktor, I. oszt. honvéd főtörzsorvos, szül. 1844. jan. 17. Oraviczán (Krassó-Szörénym.); a gymnasiumot Nagyváradon, Szegeden, Temesvárt és Aradon, az egyetemet Bécsben végezte. 1871. júl. dandárorvossá neveztetett ki a 14. honvéd-gyalog-dandárhoz Zsombolyán. 1872-ben Félegyházára s a 14. honvéd-gyalog-dandár feloszlatásával a 4. honvéd-huszárezredhez Csákovára helyeztetett át, a hol mint ezredorvos főnök és állomásorvos 1883-ig szolgált. Ekkor a Ludovika akadémia állományába helyeztetett át, hol mint orvosfőnök és tanár 1896-ig működött, mi közben 1888. nov. 1. törzsorvossá, 1894. május 1. II. oszt. főtörzsorvossá lépett elő. 1896-ban a pozsonyi IV. honvéd-kerület egészségügyi főnökévé s 1898-ban I. osztályú főtörzsorvossá és a budapesti honvéd helyőrségi kórház parancsnokává neveztetett ki. Tagja a közegészségi egyesületnek. — Czikkei a Ludovika Akadémia Közlönyében (1884. A m. kir. Ludovika Akadémia egészségügyi viszonyai, 1887. A lábfeltörésekről, 1892. Reflexiók br. Mundynak ez évi jan. 10. Budapesten tartott felolvasásáról, A legújabb sebkötöző csomagok ismertetése, Lehet-e az étkezési pénz felemelése nélkül a katonai élelmezésen valamit javítani). — Munkája: *A katonaegészségügy* rövid története. Budapest, 1895. (Különnyomat a Ludovika Akadémia Közlönyéből.).

Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 675. l. (Istvánffy Miklós).

Nuszbek *Sándor*, uradalmi kasznár 1847-ben Gyulán (Békésm.); tanulmányainak végeztével gazdasági írnok, majd ispán, végre kasznár lett a sarkadi (Biharm.) uradalomban. — Czikkeket írt a Gyakorlati Mezőgazdába, a Méhészeti Lapokba sat. — Munkái: 1. *Miként méhészkedjél*, hogy hasznodat lássad? Kassa, 1888. (Versben). — 2. *Hófehérke*. Költői elbeszélés. Gyula, 1898. (A szegedi Dugonics-társaság pályadíjjal jutalmazta. Ism. nagyváradi Szabadság 87. sz., M. Kritika 23. sz.). — 3. *Sámson*. Néprege. U. ott, 1899. (Ism. Vasárn. Ujság 1899. 10. sz.).

M. Könyvészet 1898 és Márki Sándor szíves közlése.

Nuszer *Lajos*, orvosdoktor, közkórházi igazgató főorvos, szül. 1849-ben nemes szülőktől; 1872-ben nyert orvosdoktori oklevelet a budapesti egyetemen és 1874-ben telepedett le Munkácson (Beregm.), hol városi főorvos, majd az ottani közkórház igazgató főorvosa lett. — Munkái: 1. *A tisztaság* az egészség szolgálatában. Felolvasás a munkácsi társaskör estélyén 1896. decz. 5. (Munkács). — 2. *Elnöki megnyitó*, mondotta a magyar szent korona országainak vereskeresztegyesülete munkácsi fiókjának 1898. szept. 24. legfőbb védasszonyunk, megdicsőült Erzsébet királyné gyászolása alkalmából tartott választmányi gyűlésének megnyitójául. U. ott, 1898. (Különnyomat a Munkácsból). — 3. *Kurze Beschreibung* der Szolyvaer und Polenaer Heilquellen. Ungvár, 1899.

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 53. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Nuth *Ferencz Antal*. — Munkája: *Das edle Ungarnland* der Helden Vaterland, oder der Ursprung des wahren Adels, entworfen in einem neuen Vorspiel in Versen. Hely és év n.

Petrik Bibliogr.

Ny.

Nyácsik *Béla.* L. *Nemes Béla.*

Nyácsik *Endre,* ág. ev. lelkész, született 1846. május 25-én Szarvason (Békésm.), hol a főgymnasiumot 1865-ben végezte; a theologiát három évig Pozsonyban hallgatta; azután a hallei, jenai (1864) és a lipcsei egyetemet látogatta s különösen a bölcseletet, theologiát, a görög és latin philologiát hallgatta. 1870. márczius 8-án Székács József püspök szentelte fel a papi hivatalra. 1884 óta Kis-Semlakon (Temesmegye) lelkész. — Czikket írt a debreczeni Prot. Lapba, a pozsonyi Evang. Egyház és Iskolába, az Aradvidéki Tanító-Egylet Lapjába (1873. Aristoteles tanítása a gyermekek neveléséről), az Ellenőrbe (1875), a Független Ujságba s a Dettai Ujságba. — Munkája: *Árvízi prédikáczió.* Pancsova, 1875.

Önéletrajzi adatok.

Nyárády *Aladár,* r. kath. plébános, szül. 1859-ben; fölszenteltetett 1882-ben; azután segédlelkész volt és jelenleg plébános Dombovárt (Tolnam.). — Munkája: *Szent László* magyar király «a világ gyönyörűsége» emléke. Halálának nyolczszázados évfordulójára s a magyarok hazájának Mária dicső országának ezeréves ünnepére emlékül és buzdításul kiadja... (Történelmi vázlat elmélkedésekkel, imákkal és énekekkel). Dombovár, 1895. (Nyom. Pécsett).

Schematismus Cleri Quinque-Ecclesiensis 1891. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nyárády *László* (toldalagi), ev. ref. segédlelkész, Ny. László megyei iktató és Fodor Juliánna fia, szül. 1880. márczius 9. Zilahon (Szilágym.); középiskolai tanulmányait a zilahi kollegiumban végezte 1898. jún. 23.; ezen év szept. a debreczeni akadémián a hittudományok hallgatására iratkozott be; ennek négy évi tanfolyamát 1902. jún. végezte, de ezt megelőzőleg (a IV. évf. elején) Békésre küldetett segédlelkésznek és azóta ott működik. Alapította a békesi Kossuth-társaságot, melynek czélja a hazai történelem iskolán kívüli tanulmányozása; tagjainak száma meghaladja a 200-at. — Mint debreczeni tanuló, a Közlöny belföldi rovatát vezette, ugyan-e lapban több theologiai czikke jelent meg; a Debreczeni Hirlapnak egy ideig belső dolgozótársa volt; több költeményt és czikket írt a lapba. 1903 eleje óta a Békési Lapok segédszerkesztője, ezen lapba is czikkeket, tárczákat és egy a spiritismus ismertetését és bírálatát tartalmazó értekezést írt. — Munkája: *Diákélet* Debreczenben. Rajzok a diákéletből. Békés, 1902.

Budapesti Szemle 1902. CXII. 480. l. és önéletrajzi adatok.

Nyáry *Albert* (nyáregyházi báró), a m. tudom. akadémia levelező tagja, Nyáry Antal báró, hétszemélynök, koronaőr. (ki 1836. decz. 9. nyert bárói rangot) és felső-kubinyi és nagy-olaszii Kubinyi Jozéfa fia, szül. 1828. jan. 3. Bagonyán (Hontmegye); a bölcseleti tanfolyamot 1844—1845-ben a pesti egyetemen hallgatta, hol Horvát István legkedvesebb tanítványai közé tartozott. Jogi tanulmányait ugyanazon egyetemen 1845—1848-ban fejezte be. A nemzeti nagy mozgalom elején azon nyelvmívelő körhöz tartozott, melynek tagjai, közöttök Nyáry és Vasváry mint vezérszónokok, a márcziusi napokban emlékezetes szerepet játszottak. Félbeszakítván tanulmányait, a Sándor gyalog-ezredbe lépett, 1849-ben mint főhadnagy Kossuth kormányzó mellett hadsegédi szolgálatot tett és az 1848—1849. szabadságharczi honvéd-érmet kapta. Az üldözések őt

később hazája elhagyására kényszeríttették. Olaszországba menekült tehát és 1859-ben Garibaldi hadi vállalatában a Táschini parancsnoksága alatt 32 tisztből állott diktátori testőrségben, később a magyar legióban a hadjárat befejezéseig mint százados vett részt. Ez alatt olasz levéltárakban hazai történelmünket illető emlékek kutatására irányozta figyelmét, egyszersmind a Crouy herczegeknek az Árpádoktól származása ügyében több munkát tett közzé. 1867-ben visszatért hazájába és az ekkor alakult történelmi társulat legelső választmányának tagjává választatott. A magyar tudom. akadémia 1872. máj. 24. választotta tagjai sorába. A milanói akadémia (1865) rendes tagja, az olasz heraldikai társulatnak (1865) tagja, a franczia heraldikai társulat (1866) tiszteletbeli tagja, a szent Móricz- és Lázár-rend lovagja, az országos régészeti társulat III. osztályának elnöke, a m. heraldikai s a genealogiai társaság választmányi tagja volt. Meghalt 1886. jan. 1. Budapesten. A magyar tört. társulatban 1886. márczius 4-én Óváry Lipót, a heraldikai és genealogiai társaság nagygyűlésén azon év novemb. 6. Deák Farkas tartott fölötte emlékbeszédet. — Czikkei a Nemzeti Ujságban (1847. 434. szám. A hibás Zách elnevezésről); a Pesti Divatlapban (1847. Szerbia bukása); a Honleányok Könyvében (1847. Minő volt hajdan a magyar országgyűlés?); az Életképekben (IX 1848. Szabad lehet-e a nép szorgalmi míveltség nélkül is?); a Kalauzban (1858. VIII. Henrik házasélete, II. Apaffy egy levele, 1859. A szinészet története, töredék); a Népujságában (1859. 2., 5., 8. sz. A szinészet története a közép és újabb korban); a Gazetta Ufficialeban (1862. decz. 24. érdekes történeti fejtegetést közölt a modenai herczegség és volt uralkodó ház történetéről); az Arch. Közleményekben (VII. 1867—1868. Registrum omnium rerum existentium in dominio episcopatus Agriensis); a Századokban (1867. A héttorony, Az esztergomi érsekség és egri püspökség számadási könyvei a XV—XVI. századból, 1868. A modenai kir. levéltár, magyar történelmi szempontból, Beatrix királyné, II. Endre hitvese, 1869. A turini kir. állami levéltár magyar történelmi szempontból, Posthumus István, az utolsó Árpád-király atyja, A kér-bagonya-kereskényi levéltári bizottság jelentése, 1870. Czímertani figyelmeztetés, XVI. századi magyar végrendelet, Bolognai magyar tanulók a XIII. században, A modenai Hyppolit-codexek, 1871. Olasz levél- és könyvtárak, 1872. Hóhérszerződés a XVII. századból, Magyar körirati pecsétek, A modenai Hyppolit-codexek, 1873. Asztali rendtartás egy kuruczvilági főúr udvarában, Újabb községi pecsétek, 1874. Váczi rabközség pecséte, 1659. A modenai Hyppolit-codexek, 1875. Magyarországi képírók a XV. és XVI. századból, Nagykőrösi szabó-czéh pecsétje, 1879. könyvism.); a Turulban (I. 1883 A mellétei Baróczy-család armálisa 1415-ből, A vadkerti és szent-györgyi Vincze-család czímere 1415-ből, II. 1884. Bosznia czímere, A Hothvafői-család czímere, 1415., Kristalóczi Tarkasis Józsa czímere, III. 1885. Moghi Mátyás czímeres levele 1418., Azzywelghi Benedek czímere 1437.). — Munkái: 1. *A magyar forradalom napjai.* Pest, 1848. Két füzet. (Vasvári Pál és Bulyovszky Gyula arczképével). — 2. *Árpádok jogai.* Torino, 1862. — 3. *Posthumus István* és az estei örökség. Modena, 1863. Egy kőnyomatú táblával. — 4. *Felelet* Botka Tivadar úr által a «Budapesti Szemle» XLVII—XLVIII—XLIX. és LII. füzeteiben, Germain Sarru: «Les Fils d'Arpad» munkája ellen írt ily cz. birálatára: «Él-e Árpád fiága.» U. ott, 1863. — 5. *La questione Arpad-Estense* studio storico-araldico. Torino, 1865. (Nagy terjedelmű s pazar ízléssel kiállított munka, összesen csak valami 20 példánya található. Eredetileg 300 pél-

dányban nyomatott, de közbejött akadályok miatt a raktárban a szó szoros értelmében elrothadt. Az összes vitát összefoglalva s azt historiai kritikával megrostálva, e művel a Crouy-vita bezáratott). — 6. *Una questione Araldica.* Torino, 1866. — 7. *A heraldika vezérfonala.* A m. tudom. akadémia történelmi bizottsága megbízásából. 9 színnyomatú és 13 fametszetű táblával és a szövegbe nyomott 86 ábrával. Budapest, 1886. (Ez az első magyar nyelven írt czímertani kézikönyv, melyet halála után testvéröcscse Nyáry Jenő báró adott ki. Ism. Századok 255. l.). — Szerkesztette a Diplomatiai Emlékek Mátyás király korából I—IV. köteteit Nagy Ivánnal (Bpest, 1875—78.); az Archaeologiai Értesítőt 1876—1879. X—XIV. évfolyamait Bpesten Henszlmann Imrével és a Turult 1883-tól haláláig Fejérpataky Lászlóval együtt.

Hölgyfutár 1863. 10. sz. — *U. Könyv-Szemle* 1876. 190—193. l. (A Crouy-irodalom, Thallóczy Lajostól). — *Petrik* Könyvészete. — 1886: *Századok* 86., 490. l. (Óváry Lipót), *Vasárnapi Ujság* 2. sz. arczk., *Pesti Napló* 5. sz., *Budapesti Hirlap* 2. sz. (Geőcze István), 5. sz., *Turul* (Deák Farkas). — *U. Könyvészet* 1886. — *U. Akadémiai Almanach* 1887. 327. l. — *U. Nemzetségi Zsebkönyv.* Főrangu családok I. Bpest, 1888. 381. lap. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. — *Illésy és Pettkó,* A királyok könyve. Budapest, 1895. 155. l. és gyászjelentés.

Nyáry *Albert* (nyáregyházi báró), bölcseleti doktor, fogalmazó a vallás- és közoktatási miniszteriumban, Nyáry Jenő báró fia, született 1871. jún. 2. Füleken (Nógrádm.); középiskoláit és az egyetemet Budapesten végezte. Atyja s nagybátyja Nyáry Albert báró tudományos működéseikkel nagy befolyással voltak reá. Miután a jogot elvégezte s önkéntesi évét leszolgálta, archaeologiai s történelmi tanulmányokkal foglalkozott. A leletei folytán pilinyi birtokán 1901—2-ben egy európai hirű nagy sirmezőn felásásokat eszközölt s kutatásainak eredményét felolvasásban ismertette az országos régészeti s embertani társulat ülésein. Az országos minta rajziskola évfolyamait végezte, majd Székely és Lotz mestereknek több évig volt tanítványa; festményei több tárlaton voltak kiállítva. Az országos régészeti és embertani társulat választmányi tagja, tartalékos hadnagy a 3. sz. huszárezredben. — Czikkei a Zoologiai Lapokban (1902. A sertés alakja évezredek előtt); az Uraniában (1902. A magyarok temetkezése, A csont az ős ember szolgálatában, 1903. Születési ünnepek a magyaroknál); a Prot. Uj Képes Naptárban (1903. A rajongó, korrajz Drabik kalandos élettörténete, 1904. A hála cz. Peró lázadásának ismertetése); a P. Naplóban (1903. 41. sz. Pete Pali meg az öcscse); az Egyetértésben (1903. 94. sz. Egy régi magyar nász, ápr. 5. Zrinyi Péter esküvője); írt még a Budapesti Hirlapba, a Képes Családi Lapokba, M. Hirlapba, M. Bazárba sat. szépirodalmi czikkeket. — Munkái: 1. *Temető* királyságunk első századából. Bpest, 1902. (Különnyomat az Arch. Értesítőből). — 2. *A pilinyi Árpádkori temető.* U. ott, 1903. (Különnyom. az Arch. Értesítőből). — Kéziratban: Zrinyi Péter és kora cz. nagy munka s az 1652-ben alakult felsőmagyarországi városok gombkötő czéhe megmaradt emlékeinek, irományainak és felszabadító remekben készült mintáinak tudományos feldolgozása és ismertetése.

Szerencs János, A főrendiház Évkönyve. Bpest, 1902. II. kötet 361. l.

Nyáry *Antal* (bedeghi gróf), cs. kir. kamarás, szül. 1793-ban; volt kerületi törvényszéki ülnök. Prikopán (Túróczm.) birtokán lakott. Meghalt 1861. febr. 18. — Munkatársa volt a pozsonyi Zeitschrift für Gesetzkunde und Rechtspflege cz. szaklapnak a XIX. század 50-es éveiben.

Ortvay Tivadar, Száz év egy hazai főiskola életéből. Bpest, 1884. 260. l. — *U. Nemzetségi Zsebkönyv.* Főrangu családok. Bpest, 1888. I. 175. l.

Nyáry *Antal* (nyáregyházi báró), való-

ságos belső titkos tanácsos, koronaőr, Nyáry Ignácz táblabiró és Tihanyi Rozália fia, szül. 1803. jan. 15. Varsányban (Hontm.); a gymnasiumot Selmeczbányán, a bölcseletet Pesten, a jogot Sárospatakon végezte. 1823. Hontvármegye aljegyzője, 1824. szolgabirája, 1830. főszolgabirája s 1835. alispánja lett, s a magyar nemes ifjak szokása szerint a vármegyei hivatalok fokozatain képezte ki magát magasb hivatalokra. 1837-ben kir. kamarássá, 1845. a kir. itélő tábla birájává neveztetett ki. Széchenyi István gróf nemzetgazdasági eszméihez buzgón csatlakozott, angol mintákra rendezte be birtokai kezelését, nagy költséggel hozatott Svájczból piros-tarka berni teheneket, Spanyolországból drága tenyészjuhokat s mintajuhászatot állított; arabs-angol ménesét az egész országban ismerték. Ő volt az elsők közt az országban, a ki a nemes baromfi-tenyésztésre kiváló gondot fordított. Fegyverneki birtokán nagy bivalygulyát tartott. A politikában azonban erős és következetes conservativ volt és 1848-ban hasonló elvű társaival együtt visszavonult. 1849-ben ismert lojalitásánál fogva a pozsonyi közigazgatási kerületbe biztossá nevezték, de Ny. jó magyar hazafi is volt s látván a Bach-korszak nemzetellenes és hazája beolvasztására törekvő czélzatait, ott hagyta e gyűlöletes hivatalt és az 1850-es években teljes visszavonultságban élt. 1861-ben a m. kir. ítélőtábla helyreállíttatván, hol már előbb is bíráskodott, elfoglalta régi helyét és 1862-ben a szintén feltámasztott hétszemélyes tábla közbirája, 1863. pedig ugyanennek egyik tanácselnöke, 1865. koronaőr (protestáns részről), valóságos belső titkos tanácsos, a bekövetkezett koronázás alkalmával a Szent-István-rend középkeresztese lett. 1872. jan. 24. megválasztották a főrendiházi legfelsőbb fegyelmi biróság tagjának. Meghalt 1877. szept. 3. Pilisen. Jótékony czélokra tetemes összeget adományozott. — Irt több gazdasági czikket. — Munkája: *Juhtenyésztési szabályok* egy Magyarországon felállítandó juhtenyészeti-egyesület számára. Hely és év n. (Ugyanez németül is megjelent).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 188. l. — *Vasárnapi Ujság* 1877. 39. sz. arczk. (Thallóczy). — *Szinnyei* Könyvészete. — *N. Nemzetségi Zsebkönyv*. Főrangu családok. B.-pest, 1888. 381. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 280. l. (Tóth Lőrincz) és gyászjelentés.

Nyáry *Béla* (nyáregyházi báró), cs. kir. kamarás és országgyűlési képviselő, előbbinek és felső-kubinyi és nagy-olaszii Kubinyi Jozéfa legifjabb fia, szül. 1845-ben Pesten; ugyanitt végezte tanulmányait előbb Gönczy Pál nevelőintézetében, majd az ev. ref. gymnasiumban. Mint egyetemi hallgató a cs. kir. hadsereg III. huszárezredébe lépett; az olaszországi hadjáratban részt vett és a custozzai ütközetben annyira kitüntette magát vitézsége által, hogy Albrecht főherczeg maga tűzte fel mellére a tiszti érdemkeresztet és a napiparancsban is dicsérettel említették. Az olasz hadjárat befejezte után főhadnagyi ranggal hagyta el a katonaságot. 1877-ben cs. kir. kamarási czímet nyert és 1879-ben feleségül vette Radvánszky Antal báró leányát Máriát és bagonyai (Hontm.) birtokán telepedett le, hol a cholera kitörése alkalmával saját költségén gyógyíttatta és személyesen is ápolta a betegeket; így népszerűségre jutva, az ipolysági, majd a korponai választókerületet képviselte az országgyűlésen, hol a szabadelvű párt híve volt. Hontvármegye törvényhatósági bizottságának tagja s a barsi evang. ref. egyházmegye főgondnoka volt. Meghalt 1900. jan. 7. Varsányban (Hontm.). — Több gazdasági czikket írt; ezek közül a disznóoltásról írt czikke figyelmet keltett. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

N. Nemzetségi Zsebkönyv. Főrangu családok. Bpest, 1888. I. 382. l. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest. 1892. 285. l. — *Vasárnapi Ujság* 1900. 23. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Nyári *Bernárd* (bedeghi), kállói főkapi-

tány és Szabolcsmegye főispánja. Madarász Márton Eperjesen 1649-ben: Szent Bernárd atyának szép aitatos elmélkedési czimű munkáját ajánlotta neki; az ajánlólevélben ezeket írja: «Tek. és Nagys. Uram, nékem sokképen mind a meg nem változtatott augustai confessiónak serényen és férfiúi módon való oltalmazásáért, állhatatosan való vallásáért s mind pedig a deáki nyelvben és a külső megtapasztalásban való tudományos, és ismeretes voltáért nagyra becsülendő és érdemlendő Uram». 1647—53-ig volt Szabolcsmegye főispánja. Ny. életéről többet nem tudunk. — Munkája: *De summa rebus* in gerendis dexteritate ubique necessaria et constantia semper servanda Tractatus specialis, horis extraserialibus compositus per M. D. Bernardum Niari de Bedegh, Supr. Comitem Comitatus Szabulcsiensis et Castellanum Arcis Kallo in Hungaria. Ultrajecti, M.DC.XL.VI.

Kemény József gróf, Történelmi és irodalmi Kalászatok. Pest, 1861. 197. l. és *Uj Magyar Muzeum* 1859. I. 404. l. (ugyanaz). — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 505. l. — *Magyarország Vármegyéi*. Szabolcsvármegye. Bpest, 1900. 490. l.

Nyári *Ferencz* (bedeghi báró), birtokos Berencsen és Szeptencz-Ujfaluban (Nyitramegyében), Nyári Imre és slavniczai Sándor Mária fia. — Munkája: *Theses Theologicae* de veritate Religionis Lutheranae, Dissertationibus 2. comprehensae, respondentibus Francisco Nyári (qui tamen eam post deseruit) et Nicolao Petrőczi, Liberis Baronibus. Eperjesini, 1667.

Wallaszky, Conspectus. Budae, 1808. 245., 252. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 184. l.

Nyáry *Ferencz*, róm. kath. plébános, szül. 1809-ben Székesfejérvárt; ez évtől 1851—1858-ig plébános volt Bakony-Sárkányban (Fehérm.); káptalani praebendarius, azután nyugalomba vonult a budai kapuczinusok kolostorába, hol 1871. jún. 15. meghalt 62 éves korában. — Szalay Imre közöl tőle egy alkalmi szent beszédet a M. egyházi beszédek Gyűjteményében. — Munkája: *Legendák* és ünnepek. A kath. naptár sorozata szerint. Pest, 1857—58. Három kötet.

Schematismus Cleri Alba-Regalensis 1872. 116. l. — *Pauer, Joannes*, Historia Dioecesis Alba-Regalensis. Albae-Regiae, 1877. 412. l. — *Petrik* Bibliogr. — *M. Sion* 1893. 632. l.

Nyáry *Ferencz* (nyáregyházi), bölcseleti doktor és főgymnasiumi tanár, szül. 1837. júl. 1. Nagy-Kőrösön; 1868—69. szept.-ig a debreczeni gazdasági intézetben tanított, azután leköszönt. 1869-ben nyert tanári oklevelet a vegytanból és a selmeczbányai bányászati és erdészeti akadémián rendes tanársegéd volt Schenek István mellett, mint a vegytan előadója; innét Nagybecskerekre ment főgymnasiumi rendes tanárnak, hol 1891. szept. 14. meghalt. — Czikkei a Borászati Füzetekben (1872. Mikor van vége az erjedésnek, azaz hogy mikor változott a must tökéletesen borrá? Még egyszer Terrel des Chésnesről, A bor savanyodásáról, Karó helyett drót, ábrával, Vigyázzunk szőlőtőkéinkre, Klosterneuburg. Phylloxera vastatrix); a Gyakorlati Mezőgazdában (1874. A béka-var, A gyomnövények irtásáról, Minő nagyságú hordókat használjunk); a Borászati Lapokban (1874. Ausztria és Németország borászati viszonyai, ábrákkal, Levél a szerkesztőhöz, A vörös borok színvesztése); a Sárrétben (1876. 50. sz. Szőlőszet történetéből). — Munkái: 1. *Minőleges elemző vegytan* kezdők számára. Selmeczbánya, 1872. — 2. *Minőleges és mennyileges elemző vegytan* kezdők számára. Négy táblával. U. ott, 1873. — 3. *Szőllő és pincze.* Az okszerű szőllőmívelés és borkezelés kézikönyve. Különböző szakművek felhasználása mellett, saját tapasztalatai nyomán. U. ott, 1876. — 4. *A mező- és kertgazdaságra* káros rovasok ismertetése és azok irtásmódja. Szá-

mos fametszetű ábrával. Budapest, 1877. (Falusi Könyvtár 22.). — 5. *Gazdasági trágyaisme*, vagyis a trágyázás alapelvei. U. ott, 1878. (Falusi Könyvtár 26.). — 6. *A faiskolakezelés* és gyümölcsfatenyésztés kézikönyve. A magyar kisbirtokosok számára. Számos a szöveg közé nyomott ábrával. U. ott, 1880. — 7. *A dohánytermelés* kézikönyve a magyar gazdaközönség számára. U. ott, 1881. (Falusi Könyvtár 28.). — 8. *A komlótermelés* és kezelés kézikönyve. A magyar gazdaközönség számára. U. ott, 1882. (Falusi Könyvtár 29.). — 9. *A gazdasági és haszonnövények* termelése, különös tekintettel magról való tenyésztésükre. U. ott, 1890. (Falusi Könyvtár 39.). — Szerkesztette a Borászati Naptárt 1874-től. — Jegye: Y. Z. a Torontálban tárczaczikkek alatt.

Selmeczbánya bányász- és erdész-akadémia Emlékkönyve 1874. 60. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Magyar Könyvészet* 1890. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1891. 46. sz. (Nekr.). — *Nemzet* 1891. 255. szám. — *Borászati Naptár* 1892. — *Baláz Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. Magyar-Óvár, 1897. 231. l.

Nyáry *Gyula* (nyáregyházi báró), birtokos, Nyáry Antal báró koronaőr és Kubinyi Jozéfa fia, szül. 1827. febr. 5. Bagonyán (Hontm.); a bölcseletet és jogot a pesti egyetemen végezte. Pestmegyei törvényszéki ülnök és az alkotmány helyreállítása után 9 évig a főrendiház jegyzője és a legfőbb fegyelmi biróság tagja volt. A kertészeti társulatnak és az országos baromfitenyésztési egyesületnek hosszú évek során át szintén elnöke volt. Jelenleg pilisi (Pestm.) birtokán él és gazdálkodik. — Szépirodalmi, gazdasági, zenészeti czikkei a következő hirlapokban, folyóiratokban és évkönyvekben: Divatcsarnok (1855. Zenetudorság, Az angol néphymnus, Lombok és virágok, Az aggteleki csepegőkő- és a sziliczei jég-barlang, Luther Márton sajátkezűleg írt szónoklatai Raksányi Pálnál, Pár vonás boldogult Ferjencsik az elhírhedt időjós életéből, 1858. A palotásnótákról); Népujság (1859. A florenczi búza és szalmakalapok, Magyarország bortermelése, A gyümölcsfa-gyűrűzés és zsinórozás, A chinai thea fogyasztása és termelése, 1860. Bortermelés a temesi bánság, Szeremség, Horvátország és Erdélyben, A szarvasgomba, Gabonászati Közlemények, Az angol gallowai tehén, Az angol vadászló, A Rambouillet-juhok, Dohánytermelési jegyzetek és költ.); Falusi Gazda (1861-től); Falusi Gazda Naptára (1865., 1867); Kertész Gazda (1865-től); Gazdasági Lapok (1868-tól, 1880. A kiméletre méltó hasznos madarak névjegyzéke); Vadász és Versenylap (1870.); Földmívelési Érdekeink (1873—1874. 1881.); Borászati Lapok (1874-től); M. Gazda (1874—75.) Délibáb, Néplap, Kalauz, Politikai Ujdonságok, Gallus, M. Föld, A Kert, Szárnyasaink sat. több száz czikk. — Munkái: 1. *Büntetőtörvény* magyarázata. Pest, 1855—1856. Öt füzet. — 2. *A magyar aristokratia.* U. ott, 1856. — 3. *Az ó-conservativok.* U. ott, 1856. — 4. *Mult-jelen*, vagy: Hogyan kell a finánczián segitni. U. ott, 1856. — Szerkesztette és kiadta a Kertészgazdászati Évkönyv Képes-Naptárát 1863-ra (Girókúti P. Ferenczczel együtt).

Falusi Gazda 1862. I. 3. szám, arczk. — *Szinnyei* Könyvészete és Repertoriuma. Természettudomány. Bpest, 1876. 1065—1073. h. — *M. Nemzetségi Zsebkönyv.* Főrangú Családok. Bpest, 1888. I. 381. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Szerencs János*, A főrendiház Évkönyve. Bpest, 1902. II. 364. l.

Nyáry *Jenő* (nyáregyházi báró), cs. és kir. kamarás, miniszteri osztálytanácsos, a főrendiház háznagya, a m. tudom. akadémia tiszteleti tagja, előbbinek testvéröcscse, szül. 1836. febr. 29. Bagonyán (Hontm.); a bölcseletet és jogot a pesti egyetemen hallgatta s már fiatal korában kiváló érdeklődést mutatott a régészeti tanulmányok iránt Kubinyi Ferencz nagy-

bátyjának befolyása és vezetése alatt. Átvévén nógrádvármegyei pilinyi birtokát, ott nagyterjedelmű és gazdag őstemetőt fedezett fel. Megbarátkozva Rómer Flórissal, vele együtt folytatta kedvelt kutatásait, e czélból beutazta Felső-Magyarországot és több helyütt (Domaháza, Sőreg, Lapujtő, Szihalom, Dolány) ásatásokat eszközölt. 1861 óta a főrendiház tagja s 1874-től jegyzője, 1885 óta élethossziglan beválasztott tagja (és jelenleg háznagya); 1864. ápr. 24. kir. kamarássá neveztetett, 1867. a koronázás alkalmával aranysarkantyús vitézzé is avattatott, és tagja volt a koronát átvivő országos küldöttségnek, tagja most is a legfőbb fegyelmi biróságnak. 1874-ben a földmívelési miniszteriumban tiszteletbeli titkárrá és 1880. osztálytanácsossá neveztetett ki. E közben számos külföldi renddel is kitüntették; többek közt a török Oszmanie- és Medsidie-rendek középkeresztese, a belga Lipót-rend, az olasz szent Móricz- és Lázár-rendek, a braziliai Rózsa-rend lovagja s a portugál Krisztus-rend csillagos középkeresztese. 1870 óta a m. történelmi társ. igazgató-választmányi tagja; 1874 óta a felső-magyarországi múzeum-egylet tiszteletbeli tagja; a békésmegyei régészeti és mívelődéstörténelmi és a tiszafüredi rég. társulat tiszteletbeli tagja (1878); a régészeti és embertani társulat másodelnöke (1878), jelenleg elnöke; az országos heraldikai és genealogiai társulat igazg. választmányi tagja (1883); a gömörmegyei múzeum-egylet vál. tagja (1883.); a M. Földhitelintézet felügyelő bizottságának is tagja. A m. tudom. akadémia 1883. máj. 17. levelező taggá választotta (1885. márcz. 9. tartotta székfoglalóját: A bronzkultura Magyarországban cz, 1889. máj. 3. lett tiszteleti tag és 1897-ben az archaeologiai bizottság elnöke). — Czikkei a Századokban (1869. Régészeti jelentés, 1870. Az ó-básti pogányvár és 1869—71. Régészeti levelek); az Archaeologiai Értesítőben (III. 1870. A lapujtői pogánytemető, A hontmegyei kőeszközökről táblázatok, A pilinyi régiségekről, IV. 1870—71. A domaházi halmokról, VI. 1872. A A sőregi várhegyen talált régiségekről); az Arch. Közleményekben (IX. 1873. A pilinyi Leshegyen talált csontvázakról); a párisi Compte Rendu-ben (1876. Les hommes de l'age de la pierre dans la caverne d'Aggtelek). — Munkái: 1. *Az aggteleki barlang* mint őskori temető. Bpest, 1881. (Monumenta Archaeologica V. I. Kossuth Lajos ezen munkáról kimerítő tanulmányt írt 1882-ben az Archaeol. Értesítőben). — 2. *Pulszky Ferencznek* ötven éves írói működése jubileumára 1834—1884. az országos régészeti és embertani társulat megbizásából. U. ott, 1884. (Henszlmann Imre, Torma Károly és Havas Sándorral együtt). — Kéziratban: Gömörmegyei leletek a bronzkorból; Magyarország selyemtenyésztésének története.

Magyar Nemzetségi Zsebkönyv. Főrangú családok. Bpest, 1888. I. 382. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 280., XVIII. 356. l. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 140. lap. — *Szerencs János*, A főrendiház Évkönyve. Bpest, 1902. II.

Nyáry *József*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1860. okt. 14. Szegeden, hol a gymnasium hat osztályát elvégezte, ezután 1876. aug. 27. a rendbe lépett; Váczon töltötte a próbaévet és Kecskeméten végezte a gymnasium VII. és VIII. osztályát, innét Nyitrára helyezték át, hol a theologiai tanfolyamot hallgatta 1881-ig. Az 1881—82. tanévre a budapesti egyetemre küldetett; szaktárgyain, a latin és görög nyelven és irodalmon kívül tanulmányait szélesebb körre kiterjesztette. 1882—83-ban a tatai gymnasiumban tanított és az utóbbi évben tanári oklevelet nyert és misés-pappá szentelték fel; a nagy-kanizsai gymnasiumban szintén egy évet töltött és 1884-ben Temesvárra helyezték át. A délmagyarországi történelmi és régé-

szeti múzeum-társulat az 1887—88. tanévben titkárául választotta; a társulat numismatikáját gondozta s két felolvasást tartott. Az. 1887. év telén a II. zarándok sereggel ő is Rómába utazott. 1888-ban Nyitrára helyezték át, de egészségi szempontból innét Kecskemétre költözött, hol 1889. febr. 20. meghalt. — Czikkei a tatai gymnasium Értesítőjében (1883. A nyelv eredetéről); a temesvári rég. és tört. Értesítőben (1888. Az állatsymbolizmus a numizmatikában, A Kossuth-bankók chlichéi). — Munkái: 1. *Prolog* a temesvári magyar szinház megnyitására 1887. okt. 1. Temesvár. — 2. *Olaszországi emlékek.* A II. magyar zarándoklat élményei. U. ott, 1888. — Kecskeméten tanuló korában egy vallásos tárgyú verses színművét előadták növendék-társai; ódákat írt Bonnáz Sándor csanádi püspök negyedszázados püspöki jubileumára 1885., Horváth Pius kegyesrendi kormánysegédnek üdvözletére 1886. és Üdvözlet Szegednek cz. 1887-ben az ottani főgymnasium és kegyesrendi társház felavatása emlékére.

Kalmar Endre, Az Urban elhunyt rendtagok kegyeletes emlékezete. Bpest, 1889. 12. l. és gyászjelentés.

Nyári *Krisztina* (bedegi, Eszterházy Miklós gróf nádor neje), Nyáry Pálnak, (ki 1591. Eger ostrománál török fogságba esett, onnét kiszabadulva, a Bocskai fölkelésében, mint egyik hadvezére vett részt és a Kálvin vallására tért át) leánya, szül. 1604. okt. 31. Kis-Várda várában; 14 éves korában (1618. november 11.) ment először nőül a dúsgazdag Thurzó Imréhez, ennek kora halála (1621. okt. 19) után pedig 1624. júl. 21. Szucsányban gróf Eszterházy Miklós nádor neje lett. Eszterházy 40 éves gyermektelen özvegy volt, midőn őt elvette. Ő lett a nagynevű Eszterházy családnak ősanyja. Öregebb fia Pál szintén nádor volt és a herczegi czímet kapta. Nyári K. első férje mellett türelemmel viseltetett annak vallása iránt, de másodszor férjhez menve, sietett ismét katholikussá lenni. Meghalt 1641. febr. 17. Semptén. Naplót hagyott hátra, mindössze száz és néhány levél, nagyrészét Kismartonban írta s az ottani levéltár őrzi.

M. Könyvház IX. 1797. 207. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 183. lap. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1875. 40. sz. — *Ipolyi Arnold*, Bedegi Nyáry Krisztina. B.-pest, 1887. (M. Tört. Életrajzok III. füzet rajzokkal és Niari Christina levelének és naplója részletének hasonmásával). — *Fáylné-Hentaller Mariska*, A magyar írónőkről. Budapest, 1889. 17. l. — *Tört. Tár* 1900. (Eszterházy Miklós gróf levelei).

Nyári *László*, hirlapíró Budapesten, előbb miniszteri fogalmazó volt; Neuschloss családi nevét 1881-ben változtatta Nyári-ra. — Munkái: 1. *Az ördög szolgálója.* Regény. Gonzales Edmund után francziából ford. Bpest, 1878. Két kötet. — 2. *Clarisse.* Regény. Reynauld Lajos után francziából ford. U. ott, 1878. — 3. *Az emberirtó.* (L'assomoir). Egy család története. Regény. Zola Emil után francziából ford. U. ott, 1880. Két kötet. — 4. *Fokról fokra.* Greville Henry után francziából ford. U. ott, 1882. — 5. *Két ujkori Don Quixote.* (Bouvard és Pécouchet). Flaubert Gusztáv hátrahagyott regénye, ford. U. ott, 1882. Két kötet.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Századunk* Névváltoztatásai. Bpest, 1893. 170. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nyáry *Pál* (nyáregyházi), országgyűlési képviselő, az 1848—49. honvédelmi bizottság tagja, Nyáry Pál és Beretvás Erzse birtokos szülők fia, szül. 1806. decz. 12. Nyáregyházán (Pestm.); tanulmányait a debreczeni ev. ref. iskolában végezte kitűnő sikerrel és az ügyvédi vizsgálat letétele után csakhamar a megyei hivatalos pályára lépett. 1836-ban Pest vármegye főjegyzője s 1845. Szentkirályi Móricz első alispán mellett második alispánja, végre első alispánja s 1848. országgyűlési képviselője lett. 1845-

től a megyei szabadelvű párt egyik vezértagja volt. Az 1848. márcziusi napokban a forrongó, felfegyverzett fővárosban ő volt a rend fő fentartója. A képviselőházba választatván, Teleki László gróffal, Perczel Mórral, Patay Józseffel sat. a kormánynál észlelt gyengeségekkel szemközt nagy erélyt fejtett ki, főleg a honvédelem eszközeinek sürgetésében és az azzal megbízott közegek hazaáruló irányzatai vagy léhasága megfékezésében. Midőn Kossuth segedelmet kért a hazától, Ny. volt az első, ki fölállva s kezét ég felé emelve kiáltá: «megadjuk!» s utánna kiáltá mind; ekkor mondta Kossuth: «meghajlok a nemzet nagysága előtt!» Követelte a hadsereg teljes megmagyarosítását; ő volt, ki Jellachich bánnak Latour gróf osztrák hadügyminiszterrel volt levelezését az országgyűlés elé terjeszteni kivánta; ily életkérdésekben alkut és engedékenységet nem ismert, senkit nem kimélt és saját személyét érhető veszélytől vissza nem rettent. Midőn azonban a kormány erélyesebb lépésre határozta el magát, ő azt egész befolyásával előmozdította. Az 1848. szept. 11. megalkotott honvédelmi bizottságnak Ny. is egyik legerélyesebb tagja lett, sőt midőn Kossuth a felső hadsereghez utazott, az elnökséget is ő viselte. A honvédelmi bizottmányban ő volt a czím nélküli belügyminiszter, kihez a hazai összes törvényhatóságok utasításért, tanácsért, segélyért bizalommal fordultak. A Debreczenbe áttett országgyűlésen nagy szerepet vitt a tanácskozásokban; Kossuth politikájától azonban mindinkább eltért s az ú. n. «békepárt» egyik vezértagja volt. A Márczius Tizenötödike cz. lap ellenében Jókai Mór szerkesztése alatt a mérsékeltebb szellemű és a békepárt közegéül szolgáló Esti Lapokat alapította, abba dolgozott is, s a Zichy-féle gyémántok hűtlen kezelésével vádolt Madarász László rendőrfőnök megbuktatásában fő részes volt. Az ápr. 14. függetlenségi nyilatkozatot nem helyeselte, bár ellene, miután azt az uralkodó hangulat mellett nem gátolhatta, fel nem szólalt. Buda elfoglalása után ő is visszament Pestre. A világosi fegyverletétel után őt is elfogták; tíz évi várfogságra ítélték, melyből hét évet a csehországi Josephstadtban töltött ki. Az általános amnestia neki is visszaadta szabadságát, ekkor falusi visszavonultságban gazdálkodva, sokat olvasva s a fennállott rendszer ostobaságai felett éles kritikát gyakorolva éldegélt és neve csak közhasznú vállalatok alkalmával és egyházi ügyekben jött említésbe. Mint buzgó protestáns mindenkor erős és bátor védője volt a protestáns vallásszabadság és függetlenségnek, ostorozója a hierarchikus törekvéseknek; az 1859. pátens korában a világi elem legszabadelvűbb tagjai közé tartozott a tanácskozásokban. 1860-ban ismét fellépett a megyei s politikai tevékenység terén, s a decz. 11. megyei gyűlésen ő indítványozta első sorban, hogy az 1848. törvényes alapot kell teljesen visszaállítani. A következő országgyűléseken is megtartotta ellenzéki hajlamait. 1861-ben a határozati párthoz tartozott; az országgyűlés feloszlatása után visszatérve vármegyei székére, ő tette azt a nevezetes, bár következéseiben ő reá magára nézve is anyagilag igen káros indítványt, hogy az országgyűlésen kívül kivetett és így törvénytelen adó fizetése megtagadtassék. Az 1865. országgyűlésen ismét a Ghiczy-Tisza-párthoz csatlakozott; de már észrevehető volt, hogy az 1848 utáni évek megviselték. Mindinkább elkedvetlenedett, nehezen viselte régi eszméinek, a régi vármegyének sat. bukását. 1867-ben már nem fogadta el a pestvármegyei alispánságot. Elkedvetlenedéséhez járultak a börtönben töltött hét év, több mostoha gazdasági esztendő hátrányai, eladósodása, melyet váratlan csapások és nem személyes hibái okoztak, s talán már az

elmezavar fokára jutott, midőn 1871. ápr. 21. reggel, a dunaparti Stein-ház negyedik emeletéről leugorva, öngyilkos lett. Nyáregyházán sírja fölé emléket állítottak, melynek felállításakor 1876. aug. 19. Dalmady Győző mondott róla emlékbeszédet. — Czikkei a Honművészben (1836. Magyar játékszín, hazafiságos áldozatok, 1840. Hunyady Mátyás emléke ügyében, Mátyás király emlékszobra ügyében); az Athenaeumban (1840. I. A honi szobrászat ügyében); politikai czikkei a 60-as években a napi lapokban; országgyűlési beszédei az 1848—1849. Közlönyben és a Naplókban vannak. — Munkái: 1. *Jelentése* a pesti magyar színház építésére ügyelő küldöttségnek a színészeti pénztár mibenlétiről ... küldöttségi jegyző által. Pest, 1837. — 2. *T. N. Pest vármegyének* 1839. jún. 19. Pesten tartatott közgyűlése határozatából kiadott rövid köznépi értesítés, t. Fáy András úrnak, az egybegyült rendek által helyben-hagyatott s magokévá tett terve szerint felállítandó megyei takarékpénztárról. Hely n. — 3. *Javaslat* Pest vármegye közigazgatási rendszere iránt. Készíté egy kebelbeli küldöttség, szerkeszté ... megyei főjegyző. Pest, 1840. — 4. *Indítvány* a megyei bűnvádi eljárás lehető javítása iránt. U. ott, 1841. — 5. *Nyári Pál és Zlinszky György 1861. jún. 1. tartott országgyűlési beszédeik.* U. ott, 1861. (Ny. beszéde a Magyarország 128. számához is csatolva). — Arczképe: kőnyomat Barabástól (az Életképek 1848. II. 4. számához).

M. Hirlap 1851. 581. sz. (Hadi törvényszéki itélet). — *Ungarns politische Charaktere.* Mainz, 1851. — *Vasárnapi Ujság* 1861. 1. sz. arczk., 1871. 18. sz. arczk., 1876. (síremléke). — *Illustrirte Zeitung* 1861. 939. sz. — *Pest-Ofner Zeitung* 1861. 134. sz. — *Nagy Iván,* Magyarország Családai VIII. 188. l. — *Ország Tükre* 1862. 7. sz. kőny. arczk. Marastonitól. — *Családi Kör* 1865. 48. sz. arczk., 1871. 18. sz. — *Győri Közlöny* 1869. 7. sz. — *Igazmondó* 1870. 2. sz. arczk., 1871. 18., 19. sz. (Nekr. Jókaitól és Ny. utolsó levele). — 1871: *Hon* 95. sz. (Jókai Mór), 93. sz., *Fővárosi Lapok* 94., 100. sz. (Jókai), *Pesti Napló* 92—94., 141—147. sz., *Hazánk és a Külföld* 17. sz. arczk., *Közvélemény* 174. sz., *Magyarország és a Nagyvilág* 18. sz. arczk., 1876. 14. sz. — *Nemzeti Nagy Képes Naptár* 114. l. arczk. — *Ország-Világ* 1874. 38. sz. — *Dalmady Győző,* Nyáry Pál emlékezete. Bpest, 1876. (és a Hon 197—199. sz.). — *Abauj-Kassai Közlöny* 1878. 46. sz. — *Török Zsigmond,* Apró fényképek. Szabadka, 1882. 146. l. — *Jókai Mór,* Igaz történetek, örök emlékek. Bpest, 1887. 332. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Móricz Pál,* A magyar országgyűlési pártok küzdelmei. Bpest, 1892. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 280. l. (Tóth Lőrincz) és gyászjelentés.

Nyáry *Péter,* pestmegyei gátfelügyelő és uti biztos Duna-Patajon, hol, mint írja munkája előszavában, 27 évig szolgált. — Munkája: *Kubikolás mestersége* vagy a közmunkaszolgálat szakmába beosztásának módja az 1848. VIII. törv.-czikk szellemében előadva. Pest, 1868. (14 ábrával).

Szinnyei Könyvészete.

Nyáry *Rudolf* (bedeghi gróf), esztergomi kanonok, Ny. Rudolf gróf és Bossányi Anna fia, szül. 1828. máj. 30.; elvégezvén középiskoláit, 1843-ban felvétetett az esztergomi főegyházmegye papnövendékei közé. Miután egy évet a pozsonyi Emericanumban töltött, az 1844—45. tanévtől a bölcseletet és theologiát Nagyszombatban hallgatta. 1851. július 27. felszenteltetett és mint szertartó Scitovszky herczegprimás udvarában nyert alkalmazást, majd szentszéki jegyző, titkár és 1863. júl. 20. irodaigazgató lett. 1860. aug. 31. a vaskoronarendet kapta. 1864. jún. 10. az esztergomi káptalanban nyert stallumot, de már 1867-ben lemondott javadalmáról és egy ideig Rabensteinban (Ausztria) magánéletet élt. A római Arcas tudós társaságnak tagja volt. 1892. március 24. tért vissza s állandóan Nagy-Tapolcsányban rokonai közelében telepedett le; 1898-ban takarékpénztári igazgatónak is megválasztották és ott halt meg 1900. aug. 22. Sírfeliratát maga írta meg ekké-

pen: «A mi bedeghi gróf Nyáry Rudolf leköszönt esztergomi kanonokban halandó vala, az e hantok alatt van letéve a föltámadás napjára. Lelke békességben nyugodjék. Amen.» — Czikkei az Uj M. Sionban és a M. Sionban (1870. A pápa világi uralma, 1871. A pápa biztosítékai, Kirándulás Frascatiba, Templomi búcsú Dalmatiában, 1872. Hogy volt? Mit vétettek a jezsuiták, Uj évre, 1873. Tavaszodik, elmefuttatás, Irói tanácsok, Sylvester napján, 1874. Vanchai István esztergomi érsek, Levél a szerkesztőhöz. 1875. Egy hitelemző tünődése, 1877. Görres József élete, Adatok a spiritismushoz, 1878. A század legendája, A polgári engedelmesség kötelessége, Paulai sz. Vincze élete s szeretetművei, 1879. Mi károkat okoz a mai iskola a társadalomban, 1880. Boldog de Lasalle János mint reformator a nevelészet terén, 1881. Mezzofanti József bíbornok, A materealisták a természettudományban, 1882. Hegyi séták, Canterburyi sz. Tamás, 1883 Karmel egyik dísze, 1884. A korszellem megvilágitásához, Ligouri sz. Alfonz, 1885. Karczolatok, Pör alatti nagyság, 1886. Uj évre, A kolostorok feloszlatásáról II. József idejében, 1887. Homo sapiens ferus, Szomszédban, 1889. Humanismus vagy Charitas? 1890. Franzelin János bibornok emléke, 1891. Az ember az ujabb apologiában, 1892. Wolsey Tamás bibornok). — Álneve: Várnai.

Nemzetségi Zsebkönyv. Főrangu Családok. Bpest, 1888. 174. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 366. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 484. l. — *Nagytapolcsány és Vidéke* 1900. 35. sz. — *Schematismus* Cleri Strigoniensis 1899.

Nyári *Sándor*, bölcseleti doktor, született 1861. aug. 28. Zala-Egerszegen; tanulmányait itt, Bécsben és Berlinben végezte. A bécsi képzőművészeti akapémián Hansen tanítványa volt és ott 1884-ben műépítési közvetítőt nyert. 1885 tavaszán Párisba ment, onnét Berlinbe, hol az egyetemen műtörténetet és bölcseletet hallgatott. 1889-ben a kormány megbízásából Magyaroszágot utazta be, hol Mátyás-kori olasz renaissance műemlékek után kutatott. 1890-ben a lipcsei egyetemen bölcseletdoktori oklevelet nyert. 1891-ben a m. nemzeti múzeum régiségtárában assistens és a műegyetemen a műtörténelem magántanára lett. 1892-ben felfedezte II. Rákóczy Ferencznek a szász király birtokában levő, addig ismeretlen Mányoki Ádám által festett arczképét, s Csáky miniszter megbízta e művész életrajzának megírásával, mi végből beutazta Lengyel- és Szászországot. 1893-ban újabb tanulmányútra ment Lengyel- és Németországba, 1894. beutazta. Olaszországot és Francziaország egy részét, 1895. pedig az ezredéves kiállítás érdekében Hollandiába, Angol-, Franczia- és Németországba, Szerbiába és Rómaniába utazott és beszerezte a műcsarnokban kiállított festményeket. Brocky Károly magyar festő munkáiból, ki Viktória angol királynő udvari festője volt, egy egész collectiót hozott haza Angolországból, úgy hogy ezen kevéssé ismert művészt teljes nagyságában lehetett bemutatni. 1894-től az országos képtár segédőre volt és 1899-ben kinevezték annak őrévé. Sommer családi nevét 1884-ben változtatta Nyárira. — Czikkei a Zalai Közlönyben (1883. 87. Vas Gereben sírja 1886. 33—36. sz. Michel Angelo életéből); az Ország-Világban (1885. Dürer «Holzschuber»-je, 1892. Műtörténeti képek, Murillo); az Egyetértésben (1885. 267. sz. Achenbach András, 1896. 116. sz. Ecce homo, 1898. Feszty Árpád történeti festményei, 347. A nemzeti szalon kiállítása, 1899. 111. A műtárlat, 356. A műtárlat téli kiállítása, 1900. 106. sz. A tavaszi műtárlat); a Művészeti Iparban (1886. Befestett szobrok tárlata Berlinben); a M. Salonban (1886. Olympia, A késő-renaissanceról, 1888. A német művészet története, 1893. Az olasz mű-

vészet Mátyás korában, 1894. Deák Ferencz dombormű arczképe); a Fővárosi Lapokban (1888. 350. sz. Ibsen Henrik, 77. sz. Egy magyar főúr műkincseiről, 263. Egyiptomi festmények, 1889. 58. Savoyai Jenő mint műbarát, 114. Vautiers, 187. A bécsi népszínház, 239. Amerling életrajza); a Nemzetben (1888. 13. sz. Böcklin Arnold, 133. sz. Mária Terézia kiállítás Bécsben, 1889. 286. sz. Jean Koeler-Wiliandi orosz festő művei); a Hétben (1890. A szerelem a művészetben); a Képes Családi Lapokban (1891. A szabadságharcz szobra, Utógondolatok a téli kiállításról, Báró Hanzen Teofil, Ó egyiptomi képek a műcsarnokban); a Vasárnapi Ujságban (1891. A német festészetről, 1893. II. Rákóczy Ferencz arczképe, Matejko művei, 1894. A művészet a lembergi kiállításon, 1895. A művészet köréből, 1897. Correggio festményei, 1899. Konstantinápolyi emlékek), a Pesti Naplóban (1892. 328., 333., 346. sz. A téli kiállítás a műcsarnokban); az Otthonban (1893. Rubens neje, Palma Vecchio leányai); a Pester Lloydban (1893. 266. sz. Jan Matejkó); a Hazánkban (1894. 178. sz. Beatrice Cenci); a M. Kritikában (1897. A tavaszi műtárlat, 1899. Molnár József és Barabás Miklós művei, A tavaszi műtárlat, 1900. Munkácsy Mihály); a M. Művészetben (1900. A műcsarnok tavaszi kiállítása). — Munkái: 1. *«Claire»*. Nagy-Kanizsa, 1888. (Különny. a Zalai Közlönyből. Zalai Közlöny Könyvtára I.). — 2. *Der Portraitmaler Johann Kupeczky*, sein Leben und seine Werke. Leipzig, 1889. (Ism. Deutsche Literatur Zeitung 1890. 4. sz.). — 3. *A kassai székesegyház*. Bpest, 1896. (Németül is). — 4. *A czenstochowai pálos-kolostor* és magyar műemlékei. (Le Couvent des Eremites de St. Paul a Czenstochowa et ses Monuments d' Art Hongrois. U. ott, 1901. Több képpel).

M. Könyvészet 1888., 1901. — *Eisenberg*, Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 384. l. — *M. Irók és Művészek*. Budapest, 1894. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 278. l.

Nyáry *Simon* (bedeghi és berencsi gróf), birtokos, Ny. Rudolf gróf cs. kir. kamarás és Bossányi Anna fia, született 1834-ben; a vágszabályozási társulat titkára Érsekujvárt. — Szerkesztette a Nyitra-Trencsényi Közlönyt 1872. január 2-től máj. 2-ig; a Nyitra cz. lapot 1872. máj. 9-től és 1875. febr. 3-tól rövid ideig.

Magyar Nemzetségi Zsebkönyv. Főrangu családok. Bpest, 1888. 174. l. és a m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányairól.

Nyás *Dömötör*, egyházjogi doktor, 1504-től esztergomi kanonok, érseki, majd káptalani helynök. 1510-ben zsinatot tartott Esztergomban és ugyanezen időtájban Szepesmegyében is. 1520-ban ismét Esztergomban hívott össze megyei zsinatot. 1513-ban santoriai felszentelt püspök és nyitrai főesperes, 1521. szent-györgymezei prépost. 1522-ben Rozgonyi Istvántól megvette egyik sárosmegyei birtokát 1200 forintért oly feltétellel, hogy végrendeletében Nyás községének hagyományozza misealapítvány fejében. — Kézirati munkája: Nyás Demetrii Vicarii Generalis Formularium Ecclesiae Strigon. Strigonii 1520 4rét kötet (az esztergomi főegyházi könyvtárban).

M. Könyv-Szemle 1882. 314. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 124. l.

Nyegre *László*, országgyűlési képviselő, szül. 1855-ben Huszton (Máramarosm.); középiskoláit Máramaros-Szigeten végezte; ugyanott jog- és államtudományi vizsgálatot tett; azután a m.-szigeti kir. ügyészségnél mint joggyakornok, 1878-tól pedig Máramarosmegyénél mint szolgabíró, 1884-től mint főszolgabíró működött. 1896-ban választatott meg országgyűlési képviselőnek szabadelvű programmal. 1897. májustól a képviselőház és az országos szabadelvű párt jegyzője. Előbb a közoktatási bizottságnak volt tagja, jelenleg a közigazgatásiban foglalt helyet. Élénk részt vesz a megyei életben is;

elnöke a máramarosmegyei gazdasági egyesületnek, tagja a megyei gazdasági bizottságnak. Az 1901. aug. Máramaros-Szigeten rendezett és országos érdeklődést keltett háziipari és gazdasági kiállításnak elnöke volt. Erős tevékenységet fejtett ki a megyében uralkodó gazdasági válság orvoslására és a nyomoruságban sinylődő szegénysorsú nép állapotának javulására irányuló actióban. Az országos iparegyesület háziipari szakosztályában 1900. márczius felolvasást tartott Máramarosmegye háziiparáról. — Munkája: *Máramaros megye.* Bpest, 1900. (Különnyomat a Közgazdasági Szemléből). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Budapesti Hirlap 1900. 79. sz. — *Sturm Albert,* Országgyülési Almanach. Budapest, 1901. 331. l. — *M. Könyvészet* 1901. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 16. sz. arczk.

Nyéky *Vörös Mátyás* és *Mihály.* L. *Vörös.*

Nyéky (*Szőke*) *Pál,* a budapesti első magyar színésztársaság sugója. — Munkája: *Magyar teátromi kalendárium* 1795-re. Pest.

A Magyar Játék-Szin. Pest, 1793. III. XXI. l. (Endrődy). — *Honművész* 1837. 31. sz.

Nyéky *Pál,* r. kath. lelkész, szül. 1838. máj. 7. Szegzárdon; 1862. júl. 26. szenteltetett fel; segédlelkész volt 1877-ig; azontúl administrator Bakónakon (Zalamegye). — Munkája: *Czáfolat* Diskay Kálmán Ernő úrnak a jezsuiták multja cz. röpiratára. Jelesebb kath. és prot. történetirók után. Esztergom, 1874. (Ism. Uj M. Sion).

Kiszlingstein Könyvészete. — *Schematismus* Cleri Weszprimiensis 1901.

Nyérő *Mihály,* ügyvéd és híres jogtudós volt a XVIII. század első felében. — Kézirati munkája: Jurisprudentia de Jure Hungarico, variisque definitionibus, distributionibus, regulis, axiomatibus et argumentis ex Jure Canonico et Imperiali, ac experientia illustrata atque in libros IV. divisa, quorum I. De jure in genere, cum necessariis circumstantiis, II. De personis, III. De processu causarum. IV. De praxi judiciaria agit novis legibus adaucta, 4rét 563. lap (a budapesti egyetemi könyvtárban).

Horányi, Memoria II. 690. l.

Nyeviczkey *Antal,* jogi doktor, királyi ítélőtáblai bíró, Ny. József ügyvéd, később kir. itélőtáblai tanácselnök és Kapy Ágnes fia, szül. 1857. okt. 15. Sátoralja-Ujhelyben (Zemplénm.); középiskoláit 1874-ben Pesten végezte; a jogi tanfolyam elvégzése után ügyvédi irodában dolgozott. 1881-ben a kir. ítélőtáblához joggyakornokká, 1882. tiszt. segédfogalmazóvá, 1885-ben segédfogalmazóvá, 1886. fogalmazóvá, 1892. elnöki titkárrá és 1896-ban kir. itélőtáblai biróvá neveztetett ki. 1883-ban tett ügyvédi vizsgát; ezt megelőzőleg 1881-ben jogi doktori oklevelet szerzett. 1889 óta, rövid félbeszakítással a budapesti ev. ref. egyház tanácsnoka, 1902. a dunamelléki egyházkerület világi aljegyzője. Katonai kötelezettségének teljesítése után is tagja a m. kir. honvédségnek mint szolgálaton kívüli főhadnagy-hadbiró; a hadbirói vizsgát 1888-ban tette le. Tagja a magyar jogászegyletnek, a zemplénvármegyei törvényhatósági bizottságnak; választmányi tagja az országos casinonak. 1887-től a Hunnia csónakázóegyesületnek alelnöke, utóbb 1898-ig igazgatója volt. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1888. A budapesti kir. ítélőtábla 1887. évi ügyforgalma, 1890. A birói ügyviteli szabályok 145. §-ához); írt még czikkeket a Jogba és az Ügyvédek Lapjába az igazgatási kérdések sat. köréből. — Munkája: *A budapesti királyi ítélő tábla története,* 1861. máj. 1-től 1891. máj. 4.-ig. Bpest, 1891. (Különnyomat az «Ügyvédek Lapjá»-ból). — Jegyei: A. és N. A.

M. Könyvészet 1891. — *M. Hirlap* 1896. 117. sz. és önéletrajzi adatok.

Nyeviczkey *Kristóf,* ügyvéd Zemplén vármegyében, hol birtokos volt. — Czikkeket írt 1852. nov. Varannóról a M.

Hirlapba. — Munkája: *Tarlózatok* a magyar birtokviszonyok terén. Sátoralja-Ujhely, 1868.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 190. l. és a magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nyicske. L. *Nyitske.*

Nyikora *József.* — Költeményeket írt a Szatmárba (1877. sat.). — Munkái: 1. *Kurucz győzelem.*, vigj. három felv. Pápa, 1897. — 2. *Költemények* (1872—1897.) U. ott, 1898.

Szatmár, 1878. 18. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nyikos *János.* — Munkája: *Disputatio* Theologica De Baptismo In Illustri Groningae & Omlandiae Academia Praeside Henrico Alting ... Publice proposita ... Groningae, 1638.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 463. l.

Nyikos *Mihály*, r. kath. plébános Baltaváron (Vasm.); szül. 1807. ápr. 27.; fölszenteltetett 1831. aug. 14. és meghalt 1860 körül. — Czikke a M. Gazdában (1847. II. 27. sz. Kéthely). — Munkája: *Mélt. és főt. Böle András* szombathelyi püspök neve ünnepén a megyebéli növendék papság nevében 1828. Szombathely.

Universalis Schematismus Eccles. 1842—43. Budae. 810. l. — *Schematismus* Cleri Sabariensis 1859. — *Petrik* Bibliogr.

Nyilas *István.* L. *Melotai.*

Nyilas *Mihály*, r. kath. plébános, szül. 1828. szept. 8. Solymoson (Hevesm.); Egerben képezte magát a papságra éppen akkor, midőn az 1848. események felvillanyozták az ifjúságot. Odahagyva tehát a seminariumot, ő is a magyar táborba ment társaival és harczolt a honvédek soraiban. A magyar nemzet leveretése után visszatért a papnevelőbe. 1854-ben misés pappá szentelték. 16 évi káplánkodás után 1870. Kenderesen (Jász-Nagy-Kun-Szolnokm.) plébános lett; itt végezte be életét 1889. okt. 27. — Munkája: *Oktató ima- és énekkönyv* a ker. kath. nép ájtatos használatára. Pest, 1863.

M. Sion 1888. 779. l. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 185. l.

Nyilas *Samu*, ev. ref. lelkész, Ny. Samu ref. lelkész és Kárász Julia fia, szül. 1830. jan. 26. Szederkényen (Borsodmegye); tanult Miskolczon 1848-ig: 1849 végén Sárospatakra ment. 1851-ben tanulmányainak bevégeztével Apostol Pál superintendens mellett Miskolczon segédlelkész lett; innét 1853. tavaszszal atyja halála után Szederkény hívta meg lelkésznek. 1867-ben Miskolcz választotta meg egyik lelkészi állomására, hol 1874. febr. 27. meghalt. — Költeményei a következő hirlapokban, folyóiratokban és évkönyvekben jelentek meg: Hölgyfutár (1850—64.), a debreczeni Csokonai Lapok (1850.), Divatcsarnok (1853—60.), Vasárnapi Ujság (1856. egy balladával, 1857., 1858. egy romániczczal jutalmat nyert, 1860—1861., 1871.); Erdélyi Múzeum Szépirodalmi Közlöny (1857.), M. Néplap (1857.), Nővilág (1857—60.), Szépirodalmi Album (1858), Szigeti Album (1860.), Császárfürdői Album (1863.). — Czikkei a Különféle papi Dolgozatokban (Új F. 1860. Vasárnap és ünnep reggeli imák, Aranymenyegzői beszéd és ima, Miért kellett Jézusnak szenvedni és feltámadni); a Sárospataki Naptárban (1860. Egypár kép a magyar történetből); a Sárospataki Füzetekben (1864. Birálatra birálat); az Ország Tükrében (1864. II. Rákóczy Ferencz szabadságlevele. Gyöngyös 1704. márcz. 24.); a Honvédben (1870. Bódogh Mihály, m. kir. honvéd ezredorvos); a b. Vay Miklós emlékére kiadott Emléklapokban (1871. Gyászbeszéd). 1866-ban Vörösmarty Mihály emlékszobra leleplezése alkalmával 10 darab aranyból álló második jutalommal koszorúzták a birálók: Vörösmarty emlékezete cz. költeményét. — Munkája: *Nyilas Samu költeményei.* Kiadták barátai. Pest, 1871.

Két kötet. (Ism. Figyelő). — Sajtó alá rendezte Apostol Pál Egyházi beszédeit (Miskolcz, 1864. Két füzet). — Arczképe Kőnyomat, nyomt. Danieletto és Politzer Pesten 1866. (a Családi Kör melléklete).

Hazánk és a Külföld 1866. 23. sz. (Névaláírása). — *Vutkovich Sándor*, Magyar írók Albuma. Pozsony, 1873. 308. l. — 1874: *Főv. Lapok* 50., *Magyarország és a Nagyvilág* 10., *Vasárnapi Ujság* 10. szám. (Nekr.). — *Győri Vilmos*, Koszoru. Bpest, 1875. 658. lap. — *Petrik* Könyvészete. — *Borsodmegyei Lapok* 1895. (Holeczy Gyula) és gyászjelentés.

Nyilassy *Károly*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1854. szept. 3. Várpalotán (Veszprémm.); 1874. szept. 8. lépett a rendbe s 1879. aug. 2. szenteltetett fel. 1883-ban nyert tanári oklevelet a történelem és földrajzból; 22 éven át több helyt tanított, utóbb a kolozsvári r. kath. főgymnasiumban; jelenleg tanár Nagy-Kanizsán, hol egyszersmind házi lelki atya. — Czikke a kecskeméti r. kath. főgymnasium Értesítőjében (1885. A magyar királyok koronázásához kötött politikai föltételek története.).

Vajda Névkönyve. — *A magyar kegyes-tanítórend Névtára* 1892—93. Bpest, 1902. 29. l.

Nyilasi *Rajmund*, bölcseleti doktor, cziszterczi rendi főgymnasiumi tanár, Ny. Ignácz kovácsmester és Szabó Anna fia, szül. 1877. febr. 21. Gilvánzán (Baranyam.); a gymnasiumot Pécsett végezte; 1897. aug. 29. a cziszterczi-rendbe lépett és az egy évi novitiátus kitöltése után Budapestre került, hol négy évig rendes hallgatója volt az egyetem bölcseleti karának, melyen 1902. jún. 16. bölcseleti doktorrá avatták. 1903. szept. óta főgymnasiumi tanár Baján. — Munkája: *Codexeink* Márialegendái. Bpest, 1902.

M. Könyvészet 1902. és önéletrajzi adatok.

Nyirák *Ede*, kir. pénzügyi főtanácsos, a m. kir. pénzügyminiszteriumban a hitelügyi csoport főnöke; a budapesti országos casino titkára és pénztárnoka. — Munkája: *A szeszadó* ügyekre vonatkozó némely számítási táblázatok. Szeged, 1891.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Nyirák *Ignácz*, theologiai s canonjogi doktor, nagyprépost, pápai főpap és solti apát, szül. 1800. nov. 4. Eperjesen (Sárosmegye), hol a gymnasiumban kezdte tanulását és Egerben bevégezte. 1816-ban a minorita rendbe lépett és Nagybányán a próbaévet töltötte. 1817—18. a bölcseletet Szegeden, 1819—20. a theologia két évét Egerben végezte. Ekkor özvegy anyja sürgetésére elbocsátását kérte s 1821—1822-ben a diósgyőri kincstári uradalomban, 1823. pedig Lilien báró mellett mezei gazdaságot tanulva Ercsiben egy évet töltött. Ezalatt ujabb vágya támadt a papi pályára s azon év szept. 1. Székesfejérvárt fölvételi vizsgát tett, úgy, hogy a theologia III. évére felvétetett; az 1824—1825. két évet a papnevelőben kitöltvén, misészpapnak szenteltetett; káplán volt (1826—28) Zsámbékon, Bicskén, Bodajkon, mindenütt egy évet töltve. 1828. decz. 30. a székesfejérvári papnövendékek felügyelője lett, egyszersmind a püspök mellett és káptalannál tiszti hivatalt viselt; két évig (1820—31) az egyháztörténelem és canonjog tanára volt. Ezen idő alatt a pesti egyetem jogi karán két szigorlatot tett és 1830. okt. 17. a canonjogból doktori oklevelet nyert. Agárdon két évig a plébánia administratora volt. Ezután a püspöki seminariumban a theologiát tanította 1841. máj. 14-ig, midőn a zsámbéki plébániát kapta; 1846. jún. 6. egyszersmind alesperes és az iskolák felügyelője, 1852. júl. 19. pedig cholti apát lett és 1854. júl. 4. a Ferencz József-rend III. osztályát kapta. 1858. jan. 19. székesfejérvári kanonokká, 1864. máj. 11. nagyprépostá neveztetett ki; a római pápa házi praelatusa, szentszéki ülnök, a zsinati vizsgáló bizottság elnöke és a pesti egyetem jogi karának bekebelezett tagja volt. Meghalt 1873 jún. 28. Székesfejérvárt. — Munkái: 1. *Ode*, honoribus ill. ac rev. dni Pauli Mathiae Szutsits dioecesis Alba-Regalensis episcopi, dum munus suum apostolicum solemniter auspi-

caretur, a filiali cooperatorum dioecesanorum corona devote oblata X-ma Cal. April. 1828. Albae-Regiae. — 2. *Epigrammata biblica.* U. ott, 1845.

Pauer János. Az egyházi rend érdeme. Székesfejérvár, 1847. 489. lap és Historia Dioecesis Alba-Regalensis. U. ott, 1877. 351. l. — Petrik Bibliogr. és gyászjelentés.

Nyirák *Lajos,* miniszteri számtanácsos a kereskedelemügyi miniszteriumban 1893 óta és a Park-Club titkára 1895 óta; szül. 1845. máj. 2. Sóskúton (Fehérm.); 1883—93-ig Fiumébaa a m. kir. tengerészeti hatóságának főnöke volt. — Munkatársa volt a Családi Körnek, 1878—83-ig a Pesti Naplónál és Egyetértésnél működött. — Munkái: 1. *A két fivér.* Elb. Hoffmann F. után ford. Budapest, 1875. (és 1893. Ugyanott). — 2. *Pásztor és bujdosó.* Hoffmann F. után ford. Ugyanott, 1875. (és 1893. Ugyanott). — 3. *Adjatok hálát Istennek.* Elb. Höcker Oszkár után ford. U. ott, 1875. (és 1893. U. ott). — 4. *Nem mindig.* Elb. Hoffmann F. után ford. U. ott, 1875. — 5, *Elsárgult levelekből.* Elb. Hoffmann F. után ford. U. ott, 1876. — 6. *Legjobb az egyenes út.* Elb. Hoffmann F. után ford. U. ott, 1876. — 7. *Makacsság és erős akarat.* Elb. Hoffmann F. után ford. U. ott, 1876. — 8. *Testvéredet ne gyülöld.* Elb. Höcker Oszkár után ford. U. ott, 1876. (Az 1—8. sz. munkák: Pfeifer Ferdinand Ifjúsági Könyvtára 2., 6., 7., 13., 22—24. és 26 sz. alatt). — 9. *Huszonöt év előtt.* Költemények. U. ott, 1896.

Kisslingstein Könyv. és önéletr. adatok.

Nyirák *Sándor,* r. kath. plébános, szül. 1842. febr. 14. Pákozdon (Fehérm.); a gymnasiumot Budán, Kassán és Székesfejérvárt végezte. 1860-ban a székesfejérvári növendék papok közé lépett, ekkor a Pázmány-intézetbe küldték Bécsbe, hol a theologiai tudományokat az egyetemen hallgatta. 1864. aug. 19 pappá szenteltetett. 1864. okt.-től 1866. okt. végeig mint nevelő s káplán működött Eszterházy Móricz grófnál Csákovárt. 1866. nov. az etyeki plébánia ségédlelkésze volt; 1868. jan. 1. hasonló minőségben Iszka-Szent-Györgyre helyeztetett át; azon év augusztusában Jekelfalusy Vincze székesfejérvári püspök kinevezte szertartójának, udvari tisztnek és a szentszék jegyzőjének. 1872. pápai káplán, 1873. püspöki titkár, kerületi levéltárnok és szentszéki ülnök, 1874. Etyeken plébános, majd egyházkerületi alesperes, kerületi tanfelügyelő, zsinati vizsgáló, a pápa udvari káplánja, szentszéki ülnök és fehérmegyei bizottsági tag lett. Meghalt 1891. nov. 1. Etyeken. — Munkái: 1. *Hirtenbrief* in Betreff der Schulen. Stuhlweissenburg, 1869. (Jekelfalusy Vincze után latinból ford.). — 2. *Der Mensch,* die Familie und der Staat ohne Gott. U. ott, 1871. (Pellett Edmund egyházi beszéde aug. 20. magyarból ford.). — 3. *Gott,* Vaterland und König. Pest, 1876. (Károly Jánosnak szent István ünnepén mondott beszédének ford.). — 4. *Emlékkönyv* a székesfejérvári püspöki megye százados ünnepére. U. ott, 1877. (Károly Jánossal együtt). — 5. *Egyházi beszéd,* melyet szent István király ünnepén 1881. aug. 20. a székesfejérvári püspöki templomban tartott. U. ott, 1881.

Pauer, Joannes, Historia dioecesis Alba-Regalensis. Albae-Regiae, 1877. 461. lap. — Kisslingstein Könyvészete. — Vasárnapi Ujság 1891. 45. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Nyiredy *Géza,* bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, szül. 1861-ben Nagy-Ajtán (Háromszékm.); 1892-ben tett tanári vizsgát és azóta a kolozsvári unitárius főgymnasium rendes tanára, hol a természetrajzot és a franczia nyelvet tanítja; egyszersmind az ottani kereskedelmi akadémián 1893 óta az áruismeret tanára. — Munkái: 1. *Tanulmány* az olvadópont depressiójáról. Kolozsvár, 1889. — 2. *Gyógyszerisme.* U. ott, 1895. (Jakabházy Zs.-dal és Issekutz Hugóval). — 3. *A chemia rövid vázlata.* U. ott, 1901.

M. Könyvészet 1894., 1901. — Kiss Sándor, A kolozsvári kereskedelmi akadémia tör-

tÉnete. Kolozsvár, 1896. 127. lap. — *Vajda* Névkönyve 125. l.

Nyiri *Elek*, socialista bölcselő író Szarvason; valamikor jómódu ember volt, de folyton pereskedett, úgy, hogy kisded vagyonkáját is elvesztette; egy exaltált és kizárólag socialista röpiratokkal, könyvekkel és ujságokkal táplálkozó ember, féktelen vehementiával rontott a Népszerű bölcsész cz. folyóiratának minden egyes czikkében az úri-rend, az igazságszolgáltatás, a kormány, a papság s egyáltalában minden ellen. Gyakran támadt baja a sajtóügyészségekkel s legutóbb a budapesti esküdtszék előtt állt egy éles, antidinastikus czikke miatt. Az esküdtek azonban látták, hogy tébolyult emberrel van dolguk és fölmentő ítéletet hoztak. A lapszerkesztésen kívül, melynek révén szarvasi bölcsnek nevezték, kuruzslással is foglalkozott; valami fehér port, mely jó volt minden baj ellen, szórt a hiszékeny emberek szemébe. Utóbb kitört rajta az üldözési mánia s elhatározta, hogy önként megválik az élettől s különös életének különös befejezéseül a római philosophusok mintájára az éhhalált választotta. Harmincznyolcz napig nem evett, csak a maga készítette port szedegette étlen-szomjan. 1899. márcz. 25. reggel halva találták az ágyában. — A Magyar Philosophiai Szemlébe írt czikkeket. — Munkái: 1. *Népszerű bölcsész.* Szerk. és kiadta Szarvason (Békésm.) 1895—96. Nyom. Mező-Túron. (Első négy hónapban havonként, aztán két havonként jelent meg hat-hat füzetben, minden czikke névtelenül, mert az egészet ő maga írta). — 2. *Zsarnokság ellen.* Négy czikk. Mezőtúr, 1897.

Esti Ujság 1898. 90. sz. — *Budapesti Hirlap* 1899. 76. sz. — *Szarvas és Vidéke* 1899. 13. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Nyiri *Ferencz*, birtokos Nagy-Kállóban (Szabolcsm.). — Munkája: *A felső tiszavidéki gazdasági egyesület* monographiája. Nyiregyháza, 1896. (Nyiri Jánossal együtt).

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nyiri *István*. L. *Nyiry.*

Nyiri (*Czeglédi*) *János*. L. *Czeglédi* (*Nyiri*) *János.*

Nyiri *Károly*, m. kir. posta- és távírófőtiszt és hivatalfőnök, szül. 1845. decz. 9. Szentesen (Csongrádm.); iskolai tanulmányainak bevégzése után Pesten 1867-ben a távírótisztképző tanfolyamra iratkozott be s a vizsgát letette. 1868. máj. távírótisztté Ujvidékre neveztetett ki, honnét 1869-ben saját kérelmére Pestre helyeztetett át. 1872-ben a távírófőtiszti szigorlatot is letette. 1873. márcz. a kecskeméti távíróhivatal vezetésével bizatott meg és ugyanekkor kiküldték a bécsi világkiállításra a távírószak tanulmányozására. 1887. jún. a postatiszti vizsgát is letette s a távírónak a postával ugyanazon évben történt egyesítése alkalmával az egyesített hivatal vezetése reá bizatott. 1890-ben soron kívül főtisztté kineveztetett és ezen minőségben működik ma is. — A bécsi tanulmányútjáról írt jelentése, valamint egyéb czikkei is a Távirászati Közlemények Tárában jelentek meg.

Kecskeméti Nagy Képes Naptár 1892. 143. l. arczk.

Nyiri *Klára*. L. *Nyiry Klára.*

Nyiri *Péter*, ev. ref. lelkész, debreczeni egyházmegyei esperes; Vértesen (Biharm.) volt lelkész, hol 1879. okt. 4. meghalt. — Különös gonddal tanulmányozta a hazai s külföldi szépirodalmat; francziából és angolból több színdarabot fordított. — Munkái: 1. *Vezérkönyv* a magyar nyelvtan tanításában a II. III. és IV. V. elemi osztály számára. Debreczen, 1871—74. Két füzet. — 2. *Vezérlet* a törtszámtanításban. Elemi tanítók számára. U. ott, 1871. — 3. *Magyar nyelvtanítási gyakorlatok* a II—V. osztály számára. Ugyanott, 1874. Két füzet. — 4. *Olvasmányok* a II. és III. elemi osztály számára. Ugyanott, 1874—1878. Két

füzet. (II. oszt. 2. kiadás 1877., 3. k. 1880., 4. k. 1882., 5. k. 1885. U. ott).

Prot. Hetilap 1879. (Joó István). — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1879. 41. sz. — *Debreczen* 1879. 195. szám. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Nyirkállai *Tamás*, Mátyás király idejében (1476-tól) a királyi cancellaria jegyzője volt. A Kállay családnak őse lehetett. (A m. n. múzeumban levő Kállay-kézirat szerint Kállay Lászlónak fia). — Stylus Curiae Regiae Matthiae I. Regis cz. alatt összegyűjtötte és 1484-ben lemásolta a Mátyáskori hivatalos formulárékat s egy 268 levélből álló 4rétű kötetben megörökítette a Mátyás uralkodása alatt divatozott hivatalos cancelláriai praxist. Ebben a törvényes latin műszavak értelmét 70 magyar jelentéssel adta vissza. A kézirat eredetileg a Kállay-családot illető több más oklevéllel együtt Dobai Székely Sámuel gyűjteményébe került. E gyűjteményt aztán megvásárolta Klimo György pécsi püspök s bekebelezte a pécsi püspöki könyvtárba, honnét Kovachich György a kéziratot 1799-ben Formulae Solennis Styli cz. munkájában kiadta Pesten. A mult század másik felében a codexet nem találták; 1895-ben azonban Récsey Viktor a nevezett pécsi könyvtárban azt fölfedezte. Ebben a 70. lapon van ezen négy sorból álló nyelvkincsünk: Mert mit egyszer megszerzettél, És te tőled elvetettél, Ha igazat akarsz tenni, Többszer nem kell hozzád venned 1484., melynek latin eredetijét Kovachich az említett munkájában a X. lapon közölte. Horvát István, Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás védelme. Pest, 1815. a 45. l. a magyart közli s ugyanezt Szilády Áron, Régi Magyar Költők Tára I. kötetében (Bpest, 1877. 28. l.) újra kiadta.

Horányi, Memoria II. 690. l. — *M. Akadémiai Értesítő* 1847. 319. l. — *Toldy Ferencz*, M. Nemzeti Irodalom Története és M. Költészet Története 95. l. — *Szilády Áron*, Régi M. Költők Tára I. 28., 300. l. — *Figyelő* II. 97. l. — *M. Könyv-Szem* . *Zolnai Gyula*, Nyelvemlékeink. Budapest, 1894. 27. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1895. 119., 277. l. — *Magyar Ujság* 1895. 289. sz. — *Budapesti Hirlap* 1895. 289. sz.

Nyirő *Ádám*, Jézustársasági áldozópap és tanár, szül. 1723. szept. 8. Győrött; 1738. okt. 28. lépett a rendbe, midőn Komáromban rhetorikát végzett. 1739—1740. Trencsénben novicius, 1741. Szakolczán ismétlő, 1742. Egerben a gymnasium alsó osztályában tanított. 1743—1744. Kassán logikát és physikát tanult, 1746. Kolozsvárt a grammatikai, 1747. ugyanott a poesis osztály tanára, 1746—1747. egyszersmind a növendék papok felügyelője, 1747-től hitszónok volt ugyanott; 1750. I. éves theologus Gráczban, 1754-től Pozsonyban a gymnasium alsó osztályaiban tanított, 1758—59. Kolozsvárt magyar ünnepi szónok és könyvtárnok, 1760. a logika és metaphysika, 1761. physika tanára, egyszersmind egyházi hitszónok, 1762. Zágrábban, 1763. Győrött, 1764. Budán, 1765—66. Kassán tartózkodott; 1767. Kolozsvárt bölcseleti decán és hitszónok, 1768—71. Győrött, 1772. Budán, 1773. Nagyszombatban volt. A jezsuita-rend feloszlatása (1773) után Kassán élt és ott halt meg 1784-ben. — Munkái: 1. *Epistolae* Heroum et Heroidum. Promotore Georgius Szegedi. Claudiopoli, 1747. (Versben). — 2. *Utopia* sapientiae rempublicam instituentis in tres partes divisae. U. ott, 1748.

Catalogus Societatis Jesu 1740—1773. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 985. l. — *Fejér*, Historia Academiae 73. l. — *Stoeger*, Scriptores 246. l. (Nevét Nyirőnek irja). — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1854. h.

Nyirő *Gábor*, kereskedelmi tengerészhadnagy volt a mult század 80-as éveiben; jelenleg révkapitány és a fiumei révkapitányság főnöke; kiváló szakember, a ki nem csak a gyakorlati tengerészet terén, de a tengerészeti irodalomban is derék nevet vívott ki. — Tengerészeti s utazási élményeiről írt czikkeit és leveleit többek közt unokaöcscse Kosutány Géza

királyi alügyész közölte a Pesti Hirlapban. Egy magyar tengerésztiszt levelei czím (1880. 9., 83. szám. Dél-Afrikából, 92. szám. Szent-Ilona szigetéről, 349. szám. Afrika partvidékéről New-Yorkba, 21. szám. Bodeaux, 80. London, 103. szám. Liverpool).

Magyarország vármegyéi és városai. Fiume és a magyar-horvát Tengerpart. Budapest, 1897. 143., 325. l. arczk. és a m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Nyirő *Sándor*, városi tiszti ügyész, szül. 1849. febr. 3. Nagybányán; a gymnasiumot Szatmárt, Nagybányán és M.-Szigeten (1862—63. a VI., azután a VII. és VIII. osztályt) járta; 1866-ban Debreczenben kezdte jogi tanulmányait és évközben a pesti egyetemen folytatta, hol államvizsgálatot tett. Előbb a honvédelmi miniszteriumnál volt segédfogalmazó, majd Pesten köz- és váltóügyvédi vizsgálatot tett és ügyvédi irodát nyitott. 1878. jan. 11. a nagybányai polgárok városi ügyészszé választották. 1897. aug. 10. a Kárpátegyesület több tagjával átrándult Felsőbányára, hol a Feketehegyet akarta megmászni; a hegy tövénél egyszerre rosszul lett és halva rogyott össze, régi szívbaja megölte. — Czikket, költeményeket írt a vidéki lapokba, de leginkább a saját lapjába; egy versét a Vidéki költők Albuma (Kassa, 1896) is hozta. — Munkája: *A fütty*, népszinmű dalokkal négy felv. (zenéje Serly Lajostól). Nagybánya, 1883. (Először előadták 1883. máj. 18. a budapesti népszinházban. Ism. Főv. Lapok 116., Függetlenség, P. Hirlap, Budap. Hirlap, Nemzet 137., Nemzeti Ujság 50. sz.). — Szerkesztette a Nagybánya és Vidéke cz. társadalmi hetilapot 1878-ban mint főszerkesztő, 1881—83-ban önállóan; az utóbbi három évben a lap kiadó-tulajdonosa is volt.

Budapesti Hirlap 1883. 145., 1897. 224. sz. — *Nagybánya és Vidéke* 1897. 33. sz.

Nyíry *István*, ev. ref. főiskolai tanár, a m. tudom. akadémia rendes tagja, szül. 1776. máj. 9. Átányban (Hevesm.), hol atyja Nyíry István ref. prédikátor és az esperesi szék tanácsosa volt. Tanulását Sárospatakon kezdte az ottani főiskolában és egy évet időközben a német nyelv gyakorlása végett Lőcsén töltvén, be is fejezte. Már ifjuságában szenvedélyes barátja volt a költészetnek és a classicai irodalomnak; számos költeményt írt, melyekkel azonban soha fel nem lépett. A mennyiség- és természettudományokat Szabó Dávid a híres neolog lelkes előadásai után kedvelte meg, a philosophiát pedig az akkor nagyhírű Szentgyörgyi István alatt. A festészetet is gyakorolta, úgy, hogy 1797-ben az új főcurator Vay József befolyásával fölállított rajztanítói helyre meghívták, miután e czélra gyakorlás és készületek közt Kassán egy évet töltött. De már 1798-ban a tiszta mathesis rendkívüli tanítója lett Sárospatakon. 1806. júl. 18. mint rendes professor a mennyiségtudomány tanítását egész terjedelmében vette át, 1810-ben pedig a természettudományi tanszéket ellátta. A physikát Schelling természetbölcseletére alapította. 1822-ben történt, hogy óhajtása ellen kedvelt tanszékéről leszólítva, a statisztika, földirat, műtan és neveléstudomány tanításával bizatott meg. 1824-ben Rozgonyi halálával, óhajtása szerint, a bölcseleti tanszékre tétetett át, melyet majd haláláig töltött be. A m. tudom. akadémia első nagy gyűlésében 1831. febr. 17. levelező tagnak választatott; 1832. máj. 7. az igazgatóság kinevezte vidéki rendes taggá a mathematikai osztályba; 1836. szept. 2. pedig saját kérésére a philosophiai osztályba első fizetéses rendes taggá neveztetett ki. Utolsó éveiben Krause göttingai tudóssal, ki szintén philosophus és mathematikus volt, folytatott a tudósok tudományos rendszere felett levelezést. Meghalt 1838. aug. 27. Sárospatakon. A m. tudom. akadémia 1843. okt. 8. közgyűlésén Almási Balogh Pál tartott fölötte emlékbeszédet. — Czikkei a Tu-

dom. Gyűjteményben (1818. VII. A felolvadt jeges tenger tüneményeiről, ég, föld és természetvizsgálati értekezések; egyszersmind ez oknál fogva a mult és következendő időváltozásokra való kinézés, 1819. XI. Az időszámlálásnak az ember teremtésétől fogva való összeszedése, egy a f. 1819. évre nézve igen nevezetes értekezés, 1821. IX. Az emberi életidő számvetési története, 1835. VIII. A földrengések tudományos ismertetése); a Felsőmagyarországi Minervában (1827. XI. Európa az Ázsia nyakán, Beregszászi Nagy Pálnak Európa herczegasszonyról feltett értekezése alkalmával, 1828. IV. A gubernátorokról, Az éhség idején leendő segedelemről, a gabonatárakról és társaságokról); a M. Kurirban (1829. I. 295. és 1830. I. 367. l. A tudományok összeségéről); a M. tudom. akadémia Évkönyvében (I. 1831—32. A fa és kőhiderő hasonlati meghatározása, rajzzal, székfoglaló értekezés, III. 1834—36. A folyóvizek belsőinek tudákos ismertetése, A nőjogtan, a szépnem természeti jussainak alaptudománya); a Tudom. Tárban (I. 1834. A tapasztalati lélekismeretből lehozott széptudomány, VI. 1835. A Halley-üstökös eloszolhatása, VIII. A földrengés tudományos ismertetése, X. 1836. Az álom philosophiája, Uj Folyam I. 1837. Az ipar és népszaporodás számlapjai, néhány hitel- és adósságtörlő kérdésnek megfejtésére, Az 1835. külföldi philosophiai munkák, II. 1838. Az angol műipar philosophiája); a Közhasznú Esmeretek Tárába is írt bölcseleti, mathematikai s közgazdasági czikkeket. — Munkái: 1. *Prima elementa matheseos* intensorum constructa. Cassoviae, 1821. — 2. *A számvetés tudományának kezdete*, a köznép és az alsóbb osztályok számára. Sárospatak, 1822. — 3. *A halál philosophiája*. Emlékbeszéd Rozgonyi József phil. prof. felett. U. ott, 1823. — 4. *Conspectus* philosophiae empiricae Lockii, scepticae Humii, criticae Kantii, transcendentalis Fichtii et Schellingii, ad suas categorias relati. Accedunt: prima elementa intensorum philosophice proposita. Auctore novae matheseos intensorum. Ugyanott, 1824. (Névtelenül). — 5. *Programma* de statuis Graeciae, quo praestantissimam ac nobilissimam juventutem I. collegii S. Patakiensis ad promovendam instaurationem bibliothecae novi aedificii invitat. Ugyanott, 1827. — 6. *Disquisitio* philosophica de causis sermonis latini, grammaticis philosophiae categorias, philosophis grammaticam explicans. U. ott, 1827. — 7. *A vigasztalásról való beszéd* prof. Láczay Szabó József felett. U. ott, 1828. — 8. *A tudományok öszvesége*. U. ott, 1829—31. Három kötet. (I. A közönséges tudománykör, Nyelvtudományok osztálya, II. A historiai segédtudományok, III. A tulajdon historia tudománya. A IV. kötet. Mennyiségtudomány 1836. kéziratban maradt. Ism. Tudom. Gyűjtemény 1831. V., 1833. I. k.). — Kéziratban: A dynamica physica kezdete 1811.; Neveléstudomány 1822. és Európa statisztikája latinul, mindkettő leczkéi számára; A mathesis intensorum alkalmazása a philosophia tudományaira 1838.; ezen saját philosophiai rendszerét előadó munkáját nem fejezhette be.

N. Annalen der Literatur 1809. I. Intelligenzblatt 158. l. — *Philosophiai Pályamunkák* 1835. I. 123. l. — *Hirnök* 1838. 74. szám. — *M. Tudóstársasági Névkönyv* 1840. II. 201. l. (Ormós László). — *M. Tudós Társaság Évkönyvei*. Buda, 1846. VII. (Balogh Pál emlékbeszéde). — *Ujabbkori Ismeretek Tára* V. 524. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, M. Irók I. 343. lap. — *Toldy Ferencz*, M. N. Irodalom története. — *Nefelejts* 1860. 5. sz. (Fáy A.). — *Figyelő* XIX. 345. l. (Ormós László). — *Uj M. Athenás* 806. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Sárospataki Lapok* 1890. 21. sz. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése IV., VII.

Nyiry *Klára*, fővárosi tanítónő, Nyiry Aladár ügyvéd és Ertsey Vilma leánya, szül. 1875-ben Budapesten. A budapesti VI. kerületi állami felsőbb leányiskolát

végezte; azután magánúton letette a képesítő vizsgát és 1893 óta fővárosi tanítónő. — Tárczaczikkeket írt Pók álnév alatt az Egyetértésbe (1895. Babona, Mikor már megvénültünk, A család becsülete); elbeszélései a Függetlenségben (1897. jan. 23. és febr. 17., és később A legyező cz. elb.); fordításait is 1894 óta az Egyetértés, Függetlenség és Független Magyarország közölte. — Munkái: 1. *A vörös ingesek*. Regény. P. Gaulat után francziából ford. Bpest, 1897. — 2. *Nina kisasszony*. Regény. Jean Rameau után francziából ford. U. ott, 1899. Két kötet. (Egyetemes Regénytár XV. 6., 7.) sat.

M. Könyvészet 1899. és önéletrajzi adatok.

Nyiry *Lajos*, hirlapíró, Nyiry Dániel ügyvéd és Széll Terézia fia, szül. 1872. ápr. 11. Kecskeméten; középiskolai tanulmányait szülővárosában, Oraviczán, Szentesen és Budapesten a ref. főgymnasiumban végezte, hol az irodalom iránti szeretetét Baráth Ferencz, Fiók Károly, Szalay Károly, Ballagi Aladár és főleg Szász Károly élesztették benne. A jogot a bpesti egyetemen végezte, majd oklevelet nyert és az ügyvédi pályán évekig működött. A fővárosban hirlapírással és szerkesztéssel foglalkozott 1900 elejéig, midőn Gödöllőre költözött és az ottani helyi lap szerkesztését átvette. — Költeményeket, elbeszéléseket, aesthetikai s közgazdasági czikkeket írt a fővárosi lapokba álnevek és jegyek alatt 1898-ig, midőn saját neve alatt megindította a Magyar Krónika cz. irodalmi s művészeti képes hetilapot (később havi, majd időszaki folyóirattá változott), melyet másfél évig maga, 1899. decz. 25-től Dura Mátéval együtt szerkesztett. 1900 elején a Gödöllő és Vidéke cz. járási hivatalos lap szerkesztésére hivatott meg. Ezen időre esik a Hatvan és Vidéke és az Aszód és Vidéke czímű lapok megalapítása, melyeket szintén ő szerkeszt. Nevezetesebb közlései: Páriák és egyéb versek czímű verses sorozata, a Dezentor, Téli rege s a jutalmat nyert Majsaiak szerencséje czímű elbeszélések. — Álnevei és jegyei: Stella, Péter, Barna, Nero, Kántor J., Csörgő, = y., P.

Önéletrajzi adatok.

Nyiry *Ödön*, bölcseleti doktor, vegyész. — Munkája: *A tellur* kimutatása qualitative módon. Bpest, 1898. Két ábrával. (Tudori értekezés a budapesti kir. magyar tudomány-egyetem II. chemiai intézetéből).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nyitrai *Gábor*. L. *Nittrai*.

Nyitray *József*, hirlapíró. — Czikkei a Kelet Népében (1878. 180. sz. Alphonse Daudet); a Képes Családi Lapokban (1882. elbeszélés Antoni Barilli után); a Nemzetben (1883. 80. sz. Sandro Batticella és a Dante-codex, 1890. 279. sz. Mackart H., Bachus és Ariadne, 1892. 108. sz. Moerichen, 154., 179., 183., 190. sz. A müncheni nemzetközi kiállítás); az Ország-Világban (1887. A velenczei országos műkiállítás) sat. — Munkái: 1. *A Maugars fiú*. Regény. André Theuriet után francziából ford. Budapest, 1879. — 2. *Két szerelem*. Salvatore Farina után olaszból ford. Bpest, 1880. (Olcsó Könyvtár 115) sat. — Álneve: Yartin.

Kisslingstein Könyvészete.

Nyitra-Zerdahelyi *Lőrincz*, megyei táblabiró, szül. 1793. aug. 8. Nyitrazerdahelyen; birtokos volt Nagy-Tapolcsányban (Nyitram.). — Költeményei a Hebeben (1825—26), az Uraniában (1829—1831), a Nefelejtsben (1835), a Pesti Divatlapban (1848), a Nemzetőrben (1848); elbeszélések, czikkek az Uraniában (1829), a Társalkodóban (1832. 11. sz. Vezekényi emlék), az Athenaeumban (1837—38); a M. Gazdában (1842. Czukorrépa termesztés), a Hirnökben (1844. 23., 55. sz. Schurmann nevű különcz Nyitramegyében), Pesti Divatlapban (1843. 100. sz. Keresztelő, vagy paszitator Nyitra felső tót vidékén, 1845. elbeszélés sat, 1846. Tót lakodalom és nászszokások Nyitra felső vidékén, 1848.

Mesék), a Magyarország és Erdély Képekben (III. 1855. Lakodalom és nászszokások Nyitra felső vidékén). — Munkái: 1. *Nyitra-Zerdahelyi Lőrincz versei.* Buda, 1818. arczk. — 2. *Intézkedés*, vagy is mit kell tenni Magyar hazánkban szegény adózó népünk fölsegítésére. Adó, tized, vontatás, katonatartás, vármegyék költségei. Pest, 1831—1834. Két füzet. (Nevét ekkor Nyitra-Zerdahelyi Zerdahely Lőrincznek írta). — 3. *Jó törvény, jó követ.* Magyar-Ország, 1833. — 4. *Tisztválasztási terv.* Pest, 1834. — 5. *Egészen új javaslat* magyar nemes birtokosok magtalan özvegyeit érdeklő. U. ott, 1836. — 6. *A meglepő jelenet*, dráma egy felv. U. ott, 1846. — Arczképe: rézmetszet, rajzolta Decker, metszette Ehrenreich. (Versei cz. munkájában).

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 77. lap. — *Petrik* Bibliogr. II. 896., III. 879. l.

Nyitske *Alajos*, nevelő. — Munkája: *Elbeszélések*, regék s legendák a magyar előkorból. Németből báró Mednyánszky Alajos után szabadon ford. Pest, 1832., 1834. Két kötet. (Szebényi Pállal együtt).

Petrik Bibliogr.

Nyizsnyay *Gusztáv* (családi neve Nyizsnyánszky), zeneszerző, szül. 1829. okt. 17. Egerben; szülővárosában járta iskoláit és hamar feltünt zenei képességével. Pyrker László püspök vette pártfogásába s gondoskodott kiképeztetéséről. A szabadságharczot végig küzdötte, azután bujdosott. Midőn Sárosy Gyulának egy költeményét megzenésítette s ez hírre kapott, Sárosy maga ment érte s magával hozta a fővárosba, hol zeneleczkéket adott; majd vándorútra indult és az ország több helyén hangversenyeken gitárjával fellépett. 1856-ban megnősült Hódmezővásárhelyt; egy ideig Nagy-Kőrösön lakott, de azután ismét a fővárosba jött; végre Hódmezővásárhelyt telepedett le. Különösen az ötvenes években emelkedett hírnévre s dalaival (Hej szegedi szép csaplárné, Hóka lovam kicsapom a tilosba, Mohácsi koldus, Megérem még azt az időt, Elátkozom ezt a czudar világot, A mohácsi koldus, Oh felejts el, Születésem napján sat.) a nemzet hazafias érzületét és hitét emelte. A hivatalos életben kevés elismerésben részesült, járásbirósági iktató volt, ezt az állást is végkielégítéssel elhagyta s visszavonultan tengődött. 1873-ban az államtól 200 frt ösztöndíjat kapott. Ő alapította meg Hódmezővásárhelyen a dalegyesületet, melynek több évig igazgatója volt. Meghalt 1882. jan. 7. Hódmezővásárhelyen. Szülővárosa díszes emlékkövet emelt sírjára, melyet Pásztor János készített. Ágai Adolf, Az ország első hangorása cz. tárczában méltatta érdemeit. — A Szegedi Hiradónak 1859-től munkatársa volt, dalait közölték az egykorú szépirodalmi lapok. — Zeneművei Pesten 1855—63. és Szegeden jelentek meg.

Zenészeti Lapok 1860. (Mosonyi Mihály). — *Arad és Vidéke* 1881. — 1882: *Hódmező-Vásárhely* jan. 7., *Délmagyarországi Lapok* 11. sz. (Palotás Fausztin), *Orosházi Ujság* 3. szám, *Budapesti Hirlap* 11., 1900. 276. sz. — *Reizner János*, A „Szegedi Hiradó". Szeged, 1884. 21. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 358. l — *Pesti Napló* 1900. 275. sz.

Nyizsnyay *Iván* (családi neve Nyizsnyánszky), r. kath. theologiai tanár, Ny. Ferencz, Károlyi György gazdatisztjének fia, ki 1848—49-ben honvéd volt és Ny. Gusztáv zeneszerző unokaöcscse, szül. 1870. jan. 14. Parádon (Hevesm.); tanult Gyöngyösön, Szolnokon és Egerben, hol mint kispap tett érettségit a czisztercziek főgymnasiumában. Főpásztora a budapesti központi papnevelőbe küldte; theologiai tanulmányait a budapesti egyetemen 1892-ben végezte s ez év júl. 15. pappá szenteltetett. Rövid ideig káplánkodott Kápolnán és Szendrőn. 1893. decz. 30-án papnevelői tanulmányi felügyelővé és theologiai tanárrá, 1901. jún. 29. pedig főpásztora a papnevelő lelki igazgatójává nevezte ki. Rendezte az egri érseki pap-

nevelő könyvtárát. Főszékesegyházi hitszónok. Titkára az egri egyházmegyei irodalmi társulatnak, melynek czélja az egyházmegye történelmének megvilágítása. — Czikkei jórészt szépirodalmiak, a következő hirlapokban és folyóiratokban vannak: Szépirodalmi Kert, Magyar Állam, Magyar Szemle, Jász-Nagykun-Szolnokmegye, Hitvédelmi Folyóirat, Egri Egyházmegyei Közlöny, Hitszónoklati Folyóirat, Tanítsatok, Egri Hiradó sat. — Munkái: 1. *A pennás káplán.* Bollanden Konrád után ford. N. I. Budapest, 1891. — 2. *Képes minisztrácziós könyvecske.* Eger, 1891. (és 1896.). — 3. *Egyházi beszéd* a tiszanánai temetőben a Balla család sírbolt kápolnájának fölszentelésekor. Kanyar, 1895. — 4. *P. Abel Henrik S. I. Missio beszédei.* Ford. Pozsony, 1896. — 5. *Carruthers-Resch,* A japáni szekrényke. Ford. Eger, 1896. — 6. *P. Abel: Férfiaknak való böjti prédikatiók.* Ford. Pozsony, 1897. — 7. *Szelid elbeszélések.* Ford. N. O. Eger, 1898. (Ism. Kath. Hitvédelmi Folyóirat). — 8. *Az egri érseki papnevelő-intézet könyvtárának* szakok szerint való jegyzéke. U. ott, 1901. — 9. *Champol: Az önző.* Ford. Bpest, Eger, 1901. — 10. *P. Da Porto Maurizio Leonard: Missio beszédei.* Fordította N—n. I. sorozat. Budapest, 1903. — Szerkesztette a Manuale Rituum-ot (1900); 1901-től szerkeszti az egri egyházmegyei Directoriumot és részt vett a Rituale kiadásában (1897—98). — Álnevei és jegye: Nonquis, Valaki, Baptista és N—n.

M. Könyv-Szemle 1902. 196. lap és Otrok Mihály főreáliskolai tanár szives közlése.

Nyizsnyánzsky *Menyhért Ignácz,* kanonok, szül. 1747. július 30-án Bajmóczon (Nyitram.); 1763-ban Nagyszombatban hallgatta a bölcseletet, a theologiát 1766-tól Bécsben végezte. Mint Esztergom-főmegyei pap 1770-ben Nagyszombatban tanulmányi másodfelügyelő volt. 1772-ben az esztergomi érsek helynökének titkára, 1775. márkusfalvi plébános lett. 1781-ben a beszterczebányai egyházmegyébe lépett át és Bajmóczon lett káplán, 1784-ben Korpona város plébánosa s 1800. ápr. 23. beszterczebányai kanonok, 1804. apát, 1811. nagyprépost. Meghalt 1813. júl. 9. Beszterczebányán. — Irodalmi hagyatéka: Historia rerum Corponensium ab exordio usque a. 1800. Kézirat ívrét 390 lap. (E művet történelmi szempontból forrásmű gyanánt becsülik).

Schematismus Historicus dioecesis Neosoliensis 1876. 57. l. — *Magyar Sion* 1886. 835., 1889. 78. l. — *M. Könyv-Szemle* 1886. 159. l. — *Zelliger Alajos,* Egyházi írók Csarnoka 367. l.

Nyujtó *Pál,* ev. ref. tanító. — Munkája: *Czegléd város* és Pest-Kis-Kunmegye földleírása a népiskolák, Czegléd III. osztálya számára. Czegléd, 1880. (Nyom. Kecskeméten.)

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Nyulas *Ferencz,* orvosdoktor, Erdély főorvosa, szül. 1758. júl. 25-én Köszvényes-Remetén (Maros-Tordam.) előkelő székely családból; az orvosi tanfolyamot Bécsben végezte, de a rigorozumokat a pesti egyetemen állotta ki 1787. decz. 13. és 14.; felavatása azonban csak 1788. jan. 22. történt; azután Szamosujvárt volt gyakorló orvos. 1795-ben a pestisjárvány idejében felső kiküldetés folytán 53 községben gyógyított és a himlőoltást ő ismertette meg Erdélyben. 1800-ban Kolozsvárt telepedett le. 1806. okt. 23. nevezték ki Erdély főorvosává. Meghalt 1808. decz. 27. Kolozsvárt. — Czikke a M. Hirmondóban (1801. 11. sz. Halljuk miként panaszol báró Crantz a magyarokról). — Munkái: 1. *Az erdélyországi orvosvizeknek bontásáról* közönségesen. Kolozsvár, 1800. Három kötet. (I. Ajánló levél, Előljáró beszéd és a vizeknek bontásáról közönségesen. II. A Radna vidéki vasas borvizeknek bontásáról. III. Ugyanazon vizeknek orvosi erejéről, hasznairól és vélek élés mód-

járól). — 2. *Kolozsvári tehénhimlő*. U. ott, 1802. (2. bőv. kiadás).

Annalen der Literatur. Wien, 1804. 81. sz., 1808. II. 112. lap. — *Allg. Literatur Zeitung*. Jena, 1807. Intell. 49.. 1809. 67. sz. — *Katona*, Historia Critica XLII. 585. l. — *Toldy F.*, M. Nemzeti Irod. Története. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Természettud. Közlöny* 1888. 296. lap. (Ilosvay Lajos). — *Erdélyi Híradó* 1888. 53. sz.

Nyulassy *Antal* (*Ignácz*), szent Benedekrendi áldozópap és tanár, szül. 1820. jan. 19. Székesfejérvárt; gymnasiumi tanulmányait ugyanott végezte s 1837. szept. 16. a szent Benedek-rendbe lépett Pannonhalmán, hol theologiát végzett. 1845. aug. 1. pappá szenteltetett. 1847-ig Pannonhalmán, 1847—1850-ig Sopronban hitszónok volt; 1851-ben ugyanott gymnasiumi tanár, 1851—1856. Esztergomban, 1856—1862-ben Komáromban, 1862—1863. Pápán, 1863—1866. Győrött szintén tanár. 1866—1877. mint a bakonybéli apátsági plébánia administratora működött; onnét Nyalkára helyeztetett át, majd Tárkányban (Komárom mellett) lett plébános, 1897. perjel Bakonybélben (Veszprémm.), hol 1900. szept. 18. meghalt. — Czikkei az esztergomi gymnasium Értesítőjében (1855. Esztergom története); a Családi Lapokban (1855. Az emberekkeli társalgás, Intelmek és aranyszabályok világbalépő ifjak számára, 1856. Esztergom hajdan); a M. Sajtóban (1856. II. 162—177. sz. Esztergomi érsekek); a komáromi gymnasium Értesítőjében (1858. Elmefuttatás, tájékozás tanonczainknak), az Ifjúsági Plutarchban (1859. Guzmics Izidor), az István bácsi Naptárában (1868. Bakonybél), a Kath. Néplapban (1868. A kék könyv titkai), a Kath. Lelkipásztorban, Pesti Hirnökben sat.; költeményeket írt a Honderűbe (1847), a Divatcsarnokba (1853), a Csal. Lapokba, (1854—58), az István bácsi Naptárába (1875—89), Lonkay Olvasókönyvébe, Füssy Szünórákjába, Vagács Olvasmányaiba, az Egri Népujságba, Kath. Néplapba. Religióba, Orangyalba (1846—48., 1852), Pesti Naplóba, Tanodai Lapokba, Szent István-társulat Naptárába, Egri Népujságba sat. neve alatt vagy álnévvel. — Munkái: 1. *Nyulassy Antal versei*. Esztergom, 1851. — 2. *Emlény* az esztergomi nagy gymnasium fölavatására. U. ott, 1852. — 3. *Új magyar köszöntő*. Különféle alkalmi üdvözletek és szavalmányok. Mindkét nembeli ifjúság használatára. U. ott, 1853. (3. bőv. kiadás. U. ott, 1878. Legteljesebb új magyar köszöntő mindkét nembeli ifjúság használatára. 5. német és franczia részszel bővített és átdolgozott kiadás. U. ott, 1887). — 4. *Kátyolatok* a nép életéből. Mulatva oktató versek, tíz képpel. Pest, 1865. — 5. *Négyeshangú alkalmi dalok*, középtanodai növendékek számára. U. ott, 1865. (Lovassy Sándorral együtt). — 6. *Gyászhangok* Rimely Mihály apát halálakor. Győr, 1865. — 7. *Borostyán-koszorú*. U. ott, 1873. (Jahn Mainráddal együtt). — 8. *Kegyeletfüzér* I. Ferencz József tiszteletére 1876. aug. 27. U. ott, 1874. — 9. *Nefelejtskoszorú* József főherczeg tiszteletére. Ugyanott, 1874. — 10. *Babérkoszorú* Simor János herczegprimás tiszteletére. U. ott, 1874. — 11. *Hálalombok* Kruesz Kryzostom apát tiszteletére. U. ott, 1874. — 12. *Bakonyi hálalombok* Kruesz K. tiszteletére. U. ott, 1878. — 13. *Borostyánkoszorú* Sárkány Miklós apát tiszteletére. U. ott, 1878. — 14. *Czipruslombok* Horváth Endre síremlékének felavatásakor. U. ott, 1879. (A 6—14. sz. munkák költemények). — 15. *Remete Péter*, a derék földmíves. Bpest, 1886. (U. ott, 1891. Népiratok 8.). — Szerkesztette a Komáromi Kalendariumot 1865-től 1880-ig. (Verseket, adomákat írt bele). — Álnevei és jegye: Bakonyi Remete, Bús Remete, Öreg biró és Ny. A.

Károly János és *Nyirák Sándor*, Emlékkönyv. Székesfejérvár, 1877. 280. l. — *Szöllőssy Károly*, Szerzetesrendek. Arad, 1878. I. 91. l. — *Scriptores* Ordinis S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 321. lap. — *Munkálatok*.

Budapest, 1883. XLVI. 263., 381. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *M. Könyvészet* 1886—87. — *Zelliger Alajos*, Esztergomvármegyei írók. Bpest, 1888. 149. lap. — *István bácsi Naptára* 1891. — *Pesti Napló* 1900. 856. sz. — *Alkotmány* 1900. 228. szám. — *A pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára* 1900. 94. lap.

Nyulászi *János*, jogi doktor, ügyvéd, szül. 1869. ápr. 24. Csontosfalván (Abauj-Tornam.), hol atyja Zajácz János gazdatiszt volt; tanulmányait a kassai főgymnasiumban és a budapesti egyetemen végezte. Jelenleg gyakorló ügyvéd Kassán. Zajácz családi nevét 1871-ben változtatta Nyulászira. — Első czikke a Függetlenségben (1886) jelent meg, azóta különösen a kassai lapokban több társadalmi s közgazdasági czikket közölt; jogi tárgyú czikkei a Kassai Jogi Közlönyben, a Jogtudományi Közlönyben és az Ügyvédek Lapjában jelentek meg. — Munkái: 1. *Magyar öröklési jog* compendiuma. Bpest, 1892. (Névtelenül). — 2. *Mezőgazdaságról* és mezei rendőrségről szóló 1894.: XII. t.-cz. magyarázata. U. ott, 1894. (Névtelenül). — 3. *1894.: XVI. törvényczikk* magyarázata. U. ott, 1896. — 4. *Az örökösödési eljárásról* szóló 1894. XVII. törvényczikk magyarázata. U. ott, 1896. — 5. *A hegyaljai vasut* kérdéséhez. Kassa, 1897.

Századunk Névváltoztatásai. Budapest, 1895. 170. l. — *M. Könyvészet* 1896. — A m. nemz. muzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Nyürő *Zsigmond*, szent Ferencz-rendi szerzetes és tanár, szül. 1804. szept. 23. Nagyfödémesen (Pozsonym.); iskoláit Pozsonyban végezte. 1822-ben a szent Ferencz-rendi szerzetbe lépett és 1828-ban misés pappá szenteltetett fel. Székesfejérvárt a szerzet növendékeinek bölcselettanára, később Érsekujvárt gymnasiumi tanár volt. 1846-ban Szombathelyen zárdafőnökké választották. 1849-ben a rend titkára s később tanácsosa lett. Pozsonyban szorgalmasan búvárkodott a rend levéltárában. Meghalt 1853. jan. 25. Pozsonyban. — Czikke: Adatok a sz. Ferencz-rendiek történetéhez honunkban (Religio, 1850. 25 sz.-ban). — Kéziratban: A Klára-apáczarend története Magyarországon, A szent Ferencz-rend kimerítő története és Egyházi beszédek (a pozsonyi rendház kézirattárában).

Ferenczy és *Danielik*, Magyar Irók II. 231. lap. — *Farkas*, *Seraphinus*, Scriptores Ord. Min. S. P. Francisci Prov. Hung. Ref. nunc S. Mariae. Posonii, 1889. 150. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 319. l.

O.

Obadich *Márk*, cziszterczi rendi áldozópap és tanár, szül. 1816. máj. 20. Ujvidéken (Bács-Bodrogm.); a rendbe lépett 1836. szept. 14.; gymnasiumi tanár volt 1837—39. Egerben; 1842. aug. 14. pappá szenteltetett. 1842—1844. Zirczen hitszónok és apáti szertartó; 1844—46. gymnasiumi tanár Egerben, 1846—1849. Pécsett, 1849—61. Székesfejérvárt, 1861-től apáti szertartó Zirczen, hol 1862. márcz. 27. meghalt. — Czikkei a székesfejérvári nagy-gymnasium Értesítőjében és Évkönyvében (1856. Az arányos vonaloknak gyakorlati tárgyalása és a távolságmérés néhány könnyebb eseteinek összillő és hasonló háromszögek képzése általi föloldása, Abhandlung über die trigonometrischen Funktionen, 1861. Értekezés a háromszögtanról).

A cziszterczi rend Emlékkönyve. Budapest, 1896. 365. l.

Obelcz *József*, kegyes tanítórendi ál-

dozópap és főgymnasiumi tanár, szül. 1849. júl. 31. Kis-Teremián (Torontálm.); 1864. szept. 5. lépett a rendbe (1873. aug. 30. szenteltetett fel), 1864—1865. ujoncznövendék volt Váczon. 1865—1869. Kecskeméten V—VIII. gymnasiumi tanuló; gymnasiumi tanár volt: 1869—71. Veszprémben, 1871-től Szegeden 1872. Váczon, 1873—77. Szegeden, (hol az 1876. árvíz alkalmával kitűnt mentési szolgálataival), 1877—1888. Nagybecskereken, 1888—1890. Selmeczbányán, egyszersmind házfőnök, tanulmányi ügykezelő, a nagy-gymnasium igazgatója, a városi képviselőtestületnek, a kath. iskolaszéknek és a felvidéki közművelődési egyesületnek választmányi tagja; 1890—93. Podolinban tanár, 1893—1895. ugyanaz Nagy-Kanizsán. Tantárgyai voltak leginkább: hittan, latin, görög, magyar és német nyelv, mennyiségtan, történelem, földrajz és természettan; néha mint hitszónok is működött. Meghalt 1895. szeptember 5. Török-Becsén. — Czikkei a nagy-becskereki r. kath. gymnasium Értesítőjében (1878. I. Mátyás, 1880. A nagy-becskereki gymnasium története alapításától főgymnasiummá való kiegészítéseig 1846—1879.); a podolini főgymnasium Értesítőjében (1893. A mondatkiegészítők a latin nyelvben, ismert. Egyet. Philol. Közlöny, 1894. Az igeidők és igemódok a latin nyelvben).

Frank Ferencz, Az elhunyt rendtagok emlékezete. Budapest, 1896. 35. l. és a rend jegyzőkönyve. (Rulla).

Oberhauser *Lajos*, m. kir. posta-távíró tanácsos és a posta-távíró rendes tanára Budapesten. — Munkája: *Posta- és távirda földrajz.* Bpest, 1891. (Kőnyomat. II. kiadás).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Obermayer *András*, hit- és bölcseleti doktor, nagyprépost és apátkanonok, szül. 1783-ban; Szatmárt volt nagyprépost, hol 1869. ápr. 7. meghalt. — Munkái: 1. *Odae.* Viennae, 1859. — 2. *Ripias.* U. ott, 1859. (Költemény).

M. Sion 1869. 392. l., 1893. 453. l.

Obermayer *György*, reáliskolai igazgató, szül. 1833-ban Verseczen (Temesmegye); tanári képesítést nyert a pesti főreáliskolában a magyar és német nyelvből, földrajzból, történelemből, természetrajzból és szépírásból; mint községi alreáliskolai tanár 1860-tól működött Esztergomban, hol jelenleg igazgató. — Czikkei az esztergomi reáliskolai Értesítőben (1882. Pro domo, a polgári iskola összehasonlítása a reáliskolával; 1886. Néhány szó az olvasmányok kezeléséről, 1892. Epikus népköltés). — Munkája: *Vallás és művészet* szépészeti kapcsolatban. Esztergom, 1869. — Perger még a következő műveit sorolja föl: Az esztergomi primási kép- és metszettár és annak műirodalma culturtörténeti szempontból; Petrarca és Kisfaludy; Pausanias cz. dráma; Italia költészete a középkorban, 1887.

Bartl-Felsmann, Középtanodák Névkönyve. Pest, 1869. 112. l. — *Perger Lajos*, Esztergom város és vármegye egyházi és világi íróinak Koszorúja. Esztergom, 1887. 88. l. — *Vajda* Névkönyve 89. l.

Obermayer *Lajos*, fő- és székvárosi irodavezető, szül. 1850. ápr. 3. Pesten, hol atyja czukrász-czéhmester volt; középiskolai tanulmányait szülővárosában folytatta; azonban hosszas betegeskedése miatt kénytelen volt azokat félbeszakítani, mire atyja üzletébe lépett. 1867-ben a koronázási ünnepély alkalmával ő felségeiknek ő nyujtotta át a fővárosi iparosok egyik természetbeli ajándékát; ekkor ezüst koronázási emlékéremmel jutalmaztatott. Minthogy gyenge testi szervezete miatt atyjának üzletét nem vehette át, 1870. febr. 14. Pest városánál nyert alkalmazást. 1872-ben a rendőrségi intézmény tanulmányozására, saját kérelmére, az akkori városi főkapitánysághoz osztatott be; de 1873-ban a rendőrség államosítása alkalmával a VIII. kerületi elől-

járóság kezelő irodájának berendezése- s vezetésével bizatott meg, mely állásában jelenleg is működik. Többször jegyzői teendőkkel is megbízták. A józsefvárosi kisdedóvó egyletnél 24 év óta mint titkár működik és szerkeszti az egylet Évkönyveit. 1897-ben a Budapest VIII. kerületi általános közjótékonysági egyesület pénztárnokának választotta meg, mely állásáról azonban 1900-ban, gyakori betegeskedése miatt, lemondott. Külföldi utazásainak eredménye gyanánt ő adta ki először Budapest látképeinek fényképalbumát és utána ugyanannak kőnyomatú tájképgyűjteményét. A zenészet terén az Isaszegi honvéd-csárdás cz. zenemű szerzésével tett kisérletet. — Czikkei a következő hirlapokban: Hon (1874. 260. sz. e. k. Az iparhatósági rendszabályok hiányai, 262. e. k. A regálék és az ipartörvény hiányai, 272. e. k. Még néhány észrevétel az ipartörvényre); M. Iparosok Lapja (1879. Az ipartörvény hiányai, Az iparszabadság korlátozása, A műbor termeléséről, A házalásról, 1880. Papi vélemények világi dolgokról); Székesfehérvár és Vidéke (138. sz. Ész és szív, 1880. 60. Az ipartörveny reviziója alkalmából nehány szó a törvényalkotásról, 63., 64. Miért feketék Aethiopia lakói, Korunk tévedései, 81. A levéltitokról, 1882. sat.); P. Hirlap (1880. 254. sz. Az iparosok enquetje s az iparszabadság); Budapest (1880. 227. sz. beszély); M. Ipar (1880. Az élelmiczikkekkel való házalás kérdése); Szabadkai Ellenőr (1880. 65. Figyelmeztetés a törvényhatóságokhoz); Rozsnyói Hiradó (1881. 43. Az ablakadóról, 1882. 35, 36. Hazánk földje az őskorban); Szoln. Hiradó (1884. 92. Az első magyar általános nyugdíjegyesület ismertetése); Veszprémi Közlöny (1884. 21. sz.); Kecskemét (1885. 1. sz. Mit akar az első magyar általános nyugdíjintézet elérni?); A Főváros (1885. Egy újabb humánus alkotás); Szatmár (1885. Felhivás a szülőkhöz); Bácska (1885. 88. sz. Az iskolai takarékpénztári intézmény tökéletesbítése) sat. — Munkái: 1. *Életismeretek tárháza.* Nélkülözhetetlen útmutató minden sorsú és osztályú embereknek. Büchner, Eötvös, Télfy, Franklin, Smiles, Laboulaye, Dr. Mathews és mások alapján szerkesztette. Bpest, 1876. 11 füzet. — 2. *Tanulmányok* a magyarok eredete- és őstörténetéről. Irta (II.) Oberon. I. rész. A vízözön előtti idő. 1—3. füzet. U. ott, 1902—1903.

Petrik Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1902. és önéletrajzi adatok.

Obermüller *Ignácz*, főreáliskolai tanár volt Pozsonyban az intézet alakulásától (1850. okt.) fogva; midőn Pablasek Mátyás igazgató 1862. máj. 17. lemondott állásáról, ő vette át az igazgatósági teendőket az iskolai év végeig, azután ismét mint tanár működött ugyanott; azonban 1861-ben elhagyta az intézetet; valószinűen visszatért szülőhelyére Bécsbe. — Czikkei a pozsonyi főreáliskola Programmjában (1853. Einige Bemerkungen über das Zerlegen algebraischer Polynome in binomische Faktoren, 1854. Über eine Anwendung des Zerlegens algebraischer Polynome in Faktoren, 1855. Über eine Bestimmungsart der irrationalen Wurzeln biquadratischer Gleichungen); Verhandlungen des Vereins für Naturkunde zu Pressburg-ban (I. 1856. Ueber die Mondfinsterniss vom 13. auf 14. Oct. II. 1857. Über die Bedeckung Jupiters durch den Mond am 2. Jän. l. J., Über die Construction von Sonnenuhren, Ueber Sternschuppen, III. 1858. Ueber Kometen besonders den Donatischen, Ueber Mikrophotographie); a Correspondenz für Naturkunde zu Pressburg cz. folyóiratban (1863. Über die am 2. Juni stattfindende Sonnenfinsterniss).

A pozsonyi m. kir. állami főreáliskola Programmja 1853. és *Értesitője* 1900. 5. l.

Obermüller *Lipót*, szent Domokosrendi áldozópap és a rend főnöke; a pesti szent Mihály-templomnak ünnepi szónoka. — Munkái: 1. *Lob- und Sittenrede* auf den grossen Blut-Zeugen Antonius Neurot

von Ripolis aus dem heiligen Prediger-Orden als dessen Selig-Sprechung in dem Löbl. Gottes-Haus deren P. P. Dominicanern in Fünfkirchen den 13. Tag des Monats September 1767. feyerlichst begangen wurde. Pest. — 2. *Lobrede* auf den grossen heiligen Indianer Apostel Franciscus Xaverius aus der Gesellschaft Jesu, da selben den 3. Christmonats 1767 die königl. freye Hauptstadt Ofen, als Ihren Schutz-herrn wider die ansteckende Seuche mit jährlich-prächtiger Feyerlichkeit verehrte, verfasset und in der löbl Pfarr- und Collegiums-Kirche erwehnter Gesellschaft vorgetragen. Ofen.

Petrik Bibliogr.

Obernauer *Antal,* a budapesti József műegyetemen a műszaki mechanika tanársegéde, szül. 1874-ben Urvölgyön (Zólyommegye); 1876-tól a budai műegyetem hallgatója, 1883-ban pedig a szegedi kir. biztosságnál díjnok volt. — Munkája: *Az Obernauer-féle számoló-műszer* leírása és kezelése. Minden művelt ember számára. Különös tekintettel hazai viszonyainkra. Bpest, 1873.

A kir. József-műegyetem tanárai és hallgatói. Budapest, 1883. 66. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Obernyik *József,* ev. ref. lelkész, poéták tanítója (1803—1804.) a debreczeni ev. ref. kollegiumban, később 1804. ápr. 25-től 1806. szept. 26-ig derecskei (Biharm.) rektor és Csokonai barátja volt; résztvett a Sylvester grammatikájának lemásosolásában. 1814. okt. 25-ig losonczi tanár, azután ev. ref. lelkész Kömlődön (Komáromm.), hol 1826. decz. 24. meghalt. — Egyházi beszédei vannak a Különféle viszonyokra vonatkozó papi dolgozatokban (Kecskemét, 1858. 11. füzet). — Munkája: *Halotti czimer* mellyet ama halhatatlan emlékezetű tiszteletes tudós Szikszai György urnak a debreczeni r. ekklezsia nagypapjának . . . 1803. júl. 1. lett eltemettetésének alkalmatosságára festett Debreczenben. Pest. (Szikszai József, Szikszai György epithaphiuma, élete és bucsúzó szavai cz. munka végén. Versben.).

Obernyik Károly Munkái. Bpest, 1879. I. k. V. l. (Ferenczy József). — *Figyelő* IX. (Csokonai levele). — *Ambrus Mór,* Vázlatok a losonczi gymnasium életéből. Losoncz, 1885. 13. l. — *Petrik* Bibliogr. III. 540. l. — *Dóczi Imre,* A debreczeni ev. ref. főgymnasium története. Debreczen, 1895. 197. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése III. 199., 529. l.

Obernyik *Károly,* ev. ref. kollegiumi tanár, előbbinek és Baka Erzsébetnek fia, szül. 1815-ben Kömlődön (Komáromm.); atyját korán elvesztvén, édés anyja két év mulva nővéréhez Hajdu-Nánásra költözött; itt élte O. fiatal kora éveit; alsóbb iskoláit is itt végezte, a felsőbbekre Debreczenbe ment, hol különösen a nyelvek tanulásával foglalkozott, a latint és görögöt kiválóan szerette. Innét időközben nevelőnek ment Tótfalura. 1834-től ismét a debreczeni kollegiumban folytatta tanulását. O. dísze volt a kollegiumnak; ekként jó nevet biztosított magának és midőn Kölcsey Ferencz unokaöcscse, Kölcsey Kálmán számára nevelőt kerestek, őt választotta; 1837 elején költözött Csekére, Kölcsey szatmármegyei birtokára. Kölcsey közvetlen közelében való tartózkodása s gyakori érintkezése vele írói kifejlődésének leghatalmasabb eszközei voltak, a gazdag könyvtár használata tudásának táplálására bő anyagot nyujtott. Nagy hatással voltak reá Kölcsey magyarázatai a nyelvujításról, az irodalomról és tudományokról általában. Üres idejét önképzésére fordította és sokat olvasott franczíául, különösen Hugo Viktor regényei ragadták meg. Ekkor kezdett beszélyeket írni a Regélőbe. Kölcsey gyakran sakkozott vele s Pap Endre költőn kívül őt kedvelte legjobban. Megismerkedett Kölcsey látogatóival: Szemere Pállal, Eötvös József és Wesselényi Miklós bárókkal. Kölcsey Ferencznek 1838. aug. 24. történt halála mélyen lesujtotta. Kölcsey Ádámné a 40-es évek elején fiával, Kálmánnal Pestre költözött; O. folytatandó Kálmán nevelé-

sét, szintén velök jött, és itt veszi kezdetét írói működésének jelentősebb időszaka. Midőn az országúton, a múzeummal szemközti házban laktak, melynek első emeletét Czuczor bírta, ehhez gyakrabban benézett, valamint Vahot Imréhez, kivel, midőn ennek Pesti Divatlapjába dolgozott, szorosabb barátságot is kötött. Vahotnál ismerkedett meg Petőfivel, kivel szintén baráti összeköttetésben élt, ki Obernyiknél szavalta el egy-egy új költeményét. Olykor a szinészeket is fölkereste, kikkel szivesen társalgott. A jogot is elvégezte s 1841. szept. 18. kitünő eredménynyel felesküdött ügyvédnek. A szabadságharcz alatt visszavonultan élt. Midőn tanítványa, Kölcsey Kálmán honvédhadnagy 1849-ben Komáromban a kolera áldozata lett, édes anyja birtokára Csekére költözött, hova O. is követte s egy ideig nála lakott. 1850 őszén megvált a Kölcsey-háztól és Pestre költözött, hol a nemzeti szinház drámabiráló választmányának jegyzője volt. Debreczenből jogtanári tanszékre kapott meghívást, de inkább a kecskeméti evang. reform. kollegium meghívását fogadta el 1851-ben a classica-philologiai tanszékre; itt működött haláláig, mely 1855. augusztus 17. következett be kolerában, Pesten, hova Kecskemétről, szintén a kolera elől menekült; augusztus 19. temettetett el a Rókus-kórházból. A budapesti kerepes-úti temetőben levő sírhalmát a nagy-kőrösi tanári kar és Tomori Anasztáz buzgólkodása s gyűjtése által jelölték meg emlékkővel, melynek összegét a költő utolsó művének, Brankovics Györgynek jövedelme is növelt. — Beszélyei a Regélőben (1838. Az ifjak 1839.); a Pesti Divatlapban (1845—1848. beszélyek, színi kritikák); Havi Mihály dalszinésztársaság Emlékkönyvében (Pécs, 1847. Egy kis kaland, vígjáték egy felv.); a Budapesti Divatlapban (1848. Történeti képek az első franczia forradalomból, Lamartine után); a Nemzetőrben (1848. Jellemvonások egy nép életéből, angolból, és színi kritikák); az Országgyűlési Emlényben (1848. Kölcsey Ferencz házi körében); a Hölgyfutárban (1849. 1851. beszélyek, 1852. A megszüntetett drámabiráló választmány); a Pesti Naplóban (1850. 93. és köv. sz., 1851. 300. és köv. sz.); a M. Emléklapokban (1850.); a Pesti Röpívekben (1850. Shakespeare Hamletje); a M. Hirlapban 1851. 475. és köv. sz.); a Reményben (1851.); a Losonczi Phönixben (1851—1852); az Őrangyalban (1852. Dorothea, beszély); a Délibábban (1853.); a Divatcsarnokban (1853); a Müller Gyula Nagy Naptárában (1854); a Prot. Naptárban (1856. Jeruzsálemi nő); a Közvéleményben (1878. 116. és köv. sz. Melanie cz. hátrahagyott beszélye); a Figyelőben (XXVII. kiadatlan balladája: A rozgonyi csata); az Irodalomtörténeti Közleményekben (1890. levele, Cseke 1838. aug. 28.). — Kölcsey Ferencz kéziratait ő küldte az akadémiának, saját naplóját is, melyet Vahot a Napkeletben (1857—58) közzétett. — Munkái: 1. *Főúr és pór*, szomorújáték öt felvonásban. Buda, 1844. (Eredeti játékszín 13. Az akadémia 1843. százaranyos pályadíját nyerte el). — 2. *Örökség*, dráma öt felv. Pest, 1845. (Nemzeti Színműtár 1., és Győr, 1893. Egyetemes Könyvtár 33. Előadatott először a pesti nemzeti színházban 1844. aug. 10., 12. és 1863. jan. 13.). — 3. *Nőtelen férj*, vígj. három felv. U. ott, 1846. (Nemzeti Színműtár 3. A nemzeti színház 60 darab arany jutalmát nyerte. Előadatott a pesti nemzeti színházban 1868. deczember 14.). — 4. *Ausztriai polgári törvénykönyv*. Rendszeres kivonatban, a vonatkozó §§-ok számainak idézésével. U. ott, 1853. — 5. *Beszélyek*. (Az özvegynő. Az Oceán virága.) A szerző életrajzával Abafi Lajostól. U. ott, év n. (M. Könyvesház 1.). — 6. *Obernyik Károly szépirodalmi összes munkái*. Sajtó alá rendezte s életrajzzal kiegészítette Ferenczy József. Budapest,

1878. Négy kötet. (I. Életrajz. Színművek: Főúr és pór, előadták Kolozsvárt 1848. máj. 2., Messiás, szomj. öt felv., Örökség, Elsőszülött, dráma négy felv. 1846. jan. 24. előadták a nemzeti színházban, II. Nőtelen férj, Egy kis kaland, vígj. egy felv., először 1846. aug. 8. a nemzeti színházban, Fiatal nagynéne, vígj. három felv., 1847. okt. 7. előadták a nemzeti színházban, Magyar kivándorlott a bécsi forradalomban, vígj. két felv., Anya és vetélytársnő, dr. öt felv., először a nemzeti színházban 1850. jan 7., Khelonisz, tört. dr. öt felv., mely 1854. nov. 8. először előadatott Pesten; Brankovics György, szomj. öt felv., először a nemzeti színházban 1856. jún. 3. Ism. Salamon F. Budapesti Hirlap 131. sz., Greguss Ágost Tanulmányai II. 85. l. Kassán, 1858. máj. 22. Befejezetlen maradt, mert az utolsó felvonás dolgozása közben elérte a halál; ezen befejezetlen drámáját barátja, Bulyovszky Gyula egészítette ki s a mű nyertes lett a pályázaton, melyre készült; az utolsó felvonást később, a darab színre kerültével Egressy Gábor dolgozta át, kinek legkedveltebb darabja volt; ebben a darabban roskadt össze 1866. júl. 30., midőn szélütés érte s pár óra mulva meghalt; ebből írta Erkel Ferencz hasonló czímű operáját. III. Beszélyek. IV. Beszélyek, Kölcsey Ferencz házi körében, Vahot Imre. Zárszó. Ism. P. Hirlap 1879. 78., Nemzeti Hírlap 126., Vasárnapi Ujság 9. sz.).

Irodalmi Őr 1846. 152. l. — *Honderü* 1847. II. 14. sz. (Severus). — *Hölgyfutár* 1850. 90. sz. — *Jelenkor*. Encyclopaedia 206. lap. — *P. Napló* 1851. 503., 1855. II. 51. sz. (Gyulai Pál). — *M. Sajtó* 1855. 64., 65. sz. (Vahot Imre). — *Ungarische Post* 1855. 66. szám. — *Pester Sonntagsblatt* 1855. 35., 37. sz. — *Budapesti Hirlap* 1855. 798., 801. sz. (Bulyovszky Gyula). — *Nemzeti Képes Naptár* 1856. 144. l. — *Néptanítók Könyve* 1855. 326. l. — *Magyar Sajtó* 1856. 181. sz. — *Prot. Naptár* 1857. 54. lap. — *Danielik*, M. Irók II. 231. l. — *Toldy*, M. Nemzeti Irodalom Története. — *Kisfaludy-Társaság Évlapjai*. Uj F. 1871—1872. (Jókai Mór: Az én kortársaim). — *Vutkovich Sándor*, M. Irók Albuma. Pozsony, 1873. 240. l. — *Figyelő* XVII. 200. XX., XXVII. (Kovács József). — *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1889. 42*. lap. (Moravcsik Géza). — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1892. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 324. l. (Négyessy László). — *Faragó Márton*, Obernyik Károly. Losoncz, 1898. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1901. 208. l. — Életrajzára vonatkozó oklevelek (a m. tudom. akadémia levéltárában) és gyászjelentés.

Obernyik *László*, birtokos Etyeken (Fehérmegyében). — Czikkei a Tudom. Gyűjteményben (1821. IV. A mai kistatárországi magyar, 1822. X. A méhekről és a mézről, 1823. VII. Rövid barátságos mondani való, 1824. X. Az elmult 1822. meleg télről és forró nyárról); a Hasznos Mulatságokban (1828. I. 10. sz. A görögök, rómaiak ismerték-e Amerikát?

A m. n. muzeumi könyvtár példányaiból.

Oberschall *Adolf*, jogi doktor, kir. ítélő táblai elnök, szül. 1839-ben Rózsahegyen (Liptóm.); gymnasiumi tanulmányait Selmeczbányán, a jogot Pozsonyban elvégezvén, 1862-ben Pesten ügyvédi vizsgát tett. 1870-ig ügyvédi gyakorlatot folytatott; ekkor a pesti táblánál pótbíróvá neveztetett ki; 1872-ben rendes táblai biró lett es több évig a semmítőszékhez osztatott be. 1885. kuriai biró, 1886. marosvásárhelyi táblai elnök, 1891. máj. 5-től kassai táblai elnök, 1894. kuriai tanácselnök, 1901. febr. a budapesti kir. tábla elnöke lett és mint ilyen tagja a főrendiháznak; a legfőbb fegyelmi biróság tagja. Pauler Tivadar minisztersége alatt tagja volt az általános polgári törvénykönyv előkészítő bizottságának és jelenleg is tagja az Erdélyi Sándor álal szervezett hasonló czélú bizottságnak. A millennium alkalmából a kolozsvári egyetem tiszteletbeli jogi doktora lett. 1903. a király belső titkos tanácsosi méltósággal tüntette ki. — Több czikke van a jogi szaklapokban, így az Ügyvédek Lapjában (1903) és a Jogállamban (1903. A halastói határkérdésben hozott választott bírósági íté-

let). — Munkája: *Észrevételek* a polgári perrendtartásról készült törvényjavaslat előadói tervezetére. Bpest, 1897. (Külön nyomat az Ügyvédek Lapjából).

M. Tisztviselő 1891. 17. sz. arczk. — *Képes Családi Lapok* 1891. 465., 480. l. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1891. 19. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 361. l. — *Sturm Albert*, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 68. l. — *Budapesti Hirlap* 1901. 81. sz.

Oberschall *Pál*, jogi doktor, pozsonyi kir. akadémiai jogtanár, előbbinek és Andaházy Máriának fia, szül. 1871. máj. 11. Liptó-Rózsahegyen; tanulmányait Kolozsvárt végezte, hol mint az ifjúság vezetője egyik kezdeményezője volt az országos diákszövetség megalapításának és a román ifjúság memorandumára adott válaszíratnak. Az egyetem 1890-ben: A házassági vagyonjogi rendszerek főbb válfajainak méltatása, 1891: A munkásbiztosítás kérdésének kifejtése, 1892: Az összkormányzati rendszer főbb elvei cz. pályamunkáit pályadíjjal tüntette ki. Közszolgálatát 1893-ban kezdte meg a rózsahegyi kir. törvényszéknél; 1896. tanácsjegyző lett a pozsonyi kir. ítélőtáblánál, 1897-ben albiró a pozsonyi kir. járásbiróságnál; 1899-ben a pozsonyi kir. akadémia büntetőjogi, bűnvádi eljárási és jogbölcseleti tanszékre rendkívüli tanárnak nevezték ki. 1901-ben a kolozsvári egyetemen a büntetőjogból és bűnvádi eljárásból magántanárnak habilitálták és ugyanez évben a pozsonyi kir. akadémián rendes jogtanárrá lépett elő. Számos külföldi tanulmányutat tett, résztvett a párisi nemzetközi jogi congressuson; 1903-ban Rómában volt a nemzetközi történeti congressuson. Több külföldi tudományos társaság tagja. — Munkái: 1. *A tisztességtelen versenyről.* Budapest, 1893. — 2. *A visszaesésről.* Büntetőjogi tanulmány. Pozsony, 1900. (Ism. M. Nemzet 1900. 25. szám. Budapesti Hirlap 1901. 27. sz.). — 3. *Jog- és állambölcseleti jegyzetek.* O. P. előadásai után jegyezték Stampfel Frigyes és Aixinger László. Kézirat gyanánt. U. ott, 1902. — 4. *Védőbeszéd* Rusznyák János elleni bűnügyben. Budapest, 1903.

M. Könyvészet 1901—1902. — *Corvina* 1902. 36. sz. — *Századok* 1903. 477. l. és önéletrajzi adatok.

Oberster *József*, orvosdoktor, károlyvárosi (Horvátország) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica-practica de febri intermittente. Vindobonae, 1840.

Szinnyei Könyvészete.

Obert *Ferencz*, bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész, szül. 1828. jan. 6. Tatárlakán (Küküllőm.), hol atyja O. Dániel szintén lelkész volt; a medgyesi gymnasiumban tanult és 1846-ban a lipcsei egyetemre iratkozott be, hol 1848-ig folytatta tanulmányait. A szászországi forradalmi mozgalmakban való részvétele miatt elfogták és a cs. kir. osztrák követnek Kuefstein grófnak kiszolgáltatták, ki aztán haza küldte. A medgyesi gymnasiumban 1852-től volt tanár, 1860. máj. Sályára (Küküllőm.) választották meg lelkésznek; buzgalmat fejtett ki az egyházi s politikai téren. A medgyesi szék kiküldte az 1863—1864 erdélyi országgyűlésre Nagyszebenbe, hol jegyző volt és a vitátkozásokban élénk részt vett; innét a bécsi birodalmi gyűlésre küldték fel, hol a baloldalon működött. Az erdélyi szász egyháztanács 1861-ben megválasztotta tagjának, hol az iskola rendszabályait dolgozta ki, 1870-ben pedig keresztülvitte, hogy a seminariumokban a latin nyelv ne taníttassék. 1869-ben Baromlaka választotta meg lelkészének, hol az első néptanítói kiképzési tanfolyamot tartotta meg. 1872-ben eczeli lelkész lett és az első népiskolai kertet dr. Schwab rendszere szerint létesítette. Midőn a kormány a magyar nyelvet a törvényszékeknél elrendelte, a német nyelv mellett foglalt állást és mozgalmat indított. 1881-ben Brassóba hívták meg városi lelkésznek, hol 1883-ban szász nevelőintézetet, tanulók felruházását intéző egyletet, betegápolást,

iparostanonczok otthonát létesítette. A Honterus János szobrának létesítését is előmozdította, mely 1898-ban leleplezteteti le s ez alkalomból a berlini egyetem bölcseleti kara tiszteletbeli bölcseletdoktori czímmel tisztelte meg. — Czikkeit Trausch-Schuller fölsorolja. — Munkái: 1. *Deutsches Lesebuch.* Hermannstadt, 1859., 1861. Két kötet. (I. 4. kiadás 1865. II. 2. bőv. kiadás 1865. U. ott). — 2. *Schulwandkarte* von Siebenbürgen. Mit Begleitworten. Gotha, 1861. — 3. *Bericht* über die erste Hauptversammlung des ev. Hauptvereins der Gustav-Adolt-Stiftung für Siebenbürgen, abgehalten in Mediasch am 5. u. 6. August 1862. Kronstadt, 1863. — 4. *Vortrag* gehalten zu Worms in der VII. Hauptversammlung des ev. Vereins der Gustav-Adolf-Stiftung am 28. August 1867 vom Abgeordneten des siebenb. Hauptvereins ... im Schaal. Hermannstadt, 1867. (Különny. a Schul- und Kirchenboteból). — 5. *Vaterlandskunde* für die siebenb.-sächs. Volksschulen. U. ott, 1870. — 6. *Mittheilungen* aus der Lehrer-Zusammenkunft in Wurmloch. U. ott, 1870. — 7. *Untersuchungen* und Wohlmeinungen über Ackerbau und Nomadenwesen. Aus dem Nachlasse Stephan Ludwig Roths. Kronstadt, 1872. (Különny. a Kronstädter Zeitungból). — 8. *Reden* von Franz Obert und Heinrich Wittstock am Grabe Franz Gebbels. U. ott, 1880. — 9. *Schul und Handwerk.* U. ott, 1884. (Névtelenül). — 10. *Die Frauenfrage.* U. ott, 1884. — 11. *Lasst ab von der Dreifelderwirthschaft.* U. ott, év n. (Kronstädter Flugblatt 1. Névtelenül.). — 12. *Unser Export* und dessen Erhaltung. Vortrag. U. ott, 1885. — 13. *Sonntagsruhe* und Sonntagsfeier. U. ott, 1885. (Kronstädter Flugblatt 2. Névtelenül.). —14. *Über Waisenerziehung.* U. ott, 1885. — 15. *Neues deutsches Lesebuch* mit Rücksicht auf die «Vollzugsvorschrift». Mit Bildern versehene Auflage. U. ott, 1888., 1892—1893. Három kötet. (I. 2. kiadás, II. 6. újra átdolg. kiadás, III. 5. k.). — 16. *Unser ländliches Volksbildungsschulwesen.* Der sechste siebenb.-sächs. Lehrertag abgehalten am 19. und 20. August in Reen. Hermannstadt, 1894. — 17. *Obert-Morres, Neues deutsches Lesebuch* mit Rücksicht auf die Vollzugsschrift. Mit Bildern. I. II. u. IV. Theil. Kronstadt, 1895. (I. 1. 2. átdolg. k. II. 7. átdolg. IV. 4. átdolg. k.). — 18. *Heimatkunde* für die siebenb.-sächs. Volks- und Bürgerschulen. U. ott, év n. (2. kiadás). — 19. *Sächsische Lebensbilder.* Wien, 1896. (Megjelent czikkek). — 20. *Stephan Ludwig Roth.* Sein Leben und seine Schriften. U. ott, 1896. Két kötet. (Ism. Korr. f. Lkde XIX.). — 21. *Zur Geschichte des Honterusdenkmals.* Kronstadt, 1898. (2. kiadás). — Szerkesztette és kiadta a Schul- nnd Kirchenbote für das Sachsenlandot 1867-től 1887-ig Nagyszebenben és 1888-tól kiadta Teutsch Traugottal együtt a szász Hausfreundot, melynek előbb is munkatársa volt.

Kronstädter Zeitung 1898. 4. szám. — *Das Echo.* Berlin. 1899. 868. szám. — *Burschenschaftliche Blätter.* Berlin, 1900. arczk. — *Trausch-Schuller,* Schriftsteller-Lexikon III. 21., IV. 326., 547. l.

Oberth *János,* ág. ev. lelkész, szül. 1823. jún. 16. Medgyesen, hol középiskoláit végezte; 1842-től a bécsi protestáns theologiai intézetben tanult; 1845 őszén a jenai egyetemre ment; 1846 nyarán a schnepfentali intézetben mint Salzmann fiának egyik tanítója félévet töltött. 1846 őszén visszatért hazájába, hol rövid ideig tartózkodott, mert Osterodeban Schachtrupp gyáros gyermekeinek nevelését vállalta el. 1850-ben a medgyesi gymnasiumhoz hívták meg tanárnak (lector extraordinarius), hol 1855-től konrektor, 1867. decz. 3-tól pedig rektor volt; a gymnasiumban latin, görög és német nyelvet, a seminariumban pedig paedagogiát tanított. 1874-ben Medgyesen helyettes, majd rendes lelkésznek választották. 1901. febr. 8. nyugalomba vonult

és azon év nov. 7. meghalt. — Czikkei a medgyesi gymnasium Programmjában (1856. Die neuhochdeutsche Schriftsprache und die deutschen Volksmundarten, 1869. Fünf Schulreden); az Archiv für Landeskundeban (N. F. I. Johann Fabinis Vertheidigungsrede von 1642 für die Rechte der ev. Gemeinde in Bürgesch). — Munkái: 1. *Dritter Jahresbericht* des ev. Hauptvereins der Gustav-Adolf-Stiftung für Siebenbürgen auf das Verwaltungsjahr 1863—64. Hermanstadt, 1864. — 2. *Sechster Jahresbericht* des v. Hauptvereins der Gustav-Adolf-Stiftung für Siebenbürgen über das Verwaltungsjahr 1866—67. U. ott, 1867. — 3. *Siebenter Jahresbericht* ... 1867—68. U. ott, 1869. — 4. *Zur Erinnerung* an I. B. Hornung. U. ott, 1894. (Különnyomat a Siebenb. deutsches Tagblattból). — Szerkesztette a medgyesi ág. ev. gymnasium Programmját 1868-tól 1874-ig.

Trausch - Schuller, Schriftsteller - Lexikon III. 24., 598. l., IV. 330. l.

Obholczer *Ignácz*, m. kir. bányai kamaratiszt Körmöczbányán. — Munkája: *Eucharisticon* Dno Antonio Makay Episcopo Neosoliensi in specimen profundissimae venerationis oblatum. In Ipso ILLo saCro soLennIssIMae InaVgVratIonIs DIe. Neosolii (1818.).

Petrik Bibliogr.

Obonyai *János*, orvosdoktor, lazani (Nyitram.) származású, a pesti egyetemen 1846-ban nyert orvosdoktori oklevelet. Kossuth Lajos házi orvosa volt. Spaczek családi nevét Obonyaira változtatta. Meghalt 1872. jan. 6. Pesten, 63 éves korában. — Czikkei a Pesti Naplóban (1855. 86. szám: Javaslat a görvély, scrophulosis és angolkór, rachitis gyógyítása tekintetében); a Gyógyászatban (1863. Az üzérek kuruzslása), a Kertészgazdában (1866. A hányszékelés-cholera, 1868. Természetes himlőoltás, nem orvosok által is könnyen teljesíthető). — Munkái: 1. *Orvostudori értekezés* a közhasználatú szépitő szerek ártalmáról. Pest, 1846. (Latin czímmel is). — 2. *Pipereasztal.* Ártalmatlan szépítő- és illatszerek művelt hölgyek számára. U. ott, 1846.

Irodalmi Őr 1846. 168. l. — *Hölgyfutár* 1850. I. 127. sz. — *Hazánk és a Külföld* 1872. 2. sz. — *Rupp*, Beszéd 165. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Obradovics *Dositheus* (*Demeter*), szerb miniszter, szül. 1739-ben Csákován (Temesm.), hol atyja O. György szűcsmester volt, ki korán elhalt, és tíz éves korában O. Kruna nevű anyját is elvesztette; ekkor nagybátyja, kinek nem voltak gyermekei, gondoskodott neveléséről és pópának szánta. Csakhamar megtanult olvasni, írni és a szülőhelyén található könyveket mind elolvasta. A szentek legendái különös hatással voltak reá s ő elhatározta, hogy szent életet folytat valamely pusztában vagy kolostorban; azért midőn Törökországból a decsányi klastromból egy kalugyer megjelent náluk, a rajongó ifjú ezzel megszökött, de utolérték és visszavitték; ekkor nevelő atyja Temesvárra adta paplanos inasnak. Azonban itt sem hagyott fel szándékával és 1753-ban innét is megszökött; ekkor az opovói (Szerémm.) zárdába a Fruska-Gora hegységben fölvették, hol aszkéta könyvek olvasásával foglalkozott, a mi annyira hatott reá, hogy maga is aszkéta életet folytatott, napokig nem evett és térden imádkozott mindaddig, míg ájulva rogyott össze. Egy év mulva diákonná szenteltetett; ekkor vette fel a Dositheus nevet. Midőn főnökét Milutinovics Tódor igumant áthelyezték Sisatováczba, ez őt 15 aranynyal ajándékozta meg és buzdította, hogy menjen Kievbe s Moszkvába. Megunván a kalugyeri életet a kolostorban, ismereteit bővíteni akarván, megszökött. Először Zágrábba ment, hol latinul tanult, azután Dalmátiában három évig magántanítással foglalkozott; időközben Cattaróban betegen feküdt és ekkor a montenegrói vladika pappá szen-

telte. Lefordította Chrysostomus János egyházi beszédeit népies szerb nyelvre, a mi nagy népszerűséget szerzett neki s munkáját több példányban lemásolták. (1778 körül). Régi vágyát követve az Athost látogatta meg, hogy Bulgaristól görögül tanuljon; azonban a kolostori szerzetesek czivódásai itt tarthatatlanná tették helyzetét, mire Smyrnába ment, hol a görög Hierotheos házába fogadta s mint tanítványát oktatta, de három év mulva az orosz-török háború alkalmával minthogy orosz kémnek tartották, kénytelen volt Smyrnát elhagyni. Utazása közben utitársa Görögországban megbetegedett; ezt házájába Albániába kisérte, hol egy évet töltött s albaniai ifjakat tanítva tartotta fenn magát; megtanulta a skipetár nyelvet, melyen cyrill betűkkel írt könyvet. Innét Korfuba ment, hol latin és görög remekírókat olvasgatott; azután Velenczén és Trieszten át Bécsbe utazott, hol hat évig szerb és görög ifjakat tanított, magát pedig a franczia, német és olasz nyelvben és irodalomban tökéletesítette. Ismét útra kelt Olaszországon át Konstantinápolyba, hol a görög kereskedőket a franczia s olasz nyelvre oktatta; innét a pestis kényszerítette Moldvába s azután Lembergen keresztül Lipcsébe és Halléba, hol két rumén ifjút tanított és 40 éve daczára beiratkozott az egyetemre, szorgalmasan hallgatva a bölcseletet, aesthetikát és theologiát. Itt szomorú tapasztalást szerzett arról, hogy az ő szerb és albán földiei tudomány nélkül élnek; azért megtudván azt, hogy Lipcsében orosz betűkkel is nyomtatnak, tanítványaival oda költözött és az első polgári szerb betűkkel nyomatott könyvet ott adta ki. 1802-ben Velenczébe költözött, hol a szerb kereskedők 2000 frt nyugdíjat adtak neki. 1807-ben Belgrádban telepedett le, hol Karagyorgye fejedelem fiait tanította; utóbb a tanács tagja s közoktatási miniszter lett; mint ilyen iskolák felállításával és rendezésével foglalkozott. Meghalt 1811. ápr. 7. Belgrádban. — Munkái: 1. *Život* i priključenija. Lipcse, 1783. (Önéletrajza). — 2. *Sovéti* zdravago razuma. Ugyanott, 1784. (Tanácsok a józan emberi észtehetséghez. Buda, 1806.). — 3. *Ezopove* i pročich raznich basnotvorcev ... basne. Lipcse, 1788. (Ezopus meséi). — 4. *Piesna* o izbavljeniju Serbije. Bécs, 1789. (Ének Szerbia fölszabadítása alkalmából). — 5. *Sobranie* nravoučitelnich veščej. Bécs, 1793. (Erkölcsi elbeszélések Marmontel és mások után). — 6. *Pisma*, skupio G. M. Buda, 1829. (O. levelezése). — 7. *Basne*. Zagrab, 1847. (Skirka Koristnih Knjigah 2. O. elbeszélései). — Munkáinak teljes kiadását Vozarov Gergely eszközölte (Belgrád, 1833—36., 1845) tíz kötetben; Medakovič is kiadta munkáit (Ujvidék, 1850), azonban a belgrádi jobb kiadás. — Arczképe: kőnyomat, rajzolta Iwanovitsch 1852., nyomt. Höfelich J. Bécsben.

Annalen der Literatur 1810. I. (Önéletrajza). — *Unterhaltungsblatt* 1811. 69. lap. — *Kölesy és Melzer*, Magyar Plutarkus. Pest. 1816. IV. 183. lap. — *Safarik*, Geschichte der südslavischen Literatur. Prag, 1865. III. 310. lap. — *Pypin-Spasovics*, Geschichte der slavischen Literatur. Leipzig. 1880. I. 269. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 326. l. (Bojnicsics).

Obradovics *Gergely*, tanár volt a határőrvidéken, majd igazgató a temesmegyei szerb és rumén népiskolákban; csakovai (Temesm.) származású, előbbinek közel rokona. — Munkája: *Svojstvennoje* izloženije Banata Temišvarscago. Buda, 1802. (A temesvári Bánát természeti helyrajza. Versben).

Safarik, Geschichte der südslavischen Literatur. Prag, 1865. III. 329., 390. l.

Occhievia *Fülöp* (családi nevén Lazirich), szent Ferenoz-rendi Kapisztrán szerzetes, 1741-től a rend provincialisa volt négy évig. Származási helyéről, Occhieviaról (Bosnia) vette írói nevét. Magyarországon is tartózkodott több évig. — Munkai: 1. *Testimonium* bilabium,

seu sermones panegyrico-dogmatico-morales pro solennitatibus domini Sabaoth nec non et alii nonnulli, ut indiculus argumentorum infra positus monstrat, latine et illyrice elaborati ad honorem et gloriam atque in obsequium SS. nominis Jesu. Venetiis, 1755. — 2. *Epitome* vetustatum Provinciae Bosnensis, seu brevissimum Compendium historico-chronologicum de antiquitate, variisve suis vicissitudinibus et consistentia, usque ad haec tempora inclusive ... U. ott, 1762. (U. ott, 1764., Anconae, 1776. és 1786.). — Több munkát adott ki horvátul, melyeket Horányi említ.

Pavich, Emericus, Ramus viridantis. Budae, 1766. 95. lap. — *Horányi*, Memoria II. 691. l. — *Cornides, Daniel*, Bibliotheca Hungarica. Pestini, 1792. 199. l. — *Engel, Christ.*, Geschichte des Ungr. Reichs. Halle, 1797. I. 287., III. 125. lap. — *Gaal, Josephus Ign.*, Historiae Religionis et Ecclesiae Christianae Prolegomena. Albae-Regiae, 1808. 210. lap. — *Saffarik*, Geschichte der slavischen Sprache und Literatur. Ofen, 1826. 262. l. — *Petrik* Bibliogr.

Ochaba *János*, theologiai doktor, r. kath. segédlelkész, szül. 1866. jan. 14. Nagyszombatban, hol atyja városi tanácsos volt; középiskoláit szülővárosában, a theologiát Budapesten és Esztergomban végezte. 1888. szept. 10. fölszenteltetett. Segédlelkész volt Modorban, Alsó-Korompán, Pőstyénben. 1892-ben adminisztrátor lett Cseklészen, majd káplán Szereden, jelenleg ugyanaz Szomolányban (Pozsonym.). 1891-ben avattatott theologiai doktorrá a budapesti egyetemen. — Munkái: 1. *A test feltámadása.* Különös tekintettel annak azonosságára a jelenlegivel. Nagyszombat, 1891. — 2. *Keresztény katholikus imakönyv.* Minden kor és nem, állás és igény, nyilvános és magánájtatosság számára. Christkatolisches Gebetbuch. Pozsony, 1897. (Magyar és német szöveggel). — 3. *Az emberi lélekről* különös tekintettel annak eredetére és halhatatlanságára. Nagyszombat, 1900.

Zelliger Alajos, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 368. l. — *M. Könyvészet* 1899.

Ochernal *Dániel*, ág. ev. tanuló a wittenbergai egyetemen 1690. máj. 15-től, hol philologiát és bölcseletet hallgatott; nagyszombati (Pozsonym.) származású. — Munkája: *Problema Morale*: An obsessa Civitas extrema ab Hoste pati debeat, si sciat, auxilia sibi haud submissum iri. Sub Praeside M. Nathaniel Falcken . . . Publicae ventilationi exponet . . . Die XIII. Maji ... M.DC.XCI. In Auditorio Majori Hor. Mat. Wittenbergae.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 191. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 402. l.

Ochs *Vilmos*, bölcseleti doktor, rabbi Pozsonyban, később Túrócz-Szt-Mártonban. — Munkái: 1. *Die nicht geeigneten* Bibelstellen in der israel. Volksschule. Wien, 1867. — 2. *Antrittspredigt.* Pressburg, év n. — 3. *Widerspruch* und Versöhnung. Festrede zur silbernen Hochzeit Ihrer Majestäten. U. ott, 1879.

Lippe, Ch. D., Bibliographisches Lexikon. Wien, 1881. I. 358. l.

Ochsenfeld *Vendel*, temesvári lakos. — Szerkesztette a Der Landbote czímű politikai hetilapot 1881—83-ig Temesvárt.

Berkeszi István, A temesvári könyvnyomdászat és hirlapirodalom története. Temesvár. 1900. 88. l.

Ockl *Caecilián*, szent Ferencz-rendi Kapisztrán szerzetes, szül. 1753. máj. 12. Kulmban (Csehország). Theologiai lector volt. Meghalt 1809. márcz. 15 Vukovárt. — Munkái: 1. *Rede* bey der Feyerlichkeit als der Grundstein zu dem Gotteshause in der Christinastadt in Ofen gelegt wurde. Ofen, 1795. — 2. *Propositiones* ex theologia dogmatica et morali. U. ott, 1802. — 3. *Tractatus* isagogicus in theologiam dogmaticam, seu de religione et locis theologicis; praelectus in usum religiosorum auditorum. Bajae, 1802. — 4. *Propositiones* de religione et isagogia in theologiam dogmaticam. U. ott, 1803. —

5. *Synopsis* collectanae vitae, mortis et operum D. Joannis a Capistrano U. ott, 1803.

Schematismus Almae Provinciae S. Joannis a Capistrano S. P. Francisci. Appendix. Temesvarini, 1887. 16. l. — *Petrik* Bibliogr. és a budapesti szent Ferencz Kapisztrán-rend kolostori jegyzőkönyvéből.

Ocskay *Alajos* (Ocskói), birtokos, szül. 1821-ben Ocskón (Nyitram.); mikor a pesti egyetemről ocskói birtokára visszatért, rögtön azokhoz csatlakozott, kik Nyitramegyében az új eszmék hirdetői voltak. Már 1848 előtt résztvett a Balogh János által indított mozgalomban. 1848-ban sietett felajánlani szolgálatait a magyar kormánynak s Dembinszkytől, mint a felvidéki hadsereg parancsnokától, fontos megbizással küldetett Czartoriszky Ádám György herczeghez. Czélja volt ennek a küldetésnek a lengyeleket a magyar felkeléshez való csatlakozásra bírni s általában olyan módot megállapítani, melylyel a szlávokat meg lehetne nyerni az absolutismus ellen való harczra. Nagy viszontagságok után jutott el O. nejével Galicziába, levelet is hozott a herczegtől Dembinszkyhez, de a bekövetkezett események nem kedveztek a nagy terveknek. Később jólétének egyensúlya megingott és ocskói ősi birtokát eladta Springer bárónak. Öregségét csendes visszavonultságban töltötte Verbón, hol 1893. máj. 9. meghalt. Rokona volt a regényes életű Benyovszky Móricznak, a kiről családi emlékek alapján azt állította, hogy végül Texasba vándorolt és ott is halt meg. — Emlékei gazdag tárházából sok érdekes visszaemlékezést tett közzé, különösen a régi megyei életből.

Ocskay Gusztáv, Reminiszczencziák a multból. Bpest, 1890. 70. lap. —. *Egyetértés* 1893. 129. sz. — *Budapesti Hirlap* 1893. 122. sz.

Ocskay *Antal* (ocskói), bölcseleti doktor, kassai püspök, szül. 1795. jún. 5. Bolyáron (Sárosm.); nagyváradi kanonok, czímzetes bácsi püspök, a pesti egyetem bölcseleti karának tagja, m. kir. helytartósági tanácsos, 1838-tól kassai megyés püspök s a tudományoknak pártfogója volt. Meghalt 1848. szept. 13-án Budán. — Munkái: 1. *Beszéd*, mellyel fens. nádor és örökös főispán ő cs. kir. főherczegségét Pest vármegyének 1836. nov. 3. tartott tisztujítása befejezésekor a t. Karok és Rendek nevében idvezlette. Pest, 1837. — 2. *Carmen* excelsis honoribus ill. dni Josephi Siskovics de Almás et Gödre, dum in officium supremi comitis incl. comitatus Verőczensis die 21. Febr. 1842 solenniter introduceretur, nomine regiae litterariae palaestrae Essekiensis. Eszekini. — 3. *Örömdal*, mellyet mélt. nagy-attádi Czindery László urnak, t. ns. Vasvármegye főispányi helytartói székébe tartott beiktatása alkalmával zenge nyárhó 28. 1842. Pécs. — Kiadta Podhradszky József Eredeti két magyar krónikáját (Pest, 1833.). A Pray-codexnek liturgicai és egyháztörténeti tekintetben legalaposabb ismertetését közlé a Régi M. Nyelvemlékek I. kötetében (1838. LXXIII—CIV. l.). — Kézirata a bécsi skót-zárdában: Lipsanologia de sacris reliquiis.

Fejér, Historia Academiae 214. l. — *Pauer János*, Az egyházi rend érdemei. Székesfejérvár, 1847. 170. l. — *Ponori Thewrewk József*, Hongyülési Emlény. Pozsony, 1847. 18. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 200. l. — *M. Könyv-Szemle* 1879. 275., 1901. 96. l. — *Kath. Szemle* 1890. 547. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1895. 5., 12., 14., 1899. 484. l.

Ocskay *Ferencz*, (ocskói báró), cs. kir. kamarás, birtokos, O. József báró tábornok fia, szül. 1774-ben Ocskón; iskoláit Pozsonyban járta s korán lépett a katonai pályára, de a rajnai hadjárat után, vaksággal fenyegető súlyos betegsége miatt kénytelen volt a katonai pályáról lelépni. Birtokára vonult, hol a művészetnek és tudománynak szentelte idejét; különösen kedvelte a természetrajzot, szorgalmasan gyűjtötte a növényeket, állatokat és ásványokat. 1829-ben a sajátkezűleg kitömött

emlősök és madarak szép gyűjteményét a n. múzeumnak ajándékozta. Ekkor birtokáról Sopronba költözött és innét természettudományi ismereteinek gyarapítására nagyobb utazást tett Olaszországba, Slavoniába s Horvátországba; ezen utazásait többször ismételte s gazdag rovargyűjteményt szerzett. Gyűjtő szenvedélyét a régészeti tárgyakra is kiterjesztette; különösen érdekesek voltak a Magyarországra vonatkozó érmei, melyeket a Nummi Hungariae (Buda, 1841.) czímű munka is felsorol. Több külföldi tudós társaságnak tagja volt. Meghalt 1851. aug. 6. — Czikkei a Nov. Act. Acad. Leop. cz. gyűjteményben (XIII. Bonn, 1826. Gryllorum Hungariae indigenorum species aliquot, XV. 2. Mus pratensis species, szinezett táblával, XVI. 2. 1833. Orthoptera nova); a Tudománytárban (1836. X. Római felirások Sopronban).

Gistel, Johannes, Lexikon der entomologischen Welt. Stuttgart, 1846. — *Meyer, I.*, Das grosse Conversations-Lexikon. Hildburghausen. Supplementband IV. 987. — *Szinnyei* Könyvészete.

Ocskay *Gusztáv* (ocskói), magyar királyi államvasuti főellenőr, született 1850. június 16-án Ocskón (Nyitramegyében), hol atyja Ocskay Alajos birtokos volt; a gymnasiumot Nyitrán, Győrött és Pozsonyban végezte, a technikai katona-akadémiát Tullnban végig hallgatta. Tanulmányainak és külföldi (ázsiai sat.) hosszabb utazásainak befejezése után Budapestre jött és itt kezdte meg irodalmi kisérleteit; az Egyetértés munkatársa lett és a külföldi német lapokba is írt; czikkeivel a magyar közönség figyelmét a Hunyadmegyében eloláhosodott székelyekre terelte; a sajtó útján gyűjtést is indított, hogy így segédforrás támadjon, mely biztosíthatná azok visszamagyarosítását; így az első lökést adta az erdélyi közművelődési egyesület megalakítására. 1870-ben a m. kir. államvasutak szolgálatába lépett és sajtóirodájának vezetője lett, 1892-ben államvasuti főellenőrré, 1901-ben a sajtó-szakosztály főnökévé, 1903. jan. 3. felügyelővé neveztetett ki. — Czikkei az Egyetértésben (1885. 162. sz. A magyarosító népiskola, 1886. 185. sz. A Vág völgye, 190. Natália királyné, 1887. 197. sz. Balogh János hűtlenségi pöréhez; 1888. 21. sz. Benyovszky Móricz igazi életrajza, 25. Válasz Jókai Mórnak Benyovszkyról, 88. Amerikába, 102. sz. Az oroszok Ó-Turán, 256. sz. Reminiszczencziák a régi Magyarország idejéből); a Budapesti Hirlapban (1885. 76. A piskii telep, 231. Gazdasági állapotok Nyitramegyében, 1887. 275. sz. Egy aradi vértanu életéből: Kis Ernő, 1888. 338. Ad audiendum verbum regium); a Pesti Hirlapban (1885. 153. A piskii telep); a Westungarischer Grenzboteban (1885. 4434. sz. Belgrad, 1886. 4443. Battenberg, 4720. Humanität, 4552. Wie einst der Agrarfrage vorgebeugt wurde, 4562. Ristics, 1887. 4828. Friede oder Krieg, 4858. Zur Geschichte der Pressburger Judengarde, 4879—80. Salonichi, 4882. Fürst Alexander von Bulgarien, 4884. Rákosi Jenő und die Budapester Oper, 4957. Das europäische Gleichgewicht, 4979. Du sollst nicht tödten, 4994. Die Gömörer Gegend und deren Eisgrotte, 5002. Aus dem Budapester Gerichtssaale, 5144. Leo der XIII., 1888. 5169. Naturhistorisches, 5223. Du sollst den Namen deines Gottes nicht eitel nennen! 5340. sat. Der Glaube, 5398. Der Räuberhäuptling Ilica Kassirov, 5442. sat. Interessantes aus dem Leben eines Fürstbischof's); a Pesti Naplóban (1885. 161. A piskii népiskola ügye): a Budapester Tagblattban (1886. 82. Ein Bild aus alten Zeiten, 96. Lacroma); a Képes Családi Lapokban (1886. Turista levél); az Ország Világban (1887. Az utolsó Ottenstein, 1888. Utazás a Felvidéken); a Politisches Volksblattban (1888. 67. Moriz Benyovszky's wahre Lebensbeschreibung 101, Fort nach Amerika); a Nyitramegyei Közlönyben (1891. 7. és követk. sz. Nyitramegyei főispá-

nok sat. — Munkái: 1. *Zóna-menetjegyárak.* Bpest, 1889. — 2. *Vasuti szaknaptár* 1890-re. U. ott. — 3. *A magyar királyi államvasutak* utiképekben. U. ott, 1890. — 4. *Reminiszczencziák* a mult- és régmultból. U. ott, 1890. (Szerző fénynyomatú arczképével. Hirlapi czikkek. Németül. U. ott, 1890.). — 5. *Legujabb reform* a személyszállítási jegyrendszer terén. Ocskay Gusztáv és Ott János uraknak az összes személy- és podgyász-pénztárak megszüntetésére czélzó javaslata. U. ott, 1891. — 6. *Vasut mentén.* A m. kir. államvasutak, továbbá a Győr—Sopron—Ebenfurti és Eperjes—Bártfai vasut állomásai mentén fekvő városok és azok vidékeinek leírásai. U. ott, 1894. (Baedecker, adomák sat. Ism. Vasárnapi Ujság 34. sz.) — 7. *A királybiró.* Elbeszélés. U. ott, 1899. (Pályanyertes munka.). — 8. *Ocskay brigadéros* igazi életrajza és a Rákóczy-kor jellemzése. U. ott, 1902. (Ism. Vasárnapi Ujság 19. sz.). — 9. *Érdekes adatok* a m. kir. államvasutakról. Hely és év n. (Névtelenül). — 10. *Az amerikai kivándorlás* valódi okai. Budapest, év. n. — 11. *Tengeren.* Hely és év n. — 12. *Exercitus Hungaricus.* Írta Titus Aemilius. Bpest, 1903. — Szerkesztette és kiadta a Vasuti Zsebnaptárt 1892-től Budapesten. — Áljegyei: Én és O. G.

Magyar Könyvészet 1889., 1894., 1902. — *Vasuti és Közlekedési Közlöny* 1892. 38. sz. — *Budapesti Hirlap* 1892. 101. sz., 1894. 347. sz., 1896. 315. sz. — *Vasuti Lapok* 1894. 14. sz. — *Grafikai Szemle* 1894. — *Egyetértés* 1894. 130. sz., 1897. 194. sz. — *Pesti Hirlap* 1896. 315. sz.

Ocskay *Károly* (ocskói), nyug. uradalmi tiszttartó; Nagyváradon bölcselethallgató volt. Meghalt 1902. febr. 23-án Dunaföldváron (Tolnam.) 86 éves korában. — Munkája: *Hála-oltár*, mellyet... Sipos József úrnak, nagyváradi kanonoknak ... tiszteletére az ifjuság között való utóbbi jelenlétében örök emlékül emelt az első- és másodévi bölcselkedők nevében. Nagyvárad, (1837).

Id. Szinnyei J., Magyar Irók IX. *Budapesti Hirlap* 1902. 56. sz. (Nekr.). — *Vasárnapi Ujság* 1902. 10. sz. (Nekr.) és a m. tudom. akadémia könyvtárának példányáról.

Ocskovszky *Ágoston*, ügyvéd Nagyszombatban. — Munkája: *A magyarországi közállapotok.* Közjogpolitikai tanulmány. Nagyszombat, 1892.

M. Könyvészet 1892.

Ocskovszky *Ferencz.* L. *Ocsovszky.*

Ocskovszky *János*, nemzeti főiskolai tanító Nagyszombatban (Pozsonym.). — Munkái: 1. *A gyakorló magyar*, vagy is a kevés idő alatt magyarul beszélni kivánók számára össze-szerkeztetett szótár, melly köz magyar szókat könnyebb és jobb megtanulás végett ABC rend szerint ad elő, I. rész. Szakolcza, 1837. II. rész. Nagyszombat, 1839. (Magyar, német és tót czímmel és szöveggel. 2. jav. és bőv. kiadás. Nagyszombat, 1839—1840., 3. jav. és bőv. k. U. ott, 1847.). — 2. *A magyar nyelvtudomány* első vonalai. Több nyelvírók munkáiból a kezdő tanulók számára. Irta O. I. U. ott, 1839. (2. kiadás. U. ott, 1844. Egy nyelvtudományi műszókból álló függelékkel kezdő tanulók számára). — 3. *Természettörténet.* Kérdésekben és feleletekben. U. ott, 1841. — 4. *Magyarország földleirása* kérdésekben és feleletekben. U. ott, 1841.

Petrik Bibliogr.

Ocsovay *Mátyás*, evang. ref. lelkész Balogiban (Gömörm.). — Kézirati munkája: Balogi Cancionale, 4rét 700 lap; 1659-ben irta össze; nem rendszeres cancionale, hanem időről időre folytatott és egybeirt gyűjtemény. (A debreczeni ev. ref. kollegium könyvtárában. Ism. Kálmán Farkas a Debreczeni Prot. Lap 1882.).

M. Könyv-Szemle 1899. 256. l.

Ocsovszky *Ferencz Ágoston* (előbb Ocskovszky), apát-kanonok és prépost, született 1816. január 29-én Nagyszombatban, hol a gymnasiumot, 1831-től a bölcseletet végezte, a theologiát pedig

Bécsben hallgatta; azután egy évet Esztergomban a felszentelt papok házában töltött és ez idő alatt a jog tanulmányozásával foglalkozott. 1839. ápr. 2-án fölszenteltetett. Segédlelkész volt Galántán, 1840. Vágujhelyen, 1844. Bazinban, ugyanazon évben az érseki helynökségnél levéltárnok lett és a szentszéki jegyzői s titkári teendőket is végezte hoszszabb időközökben. 1850-ben Tölgyesen (Hontm.) subsidiariusként segédkezett, 1851. Bánkeszin (Nyitram.) plébánosi helyettes lett, 1852. Pestre a József-külvárosi tiz elemi iskola hitelemzőjeül küldetett, 1854. Esztergomban az érseki könyvtár rendezésével megbizatott és annak könyvtárnoka lett, valamint a primási világi levéltár őre. 1857-től 1866. novemberig az iskolai ügyekben a hg.-primás titkára volt. A pápa t. kamarásává nevezte ki, 1871-ben nagyszombati plébános és kanonok lett. 1882. decz. 23. Tissibóthról nevezett apát, 1885-ben pedig káptalani prépost lett. Meghalt 1898. jan. 30. Nagyszombatban. — Czikkei az Athenaeumban (1842. Róma művészi tekintetben, Római katakombák); a Fasciculi Ecclesiasticiban (1842. I. Jejunium ecclesiasticum); a Religió és Nevelésben (1842. I. Geramb apát és főügyvivője a trappista-rendnek Rómában, Egy czélt vesztett kisérlet Lammenais abbé megtérítésére, 1843. I. Mezzofanti cardinalis, 1845. Vélemény a primás-szó miképi megmagyarításáról); a Religioban (1856. I. Az esztergomi főegyház könyvtára). — Munkái: 1. *Stálá Památka*, které welebnú Svatost Oltárnú proprwe prigali. Nagyszombat, 1839. (Állandó emlék az első áldozók részére. Németből ford.). — 2. *Keresztény kath. hitoktatás.* U. ott, 1842. — 3. *Bibliai történetek.* U. ott, 1842. — 4. *Historia urbis Tirnaviensis* breviter adumbrata per devotum ejus filium ... U. ott, 1843. — 5. *Bazin* sz. kir. város rövid története. U. ott, 1844. — 6. *Extractus* benignarum normalium resolutionum in publico-ecclesiasticis ad annum usque 1844. inclusive editarum ordine materiarum digestus. Editio quarta novissima. (Magyarul: Egyházi közügyekben 1844-ig kibocsátott kegyelmes királyi rendelmények, kivonatban előadva. A 4-ik legujabb latin kiadás után. U. ott, 1846. Ism. Egyházi Literaturai Lap 1846. II. 1. sz.). — 7. *A keresztény erkölcs* és annak tökéletessége. Rodriguez után. U. ott, 1851. — 8. *A keresztény hitigazságok* összefüggése a keresztény élettel. Jutalmat nyert pályadolgozat (a pesti egyetem hittani kara által 1853-ban kitűzött pályázatán). Pest, 1856. — A Memoria Basilicae Strigoniensis anno 1856. 31-a Augusti consecratae czímű munka szerkesztésében tevékeny részt vett.

Danielik, M. Irók II. 233. l. — *Uj M. Sion* 1886. 636. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 368. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series parochorum. Strigonii, 1894. 827. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 331. lap. — *Schematismus* Cleri Strigoniensis 1899. 288. l.

Ocsovszky *János*, r. kath. plébános, szül. 1786. decz. 23. Nagyszombatban; gymnasiumi, bölcseleti s hittudományi tanulmányait is itt végezte, csak a theol. IV. évfolyamot hallgatta Bécsben a Pázmány-intézetben 1809—10-ben s 1810. decz. 5. miséspappá szenteltetett fel. Segédlelkész volt Prassiczon, 1811-től Nyergesujfalun és 1812-től Szuhán. 1814-ben Csatajon (Pozsonym.) lett plébános, 1837. helyettes, 1842. valóságos szempczi alesperes. Meghalt 1858. nov. 18. Csatajon. — Munkája: *Katholikus keresztény katechismus*, hiveinek iskolákbani és azokon kül oktatására. Pozsony, 1842.

Petrik Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka 369. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum 827. l.

Ocsovszky *Kázmér Ambrus*, szent Benedek-rendi szerzetes és gymnasiumi igazgató, szül. 1839. decz. 7. Nagyszombatban; 1855. szept. 8. lépett a rendbe;

miután a pesti egyetemen theologiai tanulmányait bevégezte, 1863. jan. 11-én felszenteltetett, azután 1867-ig Pápán volt tanár, 1867—68. Győrött, 1868—1875-ig Pannonhalmán theologiai tanár, 1875—1893-ig a pápai gymnasium igazgatója s a rendház főnöke. 1893 óta házfőnök és a székház gazdája ugyanott és a pannonhalmi szentszék tanácsosa. — Czikkei a Füssy Tamás Szünórák cz. munkájában (1864. A cayennai czethalászok, A hajóslegényke); a szent István-társulat Naptárában (1864. Mexiko). — Kéziratban: A ballada elmélete.

Szöllössy Károly, Szerzetes rendek I. 92. l. — *Scriptores* Ord. S. Benedicti 325. lap. — *A pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára* 1902.

Ócsváry *Ede*, orvosdoktor és szülészmester, sebész-tanár a kolozsvári orvossebészi tanintézetben; előbb Nagy-Mihályon (Zemplénmegye) működött, honnét 1868. máj. 1. Debreczenbe, később Kolozsvárra költözött. — Munkái: 1. *A hongyermek védkönyve*, melyet hazájához s ebben élő minden rendű szülőkhöz és a hon kedves gyermekeihez viseltető szeretettől írt. Debreczen, 1861. — 2. *A magyar nemzet szaporátlanságának okai.* Ungvár, 1863. — 3. *Rövid értekezése* az élet kezdete, lefolyása és bevégzéséről, az élet fentartási kötelességeiről, tüdőhurutról s ezt gyökeresen gyógyitó s általa feltalált labdacsok hasznos voltáról. Debreczen, 1868.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Maizner János*, A kolozsvári orvossebeszi tanintézet történeti vázlata. Kolozsvár, 1890. 71. l.

Ocsvay *Árpád*, ügyvéd, O. Ferencz curiai biró és péterfalvi Szathmáry Borbála fia, szül. 1846. jún. 11. Kolozsvárt; a gymnasium VIII osztályát szülővárosában végezte; 1868-tól jogot hallgatott a pesti egyetemen. 1870. júl. 5-től jogtörténelmi s 1872. júl. 27. birósági elméleti államvizsgát tett. 1872. aug. 2-tól 1873. ápr. 18-ig joggyakornok volt a királyi ítélő táblánál; azután törvényszéki jegyző. A birói pályától megvált és az ügyvédire lépett, a fővárosi s vidéki ügyvédi irodákban dolgozott, így 1884. ápr. 12-től 1886. ápr. 12-ig Abrudbányán Kovács Áron ügyvédnél, 1886. júl. 11-től nov. 5-ig Szathmáry Lajos közjegyző irodájában Vingán, 1886. ápr. 24-től júl. 11-ig Aradon Stanescu Vazul Imre ügyvédnél és 1889-ig Lugoson Putnik Istvánnál. 1889. febr. ügyvédi vizsgát tett és mint gyakorló ügyvéd Lugoson telepedett le; innét 1894-ben Szászkabányára (Temesm.) ment, hol jelenleg is működik. — A Dózsa Dániel Kolozsvári Közlönyének ujdonságírója volt (1861); a Kőváry László Korunkjába tárczaczikkeket írt Kolozsvári Aladár és Cassius álnevek alatt; a kolozsvári Unióba is vezérczikkeket írt; a Kemény Zsigmond báró Pesti Naplójába szintén vezérczikkeket írt (a zsidó emanczipáczióról, tanfelügyelőségről sat.); az Urváry-Klapka Századunkjába (vezérczikkek: Krix-Krax álnév és O—y jegy alatt); írt még a kolozsvári M. Polgárba, a Magyarország és a Nagyvilágba, beszélyeket és költeményeket, a Családi Körbe, a Nefelejtsbe, Magyar Bazárba; ujabban társadalmi s politikai czikkeket írt a temesvári Délvidéki Közlönybe, a fehértemplomi Aldunába; jogiakat a temesvári Délvidéki Ügyvédek Lapjába Justus névvel és a Jogba. — Czikkei a Hazánk és a Külföldben (1867. Az erdélyi n. múzeum, Kis Gergely siremléke Székely-Udvarhelyt, Gr. Kendeffy Ádám és Szentiványi Mihály siremlékei Kolozsvárt); a Jogtudományi Közlönyben (1871. A nemzetgazdászat philosophiája); a Reggeli Ujságban (1899. 45. sz. A hol én lakom); a Pálffy Albert Esti Lapjának is munkatársa volt. — Szerkesztette rövid ideig a Közérdek cz. politikai lapot Nagyváradon Kolozsvári Aladár álnévvel.

Alföldi Hirlap 1869. 112. sz. és önéletrajzi adatok.

Ocsvay *Ferencz*, nyug. m. kir. kuriai biró, O. György táblabiró és birtokos (kinek atyja Ocskay családi nevét Ocsvayra változtatta, mivel iskolatársai ócskának gúnyolták) és Győrffy Terézia fia, szül. 1819. febr. 4-én Csomafáján (Dobokam.); középiskoláit 1827-től Kolozsvárt végezte, a bölcseletet, jogot és theologiát is ott hallgatta; már 1841-ben lépett ki az iskolából és azonnal fölesküdt kir. táblai irnoknak. Pályája választására elhatározó befolyással volt az 1834. év élénk közgyűléseivel és a kolozsvári országgyűléssel. Wesselényi Miklós, Kemény Dénes bárók, Szász Károly szónoklatai mély benyomást tettek az ifju lelkére. 1842-ben táblabiró lett Kolozs és Doboka vármegyékben. Kemény Zsigmond bárónak és Kovács Lajosnak 1841 után az Erdélyi Hiradótól felsőbb intés folytán meg kellett válniok; hogy a lap fennállhatását a kormány meg ne akadályozza, a lap vezetését, Méhes Sámuellel, a lap szerkesztőjével egyetértve, Ocsvayra (ki már az 1841. országgyűlés alatt is munkatársa volt a lapnak) és Vida Károlyra bízták, kik a Méhes neve alatt szerkesztették azt; rövid idő mulva Vida megvált a laptól és O. maga szerkesztette 1848. máj. 30-ig az Erdélyi Hiradót, mely hetenként kétszer jelent meg; azon év júl. 1-től Kolozsvári Hiradó czímmel hetenként egyszeri megjelenéssel szintén ő szerkesztette, kiadta s nyomtatta nov. 16-ig. 1848. nov. 16. után a császári sereg elől ő is kivonult Kolozsvárból és beállott a 31. zászlóaljba közhonvédnek és nemsokára hadnagy lett Bem seregében; de a katonaságtól csakhamar megvált s Bem ösztönzésére megindította a Honvéd cz. lapot 1848. decz. 28-tól Kolozsvárt, mely 1849. aug. 14-ig naponta megjelent; egyidejűleg a statariális biróság tárgyalásaiban is részt vett. A szabadságharcz után négy évig (Máramaros, Bereg, Ugocsa és Szatmár megyékben) bujdosott, de 1853. máj. elfogták és nov. 15 évi vasban töltendő várfogságra ítélték, melyből hármat Josephstadtban (hova 1854. ápr. vitték) ki is töltött. 1857-ben történt megkegyelmeztetése után Kolozsvárra ment, hol az akkor ott székelő nagyenyedi ev. ref. theologiai intézetben a latin és görög nyelvet tanította, majd 1858—61. az erdélyi kölcsönös jég- és tűzkármentesítő társulat ügyeit vezette. 1859-ben egy előre látó és jobb jövő is reménylő magyar úr összegyűjtötte az iskolát végzett főrendű fiatalságot, hogy hallgassanak előadásokat a közjogból és annak előadására Ocsvayt kérték föl. 1861-ben rövid ideig Doboka vármegye, egy hónap mulva Kolozsvár főjegyzője volt és azon évben a visszaállított jogi fakultáson a hazai törvényeket adta elő s a Kolozsvári Közlönyt szerkesztette (1861. júl. 1-től az év végeig). Az 1865. kolozsvári országgyűlésre Doboka vármegye őt küldte föl képviselőnek és itt reá bízták a fölirat megszerkesztését, melyet decz. 12. az országgyűlésen fel is olvasott. 1865—68-ig országgyűlési képviselő volt, majd az igazságügyminiszteriumhoz osztálytanácsossá neveztetett ki, azután a legfelsőbb ítélőszék erdélyi osztályánál volt biró, később a semmítőszékhez került és 1869-ben, a mikor a kuria megalakult, oda neveztetett ki birónak, s azóta ott működött, a politikai pályától visszavonult és csak hivatalának élt. Majd polgári, majd a bűnügyi osztályoknál működött. 1875-től kezdve a II. büntető tanácsnál végezte a birói, előadói, gyakran elnökhelyettesi teendőket. 1887 nyarán nyugdíjba helyeztetett és ezen év nov. 16-án meghalt Kolozsvárt. — Czikke a M. Sajtóban (1857. 240., 241., 260., 261. sz. Az iparszabadságról) sat. — Naplójegyzeteket is hagyott hátra. — Nevét Ocsvainak írta.

M. Hirlap 1852. 801. sz. (Hadi törvényszéki itélet). — *M. Világ* 1866. 55. szám. — *Vasárnapi Ujság* 1866. 2. sz. arczk., 1887. 48. sz. (Nekr.). 1898. 22. sz. arczk. — *Ország-*

gyűlési Emlékkönyv. Pest, 1868. 128. l. arczk. — 1887: *P. Hirlap* 318., *Kolozsvár* 270., *Fővárosi Lapok* 317., *Nemzet* 322. (Dózsa D.). — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1896. 410. lap, 1898. 446. l. — *Ferencsi Zoltán*, A kolozsvári nyomdászat története. Kolozsvár, 1896. 110. lap. — *Firtinger Károly*, Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közel multjából. Bpest, 1900. 188. l. és gyászjelentés.

Oderlitzky *Antal*, nyomdász Pozsonyban. — Munkája: ***Specimen characterum***, seu typographum latinorum quibus typographia Antonii Oderlitzky typographi Posoniensis ornata est, 1792. (Hely n.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Oderszky *Lajos*, a mozsgói (Somogymegye) uradalom igazgatója. — Munkája: ***Gyakorlati utmutatás*** komlókert létesítéséhez. Az 1896. ezredéves országos kiállítás alkalmából. Pécs, 1896. (Németül. U. ott, 1896.).

A m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Odescalchi *Arthur* (szerémi herczeg), a főrendiház tagja, cs. kir. kamarás, O. Ágost hg. és Zichy Anna grófnő fia, szül. 1836. júl. 21. Szolcsányban (Nyitramegyében); tanulmányait Pozsonyban, majd a lipcsei, pesti és bécsi egyetemeken végezte. Az absolutismus idejében sokat tartózkodott külföldön, különösen Svájczban, hol anyai nagynénjei, gróf Batthyány Lajosné, a kivégzett első magyar miniszterelnök özvegye, és Károlyi György grófné töltötték számüzetésük napjait. Utóbb Rómába ment, hol a Lamoricière franczia tábornok alatti pápai hadseregben vállalt szolgálatot. Az 1860. hadjáratban részt vett és 1861-ben csapatja feloszlatása után visszatért hazájába, s midőn a magyar honvédséget felállították, századosi ranggal ebbe lépett. Az 1878. választások alkalmával a tapolczai kerület országgyűlési képviselőjévé választotta függetlenségi programmal; többször fölszólalt különösen az erdészeti szakkérdések körül. A bukovinai székelyek legutóbbi hazatelepítésének actióját ő vezette. Az 1884. választások alkalmával kerületében kisebbségben maradt; de 1886-ban a vág-vecsei kerületben pártonkívüli programmal képviselővé választatott. 1887-ben már nem lépett fel. A lángoló hazafiságon kívül, bizonyos romantikai hajlam az, a mi őt kiválóan jellemzi. Huzamosabb ideig lakott Balháson (Somogym.), hová birtokaira tótokat telepített, a kik mind megmagyarosodtak. Midőn somogyi birtokáról Szkiczóra költözött, ezt középkori lovagmodorban, szekereken, lóháton, csatlósok kiséretében tevé; kastélya is egészen középkori modorban van berendezve vízárkokkal, mellvédekkel körülvéve s van benne egy fegyverterem rendkívül gazdag fegyvergyűjteménynyel a legrégibb időből. A bástyaszerű mellvédről két ágyú néz alá, melyek nevezetes vendég érkeztére mindig eldördülnek, mire az egész udvari cselédség középkori ősmagyar öltözetekben siet a fogadásra. Nagy előszeretettel viseltetik a történeti tudományok iránt; a történelmi, heraldikai s genealogiai és az országos régészeti társaságnak igazgató-választmányi tagja; a jeruzsálemi szent János-rend vitéze. Első neje Lopresti Eugenia bárónő, második neje Erdődy Valéria grófnő, harmadik neje Zichy Julia grófnő. Lakása: Szkiczón (Barsm.). — Czikkei a Századokban (1873. Gersei Petthő Sára ingóságainak jegyzéke 1580-ból, Gr. Draskovich Johanna-Mária gr. Erdődy Miklósné női hozománya 1652-ből, Két főrangú magyar érmész a XVII. században: Draskovich Miklós és Gáspár, 1874. Istvánffy Miklós alnádor levele gróf Draskovich Jánoshoz Komáromból 1606. május 25-én); a Turulban (1890. Tapolcsányi János sírköve Kis-Tapolcsányban); a Történelmi Tárnak is munkatársa. Országgyűlési beszédei a Naplókban (1878—1881) vannak. — Munkája: ***Emlékek*** Bars vármegye hajdanából. Bpest, 1892. (Szerémi névvel). — Több éve dolgozik az Árpád- és Anjou-kori magyar családok Onomastikonán, mely az e korbeli

okmányokban előforduló magyar neveknek teljes gyűjteménye lesz; nemcsak száraz nevek lajstroma, de a nevek történeti levezetésével és ha képviselője történeti személy volt, ennek rövid életrajzával.

Századok 1872. 709. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1888. 15. sz. arczk. — *N. Nemzetségi Zsebkönyv.* Főrangú családok. Bpest, 1888. 11. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 336. l. (Dézsi Lajos). — *Sturm Albert,* Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 141. l.

Odescalchi *Incze* (Erba herczege), kinek atyja: Marchese Erba, principe de Monteleone Sándor, Olaszországból Bácsmegyébe költözött és ott nősült meg; O. született 1778-ban. 1831. ápr. 8. magyar indigenátust nyert. — Munkája: *Hijjuk haza a legnagyobb hazafit, Kossuthot!* Nyilt levél a haza népéhez. Budapest, 1875. — Arczképe: rézmetszet, rajzolta br. Lutgendorf (a M. Pantheonban 1825—27.).

Gemeinnützige Blätter 1828. 84., 1834. 39. szám. — *Illéssy-Pettkó,* Királyok Könyve. Bpest, 1895. 59. l.

O'Donell grófné. L. *Tarnóczy Malvina.*

Odor *János*, egyetemi hallgató volt Tübingában, lósi (Sopronm.) származású. — Latin gyászverse van a Carmina Lugubria In . . . Obitum . . . Stephani Wyttniedy . . . Tubingae, 1663. cz. munkában.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Odor *Mihály*, ev. ref lelkész, pátkai származású, Debreczenben tanult, hol 1751. ápr. 27. lépett a felső osztályba; 1763. szept. 23-tól főiskolai senior volt, 1769—91-ig Nagy-Károlyben ref. lelkész, honnét előbb Gencsre, 1797. jan. 3. Géresre (Szatmárm.) ment papnak. — Munkája: *Háládatosságnak oszlopa,* mellyet a felséges második Leopold magyar országi királyságra való meg koronáztatásának emlékezetére és az azon való szives örömének meg bizonyitására a t. n. Szathmár vármegye rendeletére . . . 1790. karácson havának 15. napján emelt. Nagy-Károly, 1791.

Asztalos György, Nagykárolyi egyháztörténet 42. l. — *Keresztesi* Krónikája 357. l. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1859. 740. h. — *Petrik* Bibliogr. és a debreczeni ev. ref. főiskola jegyzőkönyvéből.

Odörfer *Kristóf,* főreáliskolai tanár, szül. 1858. jan. 8. Pozsonyban; a gymnasiumot ugyanott, az egyetemet Bécsben végezte; 1887-ben nyert középiskolai tanárképesítést Budapesten a német és latin nyelvből; tanár volt 1881-től Sopronban, 1892. szept. 19-től a pozsonyi főreáliskolában, hol a magyar, német, latin nyelvet, történelmet és földrajzot, egyszersmind a kereskedelmi akadémiában 1885-től a német nyelvet tanította. A pozsonyi nyilvános könyvtár könyvtárnoka is volt. Meghalt 1901. augusztus 12. Pozsonyban. — Paedagogiai, szépirodalmi, bölcseleti és tanügyi czikkeket írt a soproni Lähne-féle gymnasium Értesítőjébe (1886. A nevelő és a büntetés, 1887. Nehány szó a magánintézetekről); a bel- és külföldi folyóiratokba, így a Schrattenthal-féle Frauenzeitungba.

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink. Budapest, 1896. 68. l. — *Pozsonyi főreáliskola Értesitője* 1900 és 1901. — *Vajda Emil* Névkönyve és gyászjelentés.

Odrai *N. János*, r. kath. esperes-plébános, szül. 1825. augusztus 26. Bobrón (Árvam.); 1852. szept. 19. szenteltetett fel; káplán volt Püspök-Hatvanban, 1853-tól administrator Nőtincsen (Nógrádm.); ugyazon évben káplán Fóthon, azután Nándoron, Czegléden és Soroksárt. 1859-től administrator, 1876-tól plébános Gödöllőn, 1866-tól egyházkerületi jegyző, 1882. iskolák felügyelője, 1889-től alesperes volt. 1878-ban Odrobenyák családi nevét Odraira változtatta. Meghalt 1896. jan. 11. Gödöllőn. — Munkája: *Gödöllő* hajdan és most. Eredeti és más hiteles kútfők után. Írta Odrobenyák N. János. Bpest, 1875.

Petrik Könyvészete. — *Századunk* Névváltoztatásai. Bpest, 1892. 171. — *Schematismus* Cleri Vaciensis 1892., 1898. 171. l.

Odry *József* (pacséri), kir. helytartósági tanácsos, szül. 1792. jan. 21. Ujvidéken (Bácsm.); Bács-Bodrogmegye országgyűlési követe, 1837-ben alispánja, majd helytartósági tanácsos volt. — Munkája: *Beszéde.* Pécs, 1837. (Beszédek... Rudics József Bács-Bodrogmegyék főispáni helytartójának 1837. szept. 11. e méltóságba Zomborban történt bévezetése ünnepén ... cz. munkában.).

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 9. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1900. 371. l.

Odry *Lehel* (pacséri), nyug. dalművész, szül. 1837. nov. 30. Nemes-Militicsen (Bácsm.); eleinte a pécsi katonai nevelőintézetben, később Halason tanult; a szabadságharcz alatt atyja O. Gergely sok anyagi csapásokat szenvedett, azért gyermekei nevelését az öreganya vette át. O. a gymnasiumot Baján folytatta 14 éves koráig, a mikor is saját hajlamából vaskereskedő lett, hol fel is szabadult; vándoréveit Pesten, majd Bécsben töltötte, ezalatt a kereskedelmi könyvvitelt is megtanulta s könyvviteli minőségben egy pesti gyárban működött. 1857-ben hazatért és vaskereskedést akart nyitni, de atyjától nem nyert pártfogást; ezért egy színtársulathoz szegődött, nagy hajlamot érezvén a színi pályához, melyen csakhamar feltűnt ritka szép bariton hangjával. Molnár György 1858. okt. 8. pécsi társulatához szerződtette. 1862-ben Somsich Pál ajánlatára a nemzeti színház énekkarának lett tagja Radnótfáy Sámuel intendánssága alatt, a ki Stoll Péter színházi énektanár által képeztette. A nemzeti színháznál nem tudván értékesíteni tehetségét, a kolozsvári színházhoz szerződött, melynek 1865-től 69-ig kedveltje volt. Ekkor ismét a nemzeti színház operájához tért vissza, hol rokonszenves hangjával és alakító tehetségével rövid idő alatt első szerepekben tűnt ki s a magyar dalművészet egyik legjelesebb képviselője lett. 1872-ben elhagyta a nemzeti színházat és csak egy évi külföldi távollét után tért oda vissza. Hamletben lépett fel újra, melyet Bolygó Hollandi, Brankovics György, Mignonban Lothario szerepe, Sába királynőben Salamon király és más erőteljes alakításai követtek. 1876-ban új szerződésre lépett a nemzeti színházzal s időközben a dalműrendező Böhm elhalálozván, O. vette át e tisztséget. Közreműködött az írók és művészek társaságának létesítése és fennállása körül; annak ünnepélyein folyton tevékeny részt vett. 1895-ben nyugdíjazták. — Czikkei az Uj Pesti Hirlapban (1889. 19. sz. Mozzanatok pályafutásából); a Zeneirodalmi Szemlében (1895. A bolygó hollandi); az Ország-Világban (1895. Emlékeimből) sat. — Munkái: 1. *Az életből és a színpadról.* Bpest, 1875. Két kötet. — 2. *Brankovics György,* Szerbia despotája. Eredeti dalmű négy felv., zenéjét szerzé Erkel Ferencz, a szövegét Obernyik Károly drámája után Ormai Ferencz és Odry. U. ott, 1875. (Nemzeti Színház Könyvtára 82.' Először adták 1874. máj. 20. a budapesti nemzeti színházban). — 3. *Piros Panna.* Énekes népszínmű három felv. U. ott, 1877. (Népszínház Könyvtára 8.). — 4. *Az ének- és játékmester.* Ujpest, 1893. — Kéziratban; Szórakozott, vígj. egy felv., Nemesek kapitánya és Falu nyelve cz. népszínművek; A házi politika, vígj.

Magyarország és a Nagyvilág 1874. 50. sz. arczk. (Vajda V.). — *Családi Kör* 1874. 6. sz. arczk. — *Koszorú* VI. 1881. fénynyomat, arczk. — *Petrik* Könyvészete. — *Athenaeum Naptára* 1886. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Ország-Világ* 1895. 18. sz. arczk. — *Magyar Szemle* 1892. 17. sz. — *M. Könyvészet* 1893. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 339. l. — *Ferenczi Zoltán*, A kolozsvári szinház és szinészet története. Kolozsvár, 1897.

Oeconom *Naum.* L. *Öconom.*

Oeffner *Ferencz*, kir. curiai biró, 1861-ben mint törvényszéki segédet a kir. ítélőtáblánál a fogalmazói szakban alkalmaztatott, 1867. fogalmazó, 1869. pótbiró,

1878. márcz. 12. rendes biró lett. 1887-ben curiai biróvá neveztetett ki, mely minőségben jelenleg is működik. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1883. A kir. tábla gyakorlatából, 1884. Antikritika, válasz Ormay Károly, dolgozatára, 1885. A házassági jog köréből).

Nyevicskey Antal, A budapesti kir. itélő tábla története. Bpest, 1891. 9., 16., 33., 68., 118., 120. l.

Oeffner *József*, orvosdoktor, budai születésű; Festetich György gróf segélyével Bécsben tanult. 1802. okt. 1-től három évig a keszthelyi Georgiconban a természettan és állatgyógyászat tanára, az utolsó évben archon volt, mely tisztet ő viselte először. 1807-ben Zalamegye főorvosának választatott; a pesti egyetem orvosi karának bekebelezett tagja volt. — Munkája: *Commentatio* de inoculationis variolarum in oves factae usu aliorum propriisque experimentis comprobato. Pesthini, 1803. (Magyarra Szőts András ford. Kolozsvár, 1803.).

Annalen der Literatur. Wien, 1803. Intelligenzblatt 25. sz., 1804. Intellig. 21. sz., 1807. Intellig. 212. l. — *Fejér*, Historia Academiae 210. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Deininger Imre*, A keszthelyi m. kir. gazdasági tanintézet Évkönyve. Keszthely, 1885. 45. l.

Oehl *Károly*, orvosdoktor, malaczkai (Pozsonym.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de dysenteria epidemica. Vindobonae, 1832.

Szinnyei Könyvészete.

Oelhofer *Henrik G.*, vegyészeti igazgató, chemikus és forrás-technikus Budapesten. — Munkája: *Nehány chemiai és technikai megfigyelés* ásványvízforrásoknál és fürdőknél. Bpest, 1890.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

O-Enyedi *Sámuel*. L. *Enyedi Sámuel* (benedeki) gépész.

Oertel *János Gottfried*, ág. ev. lelkész, O. Pál körmöczbányai városi tanácsos és Pinner Anna fia; 1714. okt 20. iratkozott be a wittenbergai egyetemre, honnét 1720-ban hazájába visszatért és Osgyánban (Gömörm.) választották meg lelkésznek; innét Beszterczebányára ment, hol német és tót lelkész volt, Sartorius Illés halála után pedig mint német hitszónok működött. 1737-ben Sopronban lett német lelkész; egyszersmind több tót egyházi ének szerzője volt. Meghalt 1757. nov. 11. Sopronban — Munkái: *Castrum doloris* in templo honoris Divo Carolo VI. Das in dem Ehren-Tempel aufgerichtete Trauer-Gerüste vor weyl. Ihro Röm. Kays. auch zu Hispanien Hungarn u. Böheimb königl. kathol. Majestät Carolum den VI. zum immerwehrendem Ruhm u. ewigen Ehren-Gedächtniss bey der in der Stadt Oedenburg Ao. 1740. den 1. Dec. öffentlich in der evang. Gemeine ausgestellten Trauer- und Leichenpredigt auffgeführet u. vorgestellet. ConCVrrIte hVC o CIVes! ConCVrrIte! Moenla VrbIs nostrae CorrVerVnt. DIe Crone Vnsers HaVptes Ist letzt abgefaLLen; O VVehe Dass VVir so gesVndIget haben! Oedenburg. — 2. *Das freudige und im Herrn frohlockende Hebron.* Einer sambtl. evangelischen Gemeinde der Königl. freyen Stadt Oedenburg über die sowohl hochgewünschte als höchst-erfreuliche Wiederkunft aus Böhmen der ... Königin Maria Theresia ... als auch über den glückseligen Progress Ihro königl. Majestät gerechtsamen und siegreichen Waffen, Wurde am 4. Sonntag nach Trinitatis ... in einer ... Danck-Predigt mit tiefster Devotion entworffen und vorgestellet. Regenspurg, 1743. — 3. *Theologia Aethiopvm* ex litvrgiis, fidei confessionibus aliisqve ipsorvm pariter ac rervm habesst-nicarvm peritissimorvm evropaeorvm scriptis congesta et cvm necessariis indicibvs instrvcta. Wittebergae, 1746. — 4. *Io. G. O-ii harmonia* II. orientis et occidentis speciatimqve hvngaricae cvm hebraea ad explendvm ervditorvm desiderivm pvblicae lvci exposita a Ioanne Hlivai. U. ott, 1746. Rézm. táblával. —

5. *Die wohl und mit Ruhm vor Gott, abgelegte Rechnung* eines zur Ruhe gehenden-Schul Mannes wurde bei volkreicher Leichen-Bestattung des weyland ... Herrn Daniel Haynoczi, der evang. Schvlen in Oedenburg wohlmeritirten Rectoris, nachdem Derselbige ... den 26. Febr. ... verschieden, und ... den 2. Martii, anno 1747. darauf zu Seiner Ruhestätte gebracht worden, ... in einer christlichen Leichen-Predigt vorgestellet. Jena.

Horányi, Memoria II. 692. l. — *Bartholomaeides*, Comitatus Gömör 422. l. és Memoriae Ungarorum 211. l. (Neve Ertelnek irva). — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 986. l. — *Müllner Mátyás*, A soproni ev. főtanoda története. Sopron, 1857. 68., 77. l. — *Toldy Ferencz*, M. Nemzeti Irodalomtörténet. — *Petrik* Bibliogr.

Oertel *J.*, német szinész és súgó Pesten és Budán, bécsi származású, honnét 1799-ben jött a pesti szinész-társasághoz. — Munkája: *Ofner und Pesther Theater Taschenbuch* für das Jahr 1799. ... verehrt von .... königl. Stadt-Theaters in Pesth. Pesth, 1800. Névtelenül. (Ugyanaz 1800—1806. évekre. U. ott, 1801—1807. és 1814. évre. Oertel J. Hybl F. sugóval együtt. U. ott, 1814.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Oertel *János Károly*, ügyvéd Sopronban. — Munkája: *Treuer Unterthanen* allerwehmüthigst-empfindlichste Blicke in die Kais. Kön. Gruft, bei der allerschmerzlichsten Beisetzung weiland Allerhöchst Ihrer Römisch Kaiserlichen Königlichen Apostolischen Majestät, Marien Theresiens, weiland unserer Allerdurchlauchtigsten Allergnädigsten Kaiserin, Königin, Frauen, und Allerhuldreichesten Landesmutter, den 3. Christmonath 1780. vorgestellet von Allerhöchst Deroselben allertreuest gewesten, allerbetrübtesten Vasall und Unterthan ... den 6. Christmonath 1780. Oedenburg. (Költemény 2rétben; a 8rét kiadás Bécs, 1780.)

Ballagi Géza, A politikai irodalom. Budapest, 1888. 93. l. — *Petrik* Bibliogr.

Oertel *János Zachariás*, ág. ev. lelkész, szül. Poroszországban. A magyarországi protestáns egyházak életével megismerkedni óhajtván, mint végzett theologus utazásokat tett hazánkban a mult század végén. E körútjában a mező-berényi német gyülekezet benne a jeles egyházi szónokot megismervén, 1785-ben lelkészül megválasztotta. E gyülekezet körében aztán 1836-ig mint lelkész és mint a békés-bánáti esperesség által Mező-Berényben létesített főgymnasiumnak lelkes pártfogója s önkéntes tanára működött. Fordított németből latinra sok szép éneket. Kivált nyelvészeti nagy képessége, theologiai széles körű tudománya és vallás-erkölcstani, egyházjogi vitatkozásokban feltünő éleselműsége által a protestáns ifjúság öntudatára, egyházias szellemére és hithűségére jótékony befolyást gyakorolt. Élte végső napjaiban nagyon fájlalta, hogy a mező-berényi virágzásra indult főgymnasium Szasvasra áttelepíttetett. — Czikke a mező-berényi főgymnasium Programmjában (1807. De melioribus cantationibus latinis in Hungariae ev. scholas grammaticales introducendis). — Munkái: 1. *Gedächtnissrede* auf das am 23. Juli l. J. zu Wien erfolgte Ableben der Freyfrau Maria von Wenkheim geb. Freyn v. Orczy, gehalten von ... den 4. Sept. 1803. bey der deutschen evang. Gemeinde in Mezőberény. Pesth, 1803. (Magyar ford. U. ott, 1803.). — 2. *Inbegriff der christlichen Religion*, in katechetischer Rücksicht auf den kleinen Katechismus D. M. Luther's bearbeitet. Hely n., 1810. Három rész. (I. Theil, welcher die christliche Glaubenslehre enthält. II., welcher die christliche Tugendlehre enthält. III., welcher die Hülfsmittel zum wahren Christenthum enthält.).

M. Könyv-Szemle 1886. 236. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Benka Gyula*, A szarvasi főgymnasium története. Gyoma, 1895. 139., 152. l. (Értesítő).

Oeser *Keresztély* (családi nevén Schröer Tóbiás Gottfried), ág. ev. lyceumi tanár,

szül. 1791. június 14. Pozsonyban, hol középiskoláit végezte, azután németországi egyetemre ment és a tanári pályára készült. Hazájába visszatérve a pozsonyi ág. ev. lyceumban tanári állást fogadott el, hol a történelmet, régészetet és aesthetikát tanította. Később cs. kir. iskolatanácsos lett. Életét a censura akadékoskodásai igen megkeserítették; azért midőn a Schröer családi neve alatt kiadott munkáit a censor igen megnyirbálta, kénytelen volt Oeser és más álnevek alá rejtőzni, vagy névtelenül kiadni munkáit s így kerültek azok nagy részben külföldi kiadásba. Meghalt 1850. máj. 2. Pozsonyban. — Munkái: 1. *Blumenlese* aus den vorzüglichsten Werken deutscher Schriftsteller. Pressburg, 1820. (2. kiadás. U. ott, 1826.). — 2. *Kurzgefasste deutsche Sprachlehre* für Schulen ... Ugyanott, 1821. (Bőv. kiadásai: 2. k. U. ott, 1825., 3. k. 1836. U. ott). — 3. *Kurzer Abriss der Erdbeschreibung.* Ein Leitfaden für Privatunterricht. U. ott, 1824. (Bőv. és jav. kiadásai: 2. k. 1828., 3. k. 1832., 4. k. 1839., 5. k. 1847. U. ott). — 4. *Lectiones* latinae in usum scholarum. U. ott, 1826. — 5. *Orationes* selectae ex historicis latinis. U. ott, 1827. — 6. *Kurze Geschichte* der deutschen Poesie und Prosa. Ein Leitfaden zu Vorlesungen und zum Privatunterricht. U. ott, 1828. — 7. *Syntaxis* latina regulis perspicuis ac concinnis comprehensa, captui potissimum juventutis accommodata. Appendix continet exempla germanica latine reddenda et prosodiam latinam. U. ott, 1829. — 8. *Abriss der Geschichte von Ungarn.* Ein Lehr- und Lesebuch für die vaterländische Jugend. U. ott, 1829. (2. bőv. és jav. kiadás. U. ott, 1841.). — 9. *Compendium* historiae antiquae Graecorum et Romanorum tironibus conscriptorum. U. ott, 1836. — 10. *Tabulae* synchronisticae. Hely és év. n. — 11. *Ueber Erziehung und Unterricht* in Ungarn in Briefen an Grafen St. Széchenyi, von Pius Desiderius. Leipzig, 1833. — 12. *Die Religionsbeschwerden* der Protestanten in Ungarn, wie sie auf dem Reichstage im Jahre 1833. verhandelt wurden. Herausgegeben von Elias Tibiscanus. U. ott, 1838. — 13. *Die heilige Dorothea.* Dichtung und Wahrheit aus dem kirchlichen Leben in Ungarn. U. ott, 1839. (Névtelenül.) — 14. *Leben und Thaten Emerich Tököly's* und seiner Streitgenossen. Historiches Drama. Von A. Z. U. ott, 1839. — 15. *Die guten Mädchen,* oder der Pfarrer von Lindenheim und seine Kinder ... Ein Lesebuch für Mädchen von 12—15 Jahren, mit eingestreuten Novellen, Schauspielen und Gedichten. Leipzig, 1839. — 16. *Pallas Athene* und die kleinen Griechen. Erstes Lesebuch für Knaben, die einst wackere Männer werden sollen. Nebst einem neuen Wörterspiele auf kleinen Tafeln zur Einübung der deutschen Satzlehre. U. ott, 1839. — 17. *Wörterspiel* zur leichtern Einübung der deutschen Satzlehre in Erzählungen aus der Mythologie. U. ott, 1839. — 18. *Weihgeschenk* für Frauen und Jungfrauen. Briefe über aesthetische Bildung weiblicher Jugend, Leipzig, 1838. (2. jav. és bőv. kiadás 1840. aczélmetszettel. 3. jav. és bőv. k. 1846. 4. kiadás: Briefe an eine Jungfrau ... 6. aczélm., 2 kőny. arczk. és fametszetekkel 1852. 6. bőv. és jav. k. 1856., 6. tetemesen bőv. és jav. k. Grube A. W. által kiadva 1859. és 10 k. 1869. U. ott. Magyarul: ford. Samarjay Károly: Az aesthetika főtárgyai. Mind a két nembeli érettebb ifjuság számára, különösen a nők aesthetikai ízlése kiképzésére. Oeser után szabadon átdolgozta. Komárom, 1853. cz.). — 19. *Lesebuch* für die deutsche Jugend. Eine Sammlung von Erzählungen, Beschreibungen und Gedichten, zu Deklamations-, Verstandes und Sprach-Uebungen, besonders aber zur Erweckung eines poetischen Sinnes. Pressburg, 1839. — 20. *Abriss* der Geschichte von Ungarn U.

ott, 1841. — 21. *Weltgeschichte* für Töchterschulen und zum Privatunterricht. Mit besonderer Beziehung auf das weibliche Geschlecht. Leipzig, 1841—1842. Három kötet. (2. átvizsgált kiadás. 1843. Három aczélmetszettel. 3. jav. kiadás Neudecker Keresztély Gotthold által 1848. 4. újra átdolg. kiadás. Weber György által 1854. egy aczélm. U. ott). — 22. *Kurzer Leitfaden der allgemeinen Weltgeschichte* für Töchterschulen ... U. ott, 1842. (2. átnézett k. 1844. 3. jav. kiadás Neudecker K. G. által 1850. 4. jav. k. 1853. 5. teljesen jav. k. 1858. U. ott.). — 23. *Materiae et exempla dicendi*. Posonii, 1842. — 24. *Isagoge* in eruditionem aestheticam. U. ott, 1842. — 25. *Archaeologia* Graecorum et Romanorum. U. ott, 1843. — 26. *Deutsches Lesebuch* für die weibliche Jugend zum Schul- und Privatgebrauche. 1. u. 2. Curs. Leipzig, 1844. — 27. *Geschichte der deutschen Poesie* in leichtfasstlichen Umrissen für die reifere Jugend beiderlei Geschlechts. U. ott, 1844. Két kötet (2. újra átdolg. kiadás Schäfer J. W. által. 1859. U. ott.). — 28. *Der Vogelherd*. Dramatisches Gemälde aus Luther's häuslichem Leben. Ein Geschenk für Frau und Kind. Halle, 1845. — 29. *Krebse* und derartiges Ungeziefer. Ein Fastnachtspiel. Von Theodoricus Schernberk dem Jüngeren. Sudenburg-Magdeburg, 1845. — 30. *Kurzer Abriss* der allg. Weltgeschichte ... zum Privatunterricht. Leipzig, 1846. (2. átnézett k.). — 31. *Theestunden* in Lindenhain. Eine Sammlung von Gedichten, Novellen und Schauspielen. U. ott, 1846. Két kötet. — 32. *Geschichte der Deutschen*, dem Volke erzählt. Bearbeitet unter Mitwirkung von C. Nacke. U. ott, 1847. rézm. — 33. *Weihgeschenk* für Jünglinge. Eine Vorschule zur ästhetischen Bildung. Breslau, 1849. — A Pröhle, Deutsches Leben cz. munkájában (Lipcse, 1853) Hauschronik eines deutschen Schulmeisters in Ungarn cz. Oeser emlékiratait fia Schröer Károly Gyula adta ki.

Neue Freie Presse, Enthüllungen über Christian Oeser (K. J. Schröer). — *Goedeke, Karl*, Grundriss III. 860. l. — *Schröer, K. J.*, Die deutsche Dichtung des 19. Jahrhunderts. 1875. 191 és köv. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Allgemeine Deutsche Biographie*. Leipzig, 1891. XXXII. 551. l.

Oeser *Teréz* (szül. Langwieser), előbbinek neje, szül. 1804. máj. 9., kivel Oeser Keresztély 1823-ban kelt egybe. Utolsó éveit fia, Schröer Károly Gyula mellett töltötte Bécsben, hol 1885. jan. 27. halt meg. — Munkái: 1. *Briefe und Blätter* von Frau Therese. Herausgegeben von Karl von Holtei. Hamburg, 1864. — 2. *Für Euch*, Ihr jungen Frauen und Mütter. Brief an eine Freundin von Therese Oeser. U. ott, 1866. — *Im Brautkranz*. Briefe an eine junge Verlobte mit einem Capitel über die Ehe als Morgengabe für Bräute. U. ott, 1870.

Allgemeine Deutsche Biographie. Leipzig, 1891. XXXII. 553. l.

Oesterreicher *Ede*, orvosdoktor, szemész- és szülészmester, friesi (Morvaország) származású, gyakorló orvos Pesten, hol 1886. ápr. 1. meghalt 77. évében. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de cataractis in clinico ophtalmiatrico anno scholastico 1834—35. tractatis. Pestini, 1836.

Rupp, Beszéd 158. l. — *Szinnyei* Könyvészete és gyászjelentés.

Oesterreicher *Illés*, orvosdoktor, ó-budai származású, gyakorló orvos Pesten. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica. Exhibens generalia de fungis venenatis. Pesthini, 1832. — 2. *Fragmente* aus dem Reiche des kalten Wassers, entworfen zu Gräfenberg im Jahre 1839. U. ott, 1841. — 3. *Der Jude* in Ungarn wie er war, wie er ist, und wie er sein wird. Oder: was hat das Land und der Staat von seinem geistigen und gemeinnützigen Streben zu erwarten. U. ott, 1842.

Szazadunk 1843. 88. sz. — *Rupp*. Beszéd 156. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Oesterreicher *József Manes*, orvosdoktor, kamarai főorvos, szül. 1756-ban Ó-Budán vagyontalan zsidó szülőktől; bár a zsidóknak az 1781. türelmi pátens kihirdetése előtt a tudományos pálya Magyarországon és Ausztriában zárva volt, O. mégis tanulását folytatta és a humaniorákat elvégezte; miután szüleinek óhajtása szerint a kereskedő pályához nem volt hajlandósága, az orvosi pályára készült és azt 1780-ban bevégezte. A türelmi pátens megjelenése után szigorlatot tehetett és 1782-ben orvosi oklevelet nyert. Időközben mint kórházorvos Ó-Budán működött. Innen meghívták Zala-Egerszegre Zalamegye főorvosának és miután a budai ásványvizekről írt orvosi dissertatiójában megemlékezett a balatonfüredi ásványvízről is, 1785. szept. 12. füredi fürdőorvossá is kinevezték. Ekkor végképen Balaton-Füredre költözött, melynek népszerűsége tulajdonkép az ő műve. Miután 17 évig működött ott, 1802-ban Bécsbe költözött, hol mint gyakorló orvos élt. Az élelmi czikkek meghamisításának felismerésére készüléket talált fel, melyet Ferencz császárnak bemutatott, ki őt ezért arany tubákos szelenczével ajándékozta meg. 1818-ban a Magyarországon sűrűn előforduló glaubersóból sziksó készítésére gyártervezetet nyujtott be a kormányhoz. Később cs. kir. kamarai főorvos lett és a nyakban hordozható polgári nagy arany-érmet kapta; egyszersmind sodagyártásra az orvos-technikai intézet engedtetett át neki, azon joggal, hogy annak gyártását végrendeletileg Teréz (Weikersheimné) leányára, kinél neje halála után lakott, hagyhassa. Miután az a terve, hogy a cs. k. katonák ingyenes ellátására B.-Füreden ház épüljön, nem sikerült, 1823. aug. 31. 1620 ezüst frt alapítványt tett, ezt mások jótékonyságából 1829-ig 2480 frt-ra emelvén, azon czélra, hogy annak kamataiból pótoltassék a füredi gyógyhelyet használó katonák költsége. 1797-től fogva tagja volt a lipcsei gazdasági egyesületnek és a jenai természettani társaságnak. Meghalt 1831. deczember 14. Bécsben. — Czikke a M. Kurirban (1802. I. 41. sz. Azon intézetről, mely a füredi savanyúvíznél a tehén himlő bé oltása eránt tétetett). — Munkái: 1. *Analysis* aquarum Budensium item aquae Sarisapiensis et acidulae Füirediensis, praemissa methodo professoris Winterl, cum tabellis Viennae, 1781. — 2. *Nachricht* von den Bestandtheilen und Kräften des Füreder Sauerbrunnens. U. ott, 1792. — 3. *Az általam ujonnan találtatott termésszeti magyar csudálatos sóval* (sal mirabilis nativus hungaricus) való hasznos élésről orvosi tapasztalások. Hely n. 1801. (Czímlap nélkül). — 4. *Természeti csudálatos magyar sóval* való hasznos orvosi tapasztalások. Hely. n., 1801. (Értekezés a sziksóról, melyet ő fedezett fel legelőször hazánkban). — Arczképe: kőnyomat Winter S.-től Pesten, 1856.

M. Kurir 1829. I. 35. sz. — *Vereinigte Ofner-Pesther Zeitung* 1832. 2. sz. — *Beth-El.* Pest, 1856. arczk. (Reich Ignácz). — *Wiener Mittheilungen* 1858. 5. sz. — *Szinnyei* Könyvészete.

Oettinger *József*, orvosdoktor, tarnowi, galicziai százmazású; a pesti egyetemen 1834-ben nyert orvosdoktori oklevelet. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de plica Polonica. Pesthini, 1834.

Szinnyei Könyvészete.

Offenbeck *Frigyes*, bölcseleti doktor, főreáliskolai tanár, O. Mátyás ácsmester és Ritter Anna (berlini szül.) fia, szül. 1879. júl. 29.* Puszta-Kovácsiban (Somogym.); a gymnasiumot Bonyhádon és Sopronban végezte, hol 1897. jún. 24. tett érettségi vizsgát, ezután beiratkozott a budapesti egyetem bölcseleti karába magyar és német szakra. Két év mulva a lipcsei egyetemre ment, hol két évet töltött. Beutazta Németországot. Itt írta a Württembergi költői iskoláról cz. dolgozatát, mely előbb németül fog megjelenni Németországban. Hazajövetele után

még egy évet töltött az itteni egyetemen és letette a szakvizsgát; 1902. ápr. a magyar és német irodalomból és aesthetikából doktoratust tett és 1903. ápr. kapott tanári oklevelet. 1901-ben a gyakorló főgymnasiumban ösztöndíjas volt és azon évben mint óradíjas a budapesti ágostai evangelikus főgymnasiumhoz került. Két év óta a fő- és székvárosnál tanár és 1903. szept. óta a Horánszky-utczai főreáliskolában működik. — Czikkei a M. Nyelvőrben és az Egyetemes Philol. Közlönyben. — Munkája: *Arany János* Buda haláláról. Budapest, 1901.

M. Könyvszemle 1902. és önéletrajzi adatok.

Ognyanovics *Illés*, orvosdoktor, szül. 1845. máj. 12. Ujvidéken; az algymnasiumot szülőhelyén, a felsőt Karlóczán, Pécsett és Pesten, az orvosi tanfolyamot a pesti és bécsi egyetemen végezte 1872-ben, mikor orvosdoktori oklevelet nyert és Ujvidéken orvosi gyakorlatot kezdett. 1883-ban városi kerületi orvossá választatott és ott működött 1900. aug. 28-án történt haláláig. A szerb Matica irodalmi osztályának alelnöke és a belgrádi tudós társaságnak tagja volt. — Irói tevékenységét három irányban fejtette ki: mint szépirodalmi, humorisztikus és népies ró. Kezdetben (1864-től néhány évig) elbeszéléseket írt Popovics György Danica cz. folyóiratába. 1874 elején több szerb íróval egyesülve alapította a Javor (Juharfa) cz. szépirodalmi s irodalomtörténeti folyóiratot, melynek szerkesztését azonnal át is vette; ez egyetlen szerb szépirodalmi lap volt akkor, mely azért nagy népszerűségnek örvendett és 19 év alatt négyszáznál több munkatársa volt. 1893 elején politikai okokból fölhagyott a szerkesztéssel, mert Zmaj Jovanovics Jován szerb író, a Javor kiadótulajdonosa, ismert radikális politikus és O. szerkesztő között véleménykülönbség támadt. Ezenkívül több humorisztikus lapnak volt munkatársa, írt a Komarac, Zmaj, Zoizsa és Sztarmali élczlapokba. A népszerű higienikus irodalom körébe vágó czikkeit jobbára lapokban és naptárakban tette közzé. — Munkái: 1. *O difteriticsnoj vratobolyi.* Ujvidék, 1876. (A difteritiszről). — 2. *Kako se valya csurati i lecsiti od kolere.* U. ott, 1884. (Hogyan óvjuk magunkat a kolerától és hogyan gyógyítsuk azt). — 3. *Sala i szatira.* Ugyanott, ... Öt kötet. (Tréfák és szatirák). — 4. *Veszele pripovche.* U. ott, 1889. (Víg elbeszélések). — Humorisztikus naptárt adott ki 1878. és 1881-ben.

Pallas Nagy Lexikona XVIII. 368. l. — *Érdujhelyi Menyhért*, Ujvidék története 370. l. — *Vasárnapi Ujság* 1900. 34. szám. (Nekr.). — *Budapesti Hirlap* 1900. 230. sz. (Nekr.). — Érdujhelyi Menyhért szíves közlése önéletrajzi adatok nyomán.

Oheroly *János*, állami tornatanár, O. György kereskedő és Bőle Katalin fia, szül. 1844. ápr. 15. Pakson (Tolnam.); atyja 1845-ben Pestre költözött és itt végezte O. a középiskolát a kegyesrendieknél, honnét tanulmányainak folytatása végett külföldre ment. 1862-ben Amerikában Wisconsin állam Milwaukee városában tornatanári állást nyert és ugyanitt két év mulva kerületi tornafelügyelővé lépett elő. 1869-ben hazajött és amerikai oklevelének nostrifikálása után Békés-Gyulán kezdette meg tornatanári pályáját, a hol a vívómesteri állást is betöltötte s az önkéntes tűzoltó-egyesület szervezése után annak főparancsnoka lett. 1871-ben a budai tornaegylet művezetőjének hívta meg, és e minőségében vállalta el a II. ker. egyetemi kath. főgymnasiumban, valamint a budai tanítóképzőben a tornatanítást. 1872-ben a női tornászat tárgyában a vallás- és közoktatási miniszterhez emlékiratot nyujtott be s ennek eredménye volt, hogy a budapesti II. kerületi elemi tanítónőképzőhöz is kinevezték tornatanárnak. Az ezen évben alakult budapesti korcsolyázóegylet igazgatósági tagjává válasz-

totta meg. Az ezen időben Rudolf főherczeg trónörökös védnöksége alatt szervezkedett ifjúsági véderő parancsnoka is volt. 1875-ben tevékeny részt vett a magyar athletikai club szervezésében és ennek első művezetője lett. Mint az «Egyetértés csónakázó-egyesület» evezőmestere az 1876. árvízveszély idején szervezte az önkéntes mentőegyesületet; ezen buzgalmáért a király a Ferencz József-rend arany érdemjelével tüntette ki. 1879-ben mint a Pannonia csónakázó-egyesület igazgatóját Kammermayer Károly polgármester a szegedi árvízveszély első hirére mentőcsapat toborzásával bízta meg, és ő csapatával egyike volt az elsőknek, a kik a vész helyén megjelentek. Saját tervei szerint készített tornaszerei tíz különböző kiállításon nyertek elsőrendű érmeket, okiratokat és egyéb kitüntetést. 1896-ban az országos sportbizottság az Athenben rendezett nemzetközi olympiai játékok tanulmányozására küldötte ki, a honnét visszatérve az ezredéves országos ifjúsági tornaünnepély főrendezője volt. A budapesti athletikai club 1902-ben alelnökévé választotta meg. Mint a budapesti I. ker. állami elemi és polgári tanítóképző rendes tanára s a tornaszakcsoport vezetője, a II. kerületi elemi tanítónőképző tornatanára s az «Erzsébet nőiskola» polgári tanítónőképző tornatanára, egyszersmind a három intézetnél a képesitő vizsgáló bizottság tagja. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1881. Fontos kérdések a tornázás köréből, 1884. A téli és nyári tornahelyiségekről s az azokhoz tartozó tornaszerekről, 1886. Könyvismert.). —

— Munkái: 1. *A tornázás* elméleti és egészségtani alapelvei. Bpest, 1878. és 1881. — 2. *Torna-Zsebkönyv.* Ugyanott, 1888. (2. kiadás 1891., 3. bőv. k. 1896., 4. bőv. k. 1900. U. ott. Ism. Néptanítók Lapja 1892. 4. l.). — 3. *A tornajátékok zsebkönyve.* U. ott, 1896.

Néptanítók Lapja 1871. 19. sz. — *M. Könyvészet* 1888., 1891., 1896., 1900. — *Kiss Áron*, M. Népiskolai Tanítás Története 420. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete és önéletrajzi adatok.

Ohrendi *Simon*, ág. ev. lelkész, morgondai (Nagy-Küküllőm.) származású; előbb archidiakonus volt Nagyszebenben; 1624-ben meghívták Kiscsűrre, 1633. Szelindekre papnak, hol azon év decz. foglalta el hivatalát és ott halt meg 1641. július 3. 58 éves korában. — Kézirati munkája: ΥΠΑΔΔΑΓΜΑ Censurae Protestantium Concionatorum Ecclesiarum Saxo-Transylvanicarum, de Articulis Fidei, in Synodo Mediensi, anno salutis partae, 1615. Mense Majo celebrata, conditis ac adprobatis, sub Praesidio .... Dni Zachar. Weyrauch Superintendentis Saxoniae breviter Protestantium errores enormes ostendens. An. 1617. scriptum. —

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 27. l.

Okánik *Cyrillus Márton*, szent Benedekrendi áldozópap, szül. 1783. jan. 17. Szakolczán (Nyitram.); a humaniorák tanulása után 1801. nov. 13. Raigrádon lépett a rendbe. A theologia tanulására Prágába küldték, honnét 1809-ben Brünnbe ment két évre, szintén a theologiára, hol 1810. aug. 24. miséspappá szenteltetett fel. A rendtagoknak az egyháztörténelmet adta elő s 1814-ben a szerzet növendékeinek mestere volt, 1818. február 16. pedig a rendház főnöke. 1821-től lelkészi hivatalt viselt; rövid idő mulva a domasovi egyház administratora lett, honnét 1841. nov. 18. visszatért a brünni kolostorba, hol asketa életet élt és kertészkedett 1855. jún. 22. történt haláláig. — Kézirati munkái: Adnotationes ad historiae studium de anno 1821—28., 4rét kötet; Lexicon parvum Hungarico-Germanicum una cum scriptis translatis, 4rét kötet; Hermeneutica biblica secundum praelectiones prof. Fischer Prag. de anno 1807., 8rét kötet; Meditationes, 13 egy füzetben; Fragmenta quaedam protocolli seu memorabilium prioratus (a bécsi rendház könyvtárában).

Scriptores Ordinis S. Benedikti. Vindobonae, 1881. 326. l.

Okányi *Pál*, állami főgymnasiumi tanár, született 1844. jan. 3. Szakolczán (Nyitram.), hol atyja O. József jómódú birtokos volt; középiskolai tanulmányait Nyitrán és Nagyszombatban mint a konvictus tagja, majd az esztergomi s pozsonyi kath. főgymnasiumban végezte; ezután a budapesti egyetemre ment, hol a bölcseleti tanfolyamra iratkozott be s ennek végeztével az Udránszky családnál nevelősködött. 1870-től a lőcsei főgymnasiumban helyettes tanár volt, 1872-ben a történelemből és földrajzból tanári képesítést nyert és ettől fogva 1880-ig ott rendes tanár volt. Ekkor gégebaja miatt Kaposvárra kérte áthelyeztetését, hol 1897. jan. 20. meghalt. — Czikkei az Országos Tanáregylet Közlönyében (IX. 1875—1876. A programmokról, XX. 1886--87. Észrevételek a történelem tanításáról szóló utasításokhoz, Ifjúsági segítőegyesület); a lőcsei állami főgymnasium Értesítőjében (1876. A római irodalom elterjedésének tényezői és a Dodwell-féle töredékek); a kaposvári állami főgymnasium Értesítőjében (1882. A római császárok kormányzásának jellemzése, 1885. Jovius Pál élete és Magyarországra vonatkozó történetének ismertetése); a Nemzetben (1885. A somogyi főispánok, 1886. Kaposvár multja és a török alól való fölszabadítása); a Somogyban (1887. A visszaállított Somogymegye és lakosai, 1889. 5. sz. Somogymegye czímere); a kaposvári főgymnasium Értesítőjében (1892. Somogymegye közigazgatása a török világ alatt és után a megye visszaállításáig); írt még a Nemzeti Iskolába sat. — Felolvasás: Somogyi vendégszeretet, szokások és népviselet a mult század elején. — Munkája: ***Római régiségtan*** a római irodalomtörténet vázlatával, Bojesen—Hoffa nyomán a gymnasium felsőbb osztályai számára és magánhasználatra. 108 ábrával. Bpest, 1879.

Kiszlingstein Könyvészete. — *A kaposvári m. kir. állami főgymnasium Értesítője* 1897. — *Rajner Ferencz* Névkönyve 62. l. és gyászjelentés.

Okányik *Lajos*, kanonjogi doktor, r. kath. plébános, O. Ferencz, állami tanító és Franzen Mária fia, szül. 1869. aug. 15. Szakolczán (Nyitram.); a gymnasium I—IV. osztályát szülőhelyén, a felsőbbeket az esztergomi főgymnasiumban és az érseki lyceumban végezte, a theologiát ugyanott hallgatta; a budapesti egyetemnek is hallgatója volt, hol 1895-ben a kanonjog doktorává avatták. Az esztergomi kir. érseki tanítóképző-intézetnél 1890—92-ig és 1895—96-ig mint a német nyelv tanára működött. 1891. decz. 20. áldozópappá szenteltetett fel és ugyanakkor a főszékesegyház karkáplánjává neveztetett ki. 1899. jún. 20. Szakolcza város plébánosának választatott. — Czikkeket írt a M. Sionba, M. Államba, Jó Pásztorba, Esztergomba, Alkotmányba és a Nyitramegyei Szemlébe. — Munkái: 1. ***Az esztergomi tanítóképző-intézet története.*** Esztergom, ... — 2. ***A székeskáptalanok*** ellenőrzési tiszte. Egyházjogi tanulmány. U. ott, 1896. (Különnyomat a M. Sionból). — 3. *Az első vizit.* Monolog. U. ott, ... — 4. *A művész fájdalma.* Monolog. U. ott, ... — 5. *A párizsi éjszaka*, vagy: szökik a polgármester, vígj. három felv. U. ott, 1897. (Az esztergomi kath. legényegylet mulattató könyvtára 3—5). — 6. *Lepjük meg őket.* Bohózat 1. felv. U. ott, 1898. — 7. *1848 vagy az úr és jobbágy.* Eredeti szomorújáték. U. ott, 1899. (A szabadságharcz ötvenéves évfordulója alkalmából az esztergom-szentgyörgymezei polgári olvasókör műkedvelői adták elő). — 8. *Narodenie Pána* ... — 9. *Vitezstvo Meskiasa* ... — 10. *Prihod spasitela* ... (Karácsonyi tót színjátékok). — Mint a «Jézus szent gyermeksége művének» aligazgatója, szerkeszti az említett társulat évkönyveit, melyből évenként két füzet jelenik meg.

Szerkesztője volt az Esztergom cz. hetilapnak 1898. január 16-tól—1899. július 2-ig.

Kovats Kálmán, Az esztergomi kir. érseki tanítóképző-intézet multja és jelen állapotja 1842—1896. Esztergom, 1896. 112. l. — *Magyar Állam* 1898. 42. szám és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Okl *Caecilianus*, szent Ferenczrendi Kapisztrán szerzetes, szül. 1753. máj. 12. Kulmban (Csehország); a budai zárdában is tartózkodott több évig. Meghalt 1809. márcz. 15. Vukovárt. — Munkái: 1. *Propositiones* ex theologia dogmatica et morali. Budae, 1802. — 2. *Propositiones* de religione et isogogia in theologiam dogmaticam. U. ott, 1803. — 3. *Synopsis* collectanea vitae, mortis et operum d. Joannis a Capistrano. U. ott, 1803. — 4. *Tractatus* isagogicus in theologiam dogmaticam seu de religione et locis theologicis ... (A bajai szerzetes növendékeknek tartott előadások, 1802.).

Schematismus Almae Prov. S. Joannis a Capistrano Ord. Min. S. P. Francisci. Temesvarini, 1887. Appendix 16. l. és a budai rendház jegyzökönyvéből.

Okolicsányi *Elek* (okolicsányi), bölcseleti doktor, Jézustársasági tanár, O. József alispán és Révay Francziska fia, szül. 1711. ápr. 16. Liptómegyében; Nagy-Szombatban tanult és 1725. nov. 14. lépett a rendbe; 1731-ben a gymnasium I. osztályában, 1733. a grammatikai osztályban tanított, 1734-ben a költészetet tanította Nagyszombatban, hol 1736-tól 1739-ig theologus volt; 1740—41-ben a próbaévet Beszterczebányán és Kassán töltötte. 1742-ben Kolozsvárra helyezték át bölcseleti tanárnak; 1742—44-ben ugyanott magyar hitszónok és a rendház történetírója volt; 1746-ban Kassára helyezték át. 1747—54-ben a missió főnöke volt Liptó-Szent-Miklóson, hol hosszas betegeskedés után 1757-ben meghalt. — Munkái: 1. *Venae poeticae* e fonte gratiarum Virgine Dei Matri Jasvariensi ad rigandas lauros neobaccalaureorum universitatis Tyrnaviensis a Musis Tyrnav. derivata. Tyrnaviae, 1734. — 2. *Decreta* et vitae regum Hungariae, qui Transylvaniam possiderunt . . . Claudiopoli, 1743. (2. kiadás, U. ott, (1773.).

Catalogus Societatis Jesu 1726—1758. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 986. l. — *Stoeger*, Scriptores 246. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 207. lap. — *De Backer - Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1878. h.

Okolicsányi *György*, ügyvéd és a pozsonyi kath. autonom hitközségnek választmányi tagja. Meghalt. — Munkája: *A magyar országos katholikus autonomia* szüksége és jogosultságainak indokolása. szabályzatának elvi tervezete, valamint annak gyakorlati életbeléptetésének módozatáról. Pozsony, 1897.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Okolicsányi *János* (okolicsányi), bölcseleti és theologiai doktor, r. kath. plébános; a theologiát a nagyszombati egyetemen végezte s 1765. jan. 12. fölszenteltetett; segédlelkész volt Nagyszombatban és 1769. ápr. 16. plébános lett Füzes-Gyarmaton; innét 1775. márcz. 21. a jolsvai plébániára helyezték át, de még azon év június 1. meghalt. — Munkája: *Divus Ivo* in academia soc. Jesu D. Joannis Baptistae basilica dictione panegyrica celebratus, dum inclyta facultas juridica coram senatu, populoque academico honores annuos eidem divo tutelari suo solenni ritu instauraret .... anno salutis 1764. m. majo, die 20. Tyrnaviae.

Petrik Bibliogr. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii, 1894. 828. l.

Okolicsányi *János* (okolicsányi), cs. kir. kamarás, több megye táblabirája, eperjesi táblai jegyző, utóbb elnök, zempléni alispán, végre tornai főispán. Meghalt 1820. ápr. 18. Bátorban (Hevesm.), hol birtoka volt, 60 éves korában. — Munkái: 1. *Lavinia* maradékinak tö ténetei. I. rész. Pest, 1809. (Több nem jelent meg.). — 2. *Atila* vagyis a régi magyarok első vezérének

dicsőségesen viselt dolgai. Feszler után ford. egy hazáját szerető magyar. U. ott, 1811.

Kazinczy Ferencz, Magyar Pantheon. Budapest, év n. (Kazinczy Ferencz munkái V. k. Nemzeti Könyvtár XXXVI.). — *Petrik* Bibliogr. — *Jankovics Miklós* Bibliographiája. (Kézirat a m. tud. akadémia levéltárában), a m. n. muzeumi könyvtár példányairól és gyászjelentés.

Okolicsányi *János* (okolicsányi), nyug. törvényszéki biró, 1848—49-ben honvédhadnagy volt, később Andrássy Gyula titkára, stuttgarti osztrák-magyar követ, majd törvényszéki biró. Meghalt 1903. márcz. 11. Balassa-Gyarmaton 78. évében. — Munkái: 1. *Ausztria-Magyarország* és a porosz győzelem. Pest, 1870. (Névtelenül. Előbb Kákai Heti krónikájában jelent meg. Eredetileg németül adta ki szintén névtelenül). — 2. *Lehet-e reformpárt?* U. ott, 1872. (Névtelenül).

Budapesti Hirlap 1903. 72. sz. és Pulszky Ágost O. leveléből.

Okolicsányi *József* (okolicsányi), nógrádi főjegyző, eperjesi táblai ülnök kamarai kerületi tanácsos, a 16 szepesi városok, Lubló és Podolin vár kormányzója; Nagyszombatban tanult. — Munkái: 1. *Hungarus* dis-interessatus et ideo verus patriota. Hely n., 1790. (Újabb kiadása: Hungarus dis-interessatus opusculum suum per occasionem Budae celebratorum comitiorum typis vulgatum, nunc denus editum seren. principis regii Leopoldi Alexandri regni Hungariae palatini benignitati carmine elegiaco dedicat et devotionem hanc suam singulari epigrammate illustr. Posonii. 1791. Névtelenül). — 2. *Egyenes szivü magyar* azért igaz haza-fiú. Pozsony, 1791. (Névtelenül előbbinek magyar kiadása). — 3. *Hungarus* pro lege, ex lege pro rege et patria. Hely n. 1790.

Katona, Historia Critica XLI. 618. lap. — *Ballagi Géza*, Politikai Irodalom. Budapest, 1888. — *Petrik* Bibliogr.

Okolicsányi *József* (okolicsányi), megyei törvényszéki ülnök Borsodmegyében. Meghalt 1869-ben Miskolczon. — Munkája: *Törvényhatósági rendszer* és felelős kormány. Miskolcz, 1868.

Petrik Könyvészete.

Okolicsányi *László* (okolicsányi), ügyvéd, országgyűlési képviselő, szül. 1865-ben Zavaron (Pozsonym.); középiskolai tanulmányait Nagyszombatban kezdte s Pozsonyban végezte. 1883-ban a lipcsei egyetemen jogot hallgatott, 1884-ben Berlinben főleg nemzetgazdasági és történelmi tanulmányokkal foglalkozott. 1885—1887-ig Budapesten befejezte jogi tanulmányait. Tíz hónapig az ipolysági törvényszéknél joggyakornokoskodott. 1891-ben Budapesten ügyvédi irodát nyitott. 1892 óta képviseli a kápolnai (Hevesm.) kerületet függetlenségi Ugron-párti programmal. Jegyzője a VII. biráló bizottságnak. — Czikke a Századokban (1883. Kirándulási füzet. Jelentés a kismartoni levéltárról). Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 332. l. — *Vasárnapi Ujság* 1901. 49. sz. arczk.

Okolicsányi *Mihály* (okolicsányi), tanuló a pozsonyi ág. ev. lyceumban. — Munkája: *Pietatis* gratique animi monimentum quod ... Georgio Stretsko dum diem nomini eius sacram die 24. mensis Aprilis 1786 recoleret, studiosa primi ordinis juventus gymnasii Posoniensis a. c. ... posuit. Posonii. (Költemény).

Petrik Bibliogr.

Okolicsányi *Pál* (okolicsányi), ügyvéd, O. Sebestyén és Okolicsányi Magdolna fia, Turóczmegyében ügyvédeskedett. — Munkája: *Historia Diplomatica* De Statu Religionis Evangelicae In Hungaria In Tres Periodos Distincta, Qvarum Prima agit de Ejus ortu & miro sub Continuis persecutionibus incremento, Secunda de ejus Publica libertate & summo securitatis solstitio, qvod pacificationibus, articulis & legibus regni consecuta est, Tertia de Libertatis & Securitatis illius decremento

& tandem de ejus aperto & duris persecutionibus tentato exterminio Aductis Pro fundamento authenticis diplomatibus & legibus regni, publicis Decretis Rescriptisque nec non Pacificationum instrumentis Historiae ipsimet insertis, it. integris comitiorum actis qvantum ad Religionis negotium attinet, libellis supplicibus & memorabilibus Regibus Hungariae ejusque ministris exhibitis, Decretis desuper emanatis in appendice suo ordine & juxta seriem temporis compilatis. Anno Domini MCDCCX. Hozzájárul: Brevissimum Compendium Principatus Transylvanici Historiae Ab Anno MDXXVI. usque ad Annum MDCCIII. Cum variis Documentis Et Diplomatibus. Anno Christi MDCCX. (Frankfurt. A nyomdász nyilatkozata szerint ezen munka akkor készült, midőn Leopold 1704-ben a fölkelt magyarokkal békealkudozást kezdett s az evangelikusoknak sérelmeik orvoslása iránt igéretet tett. Kézirata a bécsi udvari könyvtárban Appendix nélkül.). — Horányi következő kézirati munkáját említi: De modo in iuris administratione pro cedendi intiquitus observato.

Horányi, Memoria II. 693. l. — *M. Könyv-Szemle* 1884. 249. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 715. l.

Okolicsányi *Pál* (okolicsányi), a nagyszombati Szelepcsényi-féle papnevelő növendéke. — Munkája: *Commentarius* Petri de Réwa comitis comitatus de Turócz, de Sacra Regni Hungariae Corona ad nostra usque tempora continuatus. Dum in Alma archiepiscopali societatis Jesu universitate Tyrnaviensi, Theses proveniales logice propugnaret ... dnus Paulus Okolicsanyi ... Praeside R. P. Joanne Szegedi, e soc. Jesu ... Tyrnaviae, 1732. (Révay Péter munkája a Theses-ekkel.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Okolicsányi *Sándor* (okolicsányi), valóságos belső titkos tanácsos (1898), cs. kir. kamarás (1872), követségi tanácsos volt 1879. a madridi, 1885. a németalföldi követségnél; 1880-ban a Lipót-rendet kapta. Rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter volt külföldön; jelenleg követ a németalföldi udvarnál. — Munkája: *Macht und Willkür.* Ein synthetischer Versuch. Wien, 1880.

Hof- und Staats-Handbuch. Wien, 1895. sat. és a magyar nemz. muzeumi könyvtár példányáról.

Okolicsányi *Zsigmond* (okolicsányi), nyug. m. kir. curiai biró. Meghalt 1884. máj. 5. Budapesten 57. évében. — Czikke a Jogtudományi Hetilapban (1867. Észrevételek a törvénykezés ideiglenes szabályozása tárgyában); a Vasárnapi Ujság szerint latin classikus fordító volt.

Vasárnapi Ujság 1884. 19. sz. (Nekr.) és gyászjelentés.

Okolycsnai *János*, jogtudós. — Munkája: *Tripartiti* Operis Ivrivm Consvetudinarium Regni Hungariae Compendivm, Rythmis vulgaribus ... Sumptibus .... Sigismundi Bano de Lucska .... Bartphae, 1636. (Ujabb kiadása 1648. U. ott.).

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 140., 192. l.

Okrutzky *Aurél*, ügyvéd, szül. 1824. máj. 22. Eperjesen (Sárosm.); ezen megyének tiszteletbeli aljegyzője. 1848. november—decz. Irányi Dániel mellett titkár volt. Ekkor mint hadnagy belépett a 63. honvéd-zászlóaljba s abban főhadnagynak lépett elő; ezen rangban 1849. ápr. közepétől május végeig katonai ülnöke volt a magyar kormány által Kecskeméten felállított vegyes rögtönítélő törvényszéknek; azután hasonló minőségben a pesti vésztörvényszékhez jött; midőn ez jún. feloszlott, az országos vésztörvényszék jegyzőjének neveztetett ki, mely azonban nem léphetett életbe; tehát mint kapitány a 147. honvéd-zászlóaljba lépett és itt szolgált a világosi fegyverletételig. 1852. máj. 5. a pesti cs. katonai törvényszék által négy évi várfogságra ítéltetett. Később Ok-

ruczky családi nevét Abafira változtatta és közjegyző volt Szegeden, hol 1902. jún. meghalt. — Czikkei a Vadász- és Versenylapban (1863. A Lafaucher-fegyver, 1864. Szeged és környéke a sport terén, 1866. Vadászpuskáink, 1868. Szegedi levelek, 1870. Lősport-ujdonságok Angliából, 1873. A jelenkor vadász-, czél- és védelmi fegyverei); a Gazdasági Lapokban (1866. A csongrádmegyei gazdasági egylet) sat. — Szerkesztette Szemere Bertalan hivatalos lapját, a Miskolczi Értesítőt 1848. decz. és 1849. januárban.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. — *M. Hirlap* 1852. 759. sz. (Hadi törvényszéki itélet). — *Független Magyarország* 1902. 97. sz.

Okrutzky *Ferencz*, r. kath. lelkész az egri egyházmegyében; 1783-ban IV. éves theologus volt Egerben. — Munkája: *Divus Joannes* apostolus et evangelista dioecesis Agriensis patronus placida morte... perfunctus dictione panegyrica celebratus, dum episcopale lyceum Agriense ejusdem divi tutelaris sui honores annuos solemni ritu instauraret: deferente Andrea Paal .... canonico theologo & prof. actuali. Agriae, 1783.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Okruczky *Justinián* (nemesokruti), honvéd-főhadnagy volt 1872. febr. 29-től a 41. szabolcsi gyalog zászlóaljban; előbb olasz nyelvtanító volt. — Munkái: 1. *Magyar-olasz nyelvtan.* Oktatás az olasz nyelvet tanító segítségével, vagy a nélkül is megtannlni. Pest, 1866. — 2. *Kézikönyv* a csapatbeli terep-szemlélések részére. A 3. jav. s az új szabályzatok és uj mérték alapján átdolg. német kiadás után magyarra ford. számos ábrával. Teschen, 1876.

Petrik Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. kir. Honvédség Névkönyve* 1878. 47. lap.

Oláh *Béla*, uradalmi ügyészségi gyakornok, Oláh Samu városi főjegyző és Gáthy Erzsébet fia, szül. 1853. okt. 9. Munkácson (Beregm.); a gymnasiumot 1868—1871. Debreczenben végezte, a jogot Kassán hallgatta. 1875-től a munkácsi uradalom ügyészségénél gyakornoknak alkalmazták. Meghalt 1884. szeptember 23. Munkácson. — Kassai jogász korában belmunkatársa volt az Abauj-Kassai Közlönynek és akkor ott egy kortesdallal a kassai casinó által kitűzött két arany pályadíjat is elnyerte. Elbeszélései, költeményei a Beregben, a debreczeni Tiszavidékben, a Családi Körben, a Pesti Hölgydivatlapban és a Képes Családi Lapokban jelentek meg. — A Munkács cz. lap szerkesztő-társa volt.

Lehoczky Tivadar, Bereg vármegye Monographiája. Ungvár, 1881. II. 151. l. és gyászjelentés.

Oláh *Béla*, bölcseleti doktor, főreáliskolai tanár, Oláh István ügyvéd, később kir. aljárásbiró és Detrich Vilma nemes szülők fia, szül. 1861. ápr. 12. Pesten; az I—V.gymnasiumi osztályt Budapesten az ev. ref. főgymnasiumban, az VI—VIII. a budapesti II. ker. egyetemi főgymnasiumban végezte; a bölcseleti négy évet az itteni egyetemen hallgatta s 1882-ben tanári vizsgát tett a magyarból és történelemből, 1883. doktoratust (magyar irodalomból, magyar nyelvészetből és világtörténelemből), 1887. tanári vizsgát a franciából. Öt félévi jogi tanfolyamot is végzett alapvizsgálatokkal. 1883—85-ig napidíjas volt a pénzügyminiszteriumban; 1885—1889. írnok a budapestvidéki tankerületi főigazgatóságnál, ez alatt 1886—1889. bejáró óradíjas tanár a budapesti I. ker. leányiskolában, egyszersmind két évig bennlakó felügyelője; 1894 óta tanár a budapesti V. ker. állami főreáliskolában. Közben több évig bejáró tanár a rákospalotai Wagner-féle s a budapesti Naschitz-féle magán leánynevelőintézetben; 1899 óta a Ferencz-József nevelőintézetnek miniszterileg megbízott franczia nyelvtanára. Utazott Ausztriában, Németországban, Svájczban, Francziaországban és Romániában. —

Munkatársa volt a Bolond Istóknak és a Képes Családi Lapoknak (elbeszélések a 80-as években); a Székelyudvarhelybe budapesti leveleket írt (1895—1897. egy beszélyét is közölte); könyvismertetéseket írt a Tanáregylet Közlönyébe és a M. Paedagogiába. — Czikke a budapesti V. kerületi főreáliskola Értesítőjében (1901. Vörösmarty jelentősége irodalmunkban). — Munkái: 1. *A nógrádi nyelvjárásról.* Bpest, 1881. (Simonyi Zsigmond Tanulmányaiban). — 2. *Baróti Szabó Dávid.* Tudori értekezés. Bpest, 1883. (Különnyomat a Figyelőből). — 3. *Souvestre, Contes.* Magyarázta. U. ott, 1902. (Szerző életrajzával. Theisz—Matskásy-féle Franczia Könyvtár 17. sz.).

Kiszlingstein Könyvészete. — *A budapesti V. kerületi főreáliskola Értesítője* 1901. — *Vajda* Névkönyve. — *M. Könyvészet* 1902. és önéletrajzi adatok.

Oláh *Dani*, Sátoralja-Ujhelyben. — Czikkei a P. Naplóban (1860. 7., 8. sz. Kazinczy-ünnep Széphalmon); a Felvidékben (1864. Hegyaljai levelek).

A m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányaiból.

Oláh *Gusztáv* (landséri), orvosdoktor, elmegyógyintézeti igazgató, Oláh László ügyvéd és Burchard-Bélaváry Otilia fia, született 1857. jan. 10. Eperjesen. Már két éves korában teljesen árván maradt; nagybátyja Burchard-Bélaváry Konrád nevelte; középiskoláit Egerben, az egyetemieket Bécsben végezte, hol 1881-ben orvosdoktori oklevelet nyert; 1881 óta mint elmegyógyintézeti orvos, 1889 óta pedig mint igazgató a budapest-angyalföldi magyar királyi állami elmegyógyintézetben működik; az igazságügyi orvosi tanács tagja, a párisi société medico-psychologique levelező tagja, a budapesti kir. törvényszék orvosa. — Czikkei a Természettudományi Közlönyben (1883. Az izomérzetekről, 175. füz. A szervérzetekről, 1885. Koponya és lélektan); az Orvosi Hetilapban (1885. Koponya és lélektan, 1886. A tanuló ifjuság elmebetegségeiről, Adatok az elmebetegségek physikalis tüneteihez, A hűdéses butaság előző és bekezdő szakához); a demographiai congressus 1886. kiadványában (De causes socio-biologique de la, démene paralitique); a Közegészségügyi Szemlében (1889. A társadalom physiologiája, előadás); a Nemzeti Nőnevelésben (1893. A tanuló leányok elmebeli gyöngélkedése, előadás); a Klinikai Füzetekben (1894. Defect elméjű kalandorok); a Gyógyászatban (1899. Ujabb vizsgálati módszerek az elmekórtanban); a Psych. Wochenschriftben (1899. Baulich-psychotherapeutische Grundprinzipien bei Errichtung einer modernen Irrenanstalt, magyarúl a Gyógyászatban, Zur Frage der Grösse und Benennung der Irrenanstalten); a Ritti Comptes Rendus-jében (1900. Passage entre la vie ordinaire et la maison d'aliénés, előadás a párisi elmeorvosi congressuson); a Vasutban (1903. A traumás neurosis, előadás); a Ribol, IV. Congrés int. de psychologie cz. munkájában (Partielle Bewustlosigkeit mit totaler Amnesie, előadás); a m. orvosok 1897. trencséni vándorgyűlésén (Az elmebuvárlat jövő utai, előadás). — Munkái: 1. *A lángész* és az elmekór. Két előadás. Budapest, 1885. Ábrával. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye 47.). — 2. *Az elmebetegápolás*, különös tekintettel Magyarország elmebetegügyére. Közalkalmazásban levő orvosok számára. U. ott, 1889. — 3. *Az elmebetegek jogvédelméről.* U. ott, 1898. (M. Jogászegyleti Értekezések XVI 2.) — 4. *Az elmebetegségek orvoslása.* U. ott, 1903. — A Zeitschrift für Psychiatrie und Neurologie társkiadója.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1895. — *Corvina* 1903. 13. sz. és önéletrajzi adatok.

Oláh *György*, megyei főügyész, szül. 1851-ben Gyulán, hol atyja jómódú asztalosmester volt; az I—VI. gymnasiumi osztályt Békésen, a VII. és VIII. Debre-

czenben, ugyanitt a theologiát és jogot is végezte. Mint robustus, athleta termetű ember tagja volt a debreczeni diák tűzoltó-egyletnek és «kis botos»-i tisztséget viselt. 1872-ben hazament Gyulára s a vármegyénél irnoki állást foglalt el. Két év mulva feljött Budapestre s az egyetemen elvégezte a jogot; mint joggyakornok Krajcsik Ferencz ügyvédi irodájában működött. 1878-ban ügyvédi vizsgát tett és Gyulán ügyvédi irodát nyitott. Élénk tevékenységet fejtett ki a város politikai és társadalmi életében. A 80-as években megalakította a sport-klubot, melyet azonban nem tudott megszilárdítani. 1877-ben Budapesten az athletaversenyen boxban első díjat nyert. A 80-as évek közepén Békésmegye a tiszti ügyészi állásra emelte. Mikor az agrarsocialismus Orosházán föllépett, Reiszig Ede főispán őt küldte oda helyettesített főszolgabirónak és pár hét alatt a kedélyeket lecsillapította. Elnöke volt az önkéntes tűzoltó-egyletnek. Kisérletet tett a zene terén, tehetséges műkedvelő volt a festészetben. A békésmegyei közművelődési egyesület létrejötte csaknem osztatlanul az ő műve. Meghalt 1900. aug. 8. Gyulán, hosszas rákbetegségben. Könyvtárát a m. n. múzeum vásárolta meg. — A Békésnek Jancsovics Emil szerkesztése alatt segédszerkesztője, majd felelős szerkesztője volt; mikor megvált a szerkesztéstől, holtáig legbuzgóbb munkatársa volt a lapnak; czikkei a Békésben (1888. 46. és köv. sz. Angyalkútnál, adatok a szabadságharcz történetéhez, 1889. 2. és köv. sz. Békésmegye közélete a XVIII. század elején, 1891. 2., 3. és 8. sz. A forradalom költészete Békés vármegyében, 1898. 10—14. sz. A Kőrös-Berettyóvölgy őskora); a Békésvármegyei rég. és művelődéstört. Évkönyvekben (XIII. 1888. Boszorkányperek Békésvármegyében, különnyomatban is). — Munkái: 1. *Békésvármegye 1848—49-ben.* Gyula 1889, 1892. Két kötet. — 2. *Ezechiel.* U. ott, 1897. (Ism. Békés 15. sz.). — 3. *Munkásügyünk.* U. ott, 1898. — Szerkesztette a Békési Lapokat 1878. jan. 1-től aug. 4-ig Gyulán; Békésvármegyének a török uralom alól felszabadítása két évszázados ünnepélyének Emlékkönyvét. (Gyula, 1895. Ebben tőle: Bevezetés, Békésvármegye a magyar nyelvért, Békésvármegye az alkotmányért).

M. Könyvészet 1893., 1898. — *Budapesti Hirlap* 1900. 217. sz. — *Békés*, 1900. 32. sz.

Oláh *Gyula*, orvosdoktor, szül. 1836. febr. 23. Aradon; az ottani főgymnasiumban és a pesti egyetemen tanult és 1863-ban nyert orvosdoktori oklevelet; előbb a Rókus-kórházban működött; 1865—67-ig Jász-Ladány orvosa, 1867-től jászkerületi törvényszéki orvos, 1872—1875-ben országgyűlési képviselő volt. 1875-ben a belügyminiszterium egészségügyi osztályán működött. 1876—82-ig Biharmegye kir. tanfelügyelője, 1883-tól Nagyváradon gyakorló orvos, 1885—1889-ig közegészségi felügyelő volt. 1890-ben leköszönt állásáról és megindította a Közegészségügyi Szemlét. 1896-ban a m. kir. vasút- és hajóstiszti tanfolyamokon rendes tanárrá neveztetett ki. — Sárosy Trombitájának és a Jövő cz. radikális lapnak főmunkatársa volt; írt az Ellenőr, Hon, Nemzet, M. Hirlap, Egyetértés, Országos Hirlap és Magyarország cz. lapokba. — Czikkei az Ung. Med.-Chirurg. Presseben (1865. Vorschlag zur Organisation der allgemeinen Sanitäts- und ärztlichen Verhältnisse in Ungarn, Randbemerkungen eines prakt. Landarztes); a Gyógyászatban (1866. A magy. orvosok és természetvizsgálók vándorgyűléseiről, 1873. Beszédei a képviselőházban; a Magyar orvosok és természetvizsgálók XII. nagygyűlése alkalmával történt kirándulásokról: Ajnácskő, Uzd, Putnok és Aggtelek). Főmunkatársa a Gyakorló Orvos czímű havi folyóiratnak. — Munkái: 1. *Tanulmány* a hasonszenvészet ismertetésére. Pest, 1865. (Különnyomat a Gyógyá-

szat 1864. évf.-ból). — 2. *A hasonszenvészet* értéke. Felelet dr. Balogh Tihamér «Párhuzam a homoeopathia és allopathia közt» czímű művére. Pozony, 1867. — 3. *Tanulmány* a keleti hányszékelés kór- és gyógytanára vonatkozólag. Jászberény, 1868. — 4. *Magyarország közegészségügyi statistikája.* I. kötet I. füzet. Az egészségügyi személyzet és a gyógyszertárak statisztikája Magyarországban 1875. évről. Az egészségügyi személyzet és a gyógyszertártulajdonosok s kezelők névsorával. Hivatalos adatok alapján. Bpest, 1876. — 5. *Az egyesült ellenzék* és a boszniai occupátió. Ugyanott, 1878. — 6. *Magyarország közegészségügyi viszonyairól.* Ugyanott, 1889. (Ism. Nemzetgazdasági Szemle). — 7. *A községek feladatai* közegészségügyi szolgálat terén. U. ott, 1891. (Közegészségügyi könyvtár I. 2. bőv. kiad. U. ott, 1896.). — 8. *A kolera* és a kolera elleni védekezés. A nagy közönség és nép használatára. A szövegbe nyomott 10 ábrával. U. ott, 1892. — 9. *A fertőtlenítés* kolera idejében. A szövegbe nyomott 10 ábrával. U. ott, 1892. (2. kiadás. Az országos egészségügyi tanács által ajánlott mű. Ugyanott, 1893.). — 10. *A gyermekápolás.* U. ott, 1893. — 11. *Az egészségügyi szolgálat a vasutaknál.* U. ott, 1897. — 12. *Az egészségügyi szolgálat a hajókon.* U. ott, 1897. — 13. *Az orvosok jogai és kötelességei.* Ugyanott, 1898. — 14. *Az utczai burkolat* és a közegészségügy. U. ott, 1898. — 15. *Az ember és az egészség.* A szövegbe nyomott 33 ábrával. U. ott, 1899. — Szerkesztette a m. orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének Napi Közlönyét 1867-ben Rimaszombatban, 1871. Aradon (Darányi Jánossal) és a Jász-Kunságot 1872. máj. 5-től aug. 11-ig Jászberényben Szivák Imrével együtt.

Szinnyei Könyvészete. — *Rupp*, Beszéd 173. l. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1889., 1891—93., 1896., 1899. — *Győry Tibor*, Magyarország orvosi Bibliographiája. Bpest, 1900.

Oláh *János*, ev. ref. lelkész, szül. 1793-ban Papkeszin (Veszprémm.); tanulmányait Pápán 1817-ben végezte, 1821-ig Szent-Gálon volt akadémiai rektor, azután néhány havi segédkezés után, 1822-ben rendes lelkészül választatott Antalfára (Veszprémm.); több helyen működvén, 1842-ben Nagy-Pécselre (Zalam.) hivatott; itt halt meg 1867. szept. 10. — Már fiatal korában munkatársa volt a Tudományos Gyűjteménynek; kiválólag a természettudományokat kedvelte (de ebbeli czikkei kéziratban maradtak). — Munkái: 1. *Egyházi köznapi imák.* Veszprém, 1853. (Vámosi Pap István, Köznapi Imák 2. kiadása). — 2. *Gyümölcsfa kertészet*, vagy a gyümölcsfák tenyésztése-, nemesítése-, növelésének megóvásuk s orvoslásuknak, úgy a szőlőtövek mívelésének alapos előadása két hasznos függelékkel, a nép felfogásához alkalmazva, Christ, Vemy, Geiger és Petrich nyomán saját tapasztalataival bővítve. A szövegbe nyomott számos fametszvénynyel. Komárom, 1854. (Ism. P. Napló 1855. I. 30. sz.).

Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1867. — *Prot. Képes Naptár* 1869. 58. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Uj M. Athenás.* Bpest, 1887. 309. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Oláh *(Illucz) János*, ügyvéd és királyi táblai biró, szül. 1817. jan. 39. Tokajban (Zemplénm.); jogot tanult a pesti egyetemen és 1843. márcz. 23. kitünő eredménynyel felesküdött ügyvédnek. 1845-től kezdve a conservativ irányú Nemzeti Ujságnak előbb rovatvezetője, utóbb Lipthay Sándor mellett szerkesztője 1848. ápr. 30-ig, a midőn Nemzeti-Politikai Hirlapra változtatván czímét, önállóan szerkesztette 1848 végeig. Politikai ingatagsága s megbízhatatlansága miatt éles vitába keveredett Bajza-Kossuth Hirlapjával, a hol Bajza leleplezte egész politikai multját s hazafiatlan üzelmeit. 1868-ban a kir. táblához neveztetett ki birónak és júl. sajtóbirósági póttagul rendeltetett ki; 1869—70-ben ugyanott alapítványi

biztos és dékán volt. Meghalt 1875-ben. — Czikkei a P. Naplóban (1856. 208., 210., 214., 218. sz. Béke-e vagy háború?) sat.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 12. l. — *Nyeviczkey Antal*, A budapesti kir. itélő tábla története. Bpest, 1891. 21., 30. l. — *Bajza József* összegyűjtött munkái I. Bevezetés. (Életrajz Badics Ferencztől). — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1901. 208. l.

Oláh *József*, ev. ref. lelkész, szül. Rácz-Ujfehértón (Szabolcsm.); a gymnasiumot és theologiát Debreczenben végezte; ekkor Nagy-Bajomba ment rektornak; ezután Mező-Keresztesen káplán, 1862-ben Hegyköz-Pályiban rendes lelkész lett, honnét rövid idő mulva Hegyköz-Kovácsiba ment papnak, hol 1888. jún. 26. meghalt. — Czikke a Sárospataki Füzetekben (1859. A nagybajomi papok emlékezete).

Debreczeni Prot. Lap 1888. 27. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Oláh *Károly* (tokaji és nánási), ügyvéd, Oláh Gábor (a család a XVII. században költözött Zemplén vármegyéből Debreczenbe) és Fehértói Sára fia, született 1826. máj. 24. Debreczenben, hol középés felső iskoláit kitünő sikerrel végezte; ezután Debreczen részéről a pozsonyi országgyűlésre kiskövetnek küldetett; később Bihar vármegye aljegyzője lett. Az 1848—1849. szabadságharczban mint nemzetőri hadnagy vett részt. A szabadságharcz után sok üldöztetésnek volt kitéve. Az ügyvédi vizsga letétele után ügyvédi irodát nyitott Debreczenben. 1869. júl. 1. alapította a Debreczen cz. Tiszapárti politikai lapot, melyet 1874. decz. szerkesztett; Borostyáni Nándort, a lapnak harcztéri tudósítóját, saját költségén küldte ki. 1875. jan. 1. Budapestre tette át lakását és szerkesztette Csávolszky Lajossal és Szederkényi Nándorral az Egyetértést. Meghalt 1875. okt. 30. Bpest. Költeményeket írt a Csokonai Lapokba (1850.), a Hölgyfutárba (1851, 1853), a Debreczeni Emlénybe (1860), a Debreczeni Közlönybe (1860); a Hortobágyba (1864. 1. sz. Csokonai szobra ügyében), a Csokonai Albumba (1861. költ.) és az Alföldi Hirlapba (1867). — Munkái: 1. *Boldogfalva* és a Karácsondiak. Költői beszély XII énekben. Debreczen, 1858. — 2. *Kazinczy Ferencz* emléke. U. ott, 1859. okt. 27. (Költemény). — 3. *Száz darab költemény.* U. ott, 1861. (Ebben Boldogfalva 2. kiadásban). — Szerkesztette a Csokonai Lapokat 1850. Orbán Petővel együtt és a Debreczeni Emlékfüzér Széchenyi István sírjára cz. munkát, melynek tiszta jövedelme a Széchenyiszoborra fordíttatott, 1860-ban. (Ebben az Előszót és Széchenyi István halálára cz. költeményt írta). — Színművei kéziratban: Vígkedvű Mihály, versben írt tragédia, Ki kell költözni (előadattak a debreczeni színházban); Az utolsó ítélet, vagy ma vesz el a világ, bohózat 3 felvonásban, Bauer Adolf után fordította. (Előadták Kassán 1863. február 14.). — Társszerkesztője volt a Csokonai Lapok czímű szépirodalmi közlönynek 1850. júl. 3-tól júl. 10-ig (Orbán Petővel) Debreczenben.

Csokonai Album 1861. 230., 240. 247. l. — *Hölgyfutár* 1861. 8. szám. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. és fiának Oláh Károlynak szíves közlése.

Oláh *Károly*, ev. ref. tanítóképző-intézeti ének- és zenetanár, szül. 1841-ben; tanulmányait szülőföldjén kezdte, honnét a gymnasium bevégeztével Debreczenbe ment a felsőbb tudományok hallgatása végett; a bölcseleti tanfolyam bevégzése után 1864-ben a derecskei (Biharmegye) ev. ref. egyház választotta meg kántororgonistának; ugyanazon év szeptemberében pedig a dunamelléki ev. ref. egyházkerületi nagy-kőrösi tanítóképzőhöz választatott meg rendes tanárnak; azóta ott működik. — Zenepaedagogiai czikkeket és leveleket írt a Zenészeti Lapokba, melynek rendes munkatársa volt; írt az Apolló czímű zenemű-folyóiratba is, hol

több népdala zongorakisérettel, elő-utójátékok orgonára s egy férfi négyese jelent meg; az Orpheusban Száll a felhő cz. népdala mint pályamunka első díjjal jutalmaztatott; a Prot. Egyh. és Iskola Lapban (1887. könyvism.). — Munkái: 1. *Templomi és temetési karénekek*, négy férfihangra alkalmazva, magyar dalárdák, főiskolai és tanítóképezdei énekkarok számára. I. füzet. Bpest, 1875. (II. füzet. ref. egyházi énekkarok számára, szerzék és három férfihangra alkalmazva kiadták Oláh Károly és Sz. Nagy József. U. ott, 1876. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 1876. 21. sz.). — 2. *Egyházi énektanár*, mely magában foglalja a magyar reform. egyház templomi és temetési énekeinek dallamait egy, két és három szólamra alkalmazva. U. ott, 1878. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap. 1879. 2. kiadás Nagykőrös, 1887). — 3. *Az orgonaépítészet* története, német kutfők után. U. ott, 1879. (Ism. Néptanítók Lapja). — 4. *Gyakorló-könyv* a népiskolai énektanításhoz. U. ott, 1880. (2. jav. k. U. ott, 1885). — 5. *Ének-gyakorlatok*, Carpentier és Panseron után. Nagy-Kőrös, 1883. (2. kiadás. Ugyanott, 1894). — 6. *Rövid vezérfonal* a népiskolai énektanításhoz. U. ott, 1884.

Uj M. Athenás 308. lap. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Konyvészet* 1887. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 359. l. és önéletrajzi adatok.

Oláh *Károly* (tokaji és nánási), városi tanácsos, Oláh Károly ügyvéd és Veskóczi Budaházy Zsuzsánna fia, szül. 1857. ápr. 13. Debreczenben, hol iskolai tanulmányai és a jog bevégzése után, jog és államtudományi vizsgákat tett; 1878-ban besoroztatott mint egyévi önkéntes és szolgálatát 1880—81-ben Gráczban a cs. kir. 48. gyalogezredben teljesítette, hol a tiszti vizsgát letevén, 1881-ben a cs. kir. 39. gyalogezredhez tiszteletbeli hadnagygyá neveztetett ki. Ekkor Hajdúvármegye szolgálatába lépett. Élénk vágya volt a tényleges katonai szolgálatra, azért 1889. szeptember 15-én áthelyeztetett a honvédséghez, hol ez év aug. tartalékos főhadnagy lett, míg a polgári pályán I. aljegyzővé emelkedett. 1889. szept. 16. a nagyváradi IV. honvéd gyalogezredbe ténylegesítés végett próbaszolgálatba lépett és 1890. nov. 1. tényleges állományú főhadnagygyá neveztetett ki. 1892-ben végezte a brucki cs. és kir. lövésziskolát, majd ott 1892—95-ig mint oktató tiszt alkalmaztatott. 1895. okt. a Ludovica akadémiában a fegyver- és lövésügy tanárává neveztetett ki, hol polgári szolgálatba lépéseig (1897-ig) tett szolgálatot. Mivel 1896. aug. 10. szülővárosa tanácsossá választotta, a honvédség tartalékába lépett át, hol ugyanazon évben századossá lépett elő, majd 1897 végével saját kérelmére szolgálaton kívüli viszonyba helyeztetett át. 1903. jan. 1. Debreczen városánál közművelődési és közoktatási tanácsos lett és mint ilyen a színház felügyelője, a szegényügy vezetője, az iskolai ügyek rendezője. Ezen minőségében a tanyai és gazdasági ismétlő oktatás ügyét előkészítette s létesítette a siketnéma iskolát, mely 1903. okt. 12. nyilik meg. — Előbb a szépirodalommal foglalkozott és első elbeszélése a Nagyváradban (1874) jelent meg; ezután a Debreczenbe folytatva írta elbeszéléseit és verseit. Csapatszolgálata alatt kiváló előszeretettel viseltetett a fegyver és lőszaktárgy iránt s e téren kiváló érdemeket szerzett magának. A Lud. Akadémia Közlönyében is több e nemű közlései jelentek meg (1892. Az egyes szakasz- és század-kiképzés a brucki lövész-iskola oktató osztagánál, 1893. A fegyver- és lőutasításról) sat. — Munkája: *Lőoktató.* Budapest, 1895. (2. kiadás U. ott, 1895. ezer példányban).

Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 676. l. és önéletrajzi adatok.

Oláh *László* (landséri), ügyvéd, született 1825-ben Budán; elvégezvén a jogot, ügyvédkedni kezdett; de az újabb

szervezés következtében az ügyvédségtől elmozdíttatott és Pesten ügynöki hivatalt állított fel. E téren sem boldogulván, szerencséjét Eperjesen kereste, hol 1857. ápr. 5-én meghalt. — Munkái: 1. *Magyar önügyvéd*, vagyis mindennemű jogügyeletekbeni tanácsadó minden osztályú honpolgárok számára, gyakorlati ismertetésekkel s utmutatással a legujabb törvényeken alapuló jogviszonyok elintézésére, különösen pedig hogy kelljen szerződéseket kötni, folyamodásokat fogalmazni, okiratokat, mint: nyugtatványokat, meghatalmazványokat, kötleveleket, kötelezvényeket, bizonyítványokat, utalványokat, váltókat, végrendeleteket, stb. szerkeszteni; mely hatósághoz fordulni; ugy hogy ügyvéd segítsége nélkül minden jogügyek teljes biztossággal, jogérvényességgel s czélszerűen intéztethessenek el; több száz magyar és német példánynyal s példával felvilágosítva. Pest, 1853. (2. újból átdolgozott s az időközben megjelent újabb törvények alapján is tetemesen bőv. kiad. U. ott, 1857.). — 2. *Végrendelkezési* és örökségi ügyekre vonatkozó összes törvények rendszeres és kimerítő magyarázata. U. ott, 1854. — 3. *Házasságkötés* és elválás a jelen törvények értelmében. Utmutatások az eljegyzés, a házasságkötési képesség, a házassági akadályok, a házasság kihirdetésének szüksége és módja iránt, a kihirdetés alóli felmentés, az egybekelők miképeni nyilvánítása, a házasság, mely s minő lelkész előtti kötése iránt, a férj s nő különös s közös jogaik, a házasságnak érvénytelensége, az asztal és ágytóli elválás, az egyik félnek az elválásba be nem egyezése, a házastárs gonosz elhagyása, a házasság teljes felbontása, a holtnak nyilvánítás, az ismétí egybekelés iránt a házassági egyezvények ú. m. hozomány, hitbér, nászajándék, özvegyi tartás, vagyon közösség, közös végrendeletek, örökszerződések iránt sat. Mindezen előadottak a római kath., az ágostai és helvét hitvallásuak, a görög egyesült s nem egyesültekre, valamint a zsidókra egyaránt vonatkoznak. U. ott, 1854. — 4. *A végrendeletek* készítési módja. (A végrendelkezési és örökségi ügyeket tárgyazó terjedelmes munkájának kivonata). U. ott, 1855.

Hölgyfutár 1857. 85. sz. — *Danielik*, Magyar Irók II. 234. l. — *Petrik* Bibliogr.

Oláh *László*, megyei alszámvevő Szilágymegyében Zilahon. Munkája: *Szilágy vármegye* Közigazgatási, törvénykezési... beosztása. Zilah, 1894.

M. Könyvszemle 1894.

Oláh *László* (deésházi és szilágy-keresztúri), magyar államvasuti számtiszt, Oláh János földbirtokos és hatmansdorffi Hatfaludi Sarolta fia, született 1858. máj. 21-én Szilágyszeghen (Szilágym.); iskoláit a zilahi gymnasiumban végezte, honnét a máramarosszigeti jogakadémiára ment; jogi tanulmányait azonban családi körülmények miatt nem fejezhette be és katona sorba állott a 39. gyalogezredbe. Szolgálatát kitöltvén, falujába tért vissza s atyja mellett gazdálkodott. 1882-ben a szatmári kataszteri hivatalnál nyert alkalmazást; de ez 1884. év végén feloszlattatván, ismét haza ment és gazdálkodott 1887-ig. Ekkor Szilágymegye szolgálatába lépett. 1895 tavaszán Budapestre költözött és ez év őszén a magyar vasutak igazgatóságánál nyert alkalmazást; innét 1897 tavaszán Kolozsvárra a m. államvasutak üzletvezetőségéhez helyezték át. Társadalmi czikkeket, verset, tárczát sat. írt a Tasnádba, Szilágy-Somlyóba, a Szilágyba, a Vármegye és Községbe s a fővárosi lapokba; Kolozsvárt közgazdasági czikkeket írt az ottani Ellenzékbe, az Ujságba, a Szárnyaskerékbe, főleg a vasutasok otthona és üdülőhelye létesítése tárgyában is. — Munkái: 1. *Kolozsvári Czím- és Lakjegyzék* az 1899. évre. I. évf. Kolozsvár. — 2. *Kolozsvári bankok* és takarékpénztárak és pénzintézeti statisztika. U. ott, 1899. — 3. *A kolozsvári háztulajdonosok névjegyzéke*. A régi

és uj utczanevek és házszámok kitüntetésével a legújabb hivatalos adatok alapján. U. ott, (1902). — Szerkesztette az Emléklapokat 1894-ben Zilahon a Wesselényi szobor-alap javára (Boér Miklóssal együtt) és 1903. októbertől szerkeszteni fogja a Kolozsvári Értesítőt. — Jegyei: o—h és d—y (a kolozsvári, szegedi és budapesti szaklapokban).

M. Könyvészet 1899., 1902. — A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajz.

Oláh *Miklós*, esztergomi érsek, Oláh István (ki a Hunyadiakkal rokon oláh vajda családból származott) és Hunzár Borbála fia, szül. 1491. (sírfelirata szerint) jan. 10. Nagy-Szebenben; a házi nevelés befejezte után szülői a váradi káptalani iskolába adták 1505—12 közt. Befejezvén 17 éves korában tanulmányait, atyja óhajára II. Ulászló király udvarába vétetett fel apródnak. Hivatása azonban az egyházi pályára vitte őt és 1516-ban Szakmáry György pécsi püspök titkára lett és 1518-ban felszenteltetett; csakhamar pécsi kanonok, 1522-ben pedig komáromi főesperes és sz. Péter és Pál oltárának igazgatója lett. 1526. márcz. II. Lajos király a maga és neje titkárává tette. 1527-ben Ferdinánd neki adományozta a fehérvári őrkanonokságot. A szerencsétlen mohácsi ütközet után is Mária királyné mellett végezte a titkári teendőket, sőt midőn Károly császár a németalföldi tartományok kormányzásával bízta meg Máriát, Oláh is vele utazott Belgiumba. Itt tartózkodása alatt a legnevezetesebb külföldi tudósokkal és írókkal ismerkedett meg. A magyar királynők terjedelmes javait Mária királyné birtokában megtartotta. A királyné halála után 1542-ben megvált a királyné mellett elfoglalt állásától, visszatért hazájába és Ferdinándnak udvari kanczellárja lett. 1543-ban a zágrábi püspöki székre emeltetett, 1548. aug. 1. áthelyeztetett az egri püspökségre, míg végre 1583. máj. 7. az esztergomi érsekséget nyerte el. Mint primásnak első teendője volt az érseki javadalom rendezése. Visszaszerezte az idők zavarai közt feledésbe ment pizétum jogot; visszaváltotta a saját pénzén a turóczi prépostságot, visszavette a nyitrai püspökség zalavári, a szalkai apátság javadalmait. Felügyeletét kiterjesztette az egri püspöki megyére, sőt a husz év óta főpásztor nélkül álló kalocsai egyházmegye vezetését is magára vállalta, a pápa jóváhagyása után. Az országgyüléseken minden tekintélyét, befolyását érvényesítette, hogy a katholikus vallás érdekében törvények alkottassanak. 1557-ben egyházi vizsgálatot tartott az összes érseki joghatósága alá tartozó prépostok, apátok fölött. 1558-ban kinyomatta Bécsben saját költségén a breviariumot papjai részére. 1559-ben egész egyházmegyéjében főesperesi vizsgálatot rendelt el. 1560-ban, valamint a következő években is egyházmegyei zsinatot tartott. 1562-ben kir. helytartóvá neveztetett ki. 1561-ben megtelepítette hazánkban a Jézus-társasági atyákat, megalapította az első papnevelő intézetet, visszaállította azt a jámbor szokást, hogy a B. Szüz tiszteletére este és délben harangozzanak. De főképen halhatatlan érdemeket szerzett a tanügy terén úgy a népnevelés, mint a felsőbb iskoláztatás érdekében kifejtett munkássága által. A pécsi akadémiát még akkor is föntartani igyekezett, mikor itt már a török uralkodott; azért Illicin híres jogtudóst jövedelemmel ellátta s ide kormányzónak nevezte ki. 1558. febr. 20. emelte akadémiai rangra a nagyszombati káptalani iskolát és igazgatását az akkor ott székelő esztergomi káptalanra bízta. Azonban minden fáradsága daczára sem állott hatalmában a reformácziót terjedésében megakadályozni. Már hat évvel halála előtt keserves panaszszal írja a tridenti zsinat atyáihoz: «minden évben tartok zsinatot, de a meghivottak azzal az elhatározással jelennek meg, hogy inkább

fognak a papságról, mint a vétkes életről lemondani. Azt is megtettem már, hogy néhányat elűztem, másokat roszszabb javadalomra helyeztem át, hogy igy a többit a rossz úttól elijeszszem, de mind hiába! Legfeljebb azt nyertem, hogy a kiket elűztem, azokat ott tartották kegyuraik s a birtokosok, vagy pedig az eretnekekhez pártoltak át. Innen van aztán, hogy a papság hiánya miatt sokan barmok módjára születnek, élnek s halnak meg, nem lévén senki, a ki nekik a szentségeket kiszolgáltassa s őket a katholikus vallásban oktassa. Krisztus Urunk kinszenvedésére, ki a czélból jött a földre, hogy az elveszett juhokat megkeresse s az ő legdrágább vérére, melyet az elveszett juhok üdveért ontott, kérlek benneteket szent atyák a többi püspökkel egy szívvel, egy lélekkel, adjatok tanácsot, mit kelljen a bajok s nehézségek közt tenni s feleljetek kegyesen e levelünkre». 1557. okt. végén még egy rendeletet eszközölt ki a királynál a soproni kálvinisták és a keresztség-ismétlők ellen. Midőn azonban a leirat rendeltetése helyére ért, ő már betegen feküdt pozsonyi palotájában, hol 1568. jan. 15. meghalt. Vele a XVI. század egyháztörténetének egyik legkiválóbb embere szállott sírba, a kinek halálát méltán tekintette pótolhatlan veszteségnek a magyar katholiczizmus. Tetemei később Nagyszombatba vitettek. Sírját ezen felirat jelöli: Conditor hoc moriens tumulo Nicolaus Olahi, qui praesul vivens Strigoniensis erat. Alapítványai s jótékony adományai közül fölemlítendők: Nagyszombatban tíz növendék neveltetésére papnevelő intézetet alapított, mely később szent Istvánról neveztetett el; ezen intézet 1553-tól több alapítvány által gyarapíttatott; 1562. júl. 26. tett végrendelete szerint pedig, még két egyházi növendéknek állandó neveltetésére, ezer aranyból álló alapítványt hagyott. 1561. decz. 12. Ferdinánd királytól Lánsér vár és a hozzá tartozó javak fölötti rendelkezésre engedelmet kapott és végrendelete szerint, Sopronmegyében azt a várat és a hozzá tartozó javakat, melyéket ő pénzen Császár Mátétól vett volt, saját unokaöcscsének, Oláh Miklósnak örökségkép hagyományozta; ezeknek kihaltával olykép rendelkezett, hogy a javak adassanak el és három részre osztatván, kegyes czélokra fordíttassanak. Könyveinek egy része maig megvan a kismartoni ferenczrendiek könyvtárában. — Több latin elegiát és alkalmi költeményt írt, melyek nem maradtak reánk. Midőn belga ismerősei koruk szokásának megfelelően költeményekben adtak kifejezést azon veszteségnek, mely Rotterdami Erazmus halála (1536. júl. 12.) által a tudományos világot érte, ő is írt néhány epitaphiumot; majd öszszegyűjtvén több ily elegikus versezetét, azokat saját költségén Lövenben kinyomatta. — Munkái: 1. *Hungaria et Atila*, sive de originibus gentis, regni Hungariae situ, habitu, oportunitatibus et rebus bello paceque ab Atila gestis libri duo. Nunc primum ex codice caesareo Olahi manu emendato conjunctim editi. Vindobonae, 1763. (Ebben Ad Lectorem cz. latin költeménye. Atila-ját kiadta már előbb Sambucus: Antonii Bonfinii Rervm Vngaricarvm Decades ... Francofurti, 1581. cz. munkában 862—890. l. Ennek bevezetésében említve van O. saját följegyzése: Haec scripta a me fuere Bruxellis XVI. Mai Anno 1536. A munka első része: Hungaria, Bél Mátyás Adparatus ... Posonii, 1735. cz. munkája 1—41. l. van kiadva). — 2. *Catholicae Ac Christianae Religionis* praecipua quaedam capita, de Sacramentis, Fide & operibus, de Ecclesia, Iustificatione, ac alijs: ... ex purissimis sacrae scripturae, traditionum Apostolicarum, Canonum ac Sanctorum Patrum fontibus deriuata, & in Synodo sua Dioecesana Tirnauiae proposita ac breuiter explicata. Anno M.D.LX. Viennae. (Arczképével és a kép

alatt családi czímerével, melyet Hübschmann Donát metszett fára. Ujabb kiadása. U. ott, 1561.). — 3. *Breviarium* secundum usum Almae et Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, in promotionem Divini cultus et ministerii, denuo impensis Rev. Dni Nicolai Olah. Viennae, MDLVIII. (Ennek első öt levelén van a Chronicon breve, melyet innét Bel M. Hungáriájához csatolt). — 4. *Genesis* filiorum Ser. Reg. Ferdinandi Hung. et Boh . . . Domini mei Clemenstissimi ex Ser. Anna Regina natorum. (Kiadta Kovachich, Script. Min. 1798. I. Eredeti kézirata a bécsi cs. könyvtárban). — 5. *Ephemerides*. (Ezeket Pitati Péter veronai csillagász Ephemerideseihez 1552—59-ig írta. Kiadta Kovachich, Script. Min. I. 92—97. l.). — 6. *Instructio* Pastoralis ad Clerum. Tyrnaviae, 1560. — 7. *Brevis descriptio* cursus vitae Benedicti Zercheky secretarii cancellariae regiae sub Ferdinando I. Conscripta c. a. 1568. (Kiadta Kovachich Script. Min. I. 25. sz.). — 8. *Oláh Miklós levelezése*. Közli Ipolyi Arnold. Bpest, 1875. (Monumenta Hungariae Historica I. osztály 25. kötet az Eszterházy herczeg kismartoni levéltárában levő ívrét 582 lapból álló papir codexből, mely még Oláh életében készült másolat. Ism. Századok 1876. 213. l.).

Czvittinger, Specimen 286. lap. — *Bod*, M. Athenás 201. lap. — *Horányi*, Memoria II. 694. l. — *Weszprémi*, Succincta Medicorum Biographia II. 129. l. — *Benkő*, Transsilvania II. 333. l. — *Kölesi* és *Melczer*, M. Plutarkus I. 144. lap. — *Fejér*, Historia Academiae 9. l. — *Gemeinnütziges Blätter* 1830. 72. sz. — *Árpádia* 1833. (Kéziratának hasonmása). — *Vasárnapi Ujság* 1856. 35., 36. sz. arczk. — *Danielik*, M. Irók II. 234. lap. — *Gróf Kemény József*, Történelmi és Irodalmi Kalászok. Pest, 1861. 145. l. (és Uj M. Múzeum 1858. I. 227. l.). — *István bácsi Naptára* 1865. 63. sz. arczk. (Jedlicska Pál). — *Emlékkönyv*. Eger, 1865. 282. l. — *M. Sion* és *Uj M. Sion* 1867., 1879., 1885. 171., 252. (Kollányi Ferencz), 585., 736., 1886. 836., 1888. 779. l. — *Gams*, Series Episcoporum 368., 380., 388. l. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem története I. 37. l. — *Magyar Könyv-Szemle* 1888. (Könyvtára), 1894. 211. lap. — *Katholikus Szemle* 1887. (Ipolyi Arnold), 1888. (Kollányi Ferencz), 1903. — *Paedagogiai Plutarch*. Budapest és Pozsony, 1886. arczk. (Márki Sándor). — *Beöthy Zsolt*, A széppróza elbeszélés. Bpest, 1886. I. 176. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* I., III.—VI., XI. — *Petrik* Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 185. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 370. l. — *Történelmi Tár* 1894. 178., 1900. 466. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 141., 144. l. — *Századok* 1897. 894. l. (Békefi Remig). — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 132. l.

Oláh *Miklós*, ág. ev. főgymnasiumi torna-tanár, szül. 1853. ápr. 18. Tisza-Füreden; gymnasiumi tanulmányait Debreczenben végezte s a tanítói pályára készült. Nevelősködése után Sámsonban, majd Törökszentmiklóson nyert néptanítói alkalmazást; 1876-ban a nemzeti torna-egyesület szakbizottsága előtt a tornázás tanítására vonatkozó oklevelet megszerezte, mire a szarvasi főgymnasiumhoz nyert meghívást. Ez időtől mai napig a tanulóság tornázási ügyességét tervszerűen gyakorolja és fejleszti. A felvonuló díszcsapattal úgy tanítványai, mint maga részére az országos és vidéki tornaversenyeken több díszoklevelet, kitüntetést és jutalmat szerzett. A szarvasi önkéntes tűzoltó egyesületnek évek óta művezetője s tanára. — A helyi és vidéki lapoknak régóta munkatársa költeményeivel és czikkeivel. — Munkái: 1. *A községi és gazdasági tűzoltás könyve*. Bpest, 1880. (Az országos tűzoltó egyesület által pályanyertes mű gyanánt jutalommal volt kitüntetve.). — 2. *Falusi és pusztai tűzoltók betanítása* képekben. Szarvas, 1881. — 3. *A sportvilágból*. Elbeszélések és versek. U. ott, 1885. Husz képpel. (Többekkel együtt. Herkules Könyvtár IV.). — 4. *Nyolcz füzér*. Ugyanott, 1896. (Tornagyakorlatok). — Kéziratban: Megelőző védekezés a tűz ellen (jutalmazott pályamunka 1892.); A tűzoltó-

szerek jó karban tartása (1902-ben szintén pályadíjat nyert).

Az ág. ev. szarvasi főgymnasium Értesítője 1895. 138. l. (Benka Gyula). — *Vajda* Névkönyve 198. l.

Oláh *Sándor* (újfalvi), orvosdoktor, szül. 1815-ben Orosházán (Békésmegye), pesti szegény gyermekkórházi segédorvos; azután mint gyakorlóorvos Hódmezővásárhelyt (Csongrádm.) telepedett le, hol 1877. októberb. meghalt. — Munkája: *Az alhasi hagymáz*. Orvostudori értekezés. Buda, 1841. (Latin czímmel is).

Rupp, Beszéd 162. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Oláh *Zoltán* (nagyenyedi), hirlapíró, volt tiszteletbeli ág. ev. egyházbizalmi férfi (presbyter). Meghalt 1900. nov. 19. Budapesten. Költeményeket és vegyes czikkeket írt a hirlapokba. — Munkája: *A két Verhovay* és a sikkasztó «Függetlenség». Bpest, 1883.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Budapesti Hirlap* 1900. 320. sz.

Oláhpataki *Pál*, bölcseleti doktor, Jézustársasági áldozópap és tanár, szül. 1677. jan. 24. Gyöngyösön (Hevesm.); 16 éves korában lépett a rendbe; Nagyszombatban a költészetet és ékesszólást, majd a mennyiségtant tanította; ugyanott, midőn a pestises betegek ápolásában buzgólkodott, 1710. aug. 15. ezen járvány áldozata lett. — Munkája: *Tropus Divinus* Seu Conversio Divi Pauli Apostoli, Honori Spectabilium ac Magnificorum .... Philosophiae Neo-Baccalaureorum, Per R. P. Paulum Somalovics è Societate Jesu AA. & LL. Philosophiae Doctorem, ejusdemque Professorem Ordinarium. In Alma Archi-Episcopali Universitate Tyrnaviensi Prima Philosophia Laurea Condecoratorum Ab Ill., Spect., Magn., Perillustri, Praenobili Humanitate Tyrnaviensi dicata. Anno M D.CC.III. Tyrnaviae. (Névtelenül).

Stoeger, Scriptores 247. lap. (Nevét Olohpatackinak írja). — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 592. l.

Olajos *Pál*, ev. ref. lelkész, O. András lelkész és Herczik Julianna fia, szül. 1821. decz. 19. Király-Helmeczen (Zemplénm.); Sárospatakon tanult és ezután nevelő volt Bodrog-Keresztúron Inczédy József családjánál. 1847. okt. 4-től a gesztelyi (Zemplénm.) ev. ref. egyházban segédlelkész volt, majd ugyanott rendes lelkész lett, templomot és iskolát építtetett. Meghalt 1892. okt. 9. Gesztelyen. — Munkatársa volt a Sárospataki Lapoknak (Marmoreo tumulo Licinius jacet... Károlyi Gáspár emlékéről szól sat.) — Önéletrajzot hagyott hátra, melyet a Sárospataki Lapokban (1892. 45—47. sz.) közölt Botika Sándor.

Sárospataki Lapok 1892. 42., 45. és köv. sz.

Olariu *Gyula*, theologiai doktor és görög keleti vallású theologiai tanár. — Munkái: 1. *Introducere* in cartile testamentului V. si N. Karánsebes. 1891. (Bevezetés az ó és új testamentom tanulására). — 2. *Manual exegetic* la Šanta Scriptura a Testamentuluĭ noŭ. Vol. I. Sinopticĭ. Evangeliile dupà materiŭ, Marcu şi Luca. U. ott, 1894. (II. rész. Evangelia dupǎ Joan U. ott, 1897. Exegetikai kézikönyv az új testamentomi szent íráshoz. Márk, Lukács és János evangelisták). — 3. *Manual* de tripicul bisericii ortodoxe orientale pentru eleviĭ institutelor teologice şi pedagogice. U. ott, 1897. (Görög keleti egyházi szertartások tankönyve).

A magyar nemz. muzeumi könyvtár példányairól.

Olasz *József*, bölcseleti doktor, ev. ref. főgymnasiumi tanár, szül. 18/3-ban Nagy-Kőrösön; a görög nyelv helyettes tanára a nagy-kőrösi ev. ref. főgymnasiumban. — Czikkei a M. Nyelvőrben (1896. A Duna-Tiszaközi tájszókhoz); a M. Szemlében (1900. A nyomor költészete).

Vajda Névkönyve 156. l.

Olasz *Lajos*, ev. ref. tanító, O. Sándor és F. Kovács Zsuzsánna fia, szül. 1846. ápr. 9. Nagy-Kőrösön; tanulását a gym-

nasium IV. osztályáig helyben végezte, mikor is, még kis korában árván maradván, kénytelen volt a tanítóképzőbe lépni; innét is két ízben segédtanítóságra ment, hogy további tanulásához némi költséget szerezzen. 1865-ben elvégezte a tanítóképzőt, mire Makádon (a Csepel szigeten) lett rendes leánytanító, honnét 1869. máj. 1. Bogyiszlóra, majd Dunapatajra (Pestm.) költözött át, hol 1884. decz. meghalt. — Költeményeket írt 1870-ben a Dolinai Gyula által szerkesztett Kis Ujságba, később a Hasznos Mulattatóba, Házi Kincstárba és Lányok Lapjába írt elbeszéléseket és költeményeket. — Munkája; *Részvét-könyek.* Különféle alkalmakra. 1—2. füzet. Kalocsa, 1876. (2. és 3. füzet. Temetési alkalmakra. U. ott, 1880., 1884. (Versben és prózában. Ism. Ellenőr 1875. 355. sz., Néptanítók Lapja 1876. 5. sz., Prot. Egyh. és Isk. Lap 1887. 48. sz.). — Kéziratban: A hitjavítás története Magyar- és Erdélyországban, a protest. népiskolák VI. osztálya számára, több kútfők után összeállítva.

Uj M. Athenás 309. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1884. 51. sz. (Nekr.). — *M. Könyvészet* 1886. — *Kisslingstein* Könyvészete.

Olasz *László*, költő II. Rákóczi Ferencz korában, kihez: Üdvözlő és dicsőítő verset írt 1708-ban (mely zöld, fehér és piros színű betűkkel és diszítményekkel ékesen kifestve és mesterségesen összekombinálva Vörösvárt, jelenleg díszes keretbe foglalva, Erdődy István gróf családi múzeumában van).

Thaly Kálmán, Adalékok a Thököly- és Rákóczikor irodalomtörténetéhez. Pest, 1872. I. kötet XXII. l.

Olasz *Pál*, bölcseleti doktor, győri származású; még mint világi Nagyszombatban bölcseleti doktorrá avattatott. 1693-ban kezdte tanulni a hittudományokat Nagyszombatban és már 1695. ápril 2-án pappá szentelték. Nagyszombatban volt magyar káplán, nemsokára pedig Korponán plébános. 1710. július 5-én esztergomi kanonokká, 1713. komáromi, 1723. főszékesegyházi főesperessé neveztetett ki s egyszersmind nagyszombati plébános volt. 1720-ban a korponai kegyesrendi gymnasiumot alapította. Almási vál. püspök, aszódi prépost, apostoli főjegyző és kir. tanácsos is volt. Meghalt 1730. deczember 18. Nagyszombatban. — Munkái: 1. *Panegyrica* Seu OratIo EXornatIVa De VIrtVtIbVs MagnI, AC GLorIosI ProtoRegIs HVngarIae (= 1694), S. Stephani. In Amplissimo, Ac Venerabili Dominorum, Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis Archi-Capitum Patrum Consessu. Pro Annuis Honorab. Seminarij S. Stephani Regis Hungariae Solemnijs, In Ejusdem Inclyta Domo Exhibita... SS. Theologiae in Secundum Ann. Auditore Seminarij saepefati S. Regis Stephani Alum. Presbyt. Tyrnaviae. — 2. *A közönséges keresztény római szent hitnek* hat fő ágazatiról való kételkedésnek megfejtése. U. ott, 1719. — Kézirati munkái az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban: Sembler Ambros., In II. et III. Sententiarum. De peccatis. Tyrnaviae, 1694. 4-rét; Patachich Joan., In III. D. Thomae de Sacramentis, 4rét.

Sándor István, M. Könyvház 77. lap. — *Pauer János*, Az egyházi rend érdemei. Székesfejérvár, 1847. 370. l. — *Danielik*, Magyar Irók II. 236. l. — *M. Könyv-Szemle* 1882. 312. lap. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 486. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 372. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii. 1894.

Olaszi *Gábor*, körjegyző, szül. 1862-ben Budapesten; iskoláinak végeztével 1880-ban a jegyzői pályára lépett és előbb Gerében, 1882 óta Szalántán (Baranyamegye) jegyzősködik. Az országos jegyzői egylet jegyzője. — Mint serdülő ifjú foglalkozott az irodalommal, írt a Napsugár, Kalocsai Néplap, Népszava, M. Népbarát és Pécsi Hirlapba; 1884 óta a Községi Közlöny állandó munkatársa; czikke a Magyar Közigazgatásban

(1889. 29. sz. Jegyzőválasztás); a Jegyzői Almanachban (1893. Az uradalmakra azok önálló pusztái után kivetendő községi adóról).

Községi Közlöny 1888. 370. l. — *Jegyzői Almanach.* Nagybecskerek, 1892. 120. l. arczk. — *M. Genius* 1895. 17. sz. arczk.

Olay *Lajos*, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1844-ben Magyar-Szent-Mártonban (Torontálm.); a jogi pályára lépve, mint ügyvéd Baján telepedett le. A közügyekben élénk részt vett és a megyében erős harczot vívott a szerb nemzetségiekkel. Volt városi tiszteletbeli ügyész és a függetlenségi pártnak a Felső-Bácskában egyik vezére. Országgyűlési képviselővé 1881-ben választotta meg a siklósi kerület, melyet az 1884—1887. cyclusban is képviselt. Pártja érdekében Baján 1882. decz. 24. Bajai Figyelő cz. politikai hetilapot indított, melynek kiadó-tulajdonosa volt 1884. jún. 29-ig. 1892-ben a bácsalmási kerület választotta képviselőjévé. 1896-ban Somogymegye szigetvári kerületében a szabadelvű párt jelöltjével, Biedermann Rezsővel szemben kisebbségben maradt, Biedermann leköszönése után azonban képviselőjévé választotta őt ez a kerület, a melyet a jelen országgyűlésen is képvisel. A függetlenségi Kossuth-párt tagja. A mentelmi bizottságban működik. — Munkája: *Olay Lajos orsz. képviselőnek Kigerl János ellen* rágalmazás és becsületsértés megtorlására indított sajtópöre. Bpest, 1884. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Sturm Albert*, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 332. lap. — *Vasárnapi Ujság* 1901. 49. sz. arczk.

Olchváry *Ödön* (olcsvári), honvéd-őrnagy, szül. 1851. nov. 19. Alsó-Olcsváron (Abaujm.); középiskolai tanulmányait Kassán elvégezve, 1871-ben a honvédséghez besoroztatott mint közhonvéd s itt a kerületi tisztképző iskola végzése után 1872-ben hadapróddá neveztetett ki, majd, miután a Ludovika akadémia tényleges tisztképző tanfolyamát 1872—73-ban hallgatta, 1873-ban tiszthelyettessé és ugyanezen évben hadnagygyá neveztetett ki. 1880-ban főhadnagy lett és három évig zászlóalj segédtiszt volt. 1885-ben a brucki lövésziskolát, 1886—87. a felsőbb tiszti tanfolyamot végezte s ezután 1887—89-ben mint tanár a Ludovika akadémiában működött. 1890—91-ben végezte a törzstiszti tanfolyamot, 1892 tavaszán az 5. honvéd gyalogezred 3. zászlóaljának parancsnokságával bizatott meg s 1896. máj. őrnagygyá neveztetett ki. 1899. ápr. 1. a szabadkai 6. honvédezred kiegészítő parancsnoka lett. — Czikkei a Ludovika Akadémia Közlönyében (1878. Szapolyai János és I. Ferdinánd ellenkirályok. Hadtörténelmi tanulmány, 1880. A tollba mondott rajzolás és a látrajzok gyakorlásáról, rajzmelléklettel, 1881. Az ujonczsorvány kioktatásáról, 1882. Néhány szó a rajvezető kiképzéséről, A tiszti foglalkozásokról, 1883. Altisztképző iskoláink, Gyakorlataink módszere, 1885—87. Hunyady János hadjáratai, 1886. Lőgyakorlatok és lőkisérletek a cs. és kir. hadseregi lövésziskolának 1885. tanfolyamából, 1888. A magyar államterület déli és Balkán-félsziget északi hadszinhelyeinek hadi méltatása és levelezés); a Hadtörténelmi Közleményekben (levelezés). — Munkája: *A magyar függetlenségi harcz* 1848—49-ben a délvidéken. Szabadka, 1902. Egy áttekintő és 9 csatavázlattal. (Ism. Századok 937. l.). — Az 1896. millenáris kiállítás alkalmából megirta a muhi csatát, 1241. ápr. 1., mely a renaissance pavillonban volt kiállítva. (Kézirata: ívrét 52 levél a m. n. múzeumban).

Ludovika Akadémia Közlönye 1898. 676. lap. *M. Könyvészet* 1902.

Oldal *János*, polgári iskolai igazgató, szül. 1852. márcz. 9. Nagy-Becskereken (Torontálm.); jogi tanulmányokat végzett; azonban engedvén hajlamának, mely a tanítás terére vonzotta, a paeda-

gogia, a nyelvtudományok és az aesthetika tanulmányozására adta magát; fővárosi polgáriskolai tanár, majd igazgató lett. O volt az első, a ki minden nagysághoz alkalmazkodó iskolai normálpad eszméjét megvalósította. — Tanügyi czikkeket írt a Polgári Iskolába (1881-től); a M. Nyelvőrbe (1898. Tanuljunk magyarul olvasni). — Munkái: 1. *Az egyetemes földirat* alapvonalai. Szeged, 1877. — 2. *Német nyelvtan* polgári iskolák használatára, Bpest, 1882—84. Három kötet. (I. rész 3. kiadás: Német nyelvtan. Gyakorló-, nyelvszó- és olvasókönyv cz. 1888., 4. kiadás 1889. és 1890. U. ott. II. rész. 4. k. U. ott, 1889. és 1890.). — 3. *Bagdadi utazás*. Tündérjáték öt szakaszban. U. ott, (1887. Ism. Egyetértés 228. sz.) — 4. *Német nyelv- és olvasókönyv* szókönyvvel és magyarázó jegyzetekkel a polgári fiúiskolák számára. I. rész az 1. és 2. osztiály számára. U. ott, 1890. (II. rész 1891. Lád Károlylyal együtt.). — 5. *Nyelvkönyv* polgári leányiskolák I. és II. osztálya számára. U. ott, 1891. — 6. *Magyar olvasókönyv* a polgári leanyiskolák I. és II. osztálya számára. U. ott, 1891. Két kötet. (Novák Sándorral együtt. I. 3. kiadás. U. ott, 1901. II. 2. kiadás. U. ott, 1899.). — 7. *A német nyelven való társalgás* alapjául szolgáló anyaggyűjtemény. Minden német nyelvtan mellett használható segédkönyv. U. ott, 1895. — 8. *A német irodalom* rövid története. U. ott, 1897. (2. kiadás. U. ott, 1900. Ism. Egyet. Philologiai Közlöny 1897). — 9. *Német olvasókönyv* a polgári s felsőbb leányiskolák II. osztálya számára. Ugyanott, 1889. (II. k. U. ott, 1900.). — Csengery Antal emlékére írt és Lipcsében megjelent Cantatéja, melyhez Bellovics Imre írta a zenét, az akadémia Csengery-ünnepélyén előadatott. — Álneve és jegye: Dömsödi, a. o.

M. Könyvészet 1887—1888., 1890—91., 1895., 1897., 1899., 1901. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 406. l.

Oldal *József*, hirlapíró, szül. 1822 körül Almáson (Tolnam.); 1848—49-ben honvédtiszt volt, a 60-as években Aradon működött mint szerkesztő, majd Pestre költözött és itt is hirlapírással és szerkesztéssel foglalkozott, így a M. Állam szerkesztésében fordító volt; 1882-ben mint olasz nyelvmester kereste kenyerét a fővárosban. Izgalmas természete miatt nem tudott kitartó lenni. Utolsó éveiben Uj-Pestre vonult, hol több ízben szélütés érte; a honvédalapból és az írói segélyegylettől kapott rendes évdíjat. Meghalt 1884. jún. 6. Bpesten a Rókus-kórházban. — Elbeszélése a Népujságban (1859.); czikkei a Falusi Gazdában (1860. Gazdasági vegybontások s elemzések, Cselédek ügye, A hús eltartása és füstölése, Mezei rendőrség a német államokban, Selyemtenyésztés mint nevezetes iparág). — Munkái: 1. *Touloni éj*. Eredeti dráma. 4 felv. Pest, 1852. (Először adatott a pesti nemzeti szinházban 1852. febr. 13., 18. Ism. P. Napló 585., M. Hirlap 585. sz.). — 2. *Vezérfonal az olasz nyelv* megtanulására iskolai és magántanításra. Ollendorff-Ahn új tanrendszere, mely szerint egy nyelvet hat hónap alatt szabályosan írni, olvasni és beszélni megtanulhatni. U. ott, 1862. — 3. *Beszélykék* az ifjúság számára. U. ott, 1862. — 4. *Jellemrajzok* az állatországból különböző földrészeken. Az ifjúság képzésére és mulattatására. Hoffmann V. után magyarosítá, 12 finom festett képlettel. U. ott, 1863. — 5. *Két anya*. Eredeti regény. U. ott, 1867. Három kötet. — 6. *A két árva*. Eredeti regény. Arad, 1870. Négy kötet. — 7. *Haramiák herczege* vagy a végzetes viaszalakok. Történeti regény, ford. Budapest, 1878—79. Négy kötet. — 8. *Tévutak áldozatai*. Érdekfeszítő társadalmi regény. Írta Liebach H., ford ... U. ott, év n. — Szerkesztette az Aradi Lapokat 1868. márcz. 22-től június végeig és a Vasut cz. szaklapot 1875. jan. 17-től 1876. ápr. 15-ig Budapesten.

Szinnyei Könyvészete. — *Lakatos Ottó*, Arad története. Arad, 1881. III. 73., 102. lap. — *Nemzet* 1882. 35. sz. r. és esti k. — *Fővárosi Lapok* 1884. 135. sz. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr.

Oldal *Károly.* — Munkája: *Lucza napján* történt nagy szélvészről és a mostani inségről. Arad, 1864.

A budapesti egyetemi könyvtár példányáról.

Oldofredi-*Hager Julia,* grófnő, Oldofredi Jeromos gróf, nyug. tábornok özvegye. Meghalt 1879. márcz. 4. Bécsben 66. évében. — Czikke a pesti Iris cz. német folyóiratban (1844. Die Orangenblüthe). — Munkái: 1. *Blüthen des Gefühls.* Gedichte. Pesth, 1839. (Olcsó kiadás. U. ott, 1839.). — 2. *Neue Gedichte.* U. ott, 1843. — 3. *Dornen.* Neueste Gedichte. Breslau, 1848. – 4. *Gelbe Blätter.* Wien, 1851. — 5. *Moos.* Vermischte Gedichte. U. ott, 1853.

Petrik Bibliogr. és gyászjelentés.

Olejovics *János,* kegyes-tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1854. szept. 5. Alsó-Szalókon (Sárosm.); a gymnasium IV. osztályát Kis-Szebenben, az V. és VI. a kassai főgymnasiumban végezte, 1873. szept. 5. a piaristarendbe lépett Váczon. Kecskeméten tette le az érettségi vizsgálatot és Nyitrára ment theologiára. 1878. aug. 4. áldozópappá szenteltetett; ugyanez évben a budapesti egyetemre került, hol a classica philologiát hallgatta. 1879-ben Nagy-Károlyba helyezte a rendkormány; 1882-ben tanári oklevelet nyert; ezen évtől kezdve a temesvári főgymnasiumban tanított 1889-ig. Innét tanulmányutat tett 1887-ben Róma-, Nápoly-, Pompeji-, Florencz- és Velenczébe. 1889—92. Kecskeméten, 1892—94. Budapesten, 1894—1901. ismét Temesvárt tanárkodott; ettől fogva Kolozsvárt működik mint főgymnasiumi tanár. Magának kis múzeuma van, melyben gipszszobrok, külföldi régiségtani szemléltető képek sat. vannak. — Czikkeket írt a temesvári főgymnasium Értesítőjébe (1883. A római triumphusról, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1884), a M. Államba (1889. 1899), a Zemplénbe (1899), az Eperjesi Lapokba, a Sárosmegyei Lapokba (Megyénk magyarosodási ügye). — Munkája: *Summarium latinum.* Temesvár, 1901. Több latin irodalomtörténeti és régiségtani táblázata (szintén nyomtatásban). Felolvasása Kecskeméten 1890-ben: A római polgár magán- és nyilvános élete.

Vajda Névkönyve 220. l. — *A magyar kegyes tanítórend Névtára* Bpest, 1902. és Német Károly kecskeméti tanár szives közlése.

Olert *Frigyes,* ág. ev. lelkész, nagyszebeni származású, 1805-ben a jenai egyetemen tanult; prédikátor volt Nagy-Szebenben, honnét 1817. ápr. 11. Szent-Erzsébetre hívták meg lelkésznek, hol 1821. máj. 25. meghalt. — Munkái: 1. *De animae immortalitate.* Dissertatio philosophico-theologica, die 18. Maji 1808. defensa. Cibinii. — 2. *Standrede* am Sarge der weil. Hochgebornen Frau Sophia Susanna geborne Freiin von Bruckenthal, vermählten Gräfin Kuhn; gehalten den 8. März 1814. U. ott.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 27. l.

Olert *Frigyes,* orvosdoktor, előbbinek fia, nagy-szebeni származású; tanult u. ott és Bécsben, hol 1844-ben orvos- és sebész-doktori, majd szemész- és szülészmesteri oklevelet nyert. 1844—1849-ig ezredorvos volt a szavojai Eugen herczeg-féle dragonyos ezredben; 1849—51-ig tábori orvos a cs. kir. 23. vadászzászlóaljban. 1852. szept.-től a nagyszebeni helyőrségi kórházban működött és csakhamar Tölgyesre (Borszék mellett) vesztegzár-igazgatónak helyeztetett át; innét 1854-ben a Vöröstorony-szoroshoz került, hol 1855-ig működött; ezután ezredorvos lett a 4. ulánusezrednél Brassóban, Nagyváradon sat. 1856-ban ismét visszatért Brassóba, hol 1864 őszéig tartózkodott; onnét Medgyesre, majd Pestre ment, 1866. Mitrovitzba (Horvátőrvidék) és Kolozsvárra helyeztetett át helyőrségi

főorvosnak, majd Nagy-Szebenbe s Gyulafehérvárra került hasonló minőségben; utóbbi helyen mint II. osztályú főtörzsorvos 1887-ig működött. Ekkor nyugalomba vonult Brassóba. — Munkája: *Die vorzüglichen Methoden*, Stein aus der Blase zu entfernen. Inaugural-Dissertation. Wien, 1844.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 28. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Gusbeth, Eduard*, Zur Geschichte der Sanitäts-Verhältnisse in Kronstadt. Kronstadt, 1884. 86. l.

Olexik *Pál*, bölcseleti s orvosdoktor, árvamegyei származású. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica de atropia oculi. Vindobonae, 1844.

Szinnyei Könyvészete.

Olgyai *Bertalan*, bölcseleti doktor, Matirko Bertalan, törvényszéki ülnök és Keveczky Mária fia, szül. 1867. szept. 12. Iglón (Szepesm.); középiskolai tanulmányait a lőcsei kir. főgymnasiumban végezte. 1886-ban Budapestre került és az egyetem bölcseleti karán magyar irodalomtörténetet és classica philologiát hallgatott. 1891 tavaszán bölcseleti doktorrá avatták. Egyetemi tanulmányainak befejeztével a Károlyi Tibor gróf fiainál nevelő lett. Többször tett tanulmányutat külföldre, különösen Angolországba és Svédországba, rendesen testvéröcscsével O. Viktorral, a tájképfestővel. 1895-ben nyert tanári oklevelet a magyar és latin nyelvből és irodalomból és 1896 óta tanár a beszterczebányai királyi kath. főgymnasiumban. 1903 tavaszán megalapította a Madách-társaságot Beszterczebányán és ezen irodalmi egyesületnek elnöke. Matirko családi nevét 1892-ben változtatta Olgyaira. — Első verse a Vasárnapi Ujságban (1889) jelent meg; czikkei az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1890. Euryalus és Lucretia, irodalomtörténeti tanulmány, a budapesti egyetemen 100 korona pályadíjat nyert); az Ethnographiában (1890. Egy szepességi népmondáról, melynek alapján Mikszáth Kálmán A lublói kisértet czímű regényét írta); czikkei a beszterczebányai főgymnasium Értesítőjében (1901. Az angol praeraphaeliták), a Havi Szemlében (1901. A tájfestészet hangulata), a Műcsarnokban (1901. Néhány szó a magyar rézkarcz fölvirágzása érdekében), a Művészetben (1902. A tájfestészet hangulata). — Szerkeszti a Havi Szemle cz. szépirodalmi, tudományos és művészeti folyóiratot 1902 óta Beszterczebányán. (Ezen folyóiratnak csaknem minden száma hoz tőle aesthetikai és műtörténeti czikkeket, költeményeket, prózában fordításokat angolból és svédből sat.).

Századunk Névváltoztatásai. Budapest, 1895. 171. l. — *Vajda* Névkönyve és önéletrajzi adatok.

Olgyay *Gáspár* (olgyai), ügyvéd, szül. Olgyán (Pozsonym.), hol atyja O. Jakab birtokos volt. — Munkája: *Observationes* in jus publicum Hungariae anno 1792. Hely n. (Névtelenül. Rosenmann István Bécsben 1791-ben kiadott munkáját czáfolja, illetve helyreigazítja).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 221. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Olgyay *Gáspár* (olgyai), birtokos és megyei táblabiró, előbbinek fia. Meghalt 1888. okt. 9. Szempczen 76. évében. — Czikke a Társalkodóban (1838. 79., 94. sz. Felvilágosítás a Pozsonytól Gänserndorfig vezetendő vasút iránt); politikai czikkeket és leveleket írt a Pesti Hirlapba és a Világba a 40-es években. — Kézirati munkája: Polychord, feleletül a «Világ»-nak a vasutak és reform elleni előadásaira 1842, ívrét 29 levél. Censurai példány a m. n. múzeumban. — Megírta a család (melynek első őse: Farkas de Ouga 1256) leszármazási táblázatát. Ebből írtam le a család genealogiáját és közöltem a Nagy Iván munkájában.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 221. l. és gyászjelentés.

Olgyay *Pál*, szent Ferencz-rendi szer-

zetes; 1753-ban IV. éves theologus volt Győrött. — Munkája: *De praecipuis ecclesiae ritibus* opusculum ex variis, probatisque authoribus collectum. Primum Viennae Austriae, nunc in Hungaria ad publicam eruditionem iterum impressum, ac auditoribus oblatum. Jaurini, 1753. (Publice defendendam proponeret die 25. Apr. 1754).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Olgyay *Titusz* (olgyai), megyei alispán és országgyűlési képviselő, O. Zsigmond birtokos és Orosz Teréz fia, szül. 1812. szept. 20. Olgyán (Pozsonym.); Pozsony vármegye főjegyzője volt és 1839., 1843., 1847-ben országgyűlési követ, 1861-ben képviselő; a nevezetesebb ellenzéki követek közé tartozott. Tagja volt a büntető törvényt kidolgozó bizottságnak és 1848-ban azon küldöttségnek, mely a rendek kivánságaival Bécsbe ment. 1861-ben Pozsonymegye alispánja volt. 1862-ben az országbirói méltósággal kináltatott meg, de az ország alkotmánya felfüggesztve lévén, e méltóságot nem fogadta el. Zichy János gróf topolyai uradalmában teljhatalmú megbízott volt. Meghalt 1868. ápril 10. Topolyán (Bácsmegyében). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Ponori Thewrewk József, Hongyülési Emlény. Pozsony, 1847. 32. lap. — *Nagy Iván,* Magyarország Családai VIII. 222. l. — *Ország Tükre* 1862. 23. sz. (arczk. könyom. Marastonitól). — *Fővárosi Lapok* 1868. 86. sz. (Nekr.). — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 373. lap és gyászjelentés.

Olivieri *Vilmos* Fiumében. — Munkája: *Il castellano d'Urchex* ribelle di Scozia. Ballo serio pantomimico in 5 atti. Fiume, 1833.

Petrik Bibliogr.

Ollop *Imre* Nagy-Kanizsán. — Munkái: 1. «*Der Pepi.*» Gelegenheits-Couplets für den Josephi-Abend 1898. Nagy-Kanizsa, 1898. — 2. *Bogenriederlein fein!* Gestanzln zu seinem Namenstage. Nagy-Kanizsa 18. März 1899.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Olsavszky *Jenő,* királyi törvényszéki biró, O. Márton beregmegyei uradalmi tisztartó és Klinkó Mária fia (a család 1754-ben régi magyar nemességét megújító oklevelet kap), szül. 1848. aug. 25. Zsdenyován (Beregm.). A gymnasiumot Ungvárt végezte, a hol családi alapítványon a papok fiainak nevelőintézetében volt teljes ellátása. Ezután az orvosi pályára készült; de három egyetemi tanév befejezése után azt elhagyva, a jogi pályára lépett. Az I. és II. évi jogi tanfolyamot Máramaros-Szigeten végezte és ugyanekkor négyesi Szepessy Mihály kincstári jószágigazgató gyermekei mellett nevelőül volt alkalmazva. A III. évi jogi tanfolyamot Egerben végezte. 1874-ben Budapestre került az igazságügyminiszteriumba segédfogalmazónak, a honnan néhány év mulva Beregszászba kir. alügyésznek nevezték ki. Néhány év alatt Sátoralja-Ujhelyt, Szatmárt, Nyitrán, Aranyos-Maróthon, Trencsénben és más helyütt is alkalmazták a felgyült anyag feldolgozására kisegítőnek. Az 1883. évben Szabadkára került, hol 1885-ben kir. törvényszéki biróvá lett, és itt 1903. júl. 3-án bekövetkezett haláláig szolgált. A közös hadseregnél, az egyéves önkéntesség után, hadnagynak a Mollináry gyalogezredhez nevezték ki; a honvédségnél főhadnagy lett. — Budapesten tartózkodása idején a Vadnay Károly által szerkesztett Fővárosi Lapok állandó munkatársa volt és e minőségében a lap részére sok elbeszélést írt, melyeket Bereghy Jenő és Munkácsi Jenő néven közölt. Vidékre kerülve, mindenkor az illető vidéki lap munkatársa lett és ezekbe is szépirodalmi, prózai munkákat írt; a Fővárosi Lapokkal való összeköttetését azonban mindaddig fenntartotta, a míg szerkesztője Vadnay Károly volt. Több színdarabot is írt, a melyeket vidéki színpadokon adtak elő; több vidéki társulatnál ő maga is mint műkedvelő többször föllépett.

Testvéröcscsének Olsavszky Lajosnak szíves közlése.

Olsavszky *Lajos* (*Vilmos*), ügyvéd, előbbinek testvéröcscse, szül. 1852. jún. 12. Felső-Hraboniczán (Beregm.); a gymnasiumot Ungvárt végezte, a hol családi alapítványon a papok fiainak nevelőintézetében volt teljes ellátása; az I. évi jogi tanfolyamot Máramaros-Szigeten hallgatta, a II-at, egy éves önkéntes levén, mint magántanuló végezte, a III. évet pedig Kassán. A birói vizsga letétele előtt és után gyakorlaton volt Fábián János kassai ügyvédnél, kitől közjegyzőhöz ment. 1876 elején az igazságügyi miniszteriumban fogalmazógyakornok lett; 1878-ban áttették a budapesti királyi táblához szintén gyakornoknak; nyolcz évi gyakornokoskodás után segédfogalmazónak, majd fogalmazónak nevezték ki ugyanott. A királyi ítélőtábláknak az 1891. évben történt szaporítása alkalmával az újon szervezett kassai kir. ítélőtáblához elnöki titkárnak ment, a honnan később Aranyos-Maróthra királyi törvényszéki biróvá nevezte ki a király. 1898. jan. 1. ideiglenesen nyugalomba helyezték. A közös badseregnél, az egyévi önkéntesség után, a tiszti vizsgálatot jó sikerrel letette ugyan, de tiszti kinevezése elmaradt. A honvédségnél hadnagy, majd főhadnagy lett és 1893-ban, mint ilyen, rangjáról leköszönve, a katonaságból végképen kilépett. A bosnyák okkupáczió idején Boszniában volt 1878 augusztus közepétől 1879 május végeig, mint a Mollináry gyalogezred őrmestere. Jelenleg ügyvéd Budapesten. — Verseket és tárczákat írt a kassai Haladásba, a Kaschauer Zeitungba, majd beszélyeket és tárczaszerű apróságokat a Komócsy József által szerkesztett Divatlapba. 1879-ben az ifj. Ábrányi Kornél által szerkesztett Magyarország, később az Egyetértés munkatársa lett és itt öt évig dolgozott, mindeddig álnév alatt. Ezután neve aláírásával írt 1885-től beszélyeket és tárczaczikkeket a Szemlébe, Pesti Naplóba, Függetlenségbe, a Képes Családi Lapokba, Budapester Tageblattba, Oedenburger Zeitungba, Pressburger Zeitungba, Vasuti Lapokba, Pápai Lapokba, az Egyetértésbe, a M. Állam szépirodalmi mellékletébe, a Budapesten megjelenő Színházba, a Kassai Szemlébe, a kassai Felsőmagyarországba, a Barsi Ellenőrbe, az Abauj-Kassai Közlönybe, Kassa és Vidékébe, Politikai Szemlébe, Aus der Gesellschaftba sat. Kisebb szépirodalmi műveiből több németországi képes ujság és folyóirat közölt fordításokat. — Munkája: *Apróságok.* Bpest, 1886. (Apró elbeszélések). — Álnevei és jegyei: Nessuno, Nemo, Bereghy Vilmos, Ols és (O.) (az Egyetértés-, Pesti Napló- és a kassai Haladásban).

Nyevicskey Antal, A budapesti kir. ítélő tábla története. Bpest, 1891. 93. l. és önéletrajzi adatok.

Olsavszky *Manó Mihály*, bölcseleti doktor, munkácsi görög kath. püspök, valóságos belső titkos tanácsos, O. István püspök testvéröcscse, olsaviczai (Szepesmegye) származású; 1720-ban Nagyszombatban logikus volt; a theologiát is ugyanott hallgatta; a Bazil-rendi szerzetbe lépett mint világi pap és 1725-ben fölszenteltetett. Előbb munkácsi parochus, majd Olsavszky István és Blazsovszky püspökök vikáriusa volt. 1743. febr. 18. Erdődy gróf egri püspök általános vikáriussá nevezte ki s azon év márcz. 12. mint a csernekhegyi zárda főnöke egyszersmind munkácsi püspök lett és Munkácsra költözött. XIV. Benedek pápa 1743. szept. 6. apostoli vikáriussá nevezte ki. Bár a nyolcz polit. vármegyére kiterjedő munkácsi egyházmegyéjében hívei túlnyomóan orosz anyanyelvűek voltak, ő a magyar nyelv terjesztésében és általánossá tételében folytonosan fáradhatatlanul buzgólkodott. A görög nem egyesült vallásuaknak az unióhoz való visszatérítésére az utat ő egyengette, sőt elké-

szítette. A munkácsi püspöki lak építését 1752-ben megkezdette, de nem fejezhette be teljesen. Sok egyenetlensége volt Barkóczy Ferencz egri püspökkel, ennek a munkácsi püspökség dolgaiba való beavatkozása miatt. Meghalt 1767. nov. 5. Munkácson. — Munkája: *Sermo* de sacra occidentalem inter et orientalem ecclesiam unione quo M.M.O. episcopus Rossensis ... occasione suae cum r. decreto visitationis, comitatus Szathmariensis populum per Sarabaitam, quendam, qui Sophronium se nominabat, ad Schisma concitatum, et relapsum, anno 1761. ad reassummendam sacram unionem, cum optato successu, exhortatus est. Tyrnaviae, 1761. (Magyarul: A szeretet kötele, az az: A napkeleti és napnyugoti anyaszentegyház között való egyességről lött beszéd. Deákból magyarra forditotta és megbévítette egy pécsi püspöki megyéből való pap (Lethenyei János). Pécs, év n. Németül:. Bécs, 1765., oroszul (Poczajoviae, 1765) is megjelent).

Katona, Historia Critica XXXIX. 986. l. — *Lehoczky Tivadar*, Beregvármegye Monographiája. Ungvár, 1881. II. 151. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Felvidéki Sion* 1891. 15. sz.

Oltard *András*, ág. ev. lelkész, szül. 1611. decz. 13-án Nagy-Disznódon, hol atyja Oltard János szintén lelkész volt; Nagyszebenben tanult és 1632. nov. 17. külföldi akadémiákra ment, még pedig, miután Németországban akkor a 30 éves háború dúlt, Lengyelországba; decz. 3. érkezett Krakkóba, 1633. jan. 9. Danczigba és 21. Königsbergbe; azonban a szükséges segélypénzzel nem levén ellátva, kénytelen volt innét 1634-ben ismét Danczigba visszatérni; itten a Woltringen-féle családnál nyert házi tanítói állást; egyszersmind egyetemi tanulását is folytathatta. 1636-ban visszatért hazájába s júl. 14. érkezett Nagyszebenbe. 1637. jan. 14. ugyanott gymnasiumi rektor lett, mely hivatalát: De oculo vidente, aure audiente a Domino, Prov. XX. 12. cz. beszéddel kezdte meg. Különösen kitünt szónoki tehetségével. A lelkészek hiánya miatt 1638-ban a nagyszebeni városi tanács meghívta csütörtöki hitszónoknak, mely tisztét aug. 5-től a következő évig viselte, midőn máj. 26. archidiakonus lett. 1641. márcz. 7-én a keresztényszigeti lelkészi állást foglalta el. Midőn Rihelius Péter meghalt Nagyszebenben, 1648. nov. 22. őt hívták meg helyére városi lelkésznek, hol decz. 20. tartotta első beszédét. Az ő idejében szűntek meg az ottani boszorkánypörök. A nagyszebeni Rákóczi-féle ostrom után 1660-ban pestis dühöngött a városban, melyben O. két fia meghalt és okt. 6. a járványnak ő is áldozata lett. Könyvtárát az iskolai könyvtárnak hagyta. — Munkái: 1. *Concio Solennis* & extraordinaria, Complectens initia & progressum reformationis primae Ecclesiarum Saxonicarum in Sede Cibiniensi, in Transylvania constitutarum. Elaborata & habita Cibinii Anno 1650. ipsa Dominica Jubilate quae erat dies 8. Maij, dum ibidem Visitationem Ecclesiarum Saxonicarum, ordiretur & auspicaretur bono cum Deo, Rev. & Clar. Vir. Dominus Christianus Barthius Pastor Birthalbensis, Episcopus & Superintendens earundem. Cibinii, 1650. — 2. *Album Oltardianum.* 1526—1659. Kronstadt, 1860. (Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens. Neue Folge 1—49. l. kiadta Trauschenfels Jenő. Az eredeti kéziratot Henne Xaver Ferencz gyulafehérvári prépost 1831-ben adta át Kemény József grófnak. Ezen Album első részét Scheerer-Nyirő, máskép Oltard András, a család törzsfője írta 1526—52-ig, melyben az író ragaszkodását az ausztriai uralkodó-házhoz tünteti fel; kevés történeti érdekkel bír ennek folytatása fiától, O. Páltól, 1552-től 1576-ig; a III. részt Scheerer András fia Márton jegyezte fel 1576—1591-ig, s ez többnyire családi eseményeket tartalmaz; ellenben a IV. részben, mely az előbbe-

ninek fiától, Oltard Jánostól származik az 1591—1629. évekből, érdekes dolgokat jegyzett fel; végre O. János fia O. András 1630-tól 1659-ig írta naplójegyzeteit, melyek az utolsó évit kivéve, családbeli születési s halálozási eseteket tartalmaznak. Kemény József gróf az eredeti Albumot lemásolta, előszóval és az Oltard család genealogiájával látta el; ezen másolatból, a genealogiát kivéve, adta ki Trauschenfels). — Oltardnak vannak még közérdekű följegyzései a Matric. Cibin. 1649. cz. jegyzőkönyvben.

Benkő, Transsilvania. Vindobonae, 1778. II. 433. l. — *Seivert, Johann*, Nachrichten. Pressburg, 1785. 300. l. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon III. 28. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 204. l. — *Allgemeine Deutsche Biographie* XXIV. 343. l. (Teutsch, G. D.).

Oltard *János* (idősb), ág. ev. lelkész, szül. 1576. júl. 17. Nagy-Ekemezőn, hol atyja O. Márton szintén lelkész volt; 1602. szept. 24. nagyszebeni diakonus, 1606. vörösmarti lelkész, azon év aug. 27-én nagy-disznódi lelkész lett; innét 1617. jan. 6. nagyszebeni lelkésznek hívták meg, hol mint káptalani dékán 1630. máj. 9. meghalt. — Több alkalmi latin költeményt hagyott hátra, melyek az akkori nevezetesebb eseményeket és személyeket tárgyalják, különösen szerencsés volt a chronostikon írásában; saját síremlékfeliratát is megírta latin versekben, melyeket Trausch közöl. — Munkája: *Chronicon* Fuchsio-Lupino-Oltardinum, sive Annales Hungarici et Transsylvanici, opera et studio Clar. Doct. Virorum Simonis Massae et Marci Fuchsii, Pastorum Coronensium, nec non Christiani Lupini et Joannis Oltard, Pastorum Cibiniensium, concinnati, quibus ex lucubrationibus Andreae Gunesch ... aliisque manuscriptis fidedignis quaedam adjecit Johannes Ziegler Schenkensis ... Edidit Josef Trausch. Pars I. Complectens Annales an. 990—1630. Coronae, 1847. (O. a krónika 1591—1629. részét írta).

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 38., 418. l.

Oltard *János* (ifjabb, előbbinek fia), ág. ev. lelkész és a nagyszebeni káptalan syndikusa volt Keresztényszigeten, hol 1660-ban meghalt. — Munkája: *Exercitatio* ontologica de Qualitate. Wittebergae, 1647.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 42. l.

Oltard *János*, ág. ev. lelkész, szebeni származású, előbbinek fia; 1677-től a wittenbergai egyetemen tanult. Meghalt 1704. máj. 24. Nagy-Csűrön, hol lelkészi hivatalt viselt, és vele az Oltard család kihalt. — Alkalmi költeményei vannak; a Feliciter! Feliciter! ... Wittebergae, 1677 (német); Schuler, Georgius, Dissertatio Theologica ... U. ott, 1677.; Acclamationes Votivae ... U. ott, 1679. cz. munkákban.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 42. l.

Olteanu *János*, nagyváradi görög kath. püspök, szül. 1839. decz. 25. Szintyesten (Krassó-Szörénym.); középiskoláit Oraviczán és Lugoson, a theologiát Balázsfalván végezte, honnét további tanulmányok végett Bécsbe küldték a szent Borbála kollégiumba. 1860-ban visszatérve, a csak akkor létesült lugosi püspökséghez került levéltárnoknak, utóbb titkárnak, egyszersmind a lugosi gymnasiumban díjtalanul tanította a rumén nyelvet és irodalmat. Az akkori püspök Dobra Sándor nagyon megkedvelte s titkárává nevezte ki. Gyorsan emelkedett ezentúl és 1868-ban már pápai kamarás lett. 1870. jan. 25. lugosi püspökké nevezték ki. Előzékenységével mindenkit megnyert és mindenkinek parancsolni tudó föllépése megszüntette megyéjében a rumén túlzók izgatásait. 1873. szept. 23. nagyváradi püspök lett és a király a Lipót-rend középkeresztjével tüntette ki. Sokat tett a szegény papok segélyezésére, kiket plébániák, iskolák építésében segített; Belényesen a gymnasiumban működő tanárok fizetését a saját-

jából javította. A nagyváradi görög kath. püspökség százéves fennállása ünnepén, 1877. jún. 3-án a Ferencz József-rend nagy keresztjét kapta. Meghalt szélütés következtében 1877. nov. 29. Nagyváradon. — Czikke a Foaia pentru minte anima si literaturában (1858. Sinkai Gábor György élete, ruménül). Fiatalabb korában írt egy rumén irodalomtörténetet (ezt azonban nem ismerem).

Magyarország és a Nagyvilág 1872. 22. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1877. 50. sz. arczk. — *Márki Sándor*, Bihari román írók. Nagyvárad, 1880. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 426. l. (Costa János) és gyászjelentés.

Oltványi *Gáspár*, nyug. róm. kath. lelkész, O. Pál prépost testvéröcscse, szül. 1844. jan. 5. Szegeden; 1866. július 20. áldozópappá szenteltetett; segédlelkész volt öt évig Bogároson (Torontálm.), Csákován (Temesm.), Eleméren, Hidegkúton, Dettán, Nagyszentmiklóson; 1871—1882-ig Földeákon administrátor, azután Kubinban (Temesm.), Glogon (Torontálmegye) és Oppován hasonló minőségben hét évig működött. 1891-ben apáczai (Csanádm.) lelkészszé neveztetett ki, hol 1897-ben súlyos betegsége miatt nyugalomba vonult és jelenleg Budapesten él. — Költeményei, ódái a Magyar Államban (1903), ennek melléklapjában, a Szépirodalmi Kertben, és az Alkotmányban jelentek meg; álnév alatt a Bolond Istókban, Herkó Páterben s a spanyol Herko Pater cz. humorisztikus lapokban is jelentek meg dolgozatai. — Munkái: 1. *Oda* don Pedro Calderon de la Barca tiszteletére. Bécs, 1881. (A lissaboni akadémia által hirdetett nemzetközi pályázaton nagy arany érmet nyert). — 2. *A nagy lutri*, vagy az igérvényjáték. Budapest, 1889. (Népiratkák 19. 2. kiadás). — 3. *Az árvák atyja.* U. ott, 1889. (2. kiadás. U. ott, 1893. Népiratkák 23.). — 4. *A pórul járt irigy.* Ugyanott, 1889. (Népiratkák 24. 2. kiadás).

Kisslingstein Könyvészete, a m. nemzeti múzeumi könyvtár példányairól és Oltványi Pál szíves közlése.

Oltványi *Pál*, prépost, nyug. iskolai igazgató, O. Ferencz polgár és Puskás Apollonia fia, szül. 1823. aug. 1. Szegeden; tanulmányait szülővárosában kezdette, a gymnasium V. és VI. osztályát Temesvárt, a VII. és VIII. osztályt pedig Szegeden végezte; ekkor a csanádegyházmegyei papnövendékek közé lépett; egyházi elöljárósága a theologia hallgatására a bécsi Pázmáneumba küldte, hol 1841—1845-ig tanult. Visszatérve 1845. aug.-tól mint a káptalan jegyzője működött. 1846-ban pappá szenteltetett és három hónapig Uj-Bessenyőn mint segédlelkész szolgált, majd a püspöki udvarhoz hívták be, hol mint levéltárnok és szentszéki aljegyző, később mint irodaigazgató s titkár, 1852 óta pedig egyúttal mint szentszéki ülnök működött. A szabadságharcz idejét Lonovics püspök, majd Temesvár ostromzárlata idején Róka József püspöki helyettes mellett Makón, később Fábry Ignácz és Csanády Sándor püspökök mellett Temesvárt élte át. A Bachkorszak alatt az egyházmegye s a papság jogait az idegen kormányszék ellenében erélyesen védelmezte. 1854. decz. Földeákra (Csanádm.) ment plébánosnak. Az árvíz által sokat szenvedett helységben 1857-ben új templomot, 1861-ben iskolát, a temetőben 1864-ben kápolnát építtetett. Az 1863. aszály alkalmával a parochián népkonyhát állított fel. 1869-ben a földeáki iskola részére 1000 frt alapítványt tett; ugyanekkor a m. tudom. akadémiának is küldött ezer forintot, melyhez 1872-ben még 200 frtot csatolt, mely összeg kamatai Oltványi-alapítvány czimmel magyar történelmi művek pályadíjára fordíttatnak. Időközben többször külföldi utazást is tett, így 1857-ben a nemzeti tüntetés alkalmával a Scitovszky János herczegprimás vezetése alatti máriaczelli zarándokok zászlóvivője volt; utazott Szász- és Poroszországban,

Hollandiában, Belgiumban, Francziaországban, Svájczban, mindenütt a népiskolákat és az apáczák intézeteit tanulmányozva; 1877-ben Olaszországban tett nagyobb utazást. Az 1869. júl. 21. elhalt Oltványi István nagyprépost végrendeletének végrehajtására Szegedre küldetett, hogy ott az erre rendelt alapítványból az apácza-iskolát felállítsa. Midőn Csanádmegyét elhagyta, Földeákon egy az apáczák által vezetendő leányiskola építésére 2000 frtot adományozott. A helység elöljárósága kegyelete jeléül 1887-ben tanácskozási terme részére arczképét lefestette. 1891-ben plébániai javadalmáról is lemondott és a község 1896-ban díszpolgárrá választotta meg. A nagybátyja alapítványából Szegeden létesült leányiskolát és nevelőintézetet 1873. okt. 25. megnyitotta, melyet több ízben nagyobbított és már 1874-ben saját költségén a szegény sorsúak részére egy három osztályú ingyenes leányiskolát állított ugyancsak az apáczák vezetése alatt, melyet 1886. és 1897-ben a IV. és V. osztályokkal egészített ki. Ezen ingyenes népiskolákat a város közönsége is évek óta jelentékenyen segélyezi. 1878-ban a Szeged-alsóvárosi temetőben az elhunyt apáczák részére sírboltokkal díszes kápolnát emeltetett. Az 1879. árvíz alkalmával O. Oraviczára menekült, hol egy 11 szobás épületet 12 holdas kerttel vásárolt és azt, midőn 1880-ban visszatért Szegedre, szintén apácza-iskolának engedte át oly feltétellel, hogy az apáczák neki ezer forintot fizettek ki s ötezer vételárrészlet után a kamatokat a szegedi s földeáki apáczáknak fizetik. Mint a szegedi apácza-iskolák igazgatója összes tevékenységét a vezetése alatt álló intézetek emelésére fordította. Az intézetet a király (1883. okt. 15.) is meglátogatta. Huszonhét évi buzgó szolgálata után, mi alatt 40 ezer forintot meghaladó költséget fordított az általa létesített iskolákra, az 1900. év végén igazgatói állásáról lemondott és nyugalomba vonult. 1896-ban aranymiséjét Mária-Czellben tartotta meg, mely alkalomból a csanádi káptalannál 120,000 korona alapítványt helyezett el, melynek rendeltetése halála után lesz nyilvános; de ezen felül a szegedi árvaházra tett alapítványát ezer koronával növelte. 1872 óta Szeged város törvényhatósági bizottságának tagja. Az egyházi és tanügyi téren szerzett érdemeiért IX. Pius pápa 1862-ben titkos kamarásának nevezte ki, 1877. a Ferencz József-rend lovagkeresztjét, 1882. a jeruzsálemi szent sír lovagrend középkeresztjét, 1898. pedig a III. osztályú vaskoronarend lovagkeresztjét és 1880-ban a csúthi préposti czímet kapta. — Első czikkei a Religio és Nevelésben (1845) jelentek meg „—a" jegy alatt és azóta több hírlapba s folyóiratba, de különösen a szegedi helyi hirlapokba írt czikkeket; a M. Sionban (1863—64. Történelmi emlékek a csanádi püspöki megyéből, 1866. A földeáki plébánia története); a temesvári régészeti és történelmi Értesítőben (1888. Bánáti telepítvények a múlt és jelen században, A magyar Pálos-rend a csanádi püspöki megye területén). — Munkái: 1. *Erläuterungen* über das erste Programm des Lyceal-Gymnasiums zu Temesvár. Temesvár, 1851. — 2. *Vegyes házasságok* és az új polgári törvénykönyv. U. ott, 1854. — 3. *Privilegium fori* és az új polgári s büntető codex. U. ott, 1854. — 4. *Menyország királynéja.* Salve Regina. Népszerűleg magyarázva O. P... által. Pest, 1857. — 5. *Vegyes házasságok.* Temesvár, 1857. (Ismert. Budapesti Hirlap 1858. 58. sz.). — 6. *Acta Synodalia.* U. ott, 1859. — 7. *A csanádi püspöki megye* birtokviszonyainak története. Szeged, 1867. (Ism. Egyházi Lapok). — 8. *A római kath. egyház* és a parlament Magyarországban. U. ott, 1871. — 9. *Tájékoztató útmutatás* a kereseti jövedelemadónak bevallása és felebbezése iránt. U. ott, 1876.

(2. bőv. kiadás 1876., 3. bőv. k. Tájékozó útmutatás a különféle egyenes-adók bevallása és fölebbezése iránt Magyarországban cz. U. ott, 1877. Ism. Irod. Szemle és Községi Jegyzők Közlönye 1888., a temesvári Havi Közlöny 1902. decz. Németűl: Temesvár, 1876.). — 10. *Egyházi beszéd*, melyet nagys. és főt. Kremminger Antal csöppöfői prépost, Szeged-belvárosi lelkész ... 50 éves áldozársága ünnepén 1876. okt. 26. elmondott. Szeged, 1876. — 11. *Tanügyi Értesítő* a szegedi apáczatanintézetről. U. ott, 1878-tól 1900-ig, húsz füzet. — 12. *Tájékozó útmutató* a bélyegilleték és illetékegyenértéki adó iránt. U. ott, 1881. — 13. *Egyházi beszéd* a földeáki apácza-zárda és iskola beszentelése alkalmával. U. ott, 1881. — 14. *A jeruzsálemi szent sír* és lovagrendjének rövid története. A szerző arcz- és Jeruzsálem város térképével. U. ott, 1882. — 15. *Földeák* község történelme. Makó, 1883. — 16. *Egyházi beszéd*, melyet a szegedi új vashídnak 1883. szept. 16-án történt fölszentelése alkalmával tartott. Szeged, 1883. — 17. *A népoktatási ügy* Magyarországban. U. ott, 1884. — 18. *Szeged*, a nagy kath. város egyik nyilt sebe. Tájékozásúl ez ügyre nézve. U. ott, 1885. — 19. *Emlék-gyászbeszéd*, melyet boldog emlékű dr. Kremminger Antal temetése alkalmával a Szeged belvárosi szentegyházban 1885. febr. 6-án tartott. U. ott, 1885. — 20. *Szegedi különlegességek*. Válaszul a birálóknak. U. ott, 1886. — 21. *Játékok* és szavalmányok tanulók számára. U. ott, 1885 és 1890. Két füzet. — 22. *Javaslat* az alsó clerus párbér- és congrua-rendezése ügyében. Közli Alföldi Kleofás. U. ott, 1885. — 23. *Tájékozás* a kegyúri jog iránt. U. ott, 1886. — 24. *Fenyőfa* mint karácsonyfa. Karácsonyi szavalmány. U. ott, 1886. — 25. *A szegedi plébánia* és a t. piarista atyák szegedi krónikája. (Papp János), A piaristák Szegeden 1720—1886. cz. könyv birálatául. U. ott, 1886. (Ismert. Szegedi Hiradó 274. sz., M. Sion 1887). — 26. *Tájékozó útmutatás*, az egyház, szolgái és alapítványi pénztárak által fizetendő állami adók iránt. U. ott, 1887. (2. kiadás. U. ott, 1887.). — 27. *Salve Regina*, a Mennyország királynéjának tiszteletére elmélkedések május hó minden napjára. U. ott, 1893. — 28. *Hódolat* a királynak. U. ott, 1897. Aczélm. — 29. *Oltványi István emlékére* a Szeged-alsóvárosi apácza-intézetben tartott hálaünnepély. U. ott. 1900. — 30. *Tátrafüredi emlék*. U. ott, 1901. (Költemény és próza. Annak emlékére, hogy 1873 óta minden évben Tátra-Füreden tölti a nyarat. Ism. M. Állam 117. sz.).

Ferenczy és *Danielik*, M. Irók I. 345., II. 413. lap. — *Katholikus Néplap* 1869. 50. sz. arczk. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *M. Könyvészet* 1886—87., 1901. — *Ország-Világ* 1888. 3. sz. arczk. — *M. Sion* 1889. 701. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 427., XVIII. 375. l. — *A katholikus Magyarország*. Bpest, 1902. 920., 926. l. arczk. (Album).

Omasztha' *István*, tanuló a prágai egyetemen, trencséni származású. — Munkája: *Dispvtatio* Prima De Constitutione Rhetoricae. Ad quam Praeside M. Paulo Mvllero Witebergen. Scholae Iglawien. Rectore, Respondebit . . . Iglaviae ad diem 21. Februar, loco consueto. Pragae, M.DC.XV. (Ajánlja Trencsén városának és Szoczowinus András vágujhelyi elölljárónak. A végén üdvözlő vers van Ursinus Elias prágai rectortól, a ki Magyarországban is tanított).

Fabó, Monumenta II. 323. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi Magyar Könyvtár III. 1. rész 342. l.

Ompolyi. L. *Mátrai Ernő.*

Ompolyi *V. Károly.* L. *Veszely Károly* (ompolyi).

Onadi *János*, ev. ref. iskolamester Kassán. — Munkája: *Practici Algorithmi* Erotemata Methodica. Az Az Olly Cselekedő Számok, Mellyek Könnyü Kérdések és Feleletek által rövid utat mutatnak arra

a tudományra, melyben akár mely féle adásnak s vételnek, osztálynak, vagy egyéb Kereskedésben, csak a legg-kissebb Summának-is bizonyos Száma tanittatik, a Számlálásnak hat kivált-képpen való nemeiben, és ezek szerint való fraktiókban, mind külső, s Szent Irási s mind penig Szent Iráson fundáltatott példákkal világosítva. Kik-is A Cassai H. C. lévő Scholában tanuló Iffjaknak kedvekért irattattak Onadi János, mostani Schola Mester által... Kassa, 1693. (Versekben)

Horányi, Memoria II. 705. l. — *Toldy Ferencz*, M. nemzeti költészet története 299. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 577. l.

Onadi *József B.*, orvosdoktor magyarországi származású (a munkája czímlapján: Medio-Montano Hungarus). — Munkája: *Dissertatio* theologica de patrono electorum dei, sive angelo alio intercessore. Juxta apoc. VIII., 3. 4. qua super adspirante Paracleti illius Joh. XIV, 16. & XVI, 7. 15. omnia scrutantis 1. Cor. II. 10. gratia. Praeside Paulo Gyöngyössi a Pettyen, author ... in templo academico universitatis Viadrinae anno P. C. J. N. 1742. die 1. Junii ... Francofurti ad Viadrum.

Petrik Bibliogr.

Onadi *Sámuel*, ev. ref. lelkész, szül. Bajnán (Esztergomm.) 1723 körül; Bicskén (Fehérm.) volt pap, hol 1783. nov. 23. meghalt. — Munkái: 1. *A szentek imádságaikkal*, mint valamely jó illatokkal tellyes arany csésze, avagy az ó és uj testámentomi szenteknek fohászkodásaikból öszveszedegettetett olly imádságos könyvecske mintt a melyből vasárnap, hétköznap és az esztendőnként előforduló nevezetesebb innepnapokon születési vagy nevenapján és más fogadásbéli magános bőjt napján a hívő ember, mint lelki pap reggel és estve jó illatot szerezhet és bocsáthat fel Isten eleibe amaz arany oltáron a Jesuson. Hely n., 1750. Kolozsvár 1772., 1792., Győr 1779., Vácz 1782., Pest 1792., 1794., 1825., Kassa 1794., Komárom 1832. — 2. *Házi és egyházi magános rövid könyörgések*, a mellyeket az ó és ujj testamentomi szent irásokból ki szedegetett és bizonyos időkhöz és alkalmatosságokhoz alkalmaztatott. Győr 1780. (Újabb kiadásai: Pozsony és Pest 1791., Vácz 1782., 1802., Kassa 1794.).

Catalogus Bibliothecae Samuelis Com. Teleki. Viennae, 1811. III. — *Petrik* Bibliogr. és Horvát István jegyzete. (Lexicon Eruditorum, a m. n. múzeum kézirattárában).

Oncs (*Onciu*) *József*, görög szertartású róm. kath. plébánoshelyettes Nagy-Iklódon (Szolnok-Dobokam.); a kolozsvári piaristák gymnasiumában tanult. — Munkái: — 1. *A halálról.* Elmélkedések és imák. Müller Nep. János után átdolgozta. Kolozsvár, 1892. — 2. *A szemek beszéde.* Az emberi társadalom- és állatvilágból vett hetvenöt példában feltüntetve, megvilágítva és megmagyarázva. Írta Kist Lipót; fordította és kiadja ... U. ott, 1893.

Schmiedt Ferencz, Egyetemes Névtára 1901. Bpest, 470. h. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Onderliczka *János*, alvinczi iskolamester. — Kézirati munkájának czímét így közli Beke: Liber judaicus, cum versione germanica. Ms. saec. XVIII.; in 8-o fol. 92.

Beke Antal, Index Manuscriptorum bibliothecae Batthyanianae dioecesis Transsylvaniensis. K.-Fehérvár, 1871. 38. l.

Ondrejkovics *János*, r. kath. plébános, szül. 1814. márcz. 14. Znióváralján (Turóczm.); a bölcseletet és theologiát mint piarista Váczon és Nyitrán, a theologia IV. évét mint esztergomi főegyházmegyei növendékpap 1835—36-ban Nagyszombatban végezte. 1836. okt. 28. fölszenteltetett; segédlelkész volt Ipoly-Födémesen, Aranyos-Maróton, Kisapáthin, Bozókon egy-egy évig és Szent-Benedeken öt évig. 1846. ápr. 24. plébános lett Dömösön, 1848. febr. 18. Tölgyesen; 1880-tól a gróni szent-benedeki hiteles hely tagja, a verebéli érseki nemes székek táblabirája volt. Meghalt 1895. szeptem-

ber 16-án Esztergomban. — Czikke a M. Sionban (1869. A római pápa világi fejedelemségéről). — Munkái: 1. *Egyházi beszéd*, mellyet tek. ns. Bars vármegyének hála-ünnepén, midőn az a kebelében dühöngő ragály megszüntének emlékéül fogadmányként megalapított, és pünkösd hava 3-kára kitűzött évenkénti ájtatosságát e folyó 1845. éven buzgóan ismételné, Szent Benedek városa halomormán a fen érdekelett karok és rendek által felállított kápolnában mondott. Nyitra. — 2. *Örömlant*, főtiszt. Ivánkai Tóth Imre úrnak, midőn a budamelléki b. szűz Mária szigeteni sz. Mihály főangyalról nevezett apáttá igtattatnék 1846. Szent-Benédeken. U. o. — 3. *Monumentum* pietatis in Solenni Joannis Simor principis primatis, archiepiscopi Strigoniensis inaugurationis festivitate positum, nomine districtus VADiaconalis Szalkaensis. Vate ... Strigonii, 1867. — 4. *Pium augurium* in memoriam episcopali jubilaei suae sanctitatis papae Pii IX. pontificis maximi ... divina favente clementia felicibus auspiciis die 3. Junii anni 1877. celebrati in tesseram inconcussae fidelitatis comitatus Honthensis fidelium devotissime dicatum. U. ott. — 5. *Egyházi beszéd*, melyet tek. ns. Barsmegyének hálaünnepén, midőn az a kebelében dühöngő ragály megszüntének emlékére fogadalomkép megállapított és pünkösd hava 3. kitűzött évenkénti ájtatosságát 1881. évben buzgón ismételné, Sz. Benedek város halomormán, a föntérdeklett megye rendei által felállított Kápolnában mondott. Bpest, 1881. — Kéziratban: Elegia rev. ac exim. patri Ernesto Polesetzky e S. P., dum sacrum patroni diem recoleret, ab alumnis eiusdem ordinis oblata Vacii, 1833. (A budapesti piaristarendház könyvtárában).

Uj M. Sion 1886. 836. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 372. lnp. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii, 1894. 830. l. — *Schematismus* Cleri Strigoniensis 1896.

Ondrejovics *Bálint*, birtokos Bágyonban (Nógrádm.). — Munkája: *Józan elmélkedés* a magyar szent korona eredetéről, a mostan támadott új világosítók ellen. Pest, 1794. (Az Előszóban írja: E munkámnak legelső hasznát érzettem abban, hogy az által kedves feleségemnek Komjáti Katalinnak halála miatt megkeseredett voltomat enyhíteni és egy kevéssé mintegy felejteni láttattam.)

Petrik Bibliogr.

Ondriszik *János*, r. kath. plébános, szül. 1820-ban; 1844-ben plébános volt Vágujhelyen (Nyitram.), hol 1883-ban meghalt. — Tót lapokba és folyóiratokba írt czikkeket és szent beszédeket. — Munkái: 1. *Reč* oslawújaca opátske blahosl. Panny Marie z Cikadoru prvotiny dôstojného pána Ludewita Starcka ... na sw. tri Krále, čili dňa 6-ho Januára roku 1856-ho prednesena. Buda, 1856. (A czikadari apátságbeli szűz Máriát ünneplő beszéd. Starck Lajos német munkájának fordítása). — 2. *Jubilárna slavnost* kostola sv. Anna v. Trenčne, 1868. (A trencséni szent Anna kápolna jubiláris ünnepélyének emlékére).

M. Sion 1890. 806. lap. — *Petrik* Bibliogr. IV. 70. l.

Onisioru *Gábor*, bölcseleti doktor, szül. 1855. ápr. 22. Ságrán (Beszterce-Naszódmegye); a gymnasiumot Naszódon végezte be. Egyéves önkéntesi szolgálatának teljesítése után bölcseleti tanulmányait a kolozsvári egyetemen 1877—80-ban elvégezte s 1882. jún. 9. bölcseletdoktori oklevelet nyert. Azután a középiskolai tanári pályára lépett és a természetrajzot tanította. — Munkája: *Asachi György* mint román irodalmár és tanférfiú. Kolozsvár, 1882. (Bölcseletdoktori dissertatio).

A kolozsvári egyetem bölcseletkarának jegyzőkönyvéből (Márki Sándor szivességéből) és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Onisor *Viktor*. — Munkája: *Castelul*

din Carpati. Roman din viata, românesc din Ardeal. Nagy-Szeben, 1897. (A kárpáti kastély. Verne Gyula regényének rumén fordítása, szerző életrajzával Dăianie E.-től.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Onitiu (*Onit*) *Virgil*, görög kel. rumén főgymnasiumi igazgató-tanár, szül. 1864-ben Szász-Régenben; 1891-ben nyert tanári oklevelet; a latin és rumén nyelv tanára volt a brassói főgymnasiumban, jelenleg is ugyanannak igazgatója. — Czikke a Transsilvaniában (1890. Alexandri Vazul). — Munkái: 1. *Plan* de invĕtĕment pentru limba română la marele gimnasiu gr. or. român din Braşov. Brassó, 1893. (Alapvető terv a rumén nyelv tanítására). — 2. *Carte de cetire* din Brasov pentru clasa III. & IV. gimnasială, reală şi pentru scólele superióre de fete. U. ott, 1895. Két kötet. (Olvasókönyv a brassói gymnasium III. és IV. osztálya számára). — 4. *De tote.* Schite si novele. U. ott, 1897. (Az egész. Elbeszélés). — 4. *A doua* dare de seamă (28. Maiŭ 1899—6. Juniu 1900.). Publicată de . . . U. ott, 1900. (A második benyujtott számadás). — 5. *Conferentele* pedagogice ale corpórului profesoral ţinute in oniĭ scolere: 1897—1898., 1898—99., 1899—900. U. ott, 1900. (Paedagogiai tanácskozások). — 6. *Istoria literaturei* române ... U. ott, év. n. (A rumén irodalom története. Kőnyomat.).

Vajda Névköeyve és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Ónodi *Adolf*, orvosdoktor, egyetemi rendkívüli tanár, a m. tudom. akadémia levelező tagja, szül. 1857. nov. 7. Miskolczon (Borsodm.); orvosi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, hol 1881-ben egyetemes orvosdoktorrá avatták. Orvostanhallgató korában két ízben nyert pályadíjat. Még mint ötödéves orvostanhallgató 1880-ban a tájboncztani és fejlődéstani tanszék mellett első tanársegéd lett és a kormány tanulmányútra két ízben küldte ki a nápolyi nemzetközi állomásra. 1887-ben az idegrendszer boncz-, szövet- és fejlődéstanából magántanári képesítést nyert. Mint anatomus külföldön is elismerésben részesült. 1888-ban elnyerte a műtői oklevelet és behatóan kezdett foglalkozni az orr-, torok- és gégegyógyászattal és műtőnövendék lett a II. sebklinikán. Az 1894. római, valamint az ez évi bécsi német orvosi kongresszuson a gégegyógyászati szakosztálynak tiszteletbeli elnöke volt. 1887 óta a II. belklinika gégegyógyászati ambulatoriumát vezeti, 1894 óta pedig kórházi rendelő orvos. 1896. máj. 15. a magyar tudom. akadémia levelező tagjai sorába választotta. 1897-ben a budapesti egyetemen rendkívüli tanári czímet kapott. A Société française d'otologie, de laryngologie et de rhinologie levelező tagja, az American laryngological, rhinological and otological seciety tiszteletbeli tagja. Finkelstein családi nevét 1881-ben változtatta Ónodira. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1878. Az arczidegből származó fejbiczczentő idegről, továbbá a nyelv és állszakideg közötti összeköttetésről, 1879. A felső gégeideg még le nem írt változásairól, A röpnyujtvány külső szárnyának ritka varietásáról, 1880. A hevenytakár fertőző anyagáról, Bókai Árpáddal együtt, A nervus depressor emberben és kutyában, boncztani rész, 1882. A láthuzamon és látidegen előforduló idegváltozatról, 1883. A gerinczagyi rostkötegek viszonya az együttérző határköteghez, Az együttérző idegrendszernek élettani és kórtani szempontból fontosabb alakviszonyairól, 1886. Az artheria thyreoidea inferior accessoria comm. változatáról, 1887. A német orvosoknak és természetvizsgálóknak 60. nagygyűlése, 1888. Adatok a gége hüdésének tanához, Általános ezüstkór és gégerák esete, Kisérletek erythrophlaeinnel emberen, Veleszületett zsigerívmaradvány a nyakon, A garatban levő idegen testek casuistikájához, A középső gégeideg jelentőségéről,

1889. A hátulsó orrnyílás világrahozott sajátszerű elzáródásáról, Az orr melléküregei kiöblítésének kérdéséhez, Egy új gégekisérleti eljárás, 1890. A gége kettős beidegzése, A berlini X. nemzetközi kongresszus orr- és gégegyógyászati szakosztályának gyűléseiről, Parosmia esetei, Pharyngitis Fibrinosa chronica esete, 1892. Vegyes orrhabarczok esete, 1893. A gégehüdések kórtanához, klinikai adat, 1894. A német orvosok 66. bécsi vándorgyűlésének gégegyógyászati szakosztálya, 1898. A perforált újszülött hangképzése, A tüdőbajosok sanatoriumokban és klimatikus helyeken, 1899. A mandola lipomája, 1900. A gége-chorea kérdése, 1901. Laringytis submucosa acuta, A hangrés alatt beékelt nekrotikus csont esete, 1902. A gége központi beidegzésének tana, A British medical association 70. évi nagygyűlése Manchesterben); a Természettudományi Közlönyben (1881. A tapintó szőrökről, 1885. A sympatikus idegrendszerről, 1886. A nápolyi zoologiai állomás magyar asztaláról, 1888. A gégetükrészetről, 1890. Szagló érzésünkről, 1892. Éneklő szervünkről, 1898. Pótfüzet. Az orrűr melléküregeinek jelentőségéről); az Akadémiai Értesítőben (Vizsgálatok az őshalak idegrendszere körül, 1890. Adatok a gége élettanához, További adatok a gége élettanához és kórtanához); az Egészségben (1888. A nátha), a Néptanítók Lapjában (1889. A gyermekek lélekzéséről); az Orvosi Mentés Kézikönyvében (1891. Mentő eljárások az orr, torok és gége bajaiban); az Anyák Könyvében (1890. Az orrlégzés jelentősége gyermekeknél); a Gyermek testi ápolásáról cz. könyvben (1891.); a M. orvosok 25. vándorgyűlésének Munkálataiban (1891. Az orr reflexneurosisai); a M. Orvosi Archivumban (1893. A gyűrűpaizsizom beidegzése és működése); a M. belgyógyászati nagy Kézikönyvben (1897. A gége ideges bántalmai); a Navratil Imre tanár jubileumára kiadott Munkálatokban (1897. A hátsó rostaöböl ritka rendellenességéről); a Mathem. és természettud. Értesítőben (1897. A hangképző központok kórtanáról, 1898. A gége légző és hangképző idege; 1899. Adatok a gége idegeinek ismeretéhez, A subcerebralis hangképző központ, A gégechorea kérdéséhez, 1901. A Hyghmorüreg viszonya az iköbölhez és a mellső rostasejtekhez); a Balneologiai egyesület Évkönyvében (1901. A felső légutak bajai és a fürdőhelyek). Ezen czikkek nagy részben németül és francziául is megjelentek, úgyszintén önálló czikkek a következő szakfolyóiratokban: Archiv für Anatomie und Physiologie 1880., 1884., 1887., Centralblatt f. d. med. Wissenschaften 1883., 1885., 1887. Internationale Monatschrift für Anatomie und Histologie 1884., 1886., Pester Med.-Chir. Presse 1884., 1888., 1892., Monatschrift für Ohrenheilkunde 1887., 1889—1891., 1893., 1898., 1901. Berliner klinische Wochenschrift 1889., 1892., Revue de Laryng, D'otologie et de Rhynol. 1890—1894., 1898., Ung. Archiv 1894., Archiv für Laryngologie 1898—1899., 1901., 1902. Revue hebdomadaire de Laryngologie 1894., 1898—1901., Annales des Maladies de l'oreille, du larynx etc. 1899., Anatomischer Anzeiger 1901., Math. und Naturw. Berichte aus Ungarn 1901., Wiener klinische Rundschau 1902., British Medical Journal 1902., Ungar. Mediz.-Chirurg. Presse 1903. — Munkái: 1. *Az együttérző idegrendszer* alaktani megjelenésében. Bpest, 1882. (Különnyomat az Orvosi Hetilapból). — 2. *A csigolyaközötti dúczok* és ideggyökerek fejlődéséről. Két tábla rajzzal. U. ott, 1884. (Értekezések a természettud. köréből XIV. 3.). — 3. *Az együttérző idegrendszer fejlődése.* Közlemény Mihálkovics Géza tanár boncz- és fejlődéstani intézetéből. U. ott, 1885. (Értekezések a természettudom. köréből XV. 19.) — 4. *Rendellenes alakviszonyok* az idegtan köréből.

Mihálkovics Géza boncztani és fejlődéstani intézetéből. U. ott, 1885. (Különny. az Orvosi Hetilapból). — 5. *Utmutató* topographikus bonczolásokhoz. Orvosnövendékek részére. U. ott, 1887. — 6. *A német orvosoknak* és természetvizsgálóknak 60. nagygyűlése. Gégészeti szakosztály. Ugyanott, 1888. — 7. *Kisérleti adatok* a gége hüdéseinek tanához. U. ott, 1890. (Értek. a term. tud. kör. XIX. 10.). — 8. *Orr- és gégegyógyászati közlemények.* U. ott, 1891. — 9. *Az orrüreg* és melléküregei. Boncztani metszetek után 12 ábrával feltüntve. U. ott, 1893. (2. bőv. kiadás. Ugyanott, 1894. Németül: Bécs, 1894. 10 rajzzal a szövegben és 4 táblával. Olaszul: fordította Massei F. 1894. Angolul: ford. St. Cair Thomson 1895.). — 10. *Adatok* a gége beidegzésének boncztanához, élettanához és kórtanához. A m. tudom. akadémia megbízásából. Budapest, (Mathematikai és term. tud. Közlemények XXVI. 2. Németül: Bécs. 1895.). — 11. *A gége idegeinek* boncztana és élettana, kiegészitő kórtani adatokkal. A m. tudom. akadémia megbízásából és támogatásával. Ugyanott, 1902. (Mathem. és term. tud. Közlemények XXVIII. 1. Németül: Berlin, 1902.).

M. Könyvészet 1886—1887., 1890—91., 1894., 1902. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Századunk Névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 171. l. — *Hőgyes Endre*, Emlékkönyv. Bpest, 1896. 411., 785. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 439. l., XVIII. 376. l. — *M. t. Akadémiai Almanach* 1897. 172., 1899. 172., 1900. 199., 1903. 183. l.

Ónody *András*, Komáromban, nemes származású. — Költeményei vannak az Uraniában (1828—1830.); czikke a Társalkodóban (1834. 65. sz. Szent-Péter helység Komárommegyében). — Kiadta rokonának Ónody Jonathánnak A keresztes vitézek cz. fordított munkáját.

A m. n. muzeumi könyvtár példányaiból.

Ónody *Bertalan*, utazó, ki turkesztáni dinnyemagvak beszerzése végett 1875-ben nagyobb utat tett Közép-Ázsiában; a dinnye-tenyésztéssel Rakamaz mellett kisérletet tett, mely azonban nem sikerült. Meghalt 1892-ben. — Czikkei a Magyar Néplapban (1857. 31. sz. Fülek vára); a Vasárnapi Ujságban (1857. 45. sz. Szécsény és a szécsényi våromladék Nógrádmegyében); a Falusi Gazdában (1862. II. 13. sz. Dinnyészet, 1863. I. 17. sz. Levelek Váradi Antal úrhoz, a magyar dinnyészegylet elnökéhez, II. 9. sz. Kácsánkadinnye, 15. sz. O. B. dinnyészegyleti rendes tag kisérletei, 1864. I. 3. Nehány szó a mezei dinnyetermelés úgy vidékünkön tett ebbeli kisérletünk körül, 25. sz. Dinnyészeti levelek, II. 19. Dinnyészkedés); a Kertészgazdában (1873. 7., 8. sz. Vámbéry Sekergáréja, 11. sz. Dinnyészeti levél Nyirbátorból); a Földrajzi Közleményekben (1876. Vázlatok középázsiai utamból). — Munkái: 1. *Khiva dinnyészete* (A Szyr-Deria vidék dinnyéinek ösmertetésével). 1875-ben középázsiai utazásában tett tapasztalatai alapján. Bpest, 1877. Tábla rajzzal. — 2. *Khiva gazdasági növényeiről* és a velök hazánkban megkezdett honosítási kisérletekről. U. ott, 1877. (Különnyomat a Természettudományi Közlönyből). — 3. *Utazásom Közép-Ázsiában.* U. ott, 1889.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 439. l. (György Aladár).

Ónody *Géza*, országgyűlési képiselő, szül. 1848. febr. 18. Tisza-Eszláron (Szabolcsm.); tanulmányainak befejeztével két évig Dunántúl jogi gyakorlatot folytatott és letevén a birói vizsgát, három évig a kaposvári főszolgabiróságnál nyert alkalmazást. 1871-ben Somogymegye csurgói járásának segédszolgabirájává választatott, ugyanazon évben Szabolcsmegye alsó-dadai járási szolgabirája lett. 1874-ben ez állásáról leköszönt; 1881-től 1892-ig a hajdú-nánási kerületet képviselte antisemita programmal. 1892-ben a tisza-löki mandátumot nyerte el. A tisza-eszlári esetet ő hozta szóba először a képviselőházban. Jelenleg árvaszéki elnök Csongrádmegyében Szentesen. —

Költeménye van az Abauj-Kassai Közlönyben (1867.), a Somogynak is munkatársa volt. — Munkája: *Tisza-Eszlár a multban és jelenben.* A zsidókról általában. Zsidó mysteriumok. Ritualis gyilkosságok és véráldozatok. A tisza-eszlári eset. Bpest, 1883. (Németre ford. Marcziányi György. Majláth Kálmán gróf bevezetésével). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Sturm Albert,* Országgyűlési Almanach. Budapest, 1892. 286. l.

Ónody *György,* ev. ref. esperes-lelkész volt 1799-től 1805-ig Nagy-Szecsén (Barsmegye), egyházmegyei jegyző is volt. Tántoríthatlan szilárd jellem; mint jegyző heves polemiába keveredett az egyházmegyei autonomiáért a főpásztorával. Meghalt 1805. decz. 26. forrólázban 48 éves korában. — Fenmaradt esperességének idejéből három jegyzőkönyv, mely ezen időköz egyházi viszonyaira vet világot, czímük: A barsi társaságnak jegyzőkönyvecskéje, melyben mindenféle ügyes-bajos dolgok, rendeletek feljegyeztettek 1790—1810. (Ezt még mint egyházmegyei jegyző írta, hivalati utódai pedig folytatták 1810-ig); Memoriale, vagy oly jegyzőkönyv, melyben fel lehet találni Ónody György seniorságába esett mind hivatalbeli, mind időközbeli panaszokat időről időre 1799. Szent-András havának 15. napjától fogva; A barsi ven. tractusbeli ekklesiák inventáriumának jegyzőkönyve 1784—1818-ig. (Ebben a legpontosabb leltározást Ó. tette.).

Sz. Kiss Károly, Monographiai Vázlatok. Pápa, 1879. 33—34. l.

Ónodi *István.* — Kézirati munkája: A felsr. kir. herczeget, Magyarország palatinusát, Józsefet nevenapján tiszteli egy magyar ifjú Laczházáról. 1809. 4rét 12 lap (Versek).

A m. n. muzeum késirati példányáról.

Ónody *János.* L. *Ónadi János.*

Ónody *Jonathán,* tabuláris ügyvéd Pesten, több megye táblabirája. — Munkája: *A keresztes vitézek.* Vitézi játék öt felv. Kotzebue August után magyarra ford. Pesten 1826. Esztergom, 1829. (Kiadta rokona Ó. András, ki Jelentésében írja: «A vérség liniáján és a végrendelések szerint nekem hagyatott meg, hogy az élete virágjában meghaltnak némelly munkáit, mellyek már felsőbb helyekről kikerültek, hajtanám tökéletességre»).

Petrik Bibliogr. és a magyar n. múzeumi könyvtár példányából.

Ónody *Péter.* — Költeményei vannak a debreczeni Lantban (1832—33.). — Munkája: *Az emberbarát.* Ballada tek. Rakovszky Dániel úrnak tiszteletére, midőn a haza és fejedelem hosszas és hű szolgálatjában szerzett több érdemei között, 1830. eszt. vízáradások alkalmával, a hortobágyi vizi malomhoz szorult 11 szerencsétlennek, ön élete veszedelmeztetésével lett megszabadításokért nyert nagy-arany-érdem-pénzt az 1832. eszt. jan. 1. napján általvenné. Debreczen.

Petrik Bibliogr.

Ónodi *Sámuel* L. *Ónadi Sámuel.*

Ónody *V. F.* — Munkája: *Álomképek.* Ónody V. F. elbeszélése után írta Turul Ferencz. Kolozsvár, 1880.

Kiszlingstein Könyvészete.

Ónody *Zsigmond,* ev. ref. lelkész Szt-Péteren (Komáromm.), hol 1895-ben meghalt. — A révkomáromi ev. ref. egyház multjára vonatkozó adatokat gyüjtötte, melyeket Thury Etele fölhasznált a Dunántúli Prot. Közlönyben (1886.) és A révkomáromi ev. ref. egyház története a XVI. és XVII. században. Bpest, 1899. cz. munkájában.

Prot. Egyh. és Isk. Lap 1889. 39. szám és gyászjelentés.

Onossy *Mátyás,* országgyűlési képviselő, ki 1869. márcz. 18. választatott képviselőnek az orczifalvi (Temesm.) kerületben; a Házban a jobboldalon foglalt helyet; képviselő volt még az 1872—1875. és 1878—81. és 1881—84. országgyűléseken is. — Munkái: 1. *A zsidók.*

Vígj. egy felv. Pest, 1865. (Ford. Ónossy). — 2. *Országgyűlési jelentés* a moraviczai kerület országgyűlési képviselői választóihoz. Bpest, 1881. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Budapesti Közlöny 1869. 53. sz. — *Akadémiai Értesítő* 1870. 81. l. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Oó *Dezső,* polgári iskolai tanító, Oó Mihály képzőintézeti tanár fia, született 1871-ben Nagyváradon; tanulmányait a budapesti m. kir. állami polgáriskolai tanítóképzőben fejezte be. Az oklevél megszerzése után a nagy-rőczei állami polgári és középkereskedelmi iskolához neveztetett ki; innét a nagyváradi községi polgári fiúiskolához ment, hol 1895 óta mint rendes tanító működik. — Czikkei a Tiszántúlban (1895. A hegyek életéről, szépségeiről, 1898. Nyelvünkről); a nagyváradi községi polgár iskola Értesítőjében (1896. Millenniumi beszéd, 1898. A polgári iskolák országos reformjáról, 1903. A testi nevelés fontossága). — Munkája: *Egy magyar főnév* ragozott alakjai. Nagyvárad, 1900.

M. Könyvészet 1900. és önéletrajzi adatok.

Oó *Mihály,* képzőintézeti tanár, szül. 1832. szept. Szécsényben (Nógrádm.); a gymnasiumot Gyöngyösön és Selmeczen végezte. Mint tanító működött Megyerben és Dejtáron (Nógrádm.). 1850 őszén Pestre jött a kir. kath. fitanítóképzőbe; ennek elvégzése után Budaujlakon működött mint osztálytanító; innét Pestre jött a ferenczvárosi elemi iskolához; helyzetén javítani kivánt, azért Rézbányára (Biharm.) ment, hol 13 évig bányatelepi tanító volt. 1870. márcz. 1. a nagyváradi r. kath. iskolánál kezdte tanítását és 1903. aug. 31. bevégezte, midőn nyugalomba lépett. Azonban, mint képzőintézeti tanár, még folytatja működését. — Czikkei a nagyváradi iskolai Értesítőben (1874. A koraérett ifjúság, 1891. Az ásványország a népiskolában, 1887. Az ártatlan ifjúság, 1888. Miként orvosolhatja a tanító a hanyag iskolalátogatást és a hiányos házi nevelést, 1881. Korunk hitetlensége).

Önéletrajzi adatok.

Opavszky *Gábor*, ág. ev. tanító Szarvason. — Munkája: *Tót és magyar olvasókönyv* az ág. ev. tót ajkú iskolák I. oszt. számára. Bpest, 1888. (Molnár János tanítóval együtt. 2. kiadás. U. ott, 1895.).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányáról.

Opel *Á. M. Ede*, bölcseleti doktor, Albert szász király egykori felolvasója, reál- és polgári iskolai tánár, a természettudományok volt tanára a Csöndes J. F. tan- és nevelőintézetében Sopronban, hol az intézet tanszergyűjteményét és vegytani műtermének berendezését eszközölte. — Munkája: *Csöndes J. F. tan- és nevelő intézete* tanszergyűjteményének jegyzéke. Sopron, 1875.

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár példányáról.

Opitz *Sándor,* r. kath. plébános, szül. 1825 nov. 21-én Szabad-Szent-Tornyán (Békésm.); a kalocsai érseki megyébe lépett papnak és 1848. decz. 13. szenteltetett fel; előbb a püspöki irodában működött két évig. 1848-tól segédlelkész volt Hegyesen, Jankováczon, Ó-Kanizsán, Ó-Becsén, Martonoson, Zentán, Keczelen és ismét Jankováczon; 1864-ben administrátor Adorjánban, 1867. ugyanott plébános lett és 1868-tól ugyanaz Adán. Országgyűlési képviselő volt 1861. és 1865—69-ben. 1889-től czímzetes kanonok és adai (Bácsmegye) plébános. Meghalt 1898. január 15-én Adán. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak. — Munkái: 1. *A bűn büntetése.* Karácsonyi játék 3 felv. Bpest, 1896. (Népiratok 123.). — 2. *A pogány megtérése.* Karácsonyi játék. 3 felv. U. ott, 1896. (Népiratok 124.). — 3. *Békesség az embernek.* U. ott, 1897. (Népiratok 139.).

Magyarország és a Nagyvilág 1866. 18. sz. arczk. — *Schematismus* Cleri Colocensis et Bacsiensis 1888., 1898—99.

Opitzky *János*, volt 1848—49. honvéd százados, később hirlapíró; ő használta először a torna és tornász szavakat. — Czikkei az Ország-Világban (1862. Testgyakorlatról néhány szó, A budai takarékpénztár); a Magyarország és a Nagyvilágban (1876. A beteg ember, Törökország, 1879. Egy fáradt ember naplójából, 1880. Római fény- és árnyképek). — Munkája: *Mi a legsürgősebb teendőnk?* Bpest, 1884.

Szentágh Ábrahám, A nemzeti tornaegylet keletkezésének története. Bpest, 1888. 21. l. — *Kiszlingstein*-Könyvészete.

Oppajevcsanin *István*, diakovári prépost-kanonok. — Munkái: 1. *Festum carmen* amplissimis honoribus ill. dni comitis Josephi junioris Majláth de Székely, dum in supremum comitem comitatus Veröczensis inaugураretur anno 1803. Essekini. — 2. *Applausus* quum ill. d. comes Patachich de Zajezda, pompa solemni in suppremum comitem comitatus Posegani inauguraretur anno 1803. U. ott. — 2. *Bucolicon* amplissimis honoribus ill. ac rev. dni Antonii Mandich, dum in episcopum ecclesiarum Bosnensis, seu Diakovariensis, ac Syrmiensis, canonice unitarum inauguraretur, oblatum anno 1806. Quinque-Ecclesiis.

Petrik Bibliogr.

Oppel *Jenő*. — Munkája: *Hutten Ulrik* törekvései. Esztergom, 1903.

Corvina 1903. 16. sz.

Oppenheim *Dávid Hirsch*, főrabbi Temesvárt. — Czikkei a Ben-Chananjában (II. 1858. Die Literatur des Volksliedes). — Munkái: 1. *Anrede*, welche bey Gelegenheit der glücklichen Genesung unsers Kaisers und Königs Franz I. vorgetragen wurde. Temesvár, év n. — 2. *Trauer-Rede* über das Hinscheiden Sr. Majestät Franz I. nebst andächtigem Gebethe in der Synagoge zu Temesvar den 23. März 1835. U. ott.

Petrik Bibliogr.

Oppenheim *Illés*, rabbi Kecskeméten. — Munkája: *Predigt* auf die Einweihung des israelitischen Tempels in Kecskemét. Pesth, 1818.

Petrik Bibliogr.

Oppenheimer *Bernát*, rabbi Pozsonyban. — Munkája: *Fest-Opfer* ... dem Grafen Leopold Pálffy von Erdőd, bey seiner feyerlichen Installation zum Ober-Gespan des Pressburger Comitats den 19. Aug. 1822 ... dargebracht von der isr. Gemeinde in Pressbug. Nach dem Hebräischen von dessen Sohne I. B. Oppenheimer. Wien. (Zsidó és német szöveggel.).

Petrik Bibliogr.

Oppenheimer *Ignácz Bernát*, rabbi, pozsonyi származású, előbbinek fia. — Munkája: *Hochgefühle* bey der glorreichen Feyer der Krönung Ihrer Majestät ... Caroline Auguste Kaiserin von Oesterreich, Königin von Ungarn, in der Freyen kön. Ung. Krönungsstadt den 25. Sept. 1825 ... dargebracht von den sämmtlichen treuen israelitischen Landes-Unterthanen im Königreich Ungarn. Gedichtet von ... Hely n. (Német és zsidó költemény.).

Petrik Bibliogr.

Oppenheimer *Móricz*, orvosdoktor, megyei járásorvos Buttyinban (Aradm.), szül. 1827-ben, 1855-ben Pesten nyert orvosdoktori oklevelet. Oppenheimer családi nevét 1869-ben Ormira változtatta. — Munkái: 1. *Die Heilquellen zu Menyháza*, in chemischer und medizinisch-praktischer Beziehung zur Richtschnur für Jene, die deren Heilwirkungen zu benützen wünschen. Nach Emerich Kéry (Bittner) ins Deutsche übertragen. Pest, 1866. — 2. *Veröffentlichter Brief* an Herrn Robitsek Notär in Simánd. Arad, 1868.

Oláh Gyula, Egészségügyi személyzet. Bpest, 1876. 13. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Századunk Névváltoztatásai*. Bpest, 1895. 172. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Oppenländer *Gyula*, polgáriskolai tanár Apatinban (Bács-Bodrogm.). — Munkája: *Használati utasítás*. Melléklet a

central vetítés alaptételeinek magyarázatához készített 40 db szemléltető eszközhöz. Középtanodák, tanítóképző-intézetek használatára. Zombor, 1895.

A magyar n. muzeumi könyvtár példányáról.

Oppodi *Alajos I.*, kereskedelmi üzletvezető, később raktártulajdonos Pesten. Oppenheim családi nevét 1857-ben változtatta Oppodira. — Munkái: 1. *Városi és Vidéki Tudosító.* Szerkesztette és kiadta 1860. január elejétől deczember végeig hetenként egyszer, később kétszer magyar és német szöveggel. Pesten. — 2. *Felsőbb helyen engedélyezett ingóságok* raktára nyilvános árverésekkel Pesten. U. ott, 1862. (Magyar és német szöveggel).

Századunk Névváltoztatásai. Bpest, 1895. 171. l. és a m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányáról.

Opra *József*, orvosdoktor, peselneki (Háromszékm.) származású. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica de myrmeciasi. Pestini, 1834. — 2. *De paludibus* et morbis ab exhalationibus earum provocatis. U. ott, 1834.

Rupp, Beszéd 157. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Opran *János*, tanuló az ág. ev. gymnasiumban Pesten. — Munkája: *Rede* bei dem Beschlusse öffentlicher Prüfung des 2. Semesters an die Vorsteher und Lehrer bey der öffentl. Schulanstalt der evang. Glaubensgenossen A. B. zu Pesth. Pesth, 1828.

Petrik Bibliogr.

Oprisa *Pál*, bölcseleti doktor, görögkeleti rumén gymnasiumi tanár Brádon, hol a történelmet, rumén és latin nyelvet tanítja, szül. 1861-ben Czebén (Hunyadmegye); a budapesti és bécsi egyetemen végzett történelmi s nyelvészeti tanulmányokat és 1892. ápr. 30. nyert bölcseleti s még azon évben tanári oklevelet. — Czikke a brádi görög-keleti rumén algymnasium Értesítőjében (1900. Impĕratul Traian ca binĕ făcĕtor poporului român). — Munkája: *Costin Miron.* Tanulmány a román irodalomtörténet köréből. Bpest, 1892. (Bölcseletdoktori értekezés).

Vajda Emil Névkönyve 49. l. és a budapesti bölcseletkari jegyzőkönyvből.

Oratsek *Imre*, reáliskolai tanár Szegeden, hol egyszersmind a főiskolák iparosztályának rendes tanítója volt. Meghalt 1864. ápr. 26. Szegeden 59. évében. — Munkája: *Elemi mértan*, alreáltanodák számára. A cs. kir. közoktatási miniszterium által kiadott tanrendszerben felállított elvek szerint, különös figyelemmel az iparűzők szükségeihez alkalmazva. Szeged, 1852. A szöveg közé nyomott 66 idommal.

Petrik Bibliogr. és gyászjelentés.

Oravetz *Ignácz*, r. kath. plébános, O. György és Medinger Terézia fia, született 1767. febr. 20. Nádason (Pozsonym.); a gymnasiumot Trencsénben, Székesfejérvárt, Zomborban, Jászberényben, Budán, a bölcseletet Pozsonyban, a theologiát ugyanott és Veszprémben végezte; 1789-ben lépett a papi pályára s 1791. okt. 4-én fölszenteltetett; segédlelkész volt Ercsiben, 1792. decz. 20-tól plébános Tárnokon (Fehérm.) 1841-ig, mikor nyugalomba vonult. Meghalt 1843. körül. — Tótul több munkát adott ki, így: 1. *Hruba ščepna* zahrada. (Az oltványos kert, csehből ford.) ... — 2. *Hora Kalvariska* ... (szintén csehből fordítva). — Bibliai történetek. (Németből Piss után ford.); Katekizmus az elemi s középiskolák számára (csehből ford.); Elemi iskolai tankönyv (tótul) és kiadta Bernolák Grammatikáját (tót helyesírással); de ezeknek könyvészeti leírását Horvát István nem közli.

Pauer, Joannes, Historia Dioec. Albaregalensis. Albae-Regiae, 1877. 475. l. és Horvát István, Lexicon Eruditorum (kézirat a m. n. múzeumban).

Orbai *Antal*, orvosdoktor, pestmegyei főorvos, előbb jászkerületi főorvos volt Jászberényben, Orbai (Richvalszky) Antal állami számvizsgáló fia, szül. 1829-ben

Budán; 1855-ben nyert orvosdoktori oklevelet a pesti egyetemen. Richválszky családi nevét 1867-ben változtatta Orbai-ra. Meghalt 1895 körül. — Czikkei a Gyógyászatban (1851. A gyermekbetegségek általános kórtanához Bouchut után, 1862. Felszólítás a marhavész ügyében); az Államorvosban (1869. Jászberényi levél); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (Bpest, 1875. Népgyógyászat és kuruzslás a Jászságban).

Rupp, Beszéd 169. lap. — *Oláh Gyula*, Az egészségügyi személyzet. Bpest, 1876. 162. lap. — *Századunk Névváltoztatásai*. Budapest, 1895. 171. l.

Orbán (nagylucsei), egri püspök, 1491 végén halt meg. Az egri egyházat sok drágasággal, arany és ezüst egyházi szerekkel, nagy értékű oltárneműekkel és ruhákkal ajándékozta meg. Egy festett missale is maradt utána, melyet az egri érseki könyvtár őrzött; jelenleg azonban már ott nem létezik.

M. Könyv-Szemle 1887. 326. l.

Orbán *Antal* (lengyelfalvi báró), birtokos, O. Elek aranyosszéki főkirálybiró (ki 1744. nov. 13. nyert báróságot) és uzoni Béldi Klára fia. — Czímertani munkája 1854-ben megvolt a Mikó Imre könyvtárában, mely az erdélyi múzeumba került.

Kővári László, Erdély nevezetesebb családai. Kolozsvár, 1854. 198., 199. l. — *Magyar Nemzetségi Zsebkönyv*. Főrangú családok. Bpest, 1888. 383. lap. — *Illéssy-Pettkó*, A királyi Könyvek. Bpest, 1895. 275. l.

Orbán *Antal*, főreáliskolai tanár, szül. 1843-ban Kolozsmonostoron (Kolozsm.); 1870-ben nyert tanári oklevelet. 1871 óta a budapesti VIII. kerületi főreáliskola tanára, hol a mennyiségtant és természettant tanítja. — Czikke a Pest-Józsefvárosi alreáltanoda Értesítőjében (1872. A kettős megosztási villamosság és az azon alapuló villám sokszorozó gépek).

Felsmann József, A budapesti VIII. ker. főreáliskola története. Bpest, 1896. 108. l. — *Vajda* Névkönyve 71. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Orbán *Balázs* (lengyelfalvi báró), országgyűlési képviselő, a m. tudom. akadémia levelező tagja, Orbán János báró huszárszázados és Knecktel (Foresti) Eugenia fia, szül. 1830. febr. 3. Lengyelfalván (Udvarhelym.); felsőbb iskolai tanulmányait Udvarhelyt végezte. Az egyetemi tanfolyamot teljesen be sem fejezve, 1847 elején Konstantinápolyba ment s innét útra kelve beutazta Arabiát, Sziriát, Palesztinát, Egyiptomot. Hazajövetele után csakhamar másodszor is útra indult és útjáról visszatértében 1849-ben Konstantinápolyban 150 főnyi csapatot gyűjtött a magyar hadsereg számára, de alig érkezett Magyarországba, Görgey letette Világosnál a fegyvert. Ekkor Londonba, majd Jersey és Guernsey szigetre, 1855-ben Konstantinápolyba visszatért és itt élt 14 évig. Magyar casinot szervezett és a menekülteknek sokban segítségére volt. Több levelet küldött keletről a kolozsvári lapoknak Bakunin álnév alatt. Künnléte alatt megismerkedett Kossuth-, Mészáros- és Guyonnal; Hugó Viktornak barátságát bírta; 1889-ben a 800 magyarnak Párisban létekor ő beszélt a Pantheonban. Mazzinit és Louis Blancot ismerte s társaságukban szívta be a demokratia és szabadság eszméit. Londonban, hol két évet töltött, a British Museumban utazási tapasztalatait egészítette ki s könyvéhez bő s becses adatokat gyűjtött. 1859-ben hazájába visszatért és 1861. Udvarhelyszék ideglenes főjegyzőjévé, 1867. Kolozsvármegye rendes főjegyzőjévé, 1871. Marosvásárhely, 1872. és 1875-ben Udvarhelyszék alsó kerülete, később Berettyó-Ujfalu országgyűlési képviselővé választotta meg függetlenségi programmal; mind a három időszak alatt jegyzője volt a képviselőháznak. A m. tudom. akadémia 1887. máj. 13. választotta levelező tagjává. Torda város díszpolgára volt. Lénye, ruhája, modora, beszéde, tettei hajthatatlan kurucz jellem és ős székely természet typikus

kidomborodása volt. Nemzete függetlensége volt eszményképe, a minek megvalósítására munkálkodott. Édes anyját, Célesta testvérét forrón szerette. Igaz barát s talpig becsületes, puritán erkölcsű ember volt. Takarékos, majdnem a fösvénységig. Míg mások elvesztegetik őseiktől kapott nagy birtokaikat, én, mondá, büszke önérzettel, sokszor naponként 30 krajczárból megélek! Míg élt, megosztotta kenyerét a fővárosban tanuló szegény székely fiúkkal, a kik koporsóját sírva állották körül. Az udvarhelyi öt osztályú gymnasium részére már évekkel ezelőtt tett alapítványt. Az erdélyi közművelődési egyletnek pár száz aranyat adott. A Szejke fürdőt öcscsének hagyta, oly kikötéssel, hogy évenként 200 forintot fog adni a közművelődési egyletnek és 100 frtot a székelykeresztúri unitárius iskolának. Tövisi telkét, mely mintegy 300 frtot ért, szintén az erdélyi közművelődési egyletnek hagyta. Meghalt 1890. ápril 19-én Budapesten. Vagyona nagyobb részét iskoláknak és az erdélyi közművelődési egyesületnek hagyta. — Czikkei az Ország Tükrében (1864. Szent-Domokostól Gyergyó-Szent-Miklósig); a Hazánk és Külföldben (1865. Kirándulás a gyilkos tóhoz, 1868. A Hargita, Szent-Keresztbánya és fürdői, 1871. Marosujvár, Toroczkó-Szentgyörgy); a Kolozsvári Nagy Naptárban (1866. Várhegy a Fekete-ügy jobb partján); a Vasárnapi Ujságban (1868. Budvár, 1869. A gróf Lázárok szárhegyi kastélya, 1870. Schulcz Ferencz); a Századokban (1869. Lábatlan család síremléke 1400-ból, 1886. Tövis és környéke); a Magyarország és Nagyvilágban (1870. Selye és Bekecs); a M. Polgár Nagy Naptárában (1872. Ó-sáncz szorosa, 1873. Salamon kövei és husvéti népünnep); a Keresztény Magvetőben (1874. Confessio fidei unitariae 1599); az Ellenzékben (1881. decz. Külföldi életemből); az Egyetértésben (1884. 137. sz. Emlékbeszéd Péterfy Károly sírjának megkoszoruzásánál a mezőtúri temetőben); a nagyváradi Szabadságban (1884. 22. és köv. sz. Törökországról). — Munkái: 1. *Utazás keleten*. Kolozsvár, 1861. Hat kötet. (Ism. Szépirodalmi Figyelő 31. sz.). — 2. *A Székelyföld* leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból. Pest, 1868—73. Hat kötet. (33 önálló s 276 szövegképpel. Ismert. Vasárnapi Ujság 1868. 20. sz., Századok 1869., 1871., 1873., Arch. Értesítő 1869., A Hon 1868. 290., 295., 296., 300. sz., 1870. 57. sz.). — 3. *Maros-Vásárhely* szab. kir. város leírása. U. ott, 1870. (Különnyomat a Székelyföld IV. kötetéből 3 önálló és 10 szövegképpel). — 4. *Toroczkó* és völgyének ismertetése, régészeti, természetrajzi és népismei szempontból. U. ott, 1871. (Különnyomat a Székelyföld V. kötetéből, 5 önálló és 9 szövegképpel). — 5. *Brassó* szab. kir. város leírása történelmi, régészeti és természetrajzi szempontból. U. ott, 1873. (Különnyomat a Székelyföld VI. kötetéből 3 önálló és 16 szövegképpel). — 6. *A bárczasági tíz magyar falu* leírása, történelmi és régészeti szempontból. U. ott, 1873. (Különnyomat a Székelyföld VI. kötetéből 3 önálló és 14 szövegképpel). — 7. *Orbán Balázs* országgyűlési beszédei 1871-től 1884-ig. U. ott, 1875—84. Öt füzet. (Különnyomat az Országgyűlési Naplóból). — 8. *Kelet tündérvilága* vagy Szaif Züliázán szultán. Arab rege. Ali-bey után ford. Kolozsvár, év n. Két rész egy kötetben. (Díszkiadásban is 4 kőnyom. képpel). — 9. *Magyar népköltési gyűjtemény*. Új folyam III. A Kisfaludy-társaság megbizásából szerkesztik és kiadják. Kriza János, Orbán Balázs, Benedek Elek és Sebesi Jób székelyföldi gyűjtése. U. ott, 1882. — 10. *A székelyek* származásáról és intézményeiről. U. ott, 1888. (Értekezések a történ. tud. köréből. XIII. 9.).

Igazmondó 1870. 45. sz. arczk. — *Hazánk és a Külföld* 1871. 11. sz. arczk. — *Jónás*

Lapja 1878. 6. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1875. 25. sz. arczk., 1888. 48. sz. arczk., 1890. 17. sz. arczk. — *Krátky János*, Szózat. Bpest, 1878. 57. l. — *Ellenzék* 1884. 16. szám. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1886., 1888. — *Hazánk* 1887. 41. szám. (Pereszlényi). — — *Sturm Albert*, Uj Országgyülési Almanach. Budapest, 1888. 277. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Ország-Világ* 266. sz. arczk. — *Marosvidék* 1890. 23. sz. — *Akadémiai Értesitő* 1891. — *Hunyad* 1891. 45. sz. — *Kolozsvár* 1891. 254. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 463. l. (Dézsi Lajos).

Orbán *Balázs* (markosfalvi), megyei aljegyző, Orbán Albert és szőkefalvi Nagy Rozália birtokosok fia, született 1873. szeptember 13. Mező-Pagocsán (Maros-Tordamegyében); tanulmányait előbb a nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegiumban, majd a marosvásárhelyi ev. ref. főiskolában végezte 1892-ben. Jogi tanulmányait a budapesti egyetemen folytatta, melynek befejeztével ügyvédjelölt volt; 1897-ben Maros-Torda vármegye szolgálatába lépett mint közigazgatási gyakornok, csakhamar szolgabiróvá választották. 1898. IV. aljegyző, 1900. II. aljegyző, 1903. I. aljegyző lett. A községi közigazgatási tanfolyam előadója, a marosvásárhelyi vörös kereszt-egyletnek, a Bethlen Kata-egyletnek és az ottani ujságírói körnek titkára. — Mint jogász több fővárosi és vidéki hirlapban politikai s társadalmi czikket írt Siculus álnév alatt. 1897-ben a Maros Vidékének belmunkatársa lett (czikkei: Havasalföld viszonya Erdély, illetve Magyarországhoz a XIX. századig, Magyarország politikai helyzete az Anjou-házból származott királyok alatt); a Székely Lapoknak is belmunkatársa s tárczaírója volt; ezen lapokban s a Marosvásárhelyben több társadalmi, politikai és szépirodalmi czikket, francziából fordított beszélyeket sat. közölt. Czikkei a Székely Lapokban (1899—1900. Az erdélyi nemzetiségekkel foglalkozó vezérczikkek, 1899. 61. Petőfi, 95. sz. Tíz év, 1900. 18. Alkotmány és székely tanügy, 28. Belügyi költségvetés sat., 1903. 22. sz. Rákóczy); a Marosvásárhelyben (1899 46. sz. Kossuth sat.). — Munkái: 1. *Vallásügyi igazgatás*. Marosvásárhely, 1901. (Tankönyv a közigazgatási tanfolyam részére). — 2. *Mult és jelen*. Elbeszélések. U. ott, 1903. — Szerkeszti a Székely Lapok cz. politikai napilapot 1898-tól Fenyvesy Somával együtt és a Maros-Torda vármegyei hivatalos lapot 1900 óta Marosvásárhelyt. (A hivatalos részén kívüli mellékletében a vármegyei gazdasági, közművelődési és társadalmi czikkeket is írja).

A m. n. muzeumi hirlap-könyvtár példányából és önéletrajzi adatok.

Orbán *Euphrosina*. — Munkája: *Elveim* és azoknak alkalmaztatása az ifjú nőnem czélerányos nevelése tárgyában. Magyar és német nyelven. Pest, 1833.

Petrik Bibliogr.

Orbán *Ferencz* (lengyelfalvi báró), a bölcselet mestere, Orbán Elek báró és Béldi Klára fia, Nagyszombatban tanult és az esztergomi érseki megye növendékpapja volt; utóbb, Kővári szerint, Amerikába költözött. — Munkája: *Panegyricus* Divo Ignatio dictus, dum inclyta facultas theologica in universitate Tyrnaviensi, anniversarios eidem tutelari suo honores persolueret. Tyrnaviae, 1769.

Kővári László, Erdely nevezetesebb családai. Kolozsvár, 1854. 198., 199. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 234., 235. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Orbán *Ferencz*, m. kir. állami felső kereskedelmi akadémiai igazgató, Orbán István tanító és Fülöp Terézia fia, született 1847-ben Aldobolyban (Háromszékmegye); tanulását atyja iskolájában kezdte, ki ev. ref. tanító volt; innét a székely-udvarhelyi evang. ref. főiskolába ment, hol 1866—69-ig a bölcseleti és jogi tanfolyamot végezte; ezután a pesti egyetemre iratkozott be a bölcseleti karba. Eötvös József báró közoktatási miniszter mint tanítóképző tanárjelöltet külföldre küldte az ottani tanítóképzők és népoktatás tanulmányozására; beutazta Svájczot s

Németországot és egy év mulva visszatért hazájába. 1871-ben a Brassóban rendezett tanítói póttanfolyamon mint előadó tanár kezdette működését. 1872-ben a dévai állami tanítóképző tanárává neveztetett ki. 1875-ben a közoktatási miniszterium a Brassóban szervezendő állami iskolák igazgatásával bízta meg. Az igazgatása alatti iskolák: 14 osztályú fiú- és leányiskola, négy oszt. polg. leányiskola, három oszt. kereskedelmi akadémia, három oszt. középipariskola s alsófokú ipariskola. 1875—85-ig a brassói állami népoktatási intézetek szervezője és igazgatója, 1884—1885-ig a polgári iskolával kapcsolatos kereskedelmi s ipariskola igazgatója, 1885 óta az önállóvá vált kereskedelmi akadémia s közép-faipariskola igazgatója volt. Tanította a közgazdasági ismereteket mind a két intézetben. Jelenleg igazgatója az 1895 óta felső kereskedelmi iskola czímmel biró előbbi intézetnek. 1897 óta a Ferencz József-rend lovagja. Az általa szervezett iskolák felügyelő gondnoksági elnöke, tagja az országos ipari és kereskedelmi oktatási tanácsnak, a brassóvármegyei tanítótestület tiszteletbeli elnöke, a keresked. iskolai tanárok egyesületének választmányi tagja, a Mária Dorottya-egylet központi választmányának tagja, elnöke az Erdélyrészi Kárpát-egylet brassómegyei osztályának s Brassómegye törvényhatósági bizottságának. — Czikkeket írt a Nemerébe (1872), a Magyar Tanügybe, a Felső Nép- és Polgáriskolai Közlönybe; politikai s nemzetgazdasági czikkeket a napi lapokba; czikke a brassói kereskedelmi akadémia Értesítőjében (1890. Czukoripar és répatermelés). — Munkája: *A brassói kereskedelmi akadémia* és a közép-faipariskola első tíz évének története. Brassó, 1895. — Szerkesztette a Nemere czímű politikai s közgazdasági lapot 1872-ben aug. 10-ig Brassóban; a Brassó Bel- és Bolonya-külvárosi m. kir. állami elemi népiskolák I—III. Értesitőjét 1876—78-ig; a brassói kir. áll. felső leány- és elemi népiskolák IV—VI. Értesítőjét 1879—85.; a brassói m. kir. áll. elemi, polgári és ipariskolák (VII-től) és a kereskedelmi akadémia Értesítőjét 1885-től 1895-ig. (X. 1885. Kimutatás a brassói állami iskolák első tíz évéről); 1895 óta a felső kereskedelmi iskola Értesítőit.

Néptanítók Lapja 1872. 737., 1878. 368., 1884. 128. l. — *Gross, Julius*, Kronstädter Drucke 153., 154. lap. — *Schack Béla*, Kereskedelmi Iskoláink. Bpest, 1896. 6. l. — *Vadaj József*, Magyar Tanférfiak. B.-Csaba, 1896. Fénynyom. arczk.

Orbán *Ferencz*, cs. és kir. udvari építészeti mérnök Bécsben, előbbinek és kisfaludi Kassics Hedvignek fia, szül. 1874. aug. 30. Déván (Hunyadm.); középiskolai tanulmányait a brassói állami főreáliskolában, a műegyetemet Budapesten végezte s ugyanott nyert építészmérnöki oklevelet. Működését Czigler tanár irodájában kezdette, honnét tanulmányainak bővítésére egy évet Olasz-, Német- és Francziaországban töltött. 1899-ben a bécsi cs. és kir. udvari építészeti hivatalhoz neveztetett ki. — Munkája: *A heidelbergi vár* renaissance szász mesterei. Bpest, 1899. Öt kőnyomatú rajzzal. (Különnyomat az Építési Iparból).

A magyar n. múzeumi könyvtár példányáról és atyjának szives közlése.

Orbán *Gábor*, rajzmester, borsodmegyei származású volt, 1798 körül született; a bécsi művészeti akadémiában fél évig tanult; Komáromba a városi tanács 1825. júl. hívta meg rajzoló mesternek, és ott tanított az 1850-es évek közepén bekövetkezett haláláig. Jókai is nála gyakorolta magát a festészetben 1845—46-ban, a mikor én is tanítványa voltam. Különcz ember volt; a rajziskolai háznak, hol mint agglegény, magányosan, cseléd nélkül élt, az utczára szolgáló ablakait befalaztatta s az udvarán a nagy szederfák alatt futkosó csirkéinek (melyeket maga sütött, főzött meg) etetésében

gyönyörködött; hiúságában azt hitte, hogy minden komáromi lány szerelmes bele; de azért senki sem ment hozzá feleségül, mind kikosarazták. Ezért rideg életet élt és elhagyotlan egy karosszékben ülve találták oszladozó holttestét. Ügyes rajzoló volt, az 1829. Urániában két rajza jelent meg; magát is lefestette tükörből. — Költeményeket írt a Széplitteraturai Ajándékba (1825.), az Urániába (1829) és a Regélőbe (1834. I. 42. sz.).

Hazai s Külf. Tudósítások 1826. II. 26. sz.

Orbán *Gyula* (*D.*). — Munkája: *A „Mádéfalvi veszedelem"*, Siculicidium története. Kiadta a felállítandó emlékoszlop alapját kezelő szűkebb körű bizottság. Csík-Szereda, 1893. (2. kiadás).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Orbán *István* (homoród-almási), erdélyi kath. püspöki jószágigazgató. — Munkája: *Az udvarhelyszéki homoródalmási barlangnak* bővebb ismertetése. Irta H. A. O. I. Kolozsvár, 1810.

Jankovich Miklós Bibliographiája (a m. tudom. akadémia levéltárában).

Orbán *István*, városi I. mérnök Temesvárt. — Munkája: *Studie* über die Wasserversorgung und Kanalisierung der königl. Freistadt Temesvár. Temesvár, 1899.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Orbán *József* (homoród-almási), ügyvéd és dézsaknai kincstári hivatalnok 1848-ban, Orbán István jószágigazgató s író fia. — Munkája: *Orbán József eredeti meséi* és anekdotáji. Nagy-Enyed, 1831.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 236. l. — *Petrik* Bibliogr.

Orbán *József*, ev. ref. akadémiai tanár, O. István néptanító és Kazay Éva fia, szül. 1818. nov. 21. Nagy-Bárczán (Borsodm.); 1830-ban Sárospatakra ment a gymnasium első osztályába. Atyja korán (1832.) elhalván, kénytelen volt a szolgaság kenyerén tartani fen magát; de azért szorgalmasan tanult és csakhamar az elsők közé küzdötte föl magát és a gymnasiumi utolsó vizsgálaton a legjobb latin munkára kitűzött jutalmat 110 pályatársa közt ő nyerte el. 1837. júl. az akadémiába lépett és ezzel egyszersmind anyagi sorsa is jobbra fordult. Nevelőséget kapott a Kölcsey, majd a Sziráky, Csajkos és Péchy családok gyermekei mellett. E helyzetében néhány év alatt 400 váltóforintot takarított meg, mely összegen az 1842—1843. iskolai évet, a német nyelv gyakorlati elsajátítása végett, Iglón és Szepes-Olasziban töltötte. Innét visszatérvén, folytatta tanulását és az önképzőkör alelnökévé választatott. 1844—45-ben a IV. gymnasiumi osztály köztanítóságát bízta reá az iskolai hatóság. 1845-ben az akadémiában alkalmaztatott mint a görög nyelv és irodalom segédtanára s a szépműegylet (önképzőkör) elnöke s 1847-ben senior lett. 1848. febr. háromezer váltóforint megtakarított pénzzel és a Bárczy-alapból részére kiutalványozva két évi kamattal megindult külföldre, de a párisi, majd a márcziusi mozgalmak visszatartották Pesten. Itt érte Palóczy Lászlónak, a miskolczi ev. ref. egyház és iskola főgondnokának levele, melyben tudatja, hogy Miskolczra választatott rendes tanárnak a gymnasium IV. osztályához; máj. 5. hivatalába beállott és a tanítást megkezdette. A káplání vizsgát is letette, azonban mindvégig a tanári pályán maradt. A szabadságharcz, bár rövid időre, őt is magával sodorta; résztvett mint önkéntes a felsővidék csatáiban. De 1849 tavaszán visszatért tanári székébe. A szabadságharcz után változván az iskolai rendszer, Orbán különböző osztályokban hol klasszikus nyelveket, majd történelmet, hol egy osztály minden tantárgyát tanította, míg végül a görög nyelvben állandósíttatott 1858—61-ig. 1861-ben Sárospatakra választatott a gymnasium IV. osztályához és ugyanekkor a VII. és VIII. osztályban a görög irodalmat is tanította. 1862. szept. akadémiai tanár

lett az egyetemes történelem, oklevéltan és latin irodalomból; 1863. szept. 15. foglalta el tanszékét. 1875-ben a sárospataki jogakadémia a miniszteri szabályzat értelmében újra szerveztetvén, a latin irodalom és oklevéltan előadásától fölmentetett és az egyetemes európai jogtörténelem és magyar alkotmánytörténelem előadásával bízatott meg. 1891-ben lépett nyugalomba s 1895 tavaszán rokonaihoz Debreczenbe költözött, hol 1896. nov. 4. meghalt. — Költeménye az Örömdalok-ban (Sárospatak, 1842.); czikkei a Vahot Imre Magyarföld és Népeiben (1846. Sárospatak története); a Losonczi Phönixben (III. 1852. Velencze, utazási jegyzeteiből); a Sárospataki Füzetekben (1862—65. könyvismertetések, X. 1866. A féniek Irlandban és Amerikában, XI. 1867. Közigazgatói jelentés); a sárospataki ev. ref. főiskola Értesítőjében (1878. Történeti visszapillantás a sárospataki főiskola régibb épületeire s Igazgatói zárbeszéd); írt még a Prot. Egyházi és Iskolai Lapba és a Sárospataki Lapokba (napi kérdésekről sat. czikkeket és könyvismertetést). — Munkái: 1. *Népszerű természettan* népiskolák számára. Krüger János után. Sárospatak, 1859. (Népiskolai Könyvtár VIII, 2. kiadás 1861., 3. k. 1867., 5. jav. k. Vezérkönyvül néptanítók és olvasókönyvül népiskolai növendékek számára, 1869. Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap, 6. k. 1872. Rövid természettan kérdésekben és feleletekben. U. ott, 7. k. Sátoralja-Ujhely, 1874., 10. jav. k. 1886., 12. jav. kiad. 1892., 13. jav. k. 1895.). — 2. *Gymnasiumi tanterv*, a szántói tanterv alapján, a sárospataki gymnasiumhoz alkalmazva. U. ott, 1862. — 3. *A világtörténelem* feladata s a történész viszonya a történelemhez. Sárospatak, 1864. (Székfoglaló 1863-ban. Különnyomat a Sárospataki Füzetekből). — 4. *Egyetemes történelem* vázlata akadémiai ifjak számára, kézirat helyett. U. ott, 1864. — 5. *Vezérkönyv* az egyetemes és hazai történelem tanítására, népiskolai tanítók részére. U. ott, 1870. — 6. *Magyarország* története népiskolák számára. U. ott, 1864. (Népiskolai Könyvtár VII., 10. k. 1875., 14. k. 1880. U. ott.). — 7. *Kézikönyv* az egyetemes és hazai történelem tanítására népiskolai növendékek számára életrajzi irányban. U. ott, 1870. (Népiskolai Könyvtár X. 2. átdolg. kiadás. U. ott, 1882. Ismert. Prot. Egyh. és Isk. Lap, 4. k. 1898. U. ott.). — 8. *Emlékbeszéd* Molnár István akadémiai tanár felett. U. ott, 1875. — 9. *Emlékbeszéd* mélt. Bernáth Zsigmond úr felett. U. ott, 1882. — 10. *A sárospataki énekkar* története százéves emlékünnepélyére. U. ott, 1882. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap). — 11. *Az alapok és alapítványok* jogi természetéről. U. ott, 1882. (Előbb a Prot. Egyh. és Iskolai Lapban). — 12. *Autonomia* és államsegély. U. ott, 1884. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap).

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Kovács Gábor*, A miskolczi ev. ref. főgymnasium története. Miskolcz, 1885. 124. lap. — *Uj M. Athenás* 309., 517. l. — *Magyar Könyvészet* 1886., 1892., 1894. — *Sárospataki Lapok* 1888. 35—37. sz. (Önéletrajza), 1896. 45. szám. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 164. lap. — 1896: *Sárospataki Ifjúsági Közlöny* 2. sz., *Vasárnapi Ujság* 46. sz. (Nekr.), *Sátoralja* 45. sz.

Orbán *József*, jogi doktor, ügyvéd Sajószentpéteren, előbbinek a fia. — Munkatársa volt a Debreczeni kir. táblai Értesítőnek egy évig. — Szerkesztette 1900. jan.—decz. a Debreczeni Ellenőrt, melybe körülbelől 300 vezérczikket, társadalmi és közgazdaságiakat írt és most a Felsőborsod hetilap szerkesztője s írója Sajószentpéteren.

Önéletrajzi adatok.

Orbán *József*, jogi doktor, ügyvéd Battonyán (Csanádm.). — Munkája: *Pör uzsora ellen.* Közgazdasági, társadalmi és joggyakorlati tanulmány. (Adalékok az ügyvédi ügyviteli szabályokhoz, tekintettel

a jogkereső közönség érdekeire). Budapest, 1902.

M. Könyvészet 1902.

Orbán *Lajos* (nemeskéri), róm. kath. áldozópap és tábori lelkész. — Munkája: *Programma* D. Vincentio de Udvardy a ... submissum. Leopoli, 1810.

Petrik Bibliogr.

Orbán *Lajos*, bölcseleti doktor, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, született 1788. szept. 30. Lövétén (Udvarhelym.); 1806. nov. 5. lépett a rendbe s a két évi novitiatust Kecskeméten töltötte, hol mint másodéves noviczius a gymnasium II. osztályának tanítója lett; 1809-ben is ott maradt, mint a IV. osztály vezetője. 1810-ben Beszterczebányára került, 1811—13-ig Váczon a bölcselet hallgatója volt; innét Nyitrára ment (időközben megszerezte a bölcseleti doktorságot) és itt fel is szenteltetett. A theologia II. évfolyamát Pozsony-Szent-Györgyön végezte 1815-ben és itt is maradt 1830-ig mint a rendi növendékek theologiai tanára. Ezután Szegeden két évig házfőnök volt, ezután Debreczenbe helyeztetett át, hol csakhamar 1832. márcz. 30. meghalt. — Munkái: 1. *Honoribus* A. R. P. Martini Bolla scholarum piarum praepositi provincialis dicatum 1817. in Sancto-Georgio. Posonii. (Thott Alberttől latin, Orbán Lajostól magyar költemény). — 2. *Tisztelet koszorú*, melyet főmélt. Rudnai és Divék-Ujfalui Rudnai Sándor herczegnek, esztergomi érseknek ... midőn érseki, és főispányi székébe iktattatnék, köteles tiszteletül ajánlott a kegyes oskolák rendje 1820. Pest. (Költemény). — 3. *Nagym. Nagy-Károlyi gróf Károlyi Lajos* úrnak, midőn 1820. eszt. Csongrádvármegyei főispánság helytartói székébe iktattatnék tiszteletül ajánltatott. U. ott. — 4. *Üdvözlő versek*, melyeket főmélt. Rudnay és Divék-Ujfalui Rudnay Sándor primás herczegnek ..., midőn Szent-György sz. kir. városban foglalatoskodna, a szentgyörgyi kegyes oskolák nevében sz. Iván havának 14. napján bé-mutatott. Pozsony, 1823. — 5. *Öröm ének*, melyet Török Antal úrnak csanádi püspöki székébe való béiktatása alkalmával 1830. eszt. szent Iván havának 13. napján a szegedi kegyes oskolák bé-mutattak. Szeged. — 6. *Köz-öröm-dal*, mely Szeged városában, midőn Babarczy Imre úrnak Csongrád vármegye alispánnyának bölcs elintézése mellett a nemes tanács szabad választással megujitatnék, 1830. eszt. zengett. U. ott.

Pap János, A piaristák Szegeden. Szeged, 1886. 337. l. — *Petrik* Bibliogr. II. 149., 937. l. és a kegyesrendi rulla.

Orbán *Lajos*, reáliskolai igazgató, szül. 1851-ben Devecseren (Veszprémmegyében); 1880-ban nyert tanári oklevelet a mennyiségtanból és a természettanból, és azon évtől a sümegi községi alreáliskola tanára volt, hol később igazgató lett; 1893. júl. 3. állásáról lemondott és decz. 30. nyugalomba ment. Meghalt 1896. szept. 4. Nagykanizsán. — Czikkei az Országos Tanáregylet Közlönyében (XIX. 1885—1886. A módszeres tanácskozások pótlásának kérdése, XX. 1886—87. A szorgalmi jegyek behozatalának kérdése); a sümegi alreáliskola Értesítőjében (1885. A kettős tétel, módszeres előadás).

Kelemen Károly, A sümeghi községi reáliskola története. Sümeg, 1896. 35., 36. l. — *Rajner* Névkönyve 114. l.

Orbán *Pál*, honvéd főhadnagy és tornatanár, szül. 1868. nov. 23. Höltövényben (Brassóm.); a nyolcz gymnasiumi osztály elvégzése után 1888-ban besoroztatott a 21. honvéd gyalogezredbe. 1888—89-ben a szabadságolt állományu tisztképző tanfolyamot hallgatta, 1889. aug. 18. pedig hadapród őrmesterré neveztetett ki. 1889—91. mint rendkívüli hallgató a Ludovika akadémiai tisztképző tanfolyam III. és IV. évfolyamát végezte s 1891. szept. 1. hadapród-tiszthelyettes lett a brassói 24. honvéd gyalogezrednél. 1892. nov. 1. hadnagygyá neveztetett ki, s mint ilyen két évig zászlóalj-

segédtiszt volt, majd az élelmező tiszti tanfolyamot végezve, harmadfélévig ezredélelmező tiszt, honvéd állomástiszt és ezredsegédtiszt helyetteseként működött. 1895. febr. 1-től máj. 31-ig a külön vívótanfolyamon és 1895. szept. 20-tól 1896. aug. 18-ig a vívó- és tornamesteri tanfolyamon volt. 1895. nov. 1. főhadnagy lett s 1896. okt. 1. óta a Ludovika akadémia tornatanára. A sport minden ágában szép sikereket ért el s a vívóversenyeken két arany és három ezüst érmet, az athletikai futó-versenyeken két ezüst érmet és a kerékpárversenyen a bajnoki ezüst érmet nyerte el. 1896 óta a m. athletikai klub választmányi és csoportbizottsági tagja, a foot-ball csapat kapitánya. — A Magyar Kerékpáros- és Athletikai Sportban és a Sport-Világban vívásról, athletikáról s az angol játékokról 1896—1897-ig «honvédtiszt» név alatt czikkeket írt, valamint a Ludovika Akadémia Közlönyében is jelentek meg kisebb sportközleményei.

A Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 677. l.

Orbán *Pető*, ügyvéd Debreczenben. Meghalt 1869. jan. 28. tüdőszélütésben, 45. évében. — Beszélyeket és költeményeket írt a Hölgyfutárba (1850—1852., 1855—56., 1862.); a Csokonai Lapokba (1850.), a Losonczi Phönixbe (I. 1851.), a Divatcsarnokba (1853.,. 1858—59.), a Sárosy Gyula Albumába (1857.), a Szépirodalmi Közlönybe (1858.), a Nővilágba (1859.), a Debreczeni Közlönybe (1860.), a Debreczeni Emlénybe (1860. Kincset találtam, színmű három felv.), a Csokonai Albumba (1861.). — Munkája: *Kazinczy Ferencz emlékezete*. Debreczen, 1859. okt. 27. (Költemény). — Kéziratban: Mostoha és fia, dráma négy felv. (előadatott 1848. márcz. 9-én Aradon); több vegyes lyrai dolgozata. — Szerkesztette a Csokonai Lapokat 1850-ben három hónapig Debreczenben, előbb Oláh Károlylyal, később egyedül.

M. Hirlap 1850. 174. sz. — *Csokonai Album*. Debreczen, 1861. 280., 240., 246. l. — *Budapesti Közlöny* 1869. 24. sz. — *Petrik* Bibliogr.

Orbán *Rezső*, orvosdoktor, Oesterreicher Miksa részvénytársulati igazgató és Grätzer Anna fia, szül. 1873-ban Budapesten; tanulmányait ugyanitt fejezte be; utóbb a bécsi, prágai és berlini kórházakban dolgozott; jelenleg gyermekorvos Budapesten. Oesterreicher családi nevét Orbánra változtatta. — Kórvegytani és gyermekgyógyászati czikkeket írt az orvosi lapokba. — Munkája: *Anyatej* és mesterséges táplálás. Gyakorló orvosoknak. Bpest, 1902.

M. Könyvészet 1902. és önéletrajzi adatok.

Orbán *(Szathmári) Sámuel*, ev. ref. lelkész, szathmár-németi származású, 1723. jan. 25. a debreczeni kollegium felső osztályába lépett; 1733. júl. 1-től 1734. márcz. 22-ig főiskolai senior volt. 1734-ben Utrechtben, 1735-től a franekerai egyetemen tanult, hol neve: Samuel Orbán Zathmari-nak van beírva. Előbb Szathmáron, Kecskeméten volt pap, 1739—49-ig lelkész Nagy-Létán, 1751-től Széplakon, hol 1757. szept. 10. meghalt. — Munkái: 1. *Disputatio* theologico-philologica de usu salis in sacris israelitarum, ejusque mysterio. Trajecti ad Rhenum, 1734. — 2. *Dissertatio* historico-theologica de Abrahamo et Deo Clypeo Abrahami atque posterorum ejus. Franequerae, 1734. — 3. *Dissertatio* philologico-theologica de vinea Salomonis in Baal Hamon. Ad locum Cant. VIII. vs. II. quam ... publico examini submittit. Groningae, 1735.

Catalogus Bibl. Franc. Com. Széchenyi II. 398. lap. — *Történelmi Tár* 1887. 202. lap. — *Petrik* Bibliogr. III. 499. l. — A debreczeni ev. ref. főiskola és az érmelléki egyházmegye jegyzőkönyvéből.

Orbán *Vincze*, főmolnár Bndapesten. — Munkája: *Malomkövek* ismertetése és kezelése. Bpest, 1898. (Különnyomat a Molnárok Lapjából. Madurkay Istvánnal együtt).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Orbók *Ferencz* (kökösi), unitárius lel-

kész, szül. 1820. jún. 1. Kökösön (Háromszékm.) nemes szülőktől; a gymnasiumot és theologiát Kolozsvárt az unitárius kollegiumban végezte; innét unitárius rektornak ment Kövendre (Aranyosszék). 1848—1849-ben részt vett a szabadságharczban. 1854-ben Verespatakra (Alsó-Fehérm.) neveztetett ki unitárius lelkésznek, 1858-ban pedig várfalvi (Torda-Aranyosm.) lelkész lett. Az ó-kori classikusok iránt nagy előszeretetet tanusított; az amerikai hitsorsosoknak fogadásakor háromszor tűnt fel latinúl tartott beszédeivel. Kriza Vadrózsák czímű gyűjteményéhez háromszéki népszokásokkal, mondákkal és népmesékkel járult. 1893-ban nyugalomba vonult. Meghalt 1897. június 24-én. — Fiatalabb korában verseket és elbeszéléseket írt, melyek közűl egy novellája és két költeménye a Dózsa Dániel-féle Naptárban jelentek meg; a szintén Dózsa Dániel által szerkesztett Kolozsvári Közlönynek (1859—68.) rendes czikkírója s levelezője volt; az akkori baloldali állásponton mint az 1867. kiegyezésnek ellenzője fejtett ki munkásságot. — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1858. 21. sz. Várfalvai vár és templom); a Girókuti Képes Naptárában (1860. Székely adomák); a Keresztény Magvetőben (X. 1875. Kepe-rendszer). — Munkája: *Ima és emlékbeszéd* Csípkés Ferencz országgyűlési képviselő felett. Kolozsvár, 1876.

A m. n. muzeumi könyvtár példányaiból és fiának O. Gyulának szives közlése.

Orbók *Gyula* (kökösi), tanító, előbbinek és Ádámosy Juliánna fia, született 1855. márcz. 21. Verespatakon (Alsó-Fehérm.), hol atyja unitárius lelkész volt; iskoláit Tordán és Kolozsvárt végezte, ugyanitt a tanítóképzőt is; három évig katonai szolgálatot teljesített és 1875-től Galgóczon mint magántanító szintén három évig működött. 1880-ban tanítói oklevelet szerzett a modori tanítóképzőben és Verbóczon a morva határszélen igazgató-tanítói állást nyert. Innét 1890-ben Ó-Turára helyeztette át magát, hol hat évet töltött; végre Parajdra (Udvarhelymegye) került, hol most is működik. — Irodalmi téren a magyar államiság eszméje mellett harczolt és e tárgyban több czikket írt a vidéki hírlapokba, így a Nyitramegyei Közlönybe, a Felvidéki Nemzetőrbe, az Érsekujvár és Vidékébe, a Pozsonyvidéki Lapokba, a Néptanítók Lapjába (1882.); rendes levelezője és czikkírója a Székely Lapoknak, Székely-Udvarhelynek és az Udvarhelyi Hiradónak.

Vaday József, Magyar tanférfiak. Békés-Csaba, 1896. Fénynyom. arczk.

Orbók *Mór* (kökösi), állami tanítóképző-intézeti igazgató, előbbinek testvérbátyja, született 1853. ápril 24-én Kövenden (Aranyos-Tordamegyében); a gymnasium öt osztályát Tordán, a VI—VIII. az unitáriusok kolozsvári főiskolájában végezte, ugyanitt két évig theologiát is hallgatott. Közben az 1873—1874. tanévben a tordai unitárius gymnasiumban köztanító volt. A tanári pályára szánván magát, 1874 őszén a budapesti egyetem mennyiségtani és természettudományi szakjára iratkozott be, melynek három évi folyamát elvégezte s az alapvizsgát letette. 1877 őszén a galgóczi állami polgári fiú- és leányiskola igazgatójává neveztetett ki. Ezen állásában hat évig működött; a magyarosítás és magyar nemzeti állameszme megszilárdítása érdekében fejtett ki tevékenységet. Itt kezdeményezte Libertiny Gusztáv tanfelügyelővel a felvidéki közművelődési egyesületet, melynek alapszabályait is ő dolgozta ki. 1883. aug. a pozsonyi állami tanítóképző-intézet rendes tanára, 1896 őszén a kolozsvári állami tanítóképző intézet igazgatója lett, hol jelenleg is működik. 1876—1877-ben titkára, később elnöke volt a budapesti bölcselethallgatók segélyegyesületének és a tudományos vitatkozások VI. szakosztályának;

elnöke volt a Kossuthhoz zarándokló czeglédi küldöttséget fogadó 33-as bizottságnak és az erdélyi társaságnak, melyet ő kezdeményezett; helyettes elnöke volt a török rokonszenvi, tüntetéseket rendező hatvanas bizottságnak és mint ilyen nyerte a Medzsidie-rendet. 1892-ben elnöke volt a pozsonymegyei tanítóegyesületnek. Jelenleg az országos közoktatási tanácsnak tagja s az országos iparoktatási tanácsnak könyvbirálója. — Tanügyi, társadalmi és politikai czikkeket írt a Honba, Egyetértésbe, a Pozsonyvidéki Lapokba, a Nyitramegyei Közlönybe, a Magyarország és a Nagyvilágba (1877. Petzval Ottó), a Vasárnapi Ujságba (1877), a M. Polgárba, az Érsekujvár és Vidékébe, a Polgári Iskolába; munkatársa volt az Üstökösnek. — Munkái: 1. *A tetraeder mértanához.* Értekezés a magasabb mennyiségtan köréből. Pozsony, 1878. 14 kőnyom. ábrával. — 2. *Nyitramegye földrajza,* a népiskolák III. osztálya számára. Nyitramegye térképével és a szöveg közé nyomott öt képpel. Pozsony, 1882. (2. kiadás Kaszap Antal társszerzővel. U. ott, 1884. Ism. Néptanítók Lapja. Németül: U. ott, 1882. Tótul: U. ott, 1884.) — 3. *Földrajz* a népiskolák számára. Bpest, 1884. (Németül: Szombathely, 1885. Tótul: Trencsén, 1886.). — 4. *Pozsonymegye földrajza* a népiskolák III. osztálya számára. Pozsonymegye térképével és a szöveg közé nyomott 6 képpel. U. ott, 1884. (Wagner Lajos társszerzővel. Németül: U. ott, 1884. Tótul ford. Mihalik József: U. ott, 1884.). — 5. *Liptómegye földrajza,* a népiskolák III. oszt. számára. U. ott, 1884. (Mihalik Józseffel együtt. Tótul: U. ott, 1884.). — 6. *Számoló könyv,* a népiskolák I—VI. osztályai számára. Močnik után kidolgozta. Pozsony, 1885. Öt füzet. (I. 6. kiadás 1897., 7. k. 1899., 8. k. 1901., 9. k. 1902., 10. k. 1903., II. 2. k. 1887., 15. k. 1899., 16. és 17. k. 1900., 18. k. 1901., 19. k. 1902., 20. k. 1903., 21. és 22. k. 1904., III. 2. k. 1887., 15. k. 1899., 16. k. 1900., 17. és 18. k. 1901., 19. k. 1902., 20. k, 1903., 21. k. 1904., IV. 2. k. 1888., 4. k. 1891., 13. k. 1899., 14. k. 1900., 15. k. 1901., 16. k. 1902., 17. k. 1903., 18. k. 1904., V. 2. k. 1888., 6. k. 1897., 7. k. 1899., 8. k. 1902., 9. k. 1903.). — 7. *Ugyanezen munka* II—V. füzetének átdolgozása a budapesti népiskolák számára. U. ott, 1891. (2. kiadás. U. ott, 1893. Tótul az I—IV. füzet U. ott, 1888.) — 8. *Népiskolai számtani füzetek.* U. ott, 1886. 12 füzet. — 9. *Középiskolai számtani füzetek.* U. ott, 1886. — 10. *Számoló könyv* ipar és kereskedelmi, felső nép- és polgári, ipar- és kereskedelmi iskolák megfelelő osztályai számára. Írta Močnik Ferencz, a 10. kiadás után átdolgozta. U. ott, 1886. (2. kiadás). — 11. *Számoló könyv* ipar- és kereskedelmi felső nép- és polgári iskolák számára. Írta Močnik a 10. eredeti kiadás után átdolgozta. U. ott, 1888. — 12. *Tréfás számtani feladványok* gyűjteménye. U. ott, 1887. (Hasznos mulatságok I. 4. kiadás. U. ott, 1894.). — 13. *Tréfás mértani feladványok* gyűjteménye. A szöveg közé nyomott 117 képpel. Ugyanott, 1888. — 14. *Tréfás szavalmányok* gyűjteménye. Pozsony, 1889. (Hasznos mulatságok V.) — 15. *Trencsénmegye földrajza,* a népiskolák III. osztálya számára. U. ott, 1899. Kosztka Mihálylyal együtt. (Tótul. U. ott, 1889.). — 16. *Számoló könyv* a felsőbb leányiskolák és a polgári leányiskolák I—IV. osztálya használatára. Bpest, 1890. Két kötet. (I. 2. kiad. 1893,, 3. k. 1897.,, 4. kiad. 1903., II. 2. k. 1894., 3. kiad. 1899. Ugyanott). — 17. *Mértan* felsőbb és polgári leányiskolák s tanítóképző intézetek számára. A szöveg közé nyomott 178 ábrával. Bpest, 1891. (2. kiadás. U. ott, 1898.). — 18. *Számoló könyv* a polgári fiúiskolák I—III. oszt. számára. U. ott, 1891. — 19. *Mértan* a felsőbb leányiskolák és tanítónőképezdék használatára. Močnik után kidolgozta. U. ott, 1891. (2. kiadás 1899., 3. kiadás 1902.

U. ott). — 20. *Mértan* a népiskolák és az ismétlő iskolák számára. A szöveg közé nyomott 55 ábrával. U. ott, 1893. — 21. *Egészségtan* és életmentéstan a népiskolák számára. U. ott, 1889. (2. k. 1893., 3. k. 1897. U. ott.). — 22. *Vezérkönyv* az elemi népiskolai számolástanításhoz, különös tekintettel a Močnik-Orbók-féle népiskolai számoló könyvekre. Pozsony, 1893. Két füzet. (Böngérfi J. társszerkesztővel). — 23. *Számtan* a középiskolák I., II. és III. osztályának használatára. U. ott, 1898. (2. kiad. Gerevich Emillel együtt 3. k. 1903. U. ott). — Szerkesztette a N. Népiskolát 1880. szept. 15-től 1882-ig Nyitrán és Galgóczon; a Felvidéki Nemzetőrt 1882—83-ban, mint társszerkesztő; a Pozsonymegyei Közlöny cz. társadalmi hetilapot 1886-ban; a Magyar paedagogok és tanférfiak Albumát Pozsonyban 1887-ben; a Paedagogiai Plutarchot, jelesebb paedagogusok, kiválóbb tanférfiak arczkép- és életrajzgyűjteménye, tekintettel a magyarokra; Pozsony. 1886—89. Három kötet, 22 füzet; a Paedagogiai Zsebnaptárnak; 1886—1889. IX—XII. évfolyamát Pozsonyban, 1890—1903-ban Budapesten. — Álnevei és jegyei: Florida, Adivolf, Kökösi M., —k —r és O. M.

Néptanítók Lapja 1882. 441., 1888. 605. l. — *M. Könyvészet* 1886—94., 1898., 1900. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 465., XVIII. 377. lap. — *Magyarország Vármegyéi.* Nyitramegye. Budapest, 1899. 294. l.

Orczy *Andor* (orczi báró), a főrendiház tagja, cs. és kir. kamarás, O. György báró (kinek őse O. István, jász-kun kapitány és kir. táblai ülnök, 1731. ápr. 30. birodalmi bárói rangot nyert és ez 1736. júl. 5. Magyarországra is kiterjesztetett) és karancs-berényi Berényi Erzsébet grófnő fia, szül. 1825. jan. 14.; a szabadságharczot a pestmegyei nemzetőri seregben szolgálta s több ütközetben részt vett. Az 1861. országgyűlés tagja volt, hivatalt sohasem viselt, de a közügyeket híven szolgálta, nevezetesen a tiszavidéki vasút fejlesztésében működött közre és igazgató-tanácsába is megválasztatott. Birtoka Ujszászon (Pestmegyében). Meghalt 1897. jún. 8. Budapesten. — Czikkei a Vadász- és Versenylapban (1872. Ujszászi falka működése, 1873. Ujszászi falkavadászat).

Ország Tükre 1862. 26. sz. arczk. — *Magyar Nemzetségi Zsebkönyv.* Főrangú családok. Budapest, 1888. 387. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 467., XVIII. 378. l. és gyászjelentés.

Orczy *Béla* (orczi báró), bölcseleti és jogi doktor, cs. és kir. valóságos belső titkos tanácsos és kamarás, volt országbiró és miniszter, előbbinek testvérbátyja, szül. 1823. jan. 16. Pesten; tanulmányait ugyanitt a kegyesrendieknél és az egyetemen végezte, ezután 1836-ban bölcseleti s 1842-ben jogi doktor lett és ugyanezen évben az ügyvédi vizsgát is letette. 1841-ben pestvármegyei, 1842. bács-bodrogvármegyei tiszteletbeli aljegyző, 1844. hevesmegyei tiszt. főjegyző, 1846. a m. kir. helytartó-tanácsnál tiszteletbeli titkár volt, az aranykulcsosok sorába lépett és József főherczeg nádor a nagy műveltségű fiatal főurat személyes kamarásául alkalmazta. 1848-ban a pozsonyi országgyűlés berekesztése után a helytartósági titkári állástól megvált és a pestvármegyei nemzetőrcsapattal az ország déli határain kitört szerb mozgalmak megfékezésére a Ferencz-csatorna melletti táborba ment. A válságos év végén mint nemzetőri százados vett részt a kassai első ütközetben; a pesti nemzetőri csapat feloszlatása után pedig hazatért pestvármegyei birtokára Újszászra s az abszolutizmus szomorú éveiben részint ott lakott és gazdálkodott, részint a külföldön tett tanulmányi utazásokat, ismereteit és tapasztalatait öregbítve. A nemzeti és megyei élet fellendülése után 1863-ban a Pestvármegyében alakult insségsegélyezési bizottmányban vett tevékeny részt mint a kecskeméti járás al-

bizottságának elnöke. 1865-ben a megnyílt alkotmányos országgyűlésre az abonyi kerület képviselőjeül választatott és ennek folyamán a kiegyezést előkészítő s formulázó 67-es nagybizottmány tagjai közt működött. 1868-ban Deák Ferencz óhajtására a közös külügyminiszteriumban osztályfőnökké neveztetett ki s e kitűnő állást, a diplomácziai kiképzésnek iskoláját, a mondott év májusától kezdve Beust gr. és Andrássy Gyula gr. miniszterek alatt $11^1/_2$ évig viselte, miközben 1871. valóságos belső titkos tanácsos, 1873. a szent István-rend középkeresztese, 1881. a vaskoronarend I-ső osztályú vitéze is lett. Végre 1879-ben ő felsége személye körüli miniszterré neveztetett ki. Ez állásától 1890-ben fölmentetvén, nyugalomba vonult és a szent István-rend nagy keresztjét kapta. Több külföldi rendjellel is kitüntettetett, jelesen a maltai szent János-rend diszítményével, továbbá porosz, bajor, szász, orosz, olasz, toscanai, norvég, görög, román, perzsa, chinai s japáni nagy-keresztekkel. Szögyény-Marich László halála után a névleg máig is fennálló, bár előbbi munkakörét vesztett országbirói méltóság czímének lett viselője s mint ilyen a főrendiház tagja. Tudományos kitüntetés 1886-ban érte, midőn bölcseletdoktorrá felavattatásának félszázados évfordulója alkalmából díszoklevelet nyert az egyetemtől. A zenével és festészettel is örömest foglalkozott és 1865-ben meg is jelent Emlékeim cz. zeneműve. — Czikkeket írt a Bérczy Károly által szerkesztett Vadász- és Versenylapba (1857. Lesjárat szarvasra, A fóti rókakopók, 1858. Zergevadászat, Az ujszászi kopók az 1857—1858. idényben, 1860. Vadászrajz a Fehér-Kárpátokból, 1859. Vadász-műszótár, Gím vagy rőt vad: szarvas, dám, őz, zerge, Pálffy gr. és Zay Albert gróffal, 1861. Vidra van a kertben, 1862. A barna keselyű, 1863. Lótenyésztésünk és az angol telivérfaj, Az utolsó est); a Hazai Vadászatokban (1857. Lesjárat szarvasra, egy nagy és két kisebb képpel). — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. juridica super quaestione: utrum argumenta, quibus mortis poena impugnari solent, ejus abolitionem persuadere valeant? Quam publicae eruditorum disquisitioni submittit ... Pestini, 1842. — 2. *Hazai Vadászatok* és sport Magyarországon. U. ott, 1857. 25 színezett képpel. (Többekkel együtt. Francziául. U. ott, 1858.). — 3. *Hazai és külföldi vadászrajzok*. Pest, 1863. (393—443. lap: Szarvas, zerge, sas).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 289. lap. — *Ország Tükre* 1862. 2. sz. arczk., 1865. 33. szám, arczk. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1866. 7. és 9. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1879. 40. sz. arczk. — *Petrik* Bibliogr. — *Nemzetségi Zsebkönyv*. Főrangú családok. Bpest, 1888. 386. lap. — *Ország-Világ* 1894. 11. sz. arczk., 1898. 50. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 467. l. (Tóth Lőrincz). — *Szerencs János*, A főrendiház Évkönyve 1900. Bpest.

Orczy *Elek* (orczi báró), birtokos Neuzinán (Torontálm.), Orczy István báró és Lipthay Auguszta bárónő fia, szül. 1843. máj. 2.; 1869. márcz. 18. a pétervásári kerület országgyűlési képviselőnek választotta. Különösen a sport terén tűnt fel. — Czikkei a Vadász és Versenylapban (1874. Indiai levél, Tigrisvadászatok Kelet-Indiában).

Budapesti Közlöny 1869. 65. sz. — *Nemzetségi Zsebkönyv*. Főrangú családok. Budapest, 1888. 385. l.

Orczy *Emma* (orczi bárónő), Orczi Bódog báró, a nemzeti színház intendánsa, és czegei Wass Emma grófnő leánya, szül. 1865. szept. 27.; egybekelt 1894. nov. 7. Barstow Montagu-al Londonban, hova a 70-es évek elején költözött ki atyjával. — Munkái: 1. *The queen mab* series illustrated. London, év nélk. Négy kötet. (The enchanted cat. Uletka and the white Lizard. Fairyland's beauty cz. egy kötetben is megjelentek). — 2. *Old hungarian fairy tales*. U. ott,

év n. (Ism. P. Napló 1895. 295. sz. A fénynyomatú képeket mind a két munkához rajzolta férjével együtt). — 3. *Régi tündérmesék.* Ujra elmondja. Bpest, 1898. (Az előbbeni munkának magyar kiadása, fénynyom. képekkel).

Magyar Nemzetségi Zsebkönyv. Főrangu családok. Bpest, 1888. 385. lap. — *Gothaisches* genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser 1903. 541. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Orczy *Gyula* (orczi), földbirtokos, született 1828. ápr. 3. Tisza-Nánán (Hevesmegyében); még gyermekéveiben szülei heő-bábai (Borsodm.) birtokukra költöztek, hol 14 éves koráig magántanárok mellett nevelkedett. 1843-ban kezdte járni iskoláit a miskolczi evang. algymnasiumban, a hol a Vandrák András igazgató elnöksége alatt alakult ifjúsági magyar társaságnak buzgó munkatársa volt; itt végezte a rhetorikát és poesist; innét 1844 őszén Eperjesre ment, hol három év alatt végezte a logikát, a philosophiát és jogot. 1847-ben Szemere Bertalan borsodmegyei alispán mellé ment patvariára, kivel az 1847—48. pozsonyi országgyűlésre is felment. 1848. szept. 15. a borsodmegyei önkéntesekkel a harcz mezejére sietett mint közlegény; később mint hadnagy átment a Borsodmegyében alakult 22. honvédzászlóaljhoz. A szabadságharcz szomorú kimenetele után besorozták az osztrák könnyű lovassághoz közlegénynek, honnét egy évi szolgálat után szabadult ki. Az egész absolut korszakot visszavonulva családja körében Heő-Bábán élte át. 1869—1870-ben Borsodmegye megválasztotta főszolgabirójának. Buzgó híve s czikkeiben szorgalmazója volt a közjogi kiegyezésnek Ausztriával. A Deák-párti kormányok bukása után, a fúzió következtében az ellenzékhez csatlakozott. 1881-ben Borsodmegye dédesi kerületében országgyűlési képviselőnek választatott és a mérsekelt ellenzéken foglalt helyet. 1884-ben neje (Péterffy Ottilia) elhalálozván, a közpályáról visszavonult és heő-bábai birtokán gazdálkodott. Azonban 1889 tavaszán a véderő vita alatt a parlamenti jeleneteket nem helyeselvén, kilépett az ellenzék soraiból és az újra átalakult kormány mellett foglalt határozott politikai állást. — Czikkeket írt a következő lapokba: Falusi Gazda (1858—59), M. Gazda (1860—61), Gadasági Lapok (1862. Egy két szó a földvételi társulatról, Földhitelintézet és telekkönyv, A marhavész, 1863. Egyesüljünk, Egykét észrevétel, Gondolkozzunk kissé, Még egy szó a faültetés érdekében, Okuljunk az eredményekből, 1864. Szóljunk a részes munkáltatáshoz, 1864—1865. Vidéki tudósítások Borsodmegyéből, Egy két szó, Gazdatársainkhoz, Gabonánk értékesítése, 1866. Nyilt levél b. Vay Béla t. barátomhoz, Észrevételek a Tisza-szabályozásra vonatkozó egy némely nézetekre, 1867. 1869. Gazdasági tudósítás Bábáról, 1868. Igénytelen észrevételek, 1869. A búza üszögösödése); Pesti Hirnök (1861., 1863—68.), Borsod (1867., 1874—1881), M. Állam (1868—1869., 1884—85. Az 1847—1848. pozsonyi országgyűlésről írt naplójegyzetei (a.) jegy alatt); Szabad Sajtó (1872), Testvér (1872), M. Politika (1873—75.), Kelet Népe (1875—78.), Miskolcz (1876—1879), Uj Budapesti Napilap (1878), Nemzeti Hirlap (1878), Gyakorlati Mezőgazda (1878), Magyarország (1879—1881), M. Lapok (1879), Közvélemény (1880), Közgazdaság (1880—81), Magyar Föld (1880), Gazdasági Lapok és M. Föld (1881), P. Napló (1882), Borsodi Gazda (1882—85), Borsodmegyei Lapok (1882—85., 1889. 77. és köv. sz. Naplójegyzeteimből), Pápai Lapok (1882—1883), Budapesti Hirlap (1883—84), Alföld (1885), Borsod-Miskolczi Közlöny (1888. 8—36. sz. Visszaemlékezés az utolsó pozsonyi diétára 1847. nov. 11. 1848. márcz. 18.); Fővárosi Lapok (1891. 64. sz. «Az erdei lak», régi emlék). — Álneve s jegyei: Bábai, —y—a., y. és —a.—

Borsodmegyei Lapok 1884. 41. sz., 1893. 68. sz. és önéletrajzi adatok.

Orczy *István,* (orczi báró). — Munkája: *Calculi sublimioris* una cum usu ejusdem multiplicium instituto, quam in collegio Vaciensi... excepit. Pestini, 1784.

Petrik Bibliogr. III. 888. l.

Orczy *József* (orczi báró), főispán, O. Lőrincz báró abaujmegyei főispán és tábornok fia, szül. 1746. szept 20.; fiatalabb korában a katonai pályán szolgált, de midőn kapitányságig vitte, a polgári pályára lépett és nemsokára Békés vármegye főispáni helytartója, cs. kir. kamarás, 1792. pedig (1798-ig) Zemplénmegye főispánja lett. Megh. 1804. decz. 14. Gyöngyösön. — Toldy szerint atyja példáját követve, ő is gyakorolta magát a költészetben, de munkáit ki nem nyomatta. Kovacsóczy Mihály Aspasiájában (Pest, 1824.) mégis megjelent egy költeménye és egy másik a Vadász- és Versenylapban (1860. 7. sz. Ének a jó fakóról).

Magyar Kurir 1804. II. 791. lap. — *Nagy Iván,* Magyarország Családai VIII. 239., 241. lap. — *Toldy Ferencz,* A m. nemzeti költészet kézikönyve I. 335. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése IV—VII., X., XII. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 468. l.

Orczy *László* (orczi báró), főispán, cs. kir. kamarás, előbbinek testvéröcscse, szül. 1750. ápr. 14.; Egerben kezdette tanulását és Bécsben folytatta; 23 éves korában a kassai kamaránál tanácsos lett, 1783. a temesvári kir. kamara administrátora; 1785-ben Pesten ugyanezt a hivatalt viselte. 1787-ben valóságos belső titkos tanácsos lett és a kir. helytartótanács egyesíttetvén a kir. kamarával, annak első tanácsosává neveztetett ki. Az 1790. országos banderiumnak Budán fővezére volt. 1792-től a kir. udvari kamara másodelnöke volt. 1806-ban nyugalomba vonult és a szent István-rendet kapta. Az Orczy-kertet, melyet ő alkotott, Pest városának ajándékozta. Meghalt 1807. ápr. 15. Pesten. — Beszédei a Hadi és más nevezetes Történetekben (1790. II. 613., 626., 1791. IV. 150., 154. lap). — Munkája: *Orczy László kir. biztos beszéde,* Ürményi Józsefnek Fehérmegye főispáni székébe lett beiktatása alkalmatosságával 1802. szept. 4. (Három beszédek. Veszprém). — Levele: Pest, 1802. aug. 4. (a m. n. múzeumban).

Hazai s Külföldi Tudósitások 1807. I. 33. sz. — *Vereinigte Ofner-Pester Zeitung* 1807. 32. sz. — *Gemeinnützige Blätter* 1826. 96. sz. — *Nagy Iván,* Magyarország Családai VIII. 239., 242. l. — *Petrik* Könyvészete II. 70. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 468. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése III., V. VII., IX., XII. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1899., 1901.

Orczy *Lőrincz,* (orczi báró), főispán és tábornok, O. István báró jász-kun kapitány, kir. táblai ülnök és Petrovay Zsuzsánna fia, szül. 1718. aug. 9.; a leggondosabb nevelésben részesült. Midőn Mária Terézia trónra lépett és hét oldalról megtámadtatott trónkövetelő ellenségeitől, O. is 1741-ben ama nemes magyar ifjak sorába lépett, kik önként gyülekeztek királynéjuk védelmére, s résztvett az örökösödési s hétéves háborúban; kitüntette magát Drezdánál és Berlinben volt Hadik gróffal és Beleznay tábornokkal, benső barátjával. Áldozatkészsége további jeléül 1756. jász-kun és hajdu legényekből saját költségén lovasezredet állított és szervezett és ezzel a királynő figyelmét és hálaérzetét még inkább magára vonta. A béke megkötése után tábornoki ranggal lépett ki a hadseregből. 1764-től polgári hivatalokban szolgálta hazáját, 1767. szept. 18-tól mint Abauj vármegye főispáni helytartója, majd mint főispánja 1784-ig, miközben a szent István-rend középkeresztjét is megkapta, s ő iktatta be az ugocsai főispánságba Teleki József grófot. Elöregedve 1784-ben lemondott főispáni hivataláról; ezután részint Pesten, részint Tarna-Örsön lakott, hol tetemei nyugosznak. Meghalt 1789. júl. 28. Pesten. — Czikkei, beszédei, levelei és költeményei a M. Hirmondóban (1782. 95. Beszéde gróf Teleki József Ugocsa-

megyei főispán beköszöntésekor), a M. Musában (1788. III. Levele: Pest, Szent András hava 20.), az Orpheusban (II. 1790. Bucsuzása Abauj vármegye rendeitől Kassán. oct. 14. 1784.); a Magyar Museumban (I. Wieland Agathonjának utolsó könyvéből, Bold. báró Orczy Lőrincz fordítása, fels. Katharina orosz császárné törvény-könyvéből, mely 1776. orosz Pétervárott nyomtatódott, és levelei Kazinczyhoz: Tarna-Eörs 1785. nov. 5., 1786. nov. 1.); Uj M. Muzeumban (1853. I. Levelei Kazinczy Ferenczhez 1785. okt. 5., 1786. nov. 1.). — Munkái: 1. *Onomastica* corona spect. ac generoso dno Stephano Orczi de eadem. A propensa filii obligatione ipso festo S. Stephani regis oblata. Anno quo: QVaeCVnqVe sVnt Vera, qVaeCVnqVe IVsta, qVaeCVnqVe sanCta qVaeCVnque aMablLIa CogItetIs. Budae, 1730. — 2. *Mátra hegyei között* mulatozó nimfáknak éneke, melyet a ... herczeg Barkóczy Ferencz Magyarország herczeg primásának esztergomi érsek úrnak mintegy búcsúzó képpen szomorodott szível mondának. 1761. eszt. Hely n. (és Nagyszombat, 1765). — 3. *Költeményes holmi* egy nagyságos elmétől. A költeményes gyűjtemény öregbedésére a nagyságos szerzőnek különös engedelmével közre bocsátotta Révai Miklós. Pozsony, 1787. — 4. *Mélt. l. báró Ortzi Orczy Lőrincz úrnak* Nagy-Szőllősön 1782. esztend. mindszent havának 15. napján gr. Széki Teleki József úrnak Ugotsa vármegyei főispányi hivatallyába lett bé-iktattatása alkalmatosságával elmondott beszéde a gróf Teleki József úr arra tett feleletével edgyütt. Pest. — — 5. *Két nagyságos elmének költeményes szüleményei.* A költeményes gyűjtemény öregbedésére a nagyságos szerzőknek egyező akaratjokból közre bocsátotta Révai Miklós. Pozsony, 1789. (Barcsay Ábrahám költeményeivel és Révai verses ajánlásával). — Arczképe: rézmetszet Mannsfeldtől és Stunder festménye után rézmetszet Ehrenreichtől Budán.

Orpheus I. 1790. 81. (Nekr.), 138. l. — *Hadi Történetek* I. 1789. 104. l. — *Alexovits Vazul*, Halotti beszéd. Pest, 1789. — *Katona*, Historia Critica. Budae, 1810. XL. 718. lap. — *Erdélyi Museum* 1815. III. 174. l. — *Zsebkönyv* 1821. Névaláírása. — *Hazai Vándor* 1832. 9. l. arczk. — *Pesti Napló* 1855. 59. sz. — *Ferenczy* és *Danielik*. Magyar Irók I. 346. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 239., 241. l. — *Toldy Ferencz*, M. Nemzeti Irodalom története és Költészet története. — *Figyelő* (Szana) 1876. (Péchy Imre). — *Figyelő* (Abafi) VII., XI—XV., XXI., XXII., XXVI. — *P. Napló* 1876. 83. sz. — *Fővárosi Lapok* 1877. 76. sz. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Hon* 1880. 75., 76. sz. — *Kassai Lajos*, Báró Orczy Lörincz emlékezete. (Székely-udvarhelyi r. kath. főgymnasium Értesítője 1889.). — *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1890. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése III—XII. (Levelei sat.). — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1893., 1899.

Orczy *Lőrincz* (orczi báró), főispán, valóságos belső titkos tanácsos, Orczy József báró zemplénmegyei főispán és Berényi Bora bárónő fia, született 1784 febr. 1. Gyöngyösön (Hevesmegyében). 1827—30-ig Csongrádmegye főispáni helytartója volt. 1825-ben b. Orczy Lőrincz és sógora b. Wenkheim József voltak az elsők, a kik Heinrich N. Jánost segélyezték a pesti lovagló intézet felállításában, melyből fejlett aztán, különösen Széchenyi István gróf és társai ápolása alatt a magyar gazdasági egyesület. Az állattenyésztő társaságnak 1830. jún. 11. tartott első alakuló gyűlésén b. O. L. aradi főispán választatott ennek első elnökéül; hivatalos elfoglaltsága miatt ekkor megválasztatását nem fogadta el; azonban 1831. máj. 29. ismét ő választatott meg elnöknek, a mikor azt elfogadta. Magán gazdasági körében legkedveltebb tárgya volt a lótenyésztés és a báró Orczy-féle ménes országos hírre tett szert. Meghalt 1847. szept. 17. Pesten. — Munkái: 1. *Mélt. Báró Orczi Orczy Lőrincz ur* t. sz. Csongrád vármegye fő-ispányi hivatala helytartója ő nagyságának 1827. eszt.

Szent András hava 13. napján Szegvár helységében hetytartói hivatala elfoglalása alkalmával mondott beszédek. Szeged. — 2. *Két kérdés* a magyar lótenyésztés tárgyában, mellyeket magának tett és megfejteni igyekezett B. O. L. Pest, 1832. — Arczképe: rézmetszet Lehnhardtól. (Fábián Gábor, Aradmegye leírása, 1835. I. k. mellékl.).

Ponori Thewrewk József, Hongyülési Emlény. Pozsony, 1847. 4. l. — *Budapesti Hirlap* 1847. 665. sz. — *Honderű* 1847. II. 13. sz. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 289. lap. — *Galgóczy Károly* Emlékkönyve. Bpest, 1884. IV. 7. l. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Orczy *Zsuzsánna* (orczi báró), csillagkeresztes hölgy, Orczy Lőrincz báró, a költő, leánya, szül. 1744-ben és Splényi Gábor báróhoz ment férjhez; férjét elfoglalta a háború; azért ő sokat időzött Tarna-Őrsön anyjánál és gyermekei nevelésével foglalkozott. Meghalt 40 éves kora előtt. — Az Új Idők szerint javarészben csak franczia nyelven írott munkák maradtak utána; német szakácskönyve s egy felvonásos drámája kéziratban maradtak.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 289. l. — *Új Idők* 1897. 40. sz.

Ordinansz *Konstantin*, szent Ferenczrendi szerzetes a Salvatoriana provinciából. — Munkái: 1. *Az imádságnak* leg főbb tárgyáról elmélkedő egyházi beszéd, mellyet kereszt járó héten a közönséges könyörgésnek alkalmatosságával élő nyelvel mondott Gyöngyösön 1806. eszt., most pedig kiadott. Pest, 1806. — 2. *A Libanus* havasi alatt illatozó titkos értelmű rózsa, avagy nemes, szabad, királyi Mező-Szeged városnak havi boldog asszony tiszteletére szenteltetett királyi templomában hajdani időktől ólta ájtatos tiszteletben tartatott, és segítő boldog asszonynak neveztetett kegyelmes képnek történeti lerajzolása, mellyet . . . régi oklevelekből öszveszerkesztetett, és az Isten szűlő szűz, nagy asszonyunknak ájtatos tisztelőinek lelki vigasztalásokra kiadott . . . váltságunknak 1830. esztendejében. Szeged, 1831. Czímképpel. (Németül. U. ott, 1831.).

Catalogus Bibl. Franc. Com. Széchenyi II. 243. l. — *Petrik* Bibliogr.

Ordódy *Bálint* (alsó-lieszkói ordódi), földbirtokos, táblabíró, O. Fer. megyei főperczeptor és bacskafalvi Bacskády Erzsébet fia, szül. 1776-ban Alsó-Lieszkón (Trencsénm.); részt vett a Napoleon elleni nemesi felkelésben. Az elzálogosítva volt bagotai (Komáromm.) birtokot visszaváltván, ide tette át lakását és itt gazdálkodott 1839-ben bekövetkezett haláláig. — Munkája: *Ad sermonem* collaudatorium, quam Leop. e com. de Nádasd ad magistratum suum cottus (Comaromiensis) habuit responsoria dictio. Comaromii, 1830.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 245., 255. l. és unokájának Ordódy Bélának szíves közlése.

Ordódy *Béla* (alsó-lieszkói ordódi), m. királyi állami felső építő ipariskola tanára, O. István földbirtokos és kis-apponyi Bartakovics Vilma fia, szül. 1856-ban Bagotán (Komáromm.); a budapesti kegyesrendi főgymnasium nyolcz osztályának bevégzése után 1874. a budapesti műegyetemen folytatta tanulását, hol mérnöki oklevelet nyert. 1881-ben a magyar kir. vasuti főfelügyelőséghez mérnökgyakornoknak neveztetett ki; résztvett a trencsén-zsolnai vasút nyomjelző munkálataiban; 1882—85-ig a budapest—újszőnyi vasút nyomjelző és építő munkálataihoz volt kirendelve segéd- és szakaszmérnöki minőségben; ennek befejeztével pedig a m. államvasút igazgatóságának építési szakosztályába osztatott be szolgálattételre. 1886-ban az akkori budapesti állami közép ipartanodához (ma m. kir. állami felső ipariskola) az építéstan rendes tanárává neveztetett ki s midőn ezen intézet építési szakosztálya 1898-ban önálló iskolává szerveztetett: budapesti m. kir. áll. felső építő ipariskola elneve-

zéssel, ide helyeztetett át. 1902 óta tagja az építőmesteri képzettség megvizsgálására szervezett bizottságnak — Czikkei a M. Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítőjében (1885. A trapéz súlypontjának egy új meghatározási módja, saját szerkesztési eljárása); az Iparügyekben (1890. Az 1889. párisi világkiállítás épületeiről és némely közmunkáról tartott felolvasásának kivonatos ismertetése); az Építő Iparban (1890. Páris csatornázása); a Technologiai Lapokban (1893. A kőtörő gépek és használhatóságuk közutak fentartó szolgálatában); a Komáromi Lapokban (1894. czikk a kendertermesztésnek Komárommegyében való felkarolása érdekében). — Munkái: 1. *Építő anyagok tana.* Bpest, év n. — 2. *Alapozások.* U. ott, év n. — 3. *Vasszerkezetek.* U. ott, év n. — 4. *Földméртan.* U. ott, év n. — 5. *Útépítéstan.* U. ott, év n. — 6. *Hídépítéstan.* U. ott, év. n. — 7. *Építési erőműtan.* (A felső ipariskola tanulóinak használatára készült kőnyomatok).

A kir. József-műegyetem tanárai és hallgatói 1851—1882-ig. Bpest, 1883. 67. l. — A. m. n. muzeumi könytár példányairól és önéletrajzi adatok.

Ordódy *István Károly* (alsó-lieszkói ordódi), birtokos, O. János Jakab megyei szolgabiró, főpénztárnok és sédeni Ambrózy Julianna fia, szül. 1829. decz. 5. Markófalván (Trencsénm.); középiskoláit Zsolnán, Tatán, Nagyszombatban, a jogot mint magántanuló Pozsonyban végezte. A szabadságharczban a trencsényi önkénytes vadászcsapatban annak feloszlásáig részt vett. 1861-ben vármegyei főjegyző volt; a 80-as években a kataszteri küldöttség tagja. 1848 óta gazdasággal és az irodalommal foglalkozik Markófalván. — Levelei a Divatcsarnokban (1853—54); gazdasági, különösen kertészeti czikkei a következő hirlapokban, folyóiratokban és évkönyvekben jelentek meg: Vasárnapi Ujság (1855., 1864—66.), Mátyás Diák Naptára (1858.), Napkelet (1858—1860. beszélyek), Kerti Gazdaság (1859—1863.), Nép Ujsága (1860.), Háromszék Naptára (1862.), M. Kertész (1863.), Falusi Gazda (1864—66., 1868., 1875—83.), Kraján (1864—68), Obzor (1865., 1871.), Hon (1865. 199. sz.), Falusi Gazda Naptára (1866., 1879.), Gazdászati Közlöny (1869—1870.), Esti Lap (1869. 52. számú), Vlas tenec (1869.), M. Phönix (1871. beszély), Gyakorlati Mezőgazda (1872—78.), Trenchiner Anzeiger (1873.), Reform (1873. 165., 236. sz.), Svornost (1874.), Trenchin-Neutraer Anzeiger (1874.), Bartalics Nagy Képes Naptára (1874—75.), Nemzeti Hirlap (1875—79.), Vágvölgyi Lap (1875—76., 1878—79., 1880—81., 1887—1889., 1891., 1893., 1896.), Földmívelési Érdekeink (1875—77.), M. Gazda (1876.), Magyarországi Kárpátegyesületi Évkönyvek (1876—77., 1881.), Természet (1878.), M. Gazdák Évkönyve (1879.), Gazdasági Lapok (1879—80., 1885—86.), Pesti Hirlap (1879. 197. sat. sz. 1880—81.), Függetlenség (1879.), M. Hirlap (1880.), Feierabend (1880.), Karpathen-Post (1880.), M. Föld (1880.), Gallus (1880.), 12 Röpirat (1880.), A Nép Kertésze (1882.), Budapesti Hirlap (1884.), Természettudományi Közlöny (1890.), Hazánk (1894.). Összesen 329 czikk. (Ezen czikkek másolata 4rét két kötetben megvan a m. n. múzeumban). — Munkája: *Rövid útmutatás* a kerti magvak tenyésztésére. Pest. 1861. (A Kerti Gazdaság Könyvtára V.).

Vasárnapi Ujság 1865. 28. sz. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 246. l. — *Szinnyei* Repertóriuma. Természettudomány. Bpest, 1876. 1089. h. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyv-Szemle* 1898. 184. l. és önéletrajzi adatok.

Ordódy *János* (ordódi), Jézustársasági áldozópap, szül. 1632. szept. 7. Pozsonyban; 1649. okt. 25. lépett a rendbe; mint hithirdető működött Rozsnyón, Ungvárt, Sárospatakon, Komáromban, Kassán és Gyöngyösön, hol szép kápolnát is emelt; kétszer török fogságot is szenvedett Hatvanban; azután házfőnöki

hivatalokat viselt. Nagyszombatból, a hol magyar hitszónok volt, 1679-ben Báthori Zsófia munkácsi udvarába hivatott meg, hogy a családnak lelki vezetését (Horváth Mihály szerint Zrinyi Ilonáét, l. Zrinyi Ilona 33. l.) átvegye; itt halt meg 1681. márcz. 5. — Munkája: *Lelki Virágos Kert.* Az Mennyei Udvar Tiszteletiről, Mellyet A Kertben Halálra-vált, és a Keresztfán meg-holt Uj Jesus Titulussa alatt virágzó Gyöngyösi Congregatio, az üdvösséges Halált szomjúzó Hiveknek ki nyittatott. Hogy Ezt gyakorolván s ebben mulatozván, ki-ki az szent Halálra, és az örökkén-való boldog fel-támadásra, magát tehesse érdemessé ... Lőcse, 1672. (Névtelenül. Egyetlen példánya a kolozsvári ref. collegium könyvtárában).

Molnár János, M. Könyvház VII. 121. l. — *Katona,* Historia Critica XXVI. 750. lap. — *Fejér,* Historia Academiae 33. l. — *Stoeger,* Scriptores 246. l. (Neve Oerdoedinek írva). — *Szabó Károly,* Régi M. Könyvtár I. 473. l. — *M. Könyv-Szemle* 1881. 236. l. (Rosty Kálmán). — *De Backer Sommervogel,* Bibliothèque-Bibliogr. V. 1871. h.

Ordódy *János* (alsó-lieszkói ordódi), megyei főjegyző 1810-től Komárommegyében, O. Antal megyei adószedő és Hanzély Teréz fia. Az 1811. országgyűlésen követ volt. Nagy szorgalmú férfiú s a megyei életben a magyar nyelvnek buzgó terjesztője. Meghalt 1819. augusztus 2. — Munkája: *Köszöntés,* mellyel gróf id. Nádasdy Mihály urat ... nevenapján 1813. üdvözlötte. Rév-Komárom.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 247, 256. l. — *Petrik* Bibliogr.

Ordódy *Lajos* (ordódi), az orsz. m. gazd. egyesület volt igazgatója, gazdasági egyesületi igazgató-elnök, O. Sándor megyei főszolgabiró és Ivanics Juliánna fia, született 1852. febr. 12. Nagy-Máláson (Barsm.); 1869-ben Pesten tett érettségi vizsgát, ezután három évig hallgatója volt a kolozsmonostori m. kir. gazdasági tanintézetnek; 1872-től ugyanott tanársegéd volt; 1873-ban áthelyeztetett Magyar-Óvárra, hol 1874. júl. 31-ig a vegytani szakban assistens volt. 1874-ben a budapesti egyetemen hallgatta a vegytant és a rokon tárgyakat, 1875. Bécsben a műegyetemen a vegyészeti technologiát. 1875—1880-ig Bars, Baranya és Borsod vármegyékben gazdálkodott. 1880. máj. 1. a barsmegyei gazdasági egyesület titkára, 1881. az országos gazdasági egyesület előadó titkára lett. Ugyanott 1882-ben első titkárrá, 1888. igazgatóvá lépett elő. 1891-ben távozott az egyesülettől, a melynek lázas tevékenysége tíz éven át főleg az ő érdeme. 1883-ban nyerte a Ferencz József lovagrendet, 1885. a belga Lipót-rendet és a franczia Du merité agricole rendjelet, 1889-ben ezen rend tiszti rangjába emelték. 1884-ben megalakította az országos gazdasági egyesület kebelében a gazdasági könyvkiadó-vállalatot; 1895-ben létrehozta a gazdák gőzeke-szövetkezetét. 1896-ban a barsvármegyei gazdasági egyesület igazgató-elnökévé választotta. — Munkái: 1. *Majthényi László* roszkosi gyümölcstelepe, Bpest, 1883. — 2. *A magyarországi állattenyésztők* kalauza. Leírása a ménesek magyar és csira-gulyák, juhászatok és sertéstenyészeteknek. Ugyanott, 1884. — 3. *A csalamádé* és egyéb zöld takarmányok termelése és vermelése. Írta Lacouteux Ede. Ford. U. ott, 1885. (A m. gazdasági egyesület könyvkiadó-vállalata I.). — 4. *Mily növényeket* termeljen a magyar gazda? A gazdakörben felolvasta 1885. márcz. 18. U. ott, 1885. — 5. *Rövid utasítás* a műtrágyák használatára. U. ott, 1886. — 6. *A szövetségbe* lépett gazdasági egyesületek 1889. nov. 18. Budapesten a Köztelken megtartandó VIII. nagygyűlésének tárgyai. A végrehajtó bizottság megbízásából egybeállította ... bizottsági előadó. U. ott, 1889. — 7. *A szőlő trágyázása.* Ugyanott, 1894. — Szerkeszti és kiadja a Gazdasági Lapokat; 1886-ban átvette a Kodolányi-féle Gazdák Zsebnaptárát és Évkönyvet és szerkeszti maig; 1887-től Engelbrecht

Károlylyal szerkesztette a Borászati Lapokat, melyet újjáalakítván, attól 1888-ban visszalépett; 1895-ben a Szőlőszeti Lapokat adta ki a kassai Maurerral. — A franczia nemzetközi gazda-congressus Compte-Rendueja számára 1888-ban megírta a mezőgazdaság helyzetét.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 247. lap. — *M. Könyvészet* 1886—87., 1894. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 470. l. — *Balás Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. Magyar-Óvár, 1897. 231. l.

Ordódy *Pál* (ordódi és rozsonmiticzi), m. királyi közlekedésügyi miniszter, O. Vincze komárommegyei főjegyző és Ghyczy Mária fia, szül. 1822-ben Pesten. Jogi tannlmányokat végzett és 1848-ban fogalmazó lett a kereskedelmi minisztériumban, majd Szalay László mellett, kit a Batthyány-kormány a német birodalmi gyűlésre meghatalmazott követül küldött, titkári minőségben Frankfurtban volt. A világosi fegyverletétel után külföldre ment és Párisban Teleki László gróf mellett működött. 1861-ben az alkotmány részben visszaállítása után Komárom vármegye főjegyzője lett; onnét országgyűlési képviselővé választatott és az országgyűlés feloszlatása után, a provizorium alatt, komárommegyei bagotai jószágán gazdálkodott és családjának élt, sokat tanulva és magát a nemzetgazdasági szakban képezve. 1868-ban vármegyéje alispánná s 1869. márcz. 15. az udvardi kerület országgyűlési képviselővé választotta. Az országgyűlésen hű Deák-párti maradt és a párt zöméhez, a szorosabb bizalmi körhöz tartozott. A közlekedési, majd a pénzügyi bizottságok állandó tagja, az utóbbinak Zsedényi halála után és Csengery Antal betegeskedése alatt elnöke is volt. 1880. ápr. 24. Tisza Kálmán 7-ik közlekedési miniszterré hívta meg. Mint miniszter (1882. aug. 9-ig) nagy kötelességtudással, erélylyel és szorgalommal végezte kötelességét és az összes pártok becsülését bírta. Közlekedési politikájában elődei hazafias nyomaiban haladt. Az államvasúti hálózatot fejlesztette, az idegen társulatok vasutait államosította s az árvízvédelmi munkálatokat siettette. Lemondása után az új főrendiház tagja lett, de ennek tárgyalásaiban már részt nem vehetett. Meghalt 1885. aug. 26. Bagotán. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 249. l. — *Budapesti Közlöny* 1869. 53. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1880. 19. sz. arczk., 1885. 35. sz. (Nekr.). — 1885: *Nemzet* 235., *P. Napló* 235., *Egyetértés* 235. sz. (Nekr.). — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 470. l.

Ordódy *Pál* (ordódi és rozsonmiticzi), országgyűlési képviselő, előbbinek és Ghyczy Teréziának fia, szül. 1853-ban Pesten; középiskolai tanulmányait a fővárosban végezte, azután a technikára Zürichbe ment, majd gazdasági ismeretek elsajátítása végett a bécsi Hochschule für Bodencultur növendéke lett. Gyakorlati pályára lépve gazdálkodott Komárommegyében, melynek közügyeiben mint tiszteletbeli aljegyző és bizottsági tag vett részt. Majd jogot végezve fogalmazó lett a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumban. 1884-től 1892-ig szabadelvűpárti programmal az udvardi (Komáromm.) kerületet képviselte; a naplóbiráló bizottságnak tagja volt. A léghajózási fölszállásnál Budapesten 1903. ápr. 2. a kosár, melyben állott, oly szerencsétlenül ütődött egy szomszédos ház ereszéhez, hogy sérülései következtében másnap hajnalban meghalt. — Gazdasági és sport-czikkei a szaklapokban, országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 249. lap. — *Sturm Albert*, Uj Országgyülési Almanach 1887—1892. Bpest, 277. l. — *Budapesti Hirlap* 1903. 92. sz.

Ordódy *Sándor* (ordódi), az országos m. gazdasági egyesület pénztárnoka, Ordódy András megyei adószedő és Tóth Antónia fia, szül. 1813. okt. 8. Nagy-Máláson (Barsm.); gymnasiális és jogi tanulmá-

nyait Pozsonyban végezte s ezután szülőhelyén telepedett le s az atyja által neki átengedett birtokrészen gazdálkodni kezdett. Gyakorlatával kapcsolatban, nagyrészt német szakmunkák segítségével, a mezőgazdaságtan elméleti részét tanulmányozta. Gazdasága rövid időn belül a vidéken mintaszerűvé fejlett. A tagosítás alkalmával vonzalmat nyert a mennyiség- és mértan iránt; ezen ismereteit oly tökéletességre vitte, hogy a legfelsőbb mathesis terén önálló búvárlatokra képesítette magát. Búvárlatának legsikerültebb eredménye volt e téren: az elméletileg legnagyobb nagyítású optikai lencse elméleti kiszámítása, melynek a gyakorlati életbe átvitelén, bár eredménytelenül, haláláig fáradott. 1844-ben Barsmegye lévai járásának főszolgabirája lett. A szabadságharcz alatt honvéd volt és mint tüzér főhadnagy szolgált Bem hadjáratában annak befejeztéig. Visszatérve birtokára, azt a nagy-sarlói ütközet következtében teljesen elpusztítva találta; ehhez járult üldöztetése s az úrbéri munkaerő teljes megszűnése, úgy hogy kénytelen volt a birtokát bérbeadni s 1854-ben családostul Pestre költözött. A Gazdasági Lapoknak szorgalmas munkatársa volt, hol az ötvenes évek utólján és később is sok czikke jelent meg nevével vagy a nélkül; a szerkesztő távolléte alatt több ízben kisegítő szerkesztő is volt. 1861-ben az orsz. gazd. egyesület megválasztotta segédtitkárul és ezen állásával kapcsolatosan a Gazdasági Lapok segédszerkesztőségét is viselte. Végre 1863-ban az egyesület pénztárnoka lett és ezen hivatalban érte halála 1870. jún. 27. Nagy-Málnáson. — Czikkei a M. Gazdában (1842. Agitatio a mező-gazdálkodási haladás felé, 1843. A tudomány és művészet mezőgazdasági tekintetben, 1860. A földtermékenyítésről); a Kertész Gazdának is munkatársa volt.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 217. l. — *Kertész Gazda* 1870. 28. sz. — *Galgóczy Károly* Emlékkönyve. Bpest, 1884. IV. 150. l.

Ordódy *Tivadar* (alsó-lieszkói ordódi), esztergomi kanonok, Ordódy János megyei főjegyző és Rainprecht Mária fia, szül. 1801. szept. 14. Bagotán (Komárommegye); bölcseleti s theologiai tanulmányait a szent István papnevelőben végezte, ezután 1825. márcz. 26. fölszenteltetett és Nagy-Kérre ment káplánnak; innét 1828-ban Tardoskeddre, 1832. Bajóthra került hasonló minőségben; decz. 12. elnyerte a bajthai plébániát, 1837. ápr. 12. a kövesdit, 1848. alesperes, 1850. jan. 19. pedig drégelypalánki plébános lett. 1854. máj. 30. óta kanonok volt az esztergomi káptalanban és, miután a bazilika felszenteltetett, 1856 óta az első székesegyházi plébános s egyúttal a B. Szűz oltárának igazgatója. 1859-ben kapronczai apáttá neveztetett ki. 1862. decz. 31., a kortól és betegeskedéstől elgyengülve, lemondott plébániájáról. Meghalt 1864. márcz. 31. Esztergomban. — Költeménye van az Urániában (1829—32.). — Kézirati munkája: Óda ő emin. Rudnay Sándor magyarországi herczegprímás tiszteletére. 4rét két levél (a m. n. múzeumban).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 247. l. — *Némethy, Ludovicus*, Necrologium 153. h. és Series Parochorum 831. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 473. l.

Ordódy *Zsigmond* (ordódi), bölcseleti doktor, csanádi püspök, O. István alnádor és Apponyi Borbála fia, született 1657-ben Trencsénben; 1671-ben Rómába ment a collegium-germanico-hungaricumba, hol négy év alatt elvégezte a theologiát; az ezen alkalommal írt disputatióját érsekének ajánlotta. Visszatérvén hazájába, Szempczen lett plébános, míg 1676. júl. 1. esztergomi kanonokká neveztetett ki. 1684. aug. 2. nógrádi, 1689. aug. 15. zólyomi főesperessé léptették elő. Ez időtájt nyerte el a bélai apátságot is. 1690. márcz. 4. őrkanonok, 1692. a kir. tábla ülnöke, 1693.. okt. 4. olvasókanonok és 1707. okt. 21. nagyprépost lett. 1708-ban a király a cattarói cz.

püspökségről a csanádira emelte. 1705. okt. havától bírta még a sz. Katalinról nevezett oltárjavadalmat is. Meghalt 1708. szept. 21-én. Végrendeletében mindazon templomokról megemlékezett, a melyeket Mária-Czellbe való zarándoklása alkalmával meg szokott látogatni. — Munkái: 1. *Sol in splendore suo occumbens.* Dücsőséges Fényességében el-hanyatlott Nap. Az Az a nehai Tek. Nagys. Hasko Jakabnak, Emeritus Nitrai Püspöknek ... csendes, boldogh el nyugovása. Kit temetési tiszteletek közöt Elő nyelvel, halotti dicsérettel ékesítet Ujhelyi Prepostságának Templomában, Szent András Havának Tizen-negyedik napján ..... Nagyszombat, 1695. — 2. *Columba Laureata.* Ex Arca mortalis huius vitae, Ad foelicem immortalitatem evolans. Sive Dictio Funebris Qua Cels. ac Rev. Principi Dno Georgio Szécheni Archi-Episcopo Strigoniensi ... in Funeralibus eiusdem Exequiis, ac publico Patriae Luctu, moestus Parentavit, Posonii 18. Martii. 1695. — 3. *Origo Rosarij* Jesu Christi Domini Nostri Cum Indulgentijs, à Summis Pontificibus, & specialiter à Sanctissimo Domino Nostro Clemente X. Idem orantibus concessis. Praemittitur Synopsis Vitae B. Michaelis, Eremitae Camaldulensis & Rosarii hujus Inventoris. Triplex sequitur Modus illud recitandi & vitam Jesu Christi in illius recitatione contemplandi. U. ott, 1706. (Névtelenül).

Nagy Irán, Magyarország Családai VIII. 247. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 593., II. 492., 616. lap. — *Uj M. Sion* 1886. 836. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka 373. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 396. lap és gyászjelentés.

Orel *Géza*, m. kir. pénzügyi igazgató helyettes, Orel József kántortanító és Hoffmann Anna fia, szül. 1850. febr. 15. Borszörcsökön (Veszprémm.); a gymnasiumot Pápán, Veszprémben, Székesfejérvárt, Egerben, Kassán, Sopronban, Nagyszombatban és Szombathelyen végezte 1870-ben; ekkor Váczon papnövendék lett, honnét azonban rövid idő mulva Győrbe ment jogásznak; a második év első felének befejezése után Veszprémben honvédhuszárnak állott. Hét havi katonáskodás után újra visszament papnövendéknek, hol ismét egy évet töltött. Midőn kilépett és jogi tanulmányait akarta folytatni Budapesten, 1873. október 1-ére a honvédséghez behívták és a Ludovika akadémiába küldték; itt tanulmányainak bevégzése után tényleges szolgálatban maradt és 1874 őszén a m. kir. honvéd főparancsnoksághoz vezényeltetett; 1875. ápr. azonban a tartalékba helyezték és ezen évben a kincstári jogügyek igazgatóságához segéd irodatisztnek neveztetett ki; 1876-ban a váczi országos fegyintézetnél tiszti írnok volt; hivataloskodása alatt a budapesti egyetemen jogi tanulmányait is befejezte; az államtudományi államvizsgát a pápai ev. ref. főiskolában, a jogtudományit pedig a kassai jogakadémián letette. 1877. a kaposvári kir. törvényszéknél írnok, 1879. a szegszárdi, 1884. a szombathelyi illeték-kiszabási hivatalnál, 1889. a tordai, 1892. az egri pénzügyigazgatóságnál fogalmazó, 1893. ugyanannál, 1894. a budapestvidékinél segédtitkár, 1895. titkár, 1900. a nagykárolyi, végre 1901 óta a nyitrai pénzügyigazgatóságnál igazgatói helyettes. — Czikkei a Vasmegyei Lapokban és a Vasmegyei Közlönyben (1885—89. tárczaczikkek). — Munkája: *Költemények.* Szombathely, 1887. (Ism. Vasmegyei Lapok 46. sz., 2. bőv. kiadás. Eger, 1893.).

Önéletrajzi adatok.

Orelt *(Ferenczi) Lajos*, m. kir. állami iskolai tanító, Orelt Frigyes kincstári erdész és Ferenczi Krisztina (Ferenczi Dávid, Abrudbánya országgyűlési képviselőjének, kit az oláhok 1848-ban meggyilkoltak, leánya volt) fia, szül. 1852. jún. 1. Csertes-Hondolon (Hunyadm.); a hét gymnasiumi osztályt a kolozsvári r. kath. lyceumban, mint alapítványos

növendék, végezte. Szülei korán elhaltak, a miért a gymnasiumot ott kellett hagynia s belépett a kolozsvári állami tanítóképzőbe, hol 1875-ben oklevelet nyert. Mint tanító előbb Dálnokon, majd Alsó-Torján (Háromszékm.) egy-egy évig működött. Szabad ideje alatt a kézimunkákkal foglalkozott és igyekezett ezeket tanítványaival is megkedveltetni s a házi iparral foglalkoztatni. 1876-ban a nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaházhoz rendes tanítónak nevezték ki, mely állással a növendékek kézimunka-tanítása is össze volt kötve. 1888-ban a bukaresti kézügyesítő tanfolyam tanító hallgatói is fölkeresték, hogy tanítási menetét a helyszinén tanulmányozzák. 1895-ben a Debreczenben felállított országos tanítói árvaház vezetésével bizatott meg. Ezen minőségében fölélénkítette a Hajdú vármegyei kézügyesítő oktatást fejlesztő egyesületet azzal, hogy a Debreczenben fenntartott szakiskolájának vezetését ingyen vállalta el. 1897-ben a zólyomi állami iskolához helyeztetett át, hol jelenleg is működik. Orelt családi nevét ujabban Ferenczire változtatta. — Munkái: 1. *Vezérkönyv* az elemi népiskolai kézimunkák tanításához, tanítók, képezdei növendékek és szülők számára. (A benfoglalt tanmenet az 1885. budapesti országos kiállításon nagy éremmel lett kitüntetve). A szöveg közé nyomott számos ábrával. Nagy-Szeben, 1886. (Nyomatott Budapesten. Ism. Néptanítók Lapja.) — 2. *Jelentés* a Debreczen és hajduvármegyei kézügyesítő oktatást fejlesztő egyesületnek 1894—95. működéséről. Debreczen, 1895.

M. Konyvészet 1886. és önéletrajzi adatok.

Orendi *Gottfried*, ág. ev. lelkész, szül. 1838. nov. 10. Segesvárt; miután ott a gymnasiumot 1857-ben elvégezte, a jenai s berlini egyetemre ment a theologia s paedagogia tanulmányozása végett. Két év mulva azonban visszahivatott a segesvári gymnasium és seminarium tanárának, hol 12 évig tanította a moralbölcseletet, dogmatikát, logikát, psychologiát, német s latin nyelvet és a mennyiségtant. 1871-ben Szász-Mártonfalvára hívták meg lelkésznek, 1874-ben Újegyházra s 1891-ben Szász-Régenbe ment ugyanazon minőségben. — Czikkei a segesvári ág. ev. gymnasium Programmjában (1870. Zum Unterrichte in der Sittenlehre an evang. Mittelschulen, mit Bezug auf Dr. Richard Rothe's theologische Ethik. Mit einem Anhange: Übersicht des Inhaltes der theol. Ethik von Dr. R. Rothe); a Siebenb. d. Wochenschriftben (1872. Vom Lehrertag). — Munkái: 1. *Leitfaden* zum Unterricht in der ev. Sittenlehre. Im Anschlusse an Dr. R. Rothes theol. Ethik abgefasst. Hermannstadt, 1885. (2. kiadás. U. ott, 1899.). — 2. *Bemerkungen* zum Gesetzentwurf über die Feldpolizei. (Különnyomat a Siebenb. deutches Tagblatt 1889. 4698. és következő számaiból).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon. Hermannstadt, 1902. IV. 331. l.

Orendius *György*, ág. ev. theologiai tanuló a wittenbergai egyetemen. (Származása: Puromontanus Transylvanusnak van írva munkájának czímlapján). — Munkája: *Disputatio* Theologica De Aeterna Conservationis Oeconomia, Ex Epist. Judae vers. 24. Quam. Praeside ... Johanne Deutschmann ... Promotore ... defendere publice conabitur ... Ad diem 14. Junii, Anno 1689. Wittebergae.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 363. l.

Orendi *Gyula*, ág. ev. lelkész, szül. 1862. ápr. 24. Bátoson (Kolozsm.); tanult a szász-régeni algymnasiumban (1872—1876) és a beszterczei felsőben (1876—1880); ezután classica philologiát hallgatott a tübingai, lipcsei és bécsi egyetemen (1880—1883). 1884. decz. 5. gymnasiumi tanárnak alkalmazták Beszterczén. 1891. máj. 27. Felső-Ujfaluban (Beszterczе-Naszódmegye) lett lelkész. — Czikke a beszterczei főgymnasium Pro-

grammjában (1891. Marcus Terentius Varro die Quelle zu Livius VII. 2.); a Schul- und Kirchenboteban (1894. Gutachten über den Entwurf einer Gottesdienstordnung für die ev. Landeskirche A. B. in den siebenbürg. Landestheilen Ungarns; Bedeutung und würdige Feier des heiligen Abendmahls. Schulrede). — Munkái: 1. *Die Gemeinde Oberneudorf* in dem Nösnergau. Hermannstadt, 1895. — 2. *Helft dem Bauer* die Schulden zahlen. Bistritz, 1896. (Különnyomat a Bistritzer Wochenschriftből). — 3. *Unser Wochen-Gottesdienst.* Hermannstadt, 1898. (Különnyomat a Kirchliche Blätterből). — 4. *Gedenket daran.* Osterpredigt. U. ott, 1899. — 5. *Die Wiederbelebung* unseres Gemeindegottesdienstes. Vier Vorträge, gehalten bei Gelegenheit des liturgischen Kurses am 4. und 5. Juli 1900. in Bistritz. U. ott, 1900.

Irodalomtörténeti Közlem. 1891. 484. lap. — *Trausch-Schuller,* Schriftsteller-Lexikon IV. 332. l.

Orendi *János,* ág. ev. lelkész, szül. 1783. nov. 24-én Szász-Régenben, hol atyja leányiskolai tanító volt. Segesvárt tanult 1794—1804-ig, hol különösen a zenében is tanusított nagy haladást. 1805-ben a pozsonyi ágost. evang. lyceum hallgatója volt. 1806-ban Szász-Régenben iskolaigazgatónak, 1807. ugyanott második lelkésznek, 1808. Alsó-Idécsre (Aranyos-Tordam.), 1824. Dedrádra s 1829. Szász-Régenbe hivatott meg lelkésznek; lelkészkedése alatt az utóbbi helyen 1831—32-ben nagy leányiskola épült, a templomi zene s ének jobb karba helyeztetett, az egyház és iskola iránti buzgalom is emelkedett; a dékáni hivatalt is viselte 14 évig. Meghalt 1853. ápr. 23. Szász-Régenben. — Az ág. ev. superintendensi levéltárban következő kézirati munkái vannak: Geschichte des Regener Capitels; Geschichte der ev. Gemeinde in Sächsisch-Regen; Leidensgeschichte von Sächsisch-Regen im J. 1848—1849. (részben közölve a Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde 1853. II. kötetében); Geschichte des Zehntstreits des ev. Pfarrers mit dem katholischen Pleban in Sächsisch-Regen. (Kézirat a szász-régeni káptalani levéltárban).

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 42. l.

Orendi *János Keresztély,* nyug. ág. ev. gymnasiumi tanár, szül. 1826. jan. 27. Dedrádon (Kolozsm.); 1847-ben végezte a gymnasiumot; miután külföldi egyetemi tanulmányait befejezte, 1855. decz. 1. a segesvári gymnasiumban a mennyiség- és természettan tanára lett. A segesvári polgáriskolánál is hosszabb ideig működött, midőn 1892-ben nyugalomba helyezték. — Czikke a segesvári ág. ev. gymnasium Programmjában (1859. Die letzten Ausläufer des romanischen Baustiles in Siebenbürgen, nachgewiesen an einigen Kirchen des Burzenlandes).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 331. l.

Orendi (*Hommenau*) *Viktor,* hirlapíró és szerkesztő szül. 1870. június 13. Erzsébetvároson; műveltségét magánúton szerezte meg. Mint hirlapíró és lapszerkesztő élt Bécsben, Bukarestben, Nagy-Szebenben és Szász-Régenben. Miután a nevezett városokban biztos keresetet nem talált, Marosvásárhelyre ment, hol a franczia nyelvből leczkéket adott; ugyanott megindította a Das kleine Universum cz. szépirodalmi hetilapot, mely három hónap mulva megszűnt. 1895. jún. átvette a S.-Reener Wochenblatt szerkesztését, melytől azonban 1896. decz. végén megvált, mire visszatért Marosvásárhelyre, hol mint német és franczia nyelvmester tartotta fenn magát. — Czikke a Gross-Kikindaer Zeitungban (1899. Siebenbürgische Land- und Städtebilder); legtöbb erdélyi és temesvári német hirlapnak munkatársa; így tárczákat írt a Bukarester Tagblattba, az Ungr.-Weisskirchner Volksblattba, a Siebenb. Deutsches

Tagblattba. — Munkája: *Blätter und Blüthen.* Sächsisch-Reen, 1895. (Költemények). — Legújabban (1903) a Temesvarer Nachrichtent szerkeszti.

Kronstädter Tagblatt 1895. 227. sz. — *Siebenbürgisch-Deutsches Tagblatt* 1896. 6833. sz. — *Schuller-Trausch,* Schriftsteller-Lexikon IV. 332. l. — *Aradi Közlöny* 1903. 161. l.

Orfelin *Zacharias,* festő és rézmetsző, szül. 1726-ban Vukovárt (Szerémm.); eredetileg Stephanovics volt a családi neve, midőn azonban egy ideig tanító volt és sorsa rosszra fordult, Orphelin nevet (Orpheus és Linus nevekből) vett fel. Később írnok volt Nenadovics Pál karlóczai érsekmetropolita irodájában. Innét Velenczébe ment, hol szláv-szerb irodalmi társaságot alapított. Végre a festészetre és rézmetszésre adta magát és a bécsi festészeti s művészeti akadémia tagja volt, a mint ez az 1774-ben Karlóczán (Szerémm.) rézbe metszett térképén olvasható. Szorgalmas, fáradhatatlan író volt. Meghalt 1783 után Ujvidéken. — Munkái: 1. *Kratkoje* nastavlenije ... 1757. (A szinodusról való írás). — 2. *Oda.* Velencze, 1763. (Óda Jézushoz). — 3. *Istoria* o žesiji i slavnich' dělach' Imperatora Petra velikago ... Velencze, 1762. (Nagy Péter czár élete és viselt dolgai). — 4. *Kratkoje nastavlenije.* Velencze, 1763. (A hét szentségről való tanítás). — 5. *Sětovanije.* U. ott, 1764. (A fiatal ember gondozása. Fordítás oroszból). — 6. *Latinskij* Bukvar. Velencze, 1766. (Latin ábéczéskönyv). — 7. *Slaveno-Serbskij Magazin,* to iest Sobranije raznich Sočinenij i Prevodov k' polzje j uveseleniju slusasčich' Tom. pervíj čast I. Velencze, 1767. (Szlav-szerb Promtuarium, az az különböző hasznos fordított czikkek gyűjteménye I. kötet. 1. rész.). — 8. *Pervije Načatki* Latinskago jazyka, to jest M. Joanna Penisa Donati Christophora Cellaria menši Lexicon. U. ott, 1767. (A latin nyelv elemei Donatus és Cellarius szerint.) — 9. *Novjejšija* Slavenskija Propisi radi polzi i upotreblenija Serbskago Iunošestva, v Karlovje Sremskom 1774. (Szláv minták a szerb ifjúság számára. Karlovicz.) — 10. *Pervoje Učenje* hotjaščim učitisja knig pismenij Slawenskimi, nazivajemoje Bukvar. Velencze, 1776. (A szláv nyelv elemei.) — 11. *Generalnaja Karta.* Karlócza, 1774. (Oroszország térképe.) — 12 *Večnyj Kalendar.* Bécs, 1783. (Örökös naptár.) — 13. *Iskusnij podrumar.* Bécs, 1783. (Az okos szőllősgazda.). — 14. *Sědm stepenej.* Buda, 1799. (A bölcseség két lépcsője.) — 15. *Kniga protiv papstva* ... (A pápaság ellen írott könyv). — 16. *Traktat'* o Jedinstvje cerkvej ... (Az egyházak egyesüléséről értekezés.) — Kézirati munkái Karlóczán vannak.

Horányi, Memoria III. 705. lap. — *Safarik,* Geschichte der südslavischen Literatur. Prag, 1865. III. Das serbische Schriftthum.

Orgler *József,* theologiai doktor, pozsonyi kanonok, szül. 1772-ben Uj-Bányán; a bölcseletet 1789-től, a theologiát 1791-től Pozsonyban végezte, 1795-ben fölszenteltetett. Káplán volt Somorján, majd pozsonyi hitszónok és Sándor gróf nevelője, 1811—23-ban a pesti egyetemen a lelkipásztorkodás tanára, 1816-ban a theologiai kar dékánja, 1823-ban pozsonyi kanonok; 1825. a városi plébánia administratora (1827. május 4. rendes plébános) is lett. 1824. ápr. 6. a pozsonyi tankerület főigazgatójává s királyi tanácsossá neveztetett. 1829. ápr. 6. az igazgatóságról lemondott. Boldog-Asszony madocsai apátja is volt. Meghalt 1829. szept. 6. Pozsonyban. — Munkái: 1. *Pia vota* pro incolumitate rev. ac clar. dni Stephani Schönvisner bibliothecae praefecti ac canonici Magno-Varadinen. ad diem XI. Cal. Julii 1818. ab amicis nuncupata. Budae. — 2. *Predigt* am Schutzengelfeste, als ... Herr Joh. Evang. Leser das Jubeljahr seiner kunstreichen Thätigkeit in .... Alt-Ofen den 2. Sep-

tember 1821. feyerte. Pesth, 1821. — 3. *Oratio* funebris quam honoribus piae memoriae excell. illustr. ac rev. dni Stephani e liberis baronibus Fischer de Nagy-Szalatnya ... Agriensis Archiepiscopi ... dicavit et cum justa solennia in metropolitana Agriensi ecclesia die 28. Augusti 1822. persolverentur dixit ... Budae, 1822. — 4. *Sermo* rev. ac magn. dni Josephi Orgler ... Dum provinciae literariae gubernacula capesseret. Dictus Posonii die 22 Junii 1824. Posonii. — Kéziratban a budapesti egyetemi könyvtárban: Theologia pastoralis, quam e scriptis ... J. Orgler .... descripsit et ex parte describi curavit Joannes Szilasy in seminario Pestinensi ... anno scholastico 1816—17. 4rét 65 ív; a m. n. múzeumban: Sermo, dum provinciae literariae Posoniensis gubernacula capesseret, 4rét.

Hazai s Külf. Tudósitások 1810. 45. sz., 1811. 6., 1823. I. 19. sz., 1824. I. 37., 1827. I. 38. sz. — *Allgemeine Literatur-Zeitung.* Halle u. Leipzig 1825. II. 143. sz. — *M. Kurir* 1824. II. 22., 1829. II. 21., 22. sz. — *Fejér*, Historia Academiae 136., 154. l. — *Ortvay Tivadar*, Száz év egy hazai föiskola életeböl. Pozsony, 1884. 111. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 374. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii, 1894. 832. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése VIII.

Orgovány *Mihály* (fogarasi), orvosdoktor, erdélyi származású. — Munkája: *De controversia pulmonum* in declarandis infanticidiis aestimatione. Traiecti ad Viadrum, 1771.

Szinnyei Könyvészete.

Orient *Gyula*, gyógyszerész-doktor, okleveles gyógyszerész, egyetemi tanársegéd, szül. 1869. okt. 21. Nagy-Bocskón (Máramarosm.); a középiskola négy alsó osztályát a m.-szigeti kegyesrendi algymnasiumban végezte 1885-ben és ugyanazon évben a gyógyszerészi pályára lépett. Három évig gyógyszerészgyakornok volt és a segédi képesítő vizsgát letette; ezután a budapesti egyetemen folytatta tanulmányait és 1891-ben ugyanott gyógyszerészi oklevelet nyert. Még egy évet töltött az egyetemen és ez év alatt Than Károly tanár intézetében Winkler mellett a gázok absorptiójának meghatározásával, Lengyel Béla tanárnál főleg ásványvíz elemzésekkel, Fodor közegészségtani tanár intézetében pedig a bakteorologiával foglalkozott. 1892-ben a csetneki (Gömörm.) gyógyszertárat vette meg és ugyanott egy jól felszerelt chemiai laboratoriumot is állított fel, a hol tudományos búvárlatokon kívül főleg a Concordia vasgyár részére elemzéseket végzett. A gymnasium felső osztályait magánúton csetneki tartózkodása alatt, a premontrei rend rozsnyói főgymnasiumában végezte 1899-ben. 1898-ban a kolozsvári egyetem vegytani tanszékéhez gyakornokul hívták meg és ugyanazon évben a gyógyszerészgyakornoki tanfolyam előadó tanárának is megválasztották. 1900-ban a gyógyszerészdoktori fokot nyerte el és ez idő óta tanársegéd Fabinyi Rudolf vegytani tanszéke mellett a kolozsvári egyetemen. Külföldi utazása közben meglátogatta a zürichi, bázeli, straszburgi egyetemeket, valamint a párisi intézeteket. — Czikkei a Gyógyszerészi Közlönyben (1892. A sol. arsenicalis viselkedése néhány vasvegyület oldata iránt, Liquor ferri albuminati arsenicosi, 1893. Pheduretin, új magyar gyógyszerem, Néhány kötőszer hatóanyag és bakterium tartalmáról, Succus rubi idaei helyes készítésmódja, Reflexiók, 1894. A kőzet vizsgálatáról, A gyógyszerészi tanfolyam új helyiségei, 1895. Egy érdekes régi gyógyszertár, 1896. Urotangens, új húgyvizsgáló készülékem, A kötőszerek vizsgálati módszerei' 1901. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem gyógyszer vásárlásai); a Pharm. Postban (Bécs, 1893. Über die Wirksamkeit und den Bakteriengehalt einiger Verbandstoffe, 1894. Pheduretin, 1895. Chininum lygosinatum, 1901. Aus römischen Zeiten, 1903. Beiträge zur Ge-

schichte der Alchemie in Ugarn); a M. Gyógyszerészi Almanachban (1897. Bakteriologia és a gyógyszerészet); a Gyógyszerészi Értesítőben (1898. Ebers György), a Gyógyszerészi Hetilapban (1898. Traxler László, 1900. Adatok a magyar gyógyszerészet és gyógyszertárak történetéhez, 1900. Chyninum lygosinatum, Uti jegyzetek, 1901. Gyógyszerésztörténeti adatok Bethlen G. udvarából, 1903. M. gyógyszerészeti múzeum, Natrium lygosinatum chemiai vizsgálata); a Gömörmegyei orvos-gyógyszerész egyesület XXIX. Évkönyvében (1899. A gyógyszeralakok rendszerbe osztásáról); az Orvos-természettudományi Értesítőben (Kolozsvár 1902. Adatok az alchimia történetéhez Magyarországon, 1903. A gyógyszerül használt aromás aminek oxygen felvevő képessége); a Deutsche Drogisten Zeitungban (Berlin 1894. Über Succus Rubi idaei). — Munkái: 1. *Gyógyszerisme.* Írta és a metszetek rajzaival ellátta. Bpest, 1891. — 2. *Natrium* lygosinat alkalmazása a boranalyzisben. Kolozsvár, 1902. — 3. *Gyógyszerészeti műtan.* U. ott, 1902. — 4. *A hivatalos kötőszerek* vizsgálati módszerei U. ott, 1903.

M. Könyvészet 1903. és önéletrajzi adatok.

Orincsay *László*, rendőrtanácsos, szül. 1841. okt. 2. Munkácson (Beregmegye), a gymnasiumot Ungvárt és Nagyváradon, a jogot pedig az egri érseki lyceumban végezte. Az ügyvédi vizsga letétele után előbb Munkácson, majd Máramaros-Szigeten ügyvédeskedett. 1874-ben Budapestre költözött. 1877. okt. 6. a rendőrséghez lépett szolgálatba, hol jelenleg mint rendőrtanácsos működik. — Munkái: 1. *Az ipari munkának* vasárnapi szüneteléséről szóló 1891. XIII. törvényczikk. Miniszteri rendeletekkel, minisztertanácsi és elvi jelentőségű határozatokkal és főkapitányi rendeletekkel. Az 1852. szept. 4. kibocsátott házaló-kereskedési (házalási) szabályzat nyilt parancs. Budapest, 1902. — 2. *A cseléd és gazda* közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1876. évi XIII. t.-cz. és az erre vonatkozó rendeletek és döntvények gyűjteménye. U. ott, 1903.

Corvina 1903. 11. sz. és önéletrajzi adatok.

Orion L. *Berecz Károly.*

Orkonyi *Adolf*, gazdasági tanár Magyar-Óvárt 1819. októbertől 1839. márcziusig. Meghalt 1875. márcz. 14. Pozsonyban 78. évében. — Munkája: *Gyakorlati útmutatás* a kisebb magyarországi birtokok földjövedelmeinek megkettőztetésére, a birtoknak eddigi költsége mellett, saját gazdálkodás vagy új bérlőrendszer szerinti bérlés segélyével. Német eredeti szöveg után fordította Szekcsik Tamás. Pozsony, 1861.

Szinnyei Könyvészete. — *Balás Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. Magyar-Óvár. 1897. 231. l. és gyászjelentés.

Orlai *Antal*, jogi doktor, honvédelmi miniszteri titkár, szül. 1860-ban Kaposvárt (Somogym.); középiskoláit ugyanott és Baján végezte, a jogot és állambölcseletet a budapesti egyetemen hallgatta, hol jogi doktori oklevelet nyert. 1884-ben a honvédelmi miniszteriumba lépett, hol jelenleg miniszteri titkár és szab. áll. honvédhadnagy. Kohn családi nevét 1882-hen változtatta Orlaira. — A katonai szakkérdésekben sok czikke jelent meg a Pesti Hirlap, Nemzet és a Budapesti Hirlap cz. politikai napilapokban, valamint a Ludovika Akadémia Közlönyében. — Munkái: 1. *A népfölkelésről* szóló 1886. évi XX. törvényczikk magyarázata különös tekintettel a népfölkelési utasításra. Bpest, 1887. — 2. *Elmélkedés* a rómaiak nagyságának és hanyatlásának okairól. Montesquieu után francziából ford. és jegyzetekkel ellátta. Ugyanott, 1891. (Olcsó Könyvtár 295). — 3. *Egy flandriai kutya.* Elbeszélés. Ouida után angolból ford. U. ott, 1899. (Olcsó Könyvtár 1122. sz. Előbb a Budapesti Szemlében). — 4. *Katalin királyné.* Regény Walter Besant után angolból ford. (Sajtó alatt).

M. Könyvészet 1887. — *Századunk névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 171. lap és önéletrajzi adatok.

Orlay *János*, bölcseleti és orvos-sebészdoktor, orosz császári tanácsos, született 1770-ben Bereg vármegyében; miután 1791-ben a király engedelmével mint orvostanuló hazájából az orosz birodalomba kivándorolt, 1793-ban Szent-Pétervárt az orvosi tárgyakból a vizsgát letette s kórházi alorvos és az orvosi collegium titkárának segédje lett. 1794-ben Bécsbe ment, hogy gyógyszertani ismereteket szerezzen és 1797-ig tartózkodott Bécsben; ekkor előbbeni állására visszatért és Pál orosz czár házi orvosa lett. 1802-ben udvari tanácsos, 1805. Mylienek a czár sebészének segédje lett. 1806-ban külföldi utazásokat tett és Königsbergben bölcseleti, 1807-ben Dorpátban orvos-sebészi doktori oklevelet szerzett. 1807-ben az orosz sebész-akadémia titkára, 1810. udvari physikus lett. 1811-ben átvette Szentpétervárt az általános orvosi folyóirat szerkesztését. 1816. államtanácsos lett és mint az orvos-sebészakadémia elnökének Mylienek hivatalnoka, rendkívüli megbízásokat teljesített. 1819-ben beutazta a Kaukázus környékét. 1821-ben lelépett az orvosi pályáról és Besborodko herczeg felső gymnasiumának igazgatója lett Nyeshinben Csernidow mellett; ekkor az orosz kormány az új akadémiák és lyceumoknak jókarba hozatalával bízta meg; 1826-ban pedig status tanácsossá nevezte ki a czár, a birodalom déli részén 4000 dézmát hozó jószággal ajándékozta meg és az odessai Richelieu-akadémia igazgatójává tette, hol 1829. február 27. meghalt. — Munkái: 1. *Observationes* medico-chirurgicae Ruthenici Imerii. St. Petersburg, 1800. (Nagy részét O. irta.). — 2. *Dissertatio* inaug. medica sistens doctrinae de viribus naturae medicatricibus historiam brevem, expositionem vindicias. Duporpati, 1807. — 3. *Orationes* in laudes Russiae principum scientiarum promotione clarissimorum. Sanct-Petersburg, 1819.

Zeitschrift von u. für Ungern III. 134, 259. l. — *Neue Annalen* der Literatur. Wien, 1807. II. Intelligenzblatt 268. h. — *Hasznos Mulatságok* 1828. II. 33., 38. sz. — *M. Kurir* 1828. II. 37. szám. (Levele Odessából). — *Recke*, Joh. Friedr. u. Karl Eduard Napiersky, Allg. Schriftsteller- und Gelehrten-Lexikon der Provinz Livland, Estland und Kurland. Mitau, 1831. III. 352. l. — *Tudom. Gyűjtemény* 1835. X. 103. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Orlay (családi neve *Petrics*) *Soma*, történeti festő, Petrics Soma birtokos fia, szül. 1822-ben Mező-Berényben (Békésmegye); tanuló pályájának egy részét Jókaival és Petőfivel töltötte Pápán, hol jogot is végzett és ekkor az volt a vágya, hogy író legyen. 1846-ban Pestre költözött és már mint jurátus elhagyta a jogi pályát és azon évben Waldmüllerhez ment föl Bécsbe, hogy festőművészszé képezze ki magát. Itt nem sokáig maradt és előbb Münchenben Kaulbachnál, később Debreczenben tartózkodott. Azután ismét Bécsbe ment, de midőn Magyarországon is állandó műtárlat alakult, Pestre költözött és a történeti festészet terén fejtett ki nagy tevékenységet. Szellemi erejét azonban meg megújuló fejgörcsei folytonosan zsibbasztották. 1851-től fogva, midőn Szent István ébredése cz. képét a műegyesületben kiállította, úgyszólván utolsó napjáig folytonosan dolgozott és elkészítette barátjának Petőfinek ülőarczképét, mely jelenleg a történeti képcsarnokban van. 1862-ben az egész nyarat Olaszországban töltötte. Nevezetesebb művei: II. Lajos király holttestének megtalálása a Csele patakban (1851), mely a Hölgyfutár mellett is megjelent színes lenyomatban, Bucsú a csata előtt (1853), Hagyjátok hozzám jönni a kisdedeket, oltárkép a mező-berényi ágostai vallású templom számára (1854), Emese álma (a Családi Kör mellett kőnyomatban), Kazinczy Ferencz és Kisfaludy Károly első találkozása (1859. szintén megjelent a Hölgyfutár mellett) sat. Festett számos

arczképet és megfestette Petőfi Debreczenben cz. képét; Petőfi arczképét katona korában (ezt Petőfi barátjának Kuppisnak ajándékozta), 1849-ben Petőfit piros nadrágban (Petőfi István birtokában volt). A 70-es évek elején eladta kis birtokát és családostól a fővárosba költözött. Itt aztán egymást érték a csapások. Egymásután vesztette el két gyermekét, majd anyagi gondok is tetézték szerencsétlenségét, végül halála előtt egy héttel elvesztette nejét is. Meghalt 1880. jún. 5. Budapesten. — Czikkei a Tavasz cz. Zsebkönyvben (1845. Viszontlátás); a Délibábban (1853. Eszmék a művészet körül, Levelek a művészetről); a Pesti Naplóban (1860., 1862. 10. sz. Nyilatkozata a Zách Klára-festményt illetőleg); a Vasárnapi Ujságban (1860. Levele Petőfi haláláról); a Fővárosi Lapokban (1874. Petőfiről, Petőfi 3 arczképe, 1878. 126. sz. Emlékezés Petőfiről); a Budapesti Szemlében (1879. XIX. Adatok Petőfi életéhez); Hon (1879. 218. reggeli sz. Tagja volt-e Petőfi a soproni társaságnak?) — Kéziratban sok följegyzése maradt Petőfiről.

Vasárnapi Ujság 1864. 32. sz. arczk., 1880. 24. sz. arczk. — *P. Hirlap* 1897. 267., 1880. 205. szám. — 1880: *Hon* 143., *P. Napló* 191., 192., *Ellenőr* 354., *Kossuth* IV. 76. l. (Szana), *Függetlenség* 156., *M. Vidék* 57., *Fővárosi Lapok* 129. sz. — *Figyelő* XIII. 154. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 482. lap. (Szana Tamás) és gyászjelentés.

Orlandini *Tamás*, egri (Hevesmegye) származású; 1790. decz. 20. II. Leopold királytól nyert czímeres nemes levelet. — Munkája: *Satyrae*, 1771.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 259. l. — *Catalogus* Franc. Com. Széchenyi II. 129. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Illésy-Pettkó*, A királyi könyvek. Bpest, 1895. 157. l.

Orlits *Dániel*, kegyes tanítórendi áldozópap, szül. 1698-ban Nyitrán nemes szülőktől; 1714-ben lépett a rendbe s Privigyén volt növendékpap; Nyitrán és Veszprémben a grammatikát tanította, azután ugyanott bölcseletet és Nyitrán theologiát tanult és a nemes ifjak főnöke volt, majd Debreczenben házfőnök, plébános és iskolaigazgató, magyar hitszónok a Splényi-féle lovas ezredben. Visszatérte után Szegeden és Veszprémben házfőnök, Váczon és Kecskeméten prorector és a rend tartományi főnökének tanácsosa, végre Nagy-Károlyban rector. 1752-ben a pesti rendház részére 2000 frt alapítványt tett. Meghalt 1758-ban Breznóbányán. — Munkája: *Sermo Sacra* ad populum Veszprimiensem dictum occasione Theophorici processus in publicum. Budae, 1746. (A munka czímét Horányi így adja, jóllehet ez magyarul jelenhetett meg).

Horányi, Scriptores Piarum Scholarum II. 422. l. — *Takáts Sándor*, A budapesti piarista kollegium története. Bpest, 1895. 118. l.

Orlovszky *István*, főgymnasiumi igazgató, szül. 1855. nov. 16. Kis-Szebenben (Sárosm.); Kassán végezte a főgymnasiumot 1873-ban. 1873—1876-ig a budapesti egyetemen bölcseleti tanulmányokkal foglalkozott, 1876—1877-ben magánnevelő volt. 1876-ban alapvizsgát tett a magyar nyelv, bölcselet és paedagogiából; 1880-ban tanári oklevelet nyert a leíró természettudományokból és chemiából. 1877. szept. 23. a beregszászi áll. segélyezett polgári iskolához rendes tanárnak neveztetett ki. 1880. aug. 23. hasonló minőségben a fogarasi áll. polgári iskolához osztatott be. 1884. aug. 24. a beregszászi áll. polgári leányiskolához helyeztetett tanárnak; 1886-tól 1890. jún. végeig ugyanott az áll. polgári fiúiskolánál működött. 1890. szept. 1. az egri községi reáliskolához igazgató-tanárnak választatott. 1895. okt. 19. rendes tanári minőségben saját kérelmére a beregszászi áll. reáliskolához áthelyeztetett és az intézet vezetésével is megbízatott; itt a főgymnasiummá alakult intézetnek jelenleg is igazgatója. — Czikkei az egri állami alreáliskola Értesítőjében (1891. Az egri állami alreáliskola keletkezésének története); a beregszászi áll. főgymna-

sium Ertesítőjében (1896. A beregszászi magyar királyi állami középiskola története).

Vajda Névkönyve 88. lap. — *A beregszászi m. királyi állami középiskola Értesitője* 1896. 90. lap.

Ormai *Ferencz,* opera-énekes; 1866-ig a Follinusz társulatánál Kolozsvárt működött, mint bariton énekes; innét a pesti nemzeti színház operájához szerződött. Kolics családi nevét 1872-ben változtatta Ormaira. Meghalt 1876. jan. 15. Budapesten 42. évében. — Munkái: 1. *Lohengrin.* Regényes dalmű 3 felvonásban. Wagner Richard után ford. Böhm Gusztáv és O. Pest, 1866. (Nemzeti Színház Könyvtára 25. U. ott, 1871.). — 2. *Az afrikai nő.* Opera 5 felv. Scribe után fordította Böhm Gusztáv és O; zenéjét szerzette Mayerbeer Giacomo. U. ott, 1866. — 3. *Az árny,* víg opera 3 felv. Saint-Georges után ford., zenéje Flotowtól. U. ott, 1871. (Nemzeti Színház Könyvtára 23. A nemzeti színházban először adták nov. 18.). — 4. *Romeo és Julia,* nagy opera 5 felv. Barbier Gy. és Carré M. után ford., zenéje Gounod F. Ch-tól. U. ott, 1872. (Nemzeti Színház Könyvtára 31.). — 5. *A bűvös vadász,* regényes opera 4 felv., Kind Frigyes után ford., zenéje Weber K. M.-től. Bpest, 1874. (Nemzeti Színház Könyvtára 57.). — 6. *Aida.* Dalmű 4 felvonásb. Ghislanzoni Antal után olaszból ford., zenéje Verdi G.-től. U. ott, 1875. (Nemzet Színház Könyvtára 75.). — 7. *Brankovics György.* Eredeti dalmű 4 felv., zenéjét szerzé Erkel Ferencz; szövegét Obernyik Károly drámája után O. és Odry. U. ott, 1875. (Nemzeti Színház Könyvtára 82.). — 8. *Faust,* opera 5 felv., Goethe után írták Barbier Gyula és Carré Mihály, ford., zenéje Gounod Károlytól. U. ott, év n. (Opera Színház Könyvtára 2.). — Kéziratban: Mignon, opera 3 felv. Goethe, Meister Vilmos tanuló évei cz. regénye után írták Carré és Barbier, fordította ... zenéje Thomas Ambrustól. (Először adatott a pesti nemzeti színházban 1873. szept. 20.).

Petrik Könyvészete. — *Ferenczi Zoltán,* A kolozsvári színház és színészet története. Kolozsvár, 1897. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Századunk névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 172. l. és gyászjelentés.

Ormai *Lajos,* bölcseleti doktor, ág. ev. főgymnasiumi tanár volt Budapesten, hol 1889. máj. 5. önkezűleg vetett véget életének 28 éves korában. — Czikke a Tanáregylet Közlönyében (1886—87. könyvismertetés). — Munkái: 1. *Kutatás* a polárreciprocitás tana körül. Tudori értekezés. Bpest, (1885). — 2. *A mathematika* a positiv philosophia rendszerében. U. ott, 1887. (Különnyomat a Philosophiai Szemléből).

M. Könyvészet 1886—87. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1889. 19. sz. és gyászjelentés.

Ormay *Richard.* – Munkája: *Sopiana.* Politisch-sociale Sittenbilder aus Ungarn. Roman in 2 Büchern. Leipzig, 1874. Két kötet.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Ormay *Sándor,* állami főgymnasiumi tanár, szül. 1855. ápr. 2. Alsó-Kubinban (Árva vármegye); középiskoláit Selmeczbányán (hol atyja gymnasiumi tanár volt) és Beszterczebányán 1871-ben végezte. 1871—74-ig a budapesti egyetemen természettudományokat tanult. 1874-ben a leíró természettudományokból, 1875. a természettanból nyert tanári oklevelet. 1874-ben a jászberényi főgymnasiumnál kezdte tanári működését. 1875—1890-ig rendes tanár volt a nagyszebeni állami főgymnasiumnál. 1890. jún. 21. a beregszászi állami reáliskolához áthelyeztetett és az intézet vezetésével megbízatott. 1891. aug. 26. rendes igazgatónak neveztetett ki. 1895. szept. 20. saját kérésére az egri állami reáliskolához áthelyeztetett; jelenleg a budapesti VIII. ker. áll. főgymnasium tanára. — Czikkei a jászberényi r. kath. főgymnasium Értesítőjében (1874. Az élet a természet háztartásában); a beregszászi áll. alreáliskola

Értesítőjében (1891. A beregszászi áll. reáliskola keletkezése). — Munkái: 1. *Az 1868. évi földrengés* Jászberényben. Pest, 1875. (Mathem. és természettud. Közlemények XIII. 3.). — 2. *Adatok* Erdély bogárfaunájához. Nagy-Szeben, 1888. — 3. *Újabb adatok* Erdély bogárfaunájához. Budapest, 1890. (Ferenczy István tanártársával együtt. Latin és magyar czímmel és szöveggel). — 4. *Gymnasiumi láz* Beregszászon. A beregszászi középiskola kérdése iránt érdeklődőknek figyelmébe ajánlva. Beregszász, 1894.

Petrik Könyvészete. — *Daday Jenő*, A magyar állattani irodalom. Bpest, 1891. 122. l. — *M. Könyvészet* 1894. — *A beregszászi m. kir. állami középiskola Értesítője* 1896. 95. l. — *Vajda Emil* Névkönyve 60. l.

Ormándy *Miklós*, bölcseleti doktor, kegyes tanítórendi főgymnasiumi igazgató, szül. 1846. szept. 28. Tölgyesen (Hontm.); középiskolai tanulmányait az esztergomi benczések főgymnasiumában végezte (kivévén az V. osztályt, melyet Selmeczbányán járt, hogy a német nyelvben nagyobb jártasságot szerezzen). 1868. szept. 8. belépett a kegyestanító-rendbe. 1873. aug. 5. felszenteltetett. Felsőbb tanulmányait 1877—1881-ig a kolozsvári egyetemen végezte. 1880. máj. 30. nyert tanári oklevelet a természetrajzból és vegytanból; 1881-ben ugyanazon tantárgyakból doktori oklevelet nyert. Tanított a nagy-károlyi, debreczeni, veszprémi, tatai, kolozsvári, nagy-kanizsai, szegedi, sátoralja-újhelyi (mint igazgató tíz évig, egyszersmind házfőnök volt) és a temesvári főgymnasiumokban; jelenleg a budapesti főgymnasiumban a magyar és latin nyelvnek és természetrajznak tanára. — Czikkei a veszprémi főgymnasium Értesítőjében (1875. Nehány szó a madarakról), a tatai kisgymnasium Értesítőjében (1877. A szülőknek), a kolozsvári főgymnasium Értesítőjében (1879. Apáczai Cseri János életrajza és botanikai munkássága), a nagy-kanizsai főgymnasium Értesítőjében (1882. Az infusoriákról, zoologiai tanulmány), a sátoralja-ujhelyi főgymnasium Értesítőjében (1891. A mai modern nevelésről, 1892. A szőlő, 1894. A sátoralja-ujhelyi gymnasium története). Több vidéki lapban is van természetrajzi czikke. — Munkái: 1. *Adatok.* a Mirabilis Jalappa tömlős edényeinek ismeretéhez. Doktori értekezés. Kolozsvár, 1881. — 2. *A kender* természetrajza. S.-a.-Ujhely, 1889. A szöveg közé nyomott 36 ábrával. — 3. *A dohány*. U. ott, 1895. Nyolcz ábrával. (Ism. Budapesti Hirlap 172. sz.). — 4. *Természetrajz* elemei a gymnasiumok és reáliskolák I. és II. osztálya számára. Bpest, 1900. Két kötet. — 5. *Növénytan.* Képezdei-, közép- és felső leányiskolák számára. U. ott, 1901. — 6. *Állattan.* Képezdei-, közép- és felső leányiskolák számára. U. ott, 1902. — 7. *Ásványtan.* Képezdei-, közép- és felső leányiskolák számára. U. ott, 1903.

M. Konyvészet 1889., 1891., 1895., 1900—1902. — *A szegedi kegyes tanítórendi főgymnasium Értesítője* 1896. és Csaplár Benedek szives közlése (önéletrajzi adatok).

Ormányi *István.* — Kézirati munkája: Controversiae Socinianae et pontificiae concinnatae. Anno 1688. (A m. nemzeti múzeumi kézirattárban. 8rét, 258 levél).

Ormi *Móricz* L. *Oppenheimer.*

Ormis *Sámuel*, ág. ev. gymnasiumi tanár (ősei Csehországból a fehérhegyi ütközet után vándoroltak Magyarországba), szül. 1824. jún. 2. Nagy-Rőczén (Gömörm.); a gymnasiumot és bölcseleti tanfolyamot Selmeczbányán végezte, hol a tót eszmék terjesztésére munkálkodó ifjúsághoz tartozott és részt vett az ottani Zábavnik cz. tót lap szerkesztésében és a tót színház létesitésében. Innét Pozsonyba ment, hol az ág. ev. theologiát hallgatta 1848-ig és Stúr Lajos távoztával a Slovenske Narodne Noviny cz. tót ujságot kiadta, melyet a magyar kormány betiltott. Rövid ideig a Cyrill a Method cz.

tót hírlapot is szerkesztette. 1849-ben a selmeczbányai lyceum tanára lett, 1852-ben, mivel az akkori bérmozgalmakról írt a tót hírlapba, rövid időre elzáratott. 1854—55-ben a természetrajz és mathematika tanára volt Rozsnyón. 1856-ban Felsőmagyarországon ág. ev. lelkészi állást fogadott el és az evang. tótok részére felsőbb iskola létesítését Nagy-Rőczén (Gömörm.) kieszközölte, hová 1863-ban mint tanár került. Meghalt 1875-ben Nagy-Rőczén. — Czikke a Černokňažnik (A varázsló) cz. tót humorisztikus lapban (Dvaja šibalci, a két selma); a Sokol cz. folyóiratban (1868. Pravda, igazság, vígj. 4 felv.); legtöbbet írt a Slovenské Pohladyba. — Munkái: 1. *Evangelicky Slabikar* ... (Evangelikus ábc és olvasókönyv). — 2. *Malý zeměpis* pro žáky a žácky. Beszterczebánya, 1850. (Kis földrajz fiú- és leánytanulók számára). — 3. *Stručný* přirodopis, pro slovenské záky a zácky. U. ott, 1851. I. rész. (Kis természetrajz fiú- és leánytanulók számára). — 4. *Mataj* (Máté). dráma 4 felv. Rozsnyó, 1862. — 5. *Ormisz.* Színmű. U. ott, 1863. — 6. *Zpráva* o slovenskom evanjelikom A. V. Gymnasium Vel'ko Revuckom. U. ott, 1865. (Jelentés a nagy-rőczei ág. ev. gymnasium működéséről). — 7. *Výchoveda* pre Seminaristov a rodičov. Turócz-Szent-Márton, 1871. Két kötet. (Neveléstan seminariumok és szülők számára).

Slovnik Naučný. Prága, 1859. V. 1120. lap. (Rieger). — *Slovenské Pohlady* 1888. 2. sz. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Vlček, Jaroslav,* Dejiny Literatúry Slovenskej. Turócz-Szent-Márton, 1890.

Ormodi *Bertalan,* költő és hirlapíró, szül. 1836. jan. 7. Miskolczon (Borsodmegye); a miskolczi ev. ref. lyceum minden osztályát végig járta; azután a pesti egyetemen folytatta tanulását és az orvosi pályára készült, de a bonczolás ellen érzett ellenszenvet nem tudta leküzdeni; azért az orvosi tanulmányokat abba hagyta s biztosítási hivatalnok lett; 1862-ben Sopronban volt ügynök, azután egy ideig a Hungária biztosító bank magyar levelezője Pozsonyban; azonban ezen hivatalát is elhagyta, Pestre költözött és kizárólag az írói pályán működött. Egy évvel halála előtt a nép közművelődésének terjesztése czéljából Corvina czég alatt válogatott erkölcs- és ízlésnemesítő művek kiadására olcsókönyvkiadó-társulat alapításán fáradozott, melynek aztán igazgatója lett. Berger családi nevét az 50-es években Ormodira változtatta. Meghalt 1869. Karácson másodnapjára virradón Pesten. — Költeményeket írt a Hölgyfutárba (1855., 1857—1864.), a Családi Lapokba (1855.), a Vasárnapi Ujságba (1859), a Nővilágba (1859—60), a Magyar Akadémia Könyvébe (1860), a Kossuth-Albumba és a Szegedi Hiradóba. — Munkái: 1. *Magyar Romanzero.* Pest, 1859. — 2. *Magyarhon ébredése.* Eredeti költemények. U. ott, 1860. — 3. *Tíz magyar költemény.* Írta egy zsidó-magyar. U. ott. 1860. — 4. *Országgyűlési nóták.* U. ott, 1861. — 5. *Csak határozat.* Költemény Teleki László halálára. U. ott, 1861. — 6. *A horvát testvérekhez.* Költemény. U. ott, 1861. — 7. *Bucsú* az országgyűléshez. Költemény. Ugyanott, 1861. — 8. *Smule Itzig.* Költemény hét énekben. U. ott, 1861. — 9. *Tüz Lőrincz.* Száz esztendős naptár. U. ott, 1861. (Névtelenül). — 10. *Szózat* a miskolczi új izrael. imaház felszentelése alkalmára. Őszelő 3. 1863. Miskolcz, 1863. — 11. *Ormody Bertalan újabb költeményei.* Pest, 1866 — 12. *Pecsovics-világ Magyarországon.* Történeti rajz a jelenkorból. U. ott, 1868. — 13. *Pecsovics-naptár* 1868. U. ott. — Szerkesztette a Magyar Akadémia Könyvét. (Költemények). Pest, 1860. I. évfolyam két füzet; a Pecsovics képes gúnyoros élczlapot 1867. decz. 15-től 1868. okt. 30-ig Pesten és a Kossuth-Albumot. Pest, 1868. (Két kiadás, Áldor Imrével).

Hölgyfutár 1862. 70., 111. sz. — *Ország* 1863. 81. sz. (Erdélyi János). — *Vasárnapi Ujság*

1870. 1. sz. (Nekr.). — *Borsodmegyei Lapok* 1884. 35. sz. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 488. l.

Ormody *Vilmos* (ormódi), biztosító-társasági igazgató, előbbinek testvéröcscse, szül. 1838. decz. 8. Miskolczon; mint 19 éves ifjú lépett az 1857-ben keletkezett első magyar biztosító-társaság kötelékébe. Részt vett az első szervezkedés munkáiban és 1881-ben igazgató, 1889-ben pedig az igazgató-tanács tagja lett. Mint vezérigazgató helyettes már évek óta egyik intézője s utóbb tényleges vezetője s vezérigazgatója a társaság összes ügyeinek. E mellett igazgatósági tagja a Pannonia m. viszontbiztosító-intézetnek, alapítója s igazgató tagja, ez idő szerint elnöke a nemzeti baleset-biztosító társaságnak; 1895-ben a budapesti zenekedvelők egyesületének elnökévé választatott. Nagy irodalom- és művészetbarát. Negyven éves szolgálati évfordulóján 1897. decz. 17. és 19. ülték meg a magyarországi biztosító-intézetek tisztviselői jubileumát. A társaság tisztviselői Ormody Vilmos 10,000 frtos alapot létesítettek, melynek kamatait a társaság beteg tisztviselői kapják. Ez alkalomból 1897. decz. 17. ormódi előnévvel megkapta a magyar nemességet. Legújabban 50,000 korona alapítványt tett, melynek évi 2000 korona kamatját nejének halála napján (szept. 24.) az első hazai biztosító társaság hivatalnokainak férjhez menő leányai kiházasítási segélyül fogják kapni. — Munkája: *Emlékirata* nagym. dr. Plósz Sándor ... igazságügyi m. kir. miniszter úrhoz a biztosítási reform tárgyában. Bpest, 1900.

Pallas Nagy Lexikona XIII. 488., XVIII. 379. lap. — *Ország-Világ* 1896. 26. sz. arczk., 1897. 52. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1897. 51. sz. arczk. — *Ormody Vilmos*, Emlék az Ormody-ünneplésre. Budapest, 1898. Fénynyom. arczk. (Ez alkalommal mondott beszédeivel).

Ormos *András*, ev. lelkész és theologiai tanár volt Debreczenben a XVIII. század végén; később lelkész Hajdú-Szoboszlón. — Munkája: *Az Isten hűséges szolgáinak* jutalma, mellyről .... néhai Szikszai György úrnak .... halotti tisztesség-tételének alkalmatosságával röviededen beszélgetett. Pest, 1803. (Néhai tiszt. tudós Szikszai Györgynek Epitaphiuma .... Sebestyén István és Obernyik József halotti prédikáczióival együtt). — Kéziratban: A heidelbergi Katekizmus magyarázattja, 4rét, 193 levél (a m. n. múzeumban).

Figyelő V. 1878. 218. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése II. 46., 554. l.

Ormos *Ede*, államtudományi és jogi doktor és ügyvéd, Spitzer Herman gazdálkodó és Cukor Erzsébet fia, szül. 1873. jún. 11. Hódmező-Vásárhelyen; a gymnasiumot szülőhelyén és Temesvárt végezte; a jogot a budapesti egyetemen hallgatta s itt avatták fel állam- és jogtudományi doktorrá. Ügyvédi vizsgát 1898-ban tett szintén Budapesten és 1899-ben nyitott Makón ügyvédi irodát. 1901-ben nőül vette Davidovich Blankát, ki Déry Blanka név alatt szinésznő volt. Spitzer családi nevét 1889-ben változtatta Ormosra. — Jogászkorában kezdett irogatni a vidéki lapokba, a Hódmező-Vásárhelyen megjelenő Vásárhely és Vidékébe, Hódmezővásárhelybe, Vásárhelyi Hirlapba és a Karikás cz. élczlapba; Cherubin álnév alatt a Magyar Figaróban is jelentek meg versei és néhány Horatius-fordítása. 1898-ban a rövid ideig fennállott Temesvári Napló politikai napilapnak egy hónapig főmunkatársa volt. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1897. Temetkezési egyletek Hódmezővásárhelyen, Szállítási ügylet, Szerencse szerződés, Burkolt uzsora, 1899. Pergátló kifogás tárgyalásánál az érték megállapítása mennyiben eszközlendő? Anyagi igazság a jog szolgálatában); a Szegedi Jogászlapokba s a Makói Hirlapba is írt. A Hazánknak és Pesti Naplónak a hódmezővásárhelyi méregkeverők bűnperéről leveleket írt. — Munkája: *A socialis-*

musról, különös tekintettel a hódmezővásárhelyi munkáskérdésre. Hódmezővásárhely, 1896. — Szerkesztette 1902. márcz. 15-től a Makó és Vidéke cz. politikai lapot, melyet ő indított meg, de ötnegyedév mulva megszünt. (Ebbe sokat írt különösen a socialis kérdésekről).

M. Könyvészet 1896. — *Századunk Névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 178. l. és önéletrajzi adatok.

Ormós *József* (csicseri), birtokos, O. József szabolcsmegyei alispán és sóvári Soós Anna fia, szül. 1788. ápr. 5. Szabolcsmegye táblabirája volt. Meghalt 1866. jan. 20. Debreczenben. — Czikkei a Felsőmagyarországi Minervában (1831. A nap vesztegállásának első erős megmutatása, A székelyek «ló-fejű» nevéről). — Munkái: 1. *Hermesz.* Debreczen, 1822. (Értekezés a léghajóról). — 2. *Lünkeüsz.* Hely és év n. — 3. *Philoxenos.* Hely és év n. (A magyar nyelv állapotáról). — 4. *Oidipoüsz.* Hely és év n. — 1816-ban Erato cz. versgyűjteményére előfizetést hirdet a M. Kurirban (I. 33. sz. Toldalék után) és mutatványt is közölt; Kazinczy Ferencz pedig mint Homérosz fordítóját említi, azonban tudtommal egyik sem jelent meg.

Kazinczy Ferencz, Magyar Pantheon. Budapest, év nélk. 391. lap (Nemzeti Könyvtár XXXVI.) és Levelezése IX., X. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Ormós *László* (csicseri), ügyvéd, O. László és Szentgyörgyi Zsuzsánna (Sz. István sárospataki tanár leánya) fia, szül. 1814. szept. 15. Sárospatakon, hol iskoláit 1833. júl. végezte s még ugyanazon év decz. 5. esküdött fel Sátoralja-Ujhelyen mint törvényszéki hites írnok. Két évig volt joggyakorlaton Tóth Pápay Zsigmond ügyvéd mellett és azontúl ügyes bajos dolgok elintézésével foglalkozott. 1837-ben készült az ügyvédi oklevél megnyerésére; 1838. szept. 28. föl is esküdött prókátornak. Ifjúsága küzdelem- és sanyarúságteljes volt, azért magába zárkózott és sorvasztó betegséggel küzködő életet élt Sárospatakon, hol háza volt. Kazinczy Gáborral baráti viszonyt folytatott és vele levelezett; Szemere Bertalannal szintén bizalmas viszonyban és levelezésben állott; úgyszintén Pap Endrével, ki költeményt is írt hozzá 1836-ban és ki O. halála után ennek irományait is magához vette. Levelezésben állott még Szemere Pállal, Bajza Józseffel, Almási Balogh Pállal és Kölcsey Ferenczczel. Meghalt 1844. máj. 4. Sárospatakon. — Czikkei s Költeményei jelentek meg a Felsőmagyarországi Minervában (1832. Szentgyörgyi István bölcsészettanár életrajza); a sárospataki Parthenonban (1834., 1837. neve alatt vagy Szöghalmy álnévvel, Sz. Vinczehegyi klastrom, történeti regény a XIV. századból); az Athenaeumban (1837—39., 1841.); az Emlényben (1839) — Levelezése Kölcsey Ferenczczel (Figyelő III., IV.), levele Almási Balogh Pálhoz (Figyelő XIX. Nyiry István életrajzát küldi). — Kéziratban: Ujhely-vár, magyar hősi rege a XVI. századból (imprimálva 1832.), Husvéti tanítás 1830, Pap választáskor 1838., Lelkületről, Lélektudományon alapult nevelésről (ezzel pályázott a m. tud. akadémia 1836. philosophiai kérdésére); Csengery József Diplomaticá-jának ford., 1833. Cicerónak Az Istenekről szóló három könyve, ford. és mindkettőt jegyzetekkel kisérte; Szózat a sárospataki főiskola szelleme s jövendője ügyében.; Eredeti színjátékok, 1834. (I. Váltság, színjáték 1 felv., II. Vén szerelmesek, vígj. 3 felv.) — Szerkesztette, mint az ifjúsági egyesület (irodalmi kör) elnöke, a Parthenon I. és II. kötetét 1834. és 1837-ben Sárospatakon.

Figyelő III. 1877. 199. l., XX. 157. l. (Bajza levele). — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1901. 208. l.

Ormós *Zsigmond* (csicseri), főispán, a m. tudom. akadémia lev. tagja, Ormós József főszolgabiró s váradi Török Anna fia, szül. 1813. febr. 20. Pécskán (Aradmegye); tíz éves korában nagybátyja O.

András főszolgabiró vette magához Török-Szákosra (Temesm.) és ő gondoskodott neveléséről; a gymnasiumot Temesvárt és Szegeden, a jogot pedig Nagyváradon végezte. Ezután Temesvárra ment gyakornoknak Szántó József ügyvéd irodájába, hol 1834-ig működött, midőn Temesmegye kiskövetnek (országgyűlési követségi írnoknak) választotta meg Vukovics Sebő mellé. Vukovics és Ormós Pozsonyban csakhamar kegyenczeivé lettek Kölcseynek. Körülbelől innét számítható írói tevékenysége is, midőn egy ötfelvonásos drámát írt és a lapokba irogatott; ez személyének bizonyos tekintélyt szerzett kortársai fölött és így vezérlő tagja lett az országgyűlési ifjúságnak, melynek egyik főczélja az anyai nyelv művelése volt. A bécsi irányadó köröknek nem volt inyére az országgyűlési ifjaknak ezen szereplése, azért az ifjak egy részét kizárta a cenzurálásból. O. elkeseredve sietett haza. Megyéje megválasztotta tiszteletbeli aljegyzőnek; 1838-ban fizetéses aljegyző, 1841. rákosi szolgabíró, 1848. búziási főszolgabiró lett. A rittbergi kerület ugyanazon év folytán egyhangúlag kiáltotta országgyűlési képviselőnek, de O. e választást nem fogadta el. Az 1848—49. szabadságharczban osztozott Kossuth törekvéseiben. A szabadságharcz után okt. 18. a temesvári kazamátákba zárták és decz. 24. négy évi várfogságra ítélték. 1850. júl. 16. perének megújítása következtében fogságából kiszabadult és visszavonult Búziásra, hol a szépművészetek tanulmányozásával foglalkozott; de most is folyton zaklatták házkutatásokkal és irományainak elkobzásával. Ennélfogva 1857-ben eladta birtokát és Olaszországba költözött. 1861-ben azonban mint Temesmegye főjegyzője került haza. Ekkor már írói neve volt és a m. tudom. akadémia 1861. decz. 20. megválasztotta levelező tagjának. Ez év végén a megye tisztikarával ő is lemondott hivataláról és ismét utazásokat tett külföldön. 1867-ben a közbizalom haza szólította az alispáni székbe, előbb ideiglenes minőségben, majd véglegesen. 1871 elején a király kinevezte Temesmegye főispánjává s 1872-ben a szent István rend kiskeresztjével tüntette ki. A Klapka-féle szenzáczionális választásnál, Csongrádmegyében a belvizek levezetése ügyében, a határőrvidék visszacsatolásakor, a Fehértemplom város szervezésekor, végül a 14. határőrezred vagyonközségi bonyolult kérdésének megoldása végett kormánybiztosul küldetett ki. 1875-től fogva főispánja lett Temesvár városnak is. 1883-ban megülte közszolgálatba lépésének félszázados évfordulóját s ekkor a király a Lipót-rend közép-keresztjével jutalmazta meg, 1885-ben pedig a főrendiház örökös tagjává nevezte ki. 1889-ben nyugalmaztatott. A délmagyarországi történ. és régészeti múzeum-társulat megalkotásában és virágzásra juttatásában nagy része volt, melynek aztán elnöke is lett. Különös előszeretettel foglalkozott a művészettel, a művészek és műremekek ismertetésével; festményeket és könyveket gyűjtött és ezeket most az általa alapított múzeum őrzi. Élete utotsó öt évében megunta az embereket és a velük való érintkezést. A temesvári házába zárkózott és gyakran kertjében könyvvel kezében sétálgatva töltötte idejét. Ide vonult vissza, mikor a hatalom kisiklott kezéből. O. a régi főispánok prototipje volt, igazi magyar főúr, a ki büszke volt fölfelé és kegyes, leereszkedő lefelé; nem tűrte meg a nyilt ellenállást; de okos, számbavehető érvekkel mindig lehetett reá hatni. Mint agglegény szivének egész melegével csüngött unokaöcscsén, ifjabb Ormós Zsigmondon, a ki ugyancsak Temesmegyének volt alispánja. Valamikor joggal azt remélte. hogy ez lesz utóda a főispáni székben, de máskép történt; mert ifj. O. ellen az ellenzéki sajtóban támadásokat intéztek, a megindított sajtópör

várakozás ellenére fölmentő ítélettel végződött és ezzel meg volt pecsételve sorsa. De bukásában magával rántotta nagybátyját is. Még ezzel megbékélt volna, de szivét megtörte az a sok sorscsapás, mely unokaöcscsét érte. Ez nem tudta kiheverni bukását, elméje eltompult és alig két évvel azután, hogy visszavonult a közpályától, meg is halt. Id. O. túlélte őt, de e naptól kezdve idegbeteg lett; még az utolsó év tavaszán feljött a fővárosba, hogy a főrendi házban megszavazza a polgári házasságot; azután hazament ismét és mintegy három héttel halála előtt Budapestre a Schwarzer-féle intézetbe szállították, hol 1894. nov. 17. meghalt. — Czikkei a Rajzolatokban (1835. Levél, Pozsony jan. 18., rajz és elbeszélés); a Pesti Hirlapban (1843. politikai levél Rékasról); a Pesti Naplóban (1858. 4. sz. Bécsi levelezés, 1860. 107., 122., 146., 148. Böngészet a művészet körében, 173., 174., sz. Művévészeti körút a fővárosban); a Képes Ujságban (1859. Baráti megemlékezés olaszországi uti naplómból); az Akadémiai Értesítőben (1862. II. Cornelius Péter, életrajz; 1870—71. Bersovia, Zsidovin és archeologiai levelek); az Aradban (1863. Rubens-tanulmányok Münchenben, 1865. elbeszélés); a Fővárosi Lapokban (1864. Magyar egylet Svájczban); a temesvári tört. és rég. Értesítőben (1875. A római terminus, 1876—77. Visszaemlékezés Kölcsey Ferenczre, Vázlatos rajz a művészetről, Kupeczky János festész élete, 1879. Adatok a magyarországi földvárak történetéhez, Pompeji romjai, 1881. A rékasi római lelet, A fehérhegyi, peatra-allai római ezüst éremlelet Krassó-Szörénymegyében, 1883. Az 1880. dettai éremlelet; 1885. Művelődési adatok Mátyás király korszakából, 1887. A mester és tanítványa, Elnöki megnyitó beszédek 1873—88. u. ott); a Délmagyarországi Lapokban (1885. 2. és köv. sz. Visszaemlékezések). — Munkái: 1. *A bujdosó* naplója. Temesvár, 1840. — 2. *Véres bosszú.* Regény. Ugyanott, 1841. (Kézirata, censurai példány a m. n. múzeumban). — 3. *A halálos büntetés.* U. ott, 1840. — 4. *Mult idők és viszonyok.* Regény. U. ott, ... Hat kötet. — 5. *A napló titkai.* U. ott, 1844. — 6. *Fogoly élet* a bástya boltozatban, színmű 5 felv., U. ott. — 7. *Spadille, Manille és Paszta,* vígj. U. ott. — 8. *A banya sziklája.* Piatra-babi. Korrajz. Pest, 1858. Két kötet. (Ism. Budapesti Hirlap 188. sz.). — 9. *Adatok a művészet történetéhez.* U. ott, 1859. — 10. *Utazási emlékek.* Ugyanott, 1860., 1862—63. Hat kötet. — 11. *Fóth* művészeti szempontból. U. ott, 1862. — 12. *A Széchenyi-szobor* és a szobrászat realismusa. U. ott, 1863. — 13. *A herczeg Eszterházy-képtár* műtörténelmi leírása. U. ott, 1864. — 14. *Urbinói Santi Rafael.* Temesvár, 1867. — 15. *Murányi Ignácz* Temes vármegyei főispán emlékezete. U. ott, 1869. (Németül és ruménül is. 1869. U. ott). — 16. *Ormós Zsigmond beiktatási emléke.* U. ott, 1871. (Beszédei). — 17. *Giorgione Barbarelli* di Castelfranco. Történeti korrajz. U. ott, 1872. — 18. *Ormós Zsigmond* műgyűjteményének Catalogusa. U. ott, 1874. I. füzet. — 19. *Árpádkori művelődésünk* története. Budapest, 1881. (Új olcsó kiadás. U. ott, 1883.). — 20. *Visszaemlékezések.* Temesvár, 1885—88. Három kötet. (Ism. Délmagyarországi Közlöny 1888. 227. sz.) — 21. *Elnöki megnyitó-* és zárbeszéd a magyar orvosok és természetvizsgálók XXXIII. vándorgyűlésén. U. ott, 1886. — Levelei: Pozsony, 1835. jan. 17. a pozsonyi társalkodási egylethez (Nemzet 1804. 323. sz. magyarázattal közli Jakab Elek), Arany Jánoshoz: Buziás 1862. nov. 6. 1863. nov. 5. (a m. tudományos akadémia levéltárában).

Történelmi Adattár I. 1871. 281. l. — *Ormós Zsigmond*, Temes vármegye főispánjának beiktatási emléke. Temesvár, 1871. — *Vasárnapi Ujság* 1872. 34. sz. arczk., 1894. 47. sz. arczk. — *Figyelő* IV. 122., 124. l., XII.

100., 101. l. — *M. Tisztviselő* 1881. 21. szám, arczk. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Pesti Napló* 1883. 50., 1894. 319. szám. (Ferenczy József). — *Alföldi Képes Ujság* 1887. 21. sz. arczk. — *M. Könyvészet* 1888. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — 1894: *Délmagyarországi Közlöny* 265—267. sz., *Budapesti Hirlap* 308. sz., *Pesti Hirlap* 310. sz. — *Berkeszi István*, A temesvári könyvnyomda és hirlapirodalom története. Temesvár, 1900. 122. l. arczk. és gyászjelentés.

Ormpruszt *Kristóf*. L. *Armbruster*.

Ornstein *József*, nyug. állományú cs. kir. őrnagy Szamosujvárt. — Czikkei az Arch.-epigr. Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarnban (1891. Die römische Niederlassung bei Szamos-Ujvár); az Arch. Értesítőben (1892. A szamosujvári Athene-szobrocskáról, 1893. Ujabb leletekről a Szamos-Ujvár melletti római telepről, 1894. A Szamosujvár mellett létezett római álló tábor, 1896. Egy síremlékről a szamosujvár-németii ev. ref. templomban, A szamosmelléki új várról, 1897. Római feliratú kő Szamosujvárról, A ravennai geographus ismeretlen dáciai útvonala, 1900. Dácia nyugati határáról, 1901. Adalék a Ravennas-féle «congri» alkalmazásához); az Armeniában (1892. Római telep Szamosujvár határán). — Munkái: 1. *Zur Bestimmung* der Grenzen Daciens in Siebenbürgen. Szamosujvár, 1898. — 2. *Index Florae* Szamosujvariensis. Ugyanott, 1898. (Kovrig Simonnal együtt).

A m. n. muzeumi könyvtár példányaiból.

Ornyik *Károly*. — Kézirati munkája: Institutiones Hermeneuticae. Papae, 1785. 4rét, 526 lap.

A magyar nemzeti muzeumban levő példányról.

Orosdy *Lajos*, mérnök. — Munkája: *A petroleum* eredetéről és feltalálásáról, különös tekintettel Magyarországra. Hely és év n. 4rét 29 lap. (Hektograph.)

M. Könyvészet 1886. és a m. n. múzeumban levő példányról.

Orosz *Ádám*, r. kath. plébános szül. 1802. nov. 23. Miskolczon (Borsodm.), hol atyja huszárszázados (1806-ban halt meg), anyja franczia származású nő volt; 1822-ben lépett az egri papnevelő-intézetbe. Felszenteltetése után 1828. szept. négy évig káplánkodott Egyeken, Török-Szent-Miklóson, Tisza-Beőn, Polgáron és Karczagon; 1832. február 17. főpásztora főegyházmegyei hitszónoknak nevezte ki. 1837. május 30. elnyerte az eger-szalóki plébániát; itt működött mint alesperes-plébános egész 1872. ápr. 13. bekövetkezett haláláig. — Költeményt írt a Koszorúba (1831); 1832-ben munkatársa volt a Hazai s Külföldi Tudósításoknak; a Döbrentei által szerkesztett Régi M. Nyelvemlékek I. kötetében a Pray-codexről egy hosszabb könyvészeti tanulmánya van O... A... betűk alatt; Füssi Tamás Családi olvasmányaiban (Pest, 1867. Az árva zsidó leány); egyházi beszédei a Pázmány-Füzetekben (1859.) és a Kath Lelkipásztorban (Pest, 1866—70.). — Munkái: 1. *Homeopathia* a házassági áldás megtagadása ügyében P. L. méltatlankodó röpirata ellen. Eger, 1841. — 2. *Egyházi beszédek*. U. ott, 1841—53. Hat kötet. (I. II. Vasárnapokra 1841—45., III. 1855., IV., V. Beszédek Máriáról 1855., Beszédek az év rendes ünnepeire 1853. Az I. II. 2. jav. kiadása. U. ott, 1854.) — 3. *Falusi Múzsa* éneke nmélt. Pyrker I. László patriarcha egri érsek áldozata félszázados örömünnepére U. ott, 1845. 2. kiadás. U. ott és utánnyomata Nagyváradon). — 4. *Szent szózat* az Isten háza ügyében. Egernek emlékül. Eger, 1847. — 5. *Tiltott könyv* vagy: Visszafigyelmeztetés a Hevesmegye új választóihoz intézett országgyűlési követek választása iránti figyelmeztetésre. Egri egyházi terület nevében. U. ott, 1848. — 6. *Emlékvers* nmélt. Bartakovics Béla egri érsek úr beiktatása alkalmával. U. ott, 1851. — 7. *Ida* vagy a pusztai sír. Beszély ige nélkül. U. ott, 1853. 2. kiad. 1865. (Ism. Greguss Ágost szintén ige nélkül. 4. kiad. 1895. U. ott. Ism. az egri

Irodalmi Közlöny, 1832-ben barátja Széplaki a szerző tudtán kívül kiadta hibásan az Eletképekben 1845-ben; javítva kiadta a szerző 1853. Kézirata a m. n. múzeumban, 4rét, 12 levél.). — 8. *Jézus hét szava* a kereszten. Nagyböjti beszédfolyam és a halhatatlanság vígasza egy alkalmi halotti beszédben. Kiadta Ihász Gábor. U. ott, 1860. (2. kiadás U. ott, 1887.). — 9. *Öröm- és búhangok* a multból 1848. ápr. 13-tól. 1861. okt. 17-ig és Toldalék. U. ott, 1869. (Költeményei). — 10. *Öt változatú lant.* Eger, 1871. (Összegyűjtött költeményei.). — Szent beszédei közűl sok kéziratban maradt.

Danielik, M. Irók II. 236. l. — *Uj M. Sion* 1872. 394. l. — *Figyelő* 1876. 25. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1872. 17. sz. (Nekr.). — *Budapesti Közlöny* 1872. 92. sz. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *M. Könyvészet* 1887. — *Magyar Sion* 1888. 779. l. — *Borsodmegyei Lapok* 1889. 68. sz. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 187. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 492. l.

Orosz *Adrienne* (csicseri). — Munkája: *Czinizmus és idealizmus.* Regény, Miskolcz, 1900. (Ism. Borsod-Miskolczi Közlány 43. sz.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Orosz *Alajos*, theologiai doktor, főgymnasiumi tanár, Ruprecht Antal sütőmester, később földbirtokos és Orosz Anna fia, szül. 1859. jún. 20. Szatmárt; középiskoláit ugyanott végezte; a papi pályára lépett és püspöke Schlauch Lőrincz a bécsi Pázmáneumba küldte. Miután a theologiát négy évig elvégezte, az egyháztörténelemből és egyházjogból theologiai doktor lett. 1881-ben pappá szenteltetett. Csanáloson töltött félévi káplánoskodás után püspöke a kolozsvári egyetemre küldötte, hol három év mulva a magyar, német és latin nyelv középiskolai tanítására tanári oklevelet nyert. Azután Beregszászon és Máramaros-Szigeten volt káplán és hitoktató. 1887-ben Szabadka városa választotta meg tanárának a községi főgymnasiumhoz; innét négy év mulva Zomborba az állami főgymnasiumhoz ment, de már egy év mulva Szatmárra, a kir. kath. főgymnasiumhoz helyezték át, hol jelenleg is működik. Ruprecht családi nevét 1887-ben változtatta Oroszra. — Czikkei a Heti Szemlében (1893. A kath. énekköltés a XVI. század végeig, 1902. Mikes Kelemen levelei); a Szatmár és Vidékében (1894. Jókai regényköltése); a M. Szemlében (1896. Tompa hazafias allegoriái); a szatmári Kölcsey-kör Emlékkönyvében (1899. Kölcsey és a magyar nyelv); még több vidéki és fővárosi lapban jelentek meg czikkei. — Munkái: 1. *Szív és jellemképző vonások* Arany Toldi-jában. Szatmár, 1894. — 2. *A gyermeki* szeretet Petőfi költészetében. U. ott, 1895. — 3. *Német olvasó- és gyakorlókönyv* teljes nyelvtannal. Közép- és polgári iskolák alsóbb osztálya számára. Bpest, 1898. (Ism. M. Paedagogia 301., Hivatalos Közlöny 13. sz., Egyet. Philol. Közlöny 747. l., 2. jav. és bőv. kiadás. U. ott, 1900. 3. k. U. ott, 1903.). — 4. *Szülők és tanárok.* Szatmár, 1902. (Különnyomat a szatmári kir. kath. főgymnasium Értesítőjéből). — 5. *Német stilusgyakorlatok* a középiskolák V—VIII. osztálya számára. Bpest, 1903. — Kéziratban: Kölcsey mint kritikus. (A Kölcsey-körben pályadíjat nyert).

Századunk Névváltoztatásai. Budapest, 1895. 172. l. — *M. Könyvészet* 1898., 1901—1902. — *Corvina* 1903. 15. sz. és önéletrajzi adatok.

Orosz *Antal* (balásfalvi), cs. és kir. kamarai hivatalnok, szül. 1805. ápr. 16. Kőszegen (Vasm.); 1822. ápr. 30. a katonai pályára lépett és 16 évig szolgált a 45. sz. cs. kir. gyalogezredben; miután elhagyta a katonai szolgálatot, a kamara pénzügyi osztályában hivataloskodott. — Czikke a Harmoniában (Sopron 1861 12—17. sz. Die Geldnoth unter dem Grund und Realitäten und die sichere Beseitigung dieser Kalamität). — Munkái: 1. *Worte* eines eifrigen uneigennützigen Staatsdieners, welche bei Regulierung der neuen

Verhältnisse des constitutionellen Dalmatien zu beachten wären. Triest, 1848. (Olaszul: Zara, 1848.). — 2. *Das unhaltbare* unseres Steuersystems. Verglichen mit einer zeitgemässen Verbesserung desselben. Praktische Ansichten. Wien, 1849. — 3. *Ein auszeichnungswerther* Mann in Wien. Skizze von A. v. O. im Oktober 1849. U. ott, 1849. (Morawetz Ferenczről). — 4. *Schoderiana.* Rövid leirata kétszáznál több igen érdekes, részben bonyolult kóresetnek, valamint Schoder János orvostudor úr delejzetes gyógymodora által e kóresetek gyógylata folytán elért eredvényeknek. Hasznos és vigaszt nyujtó leltárul mindennemű betegek számára összegyűjté és betegre nézve érdekes jegyzetekkel együtt kiadá. U. ott, 1850. (Németül u. ott, 1850. Két kiadást ért, miután az első 2000 példányból álló kiadás néhány hét alatt elfogyott. Francziául u. ott, 1851.). — 5. *Ideal* einer Herstellung des finanziellen Zustandes Oesterreichs. Wien im März, 1851. (2. bőv. és jav. kiadás). — 6. *Der Magnetiseur* Dr. Johann Schoder und sein heilvolles Wirken in Wien. Zum Troste und zur Aufrichtung der Heilbaren jeder Gattung in verschiedenen constatirten und von den Geheilten selbst öffentlich bestätigten Heilungsfällen dargestellt. Ofen, 1852. — 7. *Oesterreichs Rettung.* Offene Rede aus allgemeiner Wahl hervorgegangenen österreichischen Reichsmacht. Pressburg, 1873.

Szinnyei Könyvészete; a m. n. múzeumi könyvtár példányairól és Horvát István Lexicon Eruditorum cz. kézirat. (Önéletrajz, a m. n. muzeum könyvtárában).

Orosz *Elek* (csicseri), országgyűlési követ, O. Péter szolgabiró és Pribék Róza fia, szül. 1812. decz. 24. Csicseren (Ungm.); iskoláinak bevégzése után az 1832. országgyűlésre mint megyei irnok küldetett fel Pozsonyba. Az 1841. tisztújításon Ungmegye al-, 1843. főszolgabirájának választatott és az 1844. országgyűlésre mint követ küldetett fel. Jeles szónok volt; azonban még azon év máj. 21—22. éjjel hajduja megölte. — Politikai czikkei az egykorú lapokban, országgyűlési beszédei pedig a Naplókban vannak.

1844: *Hirnök* 46., 53., 55., 77. sz., *Honderü* II. 2., 3. sz., *Pannonia* 75. sz., *Társalkodó* 77. sz. — *Ponori Thewrewk József*, Hongyűlési Emlény. Pozsony, 1847. 43. l.

Orosz *Endre,* jogi doktor, közjegyzői helyettes, O. Károly földbirtokos és Raschke Alojzia fia, szül. 1860. nov. 9. Némediben (Tolnam.), 1884—1895-ben Tolnavármegyénél gyakornok, II. és I. aljegyző s főszolgabiró volt s ez utóbbi minőségben nyugalomba lépett. 1898-ban budapesti közjegyzőhelyettes lett és most is ezen állásban van. — Czikkei a M. Közigazgatásban (1893. Az építési engedélyekről). — Munkája: *Közjegyzői iratgyüjtemény.* Bpest, 1902.

A m. n. muzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Orosz *Endre,* elemi iskolai tanító, O. István fegyintézeti munkavezető és Stanga Rozália fia, szül. 1871. júl. 4. Kolozsvárt; a négy elemi és négy gymnasiumi osztályt Szamosujvárt végezte; a kolozsvári állami tanítóképzőben 1892-ben nyert tanítói oklevelet. Ezután Kécsán (Torontálmegye) nevelőtanító volt három évig; honnét az apahidai (Kolozsm.) állami elemi iskolához neveztetett ki rendes tanítónak, hol ma is működik. — Czikkei a temesvári tört. és rég. Ertesítőben (1895. Újabb ősemberi telepek Délmagyarországon, Új őskori telep Öregfalu határán, 1897. Újabb ősrégészeti adatok Délmagyarországból, Archaeol. adatok Délmagyarországból, 1898. Újabb leletek a kécsai vaskori telephelyről, 1903. A borjasi ősembertelepek); az Orvos-természettud. Értesítőben (Kolozsvár 1895. A Valea-Holcserági őstelep Boncznyires határán, Szolnok-Dobokam., 1897. A szamosujvári lunkai ősembertelep, 1901. Ősembertani adatok Erdélyből); az Erdélyi Múzeumban (1896. A kurjácska-gredai ősemberi telep Kécsán, Torontálm., 1898. Mező-Sámsond ősem-

beri telepei, 1900. Két ősemberi tanyahely Kolozsvár környékén, 1902. könyvism.); az Archaeolog. Értesítőben (1898. A vicekuti őstelepről Szék határán és a costa-gyerli őstelepről Szamosujvár határán, 1901. A petrisi őstelep Szamosujvárt 1902. Ősrégészeti leletekről Apahidán Kolozsmegyében, Szamosujvár-petrisi ősleletek és könyvism.); a Szolnok-Dobokamegyei tört. társulat Évkönyvében (1900. és 1903. Szolnok-Dobokamegye őskori leleteinek repertóriuma térképpel); a Természetben (1902. Megfigyelések az állatvilágból, 1903. Adatok a Spalax-tiphlus Pall. földi kutya, életének és előfordulásának ismertetéséhez); a kolozsvári Család és Iskolának is munkatársa. — Munkái: 1. *Husz ismeretlen ősemberi telepről.* Kolozsvár, 1903. (Különnyomat az Erdélyi Múzeumból). — 2. *Az ősemberi telepek* ismertető leírásához szükséges adatkellékek systematikus sorozata. Táblázat. Hely és év n.

Századok 1903. 587. l. és önéletrajzi adatok.

Orosz *Ferencz* (balásfalvi), remete szent Pál-rendi szerzetes, szül. 1697-ben Nagy-Födemesen (Pozsonym.) és 1714. júl. 27. lépett a rendbe; 1715. júl. 28. fölszenteltetett. 1747-ben a növendékpapok magistere volt a m.-nostrai konventben. Meghalt 1771. szept. 21. Terebesen 74 éves korában. — Munkái: 1. *Első Lajos* magyar királynak dicsőséges országlásárúl, és élete fogytáig viselt dolgairúl, ugyan ő felsége János nevü belső-titok-tartó nótariussától (ki idővel osztán Erdély-országban Küküllői fő-esperes vala, és ugyan ottan az esztergomi érseknek lelki dolgokban generalis vicáriussa) szerzet rövid krónika. Mellyet azon királynak frissebb emlékezetére, és a magyar nemzetnek dicsőségére, deákbúl ... most újonnan magyarra fordított, s némelly rövid magyarázatokkal megvilágositott és bővített. Kassa, 1731. és Buda, 1760. — 2. *Synopsis* annalium eremi-coenobiticorum ff. eremitarum ordinis S. Pauli primi eremitae primum anachoretarum authoris et magistri vitam, translationes & miracula complectens; dein sacri et candidi ejusdem ordinis originem, progressum & in complura regna cum fundationibus monasteriorum propagationem, vitasque fratrum suorum sanctimonia illustrium, pietate item & doctrina clarorum, nec non quaedam alia scitu digna referens; ex primo & secundo volumine concinnata. Sopronii, 1747. Rézmetszettel. (Szerzetének története mellett családjának elődeiről is nyujt itt jegyzeteket, melyek közé azonban némi kétséges adatokat is belekevert.) — 3. *Magyar országnak* jeles tündökléssel fel-tetszett új csillaga. Az az a világnak vége felé járó üdőkben sok és nagy csudákkal tündöklő sasvári b. szüz Mária. Melly ugymint fájdalmaknak és Istennek szentséges annya a keresztény hiveknek lelki és testi idvességekre nyilván ki-tétetett szent képénél, csudatévő eredetinek első esztendeiben, minémű csudálatos jelekkel, s anyai hatalmát és kegyelmét bővségesen bizonyító csuda-tételekkel tündöklő-légyen, historiáson le-ábrázoltatik, és a szüz Máriát ájtatosan tisztelő olvasónak elejbe terjesztetik, első Remete Sz. Pál rendén lévő sasvári convent által. Nagyszombat, 1751. — 4. *Puteus aquarum* viventium, Cant. c. 4. v. 15. Élő vizek kuttya; az az: A Thali csudálatos boldogságos szűz Máriának öt száz, és több esztendőknek előtte csudálatosan találtatott, számtalan sok, és szűntelen jó-téteményekkel, s kegyelmekkel kifolyó kútforrása, és az Isten szülő b. szűz csudálatos képe megtalálásának, első Remete Sz. Pál szerzete Mária-Thall nevű klastroma templomában, Magyar országban királyi Posony városán fellyül lévőben, általa lött csudáknak, jeleknek, és jó téteményeknek le-irása, melly először 1734. esztendőben németh, az után 1743. esztendőben deák nyelven világosságra ki-bocsáttatott, most pedig ... a magyar nemzetnek kedvéért

magyarra fordittatott. Nagyszombat, 1748. (Kummer László után ford.). — 5. *Szent Jeronimus.* Egyedül valóságnak ékessége. Az-az Tebais-béli dütsöséges Szent Pál pátriárkának, remeték fejedelmének, és mesterének, élete, és halála, mellyet ... meg-irt. Első része, melly életének historiájábúl, s az irásbúl, és a szent atyák magyarázó könyveibül, ezen nagy Sz. tiszteletinek öregbitésére, historiással, és ájtatossan szólló módon szedettetett öszve. Második része melly azon Szent Atya testének másuvá való némely által-vitelit, és tsuda-tételit foglallyja magában, és hasonló-képpen egynehány tzikkelyekre osztattatott. Melly deák nyelvből T. Pater Orosz Ferentz által magyarra fordíttatott. U. ott, 1754. Rézmetszettel. (2. kiadás. U. ott, 1757.). — 6. *Orationes* regum et principum magni regni Hungariae ab Atilae primi hunnorum regis temporibus, usque annum Christi 1598. inclusive; nec non exterorum principum: pontificum scilicet, imperatorum, regum, procerum, legatorum aliarumque insignium personarum: quomodolibet, seu in secundis, seu adversis fortunae casibus, bellique ac pacis circumstantiis, ad hunnos hungarosque, vel de iis occasionaliter dictae. Ex celeberrimis rerum hungaricarum chronologiis collectae, et exegesibus historicis illustratae. Ginsburgi, 1754. — 7. *Első Remete szent Pál* lelki elmélkedésekre gerjedeztető barlangja. Nagy-Szombat, 1755. — 8. *Keresztényi tökélletes halálra* készült élet. Pozsony, 1758. — 9. *Vita moriens* vagy-is haldokló élet az-az: némelly hasznos és ajtatos elmélkedések. Mellyek naponként gyakoroltatván, jóllehet a virágzó ifjúkorban és jó erőben lévőket is; de főképpen a koros embereket, e haldokló életben a halhatatlan igaz életre lelki szép tanúságokkal ébresztik. Mellyek-is Kollenicz András által 1729. esztendőben posonyi betükkel deák nyelven világosságra adattattanak. Most pedig a magyar nemzetnek kedvéért ... magyarra fordíttattanak. Pest, 1758. — 10. *Lelki kincsekkel rakott tárház* az az: ó. és új törvénybéli sz. irásnak sok részre terjedett titkos rejtek-helyeiből szorgalmatosan öszve-szedegetett jeles példákkal tellyes könyv, melyet a magyar nemzetnek lelki javára Hanapi Miklós után deákból magyarra fordított. Kassa, 1769. — Kézirati munkái Horányi szerint: Selectiora doctorum virorum Apophtegmata; Miscellanea salubrium monitorum moralis Doctrinae; Meditationes pro singulis anni diebus; Regulae Principum; Danielik említi, hogy Kempis Tamásnak Jézus követéséről írt munkáját latin versekbe foglalta.

Bod, M. Athenas 203. l. — *Horányi*, Memoria II. 708. l. — *Catalogus* Bibl. Franc. Com. Széchenyi I., II. — *Sándor István*, M. Könyvesház 112., 116. l. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 986. l. — *Danielik*, M. Irók II. 238. l. — *Toldy Ferencz*, M. Nemzeti Irodalom története. — *Szinnyei József* (ifjabb) Irodalmunk története. Bpest, 1876. 90., 130. l. — *M. Könyv-Szemle* 1878. 42. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Esztergom és Vidéke* 1891. 52. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 492. l. és Catalogus Paulinorum 1747—86. (Kézirat a m. n. múzeumban).

Orosz *György* (csicseri), a kassai convictus növendéke. — Munkája: *Disputatio Proemialis,* De Natura, Et objecta Logicae, Anno Salutis 1681. die 15. Februarii, Propugnabit ... Praeside R. T Francisco Palchich, Soc. Jesu ... Cassoviae.

M. Könyv-Szemle 1891. 68. l.

Orosz *György*, r. kath. plébános, szül. 1783. márcz. 25.; felszenteltetett 1806. márcz. 22.; plébános volt Tenkén (Biharm.), a nagyváradi deák szent széknek és Bihar vármegyének törvényes táblabirája. Meghalt 1845 körül. — Kézirati munkái a nyitrai egyházmegyei könyvtárban: Értekezés a protestánsoknak a róm. kath. anyaszentegyházzal való viszszegyesületéről, mellyet az egymástól különböző keresztény atyafiaknak köz-hasznokra magyarúl kiadott (Vurum J. nagy-

váradi püspöknek ajánlva) 4rét 387 lap; Fides catholica de Spiritu Sancto, contra Unitarios et Graecos non unitos vindicata. A. 1826. 8rét 79 lap.

Schematismus Cleri Magno-Varadinensis 1822—1844. — *Vágner József*, A nyitrai egyházmegyei könyvtár kéziratai és régi nyomtatványai. Nyitra, 1886. 180, 181. l.

Orosz *István*, római kath. lelkész. — Munkái: 1. *Szent Jóssefnek* a bold. szűz Mária jegyesének Ima-énekes könyvecskéje. Bpest, év n. (4. kiadás). — 2. *A bold. szűz Mária* édes anyjának szent Annának tiszteletére rendelt szent ájtatosság. U. ott, 1886.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Orosz *József* (balásfalvi), ügyvéd, publicista, szül. 1790. aug. 15. Kőszegen (Vasm.), 1813. márcz. 22. esküdött fel ügyvédnek; Pozsonyban élt és az irodalommal foglalkozott. Az 1843—1844. pozsonyi országgyűlésen Pongrácz Pál báró képviselője volt. A szabadságharcz alatt 1848-ban a magyar kormány a külügyi hivatalban alkalmazta; Bécs bevétele után Windischgrätz herczeg bosszúját kikerülendő előbb Londonba, azután Párisba menekült, hol a protestáns hitre tért át; azonban Francziaországban oly nagy szükségbe jutott, hogy végre 1851. jan. 13. Versaillesben golyóval vetett véget életének. — Munkái: 1. *Ungarns* gesetzgebender Körper auf dem Reichstage zu Pressburg im Jahr 1830. Leipzig, 1831—32. Két kötet. — 2. *Századunk.* Szerkeszteti ... Pest, 1832—1833. Két kötet. — 3. *Gróf Széchenyi István* mint író. Pozsony, 1832. — 4. *Graf Stefan Széchenyi* als Schriftsteller. Im Ungarischen herausgegeben und deutsch bearbeitet. U. ott, 1832. — 5. *Terra incognita.* Notizen über Ungarn. In zwanglosen Heften herausgegeben. I. Heft. Leipzig, 1835. (2. kiadás. U. ott, 1860). — — 6. *Gesetzartikel* des ungarischen Reichstages 1832. bis 1836. Übersetzt und mit den nöthigen Erläuterungen versehen. Pressburg, 1836—1837. — 7. *Gesetzartikel* des ungarischen Reichstages 1839—40. nebst dem Wechselrecht und den übrigen Creditgesetzen für das Königreich Ungarn. Übersetzt und mit nöthigen Erläuterungen versehen. U. ott, 1840. — 8. *Academischer Vortrag*, gehalten vom Grafen Stefan Széchenyi. Übersetzt ... U. ott, 1843. — Kiadta és szerkesztette a Fillértár cz. képes hetilapot 1834. márcz. 1-től 1836. február végeig Pozsonyban és ugyanott a Hirnök cz. hetenként kétszer megjelent politikai hetilapot és melléklapját, a szintén kétszer megjelent Századunkat 1837. júl. 4.-től 1845. jún. 30-ig; szerkesztette egy ideig a Pressburger Zeitungot és a Völkerbund. sociales Blatt mit besonderem Hinblick auf Ungarn cz. hirlapot Bécsben, melynek első száma 1848. maj. 30. jelent meg.

Athenaeum 1841. I. 37. sz. — *Croquis* aus Ungarn 1843. I. 80. l. — *Magyarkák.* Lipcse, 1846. — *Ponori Thewrewk József*, Hongyülési Emlény. Pozsony, 1847. 26. l. — *M. Hirlap* 1851. 362. sz. — *Danielik*, M. Irók II. 239. l. — *Kőszeg és Vidéke* 1881. 24. sz. — *Petrik* Bibliogr. — *Südungarische Reform* 1890. 124. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 492. lap. (Négyesy László). — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1901. 206. l.

Orosz *László*, Jézus-társasági áldozópap, szül. 1697. decz. 18. Klicsován (Krassóm.); a rendbe 1716. febr. 23. fölvétetvén, 1726 pappá szenteltetett és mint hittérítő azonnal Amerikába ment; négy évtizedig működött itt, különösen Paraguayban és Buenos-Ayresben mint bölcseleti s theologiai tanár és a jezsuita-rend főnökének segédje volt négy évig, a noviciusok mestere kilenczig; kétszer volt rector Buenos-Ayresben, Cordubában pedig a római és madridi missio procuratora. 1768-ban visszatért Európába s Nagyszombatban a rend lelkésze lett. A rend feloszlatása után 1773. szept. 11. csakhamar meghalt. — Stöcklein József, Der Neue Welt-Both (Augsburg, 1729., 1735) cz. munkájában több tudósítását közli: Auszug aus einem Brief P. Ladislai Oros, geschrieben zu Seviglia den 8. Juli 1727. (Bakranin

Lukács magyar jezsuita haláláról tudósít); Brieff R. P. Ladislai P. Oros ... eines Hungarn ... An R. P. Joan. Baptistam Priester und auf der hohen Schul zu Graitz Theologiae in Polemicis Professorem. Geschrieben zu Corduba in Tucuman den 17. Nov. 1730.; Brief an M. Albertum Socher S. J., Genua 4. Aug. 1726.; Brief an R. P. Franciscum Molindes S. J. Praep. Prov. Austriae, Corduba 1. Sept. 1731.; Brief an P. S. J. Corduba, 28. Julii 1738.; Brief an R. P. Stephanum Raab, Rect. Coll. Poson., Corduba 6. Oct. 1740.; Brief an S. P. Franc. Kazy, Rect. Coll. Trenchiniensis. S. Michaele 1 Maji 1741. — Munkái: 1. *Eucharisticon* Divo Ignatio de Loyola. Dum eidem in academica soc. Jesu univ. Cassoviensis basilica, incl. facultas theologica, post 40 amplius annos redux, tanquam tutelari suo primum honorificentissime assurgeret. Bartphae, 1715. — 2. *Decades* (quinque) Virorum illustrium Paraquariae S. J. ex Historia Provinciae et aliunde deprompta, autore R. P. Nicolao del Techo S. J. Gallo-Belga Insulano, perpolitae. Tyrnaviae, 1759. Két kötet. — Kéziratban maradt egy chinai szótára, melyet spanyolból fordított latinra.

Horányi, Memoria II. 720. lap. — *Stoeger*, Scriptores 247. l. — *Petrik* Bibliogr. — *M. Állam* 1890. 80. Melléki. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 492. lap. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. V. 1946. h.

Orosz *László* (balásfalvi), törvényszéki ülnök, szül. 1818. jún. 24. Balásfalván (Pozsonym.); 1848 előtt Pozsony vármegye főjegyzője, később törvényszéki ülnök volt; a pozsonyi jogakadémián 1862—77-ig mint vizsgálati kültag működött. Írt a mult század 30-as és 40-es éveiben leveleket Pozsonyból és elbeszéléseket, később politikai czikkeket a Rajzolatokba, Regélő Pesti Divatlapba. (1843.) sat.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 63. lap. — *Ortvay Tivadar*, Száz év egy hazai főiskola életéből. Pozsony, 1884. 90. l.

Orosz *Pál*, r. kath. plébános Sárvárott (Vasm.), pápóczi prior és vasvármegyei alesperes. — Munkája: *Timor Dei*. Az az e tündér világ hizelkedő kisértetinek játczadozó dagáliban lölkünket vezérlő titkos értelmű kormánnya, melly méltsgos ur Ebergényi László eő excellentiája lölki és testi veszedelmes habokban forgó életének hajóját szerencsés vezérléssel kormányozván pállafutásának koronázó kimenetelével az örök életnek partján csöndessen megnyugtatta. Kinekis magyarázattyát boldog elnyugovása után utolsó tiszteletes halotti temetésének exequiáin élő nyelvel praedikállotta ... Soprony városában 1724. eszt. Mindszenthava 24. napján, Poson.

Petrik Bibliogr.

Orosz *Pál*, gazdasági egyesületi titkár Zalaegerszegen. Meghalt. — Munkája: *A szőlőlevél penész* (Peronospora viticola de Bary) és az az elleni védekezés rövid ismertetése. A zalaegerszegi gazdasági egyesület megbizásából népies használatra szerkesztette. Zalaegerszeg, 1890.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Orosz *Zsigmond* (csicseri), a kegyesrend tartományi főnöke, O. Zsigmond táblabíró és Péchy Éva fia, szül. 1717. nov. 13. Giralton (Sárosm.); 1733. okt. 11. lépett a rendbe s 1743. szept. 8-án szenteltetett föl; gymnasiumi tanár volt 1735. Nyitrán, 1736. Debreczenben, 1737. Nagy-Károlyban, 1740. Nagy-Károlyban. 1741–43-ban theologiát tanult Breznyóbányán és Nyitrán; 1744-ben Pesten a rhet. és poes. magistere, 1745—1746. ugyanaz Nyitrán és a nemesi convictus felügyelője, 1747. Pesten a rhet. és poes. magistere, 1748. Váczon bölcseleti lector és iskolák felügyelője, 1749. ugyanaz és vice rector Debreczenben, 1750—1754. ugyanott a theologia lectora, vice rector és iskolai igazgató, 1755—57. ugyanott rector és theologiai tanár, 1758. Váczon

rector, 1759—1762. Debreczenben rector és a canonjog előadója. 1760-ban Rómában a rendi nagygyűlésen a piarista-rend magyar tartományát képviselte. 1763—66. Debreczenben rector és rend-kormánysegéd, 1767—82-ig a rend magyar tartományának főnöke volt. Meghalt 1782. okt. 11. Váczon a tartományi gyűlés alkalmával. Koporsója felett Horányi Elek tartott gyászbeszédet. — Hazánk több jelesével levelezett, így Révai Miklóssal is, ki alagyát írt hozzá (Elegyes versei 1787. 85. lap); leveleinek egy része a Károlyi grófok levéltárában őriztetik, a Koppi Károlyhoz irottak a váczi rendházban vannak. Az Eszterházyak erényéről iskolai szinjátékot írt.

Horányi Alexius, Oratio in exequiis Sigismundi Orosz. Vaciae, 1782. — *Figyelő* VII., VIII., XI., XII. (Csaplár B., Révai Miklós élete I. II.). — *Takáts Sándor*, A budapesti piarista kollegium története. Bpest, 1895. 274., 275., Benyák 105. l. és a rend Rullája.

Oroszhegyi *(Szabó) Jósa*, orvosdoktor, szül. 1822. máj. 24. Nagy-Kolcson (Szatmárm.), hol székely származású atyja Szabó gazdatiszt volt; számos gyermekkel lévén megáldva, őt neveltetés végett testvérbátyjára, Szabó R. János minoritarendi főnökre bízta, ki a sokat igérő fiút anyja óhajtására is a papi pályára szánta s Nagybányán és Szatmárt végzett iskolai éveiben folyton gyámolta. A növendék a kitűzött irányra minél kevesebb hivatást érzett, annál inkább vonzódott az irodalom felé, melyet az 1830—40. években nagy előszeretettel tanulmányozott. 1837-ben a szatmármegyei papjelölésnél fiatalsága miatt mellőztetett. Ekkor nagybátyjához sietett Miskolczra, hol a VI. gymnasiumi osztályt ismételte. Ekkor tanult görögül és nagybátyja titkárától Lakatos Ottótól németül. Nagybátyja ezután Egerbe vitte, hol az érsekmegyei papnevelőbe fölvették. A hajlamaival nem egyező papi pályát azonban ott hagyta, mire nagybátyja teljesen kitagadta. Magára hagyatva került 1841-ben Pestre s itt az orvosi pályára szánta el magát s beiratkozott az egyetemre; Bugát Pál akkori orvoskari dékán felkarolta s az Orvosi Tár javításával bízta meg; azután is jótékonyan vezette, míg önállóságra tett szert. Mindamellett három évig sokat küzdött és nélkülözött. Ezalatt az egyetemi ifjak önképző társulatot alakítottak, melynek ő tagja, jegyzője, végre elnöke lett. Előbb a szépirodalommal foglalkozott, de miután Bugát bevezette a természettudományi társulatba, ennek gyűléseit szorgalmasan járta s az ugyanott készült magyar természettudományi, különösen vegytani műszavakat hatáskörében terjesztette s mindinkább a természettudományok felé hajolt. 1844-ben Helmeczy a Jelenkor ujdonsági rovata vezetésére szólította fel, s ez állásában szakadatlanul működött 1847-ig, mikor őt Jókai váltotta fel. E foglalkozása és orvosi tanulmányai folytatása közben szép működési tér nyílt előtte Röszler Ágnes asszony leánynevelő intézetében, melyet öt évig vezetett a szülők nagy megelégedésére. 1847-ben bevégezte orvosi tanulmányait s már 1848-ban doktori szigorlatokat akart tenni, midőn a közmozgalom őt is más hatáskörbe sodorta. Eötvös József báró miniszter kinevezte közoktatási fogalmazóvá; e hivatalból azonban nemsokára táborba szállt, hol mint hadi orvos, majd fegyverrel és utóbb mint csapatparancsnok (guerillavezető, az év végéig őrnagy) szolgált. Azután ismét irogatott, de az utolsó csaták szinhelyén ismét ott volt. A szabadságharcz után őt is halálra ítélték és tízévi várfogságra Josephstadtba vitték, honnét öt évi fogság után 1856. decz. szabadult ki. Pestre érkeztével tüstént megkezdte irodalmi működését. 1857-ben lett orvosdoktor és szülész-mester. Ekkor Nagyváradon nősült, neje Somogyi Mária volt. Kevés ideig Abrudbányán volt orvos; innét nejével Bukarestbe ment. Itt az elméleti s gyakorlati vizsgát ismét le kellett tennie, a

mit dicséretesen teljesített, mire előbb Rimnik-Szeráton, majd Foksányban kapott a román kormánytól alkalmazást. Egyike volt a legmunkásabb embereknek. Erősen hitt a delejezésben, de Bukarestben ezen tudományával kudarczot vallott. Ekkor Konstantinápolyba ment és török szolgálatba lépett. Neje elhalt és e miatt vígasztalhatlan lett. Utazott Kis-Ázsiában, Cziprus szigetén, Alexandriában. Megtakarított pénzével 1868-ban visszatérőben volt hazánkba, midőn az úton szélütés érte s tehetetlen állapotában kifosztották. Két évig tengődött még Kolozsvárt és Pesten, majd Budán, hol 1870. február 19. meghalt. — Czikkei a Garay Regélőjében (1842. Avasország, Az avasi rém, szatmármegyei népmonda), a Frankenburg által szerkesztett Életképekben (1844. Szatmár és vidéke, 1847. A hajdani székely nemzet áldozó-poharáról, 1848. Korrajzok a nők életéből, Erdélyi képek); a Magyar föld és népeiben (1846. A dunagőzhajózási társaság története és állapota), a Vahot Imre Pesti Divatlapjában (1847. Figyelmeztetés a hölgyképzés körül, Számvetés hatása hölgyeink életében és elbeszélés); a Honleányok Könyvében (1847. Működésünk iránya, Közlemények az ipargazdaság köréből: I. Gyapot, II. Vázlat selyemtenyésztésről, Ilona királynő, A valódi gyöngyről, Haza és nemzetiség, irányadó elmélkedés leánynövendékeimmel, A magyar haza története, Az ékkövekről, Hölgyeink hivatásköre s költemények); a Magyar Sajtóban (1857. 99. szám, Figyelmeztetés a szervényi vegytan műszavaira, 1863. 47., 53., 61., 93., 118. szám, A Feketetenger mellől, Küsztendzse, 56., 122., 123. sz. A Dobrudzsából, 1864. 35. sz. A török fővárosból); az Orvosi Hetilapban (1857. Gyógyszertani közlemények, 1858. Viszhang a Szervényi vegytan bírálatára); a Divatcsarnokban (1859. A rokonszenv természettörténete); a Hölgyfutárban (1860. Pár szó a magyar öltözet körül, A magyar öltözék ügyében); a Divatcsarnokban (1860. A házi kisasszony, magyar életkép); a Girókuti Képes Naptárában (1860. Derüre boru, borura derü, 10 aranynyal jutalmazott pályamű); Emich Nagy Képes Naptárában (1861. Az úgynevezett magnetizmusi jelenségekről, Erdély nyugoti havasairól); a Gyógyászatban (1863. Egészségügyi szemlélkedés Dobrudzsában, Feketetengeri fürdés, Egy kis adat orvosi életünkből Dobrudzsában, A lép részletes kiirtása, 1864. A tatárok közti gyógybánásról, Miért egészséges a török? 1865. Kuruzslási esetek Dobrudzsában, 1866. Orvosi tapasztalatok Ázsiában, Iszákosság, 1867. Ázsiai fekély, A cholera, 1868. Orvosi tapasztalat Cyprus szigetén); a Vasárn. Ujságban (1863. Tengeri fürdés és halászat); az Aradban (1863. Levelek keletről); a Nemzeti Képes Ujságban (1863. Törökországi képek); a Fővárosi Lapokban (1864 A mozlim zarándoklás, Konstaninápolyi élet, 1865. Az ázsiai konyha); a Honban (1864. 18. sat. sz. Konstantinápoly, 1865. 25—62., 95. sz. Utazás Keleten, 1866—1867. 3., 4., 6., Ázsiai utiképek, 79., 97., 99., 100., 111., 112., 133. 139. sz. cz. Cziprusz szigete, 1868. 6., 8., 11. cz. Cziprusz); a Hazánk és a Külföldben (1866. Ázsiai élményeim, 1867. Vasvári Pál életrajzához és emlékéhez, Cziprus szigete és levél); az Igazmondóban (1868. 8., 9. sz. Kurdisztánban); M. Polgár Nagy Naptárában (1869. Dalidók keleten); a Keletben (1876. 91., 100. sz. Egy bukaresti barátjához írt levelei, Küsztendzse 1863. júl. 11. Konstantinápoly 1864. jan. 22.); az Ország Tükrében (1864. Egyik körutam Törökországban); az aradi Alföldnek is munkatársa volt (1861—63. Levelek Romaniából). — Munkái: 1. *Magyar nyelvtan.* Ungarische Sprachlehre. (Ungarisch und Deutsch). Magyar és német nyelven. (Különös figyelemmel a leánynevelő intézetekre). Pest, 1847. — 2. *A szervényi vegytan* rövid kézikönyve. Dr. Strecker Adolf kristianiai

vegytanár munkája után magyarította. A szövegbe foglalt 42 fametszvénynyel. U. ott, 1847. — 3. *Az ód és delejesség* közéleti értéke. Fölvilágosítás és utasítás minden értelmes embernek, mit kelljen a természethatányairól hinni; miképen közéleti kényletekre és egészségi czélokra fölhasználni; nevezetesen ideges kórokat általa gyógyítani. U. ott, 1858. — Szerkesztette a Honleányok Könyvét 1847-ben Pesten (Röszler Ágnessel együtt), melyből három füzet jelent meg, és a a Bukuresti Magyar Közlönyt 1860. jún. 16-tól decz. 22-ig, összesen 27 számát.

Honderű 1847. II. 14. sz. (Severus). — *M. Hirlap* 1851. 568. sz. (Hadi törv. itélet), 1852. 759. sz. — *Danielik*, M. Irók II. 239. lap. — *Hazánk és a Külföld* 1866. 1. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1868. 22., 1870. 10. sz. — *Kisfaludy-Társaság Évlapjai* VII. 1871—72. 252. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Kelet* 1976. 142., 172—180. szám. — *Petrik* Könyvészete. — *Koós Ferencz*, Életem és emlékeim. Brassó, 1890. II. 151., 368. sat. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 492. l. (Négyesy L.).

Oroszhegyi *Mihály* deák, zetelaki (Udvarhelyszék) származású. — Munkája: *Vad Erdőknek* szelid élő fája, azaz: Az fenyő-fának hasznos voltáról, Es az Sendely tsinálóknak kellemetes és hasznos munkájokról-való História. Melly szereztetett és mostan kibotsáttatott Oroszhegyi Mihály Deák által. An. 1655. (Lőcse), 1656. (Versben. Egyetlen példánya az erdélyi múzeumban a Benkő Ferencz által adományozott colligatumban).

Bod, M. Athenas 203. l. — *Horányi*, Memoria II. 710. l. — *Benkő*, Transsilvania II. 358. l. — *Toldy Ferencz*, A magyar költészet története. 2. kiadás 299. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 384. l.

Oroszi *Antal*, ki az egykori király-utczai «Kék macska», a szintén néhai «Folies caprices» és «Oroszi-mulató» leghíresebb német darabjait írta, többek közt a Kalabriasz-partit, mely Budapesten százszornál többször adatott. Egy Lövi Antal pesti kereskedő-segéd 1869-ben változtatta nevét Oroszira.

Századunk Névváltoztatásai 172. l. — *Pesti Napló* 1902. 308. sz.

Oroszi *Mihály*, orvosdoktor, öcsödi (Békésmegye) származású. — Munkája: *Observationes* physico-medicae inaugurales circa geminas febris malignae tam epidemice grassantis sic quae pestilentialis, quam sporadice serpentis Hungaricae ita dictae causas, solidamque ejus therapiam, nec non errores circa eam commissos. Basiliae. 1771.

Szinnyei Könyvészete.

Oroszi *Miklós*, polgármester volt egyszer Szentesen és földbirtokos, 1865—68. országgyűlési képviselő. Meghalt 1892. szept. 21. Nógrád-Verőczén 70. évében — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1856. Tegyünk, a mit tehetünk, a javított ekék terjesztésére, 1857—58., 1860. 1862. Évszaki tudósítások Szentes vidékéről, 1858. Példánygazdaságok porosz minta szerint, 1860. Nézetek az üszögről, Hitelintézet), a Falusi Gazdában (1857. A mély szántásról, dicséretet nyert pályamunka, 1858. A kisgazda mint kertész, 1859. Kisgazdaságok rendezése, 1862. A szentesi gyümölcsészeti egylet); a Magyar Gazdában (1859. Szerény válasz Baksai Dániel úrnak a rajzás akadályozása tárgyában, Búza- és repczetermések egymáshozi viszonya fekete alföldön, Párhuzam a természetes kaszálás és luczernás közt a fekete alföldön, Életkérdések különösen kisgazdákra nézve, 1861. Néhány szó a csongrádmegyei gazd. egylet szakosztályairól); a Kerti Gazdaságban (1860. Az őszi kiállításra vonatkozó magán vélemények, 1862. Szentesen alakuló gyümölcsészeti társulat érdekében). — Munkája: *A búzanövény* egyéni életéről. Magyar-Óvár, 1883. (A tiszta jövedelem a magyar-óvári gazdasági akadémiai segélyegylet alapjának növelésére fordíttatik).

Vasárnapi Ujság 1892. 40. sz. (Nekr.). — *Szentes és Vidéke* 1892. 40. szám és gyászjelentés.

Oroszy *Vilma*. L. *Kacziány Gézáné*.

Orovcsanin *Kelemen*, Ferenczrendi

Capisztrán szerzetes és bölcseleti lector, szül. 1756. ápr. 18. Bródban (Pozsegam.); meghalt 1813. május 14. Bródban. — Munkája: *Tentamen* publicum ex mathesi pura. Essekini, 1806.

Schematismus Almae Prov. S. Joannis a Capistrano ord. min. S. P. Francisci. Temesvarini, 1887. II. 17. l. és a budapesti rendház jegyzőkönyvéből.

Orsó *Mátyás*, jogi doktor, ügyvéd Nagy-Becskereken. — Czikke a Jogtudományi Közlönyben (1886. A jelzálogos hitelezők és a kincstárnak közigazgatásilag végrehajtó követelései); a Jegyzői Almanachban (1894. márczius 15-én, alkalmi beszéd).

Jegyzői Almanach 1894. 67. l.

Orsonics (*Iván*) *János*, bölcseleti doktor, szent Benedekrendi tanár, szül. 1805. máj. 2. Szombathelyt (Vasm.), 1821. okt. 15. lépett a rendbe; theologiai tanulmányainak Pannonhalmán bevégzése után, 1828. máj. 18. fölszenteltetett. Tanár volt 1828—1829. Pápán, 1829—30. Pannonhalmán, 1830—32. Győrött a növendékpapoknál, 1832—1850. ugyanott az akadémián, 1850—68. szintén ott a gymnasiumban; 1868—1874. ugyanott mint könyvtárnok működött s 1874. decz. 10. meghalt. — Czikke a győri gymnasium Értesítőjében (1854. Földünk történelmének vázlata).

Győri Közlöny 1868. 6?. szám. — *Budapesti Közlöny* 1874. 288. sz. — *Scriptores* Ord. S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 327. l.

Országh *András* (dezséri). — Munkája: *Igaz baráti fogadás*, melly Horváth Ádám urat mint a baranya h. c. tartó egyházi megye új curátorát megyéjébe lett bé érkezésekor öleli ... Szent Iván havának 16. 1808. Pécs, 1808.

Petrik Bibliogr.

Országh *Antal*, photographus és tollrajzkészítő, 1818 körül született Máramarosszigeten; 1848-ban császár. királyi hadapród volt és hatvanad magával átszökött az olaszokhoz; a velenczei legió tisztje lett; innét Konstantinápolyba ment, hol mint fényképész és nyelvmester tartotta fenn magát. 1853-ban Párisba költözött, hol a tollrajzban kitünő ügyességre tett szert és mint festő, fényképész gazdag volt és gond nélkül élt; miután a porczellán fotografiát feltalálta, az Odeon szinház körül ateliert nyitott; azonban művei, bár csinosak, de nem voltak tartósak. 1862-ben kegyelmet kapott és visszajött Pestre s itt nyitott műhelyt a Kerepesi-úton; itt sem boldogult, tönkre jutott és mint díjnok a kereskedelmi miniszteriumban Budán tengődött, hol 1878. április 6-án agyonlőtte magát. A finom tollrajznak valódi mestere volt, a fáradságos munka bámulatos kitartásával. E tekintetben a középkori jellegben készített Husztvár cz. műve figyelmet érdemlő kézirat történelmi s művészi tekintetben; szövege a Simoncsich latin munkájának fordítása, de számos új adattal és okmánynyal. — Czikkei a Divatcsarnokban (1853. Párisból Londonig, 1853—1856. Párisi levelek, franczia beszélyek, 1854. A francziák Gallipoliban, Spencer Leopold); a Magyar Sajtóban (1855. 27., 53. sat. sz. A világkiállítás, 66. Párisi képműtárlat, 85., 87. sz. Közmunkálatok Francziaországban, 116. sz. Községély). — Munkái: 1. *A párisi mohikánok*. Regény. Dumas Sándor után ford. Párisban Országh Antal és többen. Pest, 1854—61. Harmincznégy kötet. (Legújabb Külföldi Regénycsarnok, kiadja Friebeisz István). — 2. *Cserepár színműve*. Kölcsey Ferencz emlékének szentelve. Páris, 1862. márcz. Hat saját kőnyomatú képpel. (Kőnyomat a m. n. múzeumban). — Kéziratban színműfordításai: Sullivan, vígj. 3 felv. Mellesville után (Először adatott a pesti nemzeti színházban 1853. ápr. 13.); Tamás bátya kunyhója dr. 6 felv. Dennery után (először május 13-án); Pénz és becsület, dr. 5 felvonásban Ponsard után (először május 25.); Szív és hozomány, vígj. 5 felv. Mellesville után (először június 8.); Lady Tartuffe, vígj. 5 felv. Girardinné után (először jún. 22.);

44. io saito alá adatott 1908. nov. 11.

Horac munkái, vígj. 1 felv. Pierron Ödön után (először júl. 6.); Árva Feri, színmű 3 felv. George Sand után szabadon magyarosította (először júl. 15.) és Szinfalak ördöge, ezt szintén Sand után ford.; Máramarosmegye monographiája.

Szépirodalmi Lapok 1853 714. l. — *Hölgyfutár* 1854. 223., 1856. 58. szám. — *Kertbeny*, Die Ungarn im Auslande. Brüssel und Leipzig, 1864. 44. l. — 1878: *Fővárosi Lapok* 82., 84. sz., *Nemzeti Hirlap* 96. sz., *Hon* 89. sz. esti k., *Kelet Népe* 97. sz., *Vasárnapi Ujság* 241. l. — *Petrik* Könyvészete.

Országh *János*, vidéki magyar színházi sugó. — Munkája: *Játékszini Emlékkönyv* 1846. évre kiadja ... Miskolcz.

Petrik Bibliogr. I. 620. l. — *Ferenczi Zoltán*, A kolozsvári szinészet és szinház története. Kolozsvár, 1897. 369. l.

Ország (*Oesterreicher*) *Miksa*, izraelita polgári fiúiskolai igazgató, Oesterreicher Jakab kereskedő fia, szül. 1855. jún. 21. Pozsonyban; a pozsonyi főgymnasium elvégzése után megszerezte a tanítói oklevelet; négy évig a bécsi egyetem bölcseleti karának hallgatója volt; hosszabb betegeskedése miatt félbe kellett szakítani tanulmányait; felépülése után a könyvviteli szaktárgyakból teendő tanári vizsgára készült, melyet 1884-ben Budapesten ki is állott. A m. vallás- és közoktatási miniszterium engedélyével Pozsonyban felső kereskedelmi iskolát nyitott, melyet az izraelita hitközség öt év mulva tőle átvett és vezetését reá bízta. Jelenleg a pozsonyi izraelita felső kereskedelmi iskola tanára s a polgári iskola igazgatója. — Czikkeket írt a helyi német lapokba s egy értekezést: Gyermekeink neveléséről cz. a pozsonyi izr. polgári fiúiskola Értesítőjében (1902.). — Munkája: *Az egyszerű és kettős könyvvitel* tankönyve. Alsófokú kereskedelmi és polgári iskolák valamint magántanulás használatára. Pozsony, Bpest, 1891. — Kéziratban: Briefl. Unterricht des Wissens.

M. Könyvészet 1891. és önéletrajzi adatok.

Ország *Pál*, ügyvéd, O. Miklós és Medzichradzky Terézia fia, szül. 1849-ben Alsó-Kubinban (Árvam.); középiskoláit Miskolczon és Kézsmárkon, a jogot Pozsonyban végezte. Három évig aljárásbiró volt Alsó-Kubinban, később ezen állásáról leköszönt és jelenleg Námeszton (Árvam.) ügyvédkedik. — Országot a kritika első rangú tót költőnek mondja és sok tekintetben még Sladkovič fölé is helyezi. Költeményei Hviezdoslav névvel a tót hirlapokban jelentek meg; Zbransky álnév alatt is írt. — Első költeménye a Sokolban (1867.) jelent meg; a Napred cz. almanachban, melyet Bansel Sámuellel ő adott ki, jelentek meg kisebb dolgozatai; a Slovenské Pohladyba írt legtöbbet. — Munkái: 1. *Basnické* prviesenky Jozefa Zrbranského. Szakolcza, 1868. (Költői elbeszélések). — 2. *Sobrané spisy* basnické Hviezdoslava. Turócz-Szent-Márton 1892—1901. Három kötet. (Összes költeményei.)

Slovenské Pochlady 1886. 22. lap. — *Vlček, Jaroslav*, Dejiny Literatúry Slovenskej. Turócz-Szent-Márton, 1890. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 548. l. (Sebesztha).

Országh *Sándor* (budavári), jogi doktor, nyug. miniszteri tanácsos, szül. 1836. máj. 8. Budán; tanulmányait a budai gymnasiumban és a pesti egyetemen végezte, hol jogi doktori s ügyvédi oklevelet nyert. Egy ideig tanár volt a budai kir. főgymnasiumban, hol a történelmet és bölcseletet tanította; rövid idő mulva pedig Buda városánál tollnok, főjegyző és végre tanácsos lett. Reich családi nevét 1862-ben változtatta Országra. Andrássy Gyula fölhívására mint osztálytanácsos az ugyanakkor alakított fővárosi közmunkák tanácsánál az előadó tisztét vette át. Rajner belügyminiszter alatt a megyék és községek rendezése végett összehívott enquête tárgyalásaiban részt vett, melyeknél ő vitte a jegyzői tollat. Ezen ügyről, valamint a főváros rendezéséről sok czikket írt a napilapokba. 1880-ban a Virágh Benedek emlékünnepély alelnöke volt. 1881-ben a budai dalárdával, mint ennek elnöke, ki-

rándulást rendezett Fiuméba. Elnöke volt a m. kir. honvédelmi miniszterium palotaépítési bizottságának, előadója a várkerti s az operaházi építkezések bizottságának; ekkor szerzett érdemei elismeréseül a királytól a Lipót-rend lovagkeresztjét kapta. Mint miniszteri tanácsos 1881-ben a főváros II., 1884—92. III. kerületének országgyűlési képviselője volt szabadelvű párti programmal; a házban tagja volt a pénzügyi s állandó igazoló bizottságnak. Tagja volt a közmunkák tanácsának és a fővárosi bizottságnak; a budai jótékony nőegylet titkára, a budavári vöröskereszt fiókegyletének elnöke, a budapesti takarékpénztár és a Ganz-féle gépgyár igazgatója, s csaknem valamennyi jobbparti (budai) egyletnek és társulatnak választmányi tagja. 1895. aug. 21. magyar nemességet kapott a maga és utódai számára «budavári» előnévvel. Meghalt 1902. nov. 14-én Budapesten. — Czikke a Művészeti Lapokban (1896. A budai szinészet jövőjéről). — Munkái: 1. *A fővárosi közmunkatanács jelentése* az 1873. évről. Bpest, 1874. — 2. *A budai lövölde.* U. ott, 1881. — 3. *Budapest középítkezései* 1868—1882. U. ott, 1884. (Különnyom. a Budapesti Statistikai Hivatal Közleményeiből. 2. kiadás. U. ott, 1885. Németül. U. ott, 1884.). — 4. *A fővárosi közmunkatanács* jelentései 1870—1881. U. ott, 1884. — 5. *A főváros* jobbparti részei. U. ott, 1892. — 6. *Budai színházak* és játékszin 1783—1895. U. ott, 1895. (Ism. Századok). — 7. *A budai jótékony nőegylet* 1817—1897. U. ott, 1898.

Magyarország és a Nagyvilág 1871. 12. sz. arczk. — *Budapester Illustrirte Zeitung* 1881. 64. szám, arczk. — *Szabadelvűpárti Naptár* 1885-re 241. l. arczk. — *Petrik* Könyvészete. — *Ország-Világ* 1887. 27. sz. arczk. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1895. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 548. l. — *Sturm Albert*, Uj Országgyűlési Almanach 1887—1892. Bpest, 1888. 278. l. — *Századunk Névváltoztatásai* 172. l. — *Vasárnapi Ujság* 1898. 16. sz. arczk., 1902. 47. sz. (Nekr.). — *Pesti Hirlap* 1902. 314. sz. — *Budapesti Hirlap* 1902. 315. sz.

Ortelius *János Gottfried.* L. *Oertel.*

Ortenburg *Henrik.* — Munkái: 1. *Üröm* és az ürömi sírkápolna ő cs. fenségének Alexandra Pawlowna fő- és nagyherczegnőnek utolsó nyughelye. Pest, 1860. (Arczképpel és 6 színes kőnyomattal. Németül U. ott, 1860). — 2. *Das rothe Zimmer.* Schilderungen aus dem Künstler- und Schriftsteller-Leben. Von August Strindberg. Aus dem Schwedischen übersetzt ... — 3. *Die Verheiratheten.* Zwölf Ehegeschichten von August Strindberg. Aus dem Schwedischen übersetzt. Bpest, 1889.

Petrik Bibliogr. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Ortmayr *Tivadar.* L. *Ortvay.*

Ortony *Sándor,* hirlapiró és szerkesztő Bécsben, született 1857. aug. 20. Vág-Ujhelyen. — Munkái: 1. *Ein Wagner-Theater* in Wien. Wien, ... — 2. *Personenporto* und Verstaatlichung. U. ott, ... — 3. *Richard* Wagner und das deutsche Volk. U. ott, ... — Alapította és szerkesztette a Parsival czímű zenefolyóiratot 1884-ben és a Deutsche Gewerbezeitungot 1887-ben; 1893-ban tulajdonosa és társszerkesztője volt a Stammgast cz. hírlapnak Bécsben.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. 389. l.

Ortvay *Tivadar,* bölcseleti doktor, r. kath. lelkész, akadémiai tanár és a m. tudom. akadémia levelező tagja, született 1843. nov. 19. Csiklovabányán (Krassómegye); tanulmányait Temesvárt végezte, hol egyházmegyei áldozópapnak szentelték fel. Több helyen volt segédlelkész. Később a lugosi gymnasium tanára, egyetemi magántanár és 1873. aug. 17. óta a nemzeti múzeum régiségtárának segédőre. 1875. okt. 11. óta a pozsonyi jogakadémián a történelem rendes tanára. 1874-ben a budapesti egyetemen bölcseletdoktori oklevelet nyert. 1875. máj. 26. a m. tudom. akadémia levelező tagjának

választotta. Utóbb szentszéki ülnök és pápai kamarás lett. Szent Györgyről czímzett csanádi apát, a pozsonyi régészeti és történelmi egyesületnek alelnöke és alapító tagja, a pozsonyi természettudományi társulat alelnöke, a békésmegyei régészeti és művelődéstörténeti egylet tiszteleti, a m. történelmi társulat és heraldikai s genealogiai társulat igazgató-választmányi tagja, a magyaországi vatikáni bizottság, a pozsony-városi statisztikai hivatal, a pozsony-városi közkönyvtár-bizottság tagja, a Szent István-társulat irodalmi osztályának tagja. Ortmayr családi nevét 1875-ben Ortvayra változtatta. — Czikkei a Történelmi Adattárban (Temesvár 1871. Külföldi tevékenység az egyházi monographiák terén, Nagybecskerek egyedirata főtekintettel egyházi viszonyaira, A gyulafehérvári káptalan országos levéltárának Csanád-egyházmegyére vonatkozó okiratai, 1872. A megalakítandó délmagyarországi történeti és régészeti társulat eszméjéhez, Boros-Jenő egyedirata, a Zichy-család zsélyi levéltárának Délmagyarországra vonatkozó okiratai, 1873. Csanád egyedirata, a csanádi püspökök critikai új névsorozatával, 1874. A magyar n. múzeum kézirattárának Délmagyarországra vonatkozó okmányai, Protocollum Bathorianum, Csiklova egyedirata); a magyar orvosok és természetvizsgálók Munkálatai XVI. köt. és a Temesi Lapokban (1872. 130—133. sz. A barlangok paläontologiai és történeti jelentőségéről, tekintettel a délmagyarországi barlangokra, kivonatilag az Adattárban is); a M. Államban (1874. 18. Nyilt indítvány egy elfelejtett történeti emlék ügyében: Sz. Gellért első csanádi püspök vértanu sírját illetőleg); az Archaeologiai Értesítőben (1874. Közlemények a m. n. múzeum érem és régiség osztályából, Még egyszer a budavári Gellért-sír ügyében, A Radvánszky-család régiséggyűjteménye, 1875. Hazai régiség- és éremleletek, Hazai leletek); az Egyetemes m. Encyclopaediában (XII. kötet 1874. összesen 99 történelmi, régészeti, életrajzi, földrajzi, családtani s egyéb czikkek O. T. betűk alatt); a temesvári tört. és rég. Értesítőben (I. 1875. A zichi és vásonkeői Zichy-család idősb ága zsélyi levéltárának Délmagyarországra vonatkozó okiratai, VII. 1891. Délmagyarország vagyis a csanádi püspökség egyházi állapotáról a XIV. században); a Századokban (1875. Jelentés s beszterczebányai városi levéltárról, Feliratos új adat a régi Tibiscum helyfekvésére nézve, 1877. Jelentés a pozsonyi központi levéltári bizottság működéséről, 1878—79. Pesty Frigyes, A szörényi Bánság és Szörény vármegye története. ism. négy czikk, 1879. 1881—83. könyvismertetések); az Uj M. Sionban (1876. Pellegrino Rossi, Helfert: Revolution u. Reaction cz. könyve után); a Pressburger Zeitungban (CXVII. évf. 118. sz. Die Urniederlassungen in unserem Vaterlande); a Westungarischer Grenzboteban (1880. 2342. sz. Die Pyrenäenbahn, 2565. sz. In der ungarischen Niederebene, 2611. sz. Im pontischen Becken, 2634. Die Donau und Lanfrancoi's Werk über ihre Regulirung, 1881. 2812. sz. Zur Frage der Rassenvertheilung in Ungarn, 1882. 3091. sz. Der Einfluss der Bodenformation auf die Rassenvertheilung in Ungarn, 3222. sz. In Aquincum, 3367. Ungarns antike Metallindustrie, 1883. 3407. sz. Kann Pressburg die Donau verlieren?); a Pozsonyvidéki Lapokban (1879. 45. és 1877., 1880. 35. sz. Elnöki megnyitó beszédek a pozsonyvármegyei régészeti és tört. egylet 1879. máj. 17. és 1880. nov. 22. tartott közgyűlésein, 1882. 69. sz. Nagy Lajos halálának ötszázados évfordulóján, 1883. 6. sz. A Csallóköz ármentesítése, 44. sz. A hazai kő érdekében, 64. sz. Pozsony tudományos tőkéje. 1888. 196. sz. Ring Mihály); az Archaeol. Mittheilungenben (XI. 1888. Eine angebliche Binnenstrasse in Pannonien); a Kathol.

Szemlében (1890., 1893. könyvismertetés, 1894. Nehány hét Egyptomban); a Nyugatmagyarországi Hiradóban (1902. 119. sz. Egy Árpád-korszaki műemlék Pozsonymegyében); a Pressburger Zeitungban, a Neraban és a Katholikus Néplapban is jelentek meg czikkei. — Munkái: 1. *Bél Mátyás „De servitute Hungarica“* cz. kiadatlan kézirata a primási könyvtárban, kivonatilag és itészetileg ismertetve. Pest, 1868. (Ism. M. Sion 1869.). — 2. *Itészet és Vitiligatismus.* Böhm Lénárd «Délmagyarország vagy az úgynevezett Bánság külön történelme» cz. munkájának igazolása- és kiegészítéseül. Temesvár, 1869. (Ism. M. Sion). — 3. *A horvát-slavon-magyar határőrvidék* kifejlődésének logikája, területi s szervezeti alakultának története, mult és jelen fennállásának jogalapja, tekintettel az egyetemes és részleges pragmatikai történetre. I. rész. A Határőrvidék kifejlődésének logikája. U. ott, 1871. — 4. *Egy állítólagos római mediterrán út* Pannoniában. U. ott, 1873. Térképpel. (Értekezések a tört. tud. köréből XI. 7.). — 5. *Dáczia feliratos emlékei* és térképe Mommsen kiadásában. Bpest, 1874. (Különnyomat az Archaeol. Közleményekből). — 6. *Tájékoztatás* Sz. Gellért, másképp Sz. Bernát valamint a b. Szűz állítólagos csanádi apátságaik iránt, tekintettel a csanádi régi romokra s a szándékolt ásatásokra. U. ott, 1875. (Különny. az Archaeol. Közleményekből). — 7. *A magyar nemzeti múzeum érem- és régiséggyűjteménye* 1874-ben. U. ott, 1875. A szöveg közé nyomott számos ábrával. Hivatalos adatok alapján. (Különnyomat az Archaeol. Közleményekből.). — 8. *Dáczia és Moesia* területén. Jelentés gyanánt alduna-vidéki kirándulásáról. U. ott, 1875. (Különny. az Arch. Értesítőből.). — 9. *Irodalmi tanulmányok* a hazai és külföldi tortenelem, műtörténelem és régészet terén. U. ott, 1875. — 10. *A Kund* kapitányság. Temesvár, 1875. (Különnyomat a Tört. és Rég. Értesítőből.). — 11. *Margum* és Contra-Margum helyfekvése. Források és közvetlen helyszemlélet alapján. U. ott, 1876. (Értekezések a tört. tud. köréből. VI. 1.) — 12. *Kritikai adalékok* Margum történetéhez. Források alapján. U. ott, 1876. (Értek. a tört. tud. kör. VI. 7.). — 13. *Tibiscum* helyfekvése. Források és közvetlen helyszemlélet alapján. U. ott, 1876. Térképpel. (Különny. az Arch. Közlönyből). — 14 *A magyarországi Duna-szigetek* alakja, iránya, nagysága és partmagassági viszonyai. U. ott, 1878. (Mathem. és term. tud. Közlemények XV. 3.). — 15. *A magyarországi Duna-szigetek* földirati csoportosodása és képződésük tényezői. U. ott, 1880. (Értek. a term. tud. köréből X. 3.). — 16. *Magyarország régi vizrajza* a XIII. század végeig. U. ott, 1882. 2 köt. (Ism. Századok 1883.) — 17. *Zur Frage der Wasserabnahme* in Ungarn. Eine hydrohistorische Studie. Pressburg 1883. (Különnyomat a Pressburger Zeitungból). — 18. *Száz év* egy hazai főiskola életéből. A pozsonyi kir. akadémiának 1784-től 1884-ig való fennállása alkalmából. Irta tanártársai megbízásából. Budapest, 1884. (Ism. Századok). — 19. *Összehasonlító vizsgálatok* a hazai s északeurópai (dán, svéd, norvég) praehistorikus kőeszközök eredete és régisége körül. U. ott, 1885. Két füzet. (Értek. a tört. tud. kör. XII. 7., 8.). — 20. *A praehistorikus kőeszközök* régiségi jellegeiről. U. ott, 1886. (Ért. a tört. tud. kör. XIII. 2.). — 21. *Jeruzsálemtől Názárethig.* Uti emlék. Pozsony, 1888. (A pozsonyi «Toldy-kör»-ben felolvasta a szerző. Ism. M. Sion.) — 22. *A pécsi egyházmegye* alapítása és első határai. Bpest, 1890. (Értek. a tört. tud. kör. XIV. 8.). — 23. *Emlékbeszéd* Pesty Frigyes akadémiai rendes tagról. U. ott, 1891. (Emlékbeszédek VII. 1.). — — 24. *Magyarország egyházi földleírása* a XIV. század elején. A pápai tizedjegyzékek alapján feltüntetve. A vaticáni okirattár-bizottság rendeletére. Első kötet

I. és II. fele. U. ott, 1892. Térképpel. (Ism. M. Sion 1892., Kath. Szemle 1893.). — 25. *Magyarország* róm. kath. egyházmegyéi a jelen időben. Bpest és Pozsony, 1892. (Hrubant Lászlóval együtt). — 26. *Pozsony város története*. Kiadja a pozsonyi első takarékpénztár. Pozsony, 1792—1900. I—III. kötet. (I. A legrégibb időktől az Árpádházi királyok kihalásáig. A szöveg közé nyomott 37 rajzzal és egy oklevélhasonmással, valamint a szöveghez mellékelt 7 táblával, 1892. ism. M. Állam 121. sz.; II. 1. rész. A város középkori topographiája 1300—1526. 54 szövegrajzzal és 4 táblával, 1895.; II. 2. r. A város középkori jogszervezete, 29 szövegrajzzal és 5 táblával, 1898.; II. 3. r. A város középkori háztartása 1300—1526. 7 szövegrajzzal és 4 táblával, 1900; III. Mellékletek Pozsony 1300—1526. történetéhez. 64 szövegrajzzal, hasonmással és 14 táblával. 1895. Németül. U. ott, 1892—1900. Három kötet.). — 27. *Temesmegye és Temesvár* város története. I. kötet. Első könyv. Oskor. A vidék földtani alakulásától a Keltavaskor végeig. Megyei leletek és hazai általános ősművelődési állapotok alapján. Bpest, 1896. IV. kötet. Első könyv. Oklevelek Temesvármegye és Temesvár történetéhez. Másolta és gyűjtötte Pesty Frigyes. Sajtó alá rendezte O. T. U. ott, 1896. — 28. *Pozsonyvármegye* és a területén fekvő Pozsony, Nagyszombat, Bazin, Modor s Szentgyörgy városok állatvilága. Állatrajzi és állatgazdaságtörténeti monographia. A Pozsonyban 1902. szept. 7. megnyíló második országos mezőgazdasági kiállítás alkamából kiadja Pozsony város anyagi hozzájárulásával Pozsony vármegye közönsége. Első kötet. Állatrajzi rész. Pozsony. 1902. — Szerkesztette a Történelmi Adattár Csanád egyházmegye hajdanához és jelenéhez cz. havi folyóiratot 1871—73-ban Temesvárt, 1874-ben Budapesten (Szentkláray Jenővel), négy kötetben összesen 42 füzet jelent meg; az Archaeologiai Értesítőt 1875-ben a IX. kötetet (Henszlmann Imrével együtt) Budapesten. — Kéziratban: Hazánk legrégibb művelődési viszonyai, felolv. az akadémiában 1896. márcz. 30.; Magyarország általános és részletes geographiája, több kötet. A m. tudom. akadémia megbízta őt a Pesty Frigyes irodalmi hagyatéka egy részének feldolgozásával és Temesmegye monographiájának megírásával (részben már megjelent). Álneve és jegyei: Tivadar, O. T. és O—y.

Ortvay Tivadar, Száz év 172. lap. — *Petrik* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1886., 1888., 1891—92., 1895—96., 1900., 1902. — *M. Sion* 1889. 702. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 558., XVIII. 387. lap. — *Berkeszi István*, A temesvári könyvnyomdászat és hirlapirodalom története. Temesvár, 1900. 117., 119. l. arczk.

Ortzy *Lőrincz* báró. L. *Orczy*.

Orvos (*Suri*) *Mihály*, ev. ref. lelkész, 1595. okt. 20. Debreczenben a collegium felső osztályába lépett és ott collaborator volt, 1597-ben főiskolai senior. 1600. ápr. 1-től Heidelbergben tanult és 1602-ben haza utazott; Szenczi Molnár Alberttel barátságban volt, kivel levelezett is (néhány levelét közli Dézsi). 1608-ban komjáti pap lett (közben egy évig Nagyszombatban is viselt lelkészi hivatalt); 1617-ben Sárospatakon lett pap, hol 1632-ben meghalt. — Munkái: Pareus, Collegium Theologicum cz. gyűjteményében.

Lampe, Historia Ecclesiae 569., 597., 744. l. — *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* 1847. 22. szám. — *Sárospataki Füzetek* 1862. 561., 1864. 668., 894., 898. l. — *Cselder* Figyelője 1880. 362. l. — *Szenczi Molnár Albert* Naplója. Kiadta Dézsi Lajos. Bpest, 1898. és a debreczeni ev. ref. egyház jegyzőkönyveiből.

Orvos (*Suri*) *Pál*, ev. ref. lelkész. — Munkái: 1. *Solemnitas Hymenaea Nuptiis* Augustissimis Illustr. Potentiss. Principis D. D. Friderici V. Sacri Romani Imperii Archidapiferi Electoris .... Sponsi. Et seren. Honestiss. Virginis Reginae Elisabethae Jacobi Magnae Britanniae Regis & c. Filiae Unicae Sponsae Quam Auspicatam Quia cupit, Desiderio Vovet Aevi-

ternam Et nomine Gentis Ungaricae Quae Est Heidelbergae Conceptam Scriptamque, Offert Consecratque Paulus Orvos Surius ... Heidelbergae, M.DC.XIII. — 2. *Disputatio* De Fide Justificante Resp. & author. Heidelbergae, 1620. — 3. *Disputatio* de Ecclesiae ejusque Notis. Resp. & author 5. Febr. 1614. U. ott, 1620. — 4. *De Scripturae* S. Lectione, Obscuritate et Interpretatione. Resp. 21. Maj. 1614. U. ott, 1620. (Pareus, Collegium Theologicum. Heidelbergae, 1620. II. 28., 159., 172. l.). — Üdvözlő latin verseket írt Czeglédi S. Pál Theses Theologicae .... Heidelbergae, 1613. és Szentgyörgyi Nagy Valentinus, Theses Theologicae. Ugyanott, 1616. cz. munkákba.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 332., 333. l.

Orzovenszky *Károly*, orvos-sebészdoktor, szül. 1815-ben Pakson (Tolnam.); a pesti egyetemen tanult és 1840-ben nyert orvosdoktori oklevelet; gyakorló orvos volt Budapesten és a nyári időszakra 1853-ban Rimely Mihály benczés főapát kinevezte Balaton-Füredre rendes fürdő-orvosnak. Megh. 1876. júl. 12. Budapesten 62. évében. — Czikkei a Zeitschrift für Natur- und Heilkundeban (1853. Füred am Plattensee); a Pesti Naplóban (1856. 269. sz. Orvosi jelentés az 1855. évi balaton-füredi fürdőszakról, 1871. 176. sz. esti k. Balaton-Füred története); az Orvosi Hetilapban (1863. A Balaton tava gyógytani tekintetben). — Munkái: 1. *Emetica* respectu therapeutico. Dissertatio inaug. medica. Pestini, 1840. — 2. *Balaton-Füred* és gyógyhatása. A helyi viszonyok, a fürdő története, és a gyógyeljárás ismertetése. Pest, 1863. Két rajzzal. (2 kiadás. U. ott, 1871. Németül. U. ott, 1863. 2. kiadás. Ugyanott, 1866.). — Társszerkesztője s kiadó-tulajdonosa volt Chyzer Kornéllal együtt a Fürdői Lapoknak, melyet a gyógy- és fürdőhelyek, fürdői társasélet és természettudományok köréből a nagy közönség számára Felletár Emil szerkesztett és megjelent hetenként 1868. május 18-tól szept. 21-ig Pesten.

Rupp, Beszéd 162. l. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1871. 26. sz. arczk. — *Oláh Gyula*, Az egészségügyi személyzet Magyarországon. Bpest, 1876. 89. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete és gyászjelentés.

Osegovich *Imre* (barlabasseviczi és belai báró), zengi és modrusi püspök, O. Pál Kőrös vármegye alispánjának fia, szül. 1775. szept. 30. Vinareczen (Kőrösm.); a papi pályára lépett. 1801-ben Zágrábban avattatott fel, hol később kanonok és a hét személyes tábla ülnöke is volt. 1833. decz. 13. zengi és modrusi megyéspüspökké neveztetett ki; az uralkodóház irányában főleg az 1848—49. években mutatott hűsége által szerzett érdemeket; 1849-ben cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos, 1852-ben a Lipótrend középkeresztese lett és utóbbival együtt 1858. márcz. 6. osztrák birodalmi báróságot nyert. Meghalt 1869. január 8-án Zengen. — Munkái: 1. *Govorenye* na chazt, y postenye preizvishenoga, preszvetloga, y prepostuvanoga gozp. Maximiliana Verhovacz od Rakitovecz. Zágráb, 1826. (Verhovácz Miksa püspököt üdvözlő beszéd.). — 2. *Sermo* occasione communis jubili de completo triseculo a tempore quo aug. domus Austriaca Hungariae, et sociorum regnorum cepit gubernacula 25. Novembris 1827. in templo academico habitus. U. ott. — 3. *Allocutio* sub solemnibus, divinis occasione aperti Segniae publicae philosophiae cursus ... per ... 1. okt. 1845. servata. Zagrabiae. — 4. *Responsa* ad vastum illud: Croatiae ac Slavoniae cum regno Hungariae nexus et relationes, disquisivit Georgius Fejér, Budae .... 1839 editum opus; non minus quam et ad illud: de situ et ambitu Slavoniae et Croatiae, quem critice illustravit et de eo in usum croatarum latine disseruit Georgius Gyurikovits, Pestini 1844 procusum, per unum e croatis adornata,

et Zagrabiae edita 1847. (Névtelenül; állítólag O. a szerzője).

Ponori Thewrewk József, Hongyülési Emlény. Pozsony, 1847. 33. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 290. l. — *Mendlik*, IX. Pius római pápa és a m. püspöki kar. Pécs, 1864. 1212. — *Gams*, Series Episcoporum. Ratisbonae, 1873. 390. l. — *Petrik* Bibliogr.

Osegovich *Metell* (barlabasseviczi és belai báró), cs. kir. főtörvényszéki tanácsos, O. István ítélőmester és Markovics Jozéfa fia, szül. 1814. május 4. Zágrábban; hivatalos pályáját Varasdmegyénél kezdte, hol 1831-ben al-, 1836. főjegyző lett. Az 1843—44. pozsonyi országgyűlésen horvátországi követ volt, hol 1834. jún. 20. ő volt az első, ki horvátul kezdett szónokolni. 1845—46-ban a m. k. udvari kanczelláriánál titkár. 1847—48-ban m. kir. helytartósági tanácsos és Zágrábban a báni tanácsnál osztályfőnök, 1848. deczembertől cs. belügyi miniszteri tanácsos, hivatalos kapcsolatban az igazságügyi miniszteriummal; végre 1851-től a legfőbb semmítő törvényszék tanácsosa lett. A szabadságharcz idején mint Jellasich határozott híve működött. 1854. ápr. 22. a Lipót-rend lovagjává neveztetett. 1858. márczius 6-én nagybátyja a zengi püspök O. Imre által nyert osztrák báróság reá s a tőle származott nemzedékekre is kiterjesztetett és pedig úgy, hogy Varasd melletti jószágáról belai előnévvel is élhessenek. — Munkája: *Naredbe* Občinske za biležnike selske i druge občin poglavare po slavnoj varmedjii Varašdinškoj predpisane. Zágráb, 1838. (A varasdmegyei községek elöljáróinak szóló utasítások). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Ponori Thewrewk József, Hongyülési Emlény. Pozsony, 1847. 16. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 290., 291. lap. — *Kerékgyártó Árpád*, Magyarország Emléknapjai. Bpest, 1882. — *Petrik* Bibliogr.

Osiminka *András*, bölcseleti doktor, Jézústársasági áldozópap és tanár, szül. 1720. nov. 19. Bécsben magyar származású szülőktől, 1736. okt. 14. lépett a rendbe; grammatikát, humaniorákat és rhetorikát tanított; ezután bölcseleti doktor lett és ugyanezen tantárgyat Kassán és Győrött tanította; később német hitszónok volt több évig Budán, Stájerországban, Pozsonyban, Laibachban, Varasdon, Nagyszombatban; theologiai tanár Klagenfurtban, Laibachban és végre az egyházjogot adta elő Budán. A rend feloszlatása (1773.) után meghalt 1800-ban. — Munkái: 1. *Glaubens- und Sitten-Lehr* von den Geniessung des Fronleichnambs Christi bey dessen hochfeyerlichen Fest-Begängnuss und Umgang in kurzer Anrede vorgetragen. Caschau, 1752. — 2. *Glaubens-Lehr* von Geniessung des allerheiligsten Sacrament des Altars, am hohen Fest-Tag des H. Fronleichnambs Christi, bey dessen Hochfeyerlichen Umgang vorgetragen in Caschau. Caschau, 1753. — 3. *Glaubens-Streit* wider das Abendmahl deren Evangelischen u. Reformirten an dem hohen Fest-Tag des heiligen Fronleichnahms Cristi bey dessen hoch-feyerlichen Umgang in Raab vorgetragen Allda (Raab). 1755. — 4. *Lob- und Danck-Rede*, von der im Jahr 1686. glücklich eroberten Haupt-Stadt und Vestung Ofen, da dero feyerlicher Jahrs-Tag mit allgemeinen u. offentlichen Danck-Fest den anderten September 1756. begangen wurde. Ofen, 1756. — 5. *Zweyfache Todes-Angst*, des vermenschten Gottes und des christlichen Menschen in einer Trauer- und Trost-Rede verfasset, und in dem Gottes-Haus der Gesellschaft Jesu in Gran am 5. Sonntag in der Fasten, am 5. April 1767 feyerlichst beginge ... Ofen. — 6. *Schwäche* und Stärke des Glaubens in dem Grossen Blut-Zeugen Antoninus Neurot von Ripolis auss dem heiligen Prediger-Orden am sechsten Sonntag nach Ostern, als dessen Heilig-Sprechung in dem herrlichen Gottes-Haus der Wohl-Ehrwürdigen Väter des bemäldten heiligen Or-

dens in der königl. Frey-Stadt Pest den 31. May 1767. mit feyerlichsten Gepränge begangen wurde, vorgestellet. U. ott. — 7. *Ein freyer Diener Gottes*, und Dienstbarer Sohn Mariä, der selige Simon de Roxas, als dessen Selig-Sprechung, in der Kirche zu klein Maria-Zell bey Alt-Ofen den 8. Herbstmonats 1767 feyerlich begangen wurde in einer Lobrede vorgestellet. Pest. — 8. *Lobrede* auf den h. Joseph von Calasanz, Stifter des preiswürdigsten Ordens der frommen Schulen, als das Fest seiner Heiligsprechung den 27. August 1768. in Pest begangen wurde, gehalten. Pest.

Fejér, Historia Academiae 73. l. — *Stoeger*, Scriptores 248. l. — *Petrik* Bibliogr. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque - Bibliogr. V. 1968. h.

Oskó *Béla*, községi esküdt Orosházán (Békésm.). — Költeményeket írt az orosházi lapokba. — Munkája: *Tavasz és szerelem.* Költemények és elbeszélések. Orosháza, 1895.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Ossikovszky *József*, orvos- és sebészdoktor, szülészmester, egyetemi rendes tanár, szül. 1844-ben; a bécsi egyetemen 1869-ben nyert orvos-sebészdoktori oklevelet. A 60-as évek végeig előszeretettel foglalkozott az élet- és kortannal és e szakban mint tanársegéd két évig működött. A magyar kormánytól utazási segélyt nyert és a bonni egyetemen Kekule és Wurtz vegyész-tanárok vezetése mellett dolgozott. Külföldről hazatérve Eperjesen telepedett le mint gyakorló orvos. 1874. aug. 5-től az élet- és kórvegytan rendkívüli, 1883. júl. 3-tól rendes tanára volt a kolozsvári egyetemen. A berlini Deutsche chemische Gesellschaftnak rendes tagja, a bonni Niederrheinische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde, a budapesti természettudományi és a kolozsvári orvos-természettudományi társulatoknak, valamint a párisi Société-chimique tagja, a kolozsvári élet- és kórvegytani intézet igazgatója s az ottani orvosi karnak jegyzője volt. Meghalt 1888. jún. 4. Kolozsvárt. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1871. A hevenymájsorvadásról és a hasonló bántalmakról, Az iblany átvezetése villamárammal az állati testrészeken, 1872. A villanymérgezésről és a heveny sárga májsorvadásról); a Közegészségi és törvényszéki Orvostanban (1871. Szunyalmérgezés orvosrendőri esete); a kolozsvári Orvos-Természettudományi Értesítőben. (A fahéjoldehydról mint pancreas fibrion emésztés egyik termékéről); a kolozsvári Vegytani Lapokban (A phosphormérgezés vegyi megállapításáról baj esetekben, midőn a méreg ki nem mutatható); a M. orvosok és természetvizsgálók Debreczenben XXII. nagygyűlésének Emlékkönyvében (Adalék a phosphormérgezés kórisméjéhez). — Munkái: 1. *Közlemények* a kolozsvári egyetem élet- és kórvegytani intézetéből. I. Adalék a tyrosin és a skatol vegyi szerkezetéhez. II. Arsenkéneg mint méreg s ennek szerepe törvényszéki kérdésekben. III. A tellurnak előállítása a magyarországi aranytellur érczekből és a nyers tellurból. Bpest, 1880. (Értekezések a természettudományok köréből X. 15.). — 2. *A bártfai fürdő* ásványvizének chemiai elemzése. U. ott, 1885. (Értek. a term. tud. köréből XV. 8.).

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 169. l. — *A kolozsvári egyetem Almanachja* 1887—1888. I. Kolozsvár, 1888. XI. lap. — 1888: *Kolozsvár* 127., *Pesti Napló* 157., *Fővárosi Lapok* 157. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *A kolozsvári m. kir. tudom. egyetem* története és statisztikája. Kolozsvár, 1896. 100. l. és gyászjelentés.

Ossoinack *Lajos*, hajó- és gyártulajdonos és igazgató, fiumei származású, hol már nagyatyja a XIX. század elején hajótulajdonos volt. O. elvégezvén tanulmányait a laibachi és gráczi kereskedelmi akadémián, a tengerészeti kereskedelemre szánta magát és e szakban Triesztben, Odeszszában, Hamburgban,

Londonban és New-Yorkban művelte ki magát. 1874-ben tért vissza hazájába s megalapította a ma is virágzó czégét. O kezdeményezte az angol hajóknak Fiumében való kikötését; ő dolgozta ki Catinellivel és Srnoquinával a Fiuméra vonatkozó magyar állami programm alapvonalait, melyet a magyar kormány azután megvalósított; ő emelt először szót a fiumei kereskedelmi- és ipar-kamarában az osztrák Lloyd szerződésének felbontása mellett, a mit később Baross meg is tett. Az ő kezdeményezésének köszönhetik megteremtésüket az Adria és Oriente gőzhajózási társulatok, a rizshántoló gyár, melynek válságos időszakában élére is állott és azt mai virágzó magaslatára emelte, valamint része volt a kőolajfinomító-gyár létrehozatalában is. Ő állította az első kikötői tárházat és az ő kezdeményezésére érintik az angol Cunard társaság és a Baily & Leetham társaság hajói a fiumei kikötőt. — Munkatársa volt Magyarország vármegyéi és városai cz. munka Fiume kötetének (Bpest, 1897. A magyar tengerészet).

Magyarország vármegyéi és városai. Fiume. Bpest, 1897. arczk.

Osten *Ádám*. — Munkája: *Das kaiserliche Aviticitäts-Patent* vom 29. Nov. 1852., und die hierüber vorkommenden Ansichten. Vom Standpunkte des positiven Gesetzes besprochen. Pest, 1856.

Petrik Bibliogr.

Osterhuber *Mór*. L. *Oszterhuber*.

Osterlamm *Ephraim*, magántanító, O. András és Frőlich Erzsébet fia, szül. 1742. nov. 3. Lőcsén (Szepesm.); a hazájában végzett tanulmányok után a lipcsei egyetemet látogatta, hol egy évi tartózkodása alatt szoros barátságot kötött a költő Gellerttel. További tanulásában súlyos szembaja akadályozta, azért visszatért szülővárosába, hol szemének gyengesége miatt nem vállalhatott nyilvános hivatalt, hanem Lőcsén volt állandó lakása és itt magántanítással tartotta fenn magát, különösen a német és franczia nyelvből adott leczkéket; a Lőcsét látogató délmagyarországi ifjúság képezte tanítványainak zömét. Érdemeit méltányolva az ág. ev. gyülekezet gymnasiumi gondnoknak, a városi tanács a szegények intézete gondnokának választotta, 1806-ban pedig városi tanácsos lett. Meghalt 1810. nov. Liszkán (Zemplénm.), midőn ott tartózkodott a szüret alkalmával. — Munkája: *Institutiones lingvae germanicae* in usum patriae civium conscriptae. Posonii, 1781. (2. jav. és bőv. kiadás. U. ott, 1786.).

M. Hirmondó 1781. 75., 90. sz. — *Zeitschrift* von und für Ungern III. 1803. 385. lap. — *Melzer, Jakob*, Biographien berühmter Zipser. Kaschau und Leipzig, 1833. 286. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Osterlamm *Ernő*, nyug. jogakadémiai tanár, O. János Károly ág. ev. lelkész és Bartó Zsuzsánna fia, szül. 1823. jún. 9. Lőcsén (Szepesm.); gymnasiumi, bölcseleti s theologiai tanulmányait szülővárosában végezte. 1839—1840-ben magántanító volt Andaházy László fiainál. 1841—42. a Probstner-féle ösztöndíjjal a magyar nyelv megtanulása végett Losonczra ment Okolicsányi szolgabiró házához szintén tanítónak. Midőn visszatért Lőcsére, Probstner András fiait tanította, különösen zenére és nyelvekre, míg theologiai tanulmányait befejezte. Miután a papi pályára gyenge hangja miatt nem érezte magát képesnek, jogásznak készült; ezen idő alatt Fabriczy Sámuel ügyvédnél patvaristáskodott. Azonban 1844-ben Tiszolczon papi vizsgát is tett és ezután Berzeviczy Titus házához Nagy-Lomniczra ment nevelőnek Aladár és Egyed fiaihoz. Eperjesen tartózkodása alatt papi kisegítő szónoklatot is tartott. Hogy a magyar nyelvben nagyobb jártasságot és a törvénytudományban további kiképzést nyerjen, 1846-ban a debreczeni kerületi táblához ment jurátusnak, egyszersmind annak elnökénél Uray Bálintnál nevelői állást foga-

dott el. 1847-ben, miután Pesten is fölvétette magát mint juratust a kir. táblánál, Wittenbergába utazott és beiratkozott az ottani egyetemre, 1849-ben pedig a jenai, lipcsei és berlini egyetemet látogatta; mindenütt a theologián kívül bölcseletet, paedagogiát és más tantárgyakat is hallgatott. Még ezen évben Lőcsére választották meg tanárnak. 1852. husvétkor pedig a debreczeni ev. ref. collegiumba hívták meg jogakadémiai rendes tanárnak. A debreczeni kereskedői vasárnapi iskolában is rendes tanár volt. A tanári nyugdíjintézet körül szerzett érdemeket és alapítványokat is tett. 1892-ben nyugalomba vonult. Meghalt 1893. okt. 20-án Debreczenben. — Munkája: *Rövid kivonat* a magyar váltó- és kereskedelmi törvényekből. Nevezetesen az 1840. XV., XVI—XX. és 1844. VI. törvényczikkekből, az országbirói értekezletek által tett módosítások tekintetbe vételével. Iskolai használatra kereskedői gyakornokok számára. Debreczen, 1866.

Petrik Könyvészete. — *Szepesi Hirnök* 1893. 43—47. sz. (Önéletrajz). — *Vasárnapi Ujság* 1893. 44. sz. (Nekr.). — *Décsi Imre*, A gymnasium története a debreczeni ev. reform. kollegiumban. Debreczen, 1895. 318. l. (Értesítő).

Osterlam *János András*, városi aljegyző Lőcsén. — Munkája: *Wehmuth* und Freude getreuer Unterthanen über den schmerzlichen Todes-Fall Ihro Kays. Königl. Apost. Majestät Mariae Theresiae, und trostvollen Antretung der Regierung Ihro Majestät Josephs des II. bey Gelegenheit der am 27. December 1780. in Leutschau vollzogenen Raths-Verneuerung vorgestellet. Leutschau.

Ballagi Géza, A politikai irodalom. Bpest, 1888. 90. l. — *Petrik* Bibliogr.

Osterlamm *János Károly*, ág. evang. lelkész Lőcsén (Szepesm.), a hol született. Meghalt ugyanott 1810. márcz. 23. 81. évében. — Munkája: *Standrede* am offenen Sarge des Herrn Emerich Horváth. Leutschau, 1801. (Reden und Gebethe. O. Lehotzky Márton és Schmitz G. imádságával és beszédjével együtt).

Zeitschrift von und für Ungern III. 1803. 385. l. — *Petrik* Bibliogr. III. 189. l. — *Szepesi Hirnök* 1893. 43. sz.

Osterlam *Keresztély Theophil*, ág. ev. gymnasiumi tanár Lőcsén, előbbinek fia és O. Ernő debreczeni tanárnak mostoha testvére. — Munkái: 1. *Grammatica* germanica practica in usum juventutis scholasticae patriae suae edita. Leutschoviae, 1827. — 2. *Anthologia* Ovidiana in usum discipulorum suorum edita. U. ott, 1827. (Slawkowsky Mátyással együtt. 2. kiadás. U. ott, 1833.). — 3. *Rede*, gehalten in Leutschau am 1. April 1833. bei der feierlichen Leichenbestattung des ... Herrn Johann Hornek Professors ... am hiesigen ev. Lyceum. U. ott, 1833.

Petrik Bibliogr. I—IV.

Ostermaer *György*, tanuló a tübingai egyetemen, brassói (erdélyi) származású. — Munkái: 1. *Epicedion* In Obitvm Illustr. Principis ... Maximiliani, Dvcis In Wirtemberg & Theck ... Epitaphium eiusdem Principis. Tvbingae, Mense Maio Anno M.D.LVII. — 2. *Psalmi* Aliqvot Davidis Selecti, Carmine elegiaco scripti. Wormaciae, 1557. — 3. *Septem Psalmi* Davidis, Qvos Vocant Poenitentiales, Elegiaco Carmine Redditi. Tvbingae, 1558. — 4. *Elegia* In Obitvm Clar. Viri, Jacobi Mycelli, Poetae Celeberrimi, Ac Professoris Academiae Heydelbergensis, Scripta. U. ott, 1558. — 6. *Epithalamion* De Nuptiis Clar Viri. Friderici Fvchschii, Medici Clar. Vrbis Ulmae ... & honest. virginis Annae, filiae Sebastiani Ehinger, Patricij Vlmani, sponsae eius. Scriptvm Per Georgium Ostermarium Coronensem Transyluanum Musicum. U. ott, 1558.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 132., 133., 137. l.

Ostermayer *Jeromos*, orgonista, nagycsűri (Nagyszebenm.) származású; a brassói városi tanács, mint jeles zenei tehetséget 1530. 1. Adventvasárnaptól kezdve mint orgonistát alkalmazta s ezen hiva-

talában 1561-ben meghalt. — Munkái: 1. *Chronik* des Hieronymus Ostermayer 1520—1561. (Graf Josef Kemény, Fundgruben der Geschichte Siebenbürgens. Klausenburg, 1839. 9—68. l. Ezen krónika, melyet az eredetiből 1796. Teutsch János rektor másoltatott Benkő József számára s melyből az 1540. és 1541. úgy az 1551. események hiányzanak, ebből adatott ki és különösen azért nevezetes, mert az egykorú brassói eseményeket mint szemtanú írta le; a kézirat lapszélére föl van jegyezve sírirata is: «Anno MDLXI. Ist gestorben H. Hier. Ostermayer, Geboren zu Markt Gross-Scheyer, War Organist in Stadt allhier, Hat nie trunken Wein und Bier, War gelehrt, fromb und gut, Nun er im Himmel singen thut.» — 2. *Historien* vom Jahre 1520—1561. (Ezen történetet Hedjesch folytatta 1562—1570. Deutsche Fundgruben 1860.).

Benkő, Transsilvania II. 622. l. — *Budapesti Szemle* III. 1858. 184. lap. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 43., IV. 333. lap. — *Allg. Deutsche Biographie* XXIV. 514. l.

Ostermayer *Miklós*, orvosdoktor, gyakorló orvos, sebész és nő orvos, a Charité-kórház sebész főorvosa, sz. k. honvéd főorvos, az országos balneologiai egyesület és közkórházi orvos-társaság sat. tagja, O. Ignácz kereskedő és Jurássy Aloizia fia, szül. 1863-ban Nagyszombatban (Pozsonym.); a gymnasium hat osztályát szülővárosában, a VII. és VIII. osztályt Váczon végezte. Bécsben volt egyetemi hallgató s 1888-ban nyert orvosdoktori oklevelet. Az ezután következő évet mint egyéves önkéntes katonai segédorvos töltötte Bécsben az I. számú helyőrségi kórházban. 1889 végén Budapestre jött, hol a régi szent János kórházban mint gyakornok működött 1890 elejéig, mikor segédorvossá nevezték ki a megfigyelő osztályba; később átment a sebészeti s nőgyógyászati osztályra, hol a kórházból való kilépéseig (1893 tavaszáig) maradt. 1893 óta mint gyakorló orvos működik Budapest II. kerületében. — Czikkei a Deutsche Zeitschrift für Psychiatrieben (XLVII. k. Über die sedative und hypnotische Wirkung des Atropin und Duboisin, XLVIII. Klinische Mittheilungen, L. Über einige eigenthümliche Erscheinungsweisen des Tremor bei Delirium tremens alcoholicum); az Archiv für Psychiatrieban (XXIII. k. Zur Lehre von Zwillingirrsein); a Deutsches Archiv für klinische Medizinben (XLVIII. Beiträge zur Kenntniss der Katatonie, Kohlbaum); az Orvosi Hetilapban (1892. A sérüléses anus praeternaturalis egy esete, A külső és belső bélelzáródásnak egy érdekes esete, 1893. Lövés okozta sérülés két esete, Adalék a Herma propetonealis ismeretéhez, 1895. Adat az inveterált traumaticus csipőizületi ficzamok operativ kezeléséhez, Adatok a golyva operativ kezeléséhez, 1898. Dermoidcysta mint szülési akadály, A tömlő bemetszése annak kivarrásával, gyógyulás, 1899. Herniologiai közlemények, 1900. Az emlők sebészete az utolsó években, irodalmi áttekintés, 1900—1902. Orvossebészet az utolsó években, irodalmi áttekintés, 1903. Az anya fertőzésével kapcsolatos halálos kimenetelű pemphigus monatorum esete); a Gyógyászatban (1892. A traumaticus hüvelyrepedés egy esete, 1893. Lobosodott lágyéksérv kizárodási tünetekkel, A genu valgum és varmunál végzett osteotomiákról, Adatok a syphilitikus izomlob ismeretéhez, 1894. Adatok a ritkábban előforduló syphilisalakok casuistikájához, 1895. Adat a coitus által előidézett hüvelysérülések ismeretéhez, 1896. Gümőkóros tályogok és más eredésű genyedések kezelése Klever-féle jodoformvasogennel, 1897. A regionär atheromcysta képződésnek a herezacskón egy esete, 1898. A tömeges visszahelyezés scrotalis sérvnél, 1899 Konyhasóoldatinfusio által gyógyult abortus után fellépett súlyos sopsis esete, 1901. Coitus által előidézett bal hüvely boltozat kiter-

jedt repedésének esete, 1903. A hüvelytornácz traumaticus repedésének esete); a Sebészetben (1894. Műtéti úton kiegyenesített legnagyobb fokú genu vulgum után visszamaradt nagymérvű szalaglazaság miatt végzett izület rögzítés a bal térdízületben); a M. Orvosi Archivumban (1894. Az epicondylus internus letörésével párosult külső teljes könyökizületi ficzam esete); ezen czikkek nagy részben németül is megjelentek a Centralblatt für Chirurgie, a Wiener klinische Wochenschrift, a Wiener med. Wochenschrift, a Zeitschrift für orthopädische Chirurgie, a Deutsche Zeitschrift für Chirurgie, Allgemeine medecinische Centralzeitung, Centralblatt für Gynäcologie, az Archiv für Syphilis und Dermatologie czímű szaklapokban. — Munkái: 1. *A sérvmetszésnél* előforduló hólyagsérülésekről. Bpest, 1896. (Különnyomat a Klinikai Füzetekből. Németül a Deutshe Zeitschrift für Chirurgieban). — 2. *Sebészeti casuistika.* Közlemény a Charité kórház egyesület rendelő intézetének 1900. Évkönyvéből. U. ott.

Pesti Alfred Évkönyve. Bpest. 1899. 158. l. és önéletrajzi adatok.

Ostertag (*János*) *Benedek*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, O. Jeromos városi tanácsos és Klein Borbála fia, szül. 1715. márcz. 17. Körmöczbányán; 1729. okt. 28. lépett a rendbe s 1740. jún. 10. szenteltetett fel; 1732-ben Nyitrán a gymnasium alsó osztályainak magistere volt, 1733. ugyanaz Pesten; 1734—35. Kecskeméten bölcseletet, 1740—1742-ben Nyitrán theologiát tanult. 1748-ig a gymnasium alsó osztályaiban, 1749-ben a felsőbbekben volt tanár. 1750-től távol volt, talán külföldön utazott vagy nevelősködött. — Munkája: *De laudibus Sanctae Catharinae.* Tirnaviae, 1742. (Két munka, egyik versben, másik prózában).

Horányi, Scriptores Scholarum Piarum II. 425. l. és Csaplár Benedek szíves közlése a rend Bullájából és jegyzőkönyveiből.

Ostoich *János* (kis- és nagy-szemlaki gróf). — Munkája: *Ecloga,* ad imitationem Virgilii qua carmine heroico deploratur mors Ludovici XVI. regis Gallorum sub nomine Daphnidis et duobus pastoribus Menalca et Mopso. Hely n., 1793.

Petrik Bibliogr.

Ostoich *Jeromos* (kis- és nagy-szemlaki). — Munkája: *Dissertatio* medica de duobus constitutionibus epidemicis Dalmaticis (an. 1766—67.). Vindobonae, 1778.

Szinnyei Könyvészete.

Ostrosith *István* (giletinczi és illavai báró), főasztalnok mester, O. András báró (ki 1606. jún. 28. nyert bárói rangot) unokatestvére. 1618—1638-ig az országgyűlési végzemények szerint fölebbezési törvényszéki biró, 1628—35-ben az Ausztriában visszaszerzett javak biztosa, 1635. főasztalnok mester, a midőn a győri vársánczok ásatásánál országos biztos volt. 1630-ban a lengyel királyhoz küldetett követségbe Lublyó visszavétele végett. Ő szerezte a Hradek, Ladán, Illava (Trencsénm.) birtokokat; bírt Léván is. — Lehoczky (Stemmat.) szerint 1579—1659-ig naplót írt. Kéziratban: Collectaneorum ad Hungariae et Transylvaniae motus intestinos, bella pacem, foedera, Tractatus, Amnestinas, et alia penitus cognoscenda pertinens ab Ao 1579—1659. (a Koller-féle kézirat-gyűjteményben; ez lesz a Lehoczky által említett napló). Üdvözlő verset írt a Gratulationes Pietate ... Dno Joh. Bocatio ... Witebergae, 1696. sz. munkába.

Fabó, Monumenta I. 22., 23., 49. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 301., 302. l. — *Illésy-Pettkó*, A királyi könyvek. Bpest, 1895. 159. l.

Osvald *Béla*, kegyes tanítórendi tanár, született 1845. okt. 3. Budapesten, hol a gymnasium alsó osztályait, az V. és VI. Székesfejérvárt végezte. 1864. aug. 31. lépett a rendbe. A szerzetesi próbaévet Váczon, a gymnasium VII. és VIII. osztályát Kecskeméten végezte, hon-

uét 1867-ben Nagy-Kanizsára, 1868. Nagy-Becskerekre helyeztetett, hogy a tanítással megismerkedjék. A theologiát Nyitrán és Szent-Györgyön hallgatta s 1871. aug. 17. felszenteltetett és Selmeczbányán foglalta el tanári székét, hol két évig, Nagy-Becskereken háromig és Magyar-Óvárott öt évig működött. Innét 1881-ben áthelyeztetett Nagy-Károlyba a történelmi tanszékre. A koritniczai fürdőben keresett betegségében gyógyulást és innét visszautaztában Rózsahegyen 1886. aug. 13. meghalt. — Czikkei a selmeczi r. kath. gymnasium Értesítőjében (1873. Mint kezelendő sikerrel a magyar nyelv a vegyes ajkú gymnasiumok kezdő osztályaiban), a magyar-óvári kegyesrendiek gymnasiumának Értesítőjében (1877. Az összhangzó házi és iskolai nevelésről, 1881. A hazugságnak mikénti kiirtása a gyermeki szívből).

Kalmár Endre, Az Urban elhunyt rendtagok kegyeletes emlékezete. Bpest, 1887. 5. l. — *A nagy-károlyi főgymnasium Értesítője* 1887. 79. l.

Osvald *Ferencz*, theologiai doktor, főesperes-apát és egyetemi tanár, született 1790. nov. 7. Esztergomban, hol a gymnasiumot 1806-ban végezte, a bölcseletet 1806—1807. Pesten az egyetemen hallgatta, a theologiát 1808—1809. mint növendékpap Nagyszombatban és 1809-től a Pázmány-intézetben és a bécsi egyetemen végezte. 1813 augusztus 8-án szenteltetett föl. Öt évig káplán volt. 1818-ban a pesti központi papnevelőben tanulmányi felügyelő lett és 1819 szeptember 5-én theologiai doktorrá avatták. 1823. jan. 10. a pesti egyetemen (miután előbb helyettes tanár volt) a dogmatica rendes tanárává neveztetett ki s ez állomásán 1846. júl. végeig működött. Ezen idő alatt ötször a theologiai kar dékánja s 1840. rectora volt. 1846. aug. nagyváradi kanonokká s 1847. aug. az ottani akadémia prodirektorává, 1849—1850. igazgatójává, 1850-ben tankerületi cs. k. iskolai tanácsossá, 1851. ugyanazon tankerület iskolai felügyelőjévé neveztetett ki. Esztergom vármegye táblabírája is volt. 1852-ben krasznai főesperes és apát lett. Meghalt 1856. aug. 14. Nagyváradon. — Egyházi beszéde van a Pázmány Füzetekben (Pest, 1859. IV. 1.). — Munkái: 1. *Oratio*, qua adm. rev. ac clar. quondam domino Josepho Godinger archidioecesis Strigoniensis presbytero .... pridie nonas Octobris 1831. pie in domino defuncto suprema justa persolvit ... in palatio r. universitatis majore pridie nonas augusti 1832. Budae. — 2. *Oratio* in anniversaria solennitate instauratae regiae scientiarum universitatis Hungaricae die VII. Calendas Julii 1840. Pesthini in palatio majore ejusdem regiae universitatis dicta. Budae, 1840. — Szerkesztette és kiadta az Egyházi Folyóírást 1833-tól 1834. februárig Pesten.

Status praesens universitatis Ungaricae. Budae, 1830. 6. l. — *Fejér*, Historia Academiae 135., 154. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, M. Irók I. 346. l. — *Toldy Ferencz*, M. nemzeti irodalom története. — *Uj M. Sion* 1886. 837. l. — *Bozóky Alajos*, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Budapest, 1889. 55., 57. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 375. l.

Osvald *Péter*, r. kath. plébános, szül. 1822. aug. 3. Nagy-Vázsonyban (Veszprémm.); a veszprémi püspökmegyében lett pap és 1847. júl. 16. szenteltetett fel; segédlelkész volt. 1864-ig; ekkor Német-Ládra (Somogym.) helyezték plébánosnak; 1885-ben a csökölyi kerület alesperesévé, 1901-ben czímzetes kanonokká nevezték ki. — Munkái: 1. *Egyházi beszéd*, az alsó-somogyi Bányán keresztszentelés alkalmával. Veszprém, 1886. — 2. *Egyházi beszéd* a somogybessenyei egyház megáldásakor. Bpest, 1889.

Schematismus Cleri Weszprimiensis 1901. és Dr. Hornig Károly báró veszprémi megyés püspök jegyzeteiből.

Osvald *Richárd*, r. kath. plébános,

szül. 1845. okt. 30. Hodrusbányán (Hontmegye); a gymnasiumot Selmeczbányán és Nagyszombatban, a theologiát Esztergomban végezte 1869-ben és ezen év júl. 25. fölszenteltetett. Segédlelkész volt Ó-Barson, 1870. Drégely-Palánkán, 1872. Verebélyen. Ezután betegsége miatt nem működött. 1876-tól káplán volt Majthényben, 1879. ideiglenes administrator Bohuniczban, de még azon évben visszament Majthényba. 1880. márcz. 12. administrator, még azon évben plébános lett Lengén (Tepla, Barsm.); egyszersmind a bars-szent-kereszti egyházkerület könyvtárnoka. — Szorgalmas munkatársa a kath. tót lapoknak. — Munkái: 1. *Kto pán* vo skole. Szakolcza, 1869. (Ki az úr az iskolában). — 2. *Reholnici.* Pest, 1870. (A szerzetesekről). — 3. *Zrkadlo* učenia katolického vo svätých obradoch. ... — 1873., 1875., 1878. Három kötet. (Szertartástan). — 4. *Ruzenec.* Nagyszombat, 1877. (A szent olvasóról). — 5. *Čitania,* listy a evangelia. Ugyanott, 1877. (Evangeliumi és szentírási helyek minden vasárnap és ünnepnapra). — 6. *Krásy* sw. Ruženka. U. ott, 1879. (A rózsafüzér szépsége. Imádságos könyv). — 7. *Putnik* swätowojtešsky. Kalendar ... 1880. U. ott, 1879. (Szent Adalbert Kalauz. Naptár). — 8. *Len jedno* je potrebné. (Luc. 10. 42.) Turócz-Szent-Márton, 1881. (A házi nevelésről). — 9. *Obradoslovie* ... Ugyanott, 1884. (Liturgika). — 10. *Živý ruženec.* Ugyanott, 1884. (Élő rózsafüzér, imádságos könyv). — 11. *Reč* o pätadvatcat ročnom jubileu kňarskom dostojného pána Neita Pristyák. U. ott, 1885. (Beszéd Pristyák Neit 25 éves papi jubileumakor. 2. k. Szakolcza, 1886). — 12. *Od kolisky.* Rózsahegy, 1889. (A bölcsőtől.) — 13. *Príprava* k prvej sv. Zpovedi. Szakolcza, 1890. (Előkészület az első szent gyónáshoz). — 14. *Praktická rukovätau* k vysvetlovanin Malého Katechismu ... Turócz-Szent-Márton, 1891. (Káté-magyarázat). — 15. *Boh moja nádej.* Bpest, 1891. (Isten az én reményem). — 16. *Anjeličok* ... (Angyalka. Imák). — 17. *Ružencove listky* ... (Rózsafüzér levelek). — 18. *Hrsti prikladov.* Rózsahegy, 1897. (Egy marék példabeszéd). — Szerkesztette a Katolické Noviny cz. lapot 1878 és 1879-ben, szerkeszti a Kazatelna cz. egyházi szónoklati havi folyóiratot és 1890 óta kiadja a Knižnica Katechetiká (Hitoktatási Könyvtár) cz. vállalatot.

Vlček, Jaroslav, Dejiny Literatury Slovenskej. Turócz-Szent-Márton, 1890. — *Katolicke Noviny* 1892. arczk. — *Zelliger Alajos,* Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 376. lap. — *Némethy, Ludovicus,* Series Parochorum. Strigonii, 1894. 838. l.

Osvald *Zsigmond* (felső-eőri), ügyvéd; miután Veszprémmegyében 17 évig al- és főügyész volt és hét évig főbirói hivatalt viselt, Veszprém vármegye táblabirája lett. 1810-ben nyugalomba vonult és az irodalomnak élt. 1825. aug. 3. meghalt 77 éves korában. — Munkái: 1. *Groff Eszeksz.* Öt szakaszba foglalt szomorú játék. Banknak angliai nyelven lett kiadása szerént német nyelvből fordíttatott Pápán. Pozsony, 1785. (Előadták 1793-ban kétszer). — 2. *Panaszolkodó feleség.* Fordíttatott Roterdami Rozmann beszélgetéseiből. Győr, 1785. — 3. *Sófia* avagy az igazságos fejedelem. Egy eredeti (originál) mese-játék három szakaszokban készíttetett német nyelven Möller Henrik Ferdinánd által, most pedig magyarra fordíttatott Pápán 1786-ban. Győr. (Előadatott 1794. jún. 25.). — 4. *Az igaz hazafi,* kinek tulajdonságit együgyű beszédbe foglalta egy hazáját és nemzete jovát óhajtó szív. Pest, 1792. (Névtelenül). — 5. *Erkölcsi kis-katechismus,* vagy az embereknek a természeti s erkölcsi bölcselkedésből vett közönséges-vallása, Melylyet Snell Frid. Wilh. Dán. írásaiból és a maga elmélkedéseiből készített. U. ott, 1817. (Ezen munka függelékeként adta ki a 71—115. l. Okosság törvénye rajzolattya, mellyet Snell Fridr. Wilh. Dán.

Prof. ur irásaiból készitett 1815.). — 6. *Kérdés.* Kell-e már a reformátusok felsőbb oskoláiban némelly tudományokat anyai magyar nyelven tanítani. Hely n. 1817. — Még egy munkát hirdetett a M. Kurir 1814. I. 38. számában: Okosság törvénye, vagy bölcselkedés. Juss-Tudomány, Pápán, 1814. ápr. 28. (Jakob Lajos és Henrik, Philosophische Rechtslehre oder Naturrecht czímű munkájának fordítása). Megjelenéséről azonban nincsen tudomásom.

Honművész 1837. 31. sz. — *Danielik*, M. Irók II. 242. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Esztergom és Vidéke* 1891. 52. sz. és unokájának Osvald Dánielnek, Pápa polgármesterének szives közlése.

Osváth *Albert*, orvosdoktor, szül. 1844-ben Gaborjánban (Biharm.) régi székely eredetű nemes családból; a középiskolákat Debreczenben, az orvosi szakot Pesten végezte s megnyervén az orvosdoktori oklevelet, 1870-ben a fővárosban telepedett le. Az országos közegészségügyi tanács tagja. — A napi lapokba sok orvosi és társadalmi czikket írt. — Munkái: 1. *Hernad orvos patikája.* Jó tanácsok arra, hogy miképen kell a testi bajoktól menekülni; ha pedig már megvannak, azokat elhárítani. Irta Hernád orvos. Pest, 1870. (Corvina-Könyvtár 17. Névtelenül). — 2. *Egészséges és beteg idegek.* Írta Krafft Ebing báró, ford. Bpest, 1885. — 3. *A jó egészség* kézikönyve. Bpest, 1890. (A belügyminiszterium megbizásából a nép számára). — 4. *Hogyan ovakodjunk a tüdővésztől.* Bpest, 1893. — Álneve: Hygéa.

Figyelő XIII. 345. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1890. — *Vasarnapi Ujság* 1893. 19. sz. (Könyvészet). — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 383. l.

Osváth *Albert*, tanító, szül. 1860. ápr. 17-én Mező-Ménesen (Maros-Tordam.); 1870-ben a marosvásárhelyi ev. reform. kollegiumba ment és ott mint kollegiumi szolga folytatta tanulását az V. osztályig. 1878—81-ben a kolozsvári m. kir. állami tanítóképző intézetben tanulta a három éves tanfolyamot állami ösztöndíjjal. A tanítói oklevelet is ott szerezte meg 1881-ben. Az 1883. év tavaszán kisegítő tanító volt az ev. ref. iskolánál Felfaluban; azon év aug. 1. rendes tanítói állást nyert Maros-Keresztúrt, honnét 1887. okt. 3. az állami elemi osztatlan népiskolához Maros-Szent-Királyra (Maros-Tordam.) neveztetett ki, hol jelenleg is működik. Maros-Keresztúrt elemi iskolát fejlesztett négy osztálylyal, gyümölcsiskolát kezdett, vitte az egyházközségi és iskolaszéki jegyzőséget. 1884-ben dalegyletet indított meg előkészítő iskolával. 1886-ban az országos állatvédő-egyesület választmánya által hirdetett pályatételre: Állatbarát cz. munkájával pályázott, mely az elsőfokú dicsérettel lőn kitüntetve. 1890. nov. 6. a maros-tordamegyei általános tanító-testület szász-régeni közgyűlésén felolvasta tanulmányát: Eszmény a nevelésben és önképzésben cz. tételről; 1892-ben a központi választmány tagjává választotta. A Család és Iskolának is munkatársa.

Vaday József, Magyar tanférfiak. B.-Csaba, 1896. arczk.

Osváth *Gyula*, hírlapiró, O. Pál közbirtokos író és Matolcsy Etelka nemes szülők fia, szül. 1860. ápr. 4. Berettyó-Szent-Mártonban (Biharm.); középiskoláit a debreczeni ev. ref. főiskolában 1878-ban végezte s a budapesti egyetemen két évig jogot hallgatott; azután az irodalommal és hírlapírással foglalkozott. 1897-ben a Tisza István elnöklete alatti magyar takarékpénztárak központi jelzálog-bankjának tisztviselőjévé választatott, hol a jogi osztály előadója volt a telekkönyvi betétszerkesztési, átalakítási, kisajátítási valamint az illeték ügyekben. Ezen állásáról betegeskedése miatt 1902-ben lemondott. A Biharba Máriássy álnév alatt, majd a nagyváradi Szabadságba és a Nagyvárad cz. politikai napilapokba dolgozott; írt még az Arad és vidékébe, a Délmagyarországba, a Pozsonyvidéki Lapokba. Boszorkány czímű

balladát írt a Délmagyarországba (a 80-as évek elején); főmunkatársa volt a Telekkönyvi Szakközleménynek és az Adóügyi Lapnak. A Magyarország vármegyéi és városai cz. vállalat Barsvármegye czímű kötetében (1903.) a Bars vármegye természeti viszonyai, Irodalom és tudomány cz. czikkeket írta. — Munkája: *Szent Margit sziget* hajdan és most. Budapest, 1901. Szövegképpel.

M. Könyvszemle 1902. és önéletrajzi adatok.

Osváth *Imre*, ev. ref. lelkész, Osváth Péter és Virágosi Erzsébet nemes szülők fia; tanult Hódmezővásárhelyen és Debreczenben, hol a hittani tudományokat is végezte; majd Tépére ment rektornak és ennek végeztével Debreczenben káplání vizsgát tett és külföldi útra ment, de félév mulva Bécsből haza hivatott káplánnak Budai Ezsaiás püspök mellé Debreczenbe. Innét Nagy-Szalontára ment segédlelkésznek Balogh Péter mellé. E minőségben egy évet töltvén, 1837-ben Köte-Gyánra (Biharm.) választották rendes lelkésznek és ugyanez évben szenteltetett fel pappá Debreczenben. 1850-ben Köte-Gyánból Sarkadra választatott el és itt működött 1892. decz. 24. történt haláláig. Több rendbeli egyházmegyei hivatalt viselt; előbb volt tanácsbíró, azután 3 évig esperesi helyettes, 20 évig pedig rendes esperes, miről 1879-ben mondott le. Az 1882. ref. értekezleten Debreczenben és az 1890. szept. 30. Budapesten tartott lelkészi értekezleten korelnök volt. 1887-ben 50 éves lelkészségének jubileuma volt Sarkadon, midőn egyháza olajba festett arczképével ajándékozta meg. — Munkái: 1. *Halotti elmélkedés*. melyet a szülés fájdalmaiban elhunyt Tóth Sára, nemes Leelössi István sarkadi közbirtokos b. e. neje felett tartott máj. 28. 1851. Nagyvárad. — 2. *Emlék-beszéd*, melyet néh ... Boros-Jenői Tisza Lajos ur gyász-ünnepélyére készített s hivei gyülekezetében elmondott aug. 31. 1856. Debreczen, 1857. — 3. *Halotti ima*. U. ott, 1863. (Imák és beszédek ... Tisza Lajos özvegye széki Teleki Juliánna grófnő végtiszteletekor. Révész Bálint püspök és Révész Imre beszédeivel együtt). — 4. *Lelkészi beiktató beszéd*, melyet tartott B.-Böszörményben 1876. márcz. 26. U. ott. — Van még két egyházi beszéde a Mennyei Lépcső cz. gyűjtemény II. és III. füzetében.

Petrik Bibliogr. — *Közpapok Lapja* 1891. 14. sz. arczk. és gyászjelentés.

Osváth *Imre*, kir. törvényszéki biró, O. Pál, postamester, közbirtokos és iró fia, darvasi (Biharm.) születésű: gymnasiumi tanulmányait Debreczenben, a jogot Nagyváradon 1874-ben végezte; a gyakorlati jogi éveket Kassán töltötte. Abauj-Torna vármegye közönsége 1880-ban árvaszéki ülnöknek választotta. 1882-ben ügyvédi vizsgát tett és néhány évig mint gyakorló ügyvéd működött. 1888-ban a pestvidéki kir. törvényszékhez albirói kinevezést nyert, 1889-ben kir. törvényszéki biró lett. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1877. Az örökbefogadottak öröködési jogairól, Kormányi következetesség a hagyatéki tárgyalások olcsósítása tárgyában, 1878. Van-e joga a telekkönyvi hatóságnak a hagyatéki bíróság végzésének fölülbirálására? 1879. A Kis-Kunságban kötött jogügyletek revokatiójának hol kell történni? 1888. Zálogvisszaváltási igényfeljegyzések kitörlése a telekkönyvből); a M. Kereskedők Lapjában (1889. A regaletörvény végrehajtása, 1890. Két regaletörvényjavaslat, Állami italmérési törvény, Borseprő regale-adó alá esik-e?); a M. Pénzügyben (1891. Szeszadómentesség eczetgyártásnál, Jelzálogtartozás - átváltoztatások, 1892. Az italmérési jövedék reformja, 1896. A kőszénkutatási jogosultság megszerzésének és telekkönyvi biztosításának nehézségei); az általa szerkesztett lapokon kívül, még a Jogban és Ügyvédek Lapjában is jelentek meg czikkei. — Munkái: 1. *Italmérési regalejög*. A fogyasztási adók, to-

vábbá a vendéglői (korcsmai) üzletre vonatkozó összes törvények és rendeletek kapcsolatos ismertetése, regalejogtulajdonosok, regalebérlők, vendéglősök, bortermelők, kereskedők és közigazgatási tisztviselők részére. Nagyvárad, 1885. és Budapest, 1886. — 2. *Az állami italmérési jövedékről* szóló összes törvények és rendeletek magyarázata ... 30 darab irománymintával. Budapest, 1893. — 3. *Az 1886. évi XXIX. t.-cz.* a telekkönyvi betétek szerkesztéséről. ... U. ott, 1890. — 4. *A telekkönyvi betétek* szerkesztéséről intézkedő törvényeink összeállítása ... U. ott. — 5. *A szeszes folyadékkal való kereskedés* Magyarországon ... U. ott, 1891. — 6. *A fogyasztási, ital- és italmérési adók* rendszeres ismertetése. U. ott, 1893. (Hoffmann Mihály Miksával együtt). — 7. *Peres és perenkívüli jogorvoslatok* telekkönyvi ügyekben. I. kötet. U. ott, (1895.). — Szerkesztette a Telekkönyvi Szaklap cz. havi folyóiratot 1891. júl. 1-től 1892. decz. 16-ig; 1893. febr. 1. alapította és szerkesztette a Telekkönyvi Szakközlönyt 1896 végéig.

M. Könyvészet 1886., 1889—1894. — *Bosóky Alajos*, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Bpest. 1889. 237. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIII. 575. l.

Osváth *István*, ev. ref. lelkész, szül. 1850. márcz. 4. Kázsmárkon (Abaujm.) földmíves nemes szülőktől; a gymnasiumot és theologiai pályát a sárospataki főiskolában végezte; 1872. júl. első segédlelkészi vizsgát tett, 1874-ben pedig lelkészképesítő-vizsgát; 1872. júl. 25-én a putnoki egyházba Balogh Béla mellé rendeltetett káplánnak; itt működött 1875. ápr. 26-ig; ekkor Pelsőczre ment segédlelkésznek, honnét 1876-ban Szalóczra rendeltetett időtöltőnek; itt rendes lelkésznek megválasztatván, 1883-ig hivataloskodott, midőn a naprágyi egyházba vitetett, 1886-ban a simonyii egyház papjává egyhangúlag választatott meg, ezen állomását 1887. tavaszán elfoglalta; itt a paplakot rendbe hozta s új díszes iskolát építtetett; egyházmegyei aljegyzővé választatott. 1889. aug. 3. búzát vitt Rimaszombatba a heti vásárra. Barátjának Alexaynak szekerén utaztak haza délben; midőn 1 óra 15 perczkor a Jánosi és Feled között eső közlekedési úton érkeztek arra a helyre, hol a vasut szeli át a közlekedési utat, az átjárónál korlát nem volt; a mikor a pályatestre értek, éppen akkor ért oda a sebesen haladó mozdony is, az első ülésen levő két férfit maga alá vetette; Alexaynak altestét vágták el a törzstől, Osváthnak pedig fejét és karját a mozdony kerekei lemetszették. — Czikkeket írt a Protest. Egyh. és Iskolai Lapba. — Munkája: *A simonyi és darnyai egyesült ev. ref. egyház története.* Függelékül az író élete és halála s a koporsója felettt (augusztus 5.) tartott gyászbeszédek. Sajtó alá rendezte Buza János, sárospataki tanár. Sárospatak, 1889. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap).

Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1889. 33. sz. — *Rozsnyói Híradó* 1889. 32. sz.

Osváth *Kálmán*, ev. ref. lelkész Szapon (Győrm.); előzőleg püspöki titkár volt Komáromban. — Költeményeket írt a Komáromi Lapokba. — Munkája: *Szivárvány.* Költemények. Bpest, 1903. (Ism. Vasárnapi Ujság 37. sz.).

Komáromi Lapok 1903. 24. sz.

Osváth *Lajos*, főjegyző volt Szabolcsmegyében és Mihályfalván lakott Ér-Semlyénnek tőszomszédságában; Kazinczy Ferenczczel jó barátságban élt és mintegy közvetítette Kazinczynak Csereyhez utasított küldeményeit. A Magyar Hirmondóban (1798. 337. lap) le van írva, mint üdvözölte O. a hadból visszatért b. Splényi Gábor főispánt; egyszersmind két versét is közli Vay Miklóshoz és a Vitézekhez (Ugyanott 338—340. és 341—343. l.).

Kazinczy Ferenc Levelezése IV., V.

Osváth *Lajos*, ev. ref. főgymnasiumi

tanár, szül. 1817-ben Szalóczon (Gömörmegye), gymnasiumi tanulmányait a sárospataki főiskolában végezte s 1840-ben onnét hivatott a miskolczi ev. ref. főgymnasium VIII. és IX. (felső szónoklati s költészeti) osztályának tanári állására. Azonban már 1845. okt. 23. ideglázban meghalt. — Drámai monologja van a Parthenonban (1834. I.), a szent-vinczehegyi klastrom elégése, regény, Hero és Leander, monolog. Flórián után, (u. ott II. 1837.); az Athenaeumban (1843. I. Az ember szellemi kifejlődése).

Kovács Gábor, A miskolczi ev. ref. főgymnasium története. Miskolcz, 1885. 121. l.

Osváth *Lajos*, ev. ref. lelkész, szül. 1830. jan. 3. Kondón (Borsodm.), hol atyja Osváth Dániel levita-tanító volt; a miskolczi ev. ref. lyceumban tanult, majd nevelő volt; 1848—1849-ben a veres sapkások zászlóaljában mint altiszt végig küzdötte a szabadságharczot. Aradnál elfogták az osztrákok és besorozták; azonban sikerült megszöknie s bujdosott. Az 1852 amnestia után folytathatta tanulói pályáját és hittanhallgató lett Debreczenben. 1857-ben köztanító, majd 1861-ig püspök-ladányi rektor lett. Ezután segédlelkész volt Hódmezővásárhelyen és 1864 végén Hajnal Ábel békési esperes mellett. 1867. febr. 7. Nádudvaron lelkészszé választatott, hol 1890. márcz. 29. meghalt. — Czikkei a Nemzeti Képes Ujságban (1863. Kirándulás a Kőhátra Máramarosmegyében); az Ország Tükrében (1863. A görög festészet történeti átnézete, 1864. A rómaiak fényűzése és pazarlása); a Hölgyfutárban (1864. A cambridgei tanuló, beszély, Egy korhely halála, Boz Dickens után); a Hazánk és a Külföldben (1867. Karaffa Antalnak halála, Ugocsa non coronat); a Vasárnapi Ujságban (1866. A régi rómaiak lakházai, 1867. Ferenczvölgy Máramarosmegyében).

Debreczeni Prot. Lap 1890. 15. sz. és a m. n. múzeumban levő hírlapokból.

Osváth *Pál*, csendbiztos, szül. 1831. jan. 4. Kis-Marján (Biharm.), hol atyja O. Pál székely eredetű nemes és tanító volt; O. Albert orvosírónak testvérbátyja; középiskoláit a derecskei ev. ref. gymnasiumban két év alatt 2—2 osztályt haladva 1844-ben, a bölcseleti s jogi tanfolyamot a debreczeni ev. ref. főiskolában végezte; az 1847—48. telén az I. és II. latin iskola vezetésére a nagy-kállói ref. gymnasiumba tanárrá választatott. Az 1848 tavaszán az ott alakult 10. önkéntes honvéd zászlóaljhoz közharczosnak beállott; részt vett az alvidéki csatározásokban; midőn 1849-ben a zászlóalj Görgey parancsnoksága alatt Pestre küldetett, a felső-magyarországi hadjáratban küzdött; ott volt Branyiszkónál, Budavár ostrománál; itt lába megsérülvén, huszárrá lett és részt vett a szöregi s temesvári szerencsétlen ütközetekben; innét sebesülten Lugosra vonult és mint hadnagy 20 huszárral menekült haza felé. Az üldözés korszakában Biharmegyében mint nevelő foglalkozott. 1851-ben Bihar-Szent-Mártonban jegyzőnek választották; itt iskolát, községházat és jegyzői lakot építtetett és a vidéken garázdálkodó betyárok kézrekerítésében is hathatósan közreműködött. E mellett egy távol lakott birtokosnak főfelügyelője volt és kisbirtokán gazdálkodott. Érdemeiért a császári felsőbb hatóság 1856. ápr. 15. oklevéllel kitüntette. A pandurság felállítása alkalmával 1859. ápr. 24. a sárréti járásban (Biharm.) csendbiztossá választották és az maradt 1884-ig. Lakhelyén Mező-Keresztesen (Biharm.) 1882-ben a postamesteri hivatallal is megbízták. Ez állásáról 1892-ben mondott le. — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1855. Nagy-Szőllős. Táj és népismertetés, helynevek magyarázata, 1864. Báthori Kristóf erdélyi fejedelem temettetésének rendje, 1869. A Nyír egyik történeti nevezetességű temploma); a Szalontai Lapokban (1895. 26. sz. Hol feküdt Ma-

roth vagy Bihar vára?); a Debreczenben alakult 10. önkéntes zászlóalj történetét a nagyváradi Szabadságban írta meg; a Pallas Nagy Lexikonában Szabolcs és Szatmár vármegyék története tőle van. — Munkái: 1. *Zsandár kell-e vagy pandur?* Véleménynyilvánítás az iránt, hogy a magyar rendőrség miként szerveztessék. Nagyvárad, 1875. — 2. *Bihar vármegye*, sárréti járásának leírása I. kötet. U. ott, 1875. – 3. *Bihar vármegyé ben kebelezett Kis-Marja* leírása. U. ott, 1897. Jegye: O—th Pál.

Rendőri Zsebnaptár 1872-re. Pest, 1871. 20—28. lap. — *Petrik* Könyvészete — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 388. l. — *Biharvármegye és Nagyvárad*. Bpest, 1901. 378., 580., 589. lap. (Magyarország vármegyéi és városai).

Osváth *Pál*, gyógyszerész volt Aknasugatagon (Máramarosmegye), hol 1870. márcz. 10. meghalt 36 éves korában. – Czikkei az Orvosi Hetilapban (1861. Egy szó Kátay G. orvos tr. e. lapokban megjelent értekezéseihez); a Gyógyszerészi Hetilapban (1863. A gyógyszerészet történelme, 1864. Orfila Mátyás életrajza, 1869. Mireny mérgezés, A máramarosi orvos-gyógyszerész egylet ügyében); a Vasárnapi Ujságban (1869. Arányi Lajos dr.). — Jegyei: O—th, O...th, P. l.

Gyógyszerészi Hetilap 1870. 12. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1870. 15. (Nekr.).

Oszterhuber *József*, birtokos Zalamegyében, ezen megye volt alispánja; 1810-ben mint Festetits György gróf ösztöndíjasa Pesten a II. bölcseleti osztályt végezte. 1830-ban Zalamegye táblabirája volt, hazánk egyik legjelesebb gazdásza; neje volt Deák Ferencz nővére. A család 1841. okt. 28 kapott czímeres nemes levelet. Meghatt 1869. jan. 9. 77 éves korában. — Munkája: *Propositiones* ex universa physica et oeconomia rurali, quas in regia scientiarum universitate Hungarica publice propugnandas suscepit . . . Anno 1810. mense Augusto. Pestini. Nevét Osterhuebernek is írták.

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII. 208. l. — *Budapesti Közlöny* 1869. 9. sz. — *Illésy-Pettkó*, A királyi Könyvek. Budapest, 1895. 158. l. — *Vasárnapi Ujság* 1903. 42. sz. és a magyar nemz. múzeumi könyvtár példányáról.

Oszterhueber *Móricz*, birtokos, 1827-ben jogász volt Pesten. Költeményei vannak a Szépliteraturai Ajándékban (1826—1827.), az Uraniában (1828.) és a Koszorúban (1828.).

Nagy Iván, Magyarország Családai VIII.

Oszterhueber *Péter*, birtokos, O. György és Hertelendy Zsófia fia, 1828-ban az ifj. Keglevich gróf nevelője volt. – Czikkei a Kerti Gazdaságban (1858. Mikor ültessünk gyümölcsfákat, őszkor-e vagy tavaszkor? Miként kell a gyümölcsfák ültetésénél eljárni, 1872. Czukor-juharfa, ábrával); a Falusi Gazdában (1863. Zalamegye gazdasági egylete által 1862 szept. rendezett szőlőkiállításra választott szakértők jelentése, Gerzsó Lajossal együtt). a Kertészgazdában (1865. A Balatonmenti szőlőfajok betűrendszerinti összeállítása, 1867. Az ojtógalyak czélszerű eltartási módja, Fortélyok a gyümölcsfák kiültetése körül, Biztos óvszer az almárok megfenésedése ellen, Szőlőmívelés eltördelt vesszőkkel, 1868. Néhány szó a Vilmoskörtéről, A venyigének gyors elszaporítási módja, A spanyol meggyfának termésre kényszerítése, Neveljünk eleven gyepüket, Rendek vidékéről, Zalából).

Nagy Iván. Magyarország Családai VIII. 298. l.

Osztovics *Gerő*, theologiai doktor, r. kath. lelkész, szül. 1864. aug. 29. Sirokányban (Vasm.), 1884. aug. 29. lépett a cziszterczi rendbe s 1889. aug. 10. szenteltetett misés pappá. 1889—91-ig porvai lelkész és hittanár volt a zirczi magángymnasiumban, 1891—92. segédlelkész Zirczen, 1892—93. porvai lelkész, 1893—1894. főgymnasiumi hittanár Egerben, honnét 1894-ben a csanádi egyházmegyébe lépett át. Segédlelkész volt Krassován, Resiczán, Merczyfalván és Glogováczon, 1896 óta nevelő a Bánhidy

családnál Simándon. 1892-ben a hittudományokból doktori oklevelet nyert. — Munkája: *A magyarországi egyházi javak* jogi természete. Doktori értekezés. Veszprém, 1892.

A cisztercsi-rend Emlékkönyve. Budapest, 1896. 866. lap. — *Schematismus* Cleri Csanadiensis 1896.

Osztrogonácz *Ferencz*, tanító, szül. 1863 aug. 2. Baján; a tanító képzőt három évig Kalocsán végezte s itt nyert 1883-ban tanítói oklevelet; azóta tanító Ó-Becsén (Bács-Bodrogm.). — Munkája: *Földrajzi* előismeretek és Bács-Bodrogmegye rövid leírása. A bács-bodrogmegyei népiskolák III. osztálya számára. Több szemléltető képpel, valamint Bács-Bodrogmegye és Zombor térképével. Bpest, 1894. (3. jav. kiadás. Ó-Becse, 1899.).

M. Könyvészet 1899. — *A kalocsai érsekmegye népiskoláinak Évkönyve* 1899. (Schematismus).

Osztroluczky *Mihály* (osztrolukai), ág. ev. esperes-lelkész Poltáron (Nógrádmegye), Nógrád- és Gömörmegyék táblabirája. Meghalt 1877. okt. 6. Poltáron 74. évében. — Munkái: 1. *Salve!* Carmen heroicum, quo rev. & clar. dnum superintendentem, dnum Joannem Szeberinyi, pro canonica visitatione ecclesiarum evang. aug. conf. Nogradiensium venientem, exmissa senioralis deputatio, in Vámosfalu die 1. Maji anno quo, Vae tIbI PestInVM! te Labens VIsItat Ister; VnDa tVo fLorI fVnera aCerba faCIt! reverenter salutavit. Pestini, (1838.). — 2. *Kázeň*, kterauž přikanonické wizitácii cjrkwe ew. Poltárské konané skrze Pána Jána Szeberinyho, Baňského okoli Supintendenta, dne 6. Máge 1838. držel. Vág-Besztercze, 1838. (Egyház-látogatás alkalmával mondott beszéd). — 3. *Beszéd*, mellyet az ágost. hitv. evangelikusok nógrádi esperességének Losonczon 1840 jún. 30. tartott közgyűlésében alesperessé lett beiktatásakor mondott. Pest, 1840. — 4. *Kázeň*, kterauz při poswjcky nowého chrámu ewangelick. w obci zelene, roku 1845. dne 7. Septembra, w nedeli XVI. po sw. trogici. Vág-Besztercze, 1845. (Zelenai templomfelszentelési beszéd). — 5. *Kázeň*, kterau na památku ozwobozené Wlasti roku 1848 dne 15- a 16. aprila v Cyrkwi evang. Poltárské držel. Pest, 1848. (Poltári egyházi beszéd az ország felszabadításának emlékére). — 6. *Pořádék*, dle kterého Candidat Bohoslowj, Martin Sebők, do Cirkwi Poltářské za Kaplána povolány, na úřád kněze evangelického dne 23. Nov. 1856. skrze Nógradskeho Seniora ... v společnosti sedem sausednich kněžu wyswěcen byl. Pest, 1857. (Sebők Márton káplánnak pappá felavatásakor mondott beszéd).

Petrik Bibliogr. II. 954., IV. 70. lap és gyászjelentés.

Osztropataki *Mátyás*, a königsbergi egyetemen tanult, szántói (Abaujmegye) származású. — Munkája: *Disputatio Theologica*, De Divina Nostri Praedestinatione Ad Vitam Aeternam, Qvam Annuente & Assistente divino altissimi Numinis favore, in celeberrima Prutenorum Academia. Sub Praesidio ... Coelestini Myslentae, ... Publicae ventilationi subjicit ... Autor & Resp. die 16. Julii ... Regiomonti, 1649.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. r. 523. l.

Osztrozith *János* (giletinczi és illavai báró), cs. kir. kamarás, O. András báró fia, szül. 1599-ben, 1616 febr. 14. iratkozott be a wittenbergai egyetemre; őt bízta meg az 1625. országgyűlés Szilézia felől a határszemlével; ezen évben lett kamarás és meghalt 1637-ben 38. évében, eltemettetett Illaván. — Munkája: *Disputationem Politicam* De Majestatis Absoluta Potestate In Incluta Wittenbergensi Academia Tuebitur Joannes Oztrozith de Ghylethincz, Liber Baro In Illawa & c. Praeside M. Georgico Gutkio . . . Ad diem 9. Novembris Witebergae M.DC.XVI. (Ajánlja a szerző nagybátyjának Ghiletinczi Osztrozith Istvánnak).

Horányi, Scriptores II. 711. l. — *Bartholo-*

maeides, Memoriae Ungarorum 121. lap. — *Fabó*, Monumenta I. 22., 23. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai VIII. 301., 302. lap. — *Illésy-Pettkó*, A királyi Könyvek. Bpest, 1895. 159. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi Magyar Könyvtár III. 1. rész 319. l.

Osztróvszky *József*, nyug. kuriai tanácselnök, szül. 1818. jan. 12. Szegeden; a gymnasiumot ugyanott, a jogot Pozsonyban végezte. Az 1839—40. országgyűlés idején Somogyi pozsonymegyei aljegyző mellett jurátuskodott A mikor 1840-ben letette az ügyvédi szigorlatot, szülővárosába költözött és ügyvédi irodát nyitott. Csakhamar vezérszerepet vitt a városban. A mikor Klauzál Szegedet meglátogatta, éjjeli zenével tisztelte meg a polgárság és O. mondta az üdvözlő beszédet. Többekkel együtt megalkotta az első polgári casinót és a szegényápoló-intézetet. Ennek köszönhető, hogy Szegeden megszűnt a koldulás, de csak 1850-ig, a mikor Bach báró megszüntette ezt a jótékony intézetet. 1848-ban a város első tanácsosának választották. Még ez évben a szegedi belváros és felsőváros képviselőnek választotta az országgyűlésre. A magyar kormány 1849 telén Szeged kerületére kormánybiztosnak nevezte ki. A világosi katasztrófa idején ő is a táborban volt. Kötélhalálra ítélték őt is, de ítéletét fogságra változtatták. 1855-ben kegyelmeztek meg neki s ekkor hazatért Szegedre. Az ügyvédségtől eltiltották. A trieszti biztosító társaság főügynöke lett, majd 1856-ban Pestre költözött és egyik megalapítója s felügyelője volt az első magyar biztosító társulatnak. A mikor az 50-es évek végén tisztulni kezdett a politikai láthatár, ismét Szegeden telepedett meg és más neve alatt ügyvédi irodát nyitott. Lelke volt a szegedi Deák-pártnak és 1861-ben megválasztotta a város polgármesterének. Neve elválaszthatatlanul összefügg Szeged történetével és fejlődésével. A mikor az alkotmányos közgyűléseket fölfüggesztették, leköszönt. Az alkotmányosság fölvirradása idején, a mikor a bíróságokat szervezték, az igazságszolgáltatás szolgálatába lépett és fokonként fölvitte a curiai tanácselnökségig. A másodosztályú vaskoronarend vitéze volt. Meghalt 1899. ápr 22. Budapesten. — A Szegedi Híradónak munkatársa volt. — Munkái: 1. *Az elemi biztosítás* Magyarországon. Pest, 1858. (Ism. Vasárnapi Ujság. 16. sz. Németül: ford. Remellay Gusztáv. U. ott, 1858.). — 2. *Alkotmányzsebkönyv* magyar publicisták számára. Szeged, 1861.

M. Hirlap 1851. 581. sz. (Haditörv. itélet). — *Vasárnapi Ujság* 1866. 30. sz. arczk., 1899. 18. sz. (Nekr.). — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Budapesti Hirlap* 1899. 112. sz. — *Aradi Közlöny* 1892. 79. sz. — *Függetlenség* 1898. 128. sz.

Oszvald *Béla*. L. *Osvald*.

Oszvaldt *Lajos*, nyug. országos főtörvényszéki tanácsos, előbb a pestmegyei központi fenyítő törvényszéknél helyettes elnök. Meghalt 1869. máj. 29. Budán. — Munkája: *Gyűjteménye* azon felsőbb szabályrendeleteknek, melyek 1752. évtől 1847. évig fenyítő ügyekben kibocsátattak és még jelenleg is érvényesek. Hiteles kútfőkből gyűjtötte. Pest, 1864. (Ism. Sürgöny 1865. 19. sz).

Petrik Könyvészete és gyászjelentés.

